Marótí Rintel Géza

2.

Lechner Jenő dr

A Magyar Nemzeti
Museum épülete
1836–1926
Bp. 1927
58. l.

ESCH

L E I P Z I G

legt. Auf den rund 500 Seiten ist eine Fülle interessanter Probleme behandelt. Für Liebhaber und Sammler sind die Zusammenhänge zwischen den Ländern besonders reizvoll; sie finden in diesem Werk ihre Deutung und Darstellung. Das umfangreiche, zum großen Teile wenig bekannte Abbildungsmaterial zeigt auch im Bilde die Entwicklung so lückenlos wie möglich. Eine bibliographische Übersicht über die illustrierten Standard-Bücher der Weltliteratur und eine genaue Bibliographie der Literatur sowie ein ausführliches Künstlerverzeichnis ergänzen das Werk. Im Sinne von Aufklärung und Führung will dieses Buch wirken für Sammler und Freunde des illustrierten Buches, aber es macht nicht weniger den Anspruch, als wissenschaftlicher Beitrag zur Kunstgeschichte des 19. Jahrhunderts gewertet zu werden.

INSEL-VERLAG · LEIPZIG

MARÓTI GÉZA idős

kötetben /pl. 123, 195. kép/.

M. D. K

MARÓTI-RINTL Géza szobász

Stróbl Alajossal várépítési em-
lékérem

Kbe Buda 275. l.

M. D. K.

MARÓTHY Győző —

Kővári Lajos ~~és~~ Bérei Sándor

Salgótarján: Városközpont részletes rendézési terve (Repr.)

Gyárfás Iván: A városrendezés jelenlegi gyakorlata

Magyar Építőművészet 1956. (V.) 3. sz. 70. l.

MARÓTHY Győző épitész M.[illegible].K.

VÁROSTERV

Pécs Déli városrész rendezési terve
/ az első 1955-b n kiirt pályázat eredményei alapján
készült 1956-ban
TÁrstervező: DÉnosi Ödön

[illegible]zemle [illegible].Ö. Épül a pécsi Déli városrész
Magyar Épitőművészet 1962/2. 59.l.

Maróthy Dóra

Kerámiája az iparművészeti társ.Györgyi Kálmán emlékkiállitásán.

Magyarság,934.V.19.

M.D.K.

Maróthy György, építész +1

és Dénesi Ödön kérős
terve alapján elhészült Pécs
egyik részének rendezési terve.

Vig István: Elhészült Pécs déli
városrészének rendezési és tele-
pitési terve
Magyar Nemzet, 1956. jul. 22.

Maróly György

pályázat:
az alábbi pályázaton megvételt nyert

"Pályázati eiklusiáó meghosszabbítása"
/Az Egyesület hírei/. Magy.ép.ip. 1971.4.sz. 246.1.

Jovurajz. [illegible]
ugyanerről alaprajzi fel-
mérés –
2. ugyanaz. Hossz és keresz-
metnet, a nyugati kom-
lokzattal.
Méret. 1:100. Mint előbbi
Jovurajz. nagys. 51 x 31 –

Maróthi Major Jenő

festő

Ködös reggel c.
képét a Magyar tájak
kiállitásán megvette
a székesfőv.

Képrőm. Körlöny
1939. 3-4. sz.

Maró[illegible] László

festő

Műcs. kiáll, 1938 tól
Pipics 117 l

zsef és II. Oszkár.

karimájú dombormű előlapján,
rczélben, de olyképen vannak
rály I. Ferencz József jobbján
pon babérágra akasztott tábla
egyenruhát és szalagjaikkal
ta az előlapon fölül: »–OSCAR.
jobbra: »TONY SZIRMAI« és a
1904.«.

. — Lelt. sz. 1362. — Értéke 20 K.
któber 14-én (1671–912). — Átvé-
i 6742 min. eln. és az 1912 auguszmin. sz. leiratok alapján 1912 szep- Bejelentetett 1913 márczius 15-én

M. D. K

MARÓTHY Mátyás

Szeged város főmérnöke

Nagy-Papp-Börtsök

MAROTTI

Maróti Alajos Jenő

festőművész

Képzőművészeti Társulat jubiláris kiállitása - a Mücsarnokban - képével szerepel.

Esti Kurir
1930.XII.20.

Maróti Ferenc ip.m.~~xxk~~ főisk.hallg.
textiltervek

Ernst Muzeum. I. iparművészeti kiállitás. 1952.

15 l.

Belseje: Egyetlen tágas t
nyezettel, disztelen orgo
járó. A torony alatti tér
festés müvészietlen. /I

Irodalom: Henszlmann: Hor
Archaeologiai Értesitő.
házi templomaink. Makó,

R.kat.kápolna.

A Szécsény felé ve
retü kápolna. A homlokza
tikus ablak. Toszkán fal
lakok után. Egyszerü, fü
kus oromfal, közepén kis
Téglaépület, cseréptető.

Volt

Harmos-kuria.

Története: Épült 1830 kö
Jellege: Klasszicista, e
Külseje: Földszintes, ud
hármas kosáríves tornácca

MDK

Maróti Dorottya, illusztrátor

Magyarok a monzai kiáll.on. Magyarság, 1925. máj. 31. 7.l.

MDK

B.Maróthy Dorottya, ip.müv.-kerám.

kerámiai terével

az 1932.év folyamán meghirdetett I.pályázaton/Butorok és iparmüvészeti tárgyak/ a nyertesek közé került.

Pályázatok. I. pályázat: Butorok és ip.müv.tárgy.
MIP.1933. 79.1.

Maróti Ferenc

Textiltervvel nerepelt,

Bútor- és lakásművészeti
kiállítás. Bp. 1956.

Maróthy Kálmán MDK

Gömöry Olivér képmása, gipsz

Műcsarnok 1904. tavaszi kiáll.

Maróthy Kálmán MDK

Mellszobor

Műcsarnok 1902/3. téli kiáll.

Maróthy Kálmán MDK

Tanulmányfej, terrakotta

Műcsarnok 1904. tavaszi kiáll.

MDK

Maróthy Kálmán

Mellszobor

KMTárs. 1902/3. téli kiáll. kat. 32.l.

Maróthy Kalmán

1902/3 – 1903/4

Stróbl isk

Ferkèpzomfoiskèvk

111. e.

tandt, Giovanni P.

P., 3. *Giovanni*, ötvös és zománcozómester a XIII. sz.-ban. Az arezzói székesegyház főoltára felett szép, gótikus ízlésű zománcképe függ.

P., 4. *Nicola*, másképen *Nicola d'Apulia* (1215?—1287), olasz szobrász, Itália művészettörténetének első határozott egyéniségű nagy mestere. Vele kezdődik Toscana művészeti hegemóniája. P. származása, művészetének eredete mindmáig nagy vita tárgya. Míg művészetének előzményeit sokan Apuliában, Dél-Olaszországban keresik, hol II. Frigyes császár kezdeményezésére egyfelől a régi római művészetet igyekeznek újjáéleszteni, másfelől a francia gótika is gyökeret ver, addig egyesek Nicola művészetét északolasz és toscanai forrásokból származtatják. Első ismert alkotása a pisai Battistero hatszögletű, sarkain és középen márvány oszlopokon álló, lóhereíveken nyugvó domborművekkel, sarok- és egyéb szobrocskákkal ékesített szószéke (1260). Ennek szobrászi részeiben egyszerre a formák klasszikus teljességét akarta N. megvalósítani. A Mária és Krisztus életéből vett domborművek, valamint az erények allegórikus szobrocskái, köztük az erőt ábrázoló Herkules, közvetlenül antik minták befolyása alatt készültek. Ezzel szemben a sienai székesegyház hasonló felépítésű, de gazdagabb szószékének (1266—1268) plasztikai díszítésében a középkori gótika közvetlen naturalizmusa érvényesül, mely háttérbe szorítja az előbbi alkotásban nyilvánuló, hűvös, klasszicizáló törekvéseket. Minden bizonnyal a francia művészet is hatással volt P.-nak ez újabb stílusára. Különösen a napkeleti bölcsek hódolását ábrázoló dombormű és egy Madonna-szobor bizonyítják ezt. E szószék munkájával párhuzamosan fejezi be P. 1267-ben Szt. Domokosnak a bolognai dominikánus templomban levő márvány szárkofágját, melyet tanítványával, Fra

Maróthy Kálmán

105 **Dunaiszky László**. Szt. János szoborka. Márvány. Eladó.

106 **Keller Albert**. Férfiképmás. Gipszszobor. Magántulajdon.

107 **Maróthy Kálmán**. Tanulmányfej. Eredeti terrakotta-szobor. Eladó.

108 **Horváth Géza**. Dunaiszky László szobrászművész képmása. Tanulmány. Eredeti terrakotta. Eladó.

109 **Barcza Lajos**. Női képmás. Szobormű. Magánt.

110 **Horváth Géza**. Fakits Ernő szobrász képmása. Eredeti terrakotta. Magántulajdon.

111 **Istók János**. Molnár Viktor miniszteri tanácsos. Gipszmellszobor. Magántulajdon.

112 **Maróthy Kálmán**. Gömöry Olivér úr képmása. Gipszöntvény. Magántulajdon.

112a. **Biró Ferenc**. Férfi képmás. Gipszszobor. Magánt.

113 **Soós Géza**. Angol agár. Gipsz. Eladó.

114 **Kapás Sándor**. „Ave Maria." Gipszszobor. Eladó.

115 **Istók János**. Wlassics Gyula v. b. t. t., egyet. tanár. Gipszmellszobor. Magántulajdon.

116 **Háry Gyula**. A Nemzeti Múzeum oszlopcsarnoka. Olajfestmény. Eladó.

*117 **Juszkó Béla**. Hajóvontatás Komárom vidékén. Olajfestmény. Eladó.

118 **Éder Gyula**. Fortuna. Olajfestm. Eladó.

119 **Udvary Géza**. Tölgy és repkény. Olajkép. Eladó.

120 **Zombory Lajos**. Zivatar után. Olajf. Eladó.

*121 **Mendlik Oszkár**. Az alvilág bejárata. Olajtemperafestmény. Magántulajdon.

VIII. TEREM.

*122 **Róna József**. Anakreon. Bronz-csoport. Eladó.

*123 **Damkó József**. Legyen meg ate a karatod. Gypszrelief. Eladó.

Képröm. Társ. 1904.
Sav. Eiák. Szt.

86 **Kann Gyula.** Malom-utca. Olajfestmény. Eladó.
87 **Kann Gyula.** Arckép. Olajfestm. Magántulajdon.
88 **Kann Gyula.** Dolgozó leányok. Olajfestm. Eladó.
89 **Kann Gyula.** Tengerpart. Olajfestmény. Eladó.
90 **Poll Hugó.** Cigány-utca. Pastell. Eladó.

VI. TEREM.

91 **Rippl-Rónai József.** Piátsek bácsi pipál és kártyázik. Pastell. Eladó.
92 **Rippl-Rónai József.** Angyalos kép. Olajf. Eladó.
93 **Rippl-Rónai József.** Virágbokréta. Olajf. Eladó.
*94 **Rippl-Rónai József.** Barna bútorok és fehér fal, nálam. Olajfestmény. Eladó.
95 **Rippl-Rónai József.** Az öreg bognár. (Karakterkép.) Olajfestmény. Eladó.
96 **Rippl-Rónai József.** Karácsonyfa nálam. Olajfestmény. Eladó.

VII. TEREM.

*97 **Nagy Zsigmond.** Elhagyott család. Olajf. Eladó.
*98 **Tornyai János.** A juss. Olajf. (vázlat). Eladó.
99 **Udvary Géza.** Arckép. Olajkép. Magántulajdon.
*100 **Kacz Endre.** Utolsó éj. Olajfestmény. Eladó.
101 **Udvary Géza.** R. Maróthy Margit asszony arcképe. Olajfestmény. Magántulajdon.
*102 **Vágó Pál.** Reggel. Olajfestmény. Eladó.
103 **Ifj. Mátrai Lajos.** Mellszobor (márvány.) Magánt.
104 **Fakits Ernő.** Gizuska. Gipszobormű. Magántulajdon.

Maróthy Kátmán

1901. tav. kiáll. Nemzeti Salon

Tanulmány L. lovag mell-
nobrákoz, bronz.

Valentinianus kisbronz érme

X - 124.

Maróthy Kálmán

Mincsovnok Hobrász Bpest.

1902-3. téli kiáll. 118

1904. tav. kiáll. 107, 112.

Cre

1852. Pállya Kestin:

1852 Falusi út.

A háttérből előre kanyarodó fa
fogatos kocsi vágtat bal felé. A
kalapjának karimáját lehajtotta
csiban ülő asszony pedig, ki fej
nyitott ésernyője alól jobbra te
dik baljában hosszú bottal s fej
gyült és bő ujju felsője sötét s
és Rábcza közti út mentén, a hol
mindkét oldalon, kékre és fehérr
keritéssel és körülöttük fákkal. A
balra: Pállya C.4.

Fa, méretei 21.3: 37.5 cm.
Vétetett 1900: IV. 21-én a 2
670 koronán.
[illegible]
A [illegible] elszámoltatott 190
számolást tudomásul vette 1900:
(456/900.).

904: IV. 20.

29428 -900

Maróthy Kálmán

épitész

első díjat nyert a Bpesti

Maglódi-uti zsetethár

tervpályázatán

Képes Pesti Hírlap 1929. máj. 15.

499.

Dietrich Ch. W. E.

A Rötzörüs. (~~Der Scheerenschleifer~~) Rt.

K. 12. —

141 m. 119 z.

Maróthy Kálmán
szobrász

1904: Erzsébet könnt 27. (107, 112)

1904. tavaszi kiállításon

1) Tanítmányfej. Terracotta.
(107 sz)

2) Gömöry Olivér kép másu. Gipsz
öntvény. (112 sz) Cat. 28 l.

M. D. K.

MARÓTHY Mátyás mérnök

Szeged, kórház 1821.-évi műszaki felmérése

Maróti Ambrózié

Rendvész az Ernst Múzeum

Hiállításán

Tudel Lépzőtmúzése) kollele

a vörös hiállításban

Pedmegyi Hilap, Sp. 1970. Cig. 26

Maróti Andrásné

Résztvesz az Ernst Múzeum
kiállításán

Fiatal képzőművészek) tárlata
a vízes kiállítótermében
Pestmegyei Hírlap, Bp. 1970. úg. 26

M. D. K.

MARÓTHY Mátyás mérnök

Szeged, kórház 1821.-évi műszaki felmérése

Nagy-Papp. Bórtsök: Szeged, Bp. 1960. 85. l.

M.D.K.

Marótlki Henrik, szobrász

dr. Lechner Jenővel közösen készítette terve egyik második díjat nyert az Erzsébet emlékérmű pályázaton.

Építőipar - Építőművészet, Bp. 1916. évf. 27. sz. 162. old.

Maróthy Kálmán

epitéz

bekerni életrajzát

s megfordeni,

mit tud a

hasonló nevű

szobrászról

24090 Községi nyomda Budapest

Maróthy Kálmán
épitész

sz. Roszalyban
1876 ban
a cs. és kir. müszaki
katonai tanfolyamon végzett; ok-
levelét 1920-ban
honosítottak
Mucgy. Névjegyz

Bp. 1929
209. l.

Szlavónia.

Melyik város települt ott, ahol a Száva a Dunába ömlik? Mutasd meg a térképen a Budapest—Szabadka—Újvidék—Belgrád vonalat! Pécstől DK-re hol van a Dráván átkelőhely? Mi a neve a Duna-Száva-Dráva között elterülő kis tájnak? Mely vármegyék terülnek el a Drávántúl K-i részén? Mutasd meg Szlavónországot: a Dráva, Duna, Száva között, Ny-on a Kulpa folyó vidékéig! Innen a tengerig: Horvátország.

A Jugoszláviához tartozó *Drávántúl* K-i része az Alföld és a Dunántúl folytatása D felé. Ez a folyamközi terület a Dráva és a Száva síkságából és kisebb-nagyobb, szigetszerűen kiemelkedő hegységekből áll. Ezek K-en alig emelkednek az 500 m fölé, Ny-ra azonban itt-ott elérik a 900 m-t is.

A Dráva síkját É-ról jelentős magaslat nem határolja; fokozatosan megy át az Alföldre. D felől alig táplálja folyó a Drávát. A síkság egyenletesen tágul, s tájképi tekintetben semmiben sem különbözik a Drávaköz mocsaras, lápos síkjától. A Száva síkja nem olyan széles völgynyílású, mint a Dráváé; K felé nem egyenletesen tágul, hanem gyakran

Maróthy Kálmán

Épitő Ipar – Épitő Mű

részet 1926. 108. l.

Az épitészek egy csoportja kivonult a Mérnöki Kamara közgyüléséről. A Mérnöki Kamara jun. 20-án tartotta ez évi rendes közgyülését a Vigadó nagytermében. A közgyülésen *Buday* Béla kereskedelmi államtitkár is megjelent. *Sándy* Gyula épitész, alelnök, a közgyülés elnöke, megnyitójában vázolta a mérnöki kar sulyos helyzetét és a kamara működését az elmult évben, valamint a következő év feladatait. Ezután *Thoma* Frigyes kamarai titkár ismertette a kamara ügyrendjét. Az ügyrendhez *Alpár* Ignác épitész és *Jakab* Dezső épitész is számos inditvány nyujtott be, amelyek lényegükben arra vonatkoztak, hogy a kamara belső szervezete ugy alakittassék ki, hogy a különféle mérnöki szakok autonom szakosztályokba tömörüljenek és ezek a szakosztályok végezzék például a kamarai tagfelvételt és a kamara más fontos funkcióit. A közgyülés többsége az inditványokat elutasitotta. A leszavazás után *Alpár* Ignác az épitészek egy csoportja élén tüntetően kivonult a közgyülés terméből. A közgyülés épitésztagjai közül *Maróthy* Kálmán épitész tiltakozott az ellen, hogy a kivonult kisebbség képviselné az épitészeket. Megállapitotta, hogy az épitészi kar a közgyülésen változatlanul képviselve van, tehát a közgyülés nem csonka. Ezek után a közgyülés elhatározta az előterjesztett ügyrendnek, továbbá a titkár által előterjesztett évi jelentésnek jóváhagyás végett a kereskedelemügyi miniszterhez való terjesztését és megállapitotta a kamara költségvetését. Kérdést intéztünk a Mérnöki Kamara egyik vezető épitész tagjához, aki a közgyülésen lefolyt incidens alapokát abban látja, hogy az épitészek egy része nincs tisztában avval, hogy a Mérnöki Kamara egy törvényes hatósági szerv, melynek kebelén belül nem lehet külön intézkedő szakosztályokat kreálni, mert az a törvény előirásaival ellenkezik. A Mérnöki Kamara a

magyar mérnökség egyetemének forumá s mint ilyennek megvannak a törvény megállapitotta vezetői és intézkedő foktorai, akiknek szigoruan a törvény pontjainak értelben kell eljárni. Miután ezek a faktorok kötelességüket mindenkor teljesitik, semmi ok a bizalmatlanságra, annál kevésbbé, hiszen az épitészek érdekeit a Kamarához delegált épitésztagok képviselik és ezek észrevételei fogadtatnak mindenkor a legmesszebbmenő előzékenységgel és minden részrehajlás nélkül, de természetesen a mérnökség egyetemének figyelemmel tartásával tárgyaltatnak.

Pályi Sándor III. sz. 1891.

Építészet - világi

Szeretetotthon (Bp. Maglódi-út)
Tüdőbetegek épülete - Horváth Kálmán

Tér és Forma, 1939.

IV. évf. 357-354.o.
A Maglódi úti Horthy Miklós kere-
let otthon.

Maróthy Kálmán

Tér és Forma.

1931. 357–353. l.

(A Maglódi-úti Horthy Miklós szeretetotthon. I. Tüdőbetegek épülete; képekkel.)

Terverte fenti.

Tulajdonos [6]
Állam és állami intézetek [8] .....
Székesfőváros [9] .....
Egyéb hatóságok [10] .....
Társas vállalatok [11] .....
Egyesületek [12] .....
Magánosok [13] .....
Összesen ....

Remarks. Notes.

[1]) Summe ; somma ; somme ; sum.
[2]) Papierkronen ; corone non valorisate ;
[3]) Davon für Wohnhäuser ; di queste tocc
of this for dwelling-houses.
[4]) Pengoe (P).
[5]) Perzentuelle Beteiligung ; ripartizione
[6]) Eigentümer ; proprietario ; propriétaire
[7]) Für andere Gebäude ; per edifici di a
[8]) Staat und Staatsinstitute ; Stato ed i
nemental institutions.
[9]) Haupt- und Residenzstadt ; Commun
[10]) Andere Behörden ; altre autorità ; a
[11]) Handels- und Industriegesellschaften ;
commerciales et industrielles ; trading and industri
[12]) Vereine ; associazioni ; sociétés ; societi
[13]) Privatleute ; privati ; personnes privées

Volt idegenlegionistákból szervezik a Saar-vidék rendőrségét

Saarbrückenből jelentik: A saarvidéki népszavazás tartamára felállitandó különleges rendőralakulat törzse, a jelek szerint, *kiszolgált idegenlegionistákból fog állni.* Saarbrückenben pénteken *rejtélyes iroda kezdte meg müködését,* azzal az ürüggyel, hogy állást közvetit kiszolgált idegenlegionisták számára. A saarvidéki német lapok bizonyosra veszik, hogy ez az „állás" a különleges saarvidéki rendőrszolgálatot jelenti, amelyhez volt idegenlegionistákat akarnak toborozni. A német lapok elkeseredetten tiltakoznak ez ellen a terv ellen és azt irják, hogy *a terv megvalósitása nyilt kihivás lenne a saarvidéki német lakosság számára.*

A saarvidéki népszövetségi kormánybizottság elnöke, *Knox,* legujabban azzal indokolja a különleges rendőralakulat felállitását, hogy a saarvidéki német lakosság nemzeti szocialista befolyásra *terrorcselekményeket akar végrehajtani.* Knox szerint nemzeti szocialisták bujtották fel Machts rendőrbiztos merénylőjét, attól kell tartani, hogy ez az izgatás még veszedelmesebb formákat ölt. A német sajtó ezzel szemben megállapitja, hogy *Machts merénylője azsán provokatőr volt, akit a franciák fizettek meg.* A merénylet nem is volt komoly, mert a merénylő nem élestöltéssel lőtt, hanem játékpatronnal. A franciáknak szükségük volt erre a merénytetre, hogy ürügyet találjanak a Saar-vidék rendőri megszállására.

A kormányzóbizottság megvédi az idegen államfőket

A Saar-vidék kormányzóbizottsága szombaton ujabb törvényjavaslatot terjesztett a tartományi tanács elé, amely a közbiztonság és a közrend fenntartásáról szóló rendelet módositásáról intézkedik. A javaslat szerint az olyan ujságokat és más nyomdai termékeket, *amelyek valamely idegen államfő személyét megsértik, a rendőrség elkobozhatja és bevonhatja a forgalomból.*

Berlinben ezt a javaslatot a birodalmi kormány által a kormányzóbizottságnál bejelentett tiltakozás következményének tekintik.

Mai helyén vagy a Falk Miksa-utcában épülne fel az uj főkapitányságí rendőrpalota

A budapesti és a vidéki főkapitányság egyesitésének terve előtérbe hozza a tiz esztendő óta vajudó épitkezést?

A magyar főváros festői szép dunaparti frontján bántó, szürke folt a budapesti főkapitányság kétemeletes, ódon épülettömbje, amely, a büszke paloták sorában, alacsony, régi épitkezésü falaival és apró ablaksorával, olyan, mint valami ottfelejtett, szuette filléres, vásári holmi, a modern műkincsek és nippek csillogó üvegszekrényében. 1913 óta, amikor — ideiglenes és átmeneti megoldásként — megvásárolták az addig volt főkapitányságí épületekkel szomszédos Zrinyi-utca 1. és Béla-utca 5. alatti bérházakat, állandó probléma, hogy a budapesti főkapitányság hatóságai végre célszerü, az egészségügyi és kulturális követelményeknek megfelelő, de legfőképpen *központi* székházhoz jussanak. A Budapesten megforduló külföldi vendégek, akiknek ügyes-bajos dolga akad a rendőrséggel, avagy pedig közelebbről tanulmányozni akarják a magyar rendőrség világszerte elismert hirnevü, korszerü felszereléssel rendelkező intézményét, elcsodálkozva emlitik meg, *milyen kirivó ellentét mutatkozik külső megjelenésben, a széttagolt rendőrségi épületek és a többi hatósági intézmény fényüző palotái között.*

Százesztendős a főkapitányság törzsépülete

A hivatalos körök is elismerik, hogy nemcsak esztétikai és reprezentációs, de célszerüségi és egészségügyi szempontból is sürgetően kivánatos lenne az uj és modern budapesti főkapitányságí székház megteremtése. *Különösen aktuális ez most, amikor felmerült a budapesti és vidéki főkapitányságok egyesitésének terve.* A mai főkapitányságí háztömb Ferenc József-téri törzspalotája eredetileg az 1840 körül emelt Európa-szálló *közel százesztendős épülete* volt, amely a XIX-ik század egyik legnevesebb épitőmüvészének, *Hild* Józsefnek alkotása. Akkoriban pazar fényüzéssel épült szálló volt a Hotel Europa, Pest legszebb helyén és a plasztikus empire-stilü palota belső felépitése helyenként még ma is elárulja egykori pompájának és fényének azóta szánalmasan megfakult nyomait. Az épületnek ezt a részét egyébként müemléknek nyilvánitották s igy lebontására nem kerülhet sor.

A régi Európa-szálló márványlépcsőházas, stukkos-mennyezetes, hatalmas első emeleti táncteremmel ellátott épületét *Török* János főkapitány korában a nyolcvanas évek vége felé vásárolta meg a kincstár — az 1887. évi V. törvénycikk felhatalmazása alapján — a Magyar Jelzálog Hitelbanktól, *510.000 forinton.* A megfelelő átalakitások, uj lépcsők és falak emelése, folyosók áttörése után, amelyek kerek *60.000 forintot emésztettek fel akkor,* a budapesti főkapitányság átköltözött végre a *Thaisz*-korszakból maradt egyemeletes, régi, Hatvani-utcai — a mai Kossuth Lajos-utcai *Dreher*-palota helyén volt — rendőrségi épületből az uj helyiségbe. Nagy volt a lelkesedés és öröm abban az időben, mert az Európa-szálló fényüző falai valósággal főuri kényelmet jelentettek a Hatvani-utcában volt türhetetlen állapotokhoz képest, — *nem telt el azonban egy emberöltő és az uj főkapitányságí épület, a hozzáragasztott házakkal együtt, már messze tulnőtt elhelyezkedési keretein.*

1900 tájban, *Rudnay* Béla főkapitány idejében már *négy épületből* állott a főkapitányság palotája. Az állam árverésen vette meg a szomszédos Ferenc József-tér 7., Zrinyi-utca 2. és Béla-utca 1. alatti régi bérházakat, amelyekben az alapos tatarozás és átalakitás sem tudta eltüntetni a szük, világitásnélküli folyosók, vak-átjárók, vak-udvarok és mindenféle világitó-udvari rejtekutak labirintusát. Ehhez járult aztán később a már emlitett Béla-utca 5. és Zrinyi-utca 4. alatti bérházak megvásárlása, de a most már hat házból álló épülettömb — bár ugyszólván évről-évre átalakitások és tatarozások folytak, amelyek *végső összegben olyan vagyont tettek ki, amiből pompás uj palota lett volna emelhető,* — olyan elhanyagolt, egészségtelen és rendeltetésének meg nem felelő volt mindig, hogy az szinte példa nélkül áll a középületek sorában.

A hat különálló épület között ugyanis biztositani kellett a belső összeköttetést és a forgalmat s takarékossági okokból ezt mindig ideiglenes jellegü átjárókkal és sötét, ablaktalan passzázsokkal oldották meg. Ehhez járult, hogy a világvárosi Budapest rohamos fejlődésével kapcsolatban a rendőrség intézménye is állandóan bővült és terjeszkedett, ugyhogy előbb az *erkölcsrendészeti osztályt,* majd a háboru után a *közigazgatási osztályt, a bünügyi osztály sajtóosztályát, a másodikfoku kihágási osztályt, azután a külföldieket ellenőrző hivatalt és a szaktanulmányi felügyelőséget más, külső épületekben, a város másik részében kellett elhelyezni.* Már a háboru alatt kialakult az a helyzet, hogy a főkapitányság elhelyezése ujabb sürgős intézkedéseket igényelt, de az uj főkapitányságí palota emelésére vonatkozó tervek és kezdeményezések azóta is sorra megtörtek az államkincstár kritikus pénzügyi helyzetén.

Hivatalos szakértői vélemény a mai főkapitányság tüzveszélyes és egészségtelen helyiségeiről

Mintegy tiz esztendővel ezelőtt, 1923-ban indult erélyes, uj mozgalom a belügyminisztérium részéről a főkapitányság épülettömbjének átalakitására és kibővitésére. *Nádosy* Imre dr. akkori országos főkapitány vezetésével nagyobb bizottság tartott helyszini szemlét a rendőrség központi épületében és az erről szóló szakértői jelentés igen érdekes és jellegzetes adatokat állapitott meg. A bizottság véleménye leszegezte, hogy *az épület mai formájában semmiképpen sem felel meg a hozzáfüzött követelményeknek, szük, célszerütlen és egészségtelen volta miatt.* Eisorolja a jelentés, hogy *negyvennél több olyan hivatali helyiséget találtak az épületben, amelyekben télen-nyáron, a legvilágosabb délidőben is villany ég.* Vannak hivatali szobák, amelyeknek *szellőztető ablaka sincsen* A folyosók sötét labirintusaiban nemcsak az ügyfelek tévedtek el, hanem régóta szolgáló rendőrök és ezzel kapcsolatban gyakori volt a rabszökés is. A detektivcsoportoknak a Hitelbank átnyuló épületrészében történt elhelyezése szintén nem felelt meg a nehéz rendőri szolgálat és az egészséges hivatali helyiség követelményeinek. Az épületnek ez a része különösen *tüzveszélyes és lépcsőházait az épitésrendőri hatóság már akkor életve szélyesnek nyilvánitotta.*

A szakértői jelentés szerint a legszomoruibb állapot azonban az épülettömb középső részében levő udvari helyiségek körül mutatkozott, ahol a földszinti udvaron rögtönzött istállóban a tartaléklovasosztag lovai elviselhetetlen istállóbüzzel fertőzték meg a hivatali szobákat. Az egész rendőrségi épületben a csatornázások és a vizvezetékek állapota sok kivánni valót hagyott maga után, a falba helyezett szennyvizcsatornák összerepedeztek, egyes hivatali helyiségek fala átnedvesedett és csatornabüzzel árasztották el a szobát. A villanyvilágitást legnagyobbrészt csak a háboru alatt vezették be az épületekbe, az akkori *hadi,* papirszigetelésü vezetékek felhasználásával, amelyek nemcsak tüzveszélyesek voltak, hanem igen sok világitási zavart okoztak. Megtörtént akkortájt, hogy *egy sötét téli délutánon az egész főkapitányságí épület vaksötétségbe borult és közel félórára megbénult a rendőri szolgálat.*

Az emeletráépitès hatmilliós terve

A tiz esztendő előtti lesujtó szakértői jelentés után a belügyminisztérium elrendelte a főkapitányságí épülettömb tüzetes átalakitását, tatarozását és kibővitését. A tervező épitészi munkálatokra *Maróthy* Jenő mérnök-ezredes kapott megbizást, aki igen érdekes és célszerü terveket dolgozott ki az épülettömb átépitésére. A tervezet szerint a kincstárnak meg kellett volna még vásárolni a hat bérház tömbjébe ékelt *két épületet,* amellyel a három utcára terjedő házkomplexum közös épületté lett volna átépithető. Ezt az épülettömböt azután a tervező mérnök fokozatosan négy emelet magasságra *akarta kibőviteni,* olymódon, hogy harmonikus egységet alkosson s ugyanekkor a munka tartama alatt az épülettömb háromnegyed részében tovább folyhatott volna a hivatali élet. A dunaparti főhomlokzatnál Maróthy Jenő terve igyekezett alkalmazkodni az eredeti empire stilushoz, ugyanekkor beleilleszkedve a környező paloták nemes kiképzésébe. A szép terv kivitele azonban *öt-hat millió pengőbe került volna,* beleértve a megvásárolandó bérházakat is, ugyhogy a *további tárgyalások akkor megszakadtak.* Az elmaradt épitkezésért, némi rekompenzációként, megkapta a főkapitányság a legfőbb állami számvevőszék Veres Pálné-utca 24. alatti épületét s ide költöztette a rendőrség közigazgatási osztályát. A régi és rossz épitkezésü főkapitányságí háztömbben akkor megindult némi tatarozási és átalakitási munka, a legkirivóbb hibákon és elviselhetetlen egészségügyi állapotokon segitettek, nagy vonásokban azonban *minden maradt a régiben.*

Füstbement tizenkétmilliós épitkezési tervek, külföldi tőkével

Az elmult tiz esztendő alatt is szinte évről-évre voltak és vannak átalakitások és tatarozások. Befedték a főkapitányság két udvarát és hivatali helyiségeket létesitettek belőle, de ezek a helyiségek *irodaszobáknak nem váltak be.* Az egyiket később a főkapitányságí *garázs* céljaira használták fel, a másikban pedig a *rendőrmuzeum uj helyiségét* épitették ki. *Ferenczy* Tibor dr. főkapitány hivatalbalépése óta különösen sok tatarozást és célszerü átalakitást végeztetett a rendőrség épületén. Kivülről is ő tataroztatta a főfalat, mert megtörtént egyizben, hogy *mázsás rizalit-kő zuhant le a Ferenc József-térre.* A régi Európa-szálló kikopott márványlépcsőit is átalakittatta, mert a sikos lépcsőfokokon több baleset történt. Uj folyosók áttörésével, falak emelésével egész sereg hivatali szobát egészségesebbé tettek, a főkapitányságí épülettömb azonban ebben a formájában is csak ideig-óráig felel meg rendeltetésének.

1930 körül *Scitovszky* Béla dr. belügyminisztersége idején ujból felmerült az uj rendőrségi palota felépitésének terve. Akkor egy külföldi pénzcsoport, hir szerint, ajánlatot tett az államkincstárnak, hogy a főkapitányság *mostani épülettömbje telkeinek átengedése ellenében hajlandó lenne a Dunaparton, a Parlamenttől a Margithidig elhuzódó üres telekrészen uj, hatemeletes modern rendőrfőkapitányságí székházat felépiteni.* Ez a terv később megbukott, éppen ugy, mint a Maróthy-féle hatmilliós költséget jelentő tervezet. Ugyancsak Scitovszky Béla belügyminisztersége idejéből való az a sokat tárgyalt tervezet, amely szerint a *Falk Miksa-utcai katonai laktanya helyén épülne fel tizmillió pengő költséggel az uj főkapitányságí székház,* amelynek belső berendezésére is kétmillió pengőt irányzott elő az akkori terv. Az uj palota központi fekvésénél fogva mindenképpen megfelelt volna, igy közvetlen közelében lenne az ügyészség, törvényszek és járásbiróság palotáinak, ugyanekkor maga a laktanyaépület már esztendők óta használaton kivül áll, — az ilyen tizenkétmilliós teher elviselésére azonban a csonkaország, mai pénzügyi helyzetében, nem volt fedezet. Ugy látszott, a szép terv *ugyanolyan sorsra kerül, mint a Rókus-kórház uj épületeinek ügye,* amelyről már egy 1880-ból való elsárgult, régi törvényhatósági bizottsági jegyzőkönyv megállapitja, hogy „nem felel meg a mai követelményeknek" s azóta, egy félszázad óta *majdnem minden évben megállapitja a közgyülés ugyanezt,* anélkül, hogy az épitkezés tekintetében döntés történne. A budapesti főkapitányság tisztviselő-

Magyar kir. Osztálysorsjáték
Az V. osztályú főhúzások augusztus 22.-től szeptember 26.-ig tartanak.
Elérhető legnagyobb nyeremény:
500.000 Pengő
Vegyen vagy rendeljen a főhúzásokra
Töröknél
mielőbb sorsjegyet.
A főhúzások egész tartamára érvényes sorsjegyek vételára:
Egész P 120.- Fél P 60.-
Negyed P 30.- Nyolcad P 15.-
Az eredeti sorsjegyek bankházunkban vásárolhatók, vagy az összeg előzetes beküldése mellett megrendelhetők.
Török A. és Isa
Bankház r.t.
Budapest IV. Szervita-tér 3.

REX CSILLÁROK MŰTÁRGYAK
Óriási választék
Olcsó árak!
IV., Váci-u. 34
Klotild-palota

kara és személyzete, amely az egészségtelen és sötét hivatali szobákban is önfeláldozó buzgalommal látja el munkáját, megérdemli, hogy az uj és modern rendőrszékház épitésének terve rövidesen mégis szőnyegre kerüljön és elinduljon a megvalósulás felé.

A fizika legtitokzatosabb kérdését, a kozmikus sugarakat tanulmányozzák a sztratoszféra-repülők

A napilapok nemrég adtak hirt egy újabb sztratoszféra-repülési kisérletről. Az amerikai Andersen kapitány két bajtársával együtt akart léggömbjével a sztratoszférába jutni, azonban a gáztartó 16 km magasságban megrepedt s még jó szerencse, hogy a kutatók ejtőernyő segélyével megmenekülhettek.

Olvasva az utóbbi időben Piccard óta mindsűrűbben ismétlődő sztratoszféra-expediciókról, önkéntelenül felmerül a kérdés: mi ezeknek a célja? *Micsoda tudományos vagy gyakorlati haszon származik ezekből?*

Utas nélkül feleresztett, csupán regisztráló (az adatokat önműködően iró), műszereket vivő kis léggömbök felszállása révén tudjuk, hogy *a levegő álló rétege felett egy állandó hőmérsékletű réteg, az ú. n. sztratoszféra terül el. Ez a sarkvidék 8—9 km magasságban kezdődik és — 75 fok C hőmérsékletű, mig az egyenlitő körül 14—15 km-nél van az alsó határa s hőfoka — 45 fok C.* A föld más helyein az adatok e szélső értékek közt ingadoznak. A földi levegőmozgások, viharok, felhők keletkezése stb. az alsó rétegben, a troposzférában, játszódnak le, *mig a sztratoszférában nyugalom honol.*

Erről a felső rétegről akarnak a tudomány számára bővebb ismereteket szerezni a sztratoszféra-repülések.

Önműködő müszerek végzik a meterologiai megfigyelést

Céljuk kétféle: meteorológiai és szorosabb értelemben vett fizikai.

A meteorológiai megfigyelések felölelik a levegő hőmérsékletének, nedvességének és nyomásának méreteit; az utóbbiból lehet a léggömb által elért magaságot kiszámítani. Ezeket az adatokat önműködő műszerek jegyzik a repülés egész tartama alatt. A meteorológiai megfigyelések igen fontosak. Ugyanis *nagytávolságú repülésekre, rendszeres transzóceáni légi járatok lebonyolitására több oknál fogva igen alkalmas lenne a sztratoszféra.* Állandó hőmérsékletű lévén, ritkább levegőjű „léglyukak“, viharok nincsenek benne. Ez egyrészt a repülés biztonságát fokozná, másrészt az utazás időtartamát rövidítené, mert nem kellene a gépnek sokszor telemes időveszteség árán a viharzónákat kerülgetni. *A repülés sebességét is növelni lehetne.* Ily nagy magaságban a levegő ritkább, így kisebb az ellenállása a benne mozgó járművel szemben s így az ugyanolyan erőkifejtés árán nagyobb sebességet érnek el. Igaz, hogy mindehhez különleges légcsavarokra és mótorokra van szükség, amik ritka és alacsonyabb rétegektől különböző összetételü levegőben is jól müködnek. (Ilyirányu kisérletek külföldön már régebben folynak.) Ezért *fontos a levegő összetételének széndioxid- és hydrogén-tartalmának megállapitása is.* Az esetleg uralkodó állandó vizszintes légáramlás erősségének és irányának ismeretére is szükség van. Az ehhhez szükséges vizsgálatokat már bajos volna önműködő műszerekkel elvégeztetni.

Még nehezebben volna megvalósithható utasnélküli regisztráló léggömbökkel a sztratoszféra-kutatások szorosan vett fizikai része. Ez sugárzásmérésből áll.

Tudományos szempontból igen érdekes feladat a napsugárzás erősségének mérése ily nagy magasságban. Ugyanis a földi légkör a napfény egy jó részét elnyeli, mire a föld felszinére ér. A sztratoszférában a napsugárzást még jóval kevésbé gyengitett állapotában lehet tanulmányozni, ami csillagászati szempontból igen fontos. Sajnos azonban, mai müszereinkkel igen nehéz ezt a feladatot egy léggömb ingó, szük gondolájában elvégezni s ezért ily tárgyu használható mérések eddig nincsenek.

Annál szorgalmasabban mérik minden egyes sztratoszféra-repülésnél a magassági vagy áthatoló sugárzást. Sőt enek mérése többnyire az ily expediciók főcélja.

A rádium és a kozmikus sugárzás

A föd felszinén végzett mérések tanusága szerint a levegő bizonyos mértékig vezeti az elektromosságot. Ez attól ered, hogy a levegő részecskéinek, molekuláinak egy része elektromos töltésüvé lett, amint mondani szokás: iónizálva van. A levegő iónizálását előidézheti Röntgen-sugár, ultraibolya-sugár és a rádium sugárzásai. *A föld szinén a levegő vezetőképessége részben a földben levő rádium sugárzásától ered. Ha csak ettől eredne, akkor a vetitőképességnek annál kisebbnek kellene adódnia, minél magasabb helyen végezzük a mérést.* Ugyanis minél távolabb vagyunk a föld szinétől (pl. léghajón vagy magas hegycsucson), annál inkább gyengül a földben levő rádium sugarainak hatása s igy annál kevésbé tudják ezek iónázilni a levegőt.

A tapasztalat ennek éppen az ellenkezőjét mutatja. Minél magasabbra visszük az elektrométert, annál nagyobb iónizációt jelez. Ez a tény csak úgy magyarázható, hogy *az iónizáló sugárzás forrása Földünkön kivül van, a sugárzás tehát a világürből származik: kozmikus eredetű,* ezért kozmikus sugárzásnak is hivják. Az iónizáció azért kisebb a föld szinén, mert a levegő a sugárzás egy részét elnyeli.

Többméteres ólomrétegen áthatolnak a sugarak

E sugárzással foglalkozó kutatók (Hess, Kohlhörster, Millikan stb.) megállapitották, hogy *a sugaraknak igen nagy áthatóképességük van.* Több méter vastag ólomréteg még nem gyengiti észrevehetően. Ha az iónizációt mérő elektrométert olyan ólom vagy pancélkazettába zárták, amelynek vastag falán semmiféle földi Röntgen- vagy rádium-sugárzás nem tudott áthatolni, az eszköz ennek ellenére jelezte. hogy a kazetta belsejében a levegő iónizálódott, tehát a sugárzás oda is behatolt. Ha a kazettát vizbe süllyesztették (100—200 m méter mélyre, a Genfi-tavon végeztek ilyen kisérleteket), az iónizáció annál kisebb lett, minél mélyebbre engedték az eszközt, jeléül annak, hogy a viz is elnyeli, gyengiti a kozmikus sugárzást — épugy, mint a levegő —, csak igen vastag réteg kell hozá, hogy ez észrevehető legyen.

Természetes, hogy a fizikusok lázas kiváncsisággal igyekeztek megállapitani, hogy *ez a sugárzás alapjában véve micsoda?*

Igen szapora rezgésü elektromágnes hullám-e mint a fény, Röntgen és (gamma) sugara vagy igen nagy gyorsasággal tovarepülő anyagi részecskékből áll-e, tehát korpuszkulárisz sugárzás-e, mint a rádium alfa és béta sugarai? Az ily irányu kutatások azonban éppen a nagy áthatóképesség miatt szinte legyőzhetetlen akadályokba ütköznek s még ma is inkább azt sejtjük, mint tudjuk, hogy *korpuszkulárisz sugárzással van dolgunk.*

Sajátságos jelenséget tapasztalt némely kutató, mikor a sugárzásnak — illetőleg az általa előidézett iónizációnak — erősségét ugyanazon helyen különböző időben vizsgálta. Azt vették észre ugyanis, hogy *a sugárzás akkor a legerősebb, ha a Herkules-csillagzat és az Andromeda-köd dél* a megfigyelés helyén, azaz legmagasabban áll a látóhatár fölött. Ebből sokan azt következtetik, hogy ezekből az égitestekből ered a kozmikus sugárzás. Hogy erről valami biztosabbat mondhassunk, *nagyon fontos volna a sugárzás irányának megállapitása.*

Ez ismét nehéz feladat. Ahhoz, hogy a pontos irányt megállapithassuk, az elektrométert olyan, az egyik végén nyitott csőbe kellene szerelnünk, amelynek fala a sugárzást nem engedi át. Ekkor az eszköz csak úgy mutatna iónizációt, ha a cső nyilásával a sugár irányával pontosan szemben áll. Sajnos, ily cső készitése a nagy átlagképesség miatt lehetetlen. Más, kerülő utakon igyekeznek most célt érni *s többen — köztük két magyar fizikus — eddig is biztató eredményeket értek el.*

További kérdés, hogy *vajjon mi hozza létre a sugárzást?*

A sugarak hatása a földi életre

A mi Naprendszerünktől igen messze, több százezer fényévnyi távolságban sajátságos égitesteket: ködfoltokat találunk. Ezek legtöbbször csigavonal alaku ködfoltok, mai tudásunk szerint születő világrendszerek. Az ősköd most sürüsödik össze bennük csillagokká, az anyag legkisebb részei, a protonok és elektronok most csoportosulnak bennük atomokká. Ez utóbbi folyamat közben sok energia szabadul fel s ez sugárzik ki, ezt észleljük, mint kozmikus sugarat.

A kozmikus sugárzás hatásai közül a nagy áthatoló képességen kivül *csak az iónizáló hatást ismerjük. Minden egyéb csak feltevés. Ilyen* feltevés igen sok van. Legtöbbször hallani azt a felfogást, hogy a földi élet a kozmikus sugárzással valami módon összefüg. Azt mondják, hogy ez a sugár serkenti növekedésre, szaporodásra az élőlényeket s esetleg ugyanez a sugárzás szab határt életüknek s okozza az elaggott szervezetek pusztulását. Egy földöntuli erő közvetlen beavatkozása volna ez életünkbe, egy kivédhetetlen, minden páncélon át mindenkit elérő végzetszerü hatás.

Akik ezeket a merész feltevéseket hangoztatják, azok a biológus Gurwitsch vizsgálataira támaszkodnak, aki megállapitotta, hogy az élő sejtek osztódása, szaporodása bizonyos, magában a szervezetben keletkező ibolyántuli sugarak hatására áll elő. Azonban *a kozmikus sugarak hatása az élő szervezetre — bár elképzelhető, sőt valószinű — eddig semmiképen sincs kimutatva.*

A sztratoszféra-repülések meteorológiai célja tehát a valószinüleg közel jövőben megvalósuló nagymagasságu, hosszujáratu repülőforgalom céljait szolgálja a tudományos ut mellett. A kozmikus sugarak vizsgálata pedig egyelőre inkább csak tudományos érdekü, de mint ilyen, nagyon fontos s esetleg később lehet gyakorlati jelentőségüvé.

Cavalloni Ferenc dr.

A Rácz-féle
nyilv. jogu elemi fiu- és leányiskolában,
VI., Vilmos császár-ut 81.
Telefon: 18-0-91, a beiratások megkezdődtek
Internátus korrepetáló középiskolásoknak is,
Németnyelvü gyermekfoglalkoztató
Idegen nyelvek, zene, mozgásművészet. 80-ik évfolyam.

MEGYERY ELLA *följegyzései*

Alto-Adige

Milyen jó is igy: „rangrejtve“ utazni és ismerkedni a világgal, anélkül, hogy az ismerkednék veled! Milyen jó igy hirtelen kóstolót, szerényke kis adagot kapni az idegenből, gurulni a sinek sikos távlatain, valami nyárdélutáni félálomban, nem pontos tervek és programok szerint, hanem csak ugy találomra, ernyedten engedve, hogy a véletlen, a vakáció-sors küldje rád a maga kis szenzációit...

Egy kicsit mindnyájan igy utazunk most, ennek a hanyatló nyárnak utolsó pihenőnapjain, ilyen passzivitásban nézzük, tapintjuk, izlelgetjük a Távolt, amely néhány napra közel jött hozzánk, hogy talán már holnapra multtá merevüljön, emlékké mosódjék össze — kék-zöld anziksszá, amilyenre most sebtén ráfirkantjuk a nevünket és elküldjük valamerre... bár oly megfoghatatlan, hogy más világ is él valahol, mint az, ahol éppen mi járunk...

*

Alto-Adige...

A *Felső-Etschet* jelenti, a *Felső-Etsch* déltiroli völgyét, de az olaszok ugy tudják kiejteni, olyan pátosszal és dallamosan, mint egy filmhercegnő nevét.

Vakitóan tiszta és üdezöld vidék, mintha mindennap kimosnák, bő vizben, akár a salátát, — a szállodásoknak még a hegycsucsokra is van gondjuk, hogy mindennap friss tejszinhab-havat pupozzanak rájuk, ahogyan a jó háziasszony a tortástáljait elrendezi... s milyen csillogó, kecses játékszerek a felfutó siklók, *funiculare*-k, drótkötélpályák mindenütt, végállomásaikon az operettdiszlet-vendéglőterrasszal, ahol olyan kékszemü lányka hozza a galambvérszinü, könnyü vörösbort, amilyennek *Ibsen* szerelmét elképzeled, a szintén kékszemü *Hildát* a szomszéd *Colle-Isarcóból*...

Ó, a szerelem annyiszor eszedbe jut ebben a nyári feloldottságban! Az érzések, az ösztönök urakodnak, a józanság, az értelem alszik. Jó lenne — gondolod — nem ilyen magánosnak lenni, jó lenne valakivel megállni ott a magas fahidon és egyszerre nézni le az *Adige* zajlásába... mert biztosan érvényes itt is a babona, hogy két ember, ha egyszerre néz be egy ismeretlen folyóba, egymásbaszeret...

Egymásbaszeret... Furcsa szó, furcsa ize van. Vajjon, ha a szembenülő párt megkérdezném, mit tudnának, mit mondanának róla? Szakértők, legalábbis a féláru igazolvány ezt árulja el róluk. Fiatal házasok, *Mussolini* féláru nászutazói. Németek, *Münchenbe* mennek vissza, azokkal az élményekkel és emlékekkel, amikről vagy huszonöt év mulva ezt fogja mondani a férfi a *Bierstube* törzsasztalánál: Megint drágább lett? Bezzeg a nászutamon, *Veronában,* kétszer ekkora csülköt kaptam fele pénzért!... s talán az asszony is el fog merengni egyszer a velencei mozaik-karkötőcskén, ami most vadonatujonnan, olcsón és cifrán hivalkodik a *Blatt der Hausfrauból* kinézett utiruhaujj felett!...

Egyébként — jósoljak? Szabályos germán házasság lesz ez is, mint a többi harminc- vagy negyvenmillió — a nő annyit sürög-forog, rendezkedik, pakkol, tevékenykedik már most is, annyira eteti, takargatja itt is az urát, hogy már látom: félév mulva a kabátját, kalapját is ő fogja utána cipelni az obligát vasárnapi kiránduláson. A csöppet sem dekorativ, vizeskékszemü, vizesszőke fiu arcán, amint a *Völkischer Beobachtert* olvassa, máris ott ül, ez a nőtdobó paterfamiliási fölény — ó, szerelem, rajtad még *Mussolini* trükkjei sem tudnak segiteni!

*

A megáradt *Etsch* olyan hig-kávébarna, mint a sovány *caffé-latte*, amit *Trentóban* kinálgat a világfájdalmas pincér — éppen olyan kis hab-réteggel a tetején, amilyen vékony és lila ezen is a *„panna montata“*. Egy benszülött hölgy, aki piros musszlinruhában, strasszos lakkcipőben és csipkés bébékalapban utazik már reggel óta, meleg spaghettit eszik, paradicsomszósszal, amit fodros papirtartókban árusitanak, mint nálunk a zserbót.

Én nem eszem semmit, a cigarettát is elfelejtem szivni, annyira megigéz ez a vizzuhogásoktól hangos táj, ez a vad és dus *Alto-Adige*. Mi lenne, ha kiszállnék, mit látnék a kilátótornyok messzelátóin, amik fantasztikus madár-nyakként meredeznek a kiugró sziklákon... és alattuk egyre bársonyosabb rétek-mezők jönnek, szöllő és olivagirlandok, jobbra-balra kinyilva, összefonódva, — ünnepi asztalra sorakoztatott, smaragd gyertyatartók, amelyekben a nyár, a nap, a termékenység pogány fáklyája lobog!

Milyen jó, békés, feledtető ez a monoton robogás Dél örökhatásos giccsében, milyen jó, hogy nincsen emlékezés, hazavágyás, hazagondolás, mintha csak a jelen élne, forrna, zugnak körültünk... fényes és könnyü hulláma a mának, amelyben ugy leegyszerüsödik és elsimul minden...

Egyszer, nagyon régen — lehet két hete is — két leány beszélgetését kellett kihallgatnom egy pesti villamoson.

— *Ne engedd elutazni!* — mondta tizedszer, huszadszor is a bölcsebbik a szerelmi problémájában hozzáforduló másiknak — *ne engedd elutazni!*

Igaza van: ne engedd elutazni, mert minden utazás: csak a jelen, csak a pillanat — csak az *Alto-Adige* sodra, amely már az iménti percet is visszahozhatatlanul tovagörgette...

(Merano, augusztus)

Nyaralásnak vége. Jöjjön most már — DITRICHSTEIN
416—55, 54, 53.
VII., Kertész-u. 27.

Ha a Balatonhoz utazik, ne töltse drága idejét a vasuton. Ne költse feleslegesen pénzét hosszas utazásra, hanem szálljon le
Aligán
hol tiszta szobák, kiváló házias étkezés, bársonyos strand, kristálytiszta forrásviz olcsó árakkal várja Önt. Bővebbet: Latinák gép- és szerszámgyárosnál, Budapest, Monori-utca 2. Telefon: 49-0-99

Maróthy Kálmán

35. Fonyódi székesfővárosi leányárvaházi üdülő. ♦ Hauptstädt. Erholungsheim der Waisenmädchen in Fonyód am Balatonsee. ♦ Facciata della casa di riposo dell'Orfanotrofio femminile della Città di Budapest a Fonyód Lago di Balaton. Façade de l'établissement de récréation de l'Orphelinat municipale de filles à Fonyód, Lac Balaton. Municipal Orphanage Convalescent-Home in Fonyód, Balaton-Lake
(Palásthy Béla)

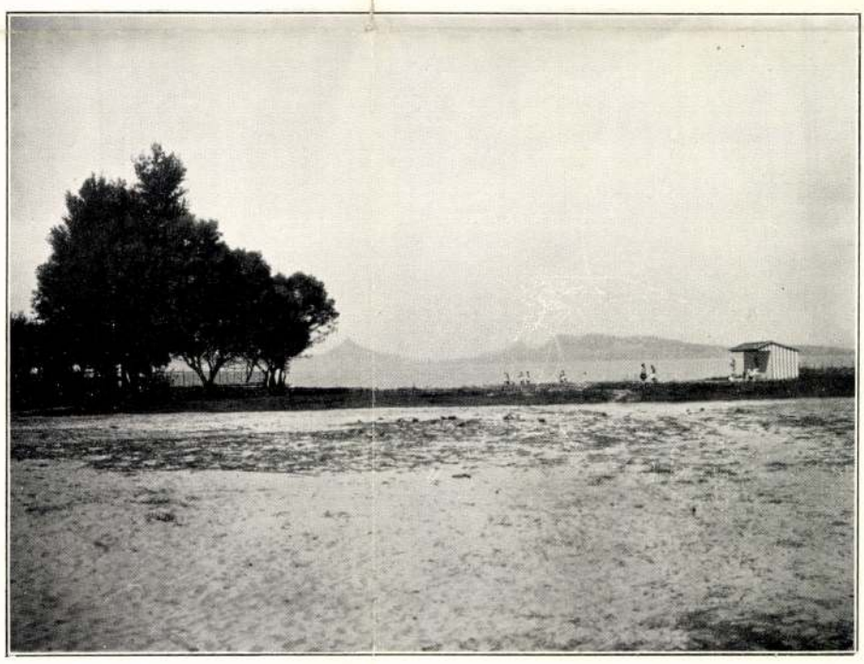

36. Fonyódi leányárvaházi üdülő balatoni fürdője. ♦ Strandbad des hauptstädt. Waisenmädchen-Erholungs heimes in Fonyód am Balatonsee. ♦ Bagno della casa di riposo dell'Orfanotrofio femminile della Città di Budapest, a Fonyód, Lago di Balaton. ♦ Bain de l'établissement de récréation de l'Orphelinat municipale de filles à Fonyód, Lac Balaton. ♦ Bath of the Municipal Orphanage Convalescent Home in Fonyód, Balaton-Lake.

33. Dandár-utcai népfürdő. ◆ Fassade des Volksbades in der Dandár-Strasse.
Facciata del Bagno popolare della Via Dandár. ◆ Façade du bain public de la rue Dandár.
Front-View of the People's Bath in the Dandár-Street.
(Maróthy Kálmán)

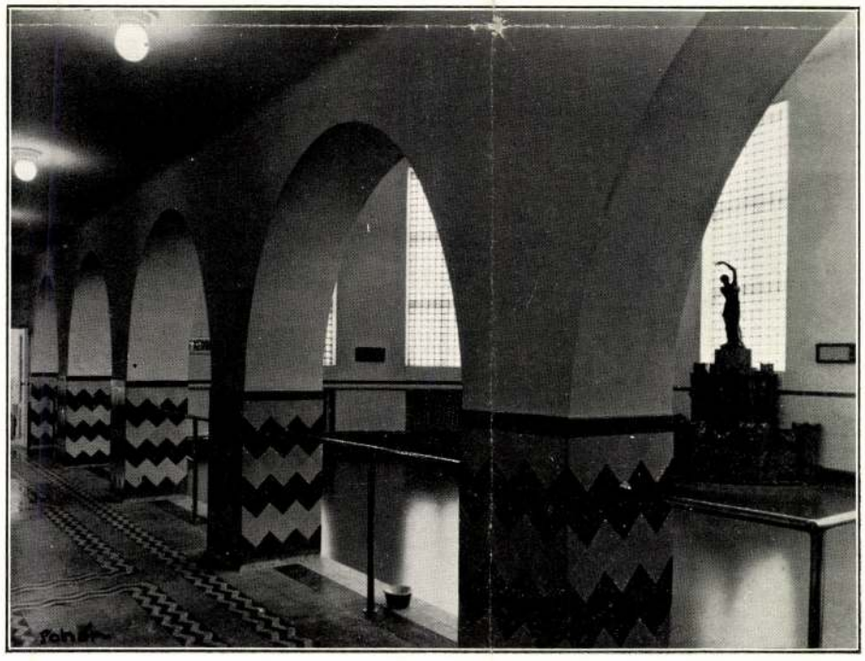

34. Dandár-utcai népfürdő belseje. ◆ Innenraum des Volksbades in der Dandár-Strasse.
Interno del Bagno popolare della Via Dandár. ◆ Interieur du bain de la rue Dandár.
Interior of the People's-Bath in the Dandár-Street.

Liber Középisk

33 – 34. r. Lip.

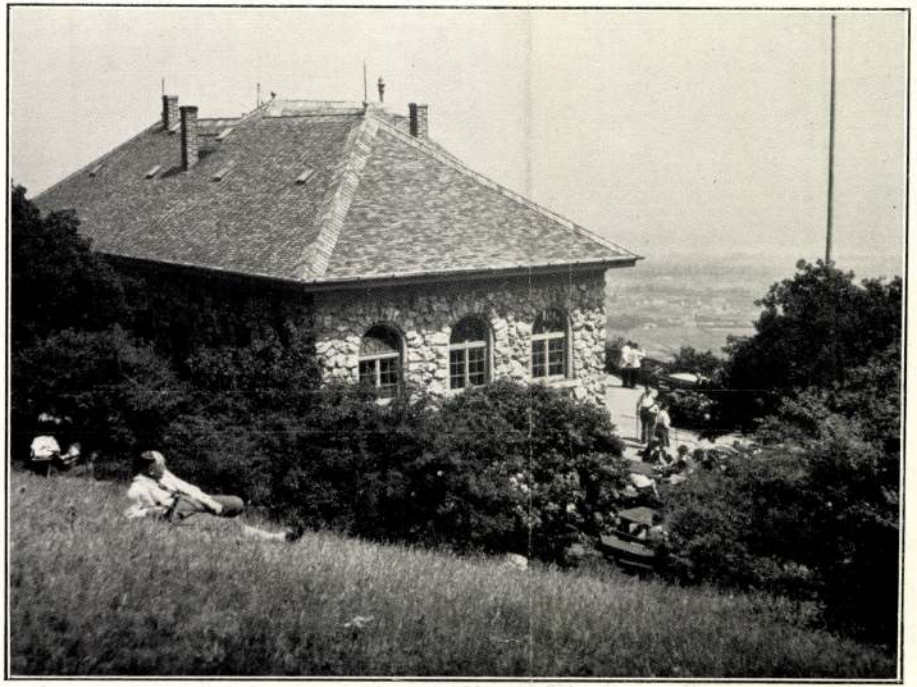

30. Hármashatárhegyi menedékház. ✦ Touristenhaus am Hármashatár-Berg. ✦ Rifugio sul Monte Hármashatár. Chalet de refuge sur le Mont Hármashatár. ✦ Hármashatár-Mount Refuge-House.

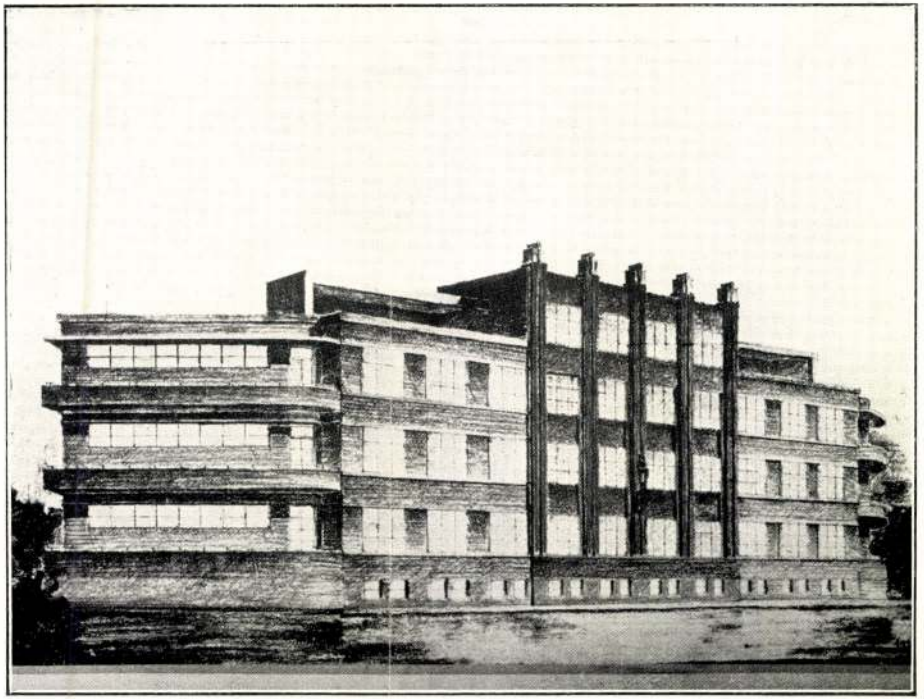

32. Maglódi-úti terv. »Horthy Miklós« szeretetotthon; tüdőbetegek épülete. ◆ Fassadenzeichnung des neuen »Horthy Miklós«-Armenhauses auf der Maglódi-Strasse; Haus der Lungenkranken. ◆ Disegno della facciata del padiglione per tubercolotici dell'Ospizio per i poveri, »Horthy Miklós.« ◆ Dessin de façade du pavillon des poulmoniques de la maison de Charité »Horthy Miklós«. ◆ Front-View of the Consumptives-House of the "Horthy Miklós" Charity-Home.
(Maróthy Kálmán tervrajza)

Marothy Kálmán

épitész

A közgyűlés elhatározta, hogy a legközelebbi években az egyes kerületekben modern *népfürdőket* létesít. Az első népfürdő a IX. ker., *Dandár*-utcában, a gróf Haller-utcai kislakásos bérházcsoporthoz kapcsolódva, *Marothy* Kálmán tervei szerint épült és folyó évi május havában nyílott meg. A fürdő, amely homlokzati és belső kiképzésében és felszerelésében egészen modern vonalú és művészi, magában foglal a földszinten 16 gyermekkádat, 22 gyermek számára öltözőszekrényt, egy 135 m. kerületű, félköralakú, 1·2 m mély közös medencét, 180 öltözőszekrényt, 11 zuhanyt, az I. emeleten 14 külön fülkében elhelyezett kádfürdőt és ugyancsak öltözőket. Az alagsorban a gépberendezéseken és motorüzemen kívül 14 zuhanyfürdő és 42 öltözőszekrény van. Mindehhez fodrász- és büféterem csatlakozik. (L. a 33. és 34. sz. képeket.)

Liber Középisk

39. l.

ek, ugyanakkora területű pincerak-
odóhelyekkel és dereglyék és élelmi-
sszes költségek kb. 15 és ½ millió

átépíti a VII. ker., Garay- és a VI. ker.,
áruhelyekkel, ugyanilyen típusú új
ker., Krisztina-körút 111. szám alatt.

híd és marhavásár, mint a sertésköz-

Marótthy Kálmán

a Nemzeti Színház Nemzet-
otthon tervpá. I. díj.

MAGYAR ÉPÍTŐMŰVÉSZET
1929. 4. f.
színes rajzokkal

3401. Sir Henry

Sz. Stockbridge-ben 1756 márczi
július

Barbara Murchison kéj

Térdig látható, kissé balr
Egymásra tett kezeit ölében ny
vetette. Homlokába lógó haját r
szemöldöke és szeme barna. Röv

a derékon öv szorítja. Mögö
a szabadba nyerünk kilátást.

Vászon, méretei 90 : 70 c
az 1906 november 28-iki ajánlat
24-iki 7738 sz. engedély (160-
et Co. londoni czégtől 75600 K
utóbbi, valamint az 1907 decz
908) és az 1909 január 1-jei 14
alapján. — Elszámoltatott 1907
május 8-án (1001–908) és 19(
Az elszámolást jóváhagyta az
(942–910), továbbá az 1911
(911–911) és 11526–910 (91

Kifüggesztésére vonatkozó
ban. 1910: Cab. O. 780. *Her*
Barbara Murchison.

Jegyzet. Másolta 1907-be
1908-ban Kampis János és Stein
Csuk Jenő és Elischer Hilda, 19

Vezd
1906

IV

Maróthy Kálmán
építész
ny. vezérkari ez-
redes
l.
MMÉEÉvk
1934.227.l.

arabás Géza OKL. GEPÉ
MŰSZAKI V
BUDAPEST, VI., BAJZA-
GOMBKO

ezen munkálat végre-
a versenytárgyalás j a-
órára tüzetik ki a kis-
Ajánlattevők az ajánlati
ének megfelelő 5% bá-
sida község pénztárába
lásául a nyugta ajánla-
tervrajz és feltételek a
dában megtekinthetők,
megszerezhető.
i t é s.) A budapest—
—165 397. km. szakaszá-
j a n u á r 20-án d. e.
i m. kir. államépitészeti
senytárgyalás hirdettetik.
költségvetés végösszege
ánatpénznek az állam-
azoló pénztári nyugta
) filléres bélyeggel kell
üvelet és részletes fel-
itészeti hivatalnál meg-
i költségvetés nyomtat-
minta az államépitészeti
tő (ivenkint 1 korona.)

litásokra.

ı k s z á l l i t á s a.) A
égénység részére szük-
derékszij 50 db. hüvely-
rtáska jelvénynyel leendő
a n u á r 12-én d. e 10
véd központi ruhatárnál
k. Az 1 kor. bélyeggel

törülköző, 215 pár harisnya, 225 pár
Az ivenkint egy kor. bélyeggel ellátott
tok ezen cimzéssel látandók el: „A
m. kir. állami szemkórház igazgatóságár
lakon. Ajánlat a 39 | 1908. sz. verren
lásban kiirt cikkekre" j a n u á r 3 án
óráig dr. B ő h m Sidney kórházi igaz
nyujtandók be.

Lábod. [Somogy m.) (T e r m é n y e k
l i t á s a.) A lábodi cs. és kir. csikó
eladásra kerül 3000 q rozs 1908. évi
73 kg. hektoliter sulylyal. Vételre ke
4700 q zab, 2000 q árpa vagy zabszal
versenytárgyalás j a n u á r 4-én d. e.
kor Lábodon lesz megtartva. A zabna
évi termésnek és legalább is társzerü
günek kell lenni. A zab és szalma
végső határideje 1909. m á r c i u s 1
csikótelep szabad választása szerint.

Sopron. (Á g y a k, m a t r a c ó
v á n k o s o k s z á l l i t á s a.) A
városi közkórházban következő fe
cikkek szükségeltetnek és pedig: 15
vaságy sodronybetéttel, 15 drb. ág
tengerifü-matrac egyenkint 3 darabban,
ékalaku fejvánkos tengeri füből. Fel
szállitani kivánók, hogy ajánlataikai j
15-ig a városi iktató hivatalban nyuj
A tárgyak mintái a közkórházban m
hetők.

Temesvár. (R u h a n e m ü e k s
t á s a.) Temes vármegyei altisztek és
ruhaszükségleteinek 1909—1911. évre
tositása végett árlejtés hirdettetik. Az

és műlakatos.

(Dohány-utca sarok.)

**Készit műkovács, vas és réz portál
csillárokat és minden e szakmába
vas és fémipari műtárgyakat.**

Tervek és költségvetések ing

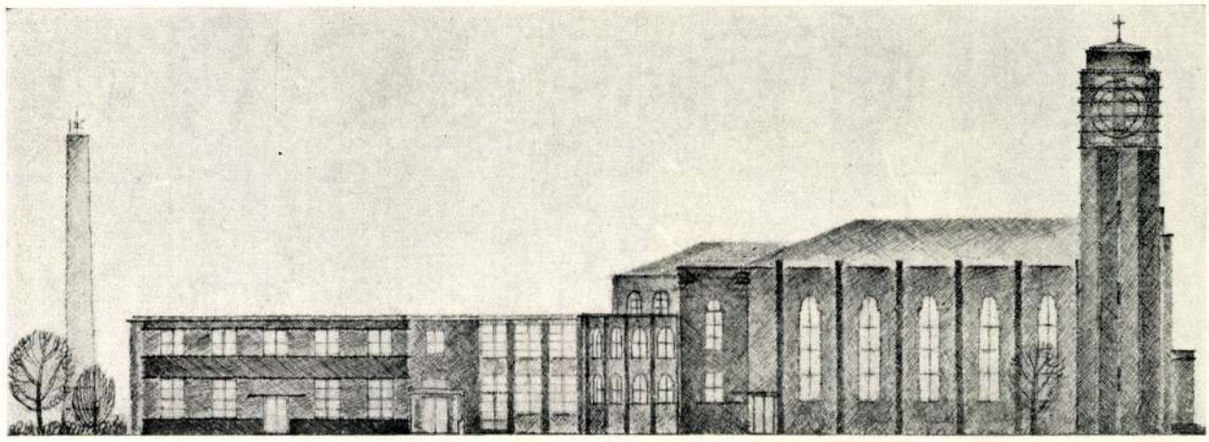

Árkay Aladár: A maglódiúti szeretetotthon temploma

A MAGLÓDI ÚTI SZERETETOTTHON PÁLYATERVEI

A modern építészetről szóló viták és vitatkozó írások során sok szó esett a fővárosunkban elhelyezett karitatív intézmények székházainak külsejéről és architektonikus értékéről. Mint ahogyan a háború utáni építő mentalitás gyökerében megváltoztatta a gyártelepek külsejét, ugyanúgy áll ez minden olyannemű épületre is, amely a régi elgondolás szerint nem érdemelné meg az építőművészi gondosságot és amelyeket azelőtt valóban minden művészi célkitűzés nélkül építettek. Gondoljunk csak a budapesti Hajléktalanok Menhelyeinek szívtelen téglafrontjaira, gondoljunk a Podmaniczky uccai Máv. lakótelepek hajmeresztő sivárságára, ahol pedig mutatkozik némi építőművészeti szándék, ott viszont az ellenkező végletbe csap a tervezés.

Nem véletlen, hogy a háború utáni új építészet megalkotói a legnagyobb szeretettel éppen az olcsó lakás, a kis ház, a munkáslakás felé fordultak és amikor egész sorát alkották meg a nagyszerű koncepciójú, hygiénikus településeknek, ugyanakkor lendületet kapott minden olyan építőművészeti ágazat, amely a szegény emberek lakásával, életével kapcsolatos. Ezek a mai szempontok szerint épült lakások és intézmények természetesen távolabb állnak a háború előtti évek művészietlen és léleknélküli alkotásaitól, mint az egyiptomi pyramisoktól. A felfogás megváltozott az egész vonalon és az általánosan emberi szempont vezeti az építészek kezét, amikor a szegény emberek lakásait, menhelyeit, kórházait stb. tervezik.

A Székesfőváros ilyen atmoszférában írta ki a nagyszabású maglódiúti Szeretet-Otthon tervpályázatát. És tényleg azt látjuk, hogy a tervek között túlnyomó többségben vannak az olyanok, amelyek ezt a, szinte kisebb falu lakosságának megfelelő befogadóképességű épületet semmiféle más szempont szerint nem képzelték el és tervezték meg, mint hogy egyedül a legtökéletesebb üzem, a legegészségesebb lakások, a leggazdaságosabb megépítés lehetővé váljanak.

Vannak természetesen nagy számmal olyan tervek is, amelyek a monumentalitást erőltetik, mindenáron szimbolizálnak, erőltetett axisaiktól beteg az egész épülettömb, egyszóval rosszul adták föl magukban a kérdést és így nem is felelhettek reá jól.

A program egyik legsúlyosabb kikötése az volt, hogy a telek 25%-a építhető csak be, a többi park részére álljon rendelkezésre. Az elsődíjas terv szerzője, *Maróthy* Kálmán, úgy látszik belátta, hogy a kívánt helyiségek elhelyezése mellett több lesz a beépítés 25%-nál és ezért arányosan 5—10—15 százalékkal kisebbre vette a helyiségeket az előírt méretnél. Általában a telek beépítésénél rendkívül nagy differenciák mutatkoznak. A döntés arra enged következtetni, hogy a bíráló bizottság az egységes nagy kert létesítését tartotta a legjobbnak és valamennyi tervnél, amely nem ilyen módon oldotta meg a kérdést, kifogást emelt ez ellen. Rendkívül jónak találta például Szabolcs Ferenc II. díjas tervének főépületét. Ez az egészséges ápoltak elhelyezésére szolgáló hatalmas épülettömb az előírtnál valamivel nagyobb magassággal, védi az egész területet az uralkodó széllel szemben. A fülkékkel megvilágított középfolyosó déli oldalára kerülnek a szobák, míg az ucca felé adminisztrációs helyiségeket látunk. Van azonban ennek a hosszú épületnek hátrányos oldala is,

Tér és Forma
1929. II. évf. 5 sz.

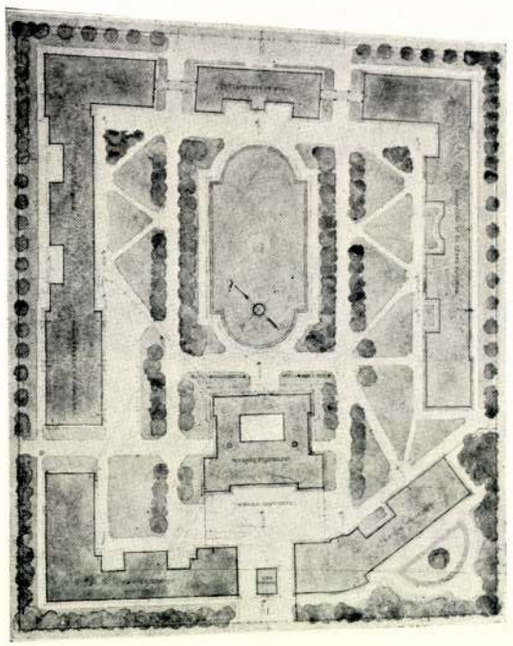

I. díj. Maróthy Kálmán terve. Fönt uccai főhomlokzat, lent, balra, helyszínrajz, jobbra gazdasági épület

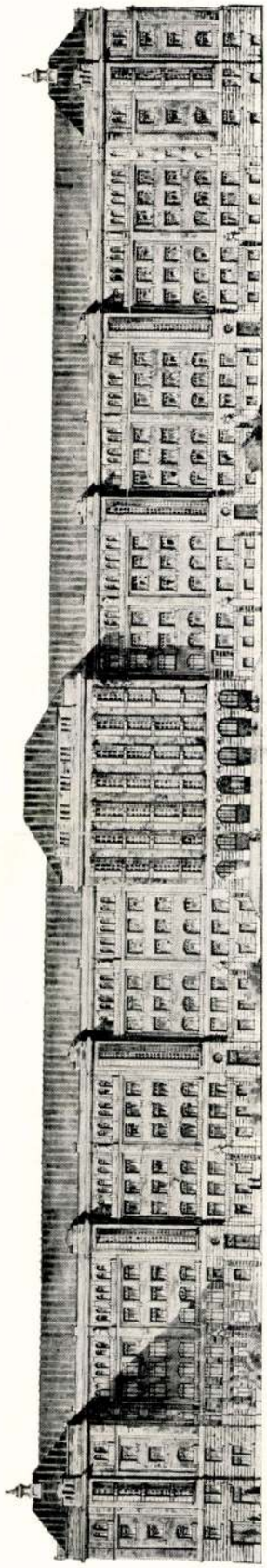

mint például az ebédlő távoli elhelyezése és mindezek fölött az épület architektúrája a lépcsőházakkal való megszakítás dacára a választott stílusban kissé monoton. Egyébként vannak a diszpoziciónak igen nagy előnyei is. A nagy osztatlan kert, amelynek közepén a templom áll, igen egészséges légreservoirt szolgáltat.

Míg a fönti két terv egységes kert körül csoportosítja az épületeket, addig Kertész K. Róbert, Dr. Lechner Jenő és Sváb Gyula III. díjas terve a különböző rendeltetéseknek megfelelően, különböző részekre osztja a területet. Az oszlopos bejáraton keresztül az uccáról is látható a kupolás templom, amely szép arányai és előkelő architektúrája mellett is egy szegényház céljaira túlságosan előkelő. Hibának rótták fel, hogy ez a terv túlságosan sokat épít be. Tény ezzel szemben az, hogy ennél a tervnél lelkiismeretesen megtartották a tervezők a kívánt helyiségméreteket. Nagyon üdvös volna, ha a tervpályázatot kiíró hatóságok nagyobb gondossággal járnának el a program összeállítása alkalmából. Nem szabad egymásnak ellentmondó kívánságokkal a pályázat sikerét veszélyeztetni és a súlyos és kemény agymunkát végző pályázók helyzetét még nehezebbé tenni.

A Kertész—Lechner—Sváb-féle terv helyszínrajza egy kissé áttekinthetetlen ugyan, azonban

II. díj. Szabolcs Ferenc terve, balra főépület, lent helyszínrajz

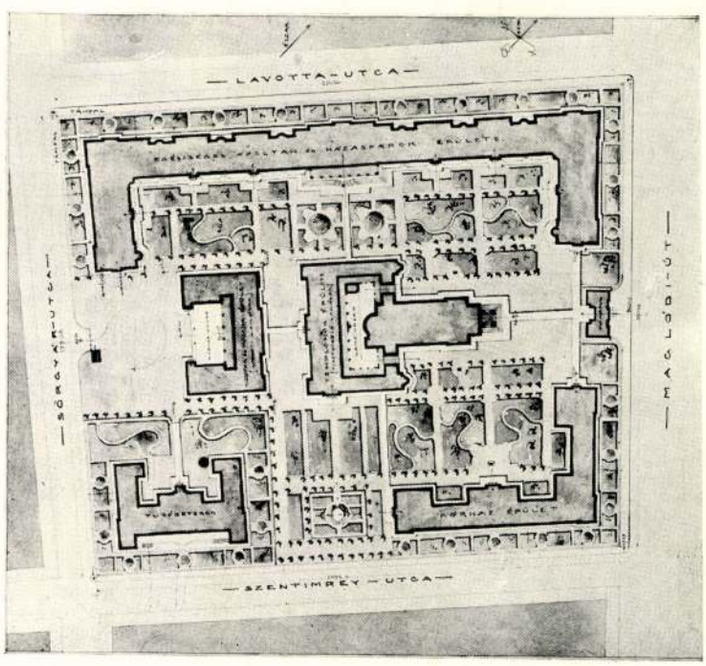

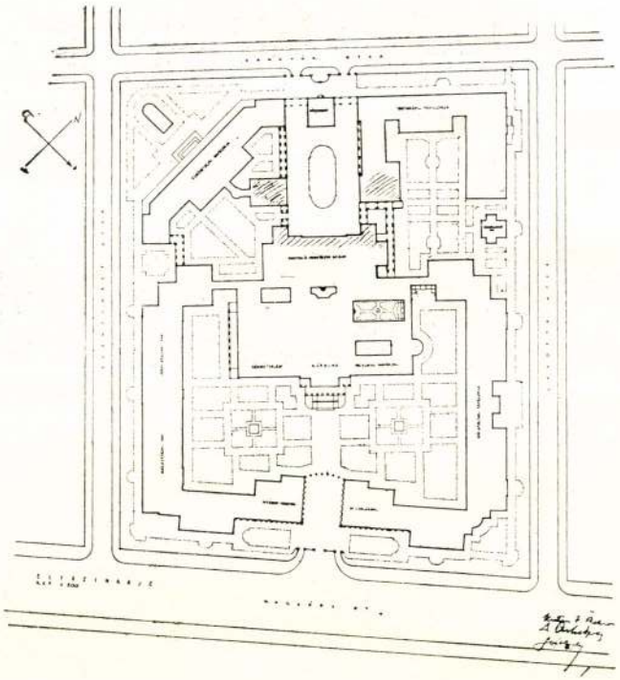

III. díj. Kertész K. Róbert, dr. Lechner Jenő és Sváb Gyula terve. Fönt a templom nézete, lent balra helyszínrajz, jobbra tüdőbetegpavillon

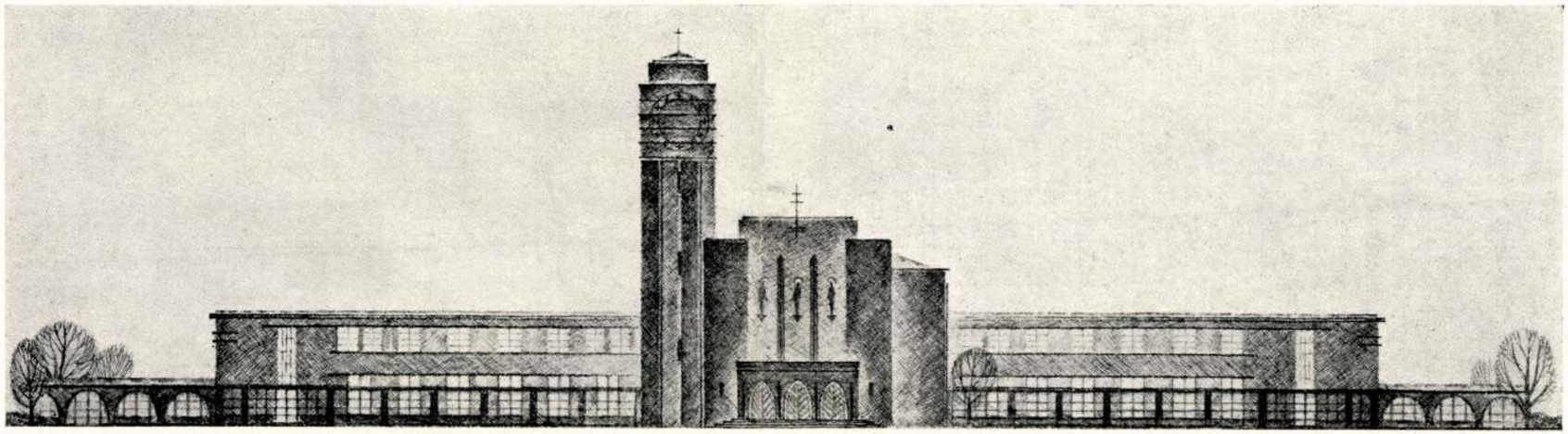

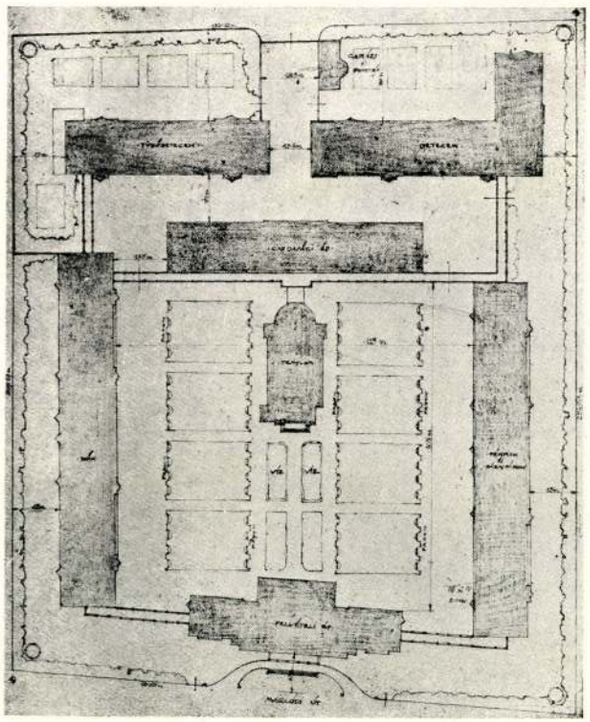

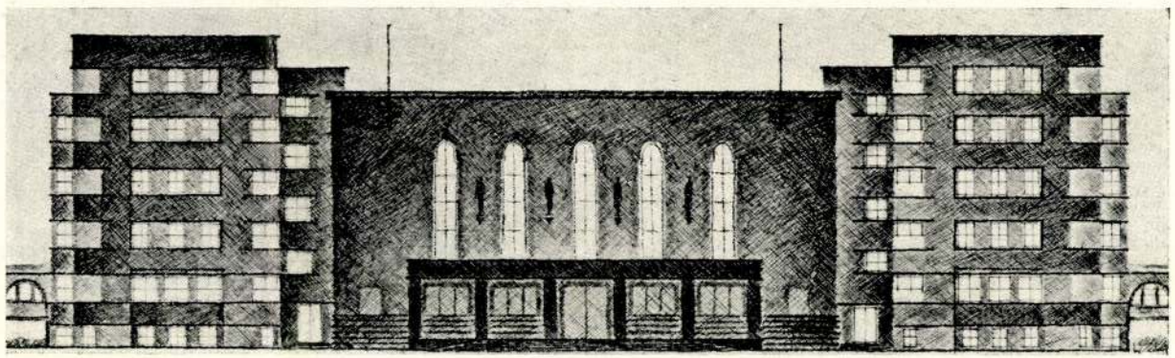

Árkay Aladár terve. Fönt templom és gazdasági épület, lent, balra helyszínrajz, jobbra felvételi épület

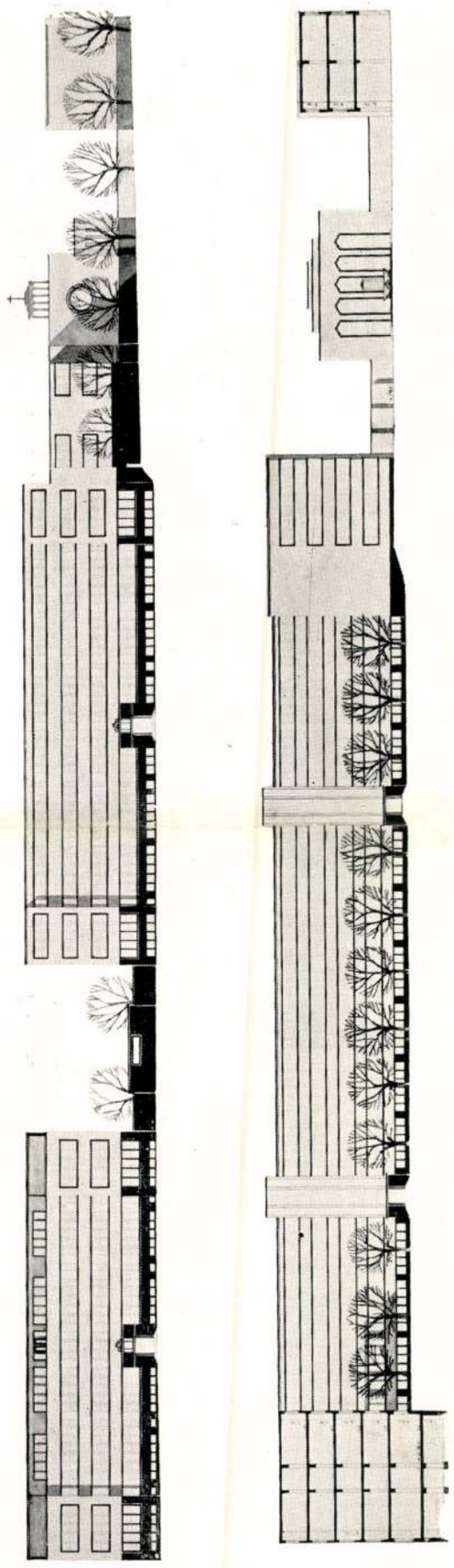

Deli és Faragó terve. Fönt nézetek, lent helyszínrajz

mégsem lett volna szabad a program szószerinti betartását büntetőponttal sujtani.

Árkay Aladár tervének fődiszpoziciója teljesen akadémikus, szimmetrikus. A középvonalban helyezkedik el a kis kápolna, amelynek festői, asszimetrikusan elhelyezett tornya az uccáról is látható. Ennek a tervnek rendkívül sok szépsége van és a helyzettel nem ismerős és elfogulatlan szemlélő alig értheti meg, hogy miért szaporítja ez a terv mindössze a megvásároltak tekintélyes számát, amikor mint a jegyzőkönyvből is kitűnik, az albizottság III. díjra ajánlotta. Aki a helyzetet ismeri, az hamar rá fog jönni ennek az okára: a terv modern.

Ez a modernség sem nem tulságosan merész, sem nem kíván feltűnő vagy erőszakos kiképzésekkel szembeötleni, ez mindössze egy leegyszerűsített homlokzat-rendszer modern rajztechnikával előadva. Úgy látszik azonban, hogy a bíráló bizottság túlnyomó többsége ugyanúgy megkívánja a pályatervek homlokzatán a közismert sablónokat, mint fekete kávéba a cukrot. Ahol nincs lizéna, ornamentika, az a terv keserű és az ellen tiltakozik a nyárspolgári szépészet.

Példának okáért itt van a Deli és Faragó-féle terv, amely artisztikus helyszinrajzával messze kimagaslik és mégis be kellett érnie egy megvásárlási javaslattal, *mert horribile dictu, síma, horizontális osztásokkal tagolt modern homlokzat terheltségével indult a küzdelembe.*

A némi koncessziókkal modern Dr. Neuschloss —Gyenes-féle terv ezzel szemben a helyszínrajzával hibázta el a dolgot, mert az úgy látszik egyedül üdvösnek kimondott nagy középkert helyett pavillonszerűen helyezte el a szükséges helyiségeket. A bíráló-bizottság megdícsérte az uccai

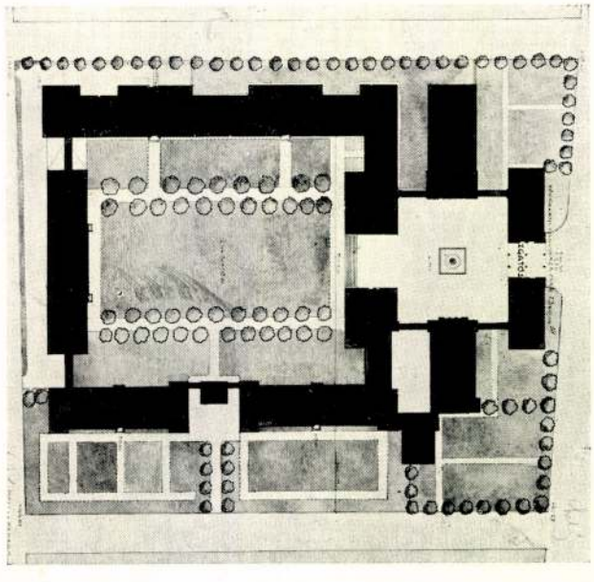

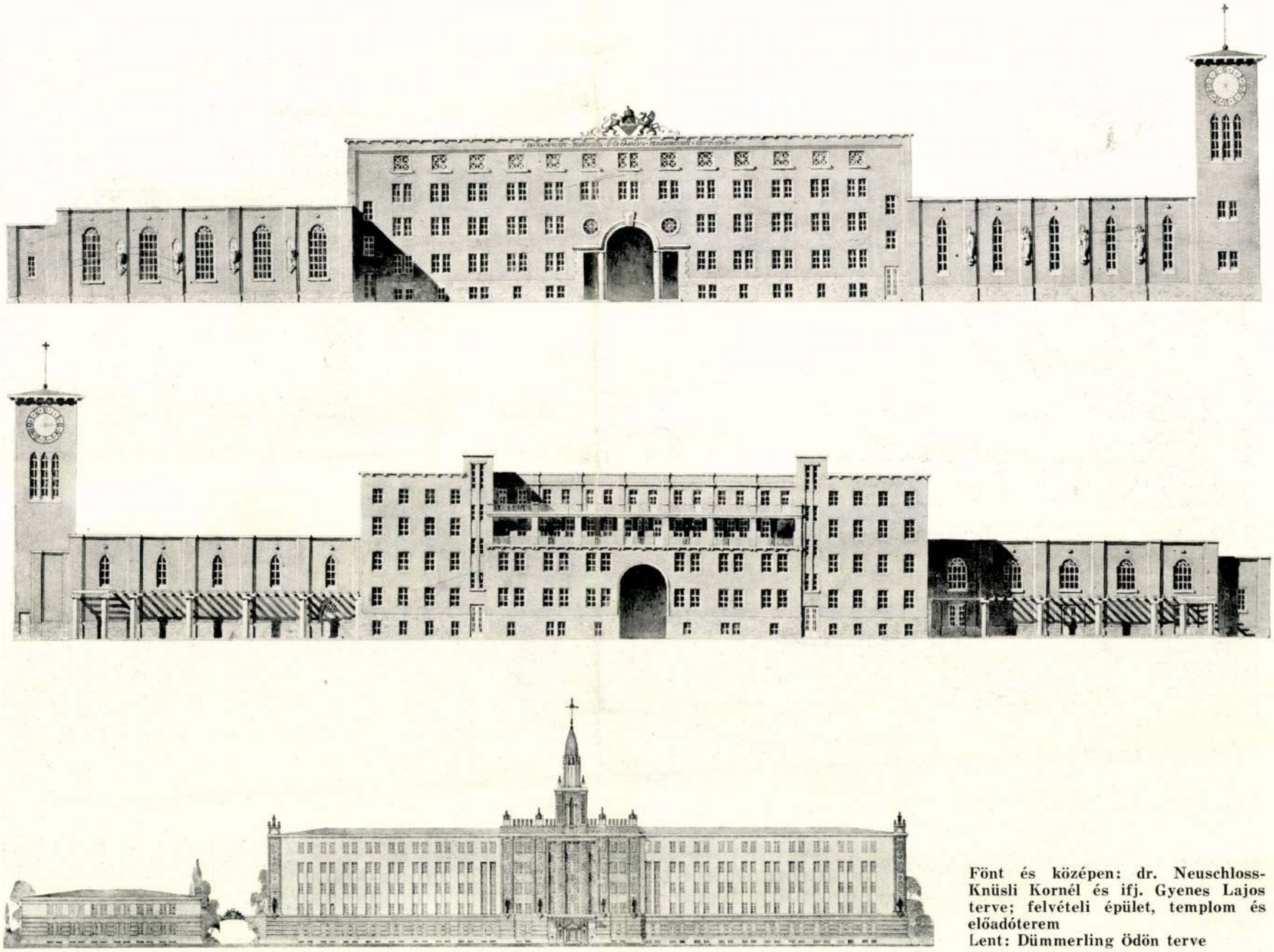

Fönt és középen: dr. Neuschloss-Knüsli Kornél és ifj. Gyenes Lajos terve; felvételi épület, templom és előadóterem
Lent: Dümmerling Ödön terve

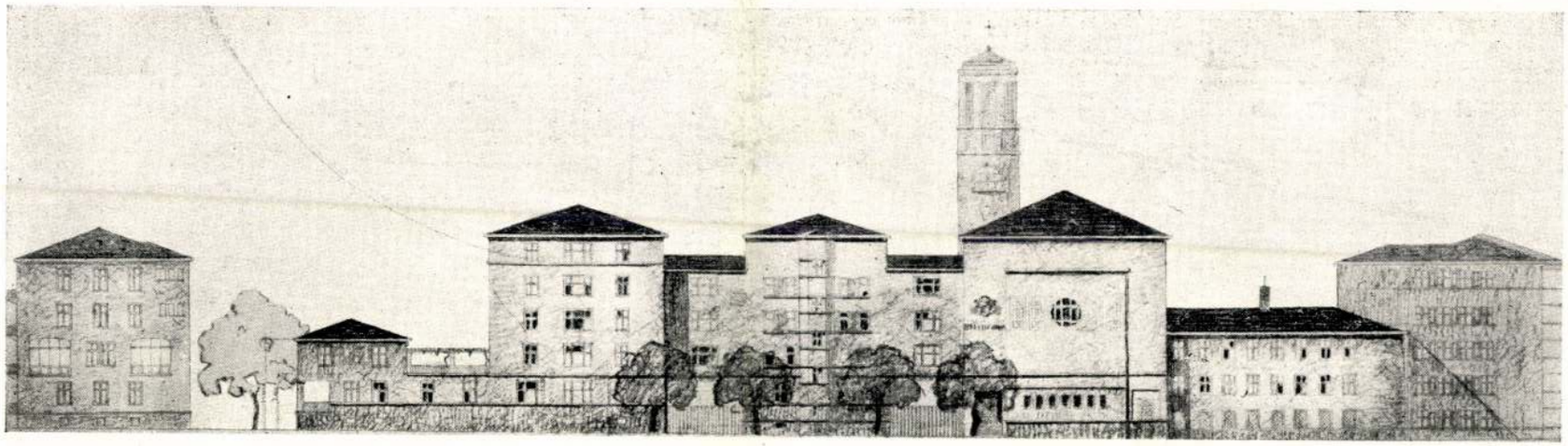

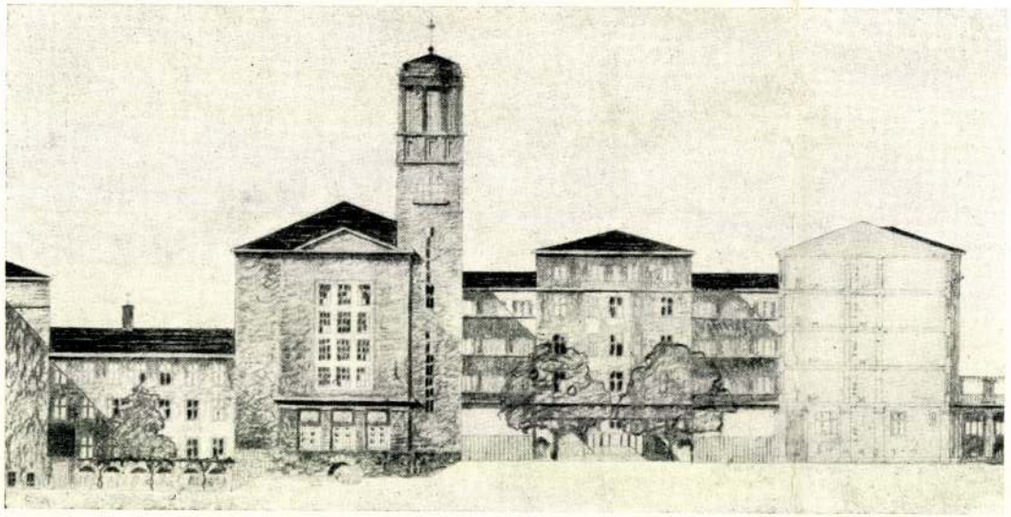

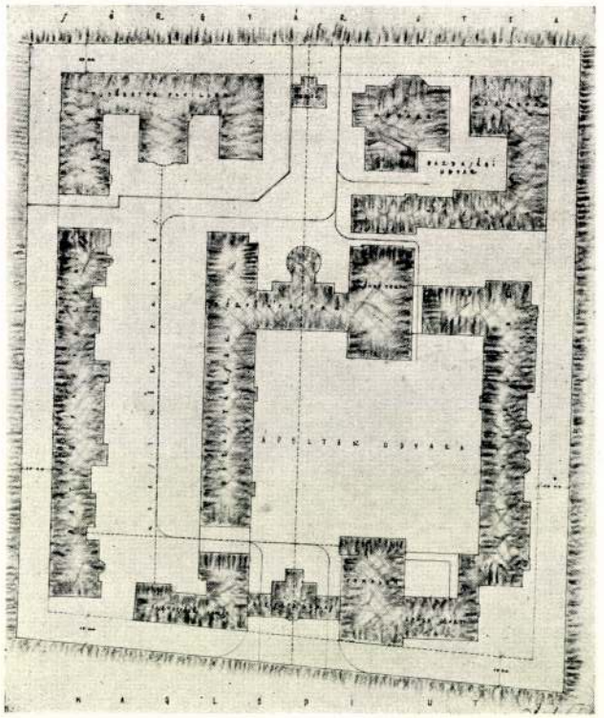

Friedrich Loránt terve. Fönt nézet a Maglódi út felől, lent, balra nézet az udvar felől, jobbra helyszínrajz

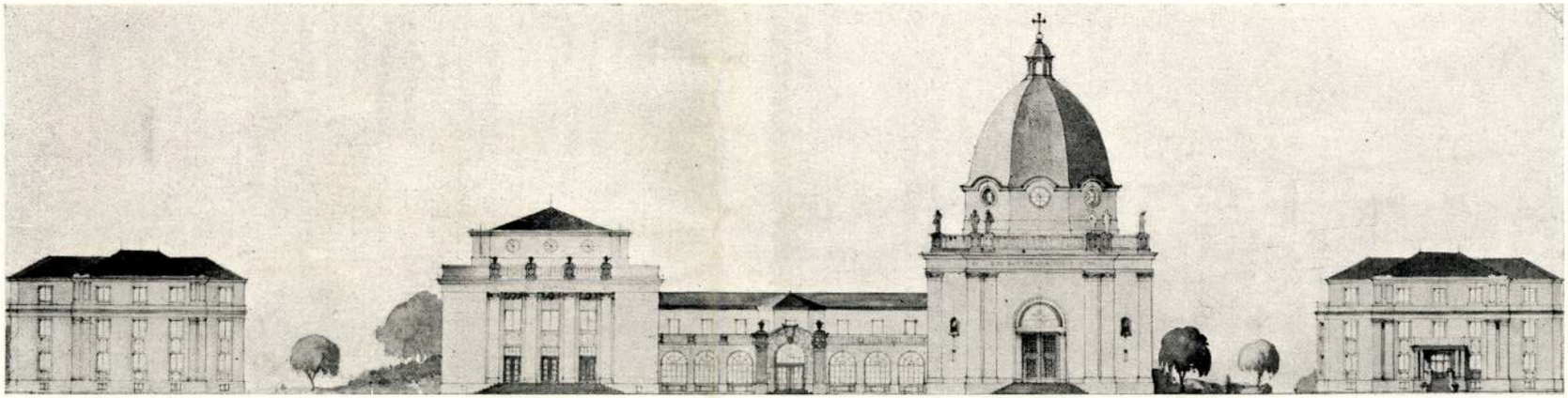

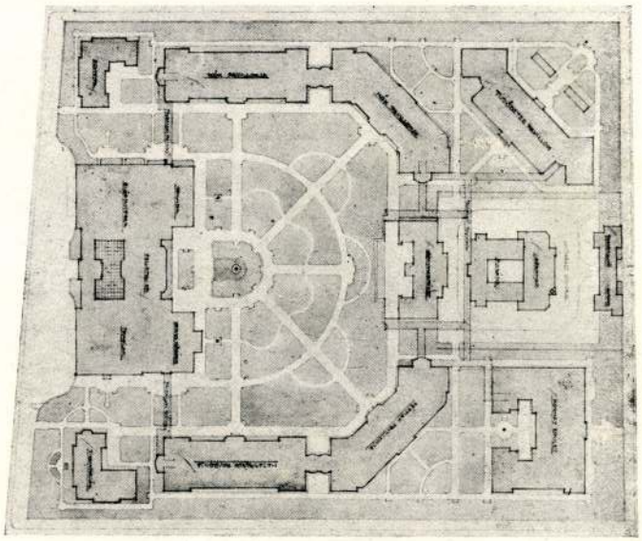

Fönt és középen balra: Fischer József terve, templom nézete és helyszínrajz

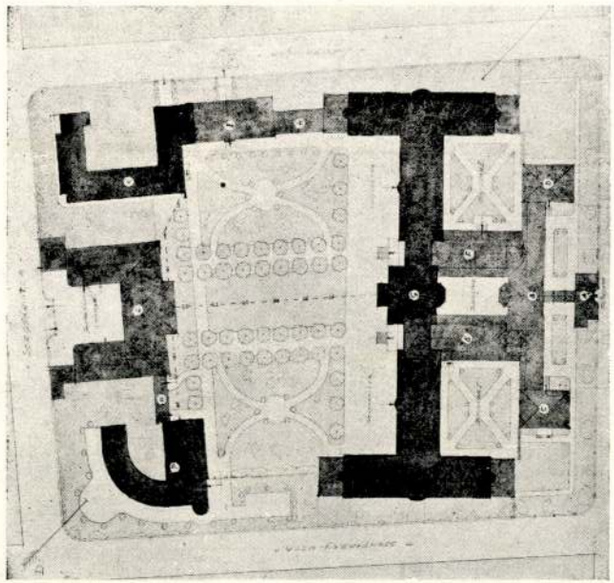

Lent és középen jobbra: Kracsun Virgil terve, helyszínrajz és kerti homlokzat

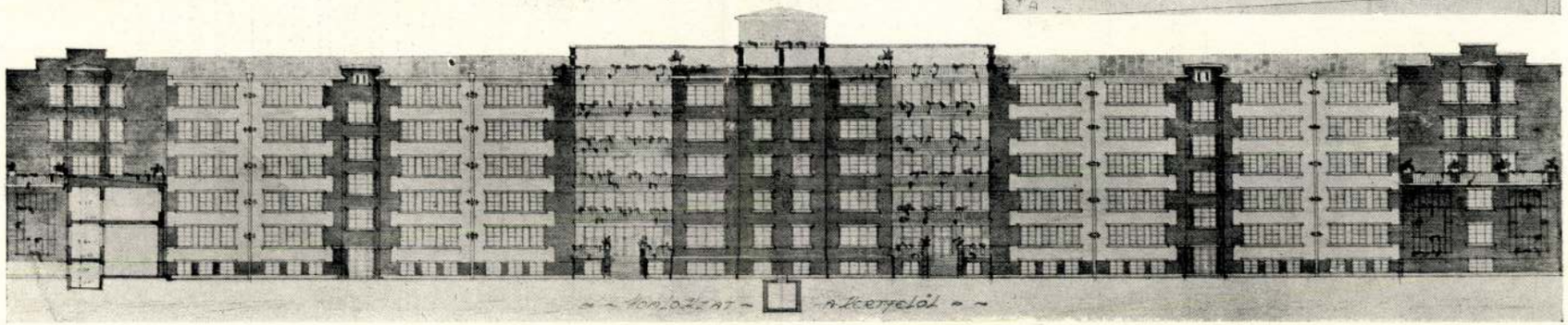

Árkay Aladár: Református kultúrház

EGY PESTKÖRNYÉKI KULTÚRHÁZ

Árkay Aladár munkássága a *magyaros* építés területén ma már mindenki előtt ismeretes. A budapest-fasori református templom, a városmajori római-katholikus kápolna vagy a Rákócziánum temploma egy-egy érdekes állomása Árkay Aladár művészetének. A modoros és erőszakolt magyaroskodók munkái mellett ezek az épületek komoly eredményei nemzeti irányú építészetünknek. *Lechner* Ödön, *Thoroczkai Wiegand* Ede, *Medgyaszay* István, *Koós* Károly és a magyar építőstílusnak többi reprezentánsa mellett Árkay Aladár is eredeti irányzatot képvisel, aki eredeti invencióival meggazdagította ennek az építőirányzatnak formavilágát. A magyar építőművészet örömmel fogadhatja minden újabb alkotását, mert munkáit nem apró részletkérdések, felaggatott motívumok magyaroskodása határozza meg, hanem az ősileg kapott értékek ösztönös megtermése, amely nem tűri az idegen lélek megkötését, a mesterembert jellemző számító modorosságot, hanem keresetlen őszinte (éppen ezért sokszor csak vázlatos) megnyilatkozás jellemzi eredeti építőművészeti látását.

Mai számunkban ismertetett kultúrháza is érdekes példája művészi őszinteségének és keresetlen, invenciózus eredetiségének. Az épületnek van egy bizonyos „zamata", amit könnyedén kezelt téralakítása, asszimetrikus, mesterkéletlen alaprajza és érdekes architektúrája ad meg.

Amikor a magyar építőstílus egy-egy új kísérletével állunk szemben, rendkívül fontosnak tartjuk éppen ezt az őszinte invenciót. A mindenáron magyaroskodó építéssel a nemzeti építőszellem sohasem születik meg. Éppen ezért az épület magyarosságának sohasem az a kritériuma, hogy mennyi ősturáni vagy szűrmotívum van rajta, hanem a magyar lélek mélyregyökerezett eredeti látásából fakadó magyar formaérzés frissessége, amely felszabadította magát azon egy-két rögeszme alól, amelyet kishorizontú emberek a magyaros építés sajátosságainak neveznek. És mi annyira hiszünk a magyar psziché eredetiségében, megkötöttségéből felszabadított termő erejében, hogy az ú. n. internacionális modern építészetet is be tudja oltani a magyar föld megtermékenyítő talajába. Sőt állítjuk, hogy a magyar lélek csak akkor bontja majd ki igazán ezerrétű gazdagságát, ha szűk horizontját kiszélesíti és helytelenül dogmatizált művészi látásából fellép a korszerű gondolkozás magaslatára.

Mi úgy látjuk, hogy Árkay Aladár művészeti horizontja nem szűk és mindig beleömlik lelkébe a felfrissülő évek egyre gazdagodó világa. Nem félti épületeinek magyarosságát egészen modern elemektől sem és valóban nagy találékonysággal olvasztja be ezeket az elemeket sajátos architektúrájába. A díszterem főbejárati kapuja, a csillárok, a főhomlokzati terrasz vagy a torony lezárása azt mutatják, hogy Árkay Aladár kor-

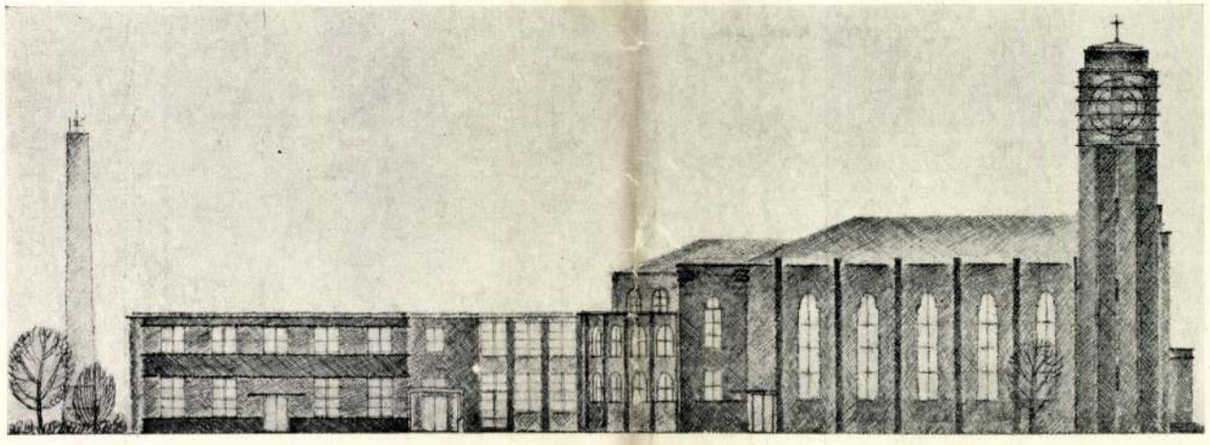

Árkay Aladár: A maglódiúti szeretetotthon temploma

A MAGLÓDI ÚTI SZERETETOTTHON PÁLYATERVEI

A modern építészetről szóló viták és vitatkozó írások során sok szó esett a fővárosunkban elhelyezett karitatív intézmények székházainak külsejéről és architektonikus értékéről. Mint ahogyan a háború utáni építő mentalitás gyökerében megváltoztatta a gyártelepek külsejét, ugyanúgy áll ez minden olyannemű épületre is, amely a régi elgondolás szerint nem érdemelné meg az építőművészi gondosságot és amelyeket azelőtt valóban minden művészi célkitűzés nélkül építettek. Gondoljunk csak a budapesti Hajléktalanok Menhelyeinek szívtelen téglafrontjaira, gondoljunk a Podmaniczky uccai Máv. lakótelepek hajmeresztő sivárságára, ahol pedig mutatkozik némi építőművészeti szándék, ott viszont az ellenkező végletbe csap a tervezés.

Nem véletlen, hogy a háború utáni új építészet megalkotói a legnagyobb szeretettel éppen az olcsó lakás, a kis ház, a munkáslakás felé fordultak és amikor egész sorát alkották meg a nagyszerű koncepciójú, hygiénikus településeknek, ugyanakkor lendületet kapott minden olyan építőművészeti ágazat, amely a szegény emberek lakásával, életével kapcsolatos. Ezek a mai szempontok szerint épült lakások és intézmények természetesen távolabb állnak a háború előtti évek művészietlen és léleknélküli alkotásaitól, mint az egyiptomi pyramisoktól. A felfogás megváltozott az egész vonalon és az általánosan emberi szempont vezeti az építészek kezét, amikor a szegény emberek lakásait, menhelyeit, kórházait stb. tervezik.

A Székesfőváros ilyen atmoszférában írta ki a nagyszabású maglódiúti Szeretet-Otthon tervpályázatát. És tényleg azt látjuk, hogy a tervek között túlnyomó többségben vannak az olyanok, amelyek ezt a, szinte kisebb falu lakosságának megfelelő befogadóképességű épületet semmiféle más szempont szerint nem képzelték el és tervezték meg, mint hogy egyedül a legtökéletesebb üzem, a legegészségesebb lakások, a leggazdaságosabb megépítés lehetővé váljanak.

Vannak természetesen nagy számmal olyan tervek is, amelyek a monumentalitást erőltetik, mindenáron szimbolizálnak, erőltetett axisaiktól beteg az egész épülettömb, egyszóval rosszul adták föl magukban a kérdést és így nem is felelhettek reá jól.

A program egyik legsúlyosabb kikötése az volt, hogy a telek 25%-a építhető csak be, a többi park részére álljon rendelkezésre. Az elsődíjas terv szerzője, *Maróthy* Kálmán, úgy látszik belátta, hogy a kívánt helyiségek elhelyezése mellett több lesz a beépítés 25%-nál és ezért arányosan 5—10—15 százalékkal kisebbre vette a helyiségeket az előírt méretnél. Általában a telek beépítésénél rendkívül nagy differenciák mutatkoznak. A döntés arra enged következtetni, hogy a bíráló bizottság az egységes nagy kert létesítését tartotta a legjobbnak és valamennyi tervnél, amely nem ilyen módon oldotta meg a kérdést, kifogást emelt ez ellen. Rendkívül jónak találta például Szabolcs Ferenc II. díjas tervének főépületét. Ez az egészséges ápoltak elhelyezésére szolgáló hatalmas épülettömb az előírtnál valamivel nagyobb magassággal, védi az egész területet az uralkodó széllel szemben. A fülkékkel megvilágított középfolyosó déli oldalára kerülnek a szobák, míg az ucca felé adminisztrációs helyiségeket látunk. Van azonban ennek a hosszú épületnek hátrányos oldala is,

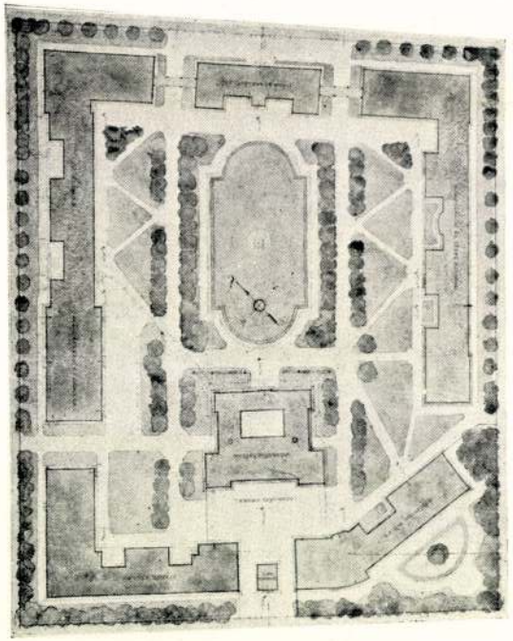

I. díj. Maróthy Kálmán terve. Fönt uccai főhomlokzat, lent, balra, helyszínrajz, jobbra gazdasági épület

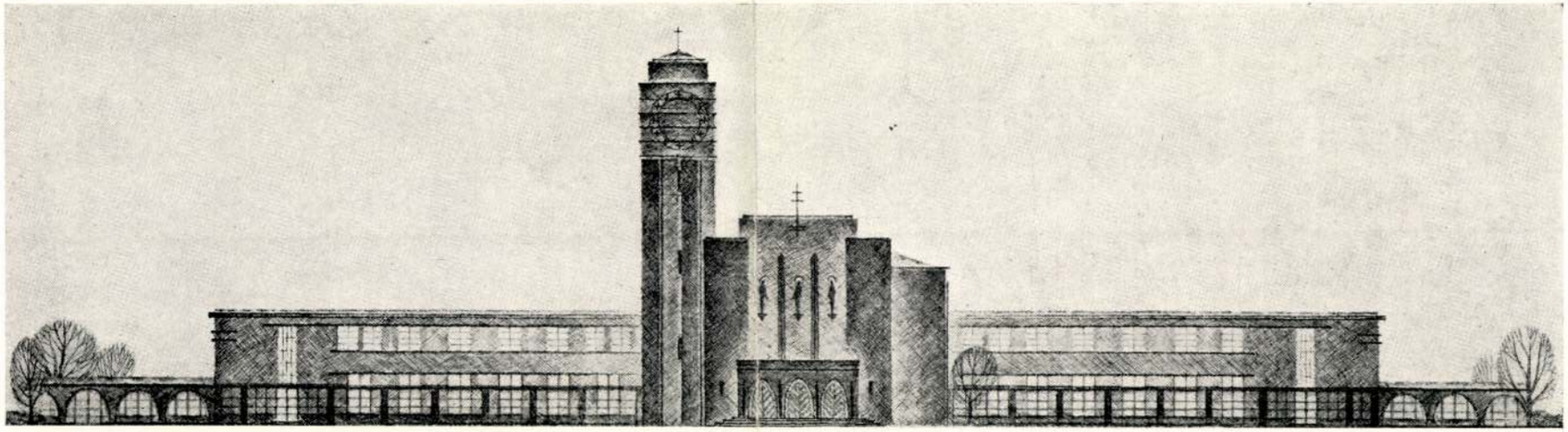

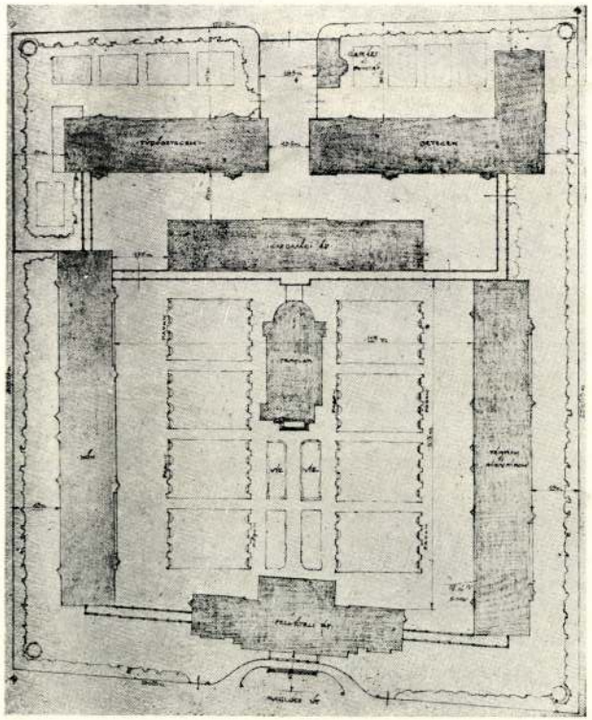

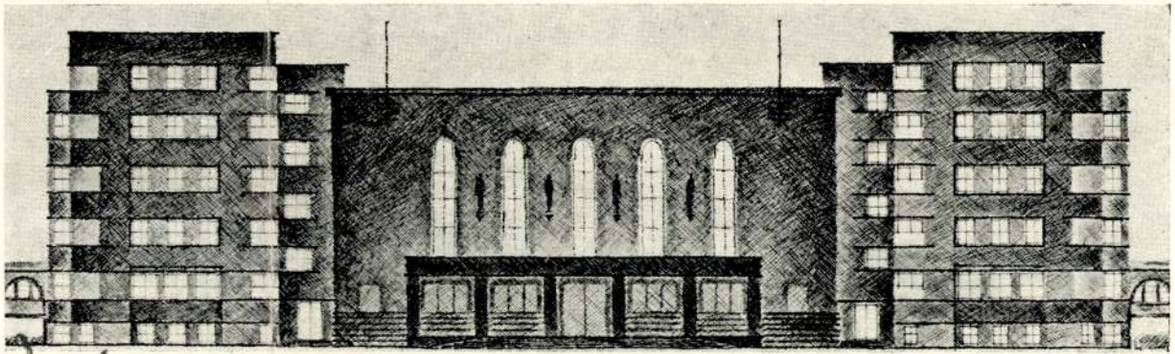

Árkay Aladár terve. Fönt templom és gazdasági épület, lent, balra helyszínrajz, jobbra felvételi épület

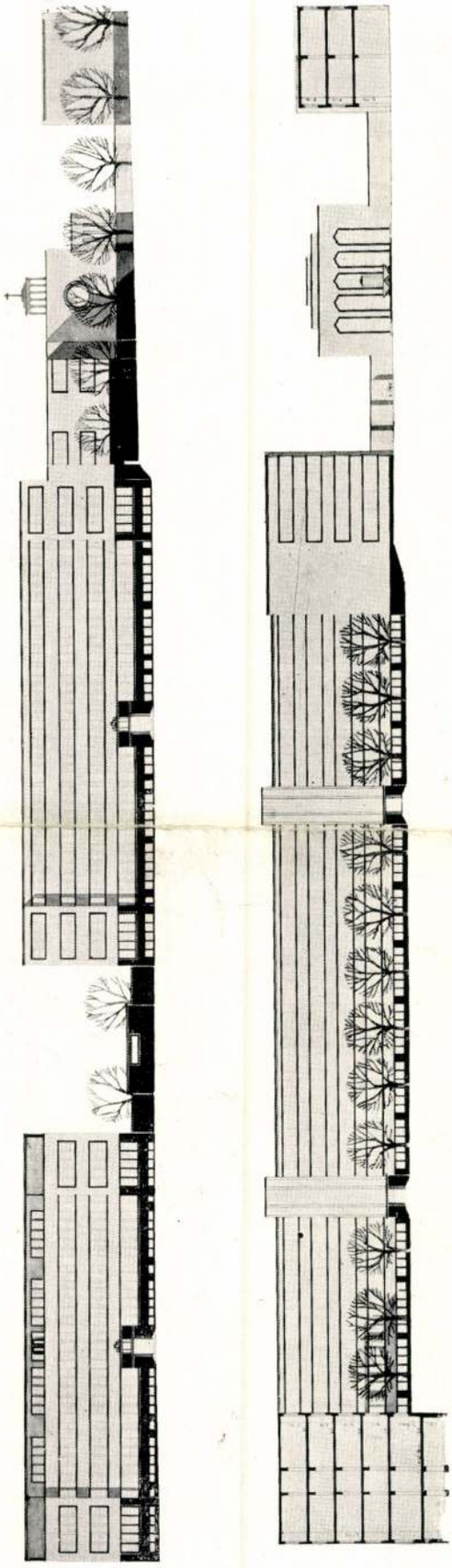

Deli és Faragó terve. Fönt nézetek, lent helyszínrajz

mégsem lett volna szabad a program szószerinti betartását büntetőponttal sujtani.

Árkay Aladár tervének fődiszpoziciója teljesen akadémikus, szimmetrikus. A középvonalban helyezkedik el a kis kápolna, amelynek festői, asszimetrikusan elhelyezett tornya az uccáról is látható. Ennek a tervnek rendkívül sok szépsége van és a helyzettel nem ismerős és elfogulatlan szemlélő alig értheti meg, hogy miért szaporítja ez a terv mindössze a megvásároltak tekintélyes számát, amikor mint a jegyzőkönyvből is kitűnik, az albizottság III. díjra ajánlotta. Aki a helyzetet ismeri, az hamar rá fog jönni ennek az okára: a terv modern.

Ez a modernség sem nem tulságosan merész, sem nem kíván feltűnő vagy erőszakos kiképzésekkel szembeötleni, ez mindössze egy leegyszerűsített homlokzat-rendszer modern rajztechnikával előadva. Úgy látszik azonban, hogy a bíráló bizottság túlnyomó többsége ugyanúgy megkívánja a pályatervek homlokzatán a közismert sablónokat, mint fekete kávéba a cukrot. Ahol nincs lizéna, ornamentika, az a terv keserű és az ellen tiltakozik a nyárspolgári szépészet.

Példának okáért itt van a Deli és Faragó-féle terv, amely artisztikus helyszinrajzával messze kimagaslik és mégis be kellett érnie egy megvásárlási javaslattal, *mert horribile dictu, síma, horizontális osztásokkal tagolt modern homlokzat terheltségével indult a küzdelembe.*

A némi koncessziókkal modern Dr. Neuschloss—Gyenes-féle terv ezzel szemben a helyszínrajzával hibázta el a dolgot, mert az úgy látszik egyedül üdvösnek kimondott nagy középkert helyett pavillonszerűen helyezte el a szükséges helyiségeket. A bíráló-bizottság megdícsérte az uccai

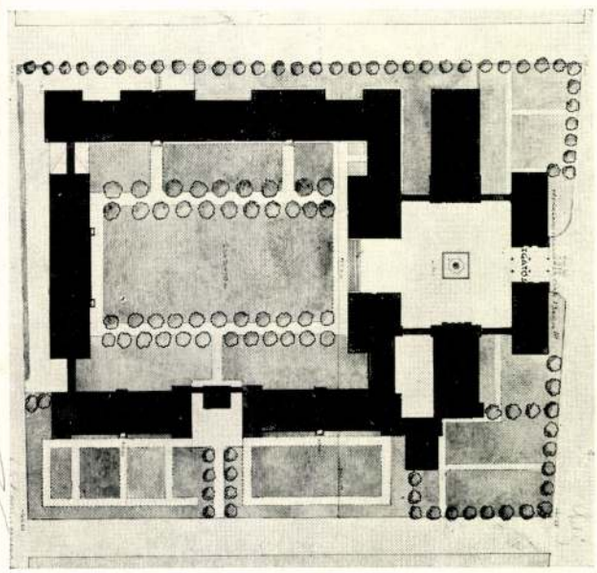

MDK

Maróthy Kálmán

A székesfőváros "Erzsébet" szeretetház pályázatán az I.dijat Maróthy Kálmán terve nyerte el.

A Magy. Mérnök- és Epitész-Egylet Közlönye 1929, VI.9. 146.lap

MDK

Maróthy Kálmán

épitész

A Kamara uj tagjai. MMÉKözl. 1927. aug. 14.

209.1.

M.D.K.

Maróthy Kálmán, építész

Tervei szerint felépült
IX. ker. Dandár-utcai Nép-
fürdő épületét ismerteti
a lap hét fényréppel.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1930. LI. évf.

jun. 18. sz. 4. old-

M.D.K.

Maróthy Károly, építész

első díjat nyert a Maglódi-uti √ Szeretet Otthon terv pályázatán.

√ 1600 ágyas

Vállalkozók Lapja. Bp. 1929. L. évf.

ápr. 10. sz. 3. old. +
ápr. 17. " 5. "

MDK

Maróthy Kálmán építész

Mü...építési szakoszt. müködése 1927... MMÉEKözl
1927.X.23. 267 l.

Meróthy Kálmán, ep. MDK

az elsödijas terv szerzöje. Az egyseges nagy kert terve felelt meg legjobbam a bizottságnak.

Képek.helyszinrajz.

Komor János:

A Maglódi-uti Szeretetotthon pályatervei.- Tér és Forma. 1929.II.évf. 5.sz. 175-80.l. Képpel.

Maróthy Kálmán, építész M.D.K.

első díjat nyert a nékesfő-
város „Erzsébet-szeretethár"-ára
kiírt teropályázaton.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet Közlönye, Bp.
1929. 63. kötet. 146. old.

Maróthy Kálmán

illetve Szabolcs Ferenc tervei alapján épült fel a Bajcsy-Zsilinszky kórház.
(X. Maglódi ut 89-91.)

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

1341

Maróthy Kálmán építén

Tér és Forma, 1931.

IV. évf. 351-354.o.

A Maglódi uti Horthy Miklós heretet-
othra.

Maróthy Kálmán épitén

Tér és Forma, 1929

II. évf. 175-185.

komor János: A Maglódi-uti weretet-otthon pályatowe.

MDK

Maróthy Kálmán műépitész

Maróthy Kálmán és Szabolcs Ferenc Műépitészek tervei szerint épül az új szeretetotthon a Maglódi-úton.

Liber Középitk. 38.lap

Maróthy Kálmán

építész.

Szül. Rozsály 1876.
Végzett a bécsi Cs. és kir. műszaki
katonai tanfolyamon.
Az oklevél honosítás ának éve 1920.

Kéjegyzmüegyetem 209. l.

Pécs.

Az előtért a bástyákkal é
foglalja el, melynek kapuihoz
és a patak mentén három malom
pedig hegyek látszanak. Felira

FVNFKIRCHE

Rm., mér. a vk. 6: 11.2 cm.
Das ehmals gedruckte Königi

140-95

Maróthy Kálmán

épitész

tervezte a szekszárdi

pénzügyi palotát,

mely 1924-ben épült.

vidd

a

Váljubal 560. l.

Eszteg[illegible] 18.000.—
Tačförzup 1000.—
~~Własnie~~
Auzay
~~Pachte~~

Maróthy Kálmán

Maróthy Kálmán marótheggyházi, okl. épitész, ny. á. mérnök-kari ezredes, IV. Veres Páluné-u. 4/c.
188-486

Bptávb 1940 szept.

Sándor ..... 610—840

2. Költemények.

Ábrányi Emil: Husvéti harangszó... 215
Ha Windsorban karácsonyt ünnepelnek 839
Hegedüs István: A harczos halála (új görögből) 267
Jakab Ödön: A magyar paraszt..... 103
Végitélet 507
Radó Antal: Wacht am Rhein..... 651
Az árulók köre 799
Szabolcska Mihály: Viharban 463
Szász Károly: Gróf Teleki Sándorné emlékezete 715
Szép Ernő: Dunapart 555
Telekes Béla: Szent Erzsébet 331
Vargha Gyula: Útszéli füzet 731

3. Élet és jellemrajzok.

Herman Ottóról (arczképpel) 12
Herman Ottó, a bombavető 78
der Bernát 719
Boskovics Ignácz (arczképpel) 786

4. Történelem és rokontárgyuak.

Az angolok kegyetlensége 254
Egy regi pésti ház (képpel). *Zuboly* 274
A marsalai ezer magyaraji. *Balla* Mihály 322
Machiavelli a semlegességről 338
Béla herczeg sírja a Margit-szigeten (képekkel). *Várdonyi* Titusz 431
A pápa és a római csőcselék..... 447
VIII. Károly Itáliában 463
A gallok 479
A német hazaszeretet 495
A «jámbor tiroliak» Itáliában..... 542
A balti németek 558
A német fejedelmek 559
Zrinyi Miklós a hadviselésről..... 655
Lüttich multjából 735
Árokharcz Julius Caesar korában.... 751
A pharsallusi csata..... 767

Maróthy Kálmán

örnagy

tervezte a 2-ik hadsereg lembergi hadikiállításának hadiépítési pavillonját.

Repr

Vas. Lip. 1916. 575 l.

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

MDK

Maróthy Kálmán

Középitkezések listája. Pesti Napló mell. 1932. jul. 27. 2 l.

márom város és vármegye multjára és jelenére vonatkoznak. Az összeállítás betürendes. Szerintünk hasznosabb lett volna tárgy szerint s tárgyankint időrendi egymásutánban közölni a repertoriumot, melyhez mai formájában legalább is részletes tárgymutatóra volna szükség.

A csinos kötetke, ez apró hiányait nem tekintve, érdemes munka, amely azonban a helyi jelentőségen nem emelkedik felül.

GULYÁS PÁL.

KÜLFÖLDI FOLYÓIRATOK SZEMLÉJE.

La bibliofilia. *XVI. évfolyam. 7—8. szám* (1914. október—november): A. S.: Il libro in Italia attraverso i secoli nella mostra di Lipsia. (A cikk Olschki-nak a lipcsei könyvkiállításon közszemlére tett gyüjteményét ismerteti, melynek legrégibb darabjai két XV. sz. hártyakézirat s amely az olasz könyvnyomtatás egész történeti fejlődését bemutatja válogatott darabokban a XIX. sz. végéig. A cikk csupán a XVI. sz. elejéig terjedő darabokról szól 12 hasonmás kiséretében.) — L(uigi) Zambra: Versi inediti del Tebaldeo nel codice Zichy della Biblioteca Comunale di Budapest. (A fővárosi könyvtár Zichy-kodexéből 25 darab költeményt közöl derekas filologiai képzettségre valló kritikai apparátus kiséretében. E költemények közül 22 kétségtelenül, 3 pedig valószinüen Teobaldo munkája.) — Leo S. Olschki: Manuscrits très précieux. (1. Biblia latina, angol iskolába tartozó diszített hártyakézirat a XIII. sz.-ból. — 2. Ugyanaz. Angol-francia hártyakézirat a XIII. sz.-ból. — 3. Testamentum novum. 16 nagy kezdőbetüvel diszített hártyakodex a XII. sz.-ból. — 4. Si-

Maróthy Kálmán

épitész

l.

Medvey 82. l

Maróthy Kálmán

építész

l.

Liber-Kőrépítk

38. l.

Maróthy Kálmán

A Maglódi uti Heretet-otthon terepáljázatán a 12.000 pengős I. díjat fenti nyerte.

Épitő Ipar – Épitő Művészet. 1929. 53. l. (A nehesfőváros tanácsa.)

94. kép. Szent Kálmán fej erekly
(Melk, Bencés apátság

Maróthy Kálmán

és Szabolcs Ferenc

építészek,

akik az alábbi pályázaton az I. és II. díjat nyerték megbízást kaptak az alábbi épület építésére.

Építő Ipar – Építő Művészet – 1929. 92. l.

(A Maglódi uti új szeretet-otthon felépítése.)

Maróthy Kálmán

a székesfővárosi
Szeretetotthon teovp.
I. díj.

ivód
2

Rerrich Béla: Felépi-
tik a székesfővárosi
szeretetházat.
Pesti Hírlap 1929. márc.
19.

546

1909.

lonban 1855 julius 8-án.

rdult, de szembenéző leányzóé.
őke, szemöldöke és szeme barna.
A háttér világoskék.

1.8:32.2 cm.--
10-én 295.99 K-án (1975-908).--
9-én.
ruár 20-án (309-909).—
tott az 1911. március 11-ikí

Maróthy Kálmán

építész

1925-ben fenti tervei alapján épült Nyíregyházán a pénzügyigazgatóság palotája és ennek udvarán a pénzügyőri laktanya.

Zlinek

56-l.

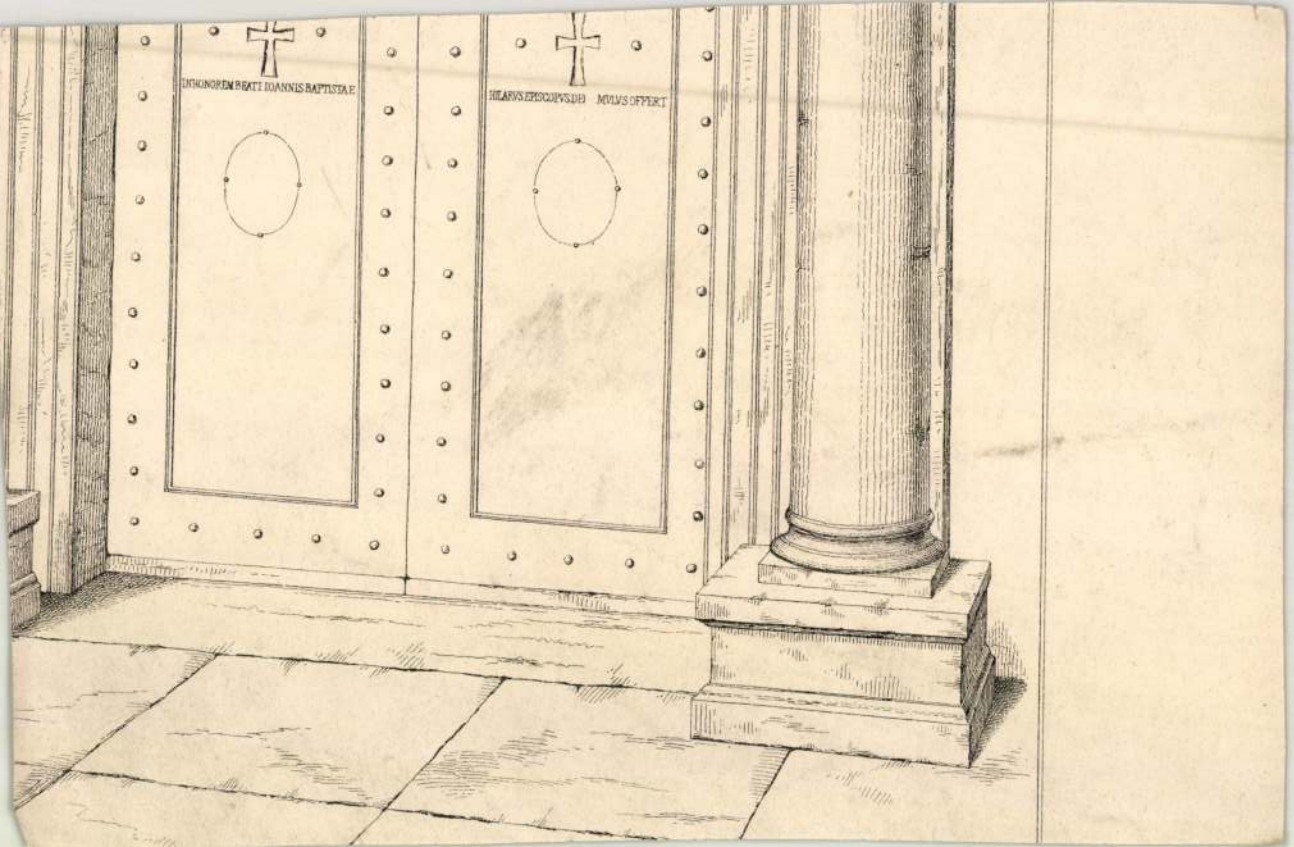
IN HONOREM BEATI IOANNIS BAPTISTAE
HILARVS EPISCOPVS DEI MVLVS OFFERT

Maróthy Kálmán

épitész

lásd böeletr

Karczagmagyállam

715, 716. h.

1203. *Szeraf-fej*

A balrafordult Szeraf
veszi körül, rövid szőke h
közül a fej felettieket és az
míg az oldalt levőket kiterjes

Fa, méretei 35·5 : 25·5 c
1895 július 4-én E. Costantin
számoltatott 1895 augusztus 3
lásra nézve lásd az 54347–95
61301 sz. min. előadmányi íve
az 1900 november 28-iki 45
augusztus 26-iki 373 eln. sz. 1

Kifüggesztésére vonatkoz
1901, 1904: I. 1203. *G. di*

Jegyzet. L. az 1896-iki
Nº 151. — Preisliste Nº 151.

Vét. 1895.

Maróti Géza, nobrán
kstő

Gerle János: Maróti Géza építészet és nobránat
hatásai 50–51

Magyar
Építőművészet Bp. 1983 86/6

HATÁRJÁRÁS

Maróti Géza építészet és szobrászat határán

1

1. Maróti Géza. Akseli Gallén-Kallela rajza (magántulajdon)
2. Róth Zsigmond rajza a Megfagyott Muzsikusból (1905)
3. A milánói kiállítás részlete a géniusz-szoborral (A Ház, 1908)
4. A mexikói Operaház üvegkupolája (Fieber Henrik: Üvegművészet)
5. Zeneakadémia, homlokzatrészlet a géniusz-szobrokkal
6. Freund Zsigmond rajza a Megfagyott Muzsikusból (1908)
7. Maróti Géza sírköve a Mező Imre úti temetőben: „A szférák zenéje"
8. Homlokzati terv a Zeneakadémiához, korai változat (Janus Pannonius Múzeum, Pécs)

2

6

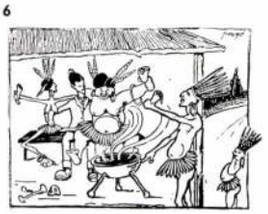

1. Géza Maróti. Dessin d'Akseli Gallén—Kallela (propriété privée)
2. Dessin de Zsigmond Róth publié dans la revue « Megfagyott Muzsikus » (1905)
3. Détail de l'exposition de Milan et la statue du Génie (« A Ház », 1908)
4. La coupole de verre de l'Opera de Mexico (Henrik Fieber: « Üvegművészet »)
5. Détail de façade et les statues du Génie, Conservatoire
6. Dessin de Zsigmond Freund paru dans la revue « Megfagyott Muzsikus » (1908)
7. La pierre tombale de Géza Maróti dans le cimetière de l'avenue Mező Imre: « La musique des sphères »
8. Projet de façade concernant le Conservatoire, variation ancienne (Musée Janus Pannonius, Pécs)

Jellegzetesen századfordulós életút a Maróti Gézáé, aki kőfaragóinasból lett díszítőszobrásszá, majd szobrászszá, festővé és végül építésszé is; aki egyetemi oktatás és monumentális hazai és külföldi megbízások után élete utolsó éveit munka nélkül, saját szórakoztatására a régmúlttal foglalkozó, mindmáig teljesen publikálatlan kutatásaival töltötte.

Általános művészi ambíciója — bár előbb Budapesten rajzot, majd a bécsi akadémián szobrászatot tanult — közvetlenül a Gesamtkunst szelleméhez kapcsolta. Aligha van még művészünk, aki a századfordulós képzőművészet minden műfajában egyszerre ilyen magasra emelkedett volna. Bár működéséből kiemelhetők legnevezetesebb szobrai (pl. Ráth György síremléke a Mező Imre úti temetőben, vagy ugyanott az ő sírja fölé elhelyezett „Szférák zenéje" dombormű (7. ábra), amelynek másolata Eliel Saarinen hvitträski műtermébe került még barátságuk idején), legnevezetesebb festményei (az első világháború hadifestőjeként készített művei egész Európát bejárták), legnevezetesebb iparművészeti alkotásai (a mexikói operaház nézőterének üvegkupolája, ugyanott a színpad teljes nyílását elfedő üvegfüggöny), legnevezetesebb épületei (kiállítási csarnokok Milánóban, Pécsett, Velencében), — legfontosabb azonban mindenütt az összművészeti alkotásra való törekvés, amit éppen minden műfajban való jártassága tett sikeressé.

3

Eredeti szakmája a szobrászat volt, inaskodása után Openheimer Ignác díszítőszobrász műtermébe került (aki éppen ebben az időben készítette az Iparművészeti Múzeum szobrait), majd 25 évesen, 1900-ban önállósította magát. Még Openheimerrel közös munkája volt az Aulich utca 3. sz. alatti lakóház díszítése (Kőrössy Albert tervezte Walkó Lajos számára), ahol már feltűnnek jellegzetes motívumai: a Jugendstil és a skandináv díszítőművészet nálunk viszonylag ritkán alkalmazott állatfigurái (bagoly, mókus, béka, gyík stb.) mellett a magyar flóra ornamentika céljára először általa felhasznált növényei (búza, kukorica stb.).

Még 3—4 év telt el, s kialakította személyes stílusát (12. ábra), amit Budapest épületein minduntalan felfedezhetünk. Növényi ornamentikája, gyermek és női alakjai mindig az ő sajátos szimbolizmusától áthatott formában jelennek meg, mégis igazodva a különböző felfogású építészek formavilágához, akikkel együtt dolgozott. (Alpár Ignác,

4

Fischer József, Balázs Ernő, Marton Ákos, Quittner Zsigmond, Orth és Somló stb.)

1905 és 1913 között oktatta mintázásra az építészhallgatókat, mint a Műegyetemre meghívott „szakférfiú". E szereplése sok nyomot hagyott maga után a szakoktatáson kívül. Maga is aktív sportoló lévén lelkesen támogatta a Műegyetemi Atlétikai és Football Club fejlesztésének ügyét, anyagilag segítette a sportolókat és az egyesületet, személyes népszerűségét a sportolás népszerűsítésére használta fel.

Az 1893 és 1902 között Műegyetemre járt építészhallgatók MASZTABA asztaltársasága (Magyar Architektusok Szoros Társasága A Bú Altatására) által kezdeményezett és szerkesztett Megfagyott Muzsikust az ő mecénási szerepe támasztotta fel új életre 1905-ben, lehetővé és ezzel ettől kezdve hagyománnyá is téve a magas művészi-tipográfiai színvonalat.

Mint az Iparművészeti Társulat tagja és kiállításainak rendszeres részvevője egyre nagyobb szerepet játszott e kiállítások megrendezésében. Gyakran ő tervezte az Iparművészeti Múzeum földszinti nagytermében a karácsonyi, tavaszi stb. kiállítások és vásárok környezetét, installációi a kiállítási teret szobrászati hatásokkal formálták.

Így jutott a milánói nemzetközi iparművészeti kiállítás magyar pavilonjának kialakítására vonatkozó megbízáshoz. A pavilon szerkezeti, és Marótival közös építészeti terveit a méltatlanul elfelejtett Fischer József (1873—1942) készítette, aki már az 1900-as párizsi világkiállítás magyar kiállításainak helyszíni művezetése óta szinte minden hasonló külföldi siker részese volt. (Fischer szabályozta a lecsapolt Lágymányos területét és erre a területre igen sok bérházat épített, pl. Bartók Béla út 11/13., 33., 49., 53. stb.)

A milánói pavilon belső díszítésének sok részlete vált híressé, a tereket összekötő íves nyílások aranyozott búzakalász koszorúi (melyeket Maróti azután zebegényi otthonában és Róth Miksa üvegművész lakásában ismételt meg), az azóta elpusztult eozinos „kacsás kút", és az érdekes építészeti vonatkozásokat rejtő géniusz-szobrok.

Maróti egyik első megbízása volt a Zeneakadémia pályázatának lebonyolítása után a megbízást elnyert Korb Flóris és Giergl Kálmán által tervezett épület díszítése. Az első kiviteli tervváltozatnál (amely a végle-

5

7

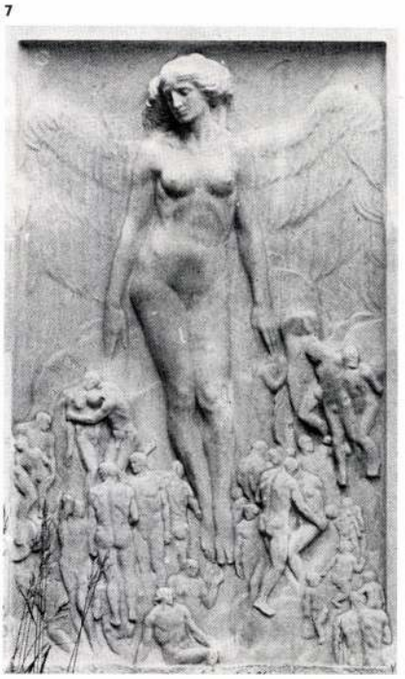

8

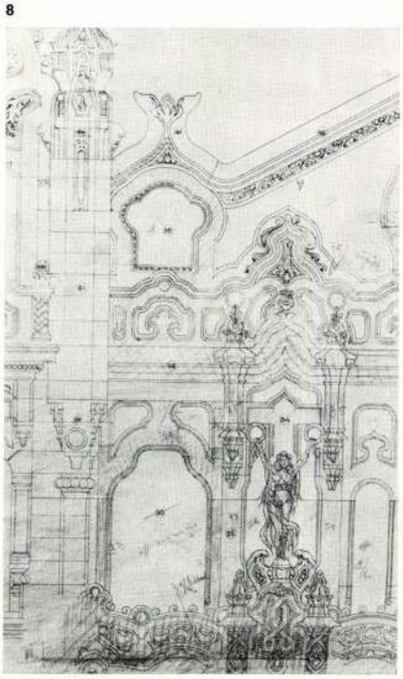

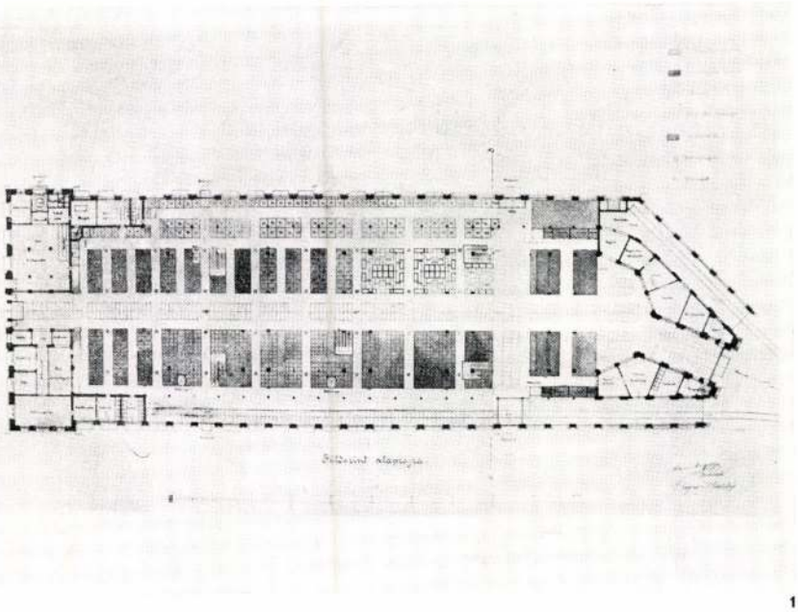

2

1

A mai állapot

A II. világháborúig nem történt jelentős módosítás az épületen. A háborúban használhatatlanná vált a Dunához vezető alagút, és ekkortájt szüntették meg a csarnokba vezető vasúti vágányt. A baromficsarnok is sérüléseket szenvedett, az élő baromfi árusítása az ötvenes években megszűnt; a baromficsarnokban 1975-ben a nagybani virágpiac kapott helyet.

A hatvanas években jelentős változtatások történtek, és az eredeti belső kép is módosult. Két nagy lifttorony és modern, a csarnok egészétől elütő árudák épültek. 1968-ban kicserélték a homlokzat pirogránit borítását, és a főbejárat mellett az egyik oldalon árkádokat alakítottak ki.

Az egyik főproblémát a pince jelentette és jelenti ma is. 1974-ben megszűnt itt a jéggyár és a húsbontó, 1979—80-ban pedig alá kellett dúcolni a pincefödémet. Mivel ez mai állapotában csak 1985-ig tartható fenn, a rekonstrukció sürgős. A döntés már megtörtént. A Kereskedelmi Tervező Iroda 1983-ban készítette el a vázlatterveket. Az engedélyezési terv 1984-re, a teljes kiviteli tervdokumentáció pedig 1985-re esedékes. A munkálatokat a következő évben kellene megkezdeni.

A rekonstrukció nem tervez jelentős szerkezeti módosításokat. A vasszerkezet még mindig jó állapotban van, csak egyes elemeit kell kicserélni. A pincefödém viszont cserére, a pince átépítésre szorul. Az elképzelés szerint úgy kell átalakítani, hogy az árufeltöltés szint alatt történhessen. A közvetlenül az árudák alá tervezett raktárak a Pecz-terv újjáéledését tükrözik. Az új árudákat mozgatható válaszfalakkal tervezik. Esetleg az enteriőrbe nem illeszkedő lifttornyokat is kiküszöbölik. A csarnok egy részében meg akarják tartani a régi áruhelyeket eredeti formájukban. Az árkádosítás folytatása forgalmi okokból elkerülhetetlennek látszik, és nem módosítaná jelentősen az épület hagyományos összképét.

Vadas Ferenc

A pályázati tervek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében találhatók, közlésük engedélyezéséért itt mondok köszönetet. A csarnok jelenlegi állapotáról és a rekonstrukciós elképzelésekről Oszoha Flórián tájékoztatott. Fotó Tomesz Dezső.

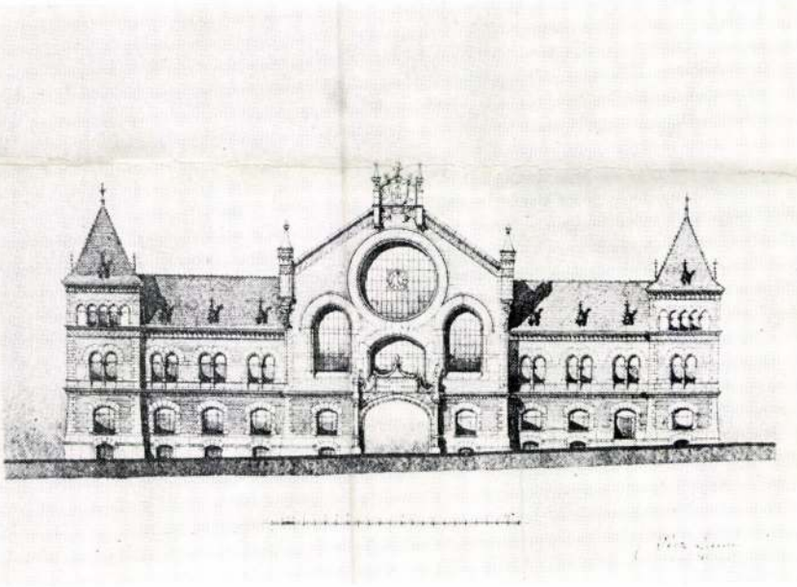

3

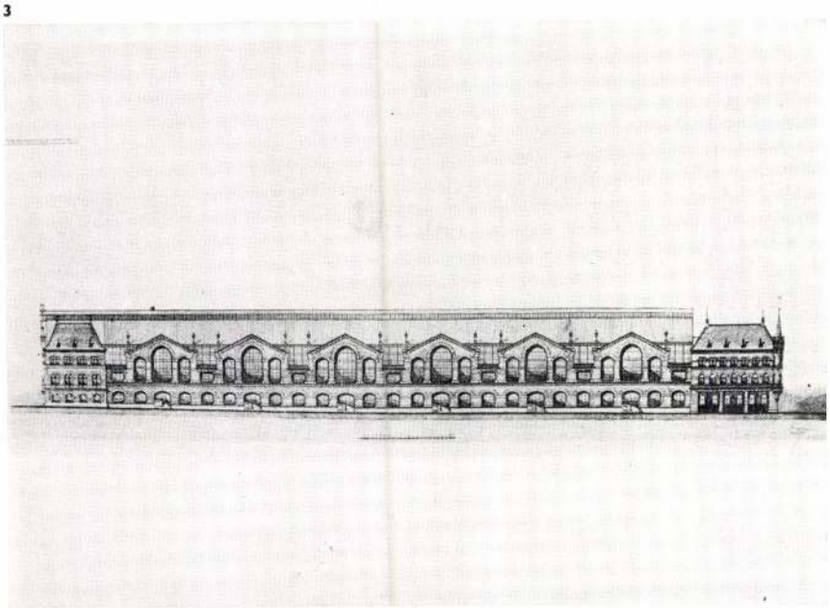

4

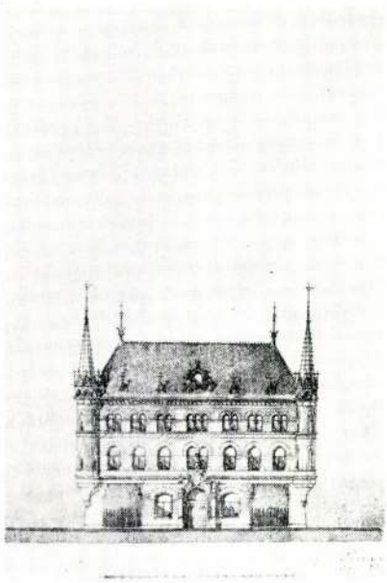

1. Auger, Högner és Preil terve. Alaprajz
2. Petz Samu pályaművének főhomlokzata
3. Petz Samu terve. Nyugati homlokzat
4. Petz Samu terve. Oldalhomlokzat

1. Le projet d'Auger, Högner et Preil. Plan
2. La façade principale de l'ouvrage de concours de Samu Petz
3. Le projet de Samu Petz. Façade Ouest
4. Le projet de Samu Petz. Façade de côté

ozat ornamentálásától erősen eltér) lokzat két hangsúlyos pontján már epel 1902-ben a két koszorút ma- elő géniusz szobra (8. ábra). A két végül a Milánóban bemutatott válto- került a Zeneakadémia főpárkánya atalmas szfinkszfejek elé (5. ábra). formájukhoz képest maguk a gé- brok is átvettek valamit az egyip- brok merevségéből egyúttal az art s Maróti 20-as évek utáni klasszici- továbbfejlődését előrevetítve (3. A milánói kiállítást tűzvész puszti- ami a magyar pavilont teljesen döntötte. Maróti helyszíni erőfeszí- vén sikerült eredeti pompájában lítani a kiállítást, ami aztán számos rt a tűzvész miatt elhalasztott érté- A Megfagyott Muzsikus, amelynek más Maróti gyakori céltáblája volt, Zsigmond rajzával emlékezett meg z tűzből való újjáéledéséről (2. ábra). lánói kiállítás egyik következménye olasz kormány elhatározása, hogy magyar kiállítási csarnok felépítésé- jt támogatást. A velencei épület tel- vén adták, viszont Maróti személyé- szkodtak (9. ábra). A festészeti mun- Maróti itt is, mint más munkáinál a művésztelep két vezetőjével, Kö- riesch Aladárral és Nagy Sándorral tte. Régi, szoros kapcsolatuk egyik

ma Maróti finnországi ismeretségei- jlik, közvetlen barátságban állott rinnennel és Akseli Gallén-Kalelá- 1908-ban nagyrabecsülése jeleként ykoronával ékesítette Maróti arc- 1. ábra). (A velencei kiállítóépületet években egy szélvihar súlyos pusz- után némileg átalakítva Benkhard llította helyre.) A másik következ- volt, hogy a milánói kiállítás művé- zött munkatársat kereső Adamo lasz építész választása Marótira esett, még a Mexico Cityben épülő opera- nleg Palacio de Bellas Artes) díszítő- zati és belsőépítészeti munkáinak vezésére (4. ábra). (Marótit a Meg- Muzsikus Mende Valér és Freund nd rajzaival búcsúztatta — többek (6.–9. ábra.)

ban Fischer Józseffel együtt tervezte azai építészetben nagy jelentőségű országos kiállítás művészeti pavilonját a). (A kiállítás fő épületeinek terve- munkássága csúcsát éppen itt elért ndor, talán az itt kialakult kapcsolat alkalmazta Maróti néhány motívu- yik remekművén, a pécsi Zsolnay-

ben munkák híján örömmel fogadta el Saarinen meghívását, hogy elvállalja az Egyesült Államok-beli Cranbrookban épülő egyetem külső és belső díszítőszobrászati munkáit. Itt alakult ki, Saarinenéhez hasonlóan, a további munkáit jellemző neoklasszicista stílusa. Építészetileg helyenként meghatározóbbak ezt követően Albert Kahn, amerikai építésszel közösen készített munkái Detroitban és környékén.

Hazatérve háború alatti közel-keleti utazásainak hatására készítette el — alapos kutatómunka után — Salamon jeruzsálemi templomának rekonstrukciós terveit. A Lágymányosra diákvárost tervezett stadionnal és kiállítási csarnokokkal. (Itt, más munkáival ellentétben, az építészeti koncepcióból indult ki, neoklasszicista épületeinek részleteire építészeti dilettantizmus jellemző.) Vaskos kéziratban foglalta össze Atlantiszra vonatkozó elképzeléseit és az elsüllyedt főváros rekonstrukciójára tett kísérleteit. Utolsó terve 1940-ben a budapesti városháza építésére kiírt pályázaton az ókori monumentális építészettel való foglalkozás és amerikai építészeti élményei hatását mutatja. (13. ábra.)

Maróti jellegzetes különállását a századfordulós és az egész magyar építészettörténetben szobrászi érzékenysége magyarázza. A magyar építészetben ritkán művelt plasztikai vonalon tudott tevékenykedni, ebben segítette a kor, melyben a szakma továbbfejlődésének irányát elsősorban művészi szempontok határozták meg, és segítették olyan építészek, akik maguk is a művészi kérdéseket elsődlegesnek tekintve realizálták Maróti térkoncepcióit. Hozzá hasonlóan plasztikusan kezelt terek, térkapcsolatok megrajzolására szinte csak fantáziatervek alkotói merészkedtek. Maróti elsősorban enteriőrökben gondolkodott, a nagy gonddal megformált részleteket növelte meg és ezekből hozott létre összefüggő épületeket, egy magas színvonalú újabb dimenziót. (Ez jellemzi rekonstrukciós terveit is.) Sajátos módon éppen a finn építészet egyik lényeges és a mienkétől különböző vonása a térkapcsolatokban, mint önálló, magasabb rendszerben való tervezői gondolkodás.

Gerle János

9

9. Mende Valér rajza a Megfagyott Muzsikusból (1908)
10. A művészet csarnoka a pécsi országos kiállításon (Janus Pannonius Múzeum, Pécs. Nádor Katalin reprodukciója)
11. A velencei kiállítási épület bejárata (A Ház, 1908)
12. Homlokzatrészlet a Walkó-házról
13. Terv a Budapest Városháza tervpályázatára (A Budapesti városháza pályázata, 1940. Bp. Székesfőváros kiadása)

11

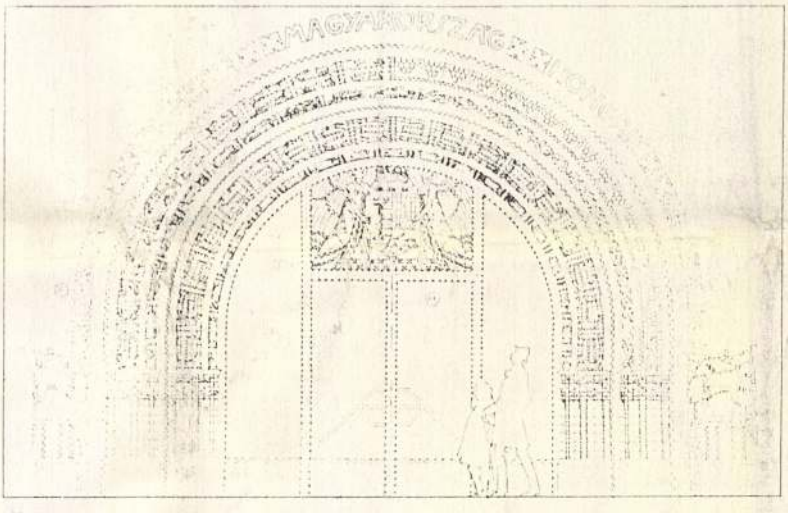

12

13

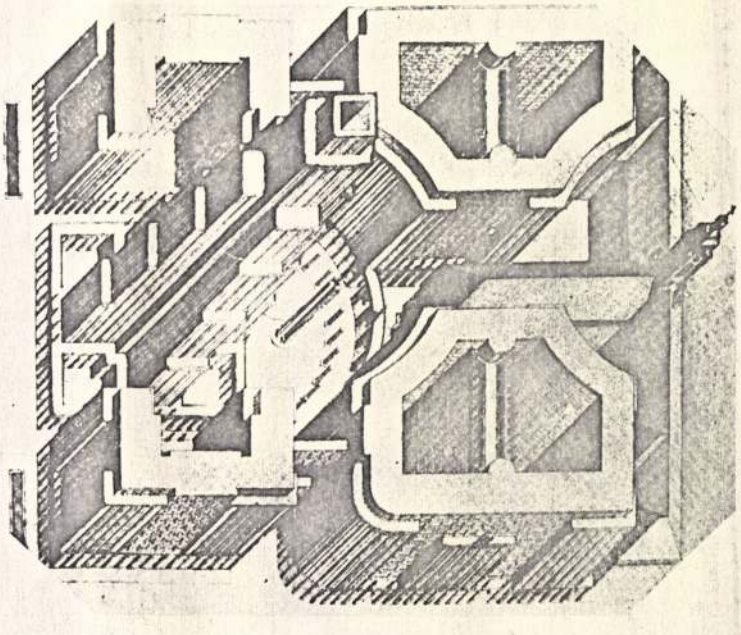

9. Dessin de Valér Mende paru dans la revue « Megfagyott Muzsikus » (1908)
10. La salle des arts à l'exposition nationale de Pécs (Musée Janus Pannonius, Pécs. Reproduction de Katalin Nádor)
11. L'entrée du bâtiment d'exposition de Velence (« A Ház », 1908)
12. Détail de façade de la maison Walkó
13. Un projet du concours concernant l'Hôtel de Ville de Budapest (Le concours de l'Hôtel de Ville de Budapest, édition de la Capitale Budapest, 1940)

HATÁRJÁRÁS

Maróti Géza építészet és szobrászat határán

1

1. Maróti Géza. Akseli Gallén-Kallela rajza (magántulajdon)
2. Róth Zsigmond rajza a Megfagyott Muzsikusból (1905)
3. A milánói kiállítás részlete a géniusz-szoborral (A Ház, 1908)
4. A mexikói Operaház üvegkupolája (Fieber Henrik: Üvegművészet)
5. Zeneakadémia, homlokzatrészlet a géniusz-szobrokkal
6. Freund Zsigmond rajza a Megfagyott Muzsikusból (1908)
7. Maróti Géza sírköve a Mező Imre úti temetőben: „A szférák zenéje"
8. Homlokzati terv a Zeneakadémiához, korai változat (Janus Pannonius Múzeum, Pécs)

2

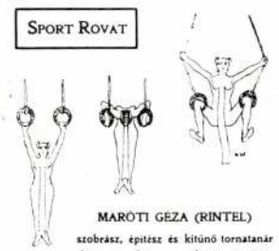

MARÓTI GÉZA (RINTEL)

szobrász, építész és kitünő tornatanár előre szagulván a milánói tüzvészt, géniusz szobrát már otthon is kitünő tornagyakorlatokra tanitotta.

6

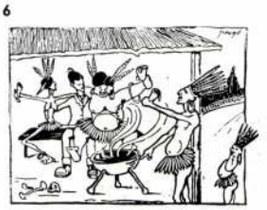

1. Géza Maróti. Dessin d'Akseli Gallén—Kallela (propriété privée)
2. Dessin de Zsigmond Róth publié dans la revue « Megfagyott Muzsikus » (1905)
3. Détail de l'exposition de Milan et la statue du Génie (« A Ház », 1908)
4. La coupole de verre de l'Opera de Mexico (Henrik Fieber: « Üvegművészet »)
5. Détail de façade et les statues du Génie, Conservatoire
6. Dessin de Zsigmond Freund paru dans la revue « Megfagyott Muzsikus » (1908)
7. La pierre tombale de Géza Maróti dans le cimetière de l'avenue Mező Imre: « La musique des sphères »
8. Projet de façade concernant le Conservatoire, variation ancienne (Musée Janus Pannonius, Pécs)

Jellegzetesen századfordulós életút a Maróti Gézáé, aki kőfaragóinasból lett díszítőszobrászsá, majd szobrásszá, festővé és végül építésszé is; aki egyetemi oktatás és monumentális hazai és külföldi megbízások után élete utolsó éveit munka nélkül, saját szórakoztatására a régmúlttal foglalkozó, mindmáig teljesen publikálatlan kutatásaival töltötte.

Általános művészi ambíciója — bár előbb Budapesten rajzot, majd a bécsi akadémián szobrászatot tanult — közvetlenül a Gesamtkunst szelleméhez kapcsolta. Aligha van még művészünk, aki a századfordulós képzőművészet minden műfajában egyszerre ilyen magasra emelkedett volna. Bár működéséből kiemelhetők legnevezetesebb szobrai (pl. Ráth György síremléke a Mező Imre úti temetőben, vagy ugyanott az ő sírja fölé elhelyezett „Szférák zenéje" dombormű (7. ábra), amelynek másolata Eliel Saarinen hvitträski műtermébe került még barátságuk idején), legnevezetesebb festményei (az első világháború hadifestőjeként készített művei egész Európát bejárták), legnevezetesebb iparművészeti alkotásai (a mexikói operaház nézőterének üvegkupolája, ugyanott a színpad teljes nyílását elfedő üvegfüggöny), legnevezetesebb épületei (kiállítási csarnokok Milánóban, Pécsett, Velencében), — legfontosabb azonban mindenütt az összművészeti alkotásra való törekvés, amit éppen minden műfajban való jártassága tett sikeressé.

3

7

Eredeti szakmája a szobrászat volt, inaskodása után Openheimer Ignác díszítőszobrász műtermébe került (aki éppen ebben az időben készítette az Iparművészeti Múzeum szobrait), majd 25 évesen, 1900-ban önállósította magát. Még Openheimerrel közös munkája volt az Aulich utca 3. sz. alatti lakóház díszítése (Kőrössy Albert tervezte Walkó Lajos számára), ahol már feltűnnek jellegzetes motívumai: a Jugendstil és a skandináv díszítőművészet nálunk viszonylag ritkán alkalmazott állatfigurái (bagoly, mókus, béka, gyík stb.) mellett a magyar flóra ornamentika céljára először általa felhasznált növényei (búza, kukorica stb.).

Még 3—4 év telt el, s kialakította személyes stílusát (12. ábra), amit Budapest épületein minduntalan felfedezhetünk. Növényi ornamentikája, gyermek és női alakjai mindig az ő sajátos szimbolizmusától áthatott formában jelennek meg, mégis igazodva a különböző felfogású építészek formavilágához, akikkel együtt dolgozott. (Alpár Ignác,

4

Fischer József, Balázs Ernő, Marton Ákos, Quittner Zsigmond, Orth és Somló stb.)

1905 és 1913 között oktatta mintázásra az építészhallgatókat, mint a Műegyetemre meghívott „szakférfiú". E szereplése sok nyomot hagyott maga után a szakoktatáson kívül. Maga is aktív sportoló lévén lelkesen támogatta a Műegyetemi Atlétikai és Football Club fejlesztésének ügyét, anyagilag segítette a sportolókat és az egyesületet, személyes népszerűségét a sportolás népszerűsítésére használta fel.

Az 1893 és 1902 között Műegyetemre járt építészhallgatók MASZTABA asztaltársasága (Magyar Architektusok Szoros Társasága A Bú Altatására) által kezdeményezett és szerkesztett Megfagyott Muzsikust az ő mecénási szerepe támasztotta fel új életre 1905-ben, lehetővé és ezzel ettől kezdve hagyománnyá is téve a magas művészi-tipográfiai színvonalat.

Mint az Iparművészeti Társulat tagja és kiállításainak rendszeres részvevője egyre nagyobb szerepet játszott e kiállítások megrendezésében. Gyakran ő tervezte az Iparművészeti Múzeum földszinti nagytermében a karácsonyi, tavaszi stb. kiállítások és vásárok környezetét, installációi a kiállítási teret szobrászati hatásokkal formálták.

Így jutott a milánói nemzetközi iparművészeti kiállítás magyar pavilonjának kialakítására vonatkozó megbízáshoz. A pavilon szerkezeti, és Marótival közös építészeti terveit a méltatlanul elfelejtett Fischer József (1873—1942) készítette, aki már az 1900-as párizsi világkiállítás magyar kiállításainak helyszíni művezetése óta szinte minden hasonló külföldi siker részese volt. (Fischer szabályozta a lecsapolt Lágymányos területét és erre a területre igen sok bérházat épített, pl. Bartók Béla út 11/13., 33., 49., 53. stb.)

A milánói pavilon belső díszítésének sok részlete vált híressé, a tereket összekötő íves nyílások aranyozott búzakalász koszorúi (melyeket Maróti azután zebegényi otthonában és Róth Miksa üvegművész lakásában ismételt meg), az azóta elpusztult eozinos „kacsás kút", és az érdekes építészeti vonatkozásokat rejtő géniusz szobrok.

Maróti egyik első megbízása volt a Zeneakadémia pályázatának lebonyolítása után a megbízást elnyert Korb Flóris és Giergl Kálmán által tervezett épület díszítése. Az első kiviteli tervváltozatnál (amely a végle-

5

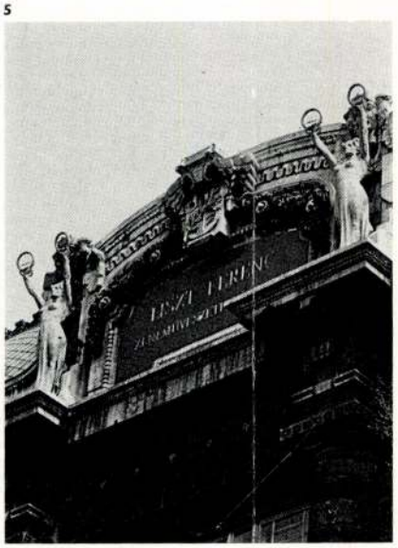

8

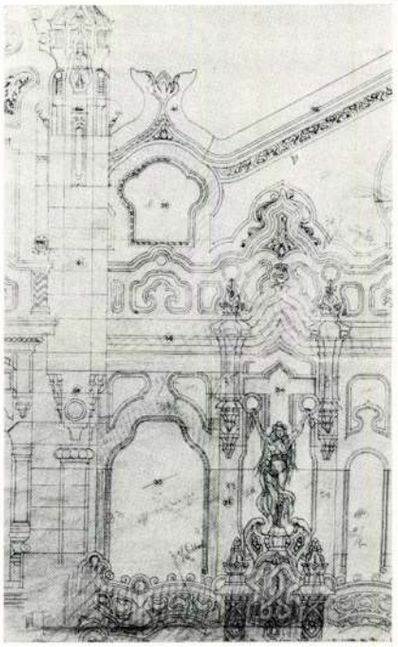

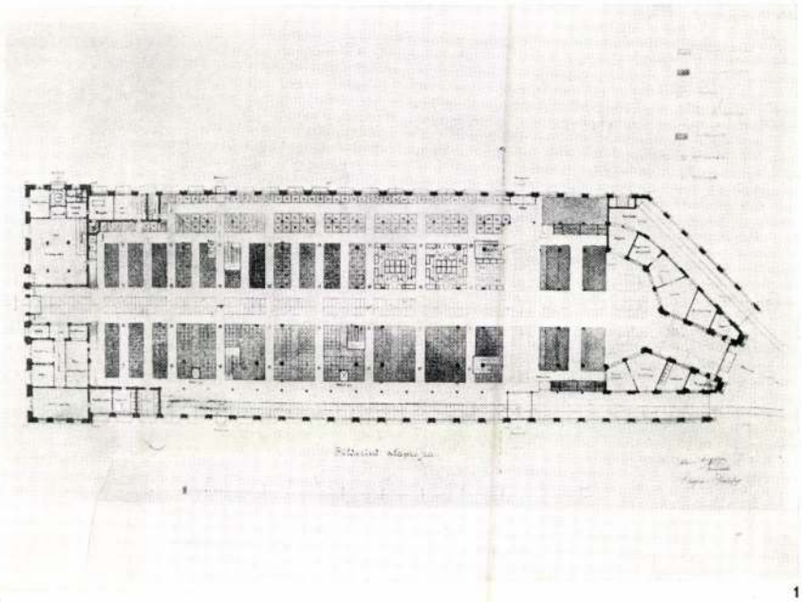

2

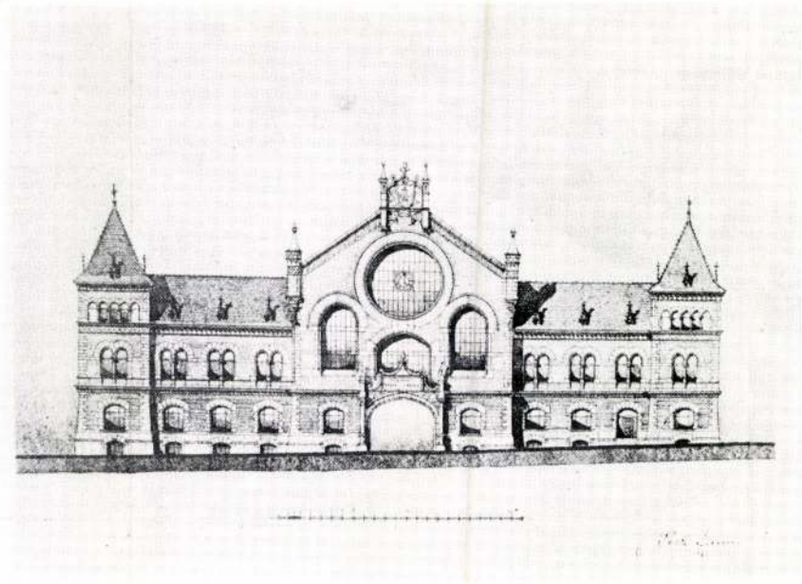

3

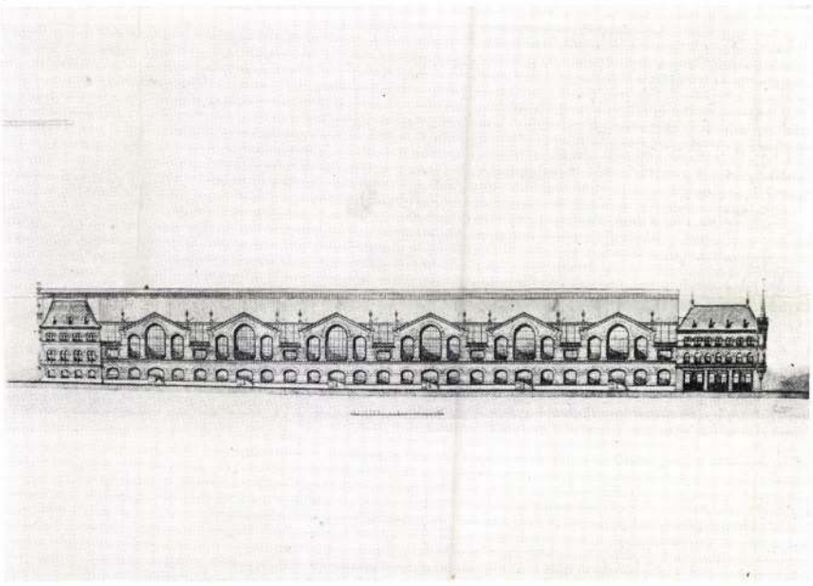

4

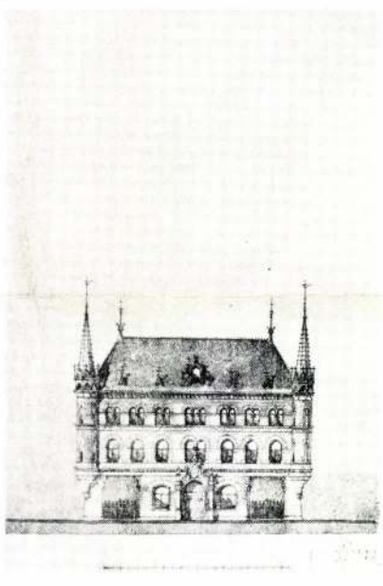

A mai állapot

A II. világháborúig nem történt jelentős módosítás az épületen. A háborúban használhatatlanná vált a Dunához vezető alagút, és ekkortájt szüntették meg a csarnokba vezető vasúti vágányt. A baromficsarnok is sérüléseket szenvedett, az élő baromfi árusítása az ötvenes években megszűnt; a baromficsarnokban 1975-ben a nagybani virágpiac kapott helyet.

A hatvanas években jelentős változtatások történtek, és az eredeti belső kép is módosult. Két nagy lifttorony és modern, a csarnok egészétől elütő árudák épültek. 1968-ban kicserélték a homlokzat pirogránit borítását, és a főbejárat mellett az egyik oldalon árkádokat alakítottak ki.

Az egyik főproblémát a pince jelentette és jelenti ma is. 1974-ben megszűnt itt a jéggyár és a húsbontó, 1979—80-ban pedig alá kellett dúcolni a pincefödémet. Mivel ez mai állapotában csak 1985-ig tartható fenn, a rekonstrukció sürgős. A döntés már megtörtént. A Kereskedelmi Tervező Iroda 1983-ban készítette el a vázlatterveket. Az engedélyezési terv 1984-re, a teljes kiviteli tervdokumentáció pedig 1985-re esedékes. A munkálatokat a következő évben kellene megkezdeni.

A rekonstrukció nem tervez jelentős szerkezeti módosításokat. A vasszerkezet még mindig jó állapotban van, csak egyes elemeit kell kicserélni. A pincefödém viszont cserére, a pince átépítésre szorul. Az elképzelés szerint úgy kell átalakítani, hogy az árufeltöltés szint alatt történhessen. A közvetlenül az árudák alá tervezett raktárak a Pecz-terv újjáéledését tükrözik. Az új árudákat mozgatható válaszfalakkal tervezik. Esetleg az enteriőrbe nem illeszkedő lifttornyokat is kiküszöbölik. A csarnok egy részében meg akarják tartani a régi áruhelyeket eredeti formájukban. Az árkádosítás folytatása forgalmi okokból elkerülhetetlennek látszik, és nem módosítaná jelentősen az épület hagyományos összképét.

Vadas Ferenc

A pályázati tervek a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményében találhatók, közlésük engedélyezéséért itt mondok köszönetet. A csarnok jelenlegi állapotáról és a rekonstrukciós elképzelésekről Oszoha Flórián tájékoztatott. Fotó Tomesz Dezső.

1. Auger, Högner és Preil terve. Alaprajz
2. Petz Samu pályaművének főhomlokzata
3. Petz Samu terve. Nyugati homlokzat
4. Petz Samu terve. Oldalhomlokzat

1. Le projet d'Auger, Högner et Preil. Plan
2. La façade principale de l'ouvrage de concours de Samu Petz
3. Le projet de Samu Petz. Façade Ouest
4. Le projet de Samu Petz. Façade de côté

ges változat ornamentálásától erősen eltér) a főhomlokzat két hangsúlyos pontján már ott szerepel 1902-ben a két koszorút magasba emelő géniusz szobra (8. ábra). A két szobor végül a Milánóban bemutatott változatban került a Zeneakadémia főpárkánya feletti hatalmas szfinkszfejek elé (5. ábra). Korábbi formájukhoz képest maguk a géniusz-szobrok is átvettek valamit az egyiptomi szobrok merevségéből egyúttal az art deco-t és Maróti 20-as évek utáni klasszicizálódó továbbfejlődését előrevetítve (3. ábra.) A milánói kiállítást tűzvész pusztította el, ami a magyar pavilont teljesen romba döntötte. Maróti helyszíni erőfeszítése révén sikerült eredeti pompájában helyreállítani a kiállítást, ami aztán számos díjat nyert a tűzvész miatt elhalasztott értékelésen. A Megfagyott Muzsikus, amelynek a mecénás Maróti gyakori céltáblája volt, Róth Zsigmond rajzával emlékezett meg a géniusz tűzből való újjáéledéséről (2. ábra).

A milánói kiállítás egyik következménye volt az olasz kormány elhatározása, hogy állandó magyar kiállítási csarnok felépítéséhez nyújt támogatást. A velencei épület telkét ingyen adták, viszont Maróti személyéhez ragaszkodtak (9. ábra). A festészeti munkákat Maróti itt is, mint más munkáinál a gödöllői művésztelep két vezetőjével, Körösfői Kriesch Aladárral és Nagy Sándorral készíttette. Régi, szoros kapcsolatuk egyik

10

motívuma Maróti finnországi ismeretségeiben rejlik, közvetlen barátságban állott Eliel Saarinnennel és Akseli Gallén-Kallelával, aki 1908-ban nagyrabecsülése jeleként kis aranykoronával ékesítette Maróti arcképét (1. ábra). (A velencei kiállítóépületet a 40-es években egy szélvihar súlyos pusztításai után némileg átalakítva Benkhard Ágost állította helyre.) A másik következmény az volt, hogy a milánói kiállítás művészei között munkatársat kereső Adamo Boari olasz építész választása Marótira esett, őt hívta meg a Mexico Cityben épülő operaház (jelenleg Palació de Bellas Artes) díszítőszobrászati és belsőépítészeti munkáinak megtervezésére (4. ábra). (Marótit a Megfagyott Muzsikus Mende Valér és Freund Zsigmond rajzaival búcsúztatta — többek között.) (6., 9. ábra.)

1908-ban Fischer Józseffel együtt tervezte meg a hazai építészetben nagy jelentőségű pécsi országos kiállítás művészeti pavilonját (10. ábra). (A kiállítás fő épületeinek tervezője, a munkássága csúcsát éppen itt elért Pilch Andor, talán az itt kialakult kapcsolat hatására alkalmazta Maróti néhány motívumát egyik remekművén, a pécsi Zsolnay-kúton.)

1921-ben munkák híján örömmel fogadta el Saarinen meghívását, hogy elvállalja az Egyesült Államok-beli Cranbrookban épülő egyetem külső és belső díszítőszobrászati munkáit. Itt alakult ki, Saarinenéhez hasonlóan, a további munkáit jellemző neoklassziciszta stílusa. Építészetileg helyenként meghatározóbbak ezt követően Albert Kahn, amerikai építésszel közösen készített munkái Detroitban és környékén.

Hazatérve háború alatti közel-keleti utazásainak hatására készítette el — alapos kutatómunka után — Salamon jeruzsálemi templomának rekonstrukciós terveit. A Lágymányosra diákvárost tervezett stadionnal és kiállítási csarnokokkal. (Itt, más munkáival ellentétben, az építészeti koncepcióból indult ki, neoklasszicista épületeinek részleteire építészeti dilettantizmus jellemző.) Vaskos kéziratban foglalta össze Atlantiszra vonatkozó elképzeléseit és az elsüllyedt főváros rekonstrukciójára tett kísérleteit. Utolsó terve 1940-ben a budapesti városháza építésére kiírt pályázaton az ókori monumentális építészettel való foglalkozás és amerikai építészeti élményei hatását mutatja. (13. ábra.)

Maróti jellegzetes különállását a századfordulós és az egész magyar építészettörténetben szobrászi érzékenysége magyarázza. A magyar építészetben ritkán művelt plasztikai vonalon tudott tevékenykedni, ebben segítette a kor, melyben a szakma továbbfejlődésének irányát elsősorban művészi szempontok határozták meg, és segítették olyan építészek, akik maguk is a művészi kérdéseket elsődlegesnek tekintve realizálták Maróti térkoncepcióit. Hozzá hasonlóan plasztikusan kezelt terek, térkapcsolatok megrajzolására szinte csak fantáziatervek alkotói merészkedtek. Maróti elsősorban enteriőrökben gondolkodott, a nagy gonddal megformált részleteket növelte meg és ezekből hozott létre összefüggő épületeket, egy magas színvonalú újabb dimenziót. (Ez jellemzi rekonstrukciós terveit is.) Sajátos módon éppen a finn építészet egyik lényeges és a mienkétől különböző vonása a térkapcsolatokban, mint önálló, magasabb rendszerben való tervezői gondolkodás.

Gerle János

11

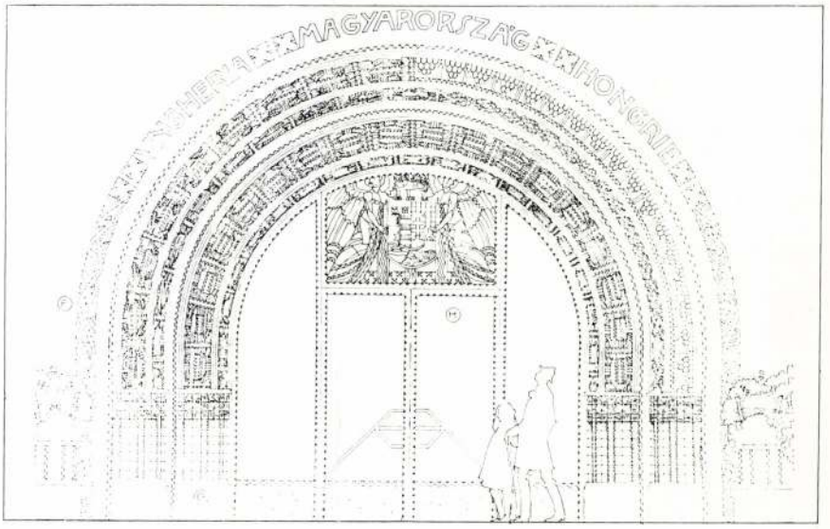

13

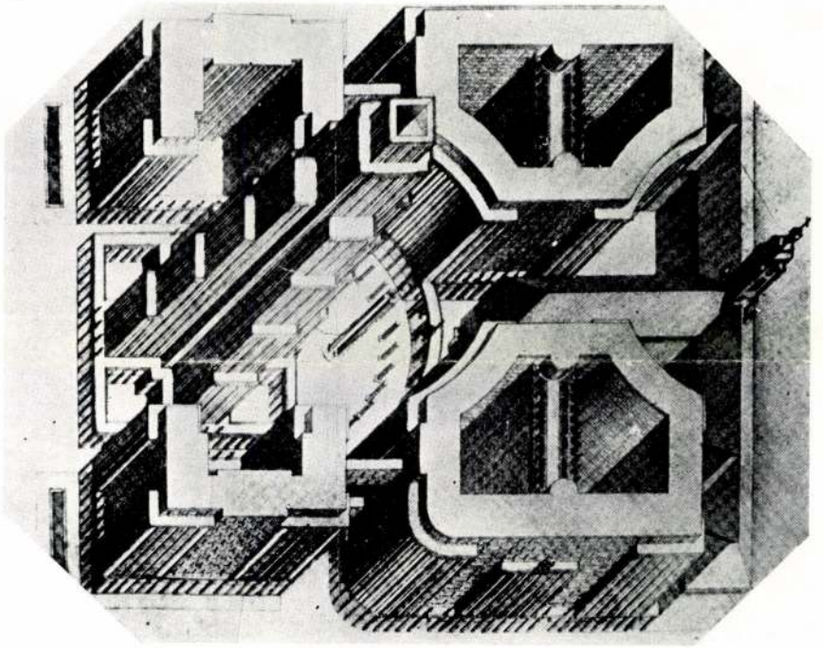

9

9. Mende Valér rajza a Megfagyott Muzsikusból (1908)
10. A művészet csarnoka a pécsi országos kiállításon (Janus Pannonius Múzeum, Pécs. Nádor Katalin reprodukciója)
11. A velencei kiállítási épület bejárata (A Ház, 1908)
12. Homlokzatrészlet a Walkó-házról
13. Terv a Budapest Városháza tervpályázatára (A Budapesti városháza pályázata, 1940. Bp. Székesfőváros kiadása)

12

9. Dessin de Valér Mende paru dans la revue « Megfagyott Muzsikus » (1908)
10. La salle des arts à l'exposition nationale de Pécs (Musée Janus Pannonius, Pécs. Reproduction de Katalin Nádor)
11. L'entrée du bâtiment d'exposition de Velence (« A Ház », 1908)
12. Détail de façade de la maison Walkó
13. Un projet du concours concernant l'Hôtel de Ville de Budapest (Le concours de l'Hôtel de Ville de Budapest, édition de la Capitale Budapest, 1940)

Debreczeni László 80 éves

1

Két nap választ el egymástól két születésnapot, melyek megünneplését joggal kapcsolhatjuk össze: 1883. december 16-án született Kós Károly és 1903. december 18-án Debreczeni László. Gyakorlati tevékenységük, szellemi érdeklődésük a valóságban is összekapcsolták életpályájukat. Debreczeni László méltatlanul kevéssé ismert munkásságának építészeti vonatkozásait foglalja össze Balogh Ferenc kolozsvári építészmérnöknek a romániai Kriterion Kiadó képzőművészeti sorozatában idén megjelent könyve (mely sajnos Magyarországon egyelőre nem kapható).

Ez az eddigi első nagyobb terjedelmű tanulmány a 80 esztendősen is fáradhatatlan Debreczeni László munkásságáról. A kiválóan szerkesztett könyv összefoglalja az életmű eddigi fontos állomásait, a szellemi hatásokat, az elért tárgyi eredményeket. Sűrített életrajzi adatok, alapos bibliográfia, helynévjegyzék segítik az áttekintést, a gazdag illusztrációs anyag (50 képmelléklet,

2

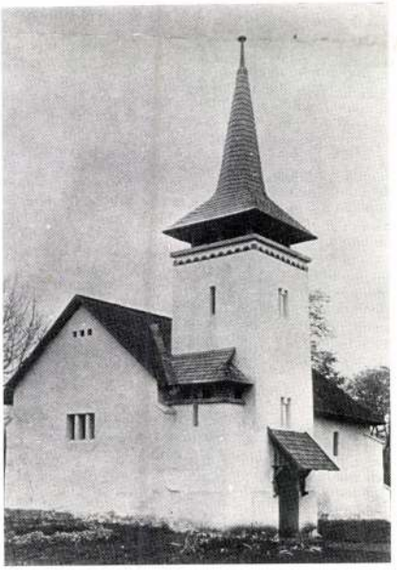

3

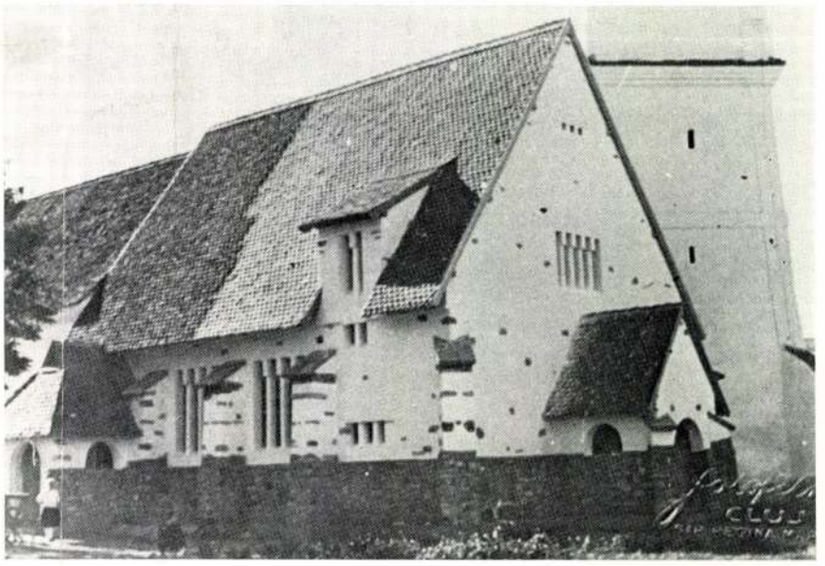

1. Debreczeni László a Kolozsvár, Insz-telepi temlom előtt, melyet Kós Károly tervezett; a fedélszék Debreczeni László munkája (Gerle János felvétele, 1983)
2. Maroskoppánd, ref. templom toronykiegészítése (1932)
3. Homoródokland, unitárius templom (1937)
4. A marosfelfalusi régi templom
5. Homoródokland, unitárius templom (1937)
6. Mészkő, unitárius templom szószéke (1971)

4

5

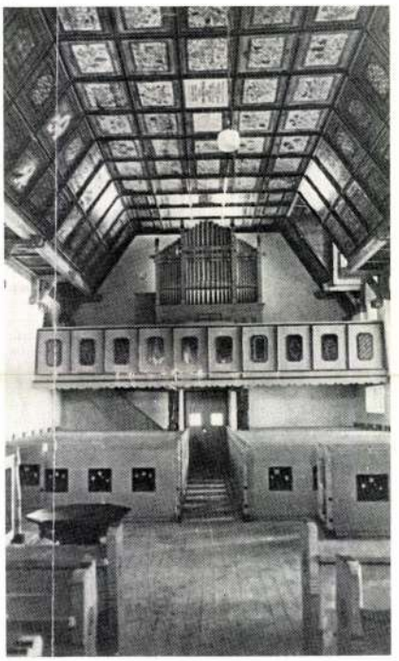

6

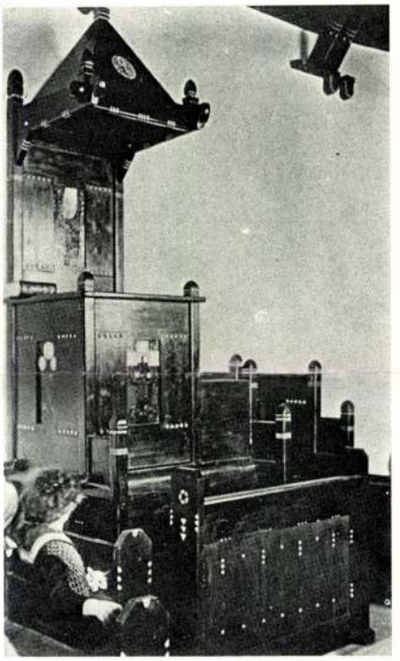

1. László Debreczeni devant l'église de l'habitation collective Insz à Kolozsvár; la charpente est le travail de László Debreczeni (prise de vue de János Gerle, 1983)
2. Le complément du clocher du Temple réformé de Maroskoppánd (1932)
3. Temple unitarien de Homoródokland (1937)
4. L'ancienne église de Marosfelfalu
5. Temple unitarien de Homoródokland (1937)
6. La chaire du Temple unitarien de Mészkő (1971)

22 szövegközti ábra) sok eddig ismeretlen, vagy nehezen hozzáférhető értéket tesz közkinccsé.

Különösen említésre méltó érdeme Balogh Ferencnek, hogy eltért a szokásos művészpálya ismertetésektől, amikor a könyvet elsősorban közvetlenül gyakorlati útmutatónak szánta. Debreczeni László munkásságából kiemelte két maradandónak és részletes ismertetésre kívánatosnak tartott munkamódszerét és ezeket tanulmánya középpontjába állította.

A két terület, melyre vonatkozóan a könyv jóvoltából a Debreczeni Lászlót jellemző tudós és szeretetteljes figyelem minden építészeti kutatóban megelevenedhet, a fatornyok, fa haranglábak, illetve a középkori kőépítmények pontos megfigyelése és leírása, felmérése. A fatornyok esetében a szerkezeti besorolás, a középkori építményeknél a kormeghatározás, felmérés lebonyolítás, felszerkesztés, ellenőrzés folyamatait részben Debreczeni László saját leírásaival, részben vele folytatott beszélgetések alapján közli Balogh Ferenc. Ezzel egyúttal azt a hiányt is igyekszik pótolni, hogy Debreczeni László saját maga tapasztalatait nem tette közzé, sok feljegyzése, tanulmánya van kéziratban. Ennek két fő oka van: egyrészt életsorsa, mely mindig olyan újabb és újabb feladatok vállalására ösztönözte, amelyeket más nem végzett volna el helyette, de így új területeken kellett magát szakértővé képeznie. S hogy ezt mindig a legnagyobb igényességgel tette meg, ez a második ok. Számtalan kutatási eredménye általa kiadásra még alkalmasnak nem tartott, kristályossá nem csiszolt formában, vagy csak emlékezetében rejtőzik. Kedves látogatóit ajándékozza meg egy-egy kolozsvári séta során nyolcvan év alatt összegyűjtött kincseivel, művészettörténeti adatokkal, legendákkal, adomákkal, az építőmesterség ősi és népi fogásaival. Egykori mestere, Kelemen Lajos, az Erdélyben mindig újra születő polihisztorok egyike ontotta magából tudását így, szóban, az őt hallgatók emlékezetére bízva ismereteinek nagy részét.

Igen nehéz eldönteni, végülis melyik az a terület, ami Debreczeni László szívéhez a legközelebb áll. Talán grafikai, kalligráfiai munkássága lehet ez, amivel először szerzett hírnev[illegible] kája h[illegible]os Károly t[illegible]t.

D[illegible]ambíciói ellené[illegible]ki technikumba kér[illegible]923-ban végzett el. 19[illegible]kedett meg az életére sorsd[illegible]st gyakorló Kelemen Lajossal, a[illegible] javaslatára elkezdte rajzolni Erdély [illegible]épkori emlékeit. 1928-ban felajánlotta Makkai Sándor református püspöknek, hogy feltérképezi a református egyházi emlékeket, és a megbízás eredményeképpen az általa felmért épületek száma hosszú évek alatt elérte az 512-t.

*

„Felméréseit, adatközléseit és észrevételeit több művészettörténész használta bizalommal. Debreczeni nevével Kelemen Lajos, Entz Géza, Balogh Jolán, Balogh Ilona,

A mexikói Palacio de Bellas Artes (egykor Teatro Nacional) magyar díszítőművésze Maróti Géza

MARÓTI /RINTELI/ GÉZA

Amikor a mexikói kormány a század elején elhatározta, hogy megépítteti a főváros nagyoperáját a Teatro Nacionalt, az európai kontinensen a milánói világkiállítás seregszemléje kínálkozott arra, hogy Adamo Boari, a színház tervező építésze ott megfelelő művészt keressen a hallatlan költséggel épülő színház külső és belső díszítésére. Az 1906-os világkiállítás nagy versenyében annyira magára vonta Boari figyelmét iparművészetünk és különösen a magyar iparművészet kiállítási épületének architektúrája, hogy kormánya nevében minden pályázatot mellőzve, a magyar pavilon tervezőjére Maróti Gézára bízta az épülő mexikói operaház teljes belső kiképzését és külső díszítését, tekintet nélkül a költségekre. A több mint ezer férőhelyes színház építészeti terve hangversenytermet, vacsorázóhelyet, kávéházat is magába foglalt, elképzelhető ebből a megbízás jelentősége, amely tökéletesen Maróti képességeire szabott feladat volt, s aki azt el is fogadta. Érintkezésbe lépett a legkiválóbb magyar cégekkel, amelyekre a kivitelezés munkáját akarta rábízni, még a hosszú tengeri út nehézségeivel is megbírkózva. Ezután az építkezés színhelyére utazott, hogy megismerkedjék a körülményekkel. Az épület vasváza ugyanis ekkor már állott. Hazatérve haladéktalanul a tervezéshez fogott, az építészeti, műszaki és művészeti rajzok — nem túlzás, ha állítjuk — ezreit készítette el.

1

2

3

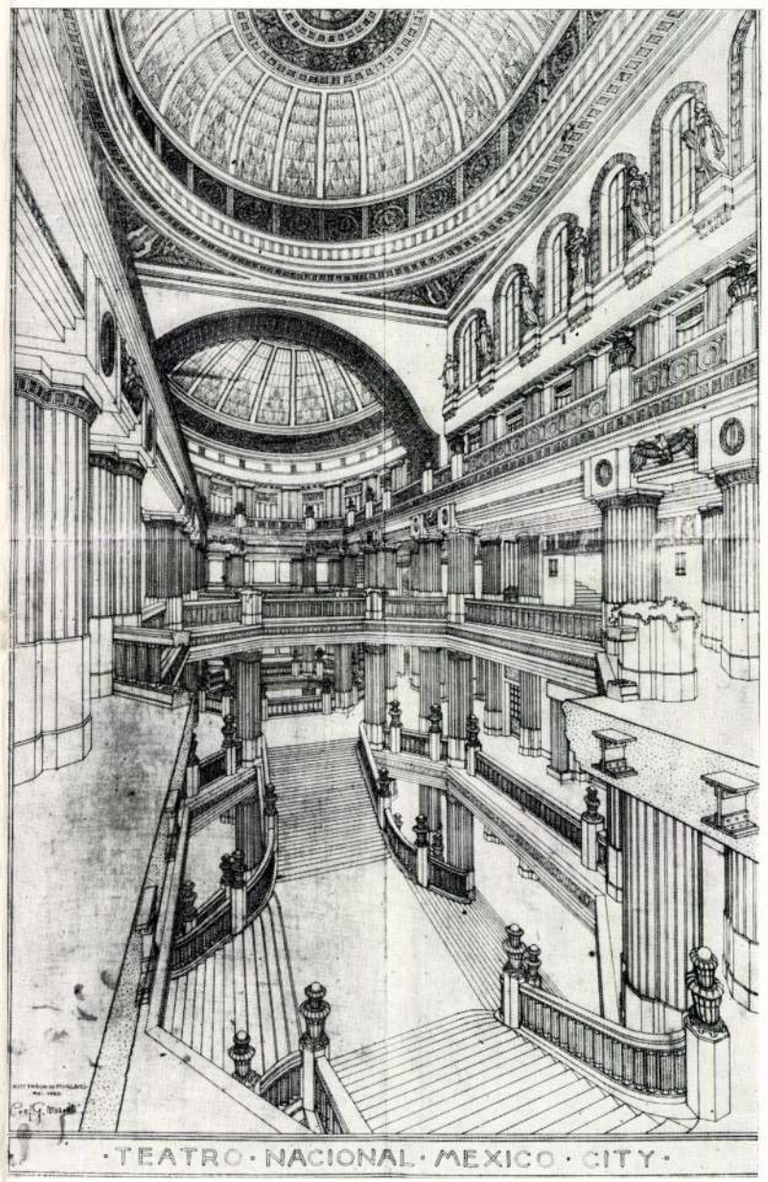

Magyar Építőművészet 1978/2

El artista decorador del Palacio de Bellas Artes de México: Géza Maróti

A principios del siglo cuando el gobierno de México decidió la construcción del Teatro Nacional, el gran teatro de ópera de la capital, era la Exposición Internacional de Milano el evento mas apropiado para encontrar el artista quien decorara tanto el exterior como el interior del teatro.
En los planes de construcción del teatro de mas de mil personas de capacidad figuraba también una sala de conciertos, local para restaurante y café, lo cual representaba una serie de tareas que estaban perfectamente de acuerdo con las aptitudes de

Artiste décorateur du «Palacio de Bellas Artes» à Mexico: Géza Maróti

Quand au début du siècle le gouvernement mexicain a décidé de faire construire le Grand Opéra, le «Teatro Nacional» de la capitale, sur le continent européen l'exposition mondiale de Milan s'est offerte à Adamo Boaris, architecte de théâtre, de chercher pour la décoration extérieure et intérieure du théâtre un artiste approprié.
Les plans de construction du théâtre à plus de mille places renfermaient aussi une salle de concert, une salle de dîner et un café, ce qui était une tâche parfaitement appropriée aux capacités de Maróti.

Géza Maróti, the decorative artist of the Palacio de Bellas Artes in Mexico City

When the Mexican government decided at the beginning of the century to erect the Great Opera House of the capital, the World Exhibition in Milan presented a favourable opportunity to the leading architect Adamo Boari to search for a suitable artist who would carry out the external and internal decorations for the theatre.
The architectural projects for the theatre for more than 1000 seats, contained also a concert-hall, restaurants, a coffee-house,

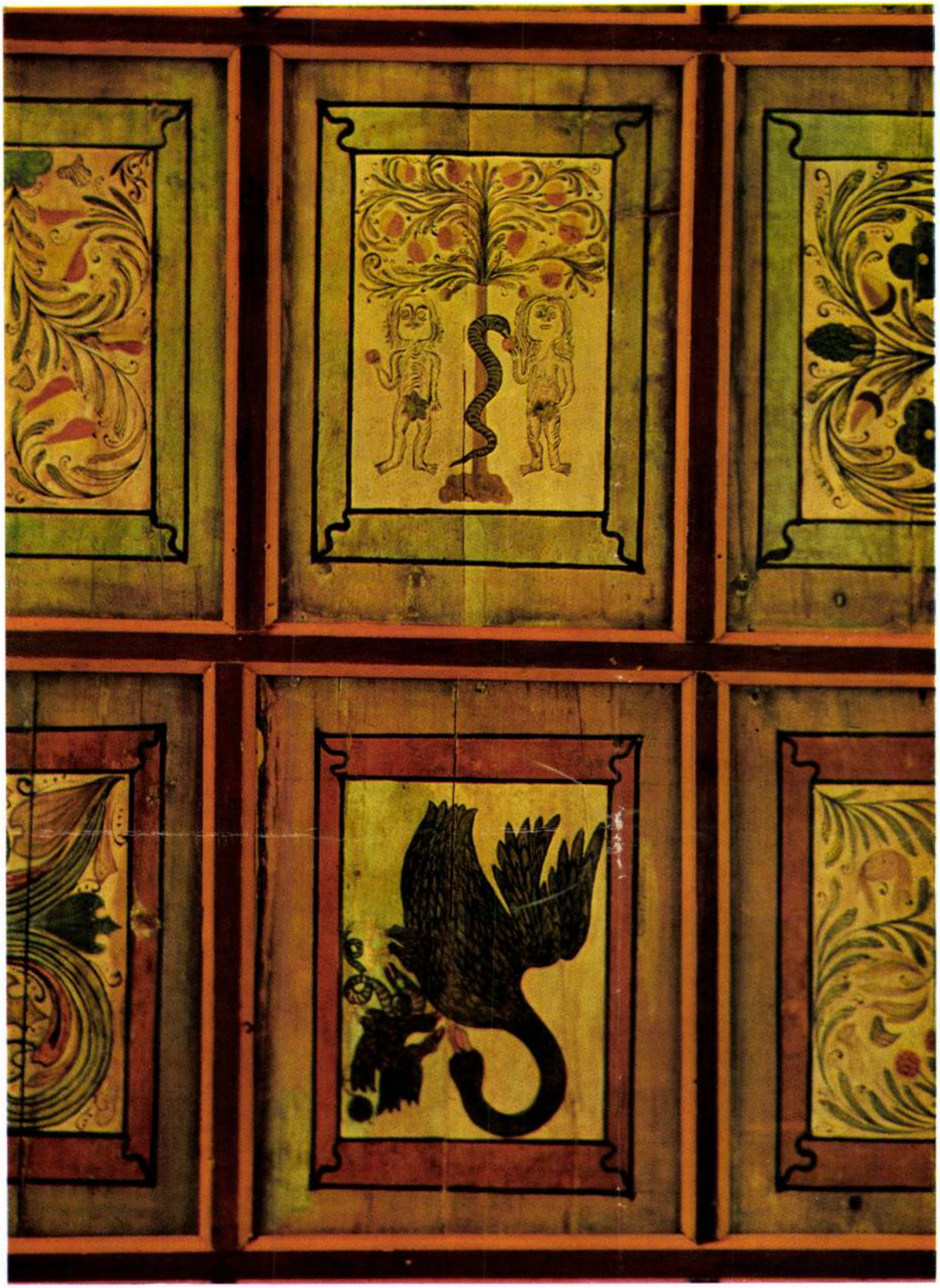

faragott oszloppal — oldják meg. (Egyébként itt Rudabányán figyelhető meg legszebben, szinte életfa-jelképpé váló, egyszerű szerkezetű felfogása a fesztávot csökkentő alátámasztásnak.)

A fentiek történeti, művészeti és építészettörténeti „értékén" túl — mely elsősorban a közönség szempontja — a szakemberek, az építészek számára több tanulsággal is szolgál Komjáthy Attila építésznek a szépen sikerült helyreállítása. (Kitűnő partnerre talált Koroly József és építésvezetősége együttesében.)

A XVI. század szellemisége, a reformáció eredményeként létrejövő világos (áttekinthető), egyszerű magatartása, építészet egyszerű eszközeinek, elemeinek alkalmazása stb. nyilatkozik meg ezen átépített, adaptált terekben. Ezen nem ront a teljes befejezést hozó, megújító tevékenységet jelentő XVII—XVIII. századok „gazdagodása", mely elsősorban a nép művészi munkájának hagyományának alkalmazásában nyilvánul meg, „térrel születetté" érlelte a közben alig észrevehetően változó formavilágot. Ezért érzem szerencsésnek, hogy eltávolításra került a század elején készült merev, ide nem illő beton-karzat.

A famennyezet restaurálásával, konzerválásával a hazai emlékanyagnak egy igen szép példányát mentették meg a jövő számára. Konzerválás sikerességét növeli a fedélszék és famennyezet elválasztása egy közbeiktatott vasszerkezettel, így a fedélszék károsodása közvetlen kihatással nem lesz a festett táblákra. E technikai szükségszerűség következtében az eredeti fa-fedélszék megemelésre került (ácsok ügyes, szellemes munkáját dicséri), új nagyméretű vasbeton koszorúra helyezve. (Ennek szerkezet-tartó, összefogó funkcióján kívül a falazat leterhelő szerepe is jelentős — statikai szempontból.)

Rendkívül szép a templom megmaradt déli — XIV. századi vasajtaja. Tartós védelmének egyedüli módja a múzeumba szállítás volt, ua. a helyszín szegényedett volna e részlet hiánya miatt. Ezért a tervező javaslatára műanyagból — eredetiről vett negatív mintába — eredetinek megfelelő színben kiöntötték és ezt a másolatot helyezték el a nyíláskeretben. Ez a hazai műemlékvédelem első, az épületre visszahelyezett műtárgy másolata.

A kívül-belül fehérre meszelt felületek, az egyszerű téglapadló a festett részeket jelentősen kiemelik. Az északi falon belül freskórészlet (XV. századból), kiállított sírkő (1437, ill. 1575-ből) gazdagítja a belső tér látványát, élményszerűségét.

A külső tereprendezéssel rendezetté vált a környezete, mely a feljáratnál, a templom közelében levő barokk falazott harangtoronnyal (javítása azonos „felfogással" történt) „szép együttes élményeként" hat.

Erdei Ferenc

le spectacle de l'espace intérieur avec un réalisme saisissant.
Les environs du temple étaient aussi aménagés et avec la cage de clocher dans son voisinage donnent une impression très vive.

Ferenc Erdei

Baroque mason-made bell-tower in the vicinity is offering a veritable experience.

Ferenc Erdei

Mindaz, amit Maróti az épület kiképzéséhez hozzáadott mint díszítőművész, szintén magán viseli e művészeti korszak jellemző sajátosságait: nemes anyag felhasználás, luxuskivitel.

A központi díszcsarnok, illetve nézőtér üvegmennyezetének kartonjait (a kompozíció témája a kilenc múzsa, középen Apolló alakjával) magas létrán egymaga rajzolta 1 : 1-es léptékben, egy-egy múzsa magassága kb. 4 méter. A múzsák dús redőzetű ruháinak lebegő ritmusa, a lágyan egymásba olvadó, tekeredő vonalakkal, szinte hallható módon idézi a szecesszió felfogásában a szférák zenéjét. A kivitelezést Róth Miksa üvegfestőművész műhelyében végezték és óriási ládákban szállították ki a mennyezet üvegszelvényeit Budapestről Mexikóba. A színpadnyílás fölötti félköríves, aranymozaik-hátterű figurális kompozíciót Maróti elgondolásának megfelelően Körösfői Kriesch Aladár rajzolta és ugyancsak Róth műhelyében készült el.

1. Mexico City, előtérben a Palacio de Bellas Artes, az egykori Teatro Nacional
2. A színház épülete
3. Az egykori Teatro Nacional belső kiképzése
4. Üvegmennyezet

1. Vista de Ciudad México en primer plano con el Palacio de Bellas Artes llamado antes Teatro Nacional
2. El edificio del teatro
3. Interior del Teatro Nacional
4. La bóveda de vidrio

1. Mexico City, au premier plan le bâtiment de «Palacio de Bellas Artes»
2. Le bâtiment du théâtre
3. Intérieur de l'ancien Théâtre National
4. Plafond vitré

1. Town view of Mexico City, the Palacio de Bellas Artes in the foreground, the former building of the Teatro Nacional
2. The building of the theatre
3. Interior decorations of the former Teatro Nacional
4. Glass ceiling

4

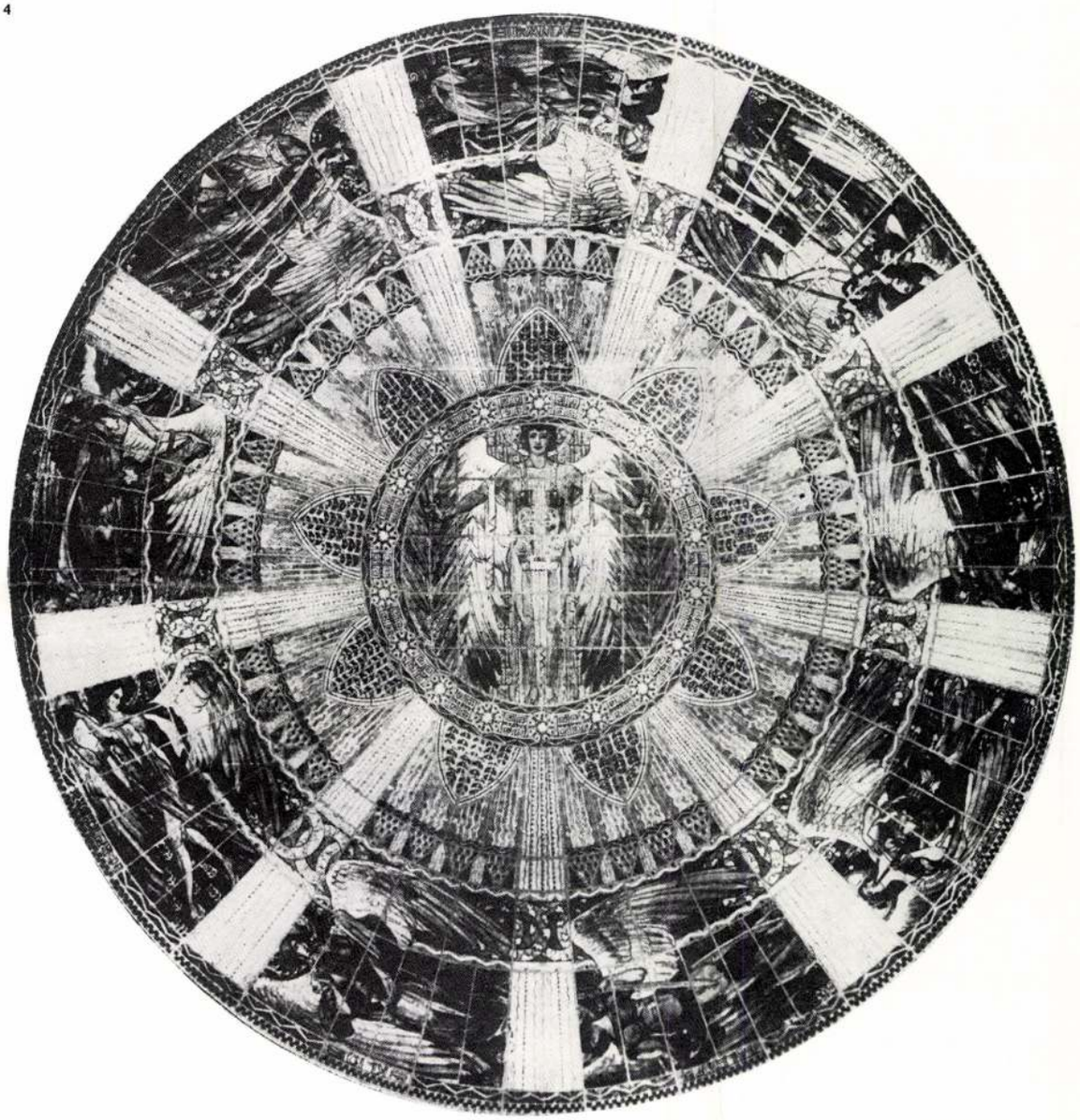

Maróti. Éste viajó inmediatamente donde las construcciones puesto que ya estuvo levantada la armadura de iherro de la consrucción.
Él mtsmo diseñó para la decoración de la sala principal o de espectáculos los cartones de las nueve Musas rodeando a Apolo y sin colaboradores diseñó las figuras de las mismas a la escala de 1 : 1 (cada uno de ellas mide 4 ms de alto) sobre la bóveda de lugar en los talleres del pintor de vidrio. La realización de los cuandros tuvo Miksa Róth. La composición de las figuras en fondo de mosáico dorado para el semicirculo encima del escenario fue dibujada por Aladár Kriesch de Körösfői de acuerdo a las indicaciones de Maróti.

Il est parti pour les lieux de construction, puisque l'ossature en fer du bâtiment était alors déjà élevée.
Il a dessiné lui-même en haut d'une grande échelle les cartons de la halle d'honneur centrale, c'est-à-dire du plafond en verre de la salle de spectacle (le sujet de la composition est Apollon au milieu des neuf muses). Il a travaillé avec une échelle 1 : 1, la hauteur de chaque muse est à peu près de 4 mètres.
L'exécution avait sa place dans l'atelier de Miksa Róth, peintre-artiste sur verre, et c'est de là que c'était expédié de Budapest à Mexico. La composition figurée à fond de mosaïque d'or en demi-cercle au-dessus de l'ouverture de la scène était dessinée

and it offered for the capacities of Maróti the perfect task.
The sketches of the glazed ceiling of the central portico and for the auditorium he designed personally on a high scaffolding in the scale 1 : 1, the theme of the composition showing the nine Muses around the central figure of Apollo. The height of one figure was approx. 4 m.
The work was done in the shops of the glass-painting artist M. Róth, and was successively transported to Mexico. The figural composition of a semi-circle with a background of gold-mosaic over the proscenium was designed by Aladár Körösfői Kriesch in accordance with the concepts of

Az üvegfüggöny

A színpadot elzáró vasfüggöny helyett Maróti vastag üvegfüggönyt alkalmazott, amely hátulról átvilágítva a mexikói vulkánok jellegzetes tájképét mutatja a Popocatepetl és az Iztaccihuatl körvonalaival. Az üvegfüggönyt azonban nem Róth Miksa, hanem a világhírű amerikai Tiffany cég kivitelezte *Maróti tervei szerint* New Yorkban és akkor mintegy 47 000 dollár értéket reprezentált egymagában, fényűző módon díszítve a belső teret. Általában úgy él a köztudatban, hogy az üvegfüggönyt a Tiffany műhelyben nemcsak készítették, hanem az egyben Tiffany-tervezés is. Ezzel szemben nyomatékkal mutatunk rá arra, hogy a tervrajz Marótitól való, erre vall a Budapesti Műszaki Egyetem Rajzi Tanszékének birtokában levő üvegfüggönyterv, amit a többi mexikói színházrészlettervvel együtt Maróti leánya Bródy Lászlóné adományozott a Műegyetemnek. Egy másik bizonyító adatunk is van erre vonatkozólag. Ugyanis a Michigan Society of Architects kiadásában megjelent Weekly Bulletin Vol. III. 1929. május 7-i 32. száma Maróti nevezetesebb munkái között az üvegfüggöny tervét is felsorolja „Plans for the great colored glass curtain, Nat. Theatre, Mexico City", mely 1964 táján a Rajzi Tanszéken látható volt.

Gertrude Speenburgh The Arts of the Tiffanys (Chicago, 1956) c. művében az üvegfüggönyt szintén a Tiffany Studiosban kivitelezettek közé sorolja, de nem jelöl meg Tiffany tervezőt. Szavaiból azonban érezzük, hogy L. C. Tiffany geniuszának tulajdonítja az üvegfüggöny létrehozását, amellyel — úgy mondták akkor — az üvegmozaik elérte zenitjét; mint műalkotás ez az üvegfüggöny egyetlen a maga nemében az egész világon. Nemcsak tűzbiztosnak és mechanikailag jól működőnek kellett lennie ennek a tervnek, amit a felmerült sok gondolat és javaslat közül Tiffany alkalmasnak tartott a megvalósításra, hanem a mexikói embernek a gazdag és színes környezet iránti veleszületett rajongásával harmonizálónak is.

A nagyigényű vállalkozás minél sikeresebb végrehajtása érdekében Tiffany tervezőket és festőket is küldött ki a helyszínre, írja Speenburgh. Azt azonban már nem mondja ki, hogy Maróti terve valósult meg, ami még akkor is biztosra vehető lenne, ha éppen ez a tervrajz is nem volna a Maróti hagyaték között birtokunkban, hiszen Boari a színház belső kiképzését kezdettől fogva teljesen Marótira bízta. De úgy látszik Tiffany maga is a Maróti féle koncepciót tartotta az ő elgondolásához legközelebb állónak, mert azt valósította meg.

Azért tértünk ki itt oly részletesen erre a kérdésre, mert a mi szempontunkból igen fontos, ugyanis Speenburgh alapvető munkájában a Tiffanyk-ról nagy hangsúllyal tárgyalja ezt az egyedi alkotást, a tervezés kérdése tehát tisztázást igényelt.

1

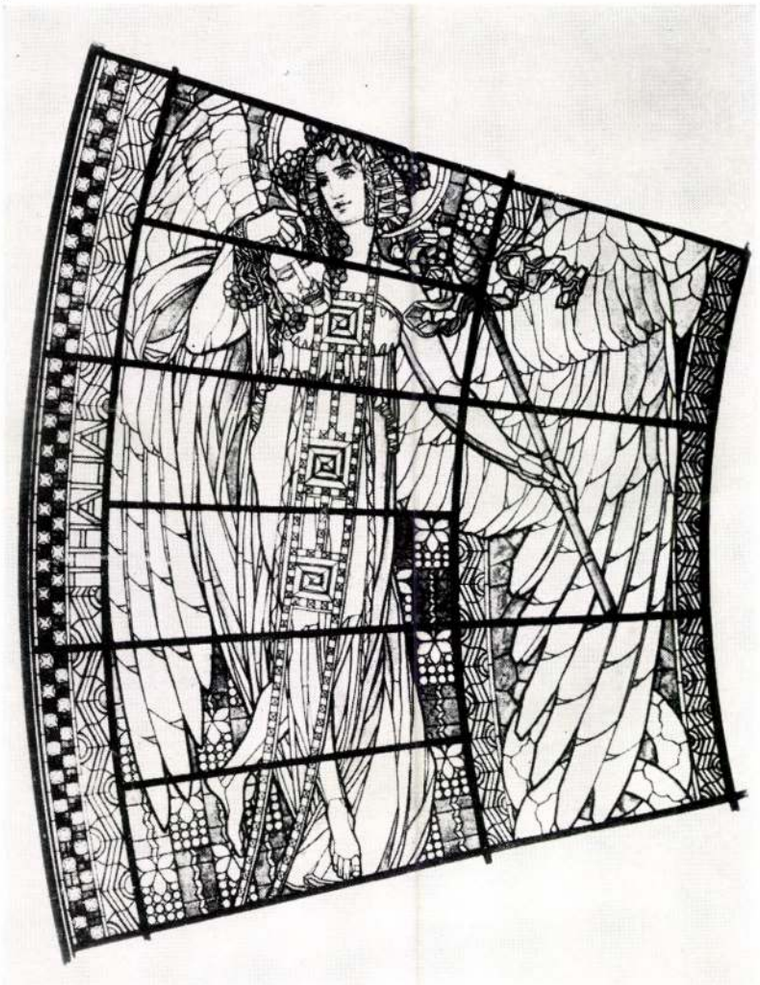

2

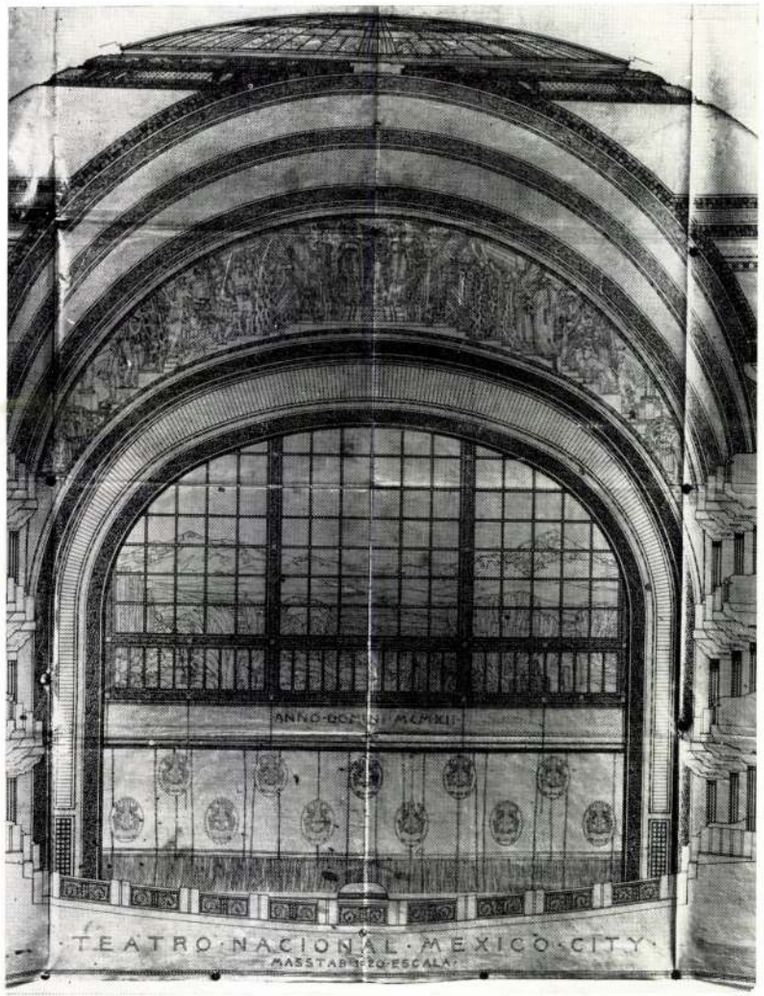

También éste fue hecho en los talleres de Róth.
Maróti en vez del telón metálico empleó un grueso telón de vídrio. Éste al recibir traslúz tieme la imagen típica de los volcanes mejicanos, las siluetas del Popocatepetl y del Iztaccihuatl. El telón de vidrio fue hecho por la firma norteamericana Tiffany mundialmente conocida, según los vidrio. La realización de los cuadros tuvo planes de Maróti en Nueva York.En el Weekly Bulletin en 7 de mayo 1929 Vol III (no. 32,) publicado por el Michigan Society of Architects se menciona entre las demás obras notables de Maróti los planes de la cortina de vidrio también: "Plans for the

convenablement aux conceptions de Maróti par Aladár Kőrösfői Kriesch et elle aussi était réalisée dans l'atelier de Róth.
Au lieu du rideau fer, pour fermer la scène, Maróti a utilisé un épais rideau en verre, qui présente, éclairé par arrière, le paysage caractéristique des volcans mexicains avec les contours de Popocatepetle et d'Iztaccihuatl. C'est la firme américaine Tiffany mondialement connue, qui a exécuté à New York selon les plans de Maróti le rideau en verre.
L'exemplaire du 7 mai 1929 du «Weekly Bulletin Vol. III», paru dans l'édition de «Michigan Society of Architects», énumère le plan du rideau en verre parmi les oeuvres les plus célèbres de Maróti.

Maróti, and were executed also in the workshop of Róth.
Instead of the usual iron curtain closing the stage, Maróti designed a thick glass-curtain which illuminated from the back offered the view of the characteristic Mexican volcanos with the contour-lines of the Popocatepetl and the Iztaccihuatl. This glass-curtain was executed by the world renowned Tiffany firm of New York after the designs of Maróti. The Weekly Bulletin of the Michigan Society of Architects has published a description of the glass-curtain with other important works of Maróti: "Plans for the great coloured glass curtain, Nat. Theatre, Mexico City". (Vol. III, No. 32, 7. May. 1929.)

Az üvegfüggöny varázsos hatása a csodálatos színekben tündöklő Tiffany üvegkockák különféle színű átvilágításából ered. Több mint tizenöt hónapon keresztül állandóan húsz munkás dolgozott a mozaik kirakásán. Szállításkor kétszáz panelre osztották fel, a bronzváz is Tiffany műhelyben készült. Minden lemez ezer különféle „favrile" üvegdarabot foglal magába. A 27 tonna súlyú függöny hydraulikus nyomással 7 másodperc alatt teszi szabaddá a színpadot.

De visszatérve a Teatro Nacional épületén végzett munkák részletezésére, ki kell emelnünk az opera kupolájának külső szoborcsoportját, amelynek mintázása — mint ahogyan a mexikói tervek jórésze is ott készült — Maróti Géza József utcai műtermében Budapesten történt, Jungfer Gyula magyar cége öntötte bronzba és szállította ki Mexikóba. A szoborcsoport középső részét talapzaton, virágfüzérekkel kifelé fordultan, körben táncot lejtő bájos nőalakok alkotják. A kompozíciót Mexikó jelképes madara, a kígyóval viaskodó kiterjesztett szárnyú sas (? keselyű) koronázza. A kifelé fordult alakok csoportja — egyegy figura magassága 9 m — szabályosan tagolt ritmussal, könnyedén, mégis eszmeiségében komoly hangsúllyal tartja magasba a szimbolikus madarat és így válik a három szintre tagozódó szoborcsoport szárnyalóvá.

A belső térkiképzés — éppen az épület megváltozott funkciójánál fogva, amit neve Palació de Bellas Artes is kifejez — az idők folyamán sok változtatáson esett át. Részletezésére ezért itt nem is térünk ki. Egyet azonban érdemes megemlíteni azt, hogy a nagystílű, elegáns belső kiképzés egyik fő ékessége a tiszta mahagónifából készült falburkolat volt.

Ivánfyné Balogh Sára

A fenti tanulmány a szerzőnek a „Művészet" c. folyóirat 1964. decemberi számában megjelent cikke részbeni felhasználásával készült.

1. Az üvegmennyezet részlete
2. Az üvegfüggöny terve 1912 körül
3. Az épület oromzata
4—5. A szoborcsoport vázlatai
6. A szoborcsoport korabeli képe

1. Detalle de la bóveda de vidrio
2. Plan de la cortina de vidrio de 1912. Hecho por la firma Tiffany segun los planes de Géza Maróti
3. El edificio
4—5. Diseno del grupo de estatuas
6. El imagen del grupo de estatuas de la época

1. Détail du plafond vitré
2. Plan du rideau vitré vers 1912
3. Couronnement du bâtiment
4—5. Esquisses du groupe de statues
6. Vue d'époque du groupe de statues

1. Detail of the glass ceiling
2. Design of the glass curtain (about 1912)
3. Gable of the building
4—5. Drafts for the group of sculptures
6. Picture of the group of sculptures (contemporary)

3

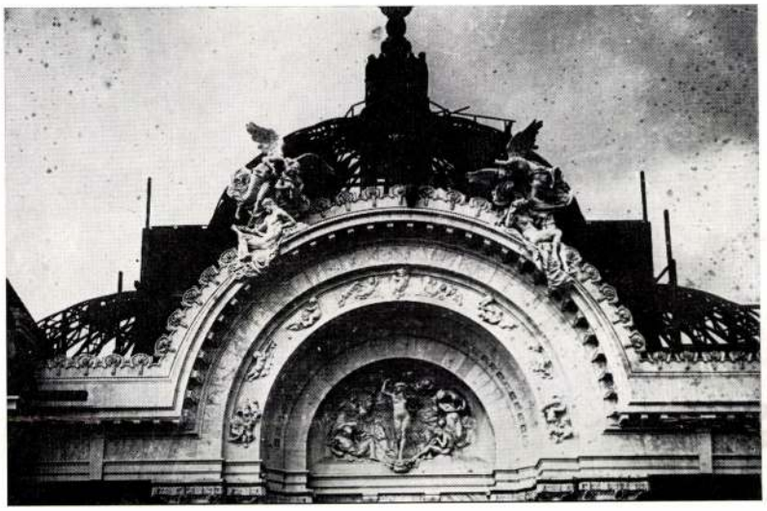

4

5

great colored glass curtain, Nat. Theatre, México City."

Durante más de quince meses veinte obreros estaban trabajando constantemente en colocar el mosáico. La cortina que pesa 27 toneledas se quita por medio de presión hidráulica en 7 minutos.

El grupo de estatuas colocado en el exterior de la cúpola del teatro fue hecho en los talleres de Géza Maróti en Budapest. Las estatuas fueron fundidas en bronce por la firma húngara de Gyula Jungfer y la misma lo embarcó para México. La composición está coronada del ave símbolo de México, el águila con las alas abiertas y con el serpiente en el pico.

Sara Balogh Sra. de Ivánfy

«Plans for the great colored glass curtain, Nat. Theatre, Mexico City».

Pendant plus de 15 mois vingt ouvriers travaillaient continuellement à poser les mosaïques. Le rideau d'un poids de 200 tonnes libère la scène par une pression hydraulique en 7 secondes.

Le groupe de statues extérieures de la coupole de l'Opéra s'était fait dans l'atelier de Géza Maróti à Budapest et c'est la firme hongroise de Gyula Jungfer qui l'avait fondu en bronze et qui l'avait expédié à Mexico. La composition est couronnée par l'oiseau symbolique de Mexique, un aigle aux ailes étendues luttant avec un serpent.

Mme Ivánfy née Sára Balogh

Over more than 15 month twenty workers were permanently occupied with the execution of the mosaic work. The curtain with a weight of 27 tons can be lifted hydraulically freeing the stage within 7 seconds. The external group of statues over the cupola of the opera house was executed in the workshop of Maróti in Budapest. The work of brass-foundering was performed by the Hungarian firm of Gy. Jungfer, and delivered consecutively to Mexico City. The composition is crowned by the symbolic bird of Mexico, an eagle with spread wings fighting a serpent.

Mrs. Sara Ivánfy Balogh

Mohácsi Történelmi Emlékhely

Építész: Vadász György (BVTV)

Munkatárs:
Szlezák Gusztáv

1. Helyszínrajz, M=1 : 2000
2. A kapu
3. Kőtérkép

1. Topografia
2. Portón
3. Piedra-mapa

1. Plan de situation
2. Le portail
3. Carte de pierres

1. Site plan
2. The portal
3. Map carved in stone

Mohácstól kb. 6 km-re (Fekete Kaputól Sátorhely irányába) az országút mellett, a Bolyi Állami Gazdaság területén fedezték fel az úttól kb. 170 m-re 1960 táján azt az 1526-os mohácsi tömegsírt, mely a feladat, a Mohácsi Történelmi Emlékhely szellemi és formai középpontja lett.

A tervezési terület kb. 250×300 m= =7,5 ha, a régi föld, a mai kukoricás egy darabja, itt pihennek a valaha volt hősök — hittel, tisztelettel megteremtett, emlékező — ősi környezetben.

A feladat összetett volt.

Építészet, képzőművészet, kertészet és régészet — régmúlt és jelen —, irodalom és történelem keverednek és fonódnak össze élő nemzeti érzésekké.

Ezt a szépséges, felemelő és szuggeráló feladatot próbálja szétválaszthatatlan egységbe ötvözni a megoldás.

A megközelítés az út felől — az útra merőleges, egyenes tengelyen halad a kompozíció középpontja — a tömegsír felé.

A megközelítés — az előrehaladás —, érzelmi jellegű.

Elgondolkoztatni — emlékeztetni akar — építészeti, kertészeti, képzőművészeti eszközeivel egyre jobban és jobban feltárva a tudatos koncipiális döbbentő bűvöletét.

A kapu

Kapu, melyen Hádesz birodalmába lehet lépni, kint hagyva három órás autósutunk semleges hétköznapiságait, kapu, melynek össze nem érő ívű fehér kőtömbjei három irányú „bronz-csontokat" fognak közre, megtörve rajtuk a mindent látó Napot és átbocsátva emlékezésének vonalán a mai emlékezőt.

Itt már a park, az Emlékhely fogad.

1

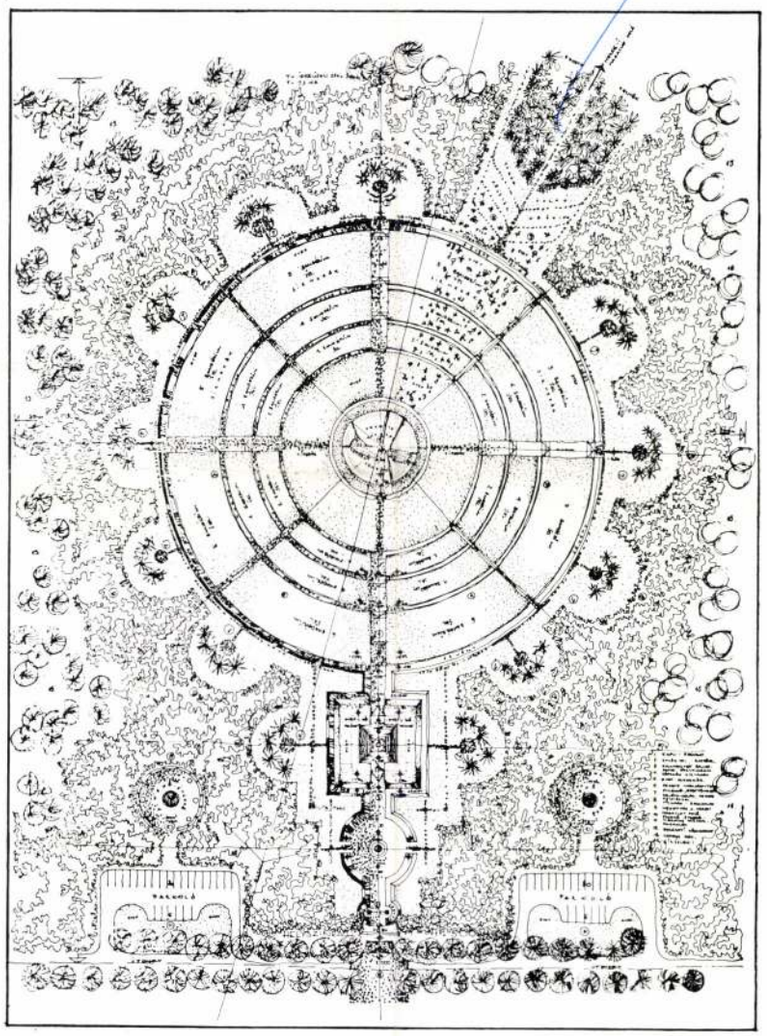

2

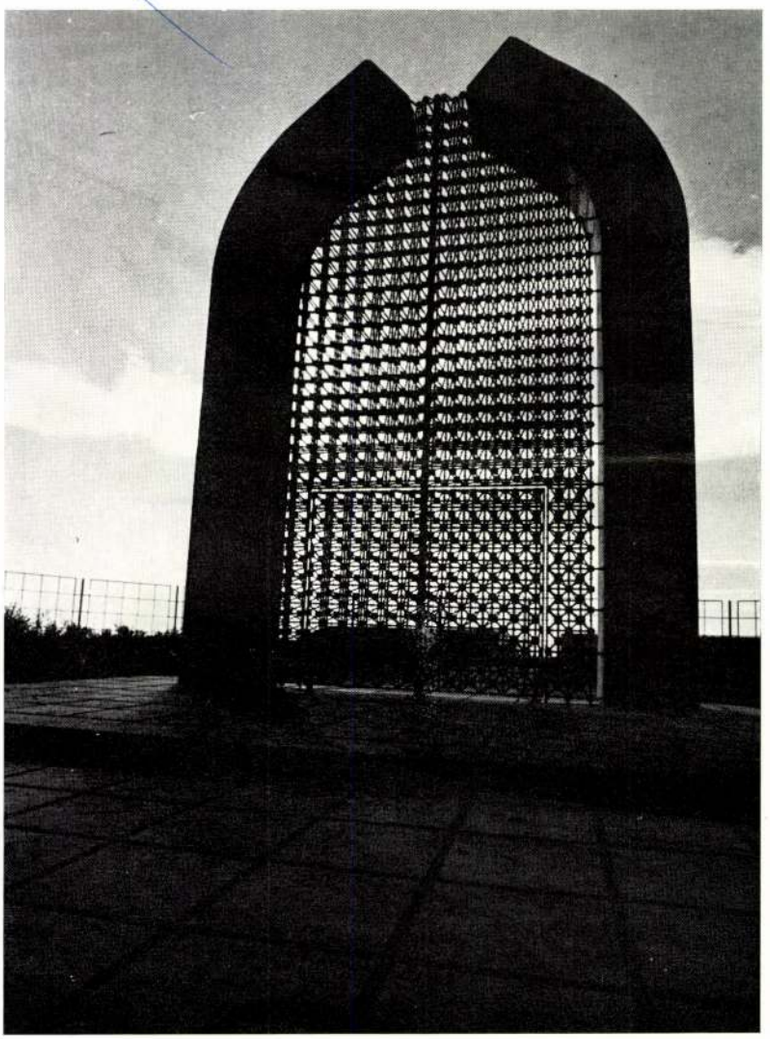

Sitio histórico de Mohács
Arquitecto György Vadász

En 1526 junto al Danubio en las cercallas de Mohács (pronunciado Mojách) tuvo lugar la batalla que resultó fatal en la historia húngara. Se aniquilaron la mayoría de las tropas húngaras y pocos años después los turcos lograron entrar al país y llegar hasta Buda capital de entonces sin mayores dificultades para permanecer luego en el país durante siglo y medio.
En 1960 fue excavada una tumba comun de los que fallecieron en la batalla referida, a seis km de la ciudad de. Mohács Éste es el sitio que se eligió para centro formal y espiritual para el Sitio Histórico

Lieux commémoratifs historiques à Mohács
Architecte: György Vadász

Vers 1960 on a découvert à environ 6 kilomètres de la route de Mohács et à peu près à 170 mètres de la route la fosse commune de la bataille de Mohács, la plus grande bataille, livrée pendant les guerres contre les Turcs, celle qui est devenue le centre spirituel et formel des Lieux Commémoratifs Historiques.
Le terrain de la planification est à peu près 250×300 mètres et c'est ici que se reposent les héros d'autrefois.
L'architecture, les beaux-arts, l'horticulture, l'archéologie — les temps anciens

The Historical Memorial Place of Mohács
Architect: György Vadász

About 6 km from the town of Mohács (South Hungary) quite near the highway —ca. 170 m.— in 1960 the common grave of one of the greatest battles of the Turkish wars fought in 1526, was found. The site became the spiritual and formal centre of the task, of the Historical Memorial Place of Mohács.
The area selected for the Memorial is approx. 250×300 m, here those who lost their lives in the battle found their last resting place. Here architecture, applied arts, gardening and archeology,

4

5

4—5. Maróti Géza: Domborművek a Pesti Hazai Takarékpénztár palotájáról.

4—5. G. Maróti: Reliefs v. dem Palast der Pester Vaterländischen Sparkassa.

4—5. G. Maróti: Reliefs pour l'hôtel de la Caisse d'épargne de Pest.

3

3. Maróti Géza: A mexikói Teatro Nacional kupolacsoportja Mexico Cityben elhelyezés közben. (Term. nagyságú minták alapján rézből domborították Steiner A. és F. és Jungfer Gy. cégek Budapesten. Teleskopikus fénykép nyomán)

3. G. Maróti: Kuppelgr[illegible] des Mexikaner Teatro Nacional v[illegible]rend deren Anmontierung. Nach M[illegible]llen in Originalgrösse aus getrieb[illegible]m Kupferblech verfertigt durch d[illegible] Firmen A. und F. Steiner und Juli[illegible] Jungfer.

3. G. Maróti: Groupe décoratif de la coupole du Teatro National, Mexico City. Exécuté en cuivre bosselé par A. Steiner et J. Jungfer d'après le modèle grandeur naturelle.

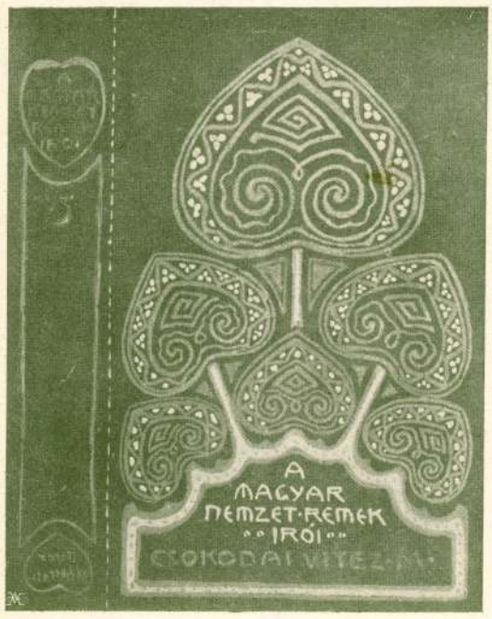

SZEMELVÉNYEK A RÉVAI-FÉLE KÖNYVTÁBLA-PÁLYÁZAT PÁLYAMŰVEIBŐL.

A II. 150 koronás díj nyertese.
FÖRK ERNŐ TERVE.

Megvétetett.
RINTEL GÉZA TERVE.

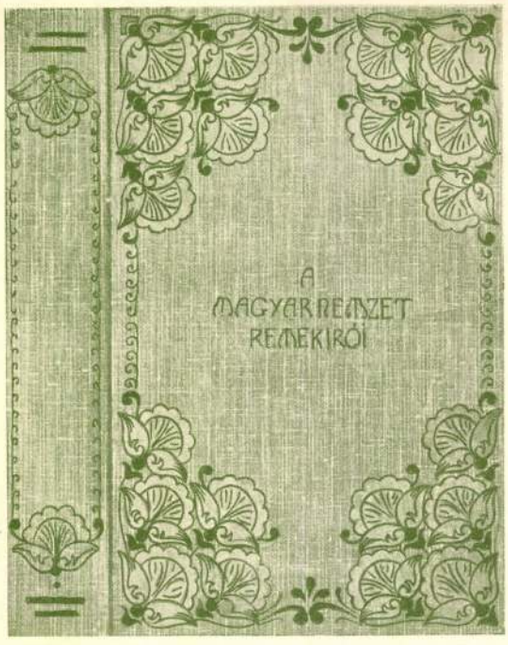

SZEMELVÉNYEK A RÉVAI-FÉLE KÖNYVTÁBLA-PÁLYÁZAT PÁLYAMŰVEIBŐL.

MARÓTI Géza

KÜLÖNNYOMAT / SEPARATUM

ARS DECORATIVA 11.
1991

STURCZ JÁNOS

„VEDEREMO - DE EZT MEG KELL NYERNI!"

MARÓTI GÉZA PÁLYAMŰVE A ROCKEFELLER CENTERHEZ

ATTRIBUCIÓ — RENDELTETÉS

A Maróti Géza hagyatékából az Iparművészeti Múzeum tulajdonába került, szignált, datált tervrajzzal kapcsolatos első problémát rendeltetésének meghatározása okozza. (1—2. kép)[1] Anyagából és technikájából tervrajzvoltára, míg a hozzá készült előkészítő rajzok feliratairól — *„Detroit, 1932"* - készülési helyére és idejére következtethetünk. Ennek ellenére a szakirodalomban[2] a „chicagói Radio City"[3] mozaikpályázatára nevezett pályaműként szerepel.[4]

Múzeumunk Adattárában azonban sikerült rábukkannom arra az első vázlatra,[5] melynek felirata - *„First sketch, Radio City, main entrance, mosaic. (New York)"* - egyértelműen bizonyítja, hogy a New York-i Radio City főbejáratát díszítő mozaikhoz készült[6]

A *„Radio City"* név pedig nem mást takar, mint a New York középpontjában álló üzleti és kereskedelmi centrumot, a világhírű Rockefeller Centert (RC).

A Radio City elnevezés szűkebb értelme szerint csak egy épületet, a varietét, mozit, színházat magába foglaló szórakoztatóipari komplexumot jelenti. Ezen a negyvenöt emeletes tornyon azonban sem kívül, sem belül nem található mozaikdísz. Ezzel szemben a centrum 70 szintes főépületének, a Radio Corporation of America (RCA) Buildingnek a 6. Avenue felőli bejárata fölött látható egy, a Maróti tervével formátumában és néhány elemében azonos mozaik,

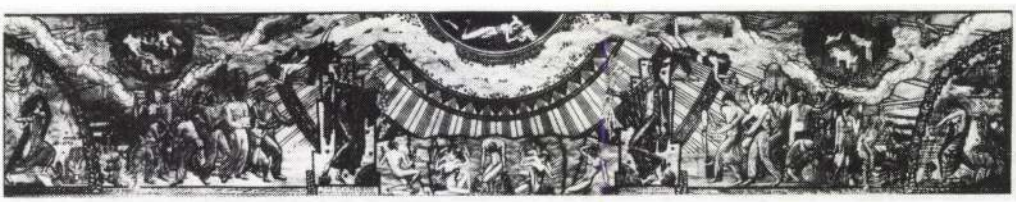

1. Maróti Géza: Az értelem felébreszti az emberiséget. Elveszett mozaikterv, 1932. Fotója: MNG Adattár. Ltsz.: 19699/1976/613.

2. Maróti Géza: Az értelem felébreszti az emberiséget. Elveszett mozaikterv, 1932. Fotója: MNG Adattár. Ltsz.: 19699/1976/615.

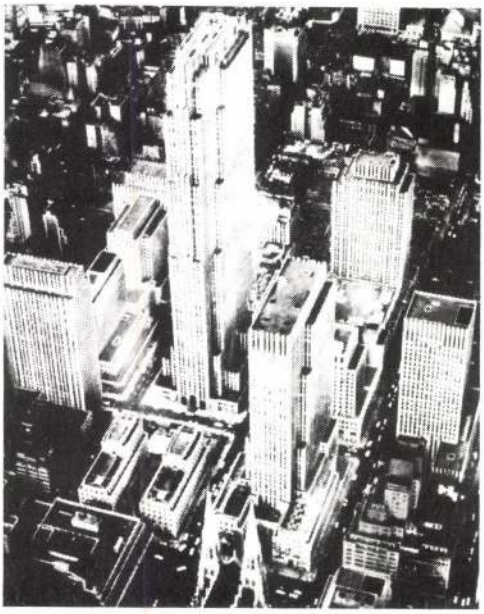

3. Raymond Hood és mások: Rockefeller Center. New York, 1931—39

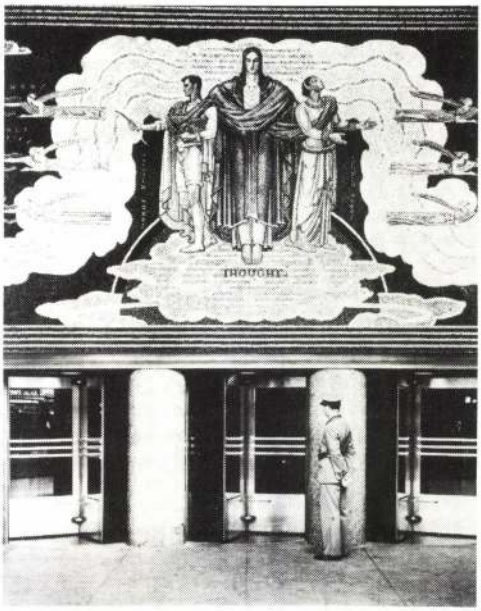

4. Barry Faulkner: Az értelem felébreszti az emberiséget. Mozaik, részlet. Rockefeller Center. New York, 1933

Barry Faulkner alkotása. Mint látni fogjuk, Maróti műve is ide készült, ezen a pályázaton indult és vesztett.

A ROCKEFELLER CENTER

Az RC irodaház-komplexum[7] a huszadik század egyik legnagyobb, legsikeresebb építészeti és üzleti vállalkozása, rendkívül népszerű mind bérlői, mind a turisták körében, s nagy hasznot hoz a telek és az épületek tulajdonosainak. Ugyanakkor építészeti szempontból erősen vitatták, bár létrehozóinak intenciója szerint, s az itt székelő rádió nyújtotta publicitás segítségével a harmincas években az *új metropolisz*, az eljövendő egészséges és humánus városépítészet szimbóluma is lett. Sőt, még ennél is több; a jólétet és boldogságot ígérő amerikai technológia, civilizáció és gazdasági demokrácia jelképe. Ez a második világháború fényében igencsak illúzórikus és manipulatív szociális utópia volt hivatva a gazdasági válság idején az amerikai népben a lelket, a „nagy amerikai álmot" és persze a társadalmi „békét" fenntartani.

Az RC főépítésze *Raymond Hood* volt, az épületet azonban nem az építészek, hanem a szó szoros értelmében *a pénz tervezte*, építette fel, a várható bevételek szabta módosítások formálták. Az épületek elrendezését és formáját nem az építészek, hanem a megrendelők határozták meg, a bérbeadásból várható profit optimuma alapján.[8] Ez az oka annak, hogy a Center hatalmas, zárt tömegű, egyenes falú épületei olyanok, mint egy *gigantikus építőjáték* ide-oda tologatható, variálható kockái. Nincs bennük egyéni vonás, majdnem egyformák, csupaszok, igénytelenek, sivárak. Tagolásuk, külső díszük alig van, monotóniájukat csak a felső szintek beugrói és a belső tér legforgalmasabb helyein megjelenő képző- és

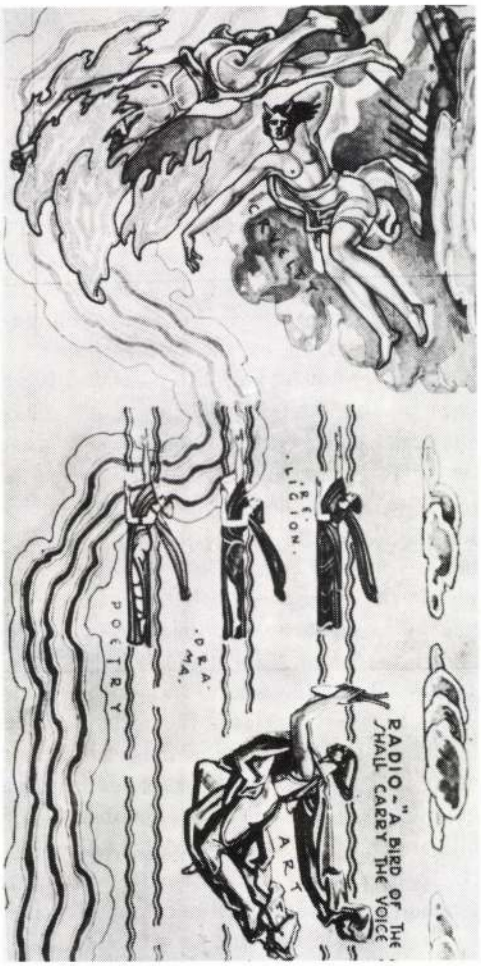

5. Barry Faulkner: Az értelem felébreszti az emberiséget. Mozaikterv, részlet, 1932

6. Paul Manship: Prométheusz. Rockefeller Center, New York, 1933

iparművészeti alkotások enyhítik valamelyest. (3. kép)[9]

A komplexum prgamatikus megtervezése után az alkotók elkezdték keresni azt a szimbolikus tartalmat, amelyet rá lehetett húzni az épületekre, s amelyet a díszítő képzőművészeti alkotásoknak kellett hordozniuk.[10]

Ezért 1931-ben J. D. Rockefeller Jr, akár egy középkori rendfőnök, felkérte programadóul Hartley Burr Alexandert, a filozófiai tudományok professzorát (University of Southern California), aki előzetes jelentésében általános témaként az *építő embert*, a *Homo fabert* javasolta, amely nyilván nem az építőmunkásokat, hanem az építtetőket volt hivatott ünnepelni. Pogramja kiválóan jellemzi, hogy a Center létrehozói és különösen J. D. R. Jr, hogyan látták és hogyan szerették volna láttatni a komplexumot. Kiviláglik belőle, hogy a Center nem pusztán üzleti központ, hanem *politikai, nemzeti, civilizációs szimbólum,* melyben a világelsőség és egyetemesség igénye fogalmazódik meg. Alexander szerint az RC nem csak az amerikai művészetet és ízlést, hanem az üzleti életet is forradalmasítani fogja, mintát fog adni a reformokhoz, amelynek révén Amerika, s őt követve a világ népe a jólét birodalmába jut[11]. Indítványában Alexander a populáris ízlésre, a közgondolkodásban meglévő közhely-„filozófiai" gondolatokra apellál, hiszen a technológiának, mint az ember természet fölötti hatalmát kiterjesztő eszköznek a mítosza széles körben elterjedt volt ebben az idő-

ben. Más, korabeli interpretációk szerint a Center a *változó, megújuló tudás szimbóluma* (ez került a legtöbb díszítő alkotás és Maróti tervének is a középpontjába), *a modern világ, civilizációnk alkotó erejének konkrét bemutatása*, s ezen belül is az amerikai civilizáció önarcképe.[12]

A fenti gondolatok széles körben elterjedtek, s meghatározták a Center értelmezését. Ezek alapján Alexander elkészítette a végleges forgatókönyvet, amelyben az egyes művekre lebontva előírta a jelenetek részleteit, sőt még a kép anyagát, technikáját, színeit és formáit is pontosan meghatározta. Így volt ez a rádiószékház 6. Avenue-i bejáratát díszítendő, *„Az értelem felébreszti az emberiséget"* (Intelligence Awakening Mankind) című mozaik esetében is, melyre Maróti pályaműve is készült. Ennek megadott programja a következő volt: készítendő egy „kompozíció, amelyben a Tudás - mely egyszerre jelenti a tudat képességét és az információs anyagot - válaszol a Gondolkodónak, mégpedig az egész Földet körüljáró hanghullámokon keresztül, melyek felemelnék a közönséget letargikus állapotából. A kompozíciót modernisztikusan kezelhetnék, de valahogyan az Utolsó Ítélet mintáját követve, például az Ítélet harsonáját egy mikrofon váltaná föl, s a hanghullámok is színes formák képében jelennének meg."[13] A megbízást Barry *Faulkner* kapta, aki az előírásokat követve, a középpontba az Értelmet megtestesítő furcsa triumvirátust helyezett. A *Gondolkodás* (4–5. kép) hosszú lepellel borított, hieratikusan szemből ábrázolt női figurája mellé két másik megtestesülését, a könyvet tartó férfiként ábrázolt *Írott információt* („Written words") és a magyarázó kéztartású nőként megjelenített *Beszélt információt* (Spoken words") állította. Ők győzik le a tudatlanság, erőszak, szegénység, félelem allegorikus alakjait, méghozzá a hanghullámok (rádiós információ) segítségével, melyek megmagyarázhatatlan módon lángnyelvekben végződnek. A középpontból a kép szélei felé, valamiféle tömeges angyali üdvözletként, vagy mint az Utolsó Ítélet halálosztó angyalaiként, tizenkét nőalak repül, akik egészen egyedülálló, nem éppen skolasztikus csoportosításban az emberiséget felemelő „tudományokat" testesítik meg. (Vallás, Dráma, Zene, Újságírás, Politika, Költészet az Írott szavak oldalán, Fizika, Biológia, Sport, Filozófia, Hygienia, Tömegkommunikáció a Beszélt szavak térfelén).

A Center további díszítő-alkotásai is az értelem dicséretét zengik. Így *Paul Manship*nek az RC középpontjába az értelem fáklyájával berepülő Prométheusz szobra (6. kép), Lee *Lawrie*nak a központi épület főbejáratát díszítő üvegrelieffjén a világ határait körzővel felmérő, Blake Teremtőjét idéző *Bölcsesség (Wisdom)* figurája (7. kép). Fennen hangoztatott rációtiszteletük áttételesen a megbízókat dicséri, hiszen ők azok, akik a tudomány és az annak eredményeit terjesztő rádiót finanszírozják, s a felhőkarcolók hiperracionális szerkezeteit építtetik. Az említett művek szolgai módon követték az alexanderi programban citált bibliai részletet (Példabeszédek könyve VIII. 27—29.), - Lawrie fel is írta művére az értelem mindenütt és mindenkor jelenlévő hatalmára utaló idézetet, és a „Bölcsesség" két oldalán elhelyezett képein *„a telekommunikáció segítségével kiterebélyesedő megismerés"* témájaként interpretálta. Maróti is ezt jeleníti meg művében és további motivikus egyezések is arról vallanak, hogy művészünk ezt a programot is felhasználta alkotásában.[14]

A képzőművészek kiválasztásában Rockefellerék a programhoz hasonló nagy igényekről tettek tanúbizonyságot. Eredetileg ugyanis Picassót és Matisse-t szerették volna megvenni a főépület lobby részét díszítendő hatalmas, bárgyú programmal ellátott pannók megfestésére. Nem mintha kü-

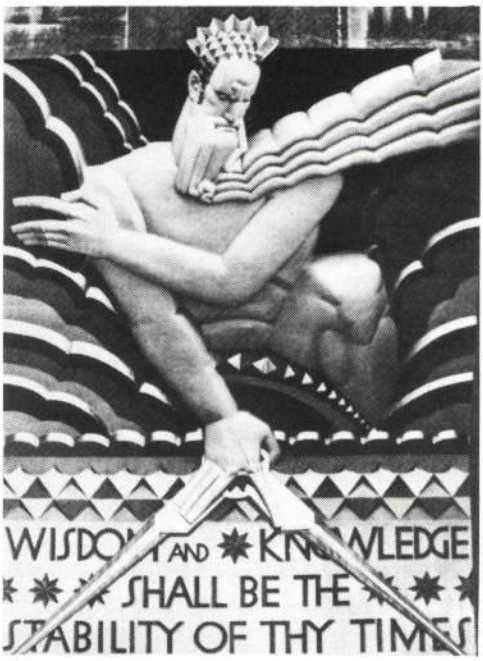

7. Lee Lawrie: Bölcsesség. Üveg-fémrelief, Rockefeller Center, New York, 1933

lönösebben kedvelték vagy értették volna a modern művészetet, de úgy gondolták, hogy ezek a művek segítenék a már említett „avantgarde-image" kialakítását, s ezzel a

8. Diego Rivera: Az emberiség válaszúton. Freskó, Mexico City verzió, 1935

jó propagandát. A két művész természetesen nem vállalta a megbízást, s ezek után a munkát nem túl tehetséges, de megbízható akadémikus művészekkel kivitelezteték, akik valóban szolgai hűséggel követték a program előírásait.[15] Kiválasztásukban - a Művészeti Tanácsadó Bizottság tagjaiként - a korszak legnagyobb pozícióit betöltő, legkonzervatívabb művészettörténészei asszisztáltak.

MARÓTI AMERIKÁBAN

Maróti 1926 januárjától 1932 júliusáig dolgozott az Egyesült Államokban. A huszas évek elején dédelgetett lágymányosi stadion-kiállítási-egyetemi város tervei meghiúsultak, ekkoriban már egyébként is egyre nehezebb volt megbízáshoz jutni. Ezért elfogadta régi jó barátjának, az akkor Amerikában már befutott Eliel Saarinnennek meghívását a Detroit melletti Cran brook Schoolba (Bloomsfield Hills), ahol kőreliefekkel és szobrokkal díszítette a később az amerikai design bölcsőjeként számontartott művészképző iskola épületeit, Saarinnen alkotásait.[16] Műveinek nagy sikere volt, egy sor további megbízást kapott, s ezért 1929 elején elhagyta Cranbrook Schoolt, kiállítást rendezett a detroiti Institute of Artsban, s ugyanez évben a Michigan Society of Architects is tagjai közé választotta. Ekkoriban kezdett el együttdolgozni *Albert Kahnnal,* korának egyik legsikeresebb építészével, aki szinte az összes nagy konszern számára tervezett gyárakat, irodaházakat, magánvillákat, családi házakat. Az ő épületeibe készített Maróti freskókat és díszítőplasztikákat a detroiti Fisher Buildingben, a Kresge Office Buildingben, a Times Buildingben, a Hudson Motor Co. Buildingben, a chicagói Foreman Bankban. A jól jövedelmező, sikeres munkák után, 1930 elejétől 1931 nyaráig Maróti a gazdasági válság szülte helyezkedéssel mit sem törődve

Egyiptomban, a Szentföldön, Görögországban tett utazásokat, melyet nagy krétarajzsorozatban örökített meg.

Az RC-mozaik elkészítésére kiírt pályázatról semmit sem tudunk, a RC-monográfiák és az amerikai művészetről szóló kézikönyvek nem tesznek róla említést, mint ahogy Maróti nevét sem találhatjuk bennük sehol. Így a pályázaton való részvételéről egyedüli dokumentumként két, lányához írt levél szolgál, melyet Vajna Márta bocsátott rendelkezésemre, amiért ezúton mondok köszönetet.

Az első, 1932. április 24-én írt levél azt bizonyítja, hogy volt pályázat, hozzá Maróti nagy reményeket fűzött, s nagy ambícióval kezdett az élete „legérdekesebb vállalkozásaként" felfogott munkához.[17] A második, rendkívül keserű és csalódott levél 1932. június 26-án, már a pályázat elvesztése után íródott, s benne Maróti bejelenti, hogy hamarosan hazatér. Megjegyzi még, hogy Kahn jelezte neki, hogy a pályanyertes „Faulkner igen intim viszonyban van az egész RC Compániával". Ha összevetjük kettejük teljesítményét, megértjük Maróti gyanakvását.

Eddig a tények, s ezek után néhány feltételezés. Nem tudjuk, hogy ki kérte fel Marótit a pályázatra, de életük végéig tartó mély barátságuk, szoros munkakapcsolatuk és Kahnnak a fölső körökkel való jó kapcsolatai alapján feltételezhetjük, hogy művészünk Kahn biztatására, esetleg ajánlásával indult a pályázaton. Talán erre utal, hogy a „vesztés" után tőle „jött egy nagyon kedves" vigasztaló levél.

Ugyancsak nem tudjuk, hogy Maróti kapott-e valamilyen, az említettnél részletesebb programot. Csak annyit tudunk, hogy más esetekben előfordult ilyen egy-két oldalas emlékeztető. Tény, hogy tervének motívumai erősen eltérnek az Alexander által leírtaktól és Faulkner ábrázolásától. Most pedig nézzük magát a képet.

LEÍRÁS

A mű első pillantásra feltűnő jellegzetessége a rendkívül elnyúló *formátum* (59x314 cm), a motívumok végtelen egymás mellé sorolása.

A *kompozíciót* dekoratív sémák határozzák meg. A kép egész felületét egy, a középtengely felső végéből, mint középpontból kiinduló, hatalmas koncentrikus félkörökből és széttartó sugarakból álló geometrikus háló vonja be. Erre mintegy ráakasztva; puszta rátétként jelennek meg a mű szimbolikus figurái, melyeknek sem a mustrával, sem egymással nincs kapcsolatuk. Így a látszólagos központosítás ellenére a kompozíció az azonos hangsúlyú figurák végtelen sorára hullik szét.

Az ornamens középpontjában egy puttószerű ülő gyermek és egy fekvő, fejét a fiúcska ölébe hajtó, alvó fiatal nőalak jelenik meg. Azonosításukat a mellettük látható feliratok[18] teszik könnyűvé. E szerint a szinte testetlen, lebegő drapériájú nőalak (görögül) *Aión* („*Aeons*") a Múltat,[19] míg a gyermek *Korunk* („*Our Age*") a Jelent szimbolizálja. (11. kép)

A kettős azonban csak geometriailag a kompozíció középpontja, mivel nagyon magasra helyezve, méretben és formailag hangsúlytalanul jelenik meg, s elveszik a hatalmas szimbolikus figurák között.

Közülük a két legmarkánsabb, legaktívabb *Beethoven és Orpheusz* (12—13. kép) furcsa módon éppen a kép széleire kerültek. Mindketten geometrikusan stilizált, virágindadíszes, villámra utalóan cakkozott „elektronikus negyed-mandorlában" láthatók. Balszélen táncszerű lépőmozdulatba meredten, antikizáló ruhában, karjait vezénylésre emelten Beethoven, a kép jobb sarkában lantján játszva Orpheusz. Mindkettejüket azonos villamos erőtérszerű dicsfény veszi körül, s a testükből kiinduló, az egész képen végigkanyargó, dekoratív hullámvonal-

9. Maróti Géza: A Tudás kapuja. Cranbrook School, 1928

köteggel jelzett sugárzás köti össze. Beethoven mellett a *Végtelen Zenét* (*„Musica Infinita"*) szimbolizáló kút, káváján két ivó galambbal, feje fölött kitárt szárnyú sas látható. Orpheusz mögött sziklából előtörő forrás jelenik meg a lantjátékára odasereglett állatokat jelző szarvassal és csavart szarvú kossal. Fölöttük a hegy tetején várszerű építmény, felirata szerint az *Égő Walhalla*. (*„The Burning Walhala"*)

Velük azonos méretben, ugyanolyan, csillagokkal díszített kozmikus térben lebegve, de szerényebb mandorlában, alacsonyabb státuszban jelenik meg a kompozíció másik összetartozó szimbolikus figurapárja, az *Új vallás* (*„The New Religion"*) és a *Bölcsesség* (*„Wisdom"*) istennői. Összetartozásukat azonos külsejük, ruhájuk és a középtengelyre szimmetrikus tartásuk és mozdulatuk jelzi. Mindketten fél lábbal gömbre támasz-

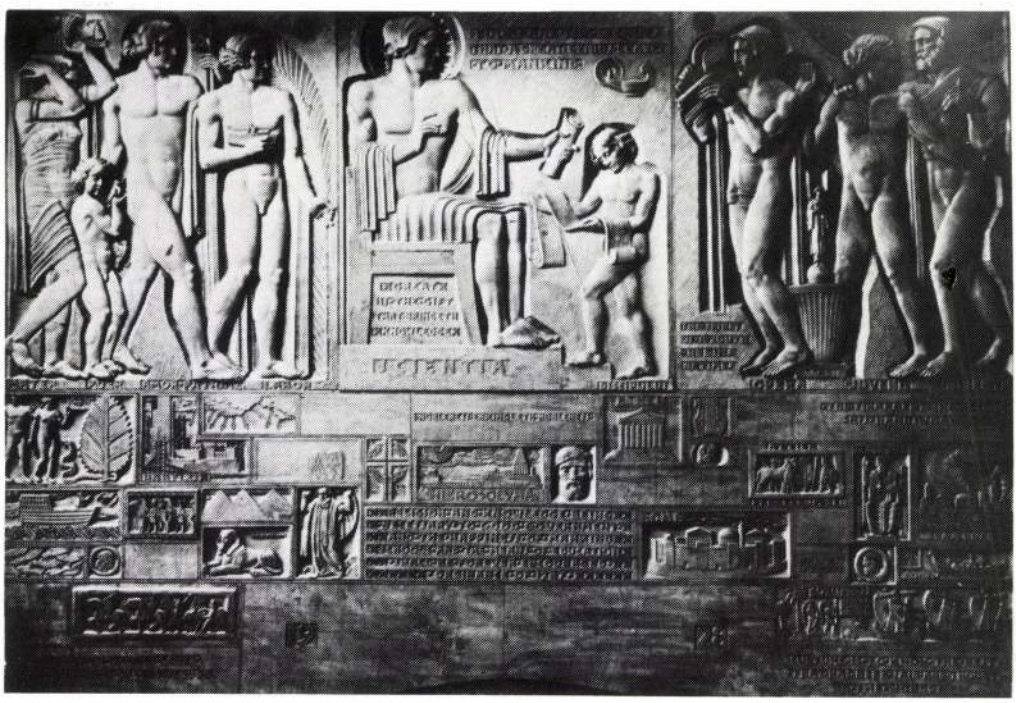

10. Maróti Géza: A Tudás áldásai. Kandallórelief, Cranbrook School, 1928

kodva lebegnek a kozmoszban, kinyújtott kezükben csillag, illetve villámköteget, a másikban könyvet (Bölcsesség), illetve homokórát (Új vallás) tartanak. (14., 15. kép)

A négy földöntúli lény között az emberiség szférája jelenik meg. Az istennők között az emberiség öntudatra ébredését általános síkon jelképező, mezítelen nő- és férfifigurákból álló szimbolikus csoport látható. Középpontjában, magányos sziklán a szunnyadó, *Öntudatlan állapot* (*„Latent state"*) alakja térdel, lehajtott fejjel, karjait lelógatva, tenyereit mintegy segítséget kérően kifelé fordítva. (11. kép) Két oldalán három-

11. Maróti Géza: Aión—Korunk csoport.

három, félig térdelő, félig ülő, kezét orans tartásba emelő, az öntudatra *ébredés* fázisait jelképező nőalak (*„The Awakening"*). Az átmenetet az egyre magasabbra emelt fej és a kinyíló szem jelzi. Tőlük jobbra az *Építész* (*„The Builder"*), balra a *Gondolkodó* (*„The Thinker"*) helyezkedik el.

Az istennők és a kultúrhéroszok között a két menetelő csoport a mai társadalom fő osztályait jeleníti meg. (14., 15. kép) Bal oldalon, épülő felhőkarcolók előtt a *munkásság* (kezeslábasban, kezükben autóval, nyomásmérővel, zsákkal), hátuk mögött a *Gondviselés* (*„Care"*) figurája, egyik kezét

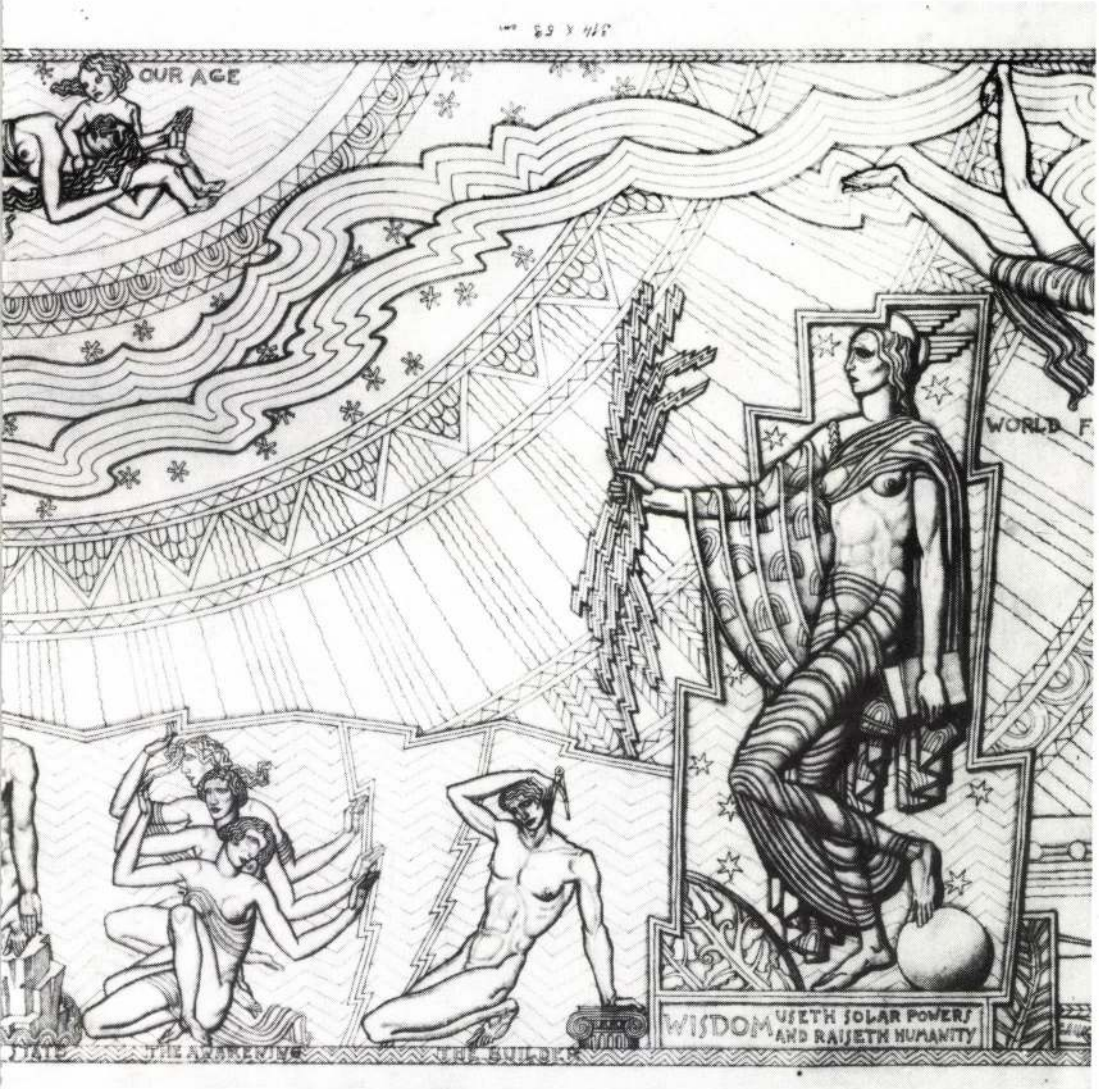

Az IM mozaiktervének részlete.

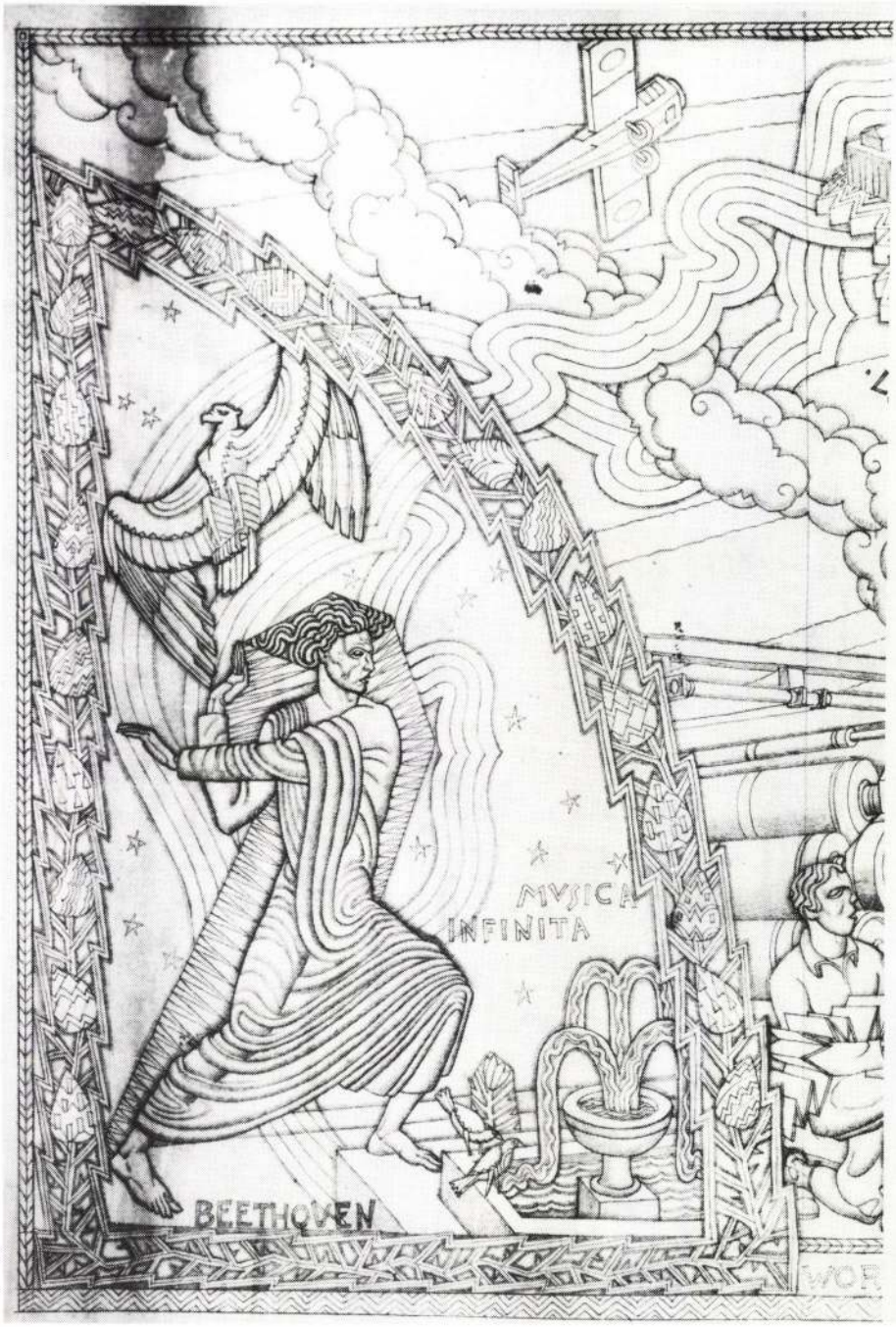

12. Beethoven. Tervrészlet.

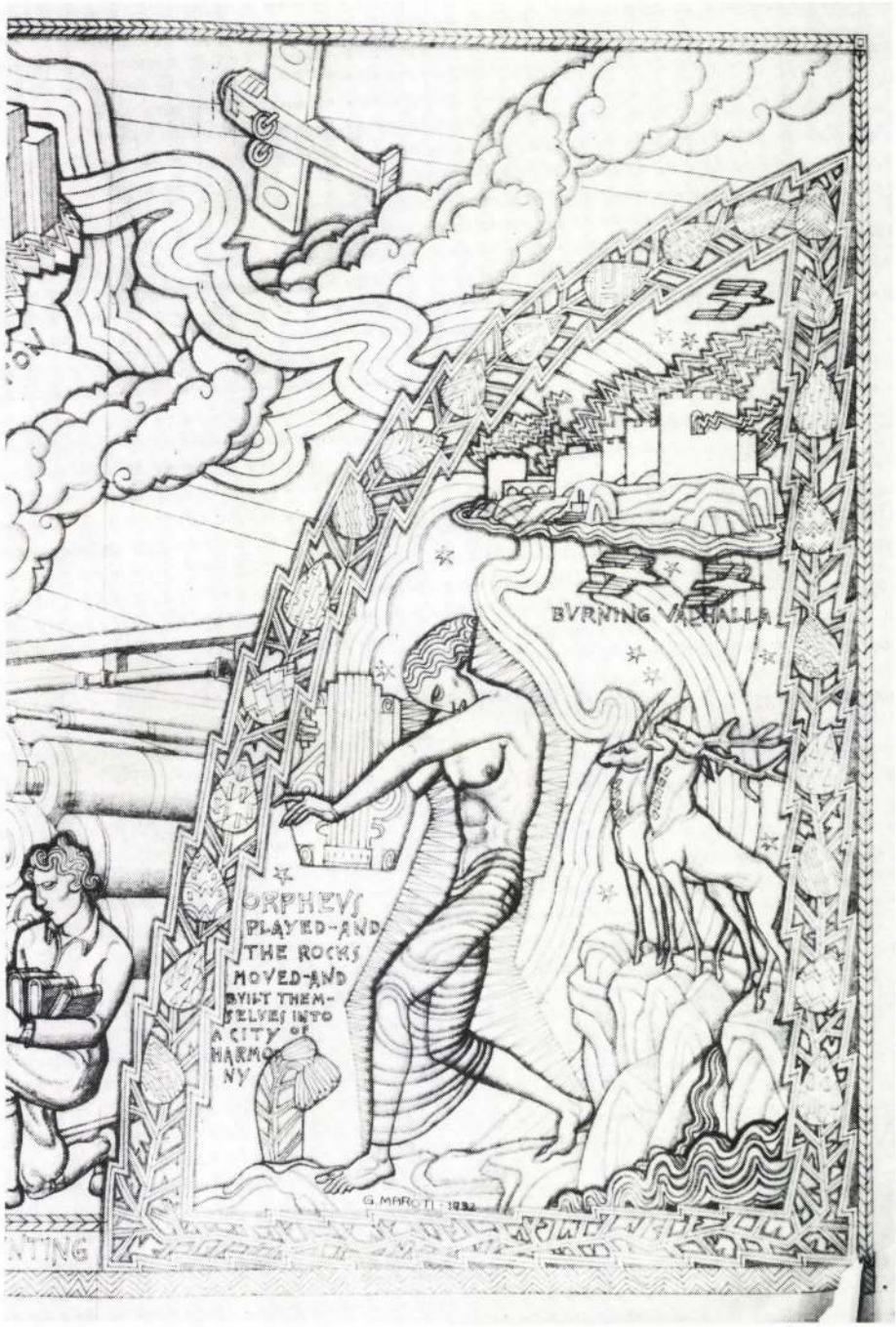

13. Orpheus. Tervrészlet.

orans tartásra emelő nőalak csecsemővel, mellette egy mérnök-tőkés alakja.

A munkáscsoport szélén a *Világsajtót* jelképező nyomdagép és írásszalagot felszedő inas (*„World Press"*), fölöttük *London* emblematikus képe látható (*„London. Television"*), középpontjában a Szt. Pál székesegyházzal (14. kép)

Jobb oldalon, a proletárok pendantjaként az *értelmiségiek* és felfedezők menetelő csapata jelenik meg (15. kép), benne szintén archetípusok. A baloldali csoport élén megjelenő gyermeket vezető öreg munkás megfelelőjeként, diákjait tanító idős *professzor,* mikroszkópba néző, fehér köpenyes *biológus* (?) („Microcosmos" felirattal), repülőgépet tartó *pilóta*, földgömbbel attribuált *földrajztudós* (?). A szélen itt is látható a nyomda és az inas, csak itt a *Könyvkiadást* (*„Book printing"*) szimbolizálják. A csoport fölött *Washington* emblematikus képe jelenik meg, középpontjában a Capitólium. (*„Washington. Television."*)

A két fenti csoportnak nincs kapcsolata az allegórikus figurákkal, a közvetítést két, az Aeons felől szimmetrikusan érkező, angyalszerű, meztelen nőalak látja el. A munkások felé az áldó-tanító gesztussal repülő *Hang a felhőkből* (*„The Vioice from the clouds"*), az értelmiségiek felé az azonos külsejű *Világhír* (*„World Fame"*).

AZ EGYES SZIMBÓLUMOK JELENTÉSE

Mivel ezideig nem történt kisérlet a mű interpretálására és nem maradt fenn írásos emlékünk a művész saját értelmezésére vonatkozóan sem, az egyes motívumokat a klasszikus ikonográfiai jelentések és a konkrét szimbolizációs feladat (a tömegkommunikáció dicsérete) összevetéséből próbálom megérteni.

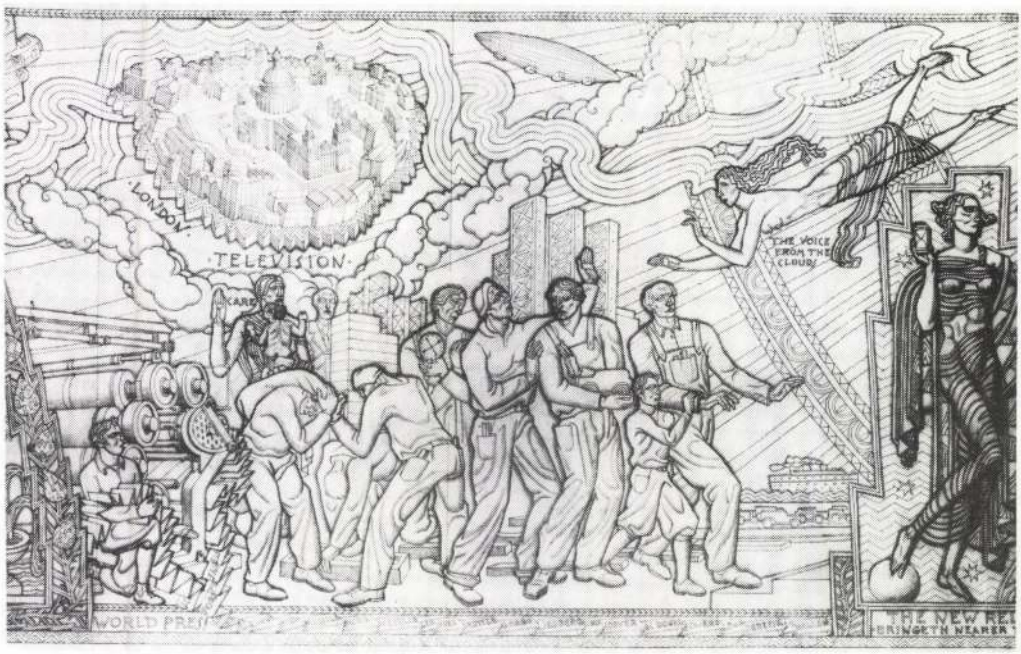

14. Az Új vallás és a Munkásság-csoport. Tervrészlet.

AIÓN — KORUNK

Nem véletlen, hogy Maróti éppen a gyermek figuráját helyezte műve középpontjába, hiszen az a klasszikus szimbolikában mindig is a misztikus centrum jelképe volt. Alakja a tradicionális ikonográfiában három dolgot jelenthet.[20] Egyrészt *hírvivő*, (pl. a keresztény ikonográfia angyalaként), másrészt *tudásszimbólum*,[21] harmadrészt a misztikus centrum, a mindig *újraéledő fiatal erő* jelképe.

Mindhárom jelentés jól kapcsolható a tömegkommunikáció fogalmához, utalhat a modern társadalom misztikus centrumára, az egészét éltető információs vérkeringésre.

Az Aión és a Korunk összekapcsolása a *múlt és a jelen egységére*, a kontinuitás fontosságára utalhat. Valószínűleg ezt szimbolizálja a két figura végtagjainak érdekes, körformát bezáró összefonódása. Az együttes a múltban felhalmozott, a jelen által aktívan formált és a tömegkommunikációval terjesztett *tudás*t jelképezi, melynek jótékony hatása az alatta elhelyezkedőkön ellenőrizhető. (A múlt és a jelen különböző ontológiai státuszára az *ébrenlét és álom* motívuma utal; míg a Jelen ébren-aktívan létezik, a Múlt csak passzívan, szunnyadva „van jelen".)[22]

A tradicionális ikonográfiában a gyermeket azonban sohasem használják a jelen szimbólumaként, mint ahogy fiatal nőalakot sem a múlt allegorizálására. A gyermek a hagyományos ábrázolásokon a jövőt testesíti meg, s együtt jelenik meg a múltat képviselő öregemberrel. Maróti szimbólumhasználatával optimista módon megelőlegezi a jövőt, megfiatalítja a múltat, a jelent csak kezdetnek tekinti.

Így szimbolikusan felgyorsítja az időt, s ez jól megfelel a tömegkommunikáció felgyorsult híráramlásának és az általa közvetített eufórikus haladáshitnek.[23]

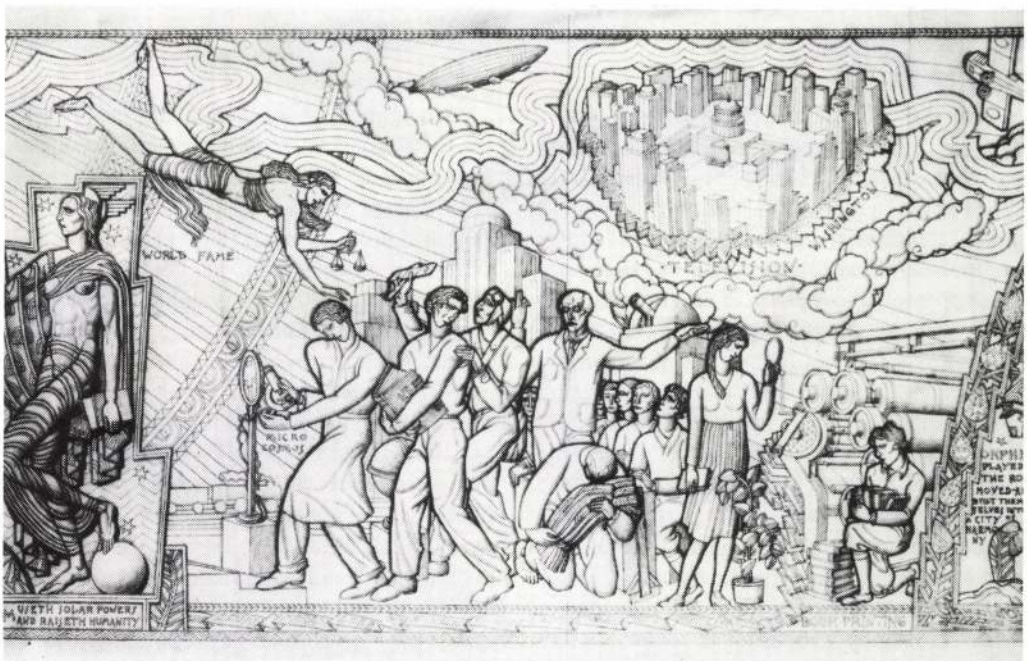

15. Az értelmiség és a felfedezők, a Bölcsesség alakjával. Tervrészlet.

A Múlt-Jelen csoportból kiinduló mustra nyilván a rádiósugarakra és a szellemi kisugárzásra is utal. A tömegkommunikáció hordozta információnak három típusa jelenik meg szimbolikusan Maróti művén. A *művészi*-zenei, melyet a két költő-muzsikus személyesít meg. A *tudományos*, melyet a Bölcsesség, az Új vallás alakja, az értelmiség csoportja és a Könyvkiadás szimbolizál.[24] Míg a harmadik információtípust, a *politikait*, a Világsajtó jelképezi.[25]

ORPHEUSZ — BEETHOVEN

Orpheusz és Beethoven, az antik és modern kor kultúrhéroszaiként kerülnek egymással szembe Maróti művén. Ők a kompozíció igazi szellemi középpontjai, jelentésük messze túlmutat a konkrét zene,[26] de még a művészet fogalmán is, s általában az emberi kreativitás mindent legyőző hatalmát szimbolizálják.

ORPHEUSZ

Orpheusz Maróti művén az alkotás pillanatában jelenik meg. Ábrázolása eltér a szokásos típustól, ahol már az ókori vázaképeken is elhagyatott helyekre, természetbe (tengerpart vagy erdő) visszavonulva, melankólikus ülő pózban, magába görnyedten énekelve jelenik meg. Itt aktívan, lépő, szélesen gesztikuláló, cselekvő állásban látjuk, s az eredetileg belső vívódást jelképező[27] hajlott tartás - a behunyt szem jelzésével egyesítve - a koncentrációt kifejező motívummá változik. Így a passzívan szemlélődő művész fogalmát Maróti aktivizálja, hatókörét kiterjeszti. Ezt jelzi az Orpheuszból kiinduló sugárzás,[28] amely az egész világon végigvonul, összekapcsolja Európát és Amerikát, s áthatja a munkások és értelmiségiek csoportjával jelzett egész társadalmat. Az ókori introvertált művésztoposz így válik a modern, aktivista, társadalomba beavatkozó művész, pontosabban az amerikai tömegkommunikátor típusává. Ez a típus jellegzetesen amerikai, az újvilági utilitarista szemlélethez igazodott képződmény, alapvetően eltér az európai arisztokratikus művészképtől.

Két elengedhetetlen vonása - ami nélkül Amerikában művész nem létezhet - a professzionalizmus és bizonyos fokú kommerszialitás.

Orpheusz azonban több is mint művész, s erre[29] a mellette olvasható felirat is utal: „Orpheusz játszott, s a holt kövek a harmónia városává emelkedtek".

(„Orpheus played - and the rocks moved - and built themselves into a city of harmony".)

Ez a motívum már túlmutat a művészet apoteózisának, mindent legyőző erejének témakörén. Itt Orpheusz már egyenesen a modern város és társadalom *demiurgoszaként*, a felhőkarcolóvárosokat emelő-tervező *titáni építőmesterként* jelenik meg. Alakjával Maróti egyszerre zengheti az építészek és megbízóik dicséretét.

Mindehhez az eredetileg nagyon is összetett Orpheusz-képből az *apollói* vonásokat emeli ki,[30] Orpheusznak ugyanis az antik hagyományban kettős arca van,[31] az egyik Apolló, a másik Dionüszosz felé fordul. Az elterjedtebb hagyomány Dionüszoszhoz kapcsolja, s valóban hozzá köti tragikus halála, Euridiké iránti szenvedélyes szerelme, pokoljárása és az egész természetet megbabonázni képes varázsereje. Apollóhoz művészetének harmóniát, békét teremtő jellege kapcsolja. A mítosz szerint ugyanis képes volt megszelidíteni a vadállatokat és a gonosz embereket, dalára köré sereglettek az állatok, bárány és farkas kibékülten, együtt hallgatták énekét, hatására még a platánok sem szórtak árnyékot a mezei virágra, mi több, az Olümposz fái és virágai is megmozdultak. Maróti ez utóbbi elemet használta fel Orpheusz- interpretá-

ciójában. Az eredeti mítoszban azonban csak a sziklák megmozdulása szerepel, míg a belőlük felemelkedő város motívumát Maróti tette hozzá, mint a dionüszoszi káoszt legyőző apollói rendteremtés és az önálló világot teremtő művészet szimbólumát.

A motívum azonban nem egyéni invenciója; Goethétől vette át, amit a már említett első vázlat bizonyít, melyen Maróti a kompozíciós séma alá a költő egyik 1827-es, saját életében kiadatlan töredékét jegyezte le, eredeti német nyelven. Mi fordításban közöljük:

„Képzeljük el Orpheuszt, ki midőn egy hatalmas, kietlen térséget kapott beépítésre, bölcsen kiszemelte a legalkalmasabb pontot, ahol leült, s megpendítvén lantjának életadó húrjait, tágas piacteret varázsolt maga köré. A zengő-parancsoló, nyájasan csábító hangoktól át- meg átjárt kődarabok kiszakadtak sziklatömegük egységéből, kénytelen-kelletlen szilaj mozgásba lendültek s tánc közben művészi-mesteri alakzatot öltöttek, hogy végezetül ritmikus rétegekké s falakká rendeződjenek, ahogy illik. Így csatlakozhatott utca utcához! s nem volt hiány oltalmazó falakban.

A hangok elzengenek, a harmónia megmarad. Egy ilyen város polgárai örök életű dallamok között járnak-kelnek. Szellemük nem lohad, tevékenységük nem lankad..."[32]

A terven szereplő felirat is ezt a szöveget foglalja össze. A feliratnak azonban ellentmond a kép, melyen Orpheusz mögött csak egy szikla jelenik meg, az is mozdulatlan (ezen áll a két Orpheusz énekét hallgató állat), s nem látni az épülő várost sem, csak a pusztuló, égő Walhallát.

Az ellentmondás abból keletkezett, hogy Maróti az addig nem ábrázolt témát a megszokott, régi képformával kísérelte meg megjeleníteni. A leggyakoribb típus, az „Orpheusz az állatok körében" jelenetét használta fel, amely az ókori mozaikképeknek is kizárólagos témája volt.

Az eredeti sémán azonban Orpheuszt egész állatsereglet veszi körül, s csak az ókeresztény katakombafestészetben alakult ki a lerövidített változat, (pl. Priscilla-katakomba), melyen már csak két állatfigura látható. Így alakja a Jó pásztoréhoz hasonlít, aki szintén egy-két bárány társaságában, énekelve jelenik meg.

Maróti ezt a típust használta fel.[33] Csakhogy a szarvast és a kost nem a szokott módon, a költő két oldalára, hanem fölé, a "városépítési csodát" jelző sziklára helyezte. Így azonban elszakította, emblematikusan kiemelte őket, ami új asszociációkat, a magyar nézőben a csodaszarvas legendáját, míg a keresztény hívőkben a különböző szentekhez (Hubertus, Egyed, Eustachius) kapcsolódó szarvasok emlékét idézi fel.

Maróti Orpheusz képterében két másik keresztény ikonográfiai sémát is felidéz, valószínűleg tudatosan. Az állatok lábainál *forrás* jelenik meg, ami az örök élet forrásából ivó szarvasok képtípusára emlékeztet, s az ókereszténységtől fogva a hívőknek enyhet adó keresztség vagy az egyház jelképe volt.[34] De mivel a forrás közvetlenül Orpheusz mellett jelenik meg, olyan benyomást kelt, mintha a dalnok lantjátékára fakadna. Ez pedig a Krisztushoz, Mózeshez, Szt. Péterhez kötődő forráscsodákat idézi emlékezetünkbe. Ezen attribútumok szakralizálják Orpheuszt, s az általa szimbolizált tömegkommunikációt és tulajdonosait. A forrás feltehetően a képen ábrázolt kiapadhatatlan tömegkommunikációs hírforrásokra és a társadalmat éltető hatásukra utal.[35]

Orpheusz mítoszában sok olyan legenda van, amely kapcsolatba hozható a tömegkommunikációval. A legfontosabb az, amely hozzá köti a betűvetés feltalálását, vagy amelyik nagy utazásokat - pl. egyiptomit - kapcsol nevéhez. Művészetének megnyugtató, lecsillapító hatása is össze-

köthető a tévés-rádiós „szórakoztatás", „pihentetés" közhelyeivel.[36] De még inkább azok a történetek, melyek énekének hipnotikus, zsongító hatásáról, illetve mozgósító erejéről szólnak.[37]

Bunuel szerint[38] a mozi a hipnotizálás egy enyhe formája. A tévének is van bódító hatása, irreális fénye szinte megbűvöli a nézőt. (Már a kifejezés; „jól kikapcsol", jelzi, hogy valóban kiiktatja a tudati tevékenységet, a néző „elengedi magát", s hagyja magát beleringatni egy álomvilágba.)

Nem véletlen, hogy Maróti tervében elrejtett néhány dionüszoszi elemet is. Az amerikai életformának van egy nagyon önfeledt, öntudatlan, felszabadult, dionüszoszi aspektusa. Ezt jól mutatja a felvonulások, parádék iránti olthatatlan vonzódásuk. New Yorkban is több tucat ilyen tömegfesztivált tartanak évente, s ezek nagy része éppen az RC előtt, a Fifth Avenue-n halad el. (Talán ezért láthatjuk Maróti művén az osztályokat is boldog menetelésben.)

Maróti mitikus alakjainak egyetemessé tétele és a tömegkommunikáció univerzális szemléletéhez igazítása érdekében kiemeli héroszait eredeti kultúr-, illetve mítoszkörükből, és más mítoszokból származó attribútumokkal veszi őket körül. Ezért jelenik meg Orpheusz mögött Siegfried attribútuma, az égő Walhalla, vagy Beethoven feje fölött Prométheusz sasa. A hellén és germán mítoszt a keresztény teszi teljessé, a forrásnál megjelenő szarvasok és a kútnál ivó galambok azonos jelentést hordozó motívumával.

A *Walhalla* a germán mitológiában az istenek és az elesett, megdicsőült hősök lelkének nyughelye. Az *égő Walhalla* Wagnernél az Istenek alkonyában jelenik meg, s a zeneszerző 1848 hatására kialakult mitológiájában a feudális előjogokon alapuló uralom bukását szimbolizálja. Az istenek városának, az előítéletek mentsvárának kell leomolnia ahhoz, hogy romjain újrateremtődjék az emberek városa.

Az eredeti mítoszban Siegfried képviseli azt az új, félelmet nem ismerő, ezért az isteneknél is erősebb embertípust, Übermenscht, akinek küldetése a Walhallát elpusztítani. Itt Orpheusz[39] kerül helyére, az istenek pusztuló várát Maróti az ő lantjátékára felemelkedő felhőkarcolóvárossal állítja szembe, s a germán mítoszt az Újvilág internacionális lakóira vonatkoztatva, az amerikaiakat teszi meg az új emberfaj képviselőinek, akik az arisztokratikus isten-város helyén megteremtik a modern metropoliszok szabad, demokratikus rendjét.[40] Az emberben felvetődik a kérdés; hogyha a *„city of harmony"* Amerikára utal, vajon a Walhalla nem az I. világháborúban valóban lángbaborult és szellemi értelemben elpusztult régi európai világot jelképezi-e?

Maróti műve ritka és érdekes példája annak, hogy Wagner egy nem-német birodalmi művészet ihletőjévé válik, ami természetesen alkotójának németes kelet-európai iskolázottságából is következik.[41]

BEETHOVEN

Maróti Beethovent Orpheuszhoz hasonlóan „aktivizált" formában, a világot irányító erők középpontjába helyezve jeleníti meg. Alakjából ugyanaz a sugárzás árad, s ugyanúgy az alkotás extázisában látható. A tragikus-romantikus művészzsenik közé tartozik ő is, akikben a magányos, csak belső hangjaira figyelő, meg nem értett művészt látták. Ezzel szemben Maróti - bár megőrzött néhány romantikus kelléket[42] - tragikus vonásait megszüntette, s a szokásos, fejét tenyerébe hajtó, magábaroskadtan ülő melankólikus pózt - (vö: Laurens: A Zene - Beethoven allegóriája, é. n.) - energikus lépőmozdulattal és élénk karmozgással cserélte fel. A tartás, akárcsak Orpheusznál, de a kompozíció más figuráin is, az egyiptomi

16. Beck Ö. Fülöp: Liszt Ferenc plakett, hátoldal, 1911

legnagyobb felületek elvén alapuló ábrázolás reminiszcenciáit hordozza.[43]

Beethoven alakja a bécsi Secessionban vált a lázadó művész archetípusává, s ezért gyakran kontaminálták Prométheusz alakjával. Így pl. *Klinger* nagyhatású szobrán, ahol Beethoven egy szikla[44] csúcsán, trónuson ülve, lábainál saskeselyűvel jelenik meg. (17. kép) Ezt a Prométheusz toposzt Maróti is felhasználta, csak nála a sas a művész feje fölött, kiterjesztett szárnnyal lebeg. Az eredetileg ellenséges madár itt - enyhe Szentlélek galambja reminiszcenciával - glóriaszerű védőszimbólummá alakul.[45]

17. Max Klinger: Beethoven, 1902

Maróti Prométheusz másik attribútumát, a drámai sziklamotívumot elhagyta,[46] és helyére egy idilli elemet, a *Musica Infinita* kútját helyezte. Ez Orpheusz forrásához hasonlóan a médiában közvetített zene és információ szüntelen áradását jelképezheti.

A hagyományos ikonográfiában a kútkáván ivó galambok, akár a forrásból ivó szarvasok a kereszténység üdvére szomjuhozó lelkeket szimbolizálják. Itt legfeljebb a kommunikációt fogyasztókat jelképezhetik. Maróti mindkét ábrázoláson a ravennai Galla Placidia mauzóleum azonos témájú mozaikjait idézi, s a kút formájában teljesen az ottanit követi. Az idézet jól megfelel a középpontba helyezett kontinuitás gondolat-

18. Maróti Géza: Prométheusz. Farelieftery, 1930

nak és az art deco egyik alaptörekvésének, a tradicionális és modern formák összekapcsolásának.

A klasszicizálás mindig is kitűnő eszköze volt a hatalmi reprezentációnak. A görög titánokkal Maróti is mitizálja a multimédiát és tulajdonosait, de jól alkalmazkodik ahhoz a szélesebb amerikai szemlélethez is, amely mindent, ami régi, vagy ami az európai mítoszokba csomagolva jelenik meg, feltétlen csodálattal és nosztalgiával övez.

Az sem véletlen, hogy Maróti éppen Orpheuszt és áttételesen Prométheuszt idézte meg a görög mitológia alakjai közül. Ők ugyanis már az ókorban is a kézművesek, a démosz istenei, a technika, a munka szimbólumai voltak. Így jól illenek az amerikai indusztriális társadalom hiperaktív szemléletéhez. A tárgyalt művön is ők a már említett új, demokratikus embertípus és rend szimbólumai, akiknek földi követői, a munkásság és az értelmiség együttesen menetelnek egy új jövő, a Rockefellerek által finanszíált világ megvalósítása felé.[47]

ÚJ VALLÁS — BÖLCSESSÉG

Az eddig elemzett szimbólumokkal szemben a most következők jóval szűkebb és nehezebben konkretizálható jelentést hordoznak.

Így például bizonytalan a két allegórikus nőalak jelentése. A mellettük olvasható felirat[48] szerint a rádiósugarak hordozta információközvetítéssel és a tudás fogalmával kapcsolhatók össze, talán a Jelen-Múlt csoport által sugárzott ismeretek két formáját, a racionális és a vallásos tapasztalatot képviselik.

A *Bölcsesség* figurájában három klasszikus istennő vonásai keverednek. Egyrészt a bölcsesség hagyományos megszemélyesítőjéé, Minerváé, azaz *Pállász Athénéé*. Két fő ábrázolásmódja, az archaikusabb, ülő, ú.n. Poliász-típus és az újabb, harciasabb, fegyveres, álló-lépő változat, az ú.n. Palladium-típus közül Maróti az utóbbit használta fel. Csak attributumait cserélte ki; az Athéné jobbjában szokásos dárdát villámra, a baljában használatos pajzsot könyvre. A villámköteg általában Zeusz attribútuma, de összhangban áll Athéné mítoszával is, aki eredetileg a viharfelhőből kirobbanó villám megszemélyesítője volt, és születésekor is így pattant ki Zeusz fejéből. Marótinál a mennykőcsomó egyaránt utalhat a kipattanó gondolatra, információra és a tudást továbbító rádiót, tévét éltető elektromosságra is. Pállász Athéné harmadik attribútuma jellegzetes sisakja, melynek közepén egy szfinx, két szélén egy-egy szárnyas pegazus jelenik meg. Maróti eltünteti a sisakot és az állatokat, s csak a szárnyakat hagyja meg, s ezzel egy másik allegórikus nőalakot, Poeticát idézi föl. Őt szokás halántékából kinőtt szárnyakkal (a gyorsröptű gondolat jelképével), égszínkék, csillagokkal (!) díszített ruhában, kezében babérkoszorúval és hárfával ábrázolni.

A figura könnyedsége, légiessége - melyet a nyúlánk testforma mellett a szélfútta drapéria és a fél lábbal gömbre támaszkodó tartás jelez - a római császárkultuszból származó győzelemistennőre, *Victóriára* emlékeztet, akit szintén gömbön állva, onnan felemelkedve, kezében koszorút tartva jelenítenek meg. (vö: Dürer: *Nagy Fortuna*, 1500—01).

Az azonos külsejű *Új vallás* alakját csak a kezében tarott homokóra különbözteti meg társnőjétől, amely a klasszikus ikonográfiában a Halál és az Idő attribútuma, s a Vanitas képeken és a Szt. Jeromos-ábrázolásokon is a földi dolgok mulandóságára utal. Itt talán csak a szunnyadó állapotban levő emberiséget figyelmezteti a múló időre, a „time is money" elvére és a gyors reakció kulcsszerepére.[49]

AZ EMBERISÉG SZFÉRÁJA

A munkások és értelmiségiek csoportjainak jelentését az előbbiekben már érintettük: ők az öntudatra ébredő aktív emberiség képviselői. Ábrázolásukban furcsán keveredik a felvonulások, parádék dinamikus menetelése és a munkaábrázolások statikus, zárt életképi jelenetei, így a csoportok egyszerre látszanak előrehaladni, míg egyes részeik egy-egy pózba merevednek.

A *munkások* mögött mintha tribünről integetne az új Mária, a dolgozó népet óvó *Gondviselés*, aki felemelt karjával a Hang által közvetített „angyali üdvözletet" is fogadja. Mellette új Józsefként a Gondviselés férfi megfelelője, a *„Tőkés"* látható. A munkáscsoport Maróti életművén belüli előzménye a *csepeli munkáskaszinó* falaképe (19. kép; 1919), amelyen szintén egy idős proletár vezette menetelő csoport jelenik meg.[50]

A szellemi középpont, a Múlt-Jelen csoport által szimbolizált tudás felől két angyalszerű nőalak közvetít az osztályok felé; a munkásság felé a *Hang a felhőkből*, az értelmiség felé a *Hírnév* alakja. Eredetileg teljesen egyformák voltak, csak az utolsó verzión került a *Fame* kezébe az igazságosság szimbóluma a *mérleg*, amely feltehetőleg a hírnév kiérdemlésének igazságosságára utal. Ezt mutatja a dicsőség potenciális várományosai, az értelmiség felé a *Fame* érdekes hibrid figurája, akiben Justitia, Mihály és Gábriel arkangyalok jegyei elegyednek. A mérleg ugyanis az Utolsó Ítéleteken Mihály arkangyal, szimbolikus ábrázolásokon Justitia kezében jelenik meg,[51] míg a figura áldó-intő mozdulata az Angyali üdvözletek Gábrieléé.

Ezzel visszaérkeztünk a kompozíció középpontjába, ahol a tudás hatására öntudatra ébredő emberiséget szimbolizáló csoport jelenik meg.

AZ „ÉBREDÉS"-CSOPORT

A figuráció rengeteg képzőművészeti utalást rejt, s valószínűleg Maróti számára a kompozíció legkedvesebb része volt. Ezt mutatja, hogy két évvel a terv készülte után ezt a részletet másolta és színezte ki feleségének, születésnapi ajándékul. (20. kép)[52]

A jeleneten a Múlt-Jelen kettőshöz hasonlóan az ébrenlét és álom kettőségének ábrázolását láthatjuk. A meditáció, a gondolkodás, az öntudatra ébredés kérdése, a hétköznapi valóságtól való elszakadás, transzcendálódás vágya állandó témája a századforduló művészetének. Ezért a korszak alkotásain lépten-nyomon az ébrenlét és az álom határán álló figurákra bukkanhatunk. Közülük Maróti két művész művét használta fel terve elkészítésekor. A középső, hat női (*„Awakening"*) és egy férfi (*„Latent State"*) figurából álló szimmetrikus csoportban *Hodler* két kompozíciójából a *Nappal*ból és a *Kiválasztott*ból, míg a két öntudatra ébredt szélső figura esetében *Rodin* műveiből indult ki.

Hodler *Nappalán* (1900, Kunstmuseum, Bern) öt, az ébredés különböző fázisaiban ábrázolt térdeplő-ülő nőalak jelenik meg, (22. kép) a középső ugyanabban a nyújtózkodó, orans-szerű kartartásban, mint Maróti nőfigurái. A jellegzetes, felemelt, az Ádám—Éva kompozíciókból átvett ipszilon formájú tartás a századfordulón a felfelé törekvésnek, a transzcendálódás vágyának volt általános gesztusa.[53] Hodlernél a gesztust A. Comini a modern tánc mozdulataival, különösen Rudolph von Laban és Mary Wigman művészetével hozta összefüggésbe.[54] Maróti figurái és Beethovenjének lépő póza Kövesházi Kalmár Elza Táncoló-szobrait is emlékezetünkbe idézik.

A másik felhasznált Hodler-alkotás a *Kiválasztott* (1893—94, Kunstmuseum, Bern, 23. kép), alapkoncepciójában - hat óvó nőfigura között sziklán térdelve imádkozó,

transzba merült, kiszolgáltatott fiú alakja - azonos Marótiéval. A két Hodler-festményre jellemző szimmetria és jellegzetes, szellemi erőt sugárzó ifjú-típusa is hatással lehetett Marótira.[55]

A csoport egésze felfogható egy vizuális imaként, hiszen összes figurája valamilyen imádkozó, segélykérő pózban látható. Két oldalukon a már eszméletre ébredt ember két típusa, az anyagi és szellemi világ konstruktőrei; az *Építő* és a *Gondolkodó látható.*

Míg az előbbi még szenvedő állapotban, félig lerogyva, lehunyt szemmel, támaszkodva jelenik meg, addig a *Gondolkodó* egy fokkal tudatosabban, félig felegyenesedve, bár még félig a földhöz láncolva, de már orans tartásban az ég felé fordulva látható.

Attribútumaik a hagyományt követik. Az építész kezében tartott *körző* az építőmesterek szokásos foglalkozási jelvénye, a hét szabad művészet ciklusában a geometria attribútuma. Mint az arányokat meghatározó legnemesebb kézműves szerszám a tökéletesség, egység, hibátlanság jelképe, s ezért gyakran a Teremtő kezében is megjelenik. Marótinál a körző nyilván az „új városok", felhőkarcolók, az általa díszítendő épület tökéletességére utal.

Az építészfigura jobb karjának fejéhez emelt mozdulata Rodin *Érckorát* idézi (1875—77, Palais du Luxembourg). A szobrot „Ébredő embernek" *(Homme qui s' éveille)* is nevezték, eredetileg 1871 traumájának hatására készült, s a fájdalom, szomorúság, bánat korára utal. Ugyanaz az ébredés és legyőzöttség közötti átmenetiség jellemzi, mint Maróti alakját. A jobb kar tartását Michelangelo Louvre-beli *Rabszolgájának* pózára vezetik vissza.[56]

Maróti másik allegórikus alakját, a *Gon-*

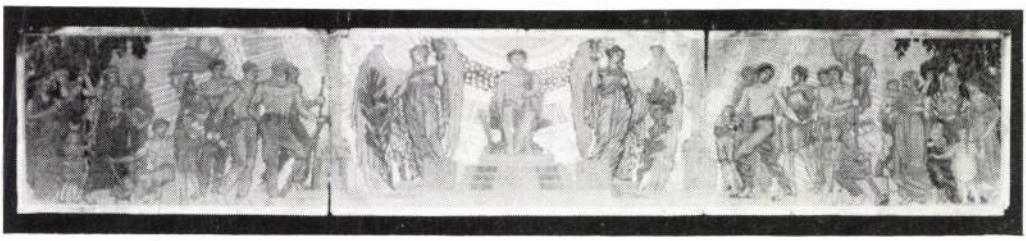

19. Maróti Géza: A csepeli munkáskaszinó faliképéhez készített vázlat, 1919

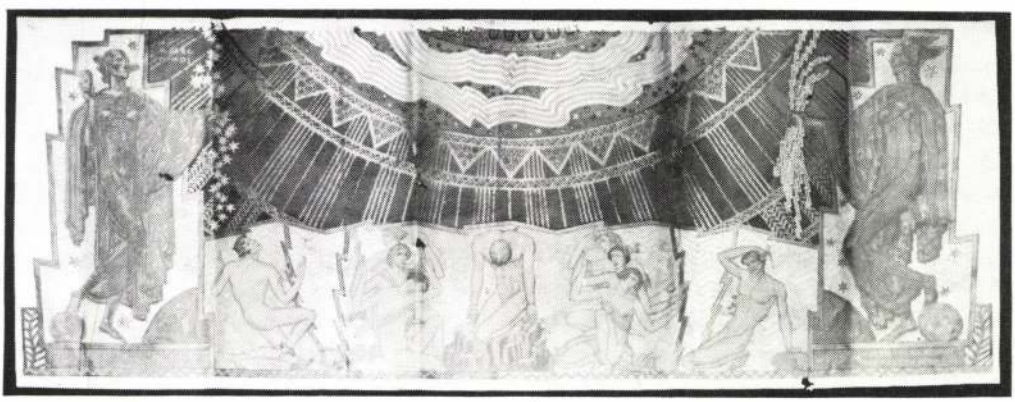

20. Maróti Géza: Ébredés, 1934

dolkodót attributuma a *lánc* szintén a michelangelói rabszolgaszobrokhoz köti. A motívum általános jelentései - emberi kötelékek, kapcsolatteremtés, kommunikáció - Maróti koncepciójába is jól illeszkednek.[57] Hagyományos kozmikus jelentése szerint az ég és a föld házasságát jelképező, s ezzel egybevágó a *Gondolkodó* égbe vágyó, de földhöz kötött helyzete. Ezt az emberi egzisztencia alapproblémájára rádöbbenő állapot Rodin sok alkotásán megfogalmazta,[58] Maróti Gondolkodójához előképül az azonos tartású, térdeplő, kezét kétségbeesetten ég felé emelő *Tékozló fiú* (1889, Rodin Múzeum, Párizs) szolgált.

SZIMBÓLUMHASZNÁLAT — IDÉZETTECHNIKA

Mint láttuk, a művet a különböző mítoszokból származó motívumok halmozása, összemontírozása, egyfajta izgatott kollázstechnika jellemzi. Ennek gyors szellemi és formai lüktetése jól megfelel a szimbolizálandó tömegkommunikációs információközlés és az üzleti központ életritmusának.

Maróti teljesen szabadon kezeli a klasszikus mitologémákat, cserélgeti attribútumaikat, a posztmodern eklektikát megszégyenítő tömegben idézi a művészet formai patronjait, keveri a különböző ábrázolási stílusokat. A szimbólumokat dekoratív

21. Carl Milles: Orpheusz-kút, Crambrook School, 1938

értelemben, gyakran eredeti jelentésüktől függetlenül használja. Ez abból következik, hogy épületszobrászműhelyekben sajátította el a szakmát,[59] s éppen a századforduló historizáló épületdíszítő szobrászatában indult el az ikonográfia felhígulásának, kiüresedésének folyamata, melynek következtében már csak a banalitás szintjén őrizték meg a klasszikus és barokk művészetben kialakult modelleket, a tiszta képletek összezavarodtak, az attribútumok felcserélődtek, az allegóriák egyre kiagyaltabbak lettek.[60]

Ezek a jelenségek az alkotói folyamatot jól dokumentáló előkészítő vázlatokon Marótinál is megfigyelhetők.[61]

A KOMPOZÍCIÓ

A kép kompozícionálisan is rendkívül hibrid képződmény. Keveredik benne a narratív és szimbolikus képtípus, rengeteg szakrális kompozíciós elemet alkalmaz, s a kép egésze is többféle vallásos képtípust idéz. Így, a fiú-anya kettős egy fordított Madonna ábrázolást invokál, a középrész egy megfordított és megkettőzött *angyali üdvözlet*et hordoz, amelyben a hírvivő puttó kerül az Isten helyére, mi több, a közvetítőt két további angyal közvetíti az emberek felé.

A mű hármas felosztása a *triptichonok*at, míg szélesen elnyúló, szimmetrikus formája az *Utolsó Ítélet*eket idézi. (Ezt a hatást erősítik a középen a földből, öntudatlanságból ébredő „feltámadó" figurák és a már „üdvözült" menetelők is.)

Maróti élesen szétválasztja a mitikus és emberi világot, amit az ábrázolás stílusa jelez; míg a szimbolikus figurákat késő-art-decós modorban, addig az emberi alakokat naturalisztikusan jeleníti meg.[62] A motívumok között márcsak azért sincs kapcsolat, mert az ornamentális keret az üvegablakok ólomléceihez hasonlóan elválasztja őket egymástól.

A mű egy centrálisan szervezett szimbolikus ábrázolás funkciójára tör, valójában hiányzik belőle a központosítás. A középponti motívumnak ugyanis nincs szellemi súlya, formálása inkább dekoratív, illetve életképi jellegű; egy idilli árkádia-derivátum, amely nem viseli el, nem képes összetartani a többi motívum erőteljesebb szellemi súlyát. Maróti nem fejti ki, hogy mi az az erő, tudás, amely a Nő-Puttó kettősből árad - *„The Media is the Message"* - s a szellemi közép üresen marad. Így a pszeudocentrális kompozíció olyan, mint egy Utolsó Ítélet Pantokrátor nélkül, vagy mint egy „palacsintává lapított apszismozaik",[63] amelyben a panorámaképek és a narratív freskók eljárásai kavarognak.

A képkarakter és szimbolika torzulásainak okai a megadott program művészettől idegen idológiájában és témájában keresendők, melyet Maróti, művészi képzettségének és műveltségének klasszikusabb iránya miatt sem tudott formába önteni.[64]

IDEOLÓGIA

Marótinak is a *New Deal* ideológiát kellett közvetítenie. Ezért az optimista hangvétel és tematika, az univerzális jelleg és a militáns vonások. (Pl. osztályok menetelése.)

A mű egész koncepciójában jelentkezik ez a mindent befaló, *totalitásra törő jelleg*. Szimbólumaival szinte mindent beépíti, ami térben és időben létezett-létezik. Felidézi a világtörténeti korszakokat; Walhallával a történelem előtti időket, Orpheusszal a klaszszikus, Beethovennel a modern kort. Erős angol-szász elfogultsággal ugyan, de megjeleníti az Ó- és Újvilágot; London és Washington emblémájával.[65] Felvonultatja a társadalom összes csoportját, minden rétegükkel együtt. (A teljesség igénye miatt keveredik pl. az előadást hallgató diákok közé

egy kévét vágó alak, amellyel a parasztságot is megjelenítheti.)

A kép a szellemi szférák teljességét is átfogja; a természet- (földrajz, biológia) és társadalomtudományok (filozófia, politika), a vallások-mítoszok (hellén, germán, keresztény), valamint a művészetek szinte valamennyi ágát (zene, költészet, építészet,

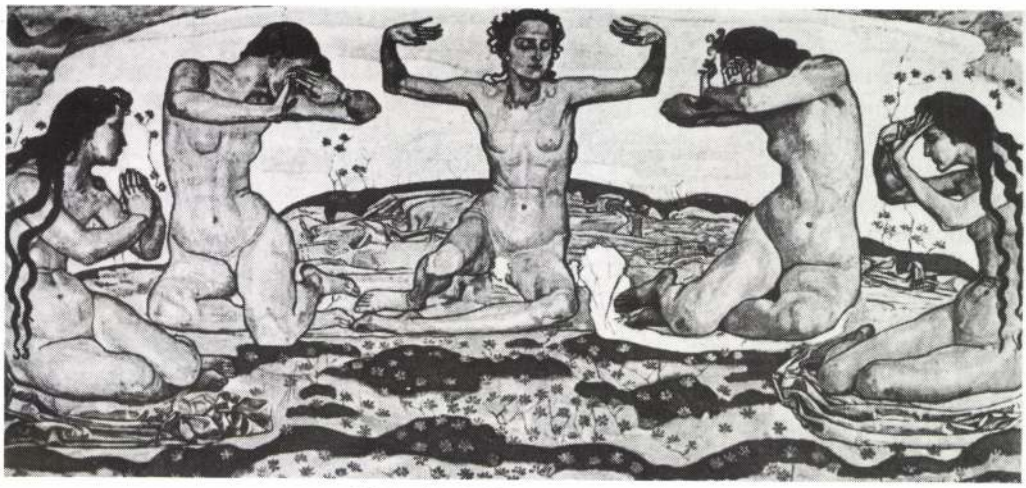

22. Ferdinand Hodler: Nappal, 1990

23. Ferdinand Hodler: Kiválasztott, 1893—94

még a film is Garbó nevével). Ugyanígy megjelenik a hírszállítás és a közlekedés valamennyi fajtája.

A mű formailag is egyesíti korának összes domináló irányát, az art decós törekvéseket (alakok formálása, nyújtott, karcsú, aszexuális jellege, geometrikus mustra, szimmetria, archaizálás-modernség egysége, színhasználat,[66] elegancia), a neoklasszicizálást (mitologémák, formai toposzok szabados idézése) és különösen a menetelő csoportokon a szocialista realizmust.[67]

Maróti műve jogosan sorolható az éppen a Rockefeller Centerrel fémjelezhető amerikai birodalmi művészet típusába, amely a szovjet, német, olasz állami-birodalmi reprezentáció sajátos ekvivalensét hozta létre. Azonban az európai totalitárius gondolatokkal szemben nem a faj, a náció vagy a kommunizmus, hanem a pénz, illetve egy szűken értelmezett ráció világ fölötti uralmát hirdeti. Maróti ennek a hatalomnak egyik fő fegyverét, a mass-médiát dicsőíti művében.[68]

JEGYZETEK

1. IM Adattár, Krtf: 749, p., c., 59x314 cm, jelz.j.l.: „G.Maróti, 1932"

2. Ld. a lényegében feldolgozatlan Maróti életműről szóló úttörő írást: Iványfy-Balogh, Sára-Jakabffy, Imre: Géza R. Maróti. Ars Decorativa 4, Budapest, 1976. 144. o.

3. A szakirodalomban - pl. a kitűnő Chicago in Birth c. katalógusban, Párizs, 1987. - nem szerepel ilyen épülettípus Chicagóban.

4. Ennek az lehet az oka, hogy néhány később körülvágott, „Chicago" felirattal ellátott vázlatot a New York-i tervekkel egy lapra ragasztottak.

5. Krtf: 2825, p., c., 19,8x24,5 cm, jelz.j.l.: Detroit, 1932. Maróti

6. Két további vázlaton is szerepel a „Radio City, New York" felirat. (Krtf: 1979/5-6. p., c., 18x16 cm és 16,2x9,7 cm)

7. Az üzleti élet és a tömegkommunikáció sokféle funkcióját egyesíti, hiszen a világcégek irodái mellett rádióstúdiók, előkelő üzletek, áruházak, színházak, építészeti irodák, kiadók is helyet kaptak benne.

8. Így pl. a korábbi terveken középre kisebb, köréje magasabb épületeket terveztek, hogy így levegőt, fényt és jó kilátást biztosítsanak a felhőkarcolókba koncentrált irodáknak. Közben azonban felépült a Chrysler Tower, s erre - már az építkezések közben - elhatározták, hogy túlszárnyalják őket, s az RC közepére felépítik a legnagyobb felhőkarcolót. Az eredeti terv így megfordult, amit azzal indokoltak, hogy a ragyogó központi épület emelni fogja a telekrész értékét. Ilyen körülmények között az építészek csak rajzolók, a technikai részletek kidolgozói voltak, a várhatóan nagyon különböző bérlők miatt nem mertek átfogó terveket beadni, s a bérlő igényei alapján állandóan változtattak az épületeken.

9. A „kockaformákkal" a megbízók saját modernségüket szerették volna sugallni, a jó reklám és népszerűség érdekében.

10. Az épület jelentését tehát nem az építészeti forma, a szerkezet és díszítés koherens egysége, hanem csak a felszínén lévő dísz hordozza. Az épület puszta felszín, díszlet, maszk, mely megrendelői arcát rejti el.

11. *„Az emberi ügyesség, ízlés, képzelőerő emlékműveként* válik majd híressé az egész világon... mély hatást fog gyakorolni az amerikai társadalomra mint építészeti alkotás, de mint merész üzleti vállalkozás is, újszerű szépsége nagy hatással lesz az amerikai ízlésra és új utakat fog nyitni művészetünkben is... De hatása lesz szociális értelemben is, mivel egyértelmű kifejezése a gazdasági életünkben jelentkező *új szociális ideálnak, a jólétnek és boldogságnak,* amit alkotásakor a mű középpontjába helyzetünk. És nemcsak néhány mellékes kérdésben, hanem lényegileg, hiszen olyan kifinomult, magas szintű munkahelyi körülményeket teremt, amelyek széles körben fognak elterjedni az amerikai társadalomban, s ezzel Amerika gazdasági demokráciája *csattanós választ fog adni a bolsevista kihívásra."* Idézi *A. Balfour*: R.C. New York, 1978, 137. o. kiemelések tőlem. - S. J.

12. Ahogy a Center sajtófőnöke, Merle Crowell leírta; „A téma célja a jelen amerikai civilizációjának, manifesztációinak, jelentéseinek, igéreteinek kifejezése. Az RC képi reprezentációjában annak megjelenítésére törekszünk, hogy hová érkeztünk, min mentünk keresztül mint nép, (fizikailag, intellektuálisan és spirituálisan), de azt is, hogy még min kell keresztül mennünk. A múlt természetes, utalásszerű háttérként fog megjelenni, de a hangsúly a jelenből kinövő tendenciákon lesz." Balfour i.m. 139. o.

13. *Balfour* i.m. 141. o.

14. Így pl. Lawrie kompozíciója eredetileg a *„Hang a felhőkből"* címet viselte, s csak később keresztelték át *Homo faber*re. Marótinál is megjelenik a *„Voice from the clouds"* felirat, és az „Építő" figurája is, ráadásul ugyanúgy körzővel a kezében, mint Lawrie-nál.

15. Kivételt képez Diego Rivera, aki a főépület auláját díszítette a megadott, „Az emberiség a választúton" témájú freskóval, amelyet azonban a ráfestett hatalmas Lenin-fej miatt levertek. (8. kép)

16. Itt készült művei közül kiemelkedik a könyvtár kandallóját díszítő nagyméretű relief (1928), amely a *Tudás áldásait*, az emberi tudás történetét követi nyomon Ádám és Éva bűnbeesésétől Kolombusz utazásáig. Középpontjában a tudás allegóriája ugyanúgy egy anya-gyermek kettős, mint a New York-i terven. (10. kép) A másik itt készült főmű, a *Tudás kapuja* (1928) is az RC-tematikát előlegezi. (9. kép)

17. „A pályázatom nagyon szépen halad - még soha sem terveztem ilyen érdekes dolgot életemben, a háromnegyed része, azaz a közepe már rajzban teljesen kész, még a két szélét - a zenét és a művészetet kell meggyúrni, azután jön a festés, aranyozás és sok ezüstözés. Az alakok cca 2.10—2.20 magasak... már szeretnék a nagy cartonokon dolgozni. Vederemo - de ezt meg kell nyerni!" (MNG Adattár Ltsz.: 23241/1991)

18. A feliratok minden figura mellett megjelennek, zárójelben, idézőjellel fogjuk idézni őket.

19. Egy előkészítő vázlaton „Ages - Our Age, the Child" felirat olvasható. (Krtf. sz.: 2826. p., c., 13,4x21,6 cm) Aión az elmúlt korok görög szimbolizálója.

20. Az egyes témákhoz az alábbi ikonográfiai kézikönyveket használtam: *J. E. Cirlot*: A Dictionary of Symbols, London, 1962; *P. Diel:* Symbolism in Greek Mythology, London, 1980; *J. C. Cooper:* An Illustrated Encyclopaedia of traditional Symbols, London, 1974; *E. Kirschbaum* (és mások): Lexikon der Christlichen Ikonographie I—IV. Rom-Freiburg-Basel-Wien, 1974; *G. Ferguson*: Signs and Symbols in Christian Art, London, 1954; Ókori lexikon I—IV. (szerk.: *Pecz Samu*) Budapest, 1902—1904.

21. Az alkimiában a koronás gyermek a bölcsek kövének szimbóluma, a misztikus-heroikus gyermek mitoszaiban a bölcsesség tanítója, a rejtvények megfejtője, - pl. Oidipus -, a szörnyektől megszabadító bölcs. A jungi álommagyarázatban a szerencsés spirituális változások jele. Szerinte a gyermek mindig a tudattalan és a tudatos közötti kapocsnak (coniunctio), a léleknek jóindulatú, védő erőit szimbolizálja.

22. A két idődimenzió ilyen kapcsolata jelenik meg a sajtófőnök említett ismertetőjében is. (ld. 12. jegyzet.)

23. A puttó-figura képzőművészeti előzményei a szecesszióból erednek, az épületszobrászatban Maróti életművén belül is mind hazai, mind amerikai művein állandóan szerepelnek (pl. detroiti Fisher Building, Cranbrook School). Előképükül Telcs Ede 1903-as zeneakadémiai (Budapest) puttófrize szolgált, melyet Maróti milánói pavilonján és zebegényi villáján is applikált.

A nőalak a harmincas évek hajviseletét hordozó art deco típusból származtatható, és Maróti életművében farelief- és kisplasztikaterveken jelentkezik. Érdekes sajátossága a testformák geometrikus átírása, amely egyszerre hangsúlyozza és szublimálja a testiséget, a figura érzékiségét. A kép többi része is az optimizmust zengi (pl. a menetelők).

Maróti is ahhoz az elváráshoz igazodott, amely a New Deal állami és tőkés megbízásból készült műveiben és a tömegkommunikációban feladatul tűzte, hogy a művészek optimizmust sugározzanak a válságban megfáradt amerikai társadalomnak.

24. Írásszalagán Gauss, Edison, Faraday, Loeb, Einstein, Eddington, Pasteur, Newton, Galilei, Eötvös, Bohr neve jelenik meg.

25. Írásszalagán Ford, Mussolini, Rockefeller, Jeritza, Garbo, Lindbergh, Hoover, Mac Donald neve olvasható.

26. A Beethoven mellett megjelenő „Musica infinita" felirat jelzi, hogy Maróti a musica antik fogalmát használja, amely szélesebb értelmű a mai fogalomnál; a szellemi műveltséget, elméletit és művészit egyaránt jelenti. (Elsősorban a bölcseletet, költészetet és a jóslás tudományát, míg a szűkebb értelemben vett zene fogalmát a görögök a „harmónia" szóval jelölték.)

27. Ld. *W. Hofmann*: A földi paradicsom, Budapest, 1987, 143. o.

28. A kanyargó vonalköteg az antik és modern kor szellemóriását fonja össze, s ezzel a középpontba állított, Aión — Korunk csoportban megfogalmazott kontinuitás gondolatot ismétli meg.

29. A hagyományban is egyesült benne a költő, a pap és a mágus, egyes mondák egyenesen Apolló fiaként tartották számon. Köztudottan vallásos tisztelet övezte, hol mitikus, hol történeti személyként kezelték. Nevéhez különböző vallási szertartások, intézmények alapítását fűzték.

30. Apolló alakja mindig is egyik fő eszköze volt az udvari-birodalmi dicsőítő művészeteknek; a Mediciektől XIV. Lajoson át Napóleonig minden despota ikonográfiájában megtaláljuk. Maróti számára is kézenfekvő volt remélt megbízói, a Rockefellerek magasztalásában.

31. Ezért válhatott a művész változékonyságának szimbolikus alakjává.

32. *J.W. Goethe*: Antik és modern, Budapest, 1981. 703. o. Ford.: Tandori Dezső

33. Korakeresztény reminiszcenciákat idéz a „Care" és az „Awakening" csoport orans tartása, valamint a kútnál, illetve a forrásnál ivó galambok és szarvasok motívuma is. Maróti hagyatékából kötegnyi ókeresztény mű után készült rajz került elő.

34. „Ahogy szarvasünő a forrás vizére kívánkozik, úgy vágyakozik a lelkem utánad, Uram." (Zsolt. 42,2)

35. A forrás az Orpheusz-mítoszban a halálát siratót természet jelképe, amikor még a sziklák is könnyeiket hullatják, s ettől a folyók is megduzzadnak. (Halála évfordulóján különösen a Rhodope szirtjei siratják újra meg újra.)

36. Játékával lecsillapította a tengert (Philostr. imag. 2,15), megvigasztalta a minyaiakat Hercules távozásakor (Val. Flacc. 4,85).

37. Álmot varázsolt énekével az aranygyapjút őrző, örökké éber sárkányra (Orph. Arg. 94—1008), s elvonta figyelmét, míg az Argo a vízbe ereszkedett. (Val. Flacc. 1,187)

38. *L. Bunuel:* Utolsó leheletem, Budapest, 1989. 76. o.

39. Kettejük mítoszában két motivikus egyezés figyelhető meg. Az egyik, hogy Siegfried is megpróbálkozott a madarak dalának utánzásával, s a sárkányvér hatására ő is képessé vált megértésükre. A másik, hogy mindketten harcoltak a sárkánnyal a szimbolikus aranyért; Siegfried a Ringért, Orpheusz az aranygyapjúért. (Csak míg a germán hős fegyverével, a hellén lantjával harcolt.)

40. Ezt a fejük felett megjelenő *ideálvárostervekhez*, illetve *Mennyei Jeruzsálem* ábrázolásokhoz hasonló London- és Washington-látképek jelzik. (Maróti élete végén sokat foglalkozott az ideális város és az elsüllyedt Atlantisz problémájával. Utóbbi rekonstrukciós tervén Dürer idálvárostervei befolyásolták.)

Az új és a régi város szembeállításában nyilván szimbolikus ellentétet képez a forrás *vize* (Élet) és a Walhalla *tüze* (Halál).

41. Wagner alakja jogosan idéződik az általa imádott Beethoven mellé. Ő is a romantikus, titáninak tekintett művészek típusába tartozik, ő is több mint művész, s köréje is egy egész szekta szövődött, melynek alapítója, istene és főpapja volt egy személyben. Első periódusában ő is a démosz zeneszerzője, s zenéje is dionüszoszi vonásokat mutat, akárcsak Orpheuszé. Mint zenész-költő-építész-díszlettervező egy egész univerzumot kívánt létrehozni, s az általa inspirált Gesamtkunstwerk törekvéseknek vizuális téren leszármazottja Maróti is. (Lykától kezdve valamennyi méltatója az összes művészeti ágban való jártasságát emelte ki.) Wagnertől ered Maróti másik fontos vonása, a mítoszok szabad keverése és hatására fordult a szimbolizmusban megkülönböztetett figyelem a zene és a mítoszok felé. Ez művészünkre is befolyással volt.

42. Lehunyt szemek, extatikus arckifejezés, magány, állatokkal jelzett természetközelség. (Ld. *W. Hofmann*: i.m. 130 skk.)

43. Az egyiptizálás nagyon népszerű volt az amerikai art decóban (ld. Chrysler Building), de tömegterméken (pl. Nefertiti-fejes ékszerek) és a tömegkommunikációban is. (Ld. pl. az első Cleopatra film, 1934-ből, Cecile B. de Mille kitűnő art decós jelmezeivel.) Előzményei Marótinál - más jellegű archaizálásfajtákkal együtt - a Cranbrook School reliefjein figyelhetők meg.

44. A szikla-motívum a romantika óta a nagy emberek tragikus magányának szimbóluma. Ld. C.D. Friedrich: *Vándor a ködtenger fölött*, 1818k.; F.M. Brown: *Manfréd a Jungfrau ormán*, 1841; F.: Rude: *Napóleon halhatatlanságra ébred* 1847; J. Martin: *Az utolsó ember, 1849; P. Delaroche: Napóleon Szent Ilona szigetén*, 1852; J.E. Millais: *J. Ruskin*, 1853—54; A. Rodin: *A Gondolkodó*, 1879—1900.

45. A klasszikus ábrázolásokon Orpheusz feje fölött is gyakran jelenik meg az isteni erőt sugárzó kitárt szárnyú sas, s Maróti egyik előkészítő tervén is így szerepel, s csak később került helyére a Walhalla.

46. Bár, az őt körülvevő csillagokkal pettyezett űr is a sziklacsúcshoz köthető magasság, magány romantikus közhelyeit idézi.

Prométheusz, az isteni tudás emberek felé közvetítője, jogosan jelenik meg az elektromos információközlést szimbolizáló alkotáson, Maróti attribútumait a kép más pontjain is elrejtette. (Így pl. a szikla a *Szunnyadó Állapot* alatt, míg a bilincs a *Gondolkodó* alakjának jobb lábán jelenik meg.)

47. A két hérosz a tágabban vett századforduló, Maróti művésszé formálódásának idején került a szimbolista és szecessziós művészet leggyakrabban ábrázolt alakjai közé. Orpheusz az 1890-es években, különösen a francia-belga szimbolizmusban vált a szerelem, az emberi és főleg a költői sors tragikusságának és a művészi kreativitás legyőzhetetlenségének szimbólumává. (Ld. Moreau; 1865, Delville; 1893, Redon; 1913—16, Rodin; é.n., Helbing Ferenc; 1904 k.)

Maróti tervének korában 1920—40 k. Orpheusz újra népszerű lett, különösen az irodalomban. (Rilke: *Orpheus-szonettek;* 1923, Cocteau: *Orpheus;* 1931, de ld. még Gide, Anouilh, Goll, Jouve műveit is.) Az amerikai művészetben Maróti legközelebbi párhuzama C. Milles: *Orpheusz-kút*ja (1938), mely ugyanabban a Crandbrook School-beli kertben áll, ahol az ő művei is. (21. kép)

Maróti inspiráló forrásául szolgálhattak még

azok a zenét, költészetet, művészetet jelképező, a század elejére közhellyé vált allegóriák, melyeken minduntalan lanton játszó figurák jelennek meg. Pl. Rosetti: *La Ghirlandata* (1873), Delville: *Parsifal* (1880), G.F. Watts: *A Remény* (1885), A. Osbert: *Himnusz a tengerhez* (1893), M. Enckell: *Képzelet* (1895), E. Bernard: *A költő* (é.n.), Klimt: *Musica I.* (1895), *Zene* (litográfia, 1901), *Költészet a Beethoven frizen* (1902). Eredetük egészen Carus: *Hódolat Goethének* című művéig (1832) nyúlik vissza.

Ugyanebbe a századfordulós zene-művészet szimbolizációs körbe tartozott Beethoven alakja, aki elsősorban a bécsi Secession művészei körében vált népszerűvé. Kultuszának legnagyobb ünnepe 1902-ben, a csoport 12. kiállításán volt, amikor a Secession épületét Josef Hoffmann saját reliefjeivel, A. Roller, A. Böhm, Andri és mások műveivel egy pzseudoszakrális szentéllyé alakította át, melynek középpontjába Klinger-Beethoven szobrát (1902, ma Museum der bildenden Künste, Leipzig) helyezték, s erre az alkalomra készült Klimt Beethoven-frize is.

Maróti szecessziós periódusában is többször megjelenik alakja, így például a Secession szentélyét idéző módon, a milánói kiállítás (1906) általa tervezett zeneszobájában, ahol a bejárat középpontjába Telcs Ede Beethoven-büsztjét helyezte.

Beethoven és Prométheusz alakját először *Klinger* kapcsolta össze említett szobrán, amelyet Maróti bizonyosan ismert. Ezt az 1919-ben a csepeli munkáskaszinó számára készített freskótervének középponti, üllő-trónuson ülő, félmeztelen főalakja bizonyítja, amely egyértelműen a klingeri figura vonásait hordozza. (Krtf: 2264, p.c. kréta, temp., 22x115 cm, 19. kép) Klinger más művein is megjelenik Prométheusz, így például az ugyancsak zenei ihletésű Brahms-fantázia rézkarcsorozatának utolsó, 41. lapján, a *Megszabadított Prométheusz*on (1894). Hatása Marótinak egy, az Iparművészeti Múzeumban őrzött, Prométheuszt ábrázoló vöröskréta rajzán (1930) is megfigyelhető. (Krtf: 2829, p. kréta, 20x15 cm, 18. kép) A tematikus azonosságok mellett Klinger dekorativitást, kemény naturalizmust és szimbolisztikus eklektikát (antik, keresztény) keverő jegyeit is felfedezhetjük Maróti alkotásán.

A *forrás* és a *kút*, mint az élet, a szerelem, vagy mint jelen esetben a művészet örök megújulásának, végtelenségének szimbóluma, rendkívül elterjedt volt a magyar és egyetemes szecesszióban.

A művészetre alkalmazott kút-motívum előzményei egészen a romantikáig, pl. Overbeck: *A vallás diadala a művészetekben*-jéig (1833—40) nyúlik vissza. Szélesebb élet-szerelem kút értelmezésre példák: Segantini: *Szerelem az élet forrásánál,* 1896; Serusier: *Látomás a hegyi patak mellett,* 1897; Csontváry: *Mária kútja Názáretben,* 1908; Nagy Sándor: *Családi fürdőzés* (1910 k.). Akárcsak Maróti művén, a zenére értelmezve jelenik meg Klimt említett frizén, de még közelebbi előképét Beck Ö. Fülöp Liszt Ferenc plakettjének (1911, MNG, Budapest) hátlapján láthatjuk, melyen a kút fölött szintén a Musica Infinita felirat olvasható, mellette pedig egy Orpheuszhoz hasonló hegedülő férfiakt látható. (16. kép) (Ld. *Nagy Ildikó:* Beck Ö. Fülöp Liszt Ferenc emlékplakettje. in: Művészet, XVII. évf. 1976. 1. szám) Másik előképe Körösfői-Kriesch Aladár: A művészet forrása (1907) című, a budapesti Zeneakadémiát díszítő falfestménye, amely más tekintetben is (szimmetria, térdeplő nőalakok, stb.) mutat rokonságot a tárgyalt művel, alkotójával Maróti szoros baráti és munkakapcsolatban állott.

48. A New Religion mellett: „Bringeth nearer the stars", a Wisdom mellett; „Useth solar powers and raiseth humanity."

49. A gömbre állított szimbolikus nőalakok teljesen közhelyszerűvé váltak a múlt század végi köztéri és díszítő szobrászatban. Maróti iskolázottsága révén is innen meríthetett. (Néhány példa: A. Mercié: *Gloria Victis,* 1872—75; A. Falguiére: *Vadászó nimfa*, 1884; A. Saint-Gaudens: *Diana,* 1893; J. Dalou: *A köztársaság győzelme,* 1899.)

50. Egyetemes előképei a múlt század közepéig, Menzel: *Vashengermű*, 1875, Nationalgalerie, Berlin, de még inkább F. M. Brown munkát dicsőítő alkotásáig (*A munka*, 1850, Birmingham Museums and Art Gallery) nyúlnak vissza. A mű ellentmondásos szimbolikája, szónokias jellege, illusztratív és komikus vonásai - melyek a festő ideológiai alapállásából következtek - rokonítható Maróti alkotásával. Vö. *Gert Schiff*: Zeitkritik und Zeitflucht in der Malerei der Präraffaeliten. in: Beiträge zur Motivkunde des 19. Jhrhts. (Studien zur Kunst des 19. Jhrhts. 6.) München, 1970., 172. o. A terv G.P. da Volpedo híres *Negyedik rend* (1898—1901 című festményét is felidézi, azon is egy öreg proletár vezette munkáscsoport felvonulása látható, az idős ember mellett a „Care" figurájához hasonló anya meztelen gyermekével, mögöttük hevesen gesztikuláló férfiak tömege, mint Marótinál. Azonban itt is csak szellemi-motivikus hatásról lehet szó - mint az eddig említett két másik műnél is; Maróti sem Volpedo naturalizmusát, sem kritikai szemléletét nem veszi át, mi több, a motívumot egy tőkéseket dicsőítő képen használja.

51. Justitia többi attribútumát, a koronát, a szemét bekötő kendőt, a büntető igazságosság kardját és a gömböt, melyen állni szokott, Maróti elhagyja. (Ez utóbbit a Bölcsesség és az Új vallás kapja meg.)

JÁNOS STURCZ

„VEDEREMO – IT'S JUST HAS BE WON!"

GÉZA MARÓTI'S COMPETITION DESIGN FOR THE ROCKEFELLER CENTER

ATTRIBUTION AND FUNCTION

The first problem concerning the signed and dated plan of Géza Maróti's bequest - now in the collection of the Budapest Museum of Applied Arts - is raised when defining its function.[1] (picture 1, 2)

The material and technique suggest its being a design while the inscription of the preliminary sketches („Detroit 1932") refer to the time and place of the plan. On the other hand, the literature[2] regards it a competition piece[4] for the mosaic decoration of the Radio City[3] in Chicago.

However, I managed to find a first sketch[5] among the documents of the Budapest Museum of Applied Arts with the inscription „First sketch, Radio City, main entrance, mosaic. (New York)", proving beyond doubt that it was meant for the mosaic decorating the main entrance of the New York „Radio City".[6]

The name „Radio City", refers to the *Rockefeller Center* (RC), the famous business and trade centre in the heart of New York. In fact, Radio City is used only for one building in the entertainment complex: the one containing the movie, the theatre and the variety theatre. Yet there is no mosaic decoration of any kind either on the facade or inside the tower of forty-five storeys. On the other hand, there is one over the 6th Avenue entrance of the main, seventy-storey building of RCA (Radio Corporation of America), designed by Barry Faulkner, which resembles Maróti's sketch both in format and in some of its details. It is apparent that Maróti's failed to win the competition for the Rockefeller Center.

THE ROCKEFELLER CENTER

The RC office complex[7] is one of the century's biggest and most successful ventures both in business and in architecture: it is extremely popular among tourists and its occupants. However, from an architectural point of view it is much debated. It was intended to be - with the help of publicity given by the radio which occupied the building - a new metropolis of the thirties, a symbol of a favourable and humane city architecture of the future. Moreover, it was a symbol of American technology, civilization and economic democracy, promising wealth and happiness - a utopia which was both illusory and manipulative in the threatening atmosphere of an impending World War II. The idea was to maintain the „American spirit", the „great American dream" and social „peace".

The senior architect of the R.C. was Raymond Hood, but the building was actually planned - and constructed - by *money*. It was shaped according to the expected income: the position and the outlook of the buildings were defined by the customers,

keeping the expected optimal profit of the lease the main guiding line.[8]

This explains why the huge, closed and straight cubes of the Center look like variable and moveable pieces of a gigantic construction toy. The buildings have no individual features, they are almost identical, naked and plain, lacking any imagination. There are hardly any junctures or outside ornamentation; the monotony of the buildings is only relieved by the set-back nature of the upper floors and the works of art appearing at the most frequented places on the inside (see picture 3).[9]

Having designed the complex in a most pragmatic way, the builders started to search for a potential symbolic interpretation that could unite the buildings with the help of the works of art decorating them.[10]

Consequently, in 1931 J.D. Rockefeller Jr. asked Hartley Burr Alexander, a professor of philosophy at the University of Southern California, to establish a guiding ideological line. In his preliminary report Alexander suggested *Homo faber*, „Building Man" as general theme; apparently to celebrate the sponsors rather than the workers. His programme is an excellent example of the way the creators of the Center, and especially J.D.R.Jr., saw and presented the complex. Obviously, the Center was not merely a business centre but a *national, political and civilization symbol*, expressing a need for universality and a wish to be the first and foremost in the world. Alexander was convinced that, beside art and taste, the RC was also going to re-establish the world of business, introducing a model for reforms necessary to lead America, and the rest of the world following behind, to a domain of welfare.[11] In his suggestion, Alexander appealed to general taste, to everyday „philosophical" ideas: the myth of technology being the tool for extending human power over nature was rather popular at the time. Yet, other contemporary interpretations presented the Center as a symbol of *everchanging and developing knowledge* (in fact, this was in the focus of most of the decoration, including Maróti's design) and as a *concrete representation of the creative power of modern civilization*, while giving a self-portrait of American civilization.[12]

The above ideas were fairly widespread and determined the interpretation of the Center. Alexander used them as a bases for building his final scenario, which defined the details, including the material, technique, colours and shapes, of each piece of decoration, as in the case of the mosaic decorating the Sixth Avenue entrance to the Radio building. It bears the title *Intelligence Awakening Mankind*, which was the topic of Maróti's design.

The program specification of the piece was the following: „A composition in which the figure of Intelligence (which has the double meaning of a state of mind and matter of information) should be responding to the Thinker, sending waves of sound throughout the Globe and arousing the public from its lethargies. The composition could be handled modernistically, somewhat after the pattern of the Last Judgment with a microphone replacing the temple of Doom and the soundwaves indicated as on color forms."[13]

The commission was given to Barry *Faulkner*, who, following the regulations, introduced Intelligence as a strange triumvirate in the focus of the mosaic: the female figure of *Thinking* (picture 4, 5), shown from the front, covered with a long veil, is accompanied with two different embodiments: *Written words*, presented as a man holding a book, and *Spoken words*, a woman with an explanatory gesture. They are to conquer the allegorical figures of ignorance, violence, poverty and fear, with

the help of sound waves (information conveyed by radio), which inexplicably end in flames. There are twelve female figures flying from the focus to the borders of the picture, alluding perhaps to a mass Annunciation or to the death angels of the Last Judgement. In a rather peculiar way, not even resembling to the traditional scholastic grouping, they embody the „sciences" that are to inspire mankind. (Religion, Drama, Music, Journalism, Politics and Poetry appears on the side of Written words, while Physics, Biology, Sports, Philosophy, Hygiene and the Media stand with Spoken words.)

The other pieces decorating the Center also sing the praises of intelligence; like *Paul Manship's* flying Prometheus statue in the centre of the RC, which holds the torch of intelligence (picture 6) or the figure of *Wisdom* in Lee *Lawrie*'s glass relief which decorates the main entrance of the central building (picture 7). The figure, recalling Blake's Creator, measures the frontiers of the world with a pair of compasses. The tribute to reason, so much emphasized by these works is in fact a tribute to the sponsors, since they are the ones who finance science and radio (i.e. propagators of its achievements); they are the ones who build hyper-rational skyscrapers.

The works of art mentioned above closely followed the part of the Bible which was quoted in Alexander's program (The Book of Proverbs, VIII 27-29). Indeed, Lawrie had inscribed the quotation referring to the power of intelligence present at all times and places. Moreover, he interpreted the quotation on the pictures on either side of „Wisdom" as if it referred to expanding cognition with the help of telecommunications. (The topic of Maróti's design was the same; the resemblance of the motifs suggest that he had used the same programme when making the plan.)[14]

True to the spirit of the program, the choice of the artists was made with great care. At first they wanted to ask Picasso and Matisse to paint the huge and infantile panes decorating the lobby of the main building. Rockefeller and his company did not really like or understand modernism, yet they thought these pieces would help to realize the desired „avantgarde image" and consequently, good publicity. The two artists flatly refused the commission, so it was given to reliable but not very talented academic artists, who followed the regulations of the programme most faithfully.[15] (The choice was assisted by the most conservative contemporary art historians, who, occupying high positions, were members of the Art Counselling Commission.)

MARÓTI IN AMERICA

Maróti worked in the United States from January 1926 to July 1932. His favourite idea of a sports-exhibition-university city in Lágymányos, a district of Budapest, which he was planning in the early twenties, seemed to have misfired; at that time it was difficult to obtain any commission at all. So he accepted Eliel Saarinnen's invitation to Cranbrook School (Bloomsfield Hills), near Detroit, since Saarinnen was an old friend of his, and by that time an accepted artist in the USA. Maróti's task was to decorate the buildings of the arts college (planned by Saarinnen) with stone reliefs and statues.[16] This college was later regarded as a cradle for American design.

Maróti's works were extremely successful and led to several other commissions; thus, in the beginning of 1929 he left Cranbrook School and organized an exhibition in the Institute of Arts in Detroit. He was elected a member of the Michigan Society of Architects in the same year. He also started to work with *Albert Kahn*, one of

the most successful architects of the age, who was designing factories, office buildings, private lodgings and apartments for almost all of the big concerns. Maróti designed frescoes and statuettes for some of the buildings planned by Kahn, including the Fisher Building in Detroit, The Kresge Office Building, the Times Building, the Hudson Motor Co. Building and the Foreman Bank in Chicago. After these successful and profitable commissions, from the beginning of 1930 to the summer of 1931 Maróti travelled in Egypt, Greece and the Holy Land, ignoring the fight for positions brought about by the economic crisis; he recorded his impressions in a series of crayon drawings.

We know nothing of the competition for the RC mosaic; neither the competition nor Maróti's name is mentioned in monographs about the RC or in handbooks of American art. Consequently, the only document proving his application for the commission are two letters to his daughter. I would like to take the opportunity to thank Márta Vajna for letting me examine these letters.

The first one, written on April 24, 1932, proves that the competition, to which Maróti attached great hopes, really existed, and he started working on the „most interesting venture in his life" with lots of ambitions.[17]

The second, extremely bitter and disappointed letter of June 6, 1932, was written after Maróti had been unsuccessful in the competition, saying that he was about to come home soon. It also mentions the fact that Kahn had informed him about „Faulkner being in close connection with the whole RC Company". If we compare the achievement of the two artists, we can understand Maróti's suspicions.

These were the facts; now for the suppositions. We have no information about the person who asked Maróti to participate in the competition; yet on the basis of their life-long friendship, close teamwork and Kahn's good connections in the upper circles, we might suppose that it was Kahn who encouraged or recommended Maróti to participate. This may explain why he received „a very kind" letter of comfort from Kahn after his „defeat".

It is again not clear whether Maróti was given a programme more detailed than the one mentioned above; it was not unusual in other competitions to give a hand-out one or two pages in length. Nevertheless, the motifs of Maróti's design significantly differ from Alexander's program or Faulkner's piece. Now let us examine the picture.

DESCRIPTION

At first glance, the most significant feature of the picture is its extremely long format (59 x 314 cm), in fact, it is an endless row of motifs.

The composition is dominated by decorative schemes. The whole surface of the picture is covered with a geometrical net of huge concentric semicircles and radiating beams, focused at the top end of the axis. The allegorical figures are „hung" on the net as mere applications — they have no connection with each other or with the pattern. So despite being focused in a central point, the picture is divided into an endless row of equally emphasized figures.

In the centre, there is a sitting, putto-like child, and a lying figure of a sleeping young woman, who rests her head in the lap of the boy. The identification is helped by the inscriptions beside the figures.[18] According to these, the almost bodiless female figure, dressed in floating draperies is the Greek *„Aeons"*, symbolizing the Past,[19] while the child is *„Our Age"*, representing the Present. (picture 11)

Yet the two figures create only a geometrical centre, since they are placed fairly high, with no emphasis on the size or shape, thus they are lost among the huge allegorical figures.

The most significant and active ones are *Beethoven and Orpheus*, (pictures 12-13) who, strangely enough, are placed on the two sides of the picture. Both appear in a geometrically stylised „electronic vesica quarter", which is ragged like a flash. Beethoven stands on the left, dressed in antique clothes, making a dancing step, his hands raised as if conducting. Orpheus is placed in the right corner, playing his lute. Both are surrounded by an electric-like halo, and they are connected with a decorative batch of wavy lines, which radiate from their body and coil across the picture. Beside Beethoven, there is a well, symbolizing the *Endless Music* ("Musica Infinita"), with a drinking couple of doves on its rim. An eagle with spread wings appears above Beethoven's head. Behind Orpheus, water springs from a rock, and a deer and a unicorn appear to symbolize the animals lured there by the sound of the lute. They are surmounted by a castle on a hill, which is, according to the inscription, *„The Burning Walhala"*.

Another connected pair of allegorical figures appears in the same size, floating in a similar cosmos decorated with stars, yet in a more modest „vesica", which refers to their lower position. They are the goddesses of *„The New Religion"* and *„Wisdom"*. Their connection is suggested by their identical appearance, clothes and their posture and gestures which are symmetrical to the axis. (Both rest one foot on a ball, floating in the cosmos, holding a star in one stretched hand and a book (Wisdom) or a hour-glass (New Religion) in the other. (picture 14, 15)

Between these figures from beyond we can see the sphere of humanity. A group of naked male and female figures, generally a symbol of humanity awakened to consciousness, appears between the goddesses. In the centre, a sleeping figure of *„Latent state"* appears, kneeling on a desert rock, with his head down and arms hanging free. (picture 11) The figure has his palms held upwards, as if asking for help. He is flanked by three female figures on each side, half kneeling, half sitting, with hands raised in a stretching position. They represent the process of *„The Awakening"*. (The transition is suggested by the rising heads and opening eyes.) To the right there is *„The Builder„*; to the left *„The Thinker„* appears.

The two marching groups between the goddesses and the heroes of culture represent the main classes of contemporary society. (pictures 14-15) On the left, we can see the *working class* (in overalls, with a car, a manometer or a sack in the hand) in front of skyscrapers under construction. Behind them there is *„Care"* (a figure with a baby, with one hand stretched towards the sky), with a figure of a capitalist engineer beside.

On the side of the group we can see a printing machine and an apprentice picking up the paper ribbon - the representatives of *„World Press"* - surmounted by the emblem of *London* (*"London.Television"*), with St. Paul's Cathedral in the centre. (picture 14)

On the right, placed symmetrically with the proletars, the marching group depicts the *intelligentsia* and the scientists. (picture 15) Here we meet the archetypes again: the equivalent of the old worker leading a child is now an old „professor" teaching his students; there is a „biologist"(?) in a white gown looking down his microscope (with the inscription *„Microcosmos"*), a „pilot", holding an aeroplane, and a „geographer"(?), equipped with a globe. On the

side, the picture of the printing machine and the apprentice appear again, now as an allegory of „*Book printing*". The group is surmounted by the emblem of *Washington*, with the Capitol in the centre ("*Washington. Television.*„).

There is no connection between the groups and the allegorical figures except for the two symmetrical, naked, angel-like female figures. One, „*The Voice from the clouds*" flies with a hand raised in blessing towards the workers. The other, identical figure, flying towards the white-collar group, is named „*World Fame*".

THE MEANING OF THE SYMBOLS

Since there has been no attempt so far to interpret the picture and no documents have survived concerning the artist's own interpretation, I shall try explain the motifs by comparing the classical iconographic definitions and the given task (i.e. to praise mass communication).

AEONS - OUR AGE

It was no mere chance that the figure of the child was placed in the centre of the piece, since among classical symbols it has always represented the mystic centre.

Traditional iconography distinguishes between three different meanings of the child figure.[20] One one hand it is the *messenger* (e.g. the angels in Christian iconography), on the other hand it is a *symbol of knowledge.*[21] It also represents the mystic centre, the constantly *reviving power of youth.*

Each of the three meanings can be connected to mass communication and may refer to the information circuit as the mystic centre of modern society.

Connecting Aeons, the Our Age may allude to the *union of past and present*, the importance of continuity. Perhaps the same idea is symbolized by the entwined limbs of the two figures, creating an interesting circle. The figures are the allegory of *intelligence* gained in the past but shaped actively in the present and spread by mass communication, the blessings of which can be checked on the figures below. (The different autologous states are marked with the motifs of *dreaming and being awake*; while the Present is active and awake, the Past appears passive and slumbering.)[22]

However, traditional iconography never uses children as the symbol of the present; nor young females as the allegory of the past. Traditionally, a child will represent *the future*, described together with an old man who stands for the past. Maróti's optimistic symbols advance the future and „rejuvenate" the past, considering the present as the start. Thus, he symbolically accelerates time and this fits well into the accelerated information stream of mass communication and the euphoric belief that it will serve progress.[23]

The pattern springing from the Past and Present group obviously refers both to radio waves and mental radiation.

Maróti reveals three types of information conveyed by the media. One is the *artistic*-musical one, represented by the two poet-musicians. The other is the scientific one, symbolized by the figures of Wisdom and New Religion, the group of scientists and Book Printing.[24] Whereas the third type of information is the political one, represented here by World Press.[25)]

ORPHEUS - BEETHOVEN

Orpheus and Beethoven, two heroes of culture from the classical and the modern world, are depicted facing each other. They create the real spiritual centre of the composition; their symbolic meaning extends far beyond music[26)] or even the arts - they

embody the conquering power of human creativity.

ORPHEUS

In the picture, Orpheus is depicted at the moment of creation. This differs from the traditional scene of the classical vases, where Orpheus can be seen sitting and singing with his head down in a melancholic posture, alone in deserted places of nature (seashore or forest). Here he appears to be active, stepping and moving his arms. The bent posture originally implied the inner struggle.[27] Here, together with the closed eyes, it was turned into a motif expressing concentration. Thus, Maróti was able to activate the concept of the passively meditating artist, by the extension of the operating sphere. This is expressed by the rays springing from Orpheus[28] that travel through the world, connecting Europe and America, affecting the whole of society, represented here by the two groups of workers and scientists. The aspect of the introverted artist of the classical world is readily turned into the activist artist of the modern age, interfering with society; or rather into the archetype of the American mass communicator. (The latter is a typical American concept, matching the utilitarian attitude of the New World and definitely differring from the aristocratic European aspect. It has two important features essential for an artist in America: professionalism and a certain commercialism.)

Nevertheless, Orpheus is more than just an artist [29], something which is emphasized by the inscription beside him ("Orpheus played - and the rocks moved - and built themselves into a city of harmony.")

However, this motif goes beyond the topic of the apotheosis, the omnipotence of art. Orpheus is shown as a demiurge of modern city and society, a titanic builder who raises and plans cities of skyscrapers. With his figure, Maróti is able to sing the praises of both the architects and the sponsors.

To do so, he chooses the *Apollonian* features from an originally quite complex Orpheus picture.[30] In classical tradition, Orpheus has two faces, one turned towards Apollo, the other towards Dionysus. The more popular version connects him to Dionysus, since his tragic death, the passionate love for Euridice, his journey to the underworld and his power to bewitch nature all seem to support this view. Yet his art, which is able to create harmony and peace, connects him with Apollo. According to the myth, Orpheus was able to charm the beasts and the wicked; when he sang the animals were lured there, sheep and wolves listened together. Even maple trees were affected and tried not to cast shadows on the meadow flowers, and the flowers and trees of the Olympus were moved. Maróti emphasized this detail in his Orpheus interpretation. However, in the original myth it is only the movements of the rocks that are mentioned; the rest of the inscribed text about the rising cities were added by Maróti to symbolize the Apollonian demand for order as well as art creating its individual world.

Yet, this motif was not Maróti's own invention; he took it over from Goethe. The evidence for this is the first sketch mentioned already, where he had copied Goethe's fragment from 1827, unpublished during the poet's life. The text was copied in the German original under the composition scheme; this is a rough translation: „Let us imagine Orpheus, who, upon receiving a huge and plain place to build, wisely chose the best point to sit down. Then, starting to play on the enliving strings of his lute, he conjured a spacious market place around him. The stones, filled

with singing and ordering, and sometimes luring sounds, tore themselves from their mother rock and, like it or not, started a wild dance. While dancing, they arranged in artistic and masterly shapes and forms to create rhythmic layers and walls in the end, as they should. Thus street could meet street; and there was no shortage of defending walls.

Sounds are gone, harmony stays. The citizens of this town are walking about in a forest of everlasting melodies. Their spirit is high, venturing ceaseless activities ..."[32]

The note on the sketch summarizes the same text. Yet the picture seems to contradict the inscription, since there is only one rock behind Orpheus, and this is stationary (holding the two animals that listen to his songs). There is city being built, either, only the burning, decaying Walhala.

The contradiction is caused by the fact that Maróti wanted to describe a new topic with a traditional, old scene. He used the most common type of Orpheus representation, the „Orpheus among the animals" scene, which was the exclusive topic of classical mosaic pictures.

The original scheme surrounds Orpheus with a great number of animals; only the Ancient Christian catacomb paintings use the „shortened version" (see e.g. the Priscilla catacomb), with only two animal figures. Thus Orpheus slightly resembles the figure of the Good Shepherd, depicted singing with one or two sheep around him.

Maróti used the shortened version,[33] although he abandoned the tradition of placing the deer and the ram on each side of the poet, putting them over the rock to symbolize the „miracle of city planning". Thus they were picked out of the unity of the scene, and were enriched with an emblematic role. This will lead to new associations: for the Hungarian public it might allude to the legend of the wonderous deer, while Christian believers may be reminded of various saints who had certain connections with deer (i.e.Hubert, Giles, Eustach).

With the Orpheus scene, Maróti - intentionally - hints at two other schemes of Christian iconography. There is a spring at the feet of the animals, which makes the scene similar to traditional pictures of deer drinking from the spring of everlasting life. At the same time, the motif of the spring brings up the ancient symbol of baptism and the Church.[34] The spring is located just beside Orpheus, creating the impression that it broke forth when it heard the music of the singer. This will again mean something different, comparing the scene to other spring miracles of Christ, Moses or St. Peter. All these motifs and allusions help to hallow Orpheus and what he represents: the mass media and their owners. (The spring here possibly refers to the inexhaustible flow of media information and its inspiring effect on society.)[35]

In the Orpheus myth, there are quite a number of legends that can be connected with mass communication. The most important one is where Orpheus name is connected with the invention of writing or with great journeys - e.g. to Egypt. The calming, relaxing effect of his music might also be related to the commonplace of television and radio providing „entertainment" and „relaxation".[36] Perhaps the stories about the hypnotic, soothing effect of his songs are even more important.[37])

Bunuel said[38], that cinema is a gentle method of hypnotization. Television is also able to overpower people - its irreal light almost bewitches the audience. (The expression „relaxation", used earlier, is a good example for the media's ability to switch off all conscious activities, to help us „relax" and wander off into a dream world.)

Maróti intentionally concealed some elements of the Dionysus tradition in his design, being aware of the fact that the Americans are doubtlessly attracted to an enthusiastic, unconscious, released Dionysian atmosphere, which is shown in their craving for parades and shows. There are dozens of mass festivals a year in New York alone, most of which must pass in front of the R.C., on the Fifth Avenue. (Perhaps this is the reason why Maróti depicted the classes of society happily marching on.)

To make his mythical figures general and fitting them into the universal aspect of mass communication, Maróti takes them out of their original mythical or cultural field and surrounds them with attributes from other legends. (This is why Siegfried's attribute, the Burning Walhala, is placed behind Orpheus and why Prometheus's eagle is above Beethoven. The Hellenistic and German myths are expanded with Christian legends, with motifs that can be identically interpreted, e.g. the drinking doves at the well or the deer at the spring.)

In German mythology, Walhala is the resting place of the souls of gods and glorified heroes. The *Burning Walhala* first turns up in Wagner's Twilight of the Gods. In Wagner's mythology, influenced by the 1848 revolutions, it was meant to symbolize the end of the period of feudal privileges. The city of gods, the home of privileges has to be destroyed in order to create the city of people on its ruins.

In the original legend, Siegfried represents the new, fearless human hero stronger than God, the übermensch, whose mission is to destroy Walhala. However, in the picture it is replace by Orpheus [39]; the falling castle of the gods is contrasted with the metropolis of skyscrapers, raised by the tune of Orpheus' lute. Thus, relating the German legend to the international population of the New World, he appoints the Americans to be the representatives of a new human species who will found a new, free and democratic order of modern metropolises in place of the aristocratic city of the gods.[40] If the „city of Harmony" refers to America, one might ask whether Walhala refers to the old world of Europe, mentally and physically destroyed and burnt in World War I.

Maróti's picture is a rare and interesting example for the fact that Wagner was an inspirer of various fields of art, even in non-German territories under German influence, since in Eastern Europe, Maróti received a German-style education.[41]

BEETHOVEN

Like Orpheus, Beethoven is depicted in an „active" posture, placed in the focus of the powers that rule the world. His body is also radiant and he is shown in the ecstasy of creation. Beethoven belongs to the tragic and romantic geniuses of art, usually shown as a lonely, introverted and ignored artist.

In contrast, Maróti, while retaining some of the romantic features[42], deprived him of the tragic ones, and instead of portraying the musician in the original, melancholic posture - with head down in his hands, like, for example, in Laurens's The Music - an allegory of Beethoven, without date -, he shows him stepping and flinging his arms about vigorously. Just like with the Orpheus figure, as well as other figures of the picture, the posture indicates the „principle of the largest surface", used in Egyptian illustrations.[43]

Beethoven's person was identified with the archetype of the artist in revolt during the Viennese Secession; since then he has often been associated with Prometheus. This is true, for example, for the effective statue by *Klinger*, where Beethoven is depicted sitting on a throne on top of a

rock, with an eagle at his feet. (picture 17) Maróti used the same topic; the only difference is that here the eagle appears floating above the artists, with wings spread. Thus, the originally hostile bird is turned into a protective, glory-like symbol, with a slight suggestion of the dove of the Holy Spirit.[44]

Maróti changed the other attribute of Prometheus, the dramatic rock,[45] for a more idyllic motif, the well of Musica Infinita.[46] Just like Orpheus's spring, it may stand for the ceaseless flow of information and music, conveyed by the media.

In traditional iconography, the doves drinking at the rim of the well, as well as the deer drinking from the spring, are the symbols of the souls thirsting for the blessing of Christianity. Here they can only refer to the consumers of communications. On both illustrations, Maróti follows the mosaics of the Galla Placidia mausoleum in Ravenna, which are devoted to the same topics. In fact, the shape of the well is absolutely identical to the one in Ravenna. The quotation fits well into the idea of continuity required in the program and, with the connection of traditional and modern conventions, it meets one of the basic requirements of art deco.

Classicization has always been an excellent means of power representation. With the application of Greek titans, Maróti is able to mystify the multimedia and its owners, and at the same time, satisfy the demand of the American public to see everything that is old or connected to European mythology with obligatory fascination and nostalgia.

Moreover, the figures of Orpheus and Prometheus were not chosen from among the heroes of Greek mythology by mere chance. Even in Ancient Greece they were the symbols of the artisans, work and technology — the gods of the ordinary people. This corresponded well to the hyperactive approach of industrial American society. In Maróti's picture, they represent order and the new, democratic human being, whose followers, i.e. the workers and the scientists, march together towards the realization of a new future, towards a world financed by Rockefellers.[47]

NEW RELIGION - WISDOM

In contrast with the symbols analysed so far, the rest of the allegories carry far more limited and less tangible meanings.

To begin with, the identification of the two allegorical female figures is rather uncertain. According to the inscriptions beside them[48], they should be connected with information conveyance and the concept of intelligence; perhaps they represent the two forms of intelligence implied by the Past-Present group, i.e. the rational and the religious experience.

The features of three classical goddesses mix in the figure of *Wisdom*. On one hand, it resembles Minerva, or *Pallas Athene*, the traditional representative of wisdom. She is ususally pictured in one of two postures: the more archaic sitting, or Polias type and the newer and martial stepping or standing, or Palladian, type, equipped with arms. In the picture, Maróti chose the second. Only the attributes are „changed": the usual spear in her right was exchanged for a flash, while the shield in the left was converted into a book. The batch of flashes is traditionally an attribute of Zeus, but it does not contradict Athene's myth since originally she was the representative of the flashes bursting forth from storm clouds; and in fact, this was the way she was born (bursting out of the head of Zeus). With Maróti, the batch of flashes may both refer to thoughts and to information bursting out or electricity indispensable for the operation of radio and television.

The third attribute of Pallas Athene is the typical helmet, enriched with a sphynx in the middle and a winged horse on each side. Maróti takes away the helmet and the animals, but leaves the wings, thus recalling another allegorical female, *Poetica*. The latter is usually portrayed with wings on her temples (the symbols of rapid thought), in a blue dress enriched with stars (!), holding a laurel wreath and a harp.

Moreover, the delicacy and ease of the figure, marked by the slim body, the wind-blown veils and the posture (resting one leg on a ball) reminds us of *Victoria*, the goddess of victory in the ancient Roman empire. Victoria is usually portrayed standing on a ball, raised slightly and holding a wreath (see Dürer's *Great Fortuna* (1500-1501)).

The figure of *New Religion* is the same; the only difference is the hour-glass held in her hand. Classical iconography attributes the hour-glass to Death, while on Vanitas pictures and on illustrations of St.Jerome it refers to the ephemeral nature of human affairs. Here it perhaps warns the sleeping humanity to take account of time passing and of the key importance of rapid reaction and the „time is money" principle.[49]

THE SPHERE OF HUMANITY

The message of the groups of workers and scientists has already been touched upon: they are the active representatives of awakening humanity. The illustration is a peculiar mixture of the dynamic marching of parades and shows and the closed and static genres of work; the groups seem to march on while, at the same time, parts are halted in a certain posture.

Behind the *workers*, the new Mary looks as if she is waving from a tribune, like a figure of Providence sheltering working people with her arms raised, and at the same time listening to the „annunciation" of the Sound. The „Capitalist", the male equivalent of Providence, stands beside her like a new Joseph. In Maróti's oeuvre, the fresco in the workers' casino in Csepel (a district of Budapest), (picture 19; 1919) can be regarded as an antecedent of the group of workers in this picture, since both pieces show a marching group lead by an old proletarian.[50]

Two angel-like female figures connect the classes with the spiritual centre, i.e. the intelligence symbolized by the Past-Present group. *Voice from the Clouds* flies towards the workers, whereas the intelligentsia is approached by *Fame*. Originally, they were identical; „Fame" was only equipped with *scales*, the symbol of justice only on the last version. In this case, it probably refers to the justice of deserved fame. This is emphasized by the controversial figure of Fame, who flies towards scientists, the potential beneficiaries of fame, uniting and mixing features of Justitia, and the archangels Michael and Gabriel. The scales are placed in Archangel Michael's hands in pictures representing the Last Judgment, whereas in symbolic illustrations they are in Justitia's hand.[51] The blessing and warning gesture of the figure recalls the figure of Archangel Gabriel in the Annunciation scenes.

And now we are back again in the centre of the composition, where there is a group symbolizing humanity awakening to consciousness.

THE „AWAKENING GROUP"

This group conceals many artistic references, and it was perhaps Maróti's favourite detail in the compositions. This is underlined by the fact that two years after the completion of the design he copied and

coloured the motif as a birthday present for his wife. (picture 20)[52]

Just like the Past and Present couple, the scene illustrates the ambiguity of dreaming and being awake. Meditation, thinking, awakening to consciousness and the desire to get away into the transcendental world were favourite topics in the arts at the turn of the centuries. Thus the pieces created in this period are full of figures depicted in the transitional state between dreaming and wakefulness. Maróti used the works of two artists when designing his picture. With the symmetrical middle group of six female ("Awakening") figures and a male ("Latent State") figure, he applied the motifs of two compositions by *Hodler*, entitled „Daylight" and „The Chosen"; whereas the starting point for the two side figures, representing the state of wakfulness, was undoubtedly *Rodin's* oeuvre.

Hodler on his *Daylight* (1900, Kunstmuseum, Bern) depicts five sitting and kneeling female figures in different phases of awakening. (picture 22) His middle figure is shown in a stretched posture, similar to the pose of Maróti's female figures. The typical posture of arms stretched in a V-shape towards the sky, taken over from Adam and Eve scenes, was quite characteristic of the turn of the century, symbolizing the desire to ascend into the transcendental world.[53] (In Hodler's pieces, A. Comini connected the posture with the movements of modern dances, and especially with the art of Rudolph von Laban and Mary Wigman.[54] On the other hand, Maróti's figures, and the stepping posture of Beethoven might also remind us of the Dancer statues of Elza Kövesházi Kalmár.)

The other picture of Hodler that inspired Maróti is *The Chosen* (1893-94, Kunstmuseum, Bern; picture 23), showing a defenceless boy, kneeling on a rock and praying in deep trance, among six sheltering female figures. The basic concept of the two pictures is the same. Likewise, the symmetry of the two Hodler pictures and the characteristic, energy radiating type of youth must also have influenced Maróti.[55]

The group can be interpreted as a visual prayer, since all figures are depicted in different poses of praying or asking for help. On the sides, they are flanked by the two types of the awakened humanity, the constructors of material and spiritual world: *The Builder* and *The Thinker*. (While the former is presented in a suffering pose, half collapsed, supporting himself and with eyes closed, the Thinker is in a further state of consciousness, partly upright; although he is chained partly to the earth, the stretched position of the hands turn the figure towards the sky.)

Their attributes follow tradition. The pair of compasses in the Builder's hands is a general tool of constructors; in the cycle of the seven free arts it is the attribute of geometry. As a sophisticated tool to determine proportions it is also a symbol of perfection; this is the reason why it appears often in the hands of The Creator. (Maróti apparently used the symbol to refer to the perfection of „new cities", skyscrapers, and indirectly the building to be decorated.)

The figure of the Builder lifts his right hand to his head — this movement recalls *Rodin's The Age of Bronze* (1875-77, Palais du Luxembourg). The statue was also called „The Awakening Man" (Homme qui s'éveille). Originally it was made under the influence of the trauma of 1871, and refers to the age of sorrow, pain ang grief. It radiates the transitional state between being awake and being depressed, which is so typical of Maróti's figure. The position of the right hand is attributed to Michaelangelo's Slave, now in the Louvre.[56] The other allegorical figure, *The Thinker* is also connected to the slave statues of Mi-

chaelangelo. The general meanings of the chain motif — human bonds, forming connections, and communication — fit well into Maróti's concept.[57] According to the traditional, abstract meaning it refers to the marriage of heaven and earth, which explains the ambiguity of the figure; desirous of heaven but chained to earth. Rodin expressed the state of realizing this basic question of human existence in many of his sculptures[58]; Maróti's model was *The Prodigal Son* (1889, Rodin Museum, Paris), showing a boy in an identical kneeling posture, with his hands stretched hopelessly towards heaven.

THE USE OF SYMBOLS - THE ROLE OF QUOTATIONS

As we have already seen, the picture is characterised by the piling up and mounting of motifs from different myths, a kind of excited collage technique. The constant spiritual and figural pulsation of the collage matches the rhythm of the centre of business life and the rapidity of information flow conveyed by the media. Maróti handles the mythological topics rather freely, exchanging attributes; at the same time he mixes different illustrational styles and uses the formal panels of art symbols in an astonishingly great number, even more than we are used to in postmodern ecleticism. The symbols are often deprived of their original meaning, and used as a mere decoration. This follows from the fact that he learned the trade in workshops of sculptural decoration[59] at the turn of the century. It was exactly this period and artistic field where iconography was made increasingly banal. As a result, the established models of the Baroque and Classicism became meaningless, their clarity vanished, the attributes were exchanged and the allegories became more confused than ever.[60] These phenomena can be well detected on Maróti's preparatory sketches,[61] which can be used as a perfect record of the process of creation.

THE COMPOSITION

The composition of the picture is no less jumbled than its iconography, mixing narrative and the symbolic types, using many and various sacral elements and recalling different types of religious illustration as a whole. The mother and son pair involves an inverted *Madonna* illustration, while the middle part implies an inverted and doubled *Annunciation* scene, where God is replaced by the messenger putto; moreover, there are two more angels mediating between the messenger and the people.

The triple division of the picture reminds us of *triptychs* while the symmetrical, elongated shapes recalls scenes of *The Last Judgement*. (This effect is emphasized by the middle figures, „awakening" or rising from the earth, from unconsciousness and by the „blessed" marching groups.)

With the application of different illustrational styles, Maróti sharply divides the mythical and the human world; while the symbolic figures are painted in the manner of Late Art Deco, the human beings are presented in a naturalistic way.[62] The motifs absolutely lack any connection, since the decorative border, like the tin frame of windows, separates them.

The picture claims the function of a centralized symbolic illustration; however, it lacks real focus. The central motif has no spiritual weight, its function is mainly decoration or genre; it is an idyllic derivative of Arcadia, unable to bind the stronger spiritual value of the other motifs together. Maróti does not explain what he means by the power and intelligence diffusing from the couple of the woman and the putto, pro-

viding only one sentence — „The Media is the Message" — and thus leaving the spiritual focus unoccupied. This pseudo-centralized composition is like a Last Judgement scene without the Pantocrator or like a „pin-rolled apse mosaic"[63], which mingles the methods of cycloramas and narrative frescos.

For the distortion of the character and the symbols of the picture we must blame the topic and ideology of the given programme. The latter was so alien to art, that Maróti, with his classical artistic education, failed to illustrate it in a way acceptable to the organizers of the competition.[64]

IDEOLOGY

Maróti had to express the ideology of the *New Deal.* This explains the optimistc tone and subject, the universal and militant features (e.g. the marching classes).

The whole concept is overpowered by this all-embracing, *totalitarian feature.* With his symbols, Maróti tries to grasp everything that existed or exists in time and space. He recalls the periods of world history: Walhala represents pre-history, while Orpheus the classical period of history; Beethoven stands for the modern age. With a strong bias towards the Anglo-Saxon civilization, he presents the Old and New World, using as emblems of London and Washington.[65] He parades all social classes and layers. (An irresistible urge for totality makes him place a harvesting figure, the representative of the peasants, among the students who listen to the lecture.)

The picture embraces all the spiritual spheres: natural (geography, biology) and social sciences (philosophy, politics), religions and mitologies (Hellenistic, German, Christian), and almost all branches of the arts (music, poetry, architecture, even film, marked with Garbo's name). Likewise, every means of transport or information conveyance are shown.

Maróti's work unifies all dominant trends of his age: Art Deco (the formation of the figures, theirstretched, slim, asexual features, geometrical patterns, symmetry, the unity of archaic and modern, the use of colours[66], elegance), neoclassicism (mythological topics, free implication of formal models) and, especially with the marching groups, socialist realism.[67]

Maróti's picture can therefore reasonably be grouped together with the art of the American sphere, best represented by the Rockefeller Center. American empirical art was a specific equivalent of the Soviet, German or Italian governmental-empirical representation. Contrary to European totalitarian ideas of praising the power of a race, a nation or communism, the American ideology preached the power of money and reason — with a rather limited meaning — over the world. In his design, Maróti praises the mass media as one of the main weapons of this superpower.[68]

NOTES

1. Museum of Applied Arts, Documentation Department. Krtf: 749,p.,c., 59 x 314 cm, marked at bottom right: „G.Maróti,1932."

2. See a pioneering study of Maróti's, as yet unresearched, oeuvre: Iványfy-Balogh, Sára - Jakabffy, Imre: Géza R. Maróti. Ars Decorativa 4, Budapest, 1976, 144.

3. Literature - as for example the excellent catalogue „Chicago in Birth", Paris, 1987 - does not mention such a type of building in Chicago.

4. This might be explained by the fact that some sketches, cut later and provided with the „Chicago"

inscription, were glued to the same sheet as the New York plans.

5. Krtf: 2825, marked at bottom right: Detroit, 1932. Maróti

6. Two other sketches are provided with the inscription „Radio City, New York". /Krtf: 1979/5-6; p,c, 18 x 16 cm and 16.2 x 9.7 cm/

7. It combines several functions of business life and mass communication, since beside the offices of world-famous companies, there are elegant shops, stores, theatres, architects' offices, and publishing houses lodged in the building.

8. Thus, for example, in the original plan, a lower middle building was surrounded by higher ones, in order to enable air, light and panoramic views to be the privilege of the offices in the skyscraper. However, during the construction the Chrysler Tower was finished, which made them change the original plan to „overbuild" the competitor, putting the highest skyscraper in the middle of the RC. So the original plan was reversed and the change was explained by the hope that the brilliant central building would raise the value of the property. Under these circumstances architects became mere drawers, to elaborate the technical details; having the future occupants with different demands and tastes in mind, they did not dare to make a comprehensive design and they kept changing the outlook of the buildings in accordance with these demands.

9. With the „cubes", the sponsors wanted to suggest their own attraction to modernism, in order to gain good publicity and popularity.

10. The meaning of the building is not carried by the coherent unit of shape, structure and decoration, but by the ornamentation of the surface only. The building is a mere surface, mask or props to hide the face of the sponsors.

11. „As a monument of *human skill and taste and imagination* it will be famous throughout the world of men ... On America life and society, and of the country at large, it is inevitable that it will have a profound influence. It will be influential first as a building enterprise, in the narrower sense of this phrase ... for both the nature of its architecture and the character of the venture as a business enterprise are bound to be watched with a keen eye to the following or rejection of its leads. It will be influential secondly in its effect on American taste, for the conscious effort to create beauty in the Center will compel the development of forms of expression which are novel and which if successful will open new avenues to American art. Finally, it will be influential socially, for it has at least the chance of becoming the first clear expression in our economic life of a *new social ideal, that is, of human welfare and happiness* as centering in the work that we do, and not in some incidental wage; if a whole population, such as Rockefeller City will possess, can be lifted into a finer life in their working hours, then the economic democracy of America will have begun *its answer to the Bolshevist challenge*. „ /a quotation from A.Balfour's R.C., New York, 1978, p.137. (author's italics)

12. As Merle Crowell, the public relations manager of the Center wrote, „This theme is intended to interpret our American civilization of the moment, its manifestations, its meanings, its promises. We are considering specifically the pictorial representation in Rockefeller City of where we have arrived and what we are going through as a people, physically, mentally and spiritually... as well as what we are about to go through. The past will be brought in naturally and briefly as a background, but the points of special interest will be developed from our life today." /See above, p.139/

13. See above, p.141

14. For example, Lawrie's composition was originally entitled *Voice from the Clouds*, but later it was changed for *Homo Faber*. The inscription „Voice from the clouds" also appears in Maróti's picture, as well as the figure of The Builder, depicted with a pair of compasses in his hands, as in Lawrie's mosaic.

15. The only exception is the fresco of Diego Rivera in the lobby of the main building which was entitled „Humanity at the Crossroads"; this, however, was destroyed because of the huge, painted Lenin head. /picture 8/

16. The most outstanding one among the pieces he produced here is the huge relief decorating the fireplace of the library /1928/, entitled *The Benefits of Intelligence*. It illustrates the history of mankind from the Fall up until Columbus's journey. The central allegory of Intelligence is the same couple of Mother and Son pair as the one on the New York design. /picture 10/ The other important piece is *The Gate of Intelligence*, which can be regarded as a preparation for the RC theme. /picture 9/

17. „My design is well on the way - I have never done such an interesting thing in my life, I have finished drawing three quarters of the picture, that is, the middle part, only the elaboration of the two sides - music and art is left and then comes painting, gilding and plenty of silvering. The figures are approx. 2.10-2.20 high... I can hardly wait to work on the large cartoon. Vederemo - *it's just has to be won*!" (Hungarian National Gallery, Document Dept., Inv. No. 232241/1991)

18. The inscriptions appear beside each figure; they are quoted in brackets and inverted commas.

19. One of the preparatory sketches is inscribed

with „Ages - Our Age, the Child". /Krtf No. 2826 p,c, 113.4 x 21.6 cm/ Aeons is the Greek term for past times.

20. I have used the following handbooks of iconography when analysing the subjects: *J.E. Cirlot:* A Dictionary of Symbols, London, 1962; *P. Diel:* Symbolism in Greek Mythology, London, 1980; *J.C. Cooper:* An Illustrated Encyclopaedia or traditional Symbols, London, 1974; *E. Kirschbaum*/et al./: Lexikon der Christlichen Ikonographie I-IV. Rom-Freiburg-Basel-Wien, 1974; *G. Ferguson:* Signs and Symbols in Christian Art, London, 1954; kori lexikon I-IV. (Lexicon of Ancient Times) /ed. by *Samu Pecz*/, Budapest, 1902-1904.

21. In alchemy, the figure of the crowned child is the symbol of the philosopher's stone; in mystical-heroic legends it is the teacher of wisdom, the solver of riddles - e.g. Oedipus -, the wise man rescuing people from monsters.

In Jung's explanation of dreams, the child is the mark of fortunate spiritual changes. According to him, a child always represents the sheltering, conciliatory powers of soul, which is the connection /coniunctio/ between the conscious and the unconscious.

22. A similar connection of the two time dimension is also mentioned in the PR manager's handout, mentioned earlier. /see Note 12/

23. The antecedent of the putto figure should be looked for in Art Nouveau; they are permanent on Maróti's ouvre of decorative sculpting.(e.g. the Fisher Building in Detroit, Cranbrook School). It was in fact modelled on Ede Telcs's 1903 putto frieze in the Budapest Academy of Music. It was also applied on his pavilion in Milan, as well as in his Zebegény country house.

The female figure originates from the Art Deco trend, with a hairstyle of the thirties. It is also present on Maróti's contemporary plans for small sculptures and wood reliefs. Its most interesting characteristic is the geometrical reshaping of the body, which emphasizes and at the same time sublimes the erotic features of the figure.

The rest of the picture is dedicated to optimism / like, for example, the marching groups/. Maróti accepted the expectation that the works sponsored by governmental or private companies of the New Deal should radiate optimism towards the American society, which was affected and exhausted by the crisis.

24. The ribbon inscription mentions the names of Gauss, Edison, Faraday, Loeb, Einstein, Eddington, Pasteur, Newton, Galileo, Eötvös and Bohr.

25. The ribbon inscription mentions the names of Ford, Mussolini, Rockefeller, Jeritza, Garbo, Lindbergh, Hoover, MacDonald.

26. The „Musica Infinita" inscription, appearing beside Beethoven, indicates that Maróti is applying the ancient concept of music, which was much broader than the meaning of today; it used to mean spiritual culture, and everything that is theoretical and artistic. /In the broad sense, music was first of all used for philosophy, poetry, and the science of prediction - while the Greek equivalent of real music was „harmony"./

27. See *W. Hofmann:* A földi paradicsom (Das Irdische Paradise), Budapest, 1987 p.143.

28. The coiling batch of rays connects two spiritual heroes of the ancient and the modern age, therefore it repeats the continuity concept indicated by the central group of Aeons and Our Age.

29. Tradition regarded him as a union of a poet, a priest and a magician; moreover, in some of the legends he is described as the son of Apollo. He was generally respected by religion, sometimes handled as a mythical figure, sometimes as a historical person. His name was connected with the establishment of various religious rituals and institutions.

30. The figure of Apollo has always been one of the main resources of artistic portrayal in courts and empires; we will meet him in the iconography of all despots from the Medicis to Louis XIV or Napoleon. Therefore, it was apposite for Maróti to use this figure when praising his would-be commissioners, the Rockefellers.

31. For this reason it could become the symbol of the everchanging artist.

32. *J. W. Goethe:* Antik és modern (Antique and modern), Budapest, 1981. p.703. Transl. into Hungarian by Dezső Tandori. A rough translation from the Hungarian by the translator.

33. The stretched hands of „Care" and the „Awakening group", as well as the doves drinking from the well and the deer drinking from the spring, recall early Christian reminiscences. A great number of drawings, modelled on ancient Christian pieces, were found in Maróti's bequest.

34. „Like a roedeer desirous of the water of the spring, so my soul brims with a desire for you, O Lord." /Psalm 42.2/ (a rough translation)

35. In the Orpheus mythology, the spring is also the symbol of nature grieving over his death. Tears appear on the rocks, swelling up the rivers. /On his death anniversary, the rocks of Rhodope cry for him again and again./

36. He has calmed the sea with his music /Philostr.imag. 2.15/, consoled the people of Minya over Hercules's departure / Val. Flacc. 4.85/.

37. With his magic song, he lulled the ever-

wakeful dragon who guarded the Golden Fleece into sleep /Orph. Ar. 943-1008/ and distracted it while the Argo went into the water. /Val. Flacc. 1.187/

38. *L. Bunuel:* Utolsó leheletem (My Last Breath), Budapest, 1989 p.76

39. Two equivalence of motifs can be detected in their legends. The first is that Siegfried also tried to imitate the songs of the birds, and, after drinking dragon's blood, he was able to understand them. The other is that both of them were fighting the dragon for a golden symbol: Siegfried for the Ring and Orpheus for the Golden Fleece. /However, the German hero fought with weapons whereas the Hellene fought with his lute./

40. This is indicated by the emblems of Washington and London above their heads, which are similar to *plans for the ideal city* or the illustrations of *the Heavenly Jerusalem.* /In the last period of his life, Maróti was often dealt with the question of the ideal city and the lost city of Atlantis. The reconstruction plan of the latter one shows the influence of Dürer's plans of the ideal city./

In the contrast of the new and the old city, the *water* of the spring /Life/ and the *fire* of Walhala /Death/ creates a pair exhibiting symbolic antagonism.

41. The figure of Wagner is justly alluded to in the company of his beloved Beethoven, for he belongs to the romantic, titanic type of artist; he is also more than a mere artist, there was a whole sect who respected him as founder, god and prelate in one person. In his first period, he was the composer of the public, and just like Orpheus's, his music showed Dionysian features.

As a musician-poet-architect-stage designer, he wanted to create a universe of his own — in visual art, Maróti is the follower of the Gesamtkunstwerk trends founded by Wagner. /All of Maróti's appreciators, including K. Lyka, has stressed his talent and skills in all fields of art./ His other important characteristic, the free exchange and mixing of legends and myths, also originates from Wagner. It was actually Wagner's influence that turned symbolism towards music and mythology, and Maróti could not get away from this influence.

42. Closed eyes, ecstatic expression of the face, loneliness, being close to nature, which is symbolized by the presence of animals. /See W.Hofmann, cited above, p.130 and on./

43. The Egyptian way of illustration was fairly popular in the American Art Deco /see the Chrysler Building/, as well as on mass products /such as jewels decorated with Nophretete heads/ and in mass communication /see for example the first film about Cleopatra from 1934, with excellent Art Deco costumes by Cecile B. de Mille/. In the case of Maróti, the precedents of this type of illustration - together with other types of archaism - can be detected on his reliefs in Cranbrook School.

44. On classical illustrations, Orpheus is often surmounted by an eagle with spread wings, representing the divine power. On one of his preparatory sketches, Maróti followed this model; it was changed for the burning Walhala only later.

45. Though the space of scattered stars around him also recalls the romantic commonplaces of loneliness and the height of the peak.

46. Since romanticism, the rock motif is the symbol of the tragic loneliness of geniuses. /see for example C.D. Friedrich: *Wanderer Beyond the Sea of Fog*, c. 1818; F.M. Brown: *Manfred on the Peak of the Jungfrau*, 1841; R. Rude: *Napoleon Awakes to Immortality*, 1847; J. Martin: *The Last Human*, 1849; P. Delaroche: *Napoleon on the Island of St. Helena*, 1852, J.E. Millais: *J. Ruskin*, 1853-54, A. Rodin: *The Thinker*, 1879-1900/

It is not by chance that Prometheus, the representative of divine intelligence towards people, appears here, i.e. on a picture symbolizing electric information conveying; Maróti has concealed his attributes in other parts of the picture as well. /An example is the rock below the figure of *Latent State* and the chain on the right foot of *The Thinker.*/

47. The two heroes were chosen to be among the most frequently illustrated figures of symbolism and Art Nouveau at the turn of the century, that is, when Maróti was still preparing to be an artist.

Orpheus became the symbol of love, the tragic nature of people's, and especially poets', fortune and the invincibility of artistic creativity in the 1890s, first of all in French and Belgian symbolism. /See Moreau, 1865; Delville, 1893; Redon, 1913-16; without date, Ferenc Helbing, c.1904.

At the time of Maróti's picture, i.e. between 1920 and 1940, Orpheus regained his popularity, especially in literature. /Rilke: *Orpheus Sonnets*, 1923; Cocteau: *Orpheus* 1991; and see also the works of Gide, Anouilh, Goll,and Jouve./ The closest analogy in American art is the *Orpheus' Well* by C. Milles /1838/, which stands in the same garden at Cranbrook School. /picture 21/

Maróti is likely to have been inspired by the allegories of music, poetry and arts that present figures playing the lute. By the turn of the century, these allegories were commonplaces. /See for example, Rosetti: *La Ghirlandata*, 1873; Delville: *Parsifal*, 1880; G.F.Watts: *Hope*, 1885; A.Osbert: *An Anthem to Sea*, 1893; M.Enckell: *Imagination*, 1895; E. Bernard: *The Poet*, without date; Klimt: *Musica I.*, 1895; *Music*, a litography from 1901; *Poetry* on the Beethoven frieze, 1902. They can

be traced back as far as Carus's *Hommage to Goethe*, 1832./

At the turn of the century, Beethoven's figure was also one of these popular symbols of music and art, especially among the artists of the Secession in Vienna. His cult reached its peak in 1902, when, at the 12th exhibition of the circle Josef Hoffmann converted the building into a pseudo-sacral shrine.

He used his own reliefs and other pieces by A. Roller, A. Böhm, Andri and other artists, e.g. a Beethoven frieze by Klimt; Klinger's Beethoven statue (1902, Museum der Bildenden Künste, Leipzig) was placed in the focus.

In his Art Nouveau period, Maróti often used Beethoven's figure, as, for example, in the music room, which he planned for the 1906 Milan exhibition. As in the Secession building, Ede Telcs's Beethoven bust was placed in the centre of the entrance hall.

The figures of Beethoven and Prometheus were first connected by Klinger in his already-mentioned statue. Maróti was certainly familiar with the statue, something which is proved by the main figure of his fresco designed for the Csepel Workers' Casino in 1919. It is a half-naked man, equipped with all characteristics of Klinger's figure, sitting on the central anvil-shaped throne (see Krtf: 2264, p.,p., chalk, tempera, 22 x 115 cm; picture 19).

Prometheus also appears on other pieces of Klinger, such as the last, 41st page of his engravings, also inspired by music, bearing the title Brahms's Phantasy. The influence of this engraving (*Prometheus Unbound*, 1894) can be well detected on Maróti's red chalk drawing (1930), now in the collection of the Budapest Museum of Applied Arts (see Krtf:2829, p, chalk, 20 x 15 cm, picture 18). Apart from thematic resemblances - both pictures depict Prometheus -, the mixing of ornamentalism, rough naturalism and symbolic eclectics (antique and Christian) also connect the two pictures.

The use of *the spring* and *the well* as symbols of endless and everchanging life, love and, in this case, art, was extremely popular in Art Nouveau in Hungary and abroad.

(The motif of the well as a symbol of art can be traced back to romanticism, e.g. to Overbeck's *The Triumph of Religion in Art* (1833-40). Other examples for the interpretation of the life-love-well in general: Segantini: *Love at the Spring of Life*, 1896; Serusier: *A Vision Beside the Mountain Stream*, 1897; Csontváry: *Mary's Well in Nazareth*, 1908; Sándor Nagy: *Bathing Family*, around 1910. In Maróti's picture, as well as in Klimt's frieze mentioned above, the well is interpreted as a symbol of music. An even earlier model is the back of a Ferenc Liszt plaquette, made by Fülöp Ö. Beck (1911, Hungarian National Gallery, Budapest), where the well is surmounted by the inscription „Musica Infinita", and there is an Orpheus-like, naked male figure, playing the violin beside. /picture 16/ (see Ildikó Nagy: Beck Ö. Fülöp Liszt Ferenc emlékplakettje (Fülöp Ö. Beck's commemorating plaquette about Ferenc Liszt) In: Müvészet Vol.XVII, 1976/1.)

Another model is a fresco by Aladár Körösfői-Kriesch (The spring of art, 1907), decorating the Music Academy of Budapest. Both the symmetry and the kneeling female figures show a relationship with the piece described above, explained by the fact that Maróti and Körösfői were close friends and colleagues.

48. Beside New Religion: „Bringeth nearer the stars", beside Wisdom: „Useth solar powers and raiseth humanity."

49. The symbolic female figures placed over balls were frequent commonplaces of public and decorative sculptors at the end of the nineteenth century. Due to his education, Maróti might have been inspired by them. (Some examples: A. Mercié: *Gloria Victis*, 1872-75; A. Falguiére: *Hunting Nymph*, 1884, A. Saint-Gaudens: *Diana*, 1893; J. Dalou: *The Victory of the Republic*, 1899.)

50. The universal models of this motif can be traced back to the middle of the 19th century (Menzel: *Iron Rolling Mill*, 1875, Nationalgalerie, Berlin), or rather to F.M. Brown's picture that praises labour (*Labour*, 1850, Birmingham Museums and Art Gallery). The ambiguous symbols, the rhetoric feature, the illustrative and comic characteristics - all resulting from the ideology of the painter - can be related to Maróti's painting. (cf. *Gert Schiff*: Zeitkritik und Zeitflucht in der Malerei der Praraffaeliten. In. Beitrage zur Motivkunde des 19. Jahrhts./ Studien zur Kunst des 19. Jhrhts./ Munich, 1970. p.172.) The design recalls G.P.da Volpedo's famous picture, entitled *The Fourth Class* (1898-1901), depicting a marching group of workers led by an old man. Beside him, there is a mother and a naked child, similar to the figure of „Care". Behind the group, just as in Maróti's picture, there is a crowd of men making vigorous gestures. However, the influence can only be seen in the ideology and the motifs. Maróti did not take over Volpedo's naturalism or critical approach; moreover, he used the motif in a picture that was designed to praise capitalism.

51. Maróti left off the other attributes of Justitia: the crown, the blindfolded eyes, the sword of punishing justice and the ball she usually stands on. (The ball is given to Wisdom and New Religion.)

52. Museum of Applied Arts, Documentary Department, Krtf: 2830, p.,c., chalk; 114 x 43 cm

53. This is expressed by Marées: *Periods of Life* (1873-74), *The Golden Age* (1875-85); Kupka: *The Spirit of Lotus* (1898); L.von Hoffmann: *Bucolic Scene with Bathers* (without date); Rodin: *Campuchian Dancers* - drawings, (1906); Duchamp: *Young Man and Woman in Spring* (1911); Kolo Moser: *Light* (1913).

The female figures in Hodler's *Daylight* are emanations of cosmic energies, similar to Maróti's characters, who are the receivers of cosmic radio rays.

54. *A. Comini:* Dance and the Dream: Hodler's Art Vis-á-Vis the International Scene 1881-1918. Lecture. Guggenheim Museum, New York, 1973.

55. This type, popular in Viennese Art Nouveau (and often used by Schiele, Klimt and Moser), also appears in Hodler's *Spring* (1905). /see also Klinger: *The Dream* (1897-1903) or Bernatzik: *Entrance to Paradise* (1905)./

About the overall influence of the two pictures mentioned above, see Hodler und das Schweizer Künstlerplakat. 1890-1920. (an exhibition catalogue), Kunstgewerbemuseum der Stadt Zürich. Zürich, 1983. Hodler's pure monumentalism, which necessarily drew him towards fresco-painting, could easily have inspired Maróti when painting his mural.

57. Traditionally, the chain is a symbol of marriage or kinship; however, it also means social or physical integration. For example, the Gauls were often linked by chains when going into battle to reinforce their feeling of interdependence and power. Besides, chains might represent - as shown by Egyptian hieroglyphics and the Mercurial caduceus - the ambiguity of chaos and evolution. In the picture, this is connected with the Orphean creation.

58. E.g. *The Thinker* (1880), *Eve* (1881), *Meditation* (a side character of the Victor Hugo statue, 1885), The Idea (1886), *Puvis de Chavannes* (1889) - all exhibited in the Rodin Museum in Paris.

59. After the impoverishment of his noble family, i.e. at his age of 15, he started to work in a workshop of decorative sculptors. By 1905, he had evolved his individual style but he always had to accept trends and styles from different masters (Alpár, Fischer, Quittner etc.). He managed to find his own variable a repeated ornaments of floral motifs, putto and female figures. See *János Gerle*: Határjárás. M.G. építészet és szobrászat határán (Walking the Frontiers. G.M. on the borders of architecture and sculpting.) In. Magyar Építőművészet. Vol XXIV, 1983/6. pp.50-52.

60. See Lajos Németh: A szobrászati műfajok alakulása (The Change of Genres in Sculpting). In. Magyar művészet (Hungarian Art) 1890-1919, ed. *Lajos Németh*, In. A magyarországi művészet története (The History of Hungarian Art) 6. Budapest, 1981, Vol.I, pp.88-89.

61. For example, on one of them we can see Beethoven and Bach together in the left-hand corner, while on the other Bach is placed on the facing side and his original figure is replaced by Orpheus. On this last version, most of the figures (e.g. Wisdom, New Religion) lack the inscription or the attribute. The figures of „Voice" and „Fame" are, for instance, absolutely identical; they are differentiated only on the last sketch, with the introduction of the scales. The burning Walhala does not appear here, nor „Care" can be seen behind the group of workers; it is only the „engineer" who is present, with hands stretched towards the sky. This gesture is taken over by „Care" on the last version, which lacks the printing machines, the paper ribbons and the apprentices, as well as the „television" inscription below the city emblems.

Therefore, a great number of essential and signifícan features are not there. At first, Maróti finished the composition of the groups with variable, general symbolic figures; it was only later that he defined their meaning with inscriptions and symbols.

62. Abstract and natural illustration mingle everywhere in the picture. E.G. the „classes" do not move in real space, however, their stepping motion is still realistic and defined in space. A water surface appears in the middle, separating the marching groups. Since they are surmounted by the portrayal of London and Washington, it seems as if they were standing on the shores of the ocean, the workers in Europe, the scientists in America.

63. I would like to thank Mr. Ernő Marosi for this remark, and as his respectful pupil, I would like to take the opportunity to congratulate him on his birthday.

64. As we have already seen, Maróti used only some elements of the given programme (like sound waves going round the world, the motifs of awakening, and the figure of The Thinker. Yet he did not follow the pattern of the Last Judgement, and, in contrast with Faulkner's Holy Trinity, he replaced the figure of Intelligence with a more complex couple of Past and Present (initiated by the public relation manager), adding a few further details. Like Alexander in his programme, Maróti used topics of religious literature and pictures, yet he enlarged the circle of the myths, changed the original meaning of the Orpheus and Beethoven symbols and directed the program of praising telecommunication towards the apotheosis of art in

general. In fact, he did not merely illustrate the program as most of the commissioned artists did but gave an interpretation as well. (Though there are some coincidences with Faulkner's picture, such as the central position of Intelligence, the triptych-like structure, the illustration of the workers and the annunciator figures.)

65. For the sake of totality, he uses the inscriptions „Micro- and Macrocosmos", rather accidentally. With a slight effort, one might also gather the five elements of alchimism in the picture.

66. The following instruction can be read on the preparatory sketch: „Half inch scale. The mosaic is 72 feet wide. Flat relief figures, covered with gold in gold mosaic. Background silver (argento granuloso) - frame flat profile ceramic.

67. This trend was exceedingly influential in the contemporary USA. At that time, Rivers and J.M.Sert were painting the frescos of the RCA Building, the main house of the RC; while Orozco was also living and working in New York. The American masters of socialist realism, e.g. Ben Shan, were also quite popular. However, the style of the above masters are dominated by expressionism, while the „marchers" of Maróti are closer to naturalism.

68. This might explain why he chose to use the Prometheus panel, which had a fairly important role in Napoleonic iconography (see for example Ingres: *The Apotheosis of Napoleon*, 1853; Girodet: *A Tribute to Napoleon*, 1802; Rude: *Napoleon Awakens to Immortality*, 1847; cf. *W. Hofmann*, cited above, from p.140 on.). He applies the Orpheus motif, which is also universal and bears the attributes of the bermensch, for the same reason. The size of these gigantic figures matches the size of telecommunication.

203

203. Alpár Ignác: A Hazai Takarékpénztár új palotájának Türr István-utcai kapuja.

203. I. Alpár: Das neue Palais der Vaterländischen Sparkassa. Tor in der Türr-István-Gasse.

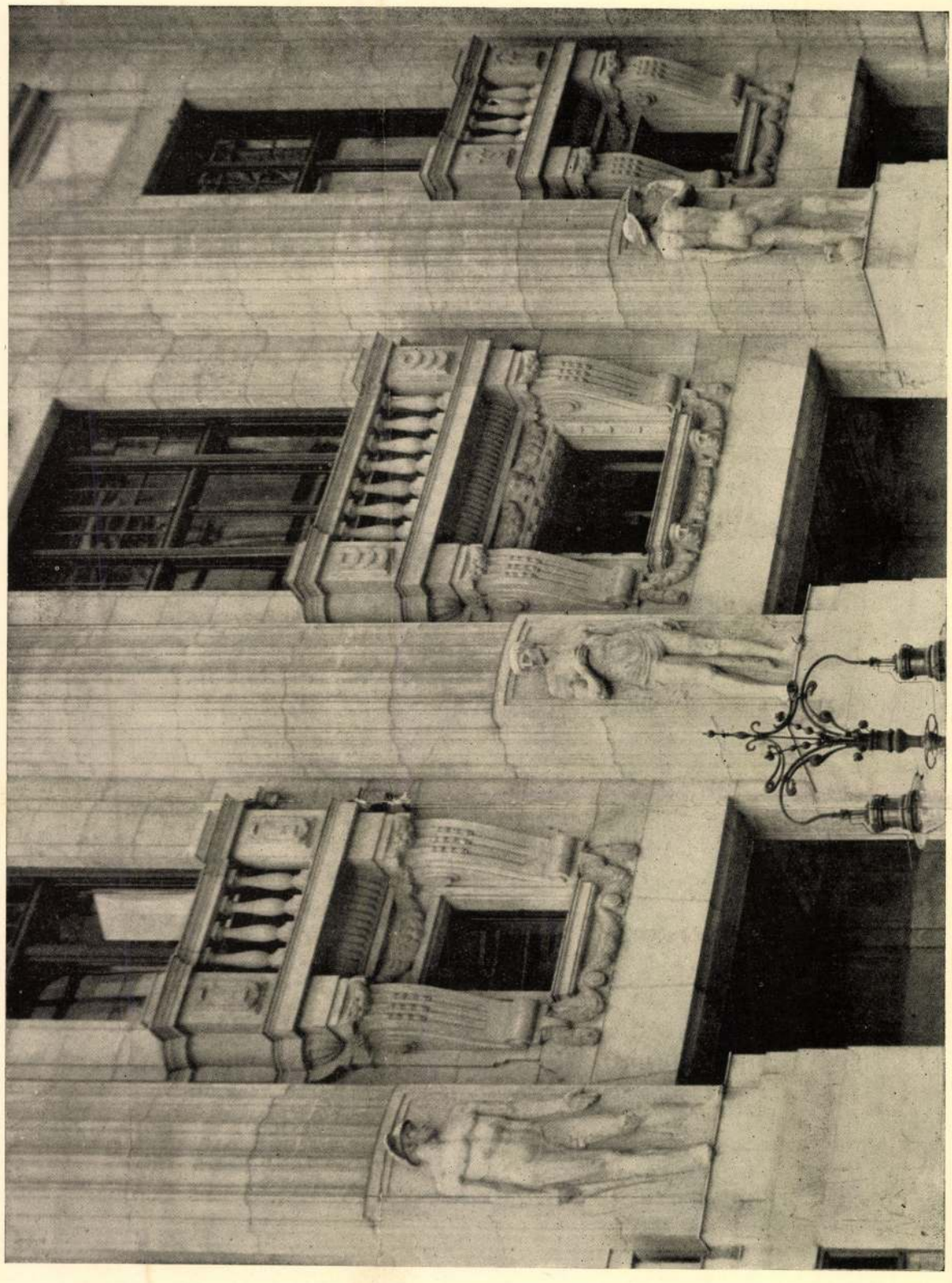

204

204. Alpár Ignác: A Hazai Takarékpénztár új palotájának homlokzatrészlete. A plasztikai díszek Maróti Géza műhelyében készültek.

204. I. Alpár: Teil der Façade des neuen Palais der Vaterländischen Sparkassa. Ausführung der plastischen Dekorationen in der Werkstätte G. Marótis.

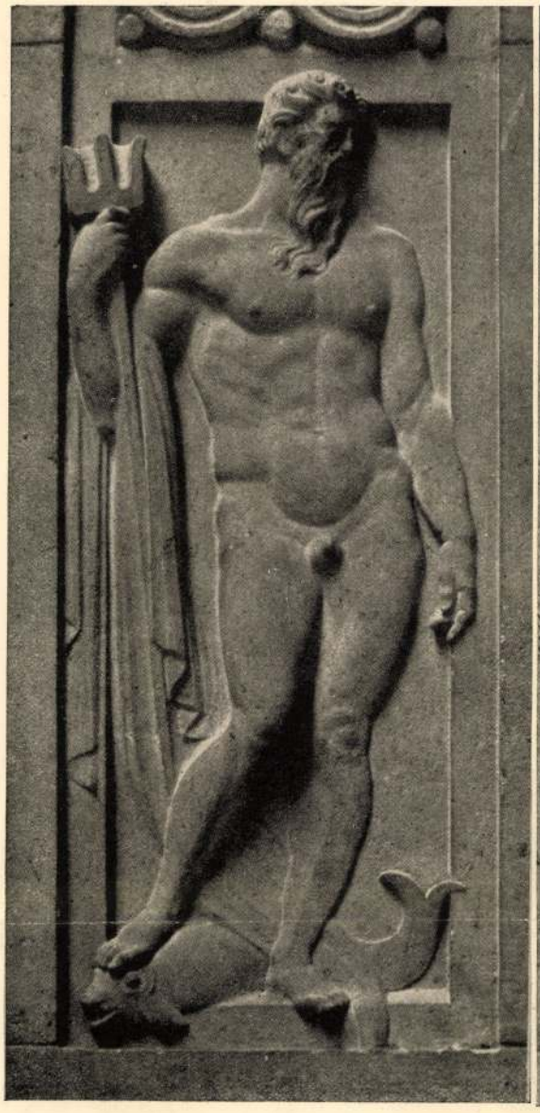

209

210

Alpár Ignác: A Hazai Takarékpénztár új palotája. 209-210. A főbejáró plasztikus díszítései. Készültek Maróti Géza műhelyében.

I. Alpár: Das neue Palais der Vaterländischen Sparkassa. 209-210. Plastische Dekorationen am Haupteingang. Ausgeführt in der Werkstätte G. Marótis.

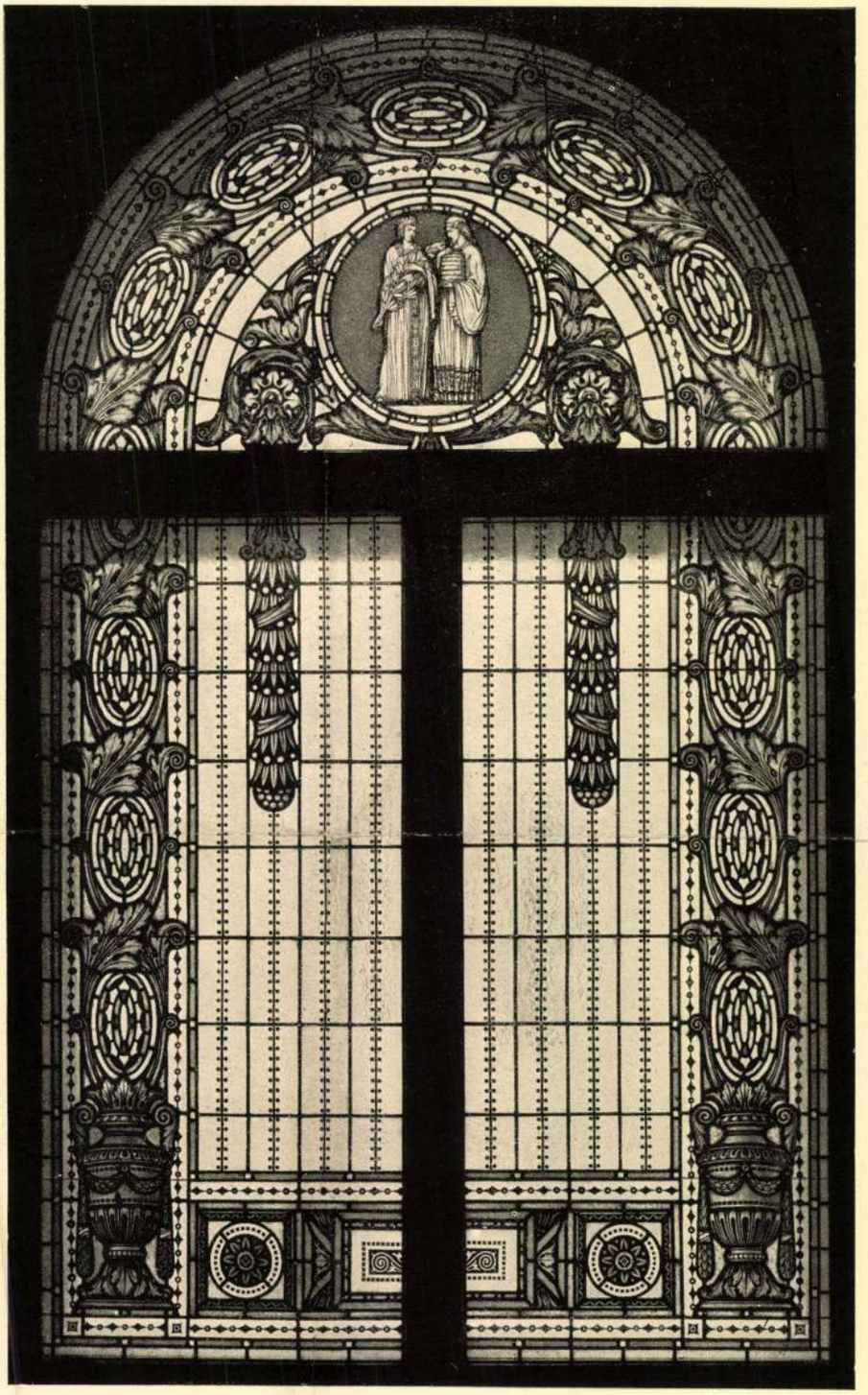

211

211. Roth Miksa: Festett ablak a Hazai Takarékpénztár új palotájában.

211. M. Roth: Gemaltes Fenster im neuen Palais der Vaterländischen Sparkassa.

alapították, s azon idők szellemében. Csakhogy azóta a világ nagyot fordult s éveken át a barok, a rokoko, az empire stilus dívott. Ezeknek kedveért szándékoznak az iskola három évfolyamához egy negyediket csatolni, melyben a növendék, kinek művészi ízlését az előző három év szigorú kurzusa már eléggé megfegyelmezte, bármilyen stilusban, egyéniségének érvényesítésével tervezgethetne.

A mi ránk nézve ma a legégetőbb, — az új művészet kérdése — Olaszországban még nem aktuális. A liberty stilt, a hogy itt nevezik, ugyanolyan múlónak nézik, mint a barok, a rokoko, az empire divatját. Az olasz iparművészetet nagy múltja nyomja. Az Itáliába özönlő idegenhad emléket akar magával vinni s az olasz iparművészet minden tehnikai tökéletességét ilyen emlékeknek, múlt alkotások másolatainak gyártására fordítja. De a festészet és vele kapcsolatban a grafikus művészetek terén már mutatkozik a modern irány. S ez azt a reményt kelti az emberben, hogy lassankint majd csak bevonul az új szellem az olasz iparművészetbe s az olasz iparművészeti iskolákba is.

Dr. Meller Simon.

Kossúth J. rajza.

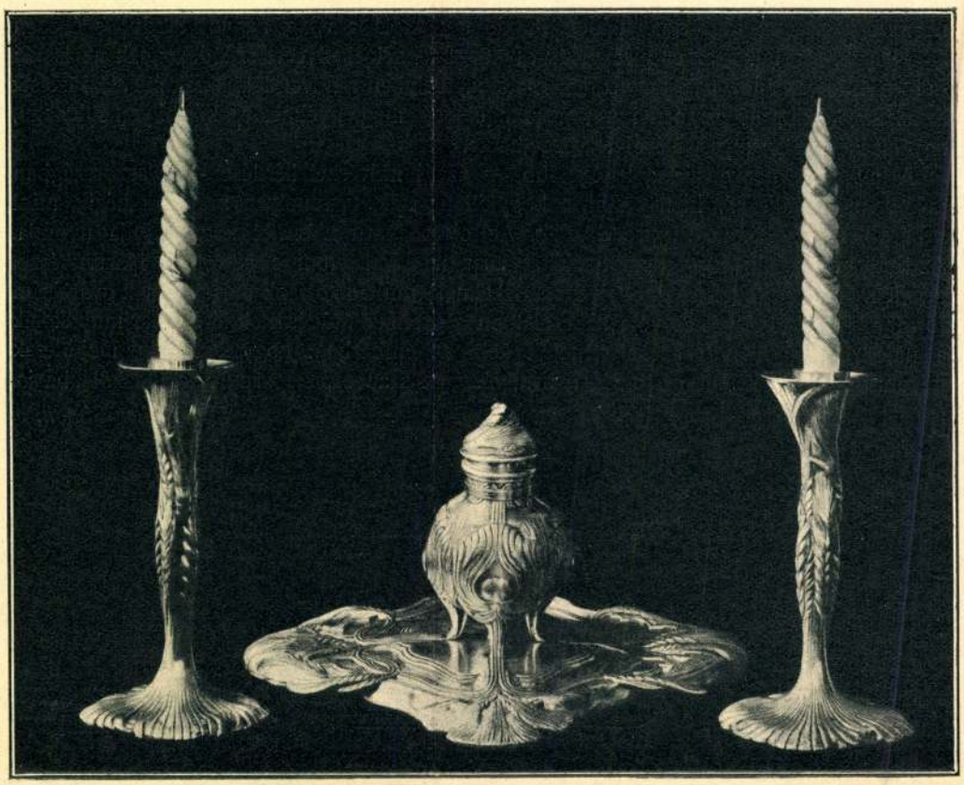

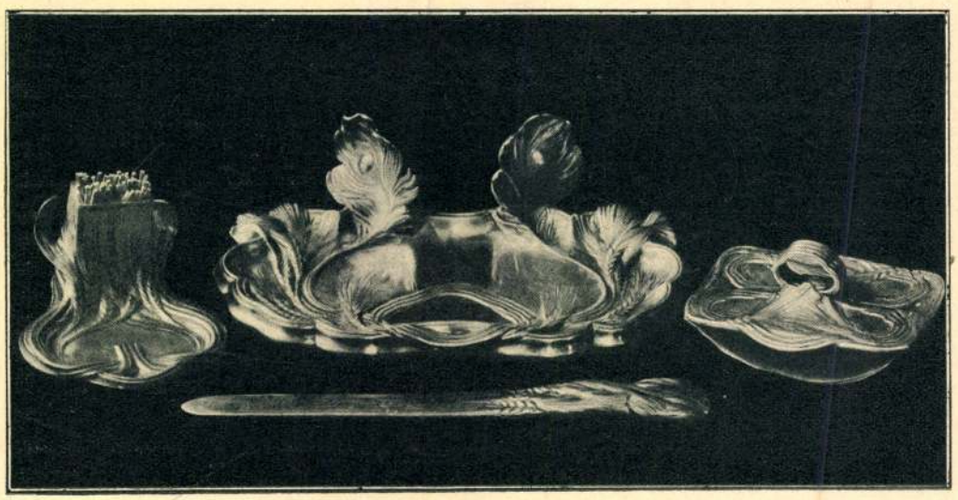

ooo IRÓESZKÖZ EZÜSTBŐL. ooo

TERVEZTE ÉS MINTÁZTA RINTEL GÉZA.
oo KÉSZITETTE RUBIN A. ÉS FIA. oo

Magyar Iparművészet
1900. 46. l.

FEHÉRVÁRI-ÚT 31. SZ. BÉRHÁZ.

TERVEZTÉK: FISCHER ÉS DETOMA ÉPÍTÉSZEK.

Maróti Géza

FEHÉRVÁRI-ÚT 31. SZ. BÉRHÁZ RÉSZLETE. TERVEZTÉK: FISCHER ÉS DETOMA ÉPÍTÉSZEK.

125

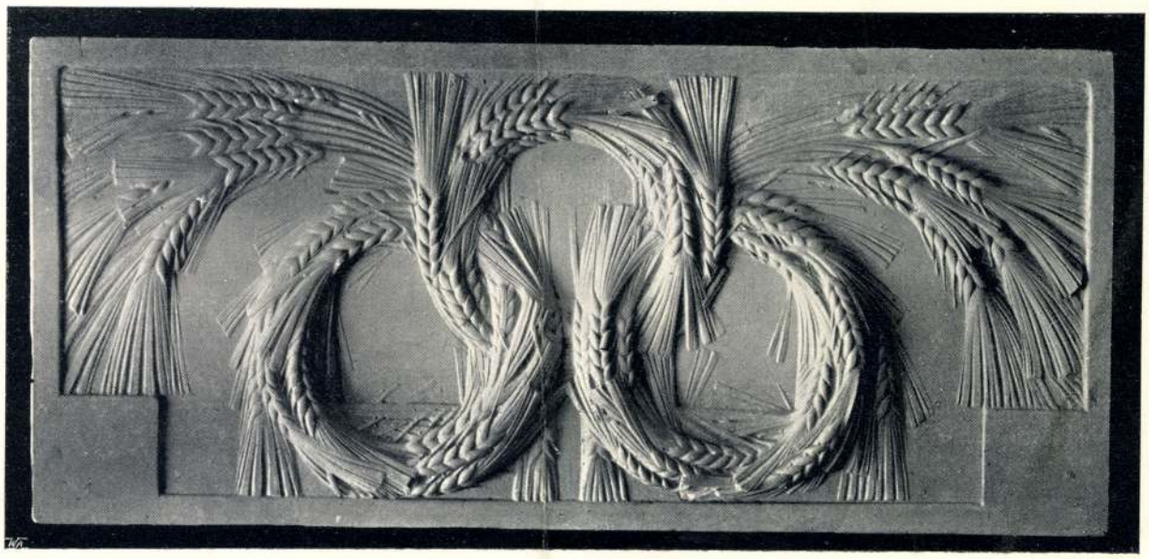

126

125., 126. MARÓTI GÉZA.

RÉSZLETEK A MILANÓI KIÁLLITÁS
MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORTJÁNAK
BELSŐ DÍSZÍTÉSEIBŐL.

122

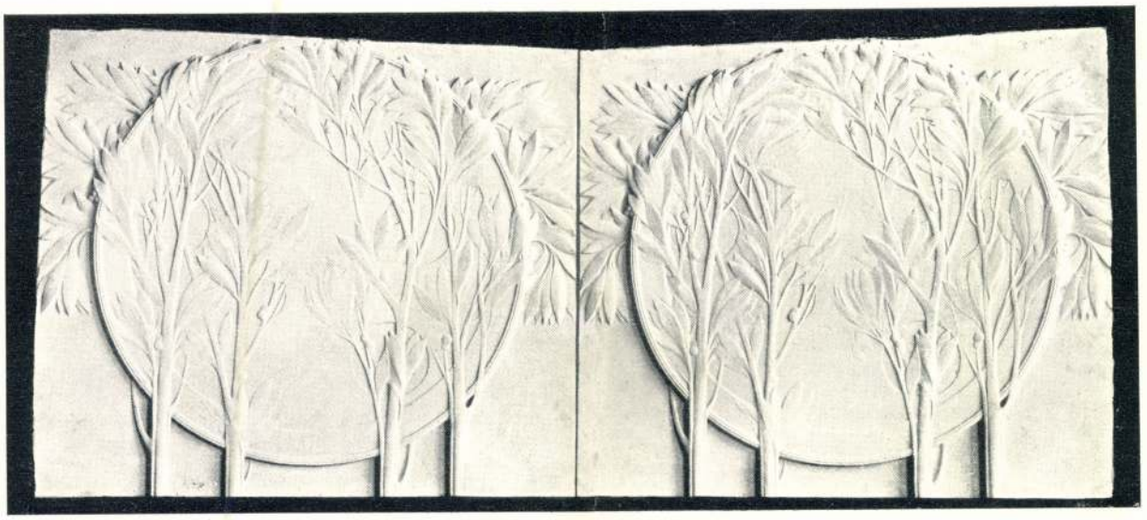

123

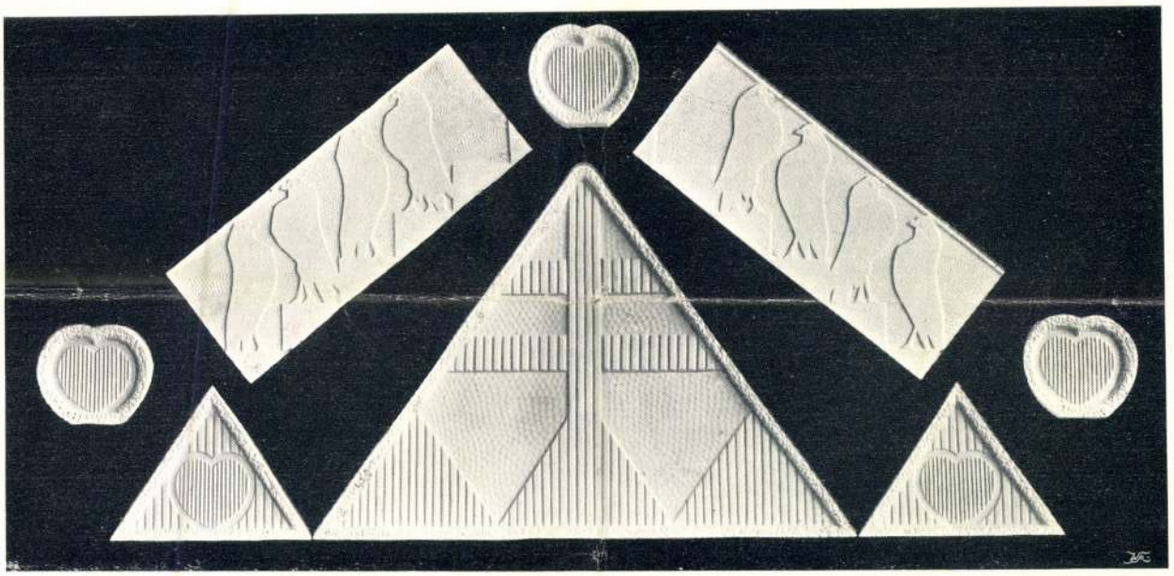

124

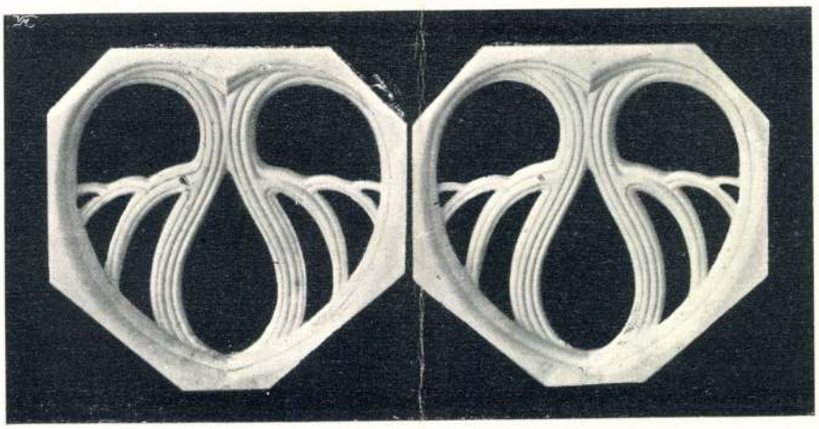

122., 123., 124. MARÓTI GÉZA.

RÉSZLETEK A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORTJÁNAK
BELSŐ DÍSZÍTÉSEIBŐL.

118

119

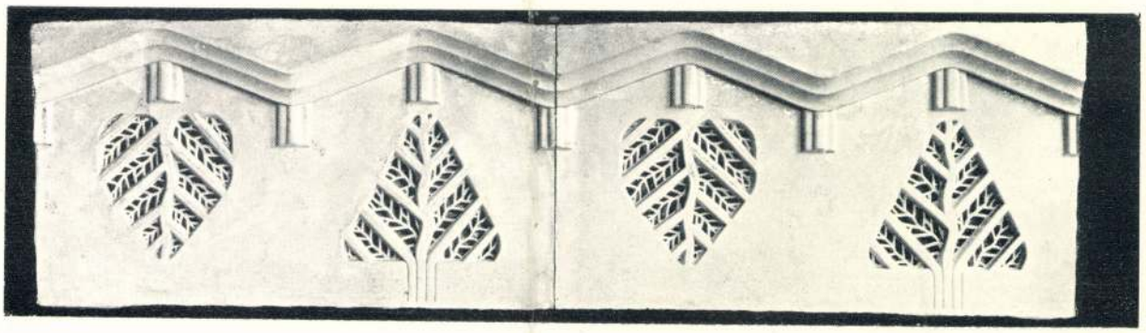

120

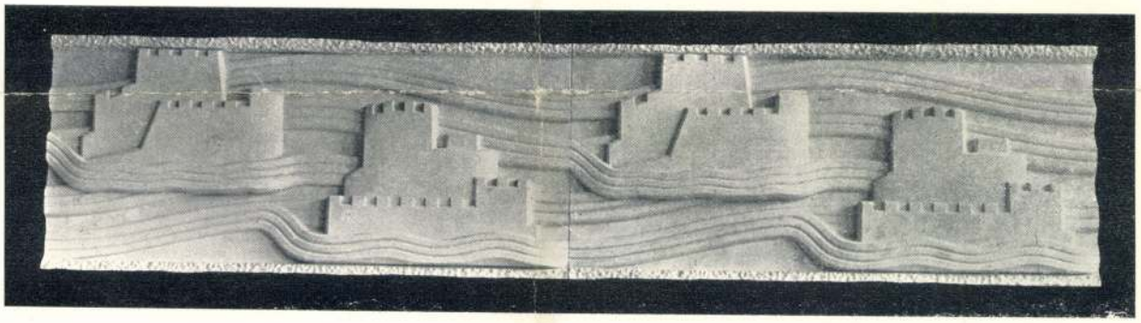

121

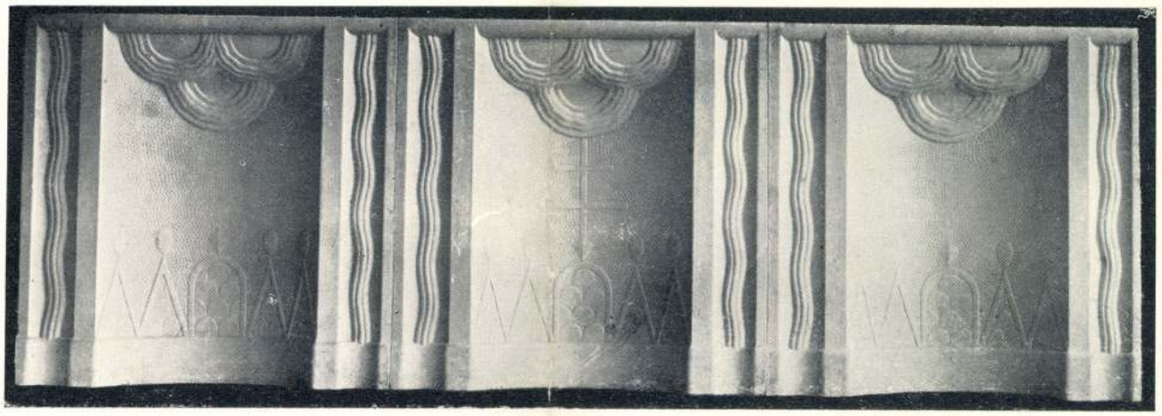

118., 119., 120., 121. MARÓTI GÉZA.

RÉSZLETEK A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORTJÁNAK
BELSŐ DÍSZÍTÉSEIBŐL.

116

A MUNKA CSARNOKA.

117

116., 117. MILANÓI KIÁLLÍTÁS.

A BELGA PAVILLON.

Magyar Iparművészet
1906. 3.17.

Maróti Géza, szobrász-festő-építész (1875-1941). 1. Folytatás.
Brody-Maróti Dóra: Apámról. Maróti Gézáról.

Apámról, Maróti Gézáról

Maróti Géza arcképe 1905 körül

Magyar Építőművészet,
1987. 4-5-szám,
49-old.

Maróti Géza szobrász-festő-építész (1875-1941). 6. folytatás.
Bródy-Maróti Géza: apámról, Maróti Gézáról.

Maróti Géza detroiti műtermében, amelynek falait saját rajzai borították, 1925 körül. (repr.)

Maróti Géza detroiti műtermében, amelynek falait saját rajzai borították, 1925 körül

Maróti Géza és Kós Károly vándorévtársként, 1904. körül. (repr.)

Magyar Építőművészet, 1984. 4-5. szám, 51-52. old.

Maróti Géza, zobrázz-rajtó-építész (1875–1941.) 2. Folytatás.
Bródy-Maróti Dóra: Apámról, Maróti Gézáról.

Maróti Géza a József utcai műtermben, 1901.

Magyar Építőművészet, 1987. 4–5 szám, 50-old.

Maróti Géza, szobrász-kő-építész (1875-1941). 5.) Folytatás.
Brody-Maróti Dóra: Apámról, Maróti Gézáról.

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5 szám, 51-old.

A velencei Magyar Ház részlete, 1909
Maróti megismételte
a milánói kettős búzakalászos ívet.
Az előtérben
Lajta Béla keresztelőmedencéje áll,
melyet Korongi Lippich Elek unokája
számára készített.

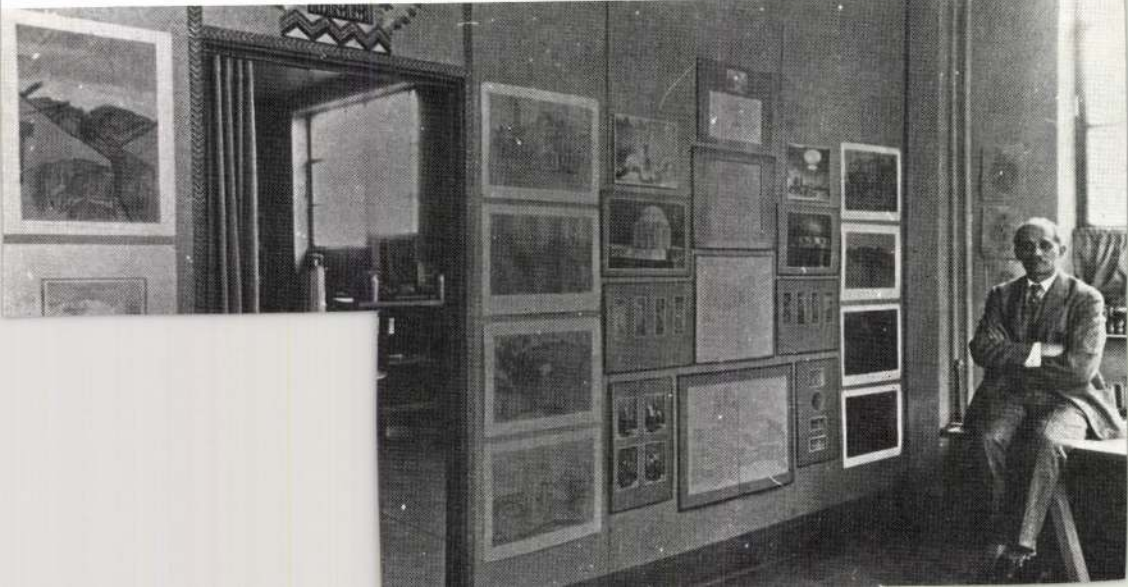

Maróti Géza, spobrász-festő-építész (1875–1941). 9.) Folytatás.

Bródy-Maróti Dóra: Apámról. Maróti Gézáról.

A lágymányosi stadion
és kiállítási
város tervének a Petőfi híd
és a Déli összekötő vasúti híd
közötti változata,
1934—36.

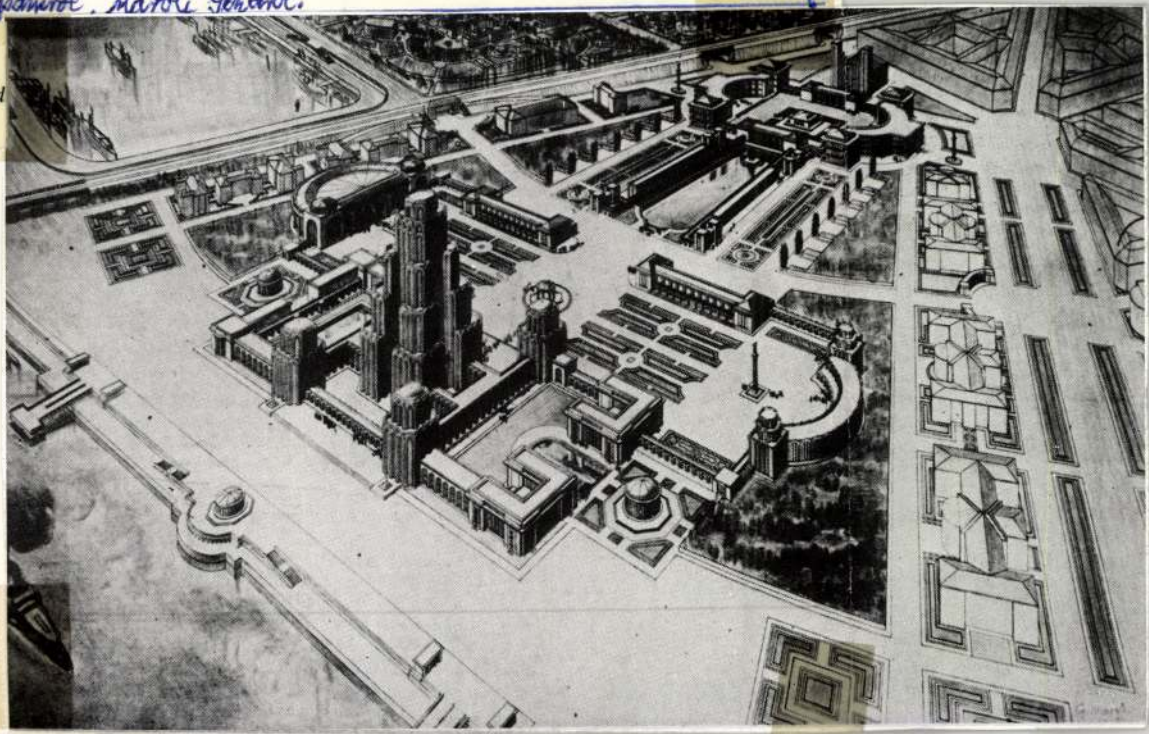

Magyar Építőművészet,
1987. 4-5. szám, 53-old.

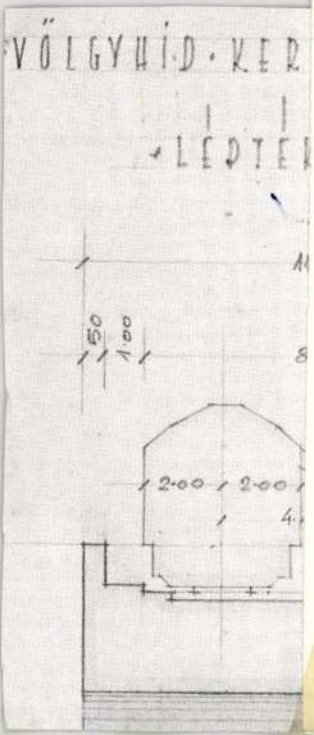
VÖLGYHÍD · KER
LÉPTÉR
50
1.00
2.00
2.00

Maróti Géza, szobrász-kő-építész (1895-1941). 8. folytatás.
Írta dr. Maróti Dóra: apámról, Maróti Gézáról.

A detroiti Fisher ház előcsarnoka
Maróti dekorációs kiképzésével, 1928

Magyar Építőművészet, 1984, 4-5-szám, 52-old.

Maróti Géza, szobrász-festő-építész (1845-1941). 4.) Folytatás.
Bródy-Maróti Dóra; Apámról, Maróti Gézáról.

A velencei Magyar Ház egykori főhomlokzata, 1909
(Reprodukció az MNG Adattárból, készítette Hasznos Zoltán)

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5-old. 50-old.

Maróti Géza, szobrász-festő-építész (1875-1941)
Brády-Maróti Dóra: Apámról, Maróti Gézáról.

4.) Folytatás.

A velencei Magyar Ház belseje a búzakalászos ívvel. Először itt szerepeltek a „halászszékek" és a hozzájuk tartozó asztal

Magyar Építőművészet, 1987. 4-5-szám, 51-old.

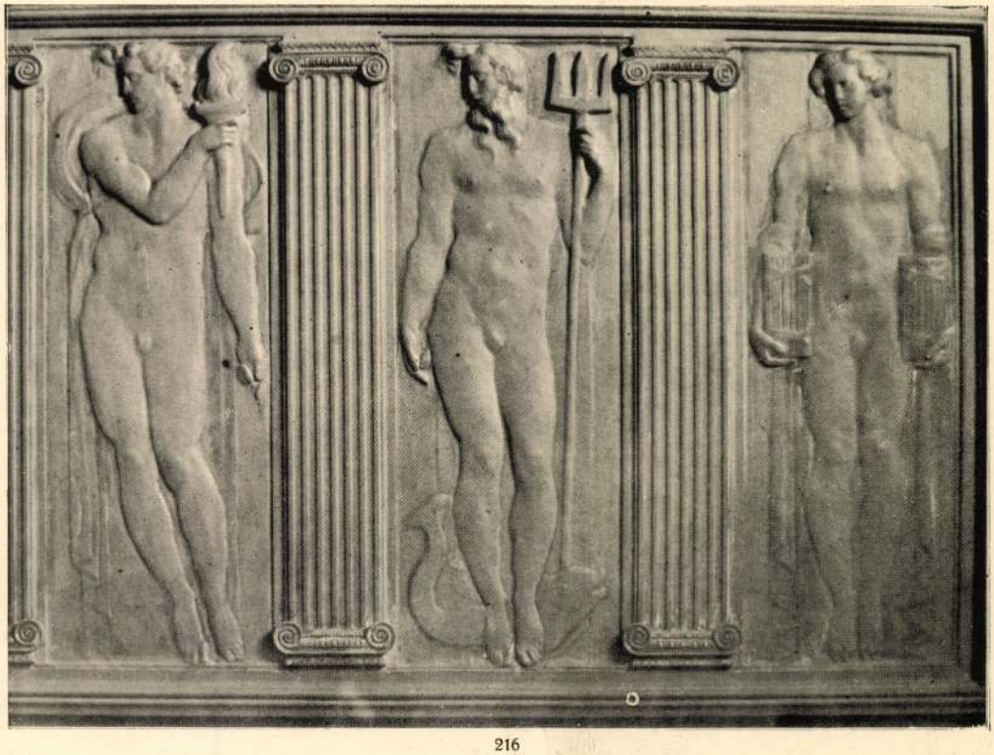

216

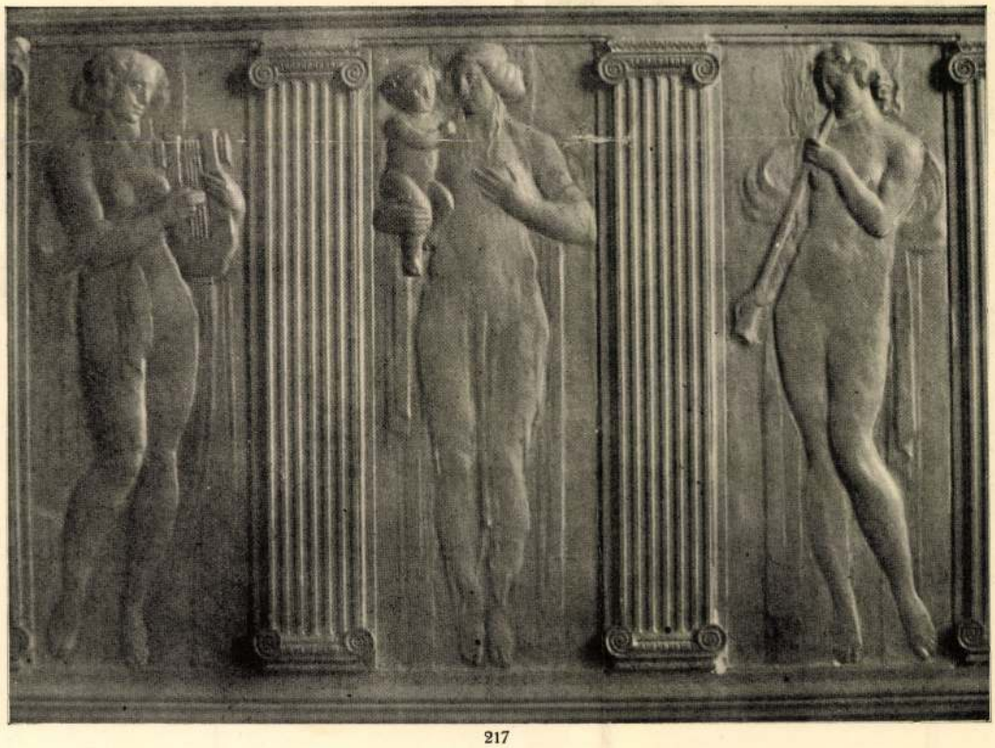

217

A Hazai Takarékpénztár új palotája. 216-217. Az elsőemeleti foyer mennyezetének részlete. Készült Maróti Géza műhelyében.

216—217. Detail der Decke im Foyer des ersten Stockes der Vaterländischen Sparkassa. Ausführung in der Werkstätte G. Maróti's.

218

218. Faragó Ödön: A Hazai Takarékpénztár új palotája ülésterének ajtaja.

218. E. Faragó: Tür im Sitzungssaal des neuen Palais der Vaterländischen Sparkassa.

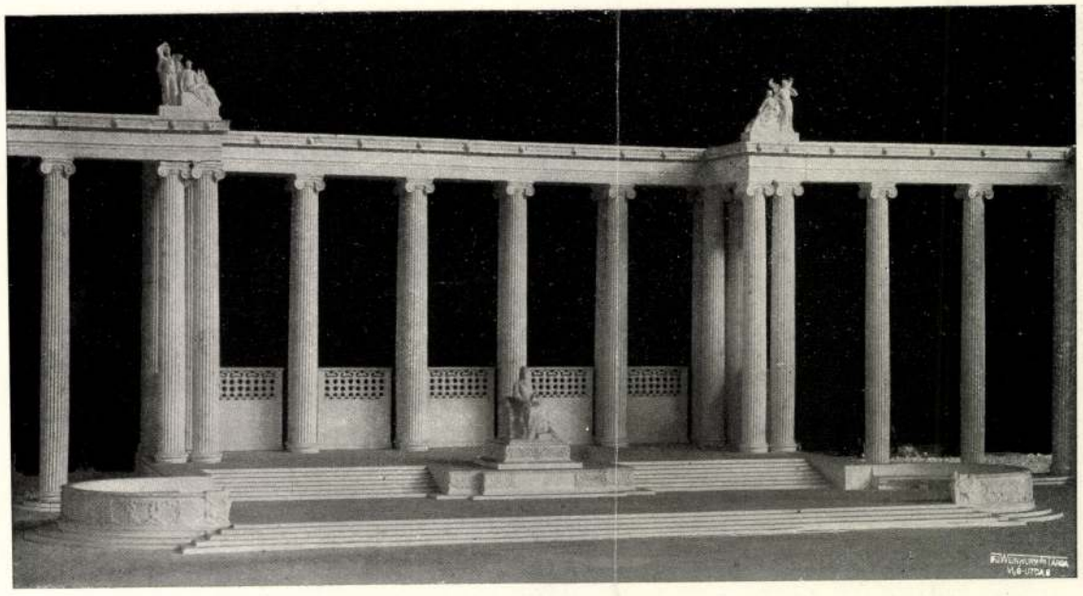

FÜREDI
RIHÁRD
SZOBRÁSZ,
LECHNER
JENŐ
ÉPÍTÉSZ

261

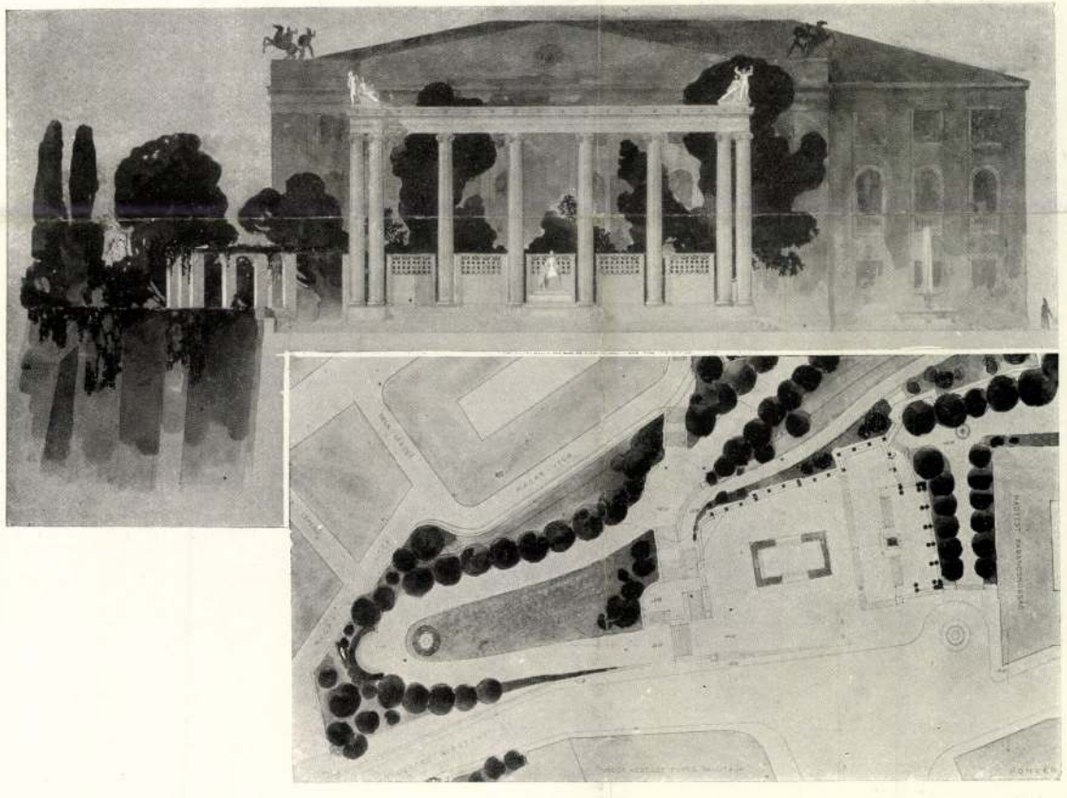

262

261—262. II. díj 2500 K (az építészeti részért). Várhegyi megoldás.

261—262. II. Preis. (Betrifft den architektonischen Teil des Projektes.) Geplant an dem Festungshügel.

MARÓTI GÉZA

263

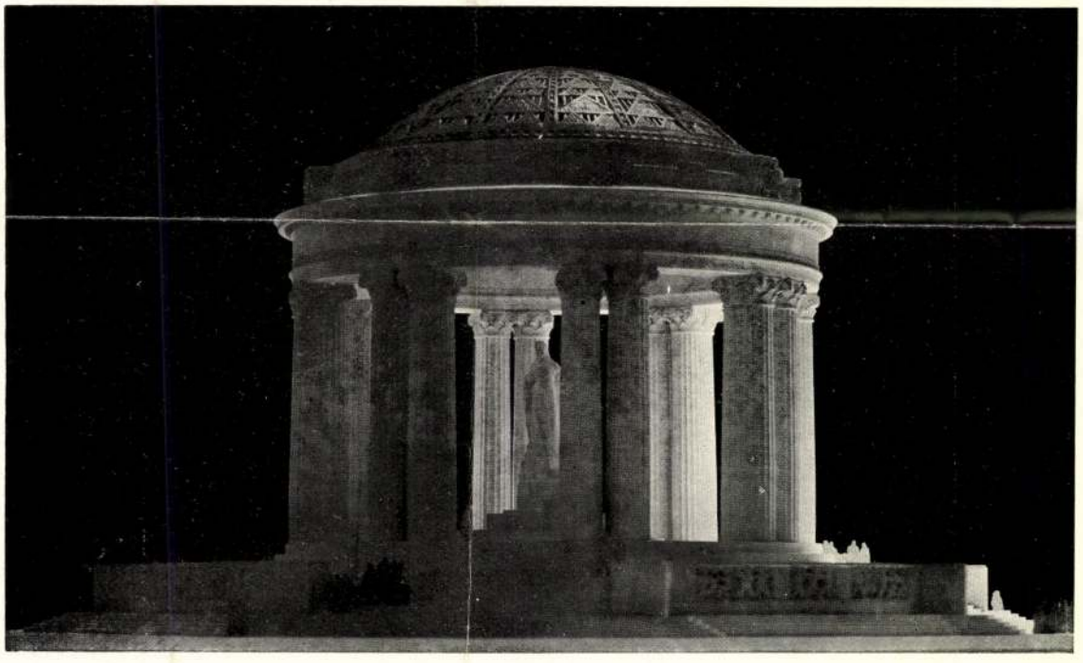

264

263—264. II. díj 2500 K (a felső terv építészeti részeért). Városligeti megoldások.

263—264. II. Preis. (Betrifft den architektonischen Teil des oberen Projektes.) Geplant in das Stadtwäldchen.

Magyar Iparművészet
1916.

Maróti Géza: Szabadság-szobrának részlete. ✦ Ungarische Abteilung. Teil eines Freiheitsdenkmals. ✦ Section hongroise. Fragment d'un monument de Liberté.

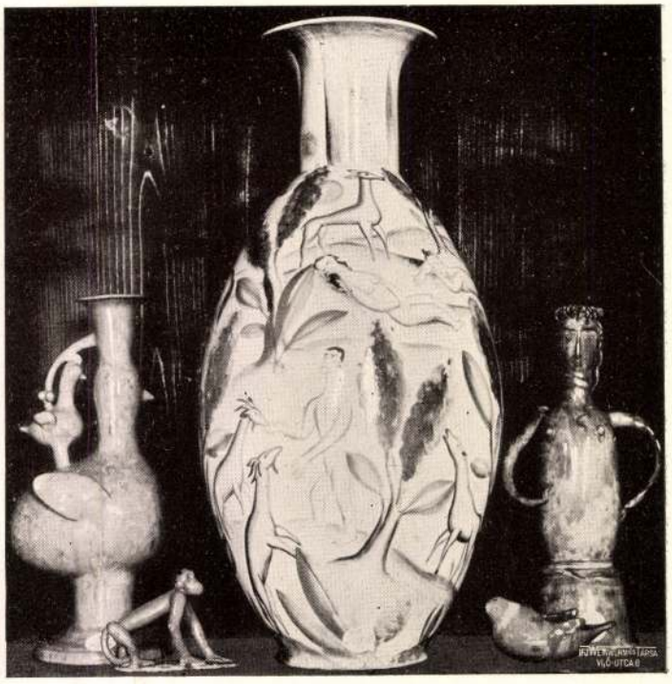

Gádor István majolikái. ◆ *Maróti Géza* olvasóasztala és székei, a középen *Simay Imre* bronz-majomcsoportja.
Aus der ungarischen Abteilung der Monzaer Ausstellung: *St. Gádor's* Majoliken. ◆ Lesetisch und Stühle entw. von Prof. *G. Maróti*.
Exposition à Monza. Section Hongroise. Faïences d'*Etienne Gádor*. ◆ Table de lecture et chaises.

támaszkodnak mégis elmult idők művészeti hagyományaira, hanem saját constructióiknak megfelelő formákat keresnek s saját koruk művészeti hitvallását követve saját lábukon járnak. Meg fog bocsátani a tervező építész, de a műtörténet aligha fog a XX. században épült renaissance conceptiókról úgy megemlékezni, mint azokról, melyek első sorban e század művészetét jellemzik. Mindez azonban mit sem von le azok értékéből, amit láttunk. Kiki saját művészi meggyőződését és ízlését követve fogja csak a legjobbat nyújthatni.

A palota központi fűtését *Knuth* Károly készítette. Csekélynyomású melegvízfűtésre van berendezve, 3 kazánnal működik, 68000 m^3 térfogatot fűt, s a berendezés m^3-kint 2·50 koronába került. Üzemköltsége évenkint és m^3-kint körülbelül 40 fillérbe fog kerülni. Igen érdekes a kazánok széntöltő szerkezete, mely kevésbbé tanult emberek kezelésére bízva is egyenletes tüzelést biztosít.

Az épület egész tetőzete tűzbiztos vasconstructio.

Az építésre a pályázatkor 3 milliom koronát irányoztak elő; tényleg azonban költséges berendezése és pazar munkája folytán ötödfél milliom koronát emésztett fel.

A kirándulókat azután Alpár frissítővel vendégelte meg, miközben a jelenvoltak nevében *Ney* Béla szakosztályi elnök megköszönte a szíves kalauzolást.

Alpár Ignác ezután átvezette az egész társaságot az épülő új tőzsdepalota munkálatainak megtekintésére. Az ott látottakról majd akkor fogunk beszámolni, ha az építkezés közelebb jut a befejezéséhez. *Lechner Jenő.*

A strike befejezése.

A budapesti építőmesterek, kőműves-, kőfaragó- és ácsmesterek ipartestülete által f. évi április 24-én életbe léptetett strike befejezéseül a kereskedelemügyi miniszteriumban a munkaadók és segédek megbizottai közt kötött bér- és munka-egyezség következőleg szól:

I. A munkaidő 1905. évi julius hó 29-ig napi tiz (10), 1905. évi julius hó 31-től kezdve napi kilenc és fél ($9^1/_2$) órában állapíttatik meg.

II. A munkabérek napi 10, illetőleg $9^1/_2$ órai munkaidő után számíttatnak, ezt meghaladó munkaidő után az alábbiak szerint megállapított munkabérek harminc (30) százaléka fizetendő többmunka címén.

Ha a munkások éjfél utáni egy (1) óráig folytonosan dolgoznak, akkor nekik egy órai közbeneső szünet megadása mellett a 30% többmunkabér helyett a napi 10, illetőleg $9^1/_2$ órai munkabérnek megfelelő összeg fizetendő.

Az előmunkásoknak, amilyenek például a kirakók (Anleger), beállítók (Einrichter), ívkészítők (Bogenmacher) a 30%-os többmunka fizetése, egy órával a munka megkezdése előtt és két órával a 10, illetőleg $9^1/_2$ órai munkaidő befejezése után végzett munkáért nem jár.

Ha azonban a rendes munka a napi munkaidő után azonnal folytattatik és abban a munkások átalában részt vesznek, az esetben a többmunkáért járó fizetés az előmunkásokra nézve is azonnal a rendes munkaidő megkezdése után veszi kezdetét.

A többmunkákat illetőleg a munkások képviselői elvállalják a kötelezettséget, hogy azoknak akadálytalan végzése tekintetében fognak munkástársaikra hatni.

III. A heti bérfizetés napján a munka csak délutáni öt — 5 — óráig tart, a mikor a kifizetés veszi kezdetét. A béreket a munkaadók ily napokon az egész napi 10, illetőleg $9^1/_2$ órai munkaidő után fizetik, ily napokon a rendes munkaközi szünetek fél órával megrövidíttetnek. Az ilyképpen megállapított munkaidő és a kifizetés e módja csak a munkarendben megállapított nyári munkaszakra vonatkozik.

IV. A mesterek kötelezik magukat, hogy segédszemélyzetükkel szemben méltányosak lesznek, csak oly követeléseket támasztanak velük szemben, melyekre azok képesek és elejtik e megegyezéstől kezdve az u. n. fekete könyvet.

A munkások viszont kötelezik magukat, hogy munkájukat szorgalmasan, pontosan végzik, munkaadóiknak és azok megbizottaiknak a munkarend keretében feltétlenül engedelmeskednek, azok rendelkezési jogát, a munkabeosztás, a munkások alkalmazása és esetleges elbocsátása tekintetében elismerik, a bizalmi férfiak rendszeréről a munkaadók és megbizottaikkal szemben lemondanak.

A mesterek megengedik, hogy a szakegyesületek megbizottja a tagsági járulékokat a munkásoktól — mindazonáltal a munka megzavarása nélkül — a munka szinhelyén beszedhesse.

V. Ha a körülmények és viszonyok úgy hoznák magukkal, hogy a munkát hétközben elháríthatatlan akadály, például elemi csapás vagy a munkaadó akaratától egészen függetlenül, önhibáján kívül bekövetkezett körülmény, mint hatósági intézkedés, per stb. miatt félbeszakítani kellene vagy azt folytatni nem lehetne, ez esetben a munkaadó a már tényleg kitöltött munkaidőre járó bérnek az illető eset napján való kifizetése mellett a segédszemélyzetet egészben vagy részben elbocsáthatja.

Egyéb körülmények beállta esetén, melyek a munkára zavarólag hatnának, a jelen megegyezés VI. pontjában megállapított vegyes bizottság illetékessége állapíttatik meg.

VI. A jelen megegyezésből vagy a munkarend értelmezéséből vagy az előző pontból származó mindennemű vitás ügy végleges elintézésére úgy a mesterek, mint a munkásoksoraból az illetők által e megegyezés tartamára választandó három-három, összesen hat tagból álló vegyes bizottság alakíttatik.

Ez a bizottság a maga kebeléből kisebb bizottságokat is alakíthat, de a tárgyalásokban mindkét félnek egyenlő számú taggal kell képviselve lenni.

Ha a panaszt tevő — munkaadó, akkor a bizottság tárgyalásain egy munkás tag elnököl; ha a panaszt tevő — munkás, akkor munkaadó elnököl. Az elnöknek éppen oly szavazata van, mint a bizottság más tagjának.

Ha a bizottság nem tudna megegyezni, akkor mindkét érdekkörön kívül álló elnököt választ magának a vitás ügy eldöntésére. Ha az elnök személyére nem tudna megegyezésre jutni, akkor felkéri a kereskedelemügyi miniszter urat e célra elnököt kijelölni. A bizottság döntése, oly eseteket kivéve, midőn a fennálló törvények szerinti eljárásnak van helye és a felek törvényes jogorvoslathoz kivánnak folyamodni, mindkét félre nézve kötelező erejű; a bizottság határozatának meghozataláig a munka meg nem szüntethető, sem munkás ki nem zárható.

VII. A jelen megegyezés 1908. (egyezerkilencszáznyolc) évi április hó 1-ig bir érvénynyel, mely idő alatt sem a munkások nem rendezhetnek strike-ot, boycottot vagy zárlatot, sem a mesterek munkás-kizárást, mire nézve kölcsönösen kötelezettséget vállalnak.

1908. január hó 1-ig a jelen megegyezés VI. pontja értelmében választott hat tagú vegyes bizottság tárgyalást indít a további időre szóló megegyezésre nézve.

VIII. A munkának miként való végeztetése a munkaadó rendelkezésének van fentartva, azonban a teljesített munkának díjazása csak az alábbiakban megállapított órabér szerint történhetik; a munkabér pontos és helyes kifizetéséért a munkaadó felelős.

A munkások munkateljesítménye tekintetében a munkások képviselői kijelentik, hogy munkástársaik teljes szorgalommal és lelkiismeretességgel fogják munkájukat végezni.

A munkateljesítmény tekintetében felmerülő eltérések fölött a jelen megegyezés VI. pontja értelmében választott vegyes bizottság határoz.

IX. A munkabérek következőképpen állapíttatnak meg:

a) 1905. évi július hó 29-ig a falazó kőművesek minimális órabére 44 (negyvennégy), a díszvakolóké 50 (ötven) fillér, azzal a megjegyzéssel, hogy a mely mester eddig ennél nagyobb órabért fizetett, azt nem szállíthatja le;

b) 1905. évi július hó 31-től 1906. évi március hó 31-ig az órai minimális bér: falazó kőműveseknek 47

korlátjait s az egymásra merőleges két tengelyben a felvezető négy lépcsőt. Ezek meghosszabbításában, a legalsó terrasse-tól egyforma távolságra négy diadalkapu áll, ugyancsak fehér márványból. A főtengely végén emelkedik a hatalmas köralaprajzú kupolacsarnok, ugyancsak magas hármas alapépítményen. A kupola térhatása megragadó. A római pantheont nem tekintve, kupola ily hatást reám nem gyakorolt. Az egész szerkezet fa. A massziv faoszlopokon nyugvó kupola a consolszerű alátámasztások szövevényes csipkehálózata, fölfelé mindinkább finomúlva. Az erős színek (túlnyomóan sötétkék és világos zöld, aranyozással) harmóniája, az alacsony oldalvilágítással, mely farácsos nyílásokon át szűrődik a csarnokba, — tökéletes. A mind fölebb hatoló pillantás mistikus félhomályban vész el. Az egész conceptió erőteljes, művészi, egységes gondolatot mutat, melynek hatása elmaradhatatlan. Az egész elrendezést sötét ciprus fasorok környezik. Ezeket az idő folyamán később ültették oda.

Hasonlóan megkapó a császári palota. Az egy hossztengelyben egymásután következő hét udvar, befelé hatolva mindinkább díszesebb kiképzésben és színezésben a hatás fokozását nagy mértékben segíti elő. Ez is művészi, egységes gondolat.

S nem mintha e műemlékek értékéből bármi keveset is elvonni merészkedném, csak a japán művészettel való összehasonlítás céljából tartom szükségesnek megemlíteni, de ezek az épületek ugyanily hatással bárhol, pl. a Rákosmezőn is felépíthetők lennének.

Más eszközökkel dolgozik a japán művész. Az ő alkotása nem reflektál arra, hogy önmagában gyakoroljon hatást.

A természetadta környezethez simul, annak mintegy művészi kiegészítő része. Ha nem félnék attól, hogy félre értetem, azt mondanám, a természet művészi decoratiója. Méretei az emberi testtel arányban maradnak, vagy az arányosítás lehetősége legalább is egyes részekben is fennforog. Az ötemeletes pakoda-tornyokban is, dacára a nagy méreteknek, az emeletsorokat körülfutó korlátnak a testhez mért magassága az arányosítást, mérlegelést lehetővé teszi. A symmetria törvénye legfölebb csak az egyes épületekre marad érvényes. Az egyes épületek elhelyezése a csoportosítás keretében lényegesen függ az épület rendeltetésétől és a természetadta viszonyoktól. E kettő határozza meg méreteit, körvonalait és színezését. De a környező természet rovására sohasem nyer hangsúlyozást. A japán építész nem rivalisálni akar a természettel, hanem annak hatását az emberbe ojtott szépérzékével művészivé emelni.

Japán templomot vagy különösen pagoda-tornyot épp ezért sohasem fogunk hegytetőn látni, mint ez pl. a nyugati nemzeteknél gyakori; inkább hegyoldalban, hol a hegy lejtőjének körvonalát kellemesen szakítja meg, de túlsúlyra mégsem jut.

Hogy ezek a különbségek a művészi felfogás dolgában a kinaiaknál és japánoknál fennforognak, annak oka, a lelki sajátosságot nem tekintve, nagyrészt a különböző természeti viszonyokban is rejlik, melyek Kinát és Japánt jellemzik.

Kinának azok a területei, melyeken a kultura fejlődése életerősen tört előre, a nagy metropolisok és azok környéke természeti szépségekben szegények, a főváros maga is, Peking kietlen síkságon terül el. Japánnak azonban úgyszólván egész területén, a zordonabb Jessot nem tekintve, gazdagon változnak a tájbeli szépségek. Az egész szigetországot bájos, erdővel borított középhegységek láncolatai hálózzák be. Ezekből valóban fönségesen emelkedik ki a Fuji-Jama, a hóval borított szenthegy orma. Ez az egy tüneményes, hasonlíthatatlanúl szép hegyalakulás már önmagában is bőséges tárgyat nyújt a művésznek, elsősorban persze a képírásnak.

A szigetek közötti beltengerek parvidékei igen gazdagok változatos panorámákban. A sok helyen szirtes partvidék már önmagában is lebilincselő hatást gyakorol. A kosuki, úgynevezett majomhíd, egy vadregényes szakadék fölött nemcsak mint tájkép, hanem mint fa-hídszerkezet is érdekes.

A hirosimai a tengerbe épített kaput, mely a jellegzetes japán templomkapu, a torii formáját mutatja, a japánok hazájuk egyik legnevezetesebb látványosságának mondják. Apály idején a partról száraz lábbal, dagálykor csak vízi járóművön közelíthető meg. (Folyt. köv.)

Az Osztrák-magyar Bank palotája.

A Magyar Mérnök- és Építész-Egylet tagjai m. hó 26-án megtekintették az Osztrák-magyar Bank új épületét, mely már teljesen készen van s csak belső berendezésén dolgoznak. A nagyszámú érdeklődőket a tervező *Alpár* Ignác építész kalauzolta s mindenütt beható magyarázatokkal szolgált. Az ércpénztár földszinti helyiségében kifüggesztett alaprajzok nyomán először is elmagyarázta tervének dispositióját. E terveket leírással együtt lapunk folyó évi első és második számában közöltük, azért csupán a látottak nyomán mondunk el egyet-mást. Az épület homlokzati architekturája roppant dimensiókban van tartva. Igy pl. a főpárkány magassága 25 *m*, az oszlopok 11 *m* magasak s átmérőjük 1·45 *m*; az ion capitelek szélessége 2·06 *m*; a főpárkány fogrovatának magassága 30 *cm*; a földszint feletti kordon-párkány lemezének magassága 80 *cm*; az emeleti ablakok 2·0 *m* szélesek és 5 *m* magasak. A homlokzat egész felületében *fenesi* (Erdély) kőből faragott burkolású. Nagyobb hordképesség és fagyállóságuknak fokozása végett a köveket magnesium fluattal itatták, miáltal melegebb, sárgásszínű tonust is nyertek. A homlokzat legszebb dísze az I. emeleten körülfutó, körülbelül 3·5 *m* szélességű friz, mely az egész épületen körülfut s a kereskedelem, pénzkészítés és banküzlet történetét ábrázolja. A reliefsorozat — melyet *Senyei* Károly mintázott és faragott kőbe — a cserekereskedés egy jelenetével kezdődik, bemutatja az érckohászatot, a pénzverést különböző stádiumában, végül a pénz áldásait, a művészeteket, melyek alakjai között látjuk az épület tervezőjét is, az ipart, — kereskedelmet, állattenyésztést, mezőgazdaságot stb. A homlokzaton még 4 ülő szoboralak is van, ezeket *Toth* István készítette, a holdutcai attikán ülő csoportozat *Radnai* műve, a többi alakokat pedig *Róna* faragta.

Az épület belsejének legérdekesebb része a hatalmas tresor, melyben a bank által kibocsátott papirospénzek arany, ezüst stb. ellenértékét őrzik. A 3 emeletre osztott tresor modern berendezése ez idő szerint páratlanul áll egész Európában. Most a bank hasonló berendezést létesít Prágában épülő palotájában is. A tresor-complexum úgy van szerkesztve, hogy oda csak egyetlen egy ajtón át lehet bejutni, az 1 *m* vastag csömöszölt bétonfalak és 1·50 *m* vastag béton- és portlandcément-alapozás, a borító vaslemezek és a vasszerkezetű belső rekeszrendszer teljes lehetetlenné teszik a betörést; mindamellett rendkívül egyszerű az ellenőrzés s igen könnyű a felhalmozott értékek áttekinthetősége.

A palota belső architekturája sok finoman megkomponált részletet mutat és művészi élvezetet nyújtott a meghivottaknak. Különösen feltűnő szépek a vestibulum és főlépcsőház búzakalászos szobrászmunkái, melyeket *Maróti Rintel* Géza mintázott. E helyen azonban a művészeti kérdésekben köteles őszinteséggel ki kell térnünk egy itt lefolyt incidensre. A főlépcsőház bemutatásakor ugyanis azt mondotta Alpár, hogy „ez tiszta renaissance conceptio, csupán a díszítő motivumaiban modern; ez a helyes, mert e szép alapformákat kiforgatni bűn". Hát igaz! „Bűn" volt az egész XIX. század második felének építészete, vétkeztek mindazok, akik a bérházak 4—5 emeletsorba elhelyezett ablaktengerére kiméletlenül ráhúzták az olasz paloták jól-rosszul lemásolt formáit. Alpár szavai nem voltak minden él nélküliek, de kijelentésével szemben nem szorulnak védelemre azok, kik modern igényeket szolgáló új constructiók díszítésekor nem akarnak e bűnbe esni és nem

Az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola növendékeinek évvégi pályázatai díjazott pályaműveiből mutatunk be hármat e számunkban.

KIÁLLÍTÁSOK.

Milánói iparművészeti csoportunk pusztulásáról

a napilapok részletes tudósításokat közöltek. A kiállítás magyar osztályának vezetője maga is közzétette a tűzvészről kapott közérdekű hivatalos jelentéseket. Ezért e helyen nem foglalkozunk a borzasztó katasztrófa leírásával, csupán feljegyezzük a szomorú eseményre vonatkozó néhány nevezetes aktát:

Mangili szenátor, a milánói kiállítás végrehajtó bizottságának elnöke a katasztrófa napján a következő táviratot intézte Szterényi József kereskedelmi államtitkárhoz, mint a magyar bizottság elnökéhez:

Nagy fájdalommal közlöm méltóságoddal, hogy ma éjjel három óra ötven perckor egy tűzvész, amelynek preciz oka mindeddig még ismeretlen, tökéletesen elpusztította a dekorativ művészetek olasz galléria iával együtt a dekorativ művészeteknek építészete tekintetében is gyönyörű magyar pavillont. A bizottság velem együtt mindenekfölött le van sujtva ezen pavillon pusztulása által, amely valójában kiállításunk gyöngyét képezte és amelynek pusztulása fölött méltóságod, mint a magyar kormány képviselője előtt, legmélyebb részvétünket fejezzük ki. Maga a bizottság még ma tanácskozni fog, hogy milyen intézkedéseket lehessen tenni a közönségre gyakorolt impresszió enyhítése és az oly súlyosan sujtott kiállítók javára.

Fogadja méltóságod tiszteletteljes üdvözletemet.

Mangili, a kiállítás elnöke.

Erre a részvéttáviratra Szterényi József államtitkár, mint a magyar kiállítási bizottság elnöke, viszonozta a magyar bizottság részvétének kifejezését, kérve egyúttal az olasz bizottság jóindulatát a súlyosan károsodott kiállítók érdekében. Erre Mangili a következő távirattal felelt:

„Közöltem a bizottsággal méltóságod azon táviratát, a melyet méltóztatott hozzám intézni és az ő nevében fejezem ki ezennel a mi mély hálánknak érzelmeit azon szíves megindító szavakért, a melyeket hozzánk intézni méltóztatott. Van szerencsénk értesíteni méltóságodat, hogy mi elhatároztuk a művészeti csarnoknak haladéktalan újra építését és szerencséseknek fogjuk magunkat érezni, ha Magyarország ott újra elfoglalja a díszhelyet, amelyet ezennel őszinte szívvel ajánlunk fel neki.

Szívélyes üdvözlettel

Mangili szenátor."

Izabella királyi hercegasszony magyar nyelvű táviratban fejezte ki sajnálkozását Szterényi József államtitkárnak, valamint az Iparművészeti Társulatnak, amelynek ő a védnöknője.

Utóbbi távirat így szól:

Magyar Iparművészeti Társulat elnökségének, Budapest.

A milánói kiállításban kitört tűzvészről legnagyobb sajnálatomra értesültem és szívből remélem, hogy az értékes műtárgyak nagyobb kárt nem szenvedtek.

Izabella főhercegnő.

A társulat nevében Szalay Imre alelnök a következő távirattal köszönte meg Ő Fenségének részvétét:

Izabella főhercegnő Ő Fensége, Pozsony.

Most érkezve haza, hódoló köszönettel veszem császári és királyi Fenségednek az Iparművészeti Társulathoz legkegyelmesebben intézett részvéttáviratát. Sajnos, majdnem minden elpusztult, alig egy pár tárgyat sikerült megmenteni.

Legmélyebb tisztelettel

Szalay Imre, társulati alelnök.

A milánói magyar kiállítás újjászületése.

Nagy nemzetek erényeire emlékeztető bátorsággal fogadta Olaszország azt a csapást, mely a milánói kiállítás iparművészeti osztályának pusztulásával az olasz műipart s magát a kiállítást érte. Alig terjedt híre a pusztulásnak, már meg is fogamzott az elhatározás, hogy föl kell támasztani hamvaiból az elégett kiállítást. Az elhatározást azután lázas gyorsasággal követték a tettek. Mindenekelőtt az elpusztult kiállítás valamennyi kiállítója spontán vállalkozott arra, hogy részt vesz az új kiállításon. Már a tűzvészt követő napon az új épület tervrajza dolgában is döntött a kiállítási bizottság s elfogadta Bongi építész terveit. A következő nap megkezdték a törmelékek és romok elhordását s egyúttal az új épület alapozását is, ma pedig már az egész épület váza áll, hogy a legközelebbi napok során tető alá is kerüljön az iparművészet csarnoka.

Ismeretes, minő drága kincseink vesztek oda nekünk is a porrá égett pavillonban. De megható és elismerést érdemel az az őszinte részvét, mellyel az olaszok a magyar osztály pusztulását fogadták. A kiállítás vezetőségének legelső gondjai közé tartozott, hogy azonnal megkínálja a magyarokat az épülő új pavillon díszhelyével

Magyar Iparművészet
1906.

s hogy felajánljon nekünk minden lehető kedvezést, ingyenes biztosítást s az olasz vasutakon ingyenes szállítást.

Ilyen körülmények között bajos lett volna visszavonulnunk. Hiszen a magunk elsőrendű érdeke, hogy azt a fényes pozíciót, melyet a milánói kiállításon elejétől fogva elfoglaltunk, lehetőség szerint megtartsuk. Így fogta fel a kérdést a magyar kiállítás bizottsága is, amely egyhangú határozattal kimondotta, hogy az elhamvadt magyar osztályt életre kelti.

A magyar kiállítási bizottság augusztus hó 13-án Szterényi József kereskedelemügyi államtitkár elnöklete alatt teljes ülést tartott, amelyen részletesen megvitatta a kérdést és egyhangulag abban állapodott meg, hogy a kiállítást a jelzett keretekben megújítja; annyival inkább, minthogy a kormány támogatására teljes mértékben számíthat. A bizottság az ülésen megállapította, hogy mind az Iparművészeti Társulat révén egyes iparosok és művészek, mind az iparoktatási intézetek, a mintarajziskola, az iparművészeti iskola és a székesfővárosi iparrajziskola képesek lesznek október 4-ikéig, amikor ugyanis az új kiállítást az olaszok megnyitni óhajtják, oly kiállítást létesíteni, amely a magyar iparnak kétségkívül újabb elismerést fog biztosítani.

A bizottság örömmel konstatálta, hogy az új kiállítás rendezésére mind művészi, mind ipari körökben a legmesszebbmenő hajlandóság nyilatkozott meg. A gyűlésen beszámolt egyúttal a bizottság a tűzvész folytán tett intézkedésekről és bejelentette, hogy az olaszok viselik az új kiállítás építésének, a kiállított tárgyak tűzkár elleni biztosításának és az olasz vasutakon való szállítás költségeit, és biztosította a magyar kiállítási bizottságot, hogy zsüri tekintetében a volt kiállításon részvett iparosokat illetőleg a legmesszebbmenő méltányossággig megy el és a bírálatnál alapul elfogadja a magyar kiállítási bizottság által készített fényképfelvételeket, valamint a magyar kiállítási bizottság javaslatait.

Az új kiállítás természetesen szerényebb méretű lesz az előzőnél. Szerényebb méretűnek készül az új épület is, amely ezúttal több különálló pavillonra oszlik. A tűzből kimentett tárgyakat és a volt kiállítás fényképeit egy templomszerű épületben állítják ki, itt a magyarok közösen szerepelnének az olaszokkal. A kiállítási épület díszhelyét, az Elena királynéról elnevezett kis térre szolgáló pavillont, a magyarok számára tartja fenn a kiállítás igazgatósága. Az olaszok — mint említettük — lázas buzgalommal dolgoznak a pavillon újjáépítésén s a munkával alkalmasint hamarosan el is készülnek. A pavillonok díszítései mind a munkafelosztás elve alapján otthon, a műhelyekben készülnek s főként ez a körülmény teszi lehetővé a gyors építést.

Az iparművészeti csoportok juryzése az eredeti megállapodásokkal szemben, a tűzvészre és a csoportok ujjáalkotására való tekintettel, szeptember hó helyett október havában lesz. A magyaroknak tizenöt tagsági hely jutott a nemzetközi juryben; a tagokat a juryszabályzat értelmében a magyar osztály kormánybiztosa, Szterényi József államtitkár nevezi ki.

év előtti legutóbbi kiállítással tett az [illegible] tapasztal fejlődést e kiállításon levő munkákban. Sőt, mintha bizonyos visszaesés mutatkoznék, különösen a lakásberendezési osztályokban, amelyekben számottevő munkát alig láthattunk. A szakosztályok között legkiválóbb a Josef Breitner vezetése alatt álló plasztikai osztály, melynek erőssége főleg abban van, hogy a növendékek megtanulják a formázást alkalmazni a különböző technikákhoz. Jó a Czeschka tanár vezetése alatt álló grafikai osztály is. A kiállítás kapcsán bemutatták az ipariskolai rajztanítók számára, valamint népiskolai növendékek számára rendezett különböző kurzusok eredményeit. Különösen érdekesek voltak azok a rajzsorozatok, amelyek a 9—14 éves gyermekeknek képzeletből közös feladat nyomán készült sokféle rajzait, u. m. alakokat, tájképeket, díszítményi tervezeteket stb-t mutatták.

Berlin. Az 1906. évi német százévi berlini kiállítást folytatólag ismerteti F. Dülberg a Zeitschrift f. bild. Kunst 8-ik (májusi) és 9-ik (júniusi) számában; számos kép kíséri a fejtegetéseket. — Berlinben az őszszel miniatür-kiállítás lesz. A kiállításra tudományos színvonalú katalogus készül s így a kiállításnak komolyabb jellege is lévén, a miniatür történetének ismerete is bővülni fog. Hogy azonban gyakorlati hatása is legyen, elhatározták, hogy a modern miniatür szintén helyet foglalhat a kiállításon.

Drezda. A drezdai iparművészeti kiállításnak teljes sikerét az összes ide vonatkozó lapközlemények elismerik. Általán dicsérik a tervszerű előkészítést, a jól megválogatott programmnak pontos végrehajtását s a művészi rendezést. Lapunk közelebbi számában részletesen foglalkozunk majd ezzel az érdekes és tanulságos kiállítással.

London. A londoni White chapell Art-Gallery, a jótékonyságot szolgáló egyesületnek ezidei kiállítása áttekintést nyújtott a XIX-ik század elejének angol művészetéről. Számos értékes képet kölcsönöztek a kiállítás céljára és az iparművészet is gazdagon volt képviselve. Május 24-én nyílt meg a német műkiállítás, amelyet brit művészek létesítettek. — A londoni „Burlington Fine Arts Club" ó-német művészeti emlékeiből május 15-étől július 15-éig tartó műkiállítást rendezett.

Lipcse. A leipzigi Buchgewerbemuseum keletázsiai nyomdai műlapok kiállítását rendezte, amely főleg a khínai könyvművészet történetét szolgálni van hivatva.

München. A münchení „Orientalische Gesellschaft" egy gazdag japán kiállítást rendezett, amelynek célja az, hogy a Kelet kultúrája iránti érdeket fölkeltse.

Páris. A párisi Bibliothèque nationale-ban a XVIII-ik század művészetének kiállítása megnyílt; legkiválóbbak a miniatürök, a gouache-ok és színes gravürök,

KIÁLLÍTÁSOK.

A milánói kiállítás kitüntetettjei.

A magyar iparművészeti csoportban a kiállítóknak és munkatársaiknak odaitélt kitüntetések csoportos kimutatása a következő:

Versenyen kívül	7	kiállító
Nagy díjat kapott	61	„
Díszoklevelet	35	„
Aranyérmet	65	„
Ezüstérmet	45	„
Bronzérmet	12	„
Elismerő oklevelet	15	„
Összesen	240	kiállító

A munkatársak közül:

Nagy díjat kapott	1	
Díszoklevelet	16	
Aranyérmet	56	
Ezüstérmet	57	
Bronzérmet	37	
Érdemoklevelet	2	
Összesen	169	munkatárs

A kitüntetett magyar kiállítók névsorát, az eddig rendelkezésünkre álló adatok alapján, e füzetünkhöz mellékeljük.

A milánói kiállítás 10.000 lirás kipályádja.

A zsüri-munkák befejezése után az osztály-zsűrinek még két igen érdekes jutalomkérdéssel kellett foglalkoznia, amely jutalomkérdésnek lefolyása élénk világot vet magyar művészeink munkáinak kvalitására.

Az első kemény dió a milanói iparkamarák által a modern művészi iparban legnagyobb haladást tanúsított és a kiállítás körül maguknak legtöbb érdemet szerzett idegen nemzetek számára adományozott 10 darab igazi arany éremnek odaitélése volt. Hosszas és beható viták után a 10 érem a következőképpen osztatott föl: kettőt kapott Franciaország, Belgium, Magyarország és Ausztria; egyet Hollandia, egyet Norvégia (az Olaszországban élő Lerche keramikus számára). A Magyarországnak jutott két érmet azután Maróti Géza és Faragó Ödön művészek kapták.

A második és legfogasabb kérdés a tizezer lirás királyi jutalomnak megitélése volt. E jutalom a kiállítás modern művészi izlésben készült legtökéletesebb intérieurjének, vagy inkább intérieur-sorozatának számára — illetőleg az azt vagy az azokat tervező művész számára — volt kitűzve. A díj nagyságát tekintve, képzelhető volt a pályázók tömege! Franciaországot kivéve (amely teljesen kiképzett intérieuröket nem állitott ki) valamennyi nemzet bejelentette igényét, összesen 55 pályázó művésszel. A zsüribe csak azoknak a nemzeteknek képviselői kaptak helyet, amely nemzetek nagyobbszámú művészi intérieurt küldöttek a kiállításra. Igy Angolország, Ausztria, Németország, Hollandia stb., amelyek kevesebb intérieurt állítottak ki, külön képviselőt nem kaptak. A zsüriben Olaszország öt helyet kapott, Belgium, Svájc és Magyarország pedig egyet-egyet. Az olasz tagok a következők voltak: Cometti és Tessorone professzorok, Giachi és Stachini épitészek és Mariani művész. Belgiumot Fierens-Gevaert műkritikus, Svájcot Rusca mérnök, Magyarországot Fittler Kamill épitész képviselték. Az 55 pályázóból mintegy huszonöt mindjárt az első kriterium után kiesett. Azután közmegegyezéssel a teljesen elégett intérieurök, mint amelyeket a megmaradottakkal és az újakkal összehasonlitani nem lehetett (a fotografia ehhez nem lévén kielégitő) pályázaton kivül helyeztettek. Sajnos, ekkor estek ki Hortinak, Kőrösfőinek és különösen Nagy Sándornak szép, de teljesen leégett alkotásai. Többszörös kiküszöbölő szavazás után végre hét pályázó maradt a következő érdempontozatokkal:

Németország:	Olbrich	57	ponttal.
Magyarország:	Maróti	72	„
Belgium:	Sneyers	72	„
	De Coene	67	„
Olaszország:	Fabrica Italiana	51	„
	Quarti	75	„
	Monti	65	„

A legközelebb megejtett selejtezés után már csak Quarti, Sneyers és Maróti maradtak meg pályázóknak. Azután kiesett Maróti (az olaszok főleg azt kifogásolták, hogy csak egy Hall-t állított ki és nem intérieur-sorozatot), majd kétszeri szavazategyenlőséggel végződő izgatott szavazás után kiesett a belga Sneyers és maradt 5 szavazattal 3 ellen győztes az olasz Quarti. Az eredmény az idegen nemzetek képviselői között megütközést keltett, mert a három utolsónak maradt pályázó között a leggyöngébb az olasz Quarti volt és a végső csatát a belga Sneyersnek és a magyar Marótinak kellett volna megvivnia. A nemzetiség diadalmaskodott az igazi művészi érték fölött.

A milanói magyar kiállítás dicsérete.

A midőn már a milanói iparművészeti kiállítás magyar osztályának kincsei rég elfüstölögtek, még mindig jelennek meg elismerő birálatok tárlatunkról. Igen kiváló toll alól került ki az, (Fierens-Gevaert irta), amelyet a „JOURNAL DES DÉBATS“ közölt. Értékesebb elismerés nem érte még a magyar iparművészetet. Kijelenti benne a belga műkritikus, hogy egyhangú vélemény szerint a magyar és a belga osztály a díszei a kiállításnak. Kiemeli mind a két osztályban a nemzeti jelleget s konstatálja a magyar műipar s a magyar műipari oktatás teljes ujjászületését. Magyarország végleges bizonyságát adta — úgymond — annak, mekkora haszna az az iparnak, ha művészemberek fölfrissítik. Végül megállapítja a magyar és a belga osztály egyenlő értékét s rámutat a harmóniára, melyben a változatosabb és merészebb magyar osztály az inkább művészegyéniségekkel dominálo s a hagyományokhoz inkább ragaszkodó belga osztállyal kiegészíti egymást.

Magyar Iparművészet
1906.

A STUDIÓ, a legtekintélyesebb művészi folyóirat, szeptemberi számában hosszú cikket közöl Alfredo Melani tollából, aki abban behatóan méltatja a milanói kiállításon elpusztult magyar iparművészeti csoportot. A rendkívül érdekes cikkből, melyet a Budapesti Hirlap szeptember 28-diki számában majdnem teljes terjedelmében reprodukált, kivesszük a következő részt:

Örömmel észleljük, így kezdi tanulmányát Melani, hogy a milanói kiállításon résztvevő dekorativ művészek szakítottak a régi stílussal az új javára. De ezt az irányát a fejlődésnek legvilágosabban nem maga az olasz művészet mutatja. A legnagyobb érdeklődést a látogatóban két, talán három külföldi állam munkássága kelti, Magyarországé, Belgiumé és Hollandiáe, de a legérdekesebb és legértékesebb valamennyi közül mégis Magyarországé. A magyar művészek a legbecsesebb könnyűséggel fejezik ki nemzeti voltuk egész géniuszát ebben a kiállításban, amely nemcsak művészi képességükről, hanem fényes ambiciójukról is tanuskodik; és ez a tanuságtétel szimpatikus és modern és kiterjed a művészet minden ágára, szépséget árasztva minden művészi alkotásra a szobortól a bútorig, az ékszertől a kárpitos munkáig és keramikáig. Szinte kár, hogy Anglia és Franciaország nincsenek saját műiparukhoz méltón képviselve a milanói kiállításon. Magyarország teljes erejével vonult ki erre a kiállításra és esztétikai, politikai és nemzeti szempontból egyaránt büszkén és kecsesen nyilatkozott meg.

A milánói kiállítás érme.

A kiállítás végrehajtó bizottsága minden kitüntetett kiállítónak oklevelet ad. A hozzávaló érmet a kiállítók saját költségükön megrendelhetik Stefano Johnson milánói éremverő intézetében (Corso P. Nuova 15.). Az arany-, ezüst- és bronzérem mintájának reprodukcióját e füzetben közöljük, míg a nagydíjjal és díszoklevéllel kitüntetettek számára külön művészi kivitelű érem készül. Az ezüstérem ára 20 líra, aranyozott bronzérem 10 lírába, az ezüstözött 6 lírába, a bronzérem pedig 4 lírába kerül.

Építészhallgatók kiállítása.

November elején a Műegyetem I. B. számú épületében kiállítást láttunk, amely nem egy oknál fogva ment szinte eseményszámba azok előtt, akik figyelő szemmel vannak minden művészi megmozdulás iránt. Összeállt egy csomó fiatalember, hivatalos néven: építészhallgató s a nyilvánosság elé vittek egyrészt olyan terveket, amelyeken rajta volt a professzor ellenjegyzése, másrészt olyanokat, amelyek teljesen hogy úgy mondjuk: a szabad, a meg nem kötött, az egyéni fundáló kedv szüleményei. Első impresszióra tán föltünt bárkinek, hogy az ötletek és kész tervek legtöbbje egy-egy régi zárt stílus formanyelvét tükrözi. Hogy azok vannak többen, akik építőgondolataikat csakis valamely szigoruan tiszta műtörténeti frazeologiával tudják közölni s azok vannak kevesebben, akik lehetőleg függetlenül az ú. n. akadémikus előképektől, egészen magukból próbálják fejleszteni valamely téma formálását. Ilyen új, mai szellemben elgondolt kő-organizmussal tehát nem találkoztunk oly sűrűn, mint ahogy ezt kívánni lehetne azoktól és arról a helyről, ahol a holnapi, a legközelebbi építőgenerációt nevelik. Azonban szorosan véve a dolgot, alapjában ez a jelenség — legalább egyelőre — nem súlyos. Elvégre fiatalemberekről van szó, akik, ha kikerülnek az iskola falai közül, rövidesen úgyis a maguk szemével kezdenek nézni s bizonyos, hogy megértik a modern törekvéseket, már t. i., ha van bennük errevaló matéria. Ha meg nincs, akkor kár már most beléjük erőszakolni olyan felfogást, olyan művészi meggyőződést, amely sohasem válhat bennük vérré. Egyelőre fontosabb az, hogy épen az építészhallgatók csináltak kiállítást. Nemcsak azért, mivelhogy nálunk aránylag igen ritka az építész-tárlat, hanem inkább s főleg azért, hogy végre a műegyetem falain belül csoportba verődnek azok a fiatalok, akik az építészetben nem „szakmát" látnak, hanem művészetet. Ezután csak az kell, hogy az ilyfajta kiállítás rendszeresen ismétlődjék. Mostani alkalommal néhány komoly talentumot ismertünk meg. Dolgaikról azonban s magáról az egész tárlatról kritikát ezúttal nem mondunk, ha csak nem veszik kritikának azt, amikor sajnálattal konstatáljuk, hogy — legalább látszólag — mily kevéssé érdekli őket az iparművészet. A kiállításon ugyanis fölösen akadt arckép, csendélet, rajznélküli ú. n. hangulatos tájkép, de nem láttunk egy vázát, tapétát, nem láttunk szobaberendezést, olyasvalamit, ami az iparművészet ezer problémát adó területére tartozzék. A modern építőművész pedig tudvalevőleg íly képességek nélkül el sem képzelhető. Az építő és iparművész feladatai annyira egymás mellett haladnak, hogy itt bármely merev szétválasztás vagy közömbösség ugyancsak erősen művészietlen. A kiállítás tehát ezen a ponton nem egészen elégít ki bennünket. Viszont igaz, hogy erről tulajdonkép nem tehetnek maguk az építészhallgatók. Az okot a műegyetem számlájára kell írni, ahol az iparművészetet még igen csekély mérvben művelik, ami bizony nem helyes. (d.—)

Bécs. Bécsben, a Hagen-Bundban, október 5-én Meunier-kiállítás nyílt meg. A kiállított anyag Berlinben, Drezdában, Münchenben általános feltünést keltett és a híres mester „Munka" című főalkotásának kiállítása Bécsben is művészi eseményszámba megy. Érdeklődőkkel közöljük, hogy a Munka emlékművének összképét a Studio folyóirat f. é. júniusi száma közli a 82. oldalon.

Berlin. Az 1906. évi német százévi berlini kiállítást (melyről már megemlékeztünk), befejező közleményben ismerteti F. Dülberg a Zeitschr. f. bild. Kunst f. évi szeptember 12. számában.

Drezda. A drezdai 3-ik német iparművészeti kiállításnak a „Raumkunst", térművészetnek nevezett egyik főrészét beszéli meg Paul Schumann, a Kunstgewerbeblatt júliusi 10-ik, és a gépbútorokat és művészi ipart az augusztusi 11-ik számában. Mind a két cikk tárgyalja a német kiállítási anyagot és az általános

ban 1902—1903-ban huszonöt előadást tartott, amelyekben rapszodikusan, nagy vonásokban a műtörténelem főbb korszakaival ismertette meg nagyobbára nőkből álló hallgatóságát. Lázár Béla melegében lefordította a nyomtatásban is megjelent előadásokat, ezeket magyar vonatkozásokkal bővítette s az eredeti munka képein kívül, magyarországi műemlékek reprodukcióival is díszítette. 346 oldalon, amelyet azonfelül még 600 szövegkép is tarkít, szinte lehetetlennek látszik a műtörténelem fejlődésének képét megrajzolni. Ám Reinach mestere annak, amit az elhagyás művészetének szokás nevezni, velős és fordulatos előadása is nagyban elősegítette célja elérésében. Akik nem teljességgel műtörténelmi analfabéták, a művészetek egyes korszakainak fejlődéséről, ezeknek egymásra való hatásáról igen plasztikus képet nyernek itt. Arra is igen alkalmas a kis könyv, hogy a kevésbé fogékonyakat a műtörténelem behatóbb tanulmányozására serkentse. Épp azért igen jó néven vettünk volna egy kis irodalmi repertoriumot a kötet végén.

A mi műtörténetíróink túlnyomó részben a német művészeti írók hatása alatt állanak, akik a maguk harmadrangú mestereiket is nem egyszer érdemen felül dicsérik. Reinach néhol kissé túlzásba csapongva, ugyancsak leszállítja e magasztalások értékét.

Lázár Béla vállalkozása annyiban is örvendetes, hogy csatornát nyit oly külföldi szakkörök véleményének, amelyek felfogásával a műtörténelem iránt érdeklődő közönségünknek, a német tudománynak nálunk szinte túltengő hatása miatt, csak ritkán nyílik alkalma megismerkednie. A könyv kiállítása ízléses, képei aprók ugyan, de tiszta nyomásuak s így jobban is felelnek meg céljuknak, mint azok a nagy illusztrációk, amelyek hitvány papírosra nyomtatva elmosódnak s illusztrált könyveinkben ugyancsak gyakoriak.

KIÁLLÍTÁSOK.

Mannheim. Kertművészeti kiállítással ünnepli meg Mannheim városa 1907-ben háromszázéves jubileumát. Erre 700 ezer már kát irányoztak elő. Läuger és Billing tanárok vállalták el a művészi vezetést. Ugyanakkorra nemzetközi művészeti kiállítást is szeretnének összetoborozni.

Drezda. Drezdában már nagyban izegnek-mozognak az idei iparművészeti kiállítás érdekében. A német népművészetet akarják első sorban impozáns tömegben felvonúltatni s utána pedig a német gyári iparnak mintaképszerűnek ítélt darabjait.

Bécs. Az idei karácsonyi rendes kiállítás helyett Bécsben az iparművészeti múzeum egy osztrák háziipari kiállítást rendezett.

Berlin. Berlinben a Friedrich-Hausban egy kiállítás lesz ez év februáriusától április végéig, melynek címe: „az orvos és az iparművészet".

Páris. A párisi Salon de la Société Nationale des Beaux-Arts április 10-től június 30-ig lesz nyitva. Az iparművészeti tárgyak beküldésének határideje április 3-ika.

Milánó. A milánói kiállításon szereplő nemzetek elhelyezéséről és az általuk elfoglalt területekről meglehetős tiszta képet alkothatunk. A hivatalos kiállítási folyóirat már a többé-kevésbé kész kiállítási épületek képét is hozza. Az eddigi megállapodások szerint a megnyitás április 18-ikán lesz. Fürgén röpködnek szét a világ minden tájára a kiállítási plakátok, amelynek kisebbített mását olvasóink e füzethez mellékelve kapják.

Angolország mintegy 8000 m² területet foglalt le a kiállításon ebből az iparművészetnek 1000 m²-t szánt. Az állam 250 ezer frankkal járult a költségekhez. Kormánybiztosa: Serena Artúr.

Ausztria két külön pavillont épít, melyeknek területe több mint 17.000 m². Az állam 200 ezer koronával járul a kiállításhoz. Kormánybiztosa: dr. Poppovic Sándor.

Belgium által elfoglalt hely 10 ezer m². Iparművészettel nem vesz részt. Kormánybiztosa: van der Burch Adrien.

Franciaország csaknem az egyedüli, amely minden csoportban részt vesz. Az iparművészeti téren való fölvonulása is impozáns. Külön pavillont emelt 10 ezer m² alapon a piazza d'Armi-n. Előirányzat az állam terhére 400 ezer frank. Mint az Art et Décoratioo jelenti, a kereskedelemügyi miniszter az iparművészeti tárgyak szállításához még külön 25 ezer frankkal járúl. Kormánybiztosa: La Francia Irzon.

Hollandiának lesz 450 m² területe az iparművészeti csarnokban, 145 a közlekedésügyiben és 4 a meteorologiaiban.

Németország 15 ezer m² felületet foglal el és 370 ezer korona állami dotációval rendelkezik. Iparművészeti szerepléséről még tiszta képet nem alkothatunk, valószínűleg a drezdai német nemzeti iparművészeti kiállítás sok erőt elvon. Kormánybiztosa: báró Herff Ferenc milánói főkonzul.

Magyarország Milánóban. Magyarország lefoglalt területe a közlekedési csoportban 900 m², a munkásjóléti részben 50 m², a mezőgazdasági gépipari csoportban 500 m² és az iparművészeti osztályban 2800 m². Az iparművészeti osztály költségelőirányzata 240 ezer korona. Csak az iparművészeti osztálynak lesz az iparművészeti társulat képvise letében állandóan a helyszínén tartózkodó vezetősége. Igazgató: dr. Czakó Elemér. A Szterényi József elnöksége s a Lippich Elek dr. osztálytanácsos alelnöksége alatt álló kiállítási nagybizottságban serényen folynak az előkészítő munkálatok. Kövesdy Béla kir. tanácsos a kereskedelemügyi miniszteriumban vezeti az általános adminisztrációra vonatkozó ügyeket.

Magát az iparművészeti rész szervezését az Iparművészeti Társulat tisztviselői intézik, amely részben már több mint 200 kiállító küldte be bejelentő íveit, köztük vannak iparművészetünknek úgyszólván összes legkiválóbb képviselői.

Milánóban, a helyszínén, a műszaki munkák már befejezéshez közelednek, melyeknek foganatosítását Fittler Kamill és Fischer József eszközölték.

Az iparművészeti csoport installációjának művészi kiképzéséhez szükségelt összes rajzokat, tervezeteket és modelleket szintén elkészitették már a csoport rendezői Marótí Géza és Faragó Ödön, úgyszintén megrendelték a berendezések itthon elkészíthető részeit, úgy hogy biztosra vehető a magyar csoportnak a megnyitás napjára való teljes elkészülése.

A kiállítás magyar részéről egy általános és több szakkatalógus készül a hivatalos olasz katalóguson kivül. Az általános és az iparművészeti szakkatalógust dr. Czakó Elemér szerkeszti.

MUZEÁLIS ÜGYEK.

Az Iparművészeti Muzeum egy esztendeje. Az Országos Magyar Iparművészeti Muzeum jelentésben számol be 1905. évi működéséről. A jelentés megelégedéssel konstatálja, hogy az Orsz. Magyar Iparművészeti Muzeum dacára annak, hogy immár két év óta költségvetési törvény hiányában sajnálattal nélkülözi a kilátásba vett s a fokozódó fejlődéshez szükséges, nagyobb anyagi eszközöket, hála a közönség buzditó érdeklődésének, a lefolyt évben is örvendetesen fejlődött.

Gyűjtemény ajándékozás és vétel folytán összesen 124 darabbal szaporodott. A gyarapodás tehát 290 darabbal kisebb, mint 1904-ben, kevesebb, de nagyobb értékű műtárgyak beszerzése következtében. De azért az ajándékozók száma emelkedett: 48 drb, azaz 35-tel több, mint az előző évben. Az ajándékozók közül megemlitendők Steiner Ferencz gyáros és Herz Miksa bey.

A muzeum a lefolyt évben is élén állott az iparművészeti mozgalmaknak. Rendezte a

Magyar Iparművészet
1906. 36-l.

112

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT ELŐCSARNOKÁNAK RÉSZLETE.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.
AZ ÁLLATCSOPORTOZATOT MARÓTI MINTÁJA NYOMÁN KÉSZÍTETTE A ZSOLNAI-GYÁR.

113

112., 113. MILANÓI KIÁLLÍTÁS.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT RÉSZLETE.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.
A HÁTTÉRBEN AZ IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS CSOPORTJA.

114

A KIÁLLÍTÁS FŐKAPUJA.

115

114., 115. MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

AZ OSZTRÁK PAVILLON HOMLOKZATA.

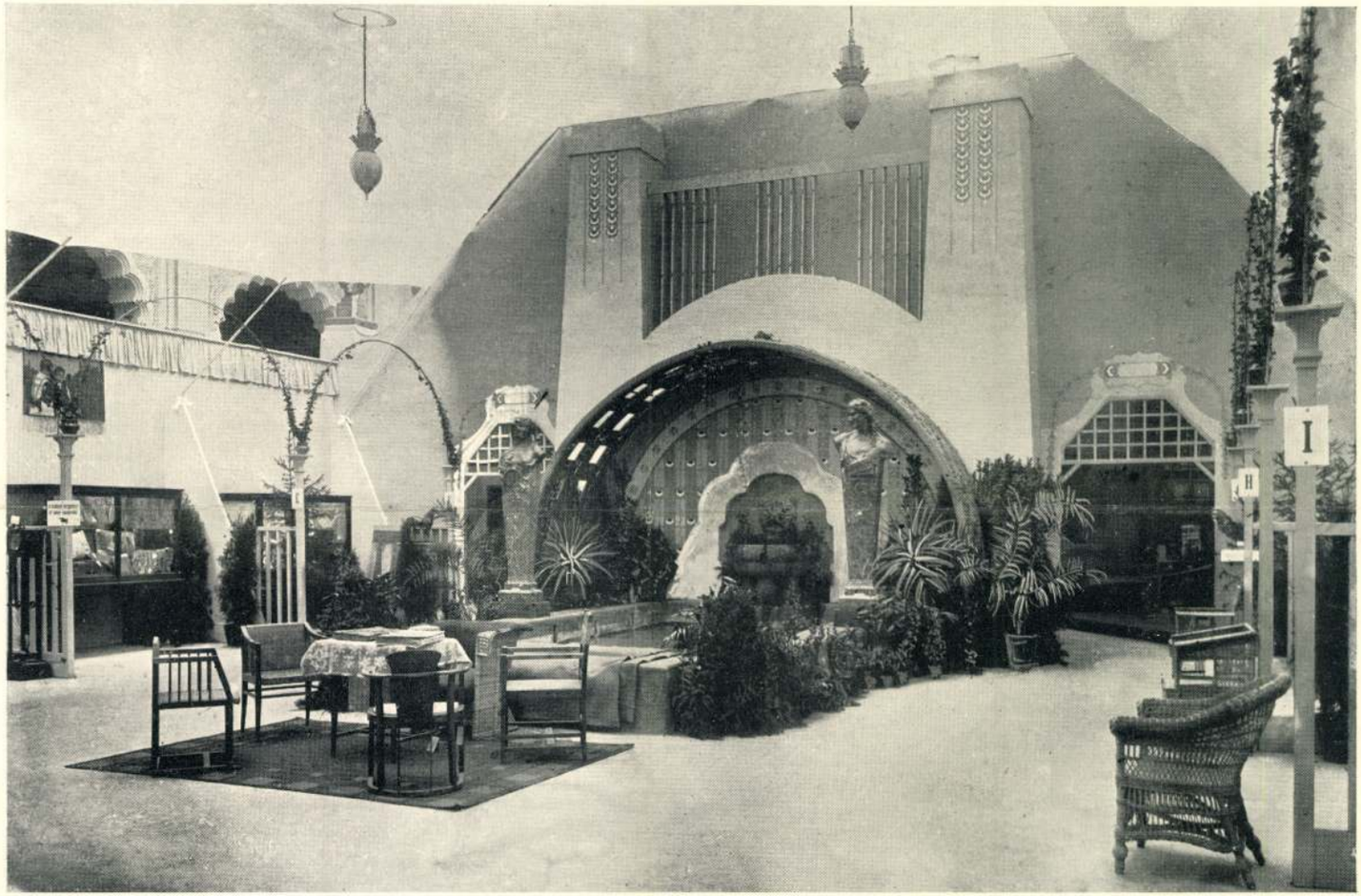

A KARÁCSONYI
KIÁLLÍTÁS RÉSZLETE.

DÍSZKÚT, TERVEZTE
ÁRKAI ALADÁR.

A KÉT HERMA ÉS A KÚT PLASZTIKUS
DÍSZÍTÉSE MARÓTI R. GÉZÁTÓL VALÓ.

Árkai Aladár

Maróti Géza

VIGAND EDE
EBÉDLŐ.

KÉSZÍTETTE
FODOR MIHÁLY.

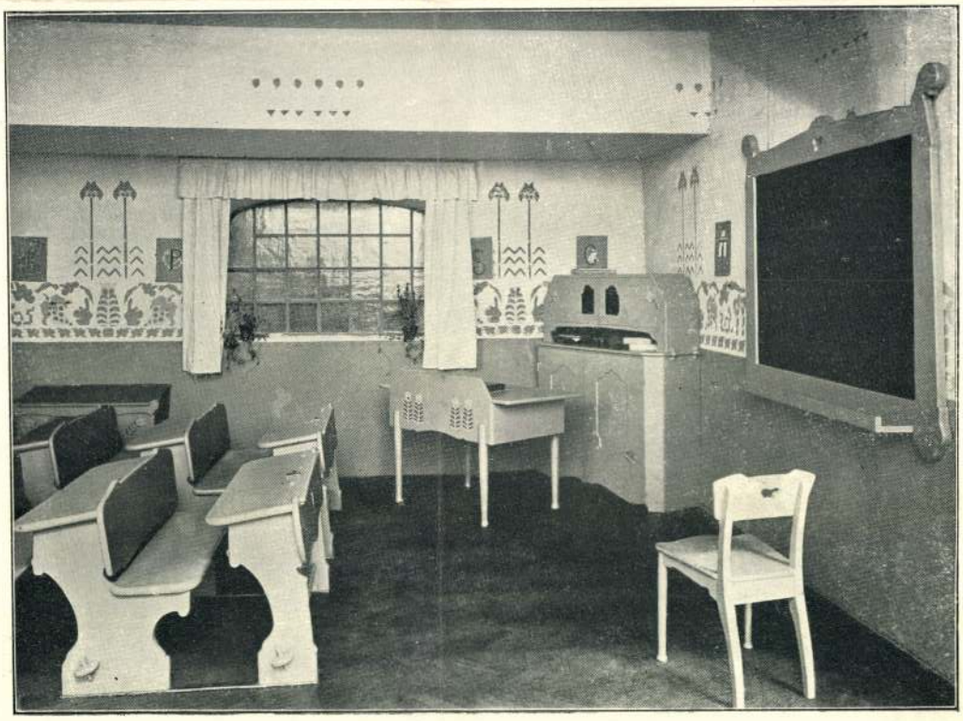

VIGAND EDE
ISKOLASZOBA.

KÉSZÍTETTE
MÓCSAY JÓZSEF.

179. RÉSZLET A HALLBÓL A DÍSZKÚTTAL. TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

180.

180. A MAGYAR CSOPORT ELŐCSARNOKA A GÉNIUSZ SZOBORRAL. MARÓTI GÉZA MŰVE.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

181.

181. RÉSZLET A MAGYAR CSOPORT HALLJÁBÓL.
HÁTTÉRBEN A BEJÁRÓKKAL.

TERVEZTE
MARÓTI GÉZA.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

182.

182. RÉSZLET
A MAGYAR CSOPORT HALLJÁBÓL.

A KÖZÉPEN LIGETI MIKLÓS
ANONYMUS-SZOBRA VAN.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

183.

183. RÉSZLET
A MAGYAR CSOPORT HALLJÁBÓL.

A KÖZÉPEN ÁLLÓ MÁRVÁNY MELLSZOBOR
TELCS EDE MŰVE.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

184.

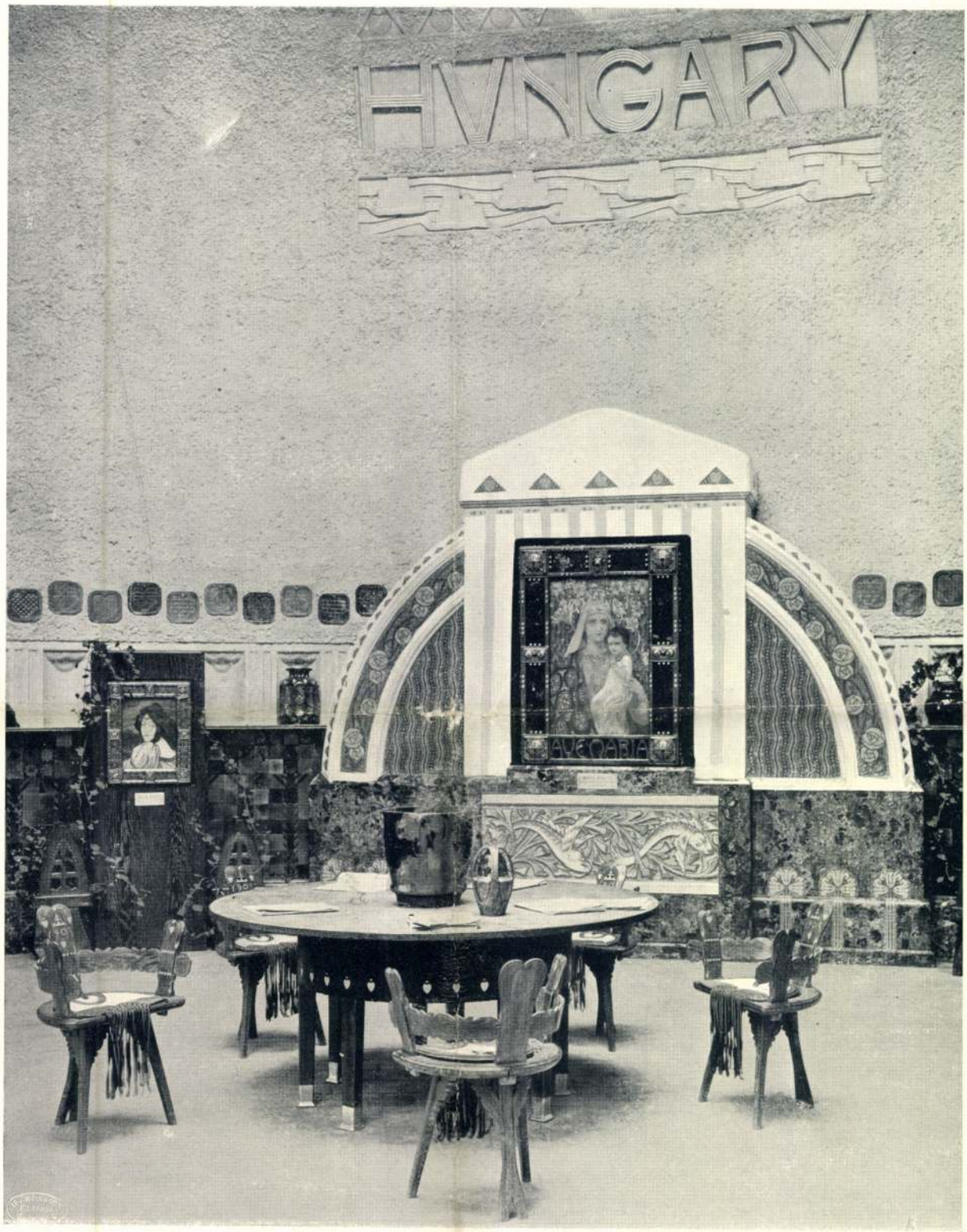

184. RÉSZLET A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT HALLJÁBÓL. A HÁTTÉRBEN RÓTH MIKSA MOZAIK MUNKÁI VANNAK.

AZ INSTALLÁCIÓT ÉS BÚTOROKAT TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

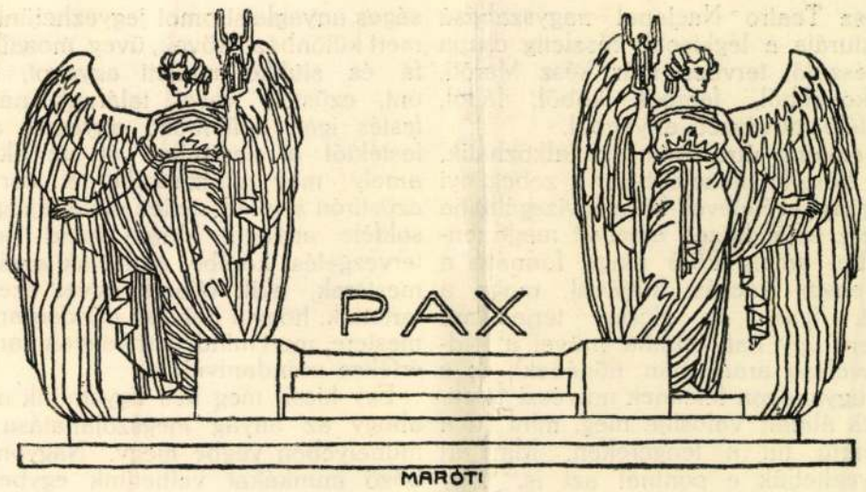

MARÓTI GÉZA

ÍRTA LYKA KÁROLY

Maróti Géza neve majdnem inkognitó-név, mert szinte sohasem találkozunk vele azokban a művész-lajstromokban, amelyek a kiállítási katalógusokban találhatók. Pedig közönségünk naponkint láthatja műveit a Kereskedelmi-, a Hitelbank, az Első Hazai nagy homlokzatain, amelyeknek terjedelmes szobrászati dísze tőle való. Ezekhez azonban nincs katalogus, az emberek tehát odébb mennek s nem nagyon törik magukat az után, hogy megtudakolják, ki fia munkája mindez. Jól felfogva tulajdonképen művészeti sikernek magyarázhatjuk ezt: e domborművek nyilván annyira összeforrtak az architekturával, amelyet díszítenek, annyira nem rínak ki építészeti környezetükből, hogy senki külön meg nem nézi, természetesnek tartja, hogy ott vannak a nekik való helyen. Ezzel körülbelül azt mondjuk, amit az építészek mondogatnak, hogy művész módjára oldotta meg díszítő feladatát, azaz stilusosan.

Maróti műveit tehát Budapest utcáin kell keresni s nem kiállításainkban. Ezen kívül a földgömbnek még néhány érdekes pontján akadhatunk munkálkodása nyomaira. Egy ilyen pont például Velence, ahol a Giardino Pubblico ligetjében helyezkedett el a magyar állandó kiállítás háza, (telkét az olasz kormány milánói iparművészeti kiállításunk nemzetközi sikere után ajánlotta fel a magyar művészetnek), melynek architekturája, ékesítése Marótitól való. S hogy ott derekasan megállja a helyét, az már magában véve siker. Még odébb, Milánóban, dús és egyben előkelő dísszel tetézett egy azóta elhamvadt kiállítási épületet. Ugyancsak Maróti tervezte Budapest székesfőváros dísztermét a turini kiállításon, a pécsi kiállítás műcsarnokát stb. Lám, az az ember, aki maga nem szokott kiállítani, ha egyszer-másszor a közönség elé akar lépni, mindjárt megcsinálja a kiállítást magát.

Ezzel nem merítettük ki a művész munkáinak földrajzát. Néhány tengerrel odébb, Mexikóban, az odavetődő utas messziről megpillantja a színházóriást, amelynek égbe nyúló büszke gömbjéről akkora Marótiszobrok csillognak feléje, amekkorákat csak Amerikában lehet egy kupolára helyezni. S ami e szoborcsoport alatt van: maga a hallatlan terjedelmű üvegfestmény, Apollo musagetes és a kilenc szárnyas múzsa, amely a félgömböt a drágakövek minden tüzével egyetlen fantasztikus kaleidoszkóppá varázsolja, valamint a színpadnyílás feletti nagyméretű mozaikkép szintén eredeti Maróti (s készült 1910-ben, az üveg budapesti, világhírű nagymesterének, Róth Miksának közreműködésével). Belül maga

az egész Teatro Nacional nagyszabású architekturája a legkisebb részletig csupa most készülő, tervben már kész Maróti, mozaikkövekből, fémből, kőből, fából, mindenféle művészeti anyagból.

Aki ekkora útra nem vállalkozhatik, kaphat kóstolót közelebb is, a zebegényi vonat igénybevételével. Ott megvizsgálhatja a művész saját házát, amelyet maga rendezett be, amely köré maga formálta a kertet eosin kácsás kútjával, maga a pergolát. Igaz, ez kicsiny terjedelmű (majdnem úgy hat, mintha művei a földrajzi távolság arányában nőnének), de e kis mű ugyanazon léleknek művészi törekvéseit és álmait valósítja meg, mint az a nagyméretű túl a tengereken. Mindjárt megjegyezhetjük e pontnál azt is, hogy méretezés dolgában valóban nem egyoldalú emberrel van dolgunk: falakat beborító kartonok mellett láttunk nála akkora rajzokat, mint egy okmánybélyeg; a csepeli falfestmények és mexikói üvegfestmények ölekkel mérhető papirosai mellett piciny terveket, jelvény számára, amit, ha zománcból készült, „ricordo" gyanánt vihet haza Budapestről a nyájas idegen. Volt tehát érkezése erre is és le tud szállni, vagy föl tud emelkedni az amerikai dimenzióktól el egészen a gomblyuk-díszig.

Egyébként budapesti homlokzatdíszítő szoborművein kívül van itt még egy műve, amely már méreteivel kimagaslik a környezetéből: Ráth György síremléke a kerepesi temetőben. Egyetlen karrarai tömbből készült, akkora súlyúból, hogy hatóságilag előírt útvonalon kellett azt Budapesten rendeltetési helyére vontatni, mert nem minden utca csatornaboltozata bír el ekkora terhet. A nyilvánosságnak eléggé forgalmas útvonalába esik ez is; nézik, dicsérik az emberek, de kevés tudja, kinek művével áll szemben.

Okunk van tehát állítani, hogy Maróti műveivel sokszor, nevével szinte sohasem találkozik a közönség.

Ezzel a néhány külsőséggel talán megvilágítottuk e művésznek a nyilvánossággal szemben elfoglalt tartózkodó álláspontját, helyzetét, tevékenységét, feladatait. Most művészete fog minket foglalkoztatni.

Ennél a pontnál leginkább kettő érdekel minket: mi az az anyag, amit művészi céljaira alakít s mily formát ad neki.

Ha az első szempontból vetünk egy pillantást eddig készült munkáira, valóságos anyaglajstromot jegyezhetünk össze, mert különböző kövek, üveg, mozaikpaszta, fa és stukko mellett agyagot, bronzot, ónt, ezüstöt, vasat találunk nála s a festés igen különböző anyagait az olajfestéktől a pasztellen át az akvarellig, amely még elfinomodik a ceruza és ezüstirón szinte testetlen matériájáig, mert e sokféle anyagot Maróti mind belevonta tervezgetési körébe, akárcsak azok a régi mesterek, akik félezer évvel ezelőtt azt tartották, hogy a művész minden anyagnak mestere, mert minden anyagnak van valami értékes mondanivalója.

Egy kicsit meg kell figyelnünk a módot, ahogy az anyag megszólaltatása Maróti műhelyében végbe megy. Nagyon különböző munkákat vethetünk egybe: szekrényt, márványszobrot, bronzművet, üvegfestmény, rajzot, falképet. Ilyesmire persze csak ebben az adott esetben szabad vállalkozni, midőn egyazon művész kohójából buggyan elé ez a sok heterogén műfaj.

A Ráth-emlék, finoman egybefűzött alakok, végső megdolgozásában is híven megtartotta tömbszerűségét, tehát elárulja sziklaeredetét, ami különleges erőt juttat a szobornak. Sőt a kompozíció még tovább is számol a márvány természetével s úgy alakult, hogy mély kivájások, áttörések sehol sincsenek, azaz a tömbről egy minimumot kellett lefaragni, hogy előálljon a szobor. Ami itt kötött erőt jelent, az feloldódik a finom vonalak és leheletes árnyalások egész rendszerévé egy ugyancsak márványból készült nagyméretű domborművén, a „Harmónián". Főkép a kompozíció főalakján, a szárnyas géniuszon, ahol Maróti ugyancsak kiaknázta azokat a lehetőségeket, amelyeket a hófehér kő kínál: az epidermis selymes finomságát szólaltatta meg a leghalkabb árnyalások segítségével s mert igen lapos domborulatú az egész mű: módjában volt jelentékeny szerepet juttatni a körvonalak enyhe lineamentumának, amelyekkel szinte rajzosan tolmácsolja a formákat. A géniusz alatt szerte elhelyezett kisméretű aktok, amelyek mintegy aláfestik a főalakot, egyúttal beszámolnak arról, mily szeretettel tanulmányozta a test mozdulatait. Ez azután valósággal témájává válik a „Pro Patria" című csoportnak s egy másiknak, amely a szenvedés és küzdelem viharát mutatja egy dór oszlopcsonk köré organikusan komponálva. A Ráth-emlék funerális

kötöttsége megszűnt s helyét a temperamentum kitörő heve foglalta el.

Egy képmáson, amely Apponyi Albert gróf jellegzetes vonásait mutatja, a simított bronz technikájának nyelvét szólaltatta meg. A mintázás itt eleve széles, nagy síkokat kereső, amelyeken a végigillanó fényvonal utána rajzolja a formákat. Másként bánik a bronzzal ama hatalmas méretű géniuszokon, amelyek a mexikói Teatro Nacional kupoláját tetőzik. Itt távolbahatás a feladat s nem közelről nézés, mint a képmáson. A súly tehát a gazdag és változatos silhouette-hatásra esik, amit oly szívesen kínál a bronz-anyag, de amelyet — veszedelmei miatt — oly kevés szobrász mer egészen kiaknázni.

Heterogén művekről szóltunk, de bármennyire különböznek is ezek egymástól, megvan az a közös vonásuk, hogy mesterük, akárcsak ősi elődjei, mondanivalóit annak az anyagnak nyelvén adja elő, amely e célra a legalkalmasabb. Ehhez persze oly műhelyérzékkel és munkatapasztalattal kell bírni, aminek megszerzése csak szakadatlan munkával lehetséges. Egy ily mindig dolgozó művész aztán mindent, ami a kezéből kikerül, találó kifejező eszközökkel tolmácsol. Egypár bútora, amelyet láttunk, ép ilyen módon hangsúlyozza deszkaeredetét, óriási méretű üvegfestményei pedig az architektúrához illeszkedve, valóban üveglap-festést jelentenek a síkdíszítményszerűség hangsúlyozásával. Ha az imént Marótit mint plasztikust mutattuk be, közelfekvő volt a feltevés, hogy a plasztikus forma nem fog egészen kiveszni üvegképeiről. Csalódunk, mert anyagérzése megmentette attól, hogy az üvegképen tündöklő színű foltoknál, kifejező ólompántvonalaknál egyebet használjon dús kompozícióinak megtestesítésére. S ha falképei valóban murális stílusúak: itt van egy sor ezüstirón-rajza, amelyeken a szerszámok e legkönnyebbike felbomlott vonalakkal idéz elénk alakokat, tehát megint oly nyelven, amely ezé a szinte túlfinom anyagé. A harctereken s Keleten készített vázlatai és festményei mutatják, hogy tud objektív szemmel is nézni, tárgyilagosan vászonra rögzíteni színt és alakot, ha épen ez a cél.

Nagy installációs munkái, amelyek közé a milánói is tartozott, eredeti ornamentikájukkal tűntek fel s épen ezt alig győzték eléggé dicsérni e sorok írójának a Milánóban összesereglett olasz művészek, akik pedig alapos ornamentális képzésen estek át, Itáliában élvén. Marótinak ez az ereje azon sarkallik, hogy díszítő elemei nem átvételek valamely stílus kincsesházából, hanem a legjava közvetlen átalakítása, stilizálása hazai természetadta formáknak. A dísz, amely így születik meg, valóban tagozatok és szerkezetek hangsúlyozására, aláhúzására szolgál neki. Maróti kezdte először felhasználni egyéni művészetével párosítva a magyar szent korona motívumait, az Attila kincsét és nagy előszeretettel alkalmazta művein a régi magyar rigmusokat. Ebben is oly kultúráját mutatja a stílusnak, mint azokon az alakos dombormüvein, amelyeknek homlokzat-díszítés a célja. Ezek az ő kezén nem válnak tereket megnyitó képekké: ellenkezőleg, a kompozíció csupa koordinatából áll, egymás mellé telepített formák és vonalakból, amelyek nyugalmas együttléte jól illik a homlokzat nyugalmához s a mozdulatok legfeljebb csekély elfordulásokból, egyazon mozdulatmotivum mérsékelt továbbfejlesztéséből állanak.

Maróti sokágú művészetének néhány sajátságára mutattunk rá, amelyek révén művei tükreivé lettek egy kultúrával teljes léleknek. Ez a stílus nem körülményes, nem cikornyás, nem patetikus: nyugodt leszürtség jellemzi még oly művein is, amelyeknél már a megrendelőre való tekintetből is könnyen kínálkozott volna olcsóbb hatások kiaknázása. Ilyesmire azonban nem kapható egy oly egészen művészetének élő mester, aki szinte kerüli a nyilvánosságot és akkor is a maga érzése és ízlése szerint, a maga számára dolgozik, amikor megrendelnek nála valamit.

Csonka-Magyarország – nem ország,
Egész Magyarország – mennyország.

A FÉNYŰZÉSI ADÓ ÉLETBELÉPTETÉSE

ÍRTA: W Ö.

Budapesti Közlöny f. é. november 10-én megjelent 258. számában közli a pénzügyminiszter 1920. évi 90.000. számú rendeletét a fényűzés forgalmi adóról szóló 1920. évi XVI. t.-c. *végrehajtása* tárgyában. Eszerint f. é. december hó 1-ével életbelép a törvény, mely az érdekeltek és a nagyközönség körében nagy ellenszenvet váltott ki, mert vajmi kevesen vannak, akik a financiális célzat megvalósulását remélnék tőle, ellenben nagyon is sokan, akik e célzat hajótörése mellett biztosra veszik magasrendű közgazdasági s művészeti érdekek súlyos sérelmét. Ezért úgy hisszük, az életbeléptetett törvény iránti köteles állampolgári hűség és tisztelet korlátain belül is a szakkörök és érdekeltek kötelessége ezt a kérdést napirenden tartani, a törvény hatását megfigyelni s ha a félt következmények csakugyan mutatkoznának, a törvény reformja iránt az előkészületeket, javaslatokat megtenni. Így tesznek pl. most a németek is a reájuk oktrojált hasonló törvénnyel szemben, amint ez a Deutscher Werkbund közlönyének „Das Werk"-nek szeptemberi számából kitűnik, amely csaknem egészen ennek a kérdésnek van szentelve.

Azután az ismertetés után, amelyet lapunkban dr. Wildner Ödön tollából, magáról a törvényről hoztunk, helyén való volna, ha mi a végrehajtási utasítások részleteivel is foglalkoznánk. Erre azonban — sajnos — terünk nincs s ezért csak arra szorítkozhatunk, hogy nyomatékosan felhívjuk az érdekelteket az utasítások (a hivatalos lapban 28 nagy oldal, 181. §.) szinte kísérteties tömegű részleteinek alapos tanulmányozására. Tanulmányozniok kell különösen a bejelentési kötelezettségről, az adókötelezettség beállításának időpontjáról, a könyvvezetésre és adatszolgáltatásra vonatkozó feladataikról, a behoztalról és kivitelről szóló pontokat, nyomtatványmintákat stb. stb. az egész igazgatástechnikai apparátust, mert különben igen könnyen eshetnek bírság, adócsalási büntett vagy vétség igen súlyos büntetés alá. Az *adóköteles fényűzési tárgyakat* a végrehajtási utasítás nagy részletességgel sorolja föl, bár még sem olyan megkülönböztetésekkel, aminőkkel a német rendelet, ahol például meg van mondva, hogy olyan szőtt kárpit, amelyben $2^1/_2$ négyzetcentiméterre 12 láncfonálnál több esik: adóköteles; vagy hogy 3 láncos bútorszövet adómentes, 4láncos adóköteles, 4 centiméternél szélesebb csipke adóköteles stb. stb.

Ki kell emelnünk az utasítás egy pontját, amellyel egy csekélységet *enyhített* a törvény szigorán, hogy t. i. mentesít olyan tárgyakat, amelyek minőségüknél fogva csak vallási, *egyházi, közoktatási, tudományos,* technikai vagy gyógyászati célokra használhatók. (72. §.)

A 81. §. szerint ilyen tárgyak pl.:

> az egészen bőrbekötött imakönyvek, bibliák, zsoltárok, valódi csipkéből és selyemből készült misemondóruhák, az iparművészeti remekbe készült szenteltvíztartó, a nemesfémek vagy drágakövek felhasználásával előállított fizikai, kémiai, orvosi vagy fogorvosi műszerek stb. Ha tehát az ilyen tárgyról az eladó különösebb nehézség nélkül és minden kétséget kizáró módon azt állapítja meg, hogy a kérdéses tárgy kizárólag csakis adómentes célra használható, ebben az esetben ezek a tárgyak épen úgy és olyan feltételek mellett ruházhatók át, mint minden más, nem fényüzési tárgy. Ezeket a tárgyakat ennélfogva a raktárkönyvben sem kell nyilvántartani.

Hazai iparművészeink ugyanazokat panaszolhatják föl, mint a német kollegáik, hisz törvényünk — mint már első ismertető cikkünkben kifejtettük — jelentéktelen eltérésekkel a német mintához ragaszkodott, s ezt teszi a végrehajtási utasítás is.

Panaszolják s panaszoljuk mi is, hogy adókötelesek a művészeti és iparművészeti *társulatok* forgalmi átruházásai is s még abban az esetben is, ha kizárólag tagjaik számára árusítanak (5. §.). Panaszolják és panaszolhatjuk mi is, hogy a mai felfogás szerint *elavult* elv alapján olyan arisztokratikus megkülönböztetés tétetik a *szépművészeti* tárgyak között (amelyek bizonyos esetekben — l. fentebb a 12. §-t — adómentesek) és az *iparművészeti* tárgyak közt, amelyek az adót nyögik. Egyrészt lenézi a törvény ezt az utóbbi kategóriat, amidőn nem teszi egyenrangúvá az előbbivel, de másrészt — nem kis ellentmondással — *luxusnak* minősíti és adóval

Maróti Géza, szobrász-festő-építész (1875–1941). 1.) Folytatás.

P. Szabó Ernő: Egy bank a századfordulón.

Budapest folyóirat, 1988, 3, 38-old.

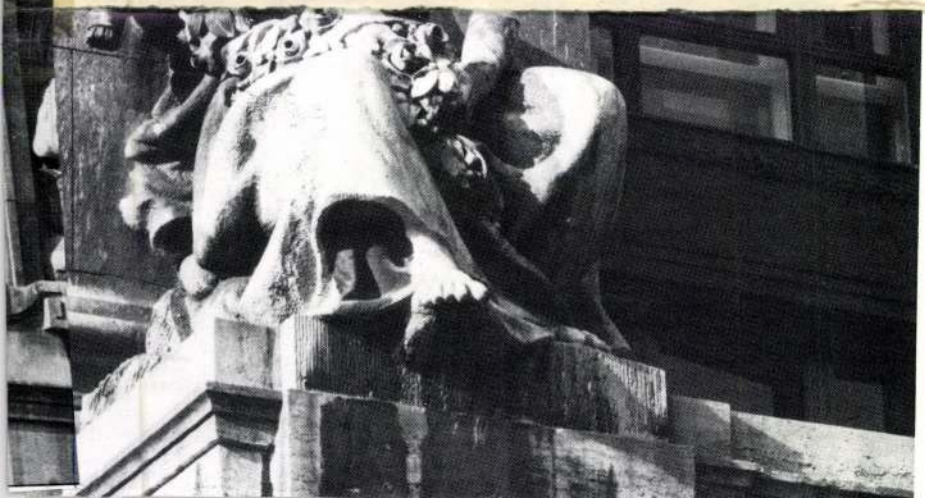

Maróti Géza, szobrász-festő-építész (1875-1941). 2.) Folytatás.
P. Szabó Ernő: Egy bank a századfordulón.

Budapest folyóirat, 1988., 3., 40-old.

jainak — a látogatásról Lechner Jenő számolt be az Építő Ipar című lapban. Említi a „roppant dimenziókat", azt, hogy a főpárkány magassága 2,5 az oszlopoké 11 méter. A homlokzatot fenesi (Erdély) kőből faragták. Odabent akkoriban páratlan, három emeletre osztott trezor volt, betörésbiztos betonfalakkal. Az előcsarnok és a főlépcsőház búzakalászos plasztikáit Maróti Géza, a magyar szecesszió egyik jelentős képviselője készítette, s ez ismét alkalmat adott a különböző művészi elképzelések ütközésére. Alpár ugyanis megjegyezte: az épület tiszta reneszánsz koncepció alapján készült, csupán a díszítő motívumokban modern; ez helyes is, mert e szép alapformákat kiforgatni bűn. Lechner cikkében erre úgy felel, hogy azok járnak helyes úton, *„akik saját konstrukcióiknak megfelelő formákat keresnek, s saját koruk művészeti hitvallását követve saját lábukon járnak. Meg fog bocsátani a tervező építész, de a műtörté-*

Az Utas hajnalban a végállomáson szállt villamosra, akkor, amikor a fiatal kalauznő abbahagyta a vidámságot, abban a pillanatban.

A kalauznő ismerte az Utast, többször találkoztak, már megszokta.

— Maga az első utasom — mondta a kalauznő.

— Igen, tudom — mondta az Utas, és kinézett az ablakon.

A kalauznő az Utas mögé ült — nem akarta látni —, és ásított.

— Keveset aludt — mondta az Utas.

— Keveset — mondta a kalauznő. — Keveset alszunk, hogy többet éljünk — és fáradtan nevetett.

— Élni? — mondta az Utas. — Gyerek még.

— Lehet — mondta a kalauznő. —

281.

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ MAGYAR OSZTÁLYA.

281. BEJÁRÓ AZ OLASZ CSOPORTBÓL
A RELIQUIÁK TERMÉHEZ.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

282.

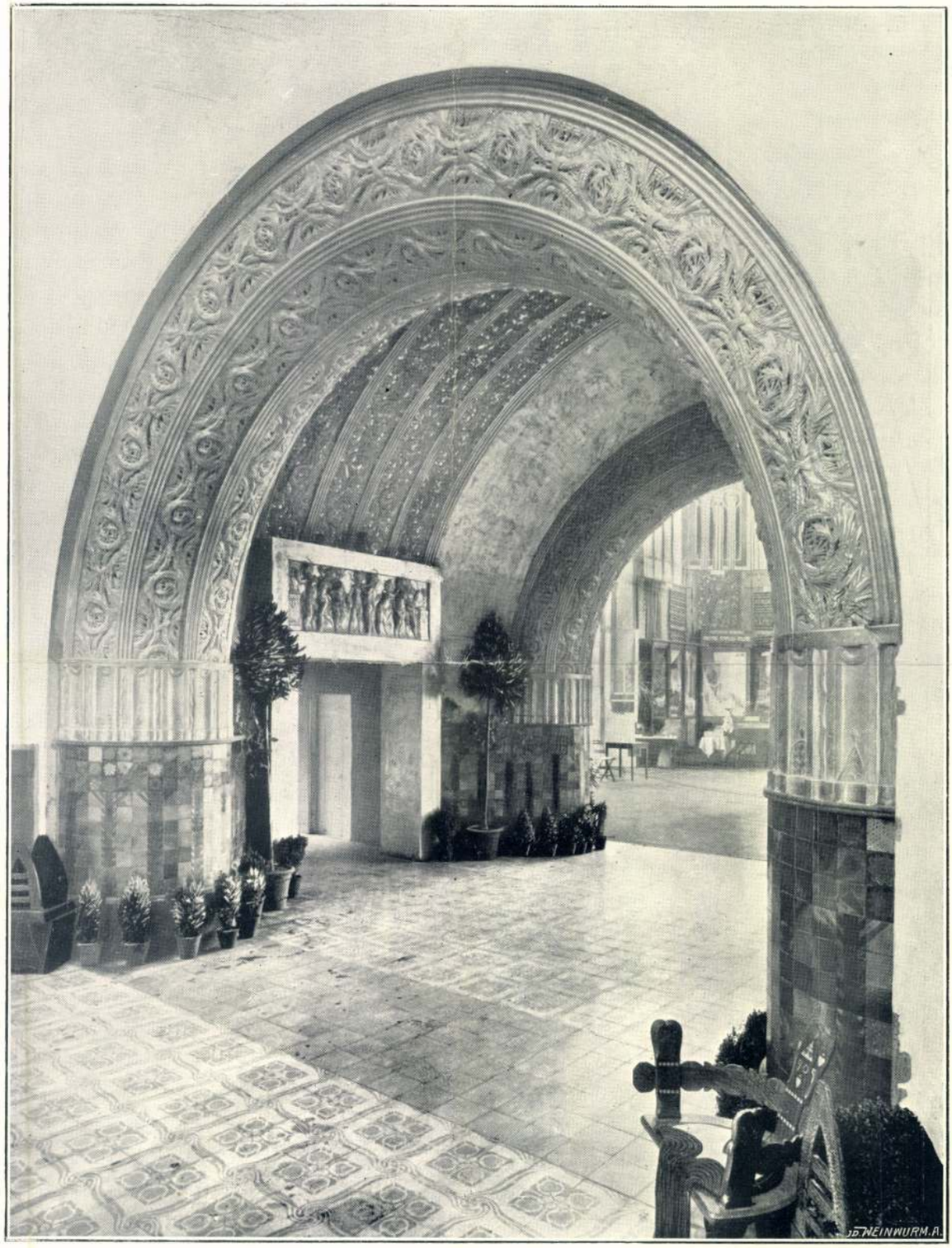

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ MAGYAR OSZTÁLYA.

282. ÁTJÁRÓ A MAGYAR RELIQUIÁS OSZTÁLYBÓL
AZ OLASZ CSOPORTHOZ.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

283.

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ MAGYAR OSZTÁLYA.

283. BEJÁRÓ AZ EGYIK
OLVASÓTEREMHEZ.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

284.

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ MAGYAR OSZTÁLYA.

284. BEJÁRÓ A RELIQUIÁK CSOPORTJÁNAK
EGYIK OLDALSÓ TERMÉHEZ.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

285.

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ MAGYAR OSZTÁLYA.

285. A KACSÁS SZÖKŐ-KÚT.
MARÓTI GÉZA MINTÁJA NYOMÁN
KÉSZÍTETTE A ZSOLNAY-GYÁR.

286.

286. A GALAMBOS UDVAR RÉSZLETE.

287.

A MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ IPARMŰVÉSZETI CSOPORTJA.

287. AZ EGYIK OLVASÓSZOBA RÉSZLETE.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

291.

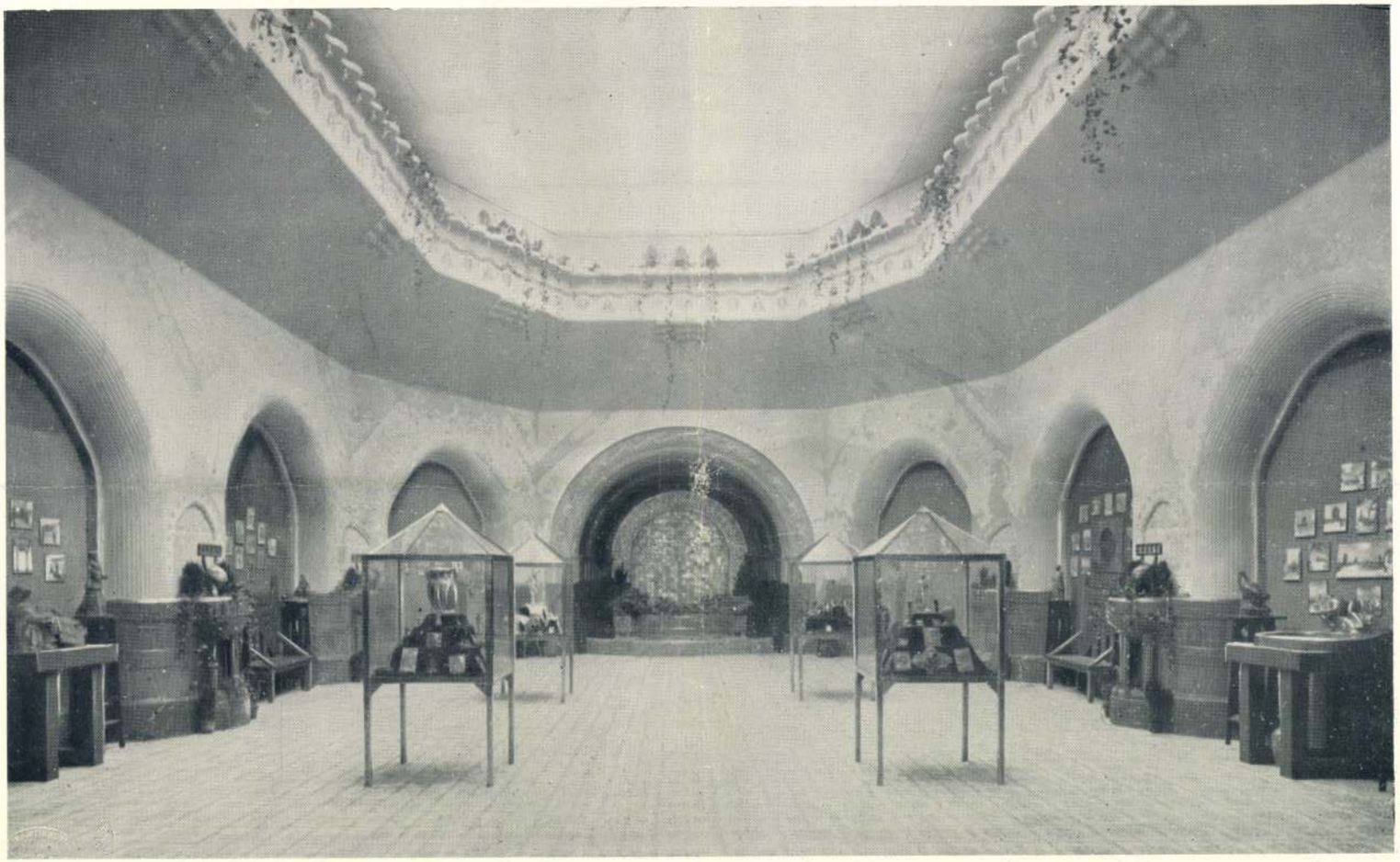

291. A GALAMBOS UDVAR A RELIQUIÁKKAL, HÁTTÉRBEN A KACSÁS SZÖKŐKÚTTAL. TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

MILANÓI KIÁLLÍTÁS
ÚJ IPARMŰVÉSZETI CSOPORTJA.

292.

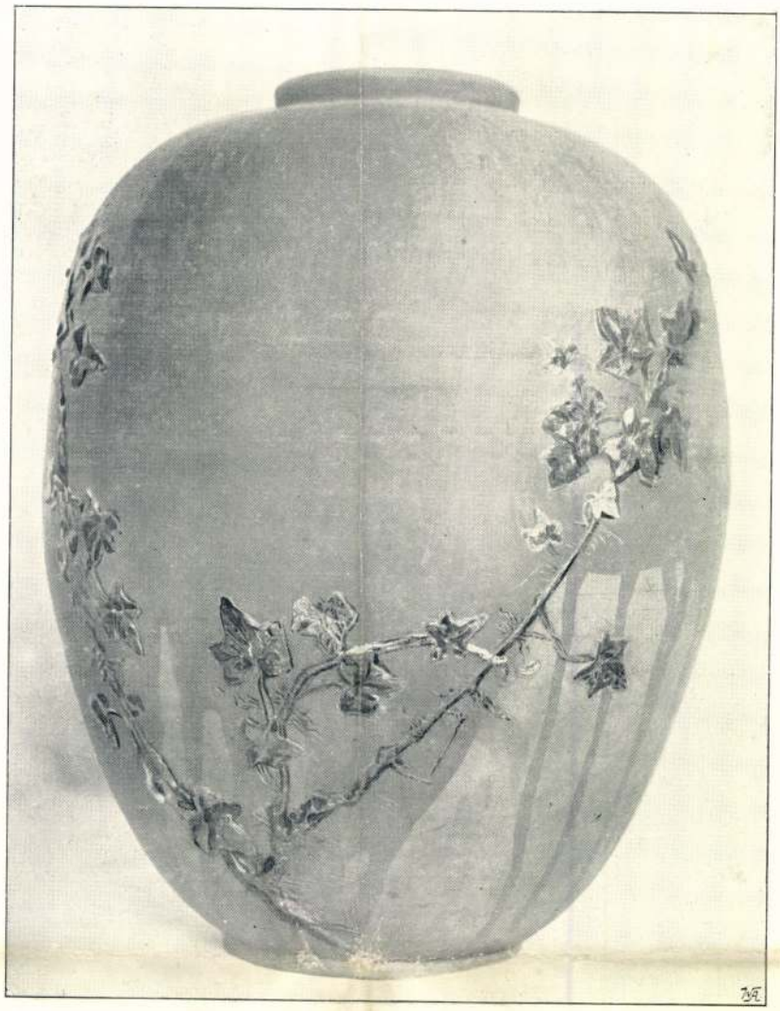

293.

MILANÓI
KIÁLLÍTÁS.

292., 293.
MÁZAS VÁZA
ÉS TÁL.

LERCHE
NORVÉG
MŰVÉSZNEK
ELPUSZTULT
CSOPORTJÁBÓL.

1908. I. 5. sz

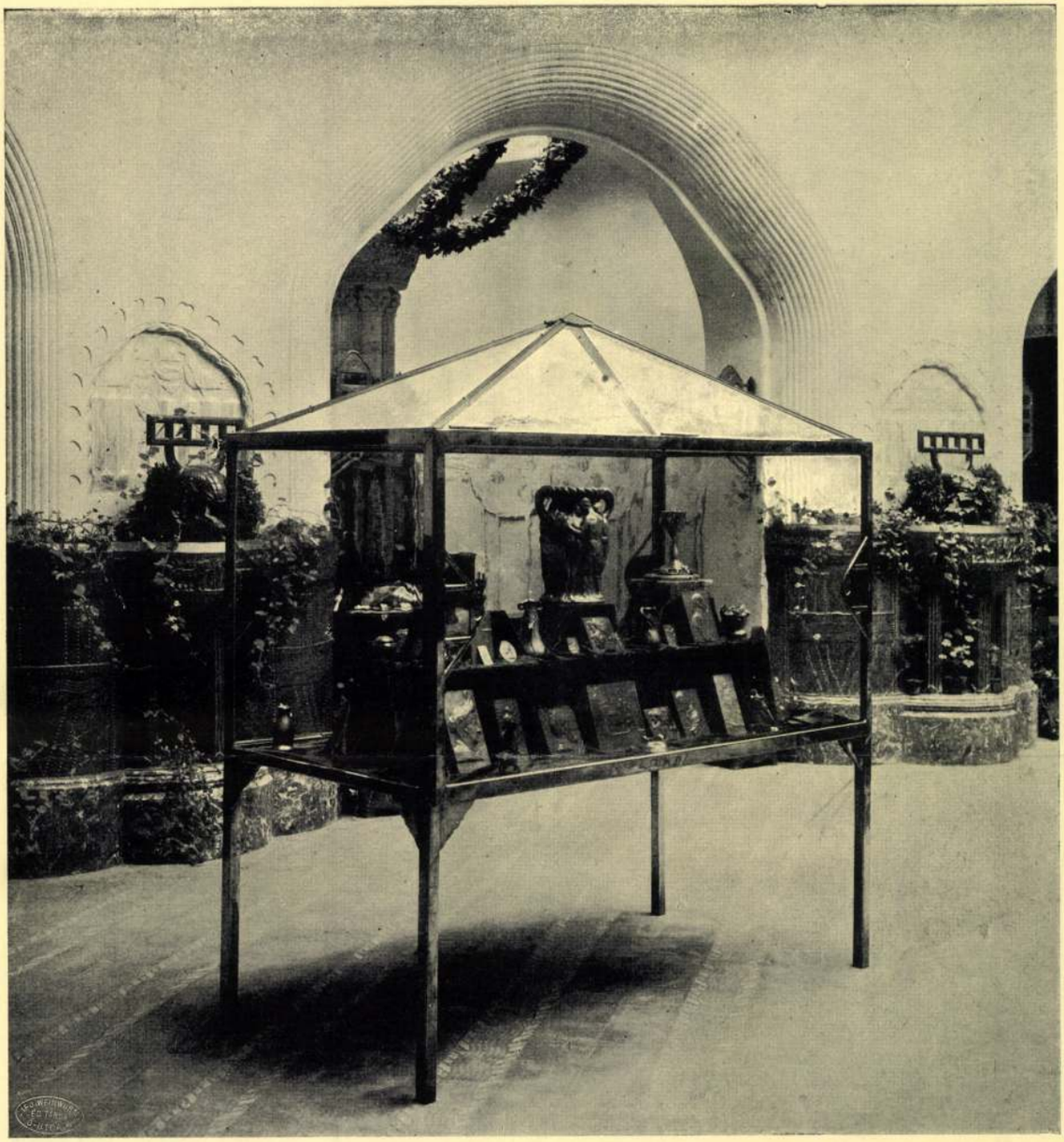

RÉSZLET A GALAMBOS UDVARBÓL

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

RÉSZLET A ZENESZOBÁBÓL

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

ELŐCSARNOK

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

ÁTJÁRÓ A GALAMBOS UDVARBÓL

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

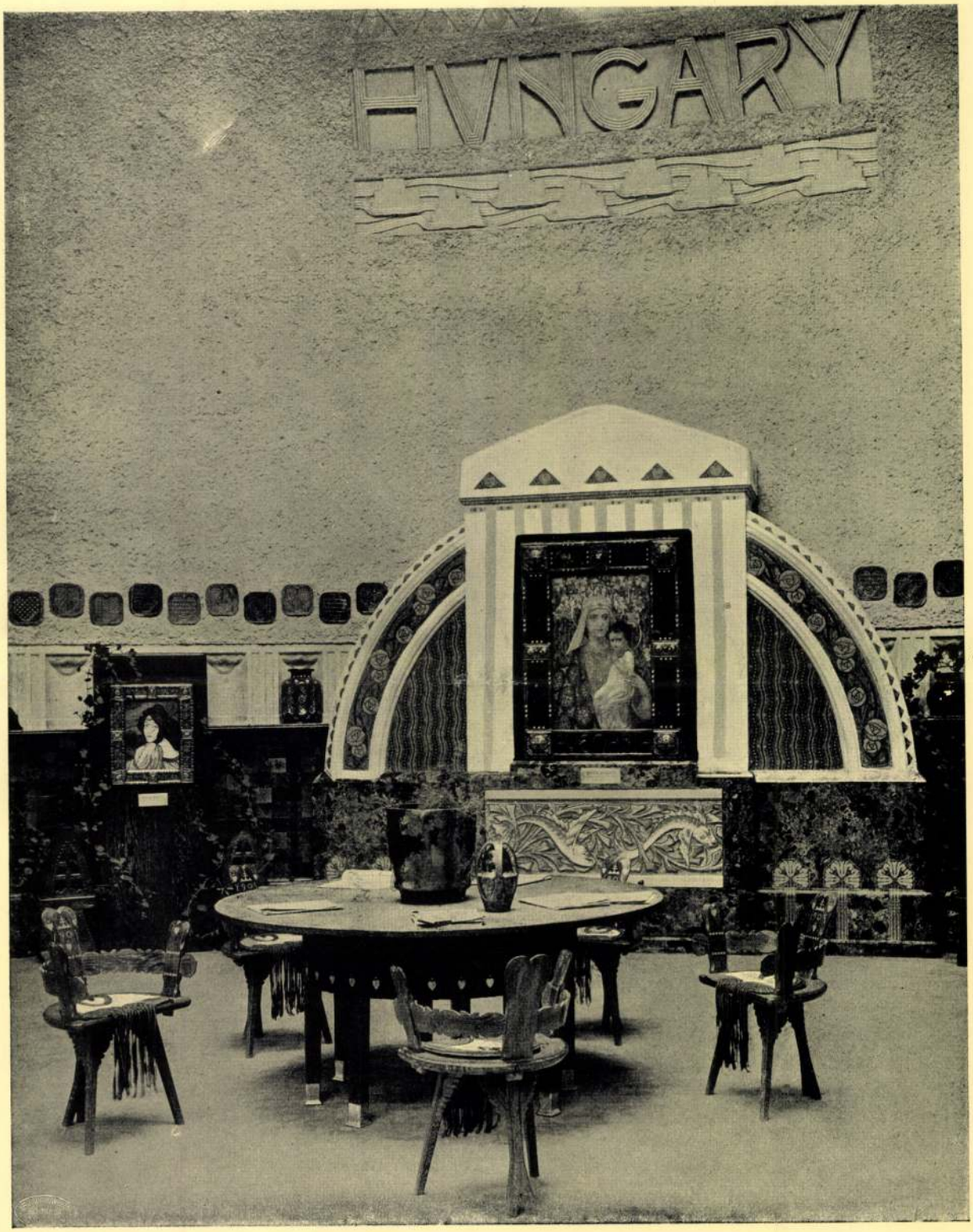

HALL-RÉSZLET

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

DISZÍTÉS

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

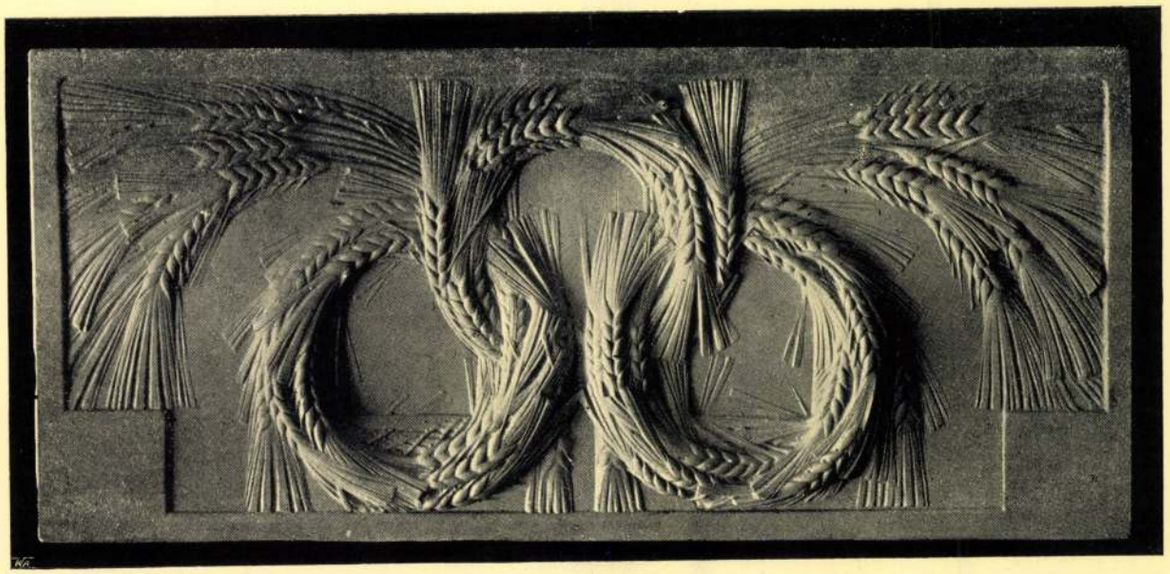

DISZÍTÉS

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

A HÁZ ÉPÍTŐ-MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

1908. I. 5.

A MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS MAGYAR OSZTÁLYA. TERVEZTE □ MARÓTI GÉZA □

A DUCOK A „MAGYAR IPARMŰVÉSZET"-BŐL VALÓK

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

HALL

HALL-RÉSZLET

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

GALAMBOS UDVAR AZ UJJÁÉPÍTETT KIÁLLÍTÁSON

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

HALL-RÉSZLET

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

ÁTJÁRÓ AZ UJJÁÉPÜLT KIÁLLÍTÁSON

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

RÉSZLET A HALLBÓL

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS

Maróti Géza

A Hász 1908.
I. 5. n

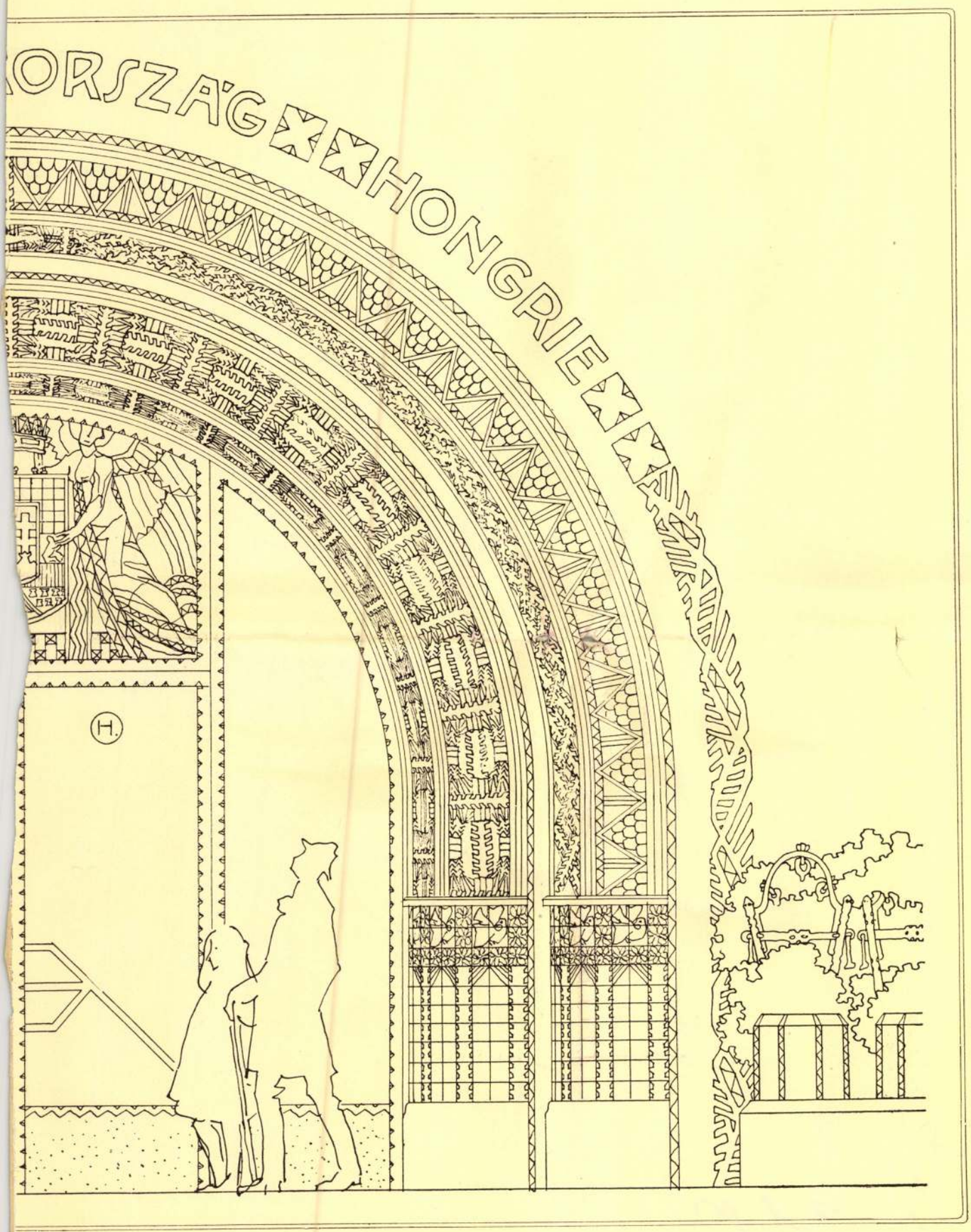

ZLETE

MARÓTI GÉZA TERVE

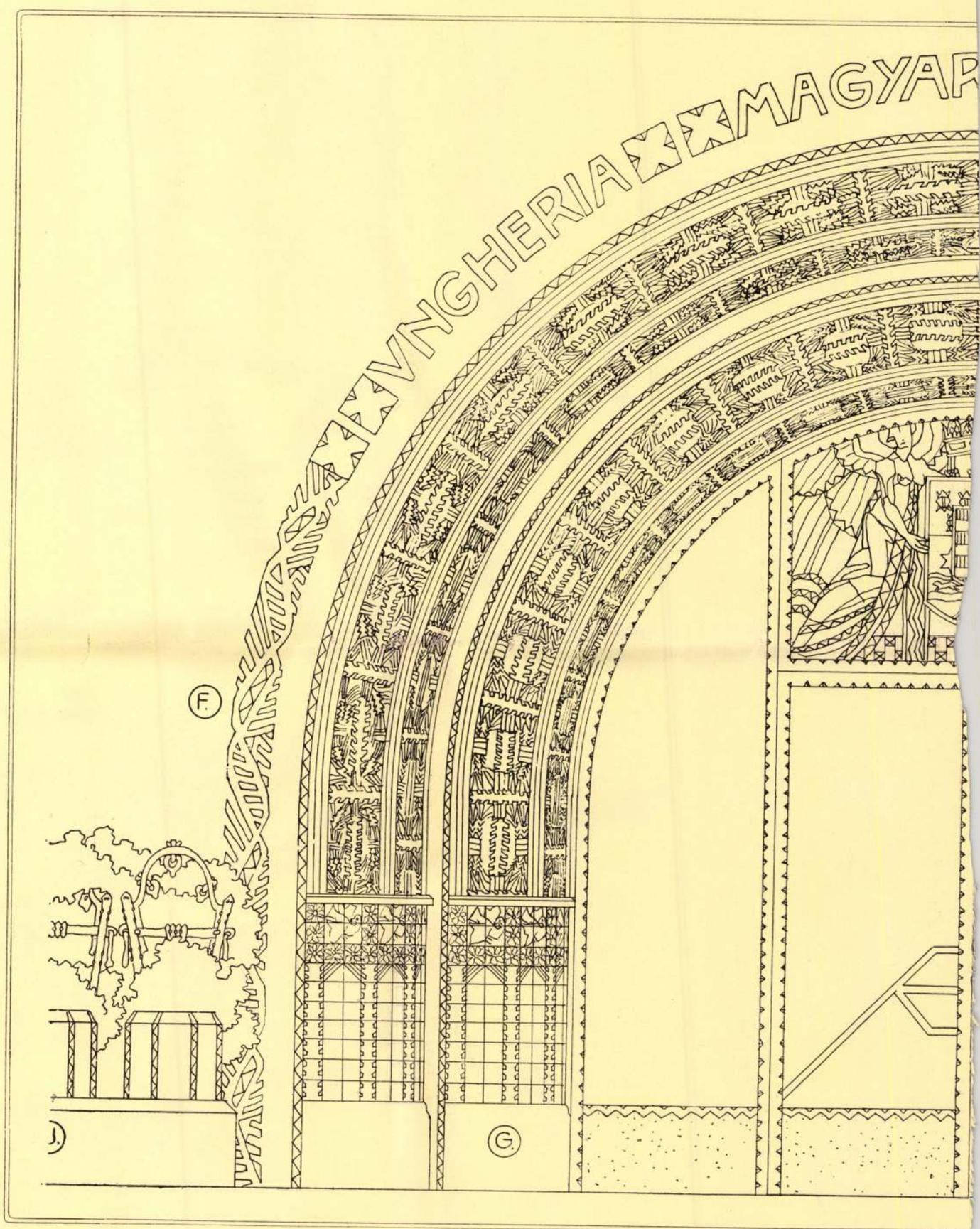

MAGYARORSZÁG ÁLLANDÓ MŰCSARNOKA VELENCÉBEN

A BEJÁRÓ RÉS

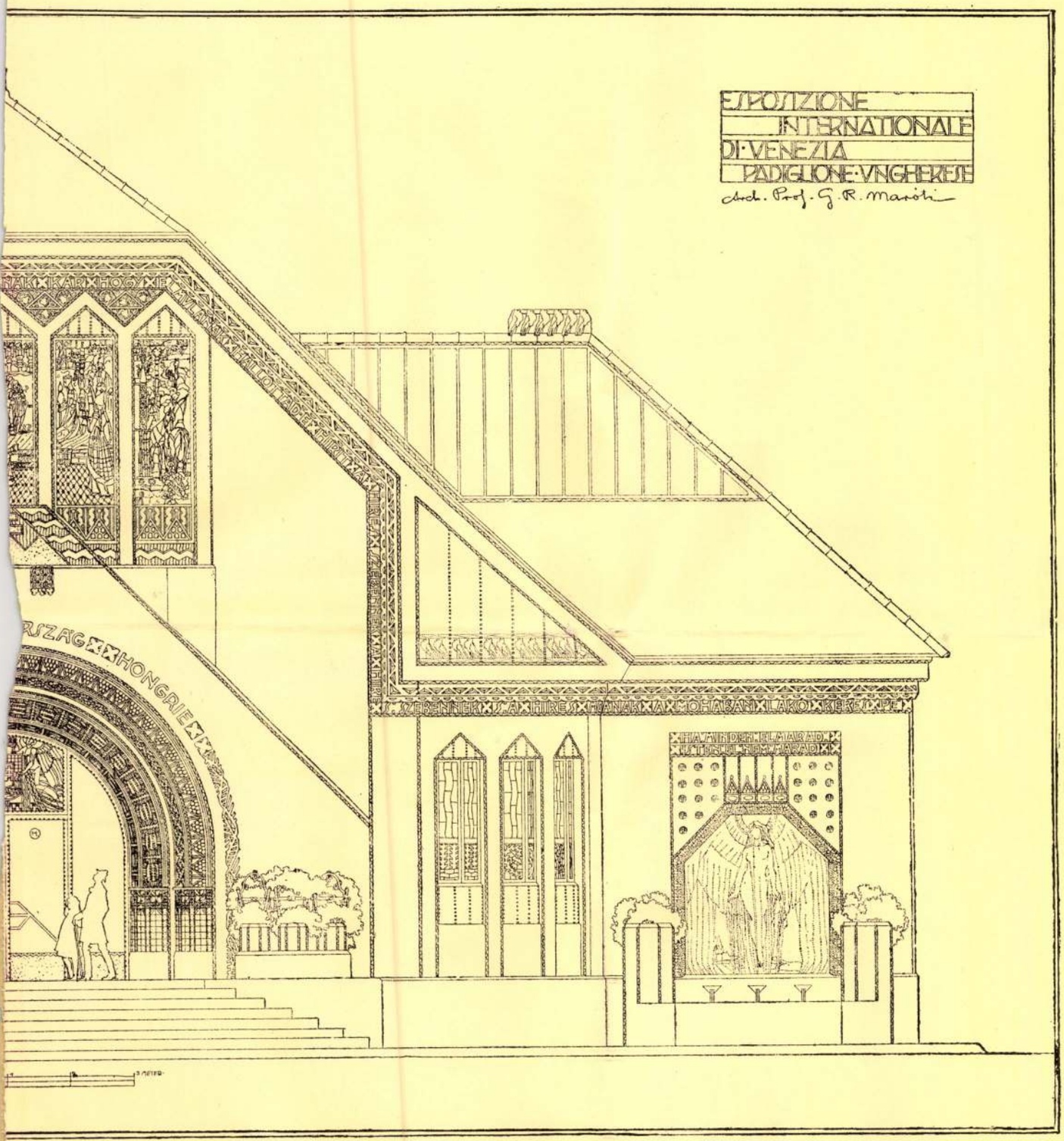

KZAT

MARÓTI GÉZA TERVE

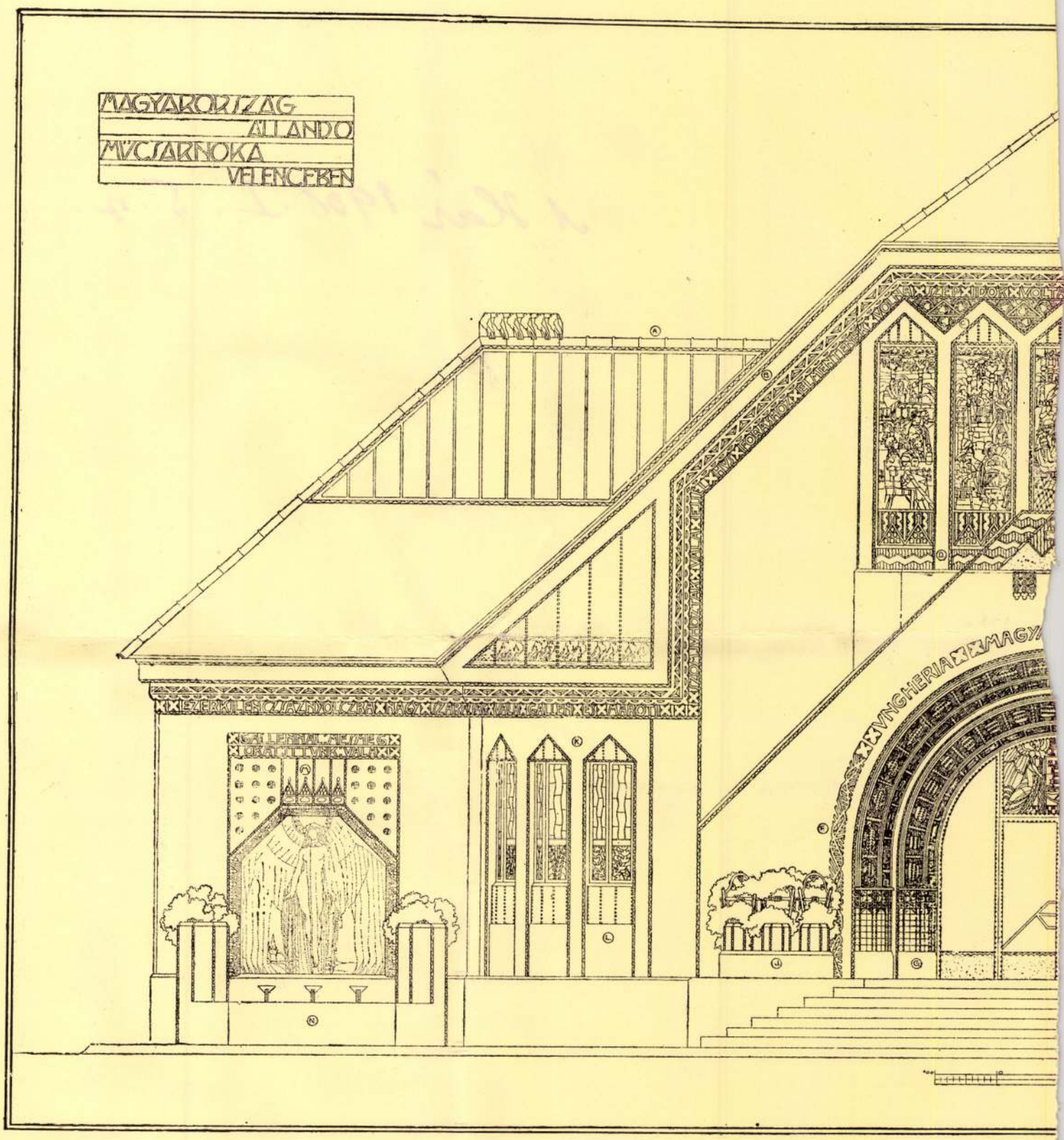

MAGYARORSZÁG ÁLLANDÓ MŰCSARNOKA VELENCÉBEN

FŐHOMLO

A Hár 1908. I. 5. n.

1908. I. 5. d.

MAGYARORSZÁG ÁLLANDÓ MŰCSARNOKA VELENCÉBEN

TANULMÁNYOK MARÓTI GÉZÁTÓL

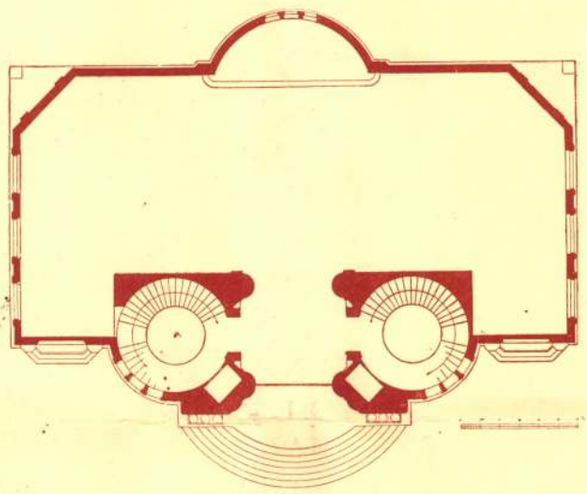

A VELENCEI MŰCSARNOK ALAPRAJZA.
RÉSZEKRE OSZTHATÓ KIÁLLÍTÁSI TEREM.

BOLDOG FÉRFI AZ, AKI ÉLETE HARMINCAS ÉVEINEK ELEJÉN OLYAN KIFEJLŐDÉSI FOKÁRA JUTOTT MŰVÉSZETÉNEK, MINT MARÓTI GÉZA. EZT AZ ALKOTÁSI VÁGYTÓL IZZÓ FIATAL EMBERT NEM LEHET EGYSZERŰ „CSAK DEKORATÍV SZOBRÁSZ“ CÍMMEL ELINTÉZNI. OLYAN QUALITÁSOK NYILADOZNAK BENNE, HOGY IDE S TOVA MINT EGY RENESZÁNSZ „UOMO UNIVERSALE“ ÁLL ELŐTTÜNK. MÉLYEBBEN BEPILLANTVA MUNKÁSSÁGA KÖRÉBE, KITÜNIK, HOGY NEMCSAK MINTÁZ, HANEM FEST, RAJZOL, SŐT — HORRIBILE DICTU — ÉPÍT IS.

TÉRALKOTÓ KÉPESSÉGÉRŐL MÁR A MILÁNÓI KIÁLLÍTÁSON ADOTT JELEKET. A KÜLFÖLDI SZAKLAPOK, A STUDIÓVAL ÉLÜKÖN, A BEMUTATKOZÁST KEDVEZŐEN FOGADTÁK; ÚGY HOGY ENNEK AZ ELSŐ EURÓPAI ÉRTÉKŰ SIKERNEK FOLYTATÁSA SEM MARADHATOTT EL. EGYELŐRE CSAK A VELENCEI MAGYAR HÁZRÓL ADUNK SZÁMOT, DE, MINT A JELEN SZÁMUNKBAN KÖZÖLT VÁZLATOKBÓL SEJTENI LEHET, MÁS, NAGYOBBSZABÁSÚ TERVEK IS VANNAK KÉSZÜLŐBEN.

A VELENCÉSEK CSUPA ROKONSZENVBŐL TELKET ADTAK AJÁNDÉKBA MAGYARORSZÁGNAK. AZON ÉPÜL MOST EGY ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁSI CSARNOK: A MAGYAR HÁZ. MARÓTI KEZÉBE VAN LETÉVE AZ ÉPÜLET SORSA, TÉRDÍSZPOZICIÓ, HOMLOKZAT, ELRENDEZÉSEK ÉS FŐDÍSZEK TŐLE VALÓK. CSAK AZ ÜVEGABLAKOKAT TERVEZTE NAGY SÁNDOR ÉS A MOZAIKOKAT KÖRÖSFŐI ALADÁR. (MINDKETTŐT KÉSZÍTI RÓTH MIKSA.) A KERÁMIAI RÉSZT ZSOLNAY SZÁLLÍTJA, A VASBETON MELOCCO PÉTER MŰVE S A BÚTORZATOT KIS JÓZSEF ASZTALOS CSINÁLJA. A TECHNIKAI RÉSZT DONGHI DÁNIEL VELENCEI ÉPÍTÉSZ ELLENŐRZI.

MARÓTI VÁZLATAIRÓL NEM KELL SOKAT ÍRNI. AZOK ELMONDJÁK A MONDANIVALÓJUKAT MAGUK. LEGFŐBB SAJÁTSÁGUK, HOGY Ő MAGA JELEN VAN A VONALAK KÖZT S LEOLVASNI ENGEDI, HOGY MINT VETTE ESZÉBE FELADATÁT, HOGYAN INDÚLT MEG BENNE A FORMALÁTÁS ÉS MIKÉNT ÉLEDTEK FEL AZ ANYAGOK S AZOKNAK AZ ELRENDEZÉSI MÓDJAI. GONDOLATAI MINDIG ODA VANNAK KAPCSOLVA A TÖRTÉNETI, ETHNOGRÁFIAI, DE FŐLEG AZ ÉRZÉSBELI MAGYARSÁGHOZ. AMIT FELADATUL KAP, AZT ÁTÉRZI, AMIT ÁTÉREZ, AZT MEGFORMÁLJA. A HATVÁGÁST ÉP AZÉRT AZ JELENTI, HOGY SOKFÉLE ELEMET RENDEZ EGÉSSZÉ; FORMÁK, ANYAGOK ÉS SZÍNEK VÁL-

TOZATOS SORÁT ELEGÁNS HARMÓNIÁVÁ, AMELYNEK HÁTTERÉBE MINDIG BELESZÖVŐDIK A MAGYAR VONATKOZÁS, FÖLÖTTE PEDIG OTT LEBEG A MODERN IPARMŰVÉSZET FŐELVE: A RENDELTETÉSNEK MEGFELELŐ SZERKEZET, A GYAKORLATI CÉLSZERŰSÉG.

ESZTÉTIKAILAG MARÓTI KERÜLI AZ INGERLŐT, KERESI A MEGNYUGTATÓT. MEGOLDÁSAIBAN NEM HAGY NYITVA NYUGTALANÍTÓ KÉRDÉSEKET, MINDEN TÖREKVÉSE AZ ÖSSZECSENDÜLŐ NYUGODT VÁLASZRA IRÁNYUL.

MONDJÁK, HOGY A HÍRNEVET KÖNNYEBB MEGSZEREZNI, MINT FOLYTON-FOLYVÁST MEGÚJÍTANI. MARÓTI VÁZLATAI ARRA ENGEDNEK KÖVETKEZTETNI, HOGY Ő ERRE RÁ FOG CÁFOLNI, NEKI MÉG NAGY SIKEREKRE VAN KILÁTÁSA.

DR. CZAKÓ ELEMÉR.

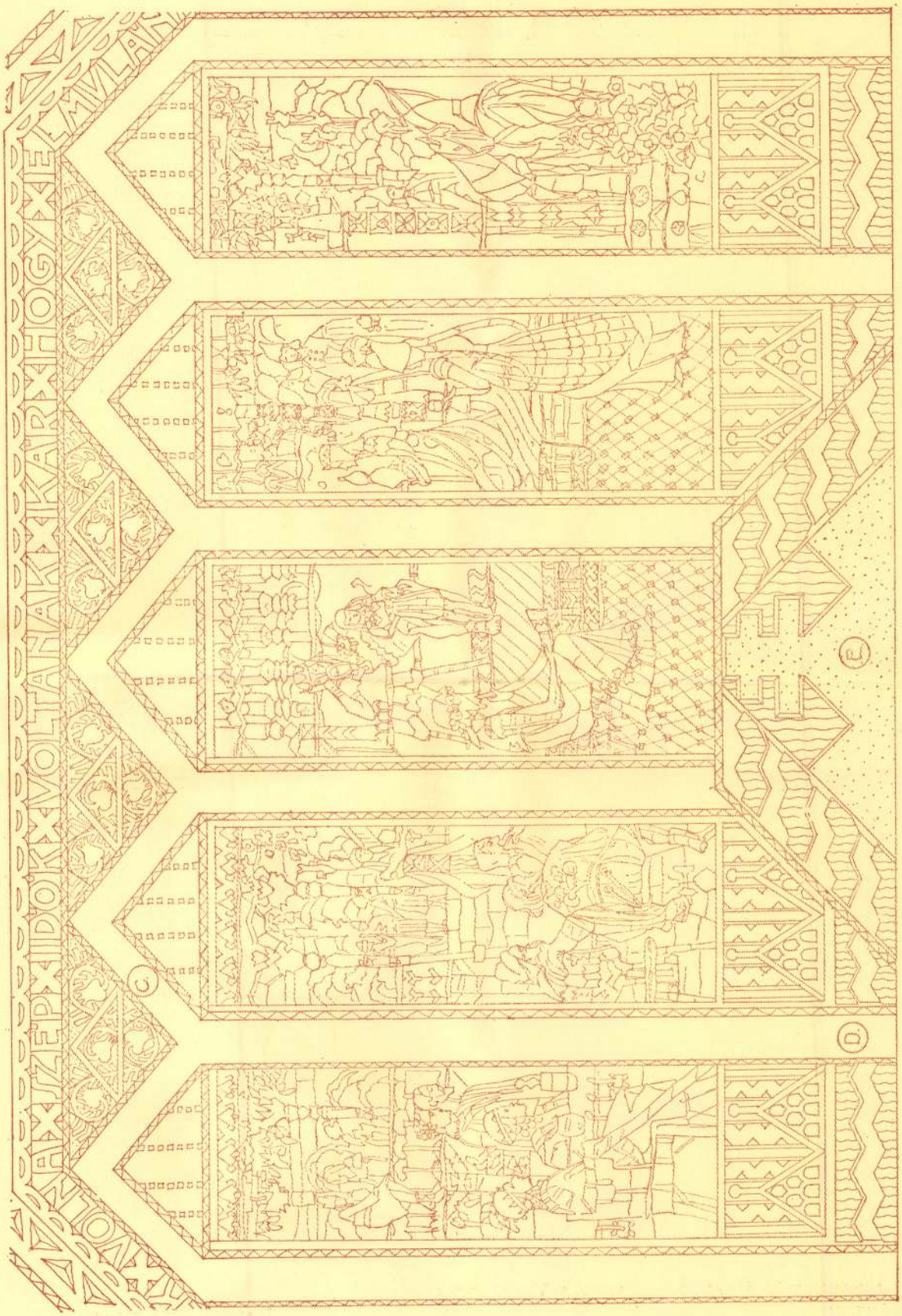

NAGY SÁNDOR TERVEI UTÁN

MAGYARORSZÁG ÁLLANDÓ MŰCSARNOKA VELENCÉBEN
SZÍNES ABLAKOK: „ATTILA UDVARHÁZA"

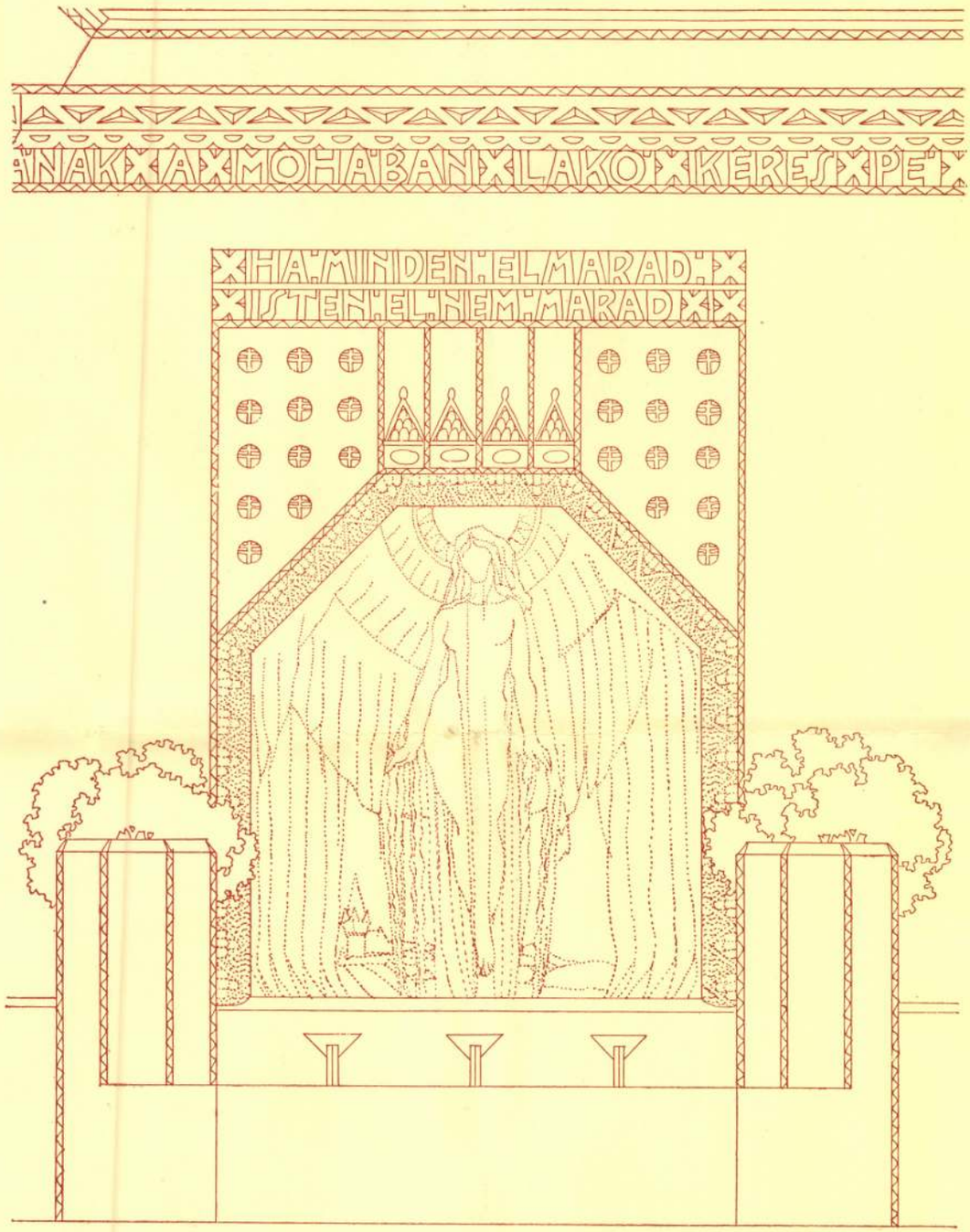

MAGYARORSZÁG ÁLLANDÓ MŰCSARNOKA VELENCÉBEN
RÉSZLET

MARÓTI GÉZA TERVE

VÁZLAT

MARÓTI GÉZA RAJZA

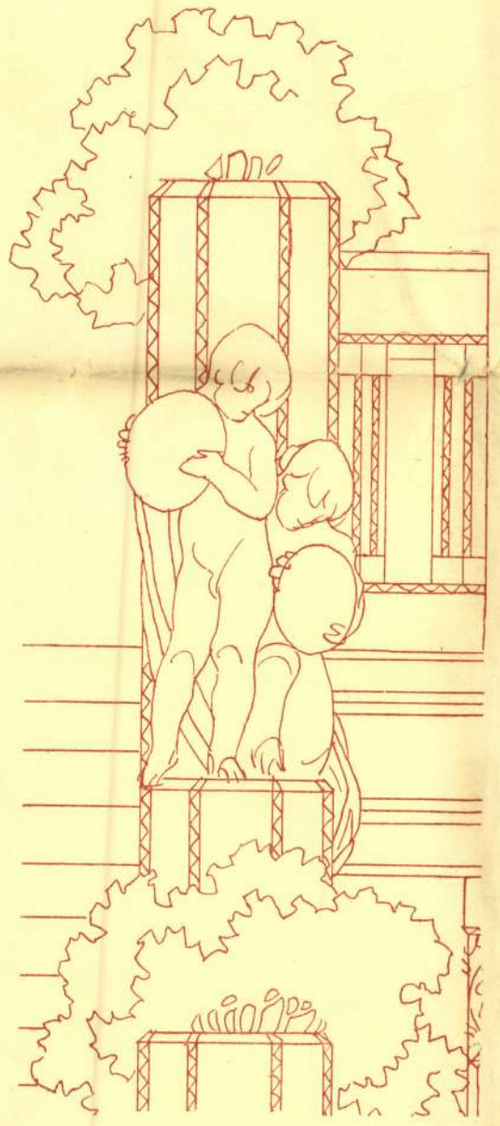

VÁZLAT
MARÓTI GÉZÁTÓL

1908. I. 5. 17

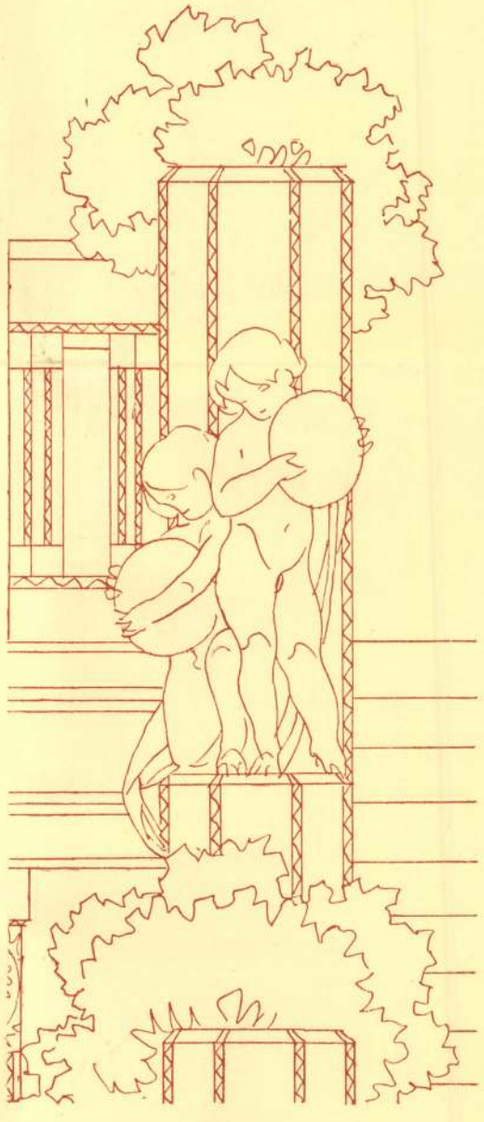

VÁZLAT
MARÓTI GÉZÁTÓL

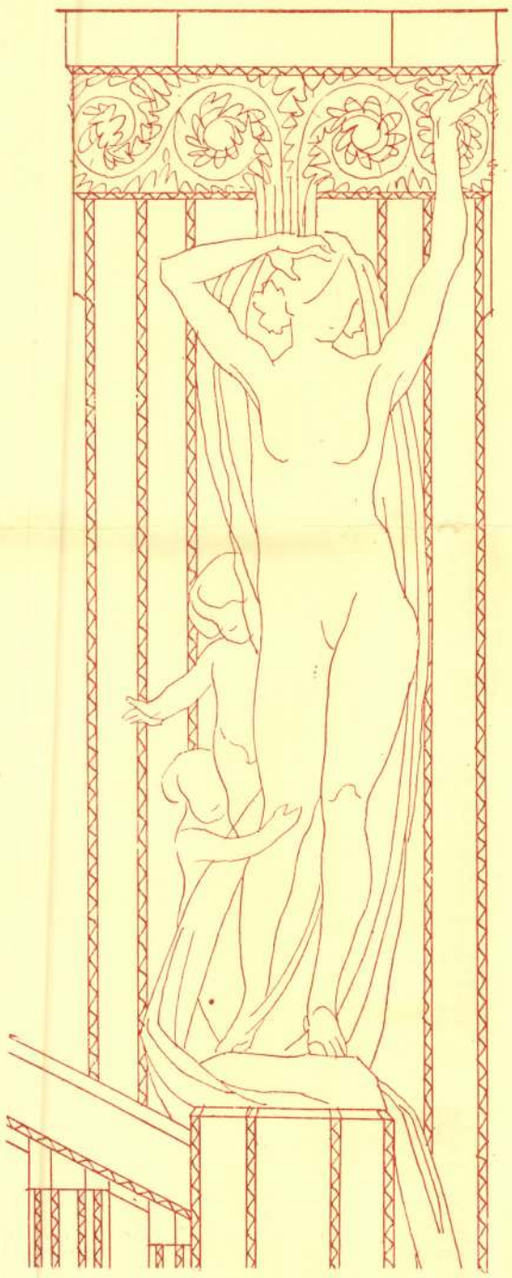

VÁZLAT
MARÓTI GÉZÁTÓL

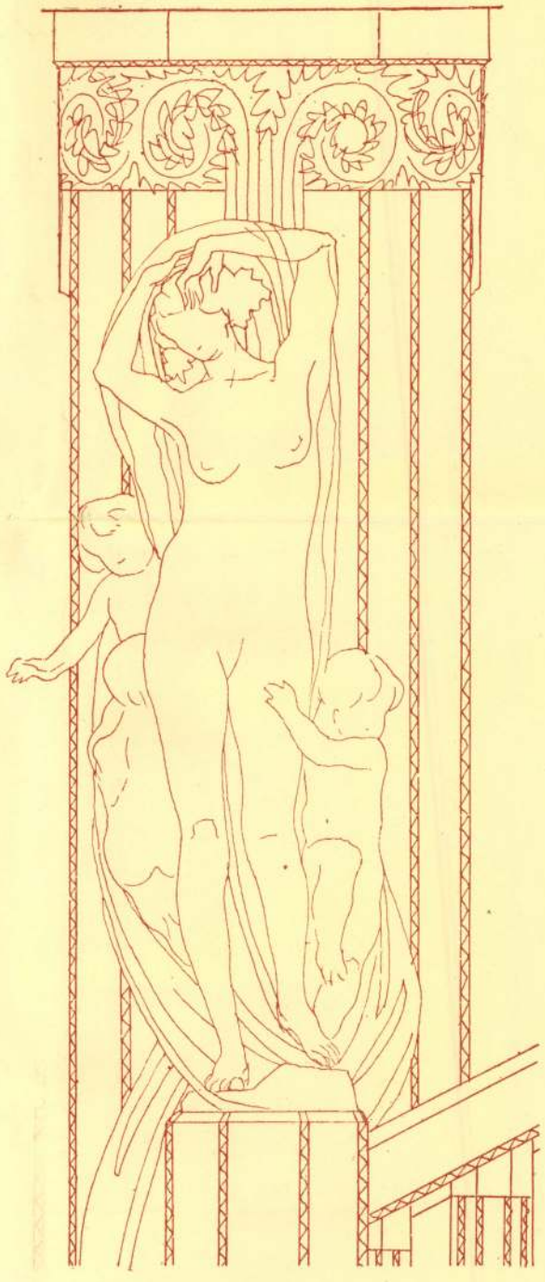

VÁZLAT
MARÓTI GÉZÁTÓL

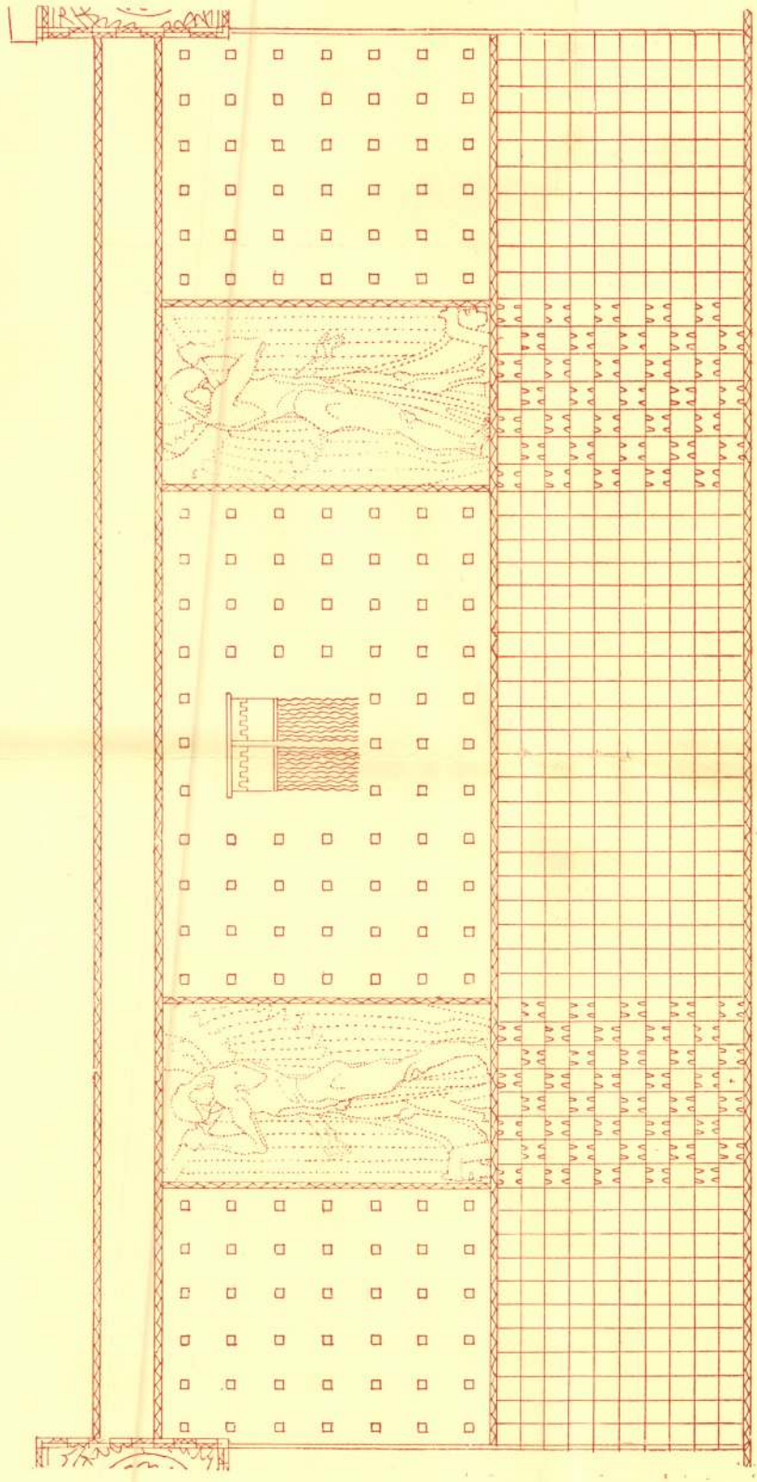

TANULMÁNY MARÓTI GÉZÁTÓL

FALKIKÉPZÉS

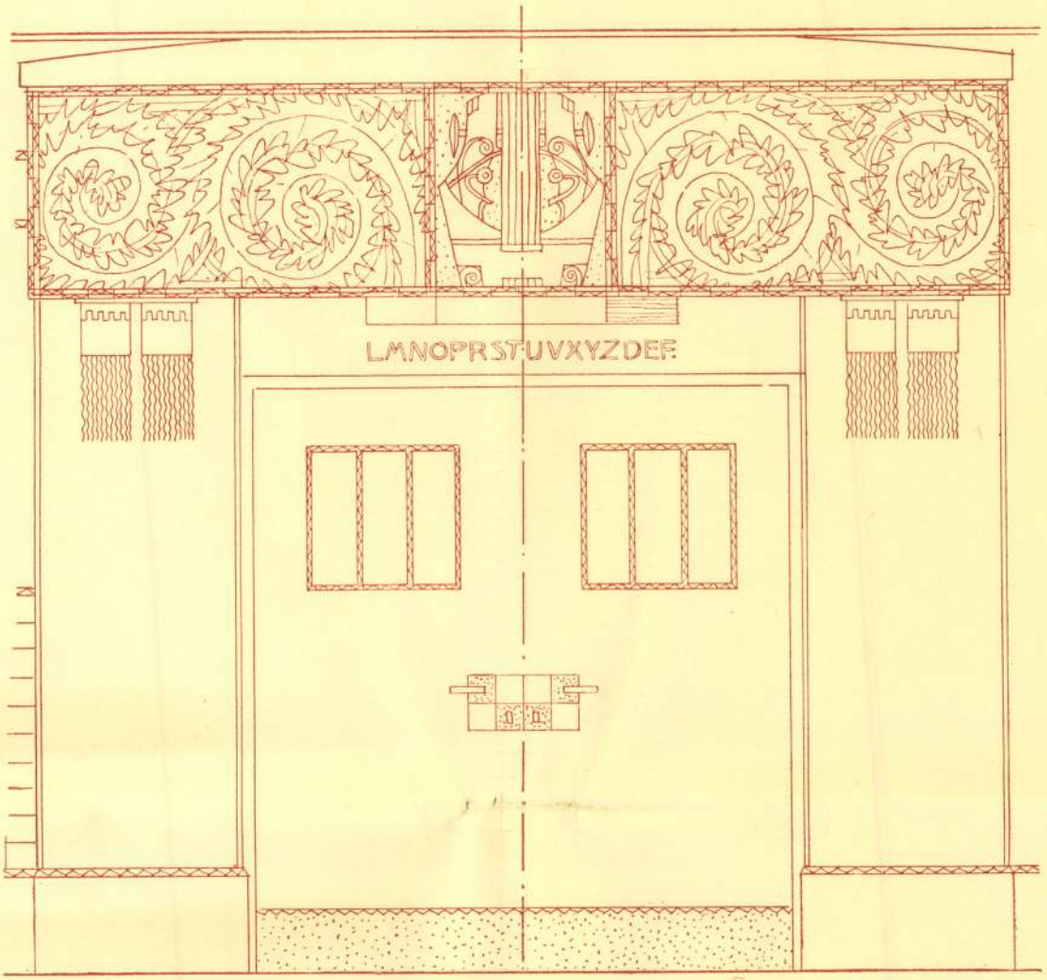

BEJÁRÓ AJTÓ

TANULMÁNY MARÓTI GÉZÁTÓL

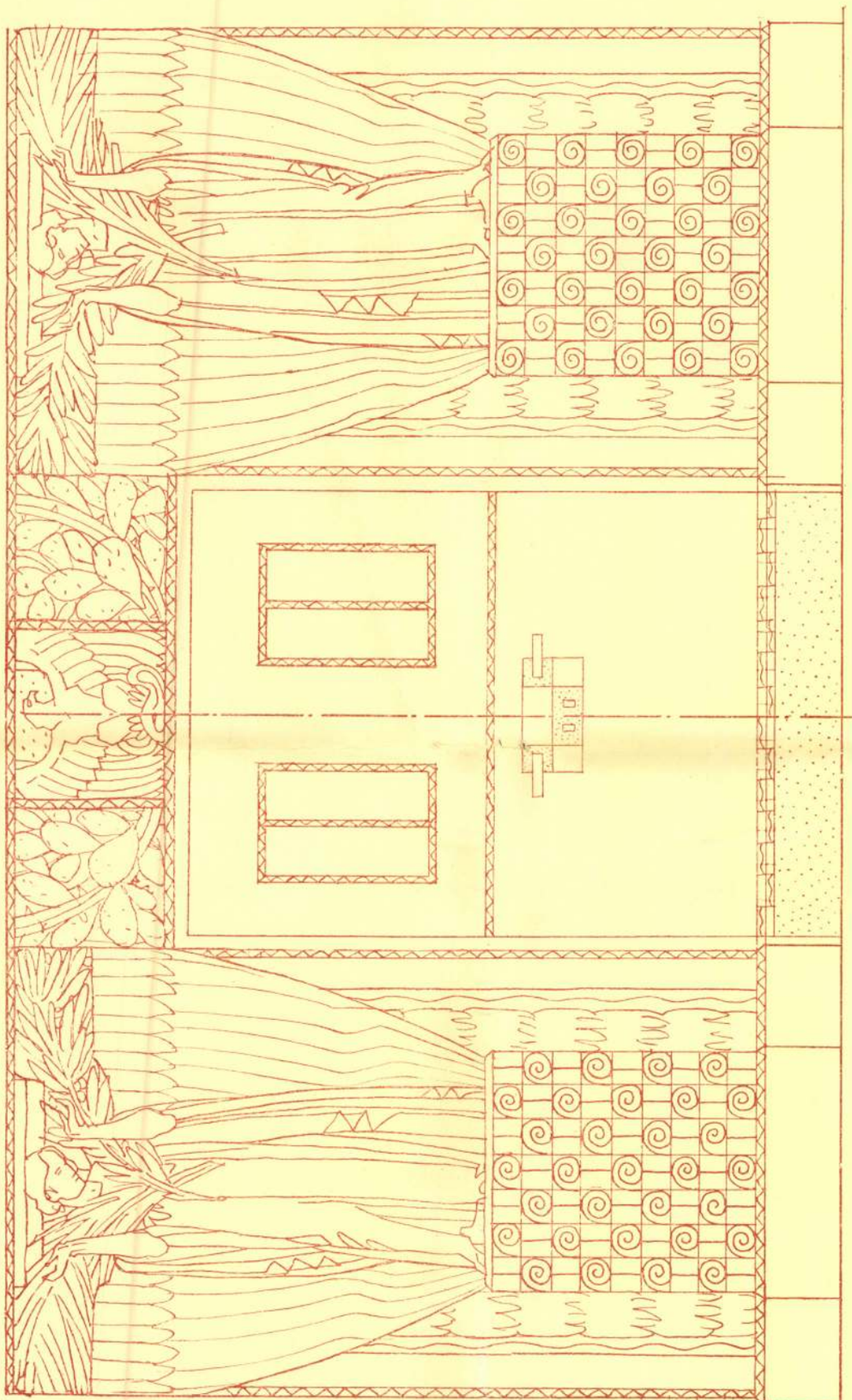

TANULMÁNY MARÓTI GÉZÁTÓL

KAPURÉSZLET

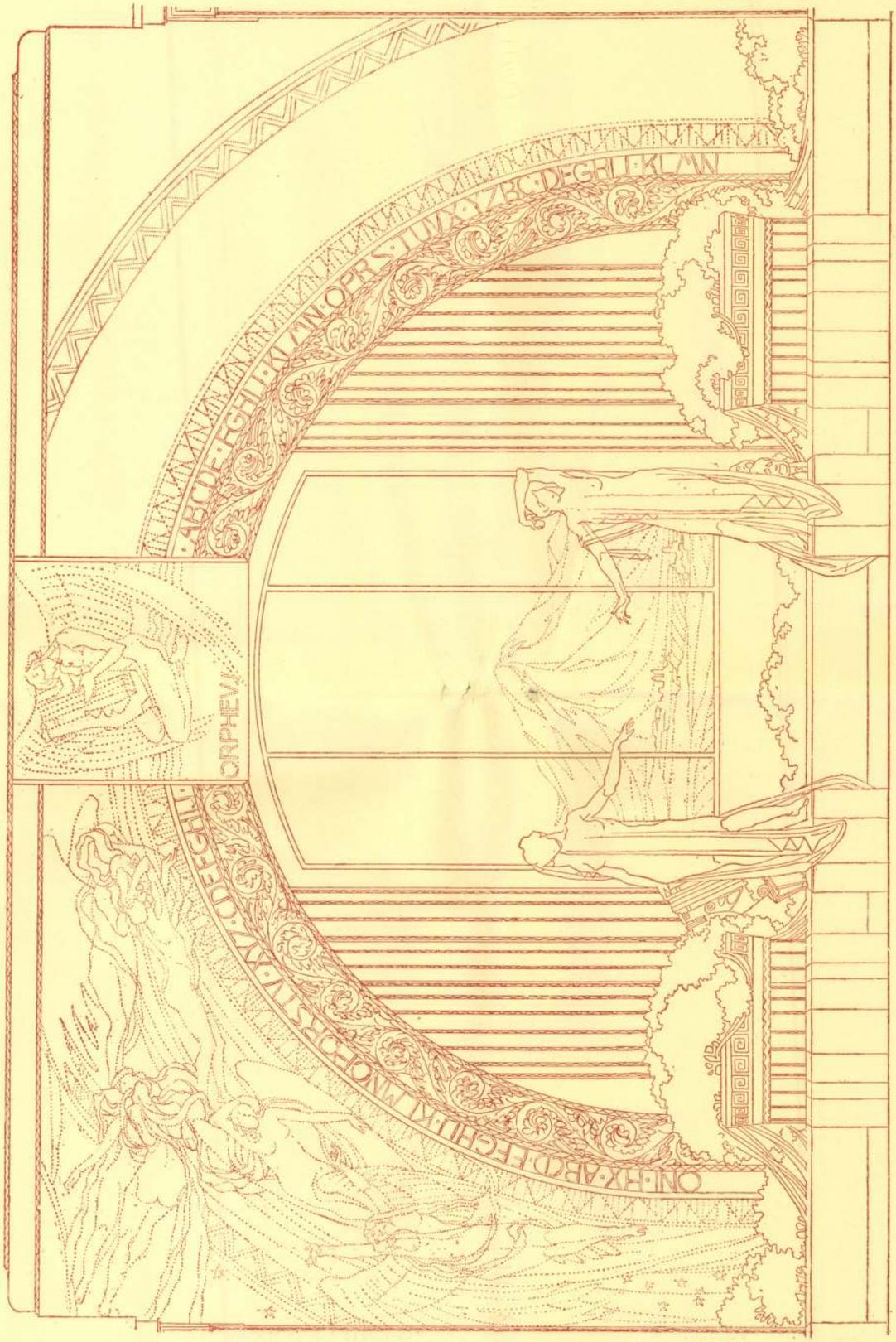

TANULMÁNY MARÓTI GÉZÁTÓL.

INTERIEUR

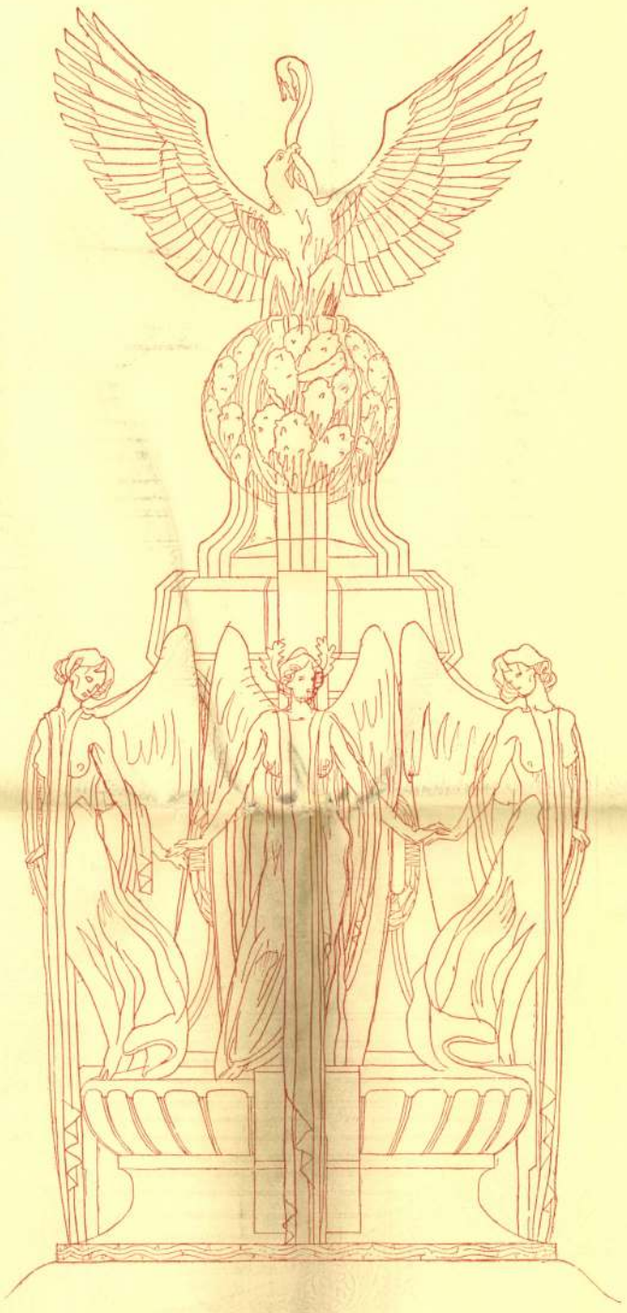

VÁZLAT MARÓTI GÉZA RAJZA

KOSSUTH SERLEG
EZÜSTBŐL, ARANYOZVA
ZOMÁNCDÍSZÍTÉSSEL
ÉS ÉKKŐVEKKEL.
TERVEZTE
~~CSÁNYI KÁROLY~~
KÉSZÍTETTE
~~HIBJÁN SAMU~~
ÉS ~~HERPKA KÁROLY~~.
AZ ORSZ. FÜGGETLENSÉGI
PÁRT TULAJDONA.

EMLÉKSERLEG.
RÉGI ARANY CÍMER-
ÉS KARIKAGYŰRŰKBŐL
ÓRAFEDÉLBŐL
ÖSSZEÁLLÍTOTTA
HIBJÁN SAMU.

Magyar Iparművészet

1904. 30 l. Képek

PAX.
BRONZRELIEF.

MARÓTHI R. GÉZÁTÓL.

VIRÁGTARTÓ.

TERVEZTE
~~BETLEN GYULA.~~

Maróti Géza

wolvány

hondokrat dürei

az alábbi palotán

MÉ. 1914. 9-10. sz.

(A Magyar Alta-

lános Hitelbank

palotája.)

nyelvtel.

12, 13. 15. l. 16. l.

20, 21. 24. l. 28. l.

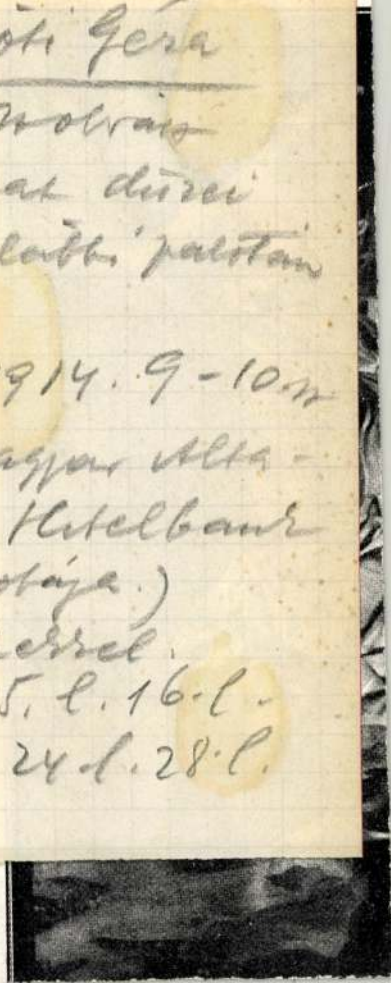

kapott is a művész szemrehányást eleget. Ott látjuk a halált VIII. Orbán és VII. Sándor síremlékén. Természetesen ismét csak a lehető legmélyebb hatast, benyomást akarja vele a művész elérni. És tényleg, minő megrázó kép, amikor az a hatalmas csontváz felírja az egyiken táblára a pápa nevét, a másikon elrántja a függönyt, hogy lássuk a sír, vagy a lefutott homokórát a pápa elé tartja. A halál hírtelen járását (mors alata) fejezi ki a csontváznak adott két nagy szárny is (Chigi-kápolna).

Az a művészet, mely főcélját abban látta, hogy vallásos alapon állva a lélekben járó indulatokat, szenvedélyeket, érzéseket juttassa kifejezésre és ezzel a lehető legnagyobb hatást keltse, nem nélkülözhette, nem mellőzhette, nem kerülhette el a vallásos lélek érzületeinek, indulatainak legnagyobb fokát, a lélek *elragadtatását,* az *extasist* sem. Már a régebbi művészet is foglalkozott vele. Perugino majdnem üzletszerüen, Raffael (Transfigurazione, szent Cecilia), Tiziano (Mária menybemenetele) mérsékelten. Mesterileg dolgozza fel Correggio, Michelangelo pedig utólérhetetlen változatosságban (Próféták és Szibillák a Sixtina-kápolna mennyezetén). Sodoma már fokozza az elragadtatást: önkivületi lesz az állapot, valóságos elájulás (Sienai szent Katalin). Ezentul ez lesz az elragadtatás, tehát a hatáskeltés legnagyobb foka.

Bernininél is megfigyelhetjük az elragadtatásnak hatáskeltés szempontjából vett különböző fokait, a „kezdő", „haladó", a lelki életben a „tökéletesség"-ig jutott lélek útját. Az „első foku" elragadtatás lehetne a gyönyörű *szent Bibiana-szobra;* a másik Assisii szent Ferenc stigmatizációja (Róma, San Pietro in Montorio, kb. 1663), vagy a *szent Longinus-szobra* szent Péter templomában (2. kép), a harmadik fokon áll Bernini legszebb alkotása, *szent Terézia* a római S. Maria della Vittoria templomában (3., 4., 5. kép). Bernini maga is legsikerültebb munkájának tartja. Benne a barokk elérte vágyainak netovábbját: „Die Anwendung des Affektes um jeden Preis." De még egy lépés és azon a határon állunk, ahol már találkoznak a végletek...

Bernini még többször foglalkozik az elragadtatás témájával; életének második felében különösen kedveli. Mind vallásosabb lesz, a vallásos érzület vezeti. Ilyen munkája a szent Péter-templom Cattedra-jának négy egyházatyja, az Angyalhid angyalai, szent Jeromos, szent Magdolna (Siena), Daniel és Habakuk (S. Maria del Popolo, Róma), alsó

Maróti Géza

MARÓTHI R. GÉZÁNAK, e jeles szobrászunknak a legutóbbi karácsonyi kiállításon volt két értékes reliefjét közöljük a 68. lapon, amelyet a korán elhúnyt nagy mesternek, Fadrusz Jánosnak rajza nyomán a zilahi Wesselényi-szobor talapzata részére készített. A románkori felfogással megmintázott alakok honfoglaló vitézeket ábrázolnak. Ugyancsak tőle való a 75. lapon levő tintatarró, a melynek tervezésénél nyilván az ugynevezett Attila kincsének ismert bikafejü csészéje inspirálta a művészt.

Magyar Iparművészet

1904. 96. l.

Maróti Géza

~~az az intarziamuvet és bútorokat készítette~~

továbbá Haaber Károly
építész
aki az építési vezetésével volt megbízva
Maróti Géza
a külső és belső szobrászati díszmunkát

(Alpár Ignác: A Magyar Általános Hitelbank palotája. Az Ujság 1913. dec. 6.

K:

Alpár tervezte az épületet

MŰEMLÉKEK ORSZÁGOS BIZOTTSÁGA
-443 /1926 szám
Érk.: 1926 év nov. hó 27. n.

Maróti Géza

Müvészi Ipar 1906. 16. l.

Géniusz

Maróti Géza szobormüve a zenepalota oromzatára

A karácsonyi iparművészeti tárlatról

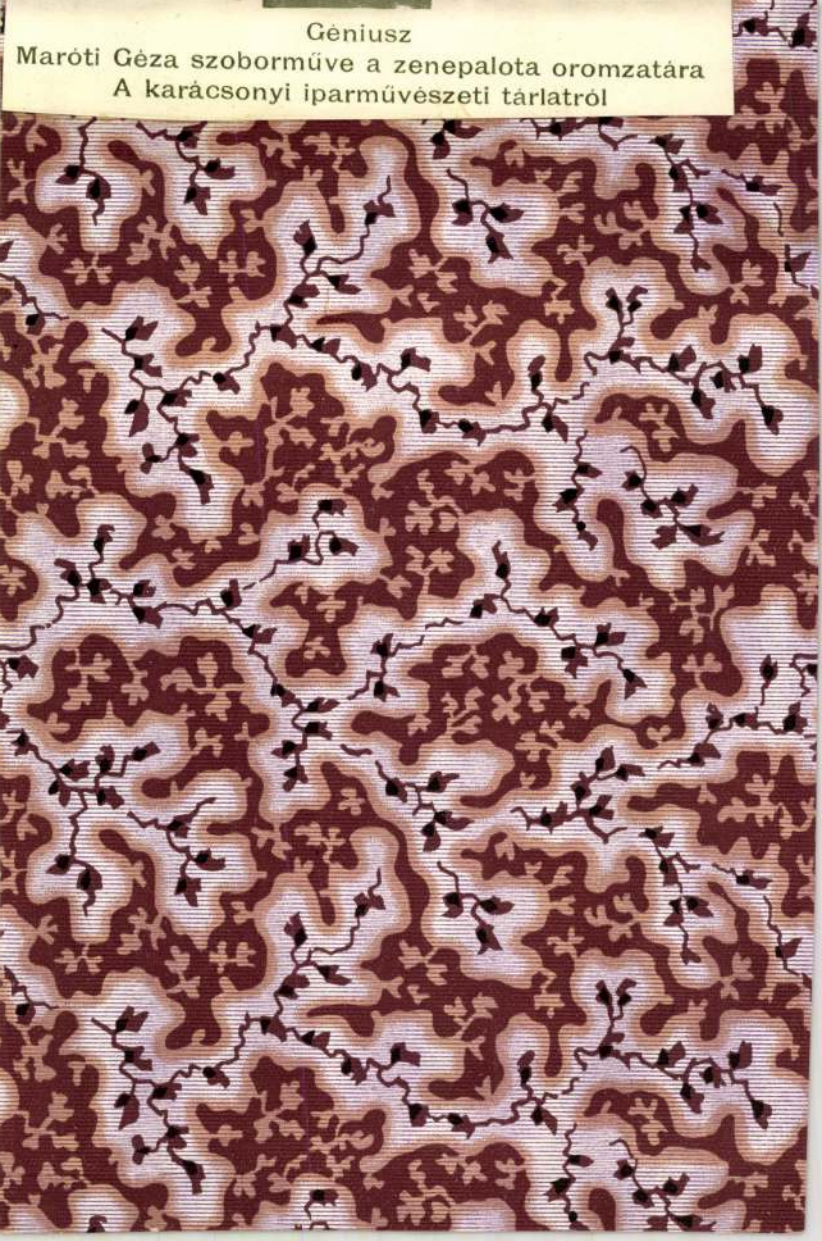

hogy legalább 4 milliárdra van szükség. Olyan összegre tehát, amilyent szorult anyagi helyzetünk mellett pénzügyminiszterünk nem adhatott meg. Ha még hozzávesszük, hogy iparművészeti termelésünk túlnyomó része kis műhelyekből kerül ki s egy-két agyagipari és bútorgyárat kivéve iparművészeink csak a napi szükséglet kielégítésére, megrendelésre dolgoznak, elképzelhetetlen, hogy tudtunk volna rövid idő alatt iparművészetünket méltón reprezentáló, előkelő színvonalú anyagot összehozni. Nálunk nincsenek mecenások, kik ilyen alkalommal nagyobbszabású megrendeléseikkel elősegítik a kisebb embereknek egy világkiállításon való szereplését. Mindent pedig a kormánytól nem kívánhatunk. Hogy tehát külföldön bemutathassuk az iparművészet terén való fejlettségünket, össze kellene fogni minden tényezőnek, hogy biztosítsák az ilyen vállalkozásoknak sikerét. A főnemesség, a főpapság, a törvényhatóságok, a pénzintézetek mind, mind rendeljenek művészi munkákat azzal, hogy iparművészeink méltóan szerepelhessenek a kiállításon. Nem alamizsnát kívánunk a művészet részére, nem áldozatot, hanem foglalkoztatást és oly munkaalkalmak megadását, amelyek módot adnak iparművészeink képességének érvényesítésére. Ez az egyedüli módja egy komoly kiállítás sikere biztosításának. Hogy pedig az ilyen felkészüléshez megfelelő idő is kell, az természetes. Ezért a jövőben külföldről érkező meghívások esetén azonnal kellene határozni, nem pedig évekig függőben hagyni az ügyet mindaddig, míg kifogytunk az időből és lekéstünk, vagy kapkodva kell elvégezni az összetorlódó munkákat.

A párisi kiállításból.
Hoffman József, Bécs. Kovácsolt vasrács. Kovács Erzsi rajza.

A kiállításon szerzett tapasztalatok megerősítettek abban a meggyőződésemben, hogy helyes az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat által követett nemzeti irány és helyes a Társulatnak az a törekvése is, hogy minden túlzástól, szertelenségtől ment modernitást kíván az iparművészektől. Az iparművészet fejlődését és térfoglalását biztosító ez a két követelmény felel meg leginkább a mi viszonyainknak. Mert a kiállításon szereplő kisebb nemzetek: a lengyelek, csehek, svédek, finnek, horvátok stb. is ezen az úton haladnak és sikereiket is annak köszönhetik, hogy nemzeti jellegű művekkel jelennek meg a világpiacon, nem pedig a letűnt korszakok kozmopolitává vált alkotásainak másolataival. Ez az egyik tanulság. A másik megállapítás az, hogy kiváló eredményeket azok a vállalatok és műhelyek érhetnek el, amelyek rátermett és az illető szakma technikai kérdéseiben is teljesen jártas művészemberek irányítása mellett dolgoztatnak. Kirívó példa erre a már említett svéd Orrefors-üveggyár, de jó példát ad sok dicső multtal dicsekvő régi gyári vállalat is. Ilyenek a kopenhágai és a sèvresi porcellángyárak, a párisi nagy magazinek, a Wiener Werkstätte, az angolok nagy bútorcégei stb. És láthattuk azt is, hogy a szakavatott művészi vezetés biztosíthatja csupán a háziipari termelés versenyképességét, korszerű fejlődését és technikai szempontból való kifogástalan voltát is. Ez az, amit a mi háziipari vállalatainknak nagyon meg kellene szívlelniök. A dilettantizmus és a telhetetlen kalmárszellem sokat rontott, sokat vétkezett e téren nálunk. Lelkiismeretlen vállalkozók a kínálkozó pillanatnyi hasznot hajszolva, a külföldre szállított fércmunkákkal sok helyen kompromittálták háziiparunk jó hírnevét, úgyhogy évtizedek gondos munkájával állíthatjuk csak helyre a könnyelműen elvesztett bizalmat.

Végül meggyőződhettünk a kiállításon a kultúrnemzeteknek az iparművészeti szakképzés terén való nemes versenyéről és ez intézményeik fejlesztésére irányuló áldozatkészségükről.

Jól felszerelt műhelyek egészítik ki a szorosan vett művészi oktatást és a tanárokat nem osztják

bürokratikus kategóriákba, hanem kiváltságos helyzetet biztosítanak nekik az állami alkalmazottak hierarchiájában. Díjazásukat jelentőségükhöz mérten szabják meg. Ha pedig egyik-másik tanár nem válik be, vagy nem teljesíti kötelességeit úgy, amint kellene: felcserélik jóval, akkor is, ha az illetőnek elbocsátása, vagy nyugdíjaztatása új terhet ró az állampénztárra.

A párisi kiállítás október hó végéig lesz látható. Ajánlom, hogy nézze és tanulmányozza azt mindenki, aki iparművészettel foglalkozik és aki szereti a művészi ihletnek használati és lakásaink díszítésére szolgáló tárgyakon való megnyilvánulását.

A franciák e kiállításukkal bátran és határozottan foglaltak állást az eklekticizmussal szemben s ezzel hálára kötelezték a haladás minden barátját. Kétségtelen, hogy a kiállításon szereplő művek mindegyike nem állja meg a jogos kritikát. De ez nem jelentheti azt, hogy a kitűzött cél nem helyes, mert a kiállításnak ezer meg ezer tárgya bizonyítja, hogy igazi tehetségek a multnak szolgai utánzása nélkül is alkothatnak abszolút jó, szép és maradandó becsű műveket. És ennek az igazságnak propagálásáért is érdemes volt megrendezni a párisi nagy nemzetközi iparművészeti kiállítást.

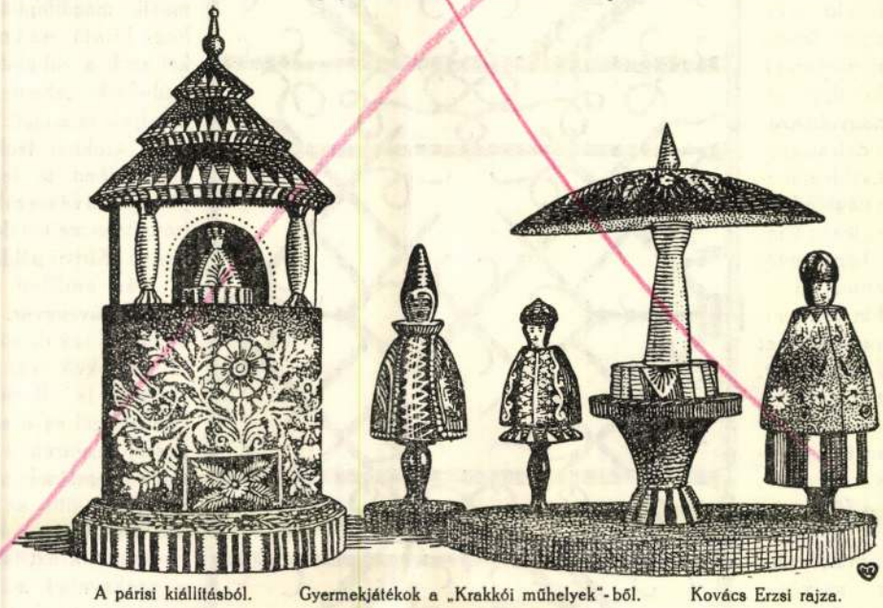

A párisi kiállításból. Gyermekjátékok a „Krakkói műhelyek"-ből. Kovács Erzsi rajza.

II. A MONZAI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS

Másodszor nyiltak meg a monzai Villa Reale termei iparművészeti kiállítás befogadására. Háromnegyed része a kiállításnak (150 terem) olasz, 53 termet idegen nemzetek iparművészeti alkotásai töltik meg. Ezek közül Magyarországnak 12 terem jutott, Németországnak 10, ugyanennyit kapott Belgium is; az osztrákok beérték egy teremmel, a franciák, a finnek és Jugoszlávia kettővel, Lengyelország eggyel, Anglia hárommal stb.

Az idegen országok sorában tehát — az elfoglalt helyet véve alapul — Magyarország vezet. És örömmel állapíthatjuk meg, hogy nem csupán terjedelemre nézve áll elől nemzetünk, hanem a rendezés gondossága, művészi volta és a bemutatott anyag előkelő színvonala dolgában is becsülettel álljuk meg helyünket. Csupán a háború óta ezúttal elsőízben külföldön szereplő németek tehetik vitássá az elsőbbséget. Ők úgy az installálóművészet terén, mint a kiállításuk anyagának összeválogatásában feltétlenül elismerésreméltóan oldották meg feladatukat. Megkönnyítette munkájukat a rendelkezésükre álló számottevő anyagi erő és a nagy birodalom óriási iparművészeti készlete, amelyből nagy szigorúsággal válogathatták a kiállításra került műveket.

A magyar csoport rendezését ezúttal is *Maróti Gézára* bízták. E jeles művészünk nehéz helyzetbe került, mert a rendelkezésére álló anyagi eszközök annyira szűkösek voltak, hogy csak az ő rendkívüli találékonysága, a kiállítások rendezésében való nagy gyakorlata és sokévi tapasztalatai, elsősorban pedig a munkában való személyes közreműködése révén vált a magyar csoport oly kikerekített egységes és előkelő hatásúvá.

E cikknek nem lehet célja, hogy egyenkint és

Magyar Iparművészet
1925.

névszerint soroljon fel a kiállításon szereplő minden magyar kiállítót. Ezt elvégzi a kiállítás katalógusa. Ezért csak a magyar osztály termeinek következő jellemzésére szorítkozom: Háziipar.—Könyvművészet.—Pogány Móric festett bútorokkal berendezett szobája és építészeti tervei.— Főv. Iparrajziskola műhelyeinek munkái. — A Thék-gyár ebédlője. — Simay Imre tanár rajzai, plasztikái. —Három teremben különféle apróbb iparművészeti tárgyak vitrinákban és a falon Undi Mariska gobelinjei.— Plakátok. — Maróti Géza rajzai, plasztikái és üvegfestésű mennyezete (Roth M.). — Nagy Sándor rajzai, gobelinjei és szőnyegei.

A kiállítás anyagának nagyrésze az Orsz. M. Iparművészeti Társulat rendes kiállítóinak munkáiból került ki. Külön a kiállításra csak a Pogány-féle bútorok készültek a főv. iparrajziskola műhelyében. A többi kiállítási tárgyat a képzőművészeti tanácsnak Faragó Ödön, Györgyi Kálmán és Maróti Géza tagokból álló albizottsága válogatta össze.

Mint már említettem, a német csoport kimagasló helyet foglal el a monzai kiállítás együttesében. Itt Schneck Adolf G., a stuttgarti iparművészeti iskola tanára vezette a berendezési munkálatokat. Ő is, mint Maróti, teljesen elfödte a termek eredeti architektúráját.Ráncbaszedett csalánvászonnak ügyes és változatos alkalmazásával és fehérre festett minden dísz nélküli vitrináival világos, derült hangulatot teremtett. Szenzációs hatásúak a berlini Max *Krüger* csillárai és egyéb lámpái. Ezek a kecses, elegáns és csupán vonalritmussal ható finom fémmunkák ideálisan egyesítik magukban a modern iparművészet főbb követelményeit: az anyagszerűséget, a célszerűséget és a formai szépséget. Csillárgyárainknak tanulságosabb példákat alig ajánlhatunk, mint a Krüger munkáit. A kerámia, textilművészet, fémművesség terén közismert legjobb német műhelyek mind szerepelnek e kiállításon néhány jellemző művükkel, a Deutsche Werkstätten, egyes iparművészeti és iparszakiskolák (Stuttgart, Plauen, Halle) is hozzájárultak kiválóbb alkotásaikkal a német csoport színvonalának emeléséhez. Teljes szobaberendezések helyett egyes jól megválogatott bútorokkal tarkították a német termek fehérségét. A belgák 10 terme művészi hatás és színvonal tekintetében messze esik a németektől és a magyaroktól. Pedig nagy apparátussal vonultatják fel e kiállításon a túlnyomó részben a szélsőséges új irány híveiből kikerülő építészeiket, festőiket és iparművészeiket. Ez a sok „egyéniség" oly színkakofoniát nyújt a látogatóknak, hogy sietve menekülnek szelídebb művészi alkotások elé. A franciák két termükben levő egy szép gobelinnel, néhány bútorral, sèvresi porcellánnal és bronzzal rótták le szövetségesi kötelezettségüket a kiállítással szemben. Az angolok sem erőltették meg magukat. Jórészben nyomott mintázatú szöveteikből és üzleti nyomtatványaikból álló kollekciójukkal töltötték be csoportjuk három termét. Ausztria csak a nagyon fejlett reprodukáló nyomtatóművészetével szerepel. Gyönyörű színes nyomatok borítják az osztrák csoport egyetlen termét. Jugoszláviát az osztrák-magyar uralom alatt alapított és fejlesztett Sarajevoi szőnyegszövő szakiskola és a bosnyák-horvát háziipar készítményei képviselik. Jobbára népies munkákkal szerepelnek még egy-egy teremben Litvánia, Finnország, Lengyelország, Oroszország (menekült oroszok), Mexikó és Marokkó.

A kiállítás többi szereplői olaszok. Itália provinciái küldték be a 150 termet betöltő rengeteg anyagot; úgy látszik a központ nem rostálta meg a vidék munkáit, mert ezek bizony elég vegyes érzést váltanak ki az elfogulatlan nézőben.

Vannak Olaszországban kiváló kerámiai gyárak és műhelyek, melyek technikai és művészi szempontból egyaránt kiváló műveket hoznak forgalomba. Különösen tetszetősek a régi tradíciók szellemében készült cserepek. De akadnak olyanok is, melyek megfelelő művészi vezetés híján teljesen elhibázott, értéktelen árúkat készítenek. Ugyanez áll a kovácsolt vasmunkákra is. Abszolút jó mellett láttunk eltévelyedett ízlésnek szörnyszülötteit.

Legvisszamaradtabb az olasz lakásművészet. Ott tartanak ma is még a modernitásban, ahol a németek, de a magyarok is 25 év előtt voltak. A ki nem forrott szecesszió vadhajtásaival találkozunk elég sűrűn az olasz termekben. És ez a kiforratlanság és mondhatjuk nyiltan: ízléstelenség nyilvánul a bútorokon kívül egyéb tárgyakon is. Így pl. láttunk kagyló-hamutálcát, márványból utánzott szivarral és cigarettával és egyéb hasonló rossz vicceket, amelyekért a monzai kiállítás sok látogatója ma is tud lelkesedni nagyon. És az ilyen naivitásokra és szakbeli komoly ítélet hiányára úton-útfélen akadunk. Legszimpatikusabb része az olaszok csoportjának a sajnos, csak szórványosan szereplő népművészet, mely a kéziszövésben és a kerámiában örökbecsű, maradandó szépségű dolgokat hoz létre.

A Villa Reale legfelsőbb emeletének 35 termét az olasz grafikai művészet és díszítő festészet foglalja el. Itt is a komoly művészi tudás mellett a tehetségtelen dilettantizmus kapott hajlékot. Ezért nem jut a néző zavartalan művészi élvezethez, mert bosszantják az ízléstelenségek, az éretlen kísérletek.

Általában a tárgyilagos, szakavatott kritika hiánya jellemzi az olaszok valamennyi csoportját. Ha az olasz intézőbizottság nem akarja lejáratni a „biennale", tehát kétévenként ismétlődő monzai kiállítást, akkor feltétlenül szigorúbb kritikával kell fogadnia a kiállításra jelentkező anyagot és kérlelhetetlenül kiselejtezni mindazt, ami nem üti meg a mértéket. Ezzel az eljárással nem csupán emelné a kiállítás művészi színvonalát, hanem oktatná

és irányítaná az olasz iparművészeket és egyben a közönséget is. Egy iparművészeti kiállításnak pedig elsősorban ez a feladata.

*

Augusztus havában értesültem Monzában, hogy ezen a kiállításon nem osztanak ki kitüntetéseket, diplomákat, érmeket stb. A kiállítás igazgatóságának ez a meglepő határozata bizonyára kínosan érinti a kiállítók egy részét, mely nyilvánvalóan azzal a reménnyel szánta rá magát a kiállításon való szereplésre, hogy a munkáiban érvényesülő készségét és tehetségét a kiállítás juryje megfelelően méltányolni fogja. Itt nem akarom vitattatni, vajjon a kiállítók díjazása, illetőleg kitüntetése helyes vagy nem helyes. Ámde tény, hogy az első „biennale" kiállításon bőségesen osztották a díjakat. Ebből joggal azt következtethette mindenki, hogy most is úgy lesz. Ha most elmarad a díjazás, ezt feltétlenül a kiállítás *előtt* kellett volna közhírré tenni a kiállítók miheztartása végett, nem pedig akkor, amikor már minden együtt van és a kiállítók a tárlat bezárása előtt nem rendelkezhetnek munkáikkal.

Kovács Erzsi rajza.

képessé teszi arra, hogy a különféle anyagnak, technikáknak megtalálja a maga külön formanyelvét és mindig jól választja meg a díszítések arányait is. És jórészt ezen múlik a kézimunka művészi volta. Ha tehát munkánkba belevisszük ezt a szoros egységet, ami az anyag, a technika és a formák között megvan, akkor máris közel kerültünk a népművészet örökbecsű igazságaihoz. Ezért örömmel nézegettük a Nőipariskola legutóbbi kiállításán látott közös, helyes törekvésből fakadt művészi terveknek és sokféle kézimunkának dús sorozatát, mert helyes módját mutatják a magyar kézimunkatanítás művészi irányban való fejlesztésének és az idegen befolyás alól felszabadulásának. Gondosan megválogatott és elég tartalmas népművészeti múzeuma van már az iskolának és kiállított munkái bizonyítják, hogy buzgón és okosan használják annak kincseit. A most bemutatott eredmények igen biztatók és nem kételkedünk benne, hogy a jövő fejlődés igazolni fogja a várakozásokat, melyeket ennek az érdemes intézetnek munkásságához fűzünk.

IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSUNK SZÓFIÁBAN

ÍRTA SZÉCSÉN FERENC

A kiállítások kurzusa a nemzetközi piacon erősen aláhanyatlott. Nem szólva arról, hogy a háború az ipari termelés és a kereskedelem közlekedő útjait immár a semleges országok felé is csaknem teljesen elzárta, valóban nagy gondot okoz, miből állítsuk össze egy kiállítás anyagát.

Iparunk a háborúnak termel, kereskedelmünk a hadigazdálkodásnak közvetít.

A termelési lehetőség más téren annyira korlátozott, hogy minden, ami nem hadiipar, súlyos válság korát éli. Hogy ebből a válságból kikerüljünk, minden energiánkat összeszedve új elhelyezkedési teret kell találnunk és biztosítanunk úgy itthon az újonnan felszínre került társadalmi rétegek, mint külföldön a felvevőképes balkáni piacok meghódításával.

Amit mi most ki tudunk állítani, az részint a multé, részint igéret a jövőre. Kiállításnak, bárminő legyen is az, ma csak propagatív célja lehet: jelezni, hogy mit tudunk majd alkotni és adni, ha helyreállnak a nyugodt termelési viszonyok, újból hangosak lesznek a most csendes, szomorú műhelyek, visszatérnek a munkásaink, lesz bőven nyersanyagunk.

Ilyen propagatív céllal rendezte az Orsz. Magyar Iparművészeti Társulat a kormány megbízásából a szófiai iparművészeti kiállítást, amely az első komoly kísérlet volt arra, hogy bemutassuk iparművészetünket és előkészítsük térfoglalását a Balkánnak ma vezető szerepet játszó államában.

A nyugati országok nagy városaiban régebben rendezett nagyarányú, pompázatos és költséges iparművészeti kiállítások után sorban utolsó, de gyakorlati értékét, messzemenő gazdasági céljait tekintve elsőrendű fontosságú ez a megjelenésében szerény és aránylag igen csekély anyagi eszközökkel megrendezett kiállítás. Iparművészetünk eddig mindig nyugat felé gravitált és figyelmen kívül hagyta azt az általánosan elfogadott gazdaságpolitikai elvet, amely a magyar termelés természetes fogyasztó piacául a Balkánt jelölte meg. Itt nyilvánvaló mulasztás történt részünkről, amelyet a legelső alkalommal, amikor az iparművészet teljes erővel ismét megindulhat, helyre kell hoznunk. Egyedüli mentségünk az lehet, hogy a háború előtt nem éltünk a Balkánnak velünk barátságos népeivel abban a kultúrközösségben, amely a művészi és gazdasági törekvések egybekapcsolódásának termőtalaja. Annál nagyobb elégtételül szolgál, hogy a bolgár főváros közönsége teljes megértéssel, szinte tüntető rokonszenvvel fogadta bemutatkozásunkat.

Bulgária szilárd alapokon építi fel jövőjét. Céltudatos hatalmi és gazdasági politikája, népének erős nemzeti érzése, józan munkaszeretete, kereskedő talentuma, a modern haladás eredményei iránti fogékonysága, tanulni és fejlődni akarása a bolgár nemzetet kiemeli abból a fogalomkörből, amely a Balkán népeit, mint a korszerű eszméket kevésbbé megértő, ezektől magukat elszigetelni akaró konzervatív elemeket egy kalap alá fogta.

Bulgáriát a háború közvetlen szomszédunkká tette és ezzel éppen a mi számunkra az intenzívebb érintkezés lehetőségére olyan előnyös helyzetet teremtett, amelynek kellő kiaknázásával a magyar gazdasági életnek egyik, ma döntő jelentőségű problémája: a keleti fogyasztó piacok és nyersanyagtermelő források megszerzése juthat megoldásra.

Magyar Iparművészet
1918.

Németország és Ausztria teljes erővel dolgoznak azon, hogy a balkáni piacokat a maguk számára biztosítsák. A németek már megépítik Konstantinápolyban a „Deutsches Haus"-t és megkezdték Bulgáriával is a tárgyalást ipari és kereskedelmi képviseleteik és árúmintáik elhelyezésére szolgáló szófiai állandó házuk megépítése érdekében. Legfőbb ideje volt tehát, hogy a magyar érdekek propagandáját is a szófiai iparművészeti kiállítással bevezessük.

A kiállítás eszméje a sajtóhadiszállástól indulván ki, természetesen csakis arról lehetett szó, hogy az osztrákokkal együtt szerepeljünk Szófiában is.

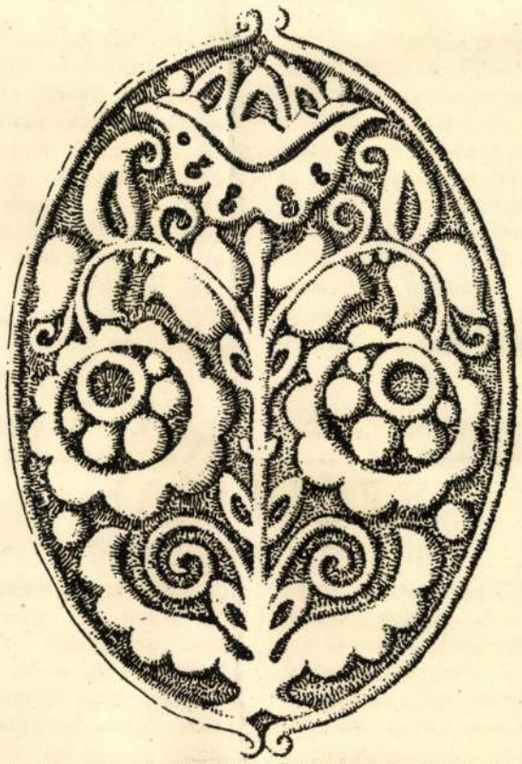

A M. Kir. Iparművészeti Iskola grafikai osztályában készült rajz.

Buchschmuck. Graphische Abteilung der Königlichen Kunstgewerbeschule.

Az anyaggyűjtés sok nehézséggel járt. A nagymértékű anyag- és munkáshiány érezhető réseket ütött iparművészeti termelésünk régi teljességén, több olyan ága nem vagy nem eléggé volt képviselve, amelyekben a háború előtt kiválót produkáltunk. Mindazáltal sikerült a Társulatnak az Iparművészeti Múzeum és a művészeti szakiskolák gyűjteményeiből válogatott tárgyakkal együtt olyan anyagot összehordania, amellyel a művészi sikert feltétlenül biztosíthatta.

Az elrendezés művészi megoldására Maróti Géza kapott megbízást. Az egyetlen helyiség, amely Szófiában a kiállítás céljára használható volt, a katonai klub díszterme, nehéz feladat elé állította Marótit.

A magyar és osztrák csoport elhelyezése céljából két egyenlő részre osztott, nyugtalan vonalú cirádákkal túlterhelt, rossz világítású terembe a falakat és a körülfutó erkélyt tartó pilléreket elburkoló installációt épített be, amellyel a rideg helyiséget egy csapásra kellemes, intim hatású teremmé varázsolta át. A kiállítás reprezentatív jellegének megfelelően középponti elrendezéssel, amelynek magva az általa tervezett, hatalmas arányú vert réz virágtartó és két kerek olvasóasztal volt, az ezek köré csoportosított vitrinákkal, bennük a jól összeválogatott tárgyak változatos, finom ízlésű elhelyezésével, a falak színdús és harmonikus díszítésével valóban megkapó hatást tudott kiváltani. A vitrinákban iparművészeink java alkotásai egyenkint és együttesen kitünően érvényesültek. Zsolnay keramikái, Vaszary, Rippl-Rónai, Undi Mariska, Ferenczy Noémi, Lakatos, Vesztróczy és Wigand gobelinjei, a gödöllői textilműhely és az iparrajziskola szőnyegei, Vedres, Ligeti Fémes-Beck, Horváth, Reményi bronzai, Telcs, Beck Fülöp, Moiret, Berán, Murányi plakettjei, Kisfaludi Strobl és Gádor porcellánszobrocskái, az ékszerek, hímzések, batikok, varrott és vertcsipkék, bőrtárgyak, könyvkötések, festett és batikolt fadobozok, Kulcsár nagy bronz oltárfelszerelése, az Iparművészeti Iskola grafikai, szobrászati, belső építészeti és lakásberendezési szakosztálya növendékeinek válogatott tervezetei, a székesfővárosi iparrajziskola finom ízlésre valló szőnyegei, gobelinjei, bőr-, karton- és batikolt munkái, a budapesti áll. nőipariskola pompás hímzései, csipkéi stb. képviselték produktív iparművészetünket és iparművészeti oktatásunkat.

A kiállítás néhány napos története bővelkedik feljegyzésre méltó mozzanatokban. A védői tisztet gróf Czernin, szófiai követünk vállalta el, köréje csoportosultak a bolgár társaság, a magyar és az osztrák kolónia előkelőségei. A megnyitás ünnepségén megjelentek a bolgár kormány tagjai is, Radoslavov akkori miniszterelnökkel az élükön. A közönség és a sajtó egyaránt szívesen és lelkesen üdvözölték iparművészetünk megjelenését és megértéssel élvezték a művészi alkotások és a méltó miliő kiváló kvalitásait. A hozzáértők egybehangzó ítéleteiből, amely a szófiai sajtóban is kifejezésre jutott, megállapíthatjuk, hogy a magyar csoport művészi színvonala most is a régebben, a béke, a béke áldásos éveiben rendezett külföldi kiállításaink magaslatán állott.

Külön lapra tartozik a bolgárok fenkölt uralkodójának, Ferdinánd cárnak a látogatása, aki mélyreható érdeklődéssel, a kiváló műértő alaposságával nézte meg a kiállításnak úgyszólván minden egyes darabját,

A trónörökös és a királyi hercegnők szintén kitüntették látogatásukkal kiállításunkat.

A megértés, az elismerés kiérdemlésében a belső, művészi értéken kívül talán nem kis része van annak az erős rokonszenvnek, amelyet a bolgár nép a magyarság iránt érez és amelynek a bolgár társadalom vezető körei minden alkalommal kifejezést adtak. Ez az őszinte rokonszenv, amely a bolgár népet arra ösztönzi, hogy a vele immár szomszédos magyarság kulturális és gazdasági előrehaladottságát a maga javára értékesítse, művészetünket, ipari, kereskedelmi és mezőgazdasági berendezkedésünket megismerje és abból tanulságokat merítsen, egyik biztos alapja lehet a létesítendő szorosabb összeköttetésnek. A kiállítás is ezt a célt kívánta szolgálni és első, de erős szálát fonta meg a két nemzetet összefűző kapcsolatnak.

A magyar iparművészet propagálására szolgált a kiállítás alkalmából szerkesztett háromnyelvű Útmutató, amely hazai iparművészetünket, iparművészeti és ipari oktatásunkat ismerteti. Ezeket a füzeteket szétosztottuk a kiállítás látogatói közt, de megküldöttük a bolgár hatóságoknak, iskoláknak, közintézeteknek és egyes cégeknek is, amelyeknél feltételezhettük az iparművészetünk iránt való érdeklődést. A szófiai hírlapok bő kivonatot is közöltek az Útmutatóból.

A kiállítást két hét alatt több mint 4200 látogató kereste fel. Anyagi eredménye is kielégítő volt; mert bár a tárgyak egy része mint múzeális gyűjteményből való, avagy magántulajdon, nem volt eladható, mégis kereken 41.000 korona folyt be az egyes kiállítók javára.

Még néhány sort az osztrák csoportról, amelynek művészi elrendezése egyik legjelesebb iparművészünknek Prutscher tanárnak munkája.

Az osztrákok, szokott gyakorlati felfogásukhoz híven, más szempontot követtek úgy az anyag összeállításánál, mint az elrendezés módjánál, mint mi. Ők bőséges eladható anyaggal rendelkeztek és ezért arra törekedtek, hogy minél több és változatosabb művészi holmit helyezzenek el műkedvelésből vásárlók és kereskedők kezében, egyengetve ilyképpen a jövőre számító kereskedelmi összeköttetések útját. Ehhez a világosan felismerhető szándékhoz idomult az elrendezés módja is. A szófiai kiállítás alkalmából, de egyszersmind a jövendő kiállítások egész sorozata céljára készült gyönyörű kivitelű, kirakatszerű drága vitrináik, megtöltve a legnevesebb osztrák tervezők és iparosok készítményeivel, valósággal ösztökélték a látogatókat a vásárlásra.

Az osztrákok berendezkedése erre és a hasonló kiállításokra valóban mintaszerű és tanulságos. Az osztrák kormány költséget nem kímélve pazar bőkezűséggel járt kezére a kiállítás rendezőjének és maguknak a kiállítóknak, hogy a szófiai bemutatkozás az osztrák iparművészet régi hírnevéhez mindenképpen méltó, a jövőre nézve pedig eredményes legyen. Ezen a kiállításon is, bár szűkebb keretben, de teljes erővel nyilvánult meg az osztrák műipari termelés kitűnő szervezettsége, a tervező művészek és kivitelező iparosok tervszerű együttműködése. Azt a mérhetetlen előnyt, amely ebben a szervezettségben rejlik, mi valóban csak az egyéni kvalitások és a nemzeti sajátságokat kiemelő eredeti koncepciók érvényesülésével tudtuk ellensúlyozni. Amott láttuk a tömegeknek szánt, de előkelő, leszűrődött művészetnek és nagyban való termelésre berendezett, fejlett és gazdag iparnak technikailag is tökéletes produktumait, emitt jobbára amatőr iparművészetnek érdekes, egyéni és értékes pièce uniqué-jeit. Itt tisztán a művészi törekvés uralkodik, ott a művészi cél a gyakorlattal párosul.

A M. Kir. Iparművészeti Iskola grafikai osztályában készült rajz.

Buchschmuck. Graphische Abteilung der Königlichen Kunstgewerbeschule.

Az összehasonlítás konzekvenciája ez: a mi iparművészetünk akkor fog nemcsak színre, de a valóságban is naggyá fejlődni, akkor lesz a magyar gazdasági életnek is számottevő tényezője, ha tervező művészeink mögött a nagyban való termelésre is berendezett, kellő technikai készséggel bíró erős ipar áll, amely az alakot öltött művészi gondolatokat a legszélesebb rétegekbe is eljuttatja és az iparművészet igazi hivatását, az általános ízlésnemesítést szolgálja. Ezt a régi, de mindig aktuális igaz-

ságot vonhatjuk le a szófiai kiállítás eredményeiből is.

Végeredményben szófiai vállalkozásunk teljes művészi és anyagi sikerrel járt. De itt nem szabad megállnunk. Azoknak, akik iparművészetünk sorsát intézik, legyen gondjuk arra, hogy azt a kapcsolatot, amelyet ez a kiállítás köztünk és Bulgária közt megteremtett, ne hanyagoljuk el, hanem kedvező időben és kellő felkészüléssel élénkebb, állandóbb érintkezéssel erősítsük. Ezt a célt szolgálná egy Szófiában építendő állandó kiállítási csarnok létesítésének tervezete, amelyet Maróti és Prutscher tanárok már a kiállítás ideje alatt kidolgoztak és szófiai követünknek átadtak. Ha ez a terv megvalósulna, a kiállítási csarnok központja lehetne egy az egész Balkánra kiterjedő művészeti és gazdasági propagandának. Ez volna méltó betetőzése a megkezdett munkának.

AZ IPARMŰVÉSZEK NEVELÉSÉRŐL

ÍRTA RÓTH MIKSA

Az Iparművészeti Társulat legutóbbi közgyűlésén annak érdemes elnöke, Bárczy István megnyitó beszédében iparművészetünk jövő fejlődésével foglalkozva, fejtegetéseit egy nagy igazságra alapította, azt mondván, hogy az igazán életképes iparművészethez az út csakis az iparon keresztül vezethet.

Ezt szívlelje meg mindenki, aki iparművészetünk egészséges és életerős fejlődését a jövőben biztosítva akarja látni!

Hogy ezt a célt elérjük, már az alapokat helyesen kell lefektetnünk. Elsősorban jelenlegi iparművészeti oktatásunkat — mely semmiképp sem alkalmazkodik ezen nagy igazsághoz — alaposan át kell formálnunk. A középkor és a reneszansz legszebb örökbecsű iparművészeti műveit oly iparosok készítették, kik iparukat anyagszeretettől áthatott tudásukkal, tehetségükkel és lelkesedésükkel művészetté tudták fejleszteni. Ez tehát a természetes fejlődés útja, előbb az iparhoz és onnan az iparművészethez. De mai iparművészeti oktatásunknál ennek éppen a megfordítottját látjuk. Miért van ez így? Mikor az iparművészet nagy multja a fejlődés ezen természetes és okszerű útjának helyességéről győz meg minket.

A mai rendszer mellett a négy középiskola elvégzése után és megfelelő rajzbeli készültséggel rendelkező ifjút felveszik az iparművészeti iskolába, ott elsősorban rajztudását fejlesztve, művészi irányban nevelik, anélkül hogy előzőleg valamely ipart tanult volna. Tanulmányai folyamán az intézet tanműhelyeiben ugyan megtanítják némi ipari készségre, de ez legjobb esetben is csak a dilettantizmus értékével bír.

Hogy iparművészetről csak beszéljünk is, annak elengedhetetlen feltétele a tökéletes és kifogástalan ipari munka tudása. Valamely iparnak művészeti irányban való fejlesztését is és magát az annak alapját képező ipart is egy időben tanítani, teljesen lehetetlen dolog. Itt a sorrendet meg kell tartani, előbb az ipar készségbeli követelményeinek teljes tudása és csak aztán lehet szó művészetről.

Ipart iskolai műhelyben nem lehet becsületesen megtanulni. Ott csak üvegházi növényeket lehet nevelni, amelyek a szabad levegőn sohasem lesznek életképesek. Az életképes cserjének a szabad természetben, minden veszéllyel dacolva kell fejlődnie, hogy erőteljes, ellentállásra képes fa váljék belőle. Ipart csakis iparosműhelyben lehet megtanulni. Itt ismeri meg igazán a tanonc anyagát, amellyel dolgozik, de nemcsak megismerni, hanem azt megbecsülni és megszeretni is tanulja.

A műiparosnak, hogy valóban lelkéből fakadó szépet alkosson, az anyagával szinte együtt kell felnőnie, azt nemcsak ismernie, de szeretnie is kell. Mert az az iparos, ki anyagát valóban szereti, féltékenyen fog ügyelni arra, hogy azon erőszakot el ne kövessen és csak természetének megfelelően dolgozza fel, mert az anyagon elkövetett természetellenesség lelke mélyéig fogja őt bántani, de viszont lelke egész melegével munkálkodni fog azon, hogy anyagának szépségeit minél jobban érvényre juttassa. Ez a műiparos, ha valamit megtervez, ezt mindig az anyagból és megmunkálásának módjából kiindulva, annak sajátosságait teljesen átérezve fogja megcselekedni és nem úgy, mint az az elébe adott papiros-tervezet megvalósításánál legtöbb esetben megtörténik, hogy a maga anyagát a tervezetre reá kell erőszakolnia.

De az iparosműhelyben való tanulásnak még számos igen nagy előnye van, melyek mindannyian az egész életre hatással vannak és nélkülözhetetlen feltételei a későbbi érvényesülésnek. Így megtanítja a tanulót elsősorban munkaszeretetre, szerénységre, a nálánál többet tudók megbecsülésére, feltétlenül fejleszti benne a kötelességtudás érzését, meg-

Maróti Géza

Magyar Iparművészet 1904. 29. l.

PAX.
BRONZRELIEF.

MARÓTHI R. GÉZÁTÓL.

SERLEG
, ARANYOZVA
ISZÍTÉSSEL
EKKEL.

ÁROLY.
TE
AMU
A KÁROLY.
FÜGGETLENSÉGI
AJDONA.

EMLÉKSERLE
RÉGI ARANY
ÉS KARIKAGY
ÓRAFEDÉLBŐ
ÖSSZEÁLLÍTO
HIBJÁN SAM

HADIK ANDRÁS
A „PÉNTEKI TÁRSASÁGRÓL"

1990-ben egy rendkívül érdekes kordokumentum került a Magyar Építészeti Múzeum tulajdonába — Maróti Géza szobrász, iparművész és építész 1940-ben írott — helyenként hiányos —, kéziratos memoárja. Mielőtt szólnánk a visszaemlékezésről — idézzük fel a művész pályáját.

Maróti (Rintel) Géza 1875. március 1-jén született Barsvörösváron. Pályafutását épületszobrász-inasként kezdte, s már 18 évesen *Oppenheimer Ignác* műtermében üzletvezető lett. Munkája mellett a bácsi képzőművészeti akadémián folytatta tanulmányait. 1900-ben önállósította magát, és műtermet nyitott Budapesten a József utca 37-es számú házban, amely aztán később még sok művésznek vált otthonává. Itthon legnagyobb megrendeléseit *Alpár Ignác* banképítkezésein kapta — az egykori Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, a Hitelbank, az Osztrák—Magyar Bank, a Pesti Hazai Takarékpénztár, illetve a *Quittner Zsigmond* (és *Vágó József*) tervezte Gresham-palota épületszobrászati, illetve belső tervezési munkái fűződnek a nevéhez. Első nemzetközi sikerét 1906-ban a Milánói Nemzetközi Kiállítás magyar pavilonjával (*Fischer Józseffel* és *Faragó Ödönnel* közösen) aratta. Ennekköszönhetően ő nyerte el a velencei Giardino Publicoban lévő magyar pavilon megbízását is (1908—1909), melyet sajnos a II. világháború után átalakítottak. (Ez jelenleg is a Velencei Biennálé magyar pavilonja.) Ezután kérték fel Mexico Cityben az épülő Nemzeti Színház belső kiképzésének — és főleg üvegkupolájának — megtervezésére (1908—1921). Az épületet egyébként *Adamo Boari* tervezte.

Maróti tervei szerint készült többek között a pécsi Országos Kiállítás „műcsarnokának" (1907), a bécsi Vadászati Világkiállítás magyar pavilonjának (1910) belsőépítészeti kialakítása. 1913-ban villát épített Zebegényben, ahol már jó ideje az állandó nyaralók törzsgárdájához tartozott — *Györgyi Kálmánnal, Telcs Edével, Bartóky Józseffel* stb. együtt. (A villa ma kórház — jelentősen átalakítva.) 1905-től mintázást tanított a Műegyetemen, támogatva a „Megfagyott Muzsikus" című diákvicclapot és a MAFC-ot. 1913-ban az Iparművészeti Iskolán is tanított. Az első világháborúban hadi festőként-rajzolóként az orosz fronton teljesített szolgálatot, majd Konstantinápolyon keresztül Palesztináig jutott el — hasonló beosztásban. A háború után a Lendvay utcába költözött. A 20-as években amerikai megbízásokat kapott — az elsőt talán épp régi barátjának, *Saarinennek* köszönhetően (Cranbrook-Academy of Art, Museum — tervezője Saarinen, 1921—23). 1923-ból jó néhány detroiti középület belső munkálatai következtek (Fischer Building, Foreman Bank Building, Hudson Motor Co. Building, Times Building, Livingstone Memorial). 1931-ben tért végleg haza.

Az építész hatvanöt éves korában, a halálát megelőző évben Zebegényben ült íróasztalhoz, hogy életének egy-egy szakaszát, egy-egy pillanatát megörökítse. A visszaemlékezés első hosszabb része a német fasizmus árnyékában jobbratolódó ország és a nácizmus kritikája, majd rövid tartalmi kivonatát adja „We are Atlantis" című könyvének. Külön fejezetek szólnak a milánói és a velencei pavilonok tervezéséről, építéséről, illetve az itáliai élményekről. Fejezetet szentel mexicói tartózkodásának és a Teatro National belső munkálatainak. Alpár Ignác építész portréja sajnos hiányos. Utána a zebegényi vidám nyaralások élménybeszámolója következik. Hosszú írás taglalja az I. világháborús élményeket — az orosz fronton. Szintén részletesen ír keleti utazásáról.

Ezúttal Marótinak a Pénteki Társaság című vidám írását közöljük, mely képet ad a szerző humoráról, kiváló stílusáról, s egyben a „boldog békeidők" bohém értelmiségének életmódjáról. (A későbbiekben még szándékunkban áll más részleteket is közölni a memoirból.) Mielőtt közreadnánk az írást, álljon itt néhány magyarázó szó, adalék azokról, akik e társaság tagjai voltak (lehettek).

Telcs Ede szobrászművész (Baja 1872, máj. 12.—Bp. 1942. júl. 18.) — Maróti egyik legjobb barátja. Bécsben végezte tanulmányait *K. Zumbusch* tanítványaként. Legismertebb köztéri szobra a budapesti Vörösmarty-emlékmű, melyet *Kallós Edével* közösen készített 1908-ban, de ő alkotta a kecskeméti *Kossuth*-szobrot, Alpár Ignác 1931-ben emelt szobrát a „Vajdahunyadvár" tövében, a milleniumi emlékmű két figuráját (*Szt. László, III. Károly* — utóbbit később eltávolították), illetve *Munkácsy Mihály* és *Barabás Miklós* síremlékét. Jelentőset alkotott az éremművészet területén is.

Valószínűleg *Tóth István* (Szombathely 1861. nov. 9.—Bp. 1934. dec. 12.) szobrászra utal a Maróti az írás elején (Tóthok), aki szintén a bécsi Akadémián folytatta tanulmányait. Díszítő szobrászati munkái közül megemlítendő az Országház, az Osztrák Magyar Bank és Mezőgazdasági Múzeum építésekor készült szoboranyag. Köztéri szobrai közül a leg-

1. Maróti Géza a század elején (Magyar Nemzeti Galéria adattára, ltsz. 19699/1976/426)

Helbing Ferenc: Maróti Géza portréja 1900 körül (Gerle János fel-
le-mgt.)

Czakó Elemér (Szolnok 1976. dec. 16.—Bp. 1945. jan.) művészeti író. Többször írt Maróti Géza munkásságából (pl. A Ház, 1908). Egyetemi tanulmányait Párizsban végezte. 1897—98-ban az Egyetemi Könyvtár, majd 1899—1905-ig az Iparművészeti Múzeum könyvtárosa. 1895-től 1916-ig az Iparművészeti Iskola tanára — 1911-től annak igazgatója volt. 1925—34-ig az újjászervezett Egyetemi Nyomda főigazgatója. Főbb művei: A könyvnyomtatás és könyvdíszítés művészete (1902), Kolozsvári Márton és György (1904), A magyaros ízlés (1930) — *Gyürgyi Kálmánnal,* Cirill betűs könyvek Budán (1939).

Divald Kornél (Eperjes 1872. máj. 21.—Bp. 1931. márc. 24.) művészettörténész. Orvosnak készült, de hamarosan irányt változtatott. Cikkei jelentek meg a Magyar Szemle, a Magyar Iparművészet és a Magyar Mérnök és Építészi Egylet Közlönyében. Elsősorban a Felvidék illetve Buda és Pest középkori művészetével foglalkozott. Főbb művei: A felsőmagyarországi renaissance építészet emlékei (1900), A régi Buda és Pest művészete a középkorban (1901), A sárospataki vár (1902), Szepes vármegye művészeti emlékei I—III. (1905—1907). *Tarczai György* néven szépirodalmi műveket jelentett meg.

Csányi Károly (Győr 1873. szept. 7.—Bp. 1955. dec. 30.) építész, művészettörténész. A budapesti Műegyetemen szerzett építészmérnöki oklevelet, majd 1896-tól *Steindl Imre* tanársegédje illetve adjunktusa volt. 1904-től az Iparművészeti Múzeum őre, később igazgatója. 1938-tól 1949-ig tanított a Műegyetemen — a középkori művészet tárgykörében. 1910-ben a kiszombori Árpád kori templomot bővítette. Szálos alig ismert középkori műemléket kutatott fel tanítványaival. Az I. világháborúban résztvett a macedóniai műemlékfelmérő expedícióban (1918, I. PAVILON 2—3. szám, Ra-

3. Maróti Géza a mexikói Nemzeti SzÚnház üvegablakának tervével 1909. (Magyar Nemzeti Galéria adattára, ltsz.:19699/1976/52)

4. Maróti
teremben

dos Jen
gos Bizo
művésze
kei I—II.
gyar ker
Doma
1955. á
mány P
zsonyi f
akadém
nára vo
amely fő
16—18.
Század
osztrák t
ig a Mag
nici Kró
mester k
ga 1358
(1925—
(1938).
Szinyi
dalomtö
1913) fi
végezte
sodás é
művei: E
és az U
a szaba

ıertebb a budai Hunyadi János úti *Hunyadi*-szobor, de kétett Kossuth-emlékművet a Budapest XII. kerületi Mátyás ály útjára és Szentesre. A szombathelyi székesegyház . Márton-figurája, a nagyváradi székesegyház oltárfigurái a szegedi Fogadalmi templomban levő szobrai sorolhalegjelentősebb egyházi megbízásai közé.

Helbing Ferenc (Érsekújvár 1870. dec. 25.—Bp. 1958. jan.) festő és grafikus. Tanulmányait előbb az Iparrajziskolán és az Iparművészeti Iskolán, majd Bécsben és Münıben folytatta. Mint kiváló nyomdai szakember több ında művészeti és technikai vezetőjeként tevékenyke-. 1906-tól az Iparművészeti Iskola tanára, majd 1927-től ːgatója volt. Jelentős érdemei vannak a modern alkalma- grafika kialakításában Magyarországon. Számos díjat ırt — így például a fent említett milánói Nemzetközi Kiáls aranyérmét. Tervezett papírpénzt, bélyeget, üvegabla- (Lillafüred, Palota szálló), vagy például *Domanovszky ndor* történésznek, a Pénteki Társaság tagjának ex libri- Az Országos Képzőművészeti Tanács és a Műemlékek zágos Bizottságának is tagja volt. Számos grafikai szakːet írt.

Roskovics Ignác (Szalók 1854. szept. 28.—Bp. 1915. nov.) festőművész a társaság legidősebb tagjai közé tartozıtt. Főleg bibliai tárgyú kompozíciókat, oltárképeket (lé- piarista templom), illetve falképeket festett a szinnai 88), a Budapest józsefvárosi, a kecskeméti (1902) tempıban. A Nemzeti Szalon alapító tagja volt.

4. Maróti Géza (jobb o.) és Alpár Ignác (középen) a József utcai műteremben (Magyar Nemzeti Galéria adattára, ltsz.: 19699/1976/53)

dos Jenő: Kémek néztek bennünket) A Műemlékek Országos Bizottságanak a tagja. Főbb művei: A középkori építőművészet formái (1910), Magyarország középkori műemlékei I—II. (1938—1945), A műemlékrestaurálás (1943), a Magyar kerámia és porcelán története és jegyei (1954).

Domanovszky Sándor (Nagyszeben 1877. máj. 27.—Bp. 1955. ápr. 30.) történész. Tanulmányait a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen végezte. 1899-től a pozsonyi főreáliskolában, 1904-től a budapesti kereskedelmi akadémián tanított. 1909-től 1948-ig a tudományegyetem tanára volt. Tanszéke körül agrártörténeti iskola alakult ki, amely főleg a majorsági gazdálkodás kérdéseit vizsgálta a 16—18. századi Magyarországon. 1913 és 1943 között a Századok szerkesztője. Az MTA-án kívül a lengyel és az osztrák tudományos akadémia levelező tagja, 1916-tól 1946-ig a Magyar Történelmi társulat alelnöke. Főbb munkái: Dubnici Krónika (1899), A budai krónika (1902), Kézai Simon mester krónikája (1906), A szepesi városok árumegállító joga 1358—1570 (1922), József nádor élete és iratai I—IV. (1925—44), La méthode historique de M. Nicolas Jorga (1938).

Szinyei Ferenc (Bp. 1875. ápr. 2.—Bp. 1947. nov. 9.) irodalomtörténész — Szinyei József — bibliográfus (1830—1913) fia. Tanulmányait a budapesti tudományegyetemen végezte 1899-ben. 1908-tól tanít az egyetemen. A felvilágosodás és a 19. század magyar prózájával foglalkozott. Főbb művei: Bacsányi János 1763—1845 (1904), Kármán József és az Uránia névtelenjei (1924), Novella és szépirodalmunk a szabadságharcig I—III. (1925—26), A regény (1926), Kisfaludy Károly (1927), Novella és szépirodalmunk a Bach korszakban I—II. (1939—40).

Szinnyei József (pozsony 1857. máj. 26.—Bp. 1943. ápr. 14.) nyelvész — Ferenc bátyja. A budapesti egyetemen szerzett bölcsészdoktori és tanári oklevelet. 1879—80-ban ösztöndíjjal Finnországban volt tanulmányúton. 1883-tól a finn nyelv és irodalom magántanára az egyetemen. 1886—1893-ig a kolozsvári egyetem finnugor összehasonlító nyelvészeti előadásokat tartott. 1893-tól a budapesti egyetemen az ural-altáji nyelvészet nyilvános rendes tanára. 1891—93-ig az Erdélyi Múzeum, 1896-tól a Nyelvtudományi Közlemények szerkesztője. A Magyar Nyelvtudományi Társaság elnökévé választották, 1927-től a felsőház tagja. Főbb művei: Az ezer tó országa (1882), Finn magyar szótár (1884), Finn nyelvtan (1894), Hogy hangzott a magyar nyelv az Árpádok korában? (1895), A Halotti Beszéd hang- és laktana (1926) stb.

Szinnyei József (Bp. 1881. márc. 6.—1943. márc. 16.) belgyógyász. 1904-ben avatták orvosdoktorrá. 1904—1907-ig a budapesti egyetem kórbonctani intézetében működött. 1907-ben ösztöndíjjal Münchenben, Berlinben és Bernben képezte tovább magát. az Új Szt. János Kórkórház igazgató főorvosaként is tevékenykedett. Szakirodalmi tevékenysége is jelentős. (A két Szinnyei József megkülönböztetés nélkül szerepel a szövegben.)

Entz Géza (Kolozsvár 1875. máj. 30.—Bp. 1943. febr. 21.)

5. Akseli Gallén-Kallela: Maróti Géza karikatúrája 1908 (Gerle János felvétele)

ológus. Tanulmányait Kolozsváron és Budapesten végez-
1907-től tanított a budapesti, 1920-tól 1929-ig az utrech-
egyetemen. 1929-ben kinevezték a tihanyi biológiai kuta-
ntézet igazgatójává. Főbb művei: Adatok a peridineák is-
eretéhez (1902), Beiträge zur Kenntnis der Peridineen I—
(1926—27). A Balaton élete (*Sebestyén Olgával,* 1942).
Poldi — Fritz Leopoldina — Maróti Géza felesége.
Petre László (? Nagysurány 1874—Neqw York 1939. jún.)
kteriológus. 1901—1919-ig a budapesti Jenner—Pasteur
ézet vezetője. 1902-től egyetemi magántanár. 1918-ban
galapította a Hungária Szérumtermelő RT.-t, melynek
38-ig vezérigazgatója volt. Ekkor az USA-ba emigrált.
Zerkovitz Béla (Szeged 1982. jól. 11.—Bp. 1948. okt. 23.)
neszerző, műépítész. A budapesti Műegyetemen építész-
rnöki oklevelet szerzett, és a MÁV-nál mérnökként he-
zkedett el. 1919-ben nyugdíjazását kérte, hogy csak ze-
szerzői munkásságot folytathasson. Kupléi, operettjei tet-
k híressé nevét, s különösen *Ady* verseit megzenésítő da-
ojai, melyek *Medgyasszay Vilma* előadásában váltak hí-
ssé.
Hubert József (Pozsony 1946—Bp. 1916) építész. Oklé-
lét a zürichi műegyetemen szerezte. Mint az Osztrák—Ma-
ar Bank építésze annak 32 magyarországi fiókját tervez-
azonkívül számos más középületet is. Nevéhez fűződik
ajmóci várkastély franciás gótikus ízlésbe való átépítése.
Meller Sándor (Győr 1975. dec. 26.—Párizs 1949. márc.
) művészettörténész. 1901-től 1924-ig az Országos Kép-
és az Országos Szépművészeti Múzeum munkatársa. El-
sorban a grafikai és szobrászgyűjtemény fejlesztése fűző-
a nevéhez. Mivel 1919-ben egyetemi tanárrá nevezték ki
egy időre emigrációba kényszerült. A Szinnyei Merse Pál
saság alapító tagja. Főbb művei: Michelangelo (1903),
enczy István élete és művei (1905), Goya (1913), Az Es-
házy-képtár története (1915), Oeter Vischer (Leipzig
5), Die deutschen Bronzestattnetten der Renaissance
nchen 1926), Szinnyei Merse Pál (1935).
Melich János (Szarvas 1872. szept. 16.—Bp. 1963. ov.
nyelvész. Tanulmányait Kolozsvárott és Bécsben vé-
te. 1901-től magántanár a budapesti egyetemen — 1911-
a szláv filológia tanszékén. Fő kutatási területei: a régi magyar szótárirodalom (A magyar szótárirodalom, 1907), a magyar helyesírás története és az etimológia (Magyar Etimológiai Szótár) A—G, *Gombocz Zoltánnal,* 1914—1944).

Voinovich Géza (Debrecen 1877. márc. 14.—Bp. 1952. szept. 20.) irodalomtörténész. Tanulmányait Debrecenben és Budapesten — mint Gyulay Pál tanítványa — végezte. 1911-től 1944-ig a Budapesti Szemle szerkesztője, 1935—49-ig a MTA főtitkára volt. Konzervatív szellemű irodalomtörténeti tanulmányokon kívül drámái és novellásköteti jelentek meg. Mint műfordító is tevékenykedett. Főbb művei: (mint szerkesztő) *Ambrus Zoltánnal* a Klasszikus regénytár 60 kötete, Eötvös József összes művei 20 kötetben, Arany János műveinek kritikai kiadása — első két kötet (1951—53), Eötvös József (1904), Madách Imre és Az Ember tragédiája (1914), Regényírók (1921), Mohács (dráma 1922), Rákóczi (dráma 1923), Az angol irodalom története (1926), Arany János életrajza I—III. (1929—38), Magyar mondák világa (1932).

Megjegyzés:
A kéziratban — egy üres hátoldalon — a szövegben szereplő neveken *(Czakó, Helbing, Szinnyei Ferkó, Jóska, Csányi, Entz, Divald)* kívül — talán önmagának emlékeztetőül — a következő neveket sorolja fel: *Meller (Simon), Voinovich (Géza), Melich (János), Hubert (József), Madzsar, Gárdonyi, Dittrich.* Ezek körül Dittrich nevét nem sikerült feloldani, Vértessy Jánossal együtt, aki valószínűleg, klasszika filológus volt. Viszonyt Madzsar nevűek közül 3 is tehetséges: Madzsar Gusztáv (Szatmárnémeti 1964. márc. 26.—Bp. 1934. nov. 8.) irodalomtörténész, Madzsar Imre (Nagykároly 1878. febr. 1.—Bp. 1946. aug. 3.) irodalomtörténész, illetve a legismertebb — Madzsar József (Bp. 1876. márc. 12.—Arhangelszk 1940. szept.) a magyar munkásmozgalom kiemelkedő alakja. Szintén „három ismeretlenes" a Gárdonyi név, hiszen lehetséges, hogy Gárdonyi Albert (Eperjes 1874. dec. 24.—Bp. 1946. okt. 23.) történészről, vagy Gárdonyi Géza (Agárd 1863. aug. 3.—Eger 1922. okt. 30.) íróról és költőről, de lehet, hogy Gárdonyi Jenő (Nyitra 1880—1939) mérnökről, műszaki tanárról van szó. Mindezeket még további kutatásoknak kell tisztázniuk.

MARÓTI GÉZA
PÉNTEKI TÁRSASÁG

Az eredete elvész szerzetesi klastromok és holmi jászói átságok könyves polczainak homályában a pergamentbe zött foliánsok között — a hol ezen lelkes fiatalok a port tögették és a könyveket rakosgatták hol össze hol vissza. ly mondják, hogy az eredet ködéből kihalványlik az egyen környékén egy belvárosi zálogház is, a hol elsején koly filosopterek és klasszikánus filológusok (vagy egyszeen csak lógusok) fizetik a becsapott hózenthágért prolonziós kamatterheket. Valami museum nevezetű intézmény- - sőt kávéházról is vannak szórványos adatok, de ezek ha sem képezték józan mérlegelés tárgyát, az eredetkuó összehasonlítászatban. Czakók, Tótok, kőmívesek, rások, urak és altáji nyelvészek kerültek itt közös baráti nezőre, Homérosz fordítóival, dögészekkel akiket ritkábban vosoknak is neveztünk, borszakértőkkel, museális hátramozdítókkal, idült művészekkel és porno-grafikusokkal, mindenféle tanarakkal, skriblerekkel, és műítészekkel a kik szóványosan italosokká is minősültek koboz pengetés közben. Engemet mint sárgyurót annakidején Czakó Elemér az Ipar museum intelligens modern könyvtárosa szabadított rájuk - a kivel együtt nagyon szerettük a könyveket és órákig tudtunk gyönyörködni egy szép Calmscott Press kiadásban, mert olyan is van Magyarországon. Ma régi pénteki társaság tagjai mind rectorok, akadémikusok, itt elnökök, ott elnökök, államtitkárok, kórház igazgatók, vagy generálisok - csak én maradtam a régi niemand a mi voltam. Türelmesen kivárták és egy helyben kiülve kidolgozták életük megérdemelt eredményeit, én a nyugtalanabb lélek közöttük viszont azóta már tizennyolcszor kereszteztem az óceánt. Mégis mind egy útra értünk és annak is a végére deresedő fő

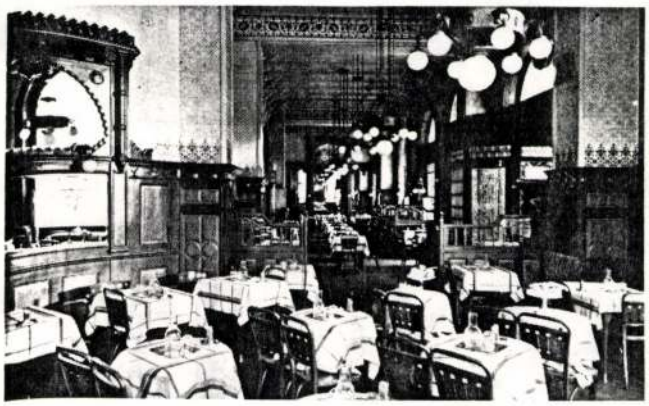

1. A Múzeum Kávéház (A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum gyűjteményéből)

járunk, olyik kis poczakkal és úgy érezzük; hogy már megettük a kenyerünk javát.

A Péntekiek annak idején József utczai műtermemet is felszentelték, még pedig elég alaposan. Volt színpad is a felülvilágítású műteremben, a melynek pilléreiről óriási léptékű aranyozott bukolikus jelvények, hogy mást ne mondjak phallusok voltak stylszerűen elhelyezve, mert egy antik dráma, vagy dramolett, nem emlékezem már eléggé a műfajára — előadás állt a házhoz. A színművet Vértessy Jankó és Szinyey Ferkó vétették és az antik fandangót Domanovszky Sándor volt szerződtetve női ruhában ellejteni. A zenét egy akkor végzett építész barátunk szerzette nagyon ötletesen, úgy hívták, hogy a Béla — A Czerkovitz Béla. A dögészek párosával hozták a klinikáról a kísérleti egereket, sőt nyulakat hogy aztán a műteremben elszaporodjanak, a mit azok meg is tettek. Humoros epizód volt, a midőn Divald Kornél azt mondja Roskovics Ignácnak (a ki akkor volt először a társaságban) hogy: „Azt hallottam hogy vigyázni kell, mert van egy süket is a társaságban. Az pedig én vagyok felelte rá Roskovics nagy nyugalommal. Pedig szegények akkor már mindketten nagyon rosszul hallottak. Csányi Károly persze gatyában pitykés dolmányban és fokossal jött mint rendesen nagyobb kutyantásra. Még ma is emlékezem kedvencz nótájára, hogy: „Ott hol szépen zöldel a haraszt, körülnézödém hiszen egy paraszt." Rém aranyos fiú volt a Vértessy Jankó tréfás verseiben melyeket mint „Jankó deák" egy kis bor mellett elzörgetett, leverselte az egész társaságot és kidalolta őket a kocsmából mint a Vajnemöjnen a finn Kalevala öreg dallosa a kivel a Szinyei fiúk anyai ágon szegről-végről állítólag atyafiságban volnának. A Tavaszmező utczai Morbitzer vendéglőbe jártunk, azután utódjához a Doctor Lászlóhoz, később a belvárosi kávéházba annak az első emeletén mely az újonnan épült Klotild palotában akkor

2. A Belvárosi Kávéház (A Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum gyűjteményéből)

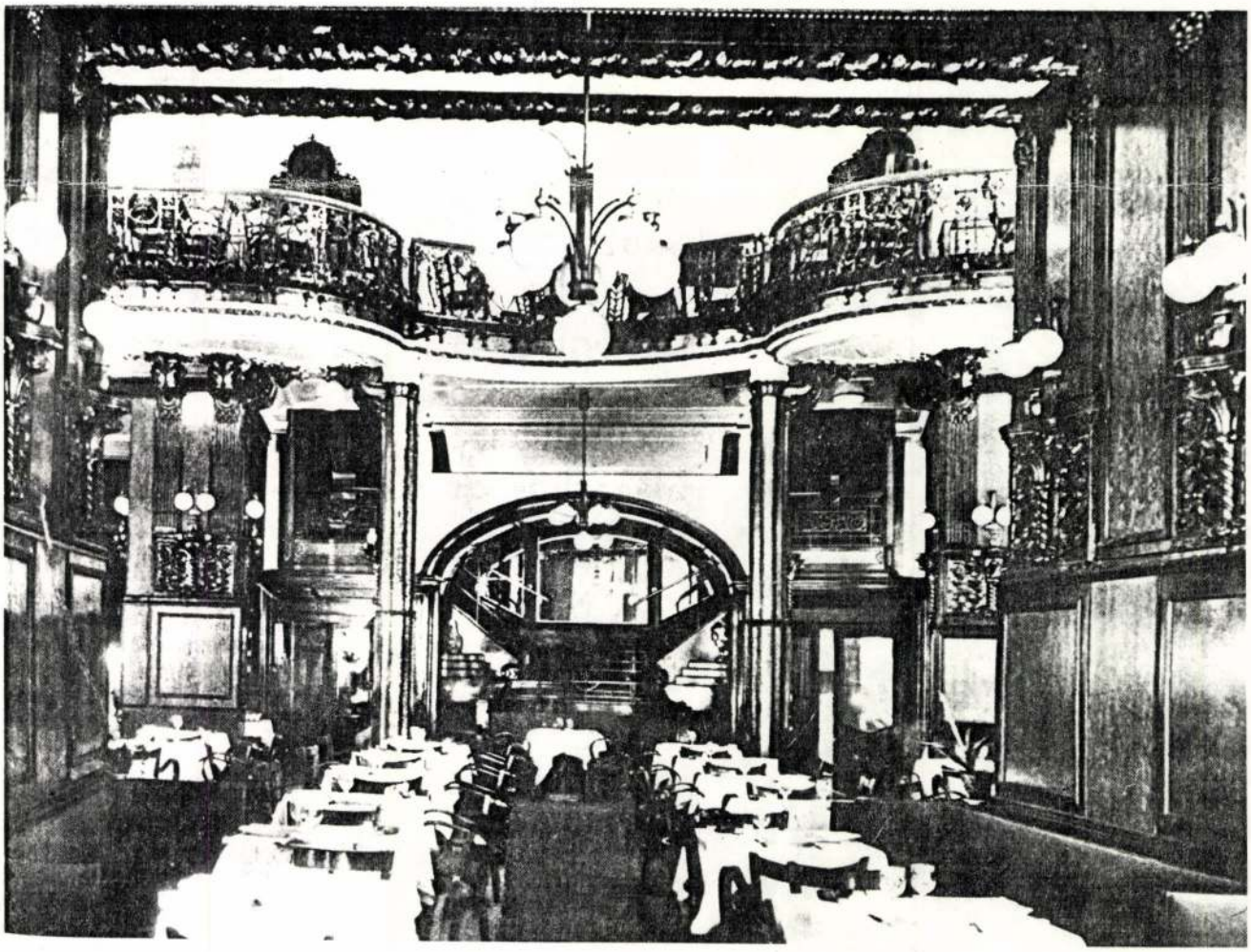

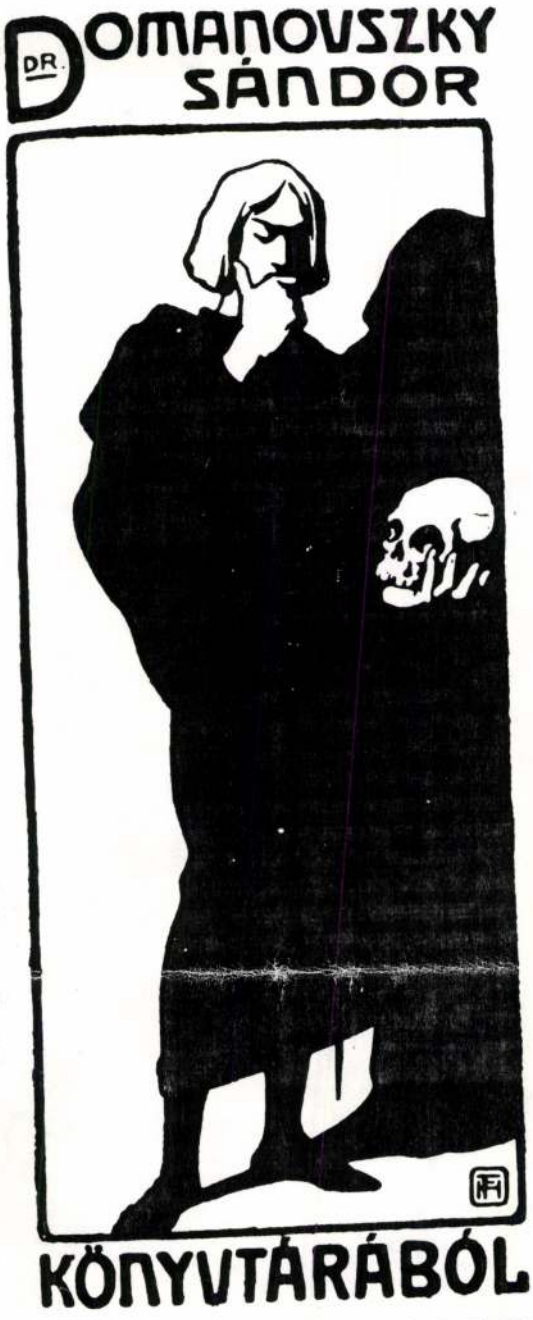

3. Helbing Ferenc: Dr. Domanovszky Sándor Ex librise 1907

Pesten az utolsó kiáltás számba ment. Azután a Vadászkürtben is vacsoráztunk. Egyszer a fiúk egy hosszabb literáris este után, a Morbitzernél éjjel bejöttek velem az épen szemben levő műterembe, a hol egészen véletlenül volt egy nagy üveg sok csillagos Cognac is. Még a csengetyűből és az úgyahogy kimosott tintatartóból is ittak, mert nem volt más mint két vizespohár, amely tudvalevőleg veszélyes űrmérték ily erős italnál. Az előrelátható eredmény az volt, hogy letakarták az összes agyagszobrokat, hogy azokat egész egyénien kiegészítsék, befejezzék vagy lefejezzék. Nem kell külön hangsúlyoznom, hogy ez az utolsó kenet nem mindig sikerült, mert egy levágott női kebelre is emlékezem. Tárvanyitva hagytuk az egész műtermet irodát, szekrényeket, a vaskasszát, ahol a fiúkkal együtt nem tudom mit talán poharakat kerestünk. Azután boldogan elvonúltunk — kiki haza aludni. Vértessy Jankó valami „Dögpára szálljont" czitált még búcsúztatóul a mikor a kapun kiballagtak. Reggel a házi szolgák hozzák a kulcsot hogy a műtermet kinyissák és kitakarítsák. Minden tárva nyitva. A nagy kétajtós pénzszekrény is. Rögtön rohannak a szomszédos rendőrségre, hogy betörés történt. Két detektív száguldva jő és pihegve szól: Ez egy gyanus dolog! Mert közben megtalálták az aranyórámat az agyagosládában — a papír ollót a levágott női kebel helyén beleszúrva — érezték a penetráns cognac szagot, a csengőben és tintatartóban (az üvegben még lehetett valami alcohol rudiment mert azt a fiúk az útra elvitték). Ez egy nagyon különös dolog! nem lehetne a mestert lehívni? Azt nem lehet most felkelteni, mert későn jött haza egy kiállítási bizottsági ülésből. Hm, nehéz eset. No jó, majd elintézzük, csak hozzanak mindent rendbe jó emberek, a míg a segéd urak jönnek. És a nyomozás érdekében — egy szót sem az egész dologról. Szépen elsimult ez az önbetörés, de elég bajom volt, míg az összedagasztott szobrok ismét némi emberi fazont kaptak.

Valami ünnepi vacsorán a műteremben, a péntekeseket sok furcsa ajándék várta. Egy müncheni serfőző hihetetlenül óriási természet után öntött praclija. Mindenkinek egy példányban. Az üres gipszöntvény belsejében egy közönséges emberi kéz kényelmesen elfért. Egy órakor éjjel, egy általam már előzőleg rendelt nagy teherkocsi (egy úgynevezett stráfkocsi) állott elő. Ezt mind körülültük a szélén lelógó lábakkal. Mindenki beledugta kacsóját a gipszkézbe. Ez mind előre meg volt tervezve. Azután ezen a stráfkocsin az összes ismerős kávéházakat végiglátogattuk — mindenütt nagy irigységet keltve a pesti éjszakában, hogy végül is a museum kávéházban vessünk horgonyt. Már most mindenki azt hiheti, hogy mi valamennyien idült alkoholizmusban, vagy delirium tremensben szenvedtünk. Szó sincs róla. A pénteki társaság minden bor nélkül is egy rém jókedvű és szellemes társaság volt. A polgári mértékletesség és tanári szolídság mintaképe, akiket a komoly munka utáni reakció

4. Telcs Ede az 1910-es években (Magyar Nemzeti Galéria adattára, ltsz.:19699/1976/527)

galathwnkoth aÿanlünk Kegielmeteknek ÿrastudo
Viteez Attyankfiai, Astyanok Nemzetseege!
n keatunk feleetekh!
Urunk, kÿnek magas mÿlosthya ez munkas
lagban egÿkoron neemelÿ Peentekÿ bewÿthwkwn
reek Vigassagokat dertÿtet az my pur hwelÿukre,
esmeeg reank vala nezendw az ew reegi zeretetthÿwel.
n keatunk feleetek Zerelmethes Attÿankfÿai!
esmeeg ewzze kelle rewffentenÿ ezen nemes talpig
teez Attÿankfiait. I° mert dereek ÿtalos neepek ÿs
lanak ew kwzwttwk. Secundo = merth nem ÿo sokaig
zzladozthatni gattÿat es ember barattsagioth.
rtio = Mert senkÿ el nem kerwlhetÿ bÿdws wermeth,
nem mind azhoz ÿarovk vagÿunk.
Annakokaÿerth gyerthek el Ÿtalot zomÿuhozo
rzakeerthw Attÿamfiai Ma^jus havanak huzon-
ÿedik napjaan aldozo chwtwrthwkwn post
ssam vagÿes feel 11^gyre deel elewth MEEN-
AROTÿ Geÿzahoz ez, ew butol azotth mÿwes
azaba, Lendway-utzaaba nÿoltz zaam kapu
ath vÿg zora, frÿss Tzipora, neemÿnemew kalba-
kra. Ez level kwlth anno dom. ezer kÿlentzass
rmintz hatodÿk eztendwben In die 15ta mensis
aÿ. Az the kegielmetekh alazathos zolgaÿ

ranciscus Helbingius
stÿanoknak ew Seniorÿa
eep kezÿ mÿveseknek Directora.

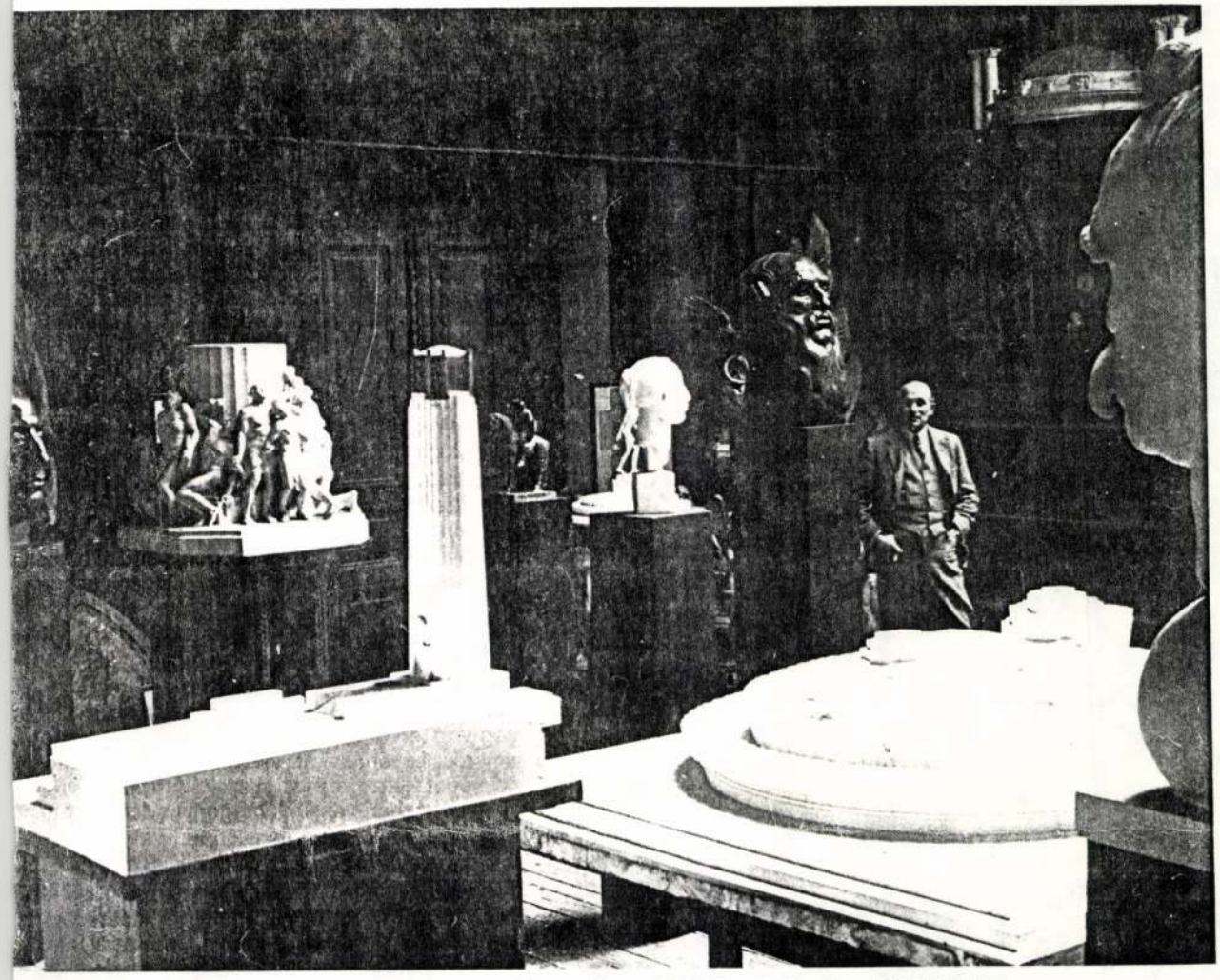

Iaróti Géza Lendvay utcai műtermében - 1930-as évek (Magyar Nemzeti Galéria adattára, ltsz.: 19699/1976/33)

n jókedvű italosságot mímelő superlativuszokba kerge-

gyszer pénteken nálam voltak a fiúk a műteremben. ık Vértessy Jankó hiányzott, a Vadászkürtben ült valami sen. Pedig nagyon hiányzott. Irtunk neki egy Fehdebrie- a melyet én az egyik cipőmbe dugtam és címére a Va- szkürtbe elküldtem. Jankó egy verset küldött vissza a hor- ral - egy ellencipőben. Az enyémet meg ott tartotta. A czi- szűk volt, A tyúkszemek helyén kikanyarintottam tehát y jókora lyukat, hogy ne szorítson. Később kisült, hogy a vasz Jankó, egy fiatal pinczértől kért kölcsön egy fél czi- ót és nem a magáét küldte el. Most 33 év múlva derűs osollyal jelentkezett az a bizonyos akkor kárpótolt fiatal nczér — egy újraéledt pénteki vacsora alkalmával. Csak- gy most ő a „főúr" — a Vadászkürtben — Szegény Jan- ó pedig már régen porlad. Talán épen Homérosznak me- éli görögül a saruhistóriát. Jól ismerheti az öreget, mert ő rdította még magyarra. Persze minden alkalom jó volt egy s ünneplésre ha a társaságban valami eredmény adódott, mi elég gyakran előfordúlt. Ilyenkor aztán a poéták elhoz- ık lantjukat és termésük zsöngéjét. Engem is leünnepeltek Vadászkürtben, a mikor az első állami aranyérmet kaptam. sok ajándék között volt két drótra füzött szafalédékból épí- ett két biblikus kandeláber is egy, nagy soroksári kenyérből észült kronométer. Telcs Editől egy nagyon szép ezüst ko- vács pisztolyt kaptam, amelyre hogy jobban lehessen vele czélozni, egy szemüveg volt keresztben rádrótozva.

Nagyon sokat és sokfélét lehetett tanúlni az érdekes összetételű pénteki társaságban, a hol mindenről igen magas nívójú beszélgetések folytak.

Emlékezem egyszer Entz Géza a Peridiniákról beszélt mert valami ilyen könyve jelent meg. Én nagyon szégyelltem, hogy halvány fogalmam sincsen az egész dologról. Entz aztán bevezetett az ő külön tudományos világába, mert akkor jött vissza a nápolyi tengerkutató intézetből, és tengeri planktonban dolgozott. Ajánlott néhány népszerű könyvet. Az első ha jól emlékezem „Hesse und Döflein, Tierbau und Tierleben" volt. Belevont rekonstruálásokba mikrotom szeletek alapján, mindig mosolyogva, elnézően magyarázott, miközben simogatta nem tudom mitől egy oldalra nyomott fiatal tudós szakállát. Ennek már több mint 30 éve. Ez volt a szerény kezdet és én azóta sem szűntem meg, a mint arról később lesz szó, más irányú természettudományi problémákkal is foglalkozni, és még ma is lankadatlan érdeklődéssel rágom magam keresztül sok, legtöbbnyire angol szakművön — az a bizonyos elérhetetlen megismerés felé. Sok évig jöttünk össze mint a pénteki társaság meghitt jóbarátságban míg az élet és a háború szét nem szórt bennünket. A levegőben volt az a kívánság, hogy 1936-ban mint meglett öregurak ismét összejöjjünk. Nagy örömmel ültem neki

egy halotti beszéd stílusú jókedvű meghívó szerkesztésének, melyet a pénteki nyelvészek a régi írásmódra vonatkozólag igen gondosan átrevidialtak. Czakó, Domanovszky, Szinyey administráltak és szedték össze a fiúk czimét, és Helbing litografálta az alább közölt illetve itt mellékelt meghívót. Lendvay utcai műtermem tehát ünnepélyesen várta a régi jóbarátokat. A nagy könyvtárban volt a sör, Poldi sütötte lángos, tepertős pogácsa, tormás virsli stb. Bagózási esélyek ugyanazon félméteres gyufákkal, mint 33 évvel ezelőtt. Nagyon jókedvűen röfögött és pöfögött a kedves társaság. Épen olyan zsivaj volt mint óraszünet alatt az iskolában. Előkerültek az alkalmi ódák, a régi verselések, rajzok, plakettek és megvolt még a nagy gipszkéz — Találkoztunk ismét a fiatalságunkkal. De Csányi nem jött fokossal és parasztgatyában és Domanovszky sem akarta mint felsőházi tag eltánczolni az antik fandangót. Helbing „apó" a ragyás — nem tudom már miért hívtuk így — volt a korelnök. Én mint vendéglátó gazda voltam a legboldogabb. Telcs Edi is törülte meghatottságtól — a szemüvegét és babrálgatott az ezüst pisztollyal, a melyen már nem volt rajta a precisiós czélzású készülék. Detre bohémségén most is jól mulattunk. Carlo — a Csányi győzte legjobban hanggal — és sörrel, de Szinyei Ferkó az alattomos akadémikus sem maradt mögötte. Több előkelő büdös nagy autó várt kint a műterem előtt jelezvén, hogy bent ismét nagy kutyantás folyik. A falak reszkettek. Csányi énekelte megfelelő kórussal még mindig ugyanazon kedvencz nótáját. Szinyei Jóskát is a saját autója várta. Most holmi vöröskereszt kórházakat igazgat, pedig fiatalkorában csalónak hívtuk mert azt mondta hogy van már egy páciense. Az emelkedett hangulatban a Barta, a ki Pesten méreg és kenőcs árus, felajánlotta, hogy kinyomtatja a Péntekiek jókedvű és tanulságos históriáját, ha Czakó és társai megirandják. Én egy kissé félve nézek ezen könyv megjelenése elé, mert éppen elég van a rovásomon.

Szomorúan láttuk azonban, hogy a soraink bizony megritkultak. Konstatáltuk, hogy a férgese megmaradt. Összejövetelünk tehát — egy kissé hátranézi — minden hónap első péntekén — a míg a többség is fel nem kerül a nagy fényességbe, egy örökös boldog szép péntekre.

Utóirat

(Utólag 1940-ben hozzáírom, hogy ezen pénteki összeröffenések is mindinkább megritkultak, végre is csak 2—3-an üldögéltük körül a fiatalságunkat. Túlsoká szünetelt a Pénteki Társaság, már nem tudtam végérvényesen feltámasztani. Igaza volt a meghívómnak: „Secundo: merth nem ijo sokaig fozzladozhatni gattyat az ember brathsagioth". Egyebekben, ha a Pénteki Társaság még ma is összjönne, úgy azt más ú.n. világnézeti körülmények is szétszórták volna!)

Zebegény, 1940

GERGELY MARIANN

A TÉRALAKÍTÁS ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI KÉRDÉSEI A HOLLAND DE STIJL CSOPORTBAN

Huszár Vilmos J. J. P. Oudnak írott levelei[1] nyomán

Mind *Jacobus Johannes Pieter Oud*,[2] mind a magyar származású *Huszár Vilmos*[3] a holland avantgard folyóirat, a De Stijl[4] alapító tagjai voltak. Az 1917-ben induló művészeti lap köré csoportosult progresszív festők és építészek a főszerkesztő, szervező *Theo van Doesburg*[5] hívására vállaltak szerepet a közös szellemben hirdetett alkotó munkában. Az eredeti koncepció szerint modern festőtársaság alakulásáról volt szó, melynek művészetelméleti bázisát *Piet Mondrian*[6] neoplaszticizmusként ismert filozófiája jelentette. Doesburg mégis úgy döntött, a korszerű művészetértelmezés érvényesülése érdekében elengedhetetlen a festők és építészek együttes tevékenysége. Így kerültek a festő Mondrian, *Bart van der Leck*[7] és Huszár Vilmos mellett az alapítók közé J. J. P. Oud, *Jan Wils*[8], *Robert van't Hoff*[9] és a későbbiekben *Gerrit Rietveld*[10] építészek.

A tagsági keretek tágítása a festők egy részéből élénk ellenállást váltott ki, aminek nem személyes, hanem elvi okai voltak. A folyóirat beindulását követő néhány évben az az egységes formarend volt az irányadó, amelyet a festő Piet Mondrian művészetfilozófiájában és művészi gyakorlatában kimunkált. A függőleges és vízszintes egyenesek, a primer színsíkok használata a csoport vizuális eszköztárának alapja lett. Mondrian szerint a természeti jelenségek változékony, múlandó mivoltukban elfedik a világrendet meghatározó örök törvényeket, ezért a létezés lényegi mozgatóinak feltárásához el kell vonatkoztatnunk a látható valóságtól. A látvány — rejtett formában — hordozza önmaga meghatározóit, a térformákat alkotó kétdimenziós SÍKOT és a természet végtelen színváltozatait formáló ALAPSZÍNEKET. Ezekhez az ősalkotókhoz kell visszatérnie a művésznek. S mivel a festészet önnön lényege is a színekkel történő síkábrázolás, ez az a kiváltságos műfaj, amely egyedül képes arra, hogy önmeghatározása révén egyben egyetemes összefüggéseket is megfogalmazzon. Az ősi, örökérvényű ellentét — a függőleges és vízszintes, a feltörekvő aktivitás és a letisztult megnyugvás — kiegyenlítése révén a festészet hivatott az eredendő harmónia megidézésére. Az építészet konkrét mindennapi szükségletekhez kötődő valóságosságát Mondrian nem tartotta alkalmas közegnek az elvont művészi kifejezés számára.

Ellenérzésében osztozott festőbarátja Bart van der Leck is, mégis ő volt az első, aki a festészet és építészet együttműködésében látott lehetőséget az ellentmondás feloldására, az elvont elmélet és a mindennapi gyakorlat közvetlen összehangolására. Ezzel a felismeréssel indult az a jellegzetesen huszas évekre jellemző enteriőrtervezés, amelyben festő és építész egyaránt érdekelt. Leck fogalmazta meg a festészet és építészet lényegi különbségeit, hogy ezek isme-

MARÓTI Géza epilen

MÁRÓTI

Pavilon 5. (1991)

BRONZ IRÓASZTAL KÉSZLET.
RINTEL GÉZÁNAK I. PÁLYADÍJJAL KITÜNTETETT
MINTÁJA UTÁN
KÉSZÜLT KULCSÁR ÉS TÁRSA GYÁRÁBAN.

Magyar Iparművészet
1901. 267. l.

Maróti Ruitol Séra

EBÉDLŐ.
THÉK ENDRÉTŐL.

URI DOLGOZÓ.
THÉK ENDRÉTŐL.

„SÍRÓ NŐK".

DÍSZKÚT
MARÓTHI GÉZÁTÓL.

Magyar Iparművészet
1903.

tervezőjükben. Általában a legújabb irányú francia lakásművészet a színes selymeknek, kretonoknak, muszlineknek igen nagy változatosságát halmozza fel s ezekkel, valamint egy-egy falfestmény vagy fríz szimbólikus alakjaival zenei interpretációk megéreztetésére is törekszik. Így látni zeneszobát, mely Debussy-hangulatot, boudoir-t, mely a Mondscheinszonáta érzékenységét akarja egész installációjával kifejezésre juttatni. Első tekintetre színeik erős csengésével kellemesek ezek a szobák s ott, ahol inkább kiállítási effektusokra van szükség, nagyon alkalmasak is, de a polgári lakásviszonyok, a kényelem céljaira szolgáló berendezések kívánalmain túlteszik magukat s végeredményben csak kevéssé fogják megtermékenyíteni a mának lakásstílusát.

RÉGISÉGEK HAMISÍTÁSA. A régiségek hamisítása mindenkor virágzó műipar volt és már a rómaiak idején is a jövedelmező mesterségek közé tartozott. De talán sohasem volt olyannyira elterjedve, mint manapság, amikor a gyüjtőszenvedély szinte szellemi járványnyá fajult és bizonyos osztályoknak jóformán egyetlen foglalkozásává. Bizonyos, hogy a hamis régiségek legjobb elhelyezési piaca még hosszú ideig Amerika marad, ahol gombamódra nőnek a múzeumok és ahol például régi francia mesterek iránt akkora az érdeklődés, hogy a vámhivatalok tanusága szerint csupán Corot-festmény harmincezer darab vándorolt be az utolsó években. Képzelhető, hogy hány ügyes csaló él Európában abból, hogy a művészi nevét Corotra változtatta. A műkereskedők legtöbbnyire azzal kezdik, hogy egy ügyes mesét mondanak el a régiség eredetéről s azon átlátszó módszer helyett, hogy a bútort, képet régi várkastélyba, padlásra vagy földalatti üregekbe helyezik el, ma már inkább orgazdaságot vagy tolvajszerepet vállalnak vagy titkos egyiptomi ásatásokra, megvesztegetett múzeumi őrökre hivatkoznak. Olaszországban a törvény védi a régiségeket a kivitel ellen, de nem védi a hamisítványokat. A régiségkereskedők tehát „megsúgják“ a vevőnek, hogy ezt vagy azt a bútordarabot kicsempészhetik, csak a finánccot kell megvesztegetni. A finánc persze annál szívesebben hagyja magát vesztegetni, mert a szóbanforgó Dante-széket a mult héten hozták be Firenzébe egyenesen Alsó-Ausztriából. A képek hamisításánál főszerepe a piszkolásnak, a befüstölésnek és a pácolásnak van. A légypiszoknak külön speciálistái vannak, akik nagy hozzáértéssel keverik össze a tust és a gummi-arabicumot, hogy azután ráfecskendezzék a képre. Képrámának, öreg bútornak a szúrágás adja meg a hitelességét, amire külön fúrók szolgálnak vagy a madársöréttel való lövés, mely egyszerű, de hatásos módon pótolja az idő vasfogát. A fa öregbítésére igen jó módszer az is, ha a földbe temetik, lombokkal és ammoniáksóval fedik be, a rongálást azután szabad kézzel igen szépen el lehet végezni. A régi okiratok hamisítása sem tartozhatik éppen a könnyű mesterségek közé, ezért igazán csak akkor fizetődik ki, ha valaki oly jól érti már, hogy a múzeumok vezetőit

Douglas Strachan Címlap. Douglas Strachan Frontispica.

1914

tudja becsapni. Megtörtént már, hogy a tízparancsolatot is eladták mint eredetit egy olyan hamisítványon, amelyen éppen csak a papiros volt eredeti, mert azt szíriai törvénytekercsről vágták le. A hamisítás hovatovább maga is a nehezebb művészetek közé fog tartozni és annyi ügyességet meg munkát igénylő mesterséggé válik, amennyivel talán az eredetinek készítői nem rendelkeztek. Mindenesetre megérdemlik tehát a hamisítók, hogy jól megfizessék őket ezért azok, akik — engedik magukat becsapni.

BANK ÉS IPARMŰVÉSZET. A modern kereskedelmi és ipari élet egyre tágabb területet biztosít az iparművészetnek s ma már el sem képzelhető kereskedelmi intézmény, melyben a berendezőművészet a maga konstruktív szépségei számára területet ne találhatna. A bank, a modern nagytőkés társadalomnak e jellegzetes emanációja, szintén túl van már azon a patriarchális korán, melyben a rideg vasszekrények, a merev márványlapok és a magas pulpitusok, meg legfeljebb néhány kopottas bőrfotel adta meg az egésznek könyörtelen sivár jellegét. A mai bank a maga sima, kimért és minden ízében korrekt eleganciájával, nesztelenül zajló nagy üzemével, hatalmas csarnokaival és diszkrét irodaszobáival kell hogy a pénz nagyhatalmi erejét s egyben diplomatikus formaművészetét fejezze ki. Ez jut az ember eszébe, ha végigsétál azokon a folyosókon, termeken és comptoire-okon, melyek a Hitelbank új palotájában Faragó Ödön berendezőművészetét dicsérik. Amint a látogató a márványfelületektől sugárzó vesztibülből belép a hallba, egyszerre eléje tárul a maga konstruktív, nemes vonalaival az egész hatalmas, fényárban úszó banküzem. A réz, a bronz és az üveg anyagának szolid harmóniájába mint nemes, uralkodó tónus úgy illeszkedik bele a tölgyfaburkolat, az asztalok, a barrière, a fülkék, mindenütt egy tompított sárga tónus, melybe a kőris lágy gyökértextúrája írja a maga díszeit. Az egésznek valami tartózkodó modernsége van: első pillanatra látszik, hogy az épületnek egyetemével igyekszik összeforrni. Nagy síkokkal, lágy és kifejező reliefekkel akar hatni. A fának inkább a plasztikájára helyezi a súlyt, mint a kolorisztikus vagy architektónikus hatásaira. Innen van, hogy faragásokkal igyekszik kiemelni a jelentősebb helyeket s itt egy modernizált Louis XVI. ornamentika üde csokrait, gyümölcseit, cartouche-ait fogja össze tömör egységekbe, Igen nagy műgond jellemzi Faragó belső építészetét. Erről beszél minden kilincs, minden falikar, minden tölgyfaasztal és minden ülőbútor. Az intimebb helyiségekben, az igazgatói irószobában és szalónokban viszont a festői hangulatok érdeklik. A célszerű kényelem mellé itt stilisztikai változatosságot visz. Mindenütt arra törekszik, hogy a falikárpit, a székek és a szövet egyetlen kompozició szétszórt elemei gyanánt hassanak. A célszerüségi gondolatok persze itt is dominálnak, de bővebb alkalom van annak a kifejezésére, hogy a pénz birodalmában vagyunk s a gazdagság bizonyos pompaszeretettel nyilatkozik. Egy pesti nagybank bizonyára nem tűri meg a forradalmian merész berendezőművészetet, sem valamely archaizáló elegancia történeti zenéjét. A művésznek elsősorban konstruktőrnek kell lennie és inkább üzleti tehetősséget kifejeznie, mint a saját pszichéjének természetes hajlamait követni. E feladatot nagy szerencsével oldotta meg Faragó Ödön, aki a helyes középszer elvével operál modern berendezőművészeink közt. Nem utolsó érdeme, hogy a maga felfogásához pompásan hozzáhangolta munkatársai gondolatait, akikről szólva elismeréssel kell emlékezni a legközvetlenebbekre, mint: Bodon Károly, Marsy Ferenc és Horvát Károlyra, valamint ama tizenöt derék, megbízható kis- és középiparosra, akik a nagy berendező-vállalkozók mellett a precizebb kivitelt igénylő munkákat kifogástalanul végezték.

MARÓTI GÉZA MUNKATÁRSAI. Általános szokás, hogy akkor, amidőn a szaklapok művészi munkákat közölnek, csupán a művészt nevezik meg, a munkatársak említésére alig van példa. Pedig a közreműködőknek sokszor nagy részük van a művész sikerében, nevük mégis említetlenül marad, ami bizonyára nem méltányos dolog. E számunkban Maróti Géza szobrászművész műtermeiben készült több építészeti plasztikus díszt közlünk s ez alkalomból a jeles művész arra kérte a szerkesztőséget, hogy közölje „igen szeretett és megbecsült“ munkatársainak névsorát is. Szívesen teljesítjük Maróti Géza kívánságát, amidőn jórészben a maga neveléséü ama munkatársainak névsorát közöljük, kik a Hitelbank részére készült munkákban közreműködtek:

Művezetés: Maróti Dezső. Mintázók: Bassler Adolf, Pillmayer András, Wenisch Pál (megh.), Szedlacsek Károly, Steiner István, Kállay János, Porkoláb Lajos, Hofinger Ernő. Kőszobrászmunkák vezetője: Fritz Mihály. Kőszobrászok: Bochácsek Ede, Balázs Béla, De Lacasse Gábor, Dávid István, Fehér János, Fischer Antal, Fain János, Forntran Tamás, Farkas Béla, Kauer István, Köstler Sándor, Kolumbán Ferenc, Kopf Ferenc, Kővágó Béla, Lucardi János, Machek Béla, Molnár János, Molnár Sándor, Nagy Zoltán, Rubin Ottó (megh.), Rindt Antal, Rindt Vilmos, Renner József, Soltész József, Skaczl János, Uitz Gyula, Wind Antal, Wolf Ferenc, Vittori József.

Magyar Iparművészet
1914. 236. l

szetnek ez az ága nálunk változatosságban, eleganciában meggyarapodjék. Ha mindig csak ugyanaz a néhány művész buzgólkodik az ily diszítő feladatok megoldása körül, félő, hogy rövid idő mulva nagyon egyhangúvá lesz, sőt formákban, előadásban, invencióban szegénynyé, kimerültté válik a művészetnek e nálunk oly fiatal és szeretetteljes művelésre méltó ága.

Budapest, 1899. szeptember hó 17-én. *Lyka Károly.*

*

A fenti cikkely nyomán közöljük, hogy a szóban levő pályázatnak biráló bizottsága, szeptember hó 21-én döntött annak sorsa fölött. A biráló bizottságnak elnöke Miklós Ödön kormánybiztos-helyettes volt, — tagjai: Balló Ede, Fittler Kamill, Karlovszky Bertalan, Pap Henrik és Györgyi Kálmán. Utóbbi az elnök meghivására a távollevő Radisics Jenő jury-tagot helyettesítette. Az 500 koronás I. díjat a jury a „1900" jeligés műnek itélte oda, melynek szerzője *Rintel* Géza, a 250 koronás II. díjat a „Péntek" jeligés műnek szerzője *Weisz* Gyula (Herend), végre a 150 koronás dijat *Helbing* Ferenc kapta „Korona II" jeligés pályaművéért. Dicséretben részesítette a jury a *Gallia* s *Le . .* jeligés rajzokat.

Mind a három, díjjal kitüntetett művész még nem régiben a m. kir. iparművészeti iskolának növendéke volt. Mostani sikerük bizonyítja, hogy a tőkét, a mit az iskolában gyüjtöttek, nemcsak kamatoztatni, de szaporítani is tudják.

FELVIDÉKI PARASZTCSATTOK.

Néhány év előtt többször fordultam meg Privigye (Nyitramegye) tájékán s azt tapasztaltam, hogy a Privigye körüli községek lakosai, úgy mint Keselökő, Novák, Ros, Lehota, Poruba stb., nemkülönben a rudnói völgyet lakó nép, ingeiket a mellükön sajátságos fibulaszerű csattal fűzik össze. Vagy 15 darabot szereztem meg, s ezek közül három főbb tipust van szerencsém bemutatni (1. 2. és 3. ábra.) Tudakozódva ezeknek származása után, azt hallottam, hogy azokat a morvaországi házalók hozzák a privigyei vásárokra.

Midőn mult évben Gömörmegyében jártam, Dobsina városka környékén szintén ily nemű csattokat láttam, azzal a különbséggel azonban, hogy ezekkel a nép nem a mellük közepén fűzi össze az inget, hanem a nyakán, s hogy ezek sokkal nagyobbak a Nyitramegyeieknél.

A dolog után járva megtudtam, hogy ezeket csak a Telgár és Sumiácz község szláv görög katholikus vallású népe viseli, s hogy Galiciából hozzák vásárra a kereskedők. (4. 5. 6. 7. sz.) Ezeket Zapotoczky Endre görög kath. esperes-plébános úr szivességének köszönhetem, mert a parasztok jó áron sem akartak nekem ilyeneket eladni.

Ha formájukat tekintjük, azt látjuk, hogy az szembeötlően a román korra vezethető vissza, és igy föltehető hogy e népeknél az ilynemű csattok, a román-kor óta szokásban maradtak. Anyaguk sárga réz. A közölt ábrák természet nagyságúak.

Könyöki József.

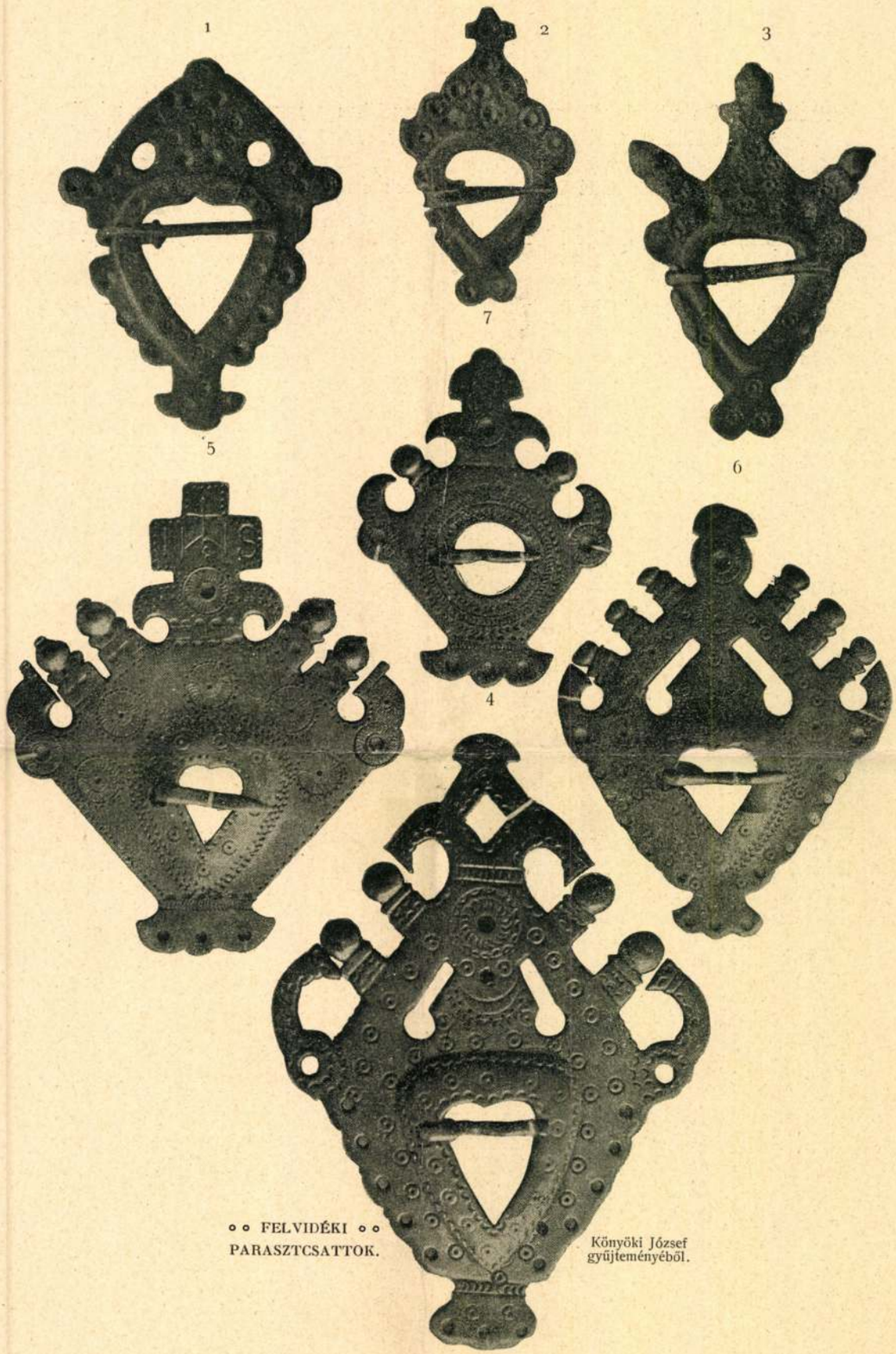

°° FELVIDÉKI °°
PARASZTCSATTOK.

Könyöki József
gyűjteményéből.

Erősen festői értékű művészkéz rajzolta a „37“ jeligéjüt, egy ily kicsiny rétű könyvhöz azonban nem eléggé finom, kissé vaskos, erőtől túltengő a műve. Talán inkább valamely rögtönzött röpiratra való az, olyan hevenyészettnek látszik különben dicséretes erejü előadása. Egy tizenket számból álló érdekes sorozatot küldött a *Faustine* jelige mögött rejtőző művész. Magyaros temperamentum, modern izlésű ember, karakteres munka, de úgy érezzük, hogy felette nyugtalan, néhol majdnem kuszált. Elismerést érdemel törekvése és szorgalma. Épp oly érdeklődéssel néztük a *Gallia* jeligéjű rajzot, a melynek elefántcsontszinű alapjához a halványzöld, kissé szakadozott magyaros ornámentum igen előkelően illik. De éppen szakadozottsága, felaprózott volta csökkenti hatását. Reméljük, hogy ezt a munkát is viszontlátjuk még egy kis korrektura után. Túlságosan a népiesbe csap át a *Háromszinű-trikolór* jeligéjű rajz, azt hisszük, hogy inkább valami olcsó népies füzetre való, mint egy előkelő világkiállítás katalógusára. A java munkák sorát befejezzük a nyilas kereszt jelrajzú munkával, a melyen feltűnt az önálló magyaros formák diszkrét alkalmazása.

E percben nem tudjuk, hogy a pályázatban résztvevő nyolcvanhét mű közül melynek a javára dönt a pályabiróság: érdeklődésünk azonban teljesen az *1900* jeligés műre összpontosul, a melyet nyereségnek tartunk s a melynek szerzőjétől még sok hasonló derék munkát várunk. A kérdést azonban, hogy mért nem vesz részt az ily szép célú és jól dotált pályázaton a magyar művészek zöme, kénytelenek vagyunk ez elemző munka után is eldöntetlenül hagyni. Pedig égető szükség volna arra, hogy minden igazi rajzoló tehetség sorompóba álljon ily alkalommal. Csak így várhatjuk, hogy a művé-

„37“ jeligés.

„Egy ezer év után“ jeligés.

„Gallia“ jeligés.

Dicséretet nyert.

„Böske“ jeligés.

„Vértes“ jeligés.

„Piros, fehér, zöld“ jeligés.

A pályázatra beérkezett művek szerzőit nem ismerjük, de aki sok rajzot néz figyelmesen éveken át, meg-megismeri egy-egy művész fakturáját, messziről fölfedezi kezejárása nyomait, egyéniségét. Egészen titkosnak épp azért nem mondható soha ilyen pályázat. Nos, sok ismert és tegyük hozzá, előnyösen ismert faktura hiányzik e versenyző művekből s csak néhány derék munkán mult, hogy a pályázat nem végződött alapos fiaszkóval.

Természetes, hogy ezuttal is a középszerűség uralkodik és a dilettantizmus követelőzik a pályamunkák sorában. Vannak az ilyen művészi versenyeknek állandó hiénái, akik pontosan megjelennek minden pályázat alkalmával, noha életük összes rajzolómunkája csak éppen ezeknek a „pályaműveknek" összerovására szorítkozik. Ezek az urak más alakban folytatják a törvénynyel már eltiltott lutrijátékot és számítanak a jótékony véletlenre. Megdöbbentő szivósságuk előtt kalapot emelünk s odébb sietünk. A közepes tehetségüek átlagos iskolamunkát szoktak küldeni, jól ismert formák és szinek utánzását, karakter, eredetiség híjján. A kezdők rendesen célt tévesztenek: nem gondolják meg, könyvcím kell-e, vagy falragasz, vagy tapéta, vagy szőnyegminta. Ugyanazt a formát, ugyanazt a dekorációt fűre-fára alkalmazzák. Van ezen a pályázaton is egy sor munka, amely valamely olcsó kalendáriomról, vagy egy vászonvég címkéjéről vette motivumait és néhány sor felírással egy-kettőre átváltoztatta könyvcímlapra. A kalendáriom-stilust – a szó kevésbé hizelgő értelmében – mutatja az *Én, Te, Ő* jeligéjű sorozat. Ma non ragioniam di lor: van itt derék munka is.

Valamennyi közt az *1900* jeligéjű szép munka az, amelyet legméltóbbnak tartunk arra, hogy Párisban kiállításunk katalógusát diszítse. A szerző finom izlésű, egyszerű elegánciát, derült méltóságot szerető ember lehet. Kevés eszközzel látott munkához. Kék vászonra aranynyal festett egy magyaros ízű ornamentumot, a lap négy szögleténél diszkréten jelzi néhány szimbolikus forma a kiállítás tartalmát. Dicsérjük eszközei és formái nemes egyszerüségét. Jó izléssel távol tartotta magát a nálunk felkapott rikító szinek és kétségbeejtően nyugtalan vonalak előrántásától. Az aranyornamentum néhány vonala s főkép a két szin mégis mutatóssá teszi a lapot, ami az adott esetben határozottan kellék. Egy másik, igen izléses, sok tekintetben kiváló pályamunka, az *Előmenetel* című, éppen ebből a szempontból esik kifogás alá. Halovány-fréz és halovány kék szinei, amelyek keskeny szalagokban fogják át a lapot, bágyadtak, erőtlenek az ilyen célra. A minta azonban kiváló és élvezetes, remélhetőleg találkozunk vele még valahol. A diszkrét izlésűek sorából való a *Le . . .?* jeligéjű; modern izű munka ez is, lendületes, meg-megtörő vonalakkal, de haragosan tompa szinei, amelyek egy felvonuló zivatar hangulatképére emlékeztetnek, némi komorságot adnak a lapnak. Egyik hátránya, hogy a magyar koronás cimer elhelyezése megoldatlan maradt, a lendületes vonalak közt úgy hat a szines paizs, mintha valaki egy cimkét ragasztott volna a kép közepébe. Különben ez is, mint az előbbiek, komoly gondolkodás és kész művész munkája. Egy kicsit a falragasz stiljéhez közeledik az *Egy ezredév után* című, ez a tulajdonsága fokozott mértékben megvan a *Böske* jeligéjű lapnak, amely már egészen plakát. Mosolygó, piros viganós lány szórja kötényéből a füzeteket, a háttérben a világvárost egy ködbevesző torony jelzi. Alkalmas minta egy ujság vagy folyóirat reklamcéljaira. Mindezekben van önállóság is, eredetiség is, ami nem mondható teljes mértékben a *Korona* című, különben gondos lapról. Ennek különösen figurális része megszokott, sok helyütt látott attitüdökban mutat be egy-egy alakot. A *Vértes* jeligéjű mű szerzője jó izlésű, diszkréten szinező rajzoló, ezt a munkáját még felhasználhatja rokon célokra. Kevéssé karekteres a *Piros, fehér, zöld* című, ugyanezt a fogyatkozást érezzük a *Péntek* jeligéjű rajznál, a melynek szerzője nem hozza témáját a kiállítással kapcsolatba s így bátran szerepeltetheti munkáját ott, ahol nem kivánnak a könyv betütartalma és cimlapjának dekorációja közt szerves vonatkozást.

„1900“ jeligés. Rintel Géza rajza.

Az 500 koronás I. díj nyertese.

„Péntek“ jeligés. Weisz Gyula rajza.

A 250 koronás II. díj nyertese.

„Korona“ jeligés. Helbing Ferenc rajza.

A 150 koronás III. díj nyertese.

„Le“ jeligés.

Dicséretet nyert.

Magyar Iparmúvészet

1899 – 212. l 215 kép

Magyar Rintel G.

19

20

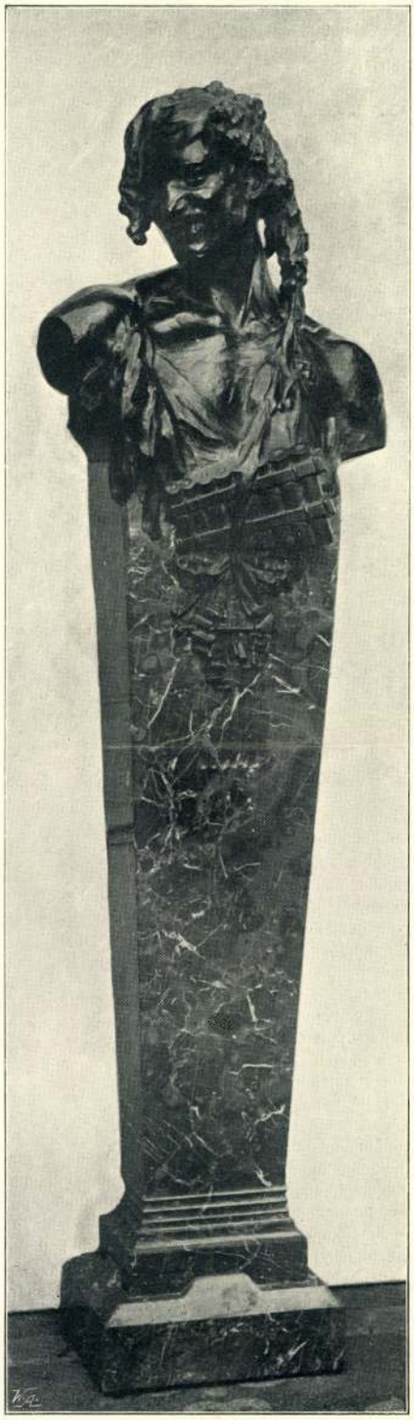

19., 20. BRONZHERMÁK
MÁRVÁNYTALAPZATTAL.

MARÓTHI R. GÉZÁTÓL.

Magyar Iparművészet
1906. 1. szám

13

14

15

16

17

13. EZÜST ÖVCSATT,
14. NŐI MELLTŰ.
TERVEZTE KOZMA LAJOS,
KÉSZÍTETTE GOITEIN S.
KAPOSVÁROTT.

15., 16., 17. ZOMÁNCOS ÉKSZEREK.
TERVEZTE ABT SÁNDOR,
KÉSZÍTETTE TARJÁN OSZKÁR.

18. ZOMÁNCOS ÉKSZERDOBOZ.
TERVEZTE KARL ERNŐ,
KÉSZÍTETTE TARJÁN OSZKÁR.

18

13

14

15

17

16

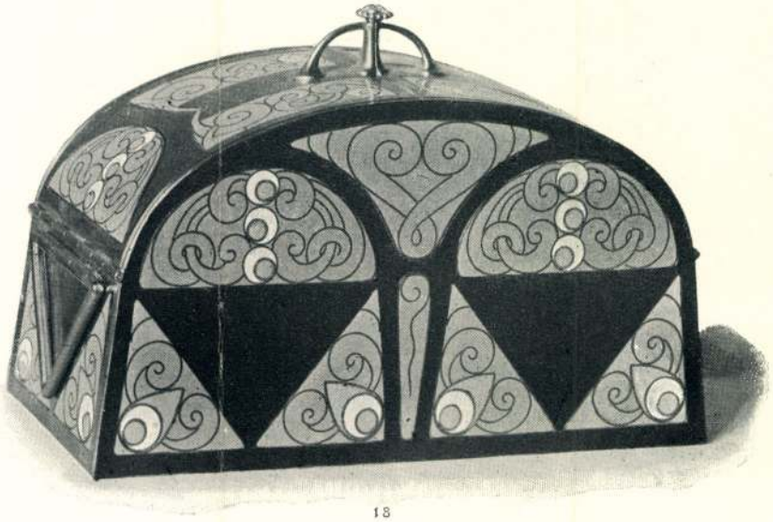

18

13. EZÜST ÖVCSATT,
14. NŐI MELLTŰ.
TERVEZTE KOZMA LAJOS,
KÉSZÍTETTE GOITEIN S.
KAPOSVÁROTT.

15., 16., 17. ZOMÁNCOS ÉKSZEREK.
TERVEZTE ABT SÁNDOR,
KÉSZÍTETTE TARJÁN OSZKÁR.

18. ZOMÁNCOS ÉKSZERDOBOZ.
TERVEZTE KARL ERNŐ,
KÉSZÍTETTE TARJÁN OSZKÁR.

Magyar Iparművészet
1906. 1. 7.

19

20

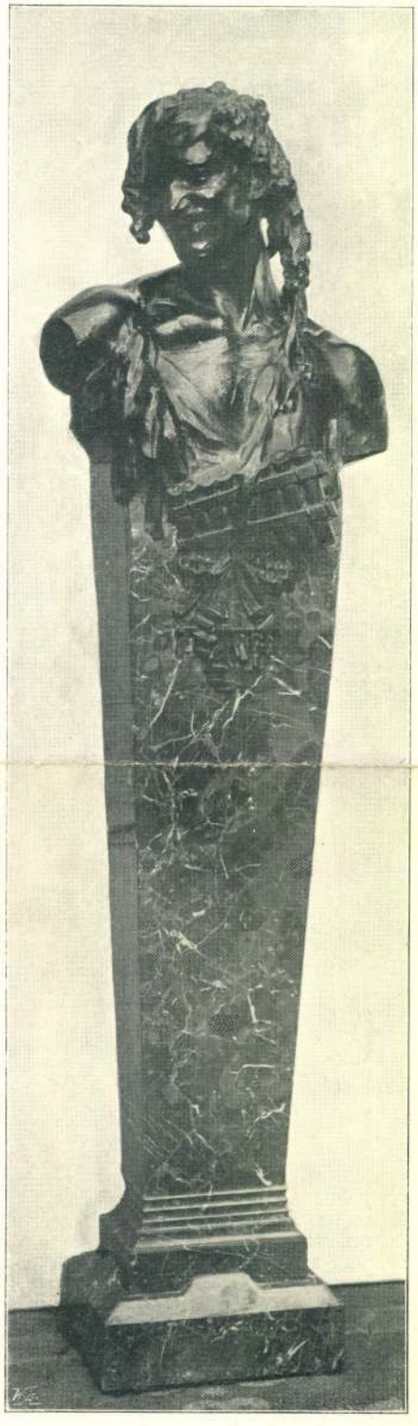

19., 20. BRONZHERMÁK
MÁRVÁNYTALAPZATTAL.

MARÓTHI R. GÉZÁTÓL.

265

HORVÁTH BÉLA, RUBLECZKY GÉZA
SZOBRÁSZOK,
THOMAS ANTAL
ÉPÍTÉSZ

266

267

248 266—267. III. díj 2000 K (a szobrászati részért). Városligeti megoldás.

266—267. III. Preis. (Betrifft den figürlichen Teil des Projektes.) Geplant in das Stadtwäldchen.

2

2. Maróti Géza: Harmonia. Márvány-relief.

2. G. Maróti: Harmonie. Marmor-relief.

2. G. Maróti: Harmonie. Relief en marbre.

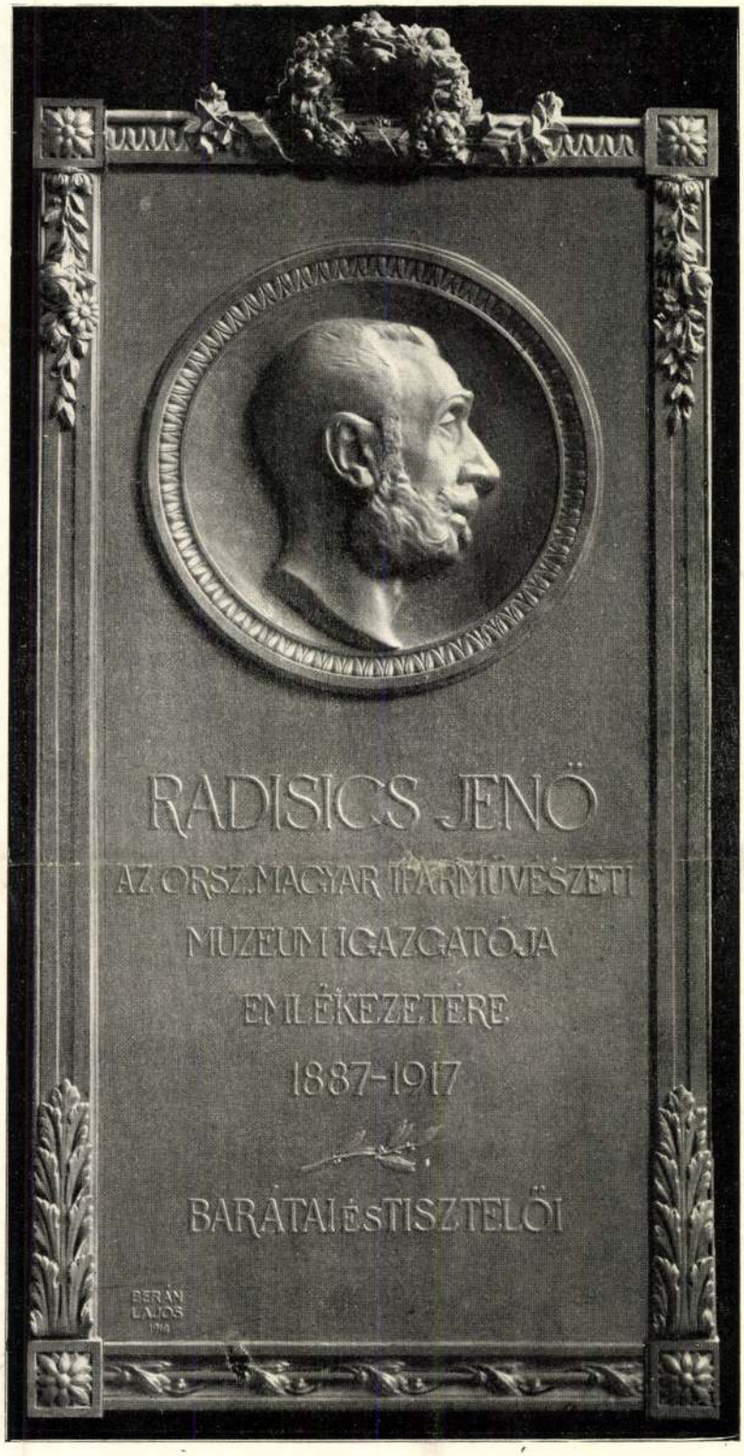

1

1. Berán Lajos: Radisics Jenő bronzemléktáblája az Iparművészeti Múzeumban.

1. L. Berán: Gedenktafel des Direktors des Kunstgewerbemuseums E. von Radisics.

1. L. Berán: Monument commémoratif d'E. Radisics, directeur du Musée Hongr. des Arts décoratifs.

HIVATALOS TUDÓSÍTÁSOK.

ÁLLAMI NAGY ARANYÉREM. Berzeviczy Albert közoktatásügyi miniszter az állami iparművészeti nagy aranyérmet Maróthi (Rintel) Géza szobrászművésznek ítélte oda a díszítő szobrászatnak művészeti irányban való fejlesztéséért. A biráló bizottság egyhangulag ajánlotta e kitüntetésre a fiatal érdemes művészt, aki szobrászati, grafikai és iparművészeti tervezeteivel több kiállításunkon feltünt s külföldön is elismerést szerzett a magyar névnek.

FELHÍVÁS. A Magyar Iparművészeti Társulat felhívja az összes hazai tervező művészeket és művészi iparosokat, hogy a Társulat folyó évi *karácsonyi kiállitásán* vegyenek részt. E kiállításon a hazai iparművészet újabb haladását akarjuk a magyar közönségnek bemutatni s alkalmat adni arra, hogy művészi iparosaink munkáikat értékesíthessék. A kiállítók buzdítására szolgálnak a kiállítás alkalmából kiadandó következő kitüntetések, illetőleg díjak: *a)* a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter által alapított állami nagy arany érem, amely kompozició és kivitel tekintetében feltétlen becsü műipari munkákért ítélhető oda, (az erre vonatkozó részletes szabályzat olvasható a Magyar Iparművészet 1898. évfolyamának 412-ik lapján); *b)* a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek 2000 kor. nagy díja, a hozzátartozó díszoklevéllel; *c)* a kereskedelemügyi m. kir. miniszternek állami érme. Utóbbi két kitüntetés odaitélésénél a következő szabályok az irányadók: Állami nagydíjat vagy érmet nyerhetnek önálló iparosok, ipari vállalatok, vagy oly intézmények (egyesületek, tanműhelyek), akik, illetve amelyek az iparművészet körébe tartozó munkák készítésével és forgalombahozatalával foglalkoznak. A nagydíjra és érmekre pályázónak tekintetik minden kiállító, aki tárgyait a kiállításra szabályszerüen bejelentette és a megnyitás napján ki is állította, fenmaradván a kiállítók abbeli joga, hogy egyes tárgyakat versenyen kívül állóknak jelenthessenek ki, mely körülmény az illető tárgyakon is megjelölhető. Oly kiállítónak, aki valamely kiállításon állami érmet nyert, a nagydíj, mint magasabb fokozat, még odaítélhető. A 2000 koronás nagydíjat és érmet a választmány tagjaiból alakított héttagú biráló-bizottságnak javaslata alapján adományozza a kereskedelemügyi m. kir. miniszter. E kitüntetések mellett nagyobb arányú vásárlásokról is biztosíthatjuk kiállítóinkat. Nevezetesen Ő Felsége részéről nagyobb összegü vételek várhatók, továbbá a M. Orsz. Képzőművészeti Tanács a múzeumok számára jelentékenyebb beszerzéseket fog tenni; Társulatunk pedig rendes évi sorsjátékának nyereményeit szintén e kiállításon szerzi be. A mult évi karácsonyi kiállításon a vásárlások összege meghaladta a 32.000 koronát. A Társulat a nagyközönség szükségletére való tekintettel különös súlyt helyez arra, hogy a kiállításra kerülő munkák java része lehetőleg olcsó legyen. Feltétlen kellék, hogy azok eredeti, jó tervrajzok után készüljenek, a jogosult művészi igényeknek megfeleljenek és tehnikailag is kifogástalanok legyenek. Sablonos munkák, vagy meglevő dolgoknak egyszerü utánzatai feltétlenül ki vannak zárva. A kiállítás november hó folyamán nyílik meg, hogy azon a látogatók ünnepi szükségleteiket jókor beszerezhessék. Ezért a kiállítók saját érdekében szükséges, hogy a kész tárgyakat legkésőbben október hó végéig, a társulat címére az Orsz. Iparművészeti Múzeumba beküldjék. A netán később érkező tárgyakat a Társulat minden indokolás nélkül egyszerüen visszautasíthatja. Helypénzt nem fizetnek a kiállítók, hanem csupán az eladott vagy a kiállítás révén megrendelt tárgyak eladási ára után jár a Társulatnak 5%-nyi bazárjutalék. A szállítás költségei (oda és vissza) s az esetleges biztosítás, akár tűz, akár lopás ellen, miután a Társulat, bár minden lehető intézkedést megtesz az esetleges károk elhárítására, semminemü kárért nem szavatol — a kiállítókat terhelik. Amennyiben pedig egyesek a kiállítási helyiség jelenlegi installációjába be nem illeszthető egész szobaberendezést akarnak kiállítani, az illető szoba fülkéjének felállításáról és díszítéséről a kiállítónak magának kell gondoskodnia. Miután előrelátható, hogy az idén az eddiginél még több kiállító akar kiállításunkon részt venni s mert helyi viszonyainkkal számolnunk kell, felkérjük mindazokat, akik a kiállításon részt venni akarnak, hogy előzetes tájékoztatásunk végett április hó 30-ig jelentkezzenek. A bejelentést a Társulat által kibocsátott

Magyar Iparművészet
1905.

bejelentő íveken kell megtenni, amelyek a Társulat titkári hivatalában kaphatók. A bejelentések megítélésénél s általában a hely kijelölésénél a bejelentések beérkezésének sorrendje határoz. Szobaberendezéseknél, a megfelelő helynek kijelölése végett szükséges, hogy a bejelentésen felül május 25-ig a kiállításra szánt munkának rajzát is még bemutassák a kiállítók. A végleges elfogadás kizárólagosan a kiállítás biráló-bizottságának hatáskörébe tartozik, amely e fölött, önként érthetően, csak teljesen kész tárgyak megvizsgálása alapján ítélhet. A kiállítók tárgyaikat 1906. évi január hó folyamán a Társulat kívánságára a kiállítás helyszínéről elszállíttatni tartoznak. Budapest, 1905. április havában. *A Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége.*

A VIDÉKI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSOK sorát Arad kezdi, ahol a kiállítás, az eddigi megállapodások szerint, május hó elején nyílik meg. A kaposvári kiállítás megnyitását augusztus hó végére tervezik s ezt követi a kolozsvári, melynek idejét szeptember és október hónapokra tűzték ki. Az aradi kiállítás installációját Jankó Gyula építész, az aradi állami ipari szakiskola tanára tervezi s ő vezeti a rendezést is. Ő felsége az aradi kiállításra átengedte a tulajdonában levő hazai iparművészeti tárgyaknak azt a sorozatát, amely már a miskolci kiállításon is ki volt állítva.

A KERESKEDELEMÜGYI M. KIR. MINISZTER a legutóbbi karácsonyi kiállítás alkalmával kiadott 2000 koronás állami nagydíj és állami érem odaítélésénél felhívta a Magyar Iparművészeti társulatot, hogy e nagydíj, illetőleg érem kiadására vonatkozó szabályzatot dolgozzon ki s azt helybenhagyás végett terjessze eléje. A társulat e megbízásnak megfelelt s az ennek nyomán készült s a minisztertől már helybenhagyott szabályzat a következő rendelkezéseket foglalja magában.

SZABÁLYZAT,

a kereskedelemügyi m. kir. Miniszter által alapított iparművészeti nagydíj és ennek odaítélése tárgyában.

1. A kereskedelemügyi m. kir. Miniszter a „Magyar Iparművészeti Társulat“ kiállításain beigazolt kiváló iparművészeti tevékenység elismeréséül évente állami iparművészeti nagydíjat és állami iparművészeti érmeket adományoz a jelen szabályzatban megállapított módozatok mellett.

2. A 2000 koronás állami nagydíj évenkint egyszer a „Magyar Iparművészeti Társulat“ által Budapesten rendezendő karácsonyi iparművészeti kiállítás alkalmával adatik ki.

Az ezen díjjal kitüntetett kiállító díszoklevelet is kap, melyet a kereskedelemügyi m. kir. Miniszter ír alá.

Állami érmek adhatók úgy az említett karácsonyi kiállításon, mint pedig a „Magyar Iparművészeti Társulat“ által vidéken rendezendő kiállításokon.

A kiadható érmek száma évenként négyet meg nem haladhat.

3. A nagydíjra és érmekre pályázónak tekintetik az 5. pontban említett minden kiállító, aki tárgyait a kiállításra szabályszerűen bejelentette és a megnyitás napján ki is állította, fennmaradván a kiállítók abbeli joga, hogy egyes tárgyakat versenyen kívül állónak jelenthessenek ki, mely körülmény az illető tárgyakon is megjelölhető. Ezen feltételek a kiállításra vonatkozó felhívások szövegébe is felveendők.

4. A két rendbeli kitüntetésre pályázó összes kiállítási tárgyak elbirálása a biráló bizottság feladatát képezi.

A biráló bizottság 7 tagból áll; három tagját a kereskedelemügyi m. kir. Miniszter nevezi ki a Magyar Iparművészeti Társulat választmányi tagjainak sorából, elnökét és három tagját pedig maga a nevezett Társulat küldi ki.

A kiállítás megnyitása alkalmával a biráló bizottság valamennyi tagja meghivandó a pályázó kiállítási tárgyak tanulmányozására.

5. Állami nagydíjat vagy érmet nyerhetnek önálló iparosok, ipari vállalatok vagy oly intézmények (egyesületek, tanműhelyek), akik, illetve amelyek az iparművészet körébe tartozó munkák készítésével és forgalomba hozatalával foglalkoznak.

6. A kiállított tárgyak megítélésénél első sorban azok iparművészeti értéke és tehnikailag tökéletes kivitele a döntő, tekintet nélkül arra, vajjon az illetők saját terveik vagy máséi után dolgoztak. Elengedhetetlen föltétel az, hogy az illető iparos, vagy az ipari vállalat (intézmény) tulajdonosa, vezetője s lehetőleg a közreműködő segéderők és munkások is magyar állampolgárok, a felhasznált anyagok pedig, amennyiben a belföldön megszerezhetők, hazaiak legyenek.

Marótí Géza

203.

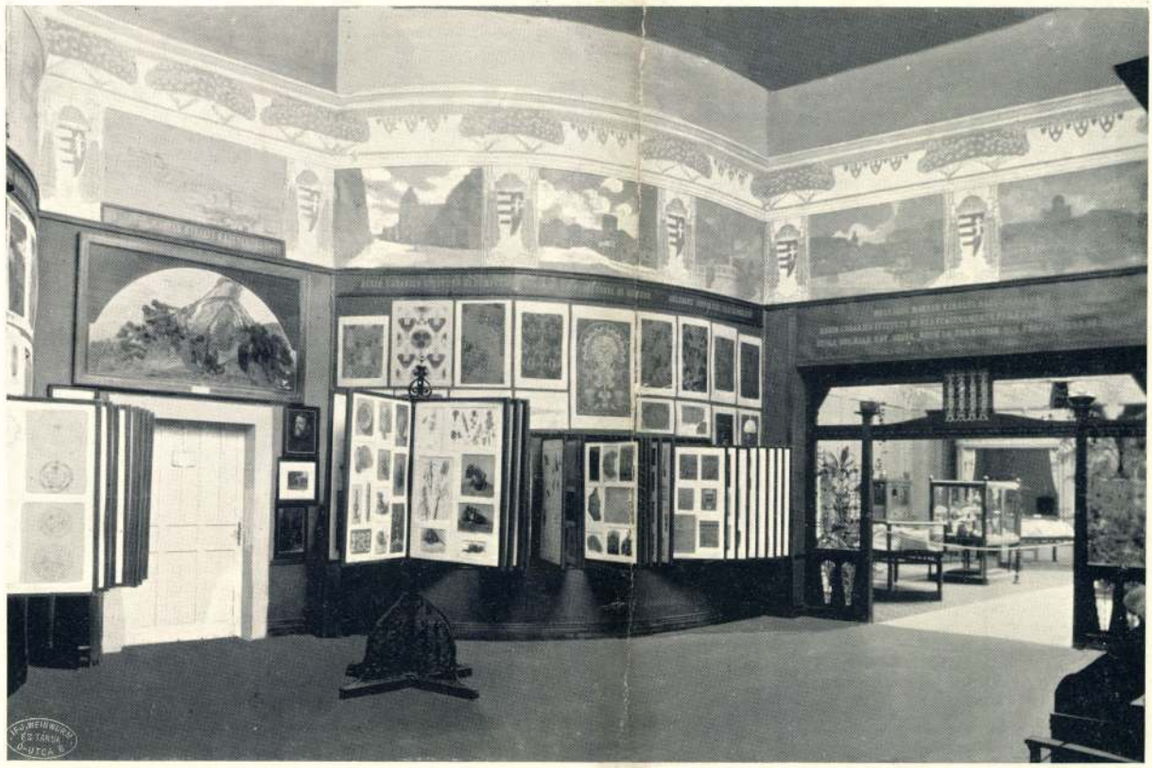

204.

203—204. RÉSZLETEK AZ ORSZ. RAJZTANÁRKÉPZŐ ÉS MINTARAJZISKOLA, ÉS AZ ORSZ. MAGY. KIR. IPARMŰVÉSZETI ISKOLA KIÁLLÍTÁSÁBÓL.

Magyar Iparművészet 1906.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

205.

205. RÉSZLET MARÓTI GÉZA ZENESZOBÁJÁBÓL.

AZ ELŐTÉRBEN TELCS EDE BEETHOVEN-SZOBRA VAN.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

207.

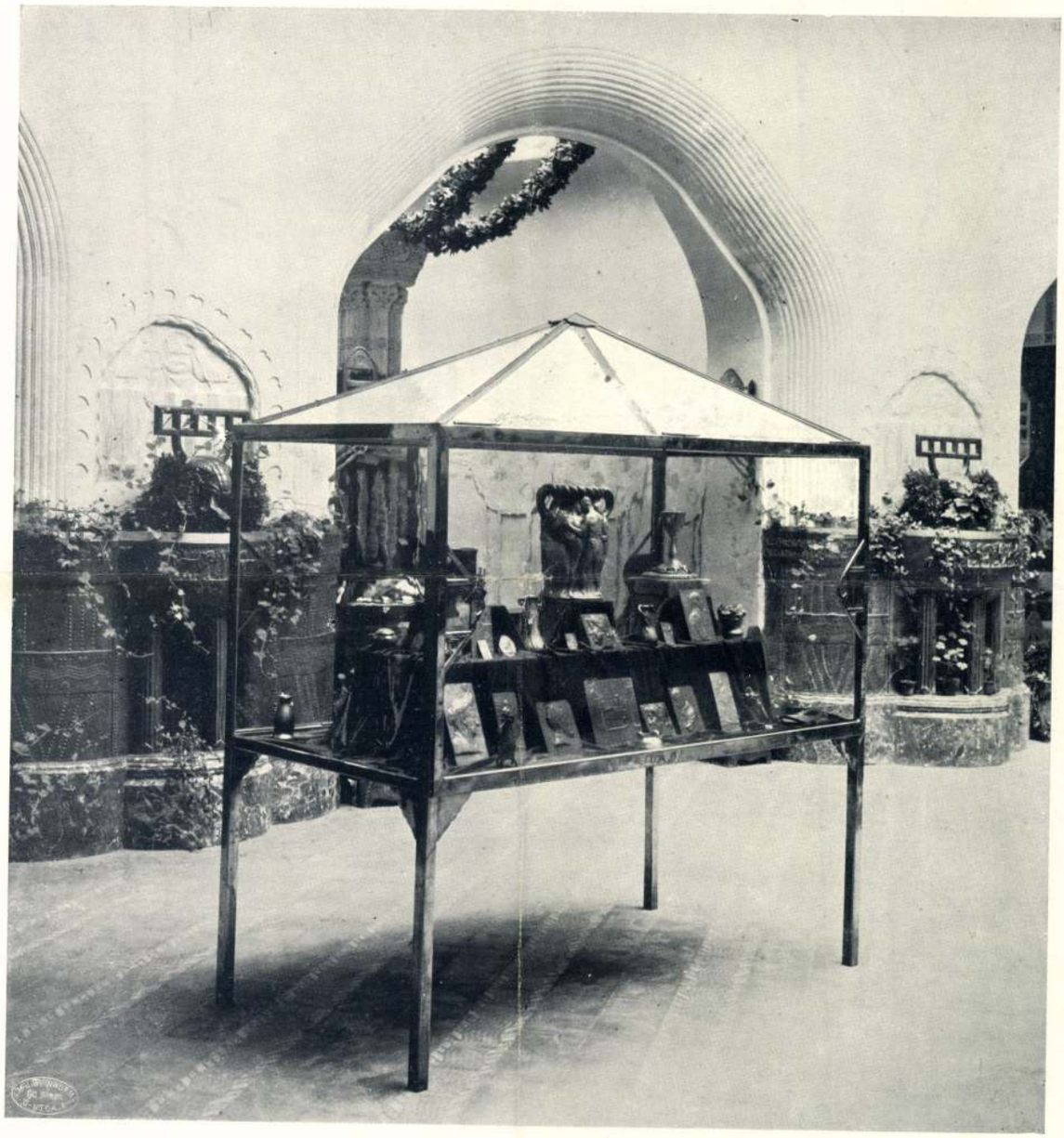

207. RÉSZLET
A „GALAMBOS" UDVARBÓL.

AZ ÜVEGSZEKRÉNYBEN BECK Ö. FÜLÖPNEK
KISPLASZTIKAI TÁRGYAI VANNAK.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

206.

206. RÉSZLET MARÓTI GÉZA ZENESZOBÁJÁBÓL.
A FALON TELCS EDÉNEK FRIZE LÁTHATÓ.

A BÚTOROKAT KÉSZÍTETTE
SIMAY LAJOS.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

209.

209. ÁTJÁRÓ A „GALAMBOS“ UDVARBÓL. TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

208.

208. A „GALAMBOS“ UDVARNAK FALBURKOLATA S EGYIK VIRÁGTARTÓJA. MARÓTI GÉZA TERVE NYOMÁN RÉZBŐL DOMBORÍTOTTÁK STEINER ÁRMIN ÉS FERENC GYÁRÁBAN.

MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

MARÓTHI RINTEL GÉZA.
KANDALLÓ-ELLENZŐ. BRONZ.
KÉSZÍTETTE AZ I. HAZAI MŰÉRCÖNTŐ.

Magyar Iparművészet
1903. 19—22. l.

MARÓTHI RINTEL GÉZA.

MENNYEZET-DISZÍTÉSEK.

MARÓTHI RINTEL GÉZA.

MENNYEZET-DISZÍTÉSEK.

ROTH MIKSA.
MOZAIK-TÜKÖRKERETEK.

MARÓTHI RINTEL GÉZA.
PILASZTER DÍSZÍTMÉNY.

Fadrusz János

Maróti Géza

DISZITŐ MŰVÉSZET I. ÉV 1. SZ.

1914.

ÁRPÁD VALA NAGY ERÉMBEN
NINCH FILELMEK ORSZÁGOKBAN

Honfoglalás. Fadrusz János rajza után mintázta Maróthi Géza. A zilahi Tőhötöm-emléken.

LAKÓFEÖLDE NAGYJÓ VOLNA
ANNÁL JOBB SEHOL NEM VOLNA

Részlet az u. n. Lehel-kürtjéről Bizanczi munka a VIII. századból.

kitásával foglalkoztam, kalkulációkat csináltam hozzá s mondanom se kell, hogy a sokféleség miatt közel két esztendeig alig tudtam azt megkeresni, amit belefektettem. A sok szaladgálás ideje alatt alkalmazottaim se nagyon törték oda haza magukat a munka után. A mellett drágán vettem az anyagot és a fonalat. Míg pl. a gyermekkocsitakarónak való posztót most végszámra veszem, addig ezelőtt ugyanaz darabonként véve háromannyiba került. A selymet semmiesetre sem szabad divatkereskedőnél venni. Az ilyen „kovácstól szenet" vásárlás úgy megdrágitja a munkadarabot, hogy azt a fogyasztó nem birja el. Aztán egyes darabot a piacra vinni – mégha absolut is a műbecsük — a legnehezebb művelet. Hiszen az u. n. tömegáru elhelyezése is teméntelen munkával, gonddal jár. Ha azután még ráadásul egyes darabokat különféle fajtából készitünk, egyszerüen lehetetlen túladnunk rajta. Vagy kiszolgáltatjuk magunkat a közvetitőnek, aki természetesen értéken alulra szoritja le az árat. Az összevissza kapkodás kimeriti egykettőre a tervezőt, megosztja a munkás erejét és mindenekfelett megdrágitja a termelést.

Lassanként arra jöttem igy rá, hogy az iparművészeti termelésnél is csak a specialistáknak megy jól. Akárcsak a modern orvosoknál és kereskedőknél. A géphimzést forszíroztam tehát s tapasztalataim egy különleges munkakörre koncentráltam. Kiismertem a földolgozandó anyag és a munka minden kiaknázható előnyét. Megtaláltam a kereskedelmi összeköttetések utját. Egyszóval üzleti nyelven szólva, „versenyképes" lettem. Azóta sikerrel szállitok hazai nagykereskedőknek, utazóm minta-kollekciójával mindig egy jó csomó megrendeléssel tér vissza s örömmel látom, hogy a külföld is hazai diszitő művészetünk általam feldolgozott példányait figyelmére méltatja: szállitok Londonba a Liberty-czégnek a Hyde-park hotelnek s megrendelést kaptam már Ausztráliából is.

Mindezt annak köszönhetem, hogy munkám körét szabatosan körvonaloztam. Belemélyedtem annak szociális és művészeti viszonylataiba. Az iparművészeti iskola sok értékes tervezettel és művészi irányitással volt segitségemre, de a magam erejéből való speciálizálódás az, amely a teljes siker reményét meghozta számomra. Perényiné Ádám Erzsike.

Legyező készités. Franciaországban évenkint 13 millió korona értékü legyezőt állitanak elő háziipari úton, ebből otthon alig marad három milliónyi értékü, a többi mind kivitel számára készül. Méru és Beauvais környékén négyezren felül foglalkoznak vele. A férfiak napi keresete átlag 5 korona, a nőké 3 korona. A párisi legyezőkészitők napidij mellett dolgoznak; keresetük a feldolgozott anyag s a munka minősége szerint napi 1 korona és 12 korona között váltakozik.

Negativ folt, pozitiv folt és vonalas ábrázolás. Az iparművészeti iskola grafikai osztályának elemi rajzoktatásából.

246.

246. AZ ELNYOMATÁS.
L'OPPRESSION.

MARÓTI GÉZA
PÁLYAMŰVÉNEK RÉSZLETE.
PARTIE DU PROJET
DE MONUMENT DE GÉZA MARÓTI.

247.

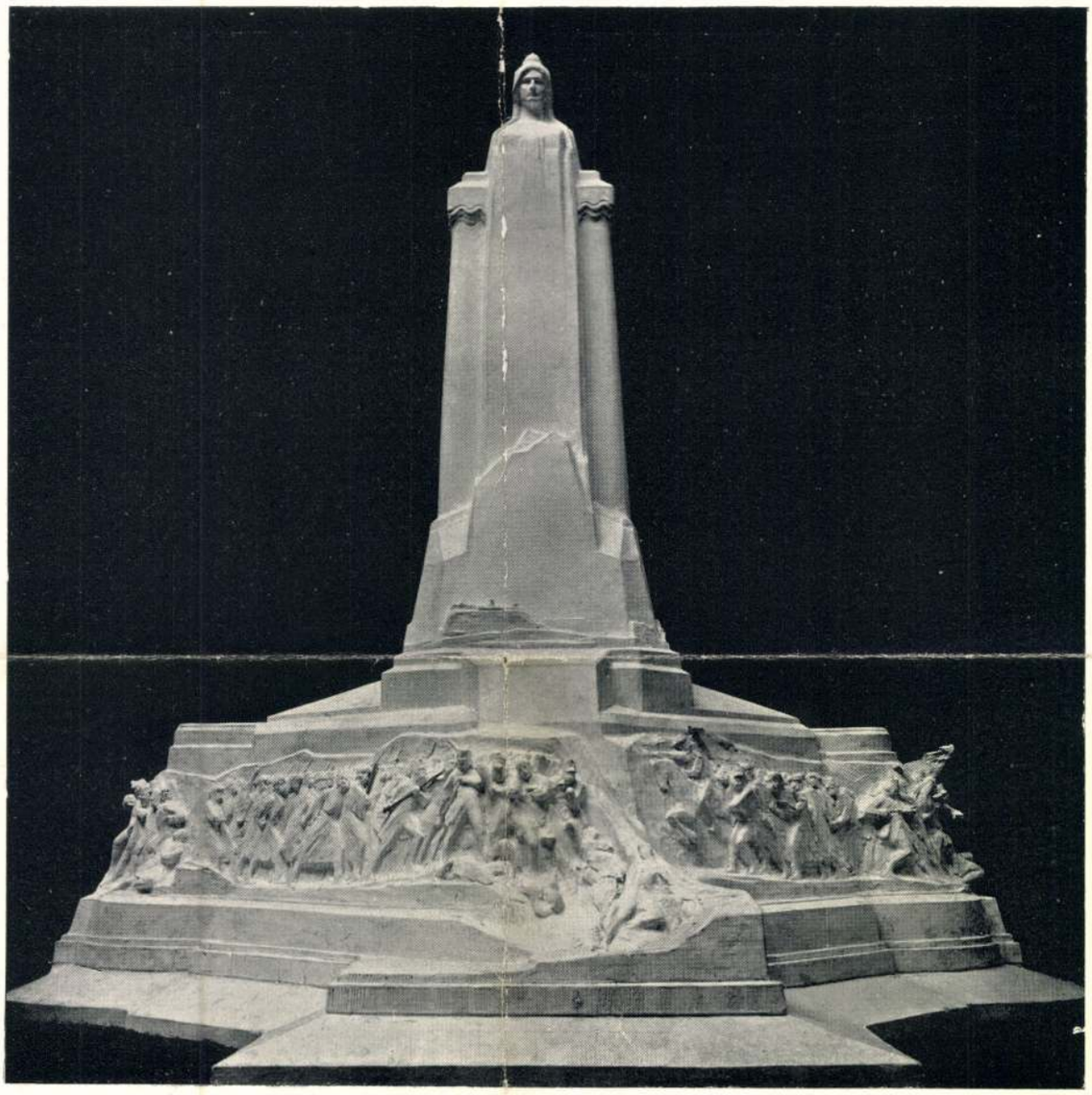

247. FÜREDI RIKÁRD.
RICHARD FÜREDI.

IV. DÍJ.
IV. PRIX.

Magyar Iparművészet
1907. 4-7. 188. l. L 7
Lép

308.

308. MARÓTI GÉZA ÉS TELCS EDE:
HORTI PÁL SÍREMLÉKE
A KEREPESI-ÚTI TEMETŐBEN.

STÈLE FUNÉRAIRE
DE PAUL HORTI.

Síreml. képe

K

Maróti Géza

246

Gróf Andrássy Gyula díszpolgári oklevele.

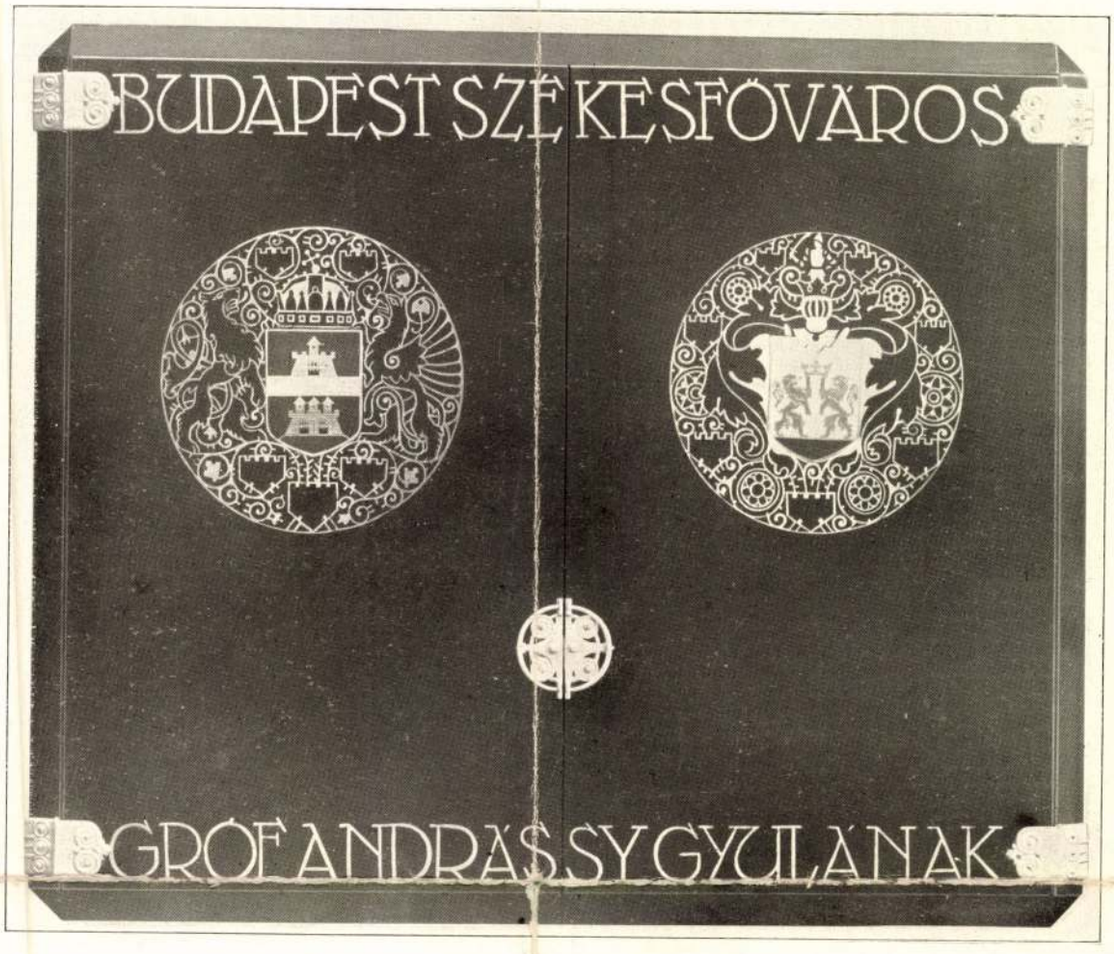

309.

309. HELBING FERENC:
A DÍSZOKLEVÉL SZEKRÉNYE.
ÉBENFA EZÜST BERAKÁSSAL.

ÉTUI DE DIPLÔME
EN BOIS D'ÉBÈNE
ORNEMENTS D'ARGENT.

310.

310. BETLEN GYULA:
AZ ORSZ. M. KERTÉSZETI EGYESÜLET ÉRME.

MÉDAILLE DE LA
SOCIÉTÉ HONGROISE D'HORTICULTURE.

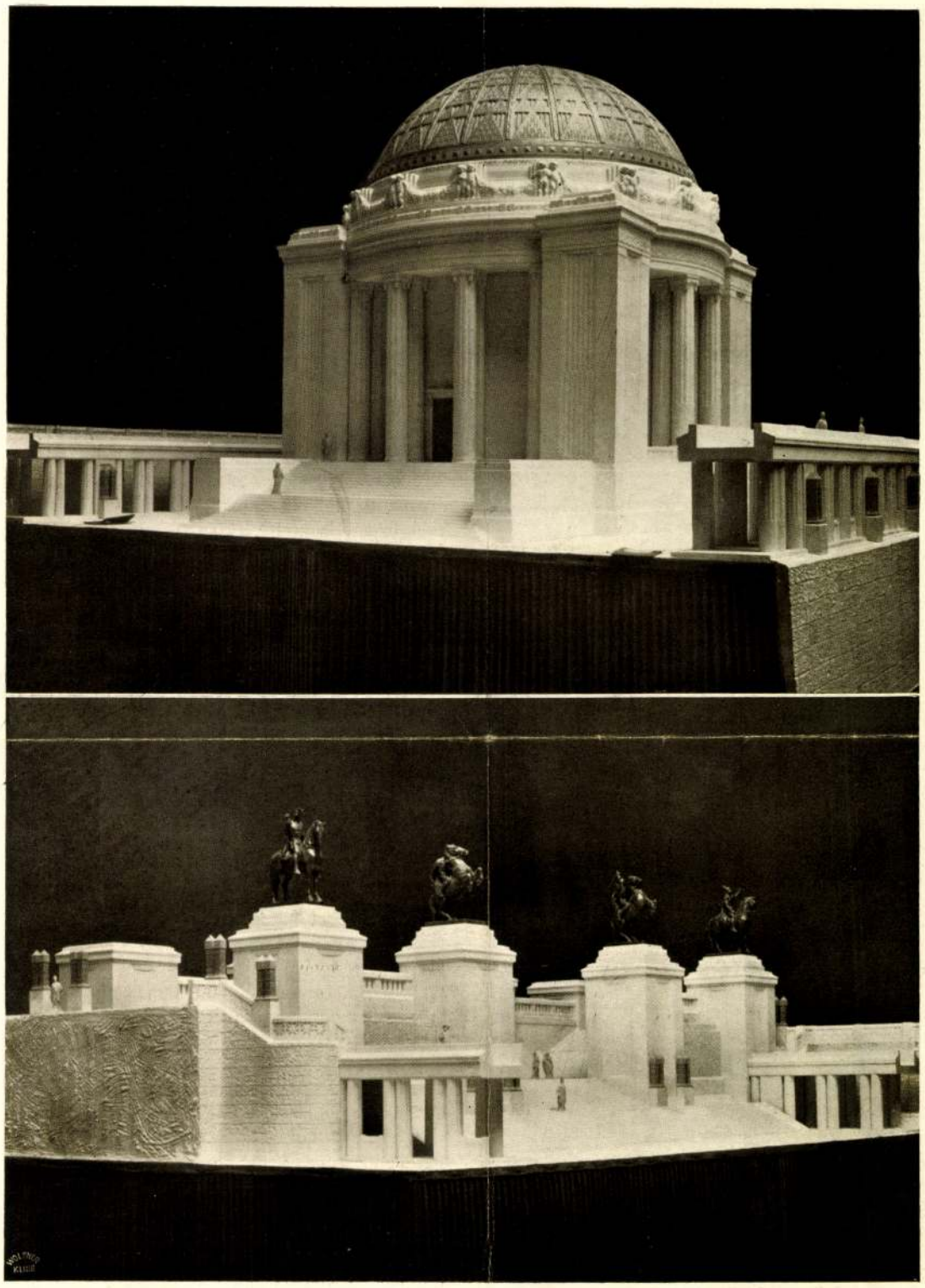

1913-iki

AZ ERZSÉBET-EMLÉKMŰ PÁLYÁZAT
A HARMADIK DÍJ NYERTESE
MARÓTI GÉZA MŰVE

Művészet
1913, 209.l

MARÓTI GÉZA
PÁLYATERVÉNEK FŐALAKJA

szobrászművész terve. 5. Kolozsvári Szeszák Ferenc és Pásztor János szobrászművészek terve. 6. Füredi Richárd szobrászművész és Lechner Jenő építőművész terve. 7. Körösfői Kriesch Aladár festőművész, Györgyi Dénes építőművész és Sidló Ferenc szobrászművész terve. 8. Menyhért Miklós építőművész és Moiret Ödön szobrászművész terve. 9. Bory Jenő szobrász, okleveles építész terve. 10. Graef Lajos és Reményi József szobrászművész terve. 11. Vas Viktor és Gémes Gindert Péter szobrászművész és Rerrich Béla építőművész terve. 12. Verő László szobrászművész terve. 13. Gyalus László építőművész, Kallós Ede szobrászművész és Ujházy Ignác festőművész terve.

Tekintettel a nagy szellemi munkára és buzgalomra, továbbá a nagy anyagi áldozatra, amelylyel a pályázók feladatukat megoldani igyekeztek, Bárczy István polgármester azt inditványozta, hogy a bírálóbizottság az Erzsébet-Emlékmű országos bizottságától kérje az első díjnak husz-, a másodiknak tizenöt- és a harmadiknak tízezer koronára való felemelését. Kérjék továbbá, hogy Zala és Margó pályatervét hét-hétezer, Róna, Tóth István, Kriesch és Pásztor műveit pedig öt-ötezer koronával jutalmazzák, a többi pályázó pedig a kilenc kiselejtezett terven kívül három-háromezer koronát kapjon. A bizottság tekintetbe vette, hogy nem a pályázó művészeken, hanem a rosszul megválasztott helyen múlt, hogy abszolút becsű munka nem érkezett be s ezért az indítványt a magáévá tette.

Bartholomé Albert és Lagae Jules szobrászművészek külön írásbeli véleményt terjesztettek be az Erzsébet királyné-emlékpályázatra vonatkozóan Forster Gyula bárónhoz, a pályabíróság elnökéhez. A külföldi szakértő művészeknek véleménye a következőképen hangzik:

Az Erzsébet királyné dicsőítésére szánt emlék terveinek futólagos megvizsgálása után, figyelmes vizsgálat tárgyává tettük az emléknek szánt helyet. A helyszíni szemléből azt a meggyőződést merítettük, hogy súlyos hibát követtek el. Rendelkezésre állott a budai Várhegy és ott mégis valóságos gödröt teremtettek. A nagyon is kevéssé artisztikus építkezéstől körülvett leendő hely egy oldalról sem lenne kedvezően látható, ellenkezően, némely még egészen közeli pontról is majdnem láthatatlan lenne, ami pedig a távolságra eső látképet illeti, például a Duna egyik vagy másik pontjáról, ez elveszne. Visszatérve a terveknek beható tanulmányozására, átértettük azokat a nagy nehézségeket, melyekkel a szerzők találkoztak, akiktől oly feladat megoldását várták, melyet megoldani nem lehet. Megértettük, hogy az általunk már említett inesztétikus építkezés vígasztalan közelségétől megszabadulni óhajtva, arra határozta magát a pályázók többsége, hogy a szobrot kissé nagyon is halottias kápolnába zárják, hol legalább mentve lenne a kellemetlen szomszédoktól,

SZÖRNYŰ csapással sujtotta a sors iparművészetünket. Augusztus 3-án, hajnalban kigyuladt a milánói kiállítás olasz iparművészeti csarnoka és néhány perc mulva lángokba borult a csodaszép magyar iparművészeti csoport is. Joggal nevezték el mindenfelé a kiállítás gyöngyének; vele pusztult el iparművészetünk újabb alkotásainak szine-java.

Mélyen megrendülve fogadta e rémhirt a magyar iparművészet minden barátja. De hallatára megdöbbentek különösen azok, akik teljes pompájában láthatták csoportunkat. Akik a maguk szemével gyönyörködtek abban és megitélhetik veszteségünk nagyságát. Ők tudhatják, mit jelent nekünk ez a pusztulás, mely rövid néhány perc alatt elhamvasztotta a remekeket, melyeket bámulatos energiájú és tudású, lelkes művészemberek s száz meg száz munkáskéz éveken át alkottak.

Szomorú megadással viseljük el e súlyos veszteséget. De fájdalmas megindultság vesz erőt rajtunk, ha meggondoljuk, hogy úgyszólván csak napok kérdése volt, hogy a nemzetközi itélőszék az elismerés és dicsőség babérágát nyujtsa át a magyar csoport megalkotóinak.

És most csak egy füstölgő, megszenesedett romhalmaz és néhány fénykép hirdeti Milánóban, hogy iparművészeti csoportunk — volt.

Ám csüggednünk nem szabad. Küzdjük le fájdalmunkat és teljes erővel lássunk a munkához. Tétovázás nélkül pótolnunk kell, ami pótolható.

A Mindenható áldása kisérje e munkát!

A következő cikk július havában iródott a kiállítás helyszinén, egy hónappal a végzetes tűzvész előtt. Abban a látottak közvetlen benyomása alatt csoportunk hű, tárgyilagos képét igyekeztünk adni. E cikken betűnyit sem változtattunk. De a holt irásnál érthetőbben szólnak a képek, amelyekről — bár halavány és tökéletlen hasonmásai csak a valóságnak — olvasóink némi fogalmat alkothatnak maguknak elpusztult csoportunk imponáló anyagáról és hatásáról.

1906. ÉVI
MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS.

MAGYAR
IPARMŰVÉSZETI CSOPORT.

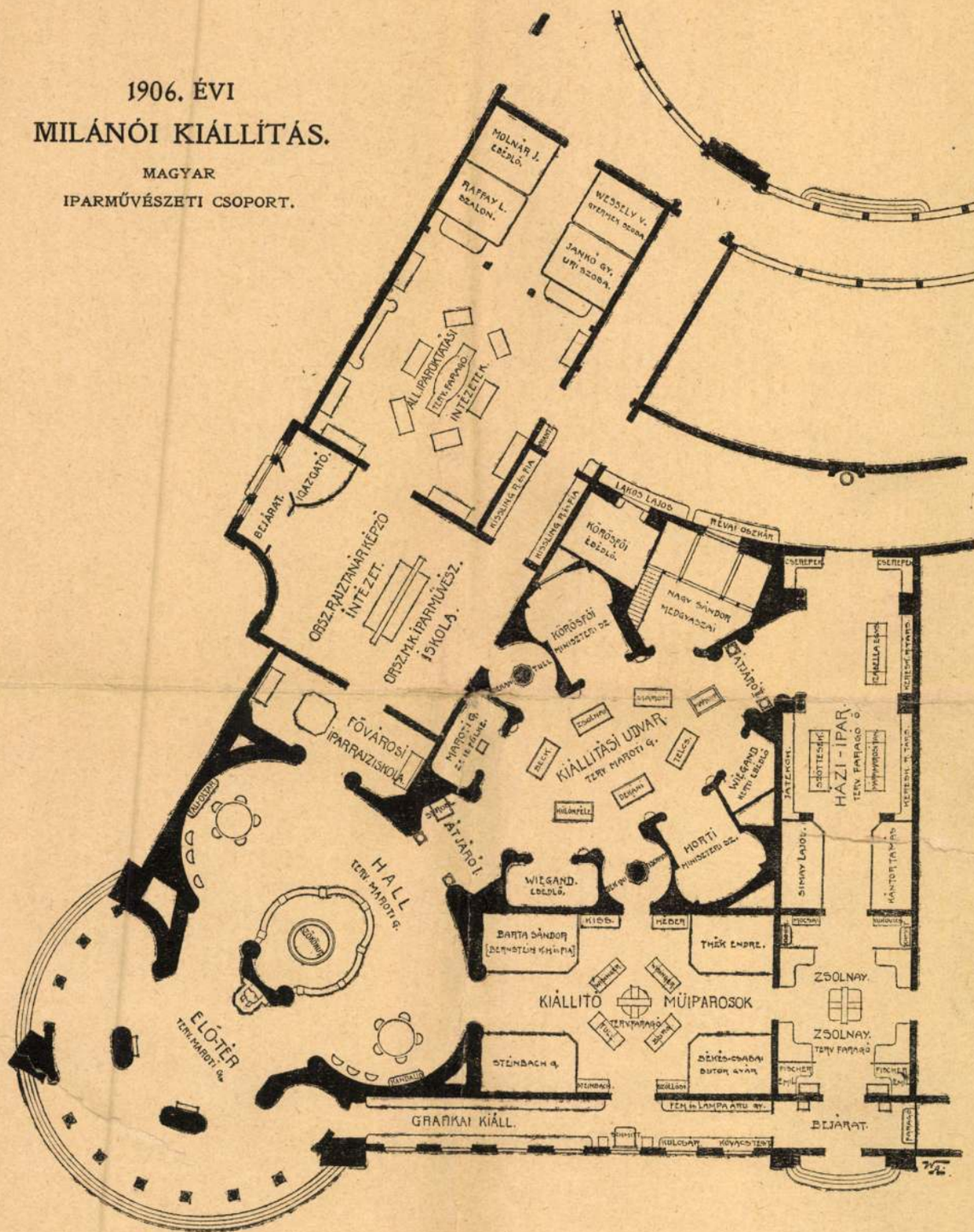

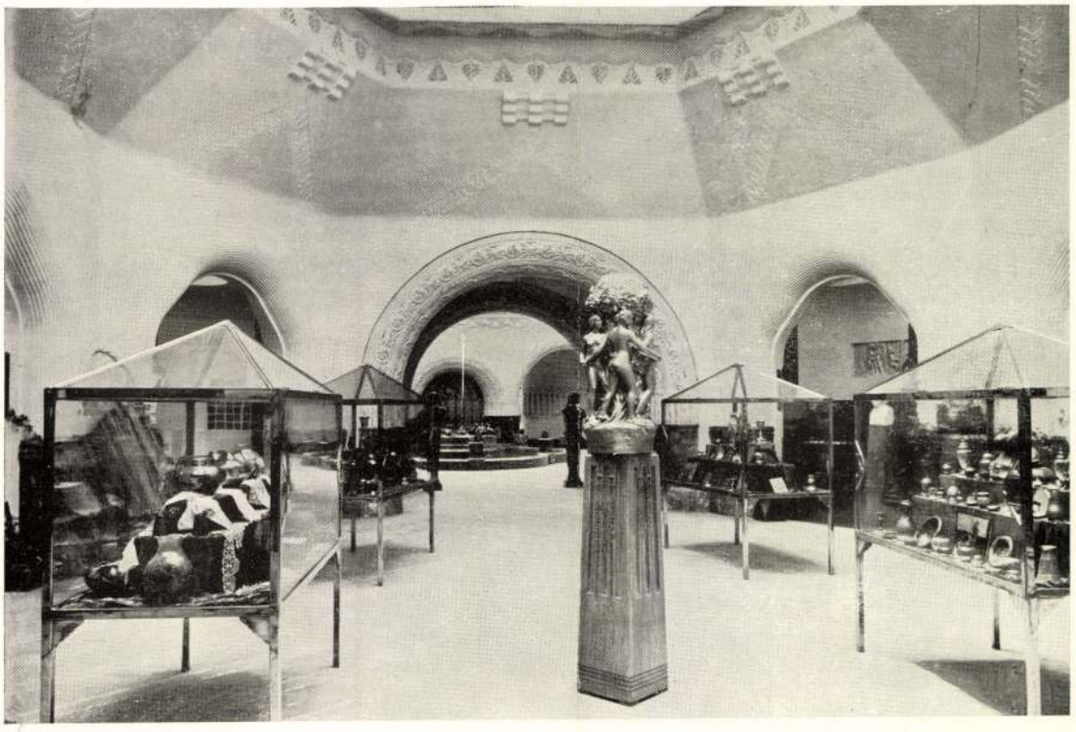

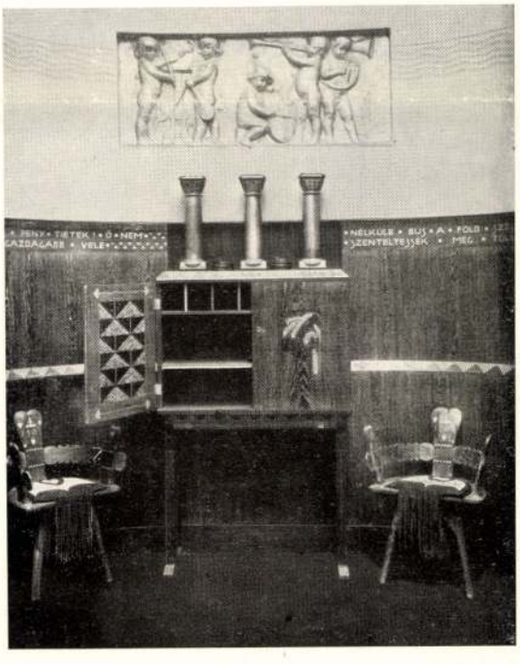

Részletek a milanói nemzetközi kiállításról (1906). Maróti Géza tervei. — Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand (1906). Entwürfe von G. Maróti. — Parts of the International-Exhibition in Milan (1906). Designs by G. Maróti.

Magyar Iparművészet
1935. 1-2 sz.

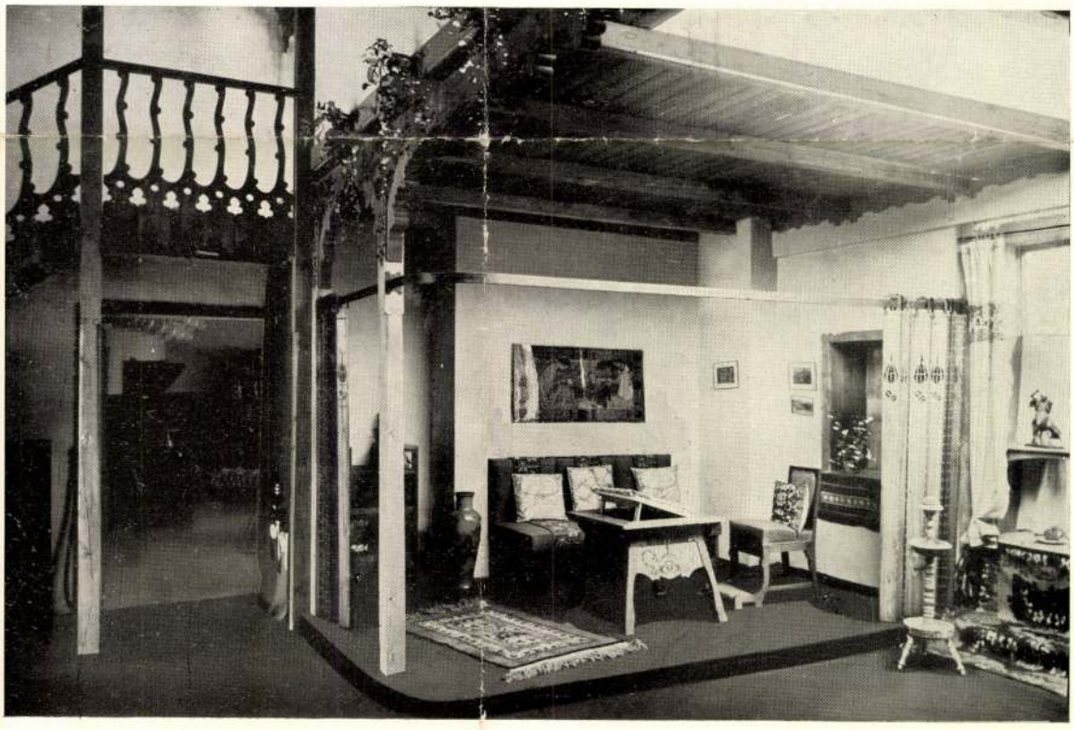

A milanói nemzetközi kiállításról (1906). Fent: Ebédlő. Körösfői Kriesch Aladár † terve. Lent: Művészotthon részlete. Nagy Sándor terve. — Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand (1906). Oben: Speisezimmer. Entwurf von A. Körösfői Kriesch †. Unten: Teil eines Künstlerheimes. Entwurf von A. Nagy. — From the International Exhibition in Milan (1906). Above: Dining-room. Design by A. Körösfői Kriesch †. Below: Part of an artist's home. Design by A. Nagy.

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenkettedik évfolyam. 52. szám. Budapest, 1906. december 25-én

Felhivás előfizetésre.

A „Vállalkozók Közlönye“ XIII. évfolyamára nyitunk uj előfizetést és midőn mai számunkat mutatványképen a szakközönség elé terjesztjük, kérjük, hogy minél számosabban lépjenek előfizetőink közé, lehetővé téve ezáltal, hogy az eddiginél fokozottabb mértékben munkálkodhassunk az épitő-ipar érdekében.

Cikkeink felölelik az aktuális szakkérdéseket, objektiv véleményt alkotva felettük.

Közöljük **az összes ministeriumoknak és az ezeknek hatáskörébe eső hivataloknak, a megyéknek, városoknak, községeknek, egyházközségeknek, intézeteknek és magánosoknak** épitkezéseire, szállitásaira, adás- vagy vételeire vonatkozó összes versenytárgyalási hirdetményeit és a fenti ügyekben tartott árlejtések eredményeit hivatalos tudósitások alapján.

Közzéteszszük a **tervek készitésére** és a **műszaki állásokra** hirdetett **pályázatokat**, valamint a **mérnöki munkálatok** kiadása céljából kiirt pályázatokat.

A **vasutépitészet** terén előforduló minden mozzanatról a legpontosabb értesitéseket közöljük.

A vizépitészet és szabályozás körüli munkálatok nyilvántartása céljából külön erre a célra nyitott rovat szolgál.

A fővárosban és a vidéken készülőben levő **épitő munkálatokról** már előzetesen számot adunk, megnevezzük a tervezőt, vállalkozót és a vállalati összeget.

Nélkülözhetetlen e lap minden **épitésznek, mérnöknek épitőmesternek, vállalkozónak, épitő-iparosnak, gyárosnak, alvállalkozónak és kereskedőnek** egyaránt.

Mutatványszámokat kivánatra bárkinek ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatal.

Előfizetési árak:

1 évre	— — — — —	12 kor.
1/2 „	— — — — —	6 „
1/4 „	— — — — —	3 „

☞ **Szakhirdetések beiktatására e lap széleskörü elterjedtségénél fogva a legmelegebben ajánlható.**

A II. lakás-egészségügyi kongresszus Genfben.

III.

A IV. szakosztály a butorozott szobák, ágyrajárók, munkásszállodák kérdésével foglalkozott.

Itt dr. Cristiani és dr. Michelis, a genfi munkások bérelt hálóhelyein teljesitett vegytani levegővizsgálatokról számolnak be, mely alkalommal igen sok helyütt 4‰ CO_2 találtak az alvók nagy száma és a szellőztetés hiánya miatt. Javaslatuk elfogadtatott, hogy a bérlakások, ágyrajárók helyei évenként legalább egyszer megvizsgáltassanak abból a szempontból, hogy nincsenek-e azok túltömve, hogy nem alszanak-e ott többen, mint a mennyi egy ily helyiségben alhat, tekintve annak ürtartalmát. Ismételt rendetlenség esetén pénzbüntetéssel sujtandó az illető, eleve megállapitott mérték szerint.

Melius dr. anversi közegészségügyi hivatal főnökének javaslatára kimondatott, hogy a kikötőkben levő kivándorlási házak felügyelete

1. törvényileg szabályoztassék,

2. a lakásoknál a következő főszempontok legyenek irányadók:

1. A kivándorlási házak tágas, nyitott udvarral birjanak kellő számu vizeldékkel és árnyékszékkel (minden 20 egyénre egy), ezek szabad levegőre nyiljanak állandó vizöblitéssel.

Az udvar legyen kövezve és lejtéssel a csatorna felé.

2. Legyen elegendő mennyiségben jó ivóviz.

3. A hálószobák s egyéb helyiségek állandó ventilátióval legyenek ellátva.

4. A szobák, lépcsők, folyosók stb. falai olajjal mázoltassanak vagy meszeltessenek. Előbbi esetben évenkint legalább 2-szer legyenek mosva, utóbbi esetben május és októberben meszelve.

5. Minden helyiségben felnőttek szerint fejenkint 10 m³, 10 éven aluli gyermekeknek 5 m³ ürtartalom számittassék, mint legkisebb ürtartalom.

6. Minden szoba ajtajánál meg legyen jelölve, hogy hány ember részére szolgál.

7. Minden házban legyen külön étterem és külön helyiség a podgyász részére.

8. Kivándorlókat nem szabad pincébe vagy raktárakba elhelyezni. Ezen követelményeknek tudtommal az uj fiumei kivándorlási palota, mely épités alatt van, megfelel.

Longerey épitész, a párisi nagy Hotel Celibataire épitője javaslatára kimondatott, hogy nem elégséges, hogy ily munkáshotelek, milyenek Londonban, Milanóban, Wienben vannak s a közegészségi követelményeknek megfelelően most Párisban is épül és másutt is épülni fognak, hanem fontos volna tanulmányozni ezeknek berendezését és felszerelését is mint matrácok, vánkosok, takarók stb. ugy szerkezet, alak, mint anyag tekintetében. Dr. Hopf dresdai orvos javaslatára felkérendők a hatóságok arra, hogy középületekben felállitott closetekkel kapcsolatosan mosdók is létesittessenek, ahol állandóan törülköző és szappan áll rendelkezésre az illetőknek, mert a kéz a főközvetitő eszköz a ragályos betegségek továbbvitelére.

Ezen berendezés iskolákban is létesitendő s a tanszemélyzet az ifjuságot arra folyton figyelmeztesse.

Ugyanazt a hatóság az ujonnan épülő vendéglők és kávéházak s egyéb nyilvános helyekre is irja elő.

Az V., VII. és VIII. szakosztály a kórházak, nyilvános épületek, hivatalok, iskolák és műhelyek egészségügyét tárgyalta.

Dr. Chassevant párisi egyetemi magántanár tanulmánya közben a tantermekbe 3‰ szénsavat talált, különféle egészségügyi intézkedései mellett főképpen azt sürgeti, hogy miként Upsalában kisebb osztályban 7 m³, nagyobban 8 m³ levegő veendő fejenkint számitásba.

2. Minden osztályban állandó szellőző berendezés legyen, mely a legkisebb légmozgásra automatikusan meginduljon.

3. Minden óra között kiüritve a termet 10 percig az ablakok és ajtók nyitva legyenek.

4. A szellőzőket és kályhákat oly felszereléssel kell ellátni, hogy ahhoz a gyerekek hozzá ne férhessenek, azt el ne zárhassák, mert a kályha igen jó szellőző.

5. Ellenőrizni kell a levegő szénsavtartalmát az órák végén hivatalos egyénekkel s ha CO_2 tulmagasan lép fel a megengedhetőn, gondoskodni kell a szellőzés javitásáról.

6. Ha nincs villamos világitás, a keletkező égési termékeknek elvezetéséről külön kell gondoskodni.

7. A calorifer-fütés kerülendő, ahol lehet, melegvizfütés alkalmazandó.

Sajnos, a már fentebb jelzett programmváltoztatás következtében Hinträger, a kongresszusról távollevő griesi tanár jelentésének felolvasásánál, mely az európai népiskolákat tárgyalta, nem lehettem jelen, és igy a jelentésben levő tévedésről, hogy Magyarország nem Ausztria tartománya, hanem egészen független önálló ország, nem világositathattam fel a jelenlevőket, épp ugy arról sem, hogy a népiskolák épitésére vonatkozólag elég jó munkaterveink vannak még dr. Wlassics Gyula kultuszminister idejéből.

Dr. Pattevin Henry Havre város közegészségügyi hivatal igazgatója a műhelyek levegőjéről szóló jelentésében az angol iparfelügyelet által tett tapasztalatokra hivatkozva azt javasolja, hogy 5‰ meghaladó CO_2 a gyárhelyiségben már nem türhető s kellő gond fordittassék ennek ellenőrzésére.

A VI. szakosztály a katonai épitkezésekkel foglalkozott. Simonin törzsorvos, Clair kapitány, Morir katonai mérnök a franciák részéről, Ferrari Lelli az olaszok részéről és Logie dr. tábornok a belgák részéről sürgetik a nappali tartózkodási helyiségeket a hálóhelyektől szétválasztani, azaz legyen nappali és háló legénységi szoba.

A franciák legradikálisabban kivánták ezt, mert kormányuknál ez irányban támogatást is kaptak, a francia hadügyministerium ugyanis a mult évben pályázatot is hirdetett a laktanyarendszer megváltoztatására.

Most pedig a kantinok megszüntetése képezi a tanulmányok tárgyát s helyette olvasó és levelező termek berendezése ajánltatik.

Ugyancsak itt szólalt fel Marussig Ágost budapesti katonai épitész-mérnök is a laktanya épitkezésének megváltoztatása tárgyában.

A IX. szakosztály a közlekedési eszközök és vasuti kocsik közegészségével foglalkozott, sajnos, hogy dr. Csatáry Lajos nyug. min. tanácsos gyengélkedő állapota miatt nem vehetett részt a kongresszuson s igy a bejelentett előadását, melyet nagy érdeklődéssel vártak, nem tarthatta meg.

A X-ik a művészet és diszités befolyása lakásegészségügyre cimü csoport tárgyalásánál Beraneck H. wieni épitészi felügyelő javaslatára kimondatott: hogy

1. valamely épitési alkotás hygienikus szempontból is csak akkor mondható igazán szépnek, ha az practikus és a benne tartózkodó egyénnek a közegészségi követelményeit is kielégiti.

2. Az épitésznek tanulmánya terjedjen ki a lakásegészségügyre és az egészségügyi technikára is.

3. Előadásokkal és folyóiratokkal felhivandó a nagyközönség figyelme arra, mily lakásberendezések felelnek meg a hygienikus követelményeknek és melyek nem, s erre az iparosok figyelme is fel volna hivandó.

4. Minden helyiség télen ugy legyen fütthető, hogy abban a temparatura állandó legyen s a rossz levegő el, a friss levegő pedig hozzá legyen vezetve. Nyáron a nap ellen a lakások meg legyenek védve.

5. Minden helyiség, melynek direct világitása és szellőztetése nincs, lakhelyül nem használható.

6. A lakások ugy legyenek elhelyezve, hogy ott por lehetőleg minél kevesebb rakódjék le s a por azonnal észrevehető és eltávolitható legyen.

Ugyanez utóbbi áll a butorokra is.

Umbdenstock párisi műegyetemi tanár tanulmánya a művészi értékü és történelm

i

ELKAN ÉS BOSSÁNYI
BUDAPEST,
VI. kerület, SZIV-UTCA 61. szám.
TELEFON: 13—13. — Sürgönycim: ELBOSS—BPEST.
A GURAHONCI-CEMENTGYAR
vezérképviselete.

ÉPITÉSI-ANYAGOK
— Kéthelyi NÁDFONAT —
„EMŐDI"-féle szab. burkoló-lapok
helmbrechti cementfestékek
Tüzálló-chamotte-áruk
valamint egyéb bányatermékek
Részletes „Utmutatóval" szivesen szolgálunk.

becsü régi épületeknek egészségügyi követelményeknek megfelelő átalakitásáról szólt.

Előadásában nagy szeretettel emlékszik meg hazája műemlékeiről s felhivja az épitészeket, hogy finom művészi érzékükkel, alapos technikai tudásukkal és leleményességükkel találják meg a módot minden egyes alkalommal, hogy a régi épületben teljesitendő egészségügyi berendezések foganatositása alkalmával azokat el ne rontsák.

Elvként állitja fel, hogy ki kell találnia módot, melylyel burkoltan lehet alkalmazni bármely ujabb berendezést (pl. ventilatiót, gázkályhát, régi kandallókba helyezni stb.)

„A régi épületeket az egészségügyi követelmények betegeinek kell tekinteni s ezeket meg kell gyógyitani."

Bár a mi épitészeink is szivükön viselnék az utóbbi szavakat.

Dr. Jolles A., a wieni technológiai iparmuzeum tanára, a fal- és padlómázolásról, valamint a tapéták hygienikus követelményeiről tartott felolvasást.

A falmázolásra, mint követelményt állitja fel, hogy az arzénmentes, ne tulságosan világos, vakitó, de sötét se legyen

A falmázolás könnyen tisztitható és fertőtelenitő legyen. Legyen por és viz át nem bocsátó.

Enyvfestékeknél inkább növényi származásu ragasztó anyag legyen benne, mint állati.

A padlómáz gomba és baktérium ellen védje meg a fát, a máz legyen méregmentes, a padlót tegye por- és hézagmentessé és könnyen legyen nedves uton tisztitható.

A padlómáz ne repedjen, legyen porkötő és desinfitiáló képességü.

A tapeta-arzén általában méregmentes legyen, felragasztáshoz növényi eredetü ragasztószer használandó.

Ne legyen könnyen szakadó, de legyen pormentes, szárazon és nedvesen desinfitiáló és tisztitható.

A szine ne legyen vakitó, de sötét sem.

A XI. és XII. szakosztály a közegészségi intézkedésekkel (törvényrendelet stb.) és általános egészségi kérdésekkel foglalkozott.

Horacsek Cyril prágai tanár a lakásinség socialis jelenségeit mutatja be.

Reámutat arra, hogy ma már a technikai tudomány és egészségügyi tekintetben is kifogástalan lakásokat lehetne épiteni, de annak bére oly nagy lenne, hogy azt a szegény ember nem tudja megfizetni.

Reá mutat arra, hogy a lakás drágaságát csakis a telek drágasága idézi elő, mert a felépitési költség a város közepén vagy annak külsőbb részén ugyanaz, mert a munkabér és egységérték ugyanaz.

Minthogy azonban a város belsejében van még az embernek minden kényelme, azért iparkodik mindenki inkább benn lakni s felliczitálja a lakás árát, s azért lakás politikáját arra tereli, hogy iparkodni kell a külvárosokban is mindazon kedvezményeket (világitás, járda, bolt, gyógyszertár, orvos, jó közlekedés) létesiteni, hogy ne legyen a belvárosnak oly nagy vonzóereje s igy nem lévén nagy concurrentia a lakásokért, az árak le fognak szállani.

Az egészségügyi nyilvántartás kérdéséhez igen sokan szólottak hozzá.

Ily intézmény már van Párisban, Berlinben, Moszkvában, Brüsszelben, ez abból áll, hogy minden ház és lakásról egészségügyi nyilvántartást vezetnek a városházán s itt a tüzetes leiráson kivül az ott előfordult összes fertőző betegségek, fertőtlenitések, halálesetek, azok okai bevezettetnek.

Csakis ily módon lehet megállapitani, mely lakások egészségesek s ez a voltaképpeni helyes lakás-egészségügyi politika.

Juillerat Pál ily módon tudta Páris 820 házáról megállapitani, hogy lakói állandóan veszélyben voltak. 11 év alatt az ott lakó 106 300 lakó közül 11.500 halt meg, ami 100 emberre 10 halálesetet jelent.

Filassier, Guillaume és Sandoz az egészségügyi nyilvántartás azon rendszerére hivta fel a figyelmünket, melyet Svájcban már bevezettek, t. i. a halálesetek alkalmával készitendő egészségügyi értesitésekre, ez azonban nem vált be, mert a kérdő ivek kitöltését az orvosok nem teljesitik szivesen, sok felületes és téves adat is kerül be.

A párisi mintára nálunk is ajánlatos lenne ily hivatal szervezése, mely a statisztikai hivatal keretében működjön s mely a párisi viszonyokat véve alapul, 4 egyénnel felállitható volna.

Ugyanis Párisban a főnökkel együtt 10 egyén van s egy-egy alkalmazott 8000 házat képes nyilvántartani, ha az előmunkálatok már be vannak fejezve.

Lecomte roueni épitő-syndicatus segédtitkárának javaslatát socialis érzék és demokratikus elvek alapján elvetették, amennyiben ő az egészségtelen lakásokat érintő büntetőjogi felelősséget a lakókra, a költségeket pedig az államra kivánta háritani.

Strutz genfi mérnök a fertőtlenitést, dr. Jellinek a wieni kórházi assistens a lakásban előforduló villamos balesetekről tartott előadást, oda concludálva, hogy minden országban a villamos áramok egészségügyi ellenőrzésére az iparfelügyelet mintájára, egészségügyi orvos-technikai felügyelet szervezessék.

Ezenkivül még egynehány ismertetés közöltetett a lakás, viz, levegő tisztitásáról, vasbetonra helyezett hézagmentes padlóról stb.

*

Minden ezen elvi kijelentések és határozatok oly természetüek, amelyeket lassankint kell a köztudatba átvinni s amelyeket lassankint lehet csak a feletes hatóságoknak, épitési közegészségi hivataloknak keresztül vinni.

Az elhangoztatott követelmények között van igen sok, sőt mondhatni nagyrészt oly irányu törekvés, mely irányban nálunk is történnek intézkedések, s mely kérdések napirenden vannak, s melyek egyik-másikában elől is vagyunk; miért is ajánlatos volna 1909-ben Drezdában tartandó III. internationális lakásegészségügyi kongresszus alkalmából már most adatokat gyüjteni a hazai közegészségügyi viszonyainkról; városi, munkás és gazdasági lakásviszonyainkat eleve kellene tanulmányozni, az ottani kongresszuson való bemutatásra, hogy mennyire vagyunk mi, mert a kongresszussal kapcsolatos kirándulások alkalmával volt szerencsém megismerni egyes objektumokat (háztartási iskola, népkonyha, kórház stb. nyilvános intézmény), melyeket quasi mintegy mintaképül mutattak be, holott önérzetes büszkeséggel állithatom, hogy a mi hasonló intézményeink annál különbek, csak a munkáslakás kérdése az, mibe még a nyuga mögött nagyon hátra vagyunk.

Schoditsch Lajos.

A M. É. Sz.-ből.

A közelgő karácsonyi ünnepek családi gondjai elvonják a tagokat a közügyek tárgyalásaitól, alig-alig szállingózva érkeztek fel nehányan a csütörtöki egyetemes ülésre, mely pedig nem annyira napirendjénél fogva, mint a felmerült inditványok kapcsán a szokottnál érdekesebb volt.

Jakab Dezső inditványát tárgyalták első sorban, mely szerint a M. É. Sz. tagjai nyerendő pályadijaik után adóztassanak meg a fiatal generatio részére alapitandó egyleti pályázati alap létesitése céljából, a dijak bizonyos százaléka erejéig. Kétségkivül szép etikai momentum az, ha az erkölcsi és anyagi előnyökkel járó siker a kartársi szeretet ilyen megnyilatkozását eredményezi, s akkor, midőn ambiciója, munkája gyümölcsét élvezi, gondoskodik róla, hogy az őt követő ifju épitész nemzedék pályája kezdetén találjon módot arra, hogy belekóstolhasson a törekvés és lelkesedés szülte munkásság eredményével járó dicsőség érzetébe, mely az amugy is gondteljes, művészi keretében is sokszor sivár mindennapi realitásoktól teljességgel nem ment épitészi pályán ritkán jut valakinek osztályrészül. Ha fiatal nemzedékünk is a ma uralkodó ádáz kenyérharc égisze alatt nevelődik, s nem lát maga körül kartársat, nem lát testületet, mely szeretettel törődik naiv, romlatlan, ambiciozus lelkivilágával, s nem keres tápot az érzések fejlesztésére, hová jutunk?

Ez az etikai szempont ad jogcimet arra, hogy ez a modus vivendi, melylyel a M. É. Sz. könnyü szerrel szaporithatja évente kiirandó egyleti pályázatait, melyek eddig csakis egyes tagok bőkezüségéből léteznek, a vélemben felhozható érvek ellenében jogszokássá avattassék a M. E. Sz.-ben. A Szövetség tehát elvárja tagjaitól, hogy nyerendő pályadijaiknak legalább egy százalékát e célra a szövetség rendelkezésére fogják bocsátani. De ugyanezt joggal elvárhatja azoktól is, kik mint birálók küldetnek ki a M. É. Sz. kebeléből s ezért honorariumot kapnak.

Ha az inditványozó a M. É. Sz. alapitásakor jutott volna erre a gondolatra, ő egyedül már tekintélyes összegre hivatkozhatnék, melyet ily módon e célra adományozott volna. Az ügy érdekében is kivánjuk viszonzásul, hogy az eddigiekhez hasonlóan folytassa pályázati sikereit.

A Dr. Erős és Róth Miksa-féle legutóbb felajánlott pályázatok zsüritagjait választották meg azután, Jakab Dezsőt, Lechner Jenőt és Spiegel Frigyest küldvén ki birálókul. Erős dr. pályázatának tárgya a főváros egyik nagy terén szabadon álló nyilvános kényelmihely és hygienikus intézmény épülete, mosdókkal, zuhanyfülkékkel és illemhelyekkel, felügyelő és fehérnemű szakaszokkal. Dohánytőzsdével vagy hasonló üzleti helyiséggel van a feladat sulyosbitva, az alagsort pedig Luxfer prizmákkal ellátott aknákkal kell megvilágitani. Erős nagy barátja ennek a világitó rendszernek, s erős érzéke van általában a modern üzleti és nyilvános épületek követel-

THOLT ISTVÁN mérnök,
EGÉSZSÉGÜGYI MŰSZAKI BERENDEZÉSEK VÁLLALATA
Telefon 96—66.
KÖZPONTI FŰTÉS-, SZELLŐZTETÉS-, LÉGSZESZ-, VIZVEZETÉK-, CSATORNÁZÁS-, FÜRDŐ- ÉS SZIVATTYU-BERENDEZÉSEKRE.
Telefon 96—66.
BUDAPEST. Iroda és mühely: VIII., Mária-utca 23. szám.
Fióktelep: o o o III., Zsigmond-tér 11. szám.

ban 1902—1903-ban huszonöt előadást tartott, amelyekben rapszodikusan, nagy vonásokban a műtörténelem főbb korszakaival ismertette meg nagyobbára nőkből álló hallgatóságát. Lázár Béla melegében lefordította a nyomtatásban is megjelent előadásokat, ezeket magyar vonatkozásokkal bővítette s az eredeti munka képein kívül, magyarországi műemlékek reprodukcióival is díszítette. 346 oldalon, amelyet azonfelül még 600 szövegkép is tarkít, szinte lehetetlennek látszik a műtörténelem fejlődésének képét megrajzolni. Ám Reinach mestere annak, amit az elhagyás művészetének szokás nevezni, velős és fordulatos előadása is nagyban elősegítette célja elérésében. Akik nem teljességgel műtörténelmi analfabéták, a művészetek egyes korszakainak fejlődéséről, ezeknek egymásra való hatásáról igen plasztikus képet nyernek itt. Arra is igen alkalmas a kis könyv, hogy a kevésbé fogékonyakat a műtörténelem behatóbb tanulmányozására serkentse. Épp azért igen jó néven vettünk volna egy kis irodalmi repertoriumot a kötet végén.

A mi műtörténetíróink túlnyomó részben a német művészeti írók hatása alatt állanak, akik a maguk harmadrangú mestereiket is nem egyszer érdemen felül dicsérik. Reinach néhol kissé túlzásba csapongva, ugyancsak leszállítja e magasztalások értékét.

Lázár Béla vállalkozása annyiban is örvendetes, hogy csatornát nyit oly külföldi szakkörök véleményének, amelyek felfogásával a műtörténelem iránt érdeklődő közönségünknek, a német tudománynak nálunk szinte túltengő hatása miatt, csak ritkán nyílik alkalma megismerkednie. A könyv kiállítása ízléses, képei aprók ugyan, de tiszta nyomásuak s így jobban is felelnek meg céljuknak, mint azok a nagy illusztrációk, amelyek hitvány papírosra nyomtatva elmosódnak s illusztrált könyveinkben ugyancsak gyakoriak.

KIÁLLÍTÁSOK.

Mannheim. Kertművészeti kiállítással ünnepli meg Mannheim városa 1907-ben háromszázéves jubileumát. Erre 700 ezer már kát irányoztak elő. Läuger és Billing tanárok vállalták el a művészi vezetést. Ugyanakkorra nemzetközi művészeti kiállítást is szeretnének összetoborozni.

Drezda. Drezdában már nagyban izegnek-mozognak az idei iparművészeti kiállítás érdekében. A német népművészetet akarják első sorban impozáns tömegben felvonúltatni s utána pedig a német gyári iparnak mintaképszerűnek ítélt darabjait.

Bécs. Az idei karácsonyi rendes kiállítás helyett Bécsben az iparművészeti múzeum egy osztrák háziipari kiállítást rendezett.

Berlin. Berlinben a Friedrich-Hausban egy kiállítás lesz ez év februáriusától április végéig, melynek címe: „az orvos és az iparművészet".

Páris. A párisi Salon de la Société Nationale des Beaux-Arts április 10-től június 30-ig lesz nyitva. Az iparművészeti tárgyak beküldésének határideje április 3-ika.

Milánó. A milánói kiállításon szereplő nemzetek elhelyezéséről és az általuk elfoglalt területekről meglehetős tiszta képet alkothatunk. A hivatalos kiállítási folyóirat már a többé-kevésbé kész kiállítási épületek képét is hozza. Az eddigi megállapodások szerint a megnyitás április 18-ikán lesz. Fürgén röpködnek szét a világ minden tájára a kiállítási plakátok, amelynek kisebbített mását olvasóink e füzethez mellékelve kapják.

Angolország mintegy 8000 m² területet foglalt le a kiállításon ebből az iparművészetnek 1000 m²-t szánt. Az állam 250 ezer frankkal járult a költségekhez. Kormánybiztosa: Serena Artúr.

Ausztria két külön pavillont épít, melyeknek területe több mint 17.000 m². Az állam 200 ezer koronával járul a kiállításhoz. Kormánybiztosa: dr. Poppovic Sándor.

Belgium által elfoglalt hely 10 ezer m². Iparművészettel nem vesz részt. Kormánybiztosa: van der Burch Adrien.

Franciaország csaknem az egyedüli, amely minden csoportban részt vesz. Az iparművészeti téren való fölvonulása is impozáns. Külön pavillont emelt 10 ezer m² alapon a piazza d'Armi-n. Előirányzat az állam terhére 400 ezer frank. Mint az Art et Décoratioo jelenti, a kereskedelemügyi miniszter az iparművészeti tárgyak szállításához még külön 25 ezer frankkal járúl. Kormánybiztosa: La Francia Irzon.

Hollandiának lesz 450 m² területe az iparművészeti csarnokban, 145 a közlekedésügyiben és 4 a meteorologiaiban.

Németország 15 ezer m² felületet foglal el és 370 ezer korona állami dotációval rendelkezik. Iparművészeti szerepléséről még tiszta képet nem alkothatunk, valószinűleg a drezdai német nemzeti iparművészeti kiállitás sok erőt elvon. Kormánybiztosa: báró Herff Ferenc milánói főkonzul.

Magyarország Milánóban. Magyarország lefoglalt területe a közlekedési csoportban 900 m², a munkásjóléti részben 50 m², a mezőgazdasági gépipari csoportban 500 m² és az iparművészeti osztályban 2800 m². Az iparművészeti osztály költségelőirányzata 240 ezer korona. Csak az iparművészeti osztálynak lesz az iparművészeti társulat képvise letében állandóan a helyszinén tartózkodó vezetősége. Igazgató: dr. Czakó Elemér. A Szterényi József elnöksége s a Lippich Elek dr. osztálytanácsos alelnöksége alatt álló kiállitási nagybizottságban serényen folynak az előkészitő munkálatok. Kövesdy Béla kir. tanácsos a kereskedelemügyi miniszteriumban vezeti az általános adminisztrációra vonatkozó ügyeket.

Magát az iparművészeti rész szervezését az Iparművészeti Társulat tisztviselői intézik, amely részben már több mint 200 kiállitó küldte be bejelentő iveit, köztük vannak iparművészetünknek úgyszólván összes legkiválóbb képviselői.

Milánóban, a helyszinén, a műszaki munkák már befejezéshez közelednek, melyeknek foganatositását Fittler Kamill és Fischer József eszközölték.

Az iparművészeti csoport installációjának művészi kiképzéséhez szükségelt összes rajzokat, tervezeteket és modelleket szintén elkészitették már a csoport rendezői Maróti Géza és Faragó Ödön, úgyszintén megrendelték a berendezések itthon elkészithető részeit, úgy hogy biztosra vehető a magyar csoportnak a megnyitás napjára való teljes elkészülése.

A kiállitás magyar részéről egy általános és több szakkatalógus készül a hivatalos olasz katalóguson kivül. Az általános és az iparművészeti szakkatalógust dr. Czakó Elemér szerkeszti.

MUZEÁLIS ÜGYEK.

Az Iparművészeti Muzeum egy esztendeje. Az Országos Magyar Iparművészeti Muzeum jelentésben számol be 1905. évi működéséről. A jelentés megelégedéssel konstatálja, hogy az Orsz. Magyar Iparművészeti Muzeum dacára annak, hogy immár két év óta költségvetési törvény hiányában sajnálattal nélkülözi a kilátásba vett s a fokozódó fejlődéshez szükséges, nagyobb anyagi eszközöket, hála a közönség buzditó érdeklődésének, a lefolyt évben is örvendetesen fejlődött.

Gyűjtemény ajándékozás és vétel folytán összesen 124 darabbal szaporodott. A gyarapodás tehát 290 darabbal kisebb, mint 1904-ben, kevesebb, de nagyobb értékű műtárgyak beszerzése következtében. De azért az ajándékozók száma emelkedett: 48 drb, azaz 35-tel több, mint az előző évben. Az ajándékozók közül megemlitendők Steiner Ferencz gyáros és Herz Miksa bey.

A muzeum a lefolyt évben is élén állott az iparművészeti mozgalmaknak. Rendezte a

Magyar Iparművészet 1906-36-l. (Mozsig Milanóban)

VÁLLALKOZÓK KÖZLÖNYE

ÉS

MAGYAR ÉPITŐK LAPJA

Tizenegyedik évfolyam. 39. szám. Budapest, 1905. szeptember 27-én

Felhivás előfizetésre.

F. é. október hó 1-től uj előfizetést nyitunk lapunkra és tisztelettel kérjük az esedékes előfizetéseknek mielőbbi megujitását, hogy a lap szétküldése zavartalanul eszközölhető legyen.

Műegyetemünk mult évi tevékenysége.

Folyó hó 18-án nyitották meg a kir. József műegyetem 1905/1906-ik tanévét s ekkor tartotta a lelépő rector *Hauszmann Alajos* műépitész beszámolóját az elmult tanévről. Multkori számunkban közöltük Jónás e. i. rector tartalmas megnyitó beszédét, melyben széles alapon vázolta a műegyetemi tanterv célba vett reformjait, ma pedig Hauszmann tanár évi jelentéséből közöljük azokat a részeket, a melyek világot vetnek a műegyetem 1904/905. évi tevékenységére.

Beszámolt Hauszmann az elmult tanévnek mindazon eseményeiről, a melyek ez egyetlen műszaki főiskolánk működésére hatással voltak. Már itt megjegyezhetjük, hogy teljes megelégedéssel és büszkeséggel tekinthetünk műegyetemünk szervezetére és tanerőinek lelkes gárdájára, s az a sok vád, a mi külföldi szakiskolákkal való örökös összehasonlitása révén éri, bizony ugyszólván teljesen alaptalan. A mi kivánni valót hátra hagy még a tanterv szervezete, arra rámutatnak a rectorok, s ime bebizonyosodott, hogy e reformok megvalósitása csak financiális kérdés, s törvényhozási intézkedések megtételét feltételezi — áldatlan politikai küzdelmeink közepette pedig ennek késedelme nem róható fel az intéző műszaki köröknek vagy épen a műegyetem érdemes tanácsának. Egy műszaki lapunk Martos Victor kartársunknak „az angol műszaki nevelés“ről irott cikkével bizonyitja műegyetemünknek elmaradottságát, de a ki cikkét pontról-pontra figyelemmel kiséri, belátja, hogy semmi különbség nincsen az angol technikák és a budapesti müegyetem között. Hogy ott nincs a hallgatás középiskolai kvalifikációhoz kötve, azt a mi speciális viszonyaink közepette nálunk nem volna célszerü utánozni, mert megélhetési viszonyaink külömböznek az angolokétól. A gyakorlati órák nálunk is meg vannak, némely nagy pénzbeli befektetést és berendezkedést igénylő tanóra kivételével, a mi eddig helyszüke miatt sem lett volna szervezhető. De hallottuk hogy pl. a gépkisérleti laboratorium sürgős megvalósitása be van véve a műegyetemi tanács ez idei programmjába, s minden követ meg fog mozditani ez ügy érdekében. Az sem igaz, hogy tanáraink nem ismerik hallgatóikat, ép ezért mivel ismerik, éveken át érintkeznek, elesik az a vád is, hogy a szóbeli vizsgálatok célszerütlenek. Mert hiszen több évi együttmüködés után a tanár nem sok sulyt helyez a nehány pillanatig tartó szóbeli vizsgálatra, az irásbeli tervezéssel stb. kapcsolatos vizsgálatok pedig nálunk is rendszeresitve vannak.

Végül műegyetemi ifjuságunk zömének komolyságával is csak a legjobb véleménynyel lehetünk.

A műszaki bajok a társadalomban gyökereznek és nem a műegyetemi nevelésben.

Hauszmann legelőször is az uj műegyetem épitését illetőleg, jelentette, hogy a fizikai és elektrotechnikai pavillon épitése folyamatban van, bár néhai Czigler Győző tervező és művezető tanárt, hosszas betegsége és halála késleltette ennek az épületnek programmszerü megkezdésében, majd pedig megakadályozta őt abban, hogy az uj műegyetem központi és gépmühely épületeinek terveit elkészithesse. E sajnos körülmény folytán beállott halasztás azonban nem fogják eltolni a műegyetemi összes épületek befejezésének határidejét, mert a hiányzó épületeket (Petz Samu tanár közreműködésével) a vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister urtól kapott megbizatás folytán időközben megtervezte s mivel a kormány kilátásba helyezte a szükséges anyagi eszközök rendelkezésre bocsájtását oly módon, hogy az épitkezés lehetőleg 2 és ½ esztendő alatt befejeztessék, a műegyetem uj otthonát tehát az 1908. évben el fogja foglalhatni. A műegyetemi épités sürgős befejezése annál is inkább szükséges, mert a jelenlegi átmeneti állapot hosszabb időre egyáltalában nem tartható fenn. A fizikai és elektrotechnikai tanszakokat szintén csak akkor lehet majd az uj épületbe áttelepiteni, ha az egész műegyetem átköltözik; minthogy leküzdhetetlen órarendi akadályok merülnének fel, ha a vegytani előadásokon kivül, még egyéb tanszakokból is a budai épületekben tartanák meg az előadásokat, akkor a mikor az előadások nagy részét, még a pesti oldalon kell megtartaniok. Az uj műegyetem épitési programmját, tekintettel az időközben történt fejlődésre, ujból átdolgozták és kibővitették, a midőn is, tekintettel a közel jövőben felállitandó uj tanszékekre, valamint a tanidőnek öt esztendőre tervezett meghosszabbitására, a szükséges helyiségekről is gondoskodtak. Tervbe vették továbbá egy nagyméretü *géplaboratorium* épitését is; de mivel ennek beiktatása után a költségek, a műegyetem uj épitéséről szóló 1902. évi XVII. t.-cikkben engedélyezett 10.000,000 kor. keretét jóval tulhaladnák és mivel a jelenlegi viszonyok között nincsen kilátás arra, hogy a törvényhozás ezt az összeget felemelné — a laboratorium épitési és felszerelési költségeit — egyik, annak idején felszabaduló költségvetési tételnek, az ugynevezett „parallel alap“-nak tőkésitéséből remélik fedezhetni.

A gép laboratorium ma már nélkülözhetetlen alkotó része a modern polytechnikumoknak, és örömmel jelenti, hogy a müegyetemi tanácsnak erre az ügyre vonatkozó indokolt felterjesztését a közoktatásügyi kormány méltányolván, alapos reményt nyujtott a géplaboratorium felállitására vonatkozó terv megvalósitására, minek következtében műegyetemünk e tekintetben sem fog a külföld polytechnikumai mögött maradni.

A tanács az elmult tanévben is behatóan foglalkozott a műegyetem tanügyének fejlesztésével és az adott pénzügyi viszonyok valamint a korlátolt helyiségek határán belül igyekezett legalább azokat a tudományszakokat a tanrendbe beleilleszteni, a melyeknek hiánya, vagy nem eléggé szakszerü előadása máris érezhetővé vált. Mult évi beszámolójában ráutalt Hauszmann arra, hogy a chemiai szakosztály fejlődése következtében az elektrochemiai és a mezőgazdaságtani chemiai technologiai tanszékek felállitása immár továbbra el nem halasztható. A tanács felterjesztésére sikerült legfelsőbb helyen kieszközölni, hogy az ábrázoló geometria egyik tanszéke — mely egy tanár nyugalomba vonulása után szabadult föl — az elektrochemiának engedtessék át. Ennek a tanszéknek szervezése és végleges betöltése ügyében tett intézkedések eredményeképen az elektrochemiát már az 1905/6. tanévben nyilv. rendes tanár fogja előadni. A mezőgazdasági chemiai technologiai tanszék ügyében pedig — minthogy feltétlenül szükséges, hogy annak a szakférfiunak, a ki hivatva lesz ezt a mezőgazdasági iparra is oly fontos tanszéket betölteni, elméleti képzettsége mellett még gyakorlati ismeretei is legyenek — a tanács kieszközölte, hogy az illető szakférfiu két évre, részben európai, részben amerikai tanulmányutra küldessék ki.

Miután a műszaki mykologia és technikai mikroszkópia a mezőgazdasági chemia-technológiának előtanuimánya és minthogy e két tárgy közül eddigelé csak a technikai mikroszkópia volt kötelező, a tanács ugy intézkedett, hogy a jövő tanévtől kezdve, a vegyészi szakosztály II. évfolyamában, a technikai mykologia hallgatása is kötelező legyen, mely tárgyhoz a technikai mikroszkópiának az erjedéssel foglalkozó részét is hozzácsatolták.

A jogi és nemzetgazdasági oktatás reformja tárgyában is előrehaladtak egy lépéssel, a mennyiben a tanács egész terjedelmében elfogadta az erre vonatkozó és mult évi beszámolóban ismertetett bizottsági jelentést.

A megürült közigazgatási jogi tanszéknek betöltése alkalmával pedig e tanszék tárgykörét, a jogencyklopaedia előadására is kiterjesztették, minek folytán technikusaink ezentul a műszaki gyakorlat különböző ágaiban felmerülő jogi kérdésekben is alaposabb tájékoztatásban fognak részesülni.

A szervezeti szabályok revíziója ügyében is megvetettük az alapot e szabályzat további kiépitésére, a mennyiben a szakosztályokban tartott beható tanácskozások arra az eredményre vezettek, hogy a műegyetemi tanidőt 5 évre kell meghosszabbitani, ha a műszaki oktatás szinvonalát tudományos magaslaton fenntartani és e mellett, a gyakorlati élet folyton növekedő követeléseivel számot vetni akarunk. A szervezeti szabályzat módositásának e leglényegesebb pontjára t. i. a tanidő meghosszabbitására nézve tehát már egyhangu az elvi megállapodás, s igy remélhető, hogy egyéb, a műegyetem tudományos működésére nagy kihatással biró kérdéseknek megoldásával, az uj épületbe való beköltözéssel egyidőben már szentesitett uj szabályzat is lesz.

Megemlékezett Hauszmann azokról a sulyos csapásoktól, melyek az intézetet az elmult évben érték. A halál irtó munkát végzett a tudós tanári testületben, s a főiskola tanerőinek javát szólitotta el a katedrától. Meghalt Czigler Győző ki az ókori épitésnek volt 2 évtizeden át mestere, meghalt Csiky Kálmán, a közigazgatási jognak ugyancsak 20 éven át előadója. Elhunyt a vasutépitéstan kitünő tanára, a müegyetemnek hosszu évek során egyik kimagasló vezérlő-alakja kisfaludi Lipthay Sándor. 30 éves áldásdus munkásság után. Krusper Ist-

Hómlokzat vakolati kőport szállít **Káldor Benő** bányatulajdonos **SÓSKUT** (Fehérmegye)

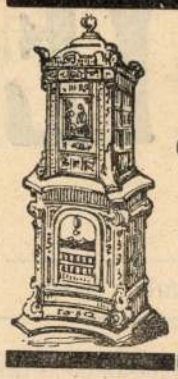

Herceg Esterházy agyagárugyára Csáván

szállitja a legmodernebb kiállitású és legjobb minőségü **cserépkályhákat, kandallókat, asztaltűzhelyeket,** kerti diszedényeket, diszitési tárgyakat, továbbá kőagyag csatorna-, kémény- és szellőztető csöveket.

Árjegyzék és költségvetésekkel díjmentesen szolgál a vezérképviselőség és főraktár:

KOVÁCS és SZALAI BUDAPEST, VII., Rózsa-utca 45. sz. (saját ház.) TELEFON 337.

vánnak a geodezia tanárának halálával elköltözött az utolsó azok közül, a kik alkotmányunk ujjászületésekor már magyar nyelven tanitották a mérnöki tudományokat. Négy évtizedet meghaladó munkássága alatt alapvető munkát végzett a geodeziai tudományok terén hazánkban, de külföldön is fényes sikereket aratott.

Sajnálattal emlitette fel a prorector Fölser István és Bielek Miksa nyugalomba vonulását, s hálával emlékezik meg fáradhatatlan s céltudatos munkásságukról. König Gyula dr. szintén nyugalmaztatását kéri, de a mathematika egyes részeiből tartandó előadásával tudományát és tehetségét továbbra is a müegyetem szolgálatába bocsátja.

Az életnek folyton mozgó kereke azonban nem állhat meg és a természet törvénye szerint uj erők lépnek azok helyébe, a kik feladatukat teljesitették, avagy munka közben kidöltek.

A müegyetemi tanács előterjesztésére a király a következőket nevezte ki a müegyetem tanári karába:

Dr. Schafarzik Ferenc főgeologust és bányatanácsost, müegyetemi magántanárt az ásvány- és földtani tanszék ny. r. tanárává, Dr. Rényi József minist. titkárt, müegyetemi magántanárt a közigazgatasi jog és jogencyklopaedia ny. rendkivüli tanárává, Nagy Virgil müszaki tanácsost és müegyetemi magántanárt, az ókori épitéstani tanszékhez ny. r. tanárnak. és végül Dr. Szarvasy Imre ny. rkiv. cimmel és jelleggel felruházott magántanárt, az elektrochemia tanszékére ny. rendes tanárrá.

Jelenti továbbá László Ede Dezsőnek, a borászati chemia magántanárának a ny. rendkivüli tanári cim adományozását, valamint Fölser es Bielek tanárok III. oszt. vaskoronarenddel való kitüntetését, végül Bodola Lajosnak és Ilosvay Lajosnak akademiai tagságát. Lázár Pál dékán pedig országgyülési képviselővé választatott.

Az ábrázoló geometria egyik tanszékének beszüntetése folytán szükségessé vált, hogy a tanárjelöltek számára — ebből a tárgyból tartandó „válogatott fejezetek“ cimü előadások, meghivott szakférfiu által tartassanak.

Ez előadások megtartását Fölser István nyug. tanár vállalta el, a miért igaz hálára kötelezte a tanácsot. Köszönetet szavazott Schimanek Emil tanárnak is, a ki Bielek Miksa nyug. tanár helyett a gépszerkezettani előadásokat tartotta és szivesen ajánlkozott arra, hogy esetleg ebben a tanévben is — a tanszék betöltéséig — e terhet magára vállalja. A tanács teljes megelégedésére müködtek közre az oktatásnál, Méhes Zoltán és Dvorák Ede müegyetemi adjunktusok, a kik közül az első, néhai Lipthay Sándort, utóbbi pedig néh. Czigler Győző tanárt helyettesitette. A geodézia elemeinek előadásával, ideiglenesen Fasching Antal müegyet. adjunktust bizták meg, miután Ghyczy Miklós mértékhitelesitési főfelügyelő, a ki 6 éven át volt e tárgynak előadója, az előadói tisztségről lemondott. A tanács Ghyczy müködését is teljes elismerésben részesitette. Söpkéz Sándor, az „elektromos közlekedő eszközök“ magántanára, jogositványt kapott arra, hogy a mérnökökre oly fontos elektrotechnikai encyklopediából is tarthasson előadásokat. Végül, még jelentette, hogy Maróti—Rintel Géza szobrász-müvészt, a ki ideiglenes minőségben kitünő eredménynyel tanitotta a mintázást, állásában véglegesitették.

A müegyetem statisztikai adataiból a következőket sorolta fel:

A tanitásban részt vett az 1904 | 5. tanévben 35 ny. r., 1 ny. rk.. 5 cimzetes rendkivüli tanár, 17 magántanár, 7 meghivott szakférfiu, 2 szolgálatra beosztott középiskolai tanár, 21 adjunktus, 37 tanársegéd, 7 kisegitő tanársegéd és 6 tanitó, összesen 138 személy. A megtartott különféle előadások és gyakorlatok száma 197, átlag hetenkénti 680½ órában. — (I. félévben 692, a II-ikban 669.) A beiratkozott hallgatóság létszáma az 1904 | 5. tanév első felében volt 1446, a második felében 1301 volt.* (A mult tanévben az I. félévben 1545, a II.-ban pedig 1372 hallgatónk volt.) Az egész évi átlagot véve alapul, a tényleges hallgatóság az egyes szakosztályokban következő százalék szerint oszlott meg:

* Azonkivül az I. félévben 500, a II.-ban 328 tud.-egyetemi hallgató részesült oktatásban.

a mérnöki szakosztályban	volt	32·8%
az épitészi	„	6·7%
a gépészmérnöki szakosztályban	„	47·8%
a vegyészi	„	9·8%
az egyetemes osztályban	„	0·9%
rendkivüli hallgató volt	„	2·0%

A viszonylag legnagyobb gyarapodás (ugy mint a mult évben is) a vegyészi szakosztályban fordult elő.

Első éves hallgató volt 385, ezek közül 187 gymnasiumot végzett, 198 pedig a reáliskolából jött. A megtartott colloquiumok és szigorlatok eredménye pedig a következő volt: kitünő vagy jeles eredménynyel colloquált 18%, jó vagy elégséges eredménynyel 51·7%. A tavalyihoz képest az eredmény alig változott.

A megtartott szigorlatok száma 728, ebből 534 eredményes volt, pótszigorlatra utaltatott 130, ismétlésre pedig 64.

A kiállitott oklevelek száma 270 (tavaly 328) volt.

Ebből esik a mérnökökre	114	(tavaly 131)
a gépészmérnökökre	120	(„ 163)
épitészekre	25	(„ 26)
vegyészekre	11	(„ 3)

Ösztöndijban részesült 112 hallgató 74,399 korona összeggel.

A szegénysorsu és szorgalmas hallgatók helyzetén a mult tanévben is segitettek. Tandijelengedés cimén 12,187 korona 50 fillért adományoztak 250 hallgatónak. A Segitő Egyesület, segélyre 1710, kölcsönökre pedig 312 koronát forditott. Az egyesületet a lefolyt tanévben az I. Hazai Takarékpénztár 200 korona támogatásban részesitette. Az egyesület vagyona az idő szerint 62,800 kor. név. 4%-os m. koronajáradékból áll.

A Technikus Ebéd intézménye a mult tanévben is folytatta áldásos müködését.

Összesen 61,917 ebédet osztott ki a szegénysorsu hallgatók között, a miből 8554 mérsékelt áru és 5145 ingyenes ebéd volt. A prorektor az emberbaráti intézmény vezetőinek a tanács köszönetét tolmácsolta.

Hauszmann azután igy folytatta:

„Évi jelentésem végéhez értem; de mielőtt a rektori széket, a melyet tanártársaim bizalmából elfoglalhatni szerencsém volt, átadnám utódomnak, a legmélyebb hálával kell megemlékeznem mindazokról, a kik engem nehéz feladatomban támogatva müködésemet megkönnyiteni szivesek voltak.

Hogy a legutóbbi két tanév alatt, a müegyetem ügyeit simán lebonyolithattuk és hogy sem az oktatásban, sem pedig az administratióban fenakadás nem állott be, az első sorban a tanártestület és tiszttársaim bölcs intézkedésének, valamint annak a jóakaratnak köszönhetem, melylyel hibáimat elnézni kegyesek voltak. Csak egyszerü, de szivem mélyéből fakadó szavak állanak rendelkezésemre, hogy köszönetet mondjak a bizalom és az őszinte barátságnak azon számos bizonyitékáért, melylyel tisztelt kartársaim rektorságom idejét előttem felejthetetlenné tették. Ahhoz a dicséretbez pedig, melyet nem egyszer hallottam felettes hatóságunk mértékadó helyeiről, hogy a müegyetem administratiója példás rendben van, hozzáfüzhetem a saját tapasztalatból meritett elismerésemnek nyilatkozatát is.“

Majd szép szavakkal bucsuzott az ifjuságtól, megemlékezvén eddig tapasztalt komoly irányu munkásságáról s további kitartásra buzditván őket, átadta a rektori méltóságot utódjának.

Eddigi tanári és rektori munkásságáért kétségkivül legszebb jutalmát a hallgatóságnak abban a rajongó szeretetében és ragaszkodásában láthatta, mely az ifjuság szünni nem akaró ovatiójából áradt munkában megőszült fejére.

L—r.

Magánépitési engedélyek Budapesten.

A főv. magánépitési albizottság 1905. szeptember 25-én Kun Gyula tanácsnok elnöklete mellett a következők részére hozta javaslatba az épitési engedély kiadását: a) **nagyobb és kisebb épitkezésekre**: 181462. Friedler Károly (VII., Rózsa-utca 29.) a VIII., Üllői-ut 5329 hrsz. a. négy emeletes ház ép. Fodor Gyula — 185261. Gröber Lajos (IV., Kigyó-utca 6.) az I., Márvány-utca 12959 hrsz. a. három emeletes ház, ép. Hosztalek Károly — 147392. Groszmann István (IX., Soroksári-utca 44.) a IX., Liliom-utca 9054 hrsz. a, három emeletes ház, ép. Groszmann Ferenc — 185279. Strausz Adolf (VII., Cserei-utca 3.) a VII., Ilka-utca 2633. a. két emeletes ház, ép. Róth Dezső — 186626. Gerster Béláné (VI., Nagy János-utca 25.) az I., Kelenhegyi-ut 13225. hrsz. a. egy emeletes ház ép. Gerster Béla — 18229. Messinger Sándor (VII. Aréna-ut 11.) a VII. Pálma-u. 2845. hrsz. a. toldalék — 175 484. Özv. Jansincs Józsefné (V. Váci-ut 122.) ugyanott vasrács kerités — 181476. Balog Lóránd (II. Szilágyi-tér 1.) a III. Szemlőhegy 5990. hrsz. a. sütő kemence és vizmedence ép. Dávid János és fia — 185844. Schubert Jakab (VII. Hajtsár-ut 113.) ugyanott földszintes épület ép. m. Stromajer Antal — 175519. Budapest székesfőváros közönsége a III. Bécsi-ut 2591 hrsz. a. két mező őri lak — 179024. Ujlaki tégla és mészégető r. t. (V. Akadémia-u. 9.) a III. Bécsi-ut 1669. hrsz. a kémény ép. Eggenberger Alajos — 185907. Paál Gergely (VI. Dalnok-u. 18.) a VIII. Üllői-ut 5321 hrsz. a. boltkapuzat — 187306. Polonyi Henrik (VII. Király-u. 105.) ugyanott boltkapuzat épitésére vonatkozó épitési tervei jóváhagyattak; b) **nagyobb és kisebb átalakitásokra**: 185850. Sommer Ignác (IX. Soroksári-u. 22.) ugyanott 188266. Pallós Ármin és tsai (III. Úrómi-u. 4254. hrsz.) u. o. 185904. Ifj. Klein József és neje (IX. Szvetenay-u. 4.) u. o. — 187325. Mogyoróssy János (VIII. Losonci-u. 6575.) u. o. — 185874. Schwarczl József (VIII. ker. Lujza-u. 6.) u. o. 185259. ifj. Holtzspach Nándor (III. Zsigmond-u. 55.) az V. Alkotmány-u. 10. sz. a. — 185244. Zobel F. Ernő (II. Ostrom-u. 19.) az V. Tükör-u. 2. sz. a. 183980. Léderer Jakab (VII. Hajtsár-ut 135.) ugyanott — 184565. Egyesült bpesti főv. takarékpénztár (V. Dorottya-u. 4.) a VI. Szív-u. 61. sz. a. házra vonatkozó modositott épitési tervei jóváhagyattak; c) **jóváhagyásra ajánltattak**: 185890. Jahn József a VIII. Kerepesi-ut 5411. hrsz. a. — 159643. Róth József a VII. Holló-u. 5232. hrsz. alatt 184741. Vétsey Etelka a IV. Váci-utca 203. hrsz. a. — 177505. Liedl Károly a VIII. Práter-u. 6652. hrsz. a. — 18221. Merkur

MARÓTI Géza

IVÁNFYNÉ BALOGH SÁRA

Budapest, 1983/12.

Ő tervezte a mexikói nemzeti színház épületdíszeit

Maróti művészi pályájának indulása a századforduló körüli évekre esik, arra a korszakra, amelyről ma már tudjuk — bár még sokakban kelt ellenérzést —, hogy a XX. századi modern stílusirányzatok előkészítője, szervesen kapcsolódó láncszem a stílusok történetében. Az Art Nouveau (szecesszió, Jugendstil, Modern style) fénykora ez.

Maróti csatlakozott az Art Nouveau-hoz; művészi érdeme mindenekelőtt csalhatatlan térszemlélete, ami lehetővé tette, hogy saját maga tervezte architektúrába állítsa alkotásait. Már a századforduló idején bizonyságot tett az építészet és iparművészet szoros kapcsolatáról. Ez jellemzi sokrétű, de mindig egyéni művészetét, és hozza számára a megbízások egész sorát itthon és külföldön egyaránt.

Maróti Géza — Rintel Géza néven — Bars-Vörösvárott született, 1875-ben. Édesatyja földbirtokos Aranyosmaróton (mai neve Zlaté Moravce). A család anyagi összeomlása miatt a fiú 15 éves korában Budapestre került, beállt inasnak egy szobrászműhelybe. Nappal kiskocsit húzott és söpört, de este rajziskolába járt, mert mindenképpen festő szeretett volna lenni. Szabadulása után az Oppenheimer-féle szobrászműterembe ment át, ahol 1893-ban üzletvezető lett. Itt főleg építészeti rajzokkal foglalkozott. Erre az időre esik bécsi akadémiai tanulása is, amit már keresményéből fizetett.

„Okunk van azt állítani, hogy Maróti műveivel sokszor, nevével szinte sohasem találkozik a közönség, pedig naponként láthatja műveit bankpalotáik nagy homlokzatain, amelyeknek terjedelmes szobrászati dísze tőle való. Jól felfogva tulajdonképpen művészeti sikernek magyarázhatjuk ezt; e domborművek nyilván annyira összeforrtak az architektúrával, amelyet díszítenek, annyira nem rínak ki építészeti környezetükből, hogy senki külön meg nem nézi, természetesnek tartja, hogy ott vannak a nekik való helyen. . . . Maróti nevét tehát Budapest utcáin kell keresni. Ezenkívül a földgömb még néhány érdekes pontján akadhatunk munkálkodása nyomaira."

Lyka Károly

1900 körül önállósította magát, és Budapesten a József utcában bérelt egy nagy udvart rajzteremmel, felsővilágítású műteremmel és külön öntőműhellyel, amely nagyobb feladatok számára mintázóként is funkcionált. Szoros barátság kötötte Seenger kőfaragó mesterhez. Együttműködésükre jellemző a nemes anyagok felhasználása és az elsőrendű kivitelezés, ami különben a szecesszióra általában is érvényes.

Mindjárt pályája kezdetén — még Rintel néven — két irányban is magára vonta a figyelmet Maróti: mint iparművész és mint magas színvonalú kiállítások rendezője, belsőépítésze. Az Iparművészeti Társulat kiállításait az Iparművészeti Múzeumban rendezték meg, s ennek következtében munkássága pályája elején szorosan kötődik a múzeumhoz. Ezeken a társulati kiállításokon tetszést arattak nemes ízléssel megmunkált tárgyai is.

1904-ben elnyeri az Iparmű-

A milánói kiállítási pavilon két részlete. 1906

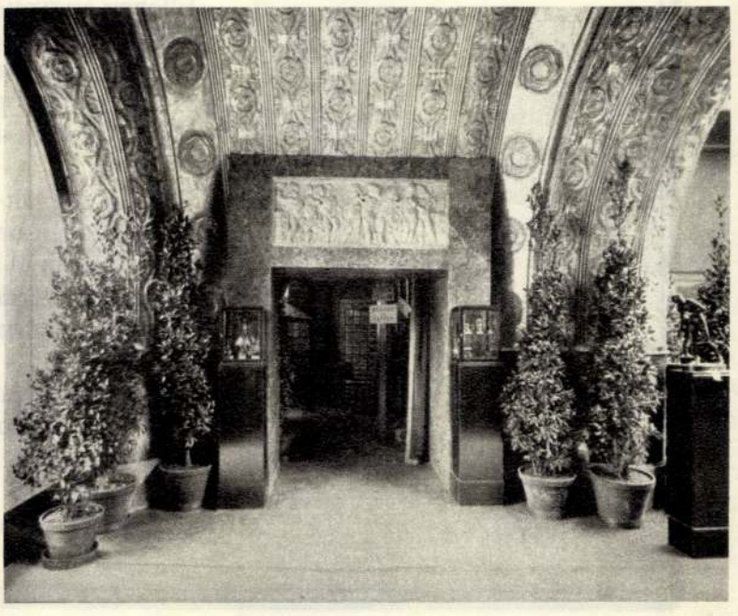

Fábri Péter versei

Epistola R. Á.-hoz

Épp tucat éve, barátom, az első látogatásnak.
Hány tucat év adatik még? Egy? Kettő? Lehet: egy sem.
Bántás-foltokkal lepecsételt régi barátság:
kopva kitűnik a fénye, de könnyebben szakad akkor.
Ez nem a hittől fénylő tervek igézte kamaszkor,
mégis rójuk az utcákat ma is, emberi mását
őrizvén tűnt állapotoknak: ahol ma a metró
zúg el alattunk, ott még villamoson döcögött két
eltűnt-s-itt-van-lény, aki voltál és aki voltam.
Még hatvanhatoson jártunk a Lukács uszodába,
még nem volt Komjádi, feszített víz meg effélék.
És ha a távoli Nagyvárad tér volt uticélunk,
végigvitt a hatos busz; azon sem volt panoráma-
-ablak még akkor; stuka járt a Körúton; a város
épül, látod, csak minket rombolnak a tűnő
évek, az áremelések, a musz-munkák, a kudarcok.

Meghalt Dédmama és Suri: töltve az űrt, mi mögöttük
támadt, élek tán e szobákban, mit csoszogásuk
tölt be ma is még. Épp ily mínusz-helyre kerültél,
hogy Nana elment; Zsófi kocsin tépett a halálba,
s nem vagy már, aki addig voltál. És Piri télen
éppúgy, százötvennel. S néznek a titkok egéből
holt nagyanyák s szeretők. És néma szemünkben az emlék.

Rójuk az utcákat, jelenünkben is úgy-ahogy otthon
volnánk tán, de az utcák visszasietnek a múltba.
Rójuk az utcákat, de szavunk elakadna, ha róluk
kéne beszélnünk — én is azért a papírnak idézem
tűnő életüket, míg tűnő életeinkben
napra nap újabb emlék-luk szakad; emberi mását
őrizvén tűnt állapotoknak, csöndesedően
járjuk az éjek üres Budapestjét; tudva a múltat.

Eos

Ellebeg angyali-könnyen az utca, no nézd, s vele tűnik
gépkocsi, járda, sofőr, gyalogos, kirakat, kukabúvár,
flaszter, nagymama, táska, szatyor, kapu és kapuoszlop,
műmárvány, gipsz, tégla, panel, szerelem, pofon, alvás,
ellebeg angyali-könnyen az utca a hajnali ködben.

Ellebeg angyali-könnyen az utca, a hársfa, platánfa,
lombkoronák örvényként szállnak a tünde magasba,
arcok válnak el arctalanuktól, s lepke-röpetben
szempillák verdesnek szárnyként, föl a magas égbe —
mind-mind elszáll csöndben; szökken az utca a ködben.

S így lebeg el majd létünk is; ma e hajnali álom.
Könnyen tűnünk mind, pihe-könnyen fúj el a szellő,
kellő órában jött szellő; nem vihar az! Mint
hajszálunk, úgy lebeg el az utca a ködben, a csöndben,
s így lebeg el, ha velünk lebeg el, mikor ellebegünk majd.

vészeti Múzeum nagy állami aranyérmét. Rövid idő múlva ott találjuk a társulat választmányi tagjai között. Az 1905-ös karácsonyi kiállításon ott áll a kapu előtt hatalmas, nemzeti öntudatot sugárzó Géniusz szobra; hermák az udvarban márványból és bronzból. De látható a Hauszmann-emlékérem is, amelynek egyik oldalát Stróbl Alajos, a másikat ő tervezte és mintázta bronzból, és ugyanezt elefántcsontból is.

Úgy érezte, hogy szobrászi tehetségét nagyobb alkotásokban is bizonyítania kell. Az 1902 és 1913 között többször kiírt Erzsébet-királyné emlékmű pályázaton a legkiválóbb művészek — így Fadrusz János, Stróbl Alajos, Zala György és Telcs Ede — vettek részt. A pályatervek legtöbbje sikerült alkotás, és magas díjazásban részesült, hogy miért nem valósították meg egyiket sem, annak indoklása nem ide tartozó feladat. Maróti már az első pályázaton — és azután több ízben is — fiatal művész létére jó helyezést, magas jutalmazást nyert. Az 1848—49-es magyar szabadságharc 1905. évi szobor-pályázatának zsürije a 18 pályamű közül megvásárlásra ajánl négyet. Az egyik Marótié.

⚹

Milánó városa 1906 tavaszán nemzetközi szárazföldi és tengeri közlekedési, valamint műipari kiállítást rendezett a Simplon-alagút megnyitása alkalmából. Maróti rendezésében — sajátos, ízes magyarsággal, de európai igényeknek megfelelő színvonalon — nemes mértéktartással jelenik meg iparművészetünk a kiállításon a szecesszió fénykorában. A művészetek nemzetközi vetélkedésének küzdőterén átütő erejű elismerést és tekintélyt vív ki magának. A siker jelentőségét fokozza, hogy az Osztrák—Magyar Monarchia korszakában nem volt könnyű önálló magyar diadalt aratni.

Kétségtelen, hogy a milánói kiállítás eredményeiben bennefoglaltatik sok kiváló magyar művész munkája. A rendező érdeme azonban letagadhatatlan. Amint egy olasz vélemény tükrözi: „Olyan monumentális érzéke kevésnek van, mint Marótinak, mértékletesen alkalmazott díszítményei hatásosak, rafinált elegancia van eszközeiben. Ez az architektúra a kiállítás egyik győztese."

A siker tetőfokán, a kiállítás harmadik hónapjában, az 1906. augusztus hó 3-ra virradó éjszakán azonban pusztító tűzvész martaléka lett a kiállítás. Úgy látszott, hogy a csapást nem lehet kiheverni, de alig néhány hét elteltével a kiállítás mégis újból megnyílott. A tűzvész hírére ugyanis Maróti és társai azonnal Milánóba utaztak, és megállapodtak az olasz bizottsággal, hogy október 4-ig halasszák el a nemzetközi iparművészeti zsürit, s így lesz idő az elpusztult magyar kiállítás helyett egy másik, retrospektív kiállítás megrendezésére, sőt egy új iparművészeti kiállítás létrehozására is. A magyar kormány a föltétlen újrarendezés mellett foglalt állást. Maróti pedig bravúros munkateljesítményével ismét elkészült határidőre. A főnixként feltámadt kiállítás bőséges erkölcsi és anyagi jutalmat hozott az országnak, de ugyanakkor Maróti részére is. Számos nagydíj, jutalom, kitüntetés között a legszebb elismerés: a milánói és faenzai képzőművészeti akadémia tiszteletbeli tagjává választotta a magyar művészt. Megemlítjük még, hogy a pécsi országos kiállítás 1908-ban, a bécsi Internationale Jagdausstellung 1910-ben, a torinói 1911-ben, a szófiai 1918-ban, a monzai 1923, és 1925-ben, a velencei kiállítás 1909-ben és 1925-ben mind megannyi dátuma Maróti sikeres működésének.

⚹

A milánói kiállítás idején határozta el a mexikói kormány, hogy Mexikóvárosban megépítteti a főváros nagyszínházát, a *Teatro Nacionalt*. (Mai neve: Palácio de Bellas Artes.) Az építészeti terveket Adamo Boari készítette, s csakhamar elkészült a vasváz. Boari a kormány megbízásából Milánóba utazott, hogy megfelelő művészt keressen a kiállításon a hallatlan költséggel épülő színház külső szobrászati munkáira és belső építőművészi kiképzésére. A nagy versengésben is annyira magára vonta a figyelmét jó architektúrába helyezett iparművészetünk, hogy Boari megkérdezte, ki tervezte a kiállítást. Számára ekkor még idegen volt Maróti Rintel Géza neve. A kormány nevében mégis rábízta az épülő színház teljes belső kiképzését és külső díszítését, minden pályázatot mellőzve, tekintet nélkül a költségekre. A több mint ezer férőhelyes színház hangversenytermet, vacsorázóhelyet, kávéházat is magában foglalt. Maróti mint építész, festő és szobrász dolgozott ezen a munkán. Mindaz, amit az épület kialakításához mint díszítőművész és belsőépítész hozzáadott, szintén magán viseli e művészeti korszak jellemző sajátosságait: szimbolikus tartalom, allegorikus kifejezésmód, nemesanyag-felhasználás és luxuskivitel. →

Anonymus szobrának kicsinyített másolata a milánói kiállításon

A velencei magyar állandó kiállítási épület terve

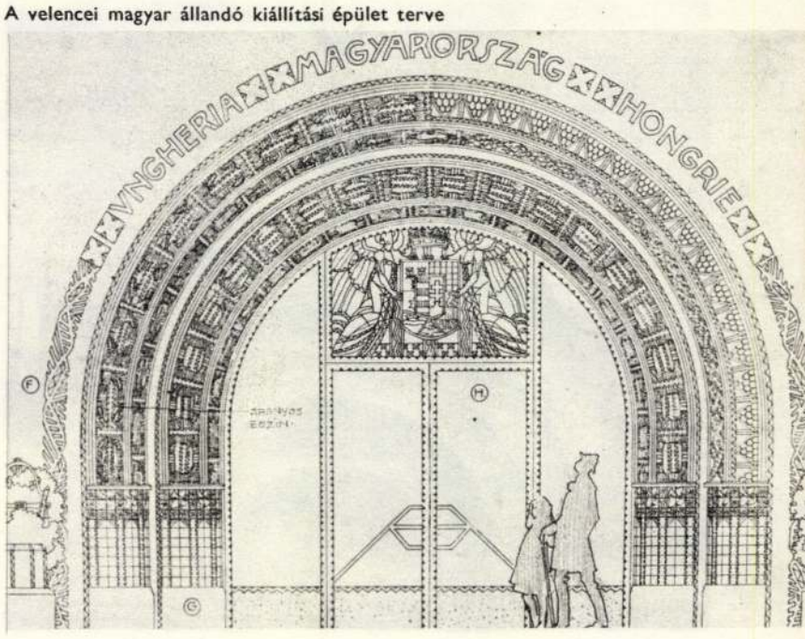

A központi díszcsarnok, illetve nézőtér üvegmennyezetének kartonjait (a kompozíció témája a kilenc múzsa, középen Apollo alakjával) magas létrán állva egymaga rajzolta. A kivitelezést Róth Miksa üvegfestő művész budapesti műhelyében végezték, és hatalmas ládákban szállították a mennyezet üvegszelvényeit Mexikóba. Az üvegmennyezet ma is megvan épségben; abban a teremben, amelyet díszít, a nemzetközi építészkongresszus ülésezett 1963-ban.

Maróti a színpadot elzáró vasfüggöny helyett vastag üvegfüggönyt tervezett, amely hátulról megvilágítva a mexikói vulkánok jellegzetes tájképét mutatja a Popocatepetl és az Iztaccihuatl körvonalaival. Az üvegfüggönyt — Maróti tervei szerint — az amerikai Tiffany-cég készítette el New Yorkban. A mintegy 470 ezer dollár értékű alkotás fényűző módon díszítette a belső teret. (Általában úgy él a köztudatban, hogy az üvegfüggöny terveit is Tiffany készítette. Hangsúlyoznunk kell: a tervrajz Marótitól való, erre vall a Budapesti Műszaki Egyetem birtokába került üvegfüggönyterv, melyet a többi, mexikói színházi részlettervvel együtt Maróti leánya, Bródy Lászlóné a műegyetemnek adományozott.)

Az üvegfüggöny varázsos hatása a sok színben tündöklő Tiffany-üvegkockák különféle színű átvilágításából ered. Állandóan húsz munkás dolgozott a mozaik kirakásán több mint tizenöt hónapon keresztül. Szállításkor kétszáz panelre osztották fel. A függöny bronzváza is Tiffany műhelyében készült. Minden lemez ezer különféle „favrile" üvegdarabot foglal magában. A 27 tonna súlyú függöny hidraulikus nyomással hét másodperc alatt teszi szabaddá a színpadot.

A *Teatro Nacional* épületén végzett munkákkal kapcsolatban ki kell emelnünk az opera kupolájának külső szoborcsoportját, amelynek mintázása — mint ahogyan a mexikói díszítőtervek jó része is — Maróti budapesti műtermében történt.

A belső kiképzés egyik fő ékessége pedig a mahagóni fából készült falburkolat, némiképp emlékeztet az akkori idők luxusóceánjáróinak belső kialakítására.

A mexikói színházépítkezés kezdetével körülbelül egy időben az olasz kormány — tapasztalva a magyarok feltűnést keltő sikerét a milánói kiállításon — telket ajánlott fel Magyarországnak Velencében egy állandó kiállítási csarnok létesítésére, azzal a feltétellel, hogy az épületet Maróti tervezze. Maróti eredeti kiállítási architektúrája mintául szolgált a milánói kiállítást követő több olasz vidéki városban rendezett kiállítás pavilonjához (a faenzai, toricelli, vicenzai iparművészeti kiállítás). A magyar kormány az építkezés művészeti részének lebonyolításával az Iparművészeti Társulatot bízta meg, mely felkérte Marótit a tervek elkészítésére. 1907-ben fogtak hozzá az építkezéshez az egy arany jelképes évi bérért kapott telken, és 1909. április 24-én megtörtént az ünnepélyes felavatás. Maróti az épület tervezésénél a falusi építészet elemeiből is merített. Rajta kívül még három művésznek jutott szerep az épület kialakításában: Körösfői Kriesch Aladárnak (külső mozaikok), Nagy Sándornak (üvegablakok) és Telcs Edének (szobrászati díszítmények). Állandó otthont nyert tehát a magyar művészet Velencében, a művészeti biennálék színhelyén. A 40-es évek elején egy szélvihar levitte a ház üvegtetőzetét. Az átalakított épület — Benkhard Ágoston műépítész tervei szerint, aki Maróti iránti megbecsülésből meghagyta a bejárati ívet eredeti formájában — 1958-ban nyílt meg újra, helyet adván a XXIX. Velencei Biennálénak.

*

Az 1910 körüli években kezdődött a budapesti bankpaloták építése. Ezekben az építkezésekben is nagy szerep jutott Marótinak: az ő műtermében készült az összes díszítőmunka, s kitűnő szakavatottsággal végezte a kőfaragást is. Nem alkalmazta öncélúan a díszítményt, hanem alárendelte az építészeti formának. (Hitelbank, Pesti Hazai Első Takarékpénztár: reliefek.)

Az első világháború nem akasztotta meg Maróti művészi munkálkodását. A Kriegspresse Quartierba (az egykori Osztrák—Magyar Monarchia sajtóközpont-

A mexikói nemzeti színház terve

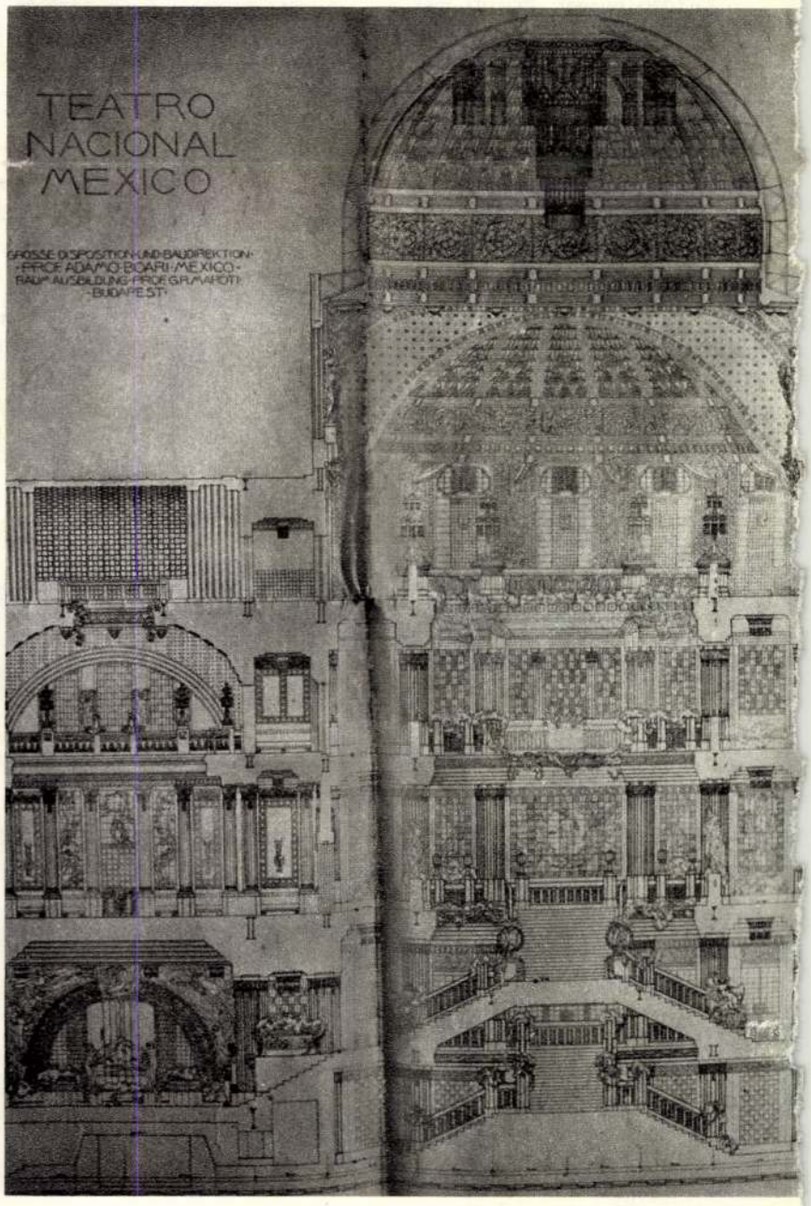

A színház kupolájának díszítő szobrai

jába) osztották be mint hadifestőt. Jó barátjával, Mednyánszky Lászlóval járt az orosz, olasz, majd az ázsiai török fronton.

A közel-keleti fronton szerzett benyomásai, valamint behatóan tanulmányozott régészeti és vallástörténeti tanulmányok alapján jött létre nagyszabású rekonstrukciós terve Salamon király jeruzsálemi templomához és annak legendás hírű aranyedényeihez. A háború alatt és a keleti útján készült rajzokból, valamint a Salamon-templom terveiből Londonban is rendezett kiállítást. A British Museum is vásárolt ebből az anyagból grafikai gyűjteménye számára. Egy egyiptomi—görögországi tanulmányútja alkalmával színes krétarajzsorozatot készített, amelyet később Amerikában, műteremkiállítások keretében is bemutatott. E tájkép jellegű színes krétarajzokból szép kollekció jutott a budapesti Iparművészeti Múzeumnak.

Az első világháború után feladta dekoráció-műtermét, melynek munkásait és a bevonultak hozzátartozóit vagyonából fizette a háború alatt. Ez felemésztette minden pénzét. Kénytelen volt szép, műkincsekkel teli lakását is feladni, és kétszobás lakásban meghúzódni családjával.

1918-ban megbízást kapott a csepeli Munkáskaszinó részére két nagyméretű falfestmény elkészítésére. A Csepeli Művelődési Otthon hatalmas termét ez a két kompozíció díszíti.

A Tanácsköztársaság idején felejthetetlenné akarták tenni 1919. május 1. megünneplését, és több művészt mozgósítottak, hogy műveikkel emeljék a budapesti ünnepség fényét. Maróti a Városliget díszítését tervezte és irányította. A Városligeti-tó sekély vizét lecsapoltatta, hogy művészi és festői szigetcsoportot építsen a vízzel újra feltöltött tó közepére.

*

Egész életre való barátság fűzte a világhírű finn építészhez, Eliel Saarinenhez, akinek finnországi házában már a háború előtt is sokat időzött abban a baráti körben, amely tagjai közé számította Axeli Gallén Kallelát, a festőt, a zeneszerző Jan Sibeliust, a svéd festőt és grafikust, Anders Zornt stb. Közülük többeket hazánkba vonzott Maróti szeretereméltó egyénisége. Saarinen baráti köréhez tartozott Maxim Gorkij is, akit még 1913-ban Saarinenékkel együtt egy olaszországi közös út alkalmával meglátogattak capri házában. Saarinenék többször voltak Marótiék zebegényi házának vendégei.

A 20-as évek elején erősen foglalkoztatta a *Magyar Stadionváros* terve, amely a Lágymányos lecsapolt, parlagon heverő nagy területeire készült. Stadionvárost és állandó kiállítási épületeket képzelt ide. A kiállítási csarnokok emeleteire diákszállókat tervezett, melyekben a diákok ingyen kapnának lakást, a kiállító ipar és kereskedelem segítségével. A nagyszabású építkezések kora hosszú időre lezárult, a terv nem valósult meg. Megemlítjük azonban, hogy napjainkban a Műszaki Egyetem diákszállóinak épületei, valamelyest hasonló koncepcióval, ezen a területen emelkednek, utólag igazolva Maróti elgondolását.

Mivel a tengerentúli megvalósult terveit nem láthatta, elfogadott egy kínálkozó meghívást az Egyesült Államokba. Művészeti főiskolavárost terveztek Detroitban, a Cranbrook Schoolt a Bloomfield Hillsen. A meghíváshoz Saarinen révén jutott, aki az iskolavárost tervezte. Marótinak az épületek szobrászati díszítését kellett elvégeznie. Ezzel kezdődött működésének amerikai korszaka: 1926-ban átköltözött Amerikába, Detroitba, és ott élt 1932-ig. E néhány év alatt jónevű műtermet rendezett be. Hírneve rohamosan szárnyra kapott, működését az amerikai sajtó, de a szakirodalom is számon tartotta, s a közönséget pontosan tájékoztatta utazásairól, elkészült munkáiról. Amerikai fogalmaknak megfelelő gyorsasággal készült el alkotásainak egész sora. Tőle származnak a detroiti Fisher Building árkáddíszei, a mennyezetdíszek és a bejárati bronz szobordíszek, gránit faragványok. Maróti készítette az Albert Kahn-féle építkezések díszítőterveit, a detroiti Hudson Motor Co, a Detroit Times Building és a chicagói Foreman Bank Building mennyezetképeit is.

1932-ben készült a chicagói Radio City mozaikpályázatra a budapesti Iparművészeti Múzeumban őrzött 314×59 centiméteres tervrajz, amely művelődéstörténeti ritkaság, ugyanis — tudomásunk szerint — művészi alkotáson először itt szerepel a „television" kifejezés, a telekommunikációnak a sajtóval, rádióval egyenértékű fogalma, a léghajózás, a repülés, a vasút és az autó társaságában.

A. Kahnnal együttműködve jött létre a Detroit melletti Belle Islen álló Livingstone Memorial. A világítótorony oszlopának márvány és bronz szobrászi munkái Marótitól valók, mint ahogy Livingstone domborművű portréja is a torony egyik oldalán. Kahn ritka képességű, sokoldalú és kulturált művésznek tartotta őt. Marótit a Michigan Society of Architectes is tiszteletbeli tagjává választotta.

Elismerték, ünnepelték, munkájáért nagy összegeket kapott, mégis ismét hazajött, noha ekkor már sok mellőzést, igazságtalanságot kellett elszenvednie saját hazájában. A mellőzés keserűségében csak szeretett zebegényi házában dolgozgatott még sokat kedvenc témáin. (Egy vaskos kéziratköteg maradt fenn ebből az időből.)

1940 novemberében megbetegedett és hosszú szenvedés után 1941. május 6-án meghalt. Budapesti síremlékéül egyik régi alkotása, a monzai kiállításon 1923-ban *Harmónia* név alatt bemutatott — más néven: A szférák zenéje — carrarai márványból faragott relief szolgál. Hatalmas szárnyakon emelkedni látszó nőalak tekint le parányi embercsoportokra, szárnyalásával mintegy föléjük emelkedve. Az emlékművön ezt olvashatjuk: „Szerette a szépet — kereste a jót, sokat küzdött — sokat dolgozott, nagy sikerek, nagy csalódások után — csendesen megpihent."

Salamon király jeruzsálemi templomának rekonstrukciós terve

Maróti Géza egyik akvarellje. 1930

FRANK JÁNOS

Itt járt Ludwig

Egyetemes művészet 1960 után

Jól-rosszul kiismerem magam Bécsben, de a IX. kerületben eddig még nem jártam. Bizonytalanul bolyongtam a könyök alakú *Porzellangassén* — később olvastam, hogy Duna-ág volt valamikor —, a városrész emlékeztet a mi IX. kerületünkre, ott is olyan ferencvárosi, négyemeletes, szürke bérházak vannak. Egyszerre csak felbukkant a barokk *Liechtenstein*-palota, a *Modern Művészet Múzeuma*. A palota építéstörténete még nincs tisztázva, számunkra érdekes adat, hogy *Martinelli* is dolgozott rajta. Fiatal múzeum ez, alig négy éve, hogy *Peter Ludwig* nyugatnémet gyáros elhatározta: az *aacheni* és a *kölni* gyűjteménye mellett Bécsnek is ad — letétként — egy modern képzőművészeti kollekciót. Az osztrákok elfogadták az adományt, képzőművészeti múzeummá alakították a Liechtenstein-palotát — tetemes évi ellátmányt is biztosítottak —, azonban a homlokzatot, de még a belső tereket is érintetlenül hagyták. Így együtt él a XVIII. és a XX—XXI. (?) század.

A korhűen megtervezett, rendbe hozott parkban az amerikai *Nancy Graves Miocén szkeletonja*, ez az óriás, acélból és más anyagokból készített őslény fogad. A palota előcsarnokában pedig a francia *Saint-Phalle* életnagyságnál jóval nagyobb, tarka, polietilén szoborkettőse, a mázsásra hízott *Zabáló mamák*. Több mint humoros, ironikus ez a két hölgy a valódi márvány padozatra állított álcukrászdai asztalkájuk mellett.

Valódi presszópadon ül, lerobbant asztal előtt, az amerikai *Segal* miniszoknyás, hófehér gipszlánya; az ugyancsak amerikai—görög *Christo* három nőt — három kirakatbabát — csomagolt áttetsző nylonlepedőbe — ismeretes, hogy ő, csaknem nyílt allegóriával mindig, mindent beburkol —, az egyik báb hegyes orrú körömcipője majd' kiböki a fóliát. Az amerikai *Sarkasian* egész falat betöltő monumentális akril képe fekete-fehér fotót idéz. Egy elhanyagolt, ócska faház — inkább kunyhó — homlokzatán szerszámok, ablakkeretek, biciklikerék mellett vedlett ruhák száradnak. Lomok parádéja. A sok lehangoló rekvizitum egyenletesen, szövetként

Műcsarnok I. terem: Jean Tinguely (Svájc): Félbarokk (1960), vashulladék, gumicső, elektromos motor, 240×85×70 cm

Műcsarnok I. terem, a falon: Andy Warhol (USA): Mick Jagger (1975), 10 kollázs és szitanyomat. Méret egyenként: 127×94 cm; előtérben: Daniel Spoerri (NSZK): Realitás és fikció (1965); tükör, fa, cipők, bolyhos szőnyeg, 116×110 cm

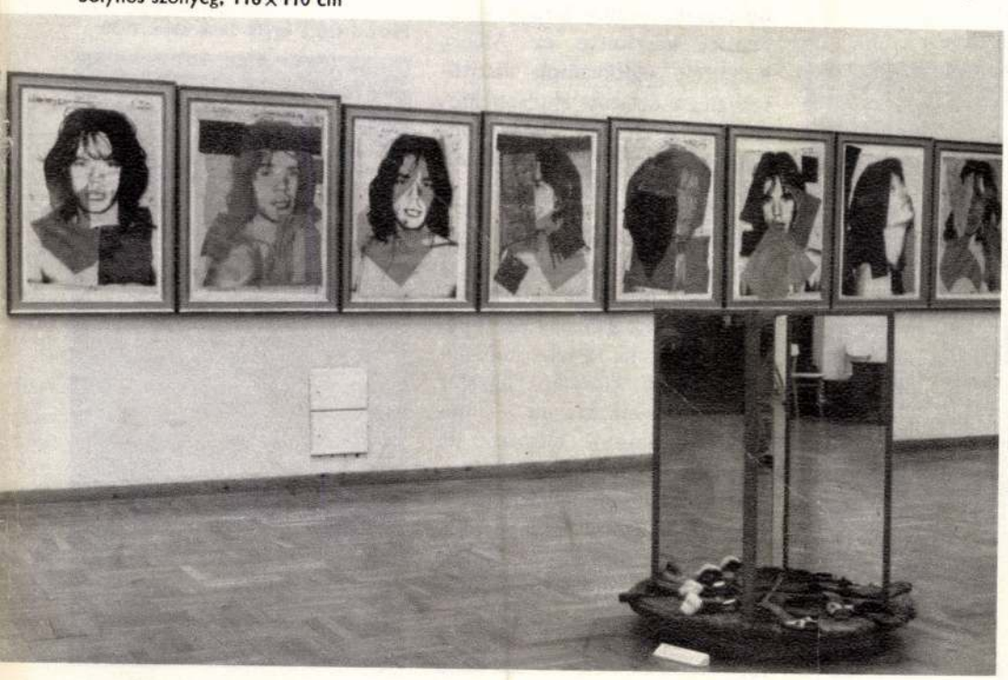

Műcsarnok III. terem: Robert Kushner (USA): Cincinatti (19… gassága: 300 cm; Miriam Saphiro (Kanada—New York): Könn… Joe Zucker (USA): Merlin, a lovag fénylő fegyverzetben. Ho…

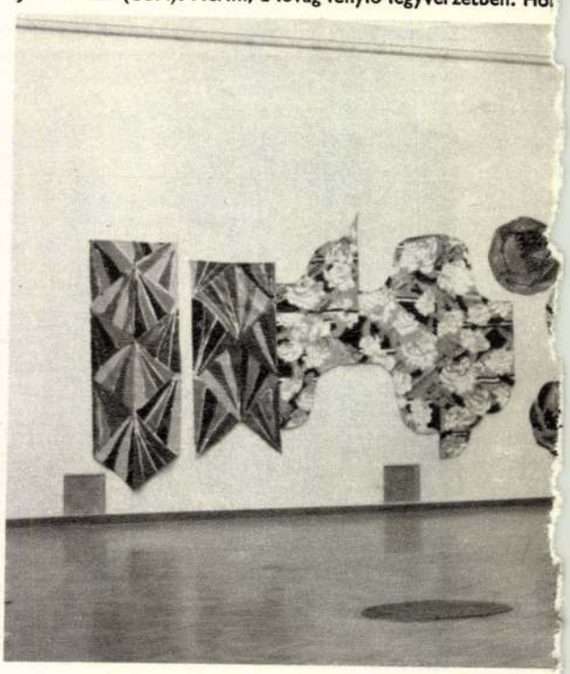

MARÓTI Géza építész
Vasárnapi Hírek 1993. febr. 14

Percek, percentek, perecek

Tévére kacsintó filmek

A magyar filmszemle utolsó napján, kedden, délután öt és hat óra között az egyik vetítési helyről siettem a másikra. A Vígszínház melletti Szindbád moziban a dokumentumfilmeket és a kísérleti játékfilmeket vetítették, azokat tehát, amelyek két kisteremnyi néző érdeklődésére tarthatnak számot. A Nyugati pályaudvarral szemközt, a Metró moziban pedig azokat az egész estét betöltő játékfilmeket vetítették, amelyek a nagyterembe valók.

A pesti körúton zsúfoltság. Az utcai árusok zoknit kínálnak (olcsón), könyvet (darabonként harminc forintért), olasz flanelinget (drágán); az aluljáróban egy ájtatos zenekar egyházi dalokat ad elő, arrébb dél-amerikai együttes az indiánfolklórral próbálkozik (a nyitott hegedűtokba hullanak a fillérek); a Skála-Metró előtt neonbetűk villogtatják az órát meg a perceket. Olyan az egész, mint bármelyik nyugati nagyvárosban. Csak egy kicsit kopottabb az utca, csak egy kicsit fáradtabbak az emberek. A két vetítőhely között egyébként semmi sem mutatta, hogy ezekben a napokban a hazai filmszakma legfontosabb eseménye zajlik. Vajon mit tudtak róla a mindennapi gondokba belefásult járókelők?

A huszonnegyedszer megrendezett filmszemle e sorok íróját emlékezteti egy falusi nagygazda végső erőfeszítésére. Ő maga már megöregedett, földjeit szétparcellázta a gyerekek között, jelzáloghitel is terheli a megmaradt birtokot, a bank bármikor küldheti a végrehajtókat. A mindenéből kikopott nagygazda viszont még egyszer igyekszik megmutatni a falunak, hogy ki is ő valójában. Kölcsönkéri az eszcájgot, sátrat húz az udvarban, leöleti a szárnyas jószágot, vendégeket hív. A legszűkebb rokonság eljön, tulajdonképpen jól is érzi magát, a falu azonban nem vesz tudomást a vigalomról. Nem tüntet a távollétével, csak éppen *közönyös*: a helyi közösség életében a hajdani nagygazda már nem oszt és nem szoroz.

Körülbelül ugyanez a helyzet a magyar filmmel. Ehhez képest majdhogynem másodlagos jelentőségű, hogy az egyes vállalkozások *miként tükrözik a mai magyar valóságot*, a rendszerváltoztatás ellentmondásait, az átlagosnál is kiszolgáltatottabb gyerekek és öregek, a kisebbségi cigányok és a kisebbségi értelmiségiek sorsát. Ehhez képest majdhogynem mellékes, hogy láttunk jó filmeket és láttunk rossz filmeket. Ehhez képest az is csak módjával szívderítő jelenség, hogy szemlátomást izmosodik a középnemzedék. Ez megmutatkozott a díjazásban, elvégre két negyven körüli rendező, *Szabó Ildikó* és *Almási Tamás* vitte el a pálmát. De abban is, hogy *Molnár György* csinált egy szép filmet *Esterházy Péter* gondolatai alapján (Anna filmje), nemzedéktársa, *Sántha László* Kutyabaj címmel elkészítette a rendszerváltás groteszkjét, *B. Révész László* pedig egy közösség, a Ruszt-féle Független Színpad szívszorító krónikáját. Mindez a lényegen mit sem változtat: *a magyar film nem oszt és nem szoroz.*

75, 68, 53, 62, 45, 70, illetve: 52, 45, 50, 55, 60, 56, 43. A rejtélyes számok játék- és dokumentumfilmek időtartamát jelzik. Ha van biztató jel, akkor ez az. A számsor ugyanis azt sejteti, hogy hosszas tusakodás után a magyar filmesek *leszámoltak egy illúzióval*. Egyre kevésbé gondolják, hogy műveikkel eljutnak a mozikba. Immár nem a perecesnénik nyomorúságos jövedelmét szaporítják, hanem két hírműsor és hirdetési blokk között karosszékben próbálják tartani a tévé-előfizetőt. A mindenevő dobozban szükség van a töltelékanyagra — miért ne legyen az eddig megszokottnál *tartalmasabb*? S a különböző tévés műhelyek mostanában hajlandók százalékosan beszállni a filmes produkciókba. A két rokonszakma képviselői *egymásra szorulnak*, s ezt most már be is látják.

A nagygazda kikopott ugyan a faluból, de a gyerekei között akadnak talán olyanok, akik viszik még valamire.

Zöldi László

Kedvencek Velencében

Velence legpatinásabb színháza, a Fenice volt e napokban az első állomása annak a koncertsorozatnak, amelynek — a tervek szerint — Európa több nagyvárosa, köztük Budapest is otthont ad majd.

Megfigyelők egész serege: lemezcégek, ügynökségek, operaházak képviselői, menedzserek és természetesen újságírók érkeztek Londonból, Stockholmból, Berlinből, Milánóból, hogy jelen legyenek a *Pianisti non solo* című rendezvény megnyitóján. *Elmar Zorn*, az ötlet atyja, a hangversenyek művészeti vezetője szabad kezet adott az előadóknak. Ezúttal azokat a darabokat játszhatták el, amelyek személyes kedvenceik közé tartoznak. *Martha Argerich* és *Nelson Freire* Bartókot választott, és hatalmas, megérdemelt sikert aratott. *Afanaszjev* és *Suhanov* Brahms-átiratokat hozott magával, *Economou* Ravelt játszott Argerichcsel. Az új tenorcsillag, *Corneliu Murgu* Puccini-melódiákkal szaggatta a nemzetközi közönség szívét. A hely szelleméhez illően könnyed, üdítő hangulatban folytak a koncertek, művészek és nézők drukkoltak az új fesztivál sikeréért, amely nem is maradt el. Legközelebb *Milánóban*, a szervezők szándéka szerint a Scalában rendeznek hasonló hangversenyeket, majd Berlin, Lipcse, London, Ulm után a budapesti világkiállításon.

Szabó Csilla

Tárlatunk

Szabó Zoltán: Akt (1980)

Tehetségek tanyája

Legendás ház a *József utca 37.*, a fővárosi VIII. kerületben. Művésztanya attól a pillanattól, hogy *Maróti Géza*, az építész-festő itt dolgozott 1901 és 1920 között. Ő tervezte a velencei biennálé állandó magyar pavilonját, a mexikói operaház kupoláját. Jött a többi festő, szobrász, építész, s a sor ma is töretlen. E ház olyan atmoszférateremtő hely volt és maradt, ahol nemcsak a közös munka, hanem alkotó beszélgetések inspirálták a művet és a barátságot. Megfordult e helyen *Mészáros László* és *József Attila*, itt rajzolta meg az állatkerti pavilonok alaprajzát és díszítéseit *Kós Károly*, itt mintázott, itt festett *Gádor István, Grantner Jenő, Meggyeri Barnabás, Pátzay Pál* és *Vígh Tamás*.

A konstruktivitás két élő változata teszi hatékonnyá *Gerzson Pál* balatoni látomását és *Plesznivy Károly* emlékezetes színösszhangú szőnyegét, melyhez *Várady Sándor* lendületes plasztikája társul.

Nagy pillanat volt, amikor *Ferenczy Béni* alkotott itt 1949-től 1956-ig, e házban mintázta Babits síremlékét a köztérre került „Ülő nő"-t és a „Pilinszky"-portrét.

A jogfolytonosságot a *Martsa család* példázza. *Martsa István*, aki negyven szobrával, emlékművével jelen van az egész országban, haláláig a József utca 37-ben dolgozott, fivére *Martsa Alajos* is évekig tartózkodott e minőséget létrehozó hajlékban, itt cseperedtek művésszé Martsa István gyermekei, *Balázs* és *Piroska*. Feleségéé, *M. Szűcs Ilonáé* az érdem, aki szervezte a kiállítást — mely még ma látható a Vigadó Galériában —, s nemcsak jeles festményével van jelen: ő írta a katalógus előszavát, s a hasznos, tömör életrajzokat, emléket állítva a mártír *Cserepes Istvánnak*, érintve az itt pergő olyan életműveket is, melyeknek szerzői *Csorba Géza, André Kertész, Végh András* és sokan mások.

Losonci Miklós

Vasárnapi Videó

A hétalvó

Woody Allen alkotói aranykorszakából való az 1973-as A hétalvó (Sleeper), mely mostanáig elkerülte Magyarországot. Ekkor már túl volt a Játszd újra, Sam! forgatásán, de négy évvel még megelőzte a szenzációs Annie Hallt. Woody ezúttal egy sajátságos jövőképet vetít elénk. A főhős — akit természetesen ő maga elevenít meg — egy orvosi műhiba miatt éppen kétszáz évet alszik át, s a 2173-as esztendőben élesztik fel. E különleges világban házirobotok szolgálják ki az embereket, a zöldségek és gyümölcsök hatalmasra nőnek, a szerelem ismeretlen fogalom, s a szexuális vágyakat is egy különleges gép elégíti ki, másodpercek alatt. Furcsa szituációkba helyezi magát az író-rendező, hogy nagyot mókázva próbáljon feleletet adni életünk hétköznapi és filozofikus kérdéseire. A humorral és ötletekkel teli történet olykor chaplini burleszkjelenetekkel lassul is, ám ez a műfajhoz — vagyis Woody Allenhez — szokott néző számára cseppet sem zavaró. Mint ahogy az sem, hogy színésztársa itt is akkori élettársa, Diane Keaton, akit költőnőként sikerül megismertetnie a szerelem érzésével. Mily véletlen, kétszáz évig pihentetett hősünk egy lázadás kellős közepébe csöppen bele, s hiába próbálják átmosni, átprogramozni agyát, ő tudja, hogy a teljhatalomra törő diktátor ellen kell felvennie a küzdelmet. (InterCom)

(F.)

(A videótékák újdonságairól és filmsztárjairól bővebben a Video Magazinban olvashat!)

A paradicsom meghódítása

Kolumbuszt felfedezte a filmgyártás. Az elmúlt ötszáz év egyik legnagyobb kalandora egyszerre két rendezőt és producert csapatot is megihletett. *John Glen* műve, a Kolumbusz, a felfedező, ifjúsági kalandfilmmé züllesztette történetét, s *Marlon Brandóval* együtt megbukott mind külföldön, mind idehaza. *Ridley Scott* rendező, a francia és a spanyol kulturális minisztérium támogatásával már komolyan vette a történelmet, s 45 millió dollárt elköltve alkotta meg százötven perces filmeposzát, *1492 — A paradicsom meghódítása* címmel.

A *Gérard Depardieu* alakította Kolumbuszban egy akaratos, keménykezű embert ismerhetünk meg, aki nemcsak a pénzt tudja kiharcolni elméletéhez és expedíciójához, hanem aki a meghódított területek legfőbb uraként küzd a bennszülöttek és a hódítók közötti béke meg-

emberi kapzsiság, önzés és uralkodni vágyás miatt csak ideig-óráig folytatható sikerrel, arról már nem a felfedező tehet. Az operatőri és rendezői igényességet tükröző festői képekből rajzolódik ki e fél évezredes történet, amelynek középpontjában nem a felfedezőút áll, hanem elsősorban Kolumbusz életének sikerei és tragédiái az 1492-es történelmi esztendőt követő évtizedben.

Hogy ezekről az évekről nem tud túlságosan sokat az utókor, az e filmből is kiderül. Az élettöredékekből összeállított események, valóságdarabok kitalált szituációkkal bővülnek, ám még így sem eléggé sodró lendületűek.

A kiváló díszlet és a korhű ruhákban feltűnő statiszta köznépáradat hihetővé teszi a megjelenített kort, mely mintha részben a cselekményt is pótolni lenne hivatott. (Guild)

Az emlékezet forrásai

A király, a függőágyban szállított turista, az arisztokrata szalon dámái, a szívtipró bikaviador, a fáradt arcú halászleány megörökíttetett, s látható százhúsz fantasztikus felvételen a Néprajzi Múzeum kiállításán, melyet február 4-én nyitott meg Spanyolország magyarországi nagykövete.

Ezt a kiállítási anyagot a fotózás felfedezésének és elterjedésének százötvenedik évfordulója alkalmából válogatták a spanyol külügyminisztérium támogatásával, azzal a szándékkal, hogy a világ még jobban megismerhesse a gazdag kultúrájú országot.

Az emlékezet forrásai — ezt a címet adták a tárlatnak. Európa számára Spanyolország elsősorban természeti kincseivel, történelmi emlékeivel, dinamikus fejlődésével érdemel figyelmet. Milyen volt a múlt? E nagyszerű válogatásból megismerhetjük.

Józsa Ágnes

Az olvasó írja

Nincs ellentmondás

B. P. tanár megjegyzést fűzött a február 7-i lapszámunkban egy Görgey-kötettel kapcsolatos cikkünkhöz. Ebben ugyanis az a kérdés hangzott el: „Hogy jelenhetett meg a hivatalos szemlélettel ellentétes nézeteket valló könyv?" (Mármint a rendszerváltozás előtt.) — Levélírónk megjegyzése: „Annak idején az 1960-as évek végén vagy a 70-es évek elején hónapokig adták a Madách Színházban Németh László Az áruló című, Görgey-barát színművét Bessenyei Ferenccel a főszerepben. Az úgynevezett kemény diktatúrában." — Igaza van, de ez nem mond ellent az írásunkban föltett kérdésnek.

Jelentkező unió

Annak a kérésnek a kíséretében, hogy maradjunk továbbra is objektív és toleráns lap, velünk közölte először a budapesti *Szombati Miklós*, hogy megalapították az Új Demokrata Uniót. Szervezetek nyilatkozatait nem szokásunk közölni, de a lényegét leírhatjuk: az új alakulat — érzékelve a belpolitikai feszültséget, az emberek kiábrándultságát — kész együttműködni mindenkivel, aki a haza és népe javát akarja szolgálni. Az unió — mint azt az ideiglenes ügyvivő levelében leírta — demokratikus, türelmes, megértő szervezetnek valja magát, nem kenyere a szájtépés, a sárdobálás, a fröcskölés. Hiszi, hogy létezik tisztességes politizálás hazánkban.

Egy-két mondatban

Köszönjük a bizalmat, de sajnálatunkra a budapesti Fodor Zoltánnak sem tudunk segíteni abban, hogy visszakaphassa a júliusi botrányba fulladt Aida-előadásra vásárolt jegyek árát. Mint azt több bizakodó cikkünk után a január 10-i számunkban már lehangoltan megírtuk, úgy tűnik, hogy a nézők költségeit senki sem téríti meg.

● A csornai Arany János Általános Iskola igazgatójának kérésére közöljük január 24-én megjelent riportunk helyszíne, a Komplex Általános Iskola címét: Budapest X. kerület, Gém u. 5—7.

A Királybé Izébéla Kör felhívása

Névadónk, akire egyúttal fel is nézünk: Királybé Izébéla. Büszkék vagyunk rá és ennek szellemében alakítottuk meg a róla elnevezett Királybé Izébéla Kört.

Mozgalmunkat az hozta létre és keltette életre, hogy nyakrafőre tapasztaljuk, miként sértik meg a magyarság érdekeit magukat kompetensnek tartó, túldimenzionált politikai potentátok (például Király B. Izabella). Keserűen kell látnunk, mennyire elszaporodtak a magyar néplélektől idegen megnyilvánulások, úgymint toleranciahiány (például Király B. Izabella), kirekesztés (pl. Király B. Izabella), idegengyűlölet (pl. Király B. Izabella), a magyarság fogalmának kisajátítása (pl. Király B. Izabella) stb. (pl. Király B. Izabella).

Ezért mi, a Királybé Izébéla Kör szárnyra bocsátói felhívunk minden normális embert (fajra, nemre, korra, pártállásra, nemzetiségre, keresztnévre és felekezetre való tekintet nélkül), ha valahol a magyarság érdekeit és büszkeségét sértő kijelentéseket hall vagy lát — lásd: mint fenn — ne írjon nekünk feljelentő leveleket, csak jól jegyezzen meg mindent, és a biztonság kedvéért írja be az előjegyzési naptárába, vagy pittyegje be a menedzserkalkulátorjába.

Aki csatlakozni kíván a Királybé Izébéla Kör felhívásához, vagy egyszerűen csak erkölcsileg kívánja támogatni, az megteheti a Kurír—Elefánt címén: 1525 Budapest, Pf. 72.

A Királybé Izébéla Kör Ügyvezető Bizottmánya

Vendéglői buszjárat

Eredeti angol emeletes

Hegedűs Béla, a közismert és híres éttermei, jó konyhái miatt sokat emlegetett budapesti vendéglős — szokásához híven — fokozza a tempót, és ha lehet, még egy lapáttal rátesz vendégcsalogató ötleteire. Az talán sokak által ismert, hogy a Valentin-napi ünnepségek hazai kultuszát évekkel ezelőtt ő támasztotta fel azzal, hogy a Két Medve és a Lugas étterembe mulatni hívta kedves barátait — késő délutántól hajnalig. Nos, a mai Valentin-napi ünnepsége immár negyedik a sorban, és alkalom arra, hogy amolyan leltárt vonjunk Bellóval, akit ezennel az eseményhez illően átkeresztelünk Hegedűs Béla Belló Valentinra.

— Első összejövetelemen még csak néhány százan jöttek el, most — remélem, nem túlzó az optimizmusom — ezernél is több vendégre számítok. Minden esztendőben így köszönöm meg törzsvendégeimnek, konyhám híveinek, hogy hűségesek hozzám. Én is hűséges vagyok hozzájuk, és nincs nagyobb öröm, mint az, hogy e jeles napon körbevesznek. Bevallom, kicsit nehéz a dolgom, mert évente újabb és újabb meglepetést várnak tőlem. Az idén bolygó hollandit játszunk, mert három étterem is várja tárt kapukkal és tele asztalokkal a vendégkoszorút. De a kényelemre adni kell, így aztán egy emeletes angol buszt közlekedtetek ingajáratban a vendéglők között. Természetesen a buszon is mindenféle jóval kínáljuk az utasokat. A legfontosabb: Belló és a Valentin-ünnepség emléke egy esztendőn át kitartson.

K. D. P.

● Újfajta oktatás kezdődik az idén a Pécsi Orvostudományi Egyetemen: diplomás ápolókat képeznek. Az egyetemen ősztől nyolcszáz, a korábbinál jóval több hallgató fog tanulni.

Két tucat irodában kérhető

Támogatott üdülés

Februárban már 24 helyen — főként a szakszervezetek megyei házaiban és néhány nagyobb üdülőben —, valamennyi megyeszékhelyen jelentkezhetnek azok a jogi személyek megbízólevéllel vagy készpénzzel, akik munkatársaik pihenéséhez támogatási utalványt szeretnének adni. Ha nincs olyan emberük, aki mindezt intézze, az sem lehet akadály. Ugyanis elegendő az üdülni vágyó dolgozóinak névre szóló, hivatalosan aláírt, bélyegzett megbízólevéllel ellátni. Ezt kiadhatja az intézmény gazdasági vagy az érdekvédelmi szervezete is.

Nem eléggé köztudott még, hogy az intézményeknek dolgozóik helyett csak meg kell előlegezni a támogatási utalványok értékének 50 százalékát. Pénzükhöz azonnal hozzájutnak, ha az utalványokat továbbadják munkatársaiknak, akik annyiszor 1000 forint személyijövedelemadó-mentes támogatásban részesülnek, ahány utalványt kaptak. A támogatásra egyetlen kötelező szabály érvényes: a hozzájárulás nem haladhatja meg a részvételi jegy árának felét. Ha valaki például február 18-tól az egyik legkedveltebb hegyvidéki pihenőházban, az összkomfortos *szilvásváradi Hotel Szilvásban* másodmagával 7 éjszakát szeretne félpanziós ellátással eltölteni, annak 10 000 forint helyett csak 5000 forintba kerülhet az üdülése, mivel 50 százalék támogatást élvezhet.

Felhívjuk a pihenni vágyók figyelmét, hogy a két tucat értékesítési irodában február 22-től már a második negyedévre is lehet támogatási utalványokhoz jutni. A második negyedévi előkészületek miatt a 23 vidéki iroda február 17-18-án és 19-én szünetet tart, míg a fővárosi főiroda február 19-én lesz zárva.

Az eddigi tapasztalatok alapján sikeres az új üdülési rendszer premierje, a visszajelzések szerint a pihenni vágyók kedvezően fogadták a rászorultsági alapon igénybe vehető differenciált támogatást. Az érdeklődés folyamatos, legtöbben — érthetően — a fővárosban, a VI. Dózsa Gy. út 84/b. földszintjén található értékesítési irodát keresik fel, ahol még a február második felében, valamint a márciusban kezdődő turnusokra is nagy a kínálat hegyvidéki, valamint gyógyhelyi üdülésekből. Különösen sok kispénzű nyugdíjas kereste fel az irodát. Közülük sokan nem egyszer 7, hanem kétszer 7 éjszakás pihenésre jelentkeztek; ilyenkor a második hétre is igénybe vehető a támogatás. A gyógyhelyek a legkeresettebbek: *Bük, Debrecen, Eger, Gyula, Hajdúszoboszló, Hévíz, Szeged, Zalakaros.* Ezen nem is csodálkozhatunk, ha tudjuk, hogy gyógyüdülőkben ilyenkor sincs holtidény, mert mindenütt működnek a különböző hőfokú fedett fürdők és kezelőhelyiségek.

Végül közreadjuk az újaban megnyílt értékesítési irodák címét és telefonszámát:

3530 Miskolc, Mindszenti tér 3. III/304. Tel.: 06 (46) 352-411

3100 Salgótarján, Fő tér 1. II/21. Tel.: 06 (32) 17-244

9023 Győr, Csaba u. 16. Tel.: 06 (96) 11-066

9700 Szombathely, Széchenyi u. 4-6. Tel.: 06 (94) 12-794

4400 Nyíregyháza, Szabadság tér 11. Tel.: 06 (42) 12-344/125 (csak keddi napokon)

8900 Zalaegerszeg, Kosztolányi tér 6. II/51. Tel.: 06 (92) 11-100/15 (csak keddi napokon)

8200 Veszprém, Budapesti u. 8. III/3. Tel.: 06 (80) 28-455/42 (csak csütörtöki napokon)

5600 Békéscsaba, Andrássy u. 12. Tel.: 06 (66) 445-745 (csak csütörtöki napokon)

Bányai János

Íztanoda

A konyhabirodalmak tájékán is vannak taktikai egyeztetések, itthoni és külföldi tanulmányi kurzusok. Egyetlen célt szolgálnak mindezek: jelen lenni a szakmában, ellesni híres mesterektől a legjobb fogásokat.

Mindez azon a fejtágítón hangzott el, amit a Pannonia Hotels Rt. szervezett a céghez tartozó szállodák konyha- és teremfőnökeinek az elmúlt napokban. *Dr. Harbula Gyula,* a részvénytársaság vezérigazgatója elmondta, hogy az Olimpia Hotelban és a Kereskedelmi és Vendéglátó-ipari Főiskola tankonyháján szervezett négynapos továbbképzés egyik célja volt a modern táplálkozástudományi irányzatok megismertetése a hazai szakemberekkel. Húsz, válogatottan jó ízvarázsló *Lukács István* többszörös Oscar-díjas szakács vezetésével egyebek között a bio- és natúrélelmiszerek konyhai felhasználhatóságának lehetőségeiről cserélt eszmét. Egy különleges tréningen gyakorolták például, hogy a reggelinél milyen szerepe lehet a gazdag fantáziának; a svédasztal valójában mitől svéd és mitől olyan sokszínű.

A gasztronómiai arculatát is átfazonírozó Pannonia Rt. szakácsstúdiumának osztályfőnöke, Lukács István épp az esemény kezdetére érkezett haza az USA-ból, ahol a legfőbb rögbirangadó ízparádéját vezényelte.

— A Hyatt szállodai világlánc több ezer szakácsából nyolctagú válogatottat verbuváltak. Mi főzhettünk a Dallas—Buffalo döntő utáni tízezres fogadásra. A szakmai gyarapodásról és a megújulásról volt szó az itthoni továbbképzésünkön, így nagyon is ideillő az USA-ban szerzett tapasztalatom. Egy ekkora tömegrendezvényt is meg lehet szervezni hallatlan eleganciával, a pontosság és figyelmesség betartásával és az óriási technika felvonultatásával. Magyar kollégáim közül másoknak is lehetősége volt és módja lesz a jövőben is külföldön megfordulni. Nekünk az igazi kihívás az, hogy külhoni tapasztalatainkat hogyan tudjuk ötvözni a magyar hagyományokkal. Ezt ki-ki a maga módján főzi ki — mondotta Lukács István.

K. D. P.

Hogy az Isten szava?

Hogy Táncsics? Hát ezt nem is tudtam eddig. Lássa, elmúltam hatvan, azt' még mindig tanulok valamit. Szóval hogy az a Táncsics mondta, hogy a nép szava az Isten szava. Jó. Bár az Isten tudja. Mért, hát ki hallotta az Isten szavát? Na, erre mondjon valamit! Mert én még nem hallottam, az biztos. De mások se nagyon, ahogy én ismerem az

Sose érdekelt. Hát mi hasznom lett volna belőle? Semmi, jól mondom? Amikor a vágóhídon dolgoztam, a szakszervezetbe beléptettek. Azt se akartam volna, de annyira mondták. Rohadjon rátok, gondoltam, aztán beléptem. Vonták a tagdíjat. Na, azt azért nem bántam meg, mert amikor beteg lettem, akkor kaptam segélyt. Azt is a Pista járta ki, az unokaöcsém, mert ő gardíroz csak már évek óta,

anyám, én meg az apám. Az apámmal az istennek se tudtam kijönni, ő se velem. Ivott is meg nemigen érdekelte semmi. Pontosabban: az ital meg a nők. Nem azt mondom, hogy nem dolgozott, mert dolgozott, csak nem volt olyan törtető. Őt csak az érdekelte, hogy legyen meg a meginni való bora, meg suttyomban itt-ott egy nő. Na, ezért aztán irgalmatlanul megharagudtam rá, mert jóanyám meg beteg lett, mell-

neki az apámnak. Nem tett följelentést, azt mondta, elesett. Elég sokáig bent volt a szemészeten, még szerencse, hogy sikerült a szemét megmenteni. utána aztán nem is beszéltünk, leválasztottam a ház felét, az az én jussom volt jóanyám után. Marisnak megtiltottam, hogy apámnak köszönjön. Élt, ahogy élt, nem érdekelt. Nyugdíjazták, ücsörgött a ház előtt, a presszóban, fogadott albérlőket. Az

kenyeret veszek, pakli dohányt, szalonnát. A Pista vett egy rádiót, azt néha hallgatom, de leginkább csak a nótákat. Az a baj, hogy nincs már az a műsor, a Szív küldi szívnek. A lányom is előkerült nemrég, úgy három éve, két unokával. Ő mondta, meghalt Maris, rákja volt, akár jóanyámnak. Egy éve megjött a lányom a két unokával, hogy özvegy lett. Mert balesetben meghalt az ura. Adtam neki ötezer fo-

MARÓTI Géza epten

Tiszta lappal

Minisztériumi küldöttség Moszkvában

Mivel a magyar–orosz gazdasági kapcsolatokat már nem terhelik tisztázatlan kérdések, lehetővé vált a kereskedelmi kapcsolatok újjáélesztése – jelentette ki Pohankovics István, az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium államtitkára szombati sajtótájékoztatóján, amelyet kétnapos moszkvai tárgyalásai befejeztével tartott a Ferihegyi repülőtéren.

Az államtitkár tíz magyar nagyvállalat – köztük a Pannonplast, az Alkaloida, a Nitrokémia, az Ikarus és a Rába – képviselőiből álló küldöttség élén járt az orosz fővárosban. Kétnapos kinttartózkodásuk során tájékoztatták orosz tárgyalópartnereiket a magyar ipar helyzetéről, a kormány iparpolitikai koncepciójáról, különös tekintettel a technológiapolitikára, a válságkezelési elképzelésekre és a privatizációval kapcsolatos kérdésekre.

Az államtitkár elmondta: megállapodást kötöttek Oroszország gépipari bizottságával arról, hogy vegyes bizottságot hoznak létre az orosz–magyar gépipari együttműködés koordinálására. Hasonló bizottság alakításáról született elvi megállapodás a vegyiparra vonatkozólag is. A látogatás megerősítette azt a magyar elképzelést, hogy a mostani évi öt-hatszáz millió dollár értékű energiahordozó importja a jövőben tovább nőhet, amennyiben Magyarország áruval is fizethet az importtöbbletért. Ehhez azonban az kell, hogy az érdekelt MOL Rt. és a Magyar Villamos Művek barterügyletekkel is segítse a magyar kapacitások jobb kihasználását. **-er-**

Hor(n)dószónoklat

„A hazai vállalkozóknak kell kedvező feltételeket teremteni ahhoz, hogy részt vegyenek a privatizációban."

A tetszetős igény Horn Gyula szívét melegítette át. A szocialisták elnöke a baloldal („nem véletlenül") legkedveltebb napilapja szerint immár a nemzeti burzsoázia kialakulását szorgalmazza...

Milyen kár, hogy a fejlődés kissé lassan ment végbe a derék politikus lelkében. Amikor az egyik legnagyobb nemzeti vállalatunk, a Tungsram sorsáról volt szó, az akkor még kormánytag Horn valahogy elfeledkezett a magyar vállalkozóknak teremtendő kedvező feltételekről. Csak most, utólag gyulladt villanyfény a fejében, amikor atyaian jelzi a társadalomnak: „Elutasítjuk a maffiózó, kalandor tőkét, amely csak piacokat vesz meg."

Eső után késő a köpönyeg, hogy ne másik – steppelt – ruhadarabot említsünk, Horn Gyula „érdekvédői" múltjára utalván.

Hornéknak a sajtó privatizálásakor sem jutottak eszükbe a hazai vállalkozók. A külföldi tőke jelképes tankjait hívták az országba e pozícióik megőrzésére is.

„Meg kell vizsgálni, hogy a privatizáció a jogszabályokkal összhangban folyik-e" – soroz szellemi dobtáras géppisztolyával az újdonsült gazdaságpolitikus...

Ilyen régen volt a Next 2000 botránya?

Így elfelejtette volna a szocialista vezér, hogy egykori monopolhelyzetüket átmenteni igyekezvén, suba alatt „privatizálni" – azaz elorozni, az ország elől eldugni akarták az MSZMP-vagyont? Ennyire feledékenynek hiszi a társadalmat is?

Igen, a Next 2000 Kft. alapítói már gondoltak a hazai „vállalkozókra". Csupa honi állampolgár lett volna „tulajdonos", „kapitalista". Mint ahogy lett is, más vállalatokban a korábbi titkár, osztályvezető, apparatcsik...

Erről azóta sem „kezdeményezi az MSZP a társadalmi párbeszédet"...

M. P.

Ipari park lesz a Csepel Művek helyén

Az első lépés a döntő

Sokféle neve volt már a történelem során a csepeli gyáróriásnak. Hívták Weiss Manfréd Gyárnak, később lett belőle Rákosi Mátyás Művek, majd Csepel Vas- és Fémművek, Csepel Művek. Egyszer fönt, másszor lent. Most éppen lent.

Tavaly december végén, a századik évforduló alkalmából elhangzott a parlamentben egy interpelláció, amely ismételten ráirányította a figyelmet a csepeli gyáróriás sanyarú sorsára. Nem kevésbé figyelemfelkeltő volt *Szabó Iván* miniszter válasza is, ez az Ipari és Kereskedelmi Minisztérium által Csepel számára kidolgozott kitörési tervre épült. A tanulmány sikerét bizonyítja, hogy az interpellációra adott miniszteri választ a parlament ellenszavazat nélkül elfogadta.

Mit tartalmaz a Csepel Művek válságkezelésére készült terv? – kérdeztük *Kocsis Istvántól*, a minisztérium főosztályvezetőjétől, akit a hírek szerint *Latorcai János* miniszter a közeljövőben helyettes államtitkárrá nevez ki. A koncepció – tudtuk meg a minisztériumban – ipari park kialakítását javasolja a Csepel Művek helyén.

Az egyik legnagyobb gondot az okozza, hogy a kétmillió négyzetméteres terület máig nincs megosztva, nincs rendezve a tulajdonjoga, ez akadályozza a rajta lévő vállalkozások és intézmények privatizációját. Így aztán ha jelentkezik is befektető, a tárgyalások már az első fordulóban elakadnak. Pedig a terület infrastrukturális adottságai jók: a közelben húzódik az autópálya, a nagy terhelést elbíró vasút, megvan a megfelelő szakmai-szellemi felkészültség is. Csepel olyan iparágakkal büszkélkedhet, amelyek másutt teljességgel hiányoznak az országban. Csőgyártás, transzformátorgyártás, színesfémkohászat – hogy csak a legfontosabbakat említsük. Ha nem történik meg az egész gyártelep tervszerű rendezése, akkor az egyébként életképes gyárak és üzemrészek is elpusztulnak.

Kitörési terv

A válságmenedzselő terv a Csepel Művek területét egységes egészként kezeli. Ez persze nem azt jelenti, hogy a tizenöt nagy és a mintegy negyven kisebb vállalatot, valamint a több száz bérlőt ismét egy trösztbe akarná bárki is terelni. Amikor a szocialista tervgazdaság törvényei szerint kialakították a nagyvállalatot, anélkül hozták létre a kapacitásokat, hogy bárki is mérlegelte volna, visszaigazoljae majd a piac a számításokat. Amit pedig létrehoztak, azt használni kellett. A jövedelmezőséget ebben a konstrukcióban nem vizsgálták. Ez az út ma már nyilvánvalóan járhatatlan. Mára az is kiderült, hogy 1983-ban a trösztök feloszlatásával a gondok nem oldódtak. A kitörési terv most egy olyan vagyonkezelő társaság felállítását tartja szükségesnek, amelyik profi módon dolgozná ki és tartaná kézben az egész terület rendezését, és előkészítené az egyes cégeket a privatizálásra.

Az elképzelések szerint a vagyonkezelő társaságot az Állami Vagyonügynökség pályázat útján választja majd ki – lehetőleg még júniusban. A vagyonkezelő azokra a feladatokra kap megbízást – hangsúlyozza Kocsis István –, amelyeknek a kormányzati szándék prioritást ad a reorganizáció kapcsán. Köztük szerepel a területmegosztás, a leépítési stratégia és a rekultivációs terv kidolgozása, a cégek átvilágítása és a privatizációs javaslatok elkészítése.

Illúziók nélkül

A végső cél az, hogy Csepelen olyan ipari park jöjjön létre, amely megfelel a legszigorúbb környezetvédelmi előírásoknak, és vonzó a befektetőknek is. Illúzió volna arra számítani, hogy Csepel megmaradhat a hajdani méretekben. Csak azokat az iparágakat érdemes megtartani, amelyek eladható terméket állítanak elő. A tárca által kidolgozott terv éppen ezeket az életképes részeket segíti azáltal, hogy leválasztja róluk az életképteleneket. Az átalakulás lehetővé teszi azt is, hogy a felszabaduló területeken más ipari tevékenység telepedjen meg, hiszen a már említett infrastruktúra nagy vonzerőt képvisel. Ez az elképzelés összeegyeztethető egy általánosabb, a csepeli régió egészére kiterjedő rendezési tervvel.

Figyelemre méltó a tanulmánynak az a része, amely a csepeli kitörési terv anyagi forrásaival foglalkozik. Az elképzelések szerint ugyanis a rendezés nem terhelné a költségvetést. Legfeljebb a folyamat elindításához, a területmegosztáshoz lesz szükség tíz-húsz millióra. Hogy pontosan mennyire, az csak az átvilágítás után, a reorganizációs tervek ismeretében derül ki. A többi pénzt már a folyamatnak kell kitermelnie a privatizációs bevételek egy részének visszaforgatásával és a termeléshez közvetlenül nem kapcsolódó létesítmények eladása révén. Mindehhez azonban előbb meg kell teremteni a feltételeket.

Kormányzati szempontok

Első lépésként tehát még a nyáron kiválasztják a legalkalmasabb vagyonkezelő szervezetet, amely a kormányzati szempontok alapján a továbbiakban már a saját tervei szerint dolgozik. Éppen ezért pontos határidőket a minisztériumban sem tudtak mondani.

– Mi csak elindítani szeretnénk a válságkezelést – hangsúlyozta Kocsis István –, s ennek megfelelően tartani akarjuk a júniusi határidőt. Azon túl már csak remélhetjük, hogy az őszre felgyorsulnak az események. Ez mindenképpen szükséges ahhoz, hogy a rendezés kedvező hatása már az év végén vagy legkésőbb a következő évben érezhetővé váljék. Döntőnek tehát az első lépést tartom, amely szavatolja, hogy a megfelelő irányba induljon el a folyamat.

(péter)

Lezárult az a pályázat, amelyet a vagyonügynökség a Csepel Művek privatizációja kapcsán a szakértő cég kiválasztására írt ki. Az MTI értesülése szerint a szakmai színvonal és a vállalási díj alapján a CMS Vezetési Tanácsadó Kft. lett a győztes. A társaság feladata felmérnie a gyártelepen a részben vagy egészben állami tulajdonú cégeket, meghatározni az érintett ingatlanok értékét, összehangolni a gyárteleppel kapcsolatos önkormányzati, illetőleg befektetői elképzeléseket.

Zsákba varrt Besnyő

A Duna melletti Mezőség takaros falva *Besnyő*. Ma ezernyolcszázan lakják, s mint *Fónad Józsefné* polgármester közli: a lakosság szerény mértékben gyarapodik. Ez annak is köszönhető, hogy az utóbbi két évben fejlesztették a víz- és a gázhálózatot. Így a fiatalok szívesebben maradnak a faluban, s itt nevelik föl gyerekeiket.

A kenyérkeresők *Százhalombattára* és *Budapestre* járnak dolgozni. Több mint kétszázan a helyi téeszben lelnek megélhetést: búzát, napraforgót, kukoricát, cukorrépát termesztenek, disznót, marhát tenyésztenek.

Mintegy nyolcvan munkanélkülit tartanak számon. Ennél is nagyobb bajnak tekintik, hogy átmenő forgalom nélküli helység Besnyő, azaz *zsákfalu*. Az így nyert nyugalmat a helyiek nem igazán értékelik. Nem zavarja a falu nyugalmát a telefoncsörgés sem: jelenleg ugyanis nincs bekötve a helység a távhívóhálózatba. A községháza elsőként ezen az áldatlan állapoton kíván változtatni. Az életkedv másik – látszólag csak külsődleges – jele: a nem túl hosszú múltra visszatekintő település *címert* terveztetett magának, s ezt is fölhasználják a hírverésre. A békés település a *falusi idegenforgalom* egyik gyöngyszeme lehet a főváros közelében.

(m)

Belvárosi székhelyű államigazgatási szerv

Pénzügyi Főosztályára pénzügyi gyakorlattal, számítógépes ismerettel, valamint önálló levelezési készséggel rendelkező

munkatársat keres.

Feltétel:
középiskolai végzettség, erkölcsi bizonyítvány. Díjazás a köztisztviselői törvény szerint.

Jelentkezés:
117-5135-ös telefonon.

Gávavencsellő, Rakamaz, Ibrány, Szil

Öt ajánlat érkezett a felszámolás alatt lévő *Gávavencsellő és Vidéke Takarékszövetkezet* nyilvános értékesítésre került fiókjainak megvásárlására – mondta el a Távirati Irodának *Agócs Péterné*, a Pénzintézeti Központ munkatársa. A *rakamazi és az ibrányi takarékszövetkezet jelentkezését fogadták el. A szerződéskötésre áprilisban kerül sor.*

A már több mint egy éve felszámolás alatt lévő *Szil és Vidéke Takarékszövetkezet* fiókjaira jóval kisebb volt az érdeklődés. A kétszeri meghirdetés ellenére egyetlen fiókra érkezett csak két ajánlat: a fiók nem eredeti szerepében működik tovább.

Mindkét pénzintézetnél az adósok maguk is többnyire csőd-, illetve felszámolási eljárás alatt vannak és ez nagyon megnehezíti a követelések behajtását. A két takarékszövetkezet külön-külön is *több mint egymilliárd forinttal tartozik* hitelezőinek. Az államilag garantált betétekre pénzintézetenként *150 millió forintot* meghaladó összeget már kifizetett a Pénzügyminisztérium.

Az Állami Vagyonügynökség nyílt tenderei

Az Állami Vagyonügynökség pályázatot hirdet

– a Budapesti Baromfinagykereskedelmi Vállalat Győri Hűtőháza megvásárlására. A hűtőház értéke az 1992. október 30-i eszköz-addicionális alapú vagyonfelmérés szerint 129 265 E Ft, a pályázat benyújtásának határideje: 1993. március 31.;

– a Balatoni Borászati és Kereskedelmi Rt. állami tulajdonban levő részvényeinek megvásárlására, illetve vagyonkezelésbe adása céljából, a pályázat benyújtásának határideje: 1993. március 31., 16 óráig;

– a salgótarjáni SVT-Wamsler Háztartástechnikai Rt. állami tulajdonban lévő részvényeinek megvásárlására. A részvétel feltételei: az ajánlott vételár 4 százalékának letétbe helyezése, a jegyzett tőke legalább 10 százalékának kárpótlási jegyben való fizetése, titoktartási nyilatkozat tétele a kapott információkra vonatkozóan. A pályázat benyújtásának határideje: 1993. április 14.;

– privatizációs tanácsadó kiválasztására. A privatizációs eljárás alatt álló cég: Budapesti Vegyiművek Rt. (Bp. IX., Kén u. 5.) A pályázat benyújtási ideje: 1993. április 19., 8–12 óra között;

– privatizációs tanácsadó kiválasztására. A privatizációs eljárás alatt álló cég: Pátria Nyomda Rt. (Bp. VIII., Szentkirályi u. 47.) A pályázat benyújtási ideje: 1993. április 19., 8–12 óra között.

Az Állami Vagyonügynökség és a MÉH Társaságok egyfordulós pályázatot hirdetnek:

– a Budapest és Vidéke MÉH Nyersanyaghasznosító Rt.,

– a Dél-Dunántúli MÉH Nyersanyaghasznosító Rt.,

– az Észak-Dunántúli MÉH Nyersanyaghasznosító Rt.,

– a Dél-Magyarországi MÉH Nyersanyaghasznosító Rt.,

– az Észak-Magyarországi MÉH Nyersanyaghasznosító Rt.,

– a Kelet-Magyarországi MÉH Nyersanyaghasznosító Rt. részvényeinek vagy vagyontárgyainak értékesítésére. Az ajánlatok benyújtási határideje: 1993. május 26.

Törvényvárók

A kamarai törvény életbe lépése után a Magyar Gazdasági Kamara kettéválik. Az újonnan létrejövő *közjogi* jellegű ipari és kereskedelmi kamarák alapját a jelenlegi *területi* kamarák adják, míg a *szövetségi* tagszervezetek az egyesülési jog alapján *szövetségi formában* dolgoznak majd tovább – mondta *Gyarmatiné Rácz Ágnes*, a Kamara főtitkára szombaton, a szervezet IV. közgyűlése után a Távirati Iroda munkatársának.

Az előreláthatólag megyei elrendeződésű ipari és kereskedelmi kamarák megszervezése bonyodalmasnak ígérkezik. Mintegy 150 ezer társaságot és hozzávetőleg 70 ezer vállalkozást kell lajstromba venni. Az előkészítést az év végéig be kell fejezni, hiszen a kamarai törvény parlamenti elfogadása októberre várható.

Elválik egymástól a közjogi és az érdekképviseleti funkció. Ez utóbbit a szakmai tagszervezetekből verbuválódó *Magyar Gazdasági Szövetség* látná el. Külföldön a magánjogi alapon szerveződő erős szakmai szervezetek nagy befolyásúak. Elemi igény, hogy olyan garanciákat kell adni, amelyek szavatolják, hogy a döntéshozók előzetesen kikérjék a szakmai szövetségek véleményét.

A Hungagent Rt. pályázatot hirdet

osztályvezetői állás betöltésére

Pályázati feltételek:
- felsőfokú műszaki végzettség
- legalább ötévi, kereskedelemben szerzett gyakorlat
- tárgyalóképes német- és/vagy angolnyelv-tudás
- legfeljebb 40 éves életkor.

Az Ön által vezetendő szakterület ipari (elsősorban textil- és élelmiszer-ipari) gépek, anyagok és segédanyagok importjával és magyarországi forgalmazásával foglalkozik.

Az Ön feladata a piaci kihívásoknak megfelelő marketingmunka megtervezése, megalapozása és megszervezése, a szakterület irányítása lesz.

A pályázatát a hirdetés megjelenésétől számított 2 héten belül küldje el cégünk címére.

HUNGAGENT RT
ALAPÍTVA 1968

1023 Budapest, Lajos u. 11-15. ✲ 1374 Budapest, Pf. 542
Tel: 250-4700 • Fax: 250-4600 • Tlx: 22-4526

Egy épület újjászületése

Beszélgetés a Velencei Biennálé magyar pavilonjáról Csete Györggyel

Lassan véglegessé válnak az elképzelések: a következő, júniusban megnyíló Velencei Biennálén a rendezvény kurátora, Achille Bonito Oliva elképzelései, a „kulturális nomadizmus" gondolata jegyében Magyarországot az amerikai Joseph Kosuth képviseli majd. Különösen izgalmasnak ígérkezik a mostani és a két évvel későbbi szemle, hiszen a biennálé gondolata, majd az első tényleges kiállítás megszületésének századik évfordulóját ünnepeljük. Számunkra, magyarok számára, akik a századelőn az elsők között építettünk saját pavilont Velencében, más okok is izgalmassá teszik a velencei szemlélődést: egy épület újjászületésének lehetünk tanúi.

– Mégpedig a szó szoros értelmében – jegyzi meg indulásként *Csete György* építész –, hiszen a velencei magyar pavilon részleteiben, összhatásában is olyan lesz, mint amilyen több mint nyolcvan évvel ezelőtt, megszületésekor volt.

– *Haladjunk sorjában: hogyan jött rá, hogy az épület fontos művészeti értékeket, például befalazott mozaikokat rejt?*

– A képzőművészeti biennálék közötti években az utóbbi időszakban rendszeresen sor került Velencében az építészeti biennálékra is. Két évvel ezelőtt Magyarország először vett részt ezen az eseményen, s mondhatni, sikerrel mutatta be a magyar organikus építészet különböző törekvéseit. Az előkészületek során viszont kiderült, hogy nincs hiteles fölmérési rajz az épület tényleges állapotáról. Ezt, félig öntevékenyen elkészítettem, s munka közben jöttem rá, hogy a pavilon főbejárata mellett jobbról is, balról is elfalazott üregek vannak: az eredeti, *Maróti Géza*-féle rajzok és az én felmérési rajzom összevetve világossá vált, hogy falat húztak az eredeti főhomlokzat elé. Tekintve, hogy 1908-ban a Magyar Iparművészet közölte a tervrajzokat, és az épületen elhelyezett műalkotások képét is, világossá vált, hogy az üregeknek két mozaikot kell rejteniük. Hogy ez így van, azt persze korábban sejtették, de 1958-ban olyan alapos átépítésnek vetették alá az épületet, hogy a sima falak mindent elrejtettek a szem elől.

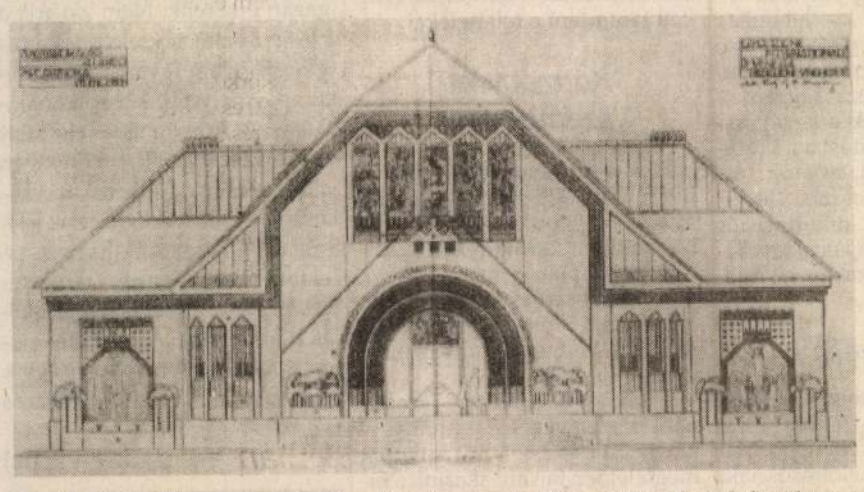

Maróti Géza: Magyarország állandó műcsarnoka Velencében, homlokzati tervrajz, 1909

– *Miért került sor az átépítésre?*

– Az 1958-as műszaki felmérés szövege részben háborús károkról, részben elhanyagoltságról beszél. Tény, hogy a háború miatt több biennálé is elmaradt, hogy nem tartották karban megfelelően a pavilont. Az épülethez bizonyára valóban hozzá kellett nyúlni. Akkoriban a Kádár-kormány szalonképessé akarta magát tenni a Nyugat előtt. Emlékezzünk rá, hogy például az 1958-as brüsszeli világkiállításra a korábban nem igazán szalonképes Csontváry vásznait vitték ki. Annak, hogy a magyar szecesszió java alkotásai közé tartozó pavilon eredeti formáit eltüntették, több oka is lehetséges: egyrészt az 50-60-as évek építészeti purizmusa, vagy éppen a szecesszióval szemben akkoriban mindenütt megfigyelhető idegenkedés, hiszen a szecessziót a Nyugat is inkább csak a hetvenes évektől kezdte igazán becsülni.

– *Mi történt az első felfedezések után?*

– Jó fél év múltán mentünk újra Velencébe, hogy *Sümegi Györggyel*, a kultuszminisztérium képzőművészeti osztályának a vezetőjének és néhány magyar, olasz szakértőnek a társaságában felnyissuk a befalazott üregeket. December 16-án, Kós Károly születésnapján ütöttünk két rést a falon. Nagyon izgalmas volt: meggyújtott újságpapír lángjánál konstatáltuk, hogy a főkapu mindkét oldalán megvannak – jelentéktelen sérülésekkel – az eredeti művek, Körösfői-Kriesch Aladár mozaikjai. Mindkettő az Attila-mondakörhöz kapcsolódik: az egyik Isten kardjának a megtalálását ábrázolja, a másik Aquileia ostroma közben mutatja be a hun fejedelmet. Fölöttük csodálatos búzafonat-indás párkány volt eredetileg, a főhomlokzati részen részben ez is megvan még.

– *Milyen értékeket tüntetett el, rombolt szét az ötvenes évek átépítése?*

– Elvakolták például, miközben a kiálló részeket levágták, a főkaput keretelő szobrászi díszítést. Elbontottak öt nagyon szép ólomüveg ablakot, amelyeket Nagy Sándor tervezett. Ezek, úgy vélem, akár eladták, akár ellopták őket, valahol léteznek még, hiszen a gyűjtők számára kincset érnek. A leglátványosabb változás az volt, hogy lebontották az épület magas tetejét, amelynek egy részét üveg fedte, hogy az épület központi tere is jó megvilágítást kapjon. Közben műszaki gaztettet is elkövettek, hiszen az összes tetővizet középre, a belső udvarba, onnan egyenesen a pincébe vezették. Ez még a lagúnák városában is sok...

– *Mi történt eddig a helyreállítás érdekében?*

– A föltárás után, egyelőre még részlettervek nélkül, elkészültek a műszaki tervek. Párhuzamosan elkezdődtek a munkálatok is. Mivel az idén megrendezik a biennálé magyar bemutatóját is, a nagyobb feladatok elvégzését a következő évre kellett halasztanunk. Mostanra viszont kitisztítottuk az épület alsó szintjét, amelyet az átépítéskor törmelékkel töltöttek fel, stabil födémmel láttuk el, s alkalmassá tettük a nedvességnek, párának viszonylag ellenálló művek bemutatására. A biennálén itt *Lois Viktor* plasztikáit láthatják majd a látogatók. A fő szinten éppen csak elindultak, s majd a biennálé után folytatódnak a munkák.

– *Ez azt is jelenti, hogy egyelőre a főhomlokzat mozaikjai is láthatatlanok maradnak?*

– Terveink szerint egy-egy nyíláson kereszül, jól megvilágítva már most bemutatjuk őket, de ennyi idő alatt természetesen lehetetlen rekonstruálni a főhomlokzatot. 1995-re viszont a lehetőségekhez képest az eredeti állapotokat állítjuk helyre. Külön gondot jelent, hogy a magyar pavilon díszítése, a zöldeskékes Zsolnay-eozinnal burkolt főkapu különösen sérülékeny, gondoskodni kell a védelméről. Ugyanakkor felmerül a kérdés: a biennálék közötti időszakban miért heverjen parlagon az épület? Az alapterület nagysága is megnövekszik – 240 helyett 560 négyzetméternyi lesz a kiállítási tér –, az épület adottságai is lehetővé tennék, hogy a közbeeső időben, kultúránk, művészetünk népszerűsítőjeként úgynevezett Magyar Házként működjön.

– *Apropó, közbeeső idő. Hol van, amikor nincs Velencében, s persze Budapesten sem...?*

A velencei magyar pavilon mögött álló mozaikoszlop

– Elsősorban Ópusztaszerre tervezett épületegyüttesem formálódását figyelem, irányítom: a honfoglaláskori falut idéző épületegyüttesben az ember és az erdő, az ember és a fa kapcsolatát bemutató kiállítást rendeznek majd be. A tizenkét kupolából egy már áll, 1995-re készen lesz az együttes, és a világkiállításra megnyílik a kiállítás is. Nagyon szeretem ezt a munkát, egyes időszakokban szinte ott is lakom. Az együttes környezete képét is meghatározza majd.

– *Az ilyen helyeken szokásos bódésorokét is?*

– Itt remélhetőleg sikerül elkerülni, hogy a környezetbe nem illő bódék csúfítsák el az összképet. Általában viszont igaz, hogy ma Magyarországon igen nagy veszély fenyegeti a környezetet. Ha nem figyelünk eléggé, a vállalkozások egynémelyike több kárt okozhat a meglévő értékek tönkretételével, mint amennyi hasznot hoz az országnak. Ha másra nem, gondoljunk a velencei magyar pavilon megpróbáltatásaira!

P. Szabó Ernő

Kis magyar nyelvtan

Bereiter-képzés

A *nachtkasztli* meg a *briftasni*, amit még lehetett hallani a 40-es években is a pesti polgárság körében, szerencsére kiment a divatból: a jóízlés, a nyelvérzék, az esztétikai érzék szorította ki őket. Bőséges példatáram van abból, hogy az emberek mit tartanak nyelvileg szépnek vagy csúnyának. „Nagy volt a lendület, jó magyar szóval: *svung*" – mondotta egy riportalany a rádióban, s ha nem is tette hozzá, érezhettük, hogy a „jó magyar" idézőjelben értendő. Egy másik beszélő szerint a 'pont', 'éppen' jelentésű, *ausgetippelt* tartozik a csúnya szavak birodalmába, persze nem önmagában, hanem magyar nyelvi közegben: „ez még nem az az összeg, amire azt lehet mondani – csúnya szóval –, hogy *ausgetippelt*, ez a létminimum." Persze nemcsak német szavak tartoznak ide, hanem angolok, latinok is – általában idegen szavak vagy idegenszerű, szolgai fordítású szók, kifejezések. „Arra bírta a svédországi magyarokat, hogy *lobbyzzanak* – hogy ezt a nem túl szép szót használjam" – mondta egy előadó a rádióban. A kiváló író pedig egy latin eredetű szót minősített csúnyának: „Hogy ezt a csúnya szót használjam: *objektivált személyi helyzetek*".

Ilyen ismeretek birtokában kissé meglepődtem, mikor a mikrofonnál a kaposvári Móricz Zsigmond Szakközépiskola nevelője bejelentette, hogy az iskolában „*bereiter* tagozat indult" – mégcsak azt sem tette hozzá, hogy „úgynevezett" – vagy legalább utána vetette volna: „hogy azzal a csúnya szóval éljek". Nem tette hozzá, hanem csak azt, hogy „úgynevezett *belovaglók* számára". Pedig talán fordítva illett volna, anyanyelvünk iránti tiszteletből: „*belovaglók* – ún. *bereiter* – tagozat indult." A riporternő aztán – a példa ragadós – átvette a sültnémet megnevezést, s most már ő maga is *bereitert* emlegetett (összesen ötször mondták ki) a nagy nyelvművész íróról elnevezett iskolában.

Persze a *bereiter* nem az egyetlen mesterségesen terjesztett, fölösleges idegen szó. A rádió zenei műsorainak gyakori szereplője a *blokkflöte* – így írom, mivel így mondják, mintha magyar szó volna. Két napja hallottam a Bartók rádióban, hogy a műsorszámot a Magyar *Blockflöte* (?) Együttes játszotta. Hát vajon ők, hogy írják? Bizony sültnémet szó ez is, s annyira idegen, hogy még az idegen szavak szótárában sincs benne. Amennyire szeretem a hangját, annyira nem az idegen neve hangzását. Szerencsére ezzel nemcsak magam vagyok így: a rádióban egy fuvolaművész árulta el a hangszer becsületes magyar nevét: *harántfuvola*. Ez sincs benne szótárainkban. Hát leírom ide, hadd figyeljenek föl rá, hadd kapják föl, hadd terjesszék el.

Szép az a lovaglás – *belovaglás* – Európába: őseink már 1100 éve gyakorolták, egészen a Pireneusokig –, de ők még nem *bereiterek* voltak, hanem egy kitűnő képességű lovas nemzet eredeti nyelven beszélő öntudatos tagjai. Ezért is maradhattak meg 1100 évig – Európában.

Szilágyi Ferenc

A festmények Milánóba mennek

A XVII. századi európai piktúra nagy vonulatát hivatott bemutatni Milánóban az a kiállítás, amelynek anyagát magyarországi múzeumokban válogatták össze.

Nyolcvan mestermű Magyarországról – így invitálnak a plakátok az észak-itáliai város elegáns negyedébe, a szépművészet kiállítótermeibe, ahol az április ötödiki megnyitót követően majd két hónapig, május harmincadikáig tekinthetik meg a tárlatot az érdeklődők. A festmények többsége a Szépművészeti Múzeum gyűjteményéből került ki, de érkeznek képek Esztergomból, Egerből, s egyetlen alkotás a tiszadobi Andrássy-kastélyból is.

Az ezerhatszázas évek olasz, francia és spanyol művészeinek sorában jelen lesznek többek között *Guide Reni, El Greco, Francisco Herrera, Francesco Cairo, Francesco Furini, Giovanni Battista Viola, Bartolome Estéban Murillo* művei.

A nagy érdeklődésre számot tartható kiállítás nemcsak a háromszáz év előtti művészetről ad képet, hanem a magyarországi múzeumok itt tán kevésbé ismert értékeiről is.

Gy. K.

Világsztárok az Operában

Az ilyen varázsszavak, mint „világhírű" vagy „világsztár" rég lejáratódtak tizedrangú társulatok, közepes vagy gyenge szólisták vendégszereplései láttán. Különösen a balettéletben, hiszen évtizedekig alig járt Magyarországon nemzetközi értéket képviselő vendég, így minden messziről jött rögvest „világhírű" lehetett – legalább a plakátokon. Ezért is reveláció az a jótékony célú gálaest, amelyet néhány megszállott, a szakmáját és a balettvilág élmezőnyét ténylegesen és belülről ismerő művész szervezett az Operaházban. Ők négyen – *Pongor Ildikó* művészeti vezető, *Jezerniczky Sándor* és *László Péter* producerek, *ifj. Harangozó Gyula* tanácsadó – egyetlen estén annyi valódi tehetséget, csillogó virtuózt és elhivatott művészt vonultattak fel a háromrészes programban, amennyit szerencsés esetben is egyetlen színpadon jó, ha tíz év alatt látni.

A *Világsztárok az Operában* gálaest valóban azt nyújtotta a közönségnek a borsos árú – de a béteg gyermekek gyógyítására felajánlott – jegyekért, amit ígért: kilenc ország küldötteként huszonegy táncművészt, akik a múlt és a jelen balettművészetének legkülönfélébb stílusait és irányzatait a legmagasabb szinten reprezentálják. Egyetlen, bár sokágú irányzat, a modern tánc szerepelt csak méltatlanul ezen az estén. S egyáltalán nem azért, mert „a modern" nem illik bele egy ilyen önálló táncnovellákat és műrészleteket együvé fogó estbe. Hanem, mert Margie *Gillis* legfeljebb muzeális szempontból értékelhető, a századelő mezítlábasait és expresszionistáit felidéző szólókkal lépett színpadra. Megjelenése azonban nem is csak emiatt hatott idegen testként, hanem a koreográfiák érdektelensége, és az előadásmód dilettantizmusa miatt. Hol van ő egy nagyszerű Marta *Graham* táncosnőtől vagy Anne Teresa de *Keersmaeker* szólistától – hogy csak a múlt és a jelen modern

Pongor Ildikó és ifj. Nagy Zoltán

Talum Attila felvétele

táncának két szélső pólusát említsem? Ha már „csillagokról" van szó, mondjuk úgy, fényévnyire...

A többiek mindahányan – a sajnálatosan indiszponált *Szabadi Edit–Lőcsei* Jenő páros, és az ugyancsak bizonytalanabb svéd kettős, Anneli *Alhanko* és Hans *Nilsson* kivételével – ragyogóak voltak! S nem is „csak" ragyogtak – ami bármekkora munka fekszik benne, mégiscsak a felület –, hanem szembesítettek azzal az élménnyel, milyen is a tökély! Milyen a tökéletes együttműködés, a teljes bizalom, a másik és önmagunk kíméletlenül látható ismerete – Anik *Bissonette* és Louis *Robitalille*, Maria Teresa del *Real* és Chirstian *Duncan* –; milyen is az, egyedül lenni, s közben tökéletesen uralni a teret, önmagunkat s a több száz nézőt (Vladimir *Derevjanko, Solymosi* Zoltán). Vagy milyen a test fegyelme, s a lehetetlenek legyőzése – Jean *Broeckx, Pongor* Ildikó, ifj. *Nagy* Zoltán –, milyen egy-egy stílus makulátlanul tiszta interpretációja (Szvetlana *Kuznyecova* és Michael *Shannon, Turós* Judit). S végül, de elsősorban, milyen a tökéletes harmónia test és lélek, technika és személyiség között!? Ezt sugározta magától értetődő természetességgel századunk legendás férfitáncosainak valószínűleg utolsó nagy képviselője, Vlagyimir *Vasziljev*, és partnere-ihletője, Jekatyerina *Makszimova*.

A gálaest *krónikájához* hozzátartozik az is, hogy a balettirodalom egyik legnehezebb és leglátványosabb kettősét, az USA-ból kalandosan és ezért kimerülten, az utolsó pillanatban érkező Mariaelena *Mencia* és Yanis *Pikieris* végül nem táncolta el. A gálaest *lényegéhez*, a nemzetközi összefogáshoz azonban e történet másik fele tartozik. Az a két nap (!), amit e két világsztár a hóvihar miatt lezárt repülőtéren töltött, hogy bármilyen útvonalon is, de eljuthasson Budapestre – az *első* nemzetközi balettgálára.

(F – a)

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17.
Telefon: 188-296, 188-307

1968 OKT 19

Képes Újság

1021

Maróti Géza

Magyar szobor Mexikóban

Kedves Szerkesztőség!

Az 1910-es években készült, nemzetközi pályázat alapján, ez a szoborcsoport. Az elkészítésre a megbízatást — amely európai viszonylatban is nagy elismerést jelentett — az abban az időben nagyhírű Steiner Ármin és Ferenc „Különleges Fémipari és Képzőművészeti Vállalat" kapta. A szoborcsoport létrehozásában a legjobb magyar képzőművészek és dombormüvesek — Maróti Géza szobrászművész irányításával — vettek részt. A munkák befejezése után a szoborcsoportot szétszedve szállították Mexikóba, ahol az Opera tetejére helyezték.

Most, a Mexikói Olimpia alkalmával honfitársaink büszkén tekinthetik meg a műalkotás eredetijét.

Rajnai József
Budapest

Szöveg nélkül

Maróti Rintel Géza

Az Iparművészeti Társulat karácsonyi kiállításán a nagy állami aranyérmet Maróti Rintel Géza, a 2000 koronás nagydíjat a Pozsonyi Izabella Háziipari Egyesület, az iparművészeti ezüstérmek egyikét a Máramarosszigeti Államilag Segélyezett Szövő- és Hímzőtanfolyam, a másikat Haraszti József bronzöntő kapta.

Művészet 1905. 126 l.

minőcéd.

Leipnik L. Nándor: Érmek és plakettek 315
Dömötör István: Mosonyi-Pfeiffen Hellmann . . 402

ROVATOK

Hazai krónika:

Művészeti tanintézeteink sorsáról 50 l. Az új képzőművészeti aranyéremről 51. l. A műtárlatok mizériáiról 51. l. A debreceni kiállításról 54. l. A velencei kiállítás magyar vonatkozásairól 56. l. A történeti stilusok és a modern művész. 124. l. Az új tízkoronás bankjegyről 126. l. Az Éremkedvelők Egyesületéről 201. l. A szolnoki művésztelepről 201. l. A Kir. József-Műegyetem Hauszmann-pályázatáról 202. l. Művészet-technikai intézet szükségességéről 268. l. A Kossuth- és Szabadságharc-szobrok pályázatának eredménytelenségéről 269. l. A Corot-Mészöly ügyről 269. l. Művészi védjegyekről 270. l. Új szoborművek 270. l. Kiállítások 270. l. Művészeti előadásokról 331. l. Új művészeti folyóiratok 334. l. Az Éremkedvelők Egyesületéről 334. l. Kell-e cím a képnek? 334. l. A magyar művésznövendékek párisi tanulóéveiről 335. l. Kiállítások 338. l. Új szobrok 338. l. Kitüntetések 56., 126., 201., 271., 338. l. A képzőművészetek népszerűsítéséről 409. l. A művészi nevelés középiskoláinkban 410. lap. Művészi sírkövekről 411. l. A műalkotás mint árú 411. l. Mészöly Géza ifjúkori rajza 412. l. Kiállítások 414. l. Új szobrok 414. l. Kitüntetések 414 l.

Maróti Géza ci

mics Schrödl Emil

ced belső szobrász-

mukák

rod

Alpár Ignác.

az Osztrák-Magyar

Bank budapesti

palotája

MÉ. 1917. 4-6. sz.

32. l.

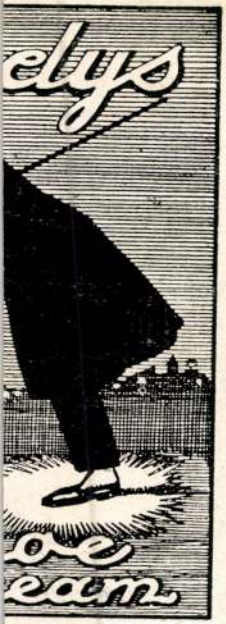

ZIEGLER

E. ZIEGLER
KRONSTADT~BRAȘOV
PURZENG·STR·PORȚII 9

MŰSZERÉSZ MŰHELY
Műhelyemben mindennemű javítást elkészítek.

AM
SŐ

Legujabb
*Legolcsobb * Legjobb*
kelmefestő és vegytisztitó üzem
Hygienia

nielek. akkor
hogy itt a fel-
hiány, hanem
álló munkaerő-
zök teljesítőké-

gazdasági kérdések közül megemlítendő a bizonytalan tulajdonjogi helyzet (igen sok traktor került illetéktelen birtokló kezébe), az üzembentartás bizonytalan rentabilitása (az adott helv-

a Jeepről, hogy 4 kerek meghajtású könnyű terepjáró, rúgózott alvázon, 6 sebességgel előre, 2 sebességgel hátra (3 sebességes váltómű 2 sebességes előtét váltóművel) 2.200 cm³ henger űrtartalmú benzinüzemű autómotor, kompresszió arány 1 : 6.48, accumulátor gyujtás, optimális fordulatszám 2.000, áttételezési viszony közvetlen kapcsolásnál 5 : 38. Ezekből az adatokból arra következtetünk, hogy a Jeeppel tartósan nem végezhető nagy vonóhorog teljesítményű munka.

Tudomásunk van arról, hogy hivatalos részről komoly tárgyalások folynak nagyobb számú Jeep átvétele érdekében és mezőgazdasági szakemberek helytelen véleményekre hallgatva, abból a feltevésből indulnak ki, hogy a Jeeppel traktort lehet helyettesíteni. A Jeep erőátvitelében alkalmazott fogaskerekek méretezése semmiképpen sem alkalmas szántási munkákra. A fellépő nagy fognyomás huzamosabb igénybevétel esetén idő előtt fogja az erőátvitel fogaskerekeit elkoptatni, véleményünk szerint az elsőkerék meghajtás sem tehermentesíti lényegesen a hátsó kerekek meghajtószerkezetét, mert éppen nagy vonóhorog

mely egy kul-
ménykötésű m-
gyüjthető.

E lapok mi
foglalnának n
gyári vagy üz-
nőknek, akár
lehet.

Mondanom
ezek csoportos-
hetősége komo-
káját kívánja,
hogy az any
nagy feladat,
és belföldi kéz-
kritikával ter-
hetők. Ismétle-
ügyes és jól á-
nagyon komol-
táblázatok érté-
áll vagy buki-
sége egy kors-
kézikönyvet
semmiesetre se-

Érdeklődésse-
zászólását ez
hogy rövidese-
kat kapunk k-
nikával együt-

Szerkesztő

Talán mások
velem: tanuln-
később a gya-

Maróthi Rintel Géza

nobrász.

Az Erzsébet emlékmű II-ik pályázaton a jury következőleg ítélt műve fölött:

Maróthi Rintel Géza, Igénytelenséggel föllépő műve részleteiben komoly törekvésre és finom dekorativ érzékre vall. A jury a II. kategoriába osztotta és 4000 korona jutalomra ajánlotta.

Művészet, 1903. 279.

A király házasodik.

Maróti Géza

390 Abendorf ezredes, rajz
391 Menetszázad kora reggel a Dolomitákban, rajz
392 Panarotta, Val Sugana, rajz
393 3266 méteren, olasz földön, szin. rajz.
394 Állásaink olasz földön 3267 méteren, szin. rajz
395 Lövészárok 3267 méteren, szin. rajz

Nemzeti Szalon
1916. jan.
Lajtóhadiállás
műkiállítása.

Vészi Gerzson
könyvnyomda
Budapest, VI.,
Podmanicky-u.
Telefon 108-03

Maróti Géza, Rintel (Barsvörösvár, 1875. márc. 1. -- Bp., 1941. máj. 6.): szobrász, épitész és iparmüvész. Pályafutását inasként kezdte, később magánuton, saját erejéből képezte tovább magát Bp.-en és Bécsben. Sokoldalu müvészként, főképp monumentális szoborkompozicióival tünt ki (Ráth György siremlék, Kacsás kut, stb.) és bp.-i paloták homlokzatszobraival (Gresham-épület, Hitelbank, Kereskedelmi Bank, Pesti Hazai Takarékpénztár, stb.). Kiállitási csarnokok, pavilonok tervezésével is foglalkozott (Velence, Milano, Torino, stb.). Számtalan külföldi müve közül elsősorban a mexikói szinház szines üvegkupolája, belső berendezése, kupola fölötti bronz szoborcsoportja; a Detroiti Fisher Building bronz és gránitszobrai, falfestményei és a Livingstone Memorial fehér márvány világitótornya, a jeruzsálemi Salamon templom és aranyedényeinek rekonstrukciós terve a British Mus.-ban, stb. szereztek számára nemzet-

KSné

közi hirnevet. — Irod. Czakó Elemér: Magyarország állandó mücsarnoka Velencében; Tanulmányok M.G.-tól (A Ház, 1908); Lyka Károly: M.S. (Magy. Iparmüv., 1920).

Maróti Géza szobrász

Magyar Életrajzi Lexikon

mányt olykép szolgálja, hogy kutatásokat rendez úgy a saját kezdeményezéséből, mint más német intézetek megbizásából; közvetiti német közgyüjteményeknek egyiptomi vásárlásait, támogatja jól fölszerelt könyvtárával és műszereivel az ottjáró német tudósokat és tájékoztatja a német tudományos intézeteket

A Gresham palota építésénél előforduló lá katos munkát J u n g f e r Gyula, az üveges munkát K l o p f e r Jakab, a mázoló munkát T a k á c s László, az ornamentális szobrász munkát M a r ó t h i Géza, a márványfölépcsők szállitását S e e n g e r Béla nyerte el a f. é. julius hó 14-ére hirdetett árlejtés alapján. Az asztalos munkák kiadását illetőleg még nem döntöttek.

i kutatás eredményei-
elete alatt áll a thebai
lyet a császár adomá-
y lakással szolgáljon az
ve, ha a hely engedi,
oknak is.
ben dicséretes munkát
föltárta a tell-el-amarnai
itos emlékeit, támogatta
orátusa alatt álló Német-
ssirban és IV. Amenophis
ell-el-Amarnában és a
uszokat kutató társaság-
s Kom Omboban vég-
ni porosz kir. múzeumok
Frigyes császár múzeum
k számára vásárlásokat
kat vásárolt a német
vei számára, elősegítette
osi múzeum részére a

manisches Museum», a mainzi római-germán központi múzeum és a müncheni «Deutsches Museum».

E czikk keretében természetesen csak e nagyszerű intézetek mult évi működésének nagyjából való ismertetésére kell szorítkoznom.

*

A *nürnbergi Germanisches Museum*-ban az elmult évben a kiállított tárgyak helyesebb fölállításán fáradoztak. Nevezetesen az üveg, porczellán és fayence-tárgyak elhelyezésén sikerült javítani. A régi gőzfűtésnek melegvízfűtőkészülékkel való kicserélését megkezdték. E rendezési és javítási munkálatok azonban mind nem segítenek a gyüjteményeknek az áttekintést nehezítő túlzsúfoltságán. Különben az épület kibővítése iránt a kezdeményező lépés egy szomszédos telek megvétele által már megtétetett.

A múzeum gyüjteményei az elmult évben is gazdagon gyarapodtak: a művészet- és művelődéstörténeti gyüjtemény 270 leltári számmal, nagyobbára vételekből származó érdekes képekkel, szobrokkal s iparművészeti tárgyakkal bővült, a metszetgyüjtemény, a

MARÓTI Rintl Géza

VÉN Zsuzsa: A Neugebaute hült helyén. = BUDAPEST, 1983/9.
37.p.

Szabdaság tér 8-9.

A diszitőszobrász munkák készitője.

MARÓTI Rintè Géza

* (Visszatért művész.) Maróthi Géza, a kiváló szobrász, aki a tél egy részét Amerikában töltötte és résztvett a mexikói nagyopera épitési pályázatán, visszaérkezett a fővárosba. A művész megbizást kapott az ottani uj opera művészeti ékitményei egy részének elkészitésére és a terveket itthon dolgozza ki.

P. H. 1908. III. 4

2000

Az ökönómia előtt

6. évf 9. 1994

BESZÉLGETÉS BRÓDY ANDRÁS KÖZGAZDÁSSZAL

AMIKOR 1973-BAN A KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI INTÉZETBEN MEGISMERTELEK, AZZAL LEPTÉL MEG ENGEM, AKI KÖZGAZDÁSZT AKKOR JÓSZERIVEL CSUPÁN A MARX KÁROLY KÖZGAZDASÁG-TUDOMÁNYI EGYETEMEN LÁTOTT, HOGY EGY ÖKONÓMUSNAK NEM KELL FELTÉTLENÜL AZ ÚJ MECHANIZMUS TOLVAJNYELVÉN BESZÉLNIE, TUDHAT NÉMETÜL, SZERETHET ZONGORÁZNI, NAPOZNI ÉS HANYAG ELEGANCIÁVAL ÖLTÖZKÖDNI. EGYSZÓVAL ÁRADHAT BELŐLE AZ ÉLETKEDV, LEHET MÉGIS CINIKUS, EGY PICIT FELÜLETES ÉS SZEMTELEN, DE TISZTELHETI A „TUDOMÁNYT" EGYSZERSMIND. AZ IZZADSÁG HIÁNYA JÓ HÁZBÓL VALÓ ÚRIFIÚT SEJTETETT.

A „jó ház", mikorra megszülettem, már hanyatlásnak indult, mert az apai nagyszülők mint hazafias zsidók, rengeteg kölcsönt jegyeztek az első világháborúban. Majdnem mindent elveszítettek, ráadásul a család egy része a Kommün elől Svájcba bujdosott, nem is jöttek vissza, mert Szabó Ervin baráti köréhez tartoztak, tehát kétszeresen lehetetlenné váltak, mint tőkések és mint baloldaliak. A második világháború után már csak egy nyomda, meg egy ház maradt a régi családi vagyonból. Államosították persze. Úgy döntöttem, nem jelentek be kárpótlási igényt, mert egyetértésemmel államosították. Érdekes módon még apám is egyetértett. Szemrebbenés nélkül fogadta a hírt, hogy ő már nem igazgató, sőt nagyon örült, mert az Atheneaumhoz tették igazgatóhelyettesnek. Ez sokkal nagyobb nyomda volt, neki meg a nyomdaipar volt fontos egész életében, tehát boldog volt, amíg az éberséget nem gyakorolták rajta és állítólagos antidemokratikus magatartásáért – azt kifogásolta, hogy megszüntették az általunk kiadott *Világot* – ki nem tették a szűrét. '56-ban, két nappal a zrí előtt, 66 éves korában sikerült kivándorolnia Angliába, ahol aztán néhány év múlva meghalt. Egy idő után anyám viszajött, megelégelte a kinti állapotokat és élete végéig (1986-ig) Pesten élt. Tipográfus volt, művészi fokon.

– MILYEN VOLT AZ A SZEGÉNYEDŐ ÚRI HÁZ?

Láttam egy statisztikai zsebkönyvet Budapest virilistáiról, kiderül belőle, hogy a húszas években apám még mindig a város legnagyobb adófizetői közé tartozott. Engem mégis spártai módon neveltek, hetente kiszámolták például az 1 pengő 44 fillért, tejre, zsemlére és villamosra. Én persze gyalog mentem, és ha tudtam, loptam apám tárcájából, mert nem számolta a pénzét. Korán kezdtem udvarolni, és az bizony pénzbe került.

– A KOMMÜNT HOGY ÉLTE ÁT A CSALÁD?

A szüleim 1917-ben házasodtak, bárcziházi Bárczi István, Budapest polgármestere adta őket össze. Anyai dédapám, egy Fritz nevű föltörekvő osztrák, tehetséges kőfaragó. Bécsből jött, hogy megfaragja az Országház köveit és utána rengeteg pesti szobrot csinált, sajnos homokkőből, ami hamar tönkremegy. Volt egy csodálatosan szép lánya, akit a nagyapám fölcsinált és miután post factum erősen körbeállták a kőműveslegények, feleségül is vette.

Ez a katolikus ága a családnak. Ha az ember zsidó anyától és keresztény apától származik, akkor mind a két valláshoz tartozhat. Én azonban nem vagyok keresztény, hiszen az apám nem keresztény, és nem lehetek zsidó sem, mert az anyám nem zsidó. Ez kellemes távolság a problematikától. A nagymamám, osztrák varróleány, élete végéig rosszul beszélt magyarul, ha számolt, funfcene-zekcenét mondott. De valami édesen gyönyörű volt.

– HOGY HÍVTÁK A NAGYAPÁDAT?

Maróti Rinteln Géza. Egyébként nemzeti hagyomány, a József utcában megvan még az eredeti kőfaragó műhely, most is szobrászok dolgoznak benne. Nagyapám volt az egyik látványfelelős 1919-ben a nagybudapesti május 1-ért. Mármint a dekorációért. Erre úgy jöttem rá, hogy anyám elmesélte: a Kommün alatt folyton tojást ettek. Töprengtem, honnan szerezték? Hát a nagyapám, aki pisztollyal a zsebében járt, mindennap friss krizantém volt a gomblyukában, mint egy magyar úrhoz illik, Teltsch Edével szépítették együtt a bankokat Bárczi alatt, szóval ő tojástemperához vételezte a tojást a Közellátási Népbiztosságtól, az ünnepre. A Kommün után gyorsan kitakarodott Amerikába, ahol Detroitot építette, Saarinenékkal. Állítólag – ez anyám pletykája – a kisebbik Saarinen fiút nagyapám nemzette. Majd visszajött rengeteg pénzzel, amit azonnal zároltak, mert dollárban volt, ugyanis pont a gazdasági válság idején sikerült hazatérnie. Teljesen megkeseredve halt meg. Amikor Amerikában jártam, láttam egy pár épületet, amit csinált, jók voltak. Egy időben a Műegyetemen is tanított, ezért én később rendkívül zokon vettem, hogy nem vettek föl, holott eredetileg mérnöknek készültem. Így aztán elmentem matematikusnak. Fejér Lipót rám nézett és így szólt: ismertem a nagyapádat, gyere csak, és fölvett rendkívüli hallgatónak.

– A NAGYAPÁDNAK A TOJÁSOKON KÍVÜL MI KÖZE VOLT A PROLETÁRDIKTATÚRÁHOZ?

Ő volt az építészmérnökök „atyja" és jó barátja, a *Megfagyott Muzsikus* tiszteletbeli főszerkesztője, és a Vár-ki-

Az interjút Kovács János Mátyás készítette. A beszélgetés teljes szövege a Bródy András 70. születésnapja alkalmából megjelenő kötetben (*Miért hagytuk, hogy így legyen?*, Közgazdasági és Jogi, 1994, szerk. Madarász Aladár és Szabó Judit) olvasható.

oszkban az építész-hallgatókat művészetre és művészi magatartásra tanító doyen. Valahogy belekeveredik a Kommünbe, legalábbis tojást vételez... Egyébként valószínűleg ő is zabigyerek, valószínű grófi származék, s – mint említettem – nagyanyámmal is kissé elsietve nemzették anyámat, aki egész életében nem tudta ezt kiheverni. Titkolta. Nem járt középiskolába, magánúton tanult, sose érettségizett le, ezt is titkolnia kellett, közben nagyapám művelte, vitte körbe a világon és panaszkodott neki a nagymamára. Anyám egész életében szerelmes volt az apjába.

– HOGY TALÁLKOZIK ÖSSZE A BRÓDY ÉS A MARÓTI ÁG? A BRÓDYAKRÓL MÉG NEM MESÉLTÉL.

A nagyapám, Bródy Samu felsőházi tag, a *Pester Journal* főszerkesztője, már meghalt, mire én megszülettem. Volt hat gyereke, akiknek leszármazottai most élnek szerte a világban, hasonlóan nagy családokkal. Apám és egy fiútestvére maradt csak itt. Apám azért, mert a nyomdát kellett vezetni, ő egyébként mezőgazdász doktori címet szerzett a bécsi egyetemen, svájci tarka tehénből disszertált, így lett doktor és Gyömrői Editnek udvarol. Eredetileg Maróti nagyapa és apám síelés ügyben találkoznak, ők hozták be Delmár Walterrel ezt a sportot Magyarországra és buzgón síelnek, még akkor egy bottal, Huitfeld-kötéssel.

– A BRÓDY NÉV HONNAN SZÁRMAZIK?

Nem tudom. A lengyelben a brody mindenesetre büdöset jelent. A család már a szabadságharc alatt itt van, Bródyként ipszilonnal írva. Bródy Sándor, az író, finoman azt mondja, hogy ő a „költő" ág, a másik a „szerző". Az ő ága talán ki is hal Hunyady Sándorral. A másik ág pedig összeszedi magát és szétárad a világon.

– ÖSSZEJÖN HÁT BRÓDY LÁSZLÓ ÉS MARÓTI DOROTTYA...

Anyám 16–17 éves ekkor, bolond gyerekkori szerelem az övé egy csúnya fiúval, mert apám csúnya. Anyám pedig nagyon szerelmes, egy ilyen kivagyi leányzó, aki nem hord harisnyát, csak görög saruban jár, kibontott hajjal. Nagyon szép, és apám imádja, mindhalálig.

– A BRÓDY-CSALÁD NEM AKARTA MEGAKADÁLYOZNI AZ ESKÜVŐT?

A Stern és a Weisz lányok alighanem rendkívül kellemetlenné tették anyám életét. Ezek előkelő, fein zsidó családok, amelyekbe a Bródyak normálisan házasodni szoktak, most viszont jön egy siksze, akinek bizonyítani kell, hogy művelt, és tud késsel-villával enni. Főleg pedig azzal kellett bizonyítania, hogy három fiút szül és azoknak zseniálisaknak kell lenniük. Kifelé zseniálisaknak, anyjuk előtt azonban örökké elégtelenek maradnak. Amiből mind öcsém, mind bátyám némi lelki sérüléseket szerez magának, az egyik depressziós, a másik eufóriás lesz. Én úgy a középen helyezkedtem el, és felettem sem múlik el nyomtalanul az anyai nevelés, hol depresszióra, hol eufóriára hajlok.

– VOLT VALAMI VALLÁSI CIVÓDÁS A SZÜLEID KÖZÖTT?

Semmi. Anyám először át akart térni a zsidó hitre, annyira szerelmes volt, apám szerencsére megmagyarázta neki, hogy ez butaság; viszont katolikusnak sem akarja nevelni a gyerekeket, ettől lettünk mi unitáriusok. Apám csúnya, de mégis charme-os, életörömös zsidó volt, minden ortodoxia nélkül. Anyám nyilatkozta későbbi éveiben: „apád nagyon szeretett volna élni, csak én nem hagytam".

A bátyámat és engemet is a piaristákhoz íratnak be, mert apám úgy emlékszik, hogy ez fölvilágosult és liberális rend. Mire én odakerültem, sajnos már nem voltak ilyenek. A bátyám kibírta, én nem. Ő '20-as, én '24-es, az öcsém '31-es. A bátyámat a szüleim jó érzékkel kimenekítik majd 1937-ben Londonba, nyomdamérnöknek tanulni, ő aztán ott vált fizikussá és Bernalnak lesz az asszisztense, így kerül Amerikába. A várható háború elől engem is ki akartak tuszkolni, az Eidgenössische Technische Hochschuléra Svájcba. Ezt megakadályoztam, mert szerelmes voltam első feleségembe. Gyerekkori szerelem volt Vajna Mártával, 14 éves koromban kezdődött. Amikor bevonultak a németek, a családok áldásukat adták rá, egyébként a két család nagyon utálta egymást. A Vajnáék gyógynövényben utaztak és egyre több pénzük volt, a Bródy családnak meg egyre kevesebb. Mind a két részről mésalliancenek tekintették a kapcsolatot, és egyáltalán nem szerették, hogy ez a két gyerek sülve-főve együtt mászkál, de amikor bejöttek a németek, akkor azt mondták, hogy úgy is megdöglenek, hát házasodjanak össze.

– KANYARODJUNK VISSZA MÉG EGY KICSIT A GYEREKKORODHOZ. MILYEN CSALÁDBA SZÜLETSZ TE BELE 1924-BEN?

A szüleim dolgoznak, nem érnek rá, nincs valami jó viszonyom velük, anyai nagymamámat imádom, vele németül beszélek, az öcsém tízéves koráig meg sem szólalt magyarul. Én is először „osztrákul" beszéltem, bécsi dialektusban. Anyám apámnál dolgozott, ez kellett is később, mert a zsidótörvények idején őt, a tipográfust lehetett kinevezni igazgatónak, mint árját. A húszas évekről igazán nincs emlékem, a harmincas évekről már bőven.

– MIKOR KEZDESZ EL LÁZADNI?

Valószínűleg az anyaméhben. 18 éves koromban kaptam az utolsó pofont apámtól, mert a pénzemet a mellényzsebembe dugdostam lezseren, mondván: én szarok a pénzre. Állati frász – „majd akkor szarjál, ha te kerested meg!" Továbbra is szarok rá.

– MILYEN A HÁROM FIÚ VISZONYA?

Rossz. Rossz, mert anyám állandóan versenyeztet bennüket, mindegyikünknek azt mondja, hogy ő a libling, mindenkinek a fülébe suttogja, hogy valójában őt szereti mi pedig állandóan verekszünk. Pontosabban, én úgy emlékszem, hogy főleg engem vertek, mert Ferenc öcsém ugyan rabiátus, de olyan nagy a korkülönbség közöttünk, hogy már csak nem verhetem meg. Tamás bátyám és köztem viszont csak négy év volt... Miután három gyerekszoba volt, anyám azt a politikát választotta, hogy ha verekedés van, akkor az lesz megbüntetve, aki a másik szobájában tartózkodott. Hiszen nyilván az provokált. Ezért bátyám mesterfogása, hogy berángat a saját szobájába, és ott pofoz föl.

– ASSZIMILÁNS VOLT A BRÓDY CSALÁD?

Nem vettem észre „igyekezetet", de lényegében igen. Természetesen érezte magát magyarnak. Apámat ugyan zavarták a zsidótörvények, de ameddig lehetett, kerülgette az otrombaságokat. Nem is annyira a zsidótörvények miatt küldik a bátyámat Angliába, hanem inkább a várható háború miatt. Meg mert itt nem lehet egyetemre jutni. Politizálni a szó mai értelmében nem politizált az apám, de

szakmailag nagyon is szervezkedett. A Főnökegyesületben tevékenykedett, nagyon jóban volt a nyomdászszakszervezettel, és volt ez az Atelier-féle társaság, baloldali művészek egyesülete... Mégis politikainak tekinthető, hogy a *Nyugatot* nyomta és nem számított föl érte semmit, vagy olcsón adta, mikor hogy, Thomas Mannért rajongott, a kiadó is az S. Fischer céggel tartott kapcsolatot.

– *Volt valamilyen irodalmár holdudvara?*

Erről anyám számolt be visszaemlékezéseiben, amikor a Radnóti eladja a *Naptárt*, a 12 hónapra írt versét, mert éppen pénzre van szüksége és anyám fölfelé, Radnóti pedig lefelé alkuszik. Gyerekkoromban anyám holdudvara jelent meg előttem, mindig csak férfiak, nő nem lett befogadva, tehát Kner Imre, Berény Róbert, Gottsegen György, az orvos, Beér János, aki a nyomda ügyésze volt és aki közvetített köztem és apám között, ő volt lázadásaim értelmezője.

– *Hogy kerültél kapcsolatba később az irodalommal?*

Márta útján elsősorban, aki bátyja, Vajna János révén a Karinthy-féle társaság beltagja. Én olyan kisfiú voltam. Rövidesen ugyan dolgozni kezdtem, tulajdonképpen 14 éves koromtól, mert untam apám zsebeinek fosztogatását. Szedőgépszerelő és könyvkötő is voltam, valamit mindig csináltam még a gimnázium mellett, aztán elkezdtem a *Rádióújság*nál dolgozni, majd a könyvkiadóban.

A piaristáktól harmadikban kirúgtak, akkor átkerültem az evangélikusokhoz, onnan negyedikben tettek ki. És akkor kerültem a „Mintába", a Trefort utcába. Ott volt két emlékezetes tanárom: Kerecsényi Dezső, aki irodalmat és Hencz István, aki matematikát tanított és akik kiálltak értem mindenfajta igazgatói megrovás ellenére. Borzasztó gyerek voltam, úgymond destruktív, és ezt meg is akartam mutatni mindenkinek. Később ezt a vágyamat már lecsiszoltam, ma már csak titokban munkál.

– *Cigarettázás az órán, kiabálás a folyosón, visszapofázás a tanárnak?*

Pontosan. És fölkelés óra alatt és kivonulás, mert unom, és elég sok verekedés is. Főleg engem vertek, de ez nem zavart. Később egyszer, amikor ijedtemben az osztály legerősebb fiúját, a Vámost elvertem, valami kosárlabdaügyben, akkor, amit én addig nem csináltam, arcra mentem, be is vertem az orrát, úgy hogy lett egy kis respektusom.

– *A matematikán kívül mi érdekelt?*

Az irodalom. Ugye mindent lenéztem, ezt kifejeztem Kerecsényinek is a tanszéki könyvtár rendezése közben, mondván, én a Kosztolányit távolról sem tisztelem. Mondta: „olvassa el a Hajnali részegséget, és aztán jöjjön el megint". És akkor berogytam. Szóval a Kerecsényinek egy kicsit szót fogadtam, meg a Hencznek is. Egyébként pokoli volt. Kezdődött azzal, hogy vigyázzba állni, mert Horthy Miklós névnapja van. Fütyültem Horthyra, mindenre fütyültem. Aztán jöttek az elsötétítési gyakorlatok. Akkor én az összes spalettát becsuktam a tízpercben és amikor a tanár kérdezte, hogy mi van, mondtam, hogy próbálkozunk az elsötétítéssel. Teljesen kezelhetetlen voltam.

– *De hát mi adta neked ezt az erőt, nem volt veszteni valód? Téged nem lehetett revolverezni?*

Nem zavart, ha veszítek. Ma se zavar, vagy nem túlságosan.

– *Nyelveket mikor kezdtél tanulni?*

Németet nagyanyámtól, Marczaly Póli tanított angolra, a Marczaly történész lánya. Még emlékszem, a *Happy Prince*-et olvastuk, ez volt az első angol olvasmányom még a háború előtt. A nyelvet igazából később, Angliában meg Amerikában tanultam meg. Franciául nem jól beszélek, de értem, olvasom a nyelvet. Amikor Nizzában voltam előadni, a hallgatók egy idő után kértek, hogy mégis inkább angolul beszéljek.

– *Hogy bírta egy ilyen lázongó gyerek a latin és a görög biflázást?*

Görög nem volt. Ahelyett gyorsírást vettem. A Ricsajnál, ez volt a csúfneve Wagner tanár úrnak, aki mind a kettőt tanította. Elég rendszeresen leöntöttem vízzel a második emeletről. Gyorsírni jól tudtam, de mára már elfelejtettem. Latinból nyolcadikig bukdácsoltam, akkor félévben megkérdezett a latintanár, hogy mit akarok. Mondtam, természetesen kitűnőt. Nekiálltam, lefordítottam Horatius összes ódáját gyakorlásképpen. Jelesen érettségiztem. Hajlamom volt elhanyagolni a dolgokat az utolsó pillanatig.

– *Már iskola előtt tudtál olvasni?*

Emlékezetem szerint nem. Számoltam és valami arányérzékem, nagyságrendi érzékem korán kialakult, beleértve azt, hogy mi a fontos, mi nem. Ami nem fontos, azzal csak akkor törődöm, ha valami imminens veszély van.

– *Verseket írtál?*

Nem. Soha, de elég sokat tudtam betéve.

– *Tehát a hölgyeknek nem írtad, hanem citáltad a verseket. És a zenei érdeklődésed honnan ered?*

Kozma Erzsébet volt a zenetanárom, most Ausztráliában él, ő később a Zeneakadémia titkára volt, Kozma Lajos műépítész lánya. Kozma is hozzátartozott családunk vonzási körzetéhez. Szintén elég baloldali ember volt, szintén nem jutott munkához. Azt hiszem, főként zsidó volta miatt. Egyik legtehetségesebb építésze volt Magyarországnak. Erzsébet nagyon jól zongorázott és bátyámat tanította, velem viszont föladta a dolgot. Volt viszont egy Jászó F. Viktor nevezetű barátom, később egyetemi docens, a Haditechnikai Intézetben halt meg a német megszállás alkalmával, mellesleg dzsesszzongorista, tőle tanultam dzsesszelni. A dzsesszbe merülve nagyon megtetszett Bartók ritmikája és visszairatkoztam Erzsébethez azzal a föltétellel, hogy én csak Bartókot és Bachot vagyok hajlandó gyakorolni. Még Mozartot sem akartam játszani.

Sok minden meghiúsult az életemben, mert elég korán felismertem a korlátaimat. Karmester szerettem volna lenni. Ez körülbelül 14 éves koromtól 18 éves koromig tartott. Már volt operabérletem, mellettem ült Kórodi Gida, aki karmesternek készült. Felmértem, hogy ő a tehetséges. Ugyanígy döntöttem a matematikáról. Rényivel, Schulhof Katival és Schweitzerrel jártam egyetemre, ők tehetségesebbek voltak. Rájöttem, a tiszta matematika nem az én területem. Valahogy természetesen mértem fel a mezőnyt, hogy hol lehet, hol nem lehet érvényesülni, mi és hogyan érdekel.

– MI VOLT AZ ELSŐ ZENESZERSZÁMOD?

Zongora. A dzsesszkorszakban kezdtem bendzsózni. Később, amikor Afrikába mentem, spanyol gitárt vittem magammal, ott viszont rászoktam az orgonára. Mindig szerettem négykezesezni. Lukács Györgyhöz való viszonyom tulajdonképpen feleségéhez, Gertrúdhoz való viszonyom volt, akivel négykezest játszottam minden héten. Mindenfajta rumlin keresztül. Majdnem haláláig. Mostanában szintetizátorral és minenféle elektronikai segédeszközzel bajmolódom.

– MOST BESZÉLJÜNK EGY KICSIT A SPORTRÓL, EZ IS HOZZÁTARTOZOTT AZ ÚRIFIÚK ÉLETÉHEZ.

Gyerekkoromban Zebegényben nyaraltunk, ahol nagyapám műtermet, házat épített, valószínű hogy a Velencei Biennálén szerzett pénzből és építőelemekből, mert meglepően hasonlított az egész a Biennáléhoz. A Maróti-villa most is megvan, nem kértük vissza, pedig azt már disznóságnak éreztem, hogy elvették. Anyám hosszan pereskedett, hiába persze.

– VOLT VALAMI VISZONYOD A ZEBEGÉNYI FESTŐKKEL?

Persze. Szőnyi lányának próbáltam udvarolni, Berény Ancsurnak is és nagyapám ott próbált országzászlót csinálni, meg Zebegény-mozgalmat, szóval helyi figurákat, aztán Zebegényt átvették a nyilasok, majd később a kommunisták. Zebegény kényszer is volt, nagyapám zsarnokként uralkodott. A bátyámat szerette, engem nem különösebben kedvelt, és hát ott kellett tölteni a nyarat. Úgy szabadultam, hogy vettem magamnak, saját keresményből egy kis kajakot és lejártam Lepencére, Szegváriékhoz – ez megint Vajnáékat jelenti. Visszafelé, a Dömösi szorosnál nehéz volt följönni. Állandóan sportoltunk: evezés, távolugrás, magasugrás, versenyfutás, úszás. Parasztgyerekekkel. Nagyapám atlétikai szervező is volt.

– EGÉSZSÉGES GYEREK VOLTÁL?

Volt néhány halálba menekülésem: két koponyalékelés, kanyaró, tífusz, amit lehetett, összeszedtem. Több ízben el óhajtottam halálozni tízéves koromig. Ami megedzett, az részben anyámnak az a rendkívül undok szokása volt, hogy minden reggel hatkor bekergette fiait a Dunába. Borzalmasan utáltam. Részben aztán a munkatábor tett jót, mert sokkal többet ért, mint a sportolás. A sportot addig csinálja az ember, amíg kedve van, a lapátolást viszont addig, amíg tele nincs a vagon.

– A REGGELI KÉNYSZERFÜRDŐ UTÁN VISSZAMENTETEK LEFEKÜDNI?

Mi nem, de anyám azonnal. Anyám nem is nagyon szeretett úszni. Nagyanyám még kevésbé. Ő két ízben is úgy akart öngyilkos lenni, hogy belegázolt a vízbe. Nagyapám ugyanis elhozta egyik-másik amerikai szeretőjét vendégségbe, ezt nagyanyám rosszul tűrte. Kicsit nyugodtabb volt a légkör, amikor apám a hétvégeken megérkezett. A nagyapámba szerelmes volt az anyám, félt az öregtől a nagyanyám, a család rettegett, mert ő volt a megkeseredett művész.

– HOL TALÁLKOZTÁL A „PARASZTSÁGGAL"?

Ott volt a Rózsa Egylet Zebegény, amit a Károlyi család alapított. Tagjai virágnevekre hallgattak, a fiúk azok csak olyan fuszujkák voltak, a lányok azonban dáliák, rózsák, meg liliomok. Őrzök egy képet, ahol lánynak vagyok öltözve, parasztruhában. Ne gondold, hogy bármi baloldali hatás ért volna. Főleg lányok után mászkáltam.

– KÖZBEN TERMÉSZETESNEK VETTED, HOGY ÚRIFIÚKÉNT BIZONYOS ELŐJOGOK ILLETNEK.

Szüleim spártai nevelése azt jelentette, hogy nekem sem volt több pénzem, mint a parasztgyerekeknek. Emlékszem, én voltam az osztályban az utolsó, aki hosszú nadrágot kapott. Nem hogy kivételezettnek, de határozottan elnyomottnak éreztem magam, akinek állandóan a nagypapa ruhatárából szabnak át dolgokat, aki divatjamúlt cipőket kénytelen hordani, bátyjától örökli a ruhákat. Ha ma visszagondolok rá, hát az őserdő beteges proletárjának éreztem magam.

– SEMMI LUXUS? KÜLFÖLDRE NEM VITTEK?

Nem. Ezen majd fölrobbantam, s az egyik legfőbb vádam volt bátyám ellen, hogy ő Amerikában is, Bécsben is járt, Svájcba is vitték síelni, engem meg nem, nem kerültem ki a hatvanas évek előtt külföldre. Mikor Svájcba ki akartak küldeni – ez lehetett úgy 1940–41-ben – akkor azt mondtam: csak úgy megyek, ha hozzájárulnak a Mártával kötendő házassághoz és együtt mehetünk. Hát akkor még nem járultak hozzá.

– VAN ARRA MAGYARÁZAT, HOGY A CSALÁD MIÉRT NEM LÓGOTT MEG IDŐBEN?

Anyám, aki járt Amerikában a nagyapámnál, valamiért megutálta az ottani világot. Később is, amikor a bátyám Angliából átment Amerikába, anyám nem volt hajlandó követni. Azt hiszem, az ottani kulturálatlanság tartotta vissza. Nagyapám úgynevezett művészi kultúrát oltott belé, Amerikában meg csupa ronda város van, amit nem érdemes megnézni. Meg a család igen törvénytisztelő is volt. Ezt akkor úgy fogalmaztam meg magamnak, hogy ha a magyar zsidósággal tudatják, hogy holnap reggel fél nyolckor a Deák téren rézkarikát kap az orrába, akkor felsorakozott volna rézkarikáért. Veszekedtem is a szüleimmel, hogy én nem megyek a munkatáborba, akkora itt a kupleráj, hogy észre sem veszik. Ez már 1944-ben volt. És akkor azt mondták, nézd, az apádat a Volksbund keresi, mert szemet vetettek a nyomdára, ne csináld, ez kellemetlen nekünk. Mint jó fiú, elmentem a munkatáborba, kifejezetten a szüleim kedvéért. Abban bíztak, hogy ezt a háborút már úgyis elvesztették a németek, tehát valahogy ki kell bírni. Ez jellemző volt korosztályom véleményére is: ez egy szar ország, szar állapotban, de semmi baj, ki kell bírni a háborút, mert van egy magyar értelmiség, amelyik majd utána rendbehozza.

– EZ AZÉRT NEM „MAUL HALTEN UND WEITERDIENEN"...

De, volt benne törvénytisztelet is. Emlékszem egy összeütközésre az apámmal: lógtam az iskolából, mert Mártával elmentem a Pálmaházba, és a Pitroff tanár úr éppen aznap volt hivatalos hozzánk teára. Lebuktam. „Nem láttam az Andriskát az iskolában." – „Miért nem?" – „Hát, beteg voltam." – „Nem voltál beteg." – „Bele volt írva az ellenőrzőbe." – „Te az én aláírásomat hamisítottad?!" – „Nem én hamisítottam, versenytárgyalásra kiadtam, hogy ki tudja a legjobban utánozni az aláírásodat." Apámnak elkezdett gyöngyözni a homloka, hogy az ő gyereke aláíráshamisító. Mert akkor már jön a lopás, a csalás, az ölés...

– *Nem ért téged semmiféle zsidóellenes támadás vagy piszkálódás a harmincas évek végén, a negyvenes évek elején?*

Nem. Nem tartom és nem tartottam magamat zsidónak. A munkatábor is nagyon fura volt. Ott kevés zsidó volt. Herman Maxival és Bächer Mihállyal, Keéri-Szántó Imrével voltam – tudtommal „igazi" katolikusok – és egy csomó szocdemmel, meg felvidéki baloldalival. Szóval még a munkatáborban sem volt zsidóüldözési tudatom. Emlékszem, amikor a front mögött lesétálunk Szegedre és nem volt pénzem, akkor elmentem a Jointhoz és azt mondtam, hogy én nem vagyok zsidó. Nincs pénzem, adjanak – kértem –, adtak is. De már azt a fehér bárányból mellényt, amiről meg lehetett a segélyezetteket ismerni, nem voltam hajlandó hordani, hiába szedték le rólam is a bőrkabátot az orosz felmentő seregek. Én nem vagyok zsidó. Ma sem. Most, öregkoromra kezdek néha mérgelődni, és ha valaki nagyon zsidózni kezd, akkor hajlandó vagyok szájon vágni. Én kérem más vallású vagyok. Az én kaszton- és társadalmonkívüliségem sokkal erősebb annál, hogy csupán zsidó legyek vagy most nyugdíjas. Később például tőkés lettem a kommunista pártban.

– *És a baráti kör?*

Két barátom volt, mind a kettőt még az evangélikusoknál szereztem. Cserkészbarátaim voltak, öregebbek nálam, valami kis homoszexuális árnyalata is lehetett a dolognak. Az egyik a már említett Jászó Viktor, a másiknak a nevét szerencsésen elfelejtettem. Csepelen dolgozott, mérnök volt. A háború után kivitték Oroszországba és aztán fogak nélkül jött meg. Ő volt az egyike azoknak, akitől a gulagról 1952–53-ban hírt kaptam. A „legzsidóbb" kör, amibe elmentem, az a Vajda János Társaság volt. Nem jártam rendszeresen, Márta vitt oda. Rajta keresztül találkoztam Karinthyval, Devecserivel meg Örkénnyel. De erre a társaságra sem volt jellemző a zsidóság tudata. Örkény például tisztában lehetett vele, hogy zsidó származású, én viszont erre csak később jöttem rá. Hazajött Franciaországból egy Rex nevű kutyával, olyan dzsentri módon viselkedett, hogy na. Szilágyi Jancsi, azt hiszem, nem is zsidó. Buba (Rényi Alfréd) persze zsidó volt, Alexander Bernát unokája, de inkább matematikus volt, ami még nemzetközibb.....

– *Tehát nem siettetek kivándorolni. Lehet, hogy elveztétek is ezt a kvázi földönkívüli létet? Nem voltatok besorolhatók, legalábbis azt hittétek.*

Veszélyes lét volt ez, és tudtam, hogy ha én elmegyek munkatáborba, akkor nagy valószínűséggel végem. A tábor végül is olyan operett-munkatábornak bizonyult, ami azt jelenti, hogy csak kétharmada halt meg az embereknek.

– *Hol dolgoztattak titeket?*

Jolsván, aztán Miskolcon, a ládi fatelepen, Garadna, Lillafüred – ott rönköltünk, szép vidék volt.

– *Minek készültél, mi lett volna veled, ha nincs ez a háború?*

Amikor mérnöknek nem mehettem, beiratkoztam matematikára és lassan átvettem a Hungária Könyvkiadó irányítását. Bizonyíthatóan két évet végeztem el matematikából Pesten Fejérnél, utána még jártam Szegedre Rieszhez a fölszabadulás után. (Én továbbra is fölszabadulásnak tartom.) Tehát le tudtam volna vizsgázni, de közben családom lett.

– *Volt valami érzéked a technikai dolgokhoz, hogy mérnök akartál lenni?*

Nagyon korán rádióamatőr lettem. '34-ben építettem egy hordozható telepes rádiót, ami még szólt is. A piaristáknál fizikai nagy ezüstérmet kaptam. Az elektrotechnika mindig is érdekelt.

– *Később beleszerettél a számítógépbe, újabban termodinamikai hasonlatokat használsz, és vidáman kertészkedsz – honnan szorult belé ez a természettudományos érdeklődés?*

Szerettem szerelgetni, jó kézügyességem volt. A nyomdában finommechanikával meg szedőgépszereléssel foglalkoztam. Az elméleti fizikától Ribár riasztott el, aki 1919 után följelentgette tehetséges kollégáit, és így került ki egy nagy fizikus generáció Nyugatra. Ez persze csak később derült ki. Akkor csak az volt világos, hogy rosszul tanít, és hogy ez a fizika rendetlen, fogalmait kellően nem tisztázó szakma. Bár kötelező, mégsem vagyok hajlandó hallgatni, mert én tiszta matematikát hallgatok.

– *Ugyanezek az ellenérzéseid voltak a kémiával és a biológiával szemben? Miért nem lettél orvos?*

Eszembe sem jutott. Volt egy nagyon tehetséges hematológus unokabátyám, aki egyszer bevitt a kórházba. Valami lumbálpunkciót végzett, azonnal elájultam. Meg annyit voltam beteg, hogy féltem az orvos bácsiktól.

– *És a jog, a pénzügyek, az üzleti élet? Ezek nem vonzottak?*

A jogot lenéztem. A business nem érdekelt. Még később is, Zambiában, minden hallgatónak, aki kérdezte tőlem, hogy közgazdász vagy üzletember legyen-e, azt mondtam, menjen közgazdásznak, mert a businesst fölszedi majd egy fél év alatt, üzletemberből viszont soha nem lesz jó közgazdász.

– *No és a politika? Hogy maradtál ki belőle?*

Az irodalom érdekelt. Vájt füllel és éles ítélőképességgel. Persze ellentétben voltam a baráti körömmel is, mert nem Devecseri Gábort tartottam nagy költőnek, ahogy illett, hanem Radnótit. Ami a politikát illeti, a nyomdában dolgozva beléptem a szakszervezetbe. Egy ideig még a kommunisták is elismerték, hogy „munkásmozgalmi múltam" '43-ból ered, de aztán úgy döntöttek, hogy mégsem. Az akkori pártokat egyszerűen nem vettem komolyan.

– *Milyen lapokat olvastál, milyen könyveket forgattál?*

Újságot alig olvastam. A *Nemzeti Sport*ot néha megnéztem. Nyomtuk a *Magyar Nemzet*et. Meg az *Esti Kurír*t. A népi írókat már akkor meglehetősen bizonytalan tehetségűeknek és zavarosaknak tartottam. Olvastam persze Illyést, Féját, Kodolányit, Németh Lászlót, Szabó Dezsőt, de az akkori ízlésemet Radnóti formálta. Futólag ismertem is, Nagy Lajost viszont igen közelről.

A Hungária Könyvkiadónál ugyanis ún. placcágens is voltam, aki az újdonságokkal elmegy a könyvkereskedők-

höz és rábeszéli őket, hogy rendeljenek belőlük, és tegyék őket a kirakatba. Nagy marsrutám volt, Nagy Lajostól Püskiig minden könyvkereskedőt megismertem. Püskit borzasztóan utáltam, egyébként ő is engem. Nagy Lajosnak volt a Nagymező utcában egy kis könyvesboltja, és valami miatt órákat ültem ott, dumáltunk és talán szerettük is egymást. Később aztán szerző lett nálunk. Keserű volt, gyomorbajos volt, de hitele volt minden szavának. Déry fordította Howard Fast műveit, a Krúdy családból a mamát, Zsuzsát ismertem. Egészen véletlenül jöttem össze Beck Andris szobrásszal egy koncerten, akivel (modellnek használt) hosszan beszélgettünk. Ez volt a legbaloldalibb ismeretségem.

– *Rendszeresen jártál koncertekre?*

Igen. Egy Máté passio nem történhetett meg nékülem.

– *A politikát – mondod – elkerülted, de marxista irodalom se került a kezedbe?*

Az első mű, amit már Szegeden olvastam el a háború után, Sztálin dialektikus és történelmi materializmusa volt. Nagyon nem tetszett. Igaz, *A tőkét* már a háború előtt láttam, apám könyvtárában megvolt, de nem olvastam el, csak beleolvastam. Az egészen egy mirigyláz alkalmából rágom majd át magam. 1946-ban három hónapon át ágyban kellett feküdnöm és remekül elszórakoztam *A tőkén*, hangosan röhögtem rajta. Tetszett nekem, azt hiszem, akkor lettem közgazdász.

– *A háború előtt nem került a kezedbe egykét szociáldemokrata brosúra?*

Jártam a *Népszava* könyvkereskedésében, aránylag barátságos volt a viszonyom velük. Az újságjukat nem olvastam, és körülbelül 1943-tól úgy gondoltam, hogy ezek bizony mint munkást elárultak engem, ezekkel nekem semmi dolgom. A munkatáborba a Révai Nyomdából mentem el, ahova apám átrakott, hogy tanuljak, akkor épp a gépteremben voltam segédmunkás. Jaj, de utáltam az indigó festéket, amikor hengert kellett mosni, mert az ember körme alá ment, és onnan állati nehéz volt kimosni.

– *Képtelenség lett volna a családodban, hogy valaki egyszerűen burzsoáként vagdossa a szelvényeket?*

Képtelenség. Nem voltak szelvények, és nem volt igazán pénzünk sem, pedig volt még vagyon, de rengeteg rokont kellett víz fölött tartani, nagyapám például nagyon sokba került. Jó, támaszkodhattunk a svájci rokonságra, de ez megalázó volt. Én a svájciakkal később szóba sem álltam, mert láttam, hogy milyen ruhát kapott apám, amikor kimentek Londonba, a bátyjától. Ez a kashaöltöny olyan volt, hogy a házmesternek sem lett volna pofám odaadni. A hematológus unokabátyám aki szintén megugrott '56-ban, nos, őt eltartották a svájciak, ameddig nosztrifikált, de minden fillért fölszámoltak neki, a gyereknevelléstől a diploma díjáig. Olyan szarevők voltak, hogy úgy gondoltam: köszönöm, ezzel nekem nincs dolgom. Én válogatom meg, ki tartozik a családomhoz. Ez a válogatás odáig ment, hogy az öcsémmel, aki nagyon hasonló hozzám, elhatároztuk, hogy nem is vagyunk rokonok. A testvériséget megszüntettük, most derült ki, amikor operáltak a lábammal, hogy alapjában véve mégis szeret. Amikor én valami fontosat írtam, azt mindig elküldtem neki, ő nem küldi el, amit csinál, dehát ő az okosabb, ő tud mindent jobban, ő éget le engem, és én hagyom. Nagyon kellemetlenné tették a családi életet számomra a szüleim. Úgy emlékszem, hogy karácsonykor, amikor megkaptuk azt a cipőt, amit úgy is meg kellett volna kapnunk, akkor direkt hamisan énekeltük a Mennyből az angyalt, és pofákat vágtunk.

Pedig majdnem együtt disszidáltunk '56-ban. Anyám izgatottan telefonált Svájcból, hogy föltétlenül jöjjünk ki, küld egy embercsempészt. Az öcsém és családja, én és a családom, és a nagybátyám, a Tószegi Antal későbbi feleségével. A hülye teherautós bevitt minket Győr kellős közepébe, ahol lekapcsoltak. Jellemző, hogy az öcsémmel együtt oltári rumlit csaptunk, hogy „micsoda vicc, mi a gyerekeket visszük Csipkerekre, mert Budapesten sztrájk lesz, micsoda vicc, hogy minket igazoltatnak, azonnal telefonáljanak a Szikra Könyvkiadóba, hogy küldjenek kocsit az öcsémért". Másnap reggel alkudni kezdtem egy másik sofőrrel, aki azt mondta, hogy ötszáz forintért éppoly szívesen elvisz Bécsbe, mint Pestre, ugyanolyan messze van a két város. Én meg nem kérdeztem senkit, ösztönösen – mert életem nagy elhatározásai mindig ilyen ösztönösek (amikor fölrúgtam a könyvkiadói állásomat, akkor is így csináltam) – azt mondtam: Pestre vigyen. Miért? Mert közben a feleségem úgy viselkedett, hogy világossá vált, hogy előbb-utóbb elválunk és nem megyünk ki, mert külföldön nincs erkölcsi bátorságunk a váláshoz. Az öcsémben meg fölismertem, hogy tényleg csak anyám unszolása miatt vágott neki, ő itt érzi jól magát. Valószínű, hogy ez tartotta a szüleimet is itt Pesten, anno 1919-ben. Magyarok. Jellemző ez a gyerekeimre is. Bekószálják a világot. Sikeresek. De itt vannak otthon.

– *Szakadjunk most el az ifjúkorodtól, amelyet – alig elítélhető módon – magánélettel töltöttél.*

18 éven át voltam szerelmes Mártába. A kulcsmondat az volt, amikor megismerkedtünk, és nagyon megtetszettünk egymásnak, hogy mondd, te is utálod a szüleidet? Igen. Később kiderült, hogy nem szakít a szüleivel. Teljesen visszaazonosult anyjához, bátyjához, s a válásnál a döntő szó részemről volt, hogy velem tartasz, vagy a „vasárnapiakkal"? Vasárnaponként a Vajna-családnál ebédeltünk, és utána föl kellett menni a hegyre Devecseriékhez. Szerettem, és ma is szeretem a Huszár Klárit, Gabit már nem imádtam annyira, és az egész lassan megfeküdte a gyomromat.

Márta bonyolult jelenség volt, nem akart velem lefeküdni csak érettségi után, addig hát kénytelen voltam a barátnőit megkörnyékezni. Pedig belé voltam szerelmes. A Mártának volt egy mozgásművész barátnője, nála bújt el, amikor időnként megszökött a szüleitől, és csak én tudtam, hogy hol van. Volt benne egy bizonyos természetes baloldaliság és haladásvágy, ahogy Radnótiban is van hallgatag, ki nem mondott baloldaliság. Ezért van irodalmi értéke a Tersánszky Józsi Jenőnek, meg hitele, szavahihetősége, művészi értéke Nagy Lajosnak.

– *A nyomdában te a munkásarisztokráciával találkoztál...*

Igen, a legrégibb szakszervezet, a legtanultabb, legműveltebb munkásréteg természetesen szocdem, annyira szocdem, hogy ezt már nem is kell megemlíteni, és 35 év munka után teljes fizetéssel megy el nyugdíjba. És nem igazán alázza meg az inasokat. A nyomda mellett Angyalföldre jártam ki kis stifteket reszelni, amivel pénzt szerezni, ott kezdtem a finommechanikát megtanulni. Ebédre

belapátoltam valami kenyeret, aztán rohantam vissza dolgozni. Természetes közegem volt a munka, mint ahogy természetes közege volt apámnak is, hogy bizonyos vasárnapokon kimenjen Dunakeszire, mert ott a Hungária szakszervezetének volt egy háza, ahol pörköltet főztek, söröztek és ultiztak és jól megvoltak.

– *Volt barátod munkáskörből?*

Azt hiszem nem, mesterem volt, akit tiszteltem, Bauer urat, a fő szedőgépszerelőt. „András, már megint murkszol" – mondta, amikor a reszelő rondán állt a kezemben és lehetett látni, hogy nem lesz jó az, amit csinálok. Ő is szigorú szocdem volt, tőle is megkaptam, hogy soha nem dolgozom elég jól. Még most is teljesen meg vagyok néha hülyülve, hetekig hordok ki egy újságcikket, amit le kéne kenni.

– *A háború egy időre munkáskarrieredNEK IS VÉGET VET, HACSAK A TÁBORT NEM SZÁMÍTJUK IDE. TÚLÉLED, SZEGEDRE KERÜLSZ.*

Szegeden munkát szereztem a katonai ellátó hivatalnál. Márta is lejött. Malmokat ellenőriztem, ugyanis mind feketéztek. Ezt nyugodtan tűrtem, nekem csak ellenőrizni kellett, nem följelenteni. Így el tudtam látni Kéri-Szántó Mirkót, aki nagy lebzselő volt, és Mártát is. A pokróc alatt, mert nagyon hideg volt, Molnár Ferenc színdarabjait olvasták föl egymásnak, míg én szegény dolgoztam. Márta kissé idegenül hatott, mert az illegalitásban, hogy zsidósága ne legyen föltűnő, vörösre festette a haját. Beiratkoztunk az ifjúsági szervezetbe, és jártunk ki Tápéra, népdalra tanítani a fiatalokat. A népi fiatalok ugyanis nem ismerték eléggé a népdalokat. Mi Mártával fuvoláztunk is, meg rengeteg népdalt tudtunk, főleg Bartók nyomán.

– *Volt ebben valami „Fényes szellő"?*

Volt teljes népi összefogás, sőt amikor följöttem Pestre a kiadóba, próbáltam könyvkiadói utánpótlást és kollégiumot csinálni a Nékosz keretein belül. Májusban egy vagon tetején érkeztünk feleségemmel együtt a fővárosba. Előbb Szegeden a Szikránál jelentkeztem, hogy megtanítom őket könyvet kiadni. Állást nem adtak, mert ez pártkiadó volt, én meg jöttment. Semmi illegális kapcsolattal nem rendelkeztem. A Hungária régi vezetője viszont meghalt a munkatáborban, ezért apám kért, hogy vegyem át a könyvkiadó vezetését.

Ő a Csepel-szigeten dekkolt addig és sokáig védte az árja-párja mentesítés is. De anyám is elbújt, mert a Volksbund őt sem kímélte volna, gyakran előfordult, hogy a feleséget kapták el, ha a férjet nem találták. Bátyám ugye kinn volt Angliában, öcsém egy ideig otthon maradt, aztán ő volt az, aki rendkívül hamar rendkívül baloldali lett. Pesten bújtatták, a háború után ő is a „Mintába" járt. És jól megbosszulta magát az összes tanáron, akit én utáltam. A vitéz Temessy Győző történelemtanáron például, aki ádáz soviniszta volt. Aztán valamiért nem akart leérettségizni, mert már az egyetemre járt Krassó Miklóssal, meg a többi Lukács-növendékkel. De filozófiából sem óhajtott levizsgázni, mert ő a Mátrainál meg a Fogarasinál nem vizsgázik. Így aztán hosszú ideig bizonytalan volt a helyzete, mert bár nagyon sokat tudott, nagyon tehetséges volt, de se érettségije, se egyetemi végzettsége nem volt. Később nagy nehezen levizsgázott, sőt még ráhúzott egy matematika diplomát, és gondolkozott azon is, hogy miután ő bizonyításelmélettel foglalkozik, még a jogi egyetemre is beiratkozik. Megházasodott, csipkereki lányt vett el, s a szülőkkel összeveszve egy darabig hozzánk költözött. Beszerveztem a Gerőnéhez a Szikrába a „klasszikus" részlegre, ahol aztán éveken keresztül Marx műveinek kiadásával foglalkozott. Kitűnő filológus lett. Ez már 1952–53-ban történt, szomorú idők voltak, a szüleimet ekkor telepítették ki Fegyvernekre.

– *Tudtál ez ellen valamit tenni?*

Nagy aláírásgyűjtésbe fogtam, a kérvényt Illyés Gyulától Lukács Györgyig mindenki aláírta, hogy a szüleimet vissza kell hozni. Páran nem adták a nevüket és valahogy ez volt az a pillanat, amikor én a Devecseri–Karinthy-féle svábhegyi társasággal ellentétbe kerültem, mert eléggé megorroltam, ha valaki nem merte ezt a kérelmet aláírni.

– *Ez már azután volt, hogy őket „úrifiúknak" bélyegezték?*

Az írószövetségi vita azért elsősorban a Déry ellen folyt. Karinthy Cini csak úgy jelentkezett, hogy tessék minket is bírálni Révai elvtárs, mert mi is követtünk el hibákat. Hál' istennek akkor már nem voltam a szakmában. Csak 1947–48-ig tudtam tartani a kiadót, elég szépen kiépítettem, folyóirattal bővítettem, elég jól is ment, nagy részletosztállyal, és amikor államosították a kiadókat, akkor elég természetesen engem neveztek ki a vezérigazgatónak. Sőt, rövid idő múlva megtettek a Szent István Társulat vezérigazgatójának is. Ez tüskés állás volt.

Grősszel kellett tárgyalnom, tudniillik kiadványaik egy része súlyosan fasiszta volt. A szentséges könyvekkel nem lett volna baj, de volt ott jócskán háborús propaganda is. Ez összesen negyedévig tartott, akkor már tényleg el voltam szánva arra, hogy mindent otthagyok. Kezdődött is az átszervezés, közölték velem, hogy vezérigazgató nem lehetek, csak vezérigazgató-helyettes, de nagyon számítanak rám. Apám '45-ben még csak cégvezetőnek nevezett ki, és nagyon kevés fizetést adott. Amikor a párt döntött az előléptetésemről, akkor rögtön megháromszorozódott a fizetésem.

– *Mikor léptél be az élcsapatba?*

Még '45 májusában. Beér János vitt el a Városház utcába, ott volt az V. kerületi pártszervezet, ő ott nagy fiú volt, mert a városházának volt a tiszti főügyésze. Gyorsan belökött a pártba, mondván, hogy ez egy érdeklődő fiú. Rögtön, amint feljöttem Szegedről. Ezt a tagságot aztán később valamilyen okból nem ismerték el, úgyhogy amikor temérdek pártfegyelmi, kizárás, visszavétel, KEB-ülés, kimaradás után, valamikor a hatvanas években megint párttag lettem, akkor sem ezt, sem a munkásmozgalomban való részvételemet nem datálták vissza. Ezért sem bántam, amikor harmadszorra is fölloszlatta magát a párt.

– *Amikor beléptél, mennyire hittél az ügyben?*

Az V. kerületi pártszervezet könyvtárát rendezgettem. Még nem volt pártfegyelem, az ember elment néha tüntetni. Komolyabbá akkor vált a dolog, amikor '47-ben a választások előtt kineveztek az V. kerületi értelmiség szervezőjének és pártbizottsági tagnak, és hát részt vettem a kékcédulás választásokon.

– *Tevőlegesen?*

Tevőlegesen és hányingeresen. Igaz, én „csak" szerveztem a kékcédulák szétosztását.

– *Ezek szerint nagyon megbízható elvtárs voltál.*

Főnököm, Antal Helén, akit akkor még nem kurvázott le a Rákosi a későbbi Háynéval együtt, bízott bennem. Egyébként a Helén volt a szerelme a Vértes Györgynek, aki Lukács földi helytartója volt annál a folyóiratnál, amit nemcsak kiadtam, de néha szerkesztettem is. Koalíciós folyóirat volt, *Fórum* címmel.

– *Neked, egy életélvező értelmiséginek, profi lázadónak, nem volt unalmas a sok népnevelés, taggyűlés?*

Amikor házi agitációra kimentünk Csepelre, lesült a bőr a képemről. Hogy körülbelül mikor váltam le tényleg a pártról? Akkor, amikor Lukács megtudja, hogy letartóztatták Rajkot és halott sápadtan azt mondja: „na, már itt is kezdik". Lukács meglehetősen nyílt és őszinte volt. Az ifjú irodalmárok később a szemére hányták, hogy miért nem mondta nekünk Gyuri bácsi ezeket a szovjet dolgokat. Azért – válaszolta Lukács –, mert ha mondom, maguk följelentenek engem. Tudta, hogy én nem szaladok följelenteni, ha közli velem, hogy korunk központi problémája nem a kapitalizmus vagy szocializmus, hanem a diktatúra vagy demokrácia közti választás. Azt is nagyon korán mondja Lukács, hogy a döntő kérdés, mit fognak csinálni a mezőgazdasággal, mert ha kolhozosítanak, az szörnyű lesz. Azt is mondja apámnak és nekem, hogy Lenin megtartott egy jó könyvkiadót magánkézben, azt csak Sztálin rombolta le később, és hogy ameddig ő befolyással van a dolgokra, addig nem fogják a Hungáriát államosítani. 1948-ban már nem volt befolyása, én meg teljesen összevesztem a minisztériummal, beleértve nemcsak Révait, hanem Losonczy Gézát, sőt Lukácsy Sándort is.

Pontosan emlékszem, amikor Lukácsy Sándor visszajön a politbüro üléséről, és beszámol a könyvkiadók vezetőinek, az Illés Endrének, Zádor Annának meg nekem, ilyen régi típusú szakembereknek, hogy a Rákosi elvtárs tanítása az, hogy túl kevés ívet szentelünk a kulákság elleni gyűlöletre nevelésnek. Szóval akkor már nagyon érett bennem az, hogy én innen hamar el fogok menni. Ehhez még hozzájárult az állandó minisztériumi piszkatúra, rovancsolás, meg egy főkönyvelő, akit a nyakamba raktak, mert a felesége Vas Zoltán titkárnője volt. A főkönyvelő maga főkönyvelni ugyan nem tudott, ezzel szemben nyilvánvalóan régi nyilas volt és természetesen velem szemben gyakorolta az éberséget. Főleg az zavarta őt, hogy az íróknak mindenfajta előlegeik vannak, amikre még nem adtak be kéziratot. Én a régi időkben nevelkedtem, tudtam, hogy az írót pénzelni kell, ha az ember a kiadóhoz akarja kötni. Ha Nagy Lajosnak pénzre van szüksége, vagy Krúdy Zsuzsának, akivel a Krúdy-összes kiadását tervezem, akkor adok nekik pénzt. Ilyen tradicionális, polgári módon vezetett könyvkiadó volt a miénk.

– *Ez volt az első találkozásod a bürokratikus gazdasági irányítással?*

Igen, és teljesen visszarettentett. Nagyon sokáig harcoltam például az ellen, hogy a könyvkiadót elválasszák a nyomdától, meg a könyvterjesztőtől, és küzdöttem a kibontakozó lektori diktatúra ellen is. Érdekes lektoraim voltak. Pálóczi Horváth György, akit a párt hazahívott Londonból azért, hogy értelmiségi hetilapot csináljon, odatették hozzám lektorátusvezetőnek. Nem teljesen egyezett az ízlésünk, nagyon hamar letartóztatták a Rajk-perben, és akkor megkaptuk Kolozsvári Grandpierre Emilt. Nagyszerű volt, egy nagy mondást és az életnek egy fontos területét tanultam tőle. A nagy mondás, a három H káderpolitikai elve: Hülye Hülyét Hoz. A fontos terület pedig a szexualitás: állandóan fantáziált és valami hihetetlen gyönyörűségeket tudott kitalálni. Két lektorunk volt: Zulauf Teofil, és a Párizsból nagy nehezen hazahozott Köpeczi Béla. A Bélának legnagyobb baja mérhetetlen óvatossága volt. Egy jellegzetes eset: bejön, azt mondja, hogy beadtak hozzá egy történelmi regényt. Mondom mi baj van vele? Azt mondja, rossz. Mondom, akkor ki kell dobni. Azt mondja, nem lehet. Mondom miért? Mert ávós a szerzője.

Egyetem, Csepel, tudomány

– *Szóval '48-ban otthagyod ezt a kellemes társaságot...*

Az V. kerületből áttesznek az úgynevezett tudományos pártszervezetbe, amit nagyon jól tűrök, mert káderese a már régen ismert Krúdy Zsuzsa néni. Propaganda-előadásokat jól tudtam tartani. Valahol elsajátítottam a brosúramarxizmust és jártam például a pszichológusokhoz társadalmi formákat előadni. Ezek gyomorforgató dolgok voltak, mert én tudtam, hogy a tanítványaim egy s máshoz sokkal jobban értenek mint én. A *tőkét* végigolvasva úgy gondoltam, be kell iratkozni a Közgazdasági Egyetemre, annál is inkább, mert jó haverok vannak ott, mint Nagy Tamás, meg Gréti, a felesége. Kiválasztanak kétezer jelentkező közül százat az esti évfolyamra, én nem tudok nappalira menni, nekem el kell tartani a családomat. Abból a százból kb. húsz végez, ezek még megvannak. Elég jó társaság, Pulai Miklós például, Révész Gábor, Siklaky István.

– *Érdekes, a kiadónál fölépül a tervgazdaság, amit helyből utálsz, de elmész az egyetemre ugyanazt tanulni. Apád ott maradt?*

Ő az Atheneaum Nyomdánál lesz igazgató. Átrakják oda. '49-ben vágják ki végleg. Egy darabig maradhatott, mert hihetetlen nagy szakmai hitele volt. Abban az időben még az Aschner is az Egyesült Izzóban fungál. Lassan, talán nem is annyira a főnökség bizalmalansága miatt nyíródnak ki, hanem mert nem lehet megállítani a proletáriátus előre nyomulását, valaki kipiszkálja, a helyi új undokak közül. Megindul a gépezet, és az államapparátus sose tudja, hogy mit indít meg a mélyrétegekben. Magyarország pedig mindig szervilisen próbálja végrehajtani, nem is azt, amit a főnökség akar, hanem azt, amiről azt gondolják, hogy a főnökség akarja. Tehát így csöppen ki apám, talán része van ebben annak is, hogy én is odavágom az egészet, ünnepélyesen elbúcsúzom a minisztériumtól, és elmegyek a MÁVAG-ba 1948 végén. Tehát az egyetem első évében változtatok állást, és akkor egy idő múlva valahogy kihűl a Nagy Tamás irántam, meg kihűl a matematika professzora is, aki föl akart venni a tanszékére, és nem kapom meg azt az adjunktusi állást sem, amit fölkínáltak, mert hiszen most rossz káder lettem.

– *Hogyan beszéltek a családban ezekről a dolgokról? Te meg az öcséd kommunisták vagytok, a papád gondolom sehova nem lép be. Hitvitáztok, vagy inkább összekacsintotok: guggolva is ki kell bírni, éljük túl, adjuk meg a császárnak, ami a császáré?*

Apám egy ideig kimondottan büszke, mert a legtöbb állami nyomda vezetője olyan ember, akit apám a Hungáriába mentett, ott tartott, mindig is baloldali fészek volt a cégünk. Csupa apám nevelte ember. Az egész családban azt hiszem, én voltam, aki legkorábban vesztette el a hitét. De tartotta bennem a lelket sokáig Lukácsnak az a szép adomája a Kohnról, aki ki akar térni, de mielőtt kitér, el akar menni Rómába, a tiszteletese meg nem engedi, mert tudja, hogy akkor meglátja, hogy micsoda kupleráj van az egyházban. Visszajön a Kohn és azt mondja, hogy most ő tényleg kitér. A pap erre megkérdezi, hogy nem látta, milyen korruptak ott a Vatikánban, pénzért árulnak bűnbocsánatot, és összevissza paráználkodnak. Kohn így felel: nem vagyok vak, de ha mindezek ellenére ilyen jól mennek a dolgok, akkor mégiscsak van ebben üzlet. Lukács mindig is csodálkozott, hogy a tervgazdaság dacára még járnak a villamosok. Elméletileg még mindig nem tudok leszámolni a dologgal. Amikor a *Marx átvilágítását* írtam, arra bizony elment három hónapom, hogy szembenézzek a Kis Jánosnak az előző túlmelegségéből kialakult túlhidegségével, mert úgy gondolja, hogy miután ő szakított a marxizmussal, azzal megszűnt a marxizmus és most már Nyugaton sincsenek marxisták.

– HOGY FOGADJA A KÖRNYEZETED, HOGY ODADOBOD AZ IGAZGATÓI ÁLLÁST?

Szüleim nem helyeslik, a feleségem se. Feleségemnek akkor van a legneofitább korszaka, akkor szervezi a Pedagógiai Főiskolát. Amikor például kollégáival Kecskeméten elrontják a gyomrukat, akkor beadvánnyal fordulnak a Központi Vezetőséghez, hogy őket az ellenség megmérgezte. De előtte egy fél évvel még az van, hogy a feleségem fölébred éjjel és miután én rengeteget nyüzsgök, kiadó, pártmunka, *Fórum*, azt kérdezi: mondd, ha a Rákosi azt mondja, hogy fojtsál meg, akkor te meg fogsz engem fojtani? Persze, válaszoltam, de addig is aludj nyugodtan.

– AKKOR ÉPP TE VOLTÁL A PÁRTFI. DE SOKGENERÁCIÓS ÉRTELMISÉGIKÉNT BIZONYÁRA FÖLÜLRŐL NÉZTÉL A KÁDEREKRE...

Elitizmus van bennem, fölényesség az egyetemen, ahol szerintem a Nagy Tamás is rosszul oktatja Marxot, mert nem ért hozzá, holott a legjobb tanárom volt, nagyon világos fejű, nagyon logikus, de hát korlátozott. Olyan ember, aki a hallgatók előtt azt mondja, hogy milyen butaság az opera, az emberek nem veszik észre, hogy egy fal hiányzik, és ott énekelnek a lelkükről – hogy lehet ezt elhinni? Nem érti, hogy a művészet mire való, nem olvasott, tudatik, hogy a szovjet pártiskola szövegét adja elő az egyetemen, de azt is úgy, hogy előbb lefordítják neki, mert oroszul sem tud. És mégis szerettem a Tamást.

Persze nem azonosultam vele. Azonosulni tudtam (ez is valószínűleg hiba volt) Lukáccsal, meg Déryvel, meg Nagy Lajossal, vagy a baloldali szellemi előtöréssel, amit meg kell formálni, folyóiratot kell neki csinálni, könyveket kell kiadni. Ott volt például Déry Tibor háromkötetes regénye, a *Befejezetlen mondat*, egyébként valószínűleg nem túl jó regény, de nem azért, amit a Révai mondott róla. Engem nagyon érdekelt, hogyan lehet a meglehetős konzervatív ízlésű magyar könyvkereskedőket arra késztetni, hogy sokat vegyenek belőle és kitegyék a kirakatba. És akkor kitaláltuk, mert akkor még nem volt újjáépítve Budapest, hogy három különböző címlapja legyen a köteteknek, és ha az ember egymás mellé rakja őket kiadódik a régi Budapest látképe.

– BARÁTI TÁRSASÁGODBAN IS JELEZTED KEZDŐDŐ KÍVÜLÁLLÁSODAT?

Teszem azt, ha a Cini megérkezett, hogy a Révai milyen nagyszerű dolgokat mondott az irodalomról, akkor én ránéztem és azt kérdeztem, hogy ki az a Révai? Rákosit is kevéssé tudtam komolyan venni. Az egyik nagy lebukásom éppen az volt, hogy a Sztálin elvtárs születésnapjára kellett egy reprezentatív kötetet csinálni, amit a Betlen Oszkár rakott össze fényképekből, majd ugyanő tiltotta le, mint fő agit-prop-os, miután a honoráriumot már fölvette érte. Az ítélet szerint a könyv nem volt méltó Sztálinhoz. Rotációs papíron, jó minőségű nyomásban, óriási példányszámban, fillérekért hoztuk ki, a baj az volt, hogy Uitz Béla Sztálinképét tettük a címlapra. Azon bizony a Sztálin homlokába bele volt vágva, mert ez a homlok egy kissé alacsony volt, így Uitz jobbnak tartotta úgy középtájon befejezni. A folyosói pletyka szerint azért kellett bezúzatni a kötetet, mert Sztálin elvtárs homlokába belevágott a könyvkötő.

– AZ EGÉSZ GARNITÚRÁBÓL CSAK LUKÁCSOT TUDTAD TISZTELNI?

Még őt sem mindig, mert folyton bennem volt a kisördög. Megkövülten néztem például Lukács orra végén a cseppet, hogy mikor fog leesni, vagy hogy letörli-e idejében. Nem beszélve arról, hogy az állandó szófordulatára „nézze kérem, a dolog ennél sokkal bonyolultabb", azonnal azt válaszoltam magamban: azért tudós valaki, hogy a rövid lényeget mondja. Ugyanakkor nagyon szerettem, jó volt beszélgetni vele.

Akivel igazán jóban voltam, akit igazán tiszteltem és nagy örömmel láttam, hogy az Eörsi István számára is az egyetlen és kétségbevonhatatlan morális lénynek bizonyult, az Gertrúd volt, Lukács felesége. Jó közgazdász volt. A matematikához is értett, jól lehetett vitatkozni vele azokról a dolgokról, amik akkoriban érdekeltek. Mert még mielőtt bekerültem a Közgazdaság-tudományi Intézetbe már matematikai közgazdaságtannal kezdtem foglalkozni.

– KIK VOLTAK A BARÁTAID A HÁBORÚ UTÁN?

Hát Márta révén továbbra is a svábhegyi társaság. Bár később elszakadtam tőlük. Rényitől azonban nem, ahányszor elváltam, mindig hozzájuk mentem két hét jutalomüdülésre. Buba sajnos nagyon hamar meghalt, és hihetetlenül hiányzik. Nem is mint barát, hanem az a hihetetlen könnyedsége, amivel Neumann János-i zsenialitással tudta megtalálni egy-egy probléma világos matematikai struktúráját. A tisztelet nem jó szó. Erre egész életemben nem voltam képes. Tudtam, hogy mit tud és elismertem. Tudtam, hogy tőle lehet kérdezni. Később is híres volt arról, hogyha az Akadémia Matematikai Kutatóintézetének igazgatói értekezletére bejött bármelyik kutató egy sejtésével, akkor azonnal hátat fordított az értekezletnek és már csak az érdekelte, hogy a sejtésből kijön-e valami.

– A NAGY ROHANGÁLÁSBAN MIKOR JÖTTEK A GYEREKEK?

János '46-ban, Misi '54-ben született. Közben egy halott gyerek. Valahogy kínlódtunk a házassággal, és gondoltuk, hogy azért, mert nincs gyerek, és majd ha lesz gyerekünk, akkor jobb lesz. Hát nem lett jobb, mert elindult a házasságon kívüli keresgélés mindkét oldalon.

– VAN-E VALAMI EBBŐL A KORBÓL, AMI MIATT MÉG MINDIG FÁJ A FEJED?

Ezt '56-ban gondoltam végig. Az egyetlen dolog, amit igazán mélyen szégyellek, az az a készség volt, mellyel, amikor főlektoromat, Pálóczit letartóztatták, összecsomagoltam az íróasztala tartalmát és ceruzástul, radírostul beküldtem a belügybe, anélkül hogy megnéztem volna. Nem kértek erre. Ez denunciálás volt. Nem hiszem, hogy volt a fiókjaiban valami különösen érdekes, de valahogy örültem, hogy megszabadultam az egésztől.

– *Elhitted, hogy kém?*

Nem. Mert tudtam, hogy kém volt. Elmondta nekem, hogy az Intelligence Service-ben dolgozott a negyvenes évek elején. Eszembe sem jutott, hogy ő a kommunista rezsimet fúrná. De valahogy viszolyogtam tőle. Kierőszakolta például egy nagyon rossz antifreudista brosúrájának kiadását, amit kimondottan rühelltem.

– *Nem írtál semmi olyasmit, amit később nem láttál szívesen?*

Nem. Egyszer Madarász Aladár végigolvasta mindazt, ami tőlem megjelent. Valahol a régi polgári matematikai közgazdászokkal kapcsolatban jelentek meg rosszalló mondatok, rossz időpontban, de nem tőlem. Csak Szamuely írta, hogy én mondtam volna. Még tiltakozni sem tudtam ellene, mert itthon sem voltam. Az ötvenes években főként a *Tőke*-indexet csináltam. Ez most hülyén hangzik, de akkor az volt a véleményem, hogy miután láttam, hogy a kurrens irodalom nem más, mint Marx-idézetek különböző kötőszavakkal való összekapcsolása, úgy gondoltam, hogy én ezt a citatológiát egyszer s mindenkorra lesöpröm az asztalról azzal, hogy elkészítek egy indexet, amelyben minden hely megtalálható. Volt még, amit nagy kedvvel gyűjtöttem: Marxnak a jövendő szocialista társadalomról írott fragmentumait, ezeket azonban valahogy nem akarták kiadni.

– *Ez Lukács hatása volt? Vissza Marxhoz, már ekkor?*

Nem, tudtam, hogy ez a nyelv és ebbe nekem bele kell seggelni magamat és jobbnak kell lenni mint Nagy Tamás vagy Hoch Róbert. Már tudtam, hogy veszélyes területre merészkedem majd. A matematikai gazdaságtant nagyon is szükséges volt marxista szenteltvízzel leönteni, hogy szabad legyen csinálni. Amikor a fizikusok rájöttek, hogy ha kimondják a dolgokat, akkor máglyára kerülnek, mint Giordano Bruno, kitalálták a matematikai fizikát, amit a klérus nem értett. Hát szükség volt egy matematikai közgazdaságtanra is, hogy a klérus ne értse, hogy mit művelünk.

– *S vajon az épp ilyen korán föltűnt neked, hogy vannak különbségek a német és az orosz „klasszikusok" között a marxizmuson belül?*

Elég hamar szétvált ez a két vonal. Amikor elkezdtem Lenint olvasni, láttam, hogy csapnivalóan rossz közgazdász. Viszont hallatlanul jó, erőszakos szervező. Pont ellentéte Marxnak, akinek minden széttesett a kezében, de tényleg jó közgazdász volt, korának kiemelkedő elméje. Lukáccsal elég korán elkezdtünk arról beszélgetni, hogy milyen hátrányokat okoz az, hogy a marxizmus épp a nagy Szovjetunióban került terítékre, és hogy Marx nem így gondolhatta. A kulcskérdés az volt, hogy vajon ki lehet-e várni, miként azt Sartre mondta, hogy a sztálinizmust a művelt munkás dönti meg. Voltak ilyen csábeszmék. Ez már az ötvenes évek. '56-ban kétségbeesve rohantam Lukácshoz, amikor meghallottam, hogy az új párt alapító tagja, hogy az istenért, miért vesz ebben részt?

– *Remélem, azt mondta, hogy történelmi szükségszerűség volt.*

Lukácsnak egyik legnagyobb hibája volt, hogy ha ő egyszer valamire rátette az életét, akkor amennyiben a szolgálatait igénybe óhajtják venni, úgy ő minden kételye ellenére kötelességének érzi, hogy rendelkezésre álljon.

– *Hogy zártak ki a pártból?*

Ennek elég bonyolult története van. Kezdődik Losonczy üzenetével, még 1947-ben, vagy '48 elején, hogy Dérynek és Lukácsnak pedig nem szabad fizetni (ezen jól összeveszünk), folytatódik a már említett Sztálin-díszkiadás bezúzásával és azzal, hogy a Hungária Nyomdában egy volt nyilas szerzi meg a párttitkárságot és azonnal elkezd rajtam éberséget gyakorolni. Ezenkívül némely szexuális ügyem is akadt, a saját káderesem szeretett volna velem lefeküdni, de nekem éppen nem volt kedvem hozzá. Szóval hosszas tárgyalások után végül is kizárnak.

– *De hát te közben proletárrá avanzsáltál. Ez nem javított a helyzeteden?*

Nem. A helyzetet az javította, amikor valamikor, 1951 vagy '52 folyamán a Lukács-körnek átmenetileg megjavult a pozíciója, és akkor Lukács kért egy KEB-felülvizsgálatot és a régi pártbüntetés megsemmisítésével visszavettek a pártba.

– *Mi volt a végső indok? Kispolgári viselkedés?*

Egyrészt avantgardizmus, tehát a Bródy elvtársnak igaza van, de túl korán mondta. Ez az, amit a jóindulatú fegyelmi biztosok árultak el nekem általában, mert mire egy ilyen nehézkes pártfegyelmi lezajlik, addigra már rég kiderül, hogy a dolog, amiért elítélnek, már megfelel az új pártvonalnak. A fő indok, a párttal szembeni őszintétlenség, tiszta marhaság, mert soha semmilyen életrajzomban nem titkoltam el, hogy kvázi-tőkés származású vagyok, amihez hozzátartozik, hogy igazából nem is vagyok tőkés, „csak" értelmiségi, dehát az x-es az x-es. Szóval apám nem abból élt, hogy tőkéje volt, hanem hogy vezérigazgatója volt egy valamikori családi vállalatnak, amelyik közben svájci tőkeérdekeltséggé változott át.

A kirúgásért még vissza kellett menni a Hungária Nyomda pártszervezetébe, amit annak idején én szerveztem meg. Még a kizárásban is közreműködtem, mert rábeszéltem a pártszervezetet, amelyiknek alapító tagja voltam, hogy ha a párt ezt akarja, akkor legyenek szívesek, szavazzák meg a kizárásomat, mert nekem így sokkal egyszerűbb a helyzetem. Ez bizonyos értelemben tisztázta viszonyomat a párthoz.

– *Amikor visszakerültél, már teljesen gyakorlatias (egzisztenciális) meggondolások vezettek? Mennyire hasonlottál meg az egész rendszerrel?*

Nem olyan egyértelmű és egyszerű a dolog. Elmentem esztergálni, mert tudtam, hogy akkor békén hagynak, és a lehető legolcsóbban úszom meg az egészet, mialatt kijárom az egyetemet. Ez praktikus megoldás volt. De azért volt bennem munkásromantika is. Megtanultam aztán a gyárban jól, hogy milyenek a szocdemek, milyenek a régi kom-

munisták, hogyan viselik el a Gerő-féle bérrendezéseket a munkások, amikor a belügy kiszáll bérfizetéskor és amikor elég egy zokszó az izgatás kimondásához. Végül is végig az egész egyetem alatt dolgoztam, sőt utána is majdnem egy évig, mert amikor bementem a személyzeti osztályra a Közgazdasági Egyetem bizonyítványával, azt mondták, hogy sajnos a MÁVAG-ban egy ilyen mezőgazdasági végzettségűnek nem tudnak munkát adni. Egyszerűen nem tudták, mi az a közgazdasági végzettség.

– *Hogy néztek rád, a fizikai káderre a barátaid, akik írták a szebbnél szebb verseket a kommunizmusról, de nem törték össze magukat érte?*

Azoktól akkor kezdtem elválni. Akkor kerültem közel Bácher Mihályhoz, ami megint sok veszekedéssel járt, mert ő a Nagy Imre–Rákosi harcban végül is mindig a Rákosi mellett érvelt. Sőt még Rényi is, azzal az érveléssel, hogy Rákosi szerette a matematikát és adott rá pénzt, Nagy Imre pedig nem. Én Nagy Imrénél eléggé belendültem.

– *'53 után maradtál hithű „nagyimrista", vagy ellene is lázadoztál? Ha jól tudom, nem lettél Petőfi-körös, nem rohantál az első sorban felvonulni, nem lőttél, nem konspiráltál.*

Valóban nem. Egy kicsit azért a kollégista mozgalomban részt vettem, amikor a Petőfi-kör megalakul, a szélén mindig ott voltam. Meg ott volt Tóth Ági, az egyetemről indult nagy-nagy barátság. Amikor a feleségem azt hiszi, hogy a szeretőm, akkor még távolról sem az, de '56 folyamán valahogy egymásra találunk. 16 éves korában került az egyetemre, érettségi nélkül. Állati értelmes és tehetséges volt, később polgazd-oktató lett. Nagyon sokat segített, mindig be tudtam dolgozni a tanszékére, és valami pluszpénzt tudtam szerezni nála. A férje révén értesülök nagyon korán a Demény–Weisshaus frakcióról.

– *Szokásos „burzsoá individualizmusod" tartott visza a mozgalmárságtól? Ismerted a Nagy Imre körüli embereket...*

Én ki nem állhattam Vásárhelyit. Ismertem és elítéltem korábbi viselkedését a Rádióban. Az emberek persze változnak, Vásárhelyi ma már nem azt jelenti, amit akkor, és Gimes neve is mást jelent. Egyike volt első pártmegbízatásaimnak, hogy megkérdezték tőlem: maga ott dolgozik, ahol a *Magyar Nemzet*et nyomják, el tudná-e a kefelevonatot este hozni, mielőtt még a *Szabad Nép*nek lapzártája lenne. Hát persze, miért ne tudnám. A Hold utca sarkán fog találkozni egy elvtárssal. Mint kiderült, az „elvtárs" Gimes Miki volt, akit akkor már rég ismertem, mert az unokanővéremnek csapta a szelet. Rényi Péterrel együtt, ha jól emlékszem. Később egyre kevésbé voltam benne a mozgalomban, Láttam, hogy ha az ember hajlandó a személyes szabadságáról lemondani, akkor, ha egyszer rajt van a káder-sakktáblán, akkor káder-sakkoznak vele. Amikor én lementem vezérigazgatóból esztergályosba, tudtam, hogy ezzel leveszem magamat a listáról. Nem tudtam akkor még, hogy ezt nómenklatúrának hívják. De nagyon pontos fogalmaim voltak arról, hogy itt vannak bizonyos állások, amiket én nem akarok betölteni, és vannak bizonyos emberek, akik betölthetik ezeket az állásokat, és én nem óhajtok közéjük tartozni. Nagy Imrének úgy véltem segíteni, hogy Lukácsot óvtam bizonyos dolgoktól, amitől azonban ő nem óvta magát, mert mint a katonaló, ha hallotta a kürtszót, odarohant szolgálni.

– *Mit csináltál '56 drámai pillanataiban?*

Október 21-én kikísérem a szüleimet a Keletibe, hosszan szaladok mellettük, utána elég szomorúan elmegyek kirándulni Ágival a Pilisbe, teljesen megfázva jövök haza, tehát az első „rádiósnapot" még az ágyban töltöm, mert csurog az orrom. 24-étől kezdek közlekedni, taszít és vonz egyszerre amit a városban látok. Az „aki magyar velünk tart" hangulatát nagyon utálom, érzem a gerjedő fasizmust, de látom az első napok dobozokban őrzött százasait is és azt, hogy nem fosztogtják az üzleteket. Végtére tetszik nekem a kivágott zászló is. A gyerekemet a nyakamba rakom és elmegyek az Országház előtti lövöldözésbe, csak éppen van annyi eszem, hogy ha jön egy csukott páncélos, akkor én annak a hátába kerülök és nem eléje.

– *Eljártál a Petőfi-köri vitákra?*

Volt amire igen. Az irodalmira elmentem, mert az érdekelt. De a közgazdaságira például nem. 1955–56-ban alapvetően szemlélődtem. A sajnálatos események alatt Tóth Ágiba voltam szerelmes éppen. Egyszerre csak belém állt, hogy itt van ez a teremtés, akit átneveltem az egyetemen, és mindenfajta baja van, és József Attilákat szaval nekem, és nagyon bízik a forradalomban, és akkor én viszem az utcán és mutatom neki, hogy lógnak sárga cipő miatt emberek.

Érzem a halmozódó ellentéteket, borzasztóan megfázom a Rajk temetésén, mert természetesen elmegyek oda. Hihetetlen keserűséggel jövök haza, ehhez jön még egy teljes házaséleti válság, és a szüleim akkor már másfél éve tartó kivándorlási igyekezete. Egy ideig, amíg Nagy Imre erős, vissza tudom őket tartani, amikor azonban Rákosi visszaveszi a vezetést, már nem tudok mit mondani az apámnak meg az anyámnak, hogy miért maradjanak itt. Állás nélkül és kirúgva. Nekem sem megy jól és az öcsémnek sem, ő akkoriban éppen csiszol a MOM-ban.

A reformerek sem csábítottak. Nem akarom elkötelezni magam, de nem is akarok nemet mondani. János gyerekem is ilyen. Nem kapunk kitüntetést, nincs az az eset, hogy mi plecsnit kapjunk. Az Illés igen, a Szörényi igen, még a Cseh Tamás is, de még a „nemzet csótánya", Nagy Feró is kap, ő nem. Én sem.

Beszélő művek — olvasó szerzők

A KORTÁRS MAGYAR IRODALOM HANGJA

Most nem is az, hogy akkor kevesebb vécépapírt lopnának, de a kortárs irodalom elevenebb jelenlétére mégiscsak szükség lenne, mert ha nem is az,hogy kevésbé lengene be az aluljáróktól a közintézményekig mindent a húgyszag, de legalább... ha nem is az, hogy javulna az élet minősége, ám esetleg... ha nem is az, hogy érzékenyebbé válna a közgondolkozás, de valahogyan mégiscsak szavatolni kell... ha nem is a Lady, de legalább Iglbauer „Gyuszi" biztonságát.

A Vox Libris kazettasorozat a kortárs magyar irodalom legjelesebb alkotóinak műveit bocsájtja közre újszerű és eredeti hangon. Műveiket maguk a szerzők adják elő. A Vox Libris kazettasorozat első öt darabja:

Mészöly Miklós / Terepismertetés

Kertész Imre / Jegyzőkönyv

Esterházy Péter / Élet és Irodalom

Kornis Mihály írásai

Parti Nagy Lajos / Kis brutáliák

Szilágyi Ákos / Légzőgyakorlat kezdő haldoklók számára

KIADJA A MAGOS ÉS TÁRSA BT
A SOROS ALAPÍTVÁNY TÁMOGATÁSÁVAL

MAGOS ÉS TÁRSA BT
1111 BUDAPEST, BARTÓK BÉLA ÚT 46.
TELEFON: 165 0115.

STURCZ JÁNOS

„VEDEREMO - DE EZT MEG KELL NYERNI!"
MARÓTI GÉZA PÁLYAMŰVE A ROCKEFELLER CENTERHEZ

ATTRIBUCIÓ — RENDELTETÉS

A Maróti Géza hagyatékából az Iparművészeti Múzeum tulajdonába került, szignált, datált tervrajzzal kapcsolatos első problémát rendeltetésének meghatározása okozza. (1—2. kép)[1] Anyagából és technikájából tervrajzvoltára, míg a hozzá készült előkészítő rajzok feliratából — *„Detroit, 1932"* - készülési helyére és idejére következtethetünk. Ennek ellenére a szakirodalomban[2] a „chicagói Radio City"[3] mozaikpályázatára nevezett pályaműként szerepel.[4]

Múzeumunk Adattárában azonban sikerült rábukkannom arra az első vázlatra,[5] melynek felirata - *„First sketch, Radio City, main entrance, mosaic. (New York)"* - egyértelműen bizonyítja, hogy a New Yorki-i Radio City főbejáratát díszítő mozaikhoz készült[6]

A *„Radio City"* név pedig nem mást takar, mint a New York középpontjában álló üzleti és kereskedelmi centrumot, a világhírű Rockefeller Centert (RC).

A Radio City elnevezés szűkebb értelme szerint csak egy épületet, a varietét, mozit, színházat magába foglaló szórakoztatóipari komplexumot jelenti. Ezen a negyvenöt emeletes tornyon azonban sem kívül, sem belül nem található mozaikdísz. Ezzel szemben a centrum 70 szintes főépületének, a Radio Corporation of America (RCA) Buildingnek a 6. Avenue felőli bejárata fölött látható egy, a Maróti tervével formátumában és néhány elemében azonos mozaik,

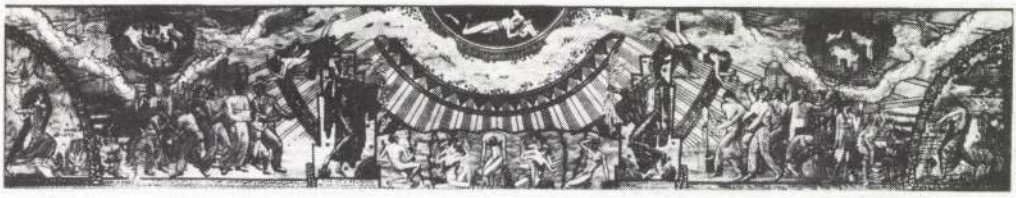

1. Maróti Géza: Az értelem felébreszti az emberiséget. Elveszett mozaikterv, 1932. Fotója: MNG Adattár. Ltsz.: 19699/1976/613.

2. Maróti Géza: Az értelem felébreszti az emberiséget. Elveszett mozaikterv, 1932. Fotója: MNG Adattár. Ltsz.: 19699/1976/615.

3. Raymond Hood és mások: Rockefeller Center. New York, 1931—39

4. Barry Faulkner: Az értelem felébreszti az emberiséget. Mozaik, részlet. Rockefeller Center. New York, 1933

Barry Faulkner alkotása. Mint látni fogjuk, Maróti műve is ide készült, ezen a pályázaton indult és vesztett.

A ROCKEFELLER CENTER

Az RC irodaház-komplexum[7] a huszadik század egyik legnagyobb, legsikeresebb építészeti és üzleti vállalkozása, rendkívül népszerű mind bérlői, mind a turisták körében, s nagy hasznot hoz a telek és az épületek tulajdonosainak. Ugyanakkor építészeti szempontból erősen vitatták, bár létrehozóinak intenciója szerint, s az itt székelő rádió nyújtotta publicitás segítségével a harmincas években az *új metropolisz*, az eljövendő egészséges és humánus városépítészet szimbóluma is lett. Sőt, még ennél is több; a jólétet és boldogságot ígérő amerikai technológia, civilizáció és gazdasági demokrácia jelképe. Ez a második világháború fényében igencsak illúzórikus és manipulatív szociális utópia volt hivatva a gazdasági válság idején az amerikai népben a lelket, a „nagy amerikai álmot" és persze a társadalmi „békét" fenntartani.

Az RC főépítésze *Raymond Hood* volt, az épületet azonban nem az építészek, hanem a szó szoros értelmében *a pénz tervezte*, építette fel, a várható bevételek szabta módosítások formálták. Az épületek elrendezését és formáját nem az építészek, hanem a megrendelők határozták meg, a bérbeadásból várható profit optimuma alapján.[8] Ez az oka annak, hogy a Center hatalmas, zárt tömegű, egyenes falú épületei olyanok, mint egy *gigantikus építőjáték* ide-oda tologatható, variálható kockái. Nincs bennük egyéni vonás, majdnem egyformák, csupaszok, igénytelenek, sivárak. Tagolásuk, külső díszük alig van, monotóniájukat csak a felső szintek beugrói és a belső tér legforgalmasabb helyein megjelenő képző- és

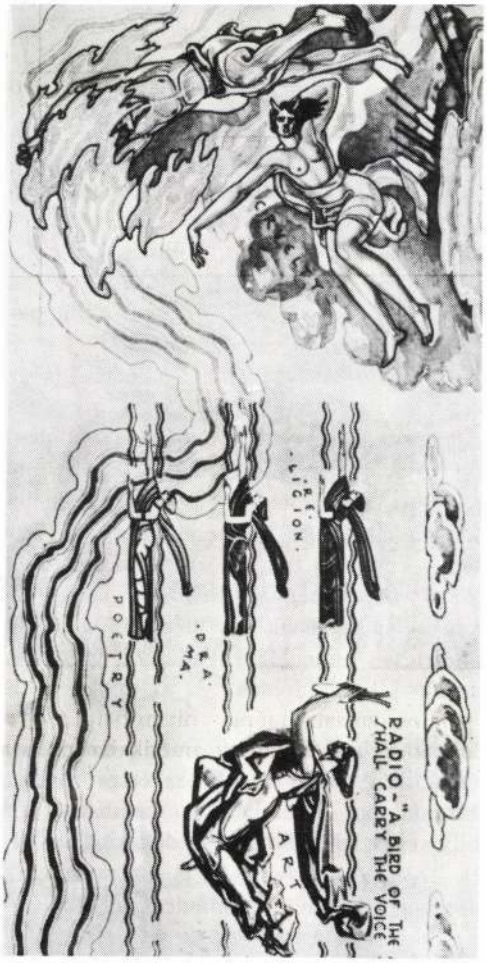

5. Barry Faulkner: Az értelem felébreszti az emberiséget. Mozaikterv, részlet, 1932

6. Paul Manship: Prométheusz. Rockefeller Center, New York, 1933

iparművészeti alkotások enyhítik valamelyest. (3. kép)[9]

A komplexum prgamatikus megtervezése után az alkotók elkezdték keresni azt a szimbolikus tartalmat, amelyet rá lehetett húzni az épületekre, s amelyet a díszítő képzőművészeti alkotásoknak kellett hordozniuk.[10]

Ezért 1931-ben J. D. Rockefeller Jr, akár egy középkori rendfőnök, felkérte programadóul Hartley Burr Alexandert, a filozófiai tudományok professzorát (University of Southern California), aki előzetes jelentésében általános témaként az *építő embert*, a *Homo fabert* javasolta, amely nyilván nem az építőmunkásokat, hanem az építtetőket volt hivatott ünnepelni. Pogramja kiválóan jellemzi, hogy a Center létrehozói és különösen J. D. R. Jr, hogyan látták és hogyan szerették volna láttatni a komplexumot. Kiviláglik belőle, hogy a Center nem pusztán üzleti központ, hanem *politikai, nemzeti, civilizációs szimbólum,* melyben a világelsőség és egyetemesség igénye fogalmazódik meg. Alexander szerint az RC nem csak az amerikai művészetet és ízlést, hanem az üzleti életet is forradalmasítani fogja, mintát fog adni a reformokhoz, amelynek révén Amerika, s őt követve a világ népe a jólét birodalmába jut[11]. Indítványában Alexander a populáris ízlésre, a közgondolkodásban meglévő közhely-„filozófiai" gondolatokra apellál, hiszen a technológiának, mint az ember természet fölötti hatalmát kiterjesztő eszköznek a mítosza széles körben elterjedt volt ebben az idő-

Egyiptomban, a Szentföldön, Görögországban tett utazásokat, melyet nagy krétarajzsorozatban örökített meg.

Az RC-mozaik elkészítésére kiírt pályázatról semmit sem tudunk, a RC-monográfiák és az amerikai művészetről szóló kézikönyvek nem tesznek róla említést, mint ahogy Maróti nevét sem találhatjuk bennük sehol. Így a pályázaton való részvételéről egyedüli dokumentumként két, lányához írt levél szolgál, melyet Vajna Márta bocsátott rendelkezésemre, amiért ezúton mondok köszönetet.

Az első, 1932. április 24-én írt levél azt bizonyítja, hogy volt pályázat, hozzá Maróti nagy reményeket fűzött, s nagy ambícióval kezdett az élete „legérdekesebb vállalkozásaként" felfogott munkához.[17] A második, rendkívül keserű és csalódott levél 1932. június 26-án, már a pályázat elvesztése után íródott, s benne Maróti bejelenti, hogy hamarosan hazatér. Megjegyzi még, hogy Kahn jelezte neki, hogy a pályanyertes „Faulkner igen intim viszonyban van az egész RC Compániával". Ha összevetjük kettejük teljesítményét, megértjük Maróti gyanakvását.

Eddig a tények, s ezek után néhány feltételezés. Nem tudjuk, hogy ki kérte fel Marótit a pályázatra, de életük végéig tartó mély barátságuk, szoros munkakapcsolatuk és Kahnnak a fölső körökkel való jó kapcsolatai alapján feltételezhetjük, hogy művészünk Kahn biztatására, esetleg ajánlásával indult a pályázaton. Talán erre utal, hogy a „vesztés" után tőle „jött egy nagyon kedves" vigasztaló levél.

Ugyancsak nem tudjuk, hogy Maróti kapott-e valamilyen, az említettnél részletesebb programot. Csak annyit tudunk, hogy más esetekben előfordult ilyen egy-két oldalas emlékeztető. Tény, hogy tervének motívumai erősen eltérnek az Alexander által leírtaktól és Faulkner ábrázolásától. Most pedig nézzük magát a képet.

LEÍRÁS

A mű első pillantásra feltűnő jellegzetessége a rendkívül elnyúló *formátum* (59x314 cm), a motívumok végtelen egymás mellé sorolása.

A *kompozíció*t dekoratív sémák határozzák meg. A kép egész felületét egy, a középtengely felső végéből, mint középpontból kiinduló, hatalmas koncentrikus félkörökből és széttartó sugarakból álló geometrikus háló vonja be. Erre mintegy ráakasztva; puszta rátétként jelennek meg a mű szimbolikus figurái, melyeknek sem a mustrával, sem egymással nincs kapcsolatuk. Így a látszólagos központosítás ellenére a kompozíció az azonos hangsúlyú figurák végtelen sorára hullik szét.

Az ornamens középpontjában egy puttószerű ülő gyermek és egy fekvő, fejét a fiúcska ölébe hajtó, alvó fiatal nőalak jelenik meg. Azonosításukat a mellettük látható feliratok[18] teszik könnyűvé. E szerint a szinte testetlen, lebegő drapériájú nőalak (görögül) *Aión* (*„Aeons"*) a Múltat,[19] míg a gyermek *Korunk* (*„Our Age"*) a Jelent szimbolizálja. (11. kép)

A kettős azonban csak geometriailag a kompozíció középpontja, mivel nagyon magasra helyezve, méretben és formailag hangsúlytalanul jelenik meg, s elveszik a hatalmas szimbolikus figurák között.

Közülük a két legmarkánsabb, legaktívabb *Beethoven és Orpheusz* (12—13. kép) furcsa módon éppen a kép széleire kerültek. Mindketten geometrikusan stilizált, virágindadíszes, villámra utalóan cakkozott „elektronikus negyed-mandorlában" láthatók. Balszélen táncszerű lépőmozdulatba meredten, antikizáló ruhában, karjait vezénylésre emelten Beethoven, a kép jobb sarkában lantján játszva Orpheusz. Mindkettejüket azonos villamos erőtérszerű dicsfény veszi körül, s a testükből kiinduló, az egész képen végigkanyargó, dekoratív hullámvonal-

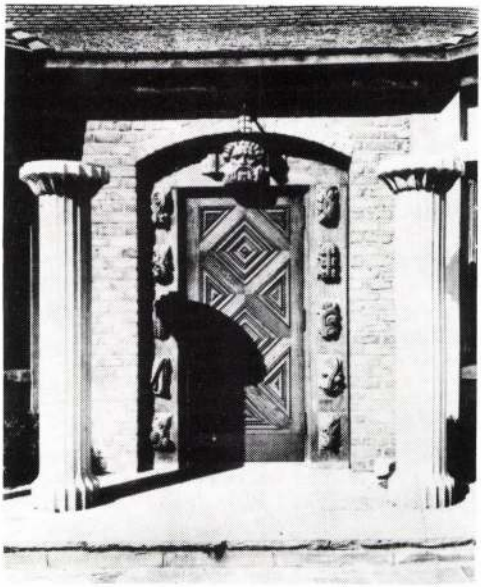

9. Maróti Géza: A Tudás kapuja. Cranbrook School, 1928

köteggel jelzett sugárzás köti össze. Beethoven mellett a *Végtelen Zenét* (*„Musica Infinita"*) szimbolizáló kút, káváján két ivó galambbal, feje fölött kitárt szárnyú sas látható. Orpheusz mögött sziklából előtörő forrás jelenik meg a lantjátékára odasereglett állatokat jelző szarvassal és csavart szarvú kossal. Fölöttük a hegy tetején várszerű építmény, felirata szerint az *Égő Walhalla*. (*„The Burning Walhala"*)

Velük azonos méretben, ugyanolyan, csillagokkal díszített kozmikus térben lebegve, de szerényebb mandorlában, alacsonyabb státuszban jelenik meg a kompozíció másik összetartozó szimbolikus figurapárja, az *Új vallás* (*„The New Religion"*) és a *Bölcsesség* (*„Wisdom"*) istennői. Összetartozásukat azonos külsejük, ruhájuk és a középtengelyre szimmetrikus tartásuk és mozdulatuk jelzi. Mindketten fél lábbal gömbre támasz-

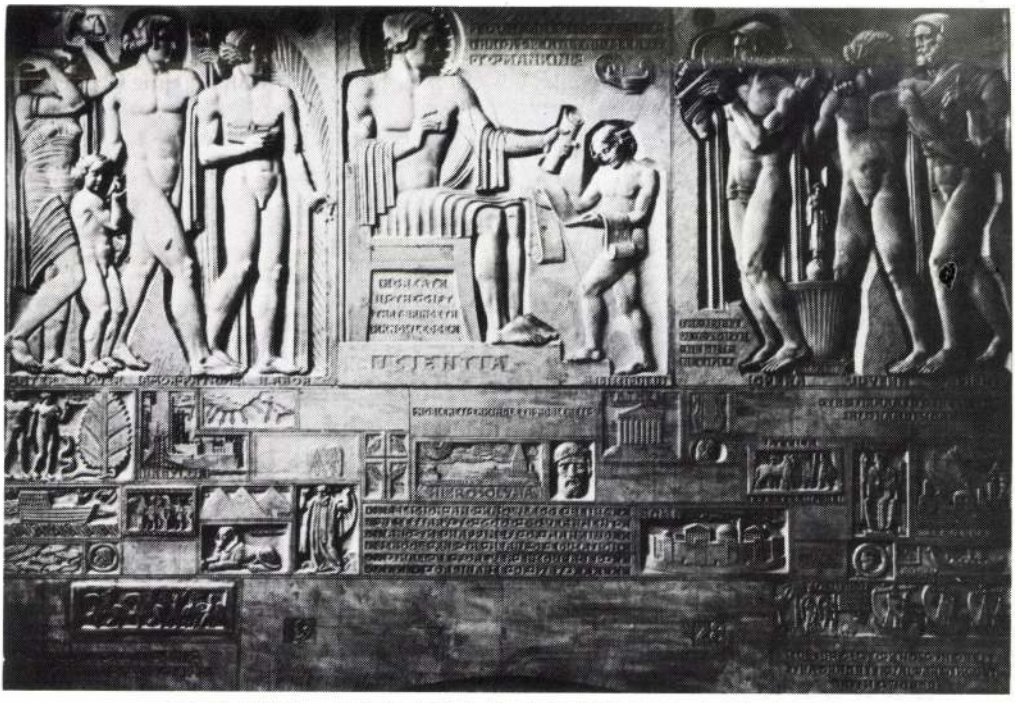

10. Maróti Géza: A Tudás áldásai. Kandallórelief, Cranbrook School, 1928

kodva lebegnek a kozmoszban, kinyújtott kezükben csillag, illetve villámköteget, a másikban könyvet (Bölcsesség), illetve homokórát (Új vallás) tartanak. (14., 15. kép)

A négy földöntúli lény között az emberiség szférája jelenik meg. Az istennők között az emberiség öntudatra ébredését általános síkon jelképező, mezítelen nő- és férfifigurákból álló szimbolikus csoport látható. Középpontjában, magányos sziklán a szunnyadó, *Öntudatlan állapot* (*„Latent state"*) alakja térdel, lehajtott fejjel, karjait lelógatva, tenyereit mintegy segítséget kérően kifelé fordítva. (11. kép) Két oldalán három-

11. Maróti Géza: Aión—Korunk csoport.

három, félig térdelő, félig ülő, kezét orans tartásba emelő, az öntudatra *ébredés* fázisait jelképező nőalak (*„The Awakening"*). Az átmenetet az egyre magasabbra emelt fej és a kinyíló szem jelzi. Tőlük jobbra az *Építész* (*„The Builder"*), balra a *Gondolkodó* (*„The Thinker"*) helyezkedik el.

Az istennők és a kultúrhéroszok között a két menetelő csoport a mai társadalom fő osztályait jeleníti meg. (14., 15. kép) Bal oldalon, épülő felhőkarcolók előtt a *munkásság* (kezeslábasban, kezükben autóval, nyomásmérővel, zsákkal), hátuk mögött a *Gondviselés* (*„Care"*) figurája, egyik kezét

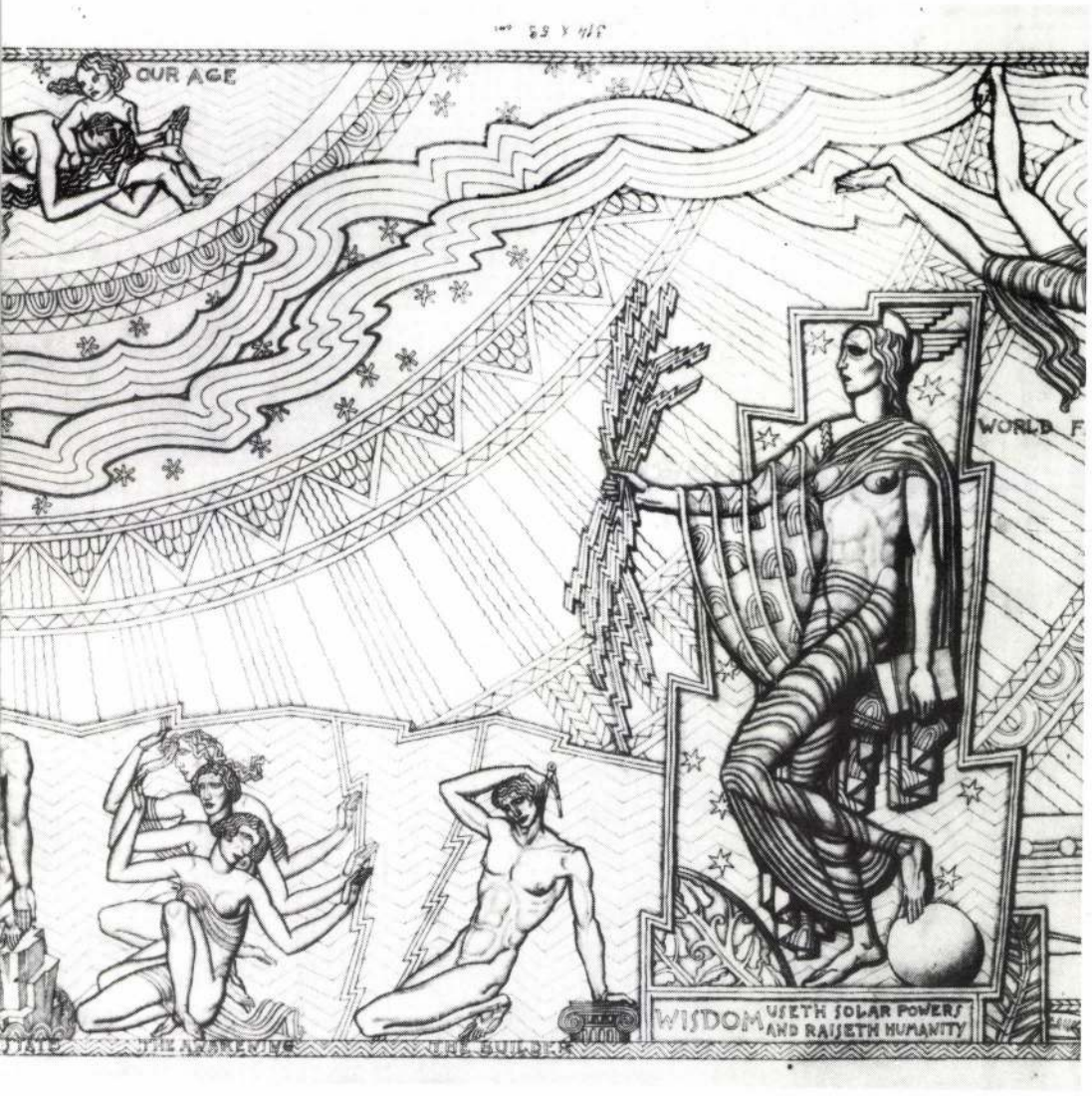

Az IM mozaiktervének részlete.

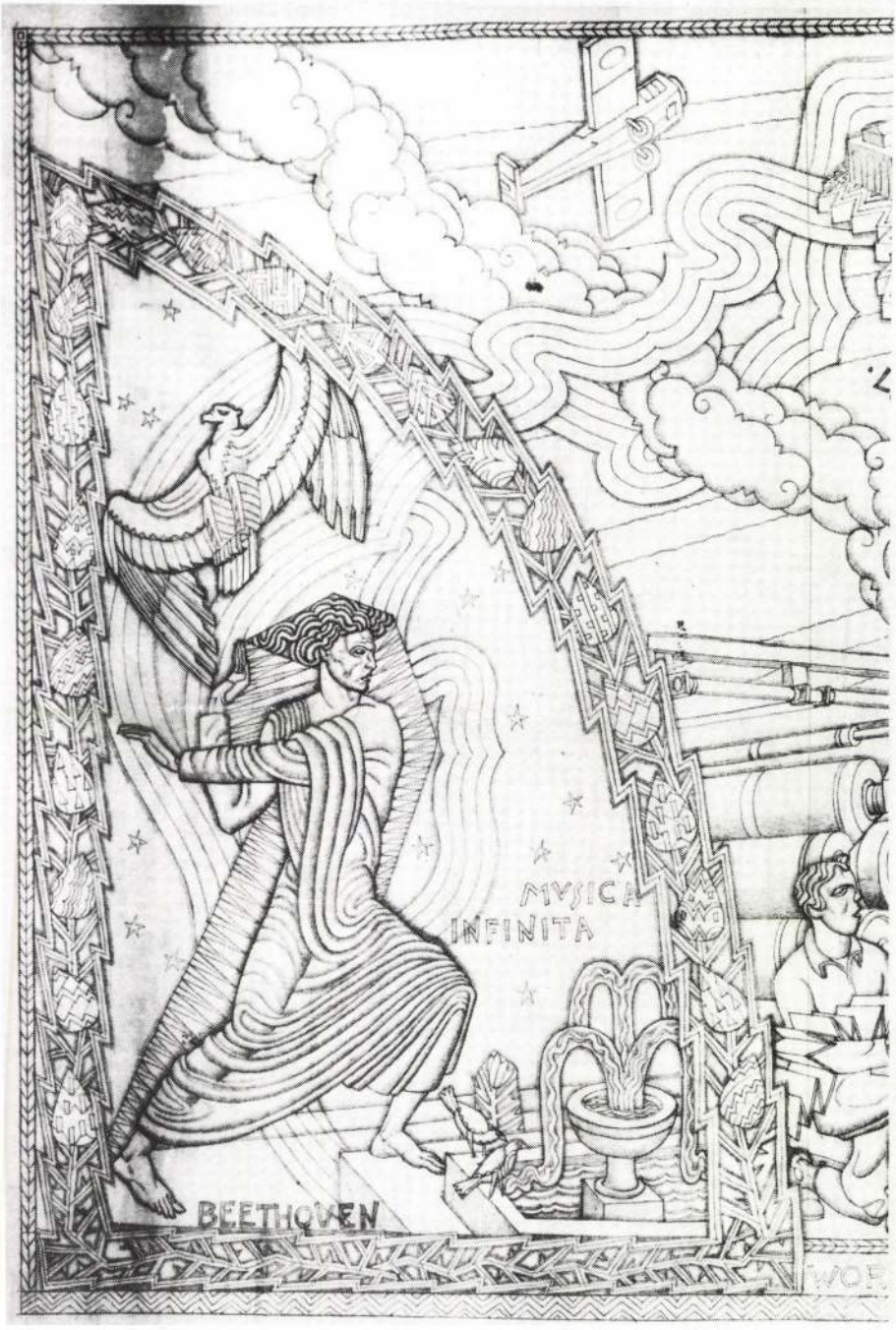

12. Beethoven. Tervrészlet.

13. Orpheus. Tervrészlet.

orans tartásra emelő nőalak csecsemővel, mellette egy mérnök-tőkés alakja.

A munkáscsoport szélén a *Világsajtót* jelképező nyomdagép és írásszalagot felszedő inas (*„World Press"*), fölöttük *London* emblematikus képe látható (*„London. Television"*), középpontjában a Szt. Pál székesegyházzal (14. kép)

Jobb oldalon, a proletárok pendantjaként az *értelmiségiek* és felfedezők menetelő csapata jelenik meg (15. kép), benne szintén archetípusok. A baloldali csoport élén megjelenő gyermeket vezető öreg munkás megfelelőjeként, diákjait tanító idős *professzor,* mikroszkópba néző, fehér köpenyes *biológus* (?) („Microcosmos" felirattal), repülőgépet tartó *pilóta*, földgömbbel attribuált *földrajztudós* (?). A szélen itt is látható a nyomda és az inas, csak itt a *Könyvkiadást* (*„Book printing"*) szimbolizálják. A csoport fölött *Washington* emblematikus képe jelenik meg, középpontjában a Capitólium. (*„Washington. Television."*)

A két fenti csoportnak nincs kapcsolata az allegórikus figurákkal, a közvetítést két, az Aeons felől szimmetrikusan érkező, angyalszerű, meztelen nőalak látja el. A munkások felé az áldó-tanító gesztussal repülő *Hang a felhőkből* (*„The Vioice from the clouds"*), az értelmiségiek felé az azonos külsejű *Világhír* (*„World Fame"*).

AZ EGYES SZIMBÓLUMOK JELENTÉSE

Mivel ezideig nem történt kísérlet a mű interpretálására és nem maradt fenn írásos emlékünk a művész saját értelmezésére vonatkozóan sem, az egyes motívumokat a klasszikus ikonográfiai jelentések és a konkrét szimbolizációs feladat (a tömegkommunikáció dicsérete) összevetéséből próbálom megérteni.

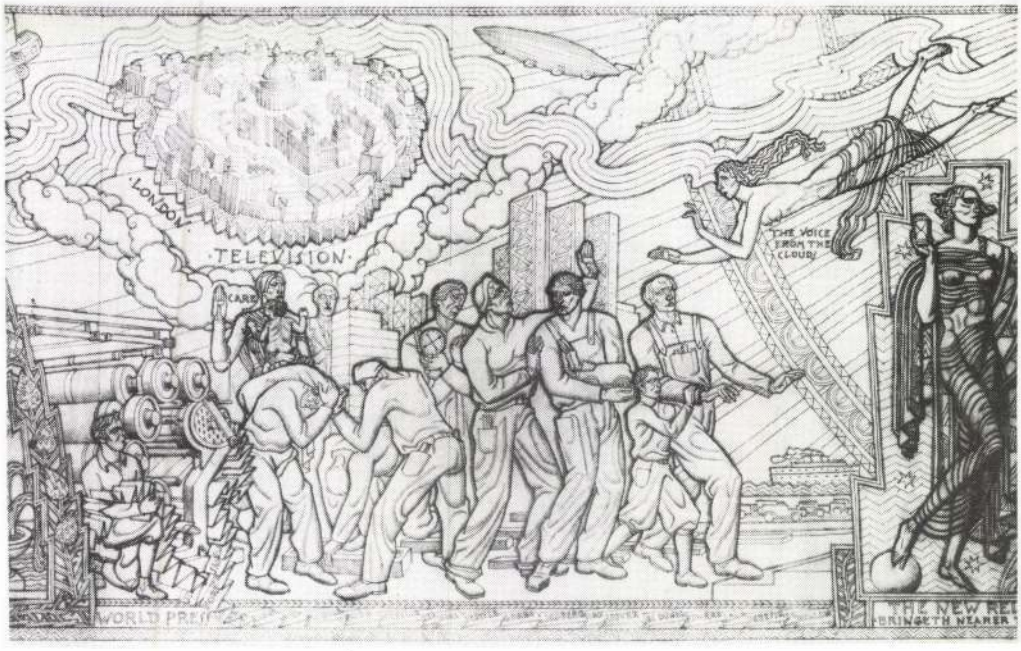

14. Az Új vallás és a Munkásság-csoport. Tervrészlet.

AIÓN — KORUNK

Nem véletlen, hogy Maróti éppen a gyermek figuráját helyezte műve középpontjába, hiszen az a klasszikus szimbolikában mindig is a misztikus centrum jelképe volt. Alakja a tradicionális ikonográfiában három dolgot jelenthet.[20] Egyrészt *hírvivő*, (pl. a keresztény ikonográfia angyalaként), másrészt *tudásszimbólum*,[21] harmadrészt a misztikus centrum, a mindig *újraéledő fiatal erő* jelképe.

Mindhárom jelentés jól kapcsolható a tömegkommunikáció fogalmához, utalhat a modern társadalom misztikus centrumára, az egészét éltető információs vérkeringésre.

Az Aión és a Korunk összekapcsolása a *múlt és a jelen egységére*, a kontinuitás fontosságára utalhat. Valószínűleg ezt szimbolizálja a két figura végtagjainak érdekes, körformát bezáró összefonódása. Az együttes a múltban felhalmozott, a jelen által aktívan formált és a tömegkommunikációval terjesztett *tudás*t jelképezi, melynek jótékony hatása az alatta elhelyezkedőkön ellenőrizhető. (A múlt és a jelen különböző ontológiai státuszára az *ébrenlét és álom* motívuma utal; míg a Jelen ébren-aktívan létezik, a Múlt csak passzívan, szunnyadva „van jelen".)[22]

A tradicionális ikonográfiában a gyermeket azonban sohasem használják a jelen szimbólumaként, mint ahogy fiatal nőalakot sem a múlt allegorizálására. A gyermek a hagyományos ábrázolásokon a jövőt testesíti meg, s együtt jelenik meg a múltat képviselő öregemberrel. Maróti szimbólumhasználatával optimista módon megelőlegezi a jövőt, megfiatalítja a múltat, a jelent csak kezdetnek tekinti.

Így szimbolikusan felgyorsítja az időt, s ez jól megfelel a tömegkommunikáció felgyorsult híráramlásának és az általa közvetített eufórikus haladáshitnek.[23]

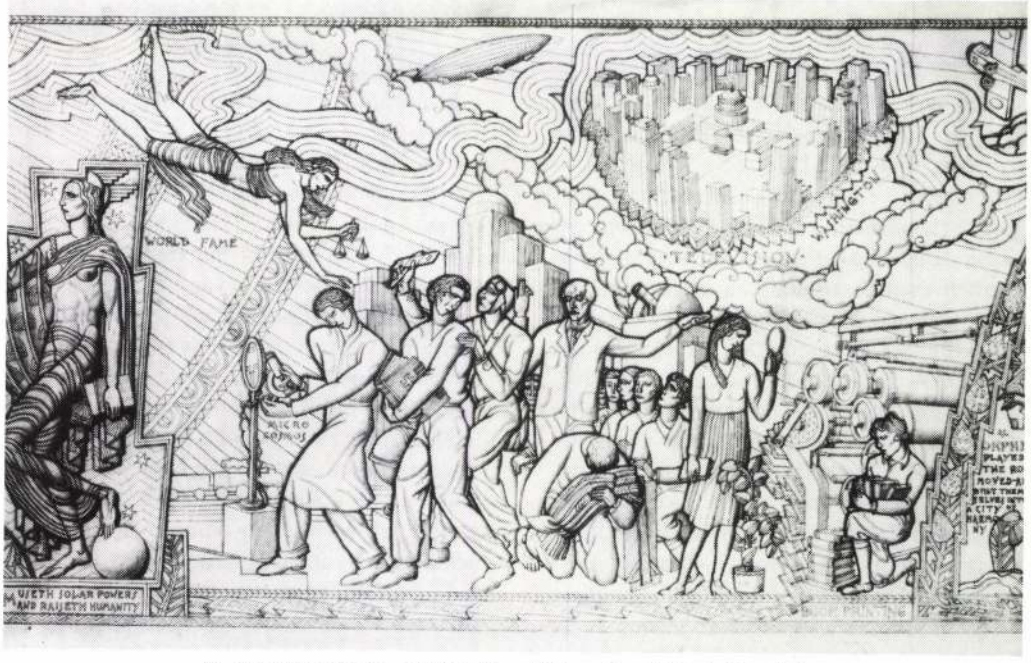

15. Az értelmiség és a felfedezők, a Bölcsesség alakjával. Tervrészlet.

A Múlt-Jelen csoportból kiinduló mustra nyilván a rádiósugarakra és a szellemi kisugárzásra is utal. A tömegkommunikáció hordozta információnak három típusa jelenik meg szimbolikusan Maróti művén. A *művészi*-zenei, melyet a két költő-muzsikus személyesít meg. A *tudományos*, melyet a Bölcsesség, az Új vallás alakja, az értelmiség csoportja és a Könyvkiadás szimbolizál.[24] Míg a harmadik információtípust, a *politikait,* a Világsajtó jelképezi.[25]

ORPHEUSZ — BEETHOVEN

Orpheusz és Beethoven, az antik és modern kor kultúrhéroszaiként kerülnek egymással szembe Maróti művén. Ők a kompozíció igazi szellemi középpontjai, jelentésük messze túlmutat a konkrét zene,[26] de még a művészet fogalmán is, s általában az emberi kreativitás mindent legyőző hatalmát szimbolizálják.

ORPHEUSZ

Orpheusz Maróti művén az alkotás pillanatában jelenik meg. Ábrázolása eltér a szokásos típustól, ahol már az ókori vázaképeken is elhagyatott helyekre, természetbe (tengerpart vagy erdő) visszavonulva, melankólikus ülő pózban, magába görnyedten énekelve jelenik meg. Itt aktívan, lépő, szélesen gesztikuláló, cselekvő állásban látjuk, s az eredetileg belső vívódást jelképező[27] hajlott tartás - a behunyt szem jelzésével egyesítve - a koncentrációt kifejező motívummá változik. Így a passzívan szemlélődő művész fogalmát Maróti aktivizálja, hatókörét kiterjeszti. Ezt jelzi az Orpheuszból kiinduló sugárzás,[28] amely az egész világon végigvonul, összekapcsolja Európát és Amerikát, s áthatja a munkások és értelmiségiek csoportjával jelzett egész társadalmat. Az ókori introvertált művésztoposz így válik a modern, aktivista, társadalomba beavatkozó művész, pontosabban az amerikai tömegkommunikátor típusává. Ez a típus jellegzetesen amerikai, az újvilági utilitarista szemlélethez igazodott képződmény, alapvetően eltér az európai arisztokratikus művészképtől.

Két elengedhetetlen vonása - ami nélkül Amerikában művész nem létezhet - a professzionalizmus és bizonyos fokú kommerszialitás.

Orpheusz azonban több is mint művész, s erre[29] a mellette olvasható felirat is utal: „Orpheusz játszott, s a holt kövek a harmónia városává emelkedtek".

(„Orpheus played - and the rocks moved - and built themselves into a city of harmony".)

Ez a motívum már túlmutat a művészet apoteózisának, mindent legyőző erejének témakörén. Itt Orpheusz már egyenesen a modern város és társadalom *demiurgoszaként*, a felhőkarcolóvárosokat emelő-tervező *titáni építőmesterként* jelenik meg. Alakjával Maróti egyszerre zengheti az építészek és megbízóik dicséretét.

Mindehhez az eredetileg nagyon is összetett Orpheusz-képből az *apollói* vonásokat emeli ki,[30] Orpheusznak ugyanis az antik hagyományban kettős arca van,[31] az egyik Apolló, a másik Dionüszosz felé fordul. Az elterjedtebb hagyomány Dionüszoszhoz kapcsolja, s valóban hozzá köti tragikus halála, Euridiké iránti szenvedélyes szerelme, pokoljárása és az egész természetet megbabonázni képes varázsereje. Apollóhoz művészetének harmóniát, békét teremtő jellege kapcsolja. A mítosz szerint ugyanis képes volt megszelidíteni a vadállatokat és a gonosz embereket, dalára köré sereglettek az állatok, bárány és farkas kibékülten, együtt hallgatták énekét, hatására még a platánok sem szórtak árnyékot a mezei virágra, mi több, az Olümposz fái és virágai is megmozdultak. Maróti ez utóbbi elemet használta fel Orpheusz- interpretá-

16. Beck Ö. Fülöp: Liszt Ferenc plakett, hátoldal, 1911

legnagyobb felületek elvén alapuló ábrázolás reminiszcenciáit hordozza.[43]

Beethoven alakja a bécsi Secessionban vált a lázadó művész archetípusává, s ezért gyakran kontaminálták Prométheusz alakjával. Így pl. *Klinger* nagyhatású szobrán, ahol Beethoven egy szikla[44] csúcsán, trónuson ülve, lábainál saskeselyűvel jelenik meg. (17. kép) Ezt a Prométheusz toposzt Maróti is felhasználta, csak nála a sas a művész feje fölött, kiterjesztett szárnnyal lebeg. Az eredetileg ellenséges madár itt - enyhe Szentlélek galambja reminiszcenciával - glóriaszerű védőszimbólummá alakul.[45]

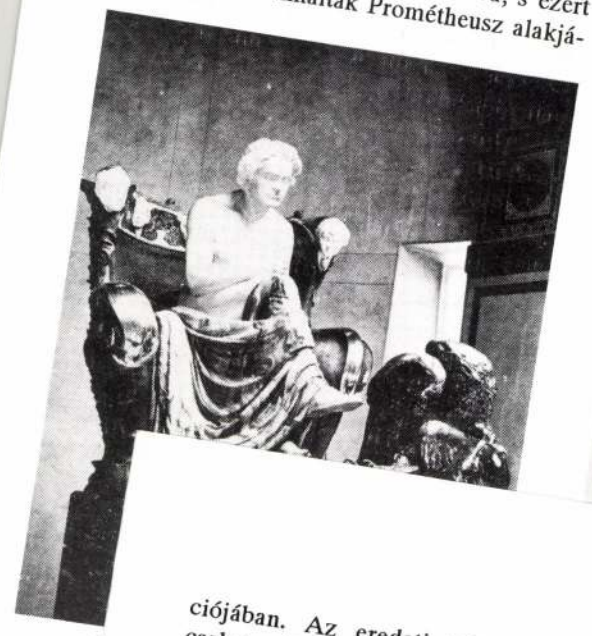

Maróti Prométheusz másik attribútumát, a drámai sziklamotívumot elhagyta,[46] és helyére egy idilli elemet, a *Musica Infinita* kútját helyezte. Ez Orpheusz forrásához hasonlóan a médiában közvetített zene és információ szüntelen áradását jelképezheti.

A hagyományos ikonográfiában a kútkán ivó galambok, akár a forrásból ivó szarvasok a kereszténység üdvére szomjuhozó lelkeket szimbolizálják. Itt legfeljebb a kommunikációt fogyasztókat jelképezhetik. Maróti mindkét ábrázoláson a ravennai Galla Placidia mauzóleum azonos témájú mozaikjait idézi, s a kút formájában teljesen az ottanit követi. Az idézet jól megfelel a középpontba helyezett kontinuitás gondolatnak is kizárólagos témája volt.

Az eredeti sémán azonban Orpheuszt egész állatsereglet veszi körül, s csak az ókeresztény katakombafestészetben alakult ki a lerövidített változat, (pl. Priscilla-katakomba), melyen már csak két állatfigura látható. Így alakja a Jó pásztoréhoz hasonlít, aki szintén egy-két bárány társaságában, énekelve jelenik meg.

Maróti ezt a típust használta fel.[33] Csakhogy a szarvast és a kost nem a szokott módon, a költő két oldalára, hanem fölé, a "városépítési csodát" jelző sziklára helyezte. Így azonban elszakította, emblematikusan kiemelte őket, ami új asszociációkat, a magyar nézőben a csodaszarvas legendáját, míg a keresztény hívőkben a különböző szentekhez (Hubertus, Egyed, Eustachius) kapcsolódó szarvasok emlékét idézi fel.

Maróti Orpheusz képterében két másik keresztény ikonográfiai sémát is felidéz, valószínűleg tudatosan. Az állatok lábainál *forrás* jelenik meg, ami az örök élet forrásából ivó szarvasok képtípusára emlékeztet, s az ókereszténységtől fogva a hívőknek enyhet adó keresztség vagy az egyház jelképe volt.[34] De mivel a forrás közvetlenül Orpheusz mellett jelenik meg, olyan benyomást kelt, mintha a dalnok lantjátékára facsatlakozhatott utca utcához! s nem volt hikadna. Ez pedig a Krisztushoz, Mózeshez, Szt. Péterhez kötődő forráscsodákat idézi emlékezetünkbe. Ezen attribútumok szakralizálják Orpheuszt, s az általa szimbolizált tömegkommunikációt és tulajdonosait. A forrás feltehetően a képen ábrázolt kiapadhatatlan tömegkommunikációs hírforrásokra és a társadalmat éltető hatásukra utal.[35]

Orpheusz mítoszában sok olyan legenda van, amely kapcsolatba hozható a tömegkommunikációval. A legfontosabb az, amely hozzá köti a betűvetés feltalálását, vagy amelyik nagy utazásokat - pl. egyiptomit - kapcsol nevéhez. Művészetének megnyugtató, lecsillapító hatása is össze-

ciójában. Az eredeti mítoszban azonban csak a sziklák megmozdulása szerepel, míg a belőlük felemelkedő város motívumát Maróti tette hozzá, mint a dionüszoszi kóosztott legyőző apollói rendteremtés és az önálló világot teremtő művészet szimbólumát.

A motívum azonban nem egyéni invenciója; Goethétől vette át, amit a már említett első vázlat bizonyít, melyen Maróti a kompozíciós séma alá a költő egyik 1827-es, saját életében kiadatlan töredékét jegyezte le, eredeti német nyelven. Mi fordításban közöljük:

„Képzeljük el Orpheuszt, ki midőn egy hatalmas, kietlen térséget kapott beépítésre, bölcsen kiszemelte a legalkalmasabb pontot, ahol leült, s megpendítvén lantjának életadó húrjait, tágas piacteret varázsolt maga köré. A zengő-parancsoló, nyájasan csábító hangoktól át- meg átjárt kődarabok kiszakadtak sziklatömegük egységéből, kénytelen-kelletlen szilaj mozgásba lendültek s tánc közben művészi-mesteri alakzatot öltöttek, hogy végezetül ritmikus rétegekké s falakká rendeződjenek, ahogy illik. Így ány oltalmazó falakban.

A hangok elzengenek, a harmónia megmarad. Egy ilyen város polgárai örök életű dallamok között járnak-kelnek. Szellemük nem lohad, tevékenységük nem lankad..."[32]

A terven szereplő felirat is ezt a szöveget foglalja össze. A feliratnak azonban ellentmond a kép, melyen Orpheusz mögött csak egy szikla jelenik meg, az is mozdulatlan (ezen áll a két Orpheusz énekét hallgató állat), s nem látni az épülő várost sem, csak a pusztuló, égő Walhallát.

Az ellentmondás abból keletkezett, hogy Maróti az addig nem ábrázolt témát a megszokott, régi képformával kísérelte meg megjeleníteni. A leggyakoribb típus, az „Orpheusz az állatok körében" jelenetét

használta fel, amely az ókori mozaikképeknek is kizárólagos témája volt.

nak és az art deco egyik alaptörekvésének, a tradicionális és modern formák összekapcsolásának.

A klasszicizálás mindig is kitűnő eszköze volt a hatalmi reprezentációnak. A görög tánokkal Maróti is mitizálja a multimédiát és tulajdonosait, de jól alkalmazkodik ahhoz a szélesebb amerikai szemlélethez is, amely mindent, ami régi, vagy ami az európai mítoszokba csomagolva jelenik meg, feltétlen csodálattal és nosztalgiával övez.

Az sem véletlen, hogy Maróti éppen Orpheuszt és áttételesen Prométheuszt idézte meg a görög mitológia alakjai közül. Ők ugyanis már az ókorban is a kézművesek, a démosz istenei, a technika, a munka szimbólumai voltak. Így jól illenek az amerikai indusztriális társadalom hiperaktív szemlélétéhez. A tárgyalt művön is ők a már említett új, demokratikus embertípus és rend szimbólumai, akiknek földi követői, a munkásság és az értelmiség együttesen menetelnek egy új jövő, a Rockefellerek által finanszírozott világ megvalósítása felé.[47]

ÚJ VALLÁS — BÖLCSESSÉG

Az eddig elemzett szimbólumokkal szemben a most következők jóval szűkebb és nehezebben konkretizálható jelentést hordoznak.

Így például bizonytalan a két allegórikus nőalak jelentése. A mellettük olvasható felirat[48] szerint a rádiósugarak hordozta információközvetítéssel és a tudás fogalmával kapcsolhatók össze, talán a Jelen-Múlt csoport által sugárzott ismeretek két formáját, a racionális és a vallásos tapasztalatot képviselik.

A *Bölcsesség* figurájában három klasszikus istennő vonásai keverednek. Egyrészt a bölcsesség hagyományos megszemélyesítőjéé, Minerváé, azaz *Pállász Athénéé*. Két fő ábrázolásmódja, az archaikusabb, ülő, ú.n. Poliász-típus és az újabb, harciasabb, fegyveres, álló-lépő változat, az ú.n. Palladium-típus közül Maróti az utóbbit használta fel. Csak attributumait cserélte ki; az Athéné jobbjában szokásos dárdát villámra, a baljában használatos pajzsot könyvre. A villámköteg általában Zeusz attribútuma, de összhangban áll Athéné mítoszával is, aki eredetileg a viharfelhőből kirobbanó villám megszemélyesítője volt, és születésekor is így pattant ki Zeusz fejéből. Marótinál a mennykőcsomó egyaránt utalhat a kipattanó gondolatra, információra és a tudást továbbító rádiót, tévét éltető elektromosságra is. Pállász Athéné harmadik attribútuma jellegzetes sisakja, melynek közepén egy szfinx, két szélén egy-egy szárnyas pegazus jelenik meg. Maróti eltünteti a sisakot és az állatokat, s csak a szárnyakat hagyja meg, s ezzel egy másik allegórikus nőalakot, Poeticát idézi föl. Őt szokás halántékából kinőtt szárnyakkal (a gyorsröptű gondolat jelképével), égszínkék, csillagokkal (!) díszített ruhában, kezében babérkoszorúval és hárfával ábrázolni.

A figura könnyedsége, légiessége - melyet a nyúlánk testforma mellett a szélfútta drapéria és a fél lábbal gömbre támaszkodó tartás jelez - a római császárkultuszból származó győzelemistennőre, *Victóriára* emlékeztet, akit szintén gömbön állva, onnan felemelkedve, kezében koszorút tartva jelenítenek meg. (vö: Dürer: *Nagy Fortuna*, 1500—01).

Az azonos külsejű *Új vallás* alakját csak a kezében tarott homokóra különbözteti meg társnőjétől, amely a klasszikus ikonográfiában a Halál és az Idő attribútuma, s a Vanitas képeken és a Szt. Jeromos-ábrázolásokon is a földi dolgok mulandóságára utal. Itt talán csak a szunnyadó állapotban levő emberiséget figyelmezteti a múló időre, a „time is money" elvére és a gyors reakció kulcsszerepére.[49]

kötl
hen
azo
tiku
erej
E
egy
hat
zőt

hogy valóban kiiktatja a tudati tevékenységet, a néző „elengedi magát", s hagyja magát beleringatni egy álomvilágba.)

Nem véletlen, hogy Maróti tervében elrejtett néhány dionüszoszi elemet is. Az amerikai életformának van egy nagyon önfeledt, öntudatlan, felszabadult, dionüszoszi aspektusa. Ezt jól mutatja a felvonulások, parádék iránti olthatatlan vonzódásuk. New Yorkban is több tucat ilyen tömegfesztivált tartanak évente, s ezek nagy része éppen az RC előtt, a Fifth Avenue-n halad el. (Talán ezért láthatjuk Maróti művén az osztályokat is boldog menetelésben.)

Maróti mitikus alakjainak egyetemessé tétele és a tömegkommunikáció univerzális szemléletéhez igazítása érdekében kiemeli héroszait eredeti kultúr-, illetve mítoszkörükből, és más mítoszokból származó attribútumokkal veszi őket körül. Ezért jelenik meg Orpheusz mögött Siegfried attribútuma, az égő Walhalla, vagy Beethoven feje fölött Prométheusz sasa. A hellén és germán mítoszt a keresztény teszi teljessé, a forrásnál megjelenő szarvasok és a kútnál ivó galambok azonos jelentést hordozó motívumával.

A *Walhalla* a germán mitológiában az istenek és az elesett, megdicsőült hősök lelkének nyughelye. Az *égő Walhalla* Wagnernél az Istenek alkonyában jelenik meg, s a zeneszerző 1848 hatására kialakult mitológiájában a feudális előjogokon alapuló uralom bukását szimbolizálja. Az istenek városának, az előítéletek mentsvárának kell

internacionális lakóira vonatkoztatva, az amerikaiakat teszi meg az új emberfaj képviselőinek, akik az arisztokratikus isten-város helyén megteremtik a modern metropolisz szabad, demokratikus rendjét.[40] Az emberben felvetődik a kérdés; hogyha a „*city of harmony*" Amerikára utal, vajon a Walhalla nem az I. világháborúban valóban lángbaborult és szellemi értelemben elpusztult régi európai világot jelképezi-e?

Maróti műve ritka és érdekes példája annak, hogy Wagner egy nem-német birodalmi művészet ihletőjévé válik, ami természetesen alkotójának németes kelet-európai iskolázottságából is következik.[41]

BEETHOVEN

Maróti Beethovent Orpheuszhoz hasonlóan „aktivizált" formában, a világot irányító erők középpontjába helyezve jeleníti meg. Alakjából ugyanaz a sugárzás árad, s ugyanúgy az alkotás extázisában látható. A tragikus-romantikus művészzsenik közé tartozik ő is, akikben a magányos, csak belső hangjaira figyelő, meg nem értett művészt látták. Ezzel szemben Maróti - bár megőrzött néhány romantikus kelléket[42] - tragikus vonásait megszüntette, s a szokásos, fejét lankólikus pózt - (vö: Laurens: A Zene - Beethoven allegóriája, é. n.) - energikus lépőmozdulattal és élénk karmozgással cserélte fel. A tartás, akárcsak Orpheusznál, de a kompozíció más figuráin is, az egyiptomi

ciójában. Az eredeti mítoszban azonban csak a sziklák megmozdulása szerepel, míg a belőlük felemelkedő város motívumát Maróti tette hozzá, mint a dionüszoszi káoszt legyőző apollói rendteremtés és az önálló világot teremtő művészet szimbólumát.

A motívum azonban nem egyéni invenciója; Goethétől vette át, amit a már említett első vázlat bizonyít, melyen Maróti a kompozíciós séma alá a költő egyik 1827-es, saját életében kiadatlan töredékét jegyezte le, eredeti német nyelven. Mi fordításban közöljük:

„Képzeljük el Orpheuszt, ki midőn egy hatalmas, kietlen térséget kapott beépítésre, bölcsen kiszemelte a legalkalmasabb pontot, ahol leült, s megpendítvén lantjának életadó húrjait, tágas piacteret varázsolt maga köré. A zengő-parancsoló, nyájasan csábító hangoktól át- meg átjárt kődarabok kiszakadtak sziklatömegük egységéből, kénytelen-kelletlen szilaj mozgásba lendültek s tánc közben művészi-mesteri alakzatot öltöttek, hogy végezetül ritmikus rétegekké s falakká rendeződjenek, ahogy illik. Így csatlakozhatott utca utcához! s nem volt hiány oltalmazó falakban.

A hangok elzengenek, a harmónia megmarad. Egy ilyen város polgárai örök életű dallamok között járnak-kelnek. Szellemük nem lohad, tevékenységük nem lankad..."[32]

A terven szereplő felirat is ezt a szöveget foglalja össze. A feliratnak azonban ellentmond a kép, melyen Orpheusz mögött csak egy szikla jelenik meg, az is mozdulatlan (ezen áll a két Orpheusz énekét hallgató állat), s nem látni az épülő várost sem, csak a pusztuló, égő Walhallát.

Az ellentmondás abból keletkezett, hogy Maróti az addig nem ábrázolt témát a megszokott, régi képformával kísérelte meg megjeleníteni. A leggyakoribb típus, az „Orpheusz az állatok körében" jelenetét használta fel, amely az ókori mozaikképeknek is kizárólagos témája volt.

Az eredeti sémán azonban Orpheuszt egész állatsereglet veszi körül, s csak az ókeresztény katakombafestészetben alakult ki a lerövidített változat, (pl. Priscilla-katakomba), melyen már csak két állatfigura látható. Így alakja a Jó pásztoréhoz hasonlít, aki szintén egy-két bárány társaságában, énekelve jelenik meg.

Maróti ezt a típust használta fel.[33] Csakhogy a szarvast és a kost nem a szokott módon, a költő két oldalára, hanem fölé, a "városépítési csodát" jelző sziklára helyezte. Így azonban elszakította, emblematikusan kiemelte őket, ami új asszociációkat, a magyar nézőben a csodaszarvas legendáját, míg a keresztény hívőkben a különböző szentekhez (Hubertus, Egyed, Eustachius) kapcsolódó szarvasok emlékét idézi fel.

Maróti Orpheusz képterében két másik keresztény ikonográfiai sémát is felidéz, valószínűleg tudatosan. Az állatok lábainál *forrás* jelenik meg, ami az örök élet forrásából ivó szarvasok képtípusára emlékeztet, s az ókereszténységtől fogva a hívőknek enyhet adó keresztség vagy az egyház jelképe volt.[34] De mivel a forrás közvetlenül Orpheusz mellett jelenik meg, olyan benyomást kelt, mintha a dalnok lantjátékára fakadna. Ez pedig a Krisztushoz, Mózeshez, Szt. Péterhez kötődő forráscsodákat idézi emlékezetünkbe. Ezen attribútumok szakralizálják Orpheuszt, s az általa szimbolizált tömegkommunikációt és tulajdonosait. A forrás feltehetően a képen ábrázolt kiapadhatatlan tömegkommunikációs hírforrásokra és a társadalmat éltető hatásukra utal.[35]

Orpheusz mítoszában sok olyan legenda van, amely kapcsolatba hozható a tömegkommunikációval. A legfontosabb az, amely hozzá köti a betűvetés feltalálását, vagy amelyik nagy utazásokat - pl. egyiptomit - kapcsol nevéhez. Művészetének megnyugtató, lecsillapító hatása is össze-

köthető a tévés-rádiós „szórakoztatás", „pihentetés" közhelyeivel.[36] De még inkább azok a történetek, melyek énekének hipnotikus, zsongító hatásáról, illetve mozgósító erejéről szólnak.[37]

Bunuel szerint[38] a mozi a hipnotizálás egy enyhe formája. A tévének is van bódító hatása, irreális fénye szinte megbűvöli a nézőt. (Már a kifejezés; „jól kikapcsol", jelzi, hogy valóban kiiktatja a tudati tevékenységet, a néző „elengedi magát", s hagyja magát beleringatni egy álomvilágba.)

Nem véletlen, hogy Maróti tervében elrejtett néhány dionüszoszi elemet is. Az amerikai életformának van egy nagyon önfeledt, öntudatlan, felszabadult, dionüszoszi aspektusa. Ezt jól mutatja a felvonulások, parádék iránti olthatatlan vonzódásuk. New Yorkban is több tucat ilyen tömegfesztivált tartanak évente, s ezek nagy része éppen az RC előtt, a Fifth Avenue-n halad el. (Talán ezért láthatjuk Maróti művén az osztályokat is boldog menetelésben.)

Maróti mitikus alakjainak egyetemessé tétele és a tömegkommunikáció univerzális szemléletéhez igazítása érdekében kiemeli héroszait eredeti kultúr-, illetve mítoszkörükből, és más mítoszokból származó attribútumokkal veszi őket körül. Ezért jelenik meg Orpheusz mögött Siegfried attribútuma, az égő Walhalla, vagy Beethoven feje fölött Prométheusz sasa. A hellén és germán mítoszt a keresztény teszi teljessé, a forrásnál megjelenő szarvasok és a kútnál ivó galambok azonos jelentést hordozó motívumával.

A *Walhalla* a germán mitológiában az istenek és az elesett, megdicsőült hősök lelkének nyughelye. Az *égő Walhalla* Wagnernél az Istenek alkonyában jelenik meg, s a zeneszerző 1848 hatására kialakult mitológiájában a feudális előjogokon alapuló uralom bukását szimbolizálja. Az istenek városának, az előítéletek mentsvárának kell leomolnia ahhoz, hogy romjain újrateremtődjék az emberek városa.

Az eredeti mítoszban Siegfried képviseli azt az új, félelmet nem ismerő, ezért az isteneknél is erősebb embertípust, Übermenscht, akinek küldetése a Walhallát elpusztítani. Itt Orpheusz[39] kerül helyére, az istenek pusztuló várát Maróti az ő lantjátékára felemelkedő felhőkarcolóvárossal állítja szembe, s a germán mítoszt az Újvilág internacionális lakóira vonatkoztatva, az amerikaiakat teszi meg az új emberfaj képviselőinek, akik az arisztokratikus isten-város helyén megteremtik a modern metropoliszok szabad, demokratikus rendjét.[40] Az emberben felvetődik a kérdés; hogyha a *„city of harmony"* Amerikára utal, vajon a Walhalla nem az I. világháborúban valóban lángbaborult és szellemi értelemben elpusztult régi európai világot jelképezi-e?

Maróti műve ritka és érdekes példája annak, hogy Wagner egy nem-német birodalmi művészet ihletőjévé válik, ami természetesen alkotójának németes kelet-európai iskolázottságából is következik.[41]

BEETHOVEN

Maróti Beethovent Orpheuszhoz hasonlóan „aktivizált" formában, a világot irányító erők középpontjába helyezve jeleníti meg. Alakjából ugyanaz a sugárzás árad, s ugyanúgy az alkotás extázisában látható. A tragikus-romantikus művészzsenik közé tartozik ő is, akikben a magányos, csak belső hangjaira figyelő, meg nem értett művészt látták. Ezzel szemben Maróti - bár megőrzött néhány romantikus kelléket[42] - tragikus vonásait megszüntette, s a szokásos, fejét tenyerébe hajtó, magábaroskadtan ülő melankólikus pózt - (vö: Laurens: A Zene - Beethoven allegóriája, é. n.) - energikus lépőmozdulattal és élénk karmozgással cserélte fel. A tartás, akárcsak Orpheusznál, de a kompozíció más figuráin is, az egyiptomi

16. Beck Ö. Fülöp: Liszt Ferenc plakett, hátoldal, 1911

legnagyobb felületek elvén alapuló ábrázolás reminiszcenciáit hordozza.[43]

Beethoven alakja a bécsi Secessionban vált a lázadó művész archetípusává, s ezért gyakran kontaminálták Prométheusz alakjával. Így pl. *Klinger* nagyhatású szobrán, ahol Beethoven egy szikla[44] csúcsán, trónuson ülve, lábainál saskeselyűvel jelenik meg. (17. kép) Ezt a Prométheusz toposzt Maróti is felhasználta, csak nála a sas a művész feje fölött, kiterjesztett szárnnyal lebeg. Az eredetileg ellenséges madár itt - enyhe Szentlélek galambja reminiszcenciával - glóriaszerű védőszimbólummá alakul.[45]

17. Max Klinger: Beethoven, 1902

Maróti Prométheusz másik attribútumát, a drámai sziklamotívumot elhagyta,[46] és helyére egy idilli elemet, a *Musica Infinita* kútját helyezte. Ez Orpheusz forrásához hasonlóan a médiában követített zene és információ szüntelen áradását jelképezheti.

A hagyományos ikonográfiában a kútkáván ivó galambok, akár a forrásból ivó szarvasok a kereszténység üdvére szomjuhozó lelkeket szimbolizálják. Itt legfeljebb a kommunikációt fogyasztókat jelképezhetik. Maróti mindkét ábrázoláson a ravennai Galla Placidia mauzóleum azonos témájú mozaikjait idézi, s a kút formájában teljesen az ottanit követi. Az idézet jól megfelel a középpontba helyezett kontinuitás gondolat-

18. Maróti Géza: Prométheusz. Farelieftery, 1930

nak és az art deco egyik alaptörekvésének, a tradicionális és modern formák összekapcsolásának.

A klasszicizálás mindig is kitűnő eszköze volt a hatalmi reprezentációnak. A görög titánokkal Maróti is mitizálja a multimédiát és tulajdonosait, de jól alkalmazkodik ahhoz a szélesebb amerikai szemlélethez is, amely mindent, ami régi, vagy ami az európai mítoszokba csomagolva jelenik meg, feltétlen csodálattal és nosztalgiával övez.

Az sem véletlen, hogy Maróti éppen Orpheuszt és áttételesen Prométheuszt idézte meg a görög mitológia alakjai közül. Ők ugyanis már az ókorban is a kézművesek, a démosz istenei, a technika, a munka szimbólumai voltak. Így jól illenek az amerikai indusztriális társadalom hiperaktív szemléletéhez. A tárgyalt művön is ők a már említett új, demokratikus embertípus és rend szimbólumai, akiknek földi követői, a munkásság és az értelmiség együttesen menetelnek egy új jövő, a Rockefellerek által finanszírozott világ megvalósítása felé.[47]

ÚJ VALLÁS — BÖLCSESSÉG

Az eddig elemzett szimbólumokkal szemben a most következők jóval szűkebb és nehezebben konkretizálható jelentést hordoznak.

Így például bizonytalan a két allegórikus nőalak jelentése. A mellettük olvasható felirat[48] szerint a rádiósugarak hordozta információközvetítéssel és a tudás fogalmával kapcsolhatók össze, talán a Jelen-Múlt csoport által sugárzott ismeretek két formáját, a racionális és a vallásos tapasztalatot képviselik.

A *Bölcsesség* figurájában három klasszikus istennő vonásai keverednek. Egyrészt a bölcsesség hagyományos megszemélyesítőjéé, Minerváé, azaz *Pállász Athénéé*. Két fő ábrázolásmódja, az archaikusabb, ülő, ú.n. Poliász-típus és az újabb, harciasabb, fegyveres, álló-lépő változat, az ú.n. Palladium-típus közül Maróti az utóbbit használta fel. Csak attributumait cserélte ki; az Athéné jobbjában szokásos dárdát villámra, a baljában használatos pajzsot könyvre. A villámköteg általában Zeusz attribútuma, de összhangban áll Athéné mítoszával is, aki eredetileg a viharfelhőből kirobbanó villám megszemélyesítője volt, és születésekor is így pattant ki Zeusz fejéből. Marótinál a mennykőcsomó egyaránt utalhat a kipattanó gondolatra, információra és a tudást továbbító rádiót, tévét éltető elektromosságra is. Pállász Athéné harmadik attribútuma jellegzetes sisakja, melynek közepén egy szfinx, két szélén egy-egy szárnyas pegazus jelenik meg. Maróti eltünteti a sisakot és az állatokat, s csak a szárnyakat hagyja meg, s ezzel egy másik allegórikus nőalakot, Poeticát idézi föl. Őt szokás halántékából kinőtt szárnyakkal (a gyorsröptű gondolat jelképével), égszínkék, csillagokkal (!) díszített ruhában, kezében babérkoszorúval és hárfával ábrázolni.

A figura könnyedsége, légiessége - melyet a nyúlánk testforma mellett a szélfútta drapéria és a fél lábbal gömbre támaszkodó tartás jelez - a római császárkultuszból származó győzelemistennőre, *Victóriára* emlékeztet, akit szintén gömbön állva, onnan felemelkedve, kezében koszorút tartva jelenítenek meg. (vö: Dürer: *Nagy Fortuna*, 1500—01).

Az azonos külsejű *Új vallás* alakját csak a kezében tarott homokóra különbözteti meg társnőjétől, amely a klasszikus ikonográfiában a Halál és az Idő attribútuma, s a Vanitas képeken és a Szt. Jeromos-ábrázolásokon is a földi dolgok mulandóságára utal. Itt talán csak a szunnyadó állapotban levő emberiséget figyelmezteti a múló időre, a „time is money" elvére és a gyors reakció kulcsszerepére.[49]

AZ EMBERISÉG SZFÉRÁJA

A munkások és értelmiségiek csoportjainak jelentését az előbbiekben már érintettük: ők az öntudatra ébredő aktív emberiség képviselői. Ábrázolásukban furcsán keveredik a felvonulások, parádék dinamikus menetelése és a munkaábrázolások statikus, zárt életképi jelenetei, így a csoportok egyszerre látszanak előrehaladni, míg egyes részeik egy-egy pózba merevednek.

A *munkások* mögött mintha tribünről integetne az új Mária, a dolgozó népet óvó *Gondviselés*, aki felemelt karjával a Hang által közvetített „angyali üdvözletet" is fogadja. Mellette új Józsefként a Gondviselés férfi megfelelője, a *„Tőkés"* látható. A munkáscsoport Maróti életművén belüli előzménye a *csepeli munkáskaszinó* falképe (19. kép; 1919), amelyen szintén egy idős proletár vezette menetelő csoport jelenik meg.[50]

A szellemi középpont, a Múlt-Jelen csoport által szimbolizált tudás felől két angyalszerű nőalak közvetít az osztályok felé; a munkásság felé a *Hang a felhőkből*, az értelmiség felé a *Hírnév* alakja. Eredetileg teljesen egyformák voltak, csak az utolsó verzión került a *Fame* kezébe az igazságosság szimbóluma a *mérleg*, amely feltehetőleg a hírnév kiérdemlésének igazságosságára utal. Ezt mutatja a dicsőség potenciális várományosai, az értelmiség felé a *Fame* érdekes hibrid figurája, akiben Justitia, Mihály és Gábriel arkangyalok jegyei elegyednek. A mérleg ugyanis az Utolsó Ítéleteken Mihály arkangyal, szimbolikus ábrázolásokon Justitia kezében jelenik meg,[51] míg a figura áldó-intő mozdulata az Angyali üdvözletek Gábrieléé.

Ezzel visszaérkeztünk a kompozíció középpontjába, ahol a tudás hatására öntudatra ébredő emberiséget szimbolizáló csoport jelenik meg.

AZ „ÉBREDÉS"-CSOPORT

A figuráció rengeteg képzőművészeti utalást rejt, s valószínűleg Maróti számára a kompozíció legkedvesebb része volt. Ezt mutatja, hogy két évvel a terv készülte után ezt a részletet másolta és színezte ki feleségének, születésnapi ajándékul. (20. kép)[52]

A jeleneten a Múlt-Jelen kettőshöz hasonlóan az ébrenlét és álom kettőségének ábrázolását láthatjuk. A meditáció, a gondolkodás, az öntudatra ébredés kérdése, a hétköznapi valóságtól való elszakadás, transzcendálódás vágya állandó témája a századforduló művészetének. Ezért a korszak alkotásain lépten-nyomon az ébrenlét és az álom határán álló figurákra bukkanhatunk. Közülük Maróti két művész művét használta fel terve elkészítésekor. A középső, hat női (*„Awakening"*) és egy férfi (*„Latent State"*) figurából álló szimmetrikus csoportban *Hodler* két kompozíciójából a *Nappal*ból és a *Kiválasztott*ból, míg a két öntudatra ébredt szélső figura esetében *Rodin* műveiből indult ki.

Hodler *Nappalán* (1900, Kunstmuseum, Bern) öt, az ébredés különböző fázisaiban ábrázolt térdeplő-ülő nőalak jelenik meg, (22. kép) a középső ugyanabban a nyújtózkodó, orans-szerű kartartásban, mint Maróti nőfigurái. A jellegzetes, felemelt, az Ádám—Éva kompozíciókból átvett ipszilon formájú tartás a századfordulón a felfelé törekvésnek, a transzcendálódás vágyának volt általános gesztusa.[53] Hodlernél a gesztust A. Comini a modern tánc mozdulataival, különösen Rudolph von Laban és Mary Wigman művészetével hozta összefüggésbe.[54] Maróti figurái és Beethovenjének lépő póza Kövesházi Kalmár Elza Táncoló-szobrait is emlékezetünkbe idézik.

A másik felhasznált Hodler-alkotás a *Kiválasztott* (1893—94, Kunstmuseum, Bern, 23. kép), alapkoncepciójában - hat óvó nőfigura között sziklán térdelve imádkozó,

transzba merült, kiszolgáltatott fiú alakja - azonos Marótiéval. A két Hodler-festményre jellemző szimmetria és jellegzetes, szellemi erőt sugárzó ifjú-típusa is hatással lehetett Marótira.[55]

A csoport egésze felfogható egy vizuális imaként, hiszen összes figurája valamilyen imádkozó, segélykérő pózban látható. Két oldalukon a már eszméletre ébredt ember két típusa, az anyagi és szellemi világ konstruktőrei; az *Építő* és a *Gondolkodó látható.*

Míg az előbbi még szenvedő állapotban, félig lerogyva, lehunyt szemmel, támaszkodva jelenik meg, addig a *Gondolkodó* egy fokkal tudatosabban, félig felegyenesedve, bár még félig a földhöz láncolva, de már orans tartásban az ég felé fordulva látható.

Attribútumaik a hagyományt követik. Az építész kezében tartott *körző* az építőmesterek szokásos foglalkozási jelvénye, a hét szabad művészet ciklusában a geometria attribútuma. Mint az arányokat meghatározó legnemesebb kézműves szerszám a tökéletesség, egység, hibátlanság jelképe, s ezért gyakran a Teremtő kezében is megjelenik. Marótinál a körző nyilván az „új városok", felhőkarcolók, az általa díszítendő épület tökéletességére utal.

Az építészfigura jobb karjának fejéhez emelt mozdulata Rodin *Érckorát* idézi (1875—77, Palais du Luxembourg). A szobrot „Ébredő embernek" *(Homme qui s' éveille)* is nevezték, eredetileg 1871 traumájának hatására készült, s a fájdalom, szomorúság, bánat korára utal. Ugyanaz az ébredés és legyőzöttség közötti átmenetiség jellemzi, mint Maróti alakját. A jobb kar tartását Michelangelo Louvre-beli *Rabszolgájának* pózára vezetik vissza.[56]

Maróti másik allegórikus alakját, a *Gon-*

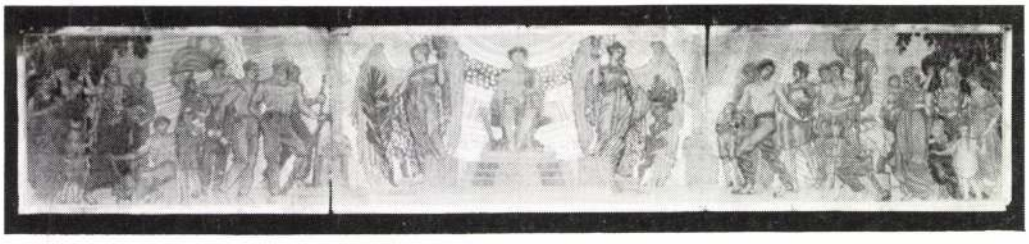

19. Maróti Géza: A csepeli munkáskaszinó faliképéhez készített vázlat, 1919

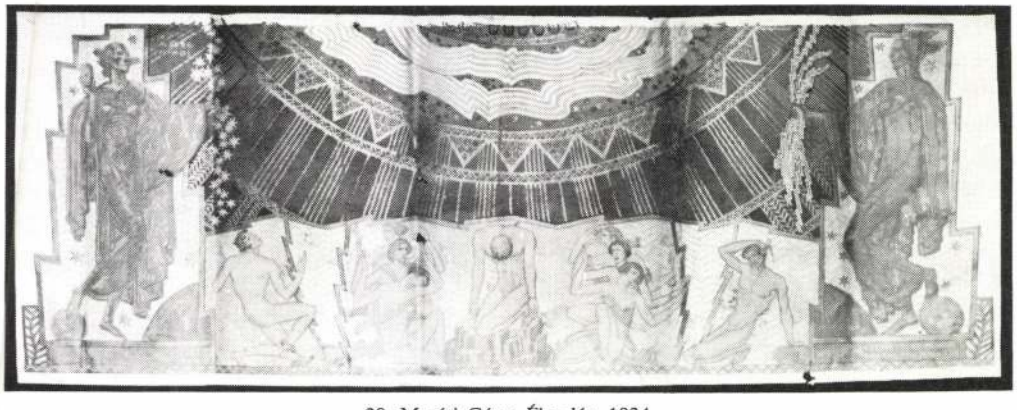

20. Maróti Géza: Ébredés, 1934

dolkodót attributuma a *lánc* szintén a michelangelói rabszolgaszobrokhoz köti. A motívum általános jelentései - emberi kötelékek, kapcsolatteremtés, kommunikáció - Maróti koncepciójába is jól illeszkednek.[57] Hagyományos kozmikus jelentése szerint az ég és a föld házasságát jelképező, s ezzel egybevágó a *Gondolkodó* égbe vágyó, de földhöz kötött helyzete. Ezt az emberi egzisztencia alapproblémájára rádöbbenő állapot Rodin sok alkotásán megfogalmazta,[58] Maróti Gondolkodójához előképül az azonos tartású, térdeplő, kezét kétségbeesetten ég felé emelő *Tékozló fiú* (1889, Rodin Múzeum, Párizs) szolgált.

SZIMBÓLUMHASZNÁLAT — IDÉZETTECHNIKA

Mint láttuk, a művet a különböző mítoszokból származó motívumok halmozása, összemontírozása, egyfajta izgatott kollázstechnika jellemzi. Ennek gyors szellemi és formai lüktetése jól megfelel a szimbolizálandó tömegkommunikációs információközlés és az üzleti központ életritmusának.

Maróti teljesen szabadon kezeli a klasszikus mitologémákat, cserélgeti attribútumaikat, a posztmodern eklektikát megszégyenítő tömegben idézi a művészet formai patronjait, keveri a különböző ábrázolási stílusokat. A szimbólumokat dekoratív

21. Carl Milles: Orpheusz-kút, Crambrook School, 1938

értelemben, gyakran eredeti jelentésüktől függetlenül használja. Ez abból következik, hogy épületszobrászműhelyekben sajátította el a szakmát,[59] s éppen a századforduló historizáló épületdíszítő szobrászatában indult el az ikonográfia felhígulásának, kiüresedésének folyamata, melynek következtében már csak a banalitás szintjén őrizték meg a klasszikus és barokk művészetben kialakult modelleket, a tiszta képletek összezavarodtak, az attribútumok felcserélődtek, az allegóriák egyre kiagyaltabbak lettek.[60]

Ezek a jelenségek az alkotói folyamatot jól dokumentáló előkészítő vázlatokon Marótinál is megfigyelhetők.[61]

A KOMPOZÍCIÓ

A kép kompozícionálisan is rendkívül hibrid képződmény. Keveredik benne a narratív és szimbolikus képtípus, rengeteg szakrális kompozíciós elemet alkalmaz, s a kép egésze is többféle vallásos képtípust idéz. Így, a fiú-anya kettős egy fordított Madonna ábrázolást invokál, a középrész egy megfordított és megkettőzött *angyali üdvözlet*et hordoz, amelyben a hírvivő puttó kerül az Isten helyére, mi több, a közvetítőt két további angyal közvetíti az emberek felé.

A mű hármas felosztása a *triptichonok*at, míg szélesen elnyúló, szimmetrikus formája az *Utolsó Ítélet*eket idézi. (Ezt a hatást erősítik a középen a földből, öntudatlanságból ébredő „feltámadó" figurák és a már „üdvözült" menetelők is.)

Maróti élesen szétválasztja a mitikus és emberi világot, amit az ábrázolás stílusa jelez; míg a szimbolikus figurákat késő-art-decós modorban, addig az emberi alakokat naturalisztikusan jeleníti meg.[62] A motívumok között márcsak azért sincs kapcsolat, mert az ornamentális keret az üvegablakok ólomléceihez hasonlóan elválasztja őket egymástól.

A mű egy centrálisan szervezett szimbolikus ábrázolás funkciójára tör, valójában hiányzik belőle a központosítás. A középponti motívumnak ugyanis nincs szellemi súlya, formálása inkább dekoratív, illetve életképi jellegű; egy idilli árkádia-derivátum, amely nem viseli el, nem képes összetartani a többi motívum erőteljesebb szellemi súlyát. Maróti nem fejti ki, hogy mi az az erő, tudás, amely a Nő-Puttó kettősből árad - *„The Media is the Message"* - s a szellemi közép üresen marad. Így a pszeudocentrális kompozíció olyan, mint egy Utolsó Ítélet Pantokrátor nélkül, vagy mint egy „palacsintává lapított apszismozaik",[63] amelyben a panorámaképek és a narratív freskók eljárásai kavarognak.

A képkarakter és szimbolika torzulásainak okai a megadott program művészettől idegen idológiájában és témájában keresendők, melyet Maróti, művészi képzettségének és műveltségének klasszikusabb iránya miatt sem tudott formába önteni.[64]

IDEOLÓGIA

Marótinak is a *New Deal* ideológiát kellett közvetítenie. Ezért az optimista hangvétel és tematika, az univerzális jelleg és a militáns vonások. (Pl. osztályok menetelése.)

A mű egész koncepciójában jelentkezik ez a mindent befaló, *totalitásra törő jelleg.* Szimbólumaival szinte mindent beépíti, ami térben és időben létezett-létezik. Felidézi a világtörténeti korszakokat; Walhallával a történelem előtti időket, Orpheusszal a klaszszikus, Beethovennel a modern kort. Erős angol-szász elfogultsággal ugyan, de megjeleníti az Ó- és Újvilágot; London és Washington emblémájával.[65] Felvonultatja a társadalom összes csoportját, minden rétegükkel együtt. (A teljesség igénye miatt keveredik pl. az előadást hallgató diákok közé

egy kévét vágó alak, amellyel a parasztságot is megjelenítheti.)

A kép a szellemi szférák teljességét is átfogja; a természet- (földrajz, biológia) és társadalomtudományok (filozófia, politika), a vallások-mítoszok (hellén, germán, keresztény), valamint a művészetek szinte valamennyi ágát (zene, költészet, építészet,

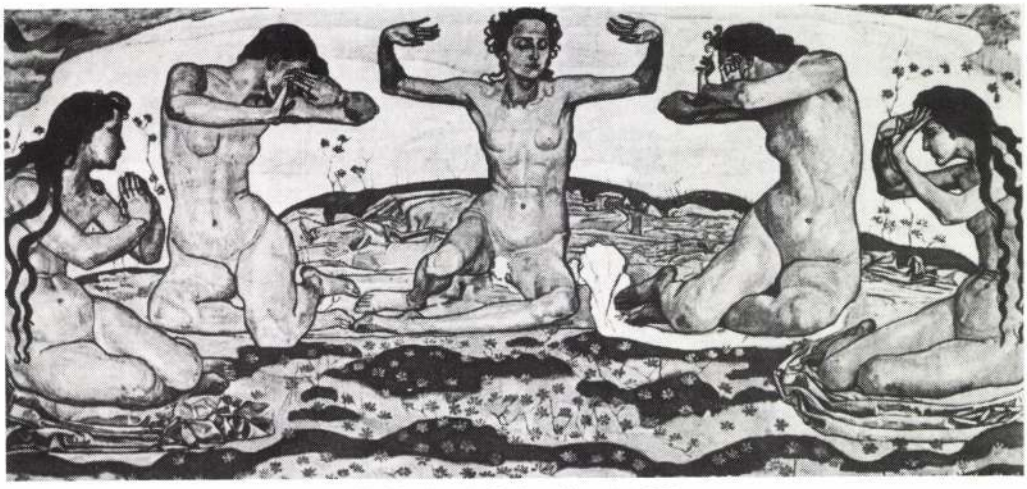

22. Ferdinand Hodler: Nappal, 1990

23. Ferdinand Hodler: Kiválasztott, 1893—94

még a film is Garbó nevével). Ugyanígy megjelenik a hírszállítás és a közlekedés valamennyi fajtája.

A mű formailag is egyesíti korának összes domináló irányát, az art decós törekvéseket (alakok formálása, nyújtott, karcsú, aszexuális jellege, geometrikus mustra, szimmetria, archaizálás-modernség egysége, színhasználat,[66] elegancia), a neoklasszicizálást (mitologémák, formai toposzok szabados idézése) és különösen a menetelő csoportokon a szocialista realizmust.[67]

Maróti műve jogosan sorolható az éppen a Rockefeller Centerrel fémjelezhető amerikai birodalmi művészet típusába, amely a szovjet, német, olasz állami-birodalmi reprezentáció sajátos ekvivalensét hozta létre. Azonban az európai totalitárius gondolatokkal szemben nem a faj, a náció vagy a kommunizmus, hanem a pénz, illetve egy szűken értelmezett ráció világ fölötti uralmát hirdeti. Maróti ennek a hatalomnak egyik fő fegyverét, a mass-médiát dicsőíti művében.[68]

JEGYZETEK

1. IM Adattár, Krtf: 749, p., c., 59x314 cm, jelz.j.l.: „G.Maróti, 1932"

2. Ld. a lényegében feldolgozatlan Maróti életműről szóló úttörő írást: Iványfy-Balogh, Sára-Jakabffy, Imre: Géza R. Maróti. Ars Decorativa 4, Budapest, 1976. 144. o.

3. A szakirodalomban - pl. a kitűnő Chicago in Birth c. katalógusban, Párizs, 1987. - nem szerepel ilyen épülettípus Chicagóban.

4. Ennek az lehet az oka, hogy néhány később körülvágott, „Chicago" felirattal ellátott vázlatot a New York-i tervekkel egy lapra ragasztottak.

5. Krtf: 2825, p., c., 19,8x24,5 cm, jelz.j.l.: Detroit, 1932. Maróti

6. Két további vázlaton is szerepel a „Radio City, New York" felirat. (Krtf: 1979/5-6. p., c., 18x16 cm és 16,2x9,7 cm)

7. Az üzleti élet és a tömegkommunikáció sokféle funkcióját egyesíti, hiszen a világcégek irodái mellett rádióstúdiók, előkelő üzletek, áruházak, színházak, építészeti irodák, kiadók is helyet kaptak benne.

8. Így pl. a korábbi terveken középre kisebb, köréje magasabb épületeket terveztek, hogy így levegőt, fényt és jó kilátást biztosítsanak a felhőkarcolókba koncentrált irodáknak. Közben azonban felépült a Chrysler Tower, s erre - már az építkezések közben - elhatározták, hogy túlszárnyalják őket, s az RC közepére felépítik a legnagyobb felhőkarcolót. Az eredeti terv így megfordult, amit azzal indokoltak, hogy a ragyogó központi épület emelni fogja a telekrész értékét. Ilyen körülmények között az építészek csak rajzolók, a technikai részletek kidolgozói voltak, a várhatóan nagyon különböző bérlők miatt nem mertek átfogó terveket beadni, s a bérlő igényei alapján állandóan változtattak az épületeken.

9. A „kockaformákkal" a megbízók saját modernségüket szerették volna sugallni, a jó reklám és népszerűség érdekében.

10. Az épület jelentését tehát nem az építészeti forma, a szerkezet és díszítés koherens egysége, hanem csak a felszínén lévő dísz hordozza. Az épület puszta felszín, díszlet, maszk, mely megrendelői arcát rejti el.

11. *„Az emberi ügyesség, ízlés, képzelőerő emlékműveként* válik majd híressé az egész világon... mely hatást fog gyakorolni az amerikai társadalomra mint építészeti alkotás, de mint merész üzleti vállalkozás is, újszerű szépsége nagy hatással lesz az amerikai ízlésra és új utakat fog nyitni művészetünkben is... De hatása lesz szociális értelemben is, mivel egyértelmű kifejezése a gazdasági életünkben jelentkező *új szociális ideálnak, a jólétnek és boldogságnak,* amit alkotásakor a mű középpontjába helyzetünk. És nemcsak néhány mellékes kérdésben, hanem lényegileg, hiszen olyan kifinomult, magas szintű munkahelyi körülményeket teremt, amelyek széles körben fognak elterjedni az amerikai társadalomban, s ezzel Amerika gazdasági demokráciája *csattanós választ fog adni a bolsevista kihívásra."* Idézi *A. Balfour*: R.C. New York, 1978, 137. o. kiemelések tőlem. - S. J.

12. Ahogy a Center sajtófőnöke, Merle Crowell leírta; „A téma célja a jelen amerikai civilizációjának, manifesztációinak, jelentéseinek, igéreteinek kifejezése. Az RC képi reprezentációjában annak megjelenítésére törekszünk, hogy hová érkeztünk, min mentünk keresztül mint nép, (fizikailag, intellektuálisan és spirituálisan), de azt is, hogy még min kell keresztül mennünk. A múlt természetes, utalásszerű háttérként fog megjelenni, de a hangsúly a jelenből kinövő tendenciákon lesz." Balfour i.m. 139. o.

13. *Balfour* i.m. 141. o.

14. Így pl. Lawrie kompozíciója eredetileg a *„Hang a felhőkből"* címet viselte, s csak később keresztelték át *Homo faber*re. Marótinál is megjelenik a *„Voice from the clouds"* felirat, és az „Építő" figurája is, ráadásul ugyanúgy körzővel a kezében, mint Lawrie-nál.

15. Kivételt képez Diego Rivera, aki a főépület auláját díszítette a megadott, „Az emberiség a választúton" témájú freskóval, amelyet azonban a ráfestett hatalmas Lenin-fej miatt levertek. (8. kép)

16. Itt készült művei közül kiemelkedik a könyvtár kandallóját díszítő nagyméretű relief (1928), amely a *Tudás áldásait*, az emberi tudás történetét követi nyomon Ádám és Éva bűnbeesésétől Kolombusz utazásáig. Középpontjában a tudás allegóriája ugyanúgy egy anya-gyermek kettős, mint a New York-i terven. (10. kép) A másik itt készült főmű, a *Tudás kapuja* (1928) is az RC-tematikát előlegezi. (9. kép)

17. „A pályázatom nagyon szépen halad - még soha sem terveztem ilyen érdekes dolgot életemben, a háromnegyed része, azaz a közepe már rajzban teljesen kész, még a két szélét - a zenét és a művészetet kell meggyúrni, azután jön a festés, aranyozás és sok ezüstözés. Az alakok cca 2.10—2.20 magasak... már szeretnék a nagy cartonokon dolgozni. Vederemo - de ezt meg kell nyerni!" (MNG Adattár Ltsz.: 23241/1991)

18. A feliratok minden figura mellett megjelennek, zárójelben, idézőjellel fogjuk idézni őket.

19. Egy előkészítő vázlaton „Ages - Our Age, the Child" felirat olvasható. (Krtf. sz.: 2826. p., c., 13,4x21,6 cm) Aión az elmúlt korok görög szimbolizálója.

20. Az egyes témákhoz az alábbi ikonográfiai kézikönyveket használtam: *J. E. Cirlot*: A Dictionary of Symbols, London, 1962; *P. Diel:* Symbolism in Greek Mythology, London, 1980; *J. C. Cooper:* An Illustrated Encyclopaedia of traditional Symbols, London, 1974; *E. Kirschbaum* (és mások): Lexikon der Christlichen Ikonographie I—IV. Rom-Freiburg-Basel-Wien, 1974; *G. Ferguson*: Signs and Symbols in Christian Art, London, 1954; Ókori lexikon I—IV. (szerk.: *Pecz Samu*) Budapest, 1902—1904.

21. Az alkimiában a koronás gyermek a bölcsek kövének szimbóluma, a misztikus-heroikus gyermek mitoszaiban a bölcsesség tanítója, a rejtvények megfejtője, - pl. Oidipus -, a szörnyektől megszabadító bölcs. A jungi álommagyarázatban a szerencsés spirituális változások jele. Szerinte a gyermek mindig a tudattalan és a tudatos közötti kapocsnak (coniunctio), a léleknek jóindulatú, védő erőit szimbolizálja.

22. A két idődimenzió ilyen kapcsolata jelenik meg a sajtófőnök említett ismertetőjében is. (ld. 12. jegyzet.)

23. A puttó-figura képzőművészeti előzményei a szecesszióból erednek, az épületszobrászatban Maróti életművén belül is mind hazai, mind amerikai művein állandóan szerepelnek (pl. detroiti Fisher Building, Cranbrook School). Előképükül Telcs Ede 1903-as zeneakadémiai (Budapest) puttófrize szolgált, melyet Maróti milánói pavilonján és zebegényi villáján is applikált.

A nőalak a harmincas évek hajviseletét hordozó art deco típusból származtatható, és Maróti életművében farelief- és kisplasztikaterveken jelentkezik. Érdekes sajátossága a testformák geometrikus átírása, amely egyszerre hangsúlyozza és szublimálja a testiséget, a figura érzékiségét. A kép többi része is az optimizmust zengi (pl. a menetelők).

Maróti is ahhoz az elváráshoz igazodott, amely a New Deal állami és tőkés megbízásból készült műveiben és a tömegkommunikációban feladatul tűzte, hogy a művészek optimizmust sugározzanak a válságban megfáradt amerikai társadalomnak.

24. Írásszalagán Gauss, Edison, Faraday, Loeb, Einstein, Eddington, Pasteur, Newton, Galilei, Eötvös, Bohr neve jelenik meg.

25. Írásszalagán Ford, Mussolini, Rockefeller, Jeritza, Garbo, Lindbergh, Hoover, Mac Donald neve olvasható.

26. A Beethoven mellett megjelenő „Musica infinita" felirat jelzi, hogy Maróti a musica antik fogalmát használja, amely szélesebb értelmű a mai fogalomnál; a szellemi műveltséget, elméletit és művészit egyaránt jelenti. (Elsősorban a bölcseletet, költészetet és a jóslás tudományát, míg a szűkebb értelemben vett zene fogalmát a görögök a „harmónia" szóval jelölték.)

27. Ld. *W. Hofmann*: A földi paradicsom, Budapest, 1987, 143. o.

28. A kanyargó vonalköteg az antik és modern kor szellemóriását fonja össze, s ezzel a középpontba állított, Aión — Korunk csoportban megfogalmazott kontinuitás gondolatot ismétli meg.

29. A hagyományban is egyesült benne a költő, a pap és a mágus, egyes mondák egyenesen Apolló fiaként tartották számon. Köztudottan vallásos tisztelet övezte, hol mitikus, hol történeti személyként kezelték. Nevéhez különböző vallási szertartások, intézmények alapítását fűzték.

30. Apolló alakja mindig is egyik fő eszköze volt az udvari-birodalmi dicsőítő művészeteknek; a Mediciektől XIV. Lajoson át Napóleonig minden despota ikonográfiájában megtaláljuk. Maróti számára is kézenfekvő volt remélt megbízói, a Rockefellerek magasztalásában.

31. Ezért válhatott a művész változékonyságának szimbolikus alakjává.

32. *J.W. Goethe*: Antik és modern, Budapest, 1981. 703. o. Ford.: Tandori Dezső

33. Korakeresztény reminiszcenciákat idéz a „Care" és az „Awakening" csoport orans tartása, valamint a kútnál, illetve a forrásnál ivó galambok és szarvasok motívuma is. Maróti hagyatékából kötegnyi ókeresztény mű után készült rajz került elő.

34. „Ahogy szarvasünő a forrás vizére kívánkozik, úgy vágyakozik a lelkem utánad, Uram." (Zsolt. 42,2)

35. A forrás az Orpheusz-mítoszban a halálát siratő természet jelképe, amikor még a sziklák is könnyeiket hullatják, s ettől a folyók is megduzzadnak. (Halála évfordulóján különösen a Rhodope szirtjei siratják újra meg újra.)

36. Játékával lecsillapította a tengert (Philostr. imag. 2,15), megvigasztalta a minyaiakat Hercules távozásakor (Val. Flacc. 4,85).

37. Álmot varázsolt énekével az aranygyapjút őrző, örökké éber sárkányra (Orph. Arg. 94—1008), s elvonta figyelmét, míg az Argo a vízbe ereszkedett. (Val. Flacc. 1,187)

38. *L. Bunuel:* Utolsó leheletem, Budapest, 1989. 76. o.

39. Kettejük mítoszában két motivikus egyezés figyelhető meg. Az egyik, hogy Siegfried is megpróbálkozott a madarak dalának utánzásával, s a sárkányvér hatására ő is képessé vált megértésükre. A másik, hogy mindketten harcoltak a sárkánnyal a szimbolikus aranyért; Siegfried a Ringért, Orpheusz az aranygyapjúért. (Csak míg a germán hős fegyverével, a hellén lantjával harcolt.)

40. Ezt a fejük felett megjelenő *ideálvárostervekhez*, illetve *Mennyei Jeruzsálem* ábrázolásokhoz hasonló London- és Washington-látképek jelzik. (Maróti élete végén sokat foglalkozott az ideális város és az elsüllyedt Atlantisz problémájával. Utóbbi rekonstrukciós tervén Dürer idálvárostervei befolyásolták.)

Az új és a régi város szembeállításában nyilván szimbolikus ellentétet képez a forrás *vize* (Élet) és a Walhalla *tüze* (Halál).

41. Wagner alakja jogosan idéződik az általa imádott Beethoven mellé. Ő is a romantikus, titáninak tekintett művészek típusába tartozik, ő is több mint művész, s köréje is egy egész szekta szövődött, melynek alapítója, istene és főpapja volt egy személyben. Első periódusában ő is a démosz zeneszerzője, s zenéje is dionüszoszi vonásokat mutat, akárcsak Orpheuszé. Mint zenész-költő-építészdíszlettervező egy egész univerzumot kívánt létrehozni, s az általa inspirált Gesamtkunstwerk törekvéseknek vizuális téren leszármazottja Maróti is. (Lykától kezdve valamennyi méltatója az összes művészeti ágban való jártasságát emelte ki.) Wagnertől ered Maróti másik fontos vonása, a mítoszok szabad keverése és hatására fordult a szimbolizmusban megkülönböztetett figyelem a zene és a mítoszok felé. Ez művészünkre is befolyással volt.

42. Lehunyt szemek, extatikus arckifejezés, magány, állatokkal jelzett természetközelség. (Ld. *W. Hofmann*: i.m. 130 skk.)

43. Az egyiptizálás nagyon népszerű volt az amerikai art decóban (ld. Chrysler Building), de tömegterméken (pl. Nefertiti-fejes ékszerek) és a tömegkommunikációban is. (Ld. pl. az első Cleopatra film, 1934-ből, Cecile B. de Mille kitűnő art decós jelmezeivel.) Előzményei Marótinál - más jellegű archaizálásfajtákkal együtt - a Cranbrook School reliefjein figyelhetők meg.

44. A szikla-motívum a romantika óta a nagy emberek tragikus magányának szimbóluma. Ld. C.D. Friedrich: *Vándor a ködtenger fölött,* 1818k.; F.M. Brown: *Manfréd a Jungfrau ormán*, 1841; F.: Rude: *Napóleon halhatatlanságra ébred* 1847; J. Martin: *Az utolsó ember, 1849; P. Delaroche: Napóleon Szent Ilona szigetén*, 1852; J.E. Millais: *J. Ruskin*, 1853—54; A. Rodin: *A Gondolkodó*, 1879—1900.

45. A klasszikus ábrázolásokon Orpheusz feje fölött is gyakran jelenik meg az isteni erőt sugárzó kitárt szárnyú sas, s Maróti egyik előkészítő tervén is így szerepel, s csak később került helyére a Walhalla.

46. Bár, az őt körülvevő csillagokkal pettyezett űr is a sziklacsúcshoz köthető magasság, magány romantikus közhelyeit idézi.

Prométheusz, az isteni tudás emberek felé közvetítője, jogosan jelenik meg az elektromos információközlést szimbolizáló alkotáson, Maróti attribútumait a kép más pontjain is elrejtette. (Így pl. a szikla a *Szunnyadó Állapot* alatt, míg a bilincs a *Gondolkodó* alakjának jobb lábán jelenik meg.)

47. A két hérosz a tágabban vett századforduló, Maróti művésszé formálódásának idején került a szimbolista és szecessziós művészet leggyakrabban ábrázolt alakjai közé. Orpheusz az 1890-es években, különösen a francia-belga szimbolizmusban vált a szerelem, az emberi és főleg a költői sors tragikusságának és a művészi kreativitás legyőzhetetlenségének szimbólumává. (Ld. Moreau; 1865, Delville; 1893, Redon; 1913—16, Rodin; é.n., Helbing Ferenc; 1904 k.)

Maróti tervének korában 1920—40 k. Orpheusz újra népszerű lett, különösen az irodalomban. (Rilke: *Orpheus-szonettek;* 1923, Cocteau: *Orpheus;* 1931, de ld. még Gide, Anouilh, Goll, Jouve műveit is.) Az amerikai művészetben Maróti legközelebbi párhuzama C. Milles: *Orpheusz-kút*ja (1938), mely ugyanabban a Crandbrook School-beli kertben áll, ahol az ő művei is. (21. kép)

Maróti inspiráló forrásául szolgálhattak még

azok a zenét, költészetet, művészetet jelképező, a század elejére közhellyé vált allegóriák, melyeken minduntalan lanton játszó figurák jelennek meg. Pl. Rosetti: *La Ghirlandata* (1873), Delville: *Parsifal* (1880), G.F. Watts: *A Remény* (1885), A. Osbert: *Himnusz a tengerhez* (1893), M. Enckell: *Képzelet* (1895), E. Bernard: *A költő* (é.n.), Klimt: *Musica I.* (1895), *Zene* (litográfia, 1901), *Költészet a Beethoven frizen* (1902). Eredetük egészen Carus: *Hódolat Goethének* című művéig (1832) nyúlik vissza.

Ugyanebbe a századfordulós zene-művészet szimbolizációs körbe tartozott Beethoven alakja, aki elsősorban a bécsi Secession művészei körében vált népszerűvé. Kultuszának legnagyobb ünnepe 1902-ben, a csoport 12. kiállításán volt, amikor a Secession épületét Josef Hoffmann saját reliefjeivel, A. Roller, A. Böhm, Andri és mások műveivel egy pzseudoszakrális szentéllyé alakította át, melynek középpontjába Klinger-Beethoven szobrát (1902, ma Museum der bildenden Künste, Leipzig) helyezték, s erre az alkalomra készült Klimt Beethoven-frize is.

Maróti szecessziós periódusában is többször megjelenik alakja, így például a Secession szentélyét idéző módon, a milánói kiállítás (1906) általa tervezett zeneszobájában, ahol a bejárat középpontjába Telcs Ede Beethoven-büsztjét helyezte.

Beethoven és Prométheusz alakját először *Klinger* kapcsolta össze említett szobrán, amelyet Maróti bizonyosan ismert. Ezt az 1919-ben a csepeli munkáskaszinó számára készített freskótervének középponti, üllő-trónuson ülő, félmeztelen főalakja bizonyítja, amely egyértelműen a klingeri figura vonásait hordozza. (Krtf: 2264, p.c. kréta, temp., 22x115 cm, 19. kép) Klinger más művein is megjelenik Prométheusz, így például az ugyancsak zenei ihletésű Brahms-fantázia rézkarcsorozatának utolsó, 41. lapján, a *Megszabadított Prométheusz*on (1894). Hatása Marótinak egy, az Iparművészeti Múzeumban őrzött, Prométheuszt ábrázoló vöröskréta rajzán (1930) is megfigyelhető. (Krtf: 2829, p. kréta, 20x15 cm, 18. kép) A tematikus azonosságok mellett Klinger dekorativitást, kemény naturalizmust és szimbolisztikus eklektikát (antik, keresztény) keverő jegyeit is felfedezhetjük Maróti alkotásán.

A *forrás* és a *kút*, mint az élet, a szerelem, vagy mint jelen esetben a művészet örök megújulásának, végtelenségének szimbóluma, rendkívül elterjedt volt a magyar és egyetemes szecesszióban.

A művészetre alkalmazott kút-motívum előzményei egészen a romantikáig, pl. Overbeck: *A vallás diadala a művészetekben*-jéig (1833—40) nyúlik vissza. Szélesebb élet-szerelem kút értelmezésre példák: Segantini: *Szerelem az élet forrásánál,* 1896; Serusier: *Látomás a hegyi patak mellett,* 1897; Csontváry: *Mária kútja Názáretben,* 1908; Nagy Sándor: *Családi fürdőzés* (1910 k.). Akárcsak Maróti művén, a zenére értelmezve jelenik meg Klimt említett frizén, de még közelebbi előképét Beck Ö. Fülöp Liszt Ferenc plakettjének (1911, MNG, Budapest) hátlapján láthatjuk, melyen a kút fölött szintén a Musica Infinita felirat olvasható, mellette pedig egy Orpheuszhoz hasonló hegedülő férfiakt látható. (16. kép) (Ld. *Nagy Ildikó:* Beck Ö. Fülöp Liszt Ferenc emlékplakettje. in: Művészet, XVII. évf. 1976. 1. szám) Másik előképe Körösfői-Kriesch Aladár: A művészet forrása (1907) című, a budapesti Zeneakadémiát díszítő falfestménye, amely más tekintetben is (szimmetria, térdeplő nőalakok, stb.) mutat rokonságot a tárgyalt művel, alkotójával Maróti szoros baráti és munkakapcsolatban állott.

48. A New Religion mellett: „Bringeth nearer the stars", a Wisdom mellett; „Useth solar powers and raiseth humanity."

49. A gömbre állított szimbolikus nőalakok teljesen közhelyszerűvé váltak a múlt század végi köztéri és díszítő szobrászatban. Maróti iskolázottsága révén is innen meríthetett. (Néhány példa: A. Mercié: *Gloria Victis,* 1872—75; A. Falguiére: *Vadászó nimfa*, 1884; A. Saint-Gaudens: *Diana,* 1893; J. Dalou: *A köztársaság győzelme,* 1899.)

50. Egyetemes előképei a múlt század közepéig, Menzel: *Vashengermű*, 1875, Nationalgalerie, Berlin, de még inkább F. M. Brown munkát dicsőítő alkotásáig (*A munka*, 1850, Birmingham Museums and Art Gallery) nyúlnak vissza. A mű ellentmondásos szimbolikája, szónokias jellege, illusztratív és komikus vonásai - melyek a festő ideológiai alapállásából következtek - rokonítható Maróti alkotásával. Vö. *Gert Schiff*: Zeitkritik und Zeitflucht in der Malerei der Präraffaeliten. in: Beiträge zur Motivkunde des 19. Jhrhts. (Studien zur Kunst des 19. Jhrhts. 6.) München, 1970., 172. o. A terv G.P. da Volpedo híres *Negyedik rend* (1898—1901 című festményét is felidézi, azon is egy öreg proletár vezette munkáscsoport felvonulása látható, az idős ember mellett a „Care" figurájához hasonló anya meztelen gyermekével, mögöttük hevesen gesztikuláló férfiak tömege, mint Marótinál. Azonban itt is csak szellemi-motivikus hatásról lehet szó - mint az eddig említett két másik műnél is; Maróti sem Volpedo naturalizmusát, sem kritikai szemléletét nem veszi át, mi több, a motívumot egy tőkéseket dicsőítő képen használja.

51. Justitia többi attribútumát, a koronát, a szemét bekötő kendőt, a büntető igazságosság kardját és a gömböt, melyen állni szokott, Maróti elhagyja. (Ez utóbbit a Bölcsesség és az Új vallás kapja meg.)

52. IM Adattár, Krtf.: 2830; p., c., kréta; 114x43 cm

53. Ilyen értelemben jelenik meg Marées: *Az élet szakaszai* (1873—74), *Aranykor* (1879—85), Kupka: *A Lótusz szelleme* (1898), L. von Hoffmann: *Idilli tájkép fürdőzőkkel* (é.n.), Rodin: *Kambodzsai táncosnő rajzok* (1906), Duchamp: *Fiatal férfi és nő tavasszal* (1911), Kolo Moser: *A fény* (1913).

Hodler Nappalának nőalakjai is kozmikus energiák emanációi, mint ahogy Maróti figurái is a kozmikus rádiósugarak befogadói.

54. *A. Comini:* Dance and the Dream: Hodler's Art Vis-á-Vis the International Scene 1881—1918. Lecture. Guggenheim Museum, New York, 1973.

55. A bécsi Secessionban is népszerű lett (Schiele, Klimt, Moser alkotásain minduntalan feltűnő) típus Hodler: *A tavasz* (1905) című művén is megjelenik. /Ld. még Klinger: *Az Álom* (1897—1903) vagy Bernatzik: *A Paradicsom bejárata* (1905)/.

A két említett festmény széleskörű hatására ld. Hodler und das Schweizer Künstlerplakat. 1890—1920 (kiállítás katalógus). Kunstgewerbemuseum der Stadt Zürich. Zürich, 1983. Hodler puritán monumentalitása, mely őt magát is szükségszerűen vezette a falfestészet felé, könnyen befolyásolhatta Marótit is muráliája megalkotásakor.

56. Ld. *A. Elsen*: Rodin. New York, 1963.

57. A hagyományban a lánc általában a házasság, illetve a vérségi kapcsolatok szimbóluma. De gyakran a szociális vagy fizikai integráció jelképe, így pl. a gallok sokszor kettesével összeláncolva mentek a csatába, hogy ezzel is erősítsék magukban az összetartozás, s ezzel erejük tudatát. A lánc emellett - ahogy az egyiptomi hieroglifa és a merkúri kaduceus jelzi - a káosz és kialakulás kettősségét is jelentheti, ami a képen, az orpheuszi teremtéssel hozható kapcsolatba.

58. Pl. *Gondolkodó* (1880), *Éva* (1881), *Meditáció* (A *V. Hugo*-szobor mellékalakja, 1885), *A Gondolat* (1886), Puvis de Chavannes (1889) - mindegyik a párizsi Rodin Múzeumban.

59. A nemesi család elszegényedése után, 15 évesen egy épületszobrász-műhelybe szegődött. 1905 körülre alakult ki stílusa, azonban mindig is nagyon különböző építészek formavilágához kellett alkalmazkodnia (Alpár, Fischer, Quittner stb.) ezért alakította ki variábilis, sztereotíp ornamentikáját, amely növényi elemekből, puttó- és női figurákból építkezik. Ld. *Gerle János:* Határjárás. M.G. építészet és szobrászat határán. Magyar Építőművészet: XXIV. évf. 1983/6. szám 50—52.

60. Ld. Németh Lajos: A szobrászati műfajok alakulása. in: Magyar művészet 1890—1919. (szerk. *Németh Lajos*), A magyarországi művészet története 6. (Budapest, 1981) I. kötet 88—89.

61. Az egyiken pl. a bal sarokmezőben Beethoven még Bach-hal együtt jelenik meg, egy következőn Bach átkerül a másik oldalra (Krtf: 2827), míg végül alakját Orpheusz váltja fel. Ezen az utolsó vázlaton a figurák jelentős részének (pl. „Wisdom", „New Religion") még nincs felirata, vagy attribútuma. Pl. a „Voice" és a „Fame" alakja még teljesen azonos, s ez utóbbi csak a végső terven kapta meg a megkülönböztető jelét, a mérleget. Itt még nem szerepel az Égő Walhalla, nem áll a munkáscsoport mögött a Gondviselés alakja, csak a „mérnök", kezeit orans tartásba emelve, amit a végső verzión a „Care" vesz át. Hiányoznak a nyomdagépek, az írásszalagokkal és inasokkal, de a „Television" feliratok is, a városok képe alatt. Tehát rengeteg olyan motívum, ami a végső jelentés szempontjából nélkülözhetetlen, nincs jelen. Maróti még csak a csoportkompozíciót ragadta meg variálható, általános jelentésű alakokkal, s csak a végén rögzítette tartalmaikat feliratokkal és szimbólumokkal.

62. A képen másutt is furcsán keveredik az elvont és naturális ábrázolás. Például az osztályok nem reális térben mozognak, lépő mozdulatuk mégis élethű, térben pontosan meghatározott. A középrészen víztükör látható, amely mintha elválasztaná egymástól a menetelő csoportokat. De mivel fejük felett ott látható London és Washington képe, úgy tetszik, mintha az óceán két partján állnának, mintha a munkások Európában, az értelmiségiek pedig Amerikában élnének.

63. A megjegyzést Marosi Ernőnek köszönöm, akit - tanítványi tisztelettel - ezúton köszöntök 50. születésnapja alkalmából.

64. Mint láttuk, Maróti nem igen kötötte magát a programhoz, s csak néhány elemét használta fel. Így a világot átjáró hanghullámok, az ébredés és a Gondolkodó motívumát, azonban nem követte szorosan az Utolsó ítélet patternjét. A tudás figuráját pedig egy komplexebb, (a sajtófőnök által is említett) múlt-jelen kettőssel helyettesítette (szemben Faulkner „Szentháromságával"), s egyéb elemekkel gazdagította. Alexander is vallásos irodalmi és képi toposzokat alkalmazott programjában, Maróti is, de a mítoszok körét kitágította, s Orpheusz és Beethoven ábrázolásával módosította is az eredeti jelentést és a telekommunikáció dicsőítésének programját a művészet apoteózisa téma felé vitte el. Tehát nem pusztán illusztrálta a programot, ahogy a legtöbb megbízott művész, hanem értelmezte is. (Bár van néhány egyezés Faulkner és Maróti műve között, pl. a tudás középpontba helyezése, a triptichonszerű képforma, a munkásábrázolás és az angyali közvetítők motívuma.)

65. A teljesség kedvéért még a Micro- és Macrocosmos feliratokat is elhelyezi, meglehetős eset-

legességgel. Enyhe erőltetéssel az öt alkimista elem is összeszedhető a művön.

66. Az előkészítő terven az alábbi instrukció olvasható: „Half inch scale. The mosiac is 72 feet wide. Flat relief figures, covered with gold in gold mosaic. Background silver (argento grannuloso) - frame flat profile ceramic."

67. Az irányzatnak ekkor igen nagy hatása volt az USA-ban. Rivera és J. M. Sert éppen az RC fő épületének az RCA Buildingnek freskóit festették, de ekkor New Yorkban élt és dolgozott Orozcó is. Nagy sikere volt az ottani szocreál mestereknek is, pl. Ben Shannak. Az említettek stílusában azonban erősebbek az expresszionista vonások, Maróti „menetelői" a naturalisztikusabbak.

68. Így már érthető, hogy miért nyúl a napóleoni ikonográfiában oly nagy szerepet játszó Prométheusz-patronhoz (Ld. pl. Ingres: *Napóleon apoteózisa,* 1853; Girodet: *Hódolat Napóleonnak*, 1802; Rude: *Napóleon halhatatlanságra ébred,* 1847. vö: *W. Hofmann:* i.m. 140 skk.), s a hozzá hasonlóan univerzális és az Übermensch attribútumait hordozó Orpheuszhoz. Nagyságuk, gigászi léptékük jól megfelel a tömegkommunikáció méretének.

Emilé Gallé díszüvegek, valamint a Thomas Webb & Sons cég cameo üvege és *Christopher Dresser Clutha* üvegtípusának egy unikális példánya. Az Európában páratlan Tiffany kollekció – mint az Iparművészeti Múzeum oly sok más gyűjteménye – *Radisics Jenő*, majd *Fettick Ottó* gyűjtőmunkáját dicséri.

A magyar anyag unikális. A *Pantocsek Valentin Leó* kollekcióról (melyhez hasonlóval csak a prágai Umeleckoprumyslové Museum rendelkezik) még mindig kevéssé közismert, hogy „íriszes üvege" a kiindulópontja *Zsolnay Vilmos* eozinjának és az említett *Louis Comfort Tiffany* lüszteres „Favrile" üvegeinek egyaránt. Sovánka István kvalitásos munkái közül kiemelkedik réteges maratású keresztelőmedencéje.

E hazai remekek *Wartha Vince* a Műszaki Egyetem Kémiai-Technológiai Tanszékének gyűjteményéből, a *Giergl Henrik* és *Schreiber J.* és unokaöccsei üveggyárainak kollekciói a cégek ajándékaként, a millenniumi kiállításon bemutatott szinte hihetetlen művészeti szintű anyagából kerültek a gyűjteménybe. Ugyanakkor a nemzetközi bemutatókon – 1873-as bécsi, 1900-as párizsi, 1901-es torinói (turini) világkiállításokon – a legmagasabb elismerésekben, arany-, illetve ezüstérmekben, „Mention Honorable"-ben részesültek.

„Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo..." Maróti Géza életműkiállítása

Iparművészeti Múzeum
2002. május 31. – október 13.

Maróti Géza művészi hagyatékának legnagyobb részét az Iparművészeti Múzeum Adattára őrzi. Maróti (Rintel) Géza (1875–1941) századunk első felének sokoldalú művésze volt: szobrász, festő, építész. Kőfaragóinasként kezdte, majd általános művészi ambícióinak megfelelően Budapesten rajzot, a bécsi akadémián szobrászatot tanult. 1900-ban önálló szobrászati műtermet nyitott, pályaterveivel, szobraival, iparművészeti munkáival, kiállítás rendezéseivel néhány év alatt nagy sikereket ért el.

Budapesten sok épület őrzi díszítőszobrászi tevékenységének nyomát (egykori Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Hitelbank, Osztrák–Magyar Bank belső díszítése, Pesti Hazai Takarékpénztár, Gresham-palota).

Jelentős emlékműveket alkotott: Horti Pál síremléke, Ráth György síremléke a Kerepesi temetőben.

Részt vett a Vörösmarty-szobor, az Erzsébet-emlékmű I-II-III. forduló, Szabadságharc-emlékmű pályázatokon, ahol a szobrászati és építészeti részt egyaránt megoldotta.

1905–1913 között mintázást oktatott a Műegyetemen. 1905-ben az ő kezdeményezésére új életre kelt az építészhallgatók által korábban alapított Megfagyott Muzsikus című kari lap.

Mint az Iparművészeti Társulat tagja és kiállításainak rendszeres résztvevője többször tervezte az Iparművészeti Múzeum üvegcsarnokában helyet kapó karácsonyi vásárok, tavaszi kiállítások installációját.

Így jutott 1906-ban a milánói Nemzetközi Kiállítás magyar iparművészeti főcsoportjának tervezéséhez és rendezéséhez is. A belső díszítés megoldásai méltán arattak nemzetközi sikert. Bár egy váratlan éjszakai tűzvész elpusztította a teljes magyar pavilont, Maróti helyszíni erőfeszítéseinek köszönhetően néhány hét alatt sikerült csaknem eredeti pompájában másodszor is felépíteni a kiállítást.

A milánói siker egyik következménye egy állandó magyar kiállítási csarnok felépítése volt Velencében (1907–1909). Az olasz kormány ingyen telket bocsátott hazánk rendelkezésére a Giardino Pubblico területén. Az épület tervezésénél ragaszkodtak Maróti személyéhez.

A milánói kiállítás művészei között munkatársat kereső *Adamo Boari* építész választása szintén Marótira esett. A mexikói kormány nevében mindenféle pályázatot mellőzve őt hívta meg Mexikóváros Operaházának (ma Palacio de Bellas Artes) díszítőszobrászati és belsőépítészeti munkáira (1908–1921). A különleges motívumokkal díszített, technikai bravúrnak számító üvegfüggönyt Maróti tervei alapján később a New York-i Tiffany cég kivitelezte.

Itthon ekkor a pécsi Országos kiállítás műcsarnokának tervezése fűződött nevéhez. 1912-ben készítette a Budapest szívében fekvő Singer és Wolfner könyvesház berendezési tervét. 1913-ban épített fel Zebegényben saját otthonát, melyben több nemzetközi kiállítás installációs részletét is rekonstruálta.

Az I. világháborúban hadifestőként bejárta a déli és a keleti frontot, majd hosszabb közel-keleti utat tett.

1918-ban született a csepeli Munkásklub dekorációja – az egyik pannónál a mexikói opera színpadnyílása feletti dekoráció módosított változatát alkalmazta.

Hazai megbízások híján 1921-ben örömmel fogadta barátja, Eliel Saarinen meghívását az USA-beli Cranbrookban épülő egyetem külső és belső díszítőszobrászati munkáira (1921–1923). Ezt követően (1923–1929) Albert Kahn amerikai építésszel közösen dolgozott Detroitban és környékén (Detroit: Fischer Building, Foreman Bank Building, Hudson Motor Co. Building, Times Building, Livingstone Me-

Maróti Géza

morial, Chicago: Foreman Bank Building, tervek a Radio City épületének dekorációs pályázatához).

A harmincas évektől újra itthon tevékenykedett. Korábbi utazásainak hatására, alapos kutatómunka után ekkor készítette Salamon jeruzsálemi templomának rekonstrukciós rajzait. Ugyanakkor nagyszabású tervet dolgozott ki Lágymányos beépítésére – stadionnal és kiállítási csarnokkal rendelkező diákváros gondolata foglalkoztatta.

Nyomtatásban adta közre az elsüllyedt fővárosra, Atlantiszra vonatkozó rekonstrukciós elképzeléseit.

Utoljára a budapesti városháza építésére kiírt pályázaton vett részt 1940-ben.

A világ első porlasztója 1893. febr. 11.

150 éve született Csonka János

Közlekedési Múzeum

2002. május 17. – június 20.

150 éve született Csonka János (1852–1939), a porlasztó magyar feltalálója. A kiállítás az Országos Műszaki Múzeum és a Közlekedési Múzeum közös rendezésében nyílt meg, helyszíne a Közlekedési Múzeum időszaki kiállítóterme.

2002. május 14-től újra megtekinthető a Közlekedési Múzeum Repüléstörténeti és Űrhajózási Állandó Kiállítása a Petőfi Csarnokban.

Aquincumi Múzeum

Válogatás a 2001. év leleteiből

2002. október 31-ig

A BTM Aquincumi Múzeuma sok éves hagyományát folytatva, az idei évben is a látogatók elé tárja az előző év ásatási leleteiből készült válogatását. A több mint 100 éves múzeumépület állagával dacolva igyekszünk átfogó képet adni munkánk fotókon és a tárgyakban megnyilvánuló kézzelfogható eredményéről.

A beruházásoknak száma az előző évek tendenciát folytatva, továbbra sem csökkent, így az Aquincumi Múzeum Ős- és Népvándorláskori valamint Ókortörténeti Osztályának régészei által vezetett előzetes feltárások, szondázó kutatások, illetve az építkezéssel párhuzamosan folyó leletmentések és megfigyelések mennyisége a 2001. évben igen magas számú volt, 34 helyszínt érintett. Bár a Záhony utcai új, korszerű irodaépületünk birtokbavételével mindkét osztály munkakörülményei, raktározási lehetőségei jelentősen javultak, a rendelkezésünkre álló kiállítási terület alig növekedett. Egyelőre nincs lehetőség a „régi épület", az Aquincumi Múzeumhoz oly annyira hozzá tartozó, a romterület összképébe belesimuló antik hangulatú kiállítótér felújítására. Továbbra is a hagyományos, szűk alapterületen tudjuk az ős és népvándorláskorral bővített leletanyagot bemutatni. S ezzel rögtön rátérhetünk az idei kiállítás egyik, legfontosabb újdonságára: a római topográfia és tárgyak mellett a főváros több korszakából is felvillanó képet kaphat a látogató. Az első vitrint az őskori ásatásokból válogatott leletek töltik meg, melyek különböző lelőhelyről kerültek ide. A római kori leleteket topográfiai csoportosításban mutatjuk be, mindegyik vitrin több ásatás anyagából nyújt válogatást. A már említett helyszűke miatt a tárgyak kiválasztásánál is erős megszorításokkal kellett élnünk, törekedve nemcsak a topográfia minél teljesebb körű bemutatására, hanem a sokszínű leletanyag keresztmetszetének kiválogatására is. Így csupán néhány kerámia képviselheti a mindig gazdagon felszínre kerülő fazekas termékeket, a pár darab falfestmény töredék hivatott arra, hogy a látogató fantáziája megalkossa belőle a festett mennyezet képét. Folytathatnánk a sort tovább... Néhány tárgy azonban megérdemli külön figyelmünket. Ritkaságszámba menő bronzok kerültek elő *Kérdő Katalin* feltárásából, a kora császárkorból. A különböző célra használt, különböző helyen készült darabok miatt az ásató javítóműhelyt feltételez a leégett vályogházban. *Lassányi Gábor* a Kunigunda utcában, másodlagos felhasználásban találta az igen lekopott mészkő női fejet. Kopottsága ellenére jól felismerhető és rekonstruálható fején a bennszülött viselet fejkendője. A leletanyag bemutatását színesíti a két rekonstruált sír, az egyik az őskori temetkezés egyik példája, a másik egy római kori hamvasztásos sír. Ebben a sírban az edényben megtalálható a belehelyezett étel csontmaradványa, a korsóban lévő anyagból pedig kimutatható volt, hogy eredetileg bort tartalmazott.

A kiállítás kivitelezésében újdonságot jelent, hogy a fotók megfelelő méretű nagyításai házi kivitelezésben, a múzeum nyomtatóin készültek el. A kiállítás idén *Lengyelné Kurucz Katalin* válogatását dicséri, munkatársai, mint minden évben *Csernus Erzsébet* és *Kolozsvári Krisztián* voltak. De folytatnom kellene a névsort a múzeum régészeivel, restaurátoraival is, hiszen ennek a válogatásnak a legfőbb erénye, hogy egyáltalán létrejöhet. A leletek egy része a tavalyi év őszén még a föld alatt rejtőzött, hiszen a feltárások az év végéig folytak, s csak restaurátori munka során bontakozhatott ki némely tárgy szépsége, értéke.

R. Facsády Annamária

Ébredés

— Parancsol még egy szelet húst, Váradi úr?

Váradi úr egy pillanatig habozott a felelettel, röstelt volna ugyanis mégegyszer venni, viszont azonban az egyszerű hideg hús, ami otthon készült, nagyon csábította. Isten tudja, hány esztendeje, hogy csak így hébe-hóba lakott jól, ha valahova meghitták, — hiába járt a legjobb vendéglőkbe, nem bírta a kocsmai kosztot.

— Ha megengedi, — szólott azután habozva, és kivett egy jókora darabot. Győzött benne az éhség. Azután dühösen, de ragyogó szemekkel fogott az elköltéséhez.

Erzsók érdeklődve nézte és szomoru, bágyadt mosoly jelent meg ajkain, amikor a férfi néha önkéntelenül is mohón kapott egy-egy ízletes falat után. Egy háromezer forintos hivatalnok, aki éhes! Valami olyan szomorúan mulatságos dolog ez! Elgondolkozott rajta és sok, sok minden jutott az eszébe az élet furcsaságáról, szomorúan mulatságos dolgokról . . .

Váradi úr ezenközben elkészült a szelettel és most jóllakottan, elégedetten nézett körül, mígnem tekintete megakadt az Erzsók elkomorodott, meghervadt arcán. A jóllakott embernek mindig jó a szive: megsajnálta.

— Miért olyan rosszkedvü, Erzsike?

Az elvirágzott, hovatovább aggszűz-sorba kerülő leány riadtan kapta fel a fejét, és egy pillanatig szinte ijedten meredt Váradi úrra. Sohase szóltak hozzá még ilyen közvetlen, meleg hangon. De aztán, hogy magához tért az első meglepetésből, kedvetlenül legyintett a kezével:

— Semmi; nem vagyok rosszkedvü . . .

És a szeme könybelábadt. Hogy is csalódhatott ő ilyen ügyetlenül? Ki szólhatna hozzá ilyen hangon készakarva? Szándékosan? . . . Senki! Buta véletlen az egész, amiből már most se maradt egyéb, mint keserűség . . .

— Ön nem őszinte, Erzsike, mert én látom, hogy bántja valami, hiába tagadja.

Váradi úr az egyszer jól volt lakva és nem türhette, hogy valaki mellette boldogtalan legyen. Csakhogy, — sajnos, — kárbaveszett az igyekezet, mert Erzsókot végképpen elkeserítette a vigasztalásnak szánt résztvevő érdeklődés.

— Sok okom van arra, hogy örüljek, ugy-e? — fakadt ki olyan keserűen, hogy Váradi úr egészen megijedt.

— De, Erzsike kisasszony! — hebegte zavartan.

— Ugyan kérem, — szakította félbe türelmetlenül a leány, — ne kezdjen bele banalitásokba. Maga okos, józan ember, aki nyitva hordja a szemét; maga éppen olyan jól tudja, hogy mi bánt engem, mint én magam, miért akarja hát, hogy megmondjam? Vagy gyönyörűsége telnék abban, ha magamat annyira megaláznám? Így is szenvedek én eleget, többet, mint eleget!

— De Erzsike!

Váradi úr most már igazán a szíve mélyéből sajnálta a szegény teremtést, ami remegő hangjában erősen észre is volt vehető. Erzsóknak a szivét hasogatta

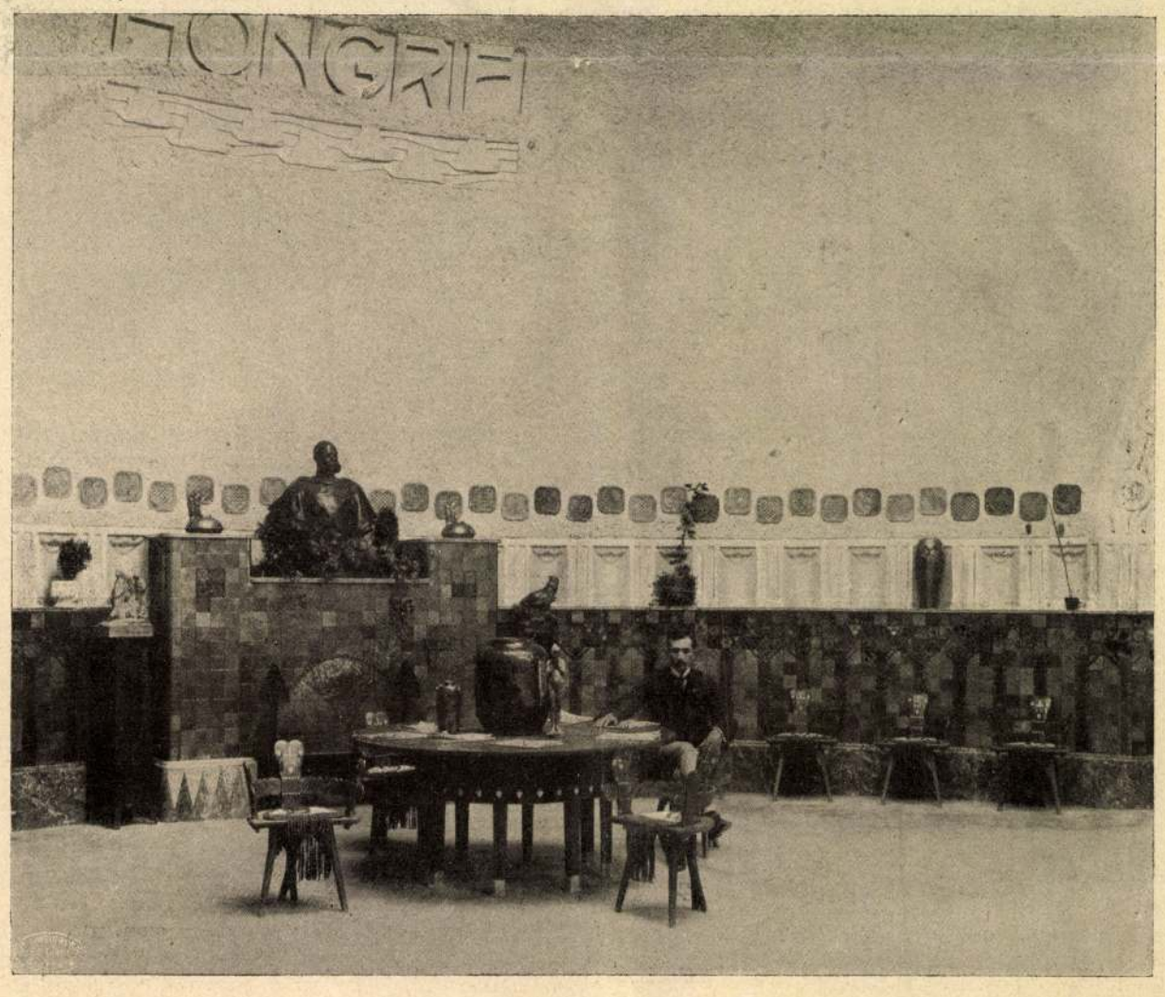

Az elpusztult milanói magyar osztály

Hall. Tervezte Maróti Géza

Ifj. Weinwurm és Tsa fényképe

Uj Idők 1906. XII. 33

Az elpusztult milanói magyar osztály Ifj. Weinwurm és Tsa fényképe

Részlet a háziipari teremből. A friz-képeket Nagy Sándor festette

ez a megalázó szánakozás, majdnem lihegett a fájdalomtól. És most már nem bírta tovább tartóztatni magát, folyt, áradt az elfojtott panasz ajkairól, szerencse, hogy a többiek egymással voltak elfoglalva és szerencse, hogy éppen Váradi úrnak beszélt, aki komoly, józan ember volt és a háznak régi barátja.

— Hát azt hiszi, — suttogta rekedten, — hogy én nem vagyok, nem voltam leány? Hogy nekem nincs vérem? Oh, hány álmatlan éjszakán álmodtam ébren valakiről, aki értem is el fog jönni egyszer, aki engem fog megölelni, engem fog szeretni! De nem jött el. Még ma sem, pedig mind a két hugom jegyben jár már. Mivel érnek ők többet nálam? Hogy szebb az arcuk, mint az enyém? Hát a szép arc mindennel fölér, mindent pótol? Egyebük sincs, amit megbecsülni lehetne. Lusták és ostobák mind a ketten. Nekem oklevelem van és én vezetem a háztartást. Én főzök, én dolgozom, ők meg a tükör előtt ülnek. És ők mennek férjhez, én meg . . . . én meg . . .

Nem akarta, nem tudta kimondani a rettenetes szót, amely az ő sorsát jelentette, inkább elfordította a fejét és hallgatott.

Váradi úr is hallgatott és üresen bámult a levegőbe. Úgy érezte magát, mintha csak most ébredt volna fel, Isten bizony, sejtelme sem volt mindezekről. Arról se, hogy az Erzsók nő, azt is csak most tudta meg. Eddig ez eszébe se jutott. Most azonban eltűnődött rajta, s eszébe jutott, hogy ő harmincnyolc éves, az Erzsók meg huszonhat. És, — bár oklevele van, — háztartást vezet, meg főz. Főz! És hogy ő már milyen halálosan megúnta a wiener-snitzlit, ami pedig egyedül ehető a korcsmában. Alattomosan odapislantott Erzsók felé, miért volna ez a leány olyan csúnya? Nem szépség, az bizonyos; de a vonásai elég kedvesek, szelidek, és ha nevet, komolyan csinos, a fogai nagyon szépek. És művelt, okos, azonkivül . . . no, igen, hát főz. Főz. Ezt a húst is ő készítette, ezt a pompás, isteni húst, óh, ha ő mindig ilyet ehetne! Mindennap! Kétszer, háromszor is egy napon!

Hirtelen az előtte álló vörösborral telt pohárra esett a tekintete és rettentően megszomjazott abban a pillanatban vörösborra. Felkapta a poharat és kihajtotta fenékig. Aztán köhintett néhányat és megtörölte a szemeit, sohase szokott inni máskor. Meg is kábult tőle egy kicsit mindjárt, egyúttal azonban bátorsággal is tele lett.

— Erzsike, — szólott suttogva. — Erzsike . . . ne búsuljon. Hiszen még semmise késő. Hátha még . . . ize . . . hátha eljön még az a valaki, akit *akkor* várt?

A leány fáradtan intett a kezével. Váradi úr most már azt is konstatálta, hogy az Erzsók keze egyszerűen gyönyörü, holott — főz.

— Erzsike, — folytatta aztán elszántan, — ne nevessen ki . . . én mondanék magának valamit . . .

A leány előbb csodálkozva nézett rá, de aztán sejteni kezdte a dolgot és vörös lett egész a füléig.

— Mit akar? . . . — dadogta.

Váradi úr nyelvére is nehezen jött a szó.

— Én . . . én . . . Tudja Isten, hogyan mondjam, — akadozott bizonytalan hangon, — nekem sohase volt senkim, Erzsike, ami vagyok, az a magam erejéből vagyok, és most, hogy kiküzdöttem magamnak vala-

A milanói kiállítás magyar osztályának katasztrófája

A tűzből kikapkodott tárgyak. Elül a középen a szegedi ipariskola íróasztala s néhány himzett széke. Balra a földön Kiszling csillára. Karabinierik és katonák őrzik

micskét, hát egy kis pihenésre, jólétre vágyom. Nekem nincs otthonom, Erzsike, és ha... ha úgy gondolná, hogy...

Erzsók elsápadt; hát nem csalódott: ez az ember csakugyan a kezét akarja megkérni, — úgy megsajnálta. Hát még ezt is meg kellett érnie! És ez, *így* legyen az *első* kérője! Borzasztó felindulás vett erőt rajta, azt hitte, szétreped a feje és meghasad a szíve. Halotthalványan, remegő ajakkal fordult Váradi úrhoz:

— Szóval azt akarja, hogy a felesége legyek?

— Igen, Erzsike! — válaszolta csendesen Váradi úr.

— Köszönöm, Váradi úr, — felelte hirtelen, erőszakosan jött nyugalommal Erzsók, — köszönöm... ön nagyon jó ember. De azért nem fogadom el a megtisztelő ajánlatot, mert ha másként nem kellek, *szánalomból* ne vegyen engem senki feleségül!

Az utolsó szavaknál már elcsuklott a hangja és tele lettek könnyel a szemei. Fölugrott és kisietett, — érezte, hogy már nem képes tovább uralkodni magán. Váradi úr meglepetve, rémülten nézett utána egy darabig, azután visszafordította a fejét és meglátta a poharat, ami megint tele volt vörös borral. Kiitta. És kivott még egy pohárral, aztán bement a másik szobába, ahol a többiek tánchoz készülődtek. Itt-ott meg is tántorodott, de nem a bortól.

— — — — — — — — — —

Táncoltak. Mindenki táncolt. — Erzsók is. Szünet nélkül, lázasan, csillogó szemekkel, szédülő fejjel, kipirult orcával, mint egy őrült. És gyönyörü szépen táncolt, sokkal szebben, mint a nővérei. Itt már teljesen érvényre jutott szép, teli termete, karcsu dereka. A nővérei, a szép nővérei daxliszámba mentek a csúnya Erzsók mellett. Váradi úr nézte, nézte egy darabig, addig nézte, mígnem pirosodni kezdett ő is, a szeme meg csillogni. A nehéz vörösbor ugyancsak dolgozott, és Váradi úr, a komoly, a józan ember, aki eddig nem ért rá élni a törekvéstől, kezdett megbolondulni. És szeme lázas mohósággal tapadt Erzsók derekára, karcsu bokájára, teli, gömbölyü nyakára. Hogy ő ezt mind nem látta eddig! Csak most látja, amikor már késő. Amikor már elrontotta a dolgát. Váradi úrnak kezdett a vére a fejébe szállni és a homlokán kidagadt az ér. A gallér meg szorította. Kiment és felhajtott egy újabb pohár bort, amitől végképp elvesztette a fejét. Amikor megint bement. Erzsókot éppen letette a táncosa, aki elfuladt. Váradi úr odaugrott és tovább rohant vele, anélkül, hogy megkérdezte volna, a leány meg nem bánta, úgy látszik, a halálba akart táncolni.

Két forduló után már minden volt a józan és komoly Váradi úr, csak józan és komoly nem. De, sőt őrült lett egyenesen. Nem látott, nem érzett semmit, csak a leány telt, kivánatos fehér nyakát, keblén pihegő keblét, szívén dobogó szívét. Meg az Erzsók vértől majd kicsattanó száját, villogó fehér fogait. Meg a szomszéd szobát, ahol sötétség volt és csönd.

Vad, alattomos pillantást vetett körös-körül. Senki se figyelt rájuk, — másra se. Váradi úr még erősebben magához ölelte Erzsókot, még szilajabban repült vele tovább, aztán egyetlen szoritással beemelte a másik szobába, és eszeveszett dühvel rohant rá a piros szájra, villogó fogakra, hófehér nyakra.

— Őrült, bolond! — hörgött vad, nekidühödött ölelése alatt a leány, — eresszen, eressz... mit akar!

— Téged akarlak, szeretlek! Az enyém vagy, — lihegte a megvadult Váradi úr és megint csak rávetette magát a piros szájra.

— Őrült, őrült! — suttogott elfuladva Erzsók és körmeit belevágta a férfi nyakába.

Azután csókolni, harapni kezdte egy huszonhat éves leány minden, eddig visszafojtott, őrült szenvedélyével...

Rubin

Johann

Kedves Marie! Amikor maga hozzám került, nékem akkor tulajdonképpen nem is társalkodónőre, hanem ápolóra volt szükségem. Valami nyugodt, szelid, finomlelkü német lányra. Igy mondta az orvos. Hát maga az volt, Marie, óh de mennyire szelid és menynyire német! Maga csak annyit tudott a betegségemről, hogy véletlenül sokat vettem be egy mérges orvosságból. Maga el is hitte. Maga mindent elhitt. Hát ez nem volt igaz, Marie. Én meg akartam halni, mert valaki nem szeretett és nem hitt nekem. De maga ezt nem érti, Marie. Magának mindig hittek. Maga nem tudja, miért nem lehet tiszta a szive és erős a hűsége olyannak, akinek a kacagása forró és mámoros, mint a nyáréji muzsika. Akit az aranykönnyelműség hímes szárnyain ringat az élet.

Én szinésznő vagyok, Marie, és meg akartam halni, mert valaki nem hitt nékem. Sok rosszat beszéltek rólam az emberek, Marie. S olyan jól esett arra gondolni, hogy majd a boncoló-asztalon fölém hajolnak az orvosok, és az ajkukon suttogó megdöbbenés kél: — minden hazugság volt! — És a suttogó megdöbbenés szárnyra kap, és eljut ő hozzá, aki nem hitt nékem. Milyen szerelmes gyászszal mondta volna ő — minden hazugság volt! De ügyetlen voltam, és ma élek, Marie. S az emberek még több rosszat beszélnek rólam, mint annakelőtte.

Emlékszik-e még arra a tavaszi estére, amikor a betegségem után először kocsiztunk ki, maga meg én...? Hosszú hónapok gyötrő hervadása után akkor voltam először megint üde és szép. Nagyon szépen öltöztetett maga engem akkor. A halványrózsaszín csipkeruhámat adta rám, s az átlátszó fátyolcsipke között hullámzó keblem és vállam karcsú fekete prémkígyó ölelte körül. A nagy feketekalap árnyékában olyan volt az arcom, mint a mese. A puha, fényes hajam a homlokomba hullt, a szemem félig lehunytam, az ajkam piros volt és mosolygó. Amerre végigringatott bennünket a kocsi, minden férfi utánam fordult. Tágranyilt, bámuló, gyönyörködő, mámoros és vágyakozó pillantások kísértek. Marie, az valami nagyon jó, ha az embert igy nézik. Azt maga nem is érti. Az ember magasra emeli a homlokát és a szive dagad a büszke gyönyörtől. Az ember mosolygó szájjal szivja az üde levegőt és úgy érzi, hogy nagyon szép az élet. Az ember szeretné mind szánakozva megölelni a sok lapos, szürke, fakó asszonyszemélyt, akikre még sohase nézett igy senki. De én csak a maga kezét szorítottam meg akkor, Marie. Mert maga is ilyen fakó, lapos kis jószág volt. És én sajnáltam akkor magát. És elgondoltam, hogy élni jó, és ostobaság lett volna egyért meghalni nékem, aki, ha akarom, egyszerre százan térdelnek elém.

De mindig eltérek a tárgytól. Sokáig kocsiztunk akkor, szép volt az este, és a maga buta kis szive megnyílt előttem, mint a varázsvesszővel megütött várkapu és mesékben. És maga akkor beszélt először nékem Johannról, a nagy, rajongóálmu és mélyszerelmü germán legényről, aki úri házakban nevelősködik addig, amíg leteszi a tanári vizsgát és magát feleségül veheti. És este otthon megmutatta nékem a Johann leveleit. Jó Isten, micsoda levelek! Jó Isten, micsoda szerelem! Milyen becsületes, igaz, gyöngéd, bízó, mélységes germán szerelem! Ha ezeket a leveleket olvasta az ember, szinte látta a maguk jövendő lakását, a sok cserép geraniumot minden ablakban, a sárgaréz-kalitban a

Az elpusztult milanói magyar osztály

Maróti Géza bronz-géniusza. Alsó teste megolvadt. A tűzvész végén rázuhant a romokra, patinája leolvadt, a szobor maga cinóberpirossá lett a lángoktól

füttyös kanárit, és a legkedvesebb sarokban a kékfüggönyös bölcsőt. És látta az ember Johannt, hogy siet haza minden délben ragyogó arccal, hogy jár lábujjhegyen, ha magának a feje fáj, és milyen mély és tiszta szeretettel csókol magának kezet, ha a babijuket hazahozzák a templomból a keresztelő után. Hajh, Marie, nagyon szerette magát a Johann! És én egész éjjel azon gondolkoztam, hogy engem miért nem szerettek így soha...? Mert engem *így* nem szerettek. Pedig emberhalál is esett érettem, kétszer. De mi volt ez a Johann tiszta, nagy, magáért élni vágyó szerelméhez mérve! Ismerni akartam én ezt az új érzést, látni közelről, ha fáj is! Izgatott, mint a gyereket az új játék, — mit bánja ő, ha megüti, megszúrja, megégeti magát, — ismerni akarja! Azt mondtam magának, hogy hívja meg hozzánk a Johannt. Engem felüdít majd a maguk fiatal derűje. Talán így is éreztem akkor, mit tudom én! Beteg is voltam, szeszélyes, mit tudom én!

És Johann jött. Nagy, szomorúszemü, szőke legény volt. Én — én nem tudom miért, — a legszebb ruhámat vettem föl akkor este. A hajamba még virágot is tűztem. De Johann úgy csókolt nékem kezet, mint a kő-Máriának a kis falusi templomukban. Magát meg majd fölfalta a könyes és ragyogó szemével. És engem bujtogatott valami ördögi erő. Mindenképpen tetszeni akartam ennek az igaz és melegszívü legénynek. Vacsora után lefödtem a lámpákat halványlila ernyőkkel. Odaültem a zongorához. És most láss és hallj engem Johann! Úgy ültem le, hogy a ruhám minden redője ingerlő puhasággal simult hozzám. A hajam megbomlott egy kissé, és laza, remegő fürtökben hullott kigyúlt arcom fölé. Sohasem voltam még ilyen szép. És énekeltem. Szilaj, gyönyörtől remegő, bűvösen szerelmes dalokat, amilyenekkel hinárba csalja a sellő a faunt. A hangom lágyan omlott, mint napsütötte patakvíz a sziklán, csengett, mint virágos fára kötött ezüstharang a tavaszi szélben. Sohasem énekeltem még ilyen szépen. Hirtelen hagytam abba és megfordultam. Erősen hittem, hogy a Johann elámult és megbűvölt tekintetével találkozik majd a szemem. Óh nem! Johann szorongatta a maga kezeit, Marie, és imádkozó szeretettel nézte a maga fakó, kis arcát. És igazgatta magán a kendőt, hogy az ablakon beáradó esti hűvösség meg ne bántsa. Hát engem valami nagy indulat rázott meg akkor. A Salome gyilkos tüze és halálos akarata ébredezett bennem. Most már akarom ezt az embert! Nem is az embert, hanem ezt a szerelmet! Ezt a szerelmet! Mindenről lemondok én, rút leszek és szegény, padlót súrolok és kenyéren élek, rövidre vágom a szép hajam és a templom hideg kövén térdelek mindennap, csupa jóság és alázatosság lesz a szívem, és nem kell többé az élettől semmi, — csak engem így szeressenek! Csak így szeressenek!

Szegény kis Marie — én nagyon tudtam akarni. És nagy volt az én hatalmam. Magával már akkor nem törődtem. Tudtam, hogy maga nem azok közül való, akiket a halálba űz a szívük forrósága. Rágondol az öreg édesanyjára és letörüli a könyeit. Megy tovább, hogy bús árnyéka legyen idegen házaknak. A fekete ruháján nem hord többé fehér csipkegallért, és az imakönyvébe nem présel több virágot. A maga fajtája, Marie, jól bírja a szenvedést. Azt mondhatnám, hogy

Az elpusztult milanói magyar osztály

Látkép a magyar osztály ama bejárója felől, ahol Zsolnay díszterme kezdődött. A baloldalt meredő oszlopok Elena királyné oszlopcsarnokos udvarának maradványai. A háttér közepén az ékszerészek pavillonja a felkelő nap megvilágításában. Legelül a földön mozaik-szemcsék a Róth Miksa által készített másfél méteres magyar címerből, amely azelőtt a kapu fölött volt elhelyezve

szépen és gyönyörrel tudnak szenvedni. Ilyen emlék, ilyen csalódás és ilyen bánat, — hisz csak szebb így az élet, mint ha egészen üres, szürke és emléktelen!

Hát engem szeretett a Johann. Halálos-nagyon szeretett. De lám, engem átok bűvöl el, Marie. Mert az erős, tiszta és igaz Johann, amikor magától eltántorodott, már nem volt többé erős, tiszta és igaz. Gyönge, megszédült, szerencsétlen és mámoros Johann volt ő már akkor. Már gyötrődni se tudott, amiért a hűségét és becsületességét legyűrte az ő nagy szenvedélye. Az ő nagy szenvedélye! Hajh, nem az igazi Johann igazi szerelme volt ez, Marie! Amiért én epedtem! Amiért én meg tudtam volna halni! Mohó és szomjas csókokkal fődte a vállamat Johann. De nem féltette a hűvös esti széltől! Veréstől kábult, alázatos ebként feküdt előttem. De sohasem beszélt nékem az édesanyjáról! Meg tudott volna halni vélem egy gyilkos mámoru ölelésben. De nem kivánt engem a gerániumok, a kanári, a bölcső mellé! Johann mellettem olyan lett, mint mindenki más! Az ő hozzám való szerelme olyan volt, mint mindenki másé! Amit én már megvetettem. Utáltam. Nem kellett.

Marie, miért vagyok én *ilyen* szép? Miért vagyok én ilyen, amilyen vagyok? Maga tud még imádkozni. Tegye — értem!

Tegnap elkergettem Johannt. Most pár hétig még gyötrődni fog ő. Nagyszerü lelkiválságokon megy át Johann. És azután visszatér magához. Oh, hogyan tér vissza! És milyen gyönyörűen tud maga megbocsátani, Marie! Milyen dalolva fogja majd vasalni a fehér csipkegallérjait a fekete ruhára! És hány szál rezedát fog majd lepréselni, amit Johann csókja ér! És Johann még jobban fogja magát szeretni, mint eddig. És Johann soha többé hűtelen nem lesz! De ezt maga nem érti.

És én ezután is egyedül leszek. Akkor is, ha száz sóvárgó férfiszem tüze kisér. Akkor is, ha száz szerelmes álom emel nékem drágaköves trónust. Mindig egyedül. Mert engem nem lehet úgy szeretni, ahogyan én kivánom. De ezt maga megint csak nem érti, kedves jó Marie!

Hát Isten vele! Sok örömet kiván magának — Marianne.

Pap Mariska

A VIA APPIÁN

Itt a hol hajdanán Rómának légiói
Vonultak győztesen a gazdag Urbs felé,
Amelynek szűzei virágot jöttek szórni
És himnuszt zengeni a hódítók elé;

Hol egykor hétnapos, csodás terminusokba'
Láncoktól görnyedő királyok mentenek,
S a rablott kincsözön láttára felbuzogva
Ávé-kat ordított az ujjongó tömeg:

A via Appián ma csend és pusztulás van.
Ringó kalász helyén most terméketlenül,
Ameddig lát a szem, komor fenségü gyászban,
A sárga, meztelen Campagna-sík terül:

Izzóan tűz a nap felhőtlen égi boltrul
A nagy rónára, min a fü is csak kevés;
Itt-ott egy fügefa, amely fakó a portul,
Vagy egy olajfa áll, de az is csenevész.

S az útnak szélin is, ahol két hosszu sorba
Fektette Róma le pihenő holtjait:
Megszünt a régi fény; ledöntve, kirabolva,
Romokban állanak márvány-sírboltjaik.

A dombor-műveik már megcsonkítva régtül,
A felíratjaik' lemosta már a kor;
Fülkék s talapzatok megfosztva minden éktül,
Nincs bennük csillogás, nincs rajtuk már szobor...

Két ezredéve itt mosolygott a halál is,
És most az élet is oly bús, mint a halál;
S a rónaságon át ki órák hosszat jár is,
Bámul, ha olykoron egy élőt is talál:

Egy-egy maláriás, sápadtszínü parasztot,
Ki ott gubbaszkodik a rossz viskó előtt,
S kit a nyomorúság e gyász-helyen marasztott,
Lehelni gyilkoló, miazmás levegőt;

S aki föl-föltekint a néma végtelenbe,
Hol bontott szárnyival lebeg egy sasmadár,
Mely méltóságosan lejjebb s lejjebb-kerengve,
Fürkészön néz alá, s tán martalékra vár . . .

Radó Antal

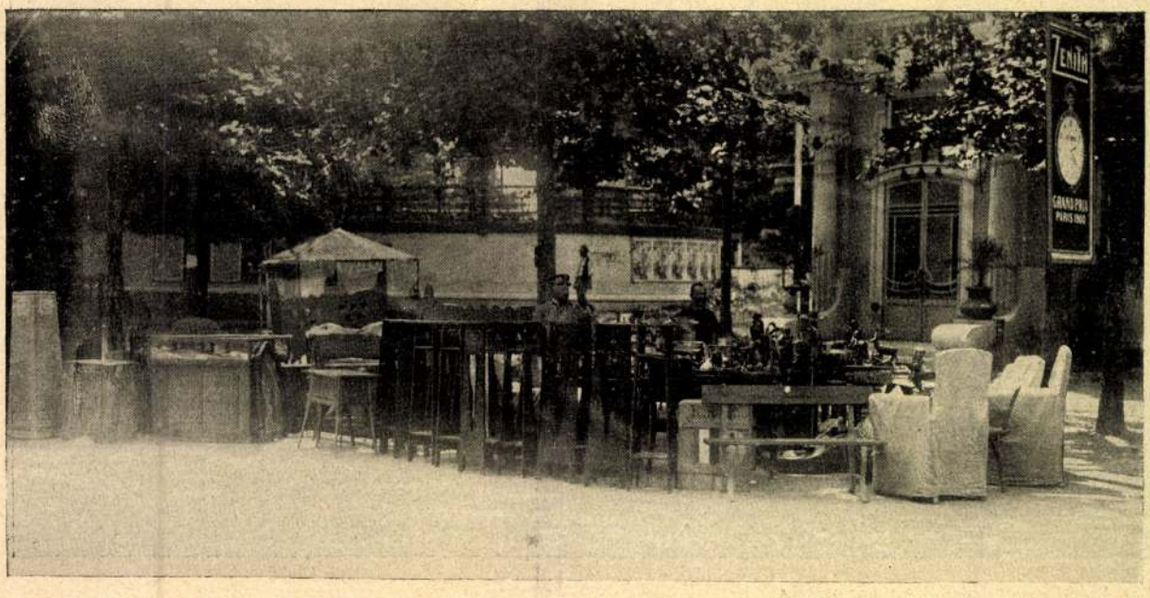

Az elpusztult milanói magyar osztály

A magyar csoportból megmentett szoborállványok, székek, bronzszobrok, vázák és vitrinák, amint azokat Czakó Elemér, a kiállítás magyar vezetője, reggel nyolckor rendbe rakosgatta. Jobbra a vászonnal betakart karosszékek Horti Pál miniszteri szobájából, balra a magas tetejü Maróti-féle vitrina

Az olasz díszítőosztály. Jobbra hátul a fehér oszlopok a Cortile Elena oszlopai

Balra a Cortile Elena oszlopai. Jobbra az ékszerészek csarnoka. Középen az angol kiállítás bejárója

A milanói kiállítás katasztrófája. Az olasz csoport a tűzvész után

Magyar írók otthonukban — Herman Ottó — Békei Ödön fényképe

Magyar írók otthonukban

Herman Ottó

— Ez a Herman Ottó nagyságos úr, — szólt hozzám a kocsis a diósgyőr-hámori országuton. Magas sziklák aljára mutatott, ahol a bokrot csupa fehérvirágos iszalag koszorúzza s méternyire nő a harangvirág.

Lepkehálóval bogarászott a virágok között Herman Ottó. Ez az ő vadászterülete. De egyúttal szülőföldje s otthona is.

A hámori házak, mályvarózsás kertecskéikkel egyszeribe elmaradnak s benn vagyunk Lillafüreden. Gólyakelepelés hallatszik az első nyaraló kertjéből. Lám ott fehérlik a jóhirü madár is. Kisül azonban, hogy mintázott artefaktum és a kelepelés sem az ő érdeme, hanem két parányi malomkeréké, amelyeket a kerten átsurranó ér hajt. Apró kalapácsaikkal verik a maguk ritmusát.

A kis kertben nyári ház, vadszőllős verandával, nagy fák vetik ablakaira az árnyékot, köröskörül buglyos páfrán, vadvirág, s egy akkora héjakút, (vagy botanice: takács-mácsonya), hogy csodájára járhatnának a füvészek.

Ez Peleháza, Herman Ottónak és családjának nyári otthona. Még pedig az igazi otthona. Mert nehéz ezt a szép nagy embert másutt, mint e sziklák alján, e mesterkéletlen természetből kiragadva elképzelni.

A házat, nyilvánvaló, a maga termetére szabta a gazdája. Egész Lillafüreden nincs párja a környezetének. Minden szépségét a Bükk-hegység ősi flórája adja: erfurti mag nem került ebbe a televénybe. A két kis malomkerék, ravasz kalapács-szerkezetével, szintén a gazda fúró-faragó művészetének teremtménye, ez is idevalósi. Hogy most Herman Ottó sűrűbben szólal meg az ujságok vezércikk-hasábjain: a két malom is politizál. Az egyik ezt a ritmust veri ki:

— Odavanaz — or—ság, — odavanaz — or—ság!

A másik rádupláz, elmondván, hogy máris tönkre jutottunk s mit ehet a magyar ember mást, mint:

— Ret—ket, ke—nye—ret, — ret—ket, — ke—nye—ret . . .

Igy magyarázta Herman Ottó. Neki pedig, aki a madarak nyelvét is érti, tudnia kell.

Pár lépésnyire odébb folyik a Szinva-patak. Annakelőtte pisztráng úszkált benne, de a patakot ráncbaszedték egy orthopédiai műtéttel, ami a nemes hal esztétikai érzékét nagyon bánthatta. Azóta világgá bujdosott onnan.

Ha Herman Ottóban a bogarász, politikus, madarász meg is kapta a néki való környezetet, mint bánthatja Magyarország fő-halászmesterét Peleházának ez az egy fogyatékossága!

Ország-világ tudja, hogy e nyárilak gazdája még sokkal több, még szélesebb szántóföldeken hasítja a barázdát. A magyar pókon, magyar madáron, magyar halon kivül természettudósa ő a magyar embernek.

Peleházának dolgozó-szobájában hatalmas kéziratcsomók feküsznek nyomtatásra készen. Az íróasztal mellett, a zugban, néhány szép példánya a magyar nép kéziügyességének. Szerszámok, az ősfoglalkozások egyszerü és tökéletes eszközei. Egész életfilozófiát mond el egy-egy ilyen naivan, szépen és okosan szerkesztett holmi. Odébb a székeken, az asztalon varrottas és madárlátta kézimunka, amikkel a ház úrnője diszítette Peleházát.

Annak a kéziratcsomónak bizonyára ez a szép ősi holmi a sugalmazója. Valami nagy dolog készül ebben a kicsiny házban.

Herman Ottó mindentudó malmai talán elkelepelik egyszer, hogy micsoda.

MARÓTI Géza

NAGY Elemér: Akseli Gallen Kallela. = Budapest, 1983/7. 27.p.

Járt kinn Kallelánál Finnországban.

MARÓTI Géza

nyomai észlelhetők. Egyik válfajuk a régebben madaras szőnyeg elnevezés alatt ismert fehéralapú, folytatólagos mintájú szőnyeg, melynek keletkezési helye a kisázsiai Usák város környékére tehető. Az ú. n. nagy- és kis-usák szőnyegek rajza a perzsa szőnyegekére emlékeztet: közepükön csipkézettszélű medaillon, a sarkokban ugyanennek szegmentumai láthatók. A kis-usák szőnyegekhez legközelebb áll az irodalomban is „erdélyi szőnyeg" elnevezés alatt ismert csoport. Ennél is a tükör sarkait másszínű szegmentumok foglalják el, míg a középső medaillon többnyire kicsi vagy egészen hiányzik. Az élénk színű szőnyegek tükrét stilizált virágmotívumok töltik be, melyek néha díszedényből nőnek ki (Vasenteppich). Jellegzetes az erdélyi szőnyegek széles szegélyének díszítése, hosszúkás medaillonok és csillagok váltakozó sorával. Végül az imafülkés (mihrab-os) török imaszőnyegek különböző fajai és egy ú. n. örmény szőnyeg sikerült képe egészítik ki a színgazdag képsorozatot, mely méltán számíthat a szőnyegkedvelők és műértőink érdeklődésére. Érdekes magának a könyvnek története is. Tudvalevőleg 1914-ben, közvetlenül a világháború kitörése előtt, az Iparművészeti Múzeum kiállítást rendezett az erdélyi török szőnyegekből. A kiállításra éppen Erdélyből sok értékes szőnyeg érkezett s a kiállítás méltán keltett nagy feltűnést nemcsak nálunk, de külföldön is. Ez indította Radisics Jenőt, a múzeum akkori igazgatóját, egy illusztrált munka kiadásának tervbevételére. A kiállítás anyagából 30 darabot kiválasztott és elküldte a szőnyegeket Párisba, a Lévy céghez, reprodukciók elkészítése végett. A háború kitörése után természetesen szó sem lehetett többé a kiadványról és az ellenséges földre került szőnyegek sorsa eléggé bizonytalanná vált. Eleinte Lévy Emil, múzeumunk régi barátja, ki már az Ötvösség Remekeinek kiadásával nagy érdemeket szerzett a magyar műkincsek ismertetése körül, gondosan őrizte a reábízott szőnyegeket, a jövendő béke reményében. Az ő halála után azonban a sajtó lármát ütött és a francia kormány lefoglaltatta s a Gobelin-múzeumba helyeztette el szőnyegeinket. Visszaszerzésük érdekében már a béketárgyalások alkalmával megindított akció, mint annyi más, nem vezetett eredményre, sőt, mikor már a békeszerződés aláírása után a franciák készek voltak lemondani elkobzási jogaikról és ki is adták volna a szőnyegeket, az oláhok léptek közbe és a maguk számára igényelték a szőnyegeket azon a címen, hogy több erdélyi tulajdonos szőnyegje is volt közöttük. A franciák azonban ezúttal a mi pártunkra állottak és elismerték, hogy tekintettel arra, hogy a szőnyegek még háború előtt jutottak külföldre, a trianoni diktátum visszaszolgáltatási rendelkezése reájuk nem vonatkozhatik, múzeumunknak adatták ki a szőnyegeket. Így hát — a románok akadékoskodása ellenére — szerencsésen vissza is kerültek Budapestre, illetőleg erdélyi tulajdonosaikhoz. Nekünk magyaroknak nem szokásunk megtartani azt, ami nem a miénk. A szőnyegek visszaadása iránt folytatott tárgyalások közben a Lévy-céggel is újból megindultak a tervezett kiadvány érdekében az éveken át szünetelt tárgyalások. Hiszen a könyv megjelenése az Iparművézeti Múzeum érdekében állott már csak azért is, mert súlyos tartozások terhelték a végzett előmunkálatok miatt a francia kiadóval szemben; a könyv meg nem jelenése esetén e kiadások kárba vesztek volna. Lévy Albert, a cég jelenlegi tulajdonosa, nagy előzékenységgel karolta fel az ügyet s így végre — tizenegy év után — megjelent a könyv. Radisics annak idején csak néhány színes képre számított és beérte volna a többi szőnyegnek egyszínű reprodukálásával. Ámde a sokszorosító technikának az utolsó tíz év leforgása alatt elért tökéletesedése lehetővé tette valamennyi szőnyegnek kifogástalan színes reprodukálását. A képek a párisi kiadó megrendelésére Münchenben, az Uvachrom-intézetnél készültek. — A mű bolti ára 150 fr. frank.

KABÄUSCHENS TRAUMREISE. Ein Märchen zu 22 farbigen Bildern von *Ludwig Kozma*. Erzählt von M. Jungnickel. Verlag v. Georg W. Dietrich, München. — Két évvel ezelőtt általános nagy tetszéssel fogadta a magyar közönség Kozma Lajosnak a Rózsavölgyiék kiadásában megjelent „Zsuzsika Bergengóciában" című kedves mesekönyvét és számos kényes ízlésű könyvbarát szívesen besorozta a maga könyvtárába ezt a díszes képeskönyvet azzal a tudattal, hogy a világ egyik legművészibb meséskönyvét bírja, melyet nagykorú gyermekek is igaz gyönyörűséggel lapozgathatnak. Most a fentidézett címmel német kiadása is készült Kozma könyvének és kétségtelen, hogy a német kis és nagy gyermekek is szívesen veszik a Kabäuschen-né vedlett Zsuzsika álomhistóriáját. Mi pedig örömmel jegyezzük fel a magyar grafikusművészetnek és egy derék magyar művészembernek jól megérdemelt sikerét. Csak sajnáljuk, hogy a német kiadók elfelejtették feltüntetni a könyv magyar eredetét s hogy a Ludwig Kozma voltaképpen Kozma Lajosunk.

KIÁLLÍTÁSOK

TAVASZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁST rendez az O. M. Iparművészeti Társulat május hó elején az Andrássy-úti helyiségeiben. Több teljesen berendezett, a kiállításra készült interiőr kerül ez alkalommal bemutatásra s ezért a társulat termeinek egy részében megfelelő átjáró-nyílásos választófalakat emelnek, hogy a készülő szobaberendezések lakásszerűen elhelyezhetők legyenek. A fennmaradó helyiségekben rendezik el az apróbb iparművészeti tárgyakat.

MŰVÉSZET A NEMZETKÖZI VÁSÁRON. Mindinkább szaporodnak a jelek, amelyekből kitűnik, hogy első nemzetközi vásárunk nagyarányú lesz és méretei majd vetekszenek a Nyugat kereskedelmi emporiumaiban rendezett híres vásárokkal. De tartunk attól, hogy az elrendezésben, a bemutatás módjában nyilvánuló jóízlés dolgában aligha álljuk meg helyünket, ha a kiállítók egy része az eddigi árúmintavásárok alkalmával megszokott eljárásuk szerint nem szakavatott, komoly művészemberekre, hanem kontárokra bízzák csoportjaik, fülkéik kiképzését. Nem költséges installációra gondolunk, hanem választékos ízléssel és egyszerű eszközökkel elért artisztikus hatásokra, melyek növelik a bemutatottárú tetszetősségét és értékét s ezért szorosan vett kereskedelmi szempontból is "jól kifizetik" magukat. Ezért idejekorán figyelmeztetjük kiállítóinkat, hogy komolyan mérlegeljék a vásáron való szereplésük külső formájának fontosságát és amennyiben tanácsra, vagy útbaigazításra van szükségük, forduljanak bevált és megbízható fórumokhoz. Ilyen az Országos Magyar Iparművészeti Társulat (IV., Andrássy-út 69. szám, régi Műcsarnok), melynek igazgatósága készséggel és teljesen önzetlenül szolgál művészi kérdésekben felvilágosítással.

MONZA. Már többízben megemlékeztünk arról, hogy a Milanóval szomszédos Monza város hatalmas parkkal körülvett régi királyi kastélyát az olasz király a nemzetnek ajánlotta fel. A kormány intézkedése folytán iparművészeti iskolát alapítottak Monzában és ennek céljaira elfoglalták a volt királyi palota jó részét. A termek hosszú sora azonban üresen maradt s ezeket időleges kiállítások céljaira használják. Monza, karöltve Milanó városával, itt kétévenkint nemzetközi iparművészeti kiállításokat rendez és ezekre meghívták Magyarországot is. 1923-ban volt az első ilyen kiállítás, amelyen a magyar iparművészetnek általános elismerés, iparművészeinknek pedig számos kitüntetés jutott. Ezidén másodszor vesz részt Magyarország a Monzában rendezett nemzetközi iparművészeti kiállításon. Az olaszok az első kiállítás magyar csoportjának tizenegy helyiségét ajánlották ismét fel és a M. Orsz. Képzőművészeti Tanács kiállítási bizottsága a vallás- és közoktatásügyi miniszter felhívására megállapította Magyarország a kiállításon való részvételének részletes programmját. A termek beosztását, díszítését és a kiállítási tárgyaknak elrendezését megint Maróti Géza vállalta magára; az anyag jó részének egybegyűjtésére pedig az Orsz. M. Iparművészeti Társulatot kérték föl. A Társulat a kiállításán szereplő iparművészeknek már szétküldte a felhívásokat és a beérkezett bejelentésekből máris megállapítható, hogy Magyarország iparművészete a II. monzai nemzetközi kiállításon is eddigi sikereihez és hírnevéhez méltón lesz képviselve. A vitrinákban elhelyezett és az iparművészet sokféle ágából választott kisebbméretű tárgyakon és a falakat díszítő gobelineken és szőnyegeken kívül külön terme lesz a könyvművészetnek, a népművészetnek; Pogány Móric festett magyaros bútorral rendez be egy szobát (készíti a székesfővárosi iparrajziskola), a Thék-Endre-gyár is állít ki egy díszes szobaberendezést és külön terem foglalja magában a Maróti sokoldalú munkásságát (falikartonok, festmények, rajzok, szobrok, plakettek, építészeti tervek) feltüntető műveket. Külön súlyt vetnek a rendezők arra hogy ezúttal a hazai iparművészet mellett népművészetünk és háziiparunk is méltón legyen képviselve. A kiállítás május hó elején nyílik meg és október végéig tart. Gondoskodás történt a magyar csoportban szereplő kiállítók érdekeinek megfelelő biztosításáról, amennyiben a kiállítás egész tartama alatt az olasz nyelvet tökéletesen bíró, bevált magyar nő intézi majd az eladást és a megrendelések közvetítését.

AZ IDEI PÁRISI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS előkészítésén lázasan dolgoznak nemcsak Franciaországban, hanem a kiállításon szereplő többi államok iparművészeti műhelyeiben is. Szomszédaink közül az osztrákok és csehek készülnek nagy akarással és megfelelő anyagi eszközökkel a siker biztosításán. Az osztrákok reprezentatív épületét Hoffmann József professzor tervezi, segítőtársak: Behrens, Frank, Hanak, Strnad és Herdtle tanártársai. A legkiválóbb bécsi műhelyek és gyárak egymással versenyezve készítik kizáróan eredeti, modern jellegű tervek után a kiállításra szánt munkáikat. Az iparművészeti oktatást és az építőművészetet külön csoportokba foglalják, sőt valószínű, hogy a kiállítási épület mellé egy osztrák-nemzeti (?) vendéglőt is emelnek. — Évekig tartó huzavona után végre a németeket is meghívták a franciák. A hivatalos meghívót december hó 6-án kapta meg a német kormány, mely a nyilvánvaló szándékkal későn útnak indított meghívást azzal a megokolással hárította el magától, hogy az immár rendelkezésre álló idő túlságosan rövid arra, hogy a német iparművészet kellően felkészülhessen a nagy nemzetközi versenyre. Ennek ellenére akadtak művészcsoportok, melyek a kiállításon való részvételre akarták rábírni a német kormányt, annyira biztosnak veszik a franciák felett való győzelmüket az iparművészet terén. Romániában csak most, a napokban indítottak országos gyűjtést a párisi kiállításon való részvétellel járó költségek fedezésére. *Oroszországban* kevésbé kényesen ítélik meg a meghívás késését, mint Németország. A bolseviki népbiztos-elvtársak, úgy látszik, annyira örülnek a Franciaországgal helyreállott diplomáciai kapocsnak, hogy nem érzékenykednek az elkésve kapott meghívás miatt s teljes erővel nekifogtak a kiállításon való szereplésük előkészítéséhez. És pedig három főcsoportba foglalják a kiállításra szánt anyagukat. Az első a nagyon fejlett és egészen eredeti orosz színházművészetet fogja bemutatni. Egyebek között a nagyhírű Meyerkhold és Tairoff moszkvai művészek munkái is lesznek láthatok e csoportban. A másik csoport az orosz könyvművészet mai fejlettségéről fog beszámolni, végül a harmadik csoport a mindig érdekes orosz népművészet és háziipar jellemző alkotásait foglalja magában. A kiállítás látványosságai közé újabban fölvették egy francia falunak bemutatását is, melynek egyes épületei egy művészien megoldott templom köré csoportosulnak.

MUZEÁLIS ÜGYEK

ÓRAKIÁLLÍTÁS. Az Orsz. Magyar Iparművészeti Múzeum igazgatósága április hó folyamán a múzeum földszinti csarnokában régi, művészi értékű órákból kiállítást rendez. A kiállítás bemutatja az órák különböző alakját: a magas, lábas órákat, a fali-, álló-, oszlopos órákat, a kerek és szegletes asztali órákat és végül a zsebórákat a reneszánsz idejétől a biedermeyer korig. A múzeum igazgatósága felkéri mindazokat, akiknek a kiállítás keretébe illő óra vagy óragyűjtemény van birtokában, hogy március hó végeig jelentsék be az Országos M. Iparművészeti Múzeumban (IX., Üllői-út 33-37).

A BERLINI DARMSTAEDTER-GYŰJTEMÉNY. A porcellán nemcsak hazánkban, hanem Németországban is kedvelt tárgya a gyűjtésnek. Így keletkezhettek olyan nagyszabású és az iparművészet történetének szempontjából is jelentékeny csoportok, amilyen Darmstaedter tanárnak páratlanul gazdag és változatos gyűjteménye. Ő már 45 évvel ezelőtt kezdte a gyűjtést, amidőn a XVIII. század kisplasztikájával még a művészettörténészek sem foglalkoztak és a múzeumok is csak akkortájt szereztek egyet-mást gyűjteményeik részére. A finom érzékű gyűjtők voltak tulajdonképpen azok, akik az iparművészet e bájos alkotásaira ráterelték a figyelmet. Így alakult ki a szóbanforgó gyűjtemény is olyan jelentőssé, hogy abban a múzeumi szakemberek, a porcellánművészettel foglalkozók és a gyűjtők nemcsak élvezetet, hanem hasznos tanulságokat is meríthettek. Éppen azért nincsen olyan jelentékenyebb, a porcellán történetével foglalkozó könyv, melyben ebből a gyűjtemény-

Magyar Iparművészet
1925.

Maróti Géza
Népszabadság
2002 IV 11

ÉRCNÉL MARADANDÓBB

Ráth György síremléke

A Kerepesi úti temető egyik újabb, a főbejárathoz közeli díszparcellája a XX. század tízes-húszas éveiben létesült. Itt kapott nyugvóhelyet többek között Mikszáth Kálmán, báró Eötvös Loránd, Hauszmann Alajos és Wekerle Sándor, továbbá az egyik legkiválóbb magyar matematikus, Kőnig Gyula, az európai hírű építészmérnök, Zielinszky Szilárd, s a főváros több vezetője is.

A parcella legjelentősebb és legszembetűnőbb sírköve Ráth György carrarai márvány emléke, a hazai szecessziós temetői művészet egyik csúcsa, amely elhelyezése révén a Kerepesi úti temető főútjának rendkívül attraktív nyitányává vált. A jogászként, történészként, könyv- és műgyűjtőként, műpártolóként tevékenykedő Ráth György (1828–1905), az Iparművészeti Múzeum egykori főigazgatója fontos szerepet játszott a főváros történetében is (hasonlóan két fivéréhez, Ráth Mór könyvkiadóhoz és a Kereskedelmi Múzeumot életre hívó Ráth Károlyhoz). Fasori villájában, saját gyűjteményéből hozta létre a későbbi Ráth György Múzeumot, mely 1906-ban, özvegye adományaként került állami tulajdonba.

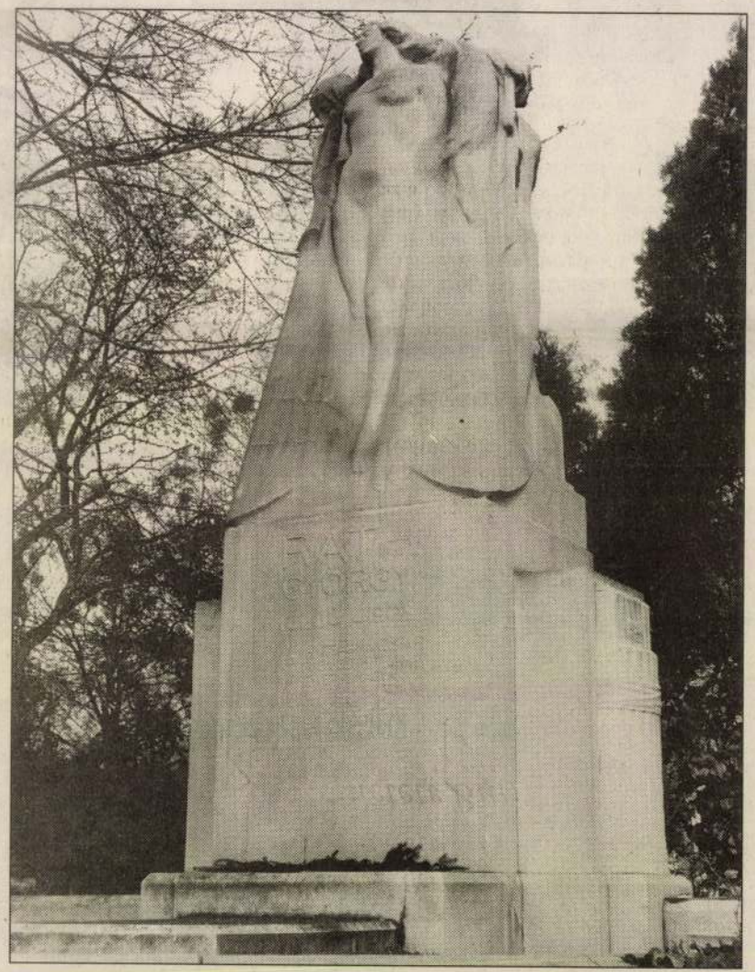

FOTÓ: KOVÁTS ZSOLT

Ráth György sírversét az ismert művelődéspolitikus, Koronghi Lippich Elek szerezte, az 1911-ben felavatott síremlék pedig kora egyik legsokoldalúbb, szobrászként, iparművészként és látványtervezőként egyaránt kimagaslót alkotó művészének, Maróti Gézának a munkája, aki még 1907-ben kapta a megbízást. Elsősorban a monumentális tömeg és a légiesen finom részletek kontrasztja révén tette hatásossá művét, melyen a három akt a Ráth által pártfogolt művészeti ágakat: a szobrászatot, a festészetet és az építészetet testesíti meg. A kompozíció forrásaiként a svájci olasz festő, Giovanni Segantini 1906-ban készült síremléke, Leonardo Bistolfi műve, illetve az antik Hekaté-ábrázolások jelölhetők meg.

A Ráth-síremlék mellett két további Maróti-alkotás található a Kerepesi úti temetőben, mindkettő remekmű. Barátjával, Telcs Edével közösen készített munkái közé tartozik Horti Pál, az Indiából hazatemetett neves iparművész 1910-ben felavatott emléke, amelynek architektúráját Maróti tervezte, Telcs pedig a portrét mintázta. A sírkő fő ékessége, a mozaik Horti tulipánmotívumait idézi fel. A másik mű az 1941-ben elhunyt Maróti Géza saját sírja felett áll. A Harmónia vagy Szférák zenéje címen ismert relief első változata még 1908-ban, a velencei magyar pavilon Maróti készítette tervein tűnt fel, a végleges mű az 1910-es években készült, szintén carrarai márványból.

Maróti műterméből került ki 1903 körül a Rákoskeresztúri köztemető bejárati Atyaisten-szobra is. Utolsóként készült funerális alkotása, Vázsonyi Vilmos volt igazságügy-miniszter 1927-ben felavatott síremléke a szomszédos Salgótarjáni úti izraelita temetőben, a bejárattal szemben kapott helyet. A méltóságteljes sírkövet kiterjesztett szárnyú sasok díszítik, s mind itt, mind a Ráth-síremléken megjelenik egy római eredetű szimbólum: az igazságszolgáltatásra utaló átkötött vesszőnyalábok.

Tóth Vilmos

TÜDŐ-SZŰRŐ

Magány

Pista bácsi hazautazott. Végre, sóhajtottam fel, de aztán hirtelen elkezdett hiányozni. Nem értettem, mi van velem: felújtam egy békát szívószállal, de ahelyett, hogy felrobbantottam volna, leeresztettem. Utána forró viasszal töltött dióhéjakat illesztettem egy macska lábaira, szépen kopogott, ahogy le-föl rohangált, de meguntam ezt is, leszereltem róla a dióhéjakat, és elengedtem. Harmadjára cérnára kötöttem hat legyet kitépett lábbal, röptetni és kikacagni, de ebben sem leltem örömömet. Végül elhatároztam, megszervezek magamnak egy nosztalgiasétát valamelyik parkban, hátha az segít. A Népligetet választottam, ez passzolt leginkább kicsit szomorkás hangulatomhoz.

A metró felől érkeztem a zöldfelületre, amely eleinte nem is volt különösebben zöld: inkább öblösüvegcserép- és kommunálishulladék-lerakóra hasonlított e táj, amelynek nyugalma felett két lovas rendőr és egy varjú őrködött. Átvillant rajtam, utóbbit de meg lehetne viccelni egy ragasztóval kezelt papírtölcsérrel, amelyiknek magok vannak a végébe rejtve, de legyintettem: úgyis levenném a szárnyasról, amilyen állapotban vagyok. Beljebb haladva megfigyelhettem a híres planetáriumot, majd megérkeztem az első játszótérhez, amely, mint később kiderült, pont olyan volt, mint a többi itt a Népligetben: néhány félkör alakú, egy-két házikó formájú, egy teveszerű és egy pucsító macskára emlékeztető mászókából állította össze a csepeli vas- és fémművek. E játszószerek persze igen távol állottak az EU-szabványtól, viszont legalább frissen voltak mázolva, és nem kandikáltak ki belőlük öles vasak pengeéles sorjával.

Hamarosan egy romhoz érkeztem: vajon mi lehetett e ház? – kérdeztem a képzeletben Pista bácsitól, de ő füstölt kolbászt evett éppen Piros Arannyal, nem válaszolt. A rom oldalán vöröskeresztes konténerek sorakoztak, hajléktalankioszkok, nyilván nem volt érdemes elvinni őket a közelítő télig, de a megfejtés még mindig nem volt meg. Végül aztán kiderült, mit látok: egy tábla szerint a szétbombázott épületet a félreérthetően megfogalmazott nevű Magyar Katasztrófakutyákért Alapítvány használja. A kerítésen belül nem, kívül viszont jócskán akadtak kutyák, a legérdekesebb egy agárszerű állat volt, amelyik hangsebességgel futott, szájában egy műanyagbaba-karral. Eszembe jutott, mennyivel viccesebb lenne kátránnyal rögzített papírdobozzal a fején, de rájöttem, hogy ez sem szórakoztatna igazán, amilyen cefetül éreztem magam.

Az Andreánszky Gábor sétányon tovább haladva újabb haszonállat formájú acélidomok rajzolódtak ki, ugyancsak szépen mázolva, balra pedig hangulatos fenyves bukkant fel, miközben fogytán-fogyott a talajtakarót helyettesítő szemét. Jobb világba érkeztem, először – egy földbe süllyesztett tábla szerint – a tízmilliárdnyira kicsinyített naprendszerbe, majd a Szabadság parkba, a csapást arrébb szegélyező, kovácsoltvas emlékmű alkotói, a Szépműves Líceum tagjai alapították 1948-ban, a centenáris évben. Útközben találkoztam néhány lócitrommal, ami fokozott rendőri jelenlétre utalt, majd megint játszótérbe botlottam, amely lásd, mint fent, azzal a különbséggel, hogy a kisebb gyerekeknek itt egy háromszor hármas, fél méter magas acélketreccel igyekeztek kedvükben járni a tervezők. Az egyre izgalmasabbá váló, ősparkszerű ligetben galamb alakú és mozgású nejlonszatyrokat sodort a tavaszi szél egy üde rét felé, ahol szörnyű halált haltak a közelben meredező dombról leszáguldó biciklik küllői között.

A távolban hangulatos erőmű tűnt fel, mögüle benzinkút kukucskált ki, vidáman jelezve, hogy a természet erői mégiscsak legyőzhetők, nem is túl nehezen, más szóval, aki bújt, aki nem, parknak itt vége van. Az ipari létesítmény oldalánál szabadtéri nyomortanyát létesítettek ismeretlenek, akik ötméterenként nagy fekete kutyákat installáltak az útra, azaz birodalmuk határára. Egy-két konzervdobozzal és pár méter madzaggal a farkukon milyen pompás futóversenyt lehetne szervezni nekik – kezdtem tervezgetni egy szebbnek látszó jövőt –, de persze ezt az ötletet is elvetettem, amilyen passzban voltam.

Pesti Pál

FILMEK TOPLISTÁJA

Tarolnak a tartalmatlan tinifilmek

Budapest meseéhségét a tárgyalt héten öt új film csillapította, melyek közül egy, az E. T. nem igazán új, csak felújított, kettő pedig nem jutott az első tíz közé. A fennmaradó kettő, A pokolból és a Már megint egy dilis amcsi film pedig nem mozgatott meg túl sok nézőt. Így aztán vezet továbbra is a Nagyon nagy Ő, mindössze tizenhét és fél ezer nézővel. Elferdült ízlésű alkotás, kár beszélni róla. Sajnos a második helyen induló heti újdonság még gyengébb. Tinifilmről van szó természetesen, hiszen ezzel a korosztállyal majdnem mindent meg lehet etetni, ha kortárs szereplőkről van szó, s némi humort (lehetőleg a kreténebb fajtából) belekevernek. A Már megint egy dilis amcsi film a műfaj paródiájának mondja magát, holott a műfaj tragédiája. A fő kérdés, hogy egy copfos és szemüveges művészlélek lehet-e királynő a pompongörlök bálján, főleg ha az iskola futballcsapatának sztárja is úgy akarja. Nagy kérdés ez, majdnem tizenhat és fél ezren voltak kíváncsiak a válaszra.

Minden tekintetben rangosabb alkotás A pokolból című film, amely sajnos csak az ötödik helyen kezdett. Hasfelmetsző Jack történetének feldolgozásáról van szó, *Johnny Depp* kitűnő alakításával egy elhivatott, szenvedélyes és szenvedélybeteg rendőrfelügyelő szerepében. A máig megfejtetlen legenda megelevenítésében fontos szerepet játszik a korabeli orvostudomány eszköztárának és módszereinek felvonultatása. A gyilkos ugyanis sebészre valló precizitással operálta ki áldozatai szerveit, ezért gyakran látunk boncolást, koponyalékelést stb. De vannak a tárgyhoz szorosan nem kötődő orvosi esetek is. Az egyik jelenetben feltűnik például az a deformált fejlődésű férfi, akiről Elefántember címmel korábban *David Lynch* készített emlékezetes filmet. Az utalás – s ezzel két ismert és valós történet egymásba játszatása – remek. Az Elefántember rémisztő figurája nyilván a földi pokol látványos bizonyítéka, legalábbis a rendezők, a (nálunk kevéssé ismert) *Hugh fivérek* szándéka szerint. Hiszen a cím is arra utal, hogy a földi lét maga a pokol, s ebből a nézőpontból remek kis társadalomrajzot kapunk a viktoriánus Angliáról, s egyik legmélyebb bugyráról: a XIX. század végi Londonról. A film persze nem keni el a lehetséges megoldást: álláspontja szerint a királyné idős orvosa volna a tettes, az áldozatok pedig egy bizonyos hercegi kapcsolat szemtanúi, akiket el kell hallgattatni. Hogy miért így, az már csak a végrehajtó személyiségén múlt. Így történt-e? Talán. Külön érdekesség, hogy megfigyelhetjük az abszint élvezésének technikáját, hisz épp ez a Johnny Depp által alakított felügyelő egyik szenvedélye. Megtekintésre – nem csak ezért – feltétlenül ajánlott.

Az E. T. nagy bukás. Tizenvalahány kópiával jött ki a forgalmazótól, s egyes multiplexekben félóránként kezdték. Hiába. Nem sikerült újra megetetni a nézőket. A két kiesett premierfilmet, a Pán Péter című mesét 6454-en látták, Az ember, aki ott sem volt című riválisát pedig 4187-en. Jellegtelen hét volt ez.

Cs. L.

A 2002. MÁRCIUS 28. ÉS ÁPRILIS 3. KÖZÖTTI HÉT TÁJÉKOZTATÓ ADATAI

	A film címe (forgalmazó)	Heti jegybevétel (ezer Ft)	Heti nézőszám	Hány hete játszák?	Össz-nézőszám	Az összes bevétel (ezer Ft)
1.	(1.) **A nagyon nagy Ő** *(Budapest Film)*	14 628	17 435	2	42 632	35 910
2.	(új) **Már megint egy dilis** *(InterCom)*	13 686	16 486	1	16 486	13 686
3.	(3.) **Egy csodálatos elme** *(UIP)*	11 969	15 094	5	110 382	87 063
4.	(2.) **Banditák** *(Best Hollywood)*	10 925	13 219	2	40 074	32 780
5.	(új) **A pokolból** *(InterCom)*	10 026	11 459	1	11 459	10 026
6.	(4.) **Valami Amerika** *(Budapest Film)*	9 584	11 744	9	161 481	128 308
7.	(8.) **Szörny Rt.** *(InterCom)*	6 286	8 650	7	163 755	127 082
8.	(7.) **Amélie csodálatos élete** *(Mokép)*	5 933	7 606	6	67 621	51 479
9.	(6.) **Más világ** *(Budapest Film)*	5 287	6 116	3	38 141	31 933
10.	(új) **E.T.** *(InterCom)*	5 198	6 807	1	6 807	5 198
	A Top 10 összesített eredményei:	93 522	114 616			
	Budapest összesen:	131 905	164 354			

A zárójelben lévő számok az előző heti helyezést mutatják

Forrás: Filmforgalmazók Egyesülete

NÉPSZABADSÁG-grafika

Maróti Géza ürügyén

Az írástudói etikáról

P. Szűcs Julianna írása (Népszabadság, 2002. január 19), az *Új kurzusművészet*, pontosabban annak utolsó fejezete háromféle minőségünkben is közvetlenül érintett, ezért érezzük kötelességünknek, hogy írjunk róla. Érintett, mint a tavalyelőtti Velencei Biennálé nemzeti biztosát, illetve katalógusának szerkesztőjét; érintett, mint a májusban az Iparművészeti Múzeumben megnyíló Maróti életműkiállítás közreműködőit; és legsúlyosabban, mint felelős írástudókat, akik az értelmiségi lét elengedhetetlen részének tekintik a szakmai etika követelményeinek betartását.

P. Szűcs Julianna számunkra megmagyarázhatatlan szabadsággal kezeli a tényeket, és önkényes állításaival olyan értelmet ad múltbeli eseményeknek, amelyet azok nem tartalmaztak. E sajátos módszer alkalmas rá, hogy a Népszabadság olvasótáborát megtévessze, hiszen művészettörténészi tekintélye, közismert műveltsége és tájékozottsága joggal kelthetnének bizalmat írásának hitelessége iránt.

Márpedig úgy gondoljuk, hogy azok, akiknek kiemelkedő tudás van a birtokukban, felelősek azért, hogy azzal hogyan sáfárkodnak.

P. Szűcs Julianna aktuálpolitikai mondanivalójával nem kívánunk vitatkozni, azzal viszont igen, hogy e mondanivaló érdekében milyen hamis művészettörténeti állításokat közöl.

Az írásból számunkra világos, hogy P. Szűcs Julianna – eddig egyedül azok közül, akik róla írtak – pontosan megértette a velencei magyar kiállítás üzenetét, belső összefüggéseit. Nagyon pontosan tisztában van – vagy legyünk jóhiszeműek? tisztában lehetne a kiállítási katalógus részletes leírása alapján – a mondanivalójának középpontjában álló Atlantisz-rekonstrukció jelentésével.

Állítása szerint a jelenlegi kurzus dédelgetett társadalomszerkezeti modellje jelent meg ebben az egykori Atlantisz fővárosát építészi formába öntő rekonstrukcióban, ami Maróti Géza 1934 és 1937 között végzett kutatásain alapult, és aminek modelljét Velencében kiállítottuk.

P. Szűcs Julianna értelmezése alapvetően két területen félrevezető. Az egyik, hogy merőben önkényesen azonosítja a hierarchia és az önkényuralom fogalmát. A másik, hogy a tényeket semmibe véve járat le egy – a sajnos méltatlanul kevesek között – nemzetközileg ismert és elismert magyar művészt.

P. Szűcs Julianna az általa „második vonalbeli, zavarosan gondolkodó kismesternek" titulált Marótinak tulajdonítja a városmodellt, amely valójában Platón leírásának a lehető legpontosabb rekonstrukciója.

Platón leírása nem függetleníthető saját eszményeitől, amelyet értelmetlen szembeszegezni a görög poliszok városszerkezetével. P. Szűcs Julianna szerint Atlantisszal szemben a görög városok négyzethálós szövetében minden funkciónak értelmes, nem pedig misztifikált helye volt. Ha misztifikáltnak nevezzük, hogy minden ókori városhoz hasonlóan a görög városok is egy szent magból álltak és egész felépítésük egy felfogásuk szerinti kozmikus rendet tükrözött, akkor a görög városok is mind misztifikáltak. Platón Atlantisza az ősvárost geometriai jelképként foglalja össze, amely szinonimája a természetből kiemelkedő, saját kultúráját megteremtő emberi közösségnek.

P. Szűcs Julianna szeme előtt csak a 18. század végi amerikai, tervezett városok utcahálózata lebeghetett, és reméljük nem a diktatúrák által kedvelt, jól ellenőrizhető és az egyéniséget nem tűrő újkori városszerkezeti modellek.

A görög demokrácia torzítóan általánosító egyenlőség-fogalmának szembeállítása Atlantisz „theokratikus államával" merő tévedés. A Platón leírása szerinti atlantiszi társadalom éppen úgy rabszolgatartó társadalom volt, mint a görög, amelyben sem a nőknek, sem az idegeneknek nem voltak jogaik, amelynek szerkezete ugyanolyan koncentrikus volt, a teljes jogúak alkotta magot különféle jogállású és szabadságú rétegek vették körül. A görög városállam által megteremtett szabad polgár Platónnal együtt elismerte a szakrális hierarchia létezését és felsőbbségét.

P. Szűcs Julianna az Atlantisz modell velencei kiállítása egyedüli indokának a kurzusmodell szerepeltetésének vágyát tartja, ezért elhallgatja (szerencsére ugyanott, két oldallal később Ráday Mihály viszont kiemeli), hogy a velecei pavilont magát Maróti tervezte az olasz kormány felkérésére, annak a rendkívüli nemzetközi sikernek köszönhetően, amit korábbi, milánói kiállításával aratott, és aminek a máig legjelesebb mexikóvárosi középületként elismert Nemzeti Színház (jelenleg a Szépművészetek Palotája) tervezésében való társtervezői részvételét is köszönhette. Atlantisz megjelenésének másik elhallgatott oka az volt, hogy az egész kiállítás témája a város volt, márpedig Atlantisznál korábbi és metaforaként jobban alkalmazható város-archetípussal nem szolgálhattunk.

P. Szűcs Julianna állítása ellentétben áll azzal a ténnyel is, hogy Maróti a második világháború küszöbén azért foglalkozott kétségbeesetten Atlantisz kutatásával, mert művével igazolni akarta, hogy a hódító, pusztító germán törekvésekkel szembeállítható egy békés, kultúraközpontú felfogás, amelyet az atlantiszi népek és örököseik képviselnek, és amely sok évezredes harcot vív a háborúra és önkényuralomra éhes mindenkori ellenfeleivel. A háború kitörésekor úgy gondolta, hogy kéziratának felfedezése a családjára is veszélyt hozhat, ezért a világ akkori katasztrófájából győztesként kiemelkedni remélt angolszász liberalizmusban bízva Londonba küldte könyvének egyetlen teljes példányát. Ezért megdöbbentő olvasni, hogy Maróti az önkény szolgálatában rekonstruálta volna Atlantiszt.

P. Szűcs Julianna annyiban persze föl is menti Marótit, hogy Nietzsche és Wagner sem tehetnek róla, hogy őket a harmadik birodalom szellemi elődeinek tekintette, de mint az Atlantisz modell velencei megalkotói, vissza kell utasítanunk, hogy minket effajta kisajátítási és átértelmezési szándék vezetett volna. Nagyon konkrét, minden interjúban elsőként elhangzó, a katalógusban kiemelt magyarázata van az Atlantisz metaforának. A velencei kiállítás jelszava, amelyhez alkalmazkodnunk kellett, így hangzott: *Kevesebb esztétikát, több etikát!* A kiállítás az építészet etikai feladataként a környezettel való harmónia megteremtését állította a középpontba. Atlantisz – Platón szerint – többezer éven át fennálló kultúrájának lényege egy környezetével megteremtett egyensúly volt, aminek az ember által történt megbontása katasztrófához vezetett. A kiállítás minden részlete ennek a tanulságnak a szolgálatában állt, akár misztikusnak nevezzük egyes részeit, akár nem. Mindenesetre úgy tűnik, hogy a modernizáció és a nyugati világ állítólagos demokratikus társadalmai nem rendelkeznek azzal a belső erővel, amely a környezeti katasztrófához vezető útról eltérítené az emberiséget.

A kiállítás fókuszában, P. Szűcs Julianna szerint a magyar Szent Korona „metaértelmezése" (?) állt. Ha igaz az, hogy a kiállítás belső összefüggései kirajzoltak effélét azon a bemutatón, amelyen a nemzetközi közönség előtt kellett számot adnunk az építészet és környezet viszonyának jövőjére vonatkozó magyar gondolatokról, akkor jóval többet sikerült elérnünk, mint amire erőt éreztünk. De hogy az ugyancsak a kiállítás fókuszában álló „sumerológiai kettős, sőt hármas honfoglalás elmélete" mit jelent ebben a vonatkozásban, arról sejtelmünk sincs. Valószínűleg csak szitokszóként értelmezhető, bár László Gyula professzor immár hatvan éves, a magyarság eredetének bevett felfogásától nem eltérő és széleskörűen elfogadott elmélete nem igazán illik szitokszavak közé. De nem illik olyan szaktekintélyekre hivatkozni sem, mint akik ezeket a „téveszméket" mindeddig radikálisan visszautasították, akiket erről, ebben az összefüggésben feltehetőleg nem kérdezett meg P. Szűcs Julianna, hiszen többek között például Lovag Zsuzsára hivatkozik, az Iparművészeti Múzeum nyugdíjas főigazgatójára, akinek igazgatása alatt évekig napirenden volt Maróti Géza életmű-kiállításának kérdése, csak idáig a szükséges pénz nem volt együtt a megrendezésre.

Lechner Ödön Kecskemétre tervezett víztornyának („atlantidákhoz méltó speciális űrlétesítmény") kiemelését a Millenáris kiállításon alulírottak közül Gerle János kezdeményezte, mert a magyar építészet legnagyobb mesterének arról a meg nem valósult tervéről van szó, amely a legelőremutatóbb módon ötvözte a magyar nép által megőrzött, keleti eredetű motívumkincset a nyugati technikai fejlődés eredményeivel. Ezzel a magyar művészetnek ahhoz a lényegi feladatához járult hozzá, hogy híd szerepet töltsön be kelet és nyugat között. Ezt szolgálta, hangsúlyoznunk kell, hogy kortársai közül a legeurópaibb módon, Maróti Géza is.

Hogy gondolati konstrukciójára végül feltehesse a koronát (hogy a Szent Korona önkényuralmi jelkép), P. Szűcs Julianna a szakmai etika teljes figyelmen kívül hagyásával csúsztat, hallgat el, értelmez félre. Vajon a csaláson rajtakapott írástudót miképpen jutalmazta az általa emlegetett görög demokrácia?

■ GERLE JÁNOS ÉS GÖTZ ESZTER

Az írás eredetileg a millenniumi év emlékmű-szobrászatát kívánta elemezni, és Maróti Gézának a Millenáris Park Álmok Álmodói c. kiállításán szereplő Atlantisz-rekonstrukciójához lyukadt ki. – P. Szűcs szövege olvasható a www.nepszabadsag.hu oldalain. A Népszabadság elzárkózott a szerzők válaszának közlésétől, ezért lapzártakor a közlés mellett döntöttünk. – a szerk.

UME 2002/1

Hommage á Escher

Vásárhelyi Antal grafikái az Új Színházban

2001. december 1. – 2002. február 2.

A tél derekán az Új Színház előcsarnokában Vásárhelyi Antal grafikáit állították ki. Az eredetileg belsőépítészetet tanult, Szatmárnémetiből 1979-ben Magyarországra áttelepült, nemzetközileg is elismert Vásárhelyire nagy hatással volt Escher grafikája, az ő nyomdokain haladva, munkáját újraértelmezve és továbbgondolva teremtette meg saját építész-gondolkodású világát.

Vásárhelyi képein a pontosan megkonstruált vonalakban mindig ott rejlik a játék, a könnyedség lehetősége. A geometrikus alakzatok, a fel- és levezető lépcsők között megbúvó apró szabálytalanságok arra utalnak, hogy a körzővel és vonalzóval megszerkeszthető, ismétlődő, önmagába visszatérő világ csak a felszín, ami mögötte van, az a szabálytalanság, a káosz – vagyis az élet.

A Németországot és Japánt megjárt művész az egyre nagyobb teret nyerő számítógépes grafika „sterilitásával" szemben a hagyományos módszert és a számítógépes eljárást gyakran kombináló finom, aprólékos munkával készít képeket készít. Bár tudja, hogy Magyarországon ma grafikusnak lenni korántsem egyszerű, Vásárhelyi Antal kitartó optimizmussal alkot és közben újabb és újabb kollektív kiállításokat, szümpozionokat, tárlatokat tervez, most például nagy alakú sorozattal készül következő kiállítására.

A mostani, körülbelül húsz képből álló tárlat a helyszín és a kiállított kis méretű képek érdekes találkozása volt. Vásárhelyi kedvelt lépcső motívumai, a képeken egymásba futó síkok és terek szép, szigorú rendje és az épület bájos eklektikája (Lajta-Málnai-Kőnig-Wagner), a színház folyosókkal, lépcsőkkel szabdalt terei tökéletes harmóniában állnak egymással. Az előadás szünetében a képeket nézegető közönség számára a színház misztériuma látszik megismétlődni: a precízen egymásra rakott rétegek, az előre meghatározott szigorú formák, a tökéletes összhang egésze hozza létre a mögöttes tartalmat, a nehezen megfogható és megfogalmazható, tér- és képzeletbeli csodát.

■ SZÁSZI ZSUZSANNA

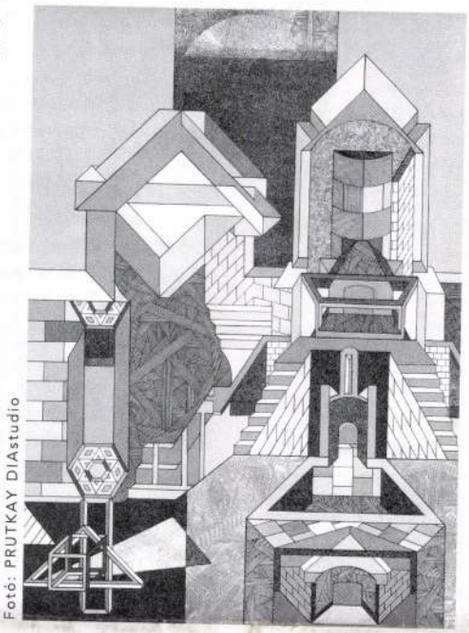

Fotó: PRUTKAY DIAstudio

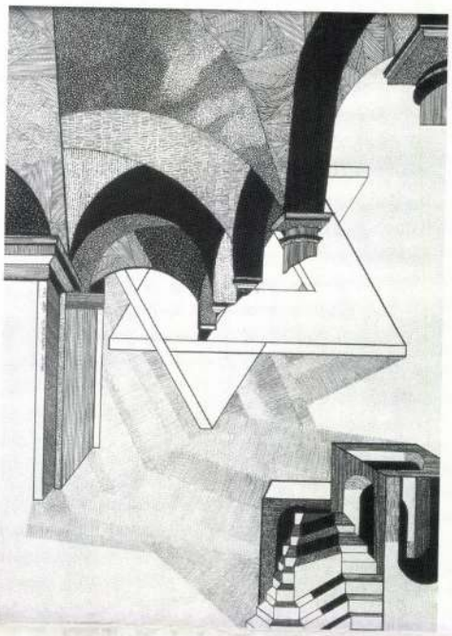

A magánélet tere

J. Salazar-M. Gausa: Szabadon álló családi ház

Két spanyol szerző 1999-es könyvét jelentette meg dicséretes frissességgel a Terc Kiadó 2001-ben. Annál is inkább örvendetes ez a tény, mert a hazai könyvpiacon a „családi ház" téma tabunak tűnt eddig, talán csak a családiház-folyóiratdömping, talán egy-két korábbi ilyen témájú honi összeállítás színvonala ijesztette el a kiadókat. Azaz a laikusok a folyóiratpiac telítettsége miatt nem ígérkeztek a kereslet oldal bázisának. Az építészek pedig igényesebb ízlésűek. Ez a könyv tulajdonképpen inkább hozzájuk szól.

A kötet alternatív válogatás, a szerzőpáros azt tartotta szem előtt, hogy a családi ház léptékét és funkcióját az architektúra kísérleteinek színtereként vizsgálhassák az érdeklődők. Három nagy fejezetbe csoportosították a nemzetközi példatárat:

1. A „belső" dimenziója – ebben a részben a ház és a valóság valamint a lakó pszichés viszonyával,
2. A „közeli külső" – az ebben a taktilis távolságban még jól érzékelhető dimenzió információival,
3. A „távoli külső" – a táj és a ház egymásra hatásának kísérletével, a viszony léptékével, a családi háznak a tájtervezés műfajában, a természetben való képi feloldódás lehetőségeivel foglalkozó experimentális művekkel találja szemben magát az olvasó.

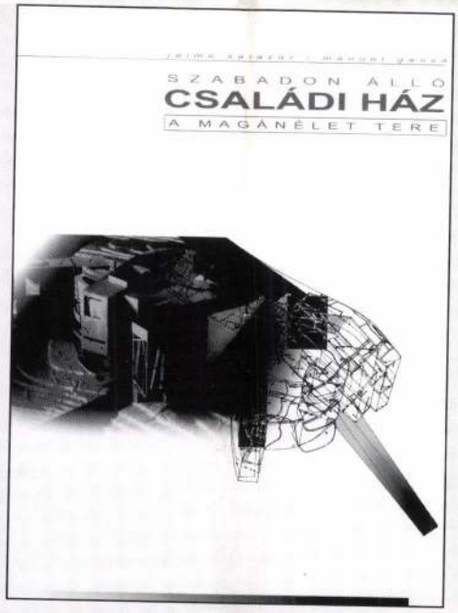

A teória, amivel a könyv a csoportosítást indokolja, kicsit tankönyv ízű, az informatika világában való jártasságra épít. Az általában 4–6 oldalas házbemutatók azonban a vizualitás nyelvén, magukért beszélnek – a koncepció inkább csak a könyv tagolásának könyvjelző-szerepét tölti be. Minden példához (vagy 60 házzal dolgoztak a szerzők) jó minőségű fotóanyag és a szakember számára is kielégítő építészeti kis-dokumentáció áll rendelkezésre, többször az építés formáit rögzítő fotókkal és/vagy detailekkel.

Az ilyen munkáknál mindig problematikus, hogy a szerzők másodlagos, nem személyes térélményen alapuló – lényegében idegen eredetű – fotóanyaggal dolgoznak. Mivel ez a könyv is a földkerekség négy sarkának családi házai közül merít, a kizárólagos személyes élményalap nem is lehet reális elvárás. De a kötet dicséretére válik, hogy ez mind a szerkesztés, mind a képtechnika láttán szinte alig észrevehető. Dicséretes Rákóczy Katalin fordítói erőfeszítése is, hiszen magyar nyelven a kísérleti építészeti szövegek előképei alig álltak a rendelkezésére. Áttekinthető könyv, rövid ismertetőinek és korrekt vizuális tartalmának köszönhetően mind az építész (hallgató), mind az építeni szándékozó szakmán kívüli haszonnal forgathatja.

A könyv anyagát értékelve el kell mesélnem: azt álmodtam, hogy a tervezőkre kiróható büntetőpont-rendszert vezettek be nálunk – a közlekedési szabálysértésekhez hasonló rendszerben. Bizonyos számú balluszteres korlát és timpanon után a tervezőnek, a névjegyzékben maradáshoz új „KRESZ-vizsgát" írt elő az álombeli rendelet. A történet vége: a vizsgára utasítottaknak ebből a könyvből lehetett/kellett felkészülni.

■ SZ. GY.

(Terc Kiadó, 272 oldal, 600 színes kép, 8.900 Ft, a Terc Kft. 1149 Bp. Pillangó park 7–9. szám alatti boltjában 20% engedménnyel vásárolható meg)

Állatok a homlokzaton

Egykori fényképek alapján sikerült eredeti szépségében helyreállítani

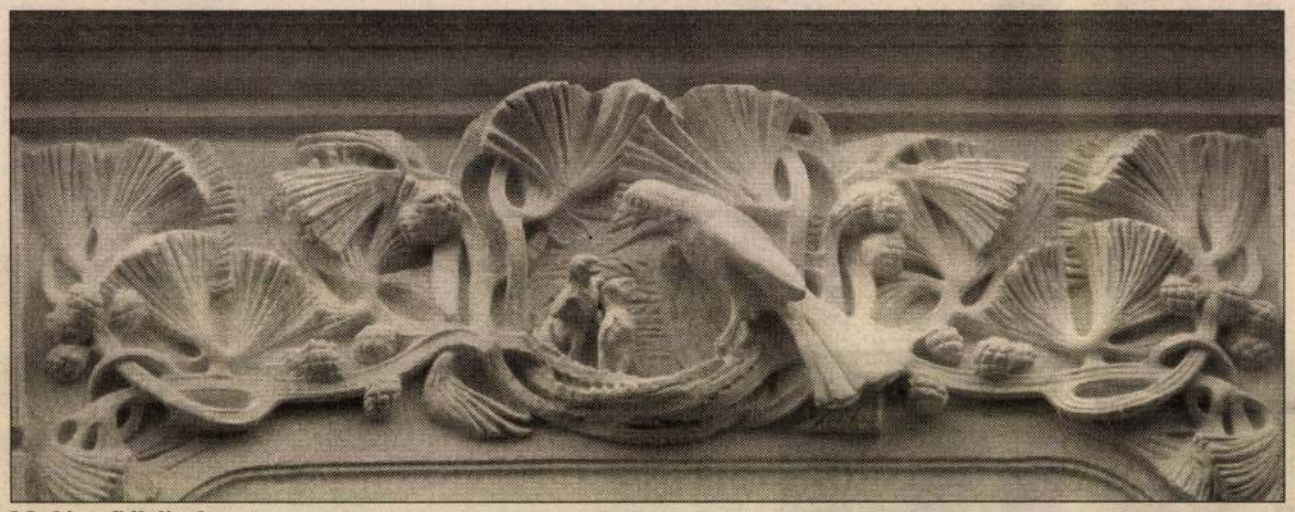

Madár a fiókáival

Nyolcféle állat számolható meg az Aulich utca 3. alatti Walkó-ház homlokzatán: béka, kígyó, gyík, mókus, méh, bagoly, páva, meg valamilyen másik madár a fiókáival. És kukorica, sokféle lián, férfi- és női fej, meg egy szépséges piros ruhás leány. Az utóbbi színes csempéből, az összes többi gipszből, vakolatból.

A Budapest melléklet már többször írt a fővárosnak e nevezetes házáról, annak történetéről, sokáig sanyarú sorsáról. Az egykori miniszter nevét viselő ház éppen száz éve épült Kőrösi Albert építész tervei szerint, az ornamentika és a lány megalkotója Maróti Géza volt.

A négyemeletes épület voltaképpen családi háznak épült: a miniszternek és családja tagjainak, minden szinten egy-egy – nyolcszobás – lakással. Mára a négyből tizenkettő lett, azaz nem mind lakás: van nyelviskola meg ügyvédi iroda is a közelmúltig vedlett, szégyenletes állapotú homlokzat mögött.

Merthogy a háborút meg az IKV-t a Walkó-ház is megszenvedte. Az ostrom alatt elpusztult díszes tetőfelépítménye, a nagyon jellegzetesen szecessziós ház egyik fő ékessége. Vele pusztult sok vakolatdísz is, a megmaradtak nagy részét a házkezelőség verette le gondosan veszélyelhárítás címén az évtizedek során. 1966-ra tervezték a ház helyreállítását, de nem végezték el. Kidobták viszont a szép, eredeti portálokat, lett helyettük szörnyű fémportál.

Az elmúlt hetekben végre sor kerülhetett a homlokzat helyreállítására. Évekkel ezelőtt a társasház eladta a padlásteret, ebből és a kerületi önkormányzattól kapott támogatásból sikerült elvégeztetni a munkákat. Sok ház homlokzata újul meg mostanában Budapesten, de a szakemberek gyakran mégis elégedetlenek: a munka gondatlan, szakszerűtlen, a díszeket leverik vagy nem egészítik ki, a finom tagozatokat összemossa a kiirthatatlan homlokzati ragály, a kőporos fröcskölés. Kihasználva, hogy nem műemlék esetén terv sem kell, gyakran a csak a haszonra leső kivitelező dönt esztétikai kérdésekben is.

A Walkó-háznál nem így történt. Itt megtalálták a legjobb csapatot: tervezőt, kivitelezőt, műszaki ellenőrt. Gondos előmunkálatok előzték meg a helyreállítást: az eredeti tervek elvesztek ugyan, de korabeli fényképek alapján sikerült rekonstruálni Kőrösi és Maróti remekét. Merthogy az nem volt kétséges, hogy itt csak egyetlen jó megoldás lehetséges: a restaurált homlokzat semmiben se térjen el az eredetitől. A munka kezdetén a mostanáig sötétszürke felület alatt megtalálták az eredeti vakolat színét is, most halvány homokszínben ragyog a délutáni napsütésben a homlokzat.

Béka: egy a nyolc állatdísz közül

Mint minden műemlék-helyreállításkor (épületünk nem műemlék ugyan, de fővárosi védettség alatt áll), itt is meg kellett alkudni néhány dologgal. A legfájóbb, hogy a tetőzet felépítményét és díszítését nem lehetett rekonstruálni: a tetőtér beépítése – ami viszont a helyreállítás anyagi feltételeit biztosította – ezt lehetetlenné tette (bár pénz se lett volna rá). Nem lehetett eltávolítani néhány gázkonvektor-szellőzőt se, erre nem kötelezhető a lakás tulajdonosa. Cserére várnak a már említett portálok is, sikerül-e összeszedni rá a fedezetet? Ugyanez áll a kapura: kijavítva toldozottnak-foldozottnak hat, az aprólékos farestaurálás elmaradt. Sajnos történt hiba is: a piros ruhás lány színe a csempék rögzítése során elhalványult. Most folyik a vita, kinek a hibájából.

Kőrösi Albert a magyar szecesszió kevésbé ismert mesterei közé tartozik. Tavaly restaurált Városligeti fasori villája és a Walkó-ház talán ráirányítja a figyelmet az egyéni hangvételű építészre.

Román András

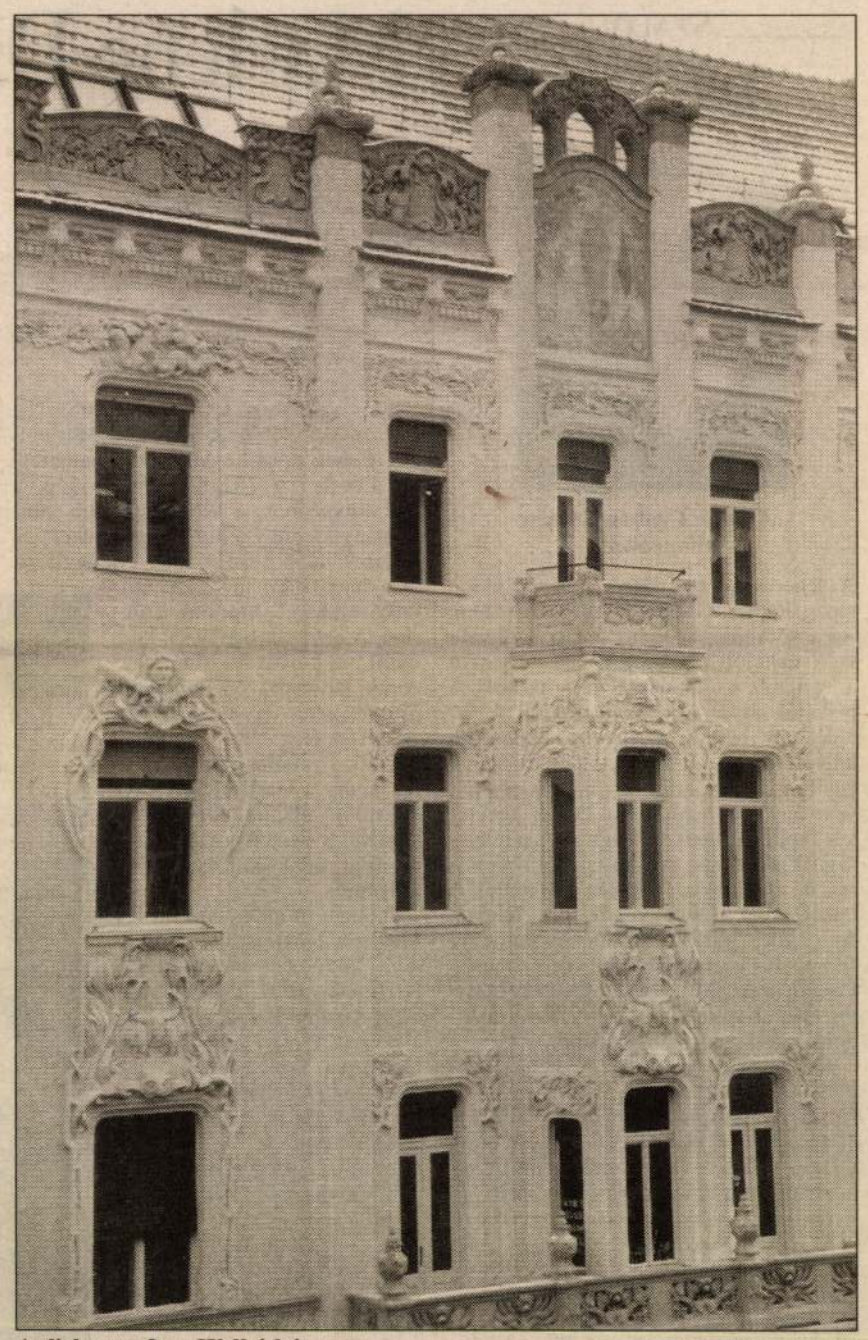

Aulich utca 3., a Walkó-ház

FOTÓK: SZABÓ BERNADETT

SZALON

Autóbalett

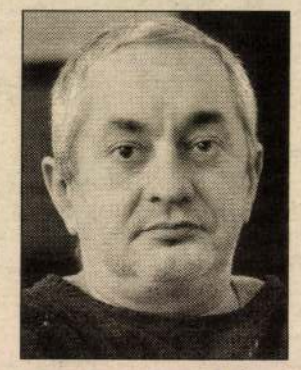

Ajánló: Czabán György
filmrendező

A legérdekesebb dolog mostanában a mozgóképkultúrában az új német film. Az első reményt keltő darab a Tuvalu volt, majd jött a Lé meg a Lola és most itt a legújabb, a Reménytelen gyilkosok. A plakátok abszurd filmként hirdetik. A történet egy német metropolis lepusztult külvárosában játszódik, ahol összejön egy horvát, egy grúz, egy haiti fekete pasi és egy vietnami kurva. Bizarr keverékét kapjuk a lepusztultságnak és a hülyeségnek. Pontosak az arányok, tömény irónia, de ugyanakkor tele van szeretettel. A jeleneteket kézből vették fel, nagyon friss, üde, remekül alkalmazzák az új filmnyelvi eszközöket. Teljesen ismeretlenek a szereplők, viszont kiválók. Tényleg elég abszurd film, de a valóság tulajdonképpen sokkal abszurdabb.

Két zenei anyagra hívnám még fel a figyelmet. Az egyik a Pop Iván zenekar új lemeze, a Hospital Hungary, a másik a Tudósok nevű társulat Szupergyár című CD-je. Mindkét banda valami olyan zenei irányzatot követ, amit nálunk nem nagyon csinált senki, talán régebben az A. E. Bizottság. Sokféle zenei és nem zenei eszközt alkalmaznak, valahol a progreszszív rock és az avantgárd jazz között vannak félúton. Egy csomó zenei humor, játék, líra és dadaizmus keveredik a dalaikban. És közös bennük, hogy mindkét bandában vannak képzőművészek.

A minap láttam valami érdekeset. Amikor leesett az első hó, éjszaka a Műcsarnok melletti parkolóban pár autós tartott bemutatót: a kocsival csúszkáltak, forogtak, autóbalettet játszottak a friss hóban.

Lejegyezte: Cs. L.

Marlene Dietrich, a szőke Vénusz

A Kék angyaltól A vád tanújáig

A filmtörténet egyik nagy legendája, a híres német színésznő, Marlene Dietrich december 7-én lenne százéves. Aki még nem látta, vagy újra szeretné megnézni a szőke Vénusz legnagyobb alakításait, megteheti az Örökmozgó Filmmúzeum holnap kezdődő vetítéssorozatán.

Rajongói rengeteg névvel ruházták fel a neves német színésznőt, Marlene Dietrichet: a szőke Vénusz, a halhatatlan Loreley, a világfájdalmas vamp, a márványszobor, a világ legszebb lábú asszonya – hogy a legismertebbeket soroljam. Talán Jean Cocteau jellemezte őt a legtalálóbban egyik nyilatkozatában: „Marlene Dietrich. A neve simogatással kezdődik, és korbácsütésben végződik. Tollakba és bundákba öltözik, és ez úgy hozzá tartozik a testéhez, mint ahogy a bundák a vadállatokhoz, a tollak pedig a madarakhoz." Az évforduló alkalmából vetítéssorozattal tiszteleg a művésznő előtt az Örökmozgó Filmmúzeum.

A nem mindennapi hölgy Marie Magdalena von Loschként látta meg a napvilágot Berlinben, 1901. december 7-én. Édesapja katonatiszt volt, a porosz királyi ezred gárdahadnagya. Tízévesen vesztette el őt, majd néhány év múlva mostohaapja is elesett az első világháborúban. A weimari internátusban nevelkedett, hegedűművésznek készült, de végül a színház vonzásába került: 1921-ben a világhírű Max Reinhardt tanítványa lett. Rendszeresen fellépett különböző berlini színházakban és varietékben, majd későbbi férje, egy filmfelvétel-vezető jóvoltából néhány filmben statiszta, utóbb epizódszerepekhez is jutott.

Máig titok lengi körül, hogy az akkor még ismeretlen színésznő hogyan szerezte meg az Amerikából hazalátogató sztárrendező, Joseph von Sternberg Kék angyal (1930) című filmjének főszerepét – az akkor már népszerűsége csúcsán álló Emil Jannings partnereként. A Heinrich Mann Ronda tanár úr című regénye alapján készült – még ma is hatásos – film egy pedáns, középkorú gimnáziumi tanár tragikomédiája, aki egy nap rájön, hogy diákjai kétes hírű kabarét látogatnak. Úgy dönt, hogy végére jár az ügynek, egyik este ő is elmegy a helyre. Ott Lola, a félvilági nő hálójába kerül, fokozatosan nevetségessé válik, és teljesen elzüllik. Lola, azaz Dietrich jött, látott, és győzött (és ezzel együtt divatba jött a férfiakat romba döntő vamp szerepköre).

Titok lengte körül FOTÓ: MAGYAR NEMZETI FILMARCHÍVUM

Még abban az évben elindult amerikai karrierje: következő filmjében, a Marokkóban Sternberg szintén rá osztja a főszerepet – partnere a legendás Gary Cooper. Természetesen ez is nagy siker volt, a frakkban, búgó hangon éneklő dizőz egy csapásra meghódítja a tengerentúli közönséget is: a „végzet asszonya prototípusa" szerepkört átveszi Greta Garbótól. Fátyolos hangja, kihívó pillantása, párducszerű teste és titokzatos, lassú mozgása különös erotikát sugárzott, amely érdekes módon egyforma intenzitással hatott mindkét nem képviselőire.

A femme fatale szerepkörtől csak évek múlva szabadult. Mint későbbi filmjeiben bizonyította: tehetséges színésznő volt, jellemábrázoló készségével, humorával a legkülönbözőbb műfajokban nyújtott felejthetetlen alakításokat. Volt szenvedélyes (és szenvedő) szerető Billy Wilder A vád tanúja című (1957) krimijében, sarokba szorított áldozat, szerelmes színésznő Alfred Hitchcock Rémület a színpadon (1949) című thrillerében, a nácik ellen harcoló özvegy Stanley Kramer lélektani drámájában, az Ítélet Nürnbergben I–II. (1960) – csak hogy néhányat említsünk.

A filmtörténet szempontjából Dietrich talán legfontosabb filmje Georges Lacombe Halálos ölelése (1946). A történet a nézőt a második világháború utáni Franciaországba kalauzolja, amikor folyamatosan térnek vissza az országba az emigrációba kényszerült nagy művészek. Ebben a lírai alkotásban, szenvedélyes szerelmi drámában – először és utoljára – játszott együtt a filmművészet két halhatatlan nagysága: Marlene Dietrich és Jean Gabin.

Cs. G.

PALETTA

ELMARAD A VÁROSI SZÍNHÁZBAN a Herminamező ma esti előadása.

SZITÁRKONCERTET ad Debu Chauduri indiai művész, ma és vasárnap este fél nyolckor a Magyarok Házában (V., Semmelweis utca 1–3.).

ADVENTI KIÁLLÍTÁS nyílik Kállai Nagy Krisztina illusztrációiból ma délelőtt a fóti római katolikus templomban.

JÓTÉKONYSÁGI ESTET szervez a zuglói önkormányzat ma este hat órától a Cserepesházban (XIV., Vezér út 28/B).

SZÍNHÁZMŰSOR

Bárka Színház: A Mester és Margarita (7). **Bárka Kávézó:** Koncert (este fél 11). **Budapesti Kamaraszínház a Tivoliban:** Az öreg hölgy látogatása (7). **Buda Stage:** A Gryllus testvérek koncertje (fél 8). **Fiatalok Színháza a Stefánián:** Ahogy tetszik (6). **Fővárosi Nagycirkusz:** A cirkusz csodás világa (3). **Holdvilág Kamaraszínház:** Segítség, ember! (fél 3). **Játékszín:** Fekete angyal (7). **József Attila Színház:** Vonó Ignác (7). **Katona József Színház:** Szent György és a sárkány (7 – zárt körű ea.). **Kamra:** Dadaisták (8). **Kolibri Színház:** A kis Mukk (10). **Kolibri Fészek:** Mosható és barátai (10). **Kolibri Pince:** Scabaret (7). **Komédium Színház:** Duna-kanyar (7). **Lézerszínház:** Vangelis 3D (fél 8). **Magyar Állami Operaház:** Turandot (7). **Erkel Színház:** Don Pasquale (7 – Gyurkovics/2. bérl.). **Madách Színház:** Ne most drágám! (7). **Madách Stúdió:** Egerek és emberek (fél 8 – bem. ea.). **Madách Kamara Színház:** Mezítláb a parkban (7). **Merlin Színház:** The Complete Works of William Shakespeare (7 – angol nyelvű ea.). **Millenáris Teátrum:** Könnyűzenei esték (fél 8 – Tátrai Tibor életműkoncertje). **Fogadó a Millenárishoz:** Jazzesték (8 – Binder Károly és Szabó Dániel zongorakoncertje). **Padlás:** El nem küldött levelek (este 10). **Mikroszkóp Színpad:** Hopp, te Zsiga! (fél 8). **Pesti Magyar Színház:** Téli rege (7 – Bemutató ea., Bajor Gizi-bérl. 2. ea.). **Radnóti Színház:** Anconai szerelmesek (7). **Stúdió K Színház:** A szűz, a hulla, a püspök és a kések (fél 8). **Szkéné Színház:** Ketrec (8). **Térszínház:** Oszlopos Simeon (7). **Thália Színház:** A kaland (7 – Miskolci Nemzeti Színház ea.). **Thália Színház Új Stúdió:** Kean (fél 8 – zárt körű ea.). **Új Színház:** Othello (7). **Vidám Színpad:** Mindhalálig szex (7). **Vígszínház:** Bűn és bűnhődés (7 – Págér-bérl. 1. ea.). **Pesti Színház:** Bölcs Náthán (7 – Upor-bérl. 2. ea.). **MTA Díszterem:** Ránki Dezső zongoraestje (fél 8).

MARÓTI GÉZA

MAGYAR HÍRLAP
2000. JÚN. 19.

Velencei magyar Atlantisz

Nagy szakmai érdeklődést keltett a Velencei Nemzetközi Építészeti Biennálén a múlt héten megnyílt szinte teljesen felújított magyar pavilon. Különösen jelentős sikere volt a pavilon tervezőjének Maróti Gézának a tervei alapján elkészült és az épület előtt felállított, öt méter átmérőjű Atlantisz-makettnek.

MH-Velence

Több etikát kevesebb esztétikát! Ez volt az idén a mottója a Velencei Építészeti Biennálénak. Ezt persze minden résztvevő nemzet kiállításszervezői másként értelmezték. A franciák, akik a zsűri szerint a legjobban megfeleltek a jelmondatnak, üresen hagyták a pavilonjukat és az épülethez kikötött hajóban naponta vitaesteket rendeztek. Az amerikaiak technikai bemutatót tartottak, számítógépek, kivetítők segítségével adtak ízelítőt a XXI. század építészetéből. A japán pavilonban, akárcsak a franciáknál, szintén hiányoztak az épületek. Ám megrendítő képek és installációk, bekötött fák figyelmeztettek az emberek és a környezet leromlott állapotára. Az osztrák pavilonban többek között olasz, angol, amerikai építészek munkáit állították ki, akik fontos osztrák középületek terveit jegyzik. Választ adva a nálunk a Nemzeti Színház tervezése kapcsán felvetődött dilemmára szükséges-e kiemelkedő középületek esetében nemzetközi tervpályázat kiírása.

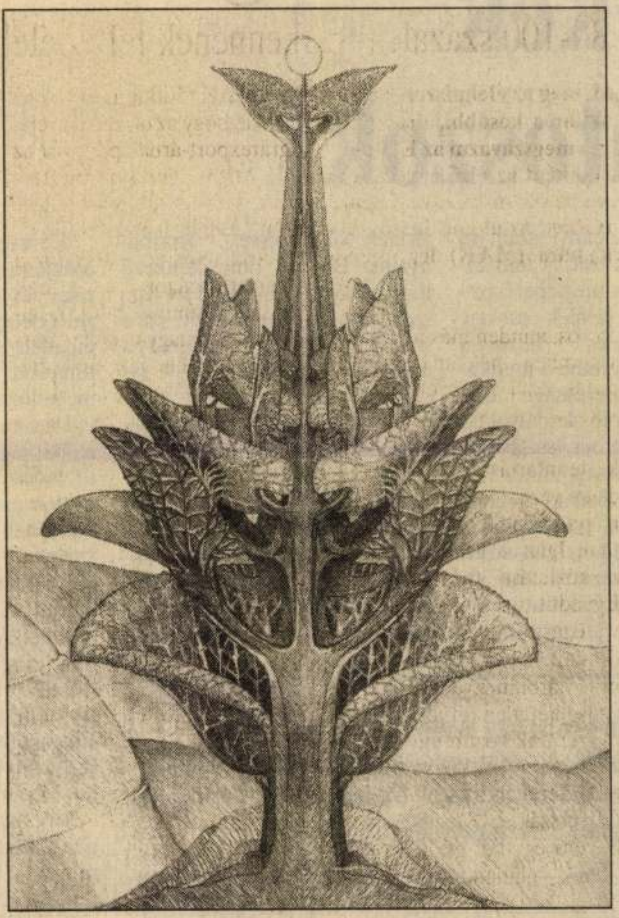

Makovecz Imre „atlantiszi tornya"

A magyar kiállítás fő metaforája Atlantisz, az elsüllyedt város volt, valamint jelentős eseménnyé lépett elő a századfordulón Maróti Géza által tervezett magyar pavilon felújítása. Rockenbauer Zoltán kulturális miniszter egyszerűen „aranykapuként" aposztrofálta Maróti épületét. A pavilon tervezője a harmincas években sokat foglalkozott Atlantisz kultúrájával. Később rekonstruálta is az elsüllyedt várost. Most Maróti tervei alapján Varga Péter mozaikrestaurátor készítette el műanyaglapokból Atlantisz öt méter átmérőjű modelljét, amely sok érdeklődőt vonz. Gerle János a magyar kiállítás nemzeti biztosa elmondta, Maróti Atlantisz-víziója az ember és természet megbomlott harmóniájára figyelmeztet. Gerle szerint hasonló veszély fenyegeti a modern civilizációt is és az építészeknek a katasztrófa megakadályozásában jelentős szerep juthat. Korábban elhangzott, hogy főként az organikus építészeti irányzat hazai képviselői állítanak ki Velencében. Ezzel kapcsolatban Gerle megjegyezte: az építészek megkeresésénél nem irányzatokban, hanem témákban gondolkodott, azt kívánta megmutatni, hogy mit kezdhet az építészet a szociális és környezeti problémákkal. A tárlaton több mint 120 magyar építész munkái tekinthetők meg. Helyet kapott a kiállításon például Perczel Anna Józsefvárost érintő rehabilitációs terve, Makovecz Imre „Atlantiszi tornyának" modellje, Kerényi József Kecskemét belvárosának rekonstrukciós terve és a zalaegerszegi Hevesi Sándor Színház díszletépítői által készített római Santo Stefano Rotondo templom modellje. Az október végéig nyitva tartó kiállításra két igényesen szerkesztett kötetet is kiadtak. Az egyik Maróti épületét, a másik a magyar tárlat alkotóit és munkáikat mutatja be.

• Balogh Gyula

Németh György

Érdekek és mítoszok

Minisztérium
ekben illeté-
titkára maga
ért kell az új
ését vizsgálni,
z képest még
ben lehessen
khez kapcso-
magyarázat
valami hasz-
kenységre van
tben Bokros
nennünk, aki
ra vetett 25
kozók elvisel-
adóterhein a
ék 10 százalé-
vánt enyhíte-
6-ban komó-
ult: 1,5 száza-
lőző négy év-
bruttó bérek
5 munkaadói
biztosítási ré-
bi 3 százalék-
z örömbe az
járulás (eho)
ome vegyült,
hetett a nyug-
félszázalékos
ban lényegé-
dt változatlan,
gdíj-biztosítási
t év alatt egy-
sökkentésének
át, valamint az
1800-ról 2100
t. A választási
lesz-MPP nagy

annyit fizet, amennyi számára még profitot biztosít. A munkaadót kizárólag a meglepetésszerű munkáltatói járulék- és/vagy minimálbér-emelés hozhatja kellemetlen helyzetbe a munkapiac rövid távú merevsége miatt, mivel jogi és egyéb akadályokba ütközik a bruttó bér leszállítása az élőmunka-költség szinten tartása érdekében. Szabad piacgazdaságban, ahol a munkapiac is szabad (sem az állam által előírt, sem a szakszervezetek által kikényszerített adminisztratív korlátozások nem jelentősek), a munkaerő ára a piacon – a kereslet és kínálat egyensúlyi áraként – határozódik meg. Az így kialakult ár etikai alapon nem ítélhető meg. Nem magas, nem alacsony, hanem piaci.

A munkaadói járulék jogi kategóriája lehetővé teszi, hogy úgy csökkentsék az élőmunka-költséget, hogy azt a delikvens a legkevésbé vegye észre, elvégre számára a zsebébe kerülő (nettó) kereset a fontos. A legtöbb ember számára – beleértve politikusainkat is – a bérköltség és a járulékcsökkentéssel. Kormányaink Bokros óta ellenkező irányba lépkednek (lásd fix összegű eho, amelynek a PM szíve szerint fel kellene váltania a munkaadók járulékát; 1999. évi szja-szabályok), s titkosított víziójukban a fejadó az igazságos közteherviselés netovábbja.

Azt, hogy a Fidesz-MPP választási ígéretével valami nincs rendben, Matolcsy György is érezte, s a kampány közepén cikket írt az egyik gazdasági napilapba. Azt fejtegette, hogy a tb költségeit a munkabérekre terhelik, miközben a jövedelmek egyre kisebb hányadban munkabérek. A tb-terhek növelése megdrágítja a munkaerőt, amivel így túlzottan takarékoskodnak, s ez tartósan magas munkanélküliséget okoz. Óriási tévedés. Ahogy az általa javasolt megoldás is: Giscard d'Estaing volt francia elnök ötletét átvéve járulékok helyett magasabb általános forgalmi adót (áfa) kíván, mert ez – véli – csökkenti a bérköltséget, így növeli a foglalkoztatást.

„Végül így is, úgy is ugyanazok fizetnek – csak kevesebből. Az élőmunka-költség csökkentésének foglalkoztatáspolitikai jelmezbe öltöztetéséről, nem pedig foglalkoztatáspolitikáról van szó."

Keresgélhetik tehát a járulékcsökkentést ellentételező forrásokat, és így az energia-, környezetvédelmi, kamat-, biztosítási, ingatlan- és földadó került a látóterébe. De a tőke és a munka megadóztatható jövedelmén kívül másra nem akadhatnak. Az előbbi legfeljebb akkor emelhető, ha az EU ennek érdekében erősen presszionál, a tőke jövedelmének fogyasztásra szánt részével ezt tenni gazdaságilag visszaüthet, s különben is csak aprópénz, néhány tízmilliárd kaparható össze keservesen. Végül így is, úgy is ugyanazok fizetnek – csak kevesebből. Az élőmunka-költség csökkentésének foglalkoztatáspolitikai jelmezbe öltöztetéséről, nem pedig foglalkoztatáspolitikáról van szó.

Érv még a versenyképességünk növelése. De nem létezik mi: ez a hazai GDP felét adó multik versenyképessége. Kormányunk csak profitábilissá teszi őket, csökkentve a polgárai munkájáért fizetett ellenértéket. Persze a hazai kis- és középvállalkozások is ebbe az irányba presszionálják a kormányt, de ez megerősítésük, támogatásuk nem távlatos és hatékony módja, még ha a sírás időnként szívszaggató is. A harmadik érv, hogy így olyan forráshoz juttatjuk a multikat, amely finanszírozni fogja a gyors gazdasági növekedéshez

Beszűkülés ellen közéleti fórum

MUNKATÁRSUNKTÓL

A kerületi önkormányzat 1996–1997-ben nagy sikerrel közéleti rendezvénysorozatot szervezett, amelynek keretében havonta a helyi polgárok és az adott téma meghívott neves szakértői felelős párbeszédet folytattak. A 1998-as választási feladatok miatt a klub működése egy időre félbeszakadt, ám idén januárban Csepeli Fórum néven újraindult.

– Alapelveink nem változtak – mondja a fórum házigazdája, *Tóth Mihály* polgármester. – Továbbra sem pártpolitikai, hanem szakmai alapon közelítjük meg a témákat. Ehhez természetesen hozzátartozik a vélemények, józan érvek meghallgatása pró és kontra. Ebből a szempontból különösen emlékezetes maradt számunkra a hajdani Pokorni–Jánosi-féle oktatásügyi vita vagy *Kósáné Kovács Magda,* akkori munkaügyi és *Bokros Lajos* pénzügyminiszter látogatása. Az a célunk, hogy a közéleti és a tudományos kérdések iránt érdeklődőknek lehetőséget adjunk a különböző nézetek, összefüggések megismerésére. A meghívott vendég vitaindító előadása után kérdéseket teszünk fel, és kötetlenül beszélgetünk.

A szervezők fontosnak tartják a témákban legjobbaknak számító, országos hírű és a helyi szakemberek tapasztalatcseréjét már csak azért is, mert nem szabad „beszűkülve", csak kerületben gondolkodni, ki kell tekinteni a minket körülvevő világra. Természetesen kíváncsiak a meghívottak Csepellel kapcsolatos kritikájára és ötleteire; például a megújult fórum első vendége, *Glatz Ferenc* volt. A nyílt közéleti klub résztvevői legközelebb március 21-én *Wisinger Istvánnal,* a MUOSZ elnökével találkozhatnak. A szegénységről és a szociálpolitika égető problémáiról hamarosan *Ferge Zsuzsa* szociológus tart vitaindító előadást. A közvélemény-kutató cégek képviselőit arra kérik majd, hogy elemezzék: a százalékpontok kis különbsége ellenére miért van ekkora távolságra egymástól érdek- és értékrendszerét tekintve a jobb- és a baloldal? A csepeli művészeti-kulturális élettel kapcsolatos véleményeket, javaslatokat várnak a művészeti szakszervezetek meghívott vendégeitől.

A közművelődés nyolcvanéves otthona

A Csepeli Munkásotthont a kerület egyik művelődési házának igazgatója – anélkül, hogy vitatná a többiek érdemét – a közművelődés zászlóshajójának titulálta. Kétségtelen, az intézmény több mint nyolcvan éve dacol a történelem viharaival.

A színházterem FOTÓ: SOPRONYI GYULA

A munkásotthon kuriózumnak számít abból a szempontból, hogy nem a hatalom hozta létre, hanem a Csepelen élők és dolgozók maguk határozták el és teremtették meg a munkások összefogásának jelképét – invitál időutazásra *Nagy József* igazgató. Pénzt gyűjtöttek, téglajegyeket bocsátottak ki, végül Weiss Manfréd, a szociáldemokrata párt és a Vasas Szövetség támogatásával 1920 márciusában elkészült az otthon. Nem mindennapi helyiséggel büszkélkedhetnek: a szecessziós stílusú színházterem falát *Maróti Géza* festőművész két hatalmas, a munka és a művészet iránti hódolatot szimbolizáló pannója díszíti.

Az intézmény mindig szálka volt a hatalom szemében, mert a gazdag kultúrprogramok, összejövetelek által lehetőséget nyújtott a szervezkedésre is. A munkások azonban mindenkor összefogtak, amikor az otthont el akarták venni tőlük. Így védték meg például a könyvtárat is a második világháborúban: amikor a negyvenes években katonákat szállásoltak el az épületben, a könyveket hazahordták, elrejtették és a veszély elmúltával visszavitték. 1945 után ismét működött a vigalmi gárda, megkezdte próbáit a munkásdalkör, felcsendültek a zenekar hangjai. Előadások, viták, baráti beszélgetések színtere lett újból a ház.

A később állami tulajdonba került munkásotthon kezelője, a Csepel Művek a hatvanas években rohamléptekben fejlődött, több tízezer embernek adott munkát. A munkásotthon közösségszervező tevékenységére minden addiginál nagyobb szükséglet mutatkozott, így hozzáláttak az épület bővítéséhez. 1968-ban elkészült az országos viszonylatban is imponáló méretű kultúrintézmény; ma 5400 négyzetméteren 119 helyiség szolgálja az egyén és a köz javát. A hetvenes évek fénykorában mintegy hatvan népművelő gondoskodott a számtalan szakkör, klub, kórus, zenekar, táncegyüttes és a kilenc letéti fiókkal üzemelő központi könyvtár zavartalan működéséről.

Az intézmény kuriózumnak számít, mert nem a hatalom hozta létre.

A nyolcvanas-kilencvenes években megingott a gyár helyzete, több vállalat csődbe ment, munkások tömege került az utcára. A gazdasági-társadalmi változások a Csepeli Munkásotthont sem kímélték. A létszámleépítésekkel, megszorító intézkedésekkel küzdöttek a ház fennmaradásáért. Úgy tűnik, sikerrel. A munkásotthon jelenleg alapítványi formában működik, saját bevételeik mellett az államtól pályázat útján elnyert forrásokból és egy közművelődési megállapodás alapján a helyi önkormányzattól juttatott pénzből gazdálkodik. A minél jobb kihasználtság és a bevételnövelés érdekében délelőttönként szakképző intézmények tanfolyamokat tartanak az épületben.

Kulturális sokszínűségéből a gondok ellenére szerencsére mit sem veszített a ház. 1994 óta Csepel Színház néven befogadó színházként évente harminc előadást mutatnak be itt fővárosi és vidéki színtársulatok. Lépésről lépésre újítják fel a nagy múltú termet, elsőként restaurálták a híres pannókat. Továbbra is itt szólaltatja meg hangszereit a híres Fesztivál Fúvószenekar, és itt ropják a Csepel Táncegyüttes, a gyerekekből szerveződött Kis Csepel és a Csepp-Csepel Táncegyüttes, valamint a Csepeli Öreg Táncosok Együttesének tagjai. Az alapító, kétszeres József Attila-díjas költőről, Tamási Lajosról elnevezett olvasó munkásklub az elmúlt évtizedekben az író-olvasó találkozók rangos fórumává és a helyi szárnypróbálgatások támogatójává vált.

Aki többet szeretne megtudni az intézmény múltjáról, annak a jubileum alkalmából megjelent emlékkönyvet ajánljuk figyelmébe. Nem könnyű ugyanis kiemelni bármit is a bőség kosarából, hiszen minden tevékenységükre egyformán szükség és igény van. A mögöttük álló nyolcvan év legalábbis ezt bizonyítja. Nagy József igazgató életfilozófiája tehát igazolódott: a műveltség jó sorsban ékesség, balsorsban menedék.

Sz. G.

Ínség és nagyvárosi nyomor

A reformkori nélkülözők valóságos népvándorlási hulláma indult a gazdagabbnak hitt Pest felé

A reformkori pestieket a korábbi századokhoz képest gyorsan változó világ vette körül. Új technikával kellett megbarátkozniuk – gőzhajóval, vasúttal, lánchíddal, füstölgő gyárkéményekkel –, meg kellett tanulniuk a születő új gazdasági rend játékszabályait – mit jelent a váltó, a részvény, az osztalék vagy a csőd –, s hozzászokniuk a nagyvárosi léttel járó nyomor látványához is.

Szegény emberek mindig voltak és lesznek, sőt a többséget ők alkotják – évszázadokon át olyan természetesnek találták, mint az évszakok körforgását. A testi fogyatékossága vagy öregsége miatt munkaképtelen koldus, a rokkant kintornás, a vak harmonikás, az éneklő árva szinte hozzátartozott a forgalmas terek, templomok, piacok képéhez Pest-Budán is. A mentalitásváltozás egyik apró jelének tekinthetjük, hogy 1830-ban a Pesti Jóltevő Asszonyi Egyesület, valamint budai testvérszervezete kezdeményezésére a városi tanácsok megtiltották a polgárokat feszélyező utcai koldulást. A két egyesület nyilvántartásba vette a legelesettebbeket, és rendszeres segélyezésükre alapítványt hozott létre. Az adományozók névsorát a sajtó útján rendszeresen közölték, ami jelzi, hogy az adakozás a keresztény vallás által megkövetelt jámbor cselekedetből a társadalmi presztízsemelés eszközévé (is) vált. A rendelet és a gondoskodás eredményeként a harmincas években a koldusok csaknem eltűntek a város utcáiról. Igaz, ebben nagy szerepe volt az építkezésekkel járó munkaalkalmaknak is.

A siker azonban átmenetinek bizonyult. A negyvenes évek közepén tömegével lepték el a várost a kéregetők. 1846–47-ben az újságok gyakran közöltek drámai tudósításokat: „Végigmenve az utcákon, főleg a külvárosokban iszonyú emberi alakokra találunk, kik sápadtan, éhezve, fázva, alig némi rongyokkal takarózva fel s le lézengenek." A Felvidéket sújtó éhínség elől menekülők nyomora példátlan méreteket öltött a fővárosban.

Magyarországon, előnyös természeti adottságainak és alacsony népsűrűségének köszönhetően, általában nem volt jellemző az élelmiszerek szűkössége. A mezőgazdasági termelés ugyanakkor a mainál sokkal inkább ki volt szolgáltatva a természet szeszélyeinek. Tartalékok híján két-három esztendei rossz időjárás tragikus következményekkel járhatott. E korszakban még minden nemzedék megélt legalább egy éhínséget, amely soha nem érintette az egész országot, csak egy-egy régióját. A belső piac hiánya, valamint a közlekedési és szállítási viszonyok fejletlensége miatt egyidejűleg lehetett ínség – néhány száz kilométerrel távolabb pedig eladhatatlan feleslegek.

Az 1844–1847 közötti sorozatos rossz termések miatt Európa számos vidéke éhezett ezekben az években. Írország például pár év alatt lakosságának negyedrészét veszítette el a burgonyavész következtében fellépő éhínség, illetve az általa kiváltott tömeges kivándorlás miatt. Fontos előzménye volt az ínség az 1848-as forradalmi hullámnak is!

Magyarország északi megyéiben szintén tömegessé vált a nélkülözés. Erről a vidékről már 1845-ben érkeztek segélykiáltások. Több falu lakói „a múlt évi szünet nélküli esőzések miatt beültetett kolompérjukat sem kapván vissza, zabjok pedig meg sem érhetvén, a borzasztó ínség örvényébe sújtattak" – írta a Pesti Hírlapnak a liptói alispán.

1844–45-ben sok csapadék, szokatlanul hosszú és kemény tél, 1846-ban májusi fagy és aszály sújtotta a mezőgazdaságot, majd az aratás idején beállott nagy esőzések tették semmivé a sovány termést. A lakosság ínségeledeleken – tölgyfakéregből készült kenyéren, makkliszten, rügyeken, gyékénygyökéren, őrölt kukoricacsutkával „dúsított" liszten, füveken tengődött. A javuló állami és megyei gondoskodásnak és egyes földesurak segítségének köszönhetően a tömeges éhhalált ezúttal sikerült elkerülni. (1816–17 telén Kelet-Magyarországon még ötvenezren haltak éhen!)

Az éhínség valóságos népvándorlást indított el az Alföld és Pest felé. A szokásos évi két-háromezer bevándorló helyett Pesten 12 ezren jelentkeztek be, de valós számuk a 20 ezret is elérhette. Helyzetüket kilátástalanná tette, hogy az Angliából kiindult gazdasági válság mélypontján érkeztek a fővárosba: munka nincs, a mesterek legfeljebb ellátást adnak meglevő legényeiknek is, hogy ne kelljen elbocsátani őket.

A két város némi közmunkával igyekezett enyhíteni a nyomort. Csatornákat ásattak, s a pesti utcákat ekkor kezdték takaríttatni rabok helyett fizetett munkásokkal. Az alapvető élelmiszerek árát maximálta a tanács, sőt a város maga is süttetett, s a piaci ár alatt árusíttatott kenyeret. Magánszemélyek, egyesületek, vendéglősök állítottak ingyenkonyhákat, pékek osztottak kenyeret, de mindez csak csepp volt a tengerben. A Nádor fogadó vendéglőse napi 50-60 éhezőnek adott ingyenebédet, Batthyány Lajos gróf 50 akó bort osztatott szét az ínségeseknek, az Ellenzéki Kör 500 forintot adott a szegényeknek – sorakoztak a jótékonyság jelentősebb példái az újságokban. Szigorú tilalmakkal próbálták elejét venni, hogy az üzérkedők tovább srófolják felfelé az amúgy is két-háromszorosára emelkedett élelmiszerárakat. S persze a város megpróbált szabadulni is a terhes idegenektől: 1845–46-ban 7000 munka nélküli jövevényt toloncoltak ki a városból. Akinek jártányi ereje sem volt, azt szekéren vitték ki a sorompókhoz.

Koldusfiú, Barabás Miklós rajza (1846)

A nyomor 1846–47 telén tetőzött. Január-februárban naponta legalább 2-3 ember halt éhen az utcán. A legyengült, beteg embereket a Városháza udvarán gyűjtötték össze, majd innét szekérszám hordták a Rókus kórházba. „Láttunk nemrégiben betegekkel túlterhelt három szekeret utcáinkon, a városháztól a Rókus kórházig. Tömérdek nép kísérte a menetet bámulásával" – írta a fővárosi tudósító.

Kevésnek bizonyult azonban az egyetlen nagy kórház kapacitása ehhez a rendkívüli feladathoz. „A polgári kórházban már nemcsak folyosókon, hanem pincében is tanyát kellett ütni a nyomor számára." Igaz, a hajléktalan éhezőknek a pince is megváltás lehetett: „biztosabb menhelyet nyújt a betegnek az itteni szalmazsák s pokróc, mint a városház hideg nyílt udvara, hová a szegény szerencsétlenek az utcákról összehordatának". Ideiglenes kórházat is berendeztek a Zöld fához címzett házban a Gyár (ma Jókai) utcában, ám az is hamar „színig megtelt".

A gyógyítás nem volt valami bonyolult feladat az orvostudomány korabeli színvonalán sem. A „bágyadt, kiaszott, bőrrel behúzott csontvázak" ágyánál rutinszerűen tette fel beosztottjának a kérdést a vizitáló főorvos: „Habet ínség?" S a terápia is egyszerű volt: „Detur ipsi jó reggeli, jó ebéd és jó vacsora. A betegek felépültek, s a kórházak rovatai új kórnemet mutattak fel, melynek neve ínség, s az orvostan egy új gyógymóddal szaporodott, melynek patikája a konyha."

Az előző évtizedben többé-kevésbé felszámolt utcai kéregetés is tömegessé vált. „Utcáinkon a felvidéki kolduló tótok és más egyebek nagy erővel veszik igénybe az adakozási nemes tulajdont" – írta inkább bosszankodva, mint együttérzően a tudósító. Különösen szomorú volt a továbbvándorló szülők által elhagyott, sőt eladott gyerekek sorsa. Ők „három utcán is végigkísérik kunyorálásaikkal, könyörgő panaszaikkal azt, akinek nincs aprópénze. S addig szökdécselnek bokái körül, míg vagy egyik vagy másik türelme megszakad. Utazók mondják, hogy ez Párizsban, Londonban is így történik. Jön a civilisatio. Semmi kétség többé" – vonta le ironikusan a következtetést az újságíró.

Bár az élet az 1847-es bő aratás után visszatért a normális kerékvágásba, az éles szemű kortársak felismerték, hogy ezekben az években – az első gőzmozdonnyal együtt – a modernizáció új jelenségével ismerkedtek meg a pest-budaiak: azzal a fajta nagyvárosi nyomorral, amit addig legfeljebb a tőkés fejlődésben jóval előttünk járó nyugati országok statisztikáiból, útleírásaiból, vagy később Dickens regényeiből ismerhettek. S ezzel a „civilizációs vívmánnyal" egyelőre a hagyományos társadalom megszokott eszközeivel – egyéni jótékonysággal, az üzérkedők elleni fellépéssel, hatósági árakkal – próbálták felvenni a küzdelmet.

Fónagy Zoltán

konzerválásnak sokkal nagyobb nehézségekkel kell megküzdenie, ha az esztétikai térhatást meg akarja őrizni, mint a bútoroknál, de a nehézségek nem leküzdhetetlenek. Meg lehet egy régi homlokzatot és egy régi kaput is menteni, ha új utcákat nyitnak is mellette, csak meg kell őrizni a tér régi képének egységes hatását. A baj csak az, hogy amikor régi városrészletek megmentéséről van szó, nagyon is csak a homlokzattal és a kapuval törődnek. Pedig vannak térbeli szépségek különösebb architektónikus kiképzés nélkül is és ezeket is meg kell menteni.

A VELENCEI AKADÉMIA ÚJ SZERZEMÉNYEI. A velencei Akadémia, amelyben most átalakítási építkezés folyik és képtárát is újra rendezik, hét teremben állította ki új szerzeményeit, köztük a békeszerződés értelmében Bécstől elvett műkincsek néhányát is. Az új szerzemények legjelentősebb darabjai a következők:

Prete *Genovese*-nek egy festménye Francesco Frizzo dózsét ábrázolja életnagyságban. A dózse pompázó öltözetében szembefordul a nézővel. Arcvonásai egy kissé keményen vannak megfestve, de annál nagyszerűbb és kifejezőbb a kéz. — A festmény kétségtelenül múzeális értékű, de nem tartozik ennek az 1630-ban Velencébe menekült szerzetes-festőnek legjobb művei közé. — Művészettörténeti szempontból egyik legértékesebb szerzeménye a múzeumnak Jacopo *Bellininek* Madonnája. A kép rendkívül emlékeztet Bellininek ugyancsak az Akadémiában lévő »Madonna a gyermekkel« c. festményére, valamint a louvrebeli és uffizibeli Madonnákra is. Mária tekintete áhítatosan a földre szegződik, alakja pedig széles gótikus redőzetű ruhába van burkolva. A gyermek igen elevenen van megfestve, kár, hogy keze és lába egy kissé megsérült. Régi és nem éppen sikerült restaurálás nyomai a Madonna arcán is felismerhetők. — Az új szerzemények között van még a nápolyi *Solimená*-nak két dekorativ-fantasztikus hatású képe bibliai jelenetek ábrázolásával, továbbá Sebastiano *Ricci* egy 140 lapos vázlatkönyve, melyben a művésznek szellemesen odavetett tollrajzvázlatai és tanulmányai vannak, nagyobbára ecsettónusokkal élénkítve. A gyüjtemény kiváló új vezetője, Gino *Fogolari* különösen nagy gondot fordít eredeti régi keretek szerzésére, amelyek között néhány pompás cinquecento-darab külön figyelmet érdemel.

A WIDENER-GYÜJTEMÉNY. A Widener-gyüjteményt, mely a volt tulajdonos halála után New-York város tulajdonába ment át, most rendezi és katalogizálja dr. Wilhelm R. *Valentiner*, aki a háború kitörése előtt a Metropolitan Múzeum osztályigazgatója volt. A Widener-gyüjteményben több Rembrandt-festmény volt, köztük a hires »Malom« is és az örökösök nemrégiben vásárolták hozzá a művész két kitünő kései művét az orosz Jusszupov, herceg képtárából, amelyek egyike Rembrandt fiát Tituszt, a másika pedig ennek feleségét Magdalena van Loot ábrázolja. A Widener-gyüjteményt 1919-ben 13 millió dollárra becsülték. (Lásd »A Műbarát« I. évfolyam, 16. szám.)

Ujabban a Jusszupov-féle képek körül nagy hírlapi csata fejlődött ki. A herceg, aki most Délfranciaországban tartózkodik, egy hírlapi nyilatkozatban kijelenti, hogy a két Rembrandt-festményt az orosz forradalom kitörése után Krimbe vitette, onnan pedig Franciaországba. Azt állítja, hogy a képek még most is ott vannak. Ezzel szemben a newyorki World közli Valentinernek a »The World at Lynnewood« mult évi november 27-iki számában megjelent nyilatkozatát, amelyben Widener nevében kijelenti, hogy a két arcképet megérkezésük után Widenernek az Elkins Parkban lévő házában abban a teremben helyezték el, amely egyedül Rembrandt művészetének van szentelve és amelyben a mesternek immár tizenkét műve van. A vételárról különböző hirek kerültek forgalomba. Az amerikai lapok 750 000 dollárt említenek. Hogy mi lehet a célja Jusszupov hercegnek a cáfolattal, nem igen érthető. S hogy Valentiner, a kitünő Rembrandt-ismerő, hamisitványoknak esett volna áldozatul, az sem valószínű. Az ügy kétségtelenül rejtélyes.

EGY MŰVÉSZ FEJEDELMI ADOMÁNYAI FRANCIA MÚZEUMOKNAK. Cottet, a nagyszerű francia festő, kinek a bretagnei nép életéből merített kompozicióit a háború előtt a mi közönségünk is megbámulhatta, valóban fejedelmi módon ajándékozta meg hazájának múzeumait. Száznál több festményt és szobrot ajánlott föl az államnak. A festmények túlnyomó része a maga műve, ami tekintve azt, hogy Cottet művei ezidőszerint fölötte keresettek a művészeti piacon, nem jelentéktelen körülmény. A pazar ajándékból legtöbb — huszonkét festmény — a Musée de Luxembourgnak jutott; köztük van Cottet néhány hires festményének vázlata is. A Luxembourg kapta azután — ugyancsak Cottet adományából — Lucien Simon két vizfestményét, Cottetnak René Ménardtól festett arcképét, Jacques-Emile Blanche egy csöndéletét, továbbá azt a bronz mellszobrot, amelyet Meunier mintázott Cottetről. Páris város múzeuma, a Petit Palais is kapott egy képet, a nagyobb vidéki múzeumok mindenike több darabot is. Érdekes, hogy a francia hivatalos lapban, melyben a közoktatásügyi miniszter az adomány elfogadását közhirré tette, az egész ajándék értéke 80 000 frankban van megadva. Pedig legalább tizszer ennyit ér a gyüjtemény.

A STRANSZKY-GYÜJTEMÉNY GYARAPODÁSA. A newyorki Stranszky-gyüjtemény, melyben különösen a francia impresszionizmus van elsőrangú művekkel képviselve (igy Monet, Manet, Degas, Sisley, Gauguin, Pissarro és Renoir festményei), most Courbet egy kitünő művével gazdagodott. A kép, melynek cime »Dame aux bijoux«, egy könnyedén öltözött nőt ábrazol, amint ékszerdobozát szemléli.

MUSÉE-HENNER. J. J. Henner francia festőművész családja az Avenue de Villiersen levő »Hotel de Guilleaume Dubufe«-t megvásárolta, hogy ott az elhalt művész főalkotásaiból múzeumot rendezzen be »Musée-Henner« néven.

KERÁMIKAI MÚZEUM. A marburgi régiség- és művészeti egyesület kerámikai anyagából a Bücking-Hausban egységes múzeumot alakitottak, amely a hesseni keramikának fejlődését mutatja be majdnem teljes képben a 17. századtól a jelenig. A hesseni történelmi társulat kerámikai anyagának egy része (mely most szintén ebbe a múzeumba került) eddig a marburgi kastélyban volt elhelyezve.

»ISRAELS-TEREM.« Israels szülővárosában, Groningenben, a »Museum van Oudheden« Israels-termet rendezett be, melyben a művész festményein, rajzain és rézkarcain kivül számos levele és egyéb emléktárgya van egybegyüjtve. A többi között ide került egyik legrégibb hires képe is, az 1845-ben festett »Pipázó arab«. (Israels ezt 21 éves korában festette.) A gyüjtemény anyagának túlnyomó részét a múzeum dr. A. S. Koktól vásárolta.

A KRONPRINZENPALAIS CORINTH-TERMÉNEK GYARAPODÁSA. A berlini Kronprinzenpalaisban lévő Corinth-terem, amelyet nemrégiben rendeztek be a művésznek a Nationalgalerie tulajdonát képező festményeiből és magánosok letétjeiből, legutóbb egy igen szép darabbal gyarapodott: egy walchenseei tájképpel, melyet a művész az 1921. év nyarán festett.

AZ »ÚJ MŰVÉSZET« AZ EURÓPAI MÚZEUMOKBAN. Az expresszionista és rokonirányú művészeti alkotások előtt csak nagyon nehezen nyílnak meg a múzeumok kapui. Újabban azonban két ilyen esetről is van hir. Az »Új művészet« egy hamburgi kiállításán Heinrich *Campendonck*-nak két jellegzetes művét is megvásárolta egy holland gyüjtő az amsterdami múzeum részére, mely azokat már legközelebb ki is fogja állitani. A másik hir Stuttgartból jött. Az ottani állami művészeti gyüjtemény megvette Oskar *Schlemmernek* egy tájképét (egyet már korábban is vásárolt), melynek cime: Tájkép 1916«. Schlemmer most a weimari Staatliches Bauhausban működik és művészetéről Paul F. Schmidt irt a »Jahrbuch der jungen Kunst 1921«-ben egy hosszabb tanulmányt.

HIREK

A MAGYAR MŰVÉSZET VENEZIÁBAN. Olasz barátaink fáradozása és az olasz kormány jóindulata lehetővé tette, hogy az április havában megnyiló velencei nagy nemzetközi kiállításon a magyar művészet ismét bevonulhasson a számára épitett külön pavillonba. 1913-ban szerepelt ott utoljára. Azóta 1920-ban — a háború óta először — újra volt Veneziában nemzetközi kiállitás, és szerepelt rajta külön-külön csoporttal a cseh-szlovák (?), lengyel, orosz művészet, de a volt központi hatalmaké — köztük a magyaré is — nem. A háború folyamán a Giardini Pubbliciban épült magyar pavillon kisegitő hadikórházul szolgált és itthoni példákról tudjuk, mennyire megviselten kerültek ki ilyen próbákból az egyéb célra épült kultúrintézmények. Szerencsére az olasz kormány felajánlotta az épület rendbeszedéséhez szükséges 50.000 lirát, kedvező évi törlesztések fejében. A pavillon belső installációját már a mi költségünkön kell elvégeztetnie Maróti Gézának, a pavillon tervezőjének, valamint bennünket terhel majd a műtárgyaknak nem jelentéktelen szállitási költsége is. Ezt azonban majd csak elintézzük. Nagyobb a baj magának a kiállitásnak megszervezésével. Veneziában már a háború előtt a csoportos kiállitásokról rátértünk az egyéni gyüjteményes kiállitások rendezésére. Ezúttal azonban művészeink túlnyomó — és nem éppen a legértékesebb — része a csoportos kiállitáshoz akar visszatérni. A Műcsarnok tárlatainak ismert nivóját jelentené ez, azokkal a kiváló művészeinkkel megtoldva és megjavítva, kik a Műcsarnokot immár egy évtized óta következetesen elkerülik. Ha meggondoljuk, hogy Veneziában micsoda feladat várakozik ezután a magyar művészetre: ha számbavesszük, hogy a külföldön megkisérelt művészeti propaganda annyi balsikere után nem kevesebbről kell meggyőznünk a világot, mint hogy művészetünknél nincs ma magasabbrendű művészet Európában, akkor csak elborzadva fordulhatunk el ettől a tervtől. Világos, hogy Veneziába csak legjobbjainknak legjobb alkotásait szabad kivinnünk. Ha már meg kell alkudni a magok jussát tartókkal és csoportos kiállitást rendezünk, akkor is távol kell tartani tőle a középszerűt. Régebbi külföldi kiállitásaink példája bizonyitja, hogy sikeresen ilyen feladatot többtagú jury megoldani nem képes, hanem egyvalakire, biztos itéletű, kipróbált izlésű, kemény gerincü férfiúra kell bizni a műtárgyak összeválogatását és az egész kiállitás megszervezését. Különböző művészcsoportjainkban nagy agitáció indult meg a kiállitás körül s a helyzet annyira máris kialakult, hogy két tábor: a Képzőművészek Egyesülete és a Szinyei-Merse Pál Társaság nyiltan szembekerült egymással. Az utóbbiban csoportosultak nehány hiján legjelesebb művészeink, kik csak az Egyesülettől teljesen független csoportban hajlandók Veneziában kiállitani. Nagy kérdés, hogy ez igazán jelentős csoport mellett van-e keresnivalója Veneziában a másik csoportnak? A döntés a közoktatásügyi miniszteré. Ő rendelkezik mint állami tulajdonnal a veneziai magyar házzal. Ő a hivatalos őre a magyar művészet becsületének is. Hozzáértésétől és elhatározásának helyességétől függ a veneziai magyar kiállitás sorsa.

Egyúttal megemlitjük, hogy az olasz kormány azzal a kéréssel fordult a porosz kultuszminiszterhez, hogy engedje meg a legközelebbi velencei nemzetközi kiállitásra a berlini Nationalgalerie és a müncheni Schack Galerie nehány Böcklin-festmény kölcsönadását.

ÚJ DÜRER-FESTMÉNY. Dürernek egy eddig ismeretlen kis képe került napfényre Angolországban. Campbell Dodgson ismerteti a Burlington Magazin 1921. évi októberi számában. A kis festmény, mely Mr. S. Wilensky tulajdonában van, 26×20·7 cm méretű, papirra vagy pergamenre van festve (olajjal) és az alap deszkára van felragasztva. A kép férfifejet ábrázol, a nézővel teljesen szembeforduló arccal, szakál és bajusz nélkül. Az ábrázolás Dürer 1520 körüli konstrukció-sémájának felel meg, amint ezt Justi — Dodgson által közzétett levelében — megállapitja.

TURNER GRAFIKAI MŰVÉSZETE. A londoni Tate-Gallery a mult év végén kiállitást rendezett Turner grafikájából. Számos eredeti rajzán kivül bemutatták rézkarcainak és metszeteinek gazdag sorozatait is és kiállitották 51 eredeti rézlemezét is. A rajzok nagyobbrészt a National-Gallery tulajdonában vannak, a karcok és metszetek többségének tulajdonosa Mr. A. Acland Allen, a rézlemezek pedig Mr. C. M. W Turner birtokában vannak. A kiállitás rendkivül tanulsagos volt és Turnerről mint grafikusról teljes képet adott.

ÚJ ADALÉKOK POUSSIN KÖRÉHEZ. Körülbelül egy évvel ezelőtt Paul *Jamot*, a Louvre képtárának konzervátora egy nagy festményt fedezett fel, amelyben Poussin egy eddig ismeretlen művét vélte felismerni és amelyet a Louvre képtárának ajándékozott. A festmény tárgya: Achilles Skyrosban. Ezzel a képpel, valamint más, Poussinnel vagy körével kapcsolatba hozható újabban felfedezett festményekkel foglalkozik Otto *Grautoff* egy nemrégiben megjelent kisebb tanulmányában.

Részlet a monzai iparművészeti kiállításról (1923). Maróti Géza terve. — Teilansicht von der Kunstgewerbeausstellung zu Monza (1923). Entwurf von G. Maróti. — Part of the Exhibition at Monza (1923). Design by G. Maróti.

Magyar Iparművészet
1935. 1–2 sz.

Részlet a társulat jubiláris lakásművészeti kiállításáról (1925). Az installációt Menyhért Miklós, a bútorokat Tóth Gyula tervezte. — Teilansicht der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe veranstalteten Jubileums-Wohnkunstausstellung (1925). Entwurf der Installation von M. Menyhért, Entwurf der Möbel von Gy. Tóth. — Part of the Hungarian Society of Applied Art's anniversary exhibition of home art (1925). The installation was designed by M. Menyhért, the furnitures by Gy. Tóth.

MARÓTI GÉZA. Eddig főképpen a szobrászat sokféle ágazatában és különleges építészeti problémákban jeleskedő mesternek ismertük őt, kinek iparművészetünk is több kiváló alkotást köszön; most méltó meglepetést keltve, a monumentális festészetben is bizonyult számottevő erőnek. A csepeli munkáskaszinó díszterme részére két nagyszabású festményt készített, melyet két napig meghívott barátai és ismerősei részére ki is állított a rózsautcai művészházban. Maróti kompozícióiban szem előtt tartja a klasszikus művészet örökéletű törvényeit, képei ezért egységesek, csoportjainak finom vonalritmusai összhangzók, könnyed dallammá egyesülnek. A munkáskaszinó tagjai sok gyönyörűséget meríthetnek e két nagyszabású festmény nézéséből. E kiállításon bemutatta Maróti még festményeinek kartonjait és az idevonatkozó tanulmányait, továbbá a háború folyamán a különböző harctereken készült igen érdekes rajzait.

AZ IPARMŰVÉSZEK SZERVEZETEIT ismertettük lapunk utolsó, ez év elején megjelent számában. E szervezetek a forradalom izzó légkörében keletkeztek, hevenyészve s nehány havi fennállásuk alatt óriási összegeket költöttek közpénzekből, anélkül hogy csak némi eredményes munkát végeztek volna. Az Iparművészek Orsz. Szövetsége a Károlyi-féle kavarodásból fakadt. Mintegy 300 tagot vett föl kötelékébe, java részben műkedvelőket, kik a vezetőségtől igért százezrekből szintén részesedni akartak. Alig háromhavi fennállás után a szövetség feloszlott, illetőleg beleolvadt a bolsevisták uralomrajutásakor számottevő tényezővé vált Iparművészek Szakszervezetébe. Emellett megalakult az ifjú iparművészek szakszervezete is. Ez a nehány lármás és erőszakos embertől vezetett társaság munkája az ú. n. munkanélküli segélyek és az állampénztárból egyéb címeken fölvett pénzeknek a kiosztásában jóformán kimerült. Ezt a kiosztási műveletet sokszor bizony éleshangú s nem mindig parlamentáris színvonalú viták kísérték. A proletárdiktatura bukásával úgyszólván egyidőben felbomlott a szakszervezet is. Irattárával, elszámolásaival nem törődött többé senki. A szakszervezet Géza-utcai irodáiba iparművész lábát többé nem tette s a helyiség gazdája, Visontai Soma, volt orsz. képviselő, akinek négy szobáját kíméletlenül elrekvirálták, ismét elfoglalhatta lakását.

IPARMŰVÉSZET A LIPCSEI VÁSÁRON. A lipcsei vásárok jobbízlésű látogatói tudják, hogy a százezernyi árúminta között művészi munka bizony alig-alig akadt. Ez — mint a vásár intézői magyarázták — a gazdasági viszonyokkal függött össze, amelyek olcsó exportárúk termelésére késztették az ipart. Úgy látszik, a gazdasági helyzet változása a rideg üzleti elveket is megszelídítette, mert az idei lipcsei vásáron már a mérleg a „tömeg"-ről a „kvalitás" javára billent. A német lapok tudósításai az idei őszi vásárról hemzsegnek a „Qualitätsprinzip", „Qualitätsarbeit" és hasonló szavaktól. A termelés minőségének emelésére egy új alakulás is támadt Németországban, a „Wirtschaftsbund Deutscher Kunsthandwerker". — Lipcse alapította meg az első ilyen szövetséget, amelyhez immár Berlin, München, Hamburg és Brema is csatlakoztak. A szövetség működésének erős hatása látszott az idei őszi vásáron, amely a terveknek és mintáknak válogatott gyűjteményével szolgált az iparosoknak és kereskedőknek.

A NÉMET „WERKBUND" legutoljára a háború előtt, 1914 nyarán tartott gyűlést Kölnben. Akkori programmja volt: a német Rajna mellett egy nagyszerű kiállításon megismertetni a Werkbund munkájának eredményeit. Azóta a nagygyűlések szüneteltek, csupán az évenként megjelenő közlemények és egyéb propagandaírások jelezték kifelé, hogy a Werkbund él és dolgozik. Ez év szeptember havában tartotta a Werkbund a világkatasztrófa kitörése óta első gyűlését Stuttgartban, ahol természetszerűleg azt a kérdést kellett eldönteni, melyik út vezet tovább? Súlyos feladat, mert a háború merőben új világot teremtett, amelyben alig adódik biztos pont, ahová kapcsolódni lehet. Bizonyos csupán az, hogy egy korszak után, amelyben a véres, fegyverzajos valóság és józan céltudatosság vezette cselekedeteinket, az események hullámvonalán olyan korszakhoz érünk el, amelyben anyagiasság helyébe idealizmus, naturalizmus helyébe átszellemített forma lép. Az új idők új utakat jelöltek ki a Werkbund számára is. A helyes irány keresése izgatja most a német kedélyeket. Vannak, akik a régi dicsőség fényében akarnak tovább is sütkérezni, akik ma is a „magas művészet" piedesztáljáról beszélnek le a tömegekhez. Mások keserűen ismerik be és kegyetlenül elítélik a multak tévedéseit, ingadozásait, amelyeket úgy

lehet jóvátenni, ha frázis, nagyhangúság, divat hajhászás nem jut többé szóhoz a művészet ben. A legfőbb cél legyen: valóban mesterir törekedni, tartós értékeket alkotni. Dolgokat amiket szeretnek, becsülnek és amik az élet nek szolgálnak. Mert az eljövendő időben erős lesz a vágy benső örömök után. A Werkbund új programmját Poelzig ismertette a gyűlésen nagyon világosan, határozottan, a hitvalló bátorságával. Szólt a megalkuvások ellen, amelyek a művészetet és művészi kézművességet túlnagyon egybe akarják olvasztani azzal, ami technikai és gyáripari. A művészi kézművességnek más funkciói vannak és alapjában véve másnemű eredőkből tevődik össze, mint a technika és gyáripar értékei. A művész örökértékű műveket akar alkotni, amelyek értéküket magukban hordják, míg a nagyipar és kereskedelem csupán keresletet és kínálatot ismer. Itt válik külön a művészien kézművesjelleg az üzletien iparitól, bár kétségtelen, hogy a gyakorlatban van egy határvonal, amelyen kézművesség és gyáripar egymással érintkezhetnek és egymásnak kölcsönösen hasznára lehetnek. Elismeri Poelzig, hogy a Werkbundban a nagyipari törekvéseknek túlnagy szerepet engedtek. A nagyipar főcélja a gazdasági kihasználás és hasznot hozó kivitel. A művésznek ilyen szempontokat nem szabad figyelembe vennie. Úgy az iparművészetnek, mint az építőművészetnek meg kell szabadulnia minden merev formalizmustól. A modern építészeti törekvéseknek ki kell jutnia a formák zűrzavarából. A Werkbund főcéljai: az alkotó tehetségé legyen a döntő szó; a művészképzés színhelye a műhely legyen. Architektónikus gondolkodást kell teremteni, a tanulókba a legszigorúbb felelősségérzést beoltani és jobban meg kell őket védeni a gazdasági harcban, nehogy a tehetségek elkallódjanak. Poelzig programmja mély hatást váltott ki, bár elismert tekintélyek bizonyították, hogy a nagyiparnak a művészi befolyásra a formák nemesítése érdekében mennyire szüksége van és a művésszel való együttműködés milyen termékeny eredményre vezethet. Poelzig szózata a művészeti idealizmust és etikai gondolkodást hirdeti. Ennek a legfőbb célnak alá kell rendelni a kapcsolatot a nagyiparral és minden gazdaságpolitikai törekvést, különben a Werkbund nem lendítője, hanem szolgája lesz a nagyiparnak. A német Werkbund ez újabb állásfoglalása — bár nyiltan nem mondták — mégis csak gazdasági okokra vezethető vissza. A németek érzik, hogy a hatalmas angol és amerikai gyáriparral szemben a német gyáripar ma nem egyenrangú vetélytárs, ellenben a kézműipar terén elérhetik az elsőbb-

WERKBUND-TÖREKVÉSEK ANGLIÁBAN ÉS NÉMETORSZÁGBAN. Már többször emlékezett meg e folyóirat a mozgalomról, melyet Anglia indított meg a német Werkbund példájára és általában a német iparművészet fenyegető versenyének ellensúlyozására. E mozgalom a nemrégiben megalakult Design and Industries Association c. egyesülésben bírja harcos és végrehajtó szervét. Ez a nagy felkészüléssel működő társulás munkaköre nem szorítkozik csupán az iparművészetre, hanem kiterjed az ipari termelés majdnem minden ágára és hatalmas támaszt és segítőtársat talál az angol sajtóban, mely lelkes cikkekben propagálja az egyesülés eszméit. Csak három jelmondatnak illő szemelvényt emelünk ki az angol cikkek tömegéből és örvendhetnénk, ha azokat a magyar ipar és kereskedelem is megszívlelné. „Minden gyáros azzal tartozik hivatásának, hogy mennél jobban tökéletesítse gyára termékeinek kvalitását". Továbbá „Minden munkásnak kötelessége, hogy mennél kifogástalanabb munkát végezzen; ezzel becsüli meg legjobban mesterségét." Hogy pedig a kereskedőknek a művészi tervek ellen tapasztalható érthetetlen ellenszenvét eloszlassák, a mozgalom barátai a következő definiciót adják: „Egy művészi terv nem erőszakolt torzítása, hanem megvalósulása annak a komoly törekvésnek, hogy oly megoldásra jussunk, mely kétségtelenül célszerű és igaz". Ebből nyilvánvaló, hogy a gépmunka is lehet jó, célszerű és ennélfogva művészies is, ha őszintén és leplezetlenül megmutatja, hogy gép, nem pedig emberi kéz csinálta. Ezt pedig úgy éri el a művész, ha a géptől inspiráltatja magát, amely részére készíti terveit. De a tömegtermeléssel való másnemű kapcsolatában is hálás szerep vár a tervező művészre. Kétségtelen ugyanis, hogy ha két gyáros egyforma jó árút gyárt, nagyobb sikere, több vevője annak lesz, aki tetszetősebb csomagolással viszi piacra gyárának termelését. Itt tehát a művész tanácsa és közreműködése szintén nagy értéket jelenthet az ipari termelésre nézve. Csodálni való, hogy a Werkbund Németországban nem tudott hatni azokra a kereskedelmi körökre, melyek éppen a tömegtermelés irányítására hivatottak volnának. Így megeshetett, hogy amidőn a Werkbund 1918

NEMZETKÖZI ÁRÚMINTAVÁSÁR lesz Bécsben ez évi szeptember hó 11-től 17-ig. A vásár helyéül a volt császári istállóépületeket és a Prater rotundáját szemelték ki. A jelentkezés határideje július hó 15-dike.

KINAI, JAPÁNI, KELETINDIAI és egyéb exotikus, mintegy 600 műtárgyból álló gyűjtemény látható most az iparművészeti múzeum földszinti baloldali csarnokában. Az érdekes és értékes műtárgyakat egy nyugalomba vonult diplomatánk gyűjtötte, ki sok évet töltött Ázsiában. Az egész gyűjteményt tulajdonosa most el akarja adni s ezért kért és kapott engedelmet kollekciójának kiállítására.

EMLÉK- ÉS AJÁNDÉKTÁRGYAKNAK alkalmas és az iparművészet sokféle ágából válogatott munkákból rendezett néhány vitrinából álló kiállítást mutat be az Iparművészeti Társulat az iparművészeti múzeumban, mely hétfő és péntek kivételével naponként 9—1 óráig díjtalanul tekinthető meg. A kiállított tárgyak mind eladók és a vevő azonnal el is viheti őket. Vasárnapon szünetel az eladás.

A VENEZIAI MAGYAR HÁZ, mely 1909-ben a Giardino Publico legszebb helyén épült, a háborús évek alatt sokat szenvedett az idő viszontagságaitól és alapos tatarozásra szorul. A magyar ház tudvalevően egyike azoknak a kiállítási épületeknek, amelyeket az olaszok felkérésére egyes idegen nemzetek építettek, hogy bennök a két évenkint rendezett velencei nemzetközi műkiállítások alkalmával bemutathassák saját művészi alkotásaikat. A magyar kormány annak idején *Maróti* Gézát bízta meg a magyar ház megtervezésével, aki e feladatot nagy szeretettel és elismerésreméltó odaadással el is végezte. Segítőtársai voltak *kőrösfői Kriesch* Aladár, aki az épület külsején levő Aquileja ostromát, az Isten kardját, Kupa vezért, Sz. Imre magyar herceget, Balassa Bálint költőt és Kolozsváry György szobrászt ábrázoló mozaikképeket tervezte; továbbá *Nagy* Sándor, akinek kartonja nyomán készült a főhomlokzat ötös ablakának Attilát és udvarnépét ábrázoló nagyméretű színes üvegképe és *Telcs* Ede, aki a magyar ház előcsarnokának reliefjeit mintázta. Úgy a kiválóan sikerült mozaikképek, mint a nagy üvegablak Roth Miksa műintézetében készültek s ékes hirdetői iparművészetünk fejlettségének. Most pusztulás fenyegeti a magyar művészetnek e díszes hajlékát, ha hamarosan nem intézkednek a károk és rongálások kijavítása iránt. Különösen a hiányos üvegtetőzetet kellene helyreigazítani és az épület belsejét rendbehozni. Ez a dolog azért sürgős, mert már a jövő tavasszal nyílik meg a nagy nemzetközi kiállítás és ha most nyáron nem végzik el a javítási munkálatokat, akkor a jövő évben Magyarország művészete nem foglalhatná el helyét a maga hajlékában és a pompás magyar ház zárt kapuval fogadná a kiállítás látogatóit. Amidőn felhívjuk az illetékes körök figyelmét a magyar ház elhanyagolt állapotára, reméljük, hogy gyors és hathatós intézkedésük késni nem fog.

művészet

Magyar Iparművészet

1921. 74. l.

EGY „NÉVTELEN" KIÁLLÍTÁS nyílt meg mostanában a londoni Grosvenor Galleries-ben. A kiállító művészek nevét szigorúan titokban tartják és a tárgymutató csak a műtárgyak számát és címét közli. A művészek nevét csak egy hónappal a kiállítás megnyítása után hozzák nyilvánosságra, amikorra a kitűzött díjak felett is döntött az illetékes bíráló bizottság. Ilyképen elejét akarják venni a személyi tekintetek érvényesülésének. Vajjon ez sikerül-e? Azt majd csak a kísérlet után állapíthatják meg elsősorban maguk a kiállító művészek. Annyi kétségtelen, hogy a kiállítás érdekes találgatások elé állítja a közönséget és a kritikusokat egyaránt.

A HÁGAI ÉS AMSTERDAMI magyar képzőművészeti kiállításról számolt be a napokban Déry Béla, a kiállítás egyik rendezője és örömmel állapította meg, hogy a kiállításnak számottevő erkölcsi sikere volt. A holland művészeti szakkörök, a sajtó és a nagyközönség egyaránt meleg rokonszenvvel és általános tetszéssel fogadták a magyar művészek bemutatkozását. E kiállítás sikerét bizonyítja az is, hogy a norvég múzeumok igazgatója felkérte Déryt, hogy a magyar művészek munkáiból Krisztiániában is rendezzen kiállítást.

MAGYAR NÉPMŰVÉSZET BROOKLYNBAN. Folyóiratunk hasábjain többször megemlékeztünk már Mr. Stewart Culinról, a brooklyni múzeum tudós igazgatójáról, aki nemrégiben körünkben járt s népművészetünket, meg az elszakított országrészek etnográfiai viszonyait alapos tanulmány tárgyává tette. Megemlékeztünk arról is, mily igaz barátjává vált a magyar iparművészetnek ez a lelkes amerikai, aki — ahol csak szerét ejtheti — gyűjt, agitál, ír és kiállítást rendez a magyar iparművészet támogatására. Most újabb figyelmességéről számolhatunk be. Egy nagyobb akciója eredményeként tizenhatezerkoronás adományt küldött a tehetséges magyar iparművészek támogatására s ugyanakkor tizezerkoronás pályadíj kitűzését is kérte oly plakát céljára, amely egy amerikai magyar népművészeti kiállítás hirdetésére szolgáljon. Örömmel és büszkeséggel tölt el bennünket az amerikai barátunk ragaszkodása, aki most, nehéz viszonyaink közt vált kulturális szószólónkká és nemzeti géniuszunk harcosává. S igaz öröm volt látnunk ama kiállítás katalogusát is, amelyet a brooklyni múzeum néprajzi osztálya rendezett 1921. május 3-tól június 3-ikáig „Kosztümök és textiliák Közép- és Kelet-Európából" címen. A kiállított mintegy hétszáz műtárgy túlnyomórészben magyarországi népművészeti felvétel volt, akverellek, rajzok, fényképek az ország különböző helyeiről s azonkívül népviseleti babák, amelyek egyrészét magyar, másrészét amerikai nők készítették. A szerb, rutén, oláh és tót népművészet csak kisrészben s nagyrészt a mi megszállott területeink népművészetével kapcsolatban került bemutatásra. A kiállításról, amely erős visszhangot keltett amerikai művészeti körökben, igen nagy elismeréssel számolt be a *Womans Wear* című amerikai lap. Mint a katalogus, úgy e lap is kiemeli azt a nagybecsű közreműködést, amelyet e kiállítási anyag összegyűjtése körül Végh Gyula, iparművészeti múzeumunk igazgatója kifejtett, akinek valóban sokat köszönhetünk ez értékes felfedező- és propagáló-út sikerei körül. Egyébiránt Mr. Culin egy ideérkezett levelében arról is értesítette barátait, hogy augusztusban újra ideérkezik.

5

névszerint: *Bodon Károly, Gróf József, Györgyi Dénes, Kozma Lajos, Lakatos Artur, Menyhért Miklós, Meyer (Megyer) Antal, Szablya Frischauf Ferenc, Vass Béla, Tóth Gyula* és *Weszely Vilmos* elvállalták egy-egy teljes szobaberendezésnek megtervezését és iparosaink színe-java csatlakozik mellé-jük, hogy megvalósítsák a művészi terveket. Az eddig történt megállapodások szerint a kiállítás megnyitása 1925. április hó 18-án lesz. Ezen a napon nyílik meg ugyanis az első *nemzetközi* magyar nagy árúmintavásár, melynek egyrésze a régi Műcsarnok több elsőemeleti termét fogja elfoglalni. A vásár vezetősége teljes megértéssel tudomásul vette a Társulatnak kérését, hogy a Műcsarnok termeibe kerülő csoportok kijelölése és magának az elrendezésnek kérdéseiben véleményét, illetve javaslatait előadhassa, ott pedig, ahol erre alkalom nyílik, közre is működhessen és ezzel biztosítsa a Műcsarnok összes helyiségeinek harmonikus művészi összhatását. Ilyképpen reméljük, hogy a jubiláris kiállítás a hozzákapcsolódó iparművészeti csoportokkal együtt valóban ünnepi és impozáns megnyilatkozása lesz a magyar művészeti tehetségnek és ipari készségnek.

A HÓDMEZŐVÁSÁRHELYI MŰVÉSZEK majolika- és agyagipar-telepe r.-t. újabb cserepeiből válogatott kollekciót küldött az iparművészeti társulat kiállítására. Szívesen állapítjuk meg, hogy az újabb készítmények határozottan *jobbak* és szebbek a Műcsarnok őszi kiállításán szerepelt cserepeknél. Van köztük amateurnek való több, igen sikerült példány, melyre különösen felhívjuk a kiállítás látogatóinak figyelmét.

A MONZAI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁST tudvalevően kétévenkint megismétlik. A legközelebbi 1925. év tavaszán nyílik meg és ezen Magyarország ismét hivatalosan résztvesz. A rendelkezésünkre álló helyiségek berendezésének és díszítésének megtervezését ezúttal is *Maróti Géza* vállalta magára, aki terveit már be is mutatta a Magyar Országos Képzőművészeti Tanácsnak, a kiállítás előkészítésével megbízott bizottságának.

AZ 1925. ÉVI PÁRISI NEMZETKÖZI IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁSRA meghívták a föld valamennyi államát, kivéve Németországot és az orosz szovjetköztársaságot. E két birodalom mellőzése ellen óvást emelt a Népjogok Ligája, természetesen eredménytelenül. Hiszen a kiállítást a francia kormány rendezteti, amelynek minden ténykedését tudvalevően a nemzeti politika irányítja. Éppoly eredménytelen volt a L'Amour de l'Art című francia folyóiratnak 1922-ben megindított akciója, mely a

de l'Art folyóirat most egy cikkében áttekintést nyújt a francia iparművészet mai állásáról, mely igen kétségesnek tünteti a francia győzelmet még akkor is, ha Németország iparművészetét csakugyan kirekesztik a párisi kiállításból.

AZ IPARMŰVÉSZET WEMBLEYBEN. A Deutsche Kunst und Dekoration őszi kettős füzetében Sutter Ottó tollából rövid, de érdekes beszámolót olvasunk arról a nagyon kevéssé örvendetes eredményről, mely az iparművészetek Wembley-i kiállítási szereplésében leolvasható. Mikor tíz évvel ezelőtt a kölni kiállítás hirtelen bezárult, az onnan hazatért angolok sürgős szükségét vallották egy angol iparművészeti szövetség megteremtésének, mely a német Werkbund módjára a formák megnemesítésén dolgozzon. Ennek eddig vajmi kevés hatása látszik a cikkíró szerint. A Palace of Art mai iparművészete nemcsak a német, hanem a régi angol berendezőművészetnek is messze mögötte marad. Az 1750, 1815, 1850 és 1880-as évekből való szobák nagy kényelmet, ízlést mutatnak be, a mai villa legfeljebb technikailag jó munkájú bútorokat tud elénk állítani. Azon, hogy a kiállítás bazilikája a Behrens-féle münheni Gewerbeschau-beli Dombauhüttevel egy napon sem említhető, nem csodálkozik Sutter, de annál inkább azon, hogy a fejlett angol tájkertészet mit sem mutat azokból a színes virágszönyegekből, melyek a villaházak előtt léptennyomon fellelhetők. Egynéhány szép kerámiai és egy üveggyűjteményen kívül seholsem lát a mai iparművészi termelésben kvalitásértékeket a cikkíró. De annál többet és ebből a szempontból figyelemreméltóbbat látott a „Palace of Engineering"-ben, a mérnöki konstrukciók közt. Gépcsarnok, elektrotechnika a látnivalók szép konstrukciója miatt is annyi tanulságot nyújthat a német mérnökök számára s annyi tanulságot, amennyit az iparművész hasztalan keres esztétikai sétái közben.

SZAKOKTATÁS

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI OKTATÁS mai helyzetét bemutató kiállítás idejét közbejött akadályok miatt elhalasztották. Valószínűen 1925. március havában fog megnyilni.

KÉPZŐMŰVÉSZETI AKADÉMIA, VAGY IPARMŰVÉSZETI ISKOLA? Már megemlékeztünk a berlini művészi körök egy részének törekvéséről, mely megszüntetni akarja a szerintük életrevaló jogosultságukat vesztett akadémiákat, ellenben fentartani és fejleszteni kívánja az iparművészeti oktatást olyképpen, hogy ebben azok a festő- vagy szobrászművészi pályára készülők is részesülnének, kiknek *czükágában* sincs, hogy az iskola elvégzése után iparművészettel foglalkozzanak. Ennek a törekvésnek sok híve akadt és a kormány sem idegenkedett az akadémia feloszlatásától, de mégis jónak látta, hogy a végleges döntés előtt — mint ez nálunk is szokásos — szaktanácskozmányt hívjon egybe véleményadás végett. Ez az ankét a képzőművészeti főiskola feloszlatása *ellen* nyilatkozott. A kormány elé terjesztett javaslat szerint a szaktanácskozmány a művészeti oktatást három részre kívánja csoportosítani, úgyhogy a növendékek a teljesen önálló

119. l.

tanfolyamok közül szabadon választhassák azt, amelyet látogatni akarnak. A képzőművészeti oktatás nagyjában megmaradna úgy, mint eddig volt, úgyszintén nem változik lényegesen az iparművészeti oktatás menete sem. Ellenben új az építőművészeti szaktanfolyam, melynek bizonyos kapcsolata lesz a műegyetemmel. E három főiskolai tagozatnak vannak közös tantárgyai, melyeket együttesen hallgatnak majd a hallgatók. Mindegyik iskola vezetőjét a tanárok választják a maguk köréből. Ezek felett áll a három főiskola közös rektora. Mint értesülünk, a kormány e javaslat értelmében határozott és Bruno Paul professzort, a kiváló iparművészt, a berlini iparművészeti múzeum iskolájának érdemes igazgatóját nevezte ki a „Szabad- és alkalmazott művészeti egyesített állami tanintézetek" rektorává.

MUZEÁLIS ÜGYEK

MAGYAR HÍMZÉSEK kiállítása nyilt meg november hó 24-én az iparművészeti múzeumban. A múzeum gazdag textilgyűjteményének magyareredetű anyagának legérdekesebb példányait mutatja be ez a kiállítás, mely az Iparművészeti Társulat által eddig elfoglalt és a Társulat elköltözése után felszabadult helyiségeket foglalja el. A főúri díszruhák és egyházi paramentek arany-ezüstszálas és selyemhímzései mellett népünk jellegzetes varrottasai, hímes párnahajai, terítői, rúdravalói, kötényei, főkötői itt is láthatók ebben a gondosan összeválogatott kollekcióban. A múzeum vezetősége érdemes munkát végzett, amidőn pompás csokorba kötötte a magyar díszítőkedvnek, ízlésnek és hímzőkészségnek e becses dokumentumait, mellyel intézetének egy eddig fennállott szembeötlő hiányát tüntette el. Kívánjuk most, hogy a magyar hímzések e gyűjteménye a közönség részére könnyen hozzáférhető legyen, de elvárjuk a közönségtől, elsősorban pedig a hímzéssel foglalkozó szakbeli köröktől, iskoláktól és mükedvelőktől is, hogy e nemzeti kincseinkből meríthető tanulságokat beható, elmélyedő szemlélettel vonják is le.

A MANNHEIMI JEAN WURZ-GYŰJTEMÉNY. Nagy gyűjtemények nemcsak nálunk, de Németországban is egyre ritkábban kerülnek a nyilvánosság elé. Legföljebb néha-néha egy-egy haláleset alkalmával. Ilyen a Németországban gyűjtők körében jól ismert Jean Wurz-gyűjtemény Mannheimban, mely főleg a XVIII. század délnémet porcellánjait tartalmazza. Ezek közt viszont a frankenthali gyár van elsőrangú figurális darabokkal képviselve. Ebben a kiváló gyűjteményben megtaláljuk a gyár legjelesebb szobrászainak munkáit. Így jeles sorozatokon tanulmányozhatjuk a gyár első modeleurjének, Johann Wilhelm *Lanz*-nak a munkáit. Lanz Strassburgból került a gyárba. Régi helyén fajánsz-szobrocskákat mintázott mesteri kézzel. A fajánsz-technikán a hatása éppen a szóbanforgó gyűjtemény darabjain is jól konstalálható. Johann Friedrich *Luck* volt a legkedveltebb művésze a gyárnak Ő alkotta meg azokat a porcellán alakokat, melyeket a gyűjtők oly szívesen soroznak be gyűjteményeikbe. Bájos rokokó figurái e kornak legjellemzőbb alkotásai Car Gottlieb *Luck* 1775 körül kezdte frankenthali működését. A mindennapi élet kedves jeleneteit örökíti meg előszeretettel színes csoportjaiban. Még a XVIII. század hatvanas éveire esik Conrad *Link* működése, Ő is a gyár egyik büszkesége. Különösen allegorikus alakjai kedveltek. Hiteles munkái meglehetősen ritkák. A frankenthali művészek közt talán a leghíresebb Johann Péter *Melchior*, aki ott 1795-ig működött és a Louis XVI. kor legkiválóbb porcellán-szobrásza volt. Ezenkívül még a *ludwigsburgi* és *höchsti* porcellángyár értékes munkáit is megtaláljuk a Wurz-gyűjteményben, mely december hóban a berlini Lepke-cégnél kerül aukció útján a nagy nyilvánosság elé. *Csk.*

MÚZEUMOK ÉS MŰVÁSÁRLÁSOK. A párisi Musée des Arts Décoratifs-nak van egy bizottsága, amely a múzeumnak modern iparművészeti tárgyakkal való kiegészítését végzi. Ez a bizottság a legutóbbi időben rendezett kiállítások anyagából több tárgyat vásárolt meg, így például Ruhlmannak egy elefántcsonttal berakott bútorát, egy Dunand-féle vázát, Dauratnak egy ezüstserlegét és egy Gurno-féle terrakottaszobrocskát. Ezenkívül pedig egynéhány művésztől ajándékozás útján szerzett meg a múzeum modern tárgyakat. Ez a tevékenység mindenesetre figyelemreméltó a franciáknál, kikről hosszú időn át az a vélemény uralkodott, hogy a modern műipart nem találják elég „múzeumképes"-nek. A mi múzeumi köreink aligha viseltetnek hasonló véleménnyel iparművészeinkről, de viszont — nem is vásárolnak tőlük. Pedig az anyagi támogatás csekély volta mellett hatalmas erkölcsi ösztönzés rejlik abban egy élő iparművészre nézve, ha még életében bejut a „halhatatlanok" közé. Szebb glóriáját el sem lehet képzelni a munkának ennél. Éppen azért a francia példát meg kellene szívlelniök a mi múzeumi köreinknek is, melyek régente ilyen dolgokban maguktól is tudták, miként támogassák az iparművészetet.

PÁLYÁZATOK

konzerválásnak sokkal nagyobb nehézségekkel kell megküzdenie, ha az esztétikai térhatást meg akarja őrizni, mint a bútoroknál, de a nehézségek nem leküzdhetetlenek. Meg lehet egy régi homlokzatot és egy régi kaput is menteni, ha új utcákat nyitnak is mellette, csak meg kell őrizni a tér régi képének egységes hatását. A baj csak az, hogy amikor régi városrészletek megmentéséről van szó, nagyon is csak a homlokzattal és a kapuval törődnek. Pedig vannak térbeli szépségek különösebb architektónikus kiképzés nélkül is és ezeket is meg kell menteni.

A VELENCEI AKADÉMIA ÚJ SZERZEMÉNYEI. A velencei Akadémia, amelyben most átalakítási építkezés folyik és képtárát is újra rendezik, hét teremben állította ki új szerzeményeit, köztük a békeszerződés értelmében Bécstől elvett műkincsek néhányát is. Az új szerzemények legjelentősebb darabjai a következők:

Prete *Genovese*-nek egy festménye Francesco Frizzo dózsét ábrázolja életnagyságban. A dózse pompázó öltözetében szembefordul a nézővel. Arcvonásai egy kissé keményen vannak megfestve, de annál nagyszerűbb és kifejezőbb a kéz. — A festmény kétségtelenül múzeális értékű, de nem tartozik ennek az 1630-ban Velencébe menekült szerzetes-festőnek legjobb művei közé. — Művészettörténeti szempontból egyik legértékesebb szerzeménye a múzeumnak Jacopo *Bellininek* Madonnája. A kép rendkívül emlékeztet Bellininek ugyancsak az Akadémiában lévő »Madonna a gyermekkel« c. festményére, valamint a louvrebeli és uffizibeli Madonnákra is. Mária tekintete áhítatosan a földre szegződik, alakja pedig széles gótikus redőzetű ruhába van burkolva. A gyermek igen elevenen van megfestve, kár, hogy keze és lába egy kissé megsérült. Régi és nem éppen sikerült restaurálás nyomai a Madonna arcán is felismerhetők. — Az új szerzemények között van még a nápolyi *Solimená*-nak két dekorativ-fantasztikus hatású képe bibliai jelenetek ábrázolásával, továbbá Sebastiano *Ricci* egy 140 lapos vázlatkönyve, melyben a művésznek szellemesen odavetett tollrajzvázlatai és tanulmányai vannak, nagyobbára ecsettónusokkal élénkítve. A gyüjtemény kiváló új vezetője, Gino *Fogolari* különösen nagy gondot fordít eredeti régi keretek szerzésére, amelyek között néhány pompás cinquecento-darab külön figyelmet érdemel.

A WIDENER-GYÜJTEMÉNY. A Widener-gyüjteményt, mely a volt tulajdonos halála után New-York város tulajdonába ment át, most rendezi és katalogizálja dr. Wilhelm R. *Valentiner*, aki a háború kitörése előtt a Metropolitan Múzeum osztályigazgatója volt. A Widener-gyüjteményben több Rembrandt-festmény volt, köztük a híres »Malom« is és az örökösök nemrégiben vásárolták hozzá a művész két kitünő kései művét az orosz Jusszupov, herceg képtárából, amelyek egyike Rembrandt fiát Tituszt, a másika pedig ennek feleségét, Magdalena van Loot ábrázolja. A Widener-gyüjteményt 1919-ben 13 millió dollárra becsülték. (Lásd »A Műbarát« I. évfolyam, 16. szám.)

Ujabban a Jusszupov-féle képek körül nagy hirlapi csata fejlődött ki. A herceg, aki most Délfranciaországban tartózkodik, egy hirlapi nyilatkozatban kijelenti, hogy a két Rembrandt-festményt az orosz forradalom kitörése után Krimbe vitette, onnan pedig Franciaországba. Azt állítja, hogy a képek még most is ott vannak. Ezzel szemben a newyorki World közli Valentinernek a »The World at Lynnewood« mult évi november 27-iki számában megjelent nyilatkozatát, amelyben Widener nevében kijelenti, hogy a két arcképet megérkezésük után Widenernek az Elkins Parkban lévő házában abban a teremben helyezték el, amely egyedül Rembrandt művészetének van szentelve és amelyben a mesternek immár tizenkét műve van. A vételárról különböző hirek kerültek forgalomba. Az amerikai lapok 750.000 dollárt említenek. Hogy mi lehet a célja Jusszupov hercegnek a cáfolattal, nem igen érthető. S hogy Valentiner, a kitünő Rembrandt-ismerő, hamisítványoknak esett volna áldozatul, az sem valószínű. Az ügy kétségtelenül rejtélyes.

EGY MŰVÉSZ FEJEDELMI ADOMÁNYAI FRANCIA MÚZEUMOKNAK. Cottet, a nagyszerű francia festő, kinek a bretagnei nép életéből merített kompozicióit a háború előtt a mi közönségünk is megbámulhatta, valóban fejedelmi módon ajándékozta meg hazájának múzeumait. Száznál több festményt és szobrot ajánlott föl az államnak. A festmények túlnyomó része a maga műve, ami tekintve azt, hogy Cottet művei ezidőszerint fölötte keresettek a művészeti piacon, nem jelentéktelen körülmény. A pazar ajándékból legtöbb — huszonkét festmény — a Musée de Luxembourgnak jutott; köztük van Cottet néhány hires festményének vázlata is. A Luxembourg kapta azután — ugyancsak Cottet adományából — Lucien Simon két vizfestményét, Cottetnak René Ménardtól festett arcképét, Jacques-Emile Blanche egy csöndéletét, továbbá azt a bronz mellszobrot, amelyet Meunier mintázott Cottetről. Páris város múzeuma, a Petit Palais is kapott egy képet, a nagyobb vidéki múzeumok mindenike több darabot is. Érdekes, hogy a francia hivatalos lapban, melyben a közoktatásügyi miniszter az adomány elfogadását közhirré tette, az egész ajándék értéke 80.000 frankban van megadva. Pedig legalább tizszer ennyit ér a gyüjtemény.

A STRANSZKY-GYÜJTEMÉNY GYARAPODÁSA. A newyorki Stranszky-gyüjtemény, melyben különösen a francia impresszionizmus van elsőrangú művekkel képviselve (igy Monet, Manet, Degas, Sisley, Gauguin, Pissarro és Renoir festményei), most Courbet egy kitünő művével gazdagodott. A kép, melynek cime »Dame aux bijoux«, egy könnyedén öltözött nőt ábrazol, amint ékszerdobozát szemléli.

MUSÉE-HENNER. J. J. Henner francia festőművész családja az Avenue de Villiersen levő »Hotel de Guilleaume Dubufe«-t megvásárolta, hogy ott az elhalt művész főalkotásaiból múzeumot rendezzen be »Musée-Henner« néven.

KERÁMIKAI MÚZEUM. A marburgi régiség- és művészeti egyesület kerámikai anyagából a Bücking-Hausban egységes múzeumot alakitottak, amely a hesseni keramikának fejlődését mutatja be majdnem teljes képben a 17. századtól a jelenig. A hesseni történelmi társulat kerámikai anyagának egy része (mely most szintén ebbe a múzeumba került) eddig a marburgi kastélyban volt elhelyezve.

»ISRAELS-TEREM.« Israels szülővárosában, Groningenben, a »Museum van Oudheden« Israels-termet rendezett be, melyben a művész festményein, rajzain és rézkarcain kivül számos levele és egyéb emléktárgya van egybegyüjtve. A többi között ide került egyik legrégibb híres képe is, az 1845-ben festett »Pipázó arab«. (Israels ezt 21 éves korában festette.) A gyüjtemény anyagának túlnyomó részét a múzeum dr. A. S. Koktól vásárolta.

A KRONPRINZENPALAIS CORINTH-TERMÉNEK GYARAPODÁSA. A berlini Kronprinzenpalaisban lévő Corinth-terem, amelyet nemrégiben rendeztek be a művésznek a Nationalgalerie tulajdonát képező festményeiből és magánosok letétjeiből, legutóbb egy igen szép darabbal gyarapodott: egy walchenseei tájképpel, melyet a művész az 1921. év nyarán festett.

AZ »ÚJ MŰVÉSZET« AZ EURÓPAI MÚZEUMOKBAN. Az expresszionista és rokonirányú művészeti alkotások előtt csak nagyon nehezen nyílnak meg a múzeumok kapui. Újabban azonban két ilyen esetről is van hír. Az »Új művészet« egy hamburgi kiállításán Heinrich *Campedonck*-nak két jellegzetes művét is megvásárolta egy holland gyűjtő az amsterdami múzeum részére, mely azokat már legközelebb ki is fogja állítani. A másik hír Stuttgartból jött. Az ottani állami művészeti gyűjtemény megvette Oskar *Schlemmernek* egy tájképét (egyet már korábban is vásárolt), melynek címe: Tájkép 1916«. Schlemmer most a weimari Staatliches Bauhausban működik és művészetéről Paul F. Schmidt írt a »Jahrbuch der jungen Kunst 1921«-ben egy hosszabb tanulmányt.

HIREK

A MAGYAR MŰVÉSZET VENEZIÁBAN. Olasz barátaink fáradozása és az olasz kormány jóindulata lehetővé tette, hogy az április havában megnyíló velencei nagy nemzetközi kiállításon a magyar művészet ismét bevonulhasson a számára épített külön pavillonba. 1913-ban szerepelt ott utoljára. Azóta 1920-ban — a háború óta először — újra volt Veneziában nemzetközi kiállítás, és szerepelt rajta külön-külön csoporttal a cseh-szlovák (!), lengyel, orosz művészet, de a volt központi hatalmaké — köztük a magyaré is — nem. A háború folyamán a Giardini Pubbliciban épült magyar pavillon kisegítő hadikórházul szolgált és itthoni példákról tudjuk, mennyire megviselten kerültek ki ilyen próbákból az egyéb célra épült kultúrintézmények. Szerencsére az olasz kormány felajánlotta az épület rendbeszedéséhez szükséges 50.000 lirát, kedvező évi törlesztések fejében. A pavillon belső installációját már a mi költségünkön kell elvégeztetnie Maróti Gézának, a pavillon tervezőjének, valamint bennünket terhel majd a műtárgyaknak nem jelentéktelen szállítási költsége is. Ezt azonban majd csak elintézzük. Nagyobb a baj magának a kiállításnak megszervezésével. Veneziában már a háború előtt a csoportos kiállításokról rátértünk az egyéni gyűjteményes kiállítások rendezésére. Ezúttal azonban művészeink túlnyomó — és nem éppen a legértékesebb — része a csoportos kiállításhoz akar visszatérni. A Műcsarnok tárlatainak ismert nívóját jelentené ez, azokkal a kiváló művészeinkkel megtoldva és megjavítva, kik a Műcsarnokot immár egy évtized óta következetesen elkerülik. Ha meggondoljuk, hogy Veneziában micsoda feladat várakozik ezután a magyar művészetre: ha számbavesszük, hogy a külföldön megkísérelt művészeti propaganda annyi balsikere után nem kevesebbről kell meggyőznünk a világot, mint hogy művészetünknél nincs ma magasabbrendű művészet Európában, akkor csak elborzadva fordulhatunk el ettől a tervtől. Világos, hogy Veneziába csak legjobbjainknak legjobb alkotásait szabad kivinnünk. Ha már meg kell alkudni a magok jussát tartókkal és csoportos kiállítást rendezünk, akkor is távol kell tartani tőle a középszerűt. Régebbi külföldi kiállításaink példája bizonyítja, hogy sikeresen ilyen feladatot többtagú jury megoldani nem képes, hanem egyvalakire, biztos ítéletű, kipróbált ízlésű, kemény gerincű férfiúra kell bízni a műtárgyak összeválogatását és az egész kiállítás megszervezését. Különböző művészcsoportjainkban nagy agitáció indult meg a kiállítás körül s a helyzet annyira máris kialakult, hogy két tábor: a Képzőművészek Egyesülete és a Szinyei-Merse Pál Társaság nyíltan szembekerült egymással. Az utóbbiban csoportosultak nehány híján legjelesebb művészeink, kik csak az Egyesülettől teljesen független csoportban hajlandók Veneziában kiállítani. Nagy kérdés, hogy ez igazán jelentős csoport mellett van-e keresnivalója Veneziában a másik csoportnak? A döntés a közoktatásügyi miniszteré. Ő rendelkezik mint állami tulajdonnal a veneziai magyar házzal. Ő a hivatalos őre a magyar művészet becsületének is. Hozzáértésétől és elhatározásának helyességétől függ a veneziai magyar kiállítás sorsa.

Egyúttal megemlítjük, hogy az olasz kormány azzal a kéréssel fordult a porosz kultuszminiszterhez, hogy engedje meg a legközelebbi velencei nemzetközi kiállításra a berlini Nationalgalerie és a müncheni Schack Galerie néhány Böcklin festmény kölcsönadását.

ÚJ DÜRER-FESTMÉNY. Dürernek egy eddig ismeretlen kis képe került napfényre Angolországban. Campbell Dodgson ismerteti a Burlington Magazin 1921. évi októberi számában. A kis festmény, mely Mr. S. Wilensky tulajdonában van, 26×20·7 cm méretű, papirra vagy pergamenre van festve (olajjal) és az alap deszkára van felragasztva. A kép férfifejet ábrázol, a nézővel teljesen szembeforduló arccal, szakál és bajusz nélkül. Az ábrázolás Dürer 1520 körüli konstrukció-sémájának felel meg, amint ezt Justi — Dodgson által közzétett levelében — megállapítja.

TURNER GRAFIKAI MŰVÉSZETE. A londoni Tate-Gallery a mult év végén kiállítást rendezett Turner grafikájából. Számos eredeti rajzán kívül bemutatták rézkarcainak és metszeteinek gazdag sorozatait is és kiállították 51 eredeti rézlemezét is. A rajzok nagyobbrészt a National-Gallery tulajdonában vannak, a karcok és metszetek többségének tulajdonosa Mr. A. Acland Allen, a rézlemezek pedig Mr. C. M. W Turner birtokában vannak. A kiállítás rendkívül tanulsagos volt és Turnerről mint grafikusról teljes képet adott.

ÚJ ADALÉKOK POUSSIN KÖRÉHEZ. Körülbelül egy évvel ezelőtt Paul *Jamot*, a Louvre képtárának konzervátora egy nagy festményt fedezett fel, amelyben Poussin egy eddig ismeretlen művét vélte felismerni és amelyet a Louvre képtárának ajándékozott. A festmény tárgya: Achilles Skyrosban. Ezzel a képpel, valamint más, Poussinnel vagy körével kapcsolatba hozható újabban felfedezett festményekkel foglalkozik Otto *Grautoff* egy nemrégiben megjelent kisebb tanulmányában.

A Műbarát 1922. II. köt. 1-7.

Az arany mennyezetet nézte. Belizár eleintén csak formátlan nagy foltot látott odafönn, — vízfoltnak is nézhette volna, amely keresztülütődött a boltozat aranyozásain, — de azután megismerte a bizánci Krisztus-fej mereven stilizált körvonalait. A mozaik-fej akkora volt, mint egy nagy kapu és szabadon, akár a pogány Gorgo-fej, lebegett a főoltár hajdani helye fölött. A törökök, mikor négyszázötven esztendővel ezelőtt mecsetet csináltak a templomból, vastagon bearanyozták a szentképeket, idővel azonban a tüske-koronás fej újból megjelent az aranyréteg alatt.

— Tulajdonképpen álomrontó gondolat, — suttogta Edit, — hogy ez a szomoru és világtalan arc mindenek fölött győzedelmeskedik.

— Maga vallásos? — kérdezte Belizár némi humoros éllel.

— Nem vallásról van szó, hanem egészen más valamiről. Arról, hogy a régi istenek mégis csak meghaltak, még pedig végérvényesen. Zeusz a muzeumba került, Afrodite a szemetes ládába. Az élet is meghalt, mi már csak hazajáró lelkek vagyunk, az élvezeteink is halálszagúak. Hiába hencegünk a pogány erőnkkel, hiába cifrázzuk és aranyozzuk az életünket, előbb-utóbb mindig keresztül üt rajta a nagy fájdalom. És ha nem is gondolunk rá, a tüske-korona akkor is ott lappang fölöttünk, érik, megnő, végül úrrá lesz fölöttünk.

— Holnap kisüt a nap, addig talán várjunk a kolostorba-vonulással, — gúnyolódott Belizár.

Este Belizár hiába várta barátnőjét az ebédlőbe. Edit korán lefeküdt, rosszul érezte magát. Az amerikai nem igen hitt a betegségében, inkább valami asszonyi sakkhúzásra gondolt, melynek jelentősége csak később fog kiderülni, és kedvetlenül ült asztalhoz. A forró és mozgékony levegő, melyet Edit maga körül terjesztett, annyira életelemévé lett már, hogy nem tudott ellenni nélküle.

Korán reggel a *ladys room* ajtaja előtt a hajóorvossal találkozott. A doktor, egy amerikai német ember, azt mondta, hogy a ladynak magasfoku láza van. Egyelőre nem tudni még, hogy mi lesz a dologból, de számolni kell komolyabb eshetőségekkel is, mivel Konstantinápolyban gyakori a tifusz . . .

Tifusz! Belizárnak az az érzése volt, mintha csapóajtó nyílt volna meg a lába alatt és ő valami mocskos, hideg és fekete verembe zuhanna.

Besietett a betegszobába. Az asszony félig eszméletlenül, cserepes ajakkal, lihegve feküdt ágyában. A láztól kipirult arca sötétnek látszott a fehér párnán. Félig lehunyt pillája alatt úgy vibrált a megtört szeme, mint a csapdába jutott madáré. Mikor nyugtalan kis keze megtalálta a paplanon barátja jobbját, bágyadtan magához kapcsolta és halkan pihegte: Belizár!

Az amerikai nem tudta levenni tekintetét Edit arcáról. A betegség különös módon megváltoztatta, keskenyebbnek, fejletlenebbnek, tisztábbnak mutatta.

— Tizenhároméves korában lehetett ilyen, — mondta magában.

Ez a gondolat meghatotta, majdnem elérzékenyítette. Ott maradt mellette, a kezét fogta, a homlokát simogatta, szólt hozzá, — de éreznie kellett, hogy Edit ezer mérföldnyi távolságban van tőle, elhagyottan botorkál valami rettenetes labirintusban és egyedül viaskodik a láthatatlan ellenséggel. Ő pedig nem tud a segítségére sietni.

Folytatjuk

Hatalma a napnak . . .

Ha széjjelküldi világját a nap
S arany tüze beragyogja arcom,
Szívemben lágy sejtelmek bomlanak.
Az út fáradt pora csillogva szépül,
Elül a felhő, elfut a gond — —
S a vágyak bibor vára épül.

Kegyetlen dölyffel, ha jő a sötét,
Rabolni kezdi éledő szívem
S rádobja a kétség gyilkos kövét.
Erővel szorítom össze számat,
Hogy ne kiáltsak s szemem, hogy aludjam,
De hasztalan, mert őrt áll a bánat.

Egyedül

Otthagyva lármát és emberzsivajt,
Levetve díszt és drága ruhát,
Temetkezve hallgatag szobámba,
Megenyhült nyugtalanság suhan át.
Végigsimítom arcom, ajakam,
Hogy letöröljem a hazug mosolyt
S a kínt, mely rémültté tette szemem
Es amely menekülnöm ostromolt.

Égeti fejem a finom illat,
Mi lenge ruhámból testemhez tapadt.
Mérgezett szók súlyát érzem benne,
Látatlan szövött leplek alatt . . .
És keserűn kiáltok, mint a gyermek,
Akit utcára dobott a kárhozat:
Minden hazug! Csaló, rút ámítás!
Igaz csupán: a fájó gondolat . . .

Az úr előtt

Uram, tudom, hogy egyszer számadásra hívsz
Engem, tékozló, hűtlen szolgád:
Hová tettem sok drága kincset?
Mért hordtam szomorú bilincset?
Mikor szárnyat adtál, hogy szálljak.

Uram, nem lesz hangom és majd nem szólok.
És nem sírok, mert könnyem se lesz . . .
Lélek leszek, testetlen árnyék:
Egy gondolat, fájdalom, szándék, — —
De tudom, hogy Te majd megértesz.

Osváth Eszter.

Ráth György síremléke a kerepesi temetőben. Maróti Géza műve. Felavatták december 3-ikán

A hadnagy története

Elbeszélés

Irta Krúdy Gyula

I.

A fiatal huszárhadnagy, Vadaskerti a pamlagon fekszik és délutáni álmából fölébredve, a legényének csönget.

A kötényes legény belép és tálcán leveleket hoz. Vadaskerti ásítozva nyúl a levelek után. Egyiket-másikát fölbontatlanul dobja félre, a legény fölszedi az eldobott leveleket és a kötényébe gyűjti, hogy majd a tűzbe vesse. A levelek között csak egy érdekli a hadnagyot, amelyet menyasszonyától várt. A levelet ajkához emeli, majd egy pillantást vet menyasszonya falon függő képe felé. Boldog mosollyal olvassa végig a levelet, mialatt a legény a háta mögött a levélbe kacsint és ugyancsak boldogan integet a fejével. A hadnagy észreveszi, szigorúan rámordul, hogy takarodjon.

— Nyergeld föl a lovam, — parancsolja.

A legény elmenőben mosolyogva szalutál a menyasszony falonfüggő képe felé.

Vadaskerti akkor észreveszi, hogy még egy levél maradt a tálcán. Elgondolkodva forgatja ez ismeretlen kézírású levélkét kezében. Majd fölbontja a levelet és csodálkozó arccal olvassa végig.

Kétszer is elolvassa a levelet, majd unott arccal dobja félre.

A belépő legénynek a csizmája orrával mutatja az eldobott levelet, ki megmagyarázza neki, hogy randevúra hívják a levélben, de ő nem megy el a randevura, menjen el a legény, ha kedve van hozzá.

A legény boldogan mosolyog, megszagolja a levelet és kebelébe dugja.

A hadnagy kezébe veszi lovaglóostorát, fejébe nyomja sapkáját és a tükör előtt pedergeti a bajuszát, midőn kinyílik a szomszéd szoba ajtaja és őszhaju édesanyja a szobába lép.

Egy pillanatig gyönyörködve nézegeti fiát, majd vállára teszi a kezét és kérdi, hogy kapott-e menyasszonyától ma levelet.

A hadnagy tárcájából kiveszi a levelet és megmutatja az édesanyjának.

Az öregasszony lekuporodik a székre, megtörülgeti okuláréját és vidám mosollyal olvassa végig a levelet. Aztán megcsókolja a fiát, megsimogatja a falon függő képet.

A hadnagy eltávozik, édesanyja boldog mosollyal néz utána. Rendezget a szobában, helyére teszi a pamlag vánkosait, a kötényével megtörülgeti az asztalon fekvő kardot. Majd elgondolkozva, ábrándozva ül helyén.

Változás. Az édesanya képzeletében a hadnagy délcegen nyargal lován végig a kisvárosi utcán, a kis házak ablakaiból leányok, asszonyok tekintgetnek utána.

A merengő édesanyát a legény belépése riasztja föl. A legény arcfintorgatva jelenti, hogy már ismét itt van a szabó és az uzsorás. A két hitelezőt beereszti a legény. A hadnagy édesanyja a menyasszony képére mutatva, majd a menyasszony levelét elővéve magyarázza meg, hogy ha a házasság megtörtént, fia kifizeti adósságait.

A két hitelező fontoskodva olvassa végig a levelet, és amilyen gorombán jöttek, olyan alázatosan távoznak.

Uj Idők 1911-12. XVIII. 11. 3.

284

284. Maróti Géza: Ráth György síremléke a kerepesiúti temetőben.

284. G. Maróti: Grabdenkmal des Kunstmäzen Georg Ráth im Budapester Kerepescher Friedhofe.

285

286

A budapesti kerepesi temetőből. 285. Csukássy József síremlékének részlete, Zala Györgytől. 286. Vuk Gyula családi síremléke, Horvai Jánostól.

Grabdenkmäler im Budapester Kerepescher Friedhofe von Georg Zala 285. und 286. J. Horvai.

Örökre eltiltották az autóvezetéstől *a süket faárugyárost*

Bartkó János 65 éves vas- és faárugyáros személyautóját vezette az Alkotmány-utcából a Kossuth Lajos-tér felé és *nekihajtott egy autótaxinak, amely a Falk Miksa-utcából a Nádor-utca felé igyekezett.*

A taxi utasa Aschner Lipótné súlyosan megsérült a karambol folytán, öt bordája eltört és heteken át orvosi gyógykezelés alatt állott.

Eljárás indult *Bartkó* János gyáros ellen gondatlanságból okozott súlyos testisértés vétsége miatt. A büntetőtörvényszéken megtartott főtárgyalás alkalmával kiderült, hogy *Bartkó túlgyorsan hajtott* és a közlekedési szabályzatok rendelkezéseit egyébként sem tartotta be.

De kiderült a főtárgyaláson az is, hogy a vádlott gyáros mindkét fülére süket.

A törvényszék megállapította *Bartkó* bűnösségét és a vádbeli cselekményért *kétezer pengő pénzbüntetésre* ítélte s ezenfelül *a kocsivezetéstől végkép eltiltotta.* Ezt az ítéletet a tábla *helybenhagyta.*

A bejelentett semmisségi panaszok folytán a királyi Kúria dr. *Kvassay* Gyula elnöklésével és dr. *Juhász* István előadásában foglalkozott az üggyel és a semmisségi panaszok elutasításával *jogerőre emelte az alsóbíróságok marasztaló ítéletét.*

A KALOCSAI ÉRSEK FŐPÁSZTORI SZÓZATA *Bácska visszatéréséről*

A *Magyar Kurir* jelenti: A Duna-Tisza közének legutóbb visszatért része, a Bácska, hazánk megcsonkítása előtt *a kalocsai érsek főegyházmegyéjéhez tartozott, akinek hivatalos címe is „kalocsa-bácsi érsek".*

A megszállás alatt ezt az országrészt az Apostoli Szentszék a hívek lelki gondozása érdekében apostoli kormányzósággá alakította át, amelynek élére egy felszentelt püspököt állított: Budánovics Lajost, Szabadka székhellyel.

Az egyházkormányzatban természetesen ezen a területen egyelőre nem történik változás, amíg Róma a többi visszacsatolt országrészek egyházkormányzatának rendezésével itt is nem intézkedik. *Az visszatérés után régi hívei az üdvözlő és hódoló táviratok tömegével árasztották el az egyházmegye egykori főpásztorát, gróf Zichy Gyula kalocsai érseket,* aki legújabb pásztorlevelében *„Bácska visszatért"* címmel főpásztori szózatot intézett papjaihoz és híveihez.

— A közel negyedszázad előtt lezajlott világháború — mondja az érsek főpásztori szózatában — alapjaiban rendítette meg földrészünk békéjét és mindennemű berendezését.

Szomorú befejezése után Szent István birodalma is darabokra hullott s a legszebb országrészek, katolikus híveink tetemes részével idegen uralom alá jutottak.

Olyan békét kényszerítettek reánk s olyan ellenséges gyűrűvel övezték körül hazánkat, hogy a feltámadás reménye hosszú évekig vakmerő és kilátástalan érzésnek tűnt fel számunkra.

— A közel negyedszázadig tartó megaláztatás lelkiismeretvizsgálatra késztetett bennünket, hibáink és a mult bűneinek felismerése pedig bűnbánó vezeklésre indította a nemzet legjobbjait.

— A Szent Imre jubileumi évben és még inkább a Szent István halálának 900 éves fordulóján rendezett Eucharisztikus Kongresszus alkalmával népünk legszélesebb rétegei is megmozdultak s olyan megrendítő bizonyságot tettek hitük mellett, hogy könyörgésünk a felhőket áttörve, Isten trónusánál meghallgatásra talált. *Az országépítő szent király jubileumi éve meghozta számunkra az első lépést a régi ország visszaszerzéséhez,* majd a mult évben újabb értékes részek kerültek vissza hazánkhoz mindnyájunk legnagyobb örömére.

— A közelmult napokban egyházmegyénk nagyobb része, Bács-Bodrog vármegye déli területe tért vissza az ország kebelére, dicső honvédeink küzdelme és vére hullása árán.

— Köszöntjük mi is az egész ország lakosságával és itteni híveinkkel együtt az újonnan visszatért országrészeket, főleg a régi egyházmegye visszatért híveit.

— Abbeli reményünknek adunk kifejezést, hogy a Szentszék bölcs rendelkezése folytán lelki gondozásukat a közeljövőben szintén átvehetjük.

— Hála a lelkipásztorok gondos őrködésének, a legtöbben — ha mostoha körülmények között is — *megtartották hitüket és ragaszkodásukat a magyar hazához és az ősi egyházmegyéhez,* miért is bizalommal tekintünk a jövő elé és reméljük a vallásos élet felvirágzását.

Nagy Izabella az ujságírók ünnepi estjén

Az Országos Magyar Sajtókamara szerdán délre összehívta a *Városi Színházban* május 21-én este fél 8 órakor a *Magyar Hirlapírók Országos Nyugdíjintézete* javára tartandó ünnepi est rendezőbizottságát, hogy a műsort véglegesen összeállítsa. *Mátray* Erzsi, a Nemzeti Színház örökös tagja, a Nemzeti Színház németországi vendégszereplésén vesz részt és ezért nem léphet fel az ujságírók ünnepi estjén, ellenben a rendezőbizottságnak sikerült megnyernie *Nagy* Izabellát, az *Operaház* v. tagját, hogy az ünnepi estén magyar műsorának legszebb számait mutassa be.

Francia film! Jean Gabin, Simone Simon!
A FEKETE ASSZONY
Mától!
ELIT

Három társaság termeli az iraki olajat

PONTOS ADATOK IRAK SZÁRAZFÖLDI ÉS LÉGI HADEREJÉRŐL, LAKOSSÁGÁRÓL, BEHOZATALÁRÓL ÉS KIVITELÉRŐL

Irakot, az ősi Mezopotámiát, a világháború alatt a brit csapatok szállták meg. A sévresi békeszerződésben elszakították Törökországtól és 1921-ben a Népszövetség brit mandátum alá helyezte. 1932-ben független királyság lett.

Területe 291.980 négyzetkilométer, népessége 1935-ben 3.560.456 lélek volt. Arab és kisebb részben kurd lakossága vallás szerint így oszlott meg: 3,136.632 mohamedán, 33.098 római katolikus, 20.668 görög keleti, 7.740 protestáns, 39.869 egyéb keresztény, 90.970 zsidó és 41.134 egyéb vallású.

Fővárosa Bagdad (az ókori Babilon) 287 ezer lakossal. Egyéb fontosabb városai Kerbela (65 ezer l.), Mosszul (60 ezer l.), Basra (50 ezer l.) és Nedzsef (30 ezer l.).

Az ország nagyobb fele sivatag; a termőföldje mintegy 35 ezer négyzetkilométer.

Irak mezőgazdasági és bányászati termelése 1937-ben

	Ezer mm
Búza	5.800
Árpa	5.700
Rizs	1.500
Dohány	30
Gyapotmag	86
Gyapot	37
Gyapju	74
Ásványolaj	42.550
Benzin	210
Nehézolaj	730

Irak állatállománya 1938-ban (ezer): ló 150, szamár 120, ösvér 60, szarvasmarha 250, bivaly 59, juh 5.514, kecske 2.223 és teve 81.

Az ország talaja mezőgazdasági termelésre csak állandó öntözés mellett alkalmas.

Az iraki olajmezők az iráni határ mentén terülnek el. Az ásványolajat az Iraki Petróleum Társaság és az Angol-Iráni Olajtársaság alvállalata, a Khanaqin Olajtársaság termeli ki.

A nyersolajat a csekély, belső fogyasztást szolgáló mennyiség kivételével, melyet Irakban desztillálnak, csővezetéken vezetik a haifai kikötőbe, Nagy-Britannia számára.

Irak külkereskedelme erősen passzív

Behozatal:

1935	1936	1937	1938
iraki dinár			
6,009.722	7,177.119	9,566.970	9,261.004

Kivitel:

1935	1936	1937	1938
iraki dinár			
2,855.675	2,483.649	5,569.734	2,688.835

A kiviteli adatokban a Nagybritannia tulajdonát képező ásványolaj nem szerepel.

A többi áruk külforgalmában Nagybritannia 28.4%-kal részesedik. Irak árucseréjét még Japánnal, az Egyesült Államokkal, Németországgal, Brit-Indiával és Szíriával bonyolítja le. Legfontosabb kiviteli cikkei: ásványolaj, datolya, gabonaneműek, gyapju és gyapot.

Irak állami bevétele 6 millió 123.730, állami kiadása 5,041.451 iraki dinár volt az 1937—38. pénzügyi évben.

Iraknak 1572 km hosszú vasútvonala van. 1938-ban 260 gőzhajó futott be a basrai kikötőbe, 1,328.324 bruttó regisztertonna-tartalommal.

Az 1938 június 30-i iraki nemzetvédelmi törvény értelmében az iraki haderő a következő fegyvernemekből áll: 3 lovasezred, 9 tábori tüzérüteg, 6 hegyi tüzérüteg, 1 gépesített üteg, 28 gyalogzászlóalj, 1 motorizált géppuskás század, 2 jeladó-zászlóalj, 1 nehéz-, 1 könnyű harckocsiosztag, 1 műszaki zászlóalj és folyamőrség. A légi haderő 2 felderítő, 1 bombázó, 1 vadász és 1 összekötő alakulatból áll.

A szárazföldi és légi haderők összes békelétszáma 28 ezer fő. A katonai szolgálat 19—25 éves férfiak számára kötelező és fegyvernemek szerint 1½—2 évig tart.

Kedden: pénzügyi bizottság

A főváros pénzügyi bizottsága május 13-án, kedden és esetleg folytatólag szerdán délelőtt ülést tart. Napirenden azok a polgármesteri előterjesztések szerepelnek, amelyeket a legközelebbi közgyűlés is tárgyalni fog. *Igy többek között a főváros zárószámadása, a Sándor-utcai régi képviselőháznak az olasz állam részére való átengedése, a Madách-úton építendő úgynevezett kisvárosháza építkezésének ügye, továbbá a Széchényi-fürdővel kapcsolatban megépítendő reumaintézet ügye.* Tárgyalja ezenkívül a bizottság a polgármesternek azt a kérését, hogy *a Kelet-Magyarország és Erdély egy része visszatérése alkalmából tartott közgyűlés határozatának végrehajtására szavazzanak meg 508.000 pengőt.* Végül tárgyalják a polgármesternek azt a javaslatát, hogy adjon a főváros 50.000 pengő segélyt a Magyar Atlétikai Clubnak, amely a Margitszigeten 750.000 pengő költséggel meg akarja építeni új klubházát és tribünjét.

AZ ERDÉLYI PÁRT KÖZGYŰLÉSE

Az *Erdélyi Párt* a most kibocsátott meghívó közlése szerint, május 20-án farkasutcai székházában *közgyűlést* tart. *Ez alkalommal alakul meg a párt véglegesen és a közgyűlésen megválasztják a pártvezetőségi tagokat is.*

ARTIN ENYHE, BIZTOS HASHAJTÓ

Böjtöléssel és sötétzárkával sujtották az életfogytiglani fegyházra ítélt Hanvay Ödönt

A huszas évek elején Hanvay Ödön magánhivatalnokot, aki egy örökbefogadási szerződés alapján gróf Grotta-Hanvay néven szerepelt, hűtlenség büntette miatt perbefogták.

Ebben a bűnügyben 1921 év folyamán életfogytig tartó fegyházra ítélték.

Amikor a büntetéséből tizenöt esztendőt kitöltött, 1937 május elején visszanyerte szabadságát, mert feltételesen szabadlábra helyezték.

Három éven át nem merült fel ellene semmi panasz, de azután feljelentették sikkasztás bűntette miatt, mert közel 2000 pengő értékű perzsaszőnyeget elsikkasztott.

Amikor megindult ellene ez a bűnügyi eljárás, rögtön megszüntették a feltételes szabadságát és visszakisérték a fegyházba.

A büntetőtörvényszék előtt megtartott főtárgyaláson megállapították Hanvay Ödön bűnösségét, de mert újabb szabadságvesztés-büntetést a jogerős életfogytig tartó fegyházbüntetés folytán kiszabni nem lehet, a bíróság ítélettel úgy súlyosbította Hanvay örök rabságát, hogy elrendelte: egy éven keresztül hetenként két napon át sötét zárkában tartandó és ilyen napokon az élelmezése csak kenyérre és vízre szorítandó.

Az ítélet ellen bejelentett fellebbezés folytán a budapesti kir. tábla dr. *Csonka* Elemér tanácselnök vezetése mellett foglalkozott az üggyel és dr. *Temesváry* Gyula királyi főügyészhelyettes, valamint dr. *Sellő* Vilmos István védő felszólalása után a törvényszék ítéletét megsemmisítette és a büntetés szigorításának időtartamát félévre csökkentette. A védő a tábla ítélete ellen semmisségi panaszt jelentett be.

Esztergályos János temetése

Többezer főnyi közönség vett részt *Esztergályos* János, a szociáldemokrata párt volt képviselője, a Népszava felelős szerkesztője temetésén. *A munkás dalegyletek éneke után Szakasits Árpád, a szociáldemokrata párt főtitkára,* a Népszava főszerkesztője búcsúztatta *Esztergályos* Jánost a magyar munkásság és a Népszava szerkesztősége nevében. Utána *Kruppa* Rezső, a Vasmunkás Szövetség nevében vett búcsút *Esztergályos* Jánostól. A sírnál *Tolnay* József, Pécs város bányászainak és polgárságának utolsó üdvözletét tolmácsolta. *Kéthly* Anna a Természetbarátok Egyesülete részéről, melynek az elhunyt elnöke volt, búcsúzott el. *A temetésen több vidéki város kiküldöttje s több országgyülési képviselő jelent meg.*

AZ IGAZSÁGOS ÁR

Az árkormánybiztos sorjában értesítette az egyes kereskedelmi érdekképviseleteket, hogy az árszámítás egyszerűsítése és a jelenleg gyakran megismétlődő félreértések kiküszöbölése céljából sürgősen szabályozni kívánja a bruttó haszonkulcsot mindazokban a szakmákban, amelyekben a rögzített árak, illetve a feláras árak további fenntartása a rögzítés óta eltelt hosszabb időre való tekintettel nehézségekbe ütközik. A kereskedelem néhány területén, így többek között a részletüzleteknél a haszonkulcs nagyságát, továbbá a hitelirodák hasznát időközben rendeletileg szabályozták is. Soron következik — a hivatalos bejelentés szerint — az egyéb szakmák bruttó haszonkulcsainak megállapítása is.

Nincsen nehezebb és háládatlanabb feladat, mint megpróbáltatások idején árpolitikát folytatni, amikor az ideges állapot, a gyors egymásutánban bekövetkező események befolyásolják a gazdasági élet fejlődésének mozzanatait. Ilyenkor igen óvatosaknak, körültekintőknek és higgadtaknak kell mutatkoznunk a gazdasági folyamatok megítélésénél, és a következmények levonásánál. Legélénkebben igazolja ezt a megállapításunkat az igazságos ár kérdésének körülhatárolása is. Hiába kívánja, sőt követeli a közgazdasági élet zavartalan fejlődése az államhatalomtól az ilyen árpolitika folytatását és az igazságos árak kialakítását, ha azok kiszámítása és így megállapítása valósággal lehetetlen. A gazdaságpolitikai törekvések ezek után inkább csak a *helyes árak* kialakulására irányulhatnak, amelyeket megközelítő határozottsággal és biztossággal a termelők, a fogyasztók és a közvetítő kereskedelem egészséges versenye alakíthat ki, illetőleg hozhat létre.

Szabad áralakulás felé törekszik a piaci ár akkor, amidőn a kereslet és kínálat egymáshoz való viszonya alakítja ki a termelvények árait. Ez az áralakulás a legegészségesebb, mert a szabad verseny alapján bontakozik ki. Az irányított gazdálkodás idején azonban a szabad verseny a legtöbb árucikk áralakulásánál hatását nem érezteti, minthogy az árpolitika éppen olyan irányítás és állami befolyás alatt áll, mint a gazdasági élet egész szerkezete. Maga az árpolitika az irányított tervgazdálkodás egyik lényeges függvénye, s *a tervgazdálkodás sikere a leggyakrabban attól függ, hogy az irányítás alá került árpolitika jól működik-e.* Azt kell az árpolitika helyes működése alatt érteni, hogy ne csak a kereslet és kínálat egymás közötti viszonyát szabályozza, hanem az árak és a bérek, vagyis az áralakulás és a szolgáltatás között is az egyensúlyt állandóan — nagyobb kilengések nélkül — meg tudja őrizni. *A helyes ár ugyanis, amelyet általában az igazságos árnak tartanak,* nem zárja ki, hogy az áralakulás törvényszerűségeinek szemmeltartása mellett bizonyos ármegállapító rendelkezések, hatósági árszabályozások ne érvényesítsék hatásukat az árak kialakulásánál. Ezeknek az ármegállapító és az áralakulásra sokszor döntő hatással bíró rendelkezéseknek mindig az a meggyőződés az alapjuk, hogy az emberi előrelátás, a gazdasági bölcsesség — adott körülmények között — a legjobb, a legigazságosabb, tehát az igazságos árat nyujtsa a piacnak.

Sem a tényleges hadviselő államok, sem pedig a semleges országok — minthogy a semlegesek éppen úgy gazdasági háborúban élnek, mint a háborús országok — nem mondhatnak le arról, hogy az árak esetleges emelkedésének ne szabjanak korlátokat. Hogyan sikerül az áremelkedések megakadályozása és milyen mértékig lehet az árkiugrásokat megakadályozni, hogy az igazságos ár érvényre juthasson, az több körülmény egymásrahatásától függ. Elsősorban befolyásolja az áralakulás kifejlődését az a tény, hogy milyen természetű árucikk ármegállapítása képezi vita tárgyát. Ha ugyanis olyan áru ármegállapítása van soron, amely részben, vagy teljesen behozatal folytán kerül a fogyasztóhoz, figyelembe jön a behozatallal egybekötött nehéz és költséges szállítás, a külföldi nyersanyag vagy készgyártmány magasabb ára a belföldi árakkal szemben, s végül, hogy az áru elsőrangú szükségleti cikk-e, vagy pedig a tömegfogyasztás szempontjából esetleg számításon kívül maradhat. Az ármegállapításnak továbbá ki kell terjednie arra a fontos mellékkörülményre is, hogy a fogyasztás észszerű racionalizálása a helyes árpolitikának egyik fontos alkotó eleme. A szükségleti cikkeknél a nagyobb kereslet is kielégíthető viszonylag alacsonyabb árak mellett, ha megfelelő intézkedések a fogyasztás logikus menetét eleve biztosították.

Az igazságos ár közgazdasági politikájának mindig azon a síkon kell mozognia, hogy rendkívüli viszonyok idején a *vásárlási képességet ne növelje.* Ez a törekvés csendül ki a német és az angol háborús gazdasági politika fejlődési menetéből, amikor a vásárlási erő növelése helyett a takarékosság elvét igyekszenek a legkülönfélébb és a leghatásosabb eszközök felhasználásával megvalósítani. Hogy a piac egyensúlyát a megfogyatkozó és esetleg nehezebben pótolható árucikkek ellenére biztosítsák, időnként bizonyos tájékoztatások közlik a meghatározott jövedelmet élvező fogyasztókkal, hogy az érvényben lévő piaci árak mellett az életfenntartás mennyi jövedelmet kíván meg. A számítások szerint fennmaradó és az életstandard biztosítására fölöslegesnek mutatkozó különbözet megtakarítását s annak a háború befejezése után való felhasználását hatásos módokon propagálják. Ezzel nemcsak a piaci egyensúlyt tudják aránylag könnyebben biztosítani, hanem a pénzügyi hadviselés eszközeit is simábban előteremtik.

A helyes árpolitika előfeltétele és elengedhetetlen követelménye végül *a rugalmasság elvének legteljesebb érvényesítése.* Nálunk a merevnek nevezhető árpolitika ellenére — szerencsére — erősen kifejezésre jut a rugalmasság elve. A gabona ára ugyanis az egy év előtti gabonaárakkal szemben mintegy 15 százalékos emelkedést mutat fel, amelyhez járul a május 7-ig beszolgáltatott gabonafélék mintegy 8—10 százalékos pótfelára. Ilyen módon a gabonafélék árai — nagy általánosságban — mintegy 25 százalékos ártöbbletet mutatnak a mult évi ármegállapításokkal szemben. Ez az áremelkedés azonban nem nevezhető az általános drágulás függvényének vagy kísérő jelenségének, mert a gabona magasabb árára az 1940. évi, európaszerte kedvezőtlen termés adja meg a választ. Ha nem ez volna a helyzet, úgy a mult év novemberében megengedett 7 százalékos és a május 1-én életbelépett további 8 százalékos béremelés és a 25 százalékkal magasabb gabonaár között nem volna feltalálható a jelenlegi egyensúly és a vásárlóerő rögzítése sem sikerülhetne. Minthogy az összhangot sikerült megőrizni a mezőgazdasági cikkek áreltolódása és a fölemelt bérek nívója között, s *az áremelkedés inflációs tüneteket nem mutat,* a magyar árpolitika eddigi fejlődése az igazságos ár megközelítésére irányuló gazdasági politika jellegzetességét testesíti meg.

Domány Gyula

Maróti Géza halála

Súlyos veszteség érte a magyar művész- és tudományos világot. *Meghalt Maróti Géza, a nemzetközi viszonylatban is jól ismert magyar építő- és szobrászművész,* akinek alkotásai több világrészben hirdetik a magyar művészlélek diadalát.

Maróti Géza egyike volt a legszínesebb életű magyar művészeknek. Pályáját iparművészként kezdte több mint negyven évvel ezelőtt, de sokoldalú tehetségét nem elégítette ki az iparművészet zárt területe, *érdeklődésével csakhamar a szobrászat és az építőművészet felé fordult* és minden téren értékekkel, remekművekkel gyarapította a világ kultúrkincsét. Nagy sikereket ért el alkotásaival a tengeren túl, Amerikában, Mexikóban is.

A mexikói nemzeti színház belső kiképzése az ő művészetének nagyságát hirdeti, Amerikában monumentális szoborműveket, mozaik-kompozíciókat, freskókat tervezett, az ő tervei alapján épült fel a detroiti Livingston-emlék márvány világítótornya.

Érdemeit hazája is elismerte. Katedrát kapott a Műegyetemen, ahol a szobrászatnak volt a tanára, de tanára volt az Iparművészeti Főiskolának is. Fölkínálták neki a főiskola igazgatói állását is, de ezt nem fogadta el, mert nem kívánta feláldozni az alkotóművész éltető elemét, a cselekvés szabadságát.

Budapesten is számos művészi alkotás hirdeti egészen kivételes tehetségét: a többi között a Gresham-palota, a Pesti Hazai Takarékpénztár és a Hitelbank palotájának szobordíszei az ő tervei alapján készültek el.

Ő tervezte a Kerepesi temetőben *Ráth* György síremlékét. Az utóbbi időben egyre monumentálisabb problémák foglalkoztatták.

Elkészítette Salamon király jeruzsálemi templomának rekonstrukciós tervejt.

Nagyszabású tervet dolgozott ki a Lágymányos építészeti megoldására és grandiózus tervvel pályázott a Központi Városháza építésére is.

A halál alkotó képességének teljében érte, hatvanhat éves korában.

Elhunytát a magyar sport is meggyászolja, mert élete végéig lelkes sportember volt, számos atlétikai verseny győztese, később pedig tanárelnöke a Műegyetemi Atlétikai Klubnak.

Dr. *Bródy* Lászlóné, a kiváló grafikus édesapját gyászolja benne.

Maróti Gézát ma délután fél öt órakor temetik a kerepesi temető halottasházából.

Az árkormánybiztos új rendeletei

Az árellenőrzés kormánybiztosa mai rendeletével a *mák legmagasabb árát* is megállapította. Az elsőrendű tisztított uradalmi *kék mák* legmagasabb ára az ország egész területére 100 kg-ként 270 pengő. Ez az ár a termelő, terménykereskedő és fűszernagykereskedő eladási ára a kiskereskedővel szemben. A kiskereskedő legmagasabb eladási ára a fogyasztók részére *szemesen 3 pengő, őrölve 3.20 pengő kilónként.* Az árak *május* 15-én és *június* 1-től *augusztus* 1-ig havonta 20—20 fillérrel *csökkennek.*

Egy másik rendelet a magasabb beltartalmú *napraforgó pogácsa* legmagasabb gyári és fogyasztói árát állapítja meg. Az erre vonatkozó 10.100 számú rendelet az ármegállapítással kapcsolatban különböző feláraka is sorol fel.

FÉLMILLIÓS VESZTESÉGGEL ZÁRTA TAVALYI ÜZLETÉVÉT *a nagytétényi sertéshízlaló*

Majdnem az alaptőke felét kitevő kárt okozott az árvíz

A főváros legközelebbi közgyűlése elé terjeszti a polgármester a *Magyar Sertéshizlaló és Húsipari Rt.* tavalyi zárószámadását.

A vállalat a tavalyi üzletévét 531.346 pengő veszteséggel zárta.

Ez a nagyösszegű deficit a tavalyi árvízkárosodás eredménye, mert *a mérlegben kimutatott árvízkárok egymaguk 501.827 pengővel szerepelnek.* Ez a tétel nem tartalmazza azt a számszerűen, pontosan ki nem mutatható károsodást, mely a vállalatot a sertésállomány ki- és behajtása következtében elszenvedett súlycsökkenése révén érte. Ennek a károsodásnak becsértéke több mint 300.000 pengő és végeredményben az év folyamán hízlalt sertésállomány kisebb takarmányhasznosítási százalékában jelentkezik.

A több mint félmilliós árvízkárban csupán a vízbefult sertések, az épület- és berendezési károk, továbbá az árvízvédelemre fordított készkiadások szerepelnek.

Az üzleti eredményt hátrányosan befolyásolta, hogy a vállalatnak 230.600 pengőt kellett az igénybevett hitelek kamataira fordítani. *Leírásokra közel 60.000 pengőt fordítottak.* Jelentékeny szerep jutott az eredmény kialakulásánál annak a körülménynek, hogy a vállalat a mult év őszén olyan intervenciós eladásokat teljesített, amelyek 150.000 pengős ráfizetéssel jártak. Ebben az időben ugyanis, amidőn a budapesti sertésfelhozatal nagyon kevés volt, *a nagytétényi hízlalótelep több mint 7000 darab sertést vetett piacra olcsó áron.*

A vállalat tavaly 63 százalékkal több sertést értékesített, mint az előző évben, 36.802 darab sertést hozott piacra, melyek kivétel nélkül a főváros lakosságának élelmiszerellátását szolgálták.

Megemlíti a jelentés, hogy *a tavalyi súlyos árvízkár majdnem 50 százalékát teszi a részvénytársaság saját tőkéjének.* Ezért a vállalat a jövőben a főváros fokozottabb támogatására szorul. Nehéz eldönteni, hogy ez a támogatás milyen formában történjék. Több ízben felmerült annak gondolata, hogy a vállalat nagyobb anyagi biztonsága és teljesítőképességének fokozása érdekében szükség volna az alaptőke felemelésére.

Megállapítja azonban a főváros vezetősége, hogy a tőkeemelés egyedül nem nyujtana biztonságot arra, hogy a részvénytársaság veszteséges üzletmenete a jövőben elkerülhető volna.

A helyzet ugyanis az, hogy a vállalatnak előreláthatólag még hosszú ideig több esetben kell az üzleti érdekei ellenére olyan közélelmezési szempontból megokolt intervenciós működést kifejtenie, melyre saját erejéből még az alaptőke lényeges emelése után sem lesz képes. *A támogatás másik módja az volna, hogy a főváros a részvénytársaságnak közélelmezési politikai tevékenységét időről-időre az elszenvedett veszteségek megtérítésével biztosítja.* A polgármester egyelőre nem tesz konkrét javaslatot a vállalat anyagi helyzetének rendezésére. Rámutat ugyanis arra, hogy a vállalati mérlegben kimutatott 8 milliós aktív vagyon szükségessé tenné az alaptőkének legalább 3 millióra történő emelését.

Minthogy ez az összeg a községi háztartás mai helyzetében nem biztosítható, a tőkeemelés gondolatát egyelőre el kell ejteni.

A másik megoldás szerint javaslatot kellene tenni a több mint félmilliós üzleti veszteség megtérítésére. Figyelemmel azonban arra, hogy a mérleg szerinti vagyonállapot olyan tartalékokat rejt magában, melyek az idei üzletév folyamán könnyen realizálódhatnak, *a főváros vezetősége egyelőre a deficit megtérítésétől is eltekint.*

Fokozatosan vezeti be a MÁV *a nyári menetrendet*

A MÁV igazgatósága felhívja az utazóközönség figyelmét arra, hogy *a rendkívüli viszonyok miatt a május 5-én életbelépett új nyári menetrend teljes egészében csak fokozatosan vezethető be.* Az ország területének örvendetes megnagyobbodása folytán visszatért vonalak végleges menetrendjének megállapítása is folyamatban van még.

Ezért a hivatalos menetrendkönyv nyári kiadása előreláthatólag csak június folyamán jelenik meg.

A MÁV igazgatósága ugyanis meg akarja kímélni az utazóközönséget attól, hogy olyan menetrendkönyvet vásároljon, amely csupán néhány hétig lesz érvényes. *Errevaló tekintettel a MÁV igazgatósága egy új tájékoztató irodát rendezett be az igazgatóság épületében,* ahol az utazóközönség reggel hat órától este 22 óráig részletes felvilágosítást kaphat a vonatak közlekedéséről.

Ennek az irodának telefonszáma 228—010, mely sorozatos számhoz tiz távbeszélővonal tartozik s így az érdeklődőknek a korszerű berendezés révén mindig áll szabad vonal rendelkezésre.

Közli még az igazgatóság, hogy a budapesti viszonylatokat illetőleg általános tájékoztatást adó, a budapesti pályaudvarokról induló és ide beérkező vonatokat tartalmazó jegyzék második kiadása megjelent és a budapesti pályaudvarok portásainál megvásárolható. *A második kiadás tartalmazza az időközben bekövetkezett változásokat és az első kiadás sajtóhibáinak helyesbítését.*

Tízemeletes bérpalotákkal akarják beépíteni az egykori Angol királynő szálló telkét

A főváros magánépítési bizottsága most foglalkozott a Deák Ferenc-utca—Mária Valéria-utca—Türr István-utca által határolt hatalmas telek beépítési ügyével.

Két évvel ezelőtt bontották le az itt állott épülettömböt, amely egykor a híres Angol királynő szálló épülete volt, legutóbb pedig a Pénzintézeti Központ székházául szolgált.

Az exponált helyen fekvő telek beépítését általános érdeklődés kiséri. Szakkörök is véleményüket nyilvánították már ebben a kérdésben és javaslatok hangzottak el olyan értelemben is, hogy *a területet a főváros szerezze meg, hagyja beépítetlenül és létesítsen ott autóparkozó helyet,* miután a Belvárosban nincs megfelelő hely a várakozó autók elhelyezésére.

A főváros vezetősége azonban ezt a javaslatot nem fogadta el.

Ezek szerint a telek mielőbbi beépítését sürgették, mert városkép szempontjából sem kívánatos, hogy a Belváros központjában sokáig parlagon heverjen egy értékes telek és a szomszédos házak csupasz tűzfala éktelenkedjék.

Dereskei-Fodor Lajos műépítész, e terület tulajdonosa a napokban benyujtotta a városházán a telek beépítésének elvi engedélyezése iránti kérelmét.

Dereskei-Fodor Lajos a bemutatott tervek szerint a hatalmas telken *négy darab tízemeletes, egységes homlokzatú és kiképzésű bérpalotát szándékozik építeni.* A magánépítési bizottság hosszasan foglalkozott az üggyel. A vélemények megoszlottak arra nézve, vajjon engedélyezhető-e e területen tízemeletes paloták építése, nem rontaná-e a környék képét a szomszédos házak mellett magasra nyuló paloták képe.

Végül is a bizottság úgy határozott, hogy felhívja a terület tulajdonosát, illetve az épületek tervezőjét, készítsen modelt elgondolásáról.

A model alapján fogják elbírálni, vajjon engedélyezhető a Vigadó szomszédságában tízemeletes bérpalották építése.

Film, melynek láttára gyönyörűséggel döbbenünk rá arra, hogy milyen parányi játékszerei vagyunk a nagyszerű természetnek.

THOMAS MITCHELL, FREDDIE BARTHOLOMEW, EDNA BEST

ROBINSON CSALÁD

(SWISS FAMILY ROBINSON)

Premier ma RADIUS

Marótí Géza

nobiész, épilén és fertő

az áthurott rán
erveinges!

A minvén sajátkezű
közlése az Éber-
lexikon részére.

1934 őszén.

Tisztelet beli tagja: a Brera kir. olasz müv. akad-nak. A faenzai müv. akad-nak, a Michigan Society of Architects-nek, stb. Számos külföldi grandprix, Magyar Kultusz min. nagy aranyérem. Iparmüv. állami nagy aranyérem. Olasz Korona-rend tisztikeresst, Bolgár Commandeur keresst. Mint cs. és kir. hadifestő Fe. Jössefrend hadiék. tisztikeresst, Jerusálemi Szent sír ar. keresst – stb.

1934 oct 9 –

Maróti Géza

Neen közlendő adatok!

XIX. évf., 104. szám

Szerkesztőség: Budapest, V., Vilmos cs.-út 34. Telefon: 128-536.

ESTI KURIR

10 fillér

Kiadóhivatal: V. ker., Vilmos császár-út 34. Tel.: 112-188, 125-405.

1941 május 7 — Szerda

FŐSZERKESZTŐ: RASSAY KÁROLY

SZÍRIA ÉS IRAK KÖZÖTT LEZÁRTÁK A HATÁRT

Törökország erődöket épít az iraki határon

Észak-Afrikába viszik Abesszíniából az angol csapatokat — Az angolok és görögök megerősítik Kréta szigetét

Légitámadások angol és skót ipartelepek, Málta és Alexandria ellen

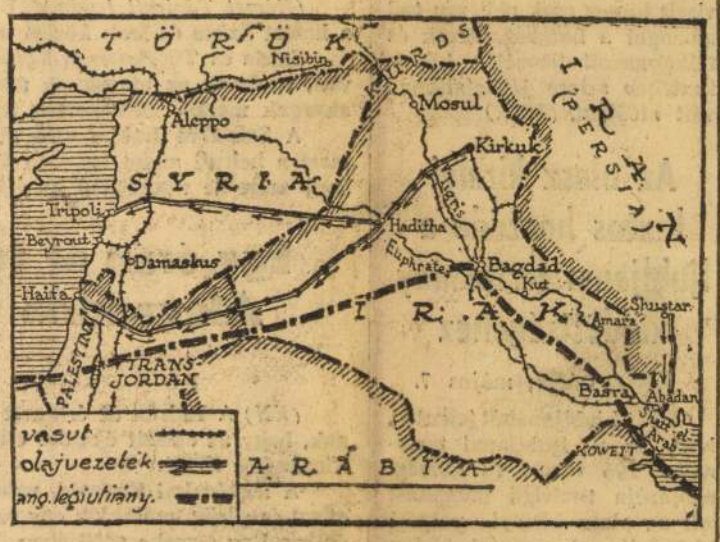

Az iraki hadi helyzet meglehetősen áttekinthetetlen. Kölcsönös légi támadásokról érkeznek jelentések s míg az egyik hír szerint az angolok megszállták Basra kikötőjének minden fontos pontját, a másik hír szerint Kailani miniszterelnök ura a helyzetnek és csapatai sikereket értek el úgy a levegőben, mint a szárazföldön. Kétségtelen, hogy a harcok eddig nem öltöttek nagyobb méretet. Ennek nyilvánvalóan egyik oka az is, hogy az iraki csapatoknak takarékoskodni kell a lőszerrel, mert mint egyik távirati ügynökség megállapítja, Nagy-Britannia már másfél esztendeje nem szállított hadianyagot Irakba.

Törökország feszült érdeklődéssel fordult az iraki események felé.

Az olaj kérdése is az érdeklődés előterében áll. Kétségtelen, hogy Nagy-Britannia földközitengeri hajóhadát és közelkeleti hadseregét részben innen látta el, de szakértők rámutatnak arra, hogy a szomszédos Irán termelése jóval több és pótolni tudja az iraki esetleges kiesést.

⁂

AZ ANGOL alsóház vitáját a háborús helyzetről Eden külügyminiszter tájékoztatója nyitotta meg. Ismertette a balkáni helyzet alakulását, az északafrikai helyzetet, azt az erkölcsi kötelezettséget, amely arra indította az angol kormányt, hogy Görögország segítségére siessen, noha az eredmény felől kétely nem merülhetett fel. Törökországról szólva az angol külügyminiszter annak a reményének adott kifejezést, hogy a török külpolitika alapja továbra is a Nagy-Britanniával kötött szövetség marad.

⁂

STIMSON hadügyminiszter tegnap nagy rádióbeszédet tartott, amelyben meglehetős komor színekkel vázolta fel azokat a veszedelmeket, amelyek az Egyesült Államokat fenyegetik. Rámutatott arra, hogy a tengerek csak addig jelentenek védelmet, amíg az angol hajóhad úr marad a vizeken. Ha Németországnak sikerülne Angliát legyűrnie, olyan hajóépítőműhelyek birtokába jutna, amelyek az amerikai produkciót sokszorosan felülmúlják. Módjában lehet ezenkívül Nyugat-Afrikának valamelyik pontján megvetni a lábát és innen biztosítani az összeköttetést Dél-Amerikával. Éppen ezért a hadügyminiszter erélyesen síkraszállt a hadihajókíséret mellett; rámutatott arra, hogy az Egyesült Államok népe még sosem riadt vissza veszedelmektől és most is készen kell lennie, hogy áldozatokkal védje meg eszményeit.

A képviselőház tegnap szavazott az ellenzéki módosító indítvány felett, amely nem akarta megengedni, hogy Roosevelt elnök tetszése szerint rendelkezzék a lefoglalt idegen hajók felett. Az ellenzéki javaslatot a többség elvetette.

⁂

A SZOVJET hivatalos vezetésében nagyjelentőségű változás állott be. Sztalin, aki eddig hivatalos állami állást nem töltött be, átvette a népbiztosok tanácsának elnökségét. Helyettese az eddigi elnök és külügyminiszter: Molotov lesz. A világsajtó nem kíséri megjegyzésekkel az esedményt, de utal arra, hogy az elhatározás kétségtelenül nagy horderejű.

⁂

DARLAN tengernagy második párisi utazása arra a következtetésre késztette főleg az amerikai sajtót, hogy német-francia megegyezés készül. A Wilhelmstrassen ezzel szemben megállapították, hogy felelős francia tényezők berlini tartózkodásáról semmit sem tudnak, mindössze annyi történt, hogy Abetz párizsi nagykövet néhány nap előtt Berlinbe utazott és valószínűleg ebből vonták le külföldön azokat a következtetéseket, amelyeket a német külügyminisztérium köreiben megcáfoltak.

⁂

SPANYOLORSZÁGBAN szintén jelentős esemény hívja fel magára a figyelmet. Franco tábornok kinevezte belügyminiszterré a fallangista milicia vezetőjét.

Gibraltár helyzete élénken foglalkoztatja a német sajtót. Megállapítja, hogy a félsziget erődítményei még teljesen épek, azonban a körülvevő támaszpontok gyengülnek és gyérülnek. Az angolok épen azért lázasan igyekeznek mindjobban megerősíteni ezt a rendkívül fontos tengeri hídfőt. Új ütegeket építettek a sziklákba, a raktárakat még mélyebb rétegben helyezték el, a szárazfölddel egybekötő földnyelvet pedig átvágták, úgy hogy Gibraltár ma már sziget, amelyet köröskörül drótsövények és védőépítkezések szegnek.

⁂

AFRIKÁBAN a helyzet nem változott lényegesen. Tobruk körül homokvihar dühöng, ami akadályozza a hadműveleteket. Etiópiában az olasz csapatok Alba Alaginál tartják állásaikat.

Letartóztatások a meg nem szállt Franciaországban

Vichy, május 7.

(NST.) A francia rendőrség Toulouseban és környékén nagy razziát tartott, amelynek során huszonöt államellenes egyént tartóztatott le.

Ezek közül tizennyolcat azonnal fogházba vittek, míg hetet kényszertartózkodási helyre utaltak.

Számos házkutatást is tartottak, amelyek során tizenkétezer röpcédulát foglalt le a rendőrség.

Visszahívott török hajók

Isztanbul, május 7.

Kedd délután ideérkezett jelentések szerint a Feketetengeren cirkáló, valamennyi török hajó utasítást kapott, hogy útirányát azonnal változtassa meg és hajózzon be Isztanbulba, illetve az Aranyszarv-öblbe.

A románok megváltoztatták Dicsőszentmárton nevét

Bukarest, május 7.

(Bud. Tud) A hivatalos lapban rendelettörvény jelent meg, amely kimondja, hogy Dicsosanmartin (Dicsőszentmárton) nevét — tekintettel annak magyar eredetére, — Tarnavenire változtatták.

„A bíróság egyetlen feladata: a törvény végrehajtása"

Rakovszky Iván, a Közigazgatási Bíróság új elnöke nyilatkozik az Esti Kurirnak

Puky Endre nyugalombavonulása után az államfő Rakovszky Iványt nevezte ki a Közigazgatási Bíróság elnökévé.

Rakovszky Iván egész pályáját a közigazgatás szolgálatában töltötte, évekig állott a belügyminisztérium élén és így a közigazgatási kérdéseknek a legalaposabb ismerője.

A Közigazgatási Bíróság elnökévé történt kinevezése alkalmával felkerestük Rakovszky Ivánt, aki az Esti Kurir munkatársának ezeket mondotta:

— Bíróságok vezetőinek sem hivataluk elfoglalásakor, sem hivatali működésük ideje alatt sajtónyilatkozatokat tenni nem szabad.

A bíróságnál egyetlen feladata lehet az embernek: a törvény végrehajtása.

— Szívesen nyilatkozom azonban mint magánember. *A Közigazgatási Bíróság elnöki székére történt felszólításom magamat is bizonyos fokig meglepetésszerűen ért, mert hiszen a politikától évek óta visszavonultam.*

De annái nagyobb örömmel és megelégedéssel foglalhatom el ezt az elnöki széket, mert a kinevezés körülményeiből azt kell éreznem, hogy az tisztára annak a kötelességtudó munkának a következménye volt, amellyel egy életen keresztül igyekeztem szolgálni a magyar közigazgatás ügyét.

Olyan testület élére kerülök, amelynek kiválósága minden szempontból biztosítja, hogy a törvénynek és alkotmánynak megfelelő eredményes munkát végezhetek majd.

Heves angol légitámadás El Rasid katonai tábora ellen

Beirut, május 7.

(NST) **Az 5. számú iraki hadijelentés arról számolt be, hogy az angolok heves légi támadást intéztek El Rasid iraki légi kikötő ellen. A támadás súlyos rombolásokat okozott és megölt tíz iraki katonát.**

Egy valamivel később kiadott jelentés szerint a támadás El Rasid katonai tábora ellen irányult, de az anyagi kár jelentéktelen és mindössze egy tiszt és három közlegény halt meg, kilenc pedig megsebesült.

A 6. számú iraki hadijelentés szerint az iraki nyugati hadsereg sikeresen folytatja Szenelszebáne repülőtereinek megszállását. Megállapították, hogy a katonai táborokban és az épületekben nagy pusztítást vittek végbe az iraki erők támadásai. Minden hadműveleti terület fölött ott köröznek az iraki légierők felderítő gépei. Rendőri karhatalom megszállotta a Szamára közelében levő Dekisziur megerősített vasútállomását, elfogta az angol helyőrséget és hatalmába kerítette a rádióállomást.

A bagdadi kormány és a katonai hatóságok számos jelentős intézkedést tettek. A véderőminisztérium behívta előbb az 1918-as évfolyamot, majd pedig az 1916-os évfolyam tartalékosait. A minisztérium egyúttal részletes utasításokat adott ki a légitámadások alkalmával tanusítandó magatartásról. A kormány lefoglalta az összes magángépkocsit és bejelentette, hogy a kocsik használatáért havi térítést fizet.

A bagdadi igazságügyminisztérium május 1-i hatállyal elmozdította minden angol tisztviselőjét, köztük az angol bírákat is. A rendszabályt azzal okolták meg, hogy az angook megsértették a fegyelmet, valamint államellenes terkonységet folytattak. Ezeket az angolokat egyelőre nem engedik elutazni Bagdadból. Az angol repülőgépekről ledobott röpcédulák a polgári lakónegyedek bombázásával fenyegették meg Irakot az ellenállás folytatásának esetére. Állítólag szó van arról, hogy a bagdadi kormány a fővárosban rekedt angolokat túszokul tartja vissza és megtorlást alkalmaz velük szemben, ha az angolok beváltják fenyegetésüket.

Az iraki vezérkar jelentése

Bern, május 7.

(Német Távirati Iroda) **Az OFI (Havas) hírszolgálati iroda bagdadi jelentése szerint az iraki vezérkar a következő közleményt adta ki:**

Nyugati arcvonalon a tüzérség és a repülőgépek heves támadása a habbanayahi katonai tábor ellen nagy pusztításokat végzett az ottani hadiszer- és olajraktárakban. Két repülőgépet a földön pusztítottunk el.

Az ellenséges légi haderő kétízben bombázta a rasidi katonai tábort, gyujtó- és robbanóbombákat dobott le a táborra és repülőtérre. Az okozott kár jelentéktelen. A vadászrepülőgépek és a földi elhárítóágyúk több bombázót lelőttek.

A déli arcvonalon kedden délután egy ellenséges repülőgép elrepült a Basra előtt táborozó csapatok felett és több bombát dobott le. Csapataink megtámadták a basrai angol kötelékeket, mire heves harc fejlődött ki. A harc kimeneteléről még nincsen jelentés.

Ellenséges repülőgépek elrepültek Rutba felett és ledobtak néhány bombát, amelyek azonban az erődtől messze estek le. Öt csapatszállító repülőgép megkísérelte, hogy Hadissában leszálljon, az iraki csapatok gépfegyvertűzzel fogadták a repülőgépeket. Egy gépet lelőttek, két repülőgép az iraki csapatok kezébe került, a többinek sikerült elmenekülni. Húsz katonát foglyul ejtettünk.

Az ellenség május 6-án 11 repülőgépet vesztett, ebből 9 bombázó és 2 csapatszállító repülőgép. Öt repülőgépet pedig megrongáltunk. *(MTI)*

ABESSZINIÁBA SZÁLLÍTJÁK A GÖRÖG CSAPATOKAT

Beirut, május 7.

(NST) **Haifából érkező hirek szerint a Palesztinába menekült és néhány napot ott pihent görög csapatokat hajóra szállították. A görög csapatok Alexandriába mennek, onnan azonban Abesszíniába szállítják őket tovább.**

A középkeleti angol hadvezetőségnek az a terve, hogy a görög csapatokkal váltják fel az abesszíniai végső küzdelem során az angol és délafrikai egységeket.

Az Abesszíniában küzdött brit erők hangulata és harckészsége ugyanis állítólag az eddigi sikerek következtében jó és ezért ezeket a csapatokat akarják harcbavetni Egyiptom és Líbia határán.

Jeruzsálemből érkező jelentések szerint az angolok a görögökön kívül a zsidókat is fel szeretnék használni Középkeleten. A palesztinai brit főbiztos megbizottja gyülésre hivta össze Jeruzsálembe a palesztinai zsidók képviselőit és felszólította őket, lépjenek be Abdulla emir transzjordániai önkéntes seregébe, amely Irak ellen készül. A palesztinai zsidók megtagadták az angol kívánság teljesitését és többek között arra hivatkoztak, hogy a kívánság teljesítése esetén súlyos megtorlásnak tennék ki a körülbelül 100.000 főnyi iraki zsidó kisebbséget.

Több görög hajó elsüllyedt úton Alexandria felé

Stockholm, május 7.

(NST) **A krétai görög menekültkormány közleményt bocsátott ki a görög hajóhad maradványának sorsáról.**

Eszerint a görög búvárhajókat Alexandriába vezényelték és besorolták a brit hajóhadba. A tiz görög romboló közül néhány elsüllyedt, a tizenhárom torpedónaszádból kettő elérte Alexandriát.

Az aknarakó-hajók és minden egyéb segédjármü, valamint a kórházhajók, számszerint öt, kivétel nélkül elsüllyedtek.

MEGERŐSÍTIK KRÉTA SZIGETÉT

Newyork, május 7.

(KH) **A Kréta-sziget ellen intézett német légi támadásban a szerdai amerikai lapok nagyarányú támadássorozat bevezetőjét látják.**

A feltevésre az amerikai laptudósítók jelentése szolgáltatott alapot, amely szerint a görög és a brit csapatok lázas sietséggel dolgoznak Kréta-sziget megerősítésén.

KANADÁBAN BÜNTETIK A „HÁBORÚS JÓSOKAT"

Newyork, május 7.

(Német Távirati Iroda.) Quebekből érkezett jelentés szerint a kanadai törvényszék *«Kanada háborús intézkedései ellen elkövetett vétségnek»* minősit minden olyan kijelentést, amely arról szól, hogy *Németország megnyerhetné a háborút.*

Ilyen kijelentésért bizonyos *Patrik Demerst 8 napi fogházra ítéltek. (MTI.)*

A NÉMET LÉGIBOMBÁZÁS PUSZTÍTÓ HATÁSA LONDON UTCÁIN

A glasgowi amerikai konzul nyilatkozata angliai tapasztalatairól

Berlin, május 7.

(Német Távirati Iroda.) **Az Egyesült Államok glasgowi konzula spanyolországi útja során ujságirók előtt elmondotta angliai tapasztalatait.**

Arra a kérdésre, milyen a német légitámadások hatása, kijelentette az északamerikai diplomata, hogy az egy szóval „pusztító".

A hangulat, különösen a légitámadások által pusztított vidékeken, kétségbeejtő. A német repülőktől való félelem nem csökkent. London utcái — mondotta az angolbarátságáról ismert amerikai — tele vannak kráterekkel. Sok beomlott házat látni. A hajléktalanok száma óriási mértékben nő. Londonban egész negyedekben nincs sem villany, sem gáz, sem víz.

A súlyos támadásoktól megviselt tömeg csak nehezen tud mozogni a bombakráterek és felhalmozott törmelék következtében szinte járhatatlanná vált utcákon. *(MTI.)*

Az olasz királyi biztos beszéde a ljubljanai tartomány küldöttségéhez

Róma, május 7.

(MTI) **Ljubljanából jelentik, hogy az új ljubljanai tartomány 105 városi és községi elöljárója tisztelgő látogatást tett az olasz királyi polgári biztosnál. A polgári biztos kijelentette, hogy az olasz kormány lojalitással akarja viszonozni a szlovén lakosság lojalitását. Az olasz kormány tiszteletben akarja tartani a szlovén nép vallását, szokását, kultúráját és nyelvét. Gyorsan meg akarják oldani a vidéki gazdasági kérdéseket, hogy a ljubljanai tartomány nyugodt munkában élhessen. A 105 városi és községi elöljáró nevében Ljubljana polgármestere beszélt és kijelentette, hogy a tartomány népe máris szivébe véste Róma törvényét s be fogja bizonyitani, hogy méltó ahhoz.**

A polgári biztos ezután bejelentette, hogy a városi és községi elöljárók, valamint a tanácsok hivatali helyükön maradnak, végül felkérte az elöljárókat, hogy tolmácsolják a népnek üdvözletét.

Az elöljárók római köszöntéssel és kétszeres Evivakiáltással vettek búcsút a polgári biztostól.

A látogatás után pedig hódoló táviratot intéztek az olasz királyhoz és császárhoz és a Ducehoz.

Az angol kormány rendkívüli üzenetet küldött Salazar portugál miniszterelnökhöz

ÚJABB BEHÍVÁSOK PORTUGÁLIÁBAN

Lisszabon, május 7.

(NST) **Armando Monteiro londoni portugál nagykövet kedden repülőgépen Lisszabonba érkezett.**

A nagykövet hir szerint a brit kormány rendkívüli üzenetét hozza Salazar miniszterelnök-külügyminiszternek. Az üzenetről eddig semilyen részlet sem szivárgott ki.

A portugál hadügyminisztérium kedden felhívást bocsátott ki, amelyben felszólítja az ország minden tartalékos tüzértisztjét, hogy azonnal jelentkezzék illetékes csapattestjénél.

A tartalékos tüzértiszteknek hathónapos rendkívüli fegyvergyakorlaton kell résztvenniök.

SZÍRIA ÉS IRAK KÖZÖTT LEZÁRTÁK A HATÁRT

Vichy, május 7.

(Német Távirati Iroda.) **Beirutból érkező jelentés szerint a határt Szíria és Irak között lezárták.**

Szíria és Törökország között a határ még egyelőre nyitva van, azoknak az utasoknak azonban, akik Szíriából Irakba akarnak menni, Törökország területén nem szabad áthaladni.

A Szirlából Irakba való átutazás kérdése időszerű lett, mert a beiruti angol egyetem 300 iraki hallgatója kijelentette, hogy szeretne visszatérni hazájába. *(MTI.)*

Egy órán át tartó légiriadó Alexandria kikötőjében

Isztanbul, május 7.

(KH) **A Kairón át érkezett jelentések szerdán arról szólnak, hogy az elmult éjszaka ellenséges repülőgépek szálltak el Alexandria fölött.**

A légvédelmi tüzérség, valamint a kikötőben tartózkodó angol és görög hadihajók egy teljes óra hosszat tüzeltek szakadatlanul az éjszaka sötétjében tovaszálló gépekre.

Az eredményekről eddig nem adtak ki jelentést.

Német légitámadás angol és skóciai ipartelepek ellen

Angol repülők Észak-Németország felett

Berlin, május 7.

(Német Távirati Iroda.) **A Német Távirati Iroda értesülése szerint a német légi haderő kedden este erős kötelékkel indult angliai hadifontosságú célok felé. Már az első jelentések szerint az angol és skóciai ipari és kikötőberendezésekben sok tűz és rombolás keletkezett. A megtámadott helységekről közelebbi részletek még nincsenek.** *(MTI.)*

Gyenge angol légi kötelékek a szerdára virradó éjjel, rossz látási viszonyok között, néhány bombát dobtak le Észak-Németországra.

Az eddigi jelentések szerint polgári javakban rendkivül csekély kár történt. Katonai károk nem voltak. *(MTI.)*

Törökország megerősíti iraki határát

Zürich, május 7.

(Bud. Tud.) **Zürichi lapok jelentései szerint Törökország a legutóbbi események következtében fenyegetve érzi magát a keleti szárnyon és ezért a kormány elrendelte, hogy a török-iraki határ mentén erődítéseket építsenek.**

Ezenkívül a Saadabadi egyezmény értelmében megbeszélések folynak Törökország, Irak, Irán és Afganisztán között.

Szaradzsoglu tárgyalásai az ankarai angol nagykövettel

Ankara, május 7.

(KH) **Politikai körökben az a vélemény alakult ki, hogy egyre jobban „beérik" a közelkeleti helyzet.**

A fejleményekkel kapcsolatban megemlítik ezek a körök azt a körülményt, hogy Sir Hugh Knatchbull-Hugessen ankarai angol nagykövet a keddi nap folyamán ismételten felkereste Szaradzsoglu török külügyminisztert.

Az angol diplomata látogatásának, beavatott körök értesülése szerint, az volt a célja, hogy tájékoztassa Szaradzsoglut az iraki események állásáról.

Halálbüntetés vár a hazaárulókra és rendbontókra Horvátországban

Zágráb, május 7.

(Német Távirati Iroda.) **A horvát állam újjárendezése során bizonyos büntettekre lényegesen szigoritott büntetéseket terveznek.**

Igy egy június 5-én érvénybe lépő törvény halálbüntetéssel sujt mindenféle hazaárulást. Halálbüntetéssel sujtják oly iratok nyomtatását is, amelyek erőszak alkalmazására, vagy az általános rend és nyugalom megzavarására uszitanak. Halállal büntetik azt is, aki irásban, vagy szóban elhiteti másokkal, hogy az állam politikai, vagy társadalmi rendjét erőszakos intézkedésekkel meg kell változtatni. *(MTI.)*

Német bombázók támadása Málta ellen

Berlin, május 7.

(Német Táv. Iroda) **Kedden délelőtt német bombázók megtámadták a máltai Luca repülőteret. Sorozatos bombatalálatok érték a leszállóhelyet és a futóterületet.**

A repülőtér vizművét mély támadásból bombázták. A bombázást erős robbanás, majd gomolygó füst követte. A repülőtér északnyugati sarkában egy hangárt több találat ért.

Mölders alezredes kedden a Csatorna fölötti légi harcban 67. légi győzelmét aratta.

Müncheberg főhadnagynak kedden 42. és 43. légi győzelmét sikerült elérnie Málta fölött, ahol légi harcban három Hurricane-repülőgépet lőttek le. *(MTI)*

BRAZILIÁBAN áradás pusztít. Rio Grande tartományban 20.000 embert tett hajléktalanná az árvíz.

— A biztositók érdekképviselete, a BIOSZ, csütörtökön délelőtt *teljes ülésben* foglalkozik a Délvidék biztosítási kérdéseivel. Előre láthatólag a Magyarországon működő biztosító magánvállalatok között *egyhangú megegyezés* fog létrejönni abban a tekintetben, hogy amíg a visszatért területen biztosítási ügyei teljes képet nem nyernek, tartózkodni fognak a biztosítások kikapcsolásától.

FERENCJÓZSEF KESERŰVIZ

Maróti Gézáné szül. Fritz Leopoldina, úgy a maga, mint leánya dr. Bródy Lászlóné szül. Maróti Dorottya nevében mély fájdalommal jelenti, hogy szeretett férje, illetőleg jó édesapja,

Maróti Géza

építészmérnök,

a M. kir. József Nádor Müegyetem és az Országos M. kir. Iparművészeti Főiskola v. tanára, a Ferenc József-rend hadiékitményes tiszlikeresztjének, az Olasz Koronarend lovagkeresztjének, a bolgár polgári érdemrend paranesnoki keresztjének stb. tulajdonosa, az Olasz Művészeti Akadémia és a Michigan Society of Arts tiszteletbeli tagja stb.

f. hó 6-án délben munkás életének 66-ik, boldog házasságának 43-ik évében csendesen elhúnyt.

Temetése f. hó 8-án délután ½5 órakor lesz a kerepesiúti köztemető halottasházából.

Az engesztelő szentmiseáldozat e hó 9-én délelőtt ½9 órakor fog bemutattatni a Szent István Bazilika plébánia-templomban.

Emlékét mély szeretettel őrzik:

Dr. Bródy László veje, Bródy Péter, Bródy András és Bródy Ferenc unokái. Gyászolják rokonai és barátai.

Mély megrendüléssel jelentjük, hogy részvénytársaságunknak érdemekben gazdag és végtelenül nagyrabecsült igazgatósági tagja,

Maróti Géza

úr

építészmérnök, a M. kir. József Nádor Müegyetem és az Országos m. kir. Iparművészeti Főiskola v. tanára, a Ferenc József-rend hadiékitményes tiszti keresztjének, az olasz koronarend lovagkeresztjének, a bolgár polgári érdemrend paranesnoki keresztjének stb. tulajdonosa, az olasz kir. Művészeti Akadémia és a Michigan Society of Arts tiszteletbeli tagja

f. hó 6-án, 66 éves korában, hosszú betegség után elhúnyt.

Nemeslelkü, igaz jó barátot vesztettünk vele, aki sokoldalú tapasztalataival és bölcs tanácsaival szeretettel munkálkodott vállalatunk felvirágoztatásán.

Emléke feledhetetlen és arra mindenkor megbecsülléssel fogunk gondolni.

A Hungária Hirlapnyomda Részvénytársaság igazgatósága, felügyelőbizottsága, tisztviselőkara és munkásszemélyzete.

Földig lesujtva, megtört szívvel jelentjük, hogy a legjobb gyermek, testvér és rokon

Nemes Klári

napsugarunk, büszkeségünk reménysugára élete virágzó tavaszán rövid szenvedés után elhúnyt.

Temetése f. hó 8-án délután fél 4 órakor a rákoskeresztúri izr. temetőben.

Gyászolják: Nemes Ferenc és neje szül. **Roth Olga** szülei, **György** és **László** testvérei, valamint az egész kiterjedt rokonság.

Soha el nem felejtünk!

MARÓTI GÉZA

Az alkotó művész, akiről e szerény megemlékezés szól, 1875-ben született és 1941-ben bekövetkezett haláláig életművével külföldön becsületet szerzett a magyar névnek. Maróti Géza az 1906-i milánói kiállítás magyar pavilonjával olyan nemzetközi sikert aratott, hogy amikor a kiállítási csarnokot tűzvész pusztította, — közkívánatra, még a kiállítás időtartama alatt újjá kellett építenie. A műtörténészek feljegyezték, hogy a tágas, kupolás termekből álló pavilont minden akadály nélkül meg lehetett tölteni új, gazdag iparművészeti anyaggal.

Maróti Géza tervei szerint épült századunk első évtizedében, Közép-Amerika legnagyobb államában, Mexiko fővárosában az operaház. E monumentális épület kupolatermével a zseniális művész nagy nemzetközi elismerést vívott ki magának. Az üvegmozaik, felülvilágító ablak Maróti kartonjai után készült. Univerzális művész volt Maróti Géza, építész, szobrász, festőművész egyszemélyben. Ő készíti az amerikai Cambrook-ban a művészakadémia szoborműveit, majd a detroiti Ficher-Building freskóit festi, dekoratív bronzdíszítményeit és hatalmas méretű gránitszobrait alkotja.

Maróti Géza, aki a budapesti Műegyetemen a mintázás oktató tanára volt, hosszabb időt töltött Finnországban is, ahol baráti kapcsolatban állott a világhíres Saarinnen és Lindgreen építőművészekkel, a finn népi építőművészi törekvések nagy mestereivel. Maróti örök érdeme, hogy az óhazában ő inspirálta növendékeinek 1907. körül azt a szellemi irányzatot, mely a székely népi hagyományokra támaszkodva annyi báios alkotásban bontakozott ki Kós, Zrumeczky, Györgyi, Janszky, Mende és mások kezén.

Végül emlékezzünk meg a nagy magyar mester egyik legnevezetesebb alkotásáról, a velencei Magyar Ház-ról. 1909-ben Maróti Géza tervei szerint épült Velencében a magyar képző- és iparművészeti kiállítások állandó épülete. Maróti Géza méltán megérdemli, hogy emlékét híven őrizzük és alkotó munkásságát példaképül állítsuk a világ magyarsága elé.

Halácsy Dezső

"MAGYAR HIREK" 1958 junius 1. számából

K

di egyik bécsi gyerek a híres család leszármazottját, aki folytatja ősei művészetét: „Kié ez a sok kincs?" S felel az ősz mester: „A mi családunké, de minden magyaré is". Mire a bécsi magyar gyerek: „A miénk is?" A mester megsimogatja a buksi fejet: „A tiétek is!"

S a soproni úttörőházban a Margitok, Rézik, Christlek, Hildék, Karlok sorbaállnak a pirosnyakkendős Jancsikkal, Máriákkal, Pistákkal, Boriskákkal szemben és énekelnek, verset mondanak magyarul, magyar népi táncot táncolnak a magyar gyerekek fergeteges tapsától kísérve. Nem az a fontos, hogy mit szavalnak, hanem az, hogy *kik* szavalják a verset, nem a dal a fontos amit énekelnek, hanem az, hogy *kik és hogyan* éneklik, az sem fontos, hogy mi a tánc címe, amit táncoltak, hanem az, hogy *kik táncolják és hogyan*. Mert az a jószív, ahogyan megadták egymásnak a címeiket, ahogyan egymás emlékkönyvébe írtak, ahogyan rögtönzött osztrák—magyar futballmeccset játszottak az idegesek az emberek. S látva országszerte az építőállványokat, a munka lendületét nem kerülhette el figyelmemet egy megjegyzésük: „Úgylátszik meg vannak elégedve a kormánnyal az emberek, mert a népnek ilyen törekvései csak ebben az esetben lehetségesek".

Amilyen örömmel jöttem Magyarországra édesanyámat meglátogatni, annál sokkal nehezebb szívvel utazom vissza" — ezekkel a szavakkal búcsúzott Benito Blasz, immár harminc éve Mexikóban élő magyar mérnök.

Ha eddig találkoztam levélben, szóban a nosztalgiával, most ismertem fel az új, tiszta tartalmú, emelkedett érzést külföldön élő, új hazáját, Mexikót szerető vendégünkben. S mi ennek az érzésnek a tartalma? Leegyszerűsítve valahogyan így lehetne kifejezni: Mélységes tisztelet az ország, a nép történelmi múltja, kultúrája, művészete iránt, megható elismerés, szeretet a feltörekvő nép, fejlődő gazdaság: az új Magyarország iránt.

pít is, őrzi is.

Van egy régi-régi mexikói szokás. Ha ismerősök elbúcsúztak réges-régen Mexikóban egymástól, átölelték egymást és megtapogatták egymás hátát, derekát, nincs e nála fegyver, amellyel, elfordulva, bajt lehetne okozni. Ez a szokás manapság már mindennapossá vált arrafelé, más tartalommal, más céllal: igaz jóbarátok búcsúznak így egymástól.

Ezzel búcsúztunk mi is távolélő barátainktól. Megöleltük egymást, megsimogattuk egymás hátát.

És egyikünknél sem volt fegyver...

VINCZE ISTVÁN

MAGYAR HÍREK
KIADJA A MAGYAROK VILÁGSZÖVETSÉGE
Budapest, 62. P. O. B. 292
Felelős szerkesztő:
Béres Károly

Zrínyi Nyomda Budapest
Felelős: Bolgár Imre.

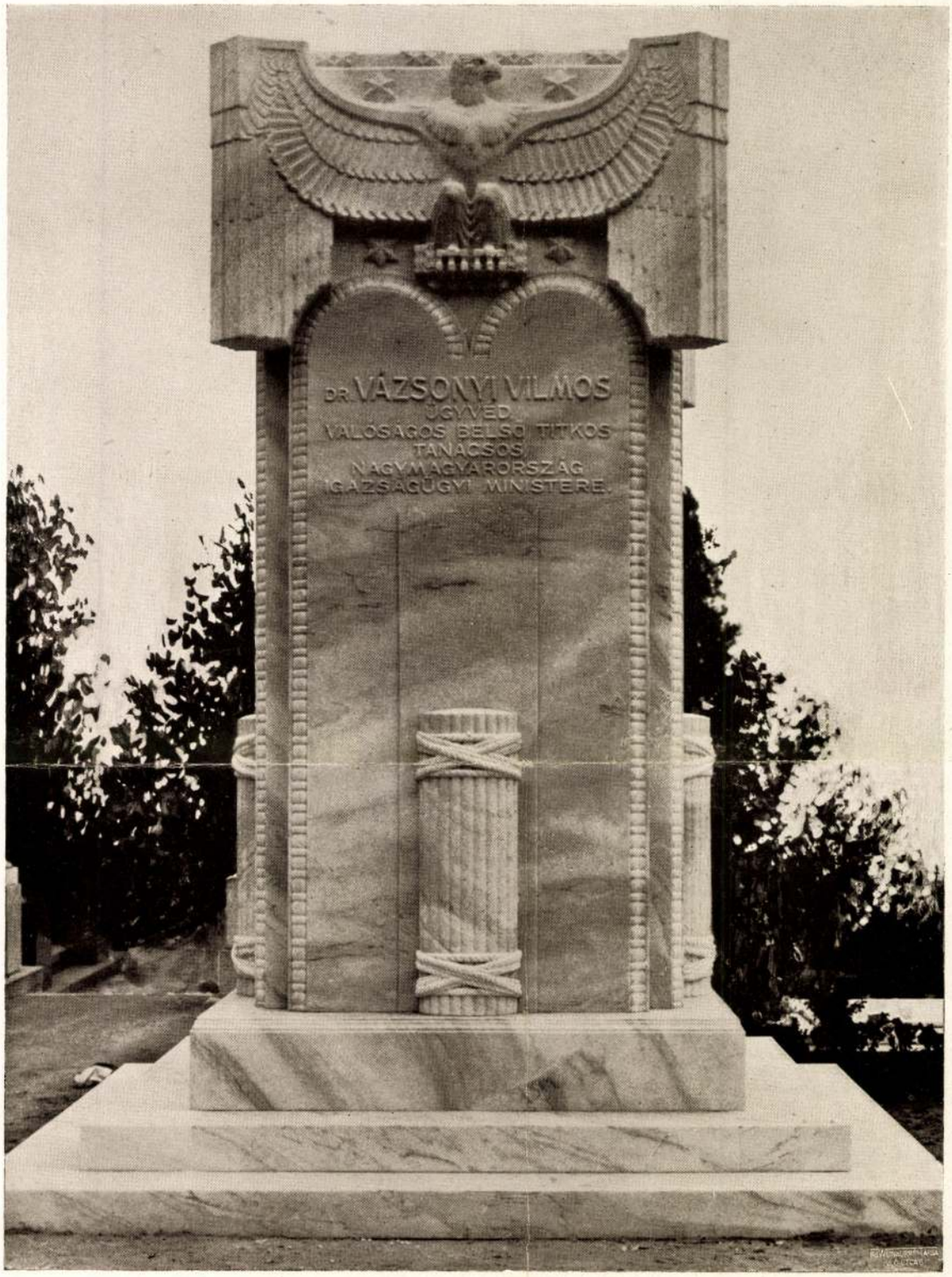

Maróti Géza: Vázsonyi Vilmos síremléke. Készült a Seenger B. r.-t. műhelyében. ✦ Grabmal. ✦ Monument funéraire.

Maróti Géza
Magyar Iparművészet 1927. 203. l.

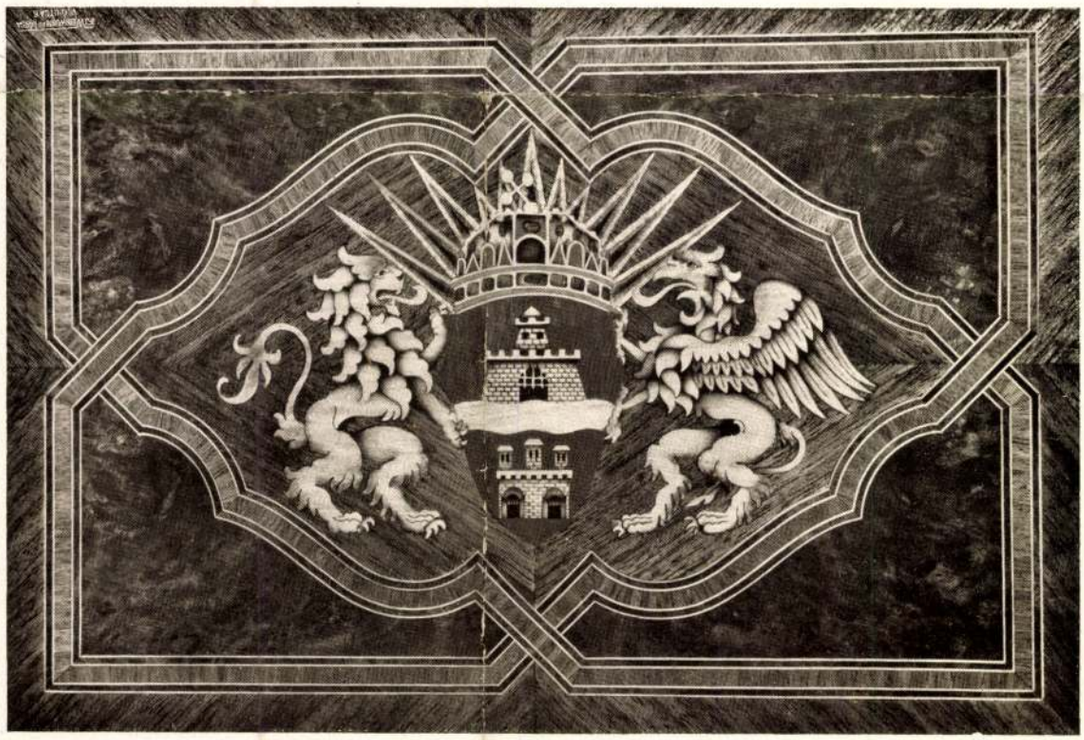

 Kovács Erzsébet: Díszoklevél és kazettája fedelének intarziás belső lapja. ✦ Ehrenpreisdiplom und die mit Intarsien gezierte innere Fläche der Kasettendecke. ✦ Diplôme d'honneur avec casette ornée de marqueterie.

Maróti Géza

VÉSETT ÉS FESTETT
BŐRTÁSKÁK ÉS ELLENZŐ.

NAGY SÁNDOR RAJZA UTÁN KÉSZÍTETTE
BELMONTE LEÓ.

id.

HONFOGLALÓ LOVASOK.
BRONZRELIEFEK.

FADRUSZ JÁNOS RAJZA UTÁN MINTÁZTA
MARÓTHI R. GÉZA.

RÉSZLETEK
A ZILAHI WESSELÉNYI-SZOBORRÓL.

„Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!"

Maróti Géza (1875–1941) életmű-kiállítása

*Maróti Gézá*t okkal sorolhatjuk a 20. század első évtizedeinek reneszánsz típusú emberei közé. Vele a korszak összművészeti (Gesamtkunstwerk) törekvése kelt életre, egy igazi „self made man" személyében: aki egyszerre volt szobrász-épületszobrász, élesszemű-könnyűkezű grafikus, építész, belsőépítész és iparművész, s aki mindig a festővászon után vágyakozott. Saját megfogalmazása szerint az egyes művészetek közti határvonalak megszünteté-

Maróti Géza életmű-kiállítása.
„Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!" (részlet) /
'We are Atlantis–Vederemo!' Géza Maróti's oeuvre.
Detail of the exhibition
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002–2003

Fotó: Kolozs Ágnes

sével a kifejezési módokban való teljes függetlenséget kívánta megvalósítani.

Életművének bemutatását több közgyűjtemény összefogása tette lehetővé. Művészi hagyatékának java része leánya, *Bródyné Maróti Dóra* jóvoltából 1956-ban és 1958-ban az *Iparművészeti Múzeum Adattárá*ba került. A tervek másik csoportját a *Műegyetem* kapta, ahonnan később a *Kiscelli Múzeum*ba, illetve az *Építészeti Múzeum*ba vándorolt az anyag. A család birtokában maradt grafikákat és dokumentumokat (fényképeket, leveleket, iratokat) Maróti Dóra 1976-ban ajándékozta a *Magyar Nemzeti Galéria*nak. Halála után példáját menye, *Vajna Márta* követte, 1991-ben újabb fotókkal és a művész nagyszabású elméleti fejtegetéseit tartalmazó kézirattal egészítve ki az addig fellelhető anyagot. Maróti első világháborús hadirajzolóként készített grafikáit, krétarajzait és akvarelljeit illetékessége révén pedig eleve a *Hadtörténeti Múzeum* őrizte. Ebből az anyagból válogatva, s azt a művész néhány szobrával és bútorával kiegészítve, először igyekeztünk átfogó képet adni a szakmának és a nagyközönségnek tevékenységéről.

Az Iparművészeti Múzeum azonban nem csupán az őrzés okán vállalta fel Maróti életművének bemutatását. A tárlattal egyben a kiindulóponthoz jutottunk vissza, hiszen a művész pályafutásának sikerekben, elismerésekben gazdag felfelé ívelő, majd visszautasításoktól, kudarcoktól terhes lefelé hajló köríve innen, ebből az épületből indult. Alkotómunkája kezdetén Maróti két területen is magára vonta a figyelmet: mint iparművész, s mint kiállításrendező-belsőépítész egyaránt sikereket aratott. Az *Iparművészeti Társulat* bemutatóin rendszeresen szerepelt nemes vonalú, finoman megmunkált használati és dísztárgyaival. Egyéb módon is bekapcsolódott a Társulat életébe, hiszen nemegyszer részt vett az iparosok számára megjelenési és eladási lehetőséget adó úgynevezett *karácsonyi kiállítások*, *vásárok* rendezésében, tervezte azok impozáns díszkapuit. Mindkét típusú tárlatnak az Iparművészeti Múzeum épülete nyújtott otthont, mégpedig annak földszinti árkádsora és óriási üvegmennyezetes csarnoka. Maróti itt járta ki a térbeli kötöttségek erénnyé kovácsolásának iskoláját, ezen a „terepen" tanulta meg a tér szabta korlátoktól való elvonatkoztatás képességét, melyet későbbi pavilonterveinél, installációinál remekül alkalmazott. Életmű-kiállításának helyszínén, vagyis a múzeum II. eme-

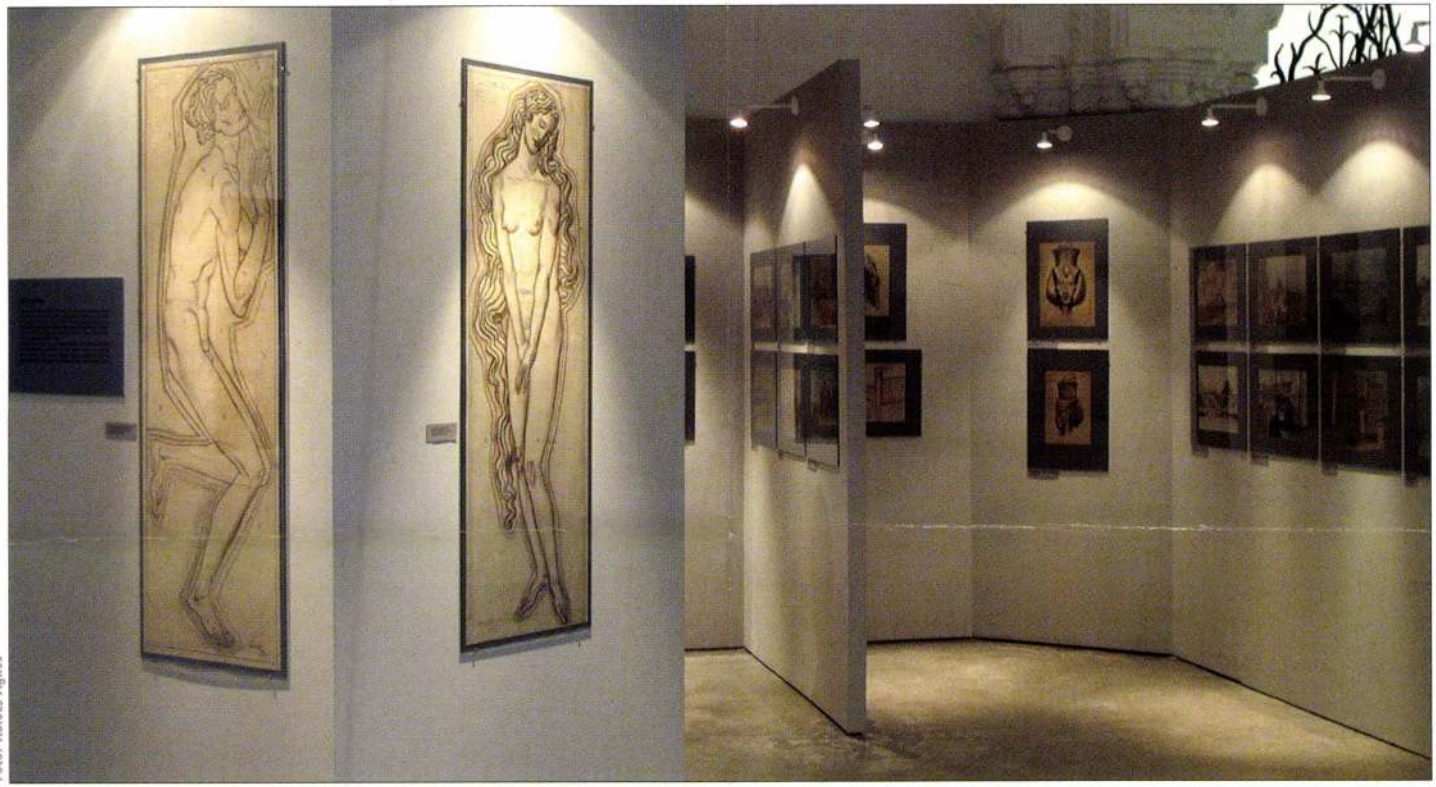

Maróti Géza életmű-kiállítása.
„Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!" (részlet) /
'We are Atlantis–Vederemo!' Géza Maróti's oeuvre.
Detail of the exhibition
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002–2003

Fotó: Kolozs Ágnes

Fotó: Kolozs Ágnes

Maróti Géza életmű-kiállítása.
„Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!" (részletek) /
'We are Atlantis–Vederemo!' Géza Maróti's oeuvre.
Details of the exhibition
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002–2003

leti kupolatermében és annak előterében ezt a bravúrt most a „marótiságra" teljes mértékben nyitott látványtervező-kivitelező, *Szőke Imre* ismételte meg.

A tárlat időrendben haladva, néhol azonban csak jelzésszerűen mutatta be Maróti Géza pályáját. A kőfaragóinasként induló, majd 1902-ben önálló szobrászműtermet nyitó fiatalember első megbízásai épületszobrászati munkák voltak. Több városunk, ám főleg Budapest középületeinek és lakóházainak sorát (így például a *Magyar Nemzeti Bank*, a *Zeneakadémia*, a *Belügyminisztérium*, a *Pénzügyminisztérium* épületét, vagy a most újraszépülő *Greshampalotát*) műhelyéből kikerült alkotások díszítik. Számbavételüket *Gerle János* kezdte meg, a kiállításon fotók segítségével idézve fel a jellemző részleteket. Maróti munkái nyomán a nemzetközileg elfogadott szecessziós ornamentika jellegzetesen magyar növényi elemmel, a *búzakalász*-motívummal bővült. Érdemes végigkövetnünk ennek műfaj- és léptékváltási folyamatát. A fiatal művész 1899-ben a következő évi *Párizsi Világkiállítás* magyar osztálya katalógusának címlapjához készített munkájával 500 koronás első díjat nyert. Ezen a tervén tűnt föl először, bár csak „félénk" mellékdekorációként a búzakalász. Az Iparművészeti Társulat 1900-as karácsonyi kiállítására, majd 1901-es pályázatára beadott ezüst, illetve bronz íróasztali készletek darabjain már hangsúlyosan, hol naturalisztikus, hol stilizált formában jelentkezett a motívum, hogy koszorút formázva a Révai Testvérek Irodalmi Intézet Részvénytársasága által kiírt „A magyar nemzet remekírói" sorozat *dísztábla*-pályázatára készített versenyművén (1901) uralkodó, számottevő utóélettel rendelkező dekoráció váljon belőle. Hiszen néhány évi lappangás után a Társulat 1905-ös karácsonyi bemutatóján az Osztrák–Magyar Bank (ma Magyar Nemzeti Bank) palotájához tervezett belső

Fotó: Kolozs Ágnes

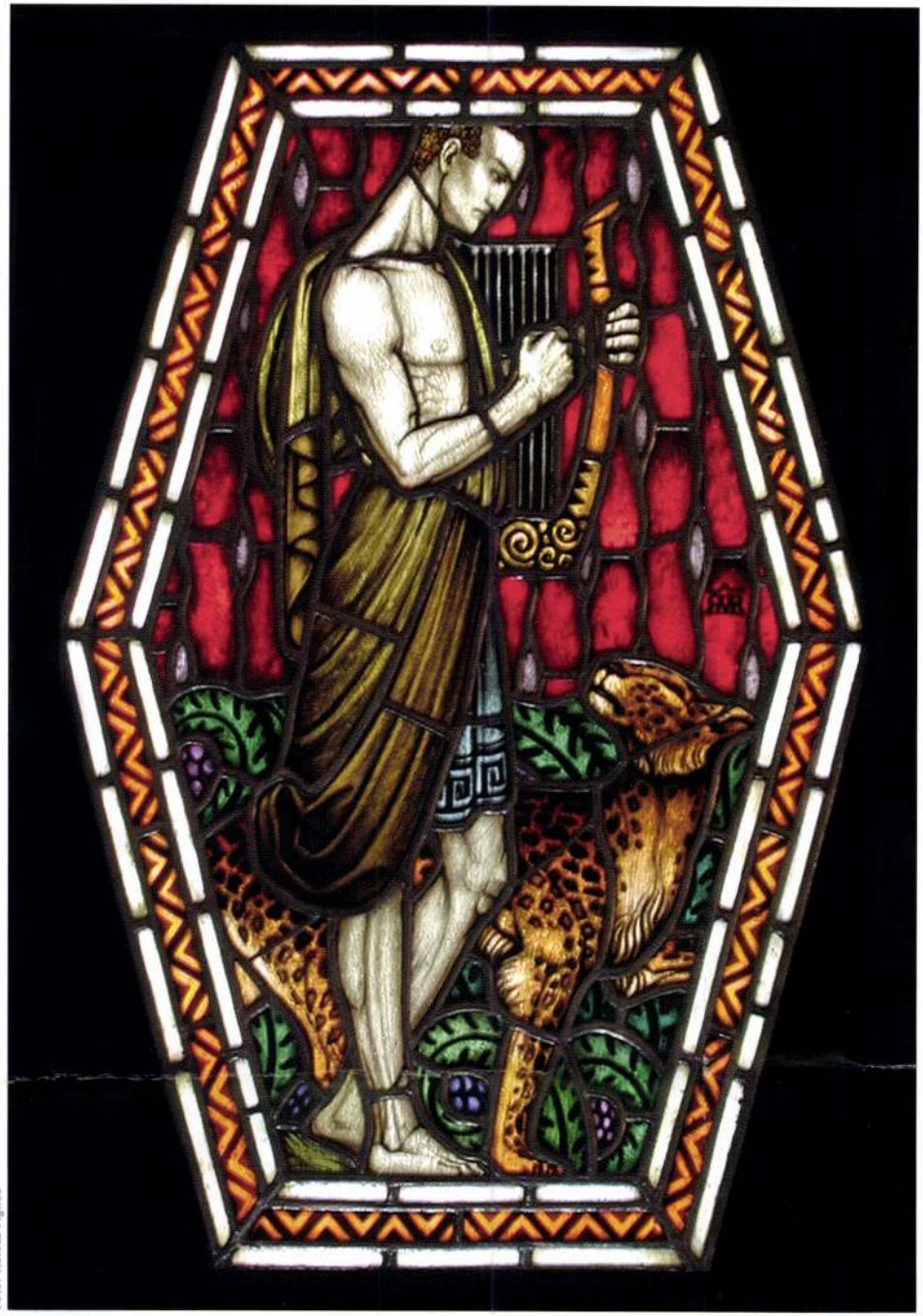

Fotó: Kolozs Ágnes

szobrászati díszítőelemeként, mint kiállítási fragment tűnt föl, majd a pénzintézet főlépcsőjének korlátjánál teljes monumentalitásában jelent meg, előkészítve a terepet a *milánói* (1906) és *velencei magyar pavilon*ok (1909) előcsarnok-ívein való burjánzó alkalmazáshoz.

Épületszobrászi tevékenységével párhuzamosan Maróti részt vett a korszak szinte valamennyi jelentős emlékmű-pályázatán: így a *Vörösmarty-emlékmű*vén (1902), az *Erzsébet királyné emlékmű*-pályázat fordulóin (1902, 1903, 1913/I–II), valamint a *Szabadságharc-szobor* pályázat kiírásain (1905, 1907) is. Beadott makettjeiről a kiállításon archív fotók nyújtottak képet, csakúgy, mint az általa tervezett – köztemetőinket díszítő, említésre méltóan szép – *síremlékek*ről, például *Ráth György* (1907–1911 között), vagy *Vázsonyi Vilmos* (1926–1927 között) teljesen eltérő karakterű monumentumairól.

A felsoroltak ellenére Maróti nevét eddig külföldön jobban ismerték, mint itthon, saját hazájában. Nemzetközi hírnevének kiindulópontja az 1906-os *Milánói Világkiállítás* magyar pavilonjának tervezése és rendezése volt. A belső díszítés finom részletei, így az előtér főtengelyébe helyezett, ma a Zeneakadémia főhomlokzatán megjelenő hatalmas *Géniusz* szobor, az átjárók íveit díszítő – már említett – búzakalász-motívumok, vagy a díszteremben elhelyezett általa kigondolt és a Zsolnay-gyárban készült *kacsás kút*, valamint a később más világkiállításokon is szereplő berendezési tárgyak, így az úgynevezett *halász-székek* méltán arattak elismerést. A milánói siker egyik eredménye az állandó magyar kiállítási csarnok felépítésére szóló megbízás volt Velencében. Az olasz kormány ingyen telket bocsátott hazánk rendelkezésére a Giardino Pubblico területén. A tervezésénél és kivitelezésénél (1906– 1909) ragaszkodtak Maróti személyéhez. A nemrégiben felújított épület azóta is a *velencei biennálék* magyar anyagának otthona. Az életmű-

Róth Miksa: Orpheusz, üvegfestmény. Maróti Géza üvegablak-terve alapján / Miksa Róth: Orpheus. Glass painting designed by Géza Maróti
1910 körül, ólmozott, schwarzlozott festésű, színes antiküveg, 72x50 cm

tárlat a szoros kronológiát némiképp felborítva ebben a tematikai egységben mutatta be Maróti későbbi – meg nem valósult – pavilonterveit is, mint a párizsi nemzetközi seregszemle elképzelt magyar otthonának (1924–1925) és a *Philadelphiai Világkiállítás* magyar pavilonjának (1926) rajzait.

A milánói kiállítás sikerének másik hozadéka szintén külföldi megbízás lett. A munkatársat kereső *Adamo Boari* építész választása Maróti Gézára esett. A mexikói kormány felhatalmazása alapján 1908-ban a fiatal művészt hívta meg Mexico City általa tervezett Nemzeti Színházának (amely ma a *Szépművészeti Intézet* épülete) díszítőszobrászati és belsőépítészeti munkáira. A szerződések a színházterem színpadnyílását díszítő mozaikív, az üvegmennyezet és a kupola nagyméretű szoborcsoportjának megtervezésére és kivitelezésére, illetve az üvegfüggöny és egyéb belsőépítészeti dekorációk megtervezésre szóltak. A rajzok datálása között több mint tíz év eltérés fedezhető fel, mivel az országban kitört forradalom megakasztotta az építkezés menetét. A mexikói tervekkel indult Maróti „önidézése", illetve egy-egy témamegoldás későbbi, más helyszínre történő adaptációja. Így a proszcénium-ív művészeteket megtestesítő serege 1918-ban tűnt fel újra a csepeli *Munkásotthon* színháztermének egyik nagyméretű pannóján, kompozíciós mintát szolgáltatva a munkásokat felvonultató párdarabhoz, hogy ez utóbbi jó húsz évvel később a New York-i *Rockefeller Center* főbejárati mozaikkép-pályázatára beadott terven (1932) teljesedjen ki. Az üvegkupola kilenc múzsája Mexikóban a „karvezető" Apolló alakját fogta közre (első terv 1910-ből), hogy aztán az ezoterikus könnyedségű nőalakok az Erzsébet királyné emlékmű-pályázat 1913-as fordulójára tervezett panteon mennyezetén már a magyar *Szent Korona* sugaraiban lebegjenek (az utóbbiról *Róth Miksa* 1 méter átmérőjű üvegmakettje alapján szerezhettünk benyomást).

A kupolateremben elhelyezett munkák Maróti külföldi tényekedésének állomásait mutatták be. Egy rövid londoni tartózkodás után (1922–1923) a neves finn építészhez, *Eliel Saarinen*hez fűződő barátsága révén a művész

Fotó: Kolozs Ágnes

Maróti Géza életmű-kiállítása. „Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!" (részlet) / 'We are Atlantis–Vederemo!' Géza Maróti's oeuvre. Detail of the exhibition
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002–2003

1927-től az Egyesült Államokban dolgozott. Detroitban és környékén jó néhány épület ma is meglévő külső és belső dekorációja nyújt képet alkotó fantáziájáról. Többek között a cranbrooki *művészeti iskola*, a detroiti *Fisher Building* felhőkarcolója, vagy a *William Livingstone* emlékének szentelt *világítótorony*. A nagy belmagasságú terem alkalmas volt arra, hogy az átfogó tervek, archív fotók mellett a hatalmas méretű, 1:1 léptékű színes vázlatokat is befogadja.

E belső teret spirálszerűen hajló paravánrendszer osztotta meg, melynek funkciója a kitölthető felületek növelésén túl egyfajta választóvonal jelzése is volt. Maróti 1932-ben tért haza az Egyesült Államokból. Grandiózus elképzelések, látványos sikerek és fájdalmasan sok, tervnek megmaradt elképzelés után itthon légüres szellemi térben találta magát. Hiába dolgozott ki korát megelőzve újabb és újabb nagyszabású terveket *Lágymányos beépítésé*re (1921 és 1937 között) – stadionnal és kiállítási csarnokkal kiegészülő diákvárost álmodva a helyszínre; vagy álmodott amerikai tapasztalatai alapján grandiózus felhőkarcolót a *Központi Városháza újjáépítésé*re kiírt pályázatra (1939–1940), a bohém alkatú, világutazó művész az egyre nyilvánvalóbban a szélsőségek felé hajló magyar társadalomban nem talált fogódzót. Széles látókörű, egyéni kifejezésben testet öltő szellemisége a kor erőszakos, konzervatív és faji felsőbbrendűséget hirdető légkörében megbénult. Fölöslegessé vált tehetsége birtokában, és a világ ijesztő alakulását látva, sajátos szobatudóssá vált. Mindazt az ismeretet, saját élményt, olvasott tudást, amit élete során összegyűjtött, egy gigantikus műben összegezte. Gondolatai fókuszába Atlantisz került, az elsüllyedt földrész, az emberiség kultúrájának bölcsője. Évtizedek alatt született jegyzeteiből, régészeti helyszíneken szerzett személyes tapasztalatokból, lényeglátó ráis-

merésekből, a gazdag külföldi szakirodalom segítségével 600 oldalas, német nyelvű kézirat született, *Wir sind Atlantis* címmel. Önéletrajzi visszaemlékezésében sok helyütt hivatkozik e tanulmányra. *„Évekig dolgoztam az Atlantisz könyvön és Atlantis City, a metropolis rekonstruktios tervén, amelyekhez vannak alaprajzok, metszetek, homlokzatok, néhány távlati nézet, mint előtanulmány és egy nagyobb szerkesztett és árnyékolt távlatrajz, mely talán a világon az első ilynemű kísérlet és igen nehéz probléma, úgy hogy sokáig rágódtam rajta.* […] *Nagy örömmel dolgoztam ezen igen sokoldalú anyagot felölelő könyvön és őszintén bevallom, sok kérdés felülmúlta ismereteimet és sokat kellett hozzátanulni és részletesebben tanulmányozni. Egy ilyen óriási problémán, végre is arról van szó, hogy honnan származik a világ mai kultúrája és esetleg ezen okulva, hogy hova fog elérni,* […] *Atlantiszról szóló könyvem is az emberi méltóság és az egyén lelkiismereti szabadsága jegyében íródott…"* A művész rajzai alapján *Varga Péter* pécsi restaurátor 5 méter átmérőjű modellt készített, mely e bemutatónak is egyik fő látványossága volt (eredetileg Velencében szerepelt a 2000. évi *Nemzetközi Építészeti Kiállítás*on.)

Maróti 1917-ben hadirajzolóként járt Jeruzsálemben. A Jézus-hívő szentföldi zarándok az első világégés túléléséért imádkozott, s egyben fogadalmat tett, hogy rekonstruálni fogja *Salamon* király biblikus zsidó *templomát*. Valójában azonban a tökéletes építészet paradigmáját akarta alkalmazni, hiszen az isteni terv alapján épített Templom mikrokozmoszként tükrözte vissza a „legbölcsebb építész" művének, a világegyetem épületének tökéletességét. Sorozata 1925-re készült el. 1930-ban ismét foglalkozni kezdett a témával, mivel remény volt rá, hogy az elméleti rekonstrukció tényleges rekonstrukcióban ölt testet. A tervezett 1933-as *Chicagói Világkiállítás*on ugyanis fel kívánták építeni az általa elképzelt templomot. Atlantisz kéziratában a szentföldi fogadalom azonban ismét átértékelődött. Maróti számára Salamon király jeruzsálemi temploma már egy kisebb atlantida templomforma hagyományainak demonstrálásaként jelent meg, amivel a művész a zsidó-keresztény kultúra őt egyre jobban foglalkoztató atlantiszi eredetére utalt. Maróti az épülettervek mellett a templomi kegytárgyakhoz, plasztikákhoz is készített rajzokat. Ezek a művész igazi „alkimista" módszeréről tesznek tanúbizonyságot, rajtuk a sajátosan marótis jegyek például sok helyütt indiai, vagy éppen iszlám elemekkel keverednek.

E rajzokat szemlélve, a spirál külső ívén haladva ismét az előtérbe juthatott a látogató, ahol a kiállítás utolsó szakaszában a művész egyiptomi *krétarajzai* szerepeltek. Maróti 1929 végén amerikai tartózkodását megszakítva Európába utazott, s csak 1931 júniusában tért vissza Detroitba. A közbeeső másfél évben a Szentföld és az atlantiszi mítosz iránti elmélyülő érdeklődésétől hajtva közel-keleti expedícióra indult. Ennek fő állomásai Athén, Isztambul, Gíza, Théba, Luxor, Karnak, Jeruzsálem, Betlehem és Gáza voltak. A helyszínen rengeteg rajzot, vázlatot készített, melyek segítségével azután már Budapesten dolgozta ki igazi festői vénáról tanúskodó, szén, grafit, pasztell, akvarell felhasználásával született munkáit.

Maróti életműtárlatához azonos című, az Iparművészeti Múzeum saját kiadásában megjelentetett, többszerzős tanulmánykötet kapcsolódott, mely maradandó formában, gazdag képanyaggal illusztrálva dolgozza fel a művész sokoldalú tevékenységét.

A bemutató és a katalógus ugyanazt a kérdést igyekezett körbejárni. Vajon alkalmas-e 21. századunk arra, hogy a Maróti Gézáéhoz hasonló merészséggel, szintetizáló készséggel, a múlt értékeire támaszkodva, gyökereinket felvállalva mi is visszataláljunk egy eszményi, inspiráló közösséghez testben és lélekben (épített formában és erkölcsi tartalomban) egyaránt? Vederemo! (Majd meglátjuk!) *(„Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!" Maróti Géza életmű-kiállítása. Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002. október 9–2003. január 5.)*

ÁCS PIROSKA
művészettörténész (a kiállítás rendezője)

A Magyar Iparművészet korábbi számaiban Maróti Géza műveinek fotói: 1998/4/86., 2000/3/3., 2000/4/8. oldal.

Maróti Géza életmű-kiállítása. „Mi vagyunk Atlantisz – Vederemo!" (részlet) / 'We are Atlantis–Vederemo!' Géza Maróti's oeuvre. Detail of the exhibition
Iparművészeti Múzeum, Budapest, 2002–2003

Fotó: Kolozs Ágnes

Épületkutatás

a Velencei Biennálé magyar pavilonján

A Velencei Biennálé *Maróti Géza* tervei alapján 1909-ben épült, szecessziós stílusú magyar pavilonját, rossz állapota, tetőzetének tönkremenetele, kiállítási tereinek elavult szervezése és rossz megvilágítása miatt az 1958-as kiállítás előtt *Benkhard Ágost* tervei szerint a nemzetközi modern stílus jegyében átépítették, magas tetejét elbontva üveg felülvilágítóval fedték le, közepén átriumot alakítottak ki, tömegét egyszerű kubushoz közelítették.

Az épület ismét időszerűvé váló rendbetétele az 1995. évi, alapításának századik évfordulóját ünneplő, jubileumi biennálé előtt kezdődött meg a főhomlokzat *helyreállításával. Az épület történetét feldolgozó Sümegi György művészettörténész* kutatásai nyomán előkerültek a homlokzati eléfalazások mögül a *Kőrösfői-Krisch Aladár* tervei szerint *Róth Miksa* műhelyében készített mozaikképek, amelyek szakszerű restaurálása, az eredeti működő felületek és díszítőelemek kijavításával és kiegészítésével együtt részét képezték a *Csete György* által tervezett építkezéseknek.

A 2000. évi, építészeti biennáléig a pavilon teljes rendbetételének be kellene fejeződnie. A tervezett új tető a használat szempontjából kifogástalan és így *megőrzendő, 1958-as átriumos rendszerhez alkalmazkodik, ahogy az oldalhomlokzatok* és a hátsó oldal befalazott, Maróti-féle ablakainak kibontásáról sem lehet szó. Az attikafalakat azonban az eredeti tetőhöz hasonlóan a pécsi Zsolnay-gyárban készülő, *mázas cseréppel fogják eltakarni, és helyreállításra vár a két oldalhomlokzat is. Ez utóbbi feladatot segítendő 1999. júniusában Sümegi Györggyel együtt falkutatást* végeztem a magyar pavilon két oldalhomlokzatán.

Kupa vezér mozaikképének feltárt részlete a velencei magyar pavilon oldalhomlokzatán

Kisebb mozaikdíszek már 1995 óta ismertek voltak ezeken a felületeken is. Most legfontosabb teendő annak tisztázása volt, vajon az oldalhomlokzatokat egykor díszítő két-két figurális mozaikkép, Kupa vezér, Szent Imre, Kolozsvári György, Balassa Bálint ábrázolásai – Kőrösfői-Krisch Aladár művei – a helyükön találhatók-e. Ezeket a képeket eddig a jelenleg a pavilon mögött álló, négyzetes pillér oldalait alkotó mozaikokat azonosították, amelyeket az 1958-as helyreállítás során levettek volna a *homlokzatokról, hogy a pillérbe építve őrizzék meg az utókornak. A főhomlokzat mozaikjainak előkerülését követően, a hiányok pótlására*

Kolozsvári György mozaikképének feltárt részlete a velencei magyar pavilon oldalhomlokzatán.

a velencei Orsini-gyártól beszerzendő mozaikkockák megrendelése során azonban a gyár egy idősebb munkása Sümegi Györgynek elmondta, hogy ő – nem tudja mikor, de jó régen – mozaikképeket *másolt le a magyar pavilon számára. Ez elképzelhetővé tette, hogy a pillér eddig* eredetiként kezelt képei valójában másolatok, és az eredetiek annak idején esetleg a *helyükön maradhattak.*

A kutatások teljes sikerrel jártak. A homlokzatokon részben vakolattal, részben éltéglával elfedve megmaradt az egyik oldalhomlokzatról fennmaradt, az eredeti állapotot mutató fényképábrázolásának megfelelően a teljes eredeti működő felület, az ablakok visszaugró tükreit keretelő mozaiksávokkal és a könyöklők alatti, *mozaikberakásos medalionokkal együtt. Az ablakok közötti tükröket díszítő mozaikképek közül is előkerült kettő: a Kolozsvári Györgyöt és a Kupa vezért* ábrázolónak megtisztí-

Pillér a velencei magyar pavilon mozaikképeinek 1958-ban készített másolataival (Fotók: Lővei P.)

tottuk alsó mintegy 40 %-nyi felületét. (A helyreállításról *hozandó végső döntés előtt nem kívántuk elpusztítani a homlokzatot ma elfedő borostyánt és vadszőlőt,* ezért *a két másik kép növénnyel sokkal jobban beborított helyét* egyelőre nem bontottuk meg.) Az eredeti mozaikok eddig feltárt felületei, kisebb *hiányoktól eltekintve, jó állapotban vannak. Színvilágúk harmonikusabb, mint az 1958-as* másolatoké, ahogyan rakásuk is sokkal gondosabb.

A feltárások új, eddigi elképzeléseinknél kedvezőbb színben tüntetik fel az 1958-as *helyreállítást. A munkák során, amelyekre a pavilon rossz műszaki állapota és elavult* kiállítási rendszere következtében mindenképpen szükség volt, az eredeti homlokzati díszítések megőrzésére láthatóan nagy súlyt fektettek; az elfalazások és rávakolások készítésekor a most feltárt homlokzati felületeken semmilyen részletet nem pusztítottak el. A felhasznált anyagok az eredeti díszek állagát nem veszélyeztették, a feltárt felületeken látható hiányok még az 1909 és 1958 közötti időszakban keletkezhettek. Különleges, szinte megmagyarázhatatlan gesztusnak tekinthetjük a másolat elkészíttetését a négy mozaikképről – az 1958-ban érvényes ideológiák szerint Kupa vezér és Szent Imre igazán nem tartozott a „haladó hagyományok" közé.

A velencei műemléki hatóságok az eddig együttesként védett, a 20. század legváltozatosabb építészeti tendenciáiról tanúskodó pavilonokat nemrég – három kategóriába osztva – *egyedi védelem alá is helyezték. A magyar épület a legmagasabb kategóriába került,* korát és már eddig is látható, a nemzetközi együttesben egyedülálló *mozaik- és csempediszeit tekintve méltán. Az előkerült mozaikképek* és az oldalhomlokzatok eredeti tagolása rendszerének hamarosan várható helyreállításával a *műemlék értéke tovább fog növekedni.*

Lővei Pál

A Castrum Bene Egyesület

éves vándorgyűlése Gyulán

Májusban immár ötödik alkalommal gyűltek össze a középkori és kora-újkori várak iránt érdeklődő vagy azok kutatását hivatásként űző építészek, művészettörténészek, történészek és régészek, s nem utolsósorban a szakma utánpótlását jelentő egyetemi hallgatók, hogy meghallgassák és megvitassák e speciális kutatási terület legújabb eredményeit összefoglaló előadásokat.

A vándorgyűlés ebben az évben az *„Élet a várban"* téma jegyében tanácskozott, nem függetlenül a színhelytől, hiszen a *gyulai vár* egyik legépebb állapotban ránkmaradt középkori várunk, ahol egyedülálló módon földszinti és emeleti terek sora maradt ránk szinte teljesen eredeti – 15. századi – állapotban.

A hagyományoknak megfelelően az első nap a szűkebb környék várai kutatásának volt szentelve, s a több mint száz hallgató először a szomszédos Arad megye várkutatásáról értesülhetett a Békés megyei múzeummal példaértékű együttműködést kialakító román régészektől, *Pascu G. Hurezantól* és *Mircea Barbutól*. Gyuláról több előadás is elhangzott, a vendéglátó Erkel Ferenc Múzeum igazgatója. *Havassy Péter* és munkatársa, *Kiss Anikó* történeti áttekintést adtak, míg a régészeti kutatást végző *Gerelyes Ibolya* és e sorok írója a vár építéstörténetét ismertette – előbb a városháza nagytermében, majd pedig a helyszínen. Este *Dancs László*, a város polgármestere adott fogadást, s beszédében arról szólt, mit jelent a városnak a vár, s kifejezte reményét, hogy belátható idő alatt lezárul a már évek hosszú sora óta húzódó műemléki helyreállítás.

A második nap előbb *Simon Zoltán* és *Sós István* a kora-újkori várbeli életet talán a legszemléletesebben bemutató forrásról, az inventariumról és annak értelmezési lehetőségéről szólt, majd két erdélyi vendég, *Adrian Rusu* és *Szőcs Péter* egy jellegzetes helyi erődítéstípusról, az ún. parasztvárról értekezett Barcarozsó kapcsán. Ezt követően a várak olyan, külön is elemezhető építészeti részletei kerültek sorra, amelyek különösen jelentősek lehetnek annak eldöntése szempontjából, mikor és ki lakta a várakat? *Balázsik Tamás* a legreprezentatívabb terekről, a kápolnákról beszélt, Bujdosó Győző az eddig inkább csak polgárházakból ismert faburkolatú terek várbeli alkalmazását ismertette, *Vágner Zsolt* pedig a hypocaustum-rendszerű fűtésre utaló maradványokat vette számba. Ezután a ciszternák és kutak következtek *Miklós Zsuzsa* gyűjtésében, majd *Vukov Konstantin* szélesívű kitekintéssel szólt a várak konyháiról. Az utóbbiak működéséhez szükséges alapanyagok egy csoportjáról, a vasztélypusztai Árpád-kori várban feltárt archeobotanikai leletekről (gyümölcsökről, gabonafélékről) két archeobotanikus, *Torma Andrea* és *Berzsei Brigitta*, továbbá az ásatást *Terei Györggyel* végző *Kulcsár Mihály* beszélt. Végül a várkutatás két „ősi" témájáról, a tornyokról és a várkapukról *Bozóki Lajos* és *Bodó Balázs* tartott előadást, a hagyományos tipológia helyett a jelentőségének megfelelő súlyt helyezve a funkció kérdéseire.

Befejezésképpen szó esett a lovagi tornákról *(Kovács Annamária)* és a várak mellett szolgáló naszádosokról is *(Pusztai László)*.

A vándorgyűlés utolsó napján néhány Arad környéki vár megtekintése szerepelt a határátkelés nehézségei miatt kissé megrövidült, de a hazautazással együtt mégis az éjszakába, sőt hajnalba nyúló programban. Öthalmon, az egykori Óarad területen a jellegzetes elhelyezkedésű ispáni vár és a közelében állt prépostsági templom csekély maradványait. Solymoson viszont egy 15–16 században kiépült reprezentatív hegyivár jelentős romjait kerestük fel. A következő évben, 2000 májusában Eger ad otthont a várkutatók találkozójának. A rendezvény központi témája a magyar várak fénykora, a 13. század várépítészete lesz.

Feld István
az egyesület elnöke

IV. Országos Főépítészeti Konferencia – Tokaj '99

Az 1996 augusztusában Vácott megrendezett I. Országos Főépítészeti Konferencia hagyományt teremtő döntése folytán, 1999. augusztus 25-27. között Tokaj város rendezi meg a IV. Országos Főépítészeti Konferenciát az Országos Főépítészeti Kollégium közreműködésével.

A IV. Országos Főépítészeti Konferencia fő témája ÉPÍTÉSZET-ÖRÖKSÉG-ARCULAT. A Konferencia témájának aktualitást ad, hogy a központilag védett értékek száma nem növelhető tovább nagy mértékben, így az önkormányzatoknak kiemelten fontos feladata helyi rendeletben szabályozni értékeik védelmét.

További információ, jelentkezés:
Tokaj Város Polgármesteri Hivatal
3910 Tokaj, Rákóczi út 54.
Pozsa Antal PR-munkatárs
Tel/fax: 47/352-006, 47/352-752

A 150 éves patika

Szűz Mária Isten Anyja gyógyszertár a Lipótvárosban, a Hercegprímás utca és a Bank utca sarkán található.

A klasszicista sarokházat, romantikus elemekkel díszítve 1847-ben építette ifj. *Zitterbarth Mátyás* pesti építőmester (1803–1867). A régi pesti építész-dinasztia leghíresebb tagja, akinek építési tevékenységéhez, hírnevéhez fűződik az első pesti *Indóház* (a Nyugati pályaudvar elődje) a pesti *Magyar Állandó Színház* terve a híres Grassalkovich-féle telken, továbbá a veszprémi *zsinagóga* (lebontott) épületei, valamint a szabadságharc idején hírhedté vált gellérthegyi *citadella* építésében való részvétel...

A ház földszinti részén nyílt meg a Zoltán Patika, melynek eredeti klasszicista berendezése ma védett műemlék. A finom fafaragásokkal gazdag berendezés topolyafa gyökérből készült. Az állványzaton 1847-ből származó – Alt Wien jelzésű – porcelán, valamint esztergályozott fa patikaedények láthatók.

A patika jelenlegi nevére utaló triptichont – a Patrona Hungariae-t kétoldalt egy-egy térdeplő angyallal – 150 évvel ezelőtt *Heinrich Ede* (1819–1885) pesti festő készítette. A bécsi iskolázottságú művész jelentőségét tükrözi, hogy több képe szerepel a Magyar Nemzeti Galéria gyűjteményében, továbbá festményei díszítik Miska főherceg Miramare kastélyát, valamint freskói az egykori Sándor utcai Festetics-palotát. *Feszl Frigyes* javaslatára a Pesti Vigadó számára is készített terveket, melyet azonban a bécsi szakértői zsűri elvetett és a *Csemegetár* képeinek festését *Thán Mórra* és *Wagner Sándorra* bízta.

A Magyarország Védasszonya patika megnyitásának évét a szakirodalmi megjegyzések 1848 és 1850 évben említik, ezért talán a helytállóbb cím: másfélszázéves patika...

Vízy László

Május vége [illegible] szül a velencei magyar pavilon

Hírt adtunk már arról, hogy az idei velencei biennálén — a második világháború kitörése óta először — ismét részt vesznek magyar képzőművészek. Az erősen megrongálódott magyar pavilon épületét a kormány jelentős anyagi áldozattal helyreállítja. A munkálatokról a Velencéből nemrég hazatért *Benkhardt Ágoston* tervezőmérnök nyilatkozott az Esti Hírlapnak:

— Pavilonunk 1908-ban épült. Azóta mindig részt vettünk a nagyszabású nemzetközi kiállításon, és a biennále története sok magyar sikert jegyzett fel. A szecessziós stílusú épületet *Maróthy Géza* tervezte. Igen előnyös helyen áll: szemben a főkapuval, úgyhogy méltó kerete lehet a magyar képzőművészek bemutatkozásának.

— Pavilonunk belső elrendezése nem volt a legszerencsésebb. Ezért most, a helyreállításkor a tetőszerkezet átalakítása mellett elsősorban arra törekedtünk, hogy *a korszerű kiállítási igényeknek minél jobban megfelelő helyiségeket alakítsunk ki.* Az a megtiszteltetés ért, hogy a magyar kormány és a biennále vezetősége az én tervemet fogadta el. Eszerint az eddigi egy nagy terem helyén kisebb termek sorozatát építjük. Középen kisebb zárt udvar, úgynevezett átrium lesz. Itt néhány szobrot helyeznek majd el, olyan műveket, amelyek szabad ég alatt jobban hatnak.

— A munkálatokat velencei cég vállalta. A megállapodás megkötésénél nagy segítségünkre volt az olasz képzőművészeti szövetség titkára, *Mario Penelope* és *Luigi Ferrante*, velencei műtörténész, a városi tanács tagja. Érdekes apróság, hogy *Bazzoni* mérnök, aki 1908-ban már részt vett a pavilon építésében, jó erőnek, egészségnek örvend, s még mindig dolgozik: a biennále mérnöke. Általában olasz részről minden támogatást megkaptunk, barátaink igen udvariasak voltak. Mint elmondták, türelmetlenül várják a magyar művészek alkotásait, s magukat a jó hírnévnek örvendő magyar festőket és szobrászokat.

— Az idei biennále júliusban nyílik. Pavilonunkat május végéig tető alá kell hozni. A nehéz feladatot az olasz építő vállalat pönálé terhe mellett vállalta. A munka jól halad, reméljük, ezután sem lesz fennakadás — fejezte be nyilatkozatát Benkhardt Ágoston.

d. t.

kor a félőrült pusztítja férjét

A bonyolult nak hitelességét ségíti Glazarova igen egyéni stílusa. Nőiesen karcsúak és kecsesek a jelzői a természet festésénél, de sejtelmesen súlyosak és talán egy kicsit misztikumba hajlók, ha hősei sárosléptű életét kell ábrázolnia. A szépmívű hasonlatok és muzsikás mondatok — *Lukács Katalin* kitűnő fordítása — azt bizonyítják, hogy Jermila Glazarova az élő cseh irodalom jelentős értéke. Csehszlovákiában érdekes módon immár évszázados sora van a prózairodalomban vezető szerepet játszó nőíróknak. Igen örvendetes, hogy az *Európa Kiadó* jóvoltából most a magyar közönség is megismerkedhetik így Jermila Glazarovával.

KÖNYVET olvas és valósággal filmet lát az olvasó *Ferreira De Castro* „Napfényes házikó"-jának oldalait forgatva. A modern prózában, csakúgy, mint a drámában, egyre több jel mutatja a filmművészet termékenyítő hatását. A „Napfényes házikó" e hatás egyik legszimpatikusabb példája. Nem egyszerűen a téma filmszerűségéről van szó, hanem a filmszerű regényszerkesztési módszerről. A filmfelvevőgép mozgását érezzük, ahogy az írói figyelem lencséje átlendül egyik szereplőről a másikra, távolodik az eseményektől, egyre nagyobb képet

egy részletét látjuk gyítva, mikor minden mozdulat külön érzelmi momentumokat hordoz.

A „Napfényes házikó" nemcsak írói módszerében, de tartalmában is filmekre, méghozzá a neorealista filmekre emlékeztet. A neorealista meghatározás azért is helytálló, mert — miként az olasz filmek, vagy *Pratolini* regényei — az olasz kapitalizmus világáról, úgy De Castro regénye a számunkra sokkal ismeretlenebb portugál valóságról ad igaz képet, jellegzetes, művészi módszerekkel.

Egy önálló, tiszta kis házikó. Ebben testesül meg a katonaságtól hazaszabaduló pásztorfiú minden vágya, álma az életről, a jövőről. Nem kíméli magát, rajongásig szeretett menyasszonyát sem. Egy fiatal élet minden energiáját áldozza az oly kívánatos cél érdekében. A már-már kartávolságnyira kerülő, aztán mindig a végtelenbe hátráló ház végül megsejteti vele, hogy túl kell lépnie a kis házikója napfényes küszöbén. A többiek felé kell az utat keresnie, a többiekkel együtt lehet csak elérnie, mindannyiunk napfényes jövőjét

A portugál falu és város árnyaltan sokszínű képe, néprajzi érdekességű leírásai adnak érdekes hátteret a történetnek. *(Csatlós János* fordításában — a *Szépirodalmi Könyvkiadó* jelentette meg.)

Bernáth László

297.

297. THOROCZKAI VIGAND EDE:
PRÉSHÁZ MAROSVÁSÁRHELYEN.

PRESSOIR.

298.

298. LIIPOLA IRIJŐ: BOGARÁSZ.

COLLECTEUR D'INSECTES.

299. HENDRICH ANTAL. SERLEG. EZÜSTBŐL DOMBORÍTOTTA MLINEK ADOLF.

COUPE EN ARGENT.

299.

300. MARÓTI GÉZA: SZIVARDOBOZ EZÜSTBŐL ZOMÁNCOLT ÉS VÉSETT DISZÍTÉSSEL. KÉSZÍTETTÉK: HIBJÁN S. ÉS TARJÁN O. JÓZSEF FŐHERCEGNEK A PRINZ HEINRICH-FAHRT RÉSZÉRE FÖLAJÁNLOTT VERSENYDÍJA.

BOÎTE À CIGARES EN ARGENT.

300.

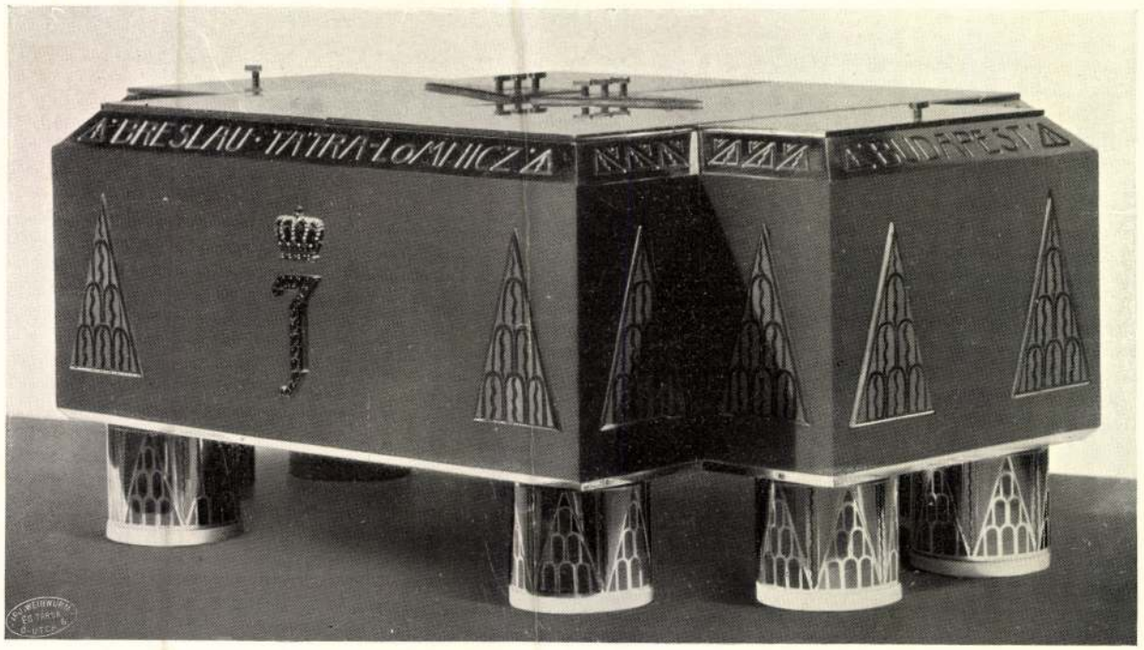

Magyar Iparművészet

1909

262.

262. EBÉDLŐ. TERVEZTE NÁDLER RÓBERT.
KÉSZÍTETTE A BUTORCSARNOK-SZÖVETKEZET.

264. ZENESZOBA. TERVEZTE MARÓTI GÉZA.
KÉSZÍTETTÉK KISS JÓZSEF ASZTALOS-MESTER,
PAUNCZ ÉS KOVÁCS KÁRPITOS-MESTEREK.

CHAMBRE DE MUSIQUE. DESSIN DE GÉZA MARÓTI.
EXÉCUTÉE PAR JOSEPH KISS ÉBÉNISTE ET
PAUNCZ ET KOVÁCS TAPISSIERS.

KIÁLLÍTÁSOK.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI TÁRSULAT A PÉCSI ORSZÁGOS KIÁLLÍTÁSON. Jelentettük már, hogy a pécsi országos kiállítás igazgatósága a vallás- és közoktatásügyi miniszter támogatásával külön Műcsarnokot épített, mely magában foglalja az Orsz. Képzőművészeti Társulat, a Magyar Iparművészeti Társulat, az Orsz. M. kir. Mintarajziskola és rajztanárképző, valamint az Orsz. M. kir. Iparművészeti Iskola kiállítását. A Műcsarnok június hó 15-én nyílt meg nagy ünnepséggel. Az iparművészeti rész egy nagy központi csarnokból, négy teljesen berendezett szobából és egy bazárszerűen rendezett teremből áll.

A középső csarnok négy sarkában Maróti Gézának a milánói kiállításról hazakerült bikafejes bronzvirágtartói és két hermaszobra, két falán pedig Róth Miksának mozaikképei láthatók. A négy szoba elseje egy úri tölgyfa-ebédlő, melyet Nádler Róbert tervei után a Bútorcsarnok Szövetkezet mesterei, névszerint Koch István, Petrik József, Rolenz József és Lukatsovits Alajos asztalosok és Keresztessy Károly kárpitos készítettek. Nyugodt, összhangzó e szobában minden; a bútor, a falikárpit, az eredeti, mesterien készített kandalló (Jancsurák Gusztávtól való) a kalotaszegi varrottasok módjára készült párnák, stb. Valóban megszívlelni való példát mutatott tervezője, Nádler tanár, miként lehet a népies díszítő formák felhasználásával eredeti, célszerű és emellett előkelő hatású szobaberendezést megalkotni. A második szoba hálószoba, tervezte Thoroczkai Vigand Ede, bútorát készítette Paál Gergely asztalosmester. A harmadik Pálinkás Béla tervei nyomán készült úri szoba, melyet Kántor Tamás, Gottlieb Mátyás, Kadosa Rezső, Janusek Béla, Melczer Nándor, Lukátsovits János és Rimóczy László asztalosmesterek és Müller József kárpitosmester készítettek.

Végül a negyedik szoba Maróti Gézának zeneszobája, mely a milánói kiállításon elpusztult hasonló interieur mintájára készült. Ezt annak idején behatóan ismertettük (l. M. I. 1906. V. füzet). A különbség a Milánóban elégett és a most látható szoba között az, hogy az első szoba elipszis alakú volt, a mostaninak alakja pedig kör. A tömített tölgyfából készült berendezésnek fő díszei az ornamentumként ható fémberakásos, verses felírások. A kifogástalan, kiváló szakértelemmel készült asztalosmunka Kiss József budapesti asztalos műhelyét dicséri, a szintén jó kárpitos munka Pauncz és Kovácstól való.

A bazárszerű csoport a Magyar Iparművészet legutóbbi karácsonyi kiállításán látható volt iparművészeti tárgyakból került ki; újak és hozzátehetjük: kiválóan szépek Mattyasovszky Terikének terve után Ruzsinszky Béla pécsi műasztalostól készített faragványos, magyaros díszű gyermekbútorok és ládák.

A Műcsarnok alaprajzi elrendezését és homlokzatát Maróti Géza és Fischer József, belső kiképzését pedig Janszky Béla építőművész tervezte, aki az elrendezés munkáját is végezte.

A KIÁLLÍTÁSOK HÍREIT a bennünket egyébként is érdeklővel kezdjük. A thüringiai wartburgi dalnokversengés (Tannhäuser) és Szent Erzsébet születésének hétszázados évfordulójának ünnepével kapcsolatosan művészeti kiállítás is lesz Eisenachban, amelyen Szent Erzsébet idejétől kezdve a középkor végéig terjedő időből való német művészeti emlékek gyűjteménye kerül bemutatásra. A kiállítást a thüringiai múzeumban tartják, rendezője a thüringiai műemlékek konzervátora, G. Vosz tanár, aki ebben a keretben a német lovagvilág és középkor világát, művészetét és költészetét mutatja be. — A műemlékek megismerésének és ismertetésének új módját alkalmazzák legújabban a perugiai kiállításon (amely május 1-től novemberig tart). Perugiából ugyanis naponta egy kényelmes automobilt indítanak művészi körútra s azon így elég gyorsan, máskülömben pedig nehezen elérhető művészeti érdekes városok és részek, mint: Urbino, Foligno, Gubbio, Assisi és mások érintetnek. Az útiprogramm hetenként változik. A kalauzolást az emlékművek hivatalos gondozói, az inspettorik végzik; s így e legmodernebb utazások vagy kirándulások igen jutalmazók. Mindenesetre követésre méltó példa. — Grazban jelenleg magángyűjtemények régi műveinek kiállítása látható. A tárgyak 1850-nél régibb keletűek; vannak festmények, plasztikai tárgyak, miniatürök és ipari tárgyak. — München városa, amelynek nagy iparművészeti kiállítása kettő volt: 1876-ban és 1888-ban, a jövő évben, tehát 1908-ban újra egy nagyszabású általános mű- és iparkiállítással jelenik meg a kiállítások versenyterén. A kiállítás felöleli az alkalmazott művészetet, művészi ipart, gyáripart, kereskedést és beszámolója lesz a városnak mai kulturális állapotáról. — Aachenben az ősszel (augusztus 15-től szeptember végéig) az ottani iparkiállítással kapcsolatosan a Suermondt-múzeumban a keresztény művészet külön kiállítása lesz. A régi templomi művészeten kívül a fősúly az újabb templomi művészet érdekén van, s a cél az, hogy a bemutatások az ottani iparos világ serkentésére szolgáljanak. — Drezdából az ottani kertészeti kiállítás alkalmából azt írják, hogy a modern törekvések dacára művészi tekintetben visszatetszést okozottt tárgyakat lehetett látni nagy számban; s ezért kívánatos, hogy a jövőben egyoldalú kertészeti, tehát növénytermelőkiállítások ne tartassanak, másrészt pedig a művészek, kiállításaik alkalmával a kertészetnek és a növényzetnek művészi fölhasználását lehetőleg elősegítsék és jó példát mutassanak. — Berlinben az iparművészeti múzeum nagy udvarában régi és új előzet és színes papirminták kiállítása nyílt meg. Vagy ezer példán a tehnika fejlődése a XVII. századtól a legújabb időkig be van mutatva. A kiállításon a régi művészet diadalmaskodott a modern fölött, amennyiben, bár a tizenkilencedik század a régi tehnikákat iparilag kihasználta és gépmunkával tehnikailag tökéletesítette, de a tehnikai haladás közben a művészet szenvedett. A mai nap művészei és iparosai megint a régi eljárásokat és mustrákat elevenítik föl, még pedig sikerrel. — Bécsben az iparművészeti múzeumban régi arany és ezüst ötvöstárgyak kiállítását rendezték. — Strassburgban a kiállításnak egy külön német tervezik.

messég", amely újfajta találmány, zsákmányolta őket. Meg változott is az idő... A gyorsan élés öldösi apránként a kézimunkát, a szépséget, a vasút ontja magából a tucatárút, megdrágult minden. Ma verekedni kell a száraz kenyérért s a szükség letörli mindennek a hamvát. Éppen ideje volt a gyűjtésnek.

Ennek a könyvnek, mint minden kérdésnek, mindenesetre vannak hiányai. Ilyenekül ítélem az illusztrációk nagyrészének lekicsinyített reprodukcióját, amely megnehezíti felhasználásukat. Ferde hatásában az akvarellek egyrészének feketében való leadása, ahol a színek vizenyős szürke foltok tömegévé válnak. Valamivel több költséggel kikerülhető lett volna az illusztratív rész gyengesége. Ám kárpótlásul a színes műlapok egész tömege díszíti a kötetet s az írástudásnak olyan meleg közvetlensége ad hangulatot, amelynek ereje, magyarsága elfeledteti az olvasóval a gyengeségeket. A magam részéről a tárgynak szeretete engesztel ki ezekért. Látszik, hogy művészemberek rajongása hordta össze az anyagot, nagyképűség, fontoskodás, tudákosság nélkül. S ez különösen nálunk fontos, ahol minden művészeti, művelődési mozzanat egyebütt elnyűtt kaptafára megy. Ahol a kagylósrákok magánrajza egész emberi életet lefoglal s ahol megmosolyogják azt az álmodó bolondot, aki hirdeti a magyarságnak mindenekre kiterjeszkedő jogát. Mondom, ennek a munkának összehordásához rajongás kellett s az akadémiai tagok teljes abszenciája. Ez a rajongás nem kereste az ó-frank házrendszer jellegzetességét, az oláh díszítő elemek keveredését, még arra se volt kíváncsi, hogy mit szól mindezekhez a tudomány. Jól tette. Mert én úgy tudom, hogy tudományos tételek megdőlnek, igazságok hazugsággá válnak, egy azonban örök: a művészet, amely virágos szőnyeggel borítja be az élet, a rideg tudás szürkeségét. Nekünk melegre, napfényre van szükségünk és ezt illuziók adják, álmok, a képzelet játéka és szeretet. A szeretetnek az a mértéke, amelylyel Kalotaszeg ragaszkodik eleinek művészeti hagyományaihoz.

Mi pedig, az élet szépségeivel foglalkozók, tanulhatunk belőle. Elsősorban azt, hogy a magunk talajában csak a magunk növénye élhet. Másodsorban azt, hogy évszázados művészet is fejlődésképes, ha rendületlen hittel dolgozunk a továbbépítésén. És semmiképen se szükséges a nyugati nagyok epigonjainak lenni. Nem. Ennek a földnek a románcát Napkelet adta s annak a kései ragyogása ihlette meg a Magyar Nép Művészete gárdáját. Az a kelet, amely bearanyozta a velencések kupoláit s amely opálos tengeren úszó genovai bárkákkal belopózott messzire, nagyon messzire. Amelynek művészetét Tarist arabs vitézei damaszkuszi pengével vitték Ibéria hegyei közé, hogy legyen Granadában Alhambra, Szevillában Alkazár.

Csak gyenge népnek vakítja meg szemét kelő nap fénye. Forduljunk felé. Nagyon egyedül állunk, erősítsük meg hát a pozíciót. Dolgozzon, gyűjtsön mindenki tehetsége szerint, hogy mire eltűnik a népnek primitívségében nagy művészete, álljon a helyébe nem egy könyv, de a drágaságok egész tára, az újjászületett magyar művészet monumentuma. Az első lépés — hál' Isten — megtörtént.

300. MARÓTI GÉZA: SZIVARDOBOZ EZÜSTBŐL ZOMÁNCOLT ÉS VÉSETT DISZÍTÉSSEL. KÉSZÍTETTÉK: HIBJÁN S. ÉS TARJÁN O. JÓZSEF FŐHERCEGNEK A PRINZ HEINRICH-FAHRT RÉSZÉRE FÖLAJÁNLOTT VERSENYDÍJA.

BOÎTE À CIGARES EN ARGENT.

300.

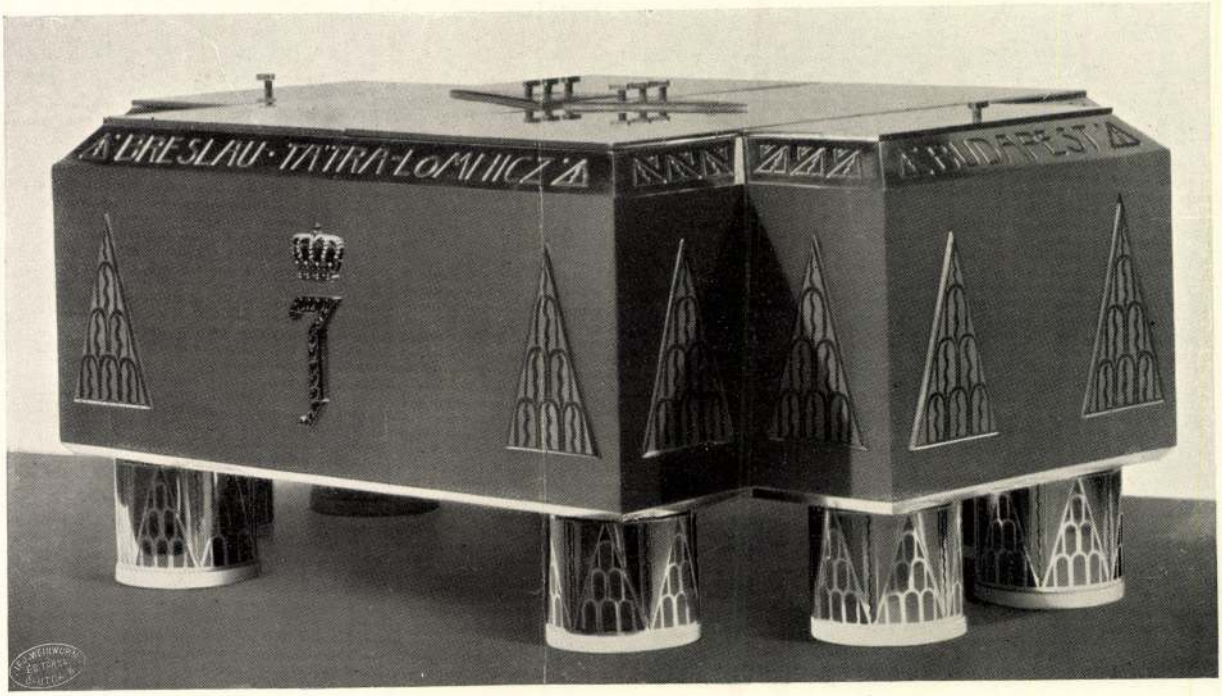

Magyar Iparművészet
1909. 272. l.

297. THOROCZKAI VIGAND EDE:
PRÉSHÁZ MAROSVÁSÁRHELYEN.

PRESSOIR.

5. Díjtáblázatok.

A) **Táblázat** (egy telek határán túl terjedő telepekre).

Folyó szám	Művelet megnevezése	5—10 ezer	10—20 ezer	20—50 ezer	50—100 ezer	100—150 ezer	150—200 ezer	200—300 ezer	300—500 ezer	500.000—1 millió	1 millió és azon túl
		korona									
1.	Előmunkálatok, felvétel és tanulmány	0·8	0·64	0·56	0·46	0·44	0·40	0·36	0·32	0·26	0·22
2.	Általános vázlatterv és hozzávetőleges költségvetés és vélemény	**1·15**	**0·97**	**0·83**	**0·70**	**0·65**	**0·60**	**0·53**	**0·47**	**0·4**	**0·35**
3.	Jövedelmezőségi számítás és írásbeli szakvélemény	1·15	0·97	0·83	0·70	0·65	0·60	0·53	0·47	0·4	0·35
4.	Részletes tervezés	**2·1**	**1·8**	**1·52**	**1·3**	**1·2**	**1·12**	**1·00**	**0·86**	**0·75**	**0·64**
5.	Részletes elhelyező (vagy telepítési) rajz és költségvetés	**3·9**	**3·3**	**2·82**	**2·4**	**2·22**	**2·07**	**1·83**	**1·59**	**1·38**	**1·20**
6.	Eljárás hatóságoknál	**0·2**	**0·18**	**0·15**	**0·13**	**0·12**	**0·11**	**0·10**	**0·09**	**0·075**	**0·065**
7.	Ajánlati felhívás és feltételek megállapítása	**0·5**	**0·44**	**0·38**	**0·32**	**0·29**	**0·27**	**0·24**	**0·21**	**0·18**	**0·16**
8.	Ajánlatok felülbírálása	**1·0**	**0·88**	**0·76**	**0·64**	**0·58**	**0·55**	**0·49**	**0·42**	**0·36**	**0·32**
9.	Tervek felülbírálása	1·0	0·88	0·76	0·64	0·58	0·55	0·49	0·42	0·36	0·32
10.	Szerződések megkötése	**0·4**	**0·36**	**0·3**	**0·25**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·18**	**0·15**	**0·13**
11.	Építési munkák és szerelések időnkinti ellenőrzése	1·3	1·1	0·95	0·8	0·75	0·69	0·61	0·53	0·46	0·40
12.	Építési munkák és szerelések állandó felügyelete vagyis művezetés	**2·6**	**2·2**	**1·9**	**1·6**	**1·5**	**1·38**	**1·22**	**1·06**	**0·92**	**0·85**
13.	Üzembehelyezés	**0·43**	**0·37**	**0·31**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·18**	**0·15**	**0·13**
14.	Átvétel *a)* mennyiség szerint	**0·43**	**0·37**	**0·31**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·18**	**0·15**	**0·13**
	b) minőség szerint	**0·43**	**0·37**	**0·31**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·18**	**0·15**	**0·13**
15.	Leszámolás	**0·43**	**0·37**	**0·31**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·18**	**0·15**	**0·13**
16.	Becslés	2·1	1·8	1·52	1·3	1·2	1·12	1·00	0·86	0·75	0·64
17.	Adásvételi megbízások	2·1	1·8	1·52	1·3	1·2	1·12	1·00	0·86	0·75	0·64
	2., 4., 5., 6., 7., 8., 10., 12., 13., 14., 15., összege	**13·57**	**11·61**	**9·90**	**8·38**	**7·76**	**7·20**	**6·41**	**5·60**	**4·815**	**4·185**

B) **Táblázat** (egy telek határán belül lévő telepekre).

Folyó szám	Művelet megnevezése	5—10 ezer	10—20 ezer	20—50 ezer	50—100 ezer	100—150 ezer	150—200 ezer	200—300 ezer	300—500 ezer	500.000—1 millió	1 millió és azontúl
		korona									
1.	Előmunkálatok, felvétel és tanulmány	1·22	0·7	0·6	0·5	0·48	0·46	0·4	0·34	0·26	0·22
2.	Általános vázlatterv és hozzávetőleges költségvetés és vélemény	**1·85**	**1·05**	**0·9**	**0·75**	**0·72**	**0·7**	**0·6**	**0·5**	**0·4**	**0·35**
3.	Jövedelmezőségi számítás és írásbeli szakvélemény	1·85	1·05	0·9	0·75	0·72	0·7	0·6	0·5	0·4	0·35
4.	Részletes tervezés	**2·75**	**1·95**	**1·65**	**1·4**	**1·3**	**1·25**	**1·10**	**0·9**	**0·75**	**0·65**
5.	Részletes telepítési rajz	3·65	2·5	2·1	1·8	1·65	1·55	1·35	1·2	1·00	0·85
6.	Részletes elhelyező (vagy telepítési) rajz és költségvetés	**5·25**	**3·6**	**3·0**	**2·6**	**2·35**	**2·2**	**1·95**	**1·7**	**1·4**	**1·2**
7.	Eljárás hatóságoknál	**0·2**	**0·15**	**0·12**	**0·11**	**0·1**	**0·09**	**0·08**	**0·07**	**0·06**	**0·05**
8.	Ajánlati felhívás és feltételek megállapítása	**0·4**	**0·29**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·18**	**0·17**	**0·14**	**0·12**	**0·1**
9.	Ajánlatok felülbírálása	**0·9**	**0·65**	**0·54**	**0·5**	**0·43**	**0·4**	**0·36**	**0·30**	**0·25**	**0·22**
10.	Tervek felülbírálása	0·9	0·65	0·54	0·5	0·43	0·4	0·36	0·30	0·25	0·22
11.	Szerződések megkötése	**0·5**	**0.36**	**0·3**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·2**	**0·17**	**0·14**	**0·12**
12.	Építési munkák és szerelések időnkint való ellenőrzése	1·25	0·9	0·75	0·65	0·6	0·55	0·49	0·43	0·35	0·3
13.	Építési munkák és szerelések állandó felügyelete vagyis művezetés	**2·5**	**1·8**	**1·5**	**1·3**	**1·2**	**1·1**	**0·97**	**0·85**	**0·7**	**0·6**
14.	Üzembehelyezés	**1·0**	**0·72**	**0·60**	**0·52**	**0·48**	**0·44**	**0·4**	**0·34**	**0·28**	**0·24**
15.	Átvétel *a)* mennyiség szerint	**0·5**	**0·36**	**0·3**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·17**	**0·14**	**0·12**
	b) minőség szerint	**1·0**	**0·72**	**0·6**	**0·52**	**0·48**	**0·44**	**0·4**	**0·34**	**0·28**	**0·24**
16.	Leszámolás	**0·5**	**0·36**	**0·3**	**0·26**	**0·24**	**0·22**	**0·20**	**0·17**	**0·14**	**0·12**
17.	Becslés	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·65
18.	Adásvételi megbízások	2·75	1·95	1·65	1·4	1·3	1·25	1·1	0·9	0·75	0·65
	2., 4., 6., 7., 8., 9., 11., 13., 14., 15., 16. összege	**17·35**	**12·01**	**10·05**	**8·70**	**7·98**	**7·46**	**6·63**	**5·65**	**4·66**	**4·01**

b) Egy-egy ívlámpás vagy higanygőzlámpás tíz izzólámpás egyenértéke gyanánt szerepel.

c) Egy-egy mótorlóerő, dinamó-kilowatt, transformátor-kilowatt, akkumulátor-kilowatt (3 órai kisütési kapacitást véve alapul) egyenlő 10 izzólámpás értékével.

d) Egy lóerőnél kisebb elektromótorok, számlálók vagy egyéb kisebb áramfogyasztó készülékek mindegyike 10 izzólámpás egyenértéke gyanánt szerepel.

e) Falikontaktusok izzólámpáshelynek számíttatnak, akár van hozzájuk kapcsolva izzólámpás, akár nincs.

Fenti díjakban a műszer hozzáadása bennfoglaltatik, de külön elszámolás alá esik a szigetelés mérésén kívül mindennemű egyéb mérés vagy kísérlet.

A fenti díjszabások azzal a feltétellel érvényesek, hogy a felülviszgálás céljaira oly pontos vezetékterv áll rendelkezésre, mely a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet „Erősáramú elektromos berendezések szabályzata" szabályainak megfelel.

A fogyasztási tárgyak neme és mennyisége e vezetékterv alapján számoltatik össze.

Amennyiben a vizsgálat alkalmával hiányok találtattak és ezeknek kiküszöbölése után pótvizsgálat válik szükségessé, ez utóbbinak díja az előbbi vizsgálatnak fele; ez azonban 50 koronánál kisebb nem lehet.

21. Különleges munkálatok. Kísérletek és próbák. Kazánok, gőzgépek, hőerőgépek, hűtő- és fűtőtelepek, szivattyúk, elektromos gépek stb. fogyasztási, teljesítményi, hatásfoki próbái aszerint, amint azok az előkészületekkel együtt 8 óránál tovább nem tartanak, a II/2. pont szerint az időszerinti díjszabás másfélszerese alapján számíttatnak. Ha a próbák tartama egy és ugyanazon naptári napon belül 8 óránál tovább tart, akkor a napidíj kétszerese jár.

Az eredmények szakszerű kiszámításáért és a jelentés megtételéért a munka terjedelme és munka nagysága szerint külön díjazás követelhető. Minimális díj gyanánt 100 korona összeg állapíttatik meg.

A kísérletekhez szolgáló műszerek és készülékek hozzáadása ebben a díjazásban bennfoglaltatik.

(Folyt. köv.)

VEGYESEK.

Kitüntetések. A király *Szalay* Dezső és *Udránszky* József műszaki tanácsosoknak a ministeri osztálytanácsosi címet és jelleget, a pozsonyi „Szent Erzsébet gyermek-otthon" építése körül kifejtett tevékenységeért *Hubert* Ferenc építőmesternek a Ferenc-József-rend lovagkeresztjét adományozta.

Kinevezések. A földmívelésügyi minister *Garai* Jenő és *Szeles* Béla dr. okl. vegyészmérnököket a kísérletügyi személyzet tiszti létszámába ideiglenes minőségű, fizetéstelen kir. segédvegyészekké nevezte ki és szolgálattételre továbbra is az Orsz. Kémiai Intézethez osztotta be.

Blériot a nagy aviatikus, vasárnap ellátogatott Budapestre is és bemutatta bámulatos repülőgépét, melyen három ízben 15, 10, illetőleg 5 percnyi időig repülte körül a külső Üllői-út mellett levő 2·5 *km* kerületű pályát százezernyi tömegnek csodálkozással határos óriás tetszésnyilatkozatai közt. Ugyanez az elismerés nyilatkozott meg a szakemberek részéről ugyancsak vasárnap a Magyar Mérnök- és Építész-Egylet által rendezett estélyen, amikor az ünnepelt előtt a kartársak tiszteletét *Kájlinger* Mihály elnök tolmácsolta. *Blériot* föllépésének sikere tehát teljes volt, amint teljes lehet a technikusok öröme is azért, mert — mint az elnök kifejezte: *mérnök* szerkesztette a győzelmes repülőgépet.

Útépitő iparosok tanfolyama. A m. kir. technológiai múzeum igazgatója, *Gaul* Károly belátva annak a szükségét, hogy az útépítő iparosmunkások (kövezők stb.) is részesüljenek az intézet gondozásában, ez iparosmunkások továbbképzése végett ezen a télen külön tanfolyamot szervez, melyre folyó hó 28-ik napjáig lehet beiratkozni. A kurzuson az ipari számtan-mértant, a szerkesztő- és ábrázolómértant, az üzleti fogalmazást, továbbá a gyakorlati útépítést és anyagtant (ez utóbbit gyakorlati szakember) fogják a tanulók előképzettségéhez mérten előadni. Az egész tanfolyam díja öt korona. Kívánatos hogy a budapesti kövezőmesterek és az útépítéssel foglalkozó többi vállalatok (aszfaltozók, keramiai gyárak stb.) felfogva a tanfolyam fontosságát a kedvező alkalmat használják föl és munkásaikat buzdítsák, hogy az előadásokat minél többen látogassák, mert az értelmes munkások nevelésével nemcsak a közérdeknek szolgálnak, hanem saját anyagi érdekeiket is nagy mértékben elősegítik.

A budapesti tisztújítás alkalmából a technikusok érvényesülése, illetőleg a decemberi választásokkal a törvényhatósági bizottságba való juttatása érdekében f. hó 21-én értekezlet volt a Magyar Mérnök- és Építész-Egyletben. Nem kell azt sokat fejtegetni, hogy a végrehajtó testületben mennyi hasznot hajthatnak a köznek a technikusok, különösen most, amikor a rendes beruházásokon kívül a lakás- és iskolaépítkezés oly nagy lendületet vett és a hatóság is mind több üzemet vesz házi kezelésbe. Ezért nagyon kívánatos, hogy minél több hozzáértő szakember legyen a közgyűlés tagjai közt, akik saját szakvéleményük alapján irányíthassák a szakkérdésekben az előkészítő bizottságok és a közgyűlés döntő elhatározásait.

A Magyar Épitő- és Iparművészeti Rajzolók Országos Egyesülete Schillinger Zsigmond adományából tagjai között pályázatot hirdet kapubejárat falainak színes fayencelemezekkel való művészi kiképzésére, esetleg helyenkint üvegmozaikkal díszítve. A tervek a kapubejárat minden falának nézetrajzával 1 : 16 léptékben, színezve, kivitelre alkalmasan készítendők. — A pályadíj 100 k., mely a relativ legjobb tervnek feltétlenül kiadatik. Ezenkívül a pályadíjat nem nyert tervek megvételére 100 k. fordittatik. A pályázat 1909 november 1-én jár le.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat kiállítási bizottsága a napokban tartott ülésén foglalkozott a társulat jövő kiállítási programmjával. A tárgyalások során a bizottság abban állapodott meg, hogy a jövő év tavaszára tervezett kiállításon bemutatja *Maróti* Gézának a mexikói nemzeti szinház számára készített nagy, színes üvegablakát, valamint a szinház decorátiójának több részletét, amelyeknek a kiállítás céljára való átengedése érdekében illetékes helyen lépéseket tesz. A kiállítás többi része lakásberendezésekből állana, amelyeknek keretében kizárólag középárú 2000—2400 koronánál nem drágább berendezéseket, továbbá néhány munkáslakás tipusát állítanák ki. Az 1911. évi turini nemzetközi kiállításon való részvétel ügyében a Gyáriparosok Szövetségének meghivására tartandó értekezletre a bizottság *Nádler* Róbert elnököt és *Györgyi* Kálmán igazgatót küldte ki. Azzal az értesüléssel szemben, hogy iparművészetünknek az 1911. évi római kiállításon való részvételét elejtették, a bizottság álláspontja az, hogy iparművészetünknek ezen a kiállításon való megjelenése mindenképpen kívánatos és az a körülmény, hogy nemzetközi pályázat útján 150.000 lirás díjjal jutalmazzák a legjobb, legművészibb úri lakás és az ennek befogadására szolgáló épület tervezőjét, méltán felkeltheti legjelesebb műveszeink ambitióját.

Tervpályázat eredménye. Az aradi temető kapujának tervpályázatára beérkezett 4 mű egyikét sem díjazták. Módosított feltételekkel valószínűleg új pályázatot rendeznek. — A soproni postahivatal tervpályázatán az első díjat *Orth* és *Somló*, a második díjat *Balázs* Ernő, a harmadik díjat *Hofstaedter* és *Opaterny* terve nyerte. Megvették ezenkívül *Bernthaller* és *Ray* tervét.

Központi agyagipari műhely. A kereskedelemügyi minister a budapesti m. kir. felső építőipariskolával kapcsolatban központi agyagipari műhelyt tart fenn. A műhely a kis- és házi-iparban használt anyagipari nyersanyagoknak műszaki megvizsgálásával, feldolgozásának, helyes módozatainak megállapításával és szerzett tapasztalatainak és megállapított eljárásainak az illető vidék fazekas iparosai és kályhásai körében való megismertetésével foglalkozik. Az intézet ebbeli feladatát egyes vidékek agyagiparosait műhelyeiben megfelelő — és teljesen az illető vidék viszonyaihoz alkalmazott — kiképzésben részesíti, másrészről pedig a hozzáforduló gyárosoknak, iparosoknak és agyagbánya-tulajdonosoknak szakszerű tanácsokat ad, agyagvizsgálatok és egyéb szakbavágó kísérleteket végez és ezenkívül tanfolyamokat rendez. Az intézet műhelyeiben gyakorlatokat végező agyagiparosok rendszeres kiképzésének megkönnyítésére, másrészt a végzett kísérletek alapján szerzett tapasztalatok megfelelő rendszerbe foglalása céljából az intézet a hazai agyagiparban használatos, vagy használatra alkalmas nyers-anyagaiból és a nevezetesebb agyagipari gócpontok agyagipari termékeiből tanulságos és az érdeklődőknek rendelkezésre álló gyüjteményeket állít össze, amelyeknek fokozatos gyarapításáról és kiegészítéséről állandóan

középdísz kopás révén kiszabadult aranyszálai szürkéssárga selyemszállal erősíttettek vissza. Ott, ahol szükségesnek mutatkozott, szintén kapott alábélelést. A megóvás szempontjából a pluviale felül belül 15 cm. széles erős vászon bélést kapott még külön, erre erősítettük a réz-akasztót, amely felé még külön vászonszalagokat varrtunk, hogy felakasztásnál megosszák a pluviale súlyát s a régi szövetre így az akasztás ne legyen káros hatással.

Jelenleg a Pietas a linköpingi dóm textilkincseit vette gondjába, amelyek nagyrészt a XV. századból származnak, de a rossz kezelés és közöny folytán annyit szenvedtek, hogy mármár a szakértők teljesen megmenthetetlennek tartották. A kazulát mutatják a közölt képek a konzerválás előtti és utáni stádiumában. Az eljárás csaknem egészen hasonló módon történt, mint az upsalai pluvialénál, csak munka és türelem dolgában sokkal fáradságosabb. Anyaga szintén gránátalmás szövet, nem túlságos ritka. Konzerválásra tulajdonképpen nem is az tette érdemessé, hanem a hátoldalán lévő hímzés. A linköpingi dom textil-gyűjteményét maga a szegény templom nem volna képes saját anyagi erejéből konzerváltatni. A Pietas azonban ilyen esetekben nemcsak szaktudásával siet a pusztuló emlékek megmentésére, hanem, mint jelen esetben is, a nagylelkű elnöknő sajátjából hoz áldozatot.

A szerény és csöndes, de nem minden jelentőség nélküli kezdet bizonyítja, hogy a Pietas derekas kulturfeladatot vállalt és oldott meg Svédországban.

KÜLÖNFÉLÉK.

A VENEZIAI MAGYAR HÁZ miatt a magyar művészek egy csoportja hevesen megtámadta a magyar ház tervezőjét, Maróti Géza tanárt, akit azzal vádoltak, hogy teljesen hasznavehetetlen épületet alkotott, amely nem méltó a magyar művészet befogadására.

Ezek a rendszeresen ismétlődő igazságtalan támadások arra indították a folyóirat szerkesztőjét, hogy a kiállítás megnyitó ünnepén jelen volt több neves külföldi művész véleményét kérje ki a magyar ház felől. A beérkezett válaszokat minden megjegyzés nélkül eredetiben és hű fordításban szószerint itt közöljük:

Turin, 10/VI. 1909.

Monsieur, c'est avec le plus grand plaisir que je réponds à votre lettre bien aimable. J'ai vu et j'ai longuement visité le pavillon hongrois à l'Exposition d'Art de Venise, et je suis heureux de pouvoir vous exprimer mon opinion très simple.

Pour la noblesse et l'originalité de cette architecture, dans laquelle — cependant — vit toute l'âme traditionelle de votre pays, j'admire votre pavillon comme l'oeuvre d'art la plus remarquable de l'Exposition vénitienne de cette année.

Agréez, monsieur, tous mes compliments et tous mes hommages.

LIONARDO BISTOLFI.

(Uram, A legnagyobb örömmel válaszolok kedves levelére.

Láttam és sokáig tartózkodtam a velencei kiállítás magyar pavillonjában; s örömömre szolgál, hogy szerény véleményemet kifejezhetem Önnek. Építészetének előkelősége és eredetiségénél fogva, melyben mégis az Önök hazájának ősi lelke él, bámulom az Önök pavillonját, mint az idei velencei kiállításnak legnevezetesebb művészi darabját. Fogadja stb. LIONARDO BISTOLFI.)

München, Villa Stuck. 10. Juni. 1909.

Der ungarische Pavillon auf der Ausstellung in Venedig von Prof. Maróti zeichnet sich vor allem durch grosse Originalität in der Erfindung und durch grossen Geschmack in der Behandlung der prächtigen Details aus. Einen besonderen Vorzug sehe ich auch in der Betonung der nationalen ungarischen Eigenart.

FRANZ VON STUCK
Akademieprofessor.

(A velencei kiállítás magyar pavillonja, melyet Maróti tanár épített, elsősorban mint eredeti alkotás és a gyönyörű részletek kezelésében nyilvánuló kiváló ízlés által tűnik fel. A magyar nemzeti jelleg hangsúlyozásában is kiváló érdemet látok. STUCK FERENC akad. tanár.)

Venezia, 22 giugno 1909.

La prima impressione che un italiano riceve dalla vista del Padiglione Ungherese all' Esposizione d' Arte di Venezia, è di stupore. Abituati al classicismo architettonico non riesce facile a noi di orientarci di colpo guardando quel padiglione così diverso nelle linee, masse, ornamentazioni, da quelle che stanno scolpite nella nostra mente. Ma quando, superato lo stupore, l'occhio incomincia a posarsi tranquillo sulle forme generali e sulle particolarità di quell' opera originale, è a rilevarne la struttura logica, semplice e quasi ingenua, presto si avvede che essa è frutto dello studio ispirato di un artista eletto, di un ingegno profondo, di un' anima piena di sentimento e di vigoria. Poichè se le delicate intarsiature, i sobrii rilievi, i leggeri fregi, la calma luce, contribuiscono a infondere un poetico senso di pace, pure cantano l' inno dell' eterna e balda giovinezza del Popolo Ungherese, che vede in questo Padiglione sintetizzato il suo passato, il suo presente, le sue speranze. All' architetto Maróti, proteiforme artista e ai suoi valenti collaboratori, vada la nostra sincera ammirazione per la stupenda opera compiuta, che tanto più piace quanto più la si guarda.

DANIELE DONGHI.
Ingeniere architetto.

(Az első benyomás, melyet egy olasz nyer a velencei művészeti kiállítás magyar pavillonjától, a meglepetés. Hozzá vagyunk szokva az építészeti klasszicizmushoz s nem könnyű a hirtelen tájékozódás, midőn ezt a pa[illon]ont látjuk, melynek vonalai, tömegei, ornamentikája annyira különböznek azoktól, melyek emlékezetünkbe vannak belevésve. De ha — felocsudva a meglepetésből — szemünk nyugodtan kezd megpihenni ezen eredeti mű nagy formáin és részletein, s felfedezi a logikus, de egyszerű és lelemények szerkezetet, hamar észrevesszük, hogy ez egy kiválasztott művész, egy mély szellem, egy érző eleven lélek tanulmányának gyümölcse. Mert habár ezek a finom berakások, (lapos) gyengéd domborművek, könnyedén bekarcolt vonalak, a nyugodt fény hozzájárulnak ahhoz, hogy a békének költői érzését sugalmazzák, mégis himnuszt zengenek a magyar nép örök és bátor fiatalságáról, mely ezen pavillonjában multjának, jelenének, reményeinek szintézisét látja. Maróti építőművésznek, a sokoldalu művésznek s hatalmas munkatársainak, adózunk őszinte támulatunkkal bevégzett csudálatos műveért, mely annál szebb, minél tovább szemléljük.

DANIELE DONGHI.)

Pistoia, 12. VI. 1909.

Cher Monsieur Fittler.

. . . . . Je suis bien heureux de vous envoyer mon impression sur le Pavillon Hongrois à l'Exposition d'Art de Venise, parce que cette impression est des plus favorables.

L'originalité caractéréstique de l'architecture, le goût de la décoration sobre, mais empreinte d'élégance et de distinction, mettent dans le jardin public de Venise une note hautement sympathique. Il y a vraiment à se rejouir que ce pavillon ne soit pas condamné à disparaître après l'Exposition, mais qu'il soit destiné à accueillir d'or en avant, comme dans un précieux coffre lumineux, les manifestations artistiques de nos vaillants amis hongrois.

D. CALANDRA.

(Örülök, hogy a velencei műkiállítás magyar pavillonjáról nyert benyomásaimat közölhetem Önnel, mert ez a lehető legkedvezőbb. Az építészeti rész jellegzetes eredetisége, a mértékkel alkalmazott díszítés ízléses kiváló jellege és előkelősége a velencei ligetnek igen rokonszenves jelleget adnak. Valóban örvendetes, hogy ez a pavillon nem fog a kiállítás bezárása után eltünni, hanem hogy hivatása, hogy jövőben is magába fogadja — mintegy drága csillogó szekrény — a mi derék magyar barátaink oly érdekes művészi megnyilatkozásait.

D. CALANDRA.)

Egyben ide iktatjuk Gabriel M o u r e y-nek a franciák legtekintélyesebb műkritikusának, a L'Art et les Artistes, folyóirat f. évi július számában megjelent, a magyar házra vonatkozó megjegyzéseit:

Az itt kiállított iparművészeti tárgyak, a termek elrendezése, magának az épületnek külseje és belseje rendkivül érdekesek, telvék bájos, eredeti és tetszetős részletekkel, s oly népies nemzeti jelleget mutatnak, melyet az ízlés teljesen áthat. Maróti Géza, Nagy Sándor és Kőrösfőinek, ezen díszítések megteremtőinek, teljes elismerésünkkel kell hogy adózzunk.

1909

IPARMŰVÉSZETI TERVEK DIJAZÁSA NÉMETORSZÁGBAN. (EISENACHER ORDNUNG.) E címen mult évfolyamunkban (323. old.) foglalkoztunk a német iparművészeti társulatok szövetségének határozataival. Az ott közölt tervezet a szövetségnek ezidei hallei gyülésén némi módosítást szenvedett, mely főbb pontjaiban a következő:

A IV. szakasznál: A tervnek díjazása a kiviteli költségek századrészei szerint számíttatik. Kiviteli költség vagy a költségvetés összege, vagy a tárgy megállapított ára. Kiviteli költségbe beleszámítandó az anyag, munka és az üzleti költség (kivéve a nemes fémeknél, az anyag értéke). Ha a megrendelő beleegyezésével utólag magasabb árt szabnak meg, akkor a díjazás ennek megfelelően nagyobbodik.

A VI. szakasznál: A tervrajz díja a kiviteli költségek 10%-a, a műhelyrajzé 25%.

A VIII. szakasznál: A tervrajz díja az anyag értékén kivül nyert kiviteli költség 25%-a.

A IX. szakasznál: A tervrajz díja a kiviteli költségek 20%-a.

A XI. szakasznál: Egyetlen darabok díja 3000 márka kiviteli költségig ennek 15%-a; minden más esetben 20%.

Teljes berendezés tervének díja a kiviteli költség 20%-a.

Ompteda „Heracloidja" például (Berlin, Egon Fleischel et Co.) sötétkék borítékban prezentálja magát, melyen fekete tövisektől tépett piros szívből két hosszú vércsöpp szivárog a könyv címére. Hermann Hesse „Unterm Rad"-ját (V. Fischer, Berlin) egy empire-stilizált virágcserép ékíti, Ludwig Thoma parasztregényét „Andreas Tost" (Abb Langen, München) pedig rikító sárgában egy fába metszett paraszt, mely széles taglejtéssel veti el a magot, míg a háttérben tornyok láthatók, a szélkeretben pedig egymásnak farkkal forduló ló és ökör stb.

Ami már az építőművészetet illeti, itt kevésbbé ismeri el Hamann az impresszionizmus jogosultságát, már csak azért is, mert az építészetnél irányadó statikai momentumok itt fölötte megnehezítik a teljes szabálytalanság érvényesülését. Mindamellett úgy találja, hogy az impresszionizmus hatása alatt lett az architektura színessé, sőt tarkává, amit leginkább a mozaikdísz, zománcos cserepek stb. fejeznek ki, pl. az Olbrich-házban. Ugyanígy hatnak kis ablakok nagy felületeken, többnyire oly helyeken, hol legkevésbbé várja az ember, vagy a Wertheim-ház likacsos kövében rendetlenül szétszórt kis relieflapok stb.

Az impresszionizmus iparművészeti vívmányai közé sorozza Hamann a Tiffany és Gallé-üvegek színes és csillogó tarkaságát is, a lapokon szabálytalanul végigfutó glazurt, melyet a modern európai kultúra az impresszionizmus mestereitől, a japántól tanult

Maróti Géza

Magyar Iparművészet 1909. 136. l.

KIÁLLÍTÁSOK.

A VENEZIAI MAGYAR HÁZ. A Giardino-Pubblico-ben épült magyar házat, mely a magyar művészetnek állandó hajléka, a veneziai nemzetközi kiállítás megnyitása napján, április hó 24-én avatták fel nagy ünnepséggel. A magyar ház tervezője, Maróti Géza tanár emberfeletti munkát végzett, amidőn a hosszantartó, módfelett zord időjárás miatt az építés munkájában beállott fennakadás ellenére a kitűzött időre elkészült az épülettel, mely — az olasz lapok egybehangzó nyilatkozatai szerint — kiválóan sikerült, teljesen egyéni művészi alkotás. Lapunk legközelebbi számában írásban és képek bemutatásával behatóan ismertetjük majd a veneziai magyar házat.

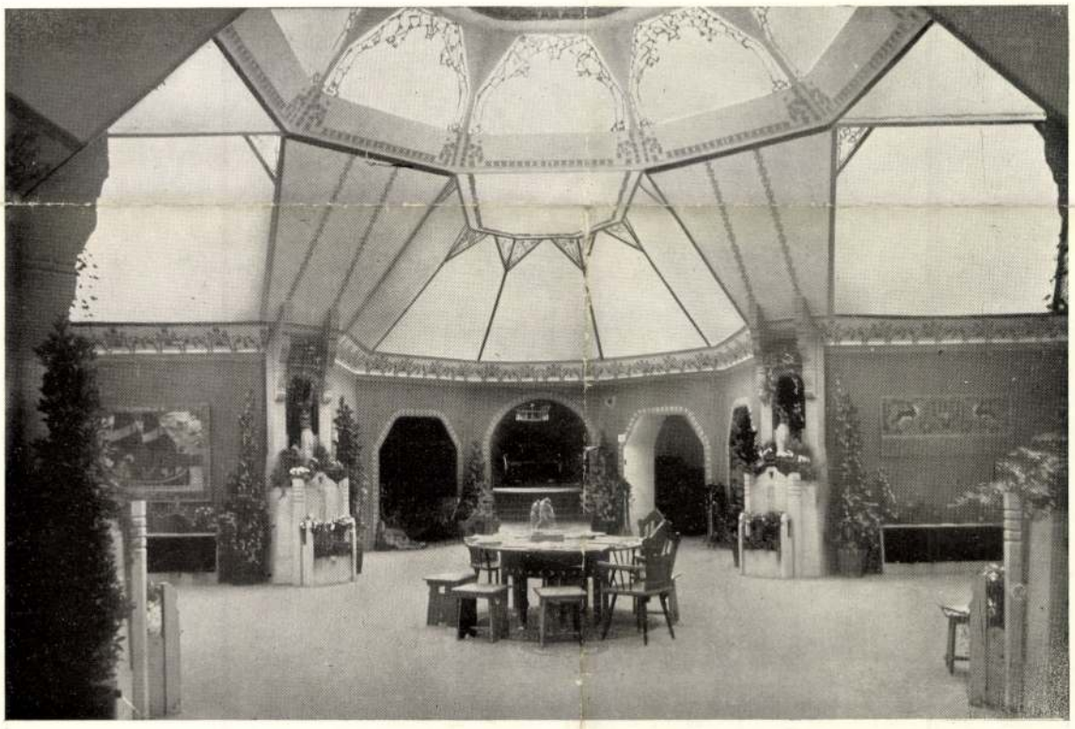

Fent: A milanói nemzetközi kiállításról (1906). Átjárók részletei. Faragó Ödön tervei. A baloldali festmény Körösfői Kriesch Aladár † műve. Lent: Részlet a társulat tavaszi kiállításáról. (1907). Janszky Béla és Tátray Lajos terve. — Oben: Von der Internationalen Ausstellung zu Mailand (1906). Durchgänge. Entwürfe von Ö. Faragó. Die Wandmalerei links von A. Körösfői Kriesch †. Unten: Von der Frühlingsausstellung der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe (1907). Entwurf von B. Janszky und L. Tátray. — Above: From the International Exhibition in Milan (1906). Passages in the new pavillon. Designed by Ö. Faragó. The picture on the left is A. Körösfői Kriesch's work †. Below: Part of the Hungarian Society of Applied Art's (1907) spring-exhibition. Design by B. Janszky and L. Tátray.

Fent: Részlet a velencei magyar házból (1909). Maróti Géza terve. Lent: A társulat debreceni iparművészeti kiállításának központi csarnoka (1909). Györgyi Dénes terve. — Oben: Teil des venezianischen ungarischen Hauses (1909). Entwurf von G. Maróti. Unten: Mittelhalle der von der Ung. Landesgesellschaft für Kunstgewerbe in Debrecen veranstalteten Kunstgewerbeausstellung (1909). Entwurf von D. Györgyi. — Above: Part of the Venetian-Hungarian-House (1909). G. Maróti's design. Below: Central-hall of the Hungarian Society of Applied Art's exhibition of applied art in Debrecen (1909). D. Györgyi's design.

Magyar Iparművészet
1935. 1–2. sz.

180.

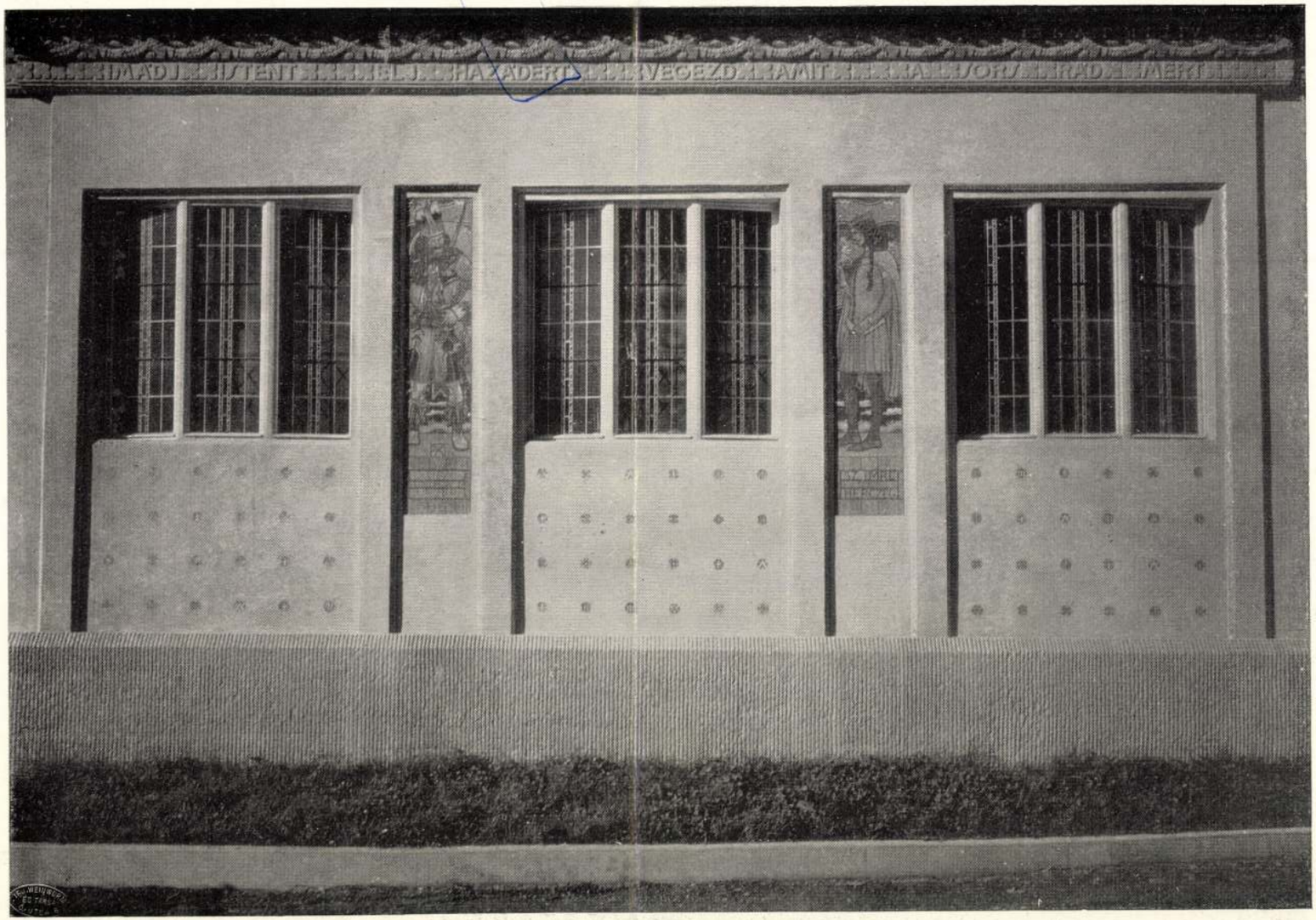

180. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
BAL OLDALHOMLOKZAT.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
FAÇADE LATÉRALE.

181. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
FŐBEJÁRÓ.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
ENTRÉE PRINCIPALE.

182.

182. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
AZ ELŐCSARNOK RÉSZLETE.
TERVEZTE: MARÓTI GÉZA TANÁR.
AZ AJTÓ FELETT LEVŐ DOMBORMŰ TELCS EDÉTŐL VALÓ.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
DÉTAILS DU VESTIBULE.

183.

183. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
BOLTÍVES ÁTJÁRÓ AZ ELŐCSARNOKBÓL
A NAGYTEREMBE.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
PASSAGE DU VESTIBULE
DANS LA GRANDE SALLE.

184.

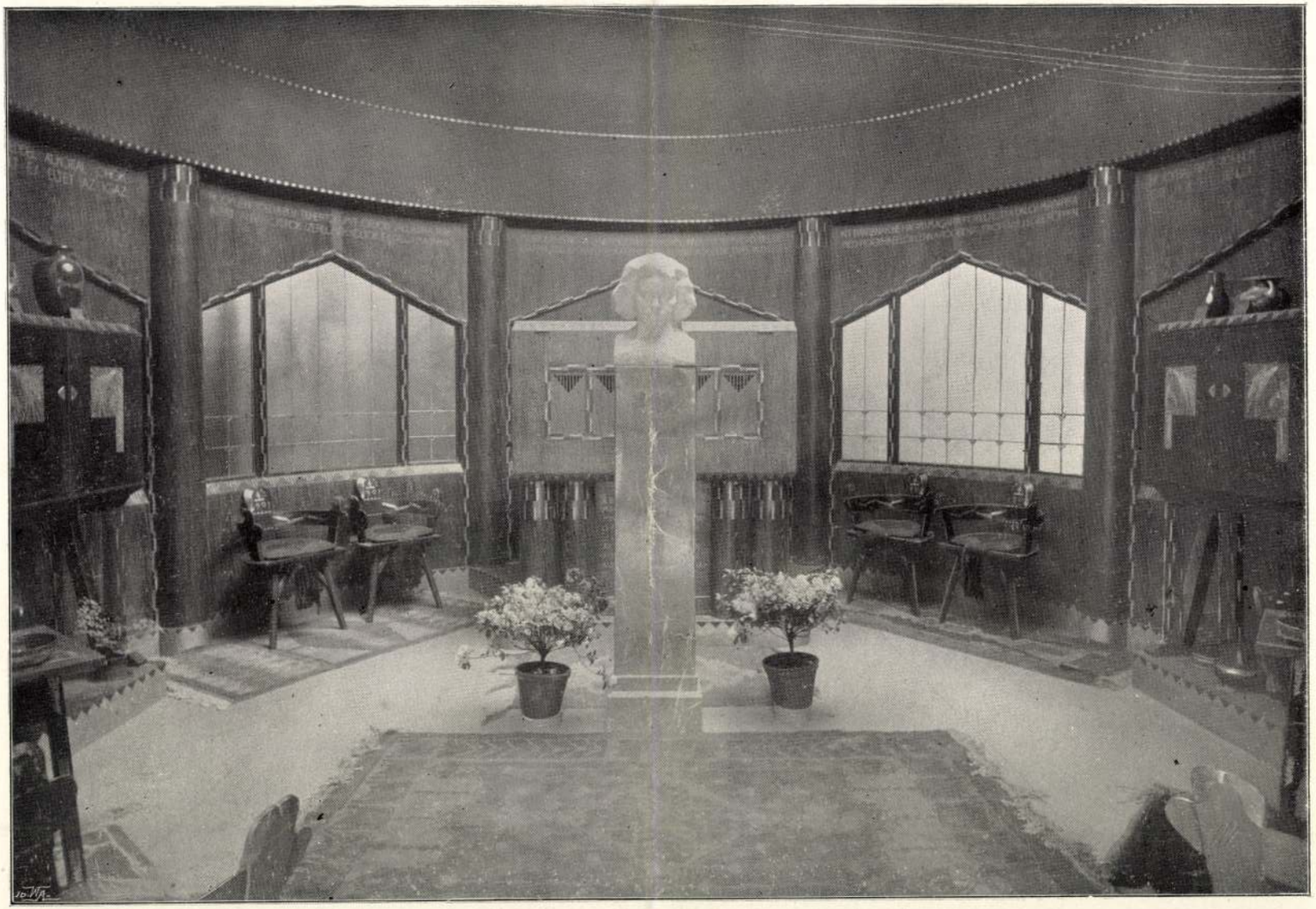

184. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
ZENESZOBA.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.
A BÚTOROKAT KÉSZÍTETTE KISS JÓZSEF.
BEETHOVEN MELLSZOBRA TELCS EDÉTŐL.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
SALLE DE MUSIQUE.

185.

185. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
A NAGYTEREM RÉSZLETE.
A KÖZÉPSŐ AJTÓ A ZENESZOBÁBA NYÍLIK.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
MUR LATÉRAL DE LA GRANDE SALLE.

186.

186. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
A NAGYTEREM RÉSZLETE
A FŐBEJÁRÓVAL S AZ EMELETI ERKÉLYLYEL.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
MUR LONGITUDINAL
DE LA GRANDE SALLE.

187. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
LÉPCSŐFELJÁRÓ AZ EMELETRE.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
ESCALIER.

188.

188. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
AZ IPARMŰVÉSZETI CSOPORT TERME
AZ EMELETEN.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
SALLE DE „L'ART DÉCORATIF"
À L'ÉTAGE.

189.

189. RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKE.
„SZOBRÁSZMŰVÉSZET"
MINTÁZTA MARÓTI GÉZA TANÁR.

„LA SCULPTURE"
SUR LE MONUMENT
FUNÉRAIRE DE G. RÁTH.

190.

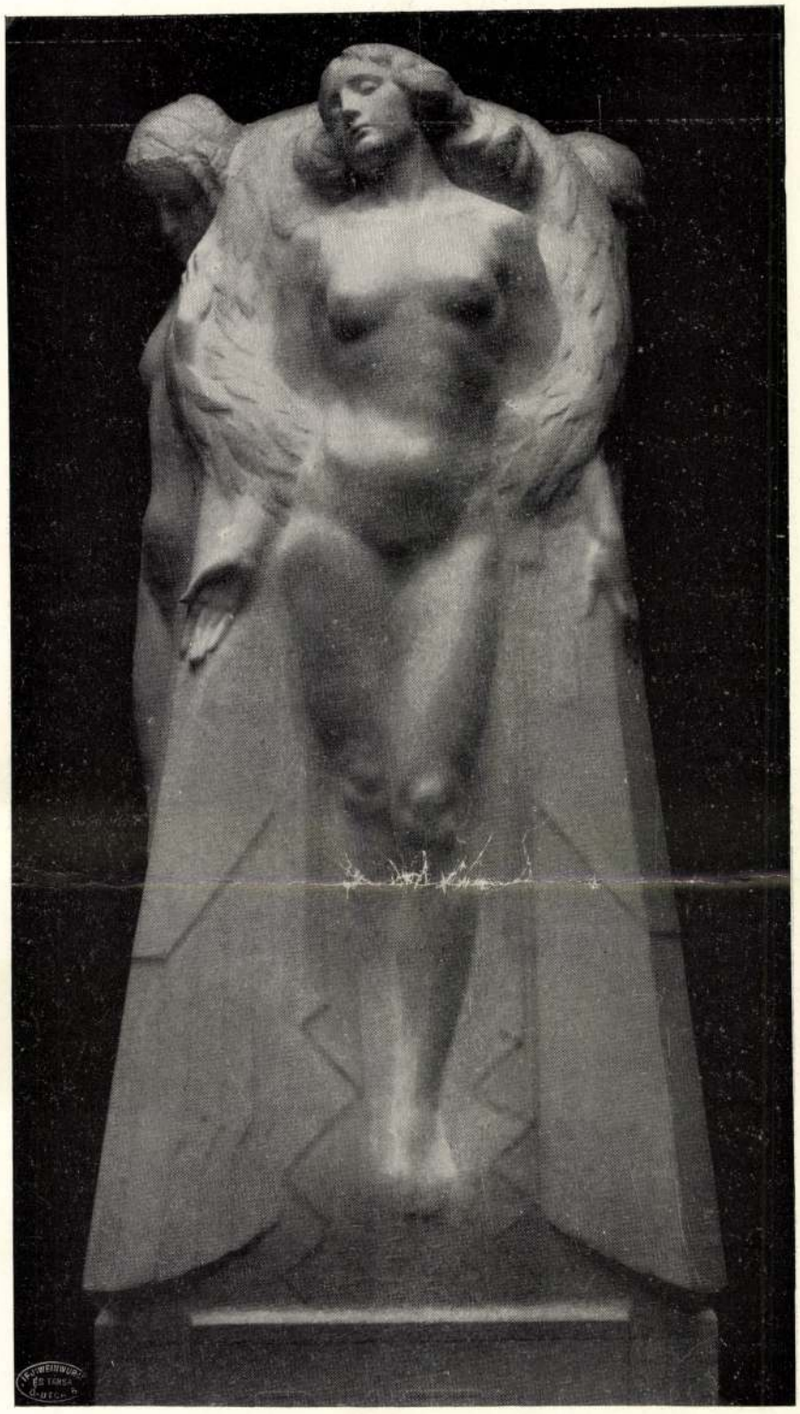

190. RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKE.
„FESTŐMŰVÉSZET"
MINTÁZTA MARÓTI GÉZA TANÁR.

„LA PEINTURE"
SUR LE MONUMENT
FUNÉRAIRE DE G. RÁTH.

191.

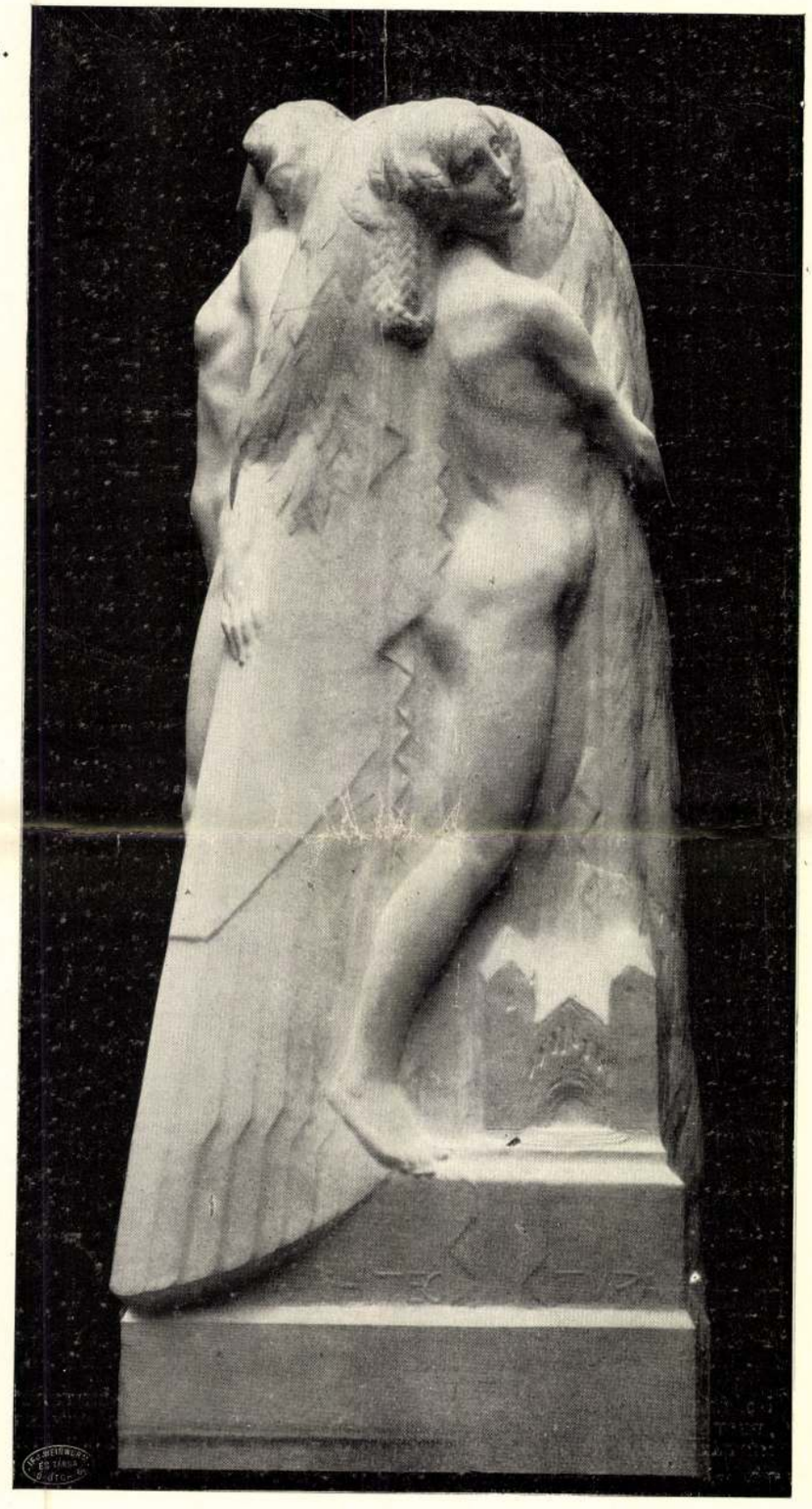

191. RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKE.
„ÉPÍTŐMŰVÉSZET"
MINTÁZTA MARÓTI GÉZA TANÁR.

„L'ARCHITECTURE"
SUR LE MONUMENT
FUNÉRAIRE DE G. RÁTH.

192.

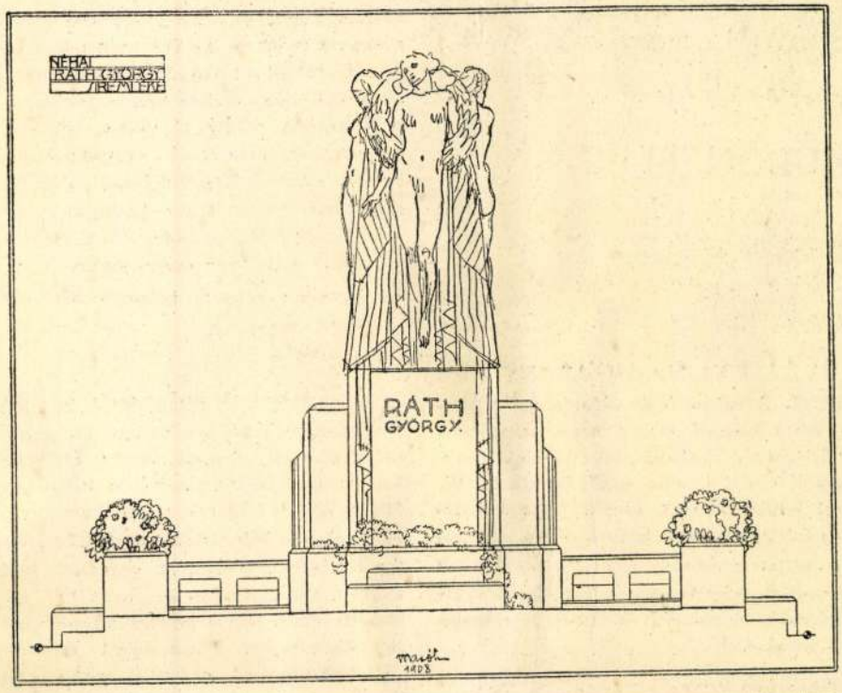

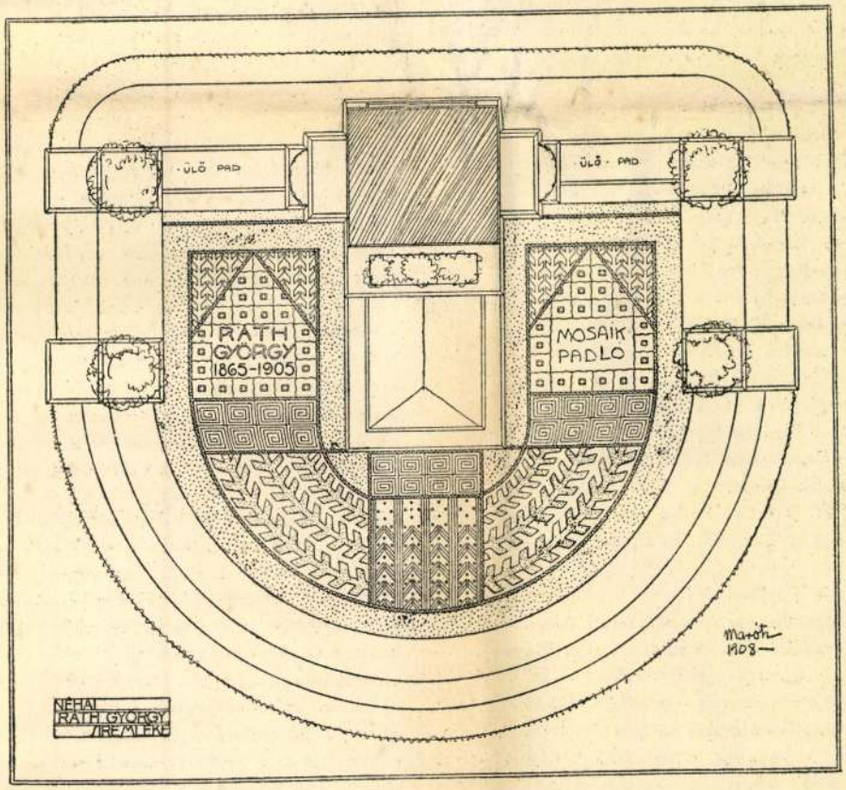

192. MARÓTI GÉZA TANÁR:
RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKÉNEK TERVE.

MONUMENT FUNÉRAIRE
DE GEORGES RÁTH.

KÜLÖNFÉLÉK.

AZ IPARMŰVÉSZETI NAGY ARANYÉREM ODAITÉLÉSE. A vallás- és közoktatásügyi miniszter az 1909. évi iparművészeti állami nagy aranyérmet az illetékes bíráló-bizottság egyhangú javaslatára az Orsz. M. Iparművészeti Társulat mostani kiállítása alkalmából Nádler Róbert festőművésznek adományozta a hazai iparművészet különböző ágainak művészeti és nemzeti irányban való fejlesztése érdekében évtizedek óta kifejtett érdemes munkásságáért, jelesül pedig a hazánkban általa meghonosított bőrbatik technikával készített s e kiállításon bemutatott munkáiért.

GELLÉRI MÓR JUBILEUMA. Országos ünnep keretében folyt le május hó 23-án Szegeden, Gelléri Mórnak, az Országos Iparegyesület igazgatójának 40 éves írói jubileuma. Az ünnepet a szegedi iparosok és írók kezdeményezték, de Szeged egész társadalmának, az ország egész ipari és kereskedelmi érdekeltségének, valamint az írók és hírlapírók egyesületeinek részvétele országos jelentőségűvé tette a szerény keretekben tervezett jubileumot. Kezdődött az ünneplés a szegedi ipartestület díszközgyűlésével, amelyen tisztelgő küldöttségek egész serege csatlakozott a szegediek üdvözléséhez, folytatódott délután a Dugonics-társaság felolvasó ülésén, amely Gelléri irodalmi méltatásának volt szentelve és betetőződött az este rendezett díszvacsorán, amelyen Szeged egész előkelő társadalma képviselve volt, kiegészítve a fővárosból és a vidékről odasereglett vendégek sokaságával.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat, amelynek a jubiláns választmányi tagja, küldöttséggel vett részt az ünnepségen. Az ipartestület díszközgyűlésén az elnökség megbízásából Thék Endre üdvözölte Gellértt és átadta a társulat üdvözlő iratát, amely a következőképpen szól:

Igen tisztelt Tagtárs Úr!

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat elnöksége örömmel csatlakozik azok sorához, akik Nagyságodat negyven éven — egy egész emberöltőn — át, a közélet mezején kifejtett eredményekben gazdag munkálkodásának évfordulóján ünneplik és lerójják az igaz tisztelet és nagyrabecsülés adóját a magyar közgazdasági törekvéseknek egyik leghivatottabb irányító egyénisége előtt.

Nagyságodat, mint társulatunk egyik vezető férfiát, hozzánk is sokszoros és a kitűzött célokért karöltve folytatott küzdelmekben megedződött kötelékek fűzik; értékes közreműködésével sokszor segítette előre a magyar iparművészet ügyét is. Ez feljogosít bennünket arra, hogy az ünneplésből mi is kivegyük a részünket és ez alkalommal kifejezzük amaz őszinte kívánságunkat, hogy Nagyságod még nagyon sokáig jó egészséggel, friss munkakedvvel dolgozhassék nemzetünk vagyonosodása és a magyar kultura előrehaladása érdekében és majdan benső megelégedéssel élvezhesse munkásságának érett gyümölcseit.

Fogadja Nagyságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

Budapest, 1909 május 22-én.

Az Országos Magyar Iparművészeti Társulat nevében:

Hadik-Barkóczy, elnök. *Györgyi Kálmán*, igazgató.

AZ ÉREMKEDVELŐK EGYESÜLETE a minap tartotta az Iparművészeti Múzeumban tagjai élénk érdeklődésével negyedik rendes közgyűlését. Teleki Sándor gróf elnöki megnyitó beszédében az egyesület úttörő működésére s a hazai érem- és plakettművészet ápolásában és fejlesztésében elért eddigi eredményekre utalt. Az évi jelentés szerint az egyesület által a mult évben a Nemzeti Szalonban rendezett első magyar érem- és plakettkiállítás fényes erkölcsi sikerrel zárult, a tagok mult évi illetményét: Reményi József szobrászművész „Kalotaszeg" plakettjét pedig osztatlan elismerés fogadta. A pénztárosi jelentésből kitünőleg az egyesület vagyona a rendelkezésre álló anyagi eszközök szerénysége dacára ez idő szerint 6000 korona. A felmentés megadása és a választmány kiegészítése után Teleki Sándor gróf bejelentette, hogy Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter az egyesületnek művészi és kulturális hivatására való tekintettel évi 1000 korona államsegélyt biztosított. A választmány mult évi határozatához képest az egyesületi tagok folyó évi illetménye Kőrösi Csoma Sándor emlékének szentelt művészi alkotású érem leend. Ezenfelül az egyesület támogatásával jelenik meg ez év folyamán jeles írónk, Lyka Károly, tollából a modern érem- és plakettművészet monográfiája, mely értékes tanulmányt az egyesület tagjai kedvezményes áron szerezhetik meg. A közgyűlés a folyó évi munkaprogrammra vonatkozó előterjesztéseket tudomásul vevén, elnökének, a választmánynak és a tisztikarnak céltudatos működéséért elismerést és köszönetet szavazott.

AMERIKAI GYÁRI BÚTOROK. Amerikában kevés az olyan bútor, mely a vevő egyéni ízlésének megfelelő terv szerint készül. Típusokat gyártanak, melyeket technikailag tökéletes gépeikkel sokszorosítanak. Ezen típusok megtervezésénél a jó anyag mellett a könnyű tisztogathatás, a szerkezetileg egyszerű külső s a belső beosztásnak célszerűsége az irányadó szempontok. E téren — kiindulva az ú. n. missziostílusból, a farmereknek otthon készült primitív bútoraiból — meghatározott anyagban és megmunkálási mód mellett nagy formagazdagságot képesek elérni. Különös gondot fordítanak a belső beosztásra, az egyes gyárak abban versenyeznek egymással, hogy bútoraik belsejét, a rendelkezésükre álló hely minél tökéletesebb kihasználásával, célszerűen oszszák be. Ezen a téren a fejlő-

désnek egyik érdekes fokát képviseli az amerikai férfiruhaszekrény, melynek belsejében a kalap, cipő, felöltőtől kezdve az utolsó inggombig mindennek megvan a maga helye.

A mi viszonyaink között ma még szokatlan a célszerűségnek ezen hangsúlyozása, de a lakásviszonyok s egyéb külső körülmények előbb-utóbb meg kell hogy győzzenek minket is arról, hogy a bútoroknak külső szépsége mellett a belső elrendezés célszerű beosztása lényegesen hozzájárul az otthon kényelmének fokozásához.

ZSOLNAY EOZIN KACSÁS KÚTJA, amely Maróti Géza mintája után készült és a milanói kiállításnak egyik dísze volt, most Zsolnay Miklós ajándékaképen a Nemzeti Múzeum kertjének látványossága. — Amikor a pompás szökőkút vize megindult, Szalay Imre, a Nemzeti Múzeum igazgatója, melleghangú üdvözlőtáviratot küldött Zsolnay Miklósnak, megemlékezve ez alkalommal a magyar kerámia nagymesterének, Zsolnay Vilmosnak örök érdemeiről.

AZ ORSZÁGOS ÁLLATKIÁLLÍTÁS DÍJAI. Szögezzük le röviden az esetet, hogy több mint 50.000 koronát költöttek az országos állatkiállítás tiszteletdíjaira, amely összegnek java részeért ismét külföldi holmit vásároltak. Eltekintve az állami díjaktól, amelyeket a földmívelésügyi minister vásárolt a Műcsarnokban és az Iparművészeti Társulat kiállításán, magánemberek, egyesületek jóvoltából sok idegen — és tegyük hozzá — sok igen ízléstelen, divatját multa holmi díszeleg az Iparcsarnok helyiségének egyik sarkában, ahol ezeket a díjakat közszemlére tették. Hozzászoktunk, hogy az adakozók közt szereplő főuraink és főpapjaink — tisztelet a kivételeknek — nem nagyon fáradnak azzal, hogy megkeressék ama forrásokat, ahol magyar művészek és iparosok igazi műértékkel bíró munkáit megszerezhetik, de éppen ezért szükséges volna, hogy azok, akiknek erre módjuk van, ebben az esetben az állatkiállítás rendezőségének vezető emberei, figyelmeztessék őket arra a kötelességükre, amellyel hazájuk művészete és műipara irányában tartoznak. Gr. Esterházy Miklós Móric, báró Hornig püspök, Várossy érsek — hogy másokat ne említsünk — nem tehetik túl magukat ezen a kötelességen, bármennyire érdekében volna is ez egyes élelmes kereskedőknek, akiknek boltjában keresve is alig lehet magyar dolgokat találni.

RÁTH GYÖRGY-nek, az Orsz. M. Iparművészeti Társulat néhai elnökének síremlékét özv. Ráth Györgyné megbízásából Maróti Géza tervezi és mintázza. A síremlék három alakból álló főcsoportját (melynek gipszmintája a veneziai magyar házban ki van állítva) a művész műtermében személyes felügyelete mellett és vezetésével karrarai márványból faragják. A síremlék padlóburkolata aranymozaikból készül.

VIRÁGOS BUDAPEST. Az a szép akció, amelyet Virágos Budapest címmel az Orsz. M. Iparművészeti társulat kezdésére egy lelkes bizottság mozgat, egyre nagyobb sikereket mutathat föl a sétálók gyönyörűségére. A Nemzeti Kaszinó, az Országos Kaszinó és a Lipótvárosi Kaszinó, a középponti városháza, az Első magyar biztosító-társulat, a Kisbirtokosok földhitelintézete, a Szent Imre-kollégium, a Köztelek, az Országos Iparegyesület, a Royal-, Pannonia-, Meteor-, Metropole- és Orient-szállók, számos fővárosi iskola gyönyörű ablak-virágdíszei igen kedves és követésre lelkesítő példát mutatnak. — Micsoda vonzó kép lenne a telivér pesti emberre, valamint a főváros szépségeit látni óhajtó idegenre, ha egész utcasorok tarka virágba borulva mosolyognának a szemlélőre. Reméljük, hogy előbb-utóbb valóra is válik mindez, ami a bizottság akciójának eddigi sikeréből következtethető, mert a Virágos Budapest jelige már annyira népszerű lett, hogy igen sok magánházban is feldíszítették az ablakokat és erkélyeket.

PEKING. Egy a kínai műtárgyak és régiségek védelmére jelenleg alakult társaság a „China monuments Society" nevet viseli. Az egyesület elsősorban a Kínában élő idegenekkel keres kapcsolatot, hogy tőlük az ottan még található műkincsekről hírt kapjon. Ezzel egyidejüleg a nagyobb kínai közhivatalnokokat igyekszik céljainak megnyerni, hogy ezek hatást gyakoroljanak a népre, amelynek csak kevés vagy épen semmi érzéke sincsen őseinek művészete iránt. A gondolat kissé különös, de talán mégis van benne tanulság.

193. AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA GRAFIKAI SZAKOSZTÁLYÁBÓL.
LINOLEUM-METSZET.
TERVEZTE ÉS KÉSZÍTETTE: JÁRÓ IMRE, NYOMDÁSZ.

LIPCSE. A lipcsei Akademie für graphische Künste und Buchgewerbe a lipcsei egyetem legközelebb bekövetkező 500 éves évfordulójára, mint az Akadémiának adományát, Goethe-nek „Winckelmann"-ját készíti elő, amelynek létesítésén az Akadémia tanárai vesznek részt.

WASHINGTON. Roosevelt, az amerikai volt elnök, utolsó ténykedései egyike a „Council of Fine Arts" alapítása. Művészeti tanácsféle ez,

Magyar Iparművészet
1909.

194.

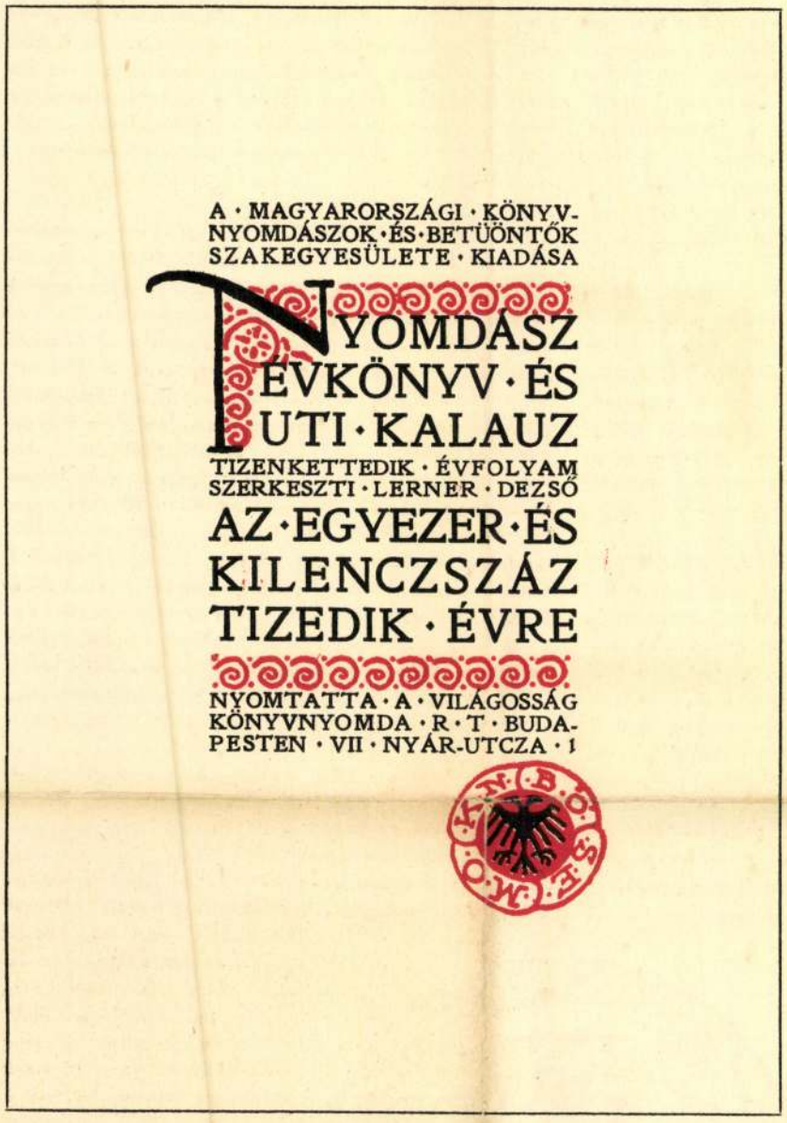

amely a kormányt illető minden művészeti dologban, amilyen például új épületek létesítése, állami épületek díszítése, emlékművek alkotása stb. tanácsaival támogatja. Azt reménylik odaát, hogy a szövetségi kormánynak, amely eddig a művészeti kultura érdekében úgyszólván semmit sem tett, eme lépésével a művészetre nézve egy újabb és jobb időszak kezdődik.

BUKAREST-ben iparoktatásügyi kongresszust tartottak, amelynek feladata különösen az ipari ifjú nemzedék nevelésének előmozdítása volt. Romániának iparilag működő népessége 15,000-re tehető; az ifjúság azonban még nem részesül a kellő ipari és különösen művészipari nevelésben; egészben most 3000 ifjú tanul ipari pályán. A kongresszus tehát ipariskolákat, vándortanfolyamokat és iparmúzeumokat óhajtana.

PRÁGA. A folyó év novemberében a prágai Launa-féle gazdag és becses művészipari gyűjteményt Berlinben elárverezik.

194. AZ IPARMŰVÉSZETI ISKOLA GRAFIKAI SZAKOSZTÁLYÁBÓL. ZSEBKÖNYV CÍMLAPJA.

Minden műpártolás halvaszületett, ha nem magunkon, saját ruházatunkon, használati tárgyainkon kezdődik. R. MUTHER.

Szép az, ami a közönség ellenszenvét ösztönszerűen felébreszti. GONCOURT.

Semmi sem rontotta el annyira a mindennapi használati tárgyak alakját, mint a díszítménynek értelmetlen alkalmazása. W. CRANE.

A tökéletesség és a szépség fogalma azonos. Minden emberi munka szép lenne, ha sohasem lett volna szó szépítésről, hanem minden munkánknak rendeltetését a legegyszerűbb és legtökéletesebb módon fejeznők ki. P. SCHULZE-NAUMBURG.

Semmisem rontja el annyira a művészetet, mint az egyszerűség hiánya . . . Olyan gazdag házban még nem voltam, melynek művészi becsét nem lehetett volna azáltal fokozni, ha tartalmának kilenc tizedrészéből kivül örömtüzet gyujtottak volna. W. MORRIS.

A jó interieur necsak az idő viszontagságai ellen védjen meg. Kell, hogy az embereket összekapcsolja egymással és a lelki életnek műhelye legyen.

Kulturánk nyomorusága ellen addig nem vehetjük fel a harcot, míg be nem látjuk, hogy a szépség nem olyan ráadás, mely pénzbe kerül. Ezt megtalálni csak akkor fogjuk, ha minden formában — legyen az hasznossági, avagy fényűzési — visszatükröződik a készítőnek gondolkozása. P. SCHULZE-NAUMBURG.

177.

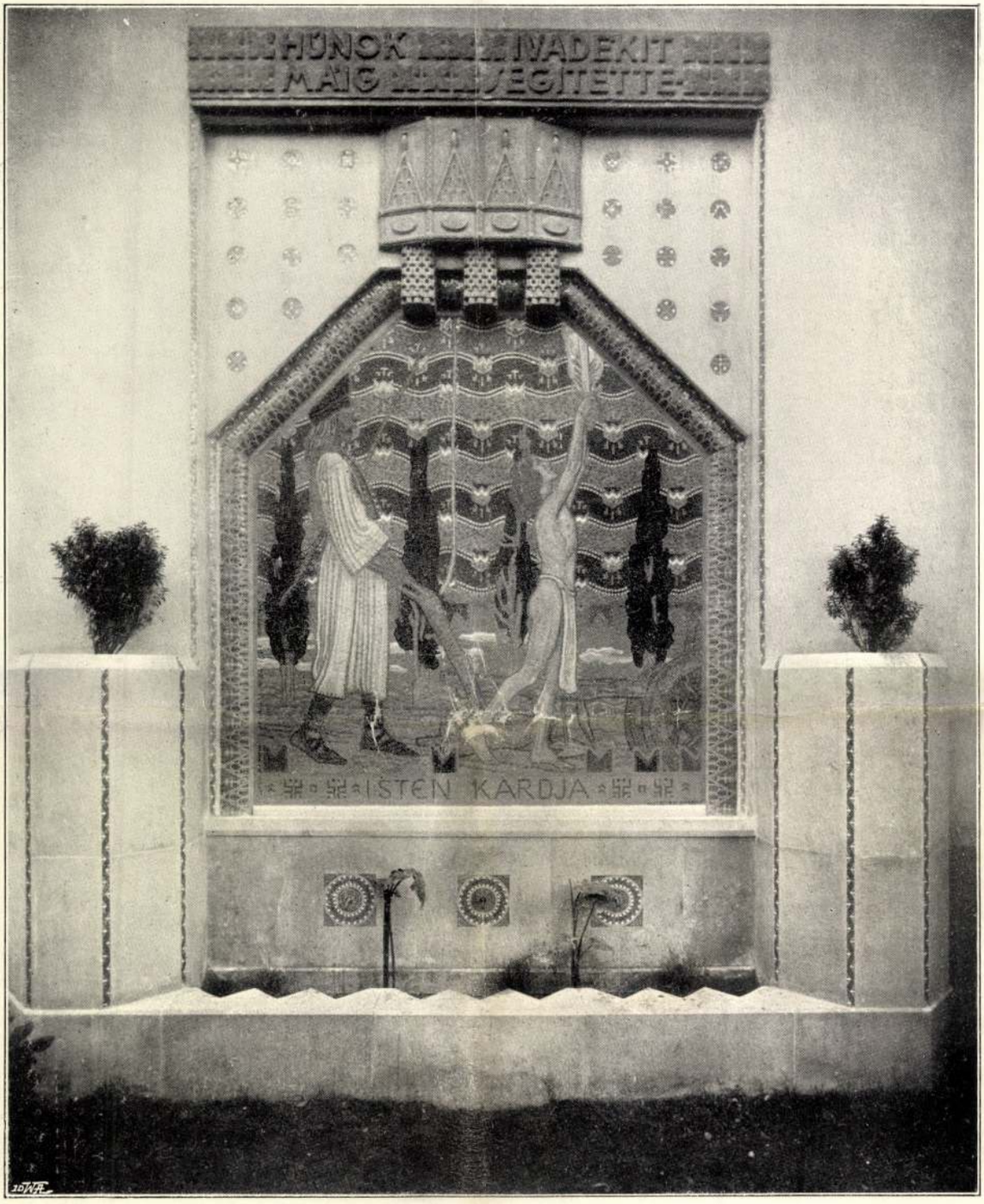

177. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
A FŐHOMLOKZAT EGYIK MOZAIKKÉPE.
KÖRÖSFŐI ALADÁR KARTONJA UTÁN
KÉSZÍTETTE RÓTH MIKSA.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
UNE DES MOSAÏQUES
DE LA FAÇADE PRINCIPALE.

176.

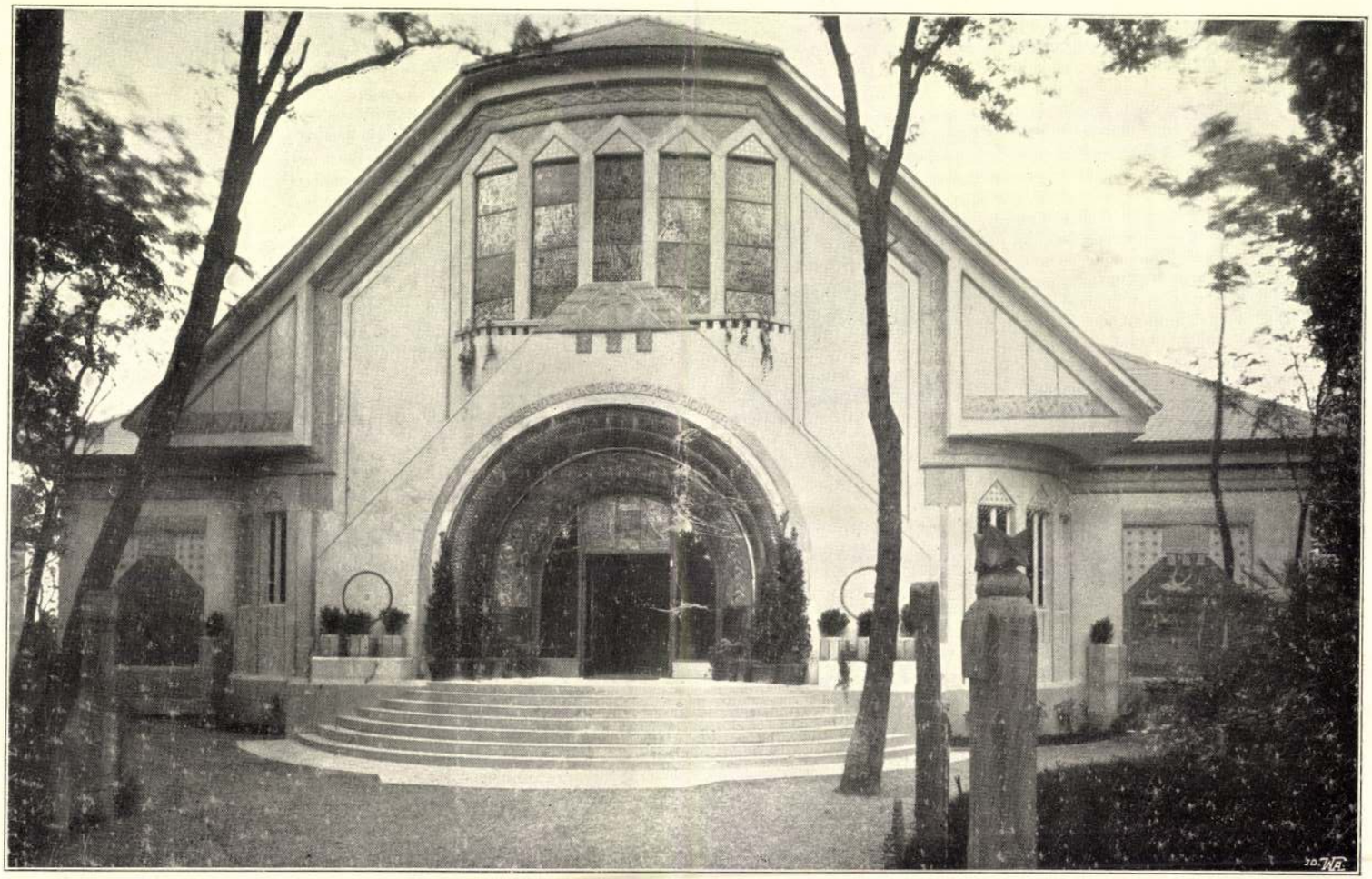

176. A VENEZIAI MAGYAR HÁZ.
TERVEZTE MARÓTI GÉZA TANÁR.
VASBETONBÓL ÉPÍTETTE MELOCCO PÉTER.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE
À VENISE.
ARCHITECTE PROF. G. MARÓTI

A VENEZIAI MAGYAR KIÁLLÍTÁS ÉS AZ OLASZ SAJTÓ.

ÍRTA: DR. ZAMBRA ALAJOS.

MÁSODSZOR állt a modern magyar művészet teljes vértezetben az olasz kritika elé. Emlékezetes még a milanói kiállításon kivívott nagy sikere. A saját talajából kinövő, erős, céltudatos, fejlődésre vágyó művészet revelálódott akkor az olaszok előtt. S ezt a fiatal művészetet ők meg is értették, azzal az intuitiv megértéssel, mely megifjodó nemzetek kulturális vágyait egymáshoz közel hozza. A sikert s megértést pozitiv gyakorlati hatás követte. A Maróti eredeti architekturája tipusul szolgált a milanói kiállítást követő több vidéki jellegű olasz kiállítás pavillonjainak. Nemcsak dekorativ készletét aknázták ki, hanem szerkezeti tagolását is utánozták. Így a faenzai Torricelli-kiállításon s a vicenzai iparművészeti kiállításon. E hatásnak egyik kulcsa az volt, hogy Maróti épitészete szakitott a sablonos kiállitási stilussal, mely kevés variációval sztereotip módon jelentkezett a kiállításokon. „Kiállitási barok"-nak nevezhetnők e stilust. A történeti stilusokon rágódó európai épitészet a neobaroknál, a Sempert követő neo-baroknál tartott, midőn a mult század harmadik negyedében az első nagy kiállításokat rendezték. Azóta a kiállitási épületeken a barok formák hagyományossá váltak. Azért is ragaszkodtak hozzájuk, mert stilbeli jellegüknél fogva szinte kinálkoztak a nagy tömeg előtt imponáló, tartós hatásra nem számitó épitkezésül. Egyenetlenül elosztott masszák, idegesen s mégis követelő erővel kanyargó vonalak, bőséges, lármás ornamentika, pretenciózusan gesztikuláló díszitő alakok: ezt nyújtotta a barok, ez kellett a népnek s mindezt könnyen formálható gipsszel megrögtönözni igen könnyű s egyszerű feladat volt, mely időt, pénzt, művészi lelkiismeretet sem követelt. A barok szerkezetileg is kezére játszott a par excellence gyakorlati célokat szolgáló kiállitási épitkezésnek: nagy belső terek alakitását tette lehetővé; alaprajzban s fölépitésben sok szabadságot engedett meg. Ez a „kiállitási barok" az utóbbi két évtizedben némi evolúciót élt át, magába olvasztva, a triviális ízlésnek megfelelően, az ú. n. szecessziót, amely kifejezés az épitészetben, tudvalevően, fogalomzavart jelent az épület konstruktiv és dekorativ elemei között. A kiállitási épitkezésnek egy másik, már kissé arisztokratikusabb válfaja is kialakult. Ezt szintén a XIX. század erős történeti hajlandósága keltette életre. „Kontemplativ történelmi stilusnak" nevezhetnők, mert nem az illető időpont pillanatnyi történeti szimpátiáinak hódolt, hanem higgadt megfigyeléssel faji és kulturtörténeti szempontokat igyekezett érvényesiteni. Ennek a törekvésnek eredményeként találkoztunk kiállitásokon történeti emlékeknek kiállitási épületekül szolgáló másolataival: a bruxellesi városházának, flamand és német céhházaknak, vagy a vajdahunyadi várnak, a körmöci toronynak, a jaáki porta aureának, a csütörtökhelyi és a kassai Mihálykápolnának egymással keresztezett másolatával.

A Maróti kiállitási épitkezése — úgy Milanóban, mint Veneziában — sem tagadja meg a multat. De nem másolja, csak merit belőle. Díszitő motivumokat az Attila kincséből, dekorativ feldolgozásra szánt témát a mondák köréből. Szereti a multat, de szereti a jövőt is. És érzi, hogy a jövendő stilusnak is ugyanazon talajból, a nemzet, a faj televény földjéből kell sarjadzania. Nem a történeti stilusokat akarja mesterségesen galvanizálni. A még ki nem használt humuszhoz, a nép művészetéhez fordul elsősorban életképes csiráért. Fajunk sajátos művészi gondolkozását a multban a népművészet nyilatkoztatta meg csaknem kizárólagosan. Egyéb művészeti emlékeink alig mutatnak differenciálódást a mintaképül szolgált külföldi művészettel szemben. Épitészetben, szobrászatban, de kivált festészetben ma is nagyobbára kozmopoliták vagyunk. Csak iparművészetünk (és épitészetünk igen kis töredéke) árul el erősen nemzeti vonást. Mert csak iparművé-

szetünk ment tájékozást keresni a magyar faj művészi temperamentuma felől oda, ahol felvilágositást kaphatott: a népművészethez.

A veneziai kiállításon bemutatott modern magyar művészetről ugyane nézetet hangoztatja az olasz kritika, anélkül, hogy művészetünk e sajátos helyzetének okaira rá tudna mutatni, ami magyarázatát kétségkivül viszonyaink és multunk hiányos ismeretében leli. Iparművészeti dolgainkról az olasz sajtó magasztalással nyilatkozik és észreveszi azoknak nemzeti jellegét. Az architekturának, úgy a külsőnek, mint a belsőnek, hasonló elismerés jut. Dicsérik a külsőn a tömeges felfogást (Avvenire d'Italia, ápr. 25.; Veneto, ápr. 24.), pazar, magyarosan keleties szinpompáját (Secolo, ápr. 25.), ötletes, egyéni diszitő motivumait (Corriere della Sera, ápr. 25., Gazzetta dell'Emilia, ápr. 25.); bent pedig a síkoknak harmonikus elosztását, a nyugalmat árasztó vonalvezetést (Resto del Carlino, ápr. 25.), a békés, barátságos benyomásnak önmegtartóztatások árán is keltését (Corriere della Sera, máj. 15.), a minden izében modern és magyaros berendezést. „A magyar ház erős, gazdag, brilláns, igazi képe annak a magyar fajnak, mely mindig eredetinek s egyben a hagyományokhoz ragaszkodónak mutatkozott, művészetben mint politikában" — irja a Nuova Antologia, Olaszország legelőkelőbb revueje. „A magyar házat alapos és élénk tanulmány tárgyává fogják majd tenni az olasz, valamint a külföldi irók, úgy épitészetéért, mint iparművészetéért", irja a Gazzetta di Venezia május 14-iki számában. „Szeretném, ha fiatal épitészeink nagy számmal zarándokolnának a kis magyar pavillonhoz, s hosszasan elmélkednének fölötte. Ott bizonyára megértenék, hogy lehet a vidéki épitészetből meriteni, másolás nélkül. Mert rendjén való dolog a fiatalokat a hagyományok tiszteletére oktatni, azzal a kikötéssel persze, hogy a jó példákból való invenciózus tanulást ne vegyék egynek a közönséges értelemnélküli plágiummal és hogy ne jusson eszükbe egy kávéházat például XII. századi stilusban megtervezni", mondja Emilio Agostinoni a „La Lombardia" április 28-iki számában. Az olaszok azt hiszik, hogy a veneziai magyar ház az egész modern magyar épitészetet, általános épitészeti törekvéseinket tükrözi. Ha okulunk belőle, elfogadhatjuk ezt az öntudatlanul előlegezett jó véleményt. Általában tisztában vannak azzal, mi inspirálta a Maróti épitészetét. A legtöbb lap, alkalmasint a hivatalos katalógus előszava nyomán, helyesen jelöli meg forrásait és helyesen interpretálja művészi céljait. Kivétel a triesti Piccolo (ápr. 25.), mely azt mondja, hogy pavillonunk a XIX. század elejebeli magyar vidéki ház formáit utánozza és a bolognai Avvenire d'Italia (ápr. 25.), mely szerint a pavillon a magyar városok főépületeire emlékeztet. Némely kritikusból romantikus vizlókat vált ki a jellegzetes magyar ház. A barbár kelet bűbájos varázsát látják benne megelevenedni. A L'Adriatico (ápr. 24.) kritikusa arról álmodozik, mennyivel igazabb, izgatóbb lenne a benyomás, ha „pompás kapuján, polgári ruhába öltözött filiszter európaiak helyett, napbarnitott arcú, festői öltözetü magyarok járnának ki s be". Ez legalább jóakaratú romantika, nem a hust a nyereg alatt puhitó csikósok és kanászok romantikája.

A Magyar ház architekturájáról csak azt a kifogást olvastuk [Corriere della Sera (máj. 15.) és Secolo (máj. 6.)], hogy nincs egészen anyagszerűen megoldva, kőbe visz át némely részletet, mely eredetileg fában volt kigondolva. Élét veszi azonban e kifogásnak az a körülmény, hogy a falusi légkörből kiemelt e nemzeti épitészet a fejlődésnek még csak elsődleges fokán áll; e fokon a más anyagba átvitt formák még ragaszkodni igyekeznek ahhoz az anyaghoz, melynek létüket köszönhetik, s mely létüket addig biztositotta. E jelenség szinte törvényszerűen ismétlődik az épitészet történetének oly átmeneti korszakaiban, melyekben a faépitészetből kőépitészet lesz. Tekintetbe kell vennünk azt a körülményt is, hogy a magyar ház részben vasbetonból készült, melynek formanyelve még nincs kodifikálva.

Elvétve találkozunk azzal az észrevétellel is, hogy a veneziai magyar házban sok a milanói kiállításra emlékeztető ismétlés. Úgy látszik arra számitottunk, — ez az olasz lapok erre vonatkozólag többé-kevésbbé kifejezett impressziója, — hogy az olaszok időközben elfelejtik a milanói magyar kiállításnál használt dekorativ motivumokat. Tényleg vannak is ismétlések, de azok szándékosan idéztettek fel, hogy a korán elpusztult és ideiglenesnek tervezett motivumoknak tartósabb életet és jelentőséget adjanak.

Az egyik olasz lap, a „Secolo" (máj. 16.) nem találta szerencsésnek azt a gondolatot sem, hogy a magyar és az olasz nemzet közötti tradicionális kapcsolat kifejezésére éppen az Aquileiát pusztító Attilát választottuk. Ugy látszik történelemnek vette azt, ami nálunk csak monda.

A Zsolnay-keramikáról, a Róth üvegmozaikjairól, a csipkékről és batikokról, a kisplasztikai munkákról — igy kivált a Telcs plakettjeiről és a Simay majmairól — a legnagyobb elismerés hangján ir az olasz sajtó. „Épitészet, kisplasztika, iparművészet: ime ezeket kell mostan Magyarországnak kiállitania. Ami a festészetet illeti, azzal tanácsosabb volna még várnia . . ." — igy végzi be a Magyar házról a kritikáját a Corriere della Sera-ban (máj. 15.) Ugo Ojetti, a legtekintélyesebb olasz kritikus.

Általában elszomoritó a vélemény, melyet az olasz sajtóban a magyar festészetről olvasunk. És ezt nem szabad elhallgatnunk, mert talán tanulhatunk belőle. Modern művészetünkkel meg akartuk mutatni, hogy Nyugatiak vagyunk, mert festészeti radikalizmusban túllicitálunk mindeneket, túl Párist és túl . . . Tahitit. És épp ez volt vesztünk. „Perlmuttertól és Mihaliktól — ezek az egyetlenek a magyar impresszionisták között, kiknek még van valami mondanivalójuk — Csókig, Ferenczyig, Kosztolányiig, Szlányiig az összes magyar impresszionisták intelligens és figyelmes tanitványai a természetüktől idegen külföldi mestereknek, akiknek — kissé barbár brutalitással — inkább hibáit, mint erényeit utánozzák. És hogy e törekvésük természetellenes, bizonyitja az a körülmény,

hogy több közülök — első sorban Fényes és Ferenczy — közömbösen, meggyőződés nélkül tér át világos, rideg képek festésétől sötét, iskolás képekre. Amaz a modor csak „technika“ maradt náluk, nem pedig a legközvetlenebb, a legalkalmasabb kifejezési mód. Szemben velük a kimondottan sötét, „maradi“ festők, midőn egy Paál, egy Boruth, egy Zemplényi bravurját érik el, őszinték legalább s minden dicséretre méltók“ — írja Ugo Ojetti, ki többi társával együtt szivesen elengedné a párisi jongleur-akadémián eltanult műfogásokat egy kis őszinte nemzeti jellegért.

Az előttünk fekvő olasz hirlapszelvényekből még más tanulságok is kínálkoznak a modern magyar festészetre vonatkozólag. A Fényes, a Csók és a Ferenczy realizmusát nem tudják bevenni az olaszok. De miért vettük be mi? Realisztikus-e a magyar szellem? Ilyenek voltak-e a multban valaha kulturális megnyilatkozásai? Vagy csak ez is importált divat, melyet, more patrio, rendesen akkor kezdünk követni, mikor másutt már napirendre tértek fölötte? Vagy talán valamely közébünk vegyült idegen faj szellemének, szellemi alkatának volt megfelelő s ez csempészte ide át hozzánk tartós életre? E kérdések egyikére sem lehetne határozottan tagadó választ adni. A Marzocco (máj. 2.) a legnivósabb olasz kritikai hetilap megütközik a Csók és Ferenczy „patologikus aktjain“. „Csók bizonyára boncolótermek márványasztalán keresi modelljeit; azok az egymásra hányt női vampirok minden élet hijján szűkölködnek; hogy az igazat megmondjuk: feloszlás előtt álló emberi tetemek; és a művész képének, a szinezés és az alakok gyanus mozdulatai által, valami beteges értelmet kölcsönzött, valami szadisztikus jelleget, mely undorit és visszataszit.“ A Ferenczy „Henyélés“-éről szólva, pedig igyen ir: „A henyélést mindeddig a vétkek atyjának tartották. A Ferenczy képe azt bizonyitja, hogy a henyélés a bőrbetegségek atyjává is lehet. A boldog meztelenségben fekvő nő teste napsütésnél azt a benyomást kelti, mintha tele volna bacillusoktól kirágott apró lyukacsokkal. Különös eredménye ez oly technikának, mely addig halmoz egymásra szint és ólomfehéret, — míg az áldozat alsó teste a klinikára nem kivánkozik.“

Egy rosszul értesült torinói lap, az „Il Momento“ Munkácsyra ezt az epitetont használja: „a mai magyar festészetnek dicsőséges előfutárja“. Mi csak elvétve tudunk oly magyar festőről, aki ennek az igazán nagy és igazán magyar művésznek hagyományait igyekeznék folytatni. Révész, Greguss, Rottmann, Thorma ... tovább talán nincs is. Pedig nem kellene ma pironkodással olvasnunk az irányunkban különben igen jóakaratú s kulturális fejlődésünket rokonszenvvel kisérő olasz sajtó birálatait, ha Gauguin, Cézanne és Van Gogh helyett Munkácsy csinált volna iskolát a magyar festészetben.

KÖZÖS UTAKON.

IRTA: LENGYEL GÉZA.

Rövid, talán alig évtizedes nyugalom után új viharok előtt áll a képzőművészet és egy idő mulva nyilván vitáktól lesznek hangosak azok a terek, ahol már-már elismerték bizonyos forradalmak tüzében született, majd leszűrődött eszmék uralmát. Magára a művészetre nem túlságosan fontosak ezek a viták, mert egy teremtő zseni, egy szerencsés percben fogant talentum nagyobbat lendit rajta minden szóáradatnál. Nem szabad azonban kicsinyelni sem az eszmék fejlődését, tisztázódását. Nem szabad kicsinyelni elsősorban a művészi alkotásokat nézö és élvező közönség szempontjából, amely természetszerüen magyarázatokat fűz minden látott dologhoz, összefüggéseket keres és a meglepő jelenségek okait kutatja. Nem kicsiny a jelentőségük az iparművészet szempontjából sem. Az iparművészet egész szellemével, mivoltával, művelőinek személyével is elválaszthatatlanul kapcsolódik össze a használatra nem szánt műtárgyak alkotásának fejlődésével. Azonfelül a mindennapi élettel szoros kapcsolatot tartó kulturtermék az iparművészet. Mesterek, gyárak, műhelyek között hatalmas segitő csapatot tart, együtt fejlődik a művészet nagy családjával, de logikusan fejlődik és minden lépésnek okát, következményeit tudni akarja. Akár a festés, akár a szobrászat terén valami új forrongás mozgatja meg a levegőt, az változást okoz a miliő, az emberi otthon birodalmában is. — A festő azonban szabadon teremt, magát a perc ihletének, jó vagy rossz sugallatának tökéletesen átengedve, mig ugyanazt a művészt, amikor egy lakásberendezés megalkotásával foglalkozik, ezer anyagi ok köti és irányitja és arra utalja, hogy okát tudja adni minden új lépésének.

Elsősorban az a kérdés, hogyan jelentkeznek tisztán művészi irányok, helyesebben

pusztán belső, az iparművészet gazdasági és anyagi feltételeitől független kifejezésmódok ebben a külön birodalomban. Mert mindenesetre jelentkeznek. Ha például az összefoglalás kedvéért azt mondjuk, hogy a francia úttörők fellépése óta a plein-air, a levegő és a fény észrevevése és megkötése jellemzi az utolsó évtizedek festőművészetét, éreztette-e ez a merőben új meglátás kézzelfoghatóan a maga igazságait? Azt hisszük, hogy igen. Igaz, kínálkozik a kérdés elütésére sok olcsó tréfa. Hogy — például — hol az az ember, aki egy egyébként kitünően megformált modern asztalon Manet követőire ráismerne. Ilyen élesen látó gondolkodó valóban nincs és ez a részlet nem is fontos, bár nem is feltétlenül tréfás, ha gótikus bútordarabokra és a középkor megfelelő idejének jellegét határozottan magukon viselő festményekre gondolunk. Nyilván az idő közelségének is van abban része, hogy modern ipari termékek és modern festmények között a részletek ilyen összefüggése nincs meg. Esetleg csak mi, nagyon is közelállók nem látjuk. Nyilvánvaló azonban a szellemi közösség. A plein-air címén megjelölhető egész idő legjellemzőbb belső sajátsága a művészet új feladatainak kijelölése. A festő otthagyta mecénásainak palotáját és egyúttal szakított a megrendelt feladatok, kerek mesék, példabeszédek, történelmi és filozófiai gondolatok illusztrálásával. A természethez menekült és színbeli, formabeli igazságok, fényhatások, napsugár- és levegőhatások útján fejezte ki érzéseit. A szemlélőtől sem várta többé, hogy képének jelentőségéről elbeszélő módon számot tudjon adni magának. A festmény ettől kezdve festménynyelven, vagyis szavakra kellőképen le nem fordítható, de azért éppen olyan magasztos, épp oly megható nyelven beszélt. Az anyagi igazság — a modern iparművészet oly jól ismert — elvének érvényesülése ez. Ugyanez a festő, ha véletlenül tervezésbe fogott, nem próbált többé festői hatásokat érvényesíteni egy könyvesszekrényen és nem szerkesztett oszlopformára egy asztallábat. Ha még nem tudta logikusan kifejezni, hát érezte, hogy a teherhordó szerkezetnek idegen célra szolgáló idegen anyagba való lemásolása épp oly kevéssé helyén való, mint amilyen fölösleges színekkel, képrejtvényhez hasonlóan halványan visszaadni egy ötletet, amit két sor írás tökéletesen kifejez.

A való célok felismerése, az eszközöknek, a maguk helyén, teljes megbecsülése és egyébként a kifejezés szabadsága: ez a közös alapja a jelen iparművészeti és művészeti fejlődésének. A két, mind jobban összefonódó világban szinte egyszerre indult meg a mult század derekán az átalakító folyamat. Sőt, mintha az iparművészet hamarább találta volna meg új irányának logikus kifejezőit. Mintha a gyorsan nekilendülő ipari tevékenység egyenesen ihlette, részben irányította volna a képek és szobrok világát. Nem mindenütt lehet szövevényeiből kihámozni és megállapítani az egymásrahatás módjait, de ki tagadhatná például, hogy a japán iparművészet dús kincsei ilyenféle tárgyak előállításával egyáltalában nem foglalkozó művészek között is mennyi becses ideát hintettek el.

Vannak azután egymáshoz közelébb húzódó területek. A természet hű ábrázolásából kifejlődik az impresszionizmus, a futó hatások meglelése, az ábrázolás végsőig egyszerűsített módja. Amikor az emberek gyönyörködni kezdenek a festői előadás e nemes szűkszavusságában, szinte ugyanakkor fedezik fel, hogy nem csupán Keletnek, Kisázsiának és Perzsiának van joga szőnyegekkel ellátni bennünket, hanem a modern ember, új eszközeivel, másfajta, de éppen olyan értékes és környezetébe teljesen beleillő munkákkal teritheti be padlóját, falát. Nem is kell bizonyítani, olyan nyilvánvaló az előtt, aki csak egyetlen gödöllői szőnyeget és Körösfői-freskót látott, hogy a képek nemes tüzű színei, a formáknak a fonalaktól még jobban lefokozott játéka vándorolt át a szőnyegekhez. Modern festőművészet és textil-művészet között egészen szembetünő a rokonság. Azt mondjuk egy szép képre, hogy egy kitünő szőnyeg színpompájával hat, a szőnyeg viszont, a maga egészen sajátságos nyelvén is, az új idők piktorának természetszemléléséről beszél nekünk.

Igaz, a szőnyeg, főkép ha a puszta dísz gyanánt falra akasztottat nézzük, síkjával,

236.

236. VÍZUDVAR. A HÁTTÉRBEN MARÓTI RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKÉNEK MINTÁJA.

LA COUR DES EAUX. DANS LE FOND LE MODÈLE DU MONUMENT FUNÉRAIRE DE M. GEORGE RÁTH ; PROJETÉ PAR G. MARÓTI.

Magyar Iparművészet
1911. 283, 284. l.

A torinói világ-kiállítás magyar háza

237.

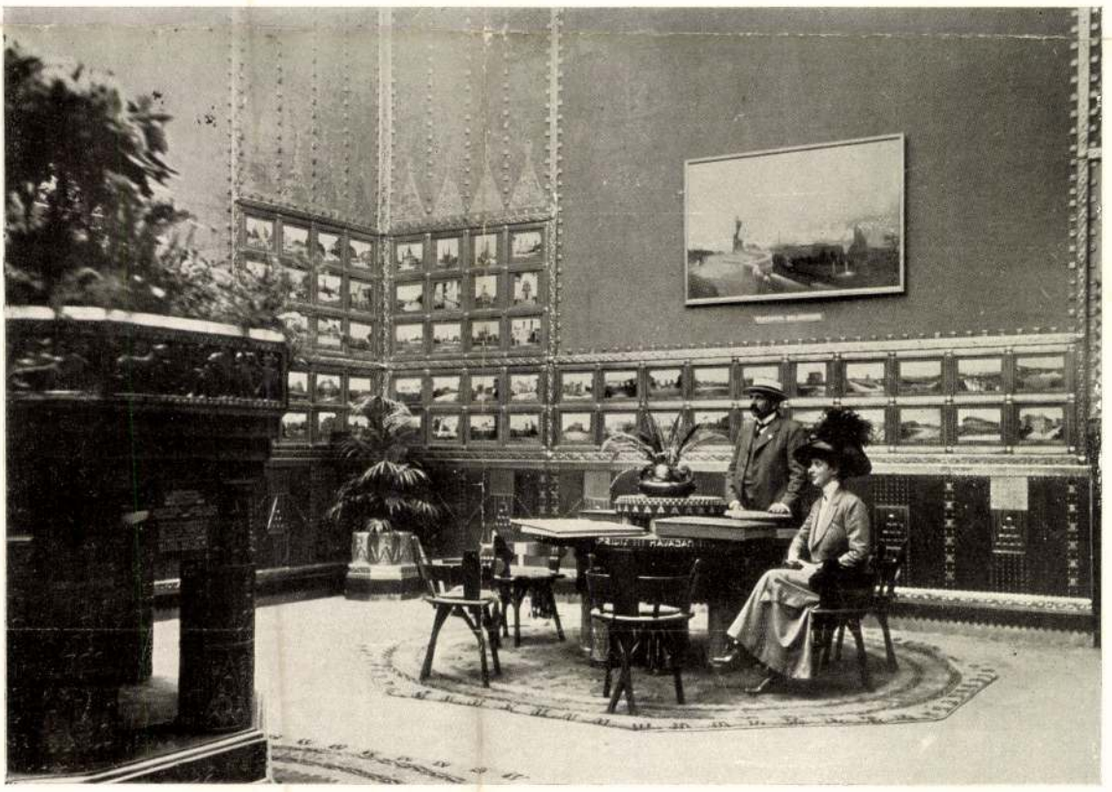

238.

237—238. BUDAPEST SZ.-FŐVÁROS TERME. TERVEZTE MARÓTI GÉZA.

LA SALLE DE LA CAPITALE DE BUDAPEST. PROJETÉ PAR GÉZA MARÓTI.

A MAGYAR HÁZ VENEZIÁBAN.

IRTA: DR. CZAKÓ ELEMÉR.

VELENCÉBEN a Giardino Publicoban, azon a telken, amelyet Velence városa egy arany évi bérért fölajánlott Magyarországnak, készen áll a magyar ház. Április 24-én volt a fölavatása. Az olasz király nevében az udinei herceg nyitotta meg. A kormány képviseletében Radisics Jenő, Szinnyei-Merse Pál, Maróti Géza és Jendrassik Jenő fogadták. Megjelent Lützow gróf római nagykövet is. A ház maga modern vasbeton-alkotás, olyan, aminőt a kiállítások rendezésének célzatával készült építkezés megkíván. Egyszerű, szilárd konstrukció, belseje öblös, könnyen átszerkeszthető újabb és újabb kiállítások céljára. Külseje azonban állandónak készült és vonatkozásaiban visszanyúlik rokonszenvező népek ezeréves mondai és történeti multjába.

Kis kert övezi kopjafákkal megtűzdelve, ősi jele ez a halottaknak, az elmultaknak a magyarságnál. Parasztok faragták Kalotaszeg vidékén. Minden görbületének megvan a maga titkos szimbolikája.

A magyar ház homlokzata vasbetonból való, minden szerkezeti tagolást arany mozaik-csík szegi be. Kapuja félköríves, gazdag ragyogású, gubbioi teknikával Maróti szobrász kalászos motivumaiból Zsolnay készítette. Fölötte ötös ablak. A háztető csúcsán a kékes-szürke cseréptető oromdíszeként fehér porcellán-galambok ülnek.

A kapu, az ablak és a mozaik-díszek rögtön elárulják, hogy Maróti Géza a magyar ház építője s a vele szövetkezett művészek, Nagy Sándor és Körösfői Aladár minő eszmei hátteret adtak alkotásuknak. Visszanyúltak az ősi hagyományok körébe, amikor még erősen állott a bizánci hatás a magyarok és venéziaiak közt egyaránt. Témájuk Attila körül forog, aki talán az első és leghatalmasabb típusa az ugor hun-magyar fajnak az árjákkal szemben. A hatalmas hun fejedelem képviseli a legáltalánosabban és egyúttal legélesebben ezt a fajbeli ellentétet. Ő az egyszersmind, akinek mondaköre ismert egész Nyugaton s belefűződik a róla szóló regék közé Venéziának alapítási története is.

Az ablak Attila udvarházát és fapalotáját mutatja, amint azt Priszkosz megőrizte leírásában. Középütt az emelkedett helyen ül kicsi Aladár fiával Attila, elmerülve a kürtös nótáján. Régi harci dicsőségről szól az ének. A balrészen ülnek az udvarnál élő hun vezérek, a meghódolt germán és szláv fejedelmek. Jellemzetes típusok arcban, viselkedésben egyformán. Az erkélyen az idegen országbeli méltóságok asszonyai és családjai. Alattuk közvetetlenül a szakállas görög és a simaképű római követ áll. Attilától balra felesége ül, Krimhilda, körülvéve hun és germán hölgyektől. Maga a királynő guzsallyal fon, mint aféle házias nő. Az üvegkép jobb hasábján belátás esik a belső udvarba, ahol a mindig lovon ülő harcosok tanyáznak. Egyik épp az udvarházi leányokkal beszélget.

Az üvegablakot Nagy Sándor kartonja szerint Roth Miksa készítette Budapesten. Teknikai intenciója a művésznek az volt, hogy az ólommal adja meg a rajzot. Színeiben üde és friss. Merész színakkordban megfogalmazott szegélye jól összetartja az öt hasábra tagolt üvegképet.

A homlokzat visszalépő oldalrészein Körösfői mozaikjai (készítette szintén Roth M.) nyertek elhelyezést egy-egy fali kúttal kapcsolatban.

A baloldali mozaik Akviléja ostromát ábrázolja. A monda szerint Akviléja elmenekült lakosai alapították meg Velencét s így ezt a tárgyat közvetetlen kapcsolat fűzi a lagunák városához. Tartalma: Attila soká ostromolja Akviléját, de sehogy sem tudja bevenni. Már készül elvonulni seregével, midőn egy reggel fölserkenve azt veszi észre, hogy a gólyák költöztetik ki a városból apró fiókáikat. „E madarak bizonyára érzik e vár vesztét s azért vonúlnak biztosabb helyre" — mond harcosainak és beveszik, földúlják a várat.

A jobboldali kútmozaik témája az Isten kardja, szimboluma Attila, „az Isten ostora" földi szereplésének. Attila idejében egy szántóvető ember lova szántás közben megvérzi a lábát. A gazda odatekintvén, nagy ámulatára nagy fénylő kardot pillant meg félig a földbe temetve, amely csakúgy lövelli magából a szikrázó lángot. Minden erőlködése, hogy a földből kihúzza — hasztalan. Jelenti az esetet Attila fejedelemnek, ki örömmel siet a helyszínére, s kiragadja a kardot a földből, mert hiszen táltosai már rég megjósolták, hogy az Isten maga fog neki kardot küldeni, amellyel majd meghódítja a világot.

A homlokzat műkövébe vésett magyar nyelvű föliratok is nagyrészt Attilára vonatkoznak.

Az épület hátsó falát is mozaikművek díszítik. Négy egyes alak van itt ábrázolva, amelyek rapszodikus betekintést engednek Magyarország kulturtörténetébe. Kettő-kettő párosítva helyezkedik egymással szemben.

Az első két kép Kupa vezért és Szent Imre magyar királyi herceget ábrázolja. Bemutatja azt a kort, amelyben Magyarország felveszi a keresztény vallást és megnyitja a kapuit a nyugati műveltségnek.

Kupa itt az őserőtől duzzadó ázsiai magyar típus, aki érzi azt, hogy fajt sajátságaiból, az Ázsiából hozott régi kulturából mennyit kell feláldozni az új, idegen kulturáért cserébe. Míg Szent Imre ennek az új keresztény kulturának legelvontabb, legeszményibb típusát képviseli.

A másik két alak Kolozsvári szobrász és Balassa Bálint a költő, az új kulturába begyökerezett két legmagyarabb és általános kulturai színvonalat elért képviselője. Balassa a szerelem és a daliás harcok költője; ő maga is vitéz katona. Kolozsvári György szobrász, aki testvérével, Mártonnal együtt alkotja az újkor első szabadon álló lovas szobrát bronzból. Szent György szobra most is áll a prágai Hradsinon, a váradi négy híres királyszoborból ágyúkat öntetett a török.

E két alak tehát a magyar irodalmat is, művészetet is szimbolizálja.

A magyar ház külső kiképzéséhez ezek a tartalmi vonatkozások vannak hozzáfűzve az építő, az üvegfestő és a mozaikművész tolmácsolásában. Belseje változó anyagok befogadására van szánva. Beosztás és térhatás szempontjából tehát nem állandónak gondolták.

Belépve a finoman csiszolt üveggel és rézborítással díszített tölgyfakapun, mely fölött az ország címere van üvegképen elhelyezve, hat méteres ívezeten át jutunk be a nagyterembe. Két oldalt két tágas körlépcső vezet az emeleti kiállítási helyiségbe, ahol ezúttal a modern magyar iparművészet apróbb tárgyai kerülnek kiállításra.

Az emeleti terem térség tekintetében egybehat a lépcsőházzal. Négy vitrina van itt elhelyezve ékszer, csipke, kerámia és bőrbatik számára. Az emeleten van pihenő és olvasó és olyan erkély, amelyről belátás nyílik a nagyterembe.

A nagyterembe közvetlenül az íves átjárón át juthatni. Az íves átjáró búzakalászos ívekből áll, részben magyar márvánnyal van borítva, ajtai fölé reliefek vannak bemélyítve. A reliefek Telcs művei.

Maga a nagyterem tíz méter széles és tizennyolc méter mély. Magassága mintegy nyolc méter. Lépcsőzetes mennyezete középen át van törve s a fényforrás ilyen fölülvilágító rendszerben ömlik be a nagyteremben kiállított képekre és szobrokra.

Szembe a főbejárattal a nagyterem mögött félkör alakú helyiség van, amelyben kisebb grafikai műveket helyeztek el. Jobbra nyílik Maróti köralakúan beépített zeneszobája, régi magyar tekníkával, ólomkiöntéssel díszítve és egy kisebb kiállítási terem. Balra is kisebb oldalterem van a képzőművészeti alkotások befogadására.

A zeneszoba mellett van az a kis fülke is, amelyben a magyar ház kicsinyített modellje látható.

A VENEZIAI „MAGYAR HÁZ".
TERVEZŐ: MARÓTI GÉZA.
NÁDLER RÓBERT VÍZFESTMÉNYE.

LE PAVILLON DE LA HONGRIE À VENISE.
PAR LE PROF. GÉZA MARÓTI.
AQUARELLE PAR LE PROF. ROBERT NÁDLER.

Athenaeum r.-t. nyomása.

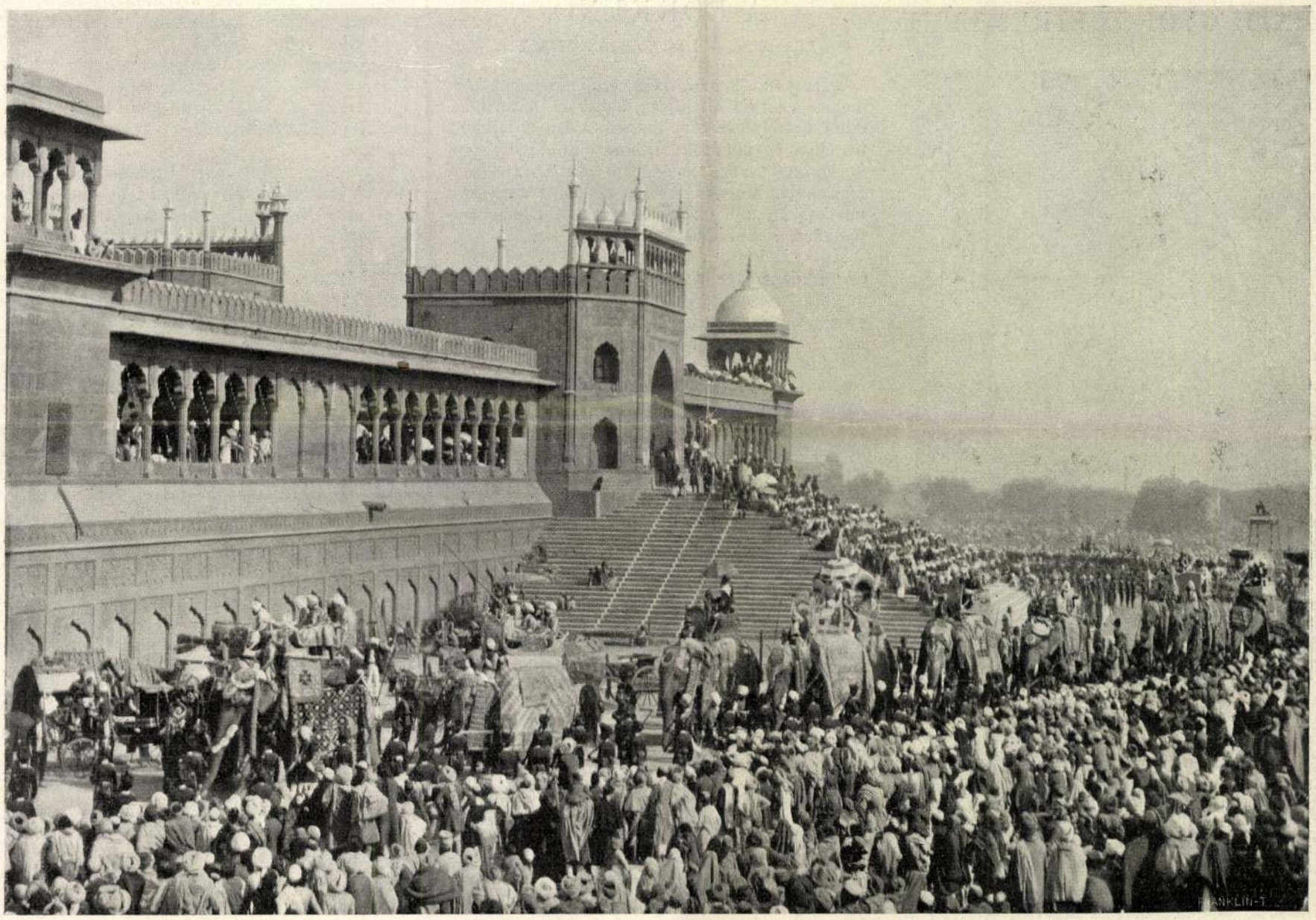

A FELVONULÁS ELEJE.

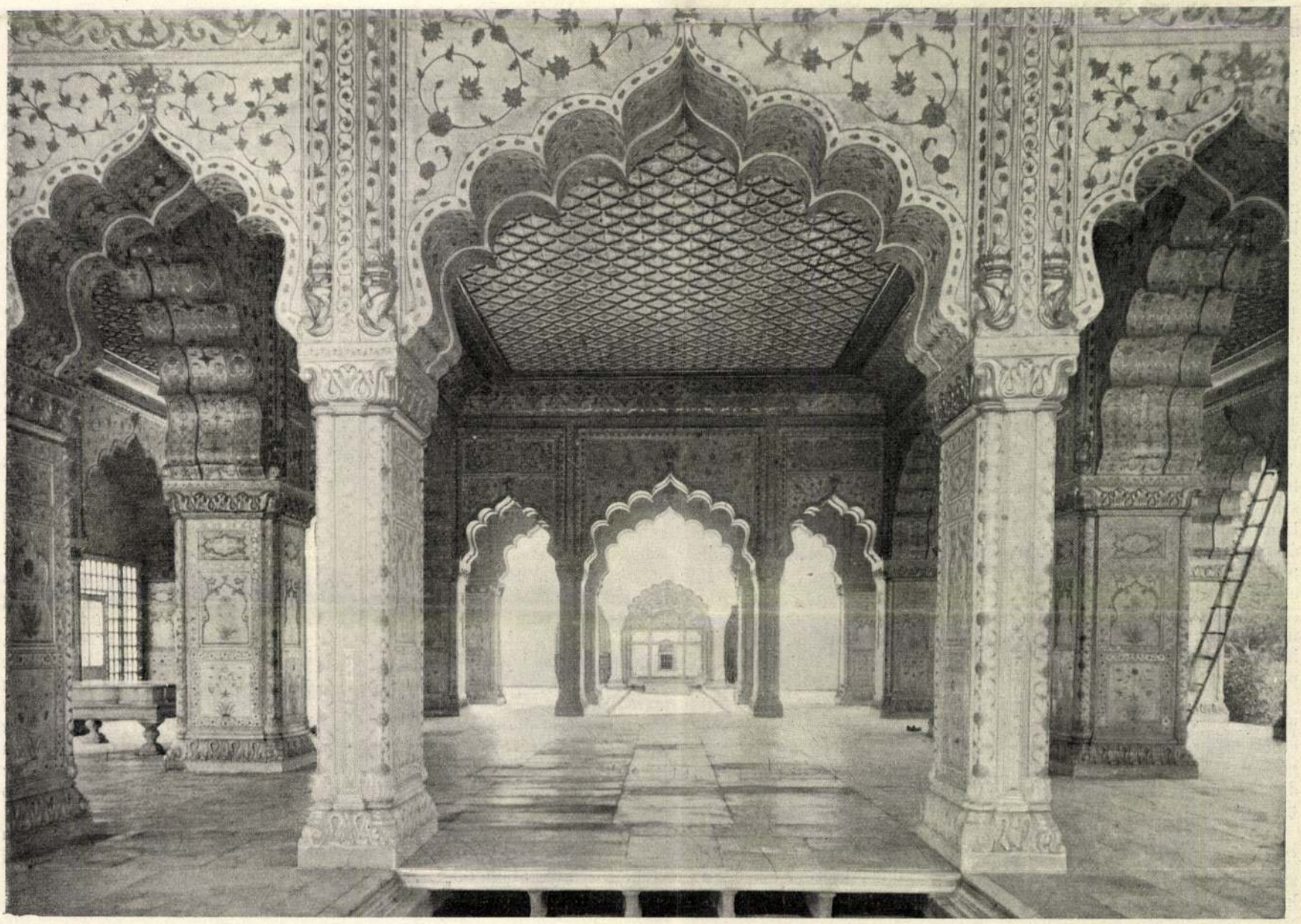

A DELHII CSÁSZÁRI PALOTA TRÓNTERME, A HOL A MOSTANI KORONÁZÁS LESZ.

AZ 1906-IKI KELETINDIAI KORONÁZÓ ÜNNEPÉLYEK.

RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKE.

Maróti Géza szobormüve.

Ezüstszürke égbolthoz, mint háttérhez lágyan simuló kékesszürke felhő, a melyből gyönyörű nőalak bontakozik ki ködkép gyanánt, — ilyennek láttam vasárnap, az ünnepies felavatás alkalmával, Maróti Géza művét, melyet Ráth Györgyné ~~készíttetett~~ vele megboldogult férje számára. A kerepesi-úti temető főútjától nem messze, szellős, fákkal szegélyzett helyen áll. Eszméjét a művész az elhunyt életének sarkpontjából, a művészet iránti szeretetből merítette. A kivitelhez szükséges ihletet pedig a maga szeretetéből, a melylyel Ráth iránt viseltetett.

Egyszerű koczka fölött, melyet kétoldalt a birói tevékenységre czélzó, szalaggal átkötött pálczákból alkotott motivumok, elől pedig Lippich Elek tollát dicsérő e szép sirfelirat díszítenek: «Az igazságnak és a szépnek élt. Hit lakta szivét és nagy akarat. Tett és ösztönzött; szebb jövőt remélt. Minden java a nemzeté maradt», csonka piramisalakú tömeg emelkedik, rajta három életnagyságnál nagyobb, fátyolfedte testű nőalak. Elől kiterjesztett karokkal, mintegy a mennyekbe repülni készen, a Festészet, balról a Szobrászat, jobbról az Épitőművészet. Hárman együttesen, végével a 4-ik oldalra boruló nehéz koszorút és babérfüzért visznek, a dicsőség babérját, melyet az elhunyt életével kiérdemelt. Talpig érő, félig lecsukott, pilleszerű szárnyakkal, e nőalakok fejlett, de azért minden érzéki mellékiztől mentes formákkal, a reliefek mesteri kezelése folytán, elfeledtetik velünk a kő súlyos, merev tömegét; lebegve járni látszanak és mégis állanak, azaz szobrok, melyek az egész emlékműnek stabilitást kölcsönöznek. A halál megsemmisülése-e, álom-e, vagy egy új élet küszöbe, — ki tudná megmondani? Ezt a kérdést intézi hozzánk a három alak titokzatos szeme, melyekről azt sem tudjuk, lehunytak-e, nyitottak-e, csak annyit látunk, hogy nem alvóké, még kevésbé halottaké. Oly sikerült megoldása ez egy nehéz problémának, a minőt ritkán látni.

Az emlék imént leirt főtömegéhez félkörű márvány párkány csatlakozik, virágos edények elhelyezésére alkalmas tartókkal, segélyül szolgálván a kripta fedelének, melyet Róth Miksa diszkrét szinű, nemesen egyszerű mozaikkal burkolt.

Sok-sok síremléke van már, sajnos, a székesfőváros halottaskertjében; közülök nem egy mester kezére vall s méltán megérdemli a behatóbb figyelmet. Ráth Györgyé is ezekhez tartozik. Egyben azonban fölötte áll valamennyinek: ez a poézis.

Radisics Jenő.

A BÖKKENŐ.

Elbeszélés. — Irta KAZÁR EMIL.

A zólyomi hegyek közt, erdők, bérczek közt megelégedetten élt Encsy Pongrácz a tornyos, ódon kastélyforma épületben, a hol a felvidék uraságai egykor sokszor összejöttek, dáridóra is, komoly szóra is és nem csupán vadászni fegyverrel. Most már ritka a vendég a gyetvai kurián. Inkább járnak Zólyomba, Beszterczebányára, a hol mulatni lehet.

Encsy Pongrácz megszokott és megszeretett itt mindent, úgy a hogy van. Felesége korán meghalt, második házasságából nem lett semmi; gyermekei nincsenek. Gazdálkodik és vadászik. Mióta pedig a keresztlánya felnőtt, mindig azon jártatja az eszét, hogyan adhatná férjhez. Nagyon, de nagyon jól szeretné férjhez adni. Árva lány ez a Kátai Emma. Sokan emlékeznek, hogy Encsy Pongrácz valamikor tüzesen járt Emma mamája után, a mikor az még hajadon volt, de a lány mást választott. Az egykori ismeretségből aztán komaság lett.

— Ez a kis vagyonom is itt van. Mire jut, kire jut, ki folytatja, — mondogatta többször Encsy a plébánosnak, a ki bizalmas jó barátja volt. — Ráhagyhatnám a keresztlányomra, de leányágon a gazdaság nem tenyészik tovább.

Volt Encsynek rokonsága, de távoli. Nem ismerte őket. Egynek hallotta a hirét, az ujságokból is olvasott róla, mert politikus volt és irogatott.

— Azt szeretném legjobban, ha az örökösöm az Emma férje lenne.

Ezt is a plébánosnak mondta Encsy Pongrácz, a ki ezzel az ósdi megoldással és a végrendelettel napról-napra többet foglalkozott, és ismerőseinek mindig erről beszélt.

— Kedves páterkám, — szólt egy este fölötte komolyan a plébánoshoz, a kit fölkeresett. — Minden nap nyughatatlanabb vagyok. Valami előérzet szorongat. Mondhatom, gyötör. Azt a zsindelyes házat, a szálas erdőt, a bokrokat, a lejtős legelőn előtörő szürke kősziklákat, a patakot, meg a csendet háborgató fürészmalmot nagyon sajnálom. De hát itt kell hagyni, úgy-e jó papom? Éljünk, mintha örökké tartana az életünk, de legyünk készen, hogy holnap már végünkhöz érünk. Erről szeretnék ma este veled beszélgetni sok mindent. Czibula majd utánam jön, hogy a holdvilágnál haza kisérhessen.

II.

Pilisi György, 32 éves úr, a legnagyobb meglepetéssel olvasta Budapesten egy zólyomi ügyvéd leveléből, hogy Forróencsi Encsy Pongrácz elhalálozván, gyetvai ingatlanait (kastély, erdőség, legelő, tehén, juh, szántók, fürészmalom, kőbánya) ráhagyta, ő rá hagyta, a ki Encsy Pongráczot nem ismerte, a nevét nem is tudja, honnan hallotta.

Pilisi György nagyon törtető fiatal ember volt s a politika apró hullámai egyszer-kétszer fölvetették már mint képviselőjelöltet. Éles ellenzéki czikkeivel tünt fel. A főváros külső kerületeiben sok öblös beszédet tartott az elvek szentségéről, a 48-ról, a Habsburgokról, az osztrákok utálatosságáról, a rongyos gyerekek felruházásában rejlő humanizmus magasztosságáról. Rendesen nagy politikai válságokat jövendölt, s be is következtek oly válságok, melyek Pilisi Györgyöt sem hagyták a helyén, átsodorták az ellenkező pólusra, a hol egy kormánypárti kerületben készült újjászületni a politikai renaissance lobogója alatt.

Természetes, hogy nem minden izgatottság nélkül olvasta a zólyomi ügyvéd hosszú értesítését. Újra meg újra elolvasta.

— Most már egészen tisztán emlékezem, hogy az Encsy név nemcsak a forróencsi vasúti stáczióról ismeretes előttem, — elmélkedett képviselőjelöltségi hazafias gondjai közepette is Pilisi György a zólyomi közbeszólásról. — Encsy, Encsy a tiszteletreméltó ősi atyafiság lisztájából ime kilép, testet ölt. Hm, mit is beszél? Gyetvai birtok. Kitünő állapotban. Csorda, juhnyáj, fürészmalom. Összevissza tizenhatezer korona évenkint tisztán. Ah, Encsy Pongrácz! Látod, kedves atyámfia, ha az ember rokon, a gazdátlanúl maradó vagyon utoljára is csak megtalálja az atyafiságos közeledés módját akár végrendeletileg, akár pör útján. Encsy Pongrácz atyámfia figyelmét bizonyosan közéleti szereplésem hívta föl rám. Szja! Elég sokat fáradok.

Csakugyan sokat fáradozott s elég jól fáradozott. Összeköttetéseinél fogva egy bank jogi tanácsosa lett. Most epen a kerületébe készült programmbeszédre s tömérdek levelet irogatott.

Nagy Iván nemzetségi lexikonából kétségtelenül megállapitván a Pilisi és Encsy családok atyafiságát, jókedvűen irogatta a leveleket kerületébe. Segitett a levelezésekben jó barátja, Érpáli Peti is, a ki mindenre ráért, mint háztulajdonos, mellékesen egy pár szindarabot irt, s egy vigjátéka épen most jól megragadt egyik szinpadon.

— Peti pajtás, — igy szólt hozzá az örökös és képviselőjelölt, tájékozásul a zólyomi ügyvéd értesitéséhez, — tehetnél nekem egy kis szivességet. Engem a választás rabságba vetett, ki tudja meddig. Boldog emlékű atyámfia, Encsy Pongrácz gyetvai birtokáról fogalmam sincs. De ha már az enyém, mielőbb szeretnék megtudni róla valami bizonyosat.

— Annyit tudok, hogy Gyetván laknak a világ legnagyobb tótjai, — szólt közbe az iró.

— Na lám! A míg átveszem az örökséget, addig gazdátlan. Előbb azonban a mandátumot szeretném átvenni, — folytatta Pilisi kellemes izgalommal. — Elmehetnél oda Peti, körülnéznél, egyet-mást megtudnál, az értesítéseiddel csillapitanád a kiváncsiságomat. Engem a politika el nem bocsát, én is tartom szép hazánk egyik kerületének üstökét. Neked pedig vidáman játszszák a szindarabodat, nem kell okvetetlenül mutogatnod magad a közönségnek, mint nekem. Menj el barátom Gyetvára.

Érpáli Peti csöpet sem vonakodott, hanem elment megnézni, hogy mi is hullt olyan könnyen barátja ölébe.

Abban ám nagyon csalódott, hogy ő majd olyan könnyen megtud mindent, a mit tudni kell, mint a hogy faluhelyen megtud az ember a falu veséjéből és zuzájából akármit, csak beül a korcsmába és diskurálni kezd. Ha az ember ott a Kriványban kérdezi, hol van Gyetva, azt felelik, hogy itt is, ott is, szanaszét mindenfelé, órákig lehet kóborolni mérföldeken át, az mind Gyetva a hegyoldalban, az erdők tövében, a sziklák közt, a patakokon innen és túl. Három-négy házikónál több alig épült egymáshoz közel, a többi emberi lakás, putri messzire vonult meg egymástól, mintha kerülnék a szomszédságot.

Úgy is van, hogy kerüli itt mindenki a másikat. Azt mondják, azért, mert volt idő, mikor a Bakony egykor híres virtusa csak jámborság az itt uralkodott tulajdonságokhoz képest. Roppant rosz, alattomos szomszédok lettek volna a derék gyetvaiak, senki sem szeretett a másik szomszédja lenni, ha netalán a malaczát, tyúkját, krumpliját félti. Megesik, hogy éjjel az üres bocskornak is lába támad, ha nem őrzi a kutya. Igy hát szépen elhúzódtak egymástól az embérek és úgy érzik jól magokat, ha a szomszédról csak jó messziről, a házikó füstjéről tudják meg, hogy még mindig él.

III.

A hol Érpáli Péter leszállt a vonatról, egyszerű vasúti állomás volt a gyepen. Semmi község nem mutatkozott a közelben, csak egy pár kőház. Az egyik a népiskola; az angyalos országczimer és az eresz alatti felirata hirdeti ezt róla. A másik házról is elolvashatni, hogy m. k. csendőrlaktanya. A harmadik épület kérkedik, hogy gazdasági szeszgyár. A negyedik épület ágasokon nyugvó hosszú deszkaszin, faraktár. Vendéglő, korcsma nincs.

— Messze a gyetvai kastély? — kérdezte Érpáli a páros zsandártól, a fényképező gépét a gyomrára helyezve.

— Két óra szekérrel, gyalog egy jó óra. Tüskén-bokron rövidebb az út.

— Nem lehet szekeret kapni?

— Itt csak az uraságnak van szekere s azt előre meg kell rendelni. A kastélyba megy uraságod?

— Csak szétnézni jöttem, — szólt Érpáli, fejét rázva. — Merre is esik az a kastély?

A zsandárok az irányba mutattak. Érpáli az

301.

301. RÁTH GYÖRGY SÍREMLÉKE A KEREPESI-ÚTI TEMETŐBEN.

MONUMENT FUNÉRAIRE DE GEORGE RÁTH AU CIMETIÈRE DE KEREPESI-ÚT.

302.

302. MELLER DEZSŐ: NŐI FOGADÓSZOBA. SALON DE RÉCEPTION POUR DAMES.

KÉSZÍTETTÉK HÉBER ANTAL ASZTALOS ÉS BRAUN MÓR KÁRPITOS.

Maróti Géza 2000 III 7 310.

ÍR AZ OLVASÓ

Maróti a Munkásotthonban

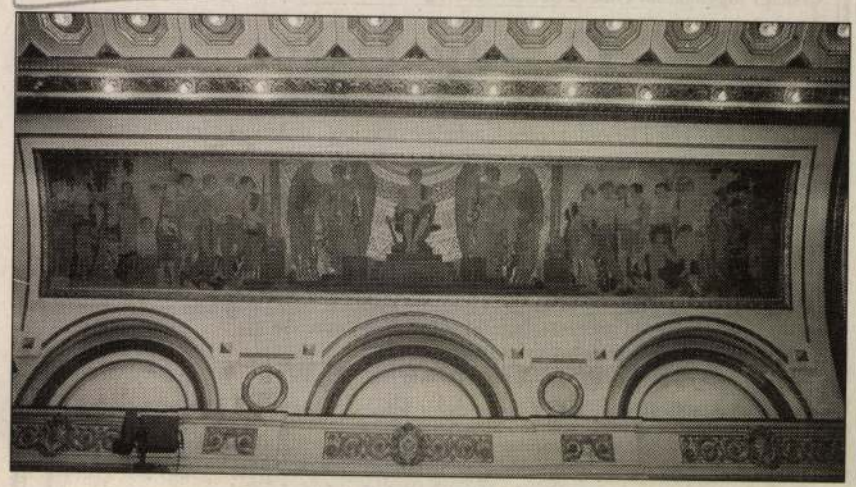

Március 1-jén *A máshol megépült Budapest szobrásza* címmel cikk jelent meg Maróti Géza munkásságáról.

Ehhez az alábbi kiegészítést fűzöm:

1917-ben kezdték építeni a Csepeli Munkásotthon színháztermét, tervezője Diebolt Herman, az építőmester Bocsák János volt. A 30x14 méteres színháterem mennyezete kazettákkal díszített, vasbeton dongaboltozatú. Az aranyozott gipszmintás falat pannók ékesítik. Az egyenként 12x2 méteres festmények – melyek a szecessziós építészeti stílus reprezentatív alkotásai – Maróti Géza munkái. A színpad jobb oldalán elhelyezkedő falkép a művészet dicséretét jeleníti meg allegorikus formában, a bal oldali pannó a munkát dicsőítő szimbolikus ábrázolás.

Ezeket a falképeket az aláírás tanúsága szerint Maróti Géza 1919-ben helyezte el a Munkásotthon színháztermében, melynek felavatására 1920. március 14-én került sor. A képek Magyarországon egyedülállóak. Jelenleg a fővárosi önkormányzat támogatásával folyik a pannók restaurálása – a mellékelt fotó a munkát dicsőítő ábrázolás.

Nagy József
a Csepeli Munkásotthon Alapítvány elnöke

A Wittman rosszfiúk

Családommal alig várjuk szombati kiadásukat, hogy a Wittman fiúk kritikáját olvashassuk. Nemcsak tartalma, hanem stílusa miatt is szinte minden darabjuk remekmű. Többször utánuk mentünk különböző vendéglőkbe, kritikájuk megállta helyét. Szeretnénk gyakrabban olvasni cikkeiket.

Pusztai Attila

Nagy baj lenne, ha a vendéglősök imádnák a Wittman fiúkat. De szerencsére minden rendben van, hiszen dúl az utálat. Széles körben ellenszenveznek velük, és a megbíráltak időnként felháborodott viszontkritikát is publikálnak. A figyelemfelkeltés egyébként tökéletes valóságot. Legalább volna min elgondolkozni, változtatni, javítani.

Attól tartok, hogy a bíráló pocskondiázásával és sértegetésével a vendéglős legfeljebb saját magát minősíti. Pedig a fejlődéshez minél több kritikusra és kritikára van szükség. Még akkor is, ha ebben a műfajban kevés a vízmértékbe állítható objektív tény. Itt bizony éppen az egyéni ízlés és a magánvélemény szabadsága a szent.

Antal B. Gábor

A megbírált vendéglős éleslátását dühe elhomályosítja! A fiúk többször is kö-

Kezd

Százmil

A Fővárosi Bíróság (
mán ma kezdődő más
metró kanyarokkal te
aligha utolsó megálló
kospalotával összeké
nem új keletű: 1976
kormány, hogy kell a
az építés kezdési időp

Az eredeti nyomv
mond körtér környék
a Kálvin teret, a K
Bosnyák teret érintv
kospalotára. Az is biz
gyen részt a beruh
magyar vállalatok is
ezt az ötletet hamar e
hogy a szovjetek
1988-ban képbe kerü
Matra Transport is.

Sokáig csak ajánla
jedhetett el, hogy a
cég nyert, holott még
Az első pályázatra 1
ig kellett várni: a Fővi
döntött, hogy a korm
körű, meghívásos ner
det. Négy cég indult
tott: a Magyar Metr
mens. A bajor korma
német cég győzelme
hiszen a magyar ko
hogy erről hamarosan
Végül a pályázatot 199
lennek nyilvánították,
építési költségekre hiv
ben az állt, hogy a fő
Világbankot és az E
Bankot az építés kifizé
azok kedvező hitelfelté

Az 1996-os világkiá
évvel kiadták a jelszó
Kálvin tér és a Móricz
között már metróval u
ebből sem lett semmi.

A metró ellenzői ek
koztak, hogy olcsóbb
például az 1-es villamos
sa a Lágymányosi hídor
tikusok szerint a metró
nagy utasforgalmat, a
azt is kifogásolták, ho
mentén a megszünteten
mosok helyett újabb au
nek, így a környéken

...g Ön is
...érzést,
...jában
...ött lesz!
...Kommunikációs
...programjai:
...elations
...zés
...év
...mmunikációs
...1 év
...eddig végzett
...tó garantálja.
...oztatóinkat!
...ációs Iskola
...Bécsi út 61.
...5, 250-5535
...0-4088
...ail.matav.hu.

Megbízónk – egy **amerikai multinacionális** vállalat – évi 27 milliárd USD-forgalmával, 93 000 munkatársával és közel 200 leányvállalatával világviszonylatban az egészségügyi termékek legszélesebb körű gyártója és forgalmazója. A magyarországi **fogyasztási cikk (FMCG) részleg**

IT Supervisor

pozícióba keres új munkatársat.

Feladatok: a cég **IT-rendszerének** adminisztrációja, **dokumentációkészítés, help desk**-feladatok ellátása, **kapcsolattartás a vállalat üzleti egységeivel** és a többi informatikai részlegével, a magyarországi **IT-projektek menedzselése, tréningek tartása.**

Elvárások:
- **felsőfokú informatikusi** vagy **villamosmérnöki** végzettség/**felsőfokú gazdasági** végzettség az **átlagosnál magasabb informatikai ismeretekkel,**
- hasonló területen szerzett, **legalább 1–2 éves tapasztalat,**
- **társalgási** szintű **angol**nyelv-tudás,
- **adatbázis-kezelő programok ismerete.**

Az **AS/400-as** vagy a **BPCS**-rendszer felhasználói szintű ismerete **előny.**

Megbízónk szakmai fejlődési és előmeneteli lehetőséget, versenyképes jövedelemcsomagot, valamint kulturált körülmények között végezhető változatos feladatokat ajánl!

Angol és **magyar** nyelvű pályázati anyagát a **JOB Személyzeti Tanácsadó Kft., 1461 Budapest, Pf. 234** címre a **HJ-09**-es **hivatkozási szám** feltüntetésével várjuk.

Telefon: 218-0044 • Fax: 218-6399

JOB

...k, szervizek, üzletek

...T Szabó Kft.
...kereskedés és szerviz

...rtékesítés
...ás
...és
...yintézés
...ás
...sz u. 45/B
...0, 407-2202.
...0, 407-2500.

...S AUTÓHÁZ KFT.
...márkakereskedés
...és -szerviz
...0 Gödöllő, Rigó u. 10.
...418-872. Tel./fax: (28) 410-299

SUZUKI

SUZUKI ÓBUDA

Az új Ez más forma
wagonR

FEBRUÁR 29-től
megtekinthető, megrendelhető
SZERETHETŐ

MARÓTI GÉZA

2000. május 17., szerda

MAGYAR NEMZET

Magyarok Velencében

■ P. Sz. E.

Az 1895-ben alapított Nemzetközi Velencei Biennálé rendezvénysorozata az idén nyáron építészeti kiállítással folytatódik. A VII. Velencei Nemzetközi Építészeti Kiállítás főkurátora, *Massimiliano Fuksas* a város témáját választotta a rendezvény központi gondolatának, jelszóként: kevesebb esztétikumot, több etikát. A magyar pavilonban – amelyet 1909-ben *Maróti Géza* tervei szerint építettek szecessziós stílusban – jelentős magyar kiállítás gazdagítja a biennálét. Látványosságként kínálkozik maga az épület is, mert ahogyan a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában tegnap tartott sajtótájékoztatón elhangzott, fontos állomásához érkezett az épület rekonstrukciója: *Csete György* tervei alapján az idén eljutnak a tetőszerkezet rekonstrukciójához is. Ebben az évben mintegy 120 millió forint jutott a munkálatokra, amelyek május végén fejeződnek be, s megkezdődhet a július 15-én megnyíló kiállítás felépítése. A magyar pavilont *Rockenbauer Zoltán*, a nemzeti kulturális örökség minisztere nyitja meg július 15-én 16 órakor.

Mint *Gerle János* építész, a magyar nemzeti kiállítás biztosa elmondta, a pavilonban rendezett bemutató is a biennálé központi gondolatához, egyben Maróti Géza munkásságához kapcsolódik. Maróti Gézát ugyanis a 20-as, 30-as években foglalkoztatta az elsüllyedt Atlantisz, amely egyféle ősvárosként, egy virágzó kultúra jelképeként fogható fel, így kapcsolódik az etika problémaköréhez is. A harmonikus városfejlesztés és az emberiség megmaradásának gondolata napjainkban aktuálisabb, mint bármikor, ezért a magyar pavilonban Új Atlantisz felé címmel magyar építészek, képzőművészek e kérdéseket boncolgató művei kerülnek közönség elé. A 24 témacsoportra tagolódó kiállításon mintegy 130 építész, művész művei, tervei szerepelnek, s helyet kapnak a bemutatott nagyméretű, az ideális épületeket, illetve várost jelképező modellek is. A kiállításhoz két katalógus készül, az egyik Maróti életművét, a másik a bemutatott terveket foglalja összse, kamarakiállítás tekinti át Maróti Géza munkásságát is. Helyet kapnak az épületben azok a tervek is, amelyeket a Kós Károly Egyesülés építészei, illetve vándoriskolásai számára meghirdetett pályázatokra küldtek be. A biennálé októberi zárása után az anyag a tervek szerint a Római–Magyar Akadémián, majd 2000 januárjában a budapesti Ernst Múzeumban kerül közönség elé. A kulturális kormányzat a biennálé jelentőségéhez mérten mintegy 45 millió forinttal támogatja a velencei magyar kiállítás megrendezését, illetve a lebonyolítást végző kortárs művészeti múzeum munkáját. A magyar pavilon rekonstrukciója 2001-ben az oldalfalakon lévő mozaikok helyreállításával folytatódik, így a következő évben rendezendő képzőművészeti biennálé látogatói már valóban szinte eredeti szépségében csodálhatják meg az egyébként hivatalosan is védett velencei magyar kiállítási pavilont.

BUX			MAX
Záró	Min.	Max.	
8988,30	8905,13	9027,09	185,81
Előző: 8977,93	Változás: +10,37	(+0,11%)	

Graphisoft-premier

■ Zelei Béla

Az amerikai jegybank szerepét betöltő Fed a piac szereplőinek várakozása szerint kamatemelést hajt végre, de a mintegy ötven bázispontos emelkedést már beépítették a befektetők a részvényárakba. Hétfőn így már nem fékezte a részvénykereskedelmet a Fed döntésétől való félelem, s a hagyományos iparágak részvényeinek mozgását tükröző Dow Jones ipari index majdnem kétszáz pontot erősödött, 10 807 ponton zárt. A Nasdaq részvényei ennél is nagyobb mértékű drágulást produkáltak, a Nasdaq Composite 2,2 százalékos emelkedés után 3607 ponton állapodott meg a hétfői kereskedés zárásakor. Tokióban a 225 vezető részvény áraiból számított Nikkei mutató szintén erősödött 1,4 százalékot a tegnapi kereskedésben.

A Budapesti Értéktőzsdén mérsékelt optimizmus uralta a kereskedés első perceit, de ez hamar semmivé vált, s délig a BUX az előző napi értéke alatt tanyázott. Délután végig a pozitív tartományban maradt az index, noha a zárásban alig több mint tíz ponttal az előző napi értéke alatt stabilizálódott. A BÉT-en tegnap a Graphisoft részvényeivel megkezdődhetett a kereskedés. Hasonló eseményre hosszú idő óta nem került sor a pesti börzén. A befektetők által régóta várt premieren a szoftvergyártó cég részvénye 6505 forintos áron nyitott, ahonnan percek alatt további nyolcvan forintot javult a kurzus, de ezt követően jellemzően alacsonyabb árszinten jöttek létre üzletek. Az új informatikai társaság tőzsdei szereplése remélhetőleg ösztönzést ad majd a szektor más szereplőinek is a tőkepiaci bemutatkozáshoz. Az IT-szektor bővítése mellett a BÉT vezetői és a tőzsdetanács tagjai is elkötelezték magukat. A kivezetések sajnos gyakrabban kerülnek a társaságok napirendjére. Júniusban a Második Deviza Factory tart rendkívüli közgyűlést, amelynek napirendjén többek között szerepel a tőzsdéről való távozás megvitatása.

Ma az Anno Tőzsde Klub (Bp. V., Veres Pálné u. 44.) vendégei: a CA-IB Értékpapír Rt., Net Trade-Central Europe.com igazgatói

Egy Új Atlantisz felé

A 7. VELENCEI NEMZETKÖZI ÉPÍTÉSZETI BIENNÁLÉ MAGYAR PAVILONJA

Az idei Velencei Építészeti Biennálé június közepén nyitja kapuit. A városokra koncentráló nemzetközi kiállítás középpontjában Massimiliano Fuksas programadó mottója áll: „Több etikát, kevesebb esztétikát!". E jövő felé mutató eszme jegyében mutatják be a kiállító országok a kortárs építészet elsősorban városépítészeti eredményeit, elképzeléseit. A frissen felújított magyar pavilon témája az épületet tervező, most 120 éve született Maróti Géza nagyszabású Atlantisz-víziója, s ennek kapcsán a városi élet újbóli összebékítése a természetes környezettel, a fejlődés-mámorba beleveszett modern városi ember visszavezetése az ősi harmóniához.

Atlantisz kettős metaforája, az égi és földi harmónia most egyrészt Maróti munkásságában, a velencei pavilon gondosan kimunkált arányrendszerében, azaz a múltba és jövőbe tekintő művészet és tudás jelképében nyer értelmet; másrészt a több mint 20 kiállító építész és képzőművész terveiben, város-koncepcióiban, melyekben a város mint az isteni harmónia földi képe fogalmazódik meg.

„Az építészet, amely nem tud hozzájárulni az ember és a föld, az ember és mindennemű társai, az ember és saját énje közötti kapcsolat építéséhez, véget kell hogy érjen" – írja a magyar kiállítás nemzeti biztosa, Gerle János építész. „Az új évezred építészetének kulcsa a kommunikáció az Ember és a Föld között, az ember és embertársai között, az ember és saját múltja, hagyományai, a város és a környezetét alkotó táj és elsősorban az ember és önmaga, az ember és az Isten által kezébe adott jövőbeli lehetősége között."

A magyar pavilonban kiállított anyag számba veszi azokat a kezdeményezéseket, megközelítéseket, útkereséseket, amelyek a válságos helyzet tudatában kísérelték meg a városok, a kistelepülések és a táj gyógyítását és újjáformálását. A kép természetesen nem teljes, de elegendő arra, hogy az építészet előtt álló feladatokat nevén nevezze és Magyarország helyét az újjáépítés folyamatában jellemezze.

A kiállító művészek munkái az idő folyamatosságáról szólnak, arról, hogy a múlt áttekintése és értékeinek tudata nélkül az új lépések eredménye kétséges. Arról, hogy a hagyomány értékrendje és léptékrendszere nem nélkülözhető a jövő építészetében. Arról, hogy az építészet a szeretettel rokonná fogadott természet folytatása, metatermészet, második teremtés, és nem fegyver az embernek a földdel szemben folytatott küzdelmében. A hazai építészek vagy építész csoportok mellett a szervezők a szomszédos országokból is meghívtak alkotókat, hogy jelezzék a felvetett gondolatok határokon túlnyúló érvényességét és érzékeltessük a határoktól független, közös állásfoglalás szükségességét.

A kiállítás Maróti Atlantisz Cityjének modelljével, a régi, elsüllyedt Atlantisz felidézésével kezdődik, az udvaron a múltat és jövőt, a természetes és mesterséges környezetet, az eget és a földet összekötő torony – Makovecz Imre terve – az új Atlantisz vágyott építészetét jelképezi. A pavilon szentélyrészében áll a római Santo Stefano Rotondo templom szimbolikus modellje, amely nemcsak a történelmi olasz-magyar kapcsolatokat idézi fel, hanem elsősorban az ős-templomot, az építészet egyik ősképét, az építészeti hivatás szentségét, a kozmikus törvények földi anyagba öntésének parancsát. A tökéletes centrális tér, közepén a diadalívvel, egészen egyedülálló épület. Térben fogalmazza meg az ember jövőbeli feladatát, hogy meg tudjon állni önmaga világának közepén és a világ kettőssége között középen. Csak ekkor lesz képes új tudatossággal elindulni az új Atlantisz harmóniája felé.

FOTÓ: KALMÁR LAJOS

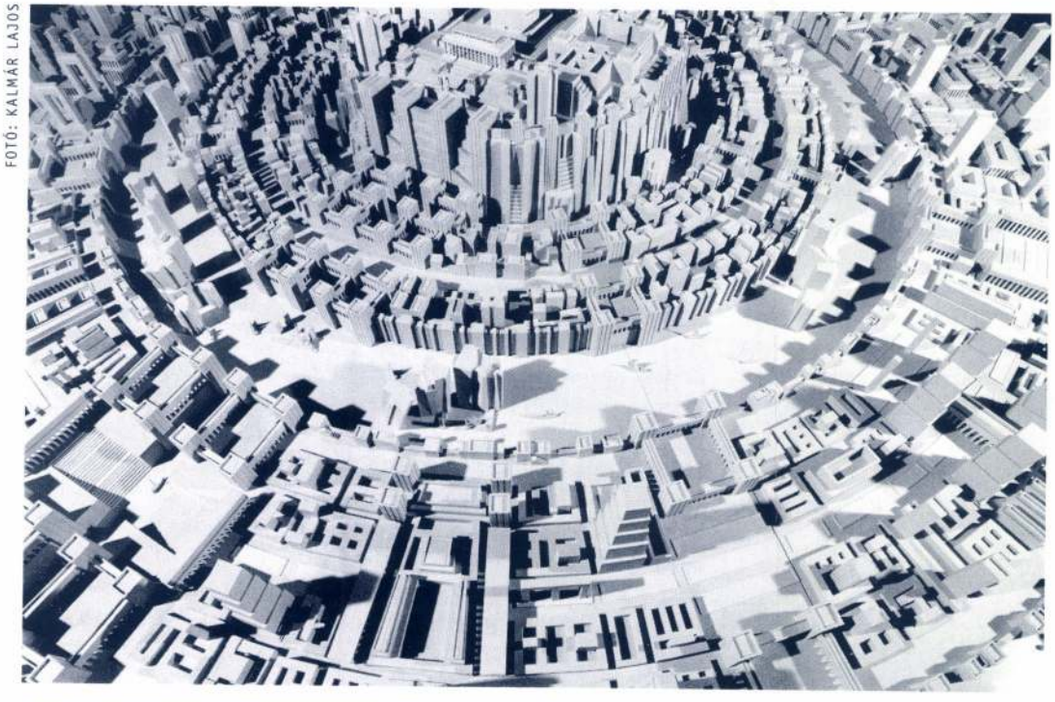

Maróti Géza: Atlantisz City rekonstrukciója. A modellt Varga Péter készítette / *Géza Maróti: Reconstruction of Atlantis City. Model by Péter Varga*

Vándoriskola Felvételi pályázat 2000

A Kós Károly Egyesülés és Alapítvány pályázatot hirdet három éves posztgraduális képzésre egyetemi vagy főiskolai diplomával rendelkező építészek, belsőépítészek részére. A pályázatot elnyerők az Egyesülés mestereinél dolgoznak, illetve tanulnak. Olyan pályakezdők jelentkezését várjuk, akik önálló építész tervezői ambícióval rendelkeznek, és az egyesülés Mestereitől kívánnak tanulni.

A Vándoriskola három évig biztos munkahelyet jelent, ahol féléves váltásokkal hat építészirodában, munkaviszonyban alkalmazzák a hallgatókat. A képzés során gyakorlatot kell szerezni az építészeti tervezés és feldolgozás mellett a tárgyalás, szerződéskötés, művezetés stb. feladataiban is. A tervezőirodai munka mellett elméleti továbbképzést is szervezünk a hallgatóknak, melynek formái: önképzőköri előadások a jelen kor és az ahhoz vezető korszakok építészeiről, mesterkurzusok, építészeti pályázatok, tervezőtáborok, konferenciák, építészeti tanulmányutak, kirándulások.

A három éves képzés diplomamunkával zárul, melynek sikeres megvédése esetén a Vándoriskola elvégzését oklevéllel igazoljuk. A diplomamunka a hallgató által tervezett és felépült épület. A Vándoriskola elvégzését a vezető tervezői minősítésnél a Kamara figyelembe veszi.

A felvételi pályázatra szakmai portfóliót és pályázati tervet kell beadni augusztus végéig, valamint szeptember elején személyes meghallgatáson kell megjelenni, ahol a felvételi eredményéről is tájékoztatást kapnak a jelentkezők. A munkába állás október elejétől esedékes.

A részletes pályázati kiírás megrendelhető május 20-tól, és további információ kérhető Salamin Ferenctől:

AXIS Építésziroda,
1122 Bp. Városmajor u. 28/c.
Tel.: 212-25-08

Öt kontinens kerámiaművészete

VÁLOGATÁS A KECSKEMÉTI NEMZETKÖZI KERÁMIA STÚDIÓ GYŰJTEMÉNYÉBŐL

A Gödöllői Királyi Kastély egykori lovardájában rendezett kiállítás sajátos apropóját a Kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió negyedszázados évfordulóján kívül a Gödöllő városában majdnem száz éves múltra visszatekintő Gödöllői Iparművészeti Műhely szellemének és tevékenységének újjáéledése adta. E két műhely munkájában egyaránt részt vevő négy művész (Kun Éva, Müller Magda, F. Orosz Sára és Pannonhalmi Zsuzsa) személyén és művein kívül a szellemi kapcsolat, az alkotó és oktató munka egyidejű művelése, nem utolsó sorban pedig a kecskeméti Stúdióban folyó, nemzetközileg is elismert sikeres munka bemutatása indokolta e válogatás mostani kiállítását.

A Kecskeméten működő Nemzetközi Kerámia Stúdió megalapítása (1975) óta az országban egyedülállóan folyamatos, egész éves működésével biztosít technikailag és szellemileg inspiratív hátteret az alkotóművészek számára. 1984-től a Magyar Iparművészeti Egyetem is részben helyet kapott a területén. Gyűjteménye sajátos módon alakult, folyamatosan fejlődve, az itt dolgozó művészek itt készült alkotásaiból, ily módon egyben dokumentálva a Stúdió negyedszázados működését. Jelenleg 37 országból 283 művész közel háromezer műtárgya alkotja a tözsanyagot, a gazdag tárgyegyüttes mintegy tizedét láthatták a Gödöllői Királyi Kastély látogatói. A lovarda hatalmas méretű osztatlan tere lehetővé tette, hogy a válogatásban számos olyan mű szerepeljen, melyeknek bemutatására méretei miatt egy szokványos kiállítótér nem adna lehetőséget.

A tér által kínált lehetőség mellett nem mondhattunk le arról, hogy bemutassuk azt a rendkívüli stílus-, technika- és funkcióbéli sokszínűséget, mely a stúdióban folyó alkotómunka szellemi szabadságának, a folyamatos gondolatcsere és a technikai kísérletek inspirációjának köszönhető.

A kerámiát anyagául használó művészet hagyományos alkalmazott formáival szemben az itt kiállított művek túlnyomó többsége olyan autonóm alkotás, amely az anyaggal való kifejezés során az iparművészet mesterségbeli mívességét és a képzőművészet (plasztika, festészet és grafika) eszköztárát – egy műtárgyon akár egyidejűen – egyaránt felhasználja. A kiégetett faliképek, szobrok, szoborrá alakult edények, plasztikai jelek megjelenési formájuk, stílusuk, az általuk hordozott gondolati és érzelmi tartalom alapján tartozhatnak mind a képző-, mind az iparművészet körébe.

E kiállításon sajátos csoportot képeztek azok a finom porcelán anyagú, funkciójukat tekintve hagyományos használati tárgyak (tál, doboz, kanna, parfümtartó), melyek egyéni megfogalmazásuk, míves kidolgozásuk révén emelkednek túl a hétköznapi tárgyak funkcionalitásán. E válogatás méltán képviseli a kecskeméti stúdióban folyó munkát, amely a hetvenes évek szimpózium-mozgalmából kinőve elevenen élteti tovább azt a szabad alkotói szellemiséget, amely a technikai és tárgyi feltételeken kívül lehetővé teszi, hogy a műfajon belüli technikai és stílusbeli sokszínűség mellett nemzetközi összehasonlításban is magas színvonalú kortárs művek kerüljenek e következetesen gyarapodó, igen sokféle tendenciát kirajzoló, illetve jelző gyűjteménybe.

■ LACZKÓ IBOLYA

DLA kiállítás a BME Aulájában

A Budapesti Műszaki Egyetem 1995-ben kapott jogosultságot mesterképzésre és mesterfokozat (DLA, azaz Doctor of Liberal Arts) adományozására az építőművészetben. Ekkortól az Építészkar az önálló építészeti alkotómunkára való felkészítés legmagasabb egyetemi képzési formáját is képviseli, a program vezetője Kerényi József professzor. 1996-ban indult a DLA-hallgatói évfolyam, s ez az első ciklus 1999-ben zárult le. Ebből az alkalomból a BME aulájában a DLA-hallgatók az idei tavaszon kiállították a mesterképzési program idején készített terveiket.

A bemutatott anyag imponálóan sokoldalú, a középületektől a családiház- illetve nyaralóépítészeten át a belsőépítészeti tervekig illetve olyan nagyszabású munkákig ível, mint a hannoveri EXPO magyar pavilon tervezésében való részvétel (Fernezelyi Gergely). Több jelentős pályázat eredménye is látható volt, például a Baross téri szoborelhelyezési pályázat (Sas Marcell, Laczka József, Tótpál Judit), a Clark Ádám tér (Németh Csaba, Tarnóczky Tamás), a Wesselényi park (Kruppa Gábor) vagy a Nyugati tér (Kern Orsolya) kialakítására kiírt pályázat. Több itt látható épületet lapunk korábbi számaiban már bemutattunk, ilyen például Hőnich Richárd spanyolországi családi háza, Csongrádi János budaörsi katonai temetője vagy Csanády Gábor hodászi cigánytemploma.

A BME első mesterképzési programja az anyag tanulsága szerint jól vizsgázott. Annál is sajnálatosabb, hogy az átgondolt, a kortárs építészeti trendeket okosan és érzékenyen követő, környezethez alkalmazkodó tervek és a már megépült épületek fotói sajnos csak rövid ideig láthatták a kollégák és laikusok, a kiállítás ugyanis – ki tudja, miért – mindössze öt napig büszkélkedett a BME Aulájában.

MARÓTI GÉZA

Magyar művészek a velencei biennálén

A VII. Velencei Nemzetközi Építészeti Kiállításon a magyar tárlaton 130 művész munkái szerepelnek. Az alkotók egy része felkérésre, másik része pedig pályázat útján vehet részt Európa legnagyobb biennáléján. A magyar pavilon egyik külön termében, a Maróti Géza-életmű-kiállítás keretében mutatják be a magyar ház mintegy százéves történetét, hiszen Magyarország az alapítástól, 1895-től kezdve részt vesz a biennálén, 1909 óta pedig állandó pavilonnal is rendelkezünk.

A Velence által felajánlott telken Maróti tervei alapján épült meg a magyar kiállítóház, melynek állapota a háború után megromlott. Az 1992-ben elkezdett rekonstrukciót az NKÖM 2001-re szeretné befejezni. A januárban megkezdett tetőrekonstrukció – melyet a tárca 120 millióval támogatott – a jövő héten lezárul, az oldalfalak feltárása során előkerült szecessziós mozaikképek, és a teljes homlokzat felújítása pedig ősszel kezdődik.

• D. É.

MAGYAR HÍRLAP 2000. 05. 17. 17.o.

k, játszik!

slágerei

Budapesti Értéktőzsde Részvények (A) szekció

	Nyitó	Min.	Átlag	Max	Záró	Üzl. szám	Forg. (Ft)	Darab	Előző	Előző köt. dátuma	Vált. (Ft)	Vált. (%)	Előző 52 hét Min	Max
Borsodchem Rt.	8 850	8 700	8 760	8 950	8 705	262	587 020 165	67 013	8 750	2000.06.14	-45	-0,51	5 775	12 050
Danubius Rt.	5 700	5 615	5 651	5 750	5 650	40	87 524 400	15 487	5 650	2000.06.14	0	0,00	4 105	6 290
DÉMÁSZ Rt.	16 150	16 000	16 014	16 150	16 000	16	12 907 650	806	16 200	2000.06.14	-200	-1,23	15 050	23 050
Egis Rt.	12 600	12 150	12 313	12 600	12 150	48	67 953 205	5 519	12 700	2000.06.14	-550	-4,33	5 290	14 700
Fotex Rt.	329	320	326	329	322	174	133 810 636	410 516	326	2000.06.14	-4	-1,23	77	457
Graboplast Rt.	2 570	2 500	2 571	2 650	2 510	36	148 668 050	57 819	2 530	2000.06.14	-20	-0,79	1 410	3 080
Graphisoft NLG	5 350	5 350	5 353	5 395	5 395	12	22 264 200	4 159	5 490	2000.06.14	-95	-1,73	4 850	6 585
Inter-Európa	-	-	-	-	-	-	-	-	12 000	2000.06.14	-	-	-	-
MOL Rt.	4 740	4 545	4 645	4 740	4 580	780	2 158 612 260	464 687	4 725	2000.06.14	-145	-3,07	4 220	6 535
Matáv Rt	2 030	1 995	2 012	2 031	1 998	549	1 614 073 384	802 310	2 015	2000.06.14	-17	-0,84	1 220	2 655
NABI	5 555	5 515	5 537	5 570	5 515	17	6 345 075	1 146	5 500	2000.06.14	15	0,27	3 700	6 790
OTP törzs	15 315	15 055	15 198	15 315	15 055	136	275 791 465	18 147	15 310	2000.06.14	-255	-1,67	9 320	18 000
Pannonplast Rt.	6 400	6 325	6 381	6 400	6 335	30	31 316 455	4 908	6 400	2000.06.14	-65	-1,02	3 405	8 200
Pick Rt.	10 595	10 450	10 528	10 650	10 505	53	51 808 720	4 921	10 500	2000.06.14	5	0,05	6 600	14 900
Prímagáz Rt.	2 160	2 150	2 178	2 195	2 195	6	1 792 485	823	2 170	2000.06.14	25	1,15	1 905	3 800
Richter	15 605	15 300	15 528	15 795	15 500	103	480 589 880	30 949	15 600	2000.06.14	-100	-0,64	9 305	20 250
Rába	2 330	2 280	2 290	2 330	2 290	71	96 677 125	42 213	2 305	2000.06.14	-15	-0,65	1 980	2 980
Synergon	2 780	2 700	2 734	2 800	2 700	94	46 317 200	16 939	2 775	2000.06.14	-75	-2,70	1 635	4 650
TVK	4 160	4 000	4 065	4 175	4 095	285	557 163 555	137 056	4 110	2000.06.14	-15	-0,36	2 500	5 590
Zalakerámia Rt.	2 620	2 530	2 558	2 620	2 540	60	36 415 655	14 235	2 630	2000.06.14	-90	-3,42	1 315	3 330

Budapesti Értéktőzsde Részvények (B) szekció

	Nyitó	Min.	Átlag	Max	Záró	Üzl. szám	Forg. (Ft)	Darab	Előző	Előző köt. dátuma	Vált. (Ft)	Vált. (%)	Előző 52 hét Min	Max
Agrimpex	-	-	-	-	-	-	-	-	3 500	2000.05.26	-	-	-	-
Antenna Hungária Rt.	8 595	8 450	8 515	8 695	8 500	109	65 590 050	7 703	8 525	2000.06.14	-25	-0,29	3 455	17 995
Aranypók Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	8 500	2000.06.01	-	-	-	-
BAV	1 105	1 105	1 105	1 150	1 105	18	705 035	638	1 105	2000.06.14	0	0,00	900	1 400
BIF Rt	803	801	803	803	801	2	5 362 332	6 678	803	2000.06.14	-2	-0,25	500	990
Brau Union Rt	4 750	4 500	4 593	4 750	4 685	9	126 201 250	27 474	4 785	2000.06.14	-100	-2,09	2 905	6 100
CEGF	-	-	-	-	-	-	-	-	2 200	2000.01.24	-	-	-	-
Cofinec Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	4 225	2000.05.26	-	-	-	-
Csopak Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	900	2000.06.06	-	-	-	-
Domus Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	595	2000.06.14	-	-	-	-
Dunaholding Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	6 500	2000.04.26	-	-	-	-
DÉDÁSZ Rt.	8 300	8 300	8 301	8 450	8 300	4	1 535 650	185	8 350	2000.06.14	-50	-0,60	7 050	11 250
EHEP	-	-	-	-	-	-	-	-	560	2000.06.14	-	-	-	-
Elmű Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	15 400	2000.06.14	-	-	-	-
Emász Rt.	4 665	4 665	4 705	4 750	4 670	6	1 138 530	242	4 700	2000.06.14	-30	-0,64	4 440	7 600
Eravis törzs	6 160	6 160	6 160	6 160	6 160	1	12 320	2	6 400	2000.06.02	-240	-3,75	2 555	9 900
Fűzfői Papír Rt	-	-	-	-	-	-	-	-	840	2000.05.29	-	-	-	-
Garagent Rt.	430	430	430	430	430	1	4 300	10	360	2000.06.14	70	19,44	100	1 440
Gardénia Rt.	261	261	261	261	261	1	56 898	218	261	2000.06.14	0	0,00	180	415
Globus Rt.	2 500	2 500	2 502	2 540	2 505	3	3 087 360	1 234	2 520	2000.06.14	-15	-0,60	1 940	2 850
Humet Rt.	190	176	185	193	180	332	161 026 753	872 530	189	2000.06.14	-9	-4,76	14	270
Humán Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	2 000	2000.06.14	-	-	-	-
Hungagent	-	-	-	-	-	-	-	-	700	2000.03.02	-	-	-	-
Ibusz Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	600	2000.06.09	-	-	-	-
Konzum Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	99	2000.06.05	-	-	-	-
Konzumbank Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	480	2000.06.08	-	-	-	-
Kékkuti Ásványviz	2 484	2 484	2 485	2 500	2 500	2	32 308	13	2 450	2000.06.13	50	2,04	1 013	2 610
Mezőgép	1 800	1 770	1 794	1 810	1 800	55	77 744 355	43 332	1 800	2000.06.14	0	0,00	1 590	2 445
Második Dev. Factory	-	-	-	-	-	-	-	-	13 200	2000.05.30	-	-	-	-
Novotrade Rt.	-	-	-	-	-	-	-	-	1 445	2000.06.14	-	-	-	-
OTP elsőbbségi	6 550	6 520	6 535	6 550	6 520	3	1 307 000	200	6 500	2000.06.14	20	0,31	4 395	8 350
Pannon Váltó Rt.	605	605	605	670	670	2	109 570	181	600	2000.06.14	70	11,67	540	900
Pannonflax Rt.	1 395	1 380	1 397	1 420	1 380	12	4 441 690	3 180	1 385	2000.06.14	-5	-0,36	260	1 665
Phylaxia Pharma Rt.	116	115	116	117	116	10	1 710 329	14 743	116	2000.06.14	0	0,00	106	213
Quaestor	-	-	-	-	-	-	-	-	195	2000.05.26	-	-	-	-
Rizikó Faktory	-	-	-	-	-	-	-	-	2 700	2000.06.08	-	-	-	-
Skála-Coop Rt. T	700	700	700	700	700	1	56 000	80	700	2000.06.14	0	0,00	615	1 000

2000. 06. 16.

MARÓTI GÉZA

Megnyílt a velencei építészeti biennálé magyar pavilonjának kiállítása

Az új Atlantisz felé

Ha Velence – akkor biennálé. A legrangosabb nemzetközi kortárs művészeti seregszemle a világon. 1895-ben indult képzőművészeti szekciójához később a zene, a tánc, a színház, a film és az építészet is társult. A magyar pavilon idén több mint száz alkotóművész munkáit mutatja be. A sorrendben a hetedik építészeti biennálé magyar kiállítását tegnap délután Rockenbauer Zoltán kulturális miniszter nyitotta meg. „A biennálé kevesebb esztétikát, több etikát szlogenje a művészet felelősségére figyelmeztet a harmadik évezred küszöbén – mondta a miniszter. – Az építészetnek manapság gyógyító tevékenységnek is kell lennie, hiszen elég sebet ejtett a XX. század a városok testén."

■ Metz Katalin (Velence)

Szerencsénk van: hazánk az elsők között építette meg nemzeti pavilonját, amely a Giardiniben található, míg egyes országok kiállítói csarnokai a szomszédos hadiüzem, az Arsenale, illetve a város más részein fekvő szatellithelyiségekben, méregdrágán bérelt palotákban, templomokban leltek csak otthonra. A magyar pavilont 1909-ben *Maróti Géza* tervezte, ám a műemléknek nyilvánított szecessziós épület a második világháborúban súlyosan megsérült. Az 1958-as átalakítás után eredeti állapotának visszaállítása, rekonstrukciója csak 1991 után kezdődött meg, és – a hátsó mozaikok feltárását leszámítva – az idén készült el. A velencei magyar ház tervezője *Sümegi György* és *Csete György*.

A biennálé főbiztosa, *Massimiliano Fuksas* az idei témának a várost jelölte ki, a rendezvény mottójául pedig a „Kevesebb esztétikát, több etikát!" szlogent választotta. Ennek szellemében dolgozta ki a magyar kiállítás koncepcióját a magyar pavilon kurátora, *Gerle János* és helyettese, *Szegő György*, amikor a tájtervezést, a településrehabilitációt, a magyar hagyományok továbbélését, az ember- és természetközpontú szemléletet megszívlelő építészeket kért fel munkáik megtervezésére. Az új, mintegy a művész álmaiban felsejlő épületvíziókban megtestesülő műveken kívül bemutatnak olyan megvalósult terveket is, amelyek nemzetközi viszonylatban is példamutatónak bizonyulhatnak. Építészcsoportokat és egyéni alkotókat kértek fel – nyilatkozta a sajtó képviselőinek Gerle János –, hogy a biennáléra készítsenek olyan alkotásokat, amelyek egész életművüket tükrözik. A kiállítást, amelyen 130 alkotó ez alkalomra készített terve látható, a kulturális tárca 45 millió forinttal támogatta. A huszonhárom egységből álló tárlat anyagát kétszáz oldalas katalógusban mutatják be.

Az eredeti pavilon – amelynek tervezésére Maróti a nagy sikerű, 1906-os milánói nemzetközi iparművészeti kiállítási pavilonjának elkészítése után kapott megrendelést – szentélyének közepébe egy átszellemült Beethoven-szobrot állított a művész, s e „zeneszobában" egy zongorát is elhelyezett, amelyen látogatásakor maga az olasz királynő is játszott. Égi és földi harmónia nyilvánult meg Maróti ihletett alkotásában, nem véletlen, hogy az atlantiszi újat akarás szülöttének aposztrofálta a szerző. Az a virágzó antik kultúra, amellyel Gerle János szerint Maróti foglalkozott, elsüllyedt. – S mert ma újra az európai civilizáció válságát éljük – jelentette ki Gerle, miközben végigkalauzolt a pavilonon –, ismét tartanunk kell elsüllyedésétől, ezért adtuk kiállításunknak az Új Atlantisz felé címet.

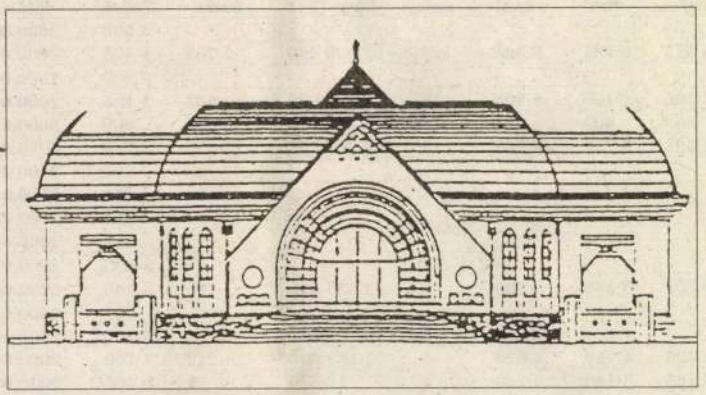

Az új magyar pavilon terve 1999-ből

Gerle János és Szegő György szerint az idei kiállítás is Atlantisz kettős metaforájának jegyében született. Az ezredforduló amúgy is számvetésre késztet, a biennálé mottója meg arra utal, hogy látványos építészetünk jobbára a multinacionális megrendelők kiszolgálójává szegődött világszerte, elvesztette emberléptékű szellemiségét, és messzire rugaszkodott a természetelvűségtől. Föld alá süllyedt, akárcsak Atlantisz, az a fajta építészet, amely még ember és táj, funkcionalitás és szépség organikus egységének szellemében fogant. Új Atlantiszt kell hát a tenger mélyéből kiemelni: ezért mutat be a magyar kiállítás olyan alkotásokat, amelyek az új harmónia megteremtésére törekszenek; olyan kezdeményezéseket, amelyek a táj „gyógyítását" célozzák.

Olyan művészek munkái lelhetők fel a biennálén, mint *Makovecz Imre*, *Perczel Anna*, a szabadkai *Demeter Gábor*, a kassai *Peter Pasztor*, *Kerényi József*, Csete György, *Nagy Tamás*, *Török Ferenc*, valamint csapataik. A szellemiség jeléül elegendő néhány alkotás címének említése: Az aranymérték, szentély a növekvő városból; Múltbéli/jövőbeli épületek és tájak; A kávéház ébredése; Város a folyón; Isten helye a városban (Kassa); Atlantiszi anamorfózisok; Szakrális geometria; Az inverz város (Budapest), A láthatatlan akadémia; A város gyógyítása (Velence).

Ha valaki bejárja a kiállítást, lenyűgöző metaforákon „lépdel". A pavilon bejárata előtt Maróti Atlantisz Cityjének ötméteres modelljével találkozik, az udvaron Makovecz Imre múltat és jövőt, eget-földet összekötő tornya áll, Új Atlantisz építészetének jelképe gyanánt. *Gellér B. István* szentélye az első teremben úgymond beavatóhelyként szolgál: Ki átlépi a kiállítás küszöbét, hadd meditáljon kellő elmélyültséggel a látottak fölött. A pavilon szentélyében ezúttal a római Santo Stefano de Rotondo-templom szimbolikus modellje található – amely a XV. század óta magyar tulajdonban van, legutóbb a Collegium Hungaricum birtokában –, s amely magának az építészetnek az ősképét, az „őstemplomot", az architektúrát mint szent hivatást is jelképezi.

R O V I D E N

HASISGYANÚS ANYAGOT TALÁLTAK a Magyarország területére Kelebiánál belépő Avala nemzetközi gyorsvonaton. A HavariaPress úgy tudja, hogy az eset még hétfőn történt, amikor a vámosok a vonat egyik kocsijának WC-helyiségében 34 gramm hasisgyanús anyagra bukkantak. A kilenc nejlontasak gazdáját nem sikerült felkutatni. A kiskunhalasi rendőrök kábítószerrel való visszaélés miatt ismeretlen tettes ellen indítottak eljárást. (HP)

A FŐVÁROS XII. KERÜLETÉBEN tegnap délben kirabolt egy postahivatalt egy 30 év körüli férfi. A sötét színű nadrágot és világos színű kabátot viselő, álarc nélküli rabló akkor rontott be a postára, amikor csak egy alkalmazott és egy biztonsági őr tartózkodott a helyiségben. A fegyveres férfi a pénz átadására szólította fel az alkalmazottat, aki engedelmeskedett. Egyelőre nem tudni, mennyi pénzt vitt el a rabló. A támadó először gázpisztollyal a plafonba lőtt, majd a biztonsági őr fegyverét magához véve elmenekült. (MTI)

KIRABOLTAK EGY KAMIONSOFŐRT a hét elején a 6-os főúton Paks és Dunaföldvár között. B. Gy. éppen kereket cserélt tehergépkocsiján, amikor – vallomása szerint – egy román rendszámú Daciából kiszálló férfi és társa megkötözte, majd leütötte. A kamion utasfülkéjéből több mint hárommillió forint és két mobiltelefon tűnt el. A két fekete hajú támadó bőrkabátot viselt, vajszínű, illetve zöld nadrágot; egyikük 30 év körüli, 170–180 centiméter magas, erős testalkatú, a másik valamivel idősebb, bajuszos. A rendőrség a bejelentéseket a 80/200-178-as számú vagy a 107-es segélykérő telefonon várja. (MTI)

Hamis számlák a benzinkutaknál?

TORKOS–MTI

Hamisítják az egyik legnagyobb külföldi érdekeltségű üzemanyag-forgalmazó cég számláit – jelentette be az elmúlt év végén megszüntetett olajbizottság elnökének egy magát megnevezni nem kívánó személy. A férfi a bizonyítékot, a számla-előállító programot tartalmazó számítógépes lemezt is átadta a képviselőnek.

Pallag László a Magyar Nemzetnek elismerte, hogy az olajbizottság utolsó munkanapján jelentkezett tanúként egy férfi. Mint elmondta, a bizottságnak így már nem volt módja a bejelentéssel foglalkozni. A képviselő elmondta azt is: jóllehet a bejelentő a számlahamisításra alkalmas program miatt megkereste az érintett olajforgalmazó céget, az illetékes rendőrkapitányságot, sőt az ügyészséget is, ám panaszával tudomása szerint senki sem foglalkozik. Az ügyről a Magyar Nemzet is beszámolt, ám Pallag kérésére nem neveztük meg az érintett céget, a vizsgálatot bojkottáló hatóságokat pedig a tanú védelme érdekében nem nevezte meg a képviselő. Az egyik kereskedelmi televízió hétfő este közzétett információi szerint az OMV Hungária Kft. nevével éltek vissza, nagy mennyiségben hamisított OMV-számlákkal adtak el kétes eredetű üzemanyagot. Az OMV Hungária tegnap kiadott közleménye szerint a cég ez ideig nem találkozott a nevére kiállított hamis számlákkal. A cég kizárja az ilyen visszaélés lehetőségét. Mindig a legnagyobb körültekintéssel járunk el – állítja *Szabó Miklós*, az OMV Hungária ügyvezető igazgatója. – A régió egyik vezető ásványolaj-ipari cégeként még az elviselhetőségét sem engedhetjük meg ilyesminek. Számítástechnikai, jogi szakembereink, valamint számlázási osztályunk bevonásával minden részletre kiterjedően átvizsgáltuk számlázási rendszerünket, és az eredmények megnyugtatóak – szögezte le a cég vezetője. Pallag László képviselő nem kívánta kommentálni a cég közleményét, ám felajánlotta lapunk munkatársának, hogy csütörtökön működés közben megtekintsük az inkriminált számítógépes programot.

A Legfőbb Ügyészségnek tavaly november óta tudomása van arról, hogy az ÖMV-töltőállomásokon hamis üzemanyag-vásárlási számlák kiállításával sorozatos visszaélések történtek – tartalmazza a Legfőbb Ügyészség közleménye. Az ügyészség haladéktalanul megtette a büntetőjogi felelősség tisztázása érdekében az intézkedéseket. Egyelőre nem kívánják az ügygyel kapcsolatos adatokat nyilvánosságra hozni. Az ÖMV nem tud a vizsgálatról.

A Magyar Nemzet rendőrségi forrásból származó értesülése szerint az ORFK nem tudja, folyik-e rendőrségi vizsgálat az ügyben, és ha nem, akkor miért nem. Ugyanis egyelőre nem tudni – Pallag képviselő nem árulta el –, tanúja melyik vidéki rendőrkapitányságon tett bejelentést a számlahamisítási bűncselekmény gyanúja miatt.

MAROTI Gero

KÖRNYEZETBARÁT TERMÉK

Környezetbarát termékekkel és környezetbarát vásárlási szokásokkal segítjük a földi élet feltételeinek javítását, megőrzését.

Környezetbarát termék – Örökzöld minőség.

KÖRNYEZETVÉDELMI MINISZTÉRIUM
KÖRNYEZETBARÁT TERMÉK KHT.

1054. Budapest, Garibaldi u.1.
Tel.: 312-9920, Fax: 301-0591
E-mail: kornyezetbarat.termek@matavnet.hu

BAUMAG Ingatlanfejlesztési Szövetkezet

Kínálatunkból: építési telkek Budakalászon, 3 ha, közvetlenül a 11-es út mellett. Irányár: 450 millió Ft.
Vételre keresünk: építési telket 2000 nm-től, társasház építésére, valamint 2–5–20 ha beépíthető ingatlanokat lakóházak, lakóparkok építésére Budapesten és környékén
INFORMÁCIÓ: 06 (20) 992-8202

BAUMAG Szövetkezeti értékpapír
A BAUMAG Szövetkezet ajánlata tagjainak
NETTÓ ÉVES HOZAM

Lekötési idő	10 000–490 000 Ft-ig	500 000–2 990 000 Ft-ig	3 millió Ft-tól
1 hónap	évi 12%	évi 12%	évi 12%
3–5 hónap	évi 13%	évi 13.5%	évi 14%
6–12 hónap	évi 14%	évi 14.5%	évi 15%

RÉSZLETES INFORMÁCIÓ A BAUMAG IRODÁKBAN:
Székesfehérvár, ✆ 06 (22) 502-186 • Budakalász, ✆ 06 (26) 340-433 • Budaörs, ✆ 06 (23) 508-708 • Vác, ✆ 06 (27) 300-885 • Zalaegerszeg, ✆ 06 (92) 350-425 • Győr, ✆ 06 (96) 517-875 • Szombathely, ✆ 06 (94) 317-933 • 1024 Bp., ✆ 315-1630 • 1035 Bp., ✆ 388-6715 • 1042 Bp., ✆ 370-5284 • 1075 Bp., ✆ 327-8430, 327-8420 • 1113 Bp., ✆ 386-8239 • 1173 Bp., ✆ 256-9739 • 1202 Bp., ✆ 283-3282
Bővebb információ a Teletext 536. oldalán
ADÓAZONOSÍTÓ SZÁM ÉS SZEMÉLYI IGAZOLVÁNY SZÜKSÉGES!

PÁLYÁZATI FELHÍVÁS

AZ MR RT. KOSSUTH RÁDIÓ ADÓFŐSZERKESZTŐSÉGE pályázatot hirdet

BUKAREST

székhelyű külföldi tudósítói munkakör betöltésére.

Feltételek:
- felsőfokú iskolai végzettség,
- újságírói vagy tudósítói munkakörben szerzett szakmai gyakorlat,
- román nyelv ismerete,
- a célország politikai, gazdasági és társadalmi viszonyainak ismerete, ezzel kapcsolatos újságírói tevékenység,
- magyar állampolgárság.

A tudósító feladata:
- Az adófőszerkesztőség információs műsorai számára folyamatos tájékoztatást ad az ország eseményeiről,
- külön megrendelés szerint beszámoló(k) készítése más, nem napi információs műsorok számára.

A tudósító kinevezése meghatározott időre, 3 évre szól, ami kölcsönös megegyezés alapján további egy évvel meghosszabbítható.

Bérezés a jelenlegi gyakorlat szerint, megállapodás alapján történik.

A tudósítói munkakör 2001. április 1-jétől tölthető be.
A pályázatokat **2001. február 10-ig** kérjük benyújtani a Magyar Rádió Rt. Bér- és Munkaügyi Osztály Humánpolitikai Csoportjához (cím: 1800 Budapest, Bródy Sándor u. 5–7.). A pályázat tartalmazza a pályázó szakmai elképzeléseit (terjedelem max. 3 gépelt oldal), valamint szakmai önéletrajzát.
A pályázatok elbírálása a benyújtás határidejétől számított 30 napon belül várható.

Budapest, 2001. január 2.

Magyar Rádió Rt.

MEDIA PRESS MEDIA

Magy. Nemz. 15 o.l.
2001. jan. 10.

borúban, jó- és balsorsban viselt

Múzeum Egyesület, 2000., Budapest–Kolozsvár.)

sás nem azonos az egyszerű információbefogadással, hanem olyan

vek, a lapok eljuttatása az olvasókhoz. 2001 a franciaországi magyar

irodát hozott létre, amelyet *Szabó Miklós* irányít. Eddig több mint

deklődők a kultúra, a művészet támogatásáért.

Az új Atlantisz felé vezető út

A velencei nemzetközi építészeti kiállítás magyar anyaga az Ernst Múzeumban

P. Szabó Ernő

Velencében rendezték az elmúlt év egyik legfontosabb kiállítását: júniusban nyílt meg, s majdnem öt hónapon át várta a látogatókat a hetedik nemzetközi építészeti kiállítás. A nagyszabású seregszemle, amelyre a több művészeti ág bemutatóit magába foglaló velencei biennálén került sor, elsősorban arra keresett választ, hogyan működhet közre az építészet az emberiség világméretű problémáinak megoldásában. „Kevesebb esztétikát, több etikát!" – *Massimiliano Fuksas*, a kiállítás igazgatója ezzel a mottóval rendezte meg a központi kiállítást.

A magyar kiállítás kurátora, *Gerle János* és helyettese, *Szegő György* Új Atlantisz felé címmel állította össze a Giardini Pubbliciben lévő magyar pavilonban bemutatott anyagot, amely most Budapesten, az Ernst Múzeumban is a közönség elé került. Döntésük eredményeként a magyar összeállítás valóban azok közé tartozott, amelyek az építészet legfontosabb kérdéseit, az épületek, az emberi környezet tervezésében és a közösségi, egyéni életben egyaránt egyre erősebben jelen lévő morális válságból kivezető út lehetőségeit boncolgatták. Mégpedig oly módon, hogy az összeállítás magának a magyar pavilonnak és a Maróti-életműnek a sorsához is szervesen kötődött.

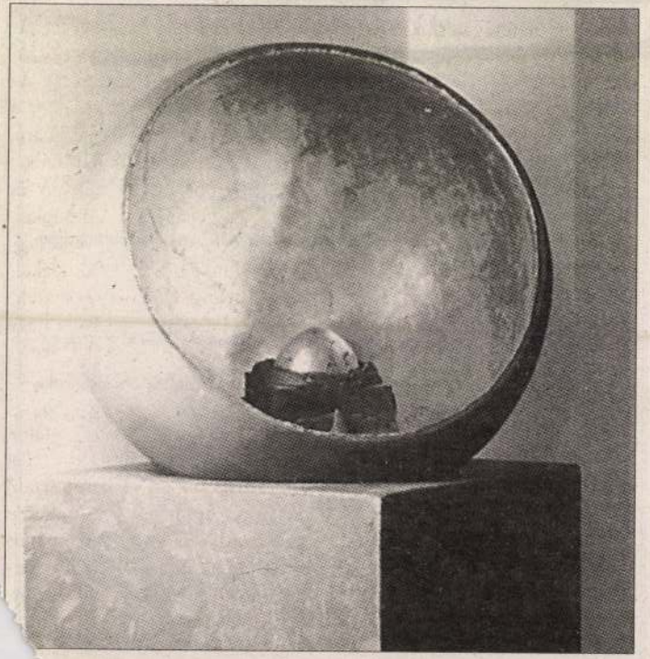

apon át várta a látogatókat az építészeti tárlat FOTÓ: P. SZABÓ ERNŐ

A Maróti Géza tervezte, 1909-ben elkészült szecessziós magyar pavilonnak és a Maróti-életmű egészének meglehetősen hányattatott sorsa volt a XX. század második felében, s ha úgy tetszik, mindkettő igazi rehabilitációjára éppen a mostani építészeti kiállítás adott alkalmat. Mint a fotográfiák mutatják, mostanra fejeződött be a *Csete György* tervei szerint végzett rekonstrukció legfontosabb szakasza, az Új Atlantisz felé című kiállítás pedig annak a Marótinak a gondolataira épül, akinek itthon éppen nagy nemzetközi sikerei miatt volt része több évtizedes mellőzésben, s akinek alkotásai elpusztultak, megsemmisültek a történelmi hullámverésben.

Éppen e történelmi hullámverésből emelkedik ki újra fényesen, tündöklően az a város, amely *Platón* szerint lakói erényességének köszönhette ragyogását. Marótit évtizedeken át foglalkoztatta az elsüllyedt Atlantisz sorsa, bukásának okai, feljegyzései azt mutatják, mint Gerle János fogalmaz, hogy „kivételes világossággal látta a harmincas években az európai kultúrát fenyegető veszélyt... Az Ernst Múzeumban is középponti helyre került az a nagyméretű modell, amely Maróti rajza alapján Atlantisz városát formázza, mellette a római San Stefano Rotondo-templom, a tökéletes épület modellje, a „mennyei Jeruzsálem" megtestesítője. Az eltérő építészeti adottságok miatt Budapesten nem lehetett kialakítani azt a tengelyt, amely Velencében láványosan kirajzolódott, hiszen a két objektum között, a pavilon átriumában *Makovecz Imre* látványos kő-növény-épület plasztikája állt e tengely középpontjában.

Az Új Atlantisz felé vezető út – az utak sokfélesége – azonban a budapesti falakon is jól követhető. A kecskeméti városközpont rehabilitációja, a kávéházak rekonstrukciója, a tervezett józsefvárosi rehabilitáció éppen úgy az építészet közösségszervező feladatairól beszél, mint a kassai templom a lakótelep mellett vagy a régen betemetett szabadkai folyócska kiszabadítása. A konkrét építészeti munkák mellett olyanok is szerepelnek a kiállításon, amelyek szimbolikus jelentőségű terek, építmények kialakítását célozzák, vagy éppen – mint *Marko Pogacnik* – a földben lévő erővonalakból kiindulva tartják megoldhatónak a város, a föld gyógyítását. Ezen a ponton persze a laikus számára Budapesten is éppen olyan ingataggá válik a talaj, mint Velencében. Ha úgy tetszik, a kiállítás ezen részei azok felé a metaforikus megfogalmazások felé vezetnek tovább, amelyekkel a társművészetek képviselői, például A növekvő város mítoszát kialakító *Gellér B. István* gazdagítják a bemutatót, amely egyébként Budapesten talán nagyobb hatást kelt, mint Velencében, ahol az általánosan használt multimediális eszközök mellett kissé csöndesnek tűnt a magyar pavilon. Ha ez a csönd a befelé fordulás, a meditáció jele, a rendezők szándékával bizonyára nem ellentétes dolog.

Manna a Táncfórum színes poklában

Metz Katalin

Soha nem látott reneszánszát éli a tánc megannyi műfaja. Egyre több társulat verbuválódott az elmúlt években, amelyek a „színházi" mondanivaló, a táncban elbeszélt közlendő kifejezésére törekszenek. A Táncfórum előadás-sorozatát is ennek jegyében állítják össze, immár havi rendszerességgel. Alapkövetelmény a minőség és a sokszínűség.

Román Sándor legújabb táncestjén három kompozícióval rukkolt elő. Korábbi, nagyszabású produkciója (Ezeregy év meséi) után további lépéseket tett a színházi látásmód érvényesítésének útján. Színpadi alkotásai öntörvényű és szuverén tánckompozíciókban testesülnek meg. Megvan a maguk gondolati háttere.

A koreográfusnak népi táncos múltja diktálja a temperamentumos, motívumaiban folklórihletésű mozdulatvilágot, amit az adott „történetek", hangulatok megjelenítésére „bevet". Mostani produkciói nincsenek híján a humornak sem. Márpedig ez az, amit a legkevésbé képesek a tánc nyelvére fordítani a koreográfusok. Román Sándor munkáinak persze legfőbb ismérve a (felpörgetett vagy lelassított) ritmus kompozíciós eszközként való használata. Nemcsak a magyar néptánc jellemzőjeként örökíti át előadásaiba, hanem látvány- és szervezőelemként is.

Ötletességben nincs híján A párduc, amelyben egy nyomozó szó szerint rózsaszín álmában elevenedik meg a „vadkelet", ahol fiatalok bandái küzdenek meg – a morális

Román Sándor

megrontás megszállottjaiként – a nőkért és a hatalomért. Az álom persze korlátlan lehetőséget ad a képzelőerő kiélésére, s az amúgy kitűnő táncosoknak a virtuóz megnyilatkozásokra.

Merőben más hangvételű A manna, amelyben, ha úgy vesszük, akár képletes bibliai üzenet is rejlik. Nemkülönben az emberi kapcsolatok változatainak finoman áttételes megjelenítésére. Román Sándor hajlik a metaforikus megfogalmazásra, csak a motívumismétlésben kellene megéreznie, hol a határ, ami a figyelmet még ébren tartja, s a mű kifejezőerejének fokozására szolgál.

A pokol színei című tánckompozíció kissé naiv történetre épül: az unatkozó ördögöt kell „udvaroncainak" különféle attrakciókkal jobb kedvre derítenie, míg Ádámot és Évát az alvilágba le nem csalják. A táncosok valóságos mozgásmámorban teszik a dolgukat, a közönség fergeteges tapssal jutalmazza a látványos-bravúros produkciót.

Kultúra

Hősök a vakolat alatt

A velencei Giardini Pubblici magyar pavilonjának titkai

A kortárs művészet egyik legrangosabb, 1895 óta megrendezett kiállítássorozata a velencei biennálé. A város közparkjában, a Giardini Pubbliciben kétévente megrendezett nemzetközi kiállítások részét képezik a nemzeti pavilonok is, amelyek egyes országokat képviselnek az árnyas parkban. A magyar pavilon 1909-ben készült szecessziós stílusban, Maróti Géza tervei szerint, a kortárs magyar művészet jeles alakjai, mindenekelőtt a gödöllői művésztelep alkotóinak bevonásával. Az épületet 1958-ban Benkhardt Ágoston tervei alapján úgy átalakították azonban, hogy eredeti értékei évtizedekre eltűntek a szem elől. Sok érték megsemmisült, másokat viszont meg lehet menteni. Vakolatrétegek, elfalazások alól bukkannak elő a kilencvenéves épület új és új részletei.

– A magyar pavilonnal 1984 óta foglalkozom – mondja *Sümegi György* művészettörténész, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma főtanácsosa. – Ahogyan ma, akkor is növények vették körül sűrűn az épületet, vadszőlő nőtte be a rendkívül impozáns szecessziós kaput. Elméleti érdeklődésem a kilencvenes évek elején párosult gyakorlati tapasztalatokkal. Akkor, amikor az építészeti biennálén a magyar organikus építészek szerepeltek. Az épület átvizsgálásához megnyertem *Csete György* építészt, s a magyar pavilon tetejéről nézve bizonyossá vált a feltételezés: a homlokzathoz hozzáfalaztak.

– Gyorsan megállapították, hogy az átalakítás az ötvenes évek végén, a magyar pavilon átalakításakor történt. Miért tartott, tart olyan sokáig a még meglévő eredeti értékek feltárása?

– Az épület elhúzódó rekonstrukciójának egyik oka a nagy távolság, hiszen nehézkes a felhasznált magyar építőanyag szállítása. A másik ok, hogy az olasz hatóságok a legutolsó műemléki rendelet szerint külön-külön védetté nyilvánították a biennálé pavilonjait, s a hivatalos ügyintézés ugyancsak sok időt vesz igénybe. A harmadik probléma az, hogy az eredeti tervek közül igen kevés maradt meg – az azonban bizonyos, hogy statikai, világítási problémák miatt már a harmincas években elhatározták az eddig magastetős épület nyitott átriumossá alakítását. A tervek megvalósítását azután a történelem késleltette. Paradox módon az 50-es évek végén az építészeti tervek művészetpolitikai döntések leplezésére is szolgáltak: az elvárásnak megfelelően tüntették el a polgári-vallásos kötődései miatt nemkívánatos szecessziót.

– Hasonló sorsa jutottak – még a II. világháború után – Aba-Novák Vilmos szegedi és székesfehérvári falfestményei. A rekonstrukciós munka szinte egyszerre kezdődött el Magyarországon és Velencében. Itt melyek voltak a feltárás főbb állomásai?

– Az eredeti részek megkeresésére a jó alkalmat *Kós Károly* december 16-i születésnapja adta, még 1991-ben. Az izraeli pavilon felőli oldalon akkor kerestük az eredeti, elfalazott nyílásokat, s találtuk meg egy elfalazott fülkében *Körösfői Kriesch Aladár* Aquileia ostromát ábrázoló nagy mozaikját. 1958-ban valószínűleg ezt is el akarták távolítani, de rájöhettek, hogy egyszerűbb elfalazni. Az akkori kutatás eredményeként került napvilágra a másik nagy mozaik is, az Isten kardja, a főhomlokzat több díszítménye – mindezt az 1994-es részleges rekonstrukció óta láthatja a közönség.

– Legutóbb pedig világossá vált, hogy az épület oldalfalainak kisebb mozaikjai is fennmaradtak a vakolat alatt.

– Nem is annyira kicsik e mozaikok, hiszen méretük 251x51 cm, s a magyar múlt jeles személyiségeit, *Kolozsvári Györgyöt, Balassa Bálintot, Szent Imrét* és *Kupa* vezért ábrázolják. A mozaikok sorsát tekintve az a legellentmondásosabb, hogy a pavilon háta mögött lévő betonoszlopon tulajdonképpen ott van mind a négy mozaikkép, amelyeket azonban korábban, akárcsak mások, magam sem tanulmányoztam alaposan.

– Honnan támadt a gyanú, hogy az oszlopon látható művek nem az eredetiek?

– Nem igazán gyanúról van szó, hanem határozott közlésről. Amikor ugyanis a MTV 1-gyel filmet készítettünk a pavilon főhomlokzatáról, elmentünk a híres Orsoni mozaikkészítő céghez is, amely az eredeti mozaik anyagát is szállította. Forgatás közben közölte egy idős mester, hogy a négy figurát ábrázoló mozaikokat ő rakta ki. Ez gondolkodtatott el, hiszen bármennyire is idős volt a mester, az eredeti, 1909-es mozaikokon nem dolgozhatott. Az, amit ő készített, csak 1958-as másolat lehetett. A mostani biennálé nyitása előtt tehát *Lővei Pál*, az Országos Műemlékvédelmi Hivatal művészettörténészével az olasz pavilon felőli oldalon előbb tenyérnyi helyen lekapartuk az oldalfalat, majd amikor kiderült, hogy a vakolat alatt ott az eredeti működő felület, szisztematikus kutatásba kezdtünk. Így találtuk meg előbb Kolozsvári György alakját az izraeli pavilon felől sérülten, gombásan, vele szemben pedig Balassa Bálintot. A másik oldalon van Szent Imre, mellette pedig Kupa vezér, az ő lába mellett látható Körösfői Kriesch Aladár szignója és az 1909-es évszám is.

Kupa vezér, szabadulóban

A SZERZŐ FELVÉTELE

– Mindegyik alak két-két példányban létezik tehát. Mi lehetett az ismétlés oka? Mi lesz a művek sorsa?

– Elképzelhető, hogy eredetileg le akarták verni ezeket a mozaikokat is, de előbb másolatot készítettek a sorozatról, s közben mégis az elfalazás mellett döntöttek. Az épület kiegészített helyreállítási terve most engedélyezés alatt áll, s ha elfogadják, a Csete György–Dulánszky Jenő-féle terv alapján összel először a tetőt kellene megcsinálni, majd tavasszal, az utómunkálatok során lehetne helyreállítani a mozaikokat is. Ami az oszlopon lévő másolatokat illeti, ekkor már természetesen nem lesz érdemes megtartani őket az épület háta mögött. Elképzelhető, hogy helyük lehetne a gödöllői művésztelep történetére emlékező nagy kiállításon 2000-ben, azután pedig helyet kaphatnának a gödöllői művésztelep állandó kiállításán.

P. SZABÓ ERNŐ

Napi MAGYARORSZÁG
Főszerkesztő: D. Horváth Gábor
Cím: 1091. Budapest, Üllői út 51.
Telefon: 216-1274, 06/30-916-3843
Fax: 215-3197
Megj. pl. sz.: 60 000; Megj. gyakor.: napilap
1999. 07. 17. szombat

» OBSERVER «
OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
OBSERVER Budapest Médiafigyelő Kft.
1084 Budapest, Aurora u. 11.
Telefon: 303-47-38, Fax: 303-47-44
marketing@observer.hu http://www.observer.hu

MARÓTI GÉZA NÉPSZABADSÁG, 2000.06.15. 11.o.

Ma nyílik a Velencei Biennále

Ma ismét kitárják kapuikat a Velencei Biennále kiállítócsarnokai. A nagyszabású bemutató az idén a VII. Nemzetközi Építészeti Kiállításnak ad otthont. A tárlat témája a város, mottója pedig: kevesebb esztétikumot, több etikát! A magyar kiállítás az elsüllyedt város, Atlantisz legendájának feleleventésével buzdít az új összhang keresésére.

Rockenbauer Zoltán kulturális miniszter délután négy órakor nyitja meg a nagyrészt helyreállított magyar pavilont, amelyben csaknem 130 alkotó ez alkalomra készített munkája, terve látható. Az épületen, amely 1909 óta szolgálja a magyar művészet velencei bemutatását, jövőre fejezik be az 1992 óta folyó felújítást. A kulturális tárca az idén 120 millió forintot költ a munkálatokra, amelyek során helyreállítják a tervező, Maróti Géza eredeti architektúráját.

Az idei magyar kiállítás részben a pavilon tervezőjének Atlantisz-képéhez nyúlik vissza, jelentős részben viszont a hazai organikus építésziskola képviselőinek munkái révén tűzi ki célul az elsüllyedtnek vélt harmónia újrateremtését. A magyar bemutató megrendezésére 45 milliót költött a kulturális tárca.

V. Gy.

nagy példát. Olyan műveket, amelyeket a saját korukban vagy maguk az alkotók tekintettek kommersznek (vagyis el akarták adni őket, hiszen a szó erre utal), vagy a kor művészeti-kulturális közélete zárta ki azokat a magas művészet területéről.

Kezdjük talán a gumicsonttal. Shakespeare a Temze-parti léhűtők horrorszerzője volt. A színházak, amelyek számára dolgozott, kifejezetten üzleti vállalkozások voltak, jó pénzt hoztak a tulajdonosoknak (ezek többnyire a színészek maguk voltak). Shakespeare az irodalomba az irodalomtörténeti hagyomány szerint a szonettjeivel akart bekerülni, ezekkel a cizellált, manierista művekkel. Drámáit részben üzleti céllal írta, és üzleti okokból nem publikálta. Még nem létezett szerzői

A szomszédnak is fizetni kell

Folytatás az 1. oldalról

1997-ben az új építészeti törvény tervezetében szerepelt egy olyan javaslat, amely független építészeti hivatal felállítását szorgalmazta. Az Országgyűlés azonban – részben az önkormányzatok kérésére – ezt nem fogadta el. Úgy tűnik tehát, hogy amennyire szenvednek az önkormányzatok a rájuk rótt elsőfokú végrehajtási feladatoktól, annyira érdekeltek is a jelen helyzet fenntartásában.

Másodfokon a jogorvoslati eljárások döntő többségében helybenhagyó határozat születik, tehát megerősítik az első fokon hozott döntést. A megváltoztatott vagy megsemmisített határozatok kétharmadánál pedig csak azt állapítják meg, hogy nem a területileg illetékes elsőfokú hatóság járt el az ügyben. Tavaly 1657 még 1998-ról folyamatban lévő építéshatósági közigazgatási pert regisztráltak.

– Tapasztalataink szerint az engedély nélkül építkezők többsége kényszerpályán mozog – vélekedik dr. Dénes György. – Bizonyítékaink nincsenek, de úgy hírlik, hogy esetenként a szomszédok komolyabb összegeket kérnek azért, hogy lemondjanak a fellebbezésről. Az építkező sok esetben inkább fizet, mert ha elindul a bírósági hercehurca, hónapokat veszíthet. Ez alatt tönkremehet, és visszavonhatják a banki kölcsönét is.

Külön érdekessége a szabályozásnak, hogy a szomszédot egyik hatóság sem vonhatja felelősségre, ha mondjuk, az derül ki végül, hogy indokolatlanul fellebbezett. Mi lenne a megoldás? Szakértők szerint újra kellene gondolni a jelenlegi építéshatósági rend[illegible]

Eger továbbra is védi elsőségét

Ismét tízmilliónál kevesebben voltak múzeumban

Tavaly huszonegy intézmény fogadott százezernél több érdeklődőt – derül ki a Kulturális Örökség Igazgatóságának adataiból. Egyre kevesebb diák jár múzeumba, annak ellenére, hogy egyre több a kiállítás és a múzeum.

1998-ban tízmillió-kilencezer, tavaly már csak kilencmillió 714 ezer látogatója volt a hazai múzeumoknak. Az intézmények versenyében tavaly is – mint 1998-ban – az egri Dobó István Vármúzeum végzett az első helyen: a hazai múzeumok között egyedüliként több mint 400 ezer látogatót fogadott. A Nemzeti Múzeum a hatodikról visszakapaszkodott a második helyre – 396 ezer látogatóval –, a bronzérem újra az Ópusztaszeri Emlékparké 326 ezer eladott jeggyel. Tavaly huszonegy intézmény fogadott százezernél több érdeklődőt: újonnan került fel a listára a balatonedericsi Afrikai Vadászotthon és a debreceni Déri Múzeum, lemaradt viszont három országos gyűjtemény, a Mezőgazdasági Múzeum, az Iparművészeti Múzeum és a Természettudományi Múzeum.

A korábbi évek tendenciájának megfelelően tovább csökkent a múzeumlátogató diákok száma: a 9,7 millió jegyből nem egészen 3,8 milliót adtak el nekik. Annak ellenére így volt ez, hogy a hazai intézményekben csaknem kétszázzal több, 2581 kiállítást, sőt tizenhattal több muzeális intézményt látogathattak az érdeklődők, mint az előző évben.

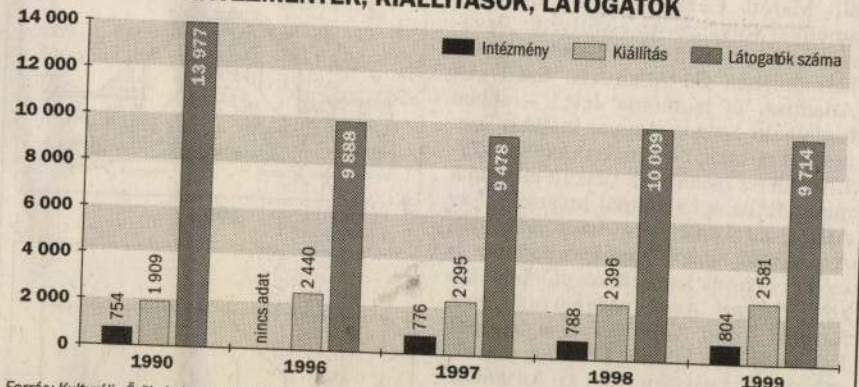

Forrás: Kulturális Örökség Igazgatósága

NÉPSZABADSÁG-grafika

A 804 múzeum közül 359-nek van kiállítóhely besorolása; 15 országos múzeumnak, 30 szakmúzeumnak, 29 egyházi, 15 pedig magángyűjteménynek minősül. Az intézmények csaknem 13 millió egyedi tárgyat őriznek, a gyűjtemények teljes anyaga kis híján 46 millió darabra tehető. Ehhez még például 5,2 millió fotónegatív, 714 ezer diapozitív is társul. A múzeumok – bár e témában az igazgatóság nagyon kevés adatot kapott – mintegy 13 milliárd forintos bevétellel gazdálkodhattak tavaly; ennek több mint fele fenntartói támogatás volt, a saját bevételek 2,5 milliárd forintot tettek ki. A 12,2 milliárdra rúgó kiadások zömét, 8,3 milliárdot, az intézmények fenntartására fordították, a szakmai munkára kevesebb mint kétmilliárd jutott.

N. K. J.

Időjárási programot sürget[illegible]

Bíróság elé kerül a vízmű sikerdíja?

MTI-JELENTÉS

Atkári János főpolgármester-helyettes tárgyalásai eredménytelenül zárultak a Fővárosi Vízművek Rt. külföldi tulajdonosaival, ezért a szindikátusi és a menedzsmenszerződés módosításáról – és ennek részeként a sikerdíjról is – ezután a befektetők és a főváros képviselőinek egyeztető bizottsága tárgyal.

A két hónapi szünet után kedd délután teljes létszámban összeült főpolgármesteri kabinet döntéséről a tanácskozás résztvevői elmondták: az rt. 1999-re tervezett veszteségének nagysága jelentősen meghaladta a privatizációs üzleti tervben rögzített mértéket, ezért már az 1998-as mérlegbeszámolót is csak feltételesen fogadta el a tulajdonosi bizottság. A társaságnak emellett nincs üzleti terve a tavalyi évre. Az rt. május 29-i közgyűlésére a városvezetés olyan javaslatot szeretne előterjeszteni, amelynek alapján a befektetők sikerdíja lényegesen kevesebb lenne a külföldiek által számított 2,3 milliárd forintnál. Az egyeztető bizottság sikertelensége esetén a kereskedelmi kamara mellett szervezett választott bíróság elé kerül a jogvita.

A kabinet tudomásul vette a hivatalvezetésnek azt a tájékoztatását, hogy az 1000-es Ügyvédi Iroda felmondta a fővárossal hat éve kötött szerződést. Atkári János előterjesztése szerint az iroda 17 milliárd forintos vagyonnövekedéshez segítette az önkormányzatot.

Magyar Atlantisz Velencében

Magyarország 1909 óta vesz részt önálló pavilonnal a biennálén

Az etikus építészet a központi témája a velencei biennále június közepén nyíló VII. nemzetközi építészeti kiállításának, amelyen a helyreállított magyar pavilonban a hazai organikus építészet törekvéseit mutatják be – hangzott el a kulturális tárca tegnapi sajtótájékoztatóján. Megtudtuk: más iskola tagjai is kaptak felkérést, de nem tudtak azonosulni a magyar kiállítás alapgondolatával.

Magyarország a világon harmadikként, 1909 óta vesz részt önálló pavilonnal a velencei biennálén, a *Maróti Géza* által tervezett épületet azonban az ötvenes évek végén átalakították és megcsonkították. A szecessziós pavilon 1992-ben elkezdett teljes rekonstrukciója jövőre fejeződik be, az ez év június 15-én nyíló kiállítás már a nagyrészt felújított falak között látható – jelentette be *Kőrösi Orsolya* és *Ács Tamás*, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának két helyettes államtitkára. Az idén a tárca csaknem 120 millió forintot költ a helyreállításra, amely *Csete György* és *Dulánszky Jenő* irányításával folyik. Az idei kiállítás 45 millióba kerül.

Gerle János, a biennále idei magyar tárlatának nemzeti kurátora elmondta, a rendezvény idei mottójához – „Kevesebb esztétikumot, több etikát!" – közel áll Maróti Géza egykori törekvése, amellyel fölidézte az elsüllyedt „ősvárost", a környezetével és belső világával harmóniában élő Atlantiszt. Ezért „Új Atlantisz, új harmónia felé" – ebben foglalható össze a magyar kiállítás üzenete. A tárlaton 24 témacsoportban 125-130 építész biennáléra készült munkáját mutatják be, a bejáratnál helyezik el az Atlantisz-rekonstrukció nagy makettjét. A kiállítók között munkacsoportok és egyéni alkotók lesznek, az utóbbiak között *Perczel Anna, Makovecz Imre, Kerényi József, Nagy Tamás* is szerepel. Egy részüket a kurátor kérte fel, másoknak zártkörű pályázatot írt ki. Az utóbbiak között voltak a Kós Károly Egyesülés tagjai és vándoriskolásai, továbbá az építőművész szövetség mesteriskolásai, akik azonban nem fogadták el a meghívást, mert „nem értek rá" – hangzott el.

Érdeklődésünkre *Cságoly Ferenc*, az immár a Mester Egylet által működtetett mesteriskola tanára elmondta: a hozzájuk tartozó, posztgraduális képzésben részt vevő fiatal építészek valóban elfoglaltak, de döntésükben közrejátszott, hogy a „kicsit költői, kicsit misztikus Atlantisz-mottó nem volt megfogható a számukra".

V. Gy.

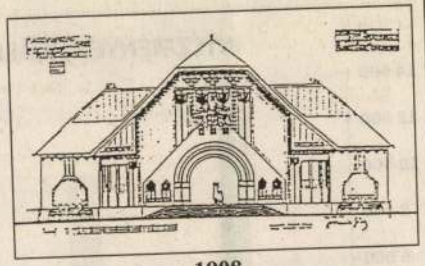

1908

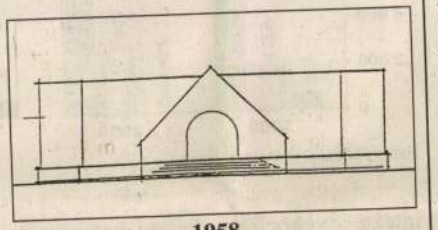

1958

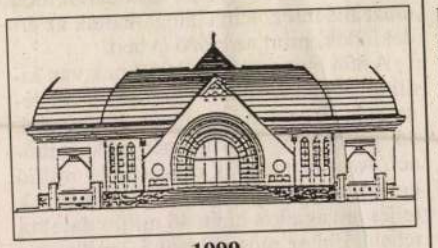

1999

Nyelvvizsga-bizonyítvány helyett igazolást is elfogadnak

A ma 30 ezer diáknak kezdődő nyelvi érettségik alól felmentést kap, akinek nyelvvizsgája van. Aki azonban a Rigó utcai Idegennyelvi Továbbképző Központban (ITK) márciusban bevezetett új rendszer szerint vizsgázott, bizonyítványt még nem kapott. A kényszerű helyzetben az iskolák elfogadják az ITK igazolását is.

A két tannyelvű és a nemzetiségi iskolák csaknem ötezer diákja már múlt pénteken túlesett a nyelvi érettségin. A többiek számára ma kezdődik a némettel és az olasszal, a sort jövő pénteken a francia zárja. A legtöbben (16 393) az angolt választották, második helyen (11 271) a német áll, franciából 1347-en, latinból 797-en vizsgáznak. Az olaszt 620 tanuló választotta, az oroszt 244, a spanyolt csupán 228. Emellett 17 különféle „kis nyelvből" – például eszperantóból, finnből, héberből, kétféle cigány nyelvből – lehet érettségizni (ezekre összesen 170-en jelentkeztek). Velük együtt nagyjából 35 ezer diák tesz nyelvi érettségit az összesen 95 ezer érettségizőből. (Az állami nyelvvizsga többletpontokat jelent a felvételin: az intézmények a középfokú vizsgáért kéthárom, a felsőfokúért négy-nyolc pontot adnak.)

Az Idegennyelvi Továbbképző Központ márciusban kapta meg az új típusú vizsgához az engedélyt a Nyelvvizsga Akkreditációs Központtól (NYAK). Aki azóta vizsgázott, még nem kapta meg a bizonyítványt. – Késnek az új nyomtatványok – válaszolta *Juhász Sándor* igazgatóhelyettes –, legkorábban május végére ígérik őket. Ráadásul nem az ITK küldi ki a nyelvvizsga-bizonyítványt: kitölti, majd eljuttatja a NYAK-hoz, ez a testület továbbítja az érintetteknek. Ezzel több napot csúszik az eljárás. *Lengyel Zsolt*, a NYAK elnöke nem tudta megmondani, mi szükség volt szervezete közbeiktatására, kérdésünkre csupán anynyit válaszolt: így írja elő a kormányrendelet. A most érettségizőknek az ITK bizonyítvány helyett igazolást ad ki, amelyet az iskolák a kényszerű helyzetben elfogadnak.

Rudas Péter

A középfokú oktatási intézmények nappali tagozatán kedden a matematika írásbelikkel folytatódtak az idei érettségi vizsgák. A tételsorokat a középiskolákban használt Összefoglaló feladatgyűjteményből választották ki külön-külön a gimnáziumokban, illetve a szakközépiskolákban végzők számára.

Jelentés a ciánszennyezés okairól

RÖVIDEN

PALETTA

A PESTI VIGADÓBAN a Tony Lakatos Quartet – Tony Lakatos, Kirk Lightsey, Marc Abrahams, Wolfgang Haffner – lép fel ma este fél nyolckor (V. kerület, Vigadó tér 2.).

NEMES CSABA Essere című tárlatát ugyancsak március közepéig lehet megtekinteni a Deák Erika Galériában (VI. kerület, Jókai tér 1.).

A DUNA GALÉRIÁBAN (XIII. kerület, Pannónia utca 95.) ma este nyílik Győrffy Sándor képzőművész kiállítása.

MASZKOK címmel mutatják be ma Szécsi András műveit a Magyar Természettudományi Múzeumban (VIII. kerület, Ludovika tér 6.). A tárlat megtekinthető március 21-ig.

PERLAKI TAMÁS filmesztéta Minden idők legjobb rendezői és filmjei című előadás-sorozata holnap folytatódik a Bálint Zsidó Közösségi Házban (VI. kerület, Révay utca 16.).

A BUDAPEST GALÉRIA kiállítóházában Juhász Attila és Baán András művei március 19-ig láthatók a III. kerület, Lajos utca 158. szám alatt.

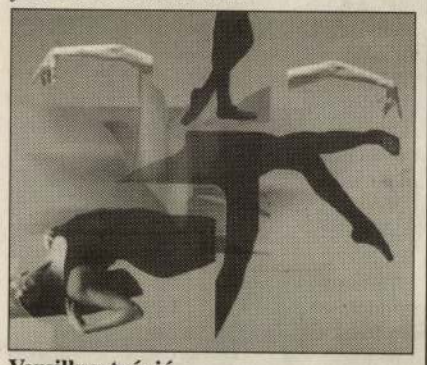

Versillusztráció

A MŰVÉSZETTEL a Nyugat kapujában című művészeti fesztivál kerületi válogatója lesz csütörtök délután öt órától a Ferencvárosi Művelődési Központban (IX. kerület, Haller utca 27.).

SZABÓ RÉKA: A lila hangyász, Phobos Táncegyüttes: Akathisztosz előadását játsszák ma este nyolc órától a Trafó – Kortárs Művészetek Házában (IX. kerület, Liliom utca 41.)

A BERKÓ EGYÜTTES magyar táncháza ma este nyolc órakor kezdődik a Fonó Budai Zeneklubban (XI. kerület, Sztregova utca 3.).

Vakvágányon a Független Színpad

Pénz nélkül színházat csinálni legfeljebb csak alkalmanként lehet

A félamatőr – félprofi színházi társulatoknak egyre nehezebb ismertté és elismertté válniuk. Pedig gombamód szaporodnak az olyan csoportok, amelyek puszta lelkesedésből, pénz nélkül próbálnak igényes színházi produkciókat létrehozni. Ilyen – többek között – az 1996 áprilisában alakult Független Színpad III. Kulturális és Ifjúsági Egyesület is.

A kép a társulatról a Csetepaté Chiggiában című előadás egyik jelenetében FORRÁS: A SZÍNHÁZ ARCHÍVUMÁBÓL

A 20–24 éves, tehetséges fiatalokból álló társulatot *Albert Péter* színész-rendező vezeti.

– Nehéz most a helyzetünk, több okból is. Minthogy állandó játszóhelyünk nincs, kénytelenek vagyunk „kopogtatni" színházaknál, művelődési házaknál – Budapesten és vidéken.

A másik, sokkal súlyosabb probléma, hogy mivel nem vagyunk államilag finanszírozott színház, az előadásaink létrehozásához szükséges (de nem elégséges) pénzt csak pályázatok, támogatók útján tudjuk megszerezni. Az előző évadra a kulturális tárcától és a fővárosi önkormányzattól együttesen 1 millió 400 ezer forintot kaptunk. Ebből három új darabot mutattunk be, hat előadást tartottunk repertoáron, összesen 64 előadásunk és fellépésünk volt. Azt hiszem, ennyi pénzből manapság ez igen jó teljesítmény.

– Idén mekkora összegből gazdálkodnak?

– Pályázati úton egyetlen fillért sem kaptunk, ami számunkra azért volt lesújtó, mert úgy éreztük, hogy társulatunk – kitűnő szakmai munkája mellett – egy olyan erkölcsi-társadalmi programot is magára vállalt, amely segítséget érdemelne. Ez a program a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségével (MVGYOSZ) kötött együttműködési megállapodáson alapul, melynek fő célja a vak és látó közönség együttes színházi élményének megvalósítása a „Hermina-terem"-ben, az MVGYOSZ-székházban.

– Milyen fogadtatásra talált ez a vállalkozás?

– Míg tartott a pénzünk, huszonhét alkalommal, teljes repertoárunk bemutatásával és szép sikerrel működött. '99 őszén már csak háromszor vendégeskedhettünk itt a Rongybabák/Mesemalac – malacmese című új bemutatónkkal. A gyermekprodukció premierjét és a decemberi előadást igen meghatóan élte végig az úgynevezett vegyes családokból álló közönség (vak szülők – látó gyerekek, látó szülők – vak gyerekek), valamint a „külsős" érdeklődők is. Az ilyen alkalmakért érdemes pénz nélkül színházat csinálni!

– Ön szerint miért nem kaptak mégsem támogatást?

– Ma már hajlunk arra, hogy ez a mi hibánk is – vélhetően rosszul fogalmaztuk meg munkánkat, céljainkat – hiszen képtelenség az, hogy az elismert szakemberekből álló kuratóriumok nem ismerték fel, vagy nem ismerték el tevékenységünk erkölcsi, társadalmi hasznosságát. Az idei pénztelenség ellenére a társulat továbbra is „kétségbeesetten" működteti a „Suli – Színház" és a „Falu – Színház" elnevezésű programjait. Úgy érzik a „nem színházi körülményeket" a helyi közönség szeretete, az előadások fogadtatása ellensúlyozza. Céljuk, hogy a színház, mint gondolkodtató művészet, mind több emberhez jusson el, olyanokhoz is, akiknek erre egyébként nem lenne lehetőségük.

Az idei „reménytelenül" induló évadot megmentette a tatabányai Jászai Mari Színházzal évek óta tartó együttműködésük: darabjaikkal – a vidéki teátrum jóvoltából – az idei évadban eddig 24 vendégszereplésük volt.

Ezenkívül jó kapcsolatot sikerült kiépíteniük a Terézvárosi Művelődési Közalapítvánnyal is, az ő szervezésükben került sor 1999 decemberében a Pillangók szabadok című produkció előadására a Budapest Bábszínház színpadán. Ez azért is fontos számukra, mert az előadás két fiatal főszereplője, *Welker Gábor* és *Kontha Nelli,* itt kapta meg a színészminősítést a Színészkamara vizsgabizottságától, valamint itt köszönthették pályakezdésének 50. évfordulója alkalmából *Kassai Ilona* Kossuth- és Jászai-díjas színművésznőt, aki eddig 54 alkalommal lépett föl velük vendégként.

– Úgy hisszük, a színházi világnap alkalmából bemutatott előadásunk kapcsán – mondja Albert Péter –, hogy a millennium évében szép sikert arat majd a valláserkölcsi és hitéleti problémákat is boncolgató moralitásjáték. A sorozat keretében két-két alkalommal játsszuk majd régebbi előadásainkat, köztük a Pillangók a Sárban című Móricz-adaptációnkat, Kanda Pál rendezésében, mellyel megnyertük a II. (országos) Magyar Művek Fesztiválja fődíját.

Idén, programjaink további működtetéséhez újra pályázunk, talán szerencsésebben, mint tavaly.

Rick Zsófia

Tárlat a pincétől a padlásig

Eladható-e

A máshol megépült Budapest szobrásza

Százhuszonöt éve született Maróti Géza, a szecesszió egyik legkiválóbb magyar mestere

Maróti – eredeti nevén Rintel – Géza, a századforduló utáni évtizedek egyik univerzális tehetségű, méltatlanul elfeledett magyar művésze 1875. március 1-jén született Barsvörösváron. Egyszerre volt kiváló szobrász, iparművész, építész, festő, látványtervező és belsőépítész, valamint az Iparművészeti Iskola és a Műegyetem tanára.

Műveinek sorsa tragikusnak mondható, Budapest szempontjából kétszeresen is: amit itt alkotott, annak jelentős része megsemmisült, de legnagyobb műveit már eleve külföldön hozta létre, mert itthon nem kapott tehetségéhez méltó megrendeléseket. Munkásságát találóan nevezte *Szegő György* a „máshol megépült Budapest" egyik legjellemzőbb példájának.

Fiatalon, családjával költözött a fővárosba, ahol először kőfaragóinasként dolgozott az épületszobrászatra specializálódott Oppenheimer Ignác mellett. Munkája mellett saját erejéből képezte tovább magát. 1900-ban önálló, saját műteremmel rendelkező mester lett, és néhány év alatt nagy sikereket ért el.

Maróti (Rintel) Géza

Legismertebb díszítőszobrászati munkáit a Gresham Biztosítótársaság székháza, a főváros akkori legelőkelőbb bérpalotája számára készítette. Nevéhez fűződik a Zeneakadémia homlokzatán a két Géniusz, illetve Erkel Ferenc és Robert Volkmann arcképe, valamint a Lajta Béla tervezte Parisiana mulató nemrég rekonstruált homlokzati fríze és a színpadot a nézőtértől elválasztó dekorációja. Számos budapesti lakóházat is az ő munkái díszítenek: például a Walko, a Staffenberg, a Goldmann-házat, vagy a mai Belgrád rakpart 17. és Bartók Béla út 33. számú épületeket.

Közreműködött a legtöbb Alpár Ignác tervezte budapesti banképület díszítésében is. Részben vagy egészben ő készítette az Osztrák–Magyar Bank (ma Magyar Nemzeti Bank) belső dekorációját, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank (ma Belügyminisztérium) homlokzati szobrait, a Magyar Általános Hitelbank (ma Pénzügyminisztérium) szobordíszét és tanácstermének ablakait, valamint a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Deák utcai székházának homlokzati domborműveit.

Budapesten megvalósult néhány köztéri alkotása is, de ezek sorsa igencsak mostohán alakult. Atyaisten-szobra ma is látható az új köztemető bejáratánál, de az egykor ugyanitt állt Feltámadás angyala mára megsemmisült. Szintén eltűnt a Múzeumkertből híres, Zsolnay-féle kerámiából készült Kacsás kútja, amely egykor a milánói magyar pavilonhoz készült. Másodpéldányát, mely a művész zebegényi kertjében állt, román katonák lőtték szét 1919-ben. Az Állatkerti körúton felállított Élet című kőszobrát lebontották. Ma is látható viszont Szent Erzsébet-szobra Budán, a Fenyves utca egyik kertjében.

Talán leghíresebb, a hazai szecessziós temetői művészet egyik csúcsát jelentő munkája Ráth György 1911-ben felavatott síremléke a Kerepesi úti temetőben. Telcs Edével közösen készítették el Horti Pál síremlékét. Maróti munkája Vázsonyi Vilmos síremléke a Salgótarjáni úti zsidótemetőben, és nem utolsósorban, első látásra meghökkentő saját sírszobra a Kerepesi úti temetőben.

Iparművészeti alkotásai, kiállítás-rendezései, bankokhoz készült installációi – bútorterveiért állami aranyéremben is részesült – mára nagyrészt elpusztultak. Erre a sorsra jutott az Andrássy úti Singer és Wolfner könyvesház berendezése (1912), amely a maga korában nagy sikert aratott: képe megjelent az *Új Idők* címlapján. 1919. május 1-jére ő tervezte meg a Városliget ünnepi dekorációját. Hihetetlen, hogy Marótinak, aki kiváló építész is volt, csupán egyetlen épülete valósult meg Budapesten, és ez is ideiglenes alkotás volt: egy diadalkapu az Andrássy úton, XIII. Alfonz spanyol király érkezésének tiszteletére (1908). Más tervei – az Állatkert főkapuja, a Magyar Iparművészeti Társulat székháza, a Városháza kibővítése – papíron maradtak. Jelentős urbanisztikai tevékenységének részeként, már az első világháború után, nagyszabású tervet dolgozott ki Lágymányos beépítésére, ahol többek között stadion, diákotthon és kiállítási komplexum épült volna.

Építészként külföldre készült kiállítási csarnokaival aratta legnagyobb, nemzetközi sikereit. Az első a milánói nemzetközi kiállítás magyar pavilonja volt, ahol mind az épület, mind a berendezés tervezésében részt vett. Egyik legkiválóbb alkotása a velencei biennále állandó magyar pavilonja (1907–1909) – a szecessziós remekművet Györgyi Dénessel tervezte. Ez volt Velencében – a belga után – a második nemzeti pavilon, és ma is itt látható a magyar kiállítás.

A nemzetközi kiállításokon számos külföldi művésszel kötött ismeretséget. Ennek köszönhetően bontakozott ki amerikai munkássága. Adamo Boari olasz építész hívta meg 1908-ban, a milánói pavilon sikere nyomán, a mexikóvárosi Nemzeti Színház belsőépítészének és szobrászának. Itt valósultak meg Maróti talán legihletettebb munkái: a többszintes előcsarnok, a nézőtér feletti színes ólomüveg-kupola, valamint a színpadot leválasztó, világhírű kristály-üveg mozaikfüggöny, amely a színpad felől világítható át. Az üvegkupolát Budapesten, Róth Miksa műhelyében kivitelezték (ez volt a világ akkori legnagyobb színes figurális üvegképe), a tetejére kerülő, szintén Maróti tervezte, mitológiai tárgyú szoborcsoportot pedig a Jungfer-műhelyben.

Az első világháborúban, bejárva a déli és a keleti frontot, hadifestőként szerzett hírnevet (ezek a művei a bécsi Kriegsarchivba kerültek). A háború után itthon nem kapott munkát. A finn építész, Eliel Saarinen meghívására 1921-ben az Egyesült Államokba került, ahol először a cranbrooki művészeti akadémia épületplasztikáit készítette el, majd 1923-tól, Albert Kahn építész munkatársaként, öt monumentális detroiti épület szobrászati és dekorációs munkáit, amelyekkel nemzetközi hírnevet szerzett.

1931-ben tért haza Amerikából. Élete utolsó éveiben már szinte minden terve papíron maradt. 1941. május 6-án halt meg Budapesten.

Tóth Vilmos

A Gresham-palota részlete TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

PALETTA

A PESTI VIGADÓBAN a Tony Lakatos Quartet – Tony Lakatos, Kirk Lightsey, Marc Abrahams, Wolfgang Haffner – lép fel ma este fél nyolckor (V. kerület, Vigadó tér 2.).

NEMES CSABA Essere című tárlatát ugyancsak március közepéig lehet megtekinteni a Deák Erika Galériában (VI. kerület, Jókai tér 1.).

A DUNA GALÉRIÁBAN (XIII. kerület, Pannónia utca 95.) ma este nyílik Győrffy Sándor képzőművész kiállítása.

MASZKOK címmel mutatják be ma Szécsi András műveit a Magyar Természettudományi Múzeumban (VIII. kerület, Ludovika tér 6.). A tárlat megtekinthető március 21-ig.

PERLAKI TAMÁS filmesztéta Minden idők legjobb rendezői és filmjei című előadás-sorozata holnap folytatódik a Bálint Zsidó Közösségi Házban (VI. kerület, Révay utca 16.).

A BUDAPEST GALÉRIA kiállítóházában Juhász Attila és Baán András művei március 19-ig láthatók a III. kerület, Lajos utca 158. szám alatt.

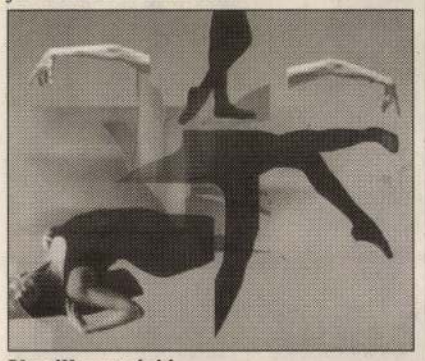

Versillusztráció

A MŰVÉSZETTEL a Nyugat kapujában című művészeti fesztivál kerületi válogatója lesz csütörtök délután öt órától a Ferencvárosi Művelődési Központban (IX. kerület, Haller utca 27.).

SZABÓ RÉKA: A lila hangyász, Phobos Táncegyüttes: Akathisztosz előadását játsszák ma este nyolc órától a Trafó – Kortárs Művészetek Házában (IX. kerület, Liliom utca 41.)

A BERKÓ EGYÜTTES magyar táncháza ma este nyolc órakor kezdődik a Fonó Budai Zeneklubban (XI. kerület, Sztregova utca 3.).

Vakvágányon a Független Színpad

Pénz nélkül színházat csinálni legfeljebb csak alkalmanként lehet

A félamatőr – félprofi színházi társulatoknak egyre nehezebb ismertté és elismertté válniuk. Pedig gombamód szaporodnak az olyan csoportok, amelyek puszta lelkesedésből, pénz nélkül próbálnak igényes színházi produkciókat létrehozni. Ilyen – többek között – az 1996 áprilisában alakult Független Színpad III. Kulturális és Ifjúsági Egyesület is.

A kép a társulatról a Csetepaté Chiggiában című előadás egyik jelenetében FORRÁS: A SZÍNHÁZ ARCHÍVUMÁBÓL

A 20–24 éves, tehetséges fiatalokból álló társulatot *Albert Péter* színész-rendező vezeti.

– Nehéz most a helyzetünk, több okból is. Minthogy állandó játszóhelyünk nincs, kénytelenek vagyunk „kopogtatni" színházaknál, művelődési házaknál – Budapesten és vidéken.

A másik, sokkal súlyosabb probléma, hogy mivel nem vagyunk államilag finanszírozott színház, az előadásaink létrehozásához szükséges (de nem elégséges) pénzt csak pályázatok, támogatók útján tudjuk megszerezni. Az előző évadra a kulturális tárcától és a fővárosi önkormányzattól együttesen 1 millió 400 ezer forintot kaptunk. Ebből három új darabot mutattunk be, hat előadást tartottunk repertoáron, összesen 64 előadásunk és fellépésünk volt. Azt hiszem, ennyi pénzből manapság ez igen jó teljesítmény.

– Idén mekkora összegből gazdálkodnak?

– Pályázati úton egyetlen fillért sem kaptunk, ami számunkra azért volt lesújtó, mert úgy éreztük, hogy társulatunk – kitűnő szakmai munkája mellett – egy olyan erkölcsi-társadalmi programot is magára vállalt, amely segítséget érdemelne. Ez a program a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségével (MVGYOSZ) kötött együttműködési megállapodáson alapul, melynek fő célja a vak és látó közönség együttes színházi élményének megvalósítása a „Hermina-terem"-ben, az MVGYOSZ-székházban.

– Milyen fogadtatásra talált ez a vállalkozás?

– Míg tartott a pénzünk, huszonhét alkalommal, teljes repertoárunk bemutatásával és szép sikerrel működött. '99 őszén már csak háromszor vendégeskedhettünk itt a Rongybabák/Mesemalac – malacmese című új bemutatónkkal. A gyermekprodukció premierjét és a decemberi előadást igen meghatóan élte végig az úgynevezett vegyes családokból álló közönség (vak szülők – látó gyerekek, látó szülők – vak gyerekek), valamint a „külsős" érdeklődők is. Az ilyen alkalmakért érdemes pénz nélkül színházat csinálni!

– Ön szerint miért nem kaptak mégsem támogatást?

– Ma már hajlunk arra, hogy ez a mi hibánk is – vélhetően rosszul fogalmaztuk meg munkánkat, céljainkat – hiszen képtelenség az, hogy az elismert szakemberekből álló kuratóriumok nem ismerték fel, vagy nem ismerték el tevékenységünk erkölcsi, társadalmi hasznosságát. Az idei pénztelenség ellenére a társulat továbbra is „kétségbeesetten" működteti a „Suli – Színház" és a „Falu – Színház" elnevezésű programjait. Úgy érzik a „nem színházi körülményeket" a helyi közönség szeretete, az előadások fogadtatása ellensúlyozza. Céljuk, hogy a színház, mint gondolkodtató művészet, mind több emberhez jusson el, olyanokhoz is, akiknek erre egyébként nem lenne lehetőségük.

Az idei „reménytelenül" induló évadot megmentette a tatabányai Jászai Mari Színházzal évek óta tartó együttműködésük: darabjaikkal – a vidéki teátrum jóvoltából – az idei évadban eddig 24 vendégszereplésük volt.

Ezenkívül jó kapcsolatot sikerült kiépíteniük a Terézvárosi Művelődési Közalapítvánnyal is, az ő szervezésükben került sor 1999 decemberében a Pillangók szabadok című produkció előadására a Budapest Bábszínház színpadán. Ez azért is fontos számukra, mert az előadás két fiatal főszereplője, *Welker Gábor* és *Kontha Nelli,* itt kapta meg a színészminősítést a Színészkamara vizsgabizottságától, valamint itt köszönthették pályakezdésének 50. évfordulója alkalmából *Kassai Ilona* Kossuth- és Jászai-díjas színművésznőt, aki eddig 54 alkalommal lépett föl velük vendégként.

– Úgy hisszük, a színházi világnap alkalmából bemutatott előadásunk kapcsán – mondja Albert Péter –, hogy a millennium évében szép sikert arat majd a valláserkölcsi és hitéleti problémákat is boncolgató moralitásjáték. A sorozat keretében két-két alkalommal játsszuk majd régebbi előadásainkat, köztük a Pillangók a Sárban című Móricz-adaptációnkat, Kanda Pál rendezésében, mellyel megnyertük a II. (országos) Magyar Művek Fesztiválja fődíját.

Idén, programjaink további működtetéséhez újra pályázunk, talán szerencsésebben, mint tavaly.

Rick Zsófia

Tárlat a pincétől a padlásig

Eladható-e

A máshol megépült Budapest szobrásza

Százhuszonöt éve született Maróti Géza, a szecesszió egyik legkiválóbb magyar mestere

Maróti – eredeti nevén Rintel – Géza, a századforduló utáni évtizedek egyik univerzális tehetségű, méltatlanul elfeledett magyar művésze 1875. március 1-jén született Barsvörösváron. Egyszerre volt kiváló szobrász, iparművész, építész, festő, látványtervező és belsőépítész, valamint az Iparművészeti Iskola és a Műegyetem tanára.

Műveinek sorsa tragikusnak mondható, Budapest szempontjából kétszeresen is: amit itt alkotott, annak jelentős része megsemmisült, de legnagyobb műveit már eleve külföldön hozta létre, mert itthon nem kapott tehetségéhez méltó megrendeléseket. Munkásságát találóan nevezte *Szegő György* a „máshol megépült Budapest" egyik legjellemzőbb példájának.

Fiatalon, családjával költözött a fővárosba, ahol először kőfaragóinasként dolgozott az épületszobrászatra specializálódott Oppenheimer Ignác mellett. Munkája mellett saját erejéből képezte tovább magát. 1900-ban önálló, saját műteremmel rendelkező mester lett, és néhány év alatt nagy sikereket ért el.

Maróti (Rintel) Géza

Legismertebb díszítőszobrászati munkáit a Gresham Biztosítótársaság székháza, a főváros akkori legelőkelőbb bérpalotája számára készítette. Nevéhez fűződik a Zeneakadémia homlokzatán a két Géniusz, illetve Erkel Ferenc és Robert Volkmann arcképe, valamint a Lajta Béla tervezte Parisiana mulató nemrég rekonstruált homlokzati fríze és a színpadot a nézőtértől elválasztó dekorációja. Számos budapesti lakóházat is az ő munkái díszítenek: például a Walko, a Staffenberg, a Goldmann-házat, vagy a mai Belgrád rakpart 17. és Bartók Béla út 33. számú épületeket.

Közreműködött a legtöbb Alpár Ignác tervezte budapesti banképület díszítésében is. Részben vagy egészben ő készítette az Osztrák–Magyar Bank (ma Magyar Nemzeti Bank) belső dekorációját, a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank (ma Belügyminisztérium) homlokzati szobrait, a Magyar Általános Hitelbank (ma Pénzügyminisztérium) szobordíszét és tanácstermének ablakait, valamint a Pesti Hazai Első Takarékpénztár Egyesület Deák utcai székházának homlokzati domborműveit.

Budapesten megvalósult néhány köztéri alkotása is, de ezek sorsa igencsak mostohán alakult. Atyaisten-szobra ma is látható az új köztemető bejáratánál, de az egykor ugyanitt állt Feltámadás angyala mára megsemmisült. Szintén eltűnt a Múzeumkertből híres, Zsolnay-féle kerámiából készült Kacsás kútja, amely egykor a milánói magyar pavilonhoz készült. Másodpéldányát, mely a művész zebegényi kertjében állt, román katonák lőtték szét 1919-ben. Az Állatkerti körúton felállított Élet című kőszobrát lebontották. Ma is látható viszont Szent Erzsébet-szobra Budán, a Fenyves utca egyik kertjében.

Talán leghíresebb, a hazai szecessziós temetői művészet egyik csúcsát jelentő munkája Ráth György 1911-ben felavatott síremléke a Kerepesi úti temetőben. Telcs Edével közösen készítették el Horti Pál síremlékét. Maróti munkája Vázsonyi Vilmos síremléke a Salgótarjáni úti zsidótemetőben, és nem utolsósorban, első látásra meghökkentő saját sírszobra a Kerepesi úti temetőben.

Iparművészeti alkotásai, kiállítás-rendezései, bankokhoz készült installációi – bútorterveiért állami aranyéremben is részesült – mára nagyrészt elpusztultak. Erre a sorsra jutott az Andrássy úti Singer és Wolfner könyvesház berendezése (1912), amely a maga korában nagy sikert aratott: képe megjelent az *Új Idők* címlapján. 1919. május 1-jére ő tervezte meg a Városligeti ünnepi dekorációját. Hihetetlen, hogy Marótinak, aki kiváló építész is volt, csupán egyetlen épülete valósult meg Budapesten, és ez is ideiglenes alkotás volt: egy diadalkapu az Andrássy úton, XIII. Alfonz spanyol király érkezésének tiszteletére (1908). Más tervei – az Állatkert főkapuja, a Magyar Iparművészeti Társulat székháza, a Városháza kibővítése – papíron maradtak. Jelentős urbanisztikai tevékenységének részeként, már az első világháború után, nagyszabású tervet dolgozott ki Lágymányos beépítésére, ahol többek között stadion, diákotthon és kiállítási komplexum épült volna.

Építészként külföldre készült kiállítási csarnokaival aratta legnagyobb, nemzetközi sikereit. Az első a milánói nemzetközi kiállítás magyar pavilonja volt, ahol mind az épület, mind a berendezés tervezésében részt vett. Egyik legkiválóbb alkotása a velencei biennále állandó magyar pavilonja (1907–1909) – a szecessziós remekművet Györgyi Dénessel tervezte. Ez volt Velencében – a belga után – a második nemzeti pavilon, és ma is itt látható a magyar kiállítás.

A nemzetközi kiállításokon számos külföldi művésszel kötött ismeretséget. Ennek köszönhetően bontakozott ki amerikai munkássága. Adamo Boari olasz építész hívta meg 1908-ban, a milánói pavilon sikere nyomán, a mexikóvárosi Nemzeti Színház belsőépítészének és szobrászának. Itt valósultak meg Maróti talán legihletettebb munkái: a többszintes előcsarnok, a nézőtér feletti színes ólomüveg-kupola, valamint a színpadot leválasztó, világhírű kristály-üveg mozaikfüggöny, amely a színpad felől világítható át. Az üvegkupolát Budapesten, Róth Miksa műhelyében kivitelezték (ez volt a világ akkori legnagyobb színes figurális üvegképe), a tetejére kerülő, szintén Maróti tervezte, mitológiai tárgyú szoborcsoportot pedig a Jungfer-műhelyben.

Az első világháborúban, bejárva a déli és a keleti frontot, hadifestőként szerzett hírnevet (ezek a művei a bécsi Kriegsarchivba kerültek). A háború után itthon nem kapott munkát. A finn építész, Eliel Saarinen meghívására 1921-ben az Egyesült Államokba került, ahol először a cranbrooki művészeti akadémia épületplasztikáit készítette el, majd 1923-tól, Albert Kahn építész munkatársaként, öt monumentális detroiti épület szobrászati és dekorációs munkáit, amelyekkel nemzetközi hírnevet szerzett.

1931-ben tért haza Amerikából. Élete utolsó éveiben már szinte minden terve papíron maradt. 1941. május 6-án halt meg Budapesten.

Tóth Vilmos

A Gresham-palota részlete TEKNŐS MIKLÓS FELVÉTELE

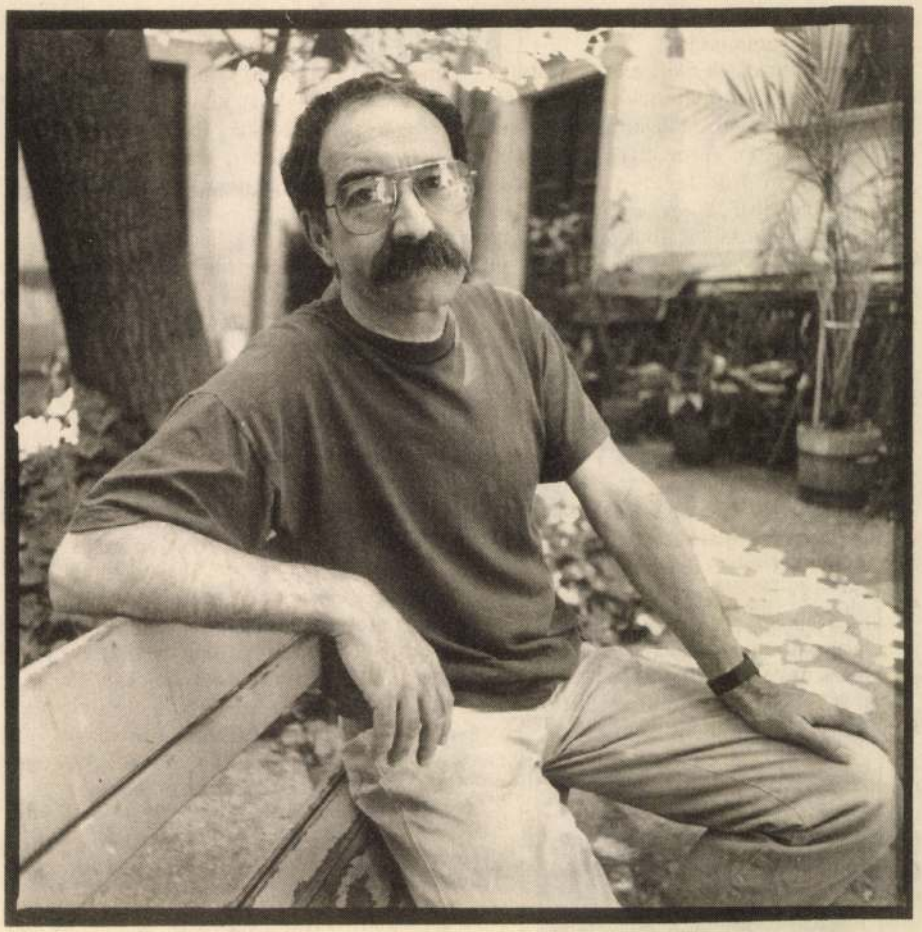

Fotó: Sióréti Gábor

MAGYAR ATLANTISZ VELENCÉBEN

Gerle János, az építészeti biennálé nemzeti biztosa

A szakközönség számára június 15-én, a nagyközönség számára 18-án nyílik meg Velencében a 7. Nemzetközi Építészeti Biennálé, melynek a városi építészetre vonatkozó mottója:* Több etikát, kevesebb esztétikát! *A régi szépségében helyreállított magyar pavilonban, a számos magyar vonatkozással bíró római Santo Stefano Rotondo-templom modellje társaságában több mint húsz témában mutatják be elképzeléseiket magyarországi és határon túli építészek és képzőművészek, a pavilont tervező Maróti Géza (1875–1941) Atlantisz-víziójához is kapcsolódva.

Gerle János: A biennálé főkurátora, Massimiliano Fuksas valamikor tavaly nyáron jelölte meg a biennálé témáját, és hirdette meg jelszavát. A részt vevő országok ezután kijelölték a maguk nemzeti biztosait, akik teljes felelősséggel döntötték el, milyen koncepció alapján milyen kiállítást szerveznek. Engem augusztus végén kérdeztek meg, hajlandó lennék-e ezzel a kérdéssel foglalkozni. Valamennyire véletlenszerűnek érzem, hogy rám esett a választás, mint ahogy sok minden véletlenszerű volt számomra az előkészítés során is, habár szívesebben nevezem ezt gondviselésszerűnek. Kértem egy kis gondolkodási időt, de gyakorlatilag azonnal megérett bennem az igen válasz. Úgy gondolom, ez életem legnagyobb kihívása. Nemcsak személyes, hanem olyan értelemben is, hogy Magyarországot képviselve egy nagy nemzetközi fórumon lehet elmondani valamit, amit tényleg meg is hallanak. Nem könnyű vállalni egy ilyen felelősséget, de tudni kell élni vele. A jelszó is arra ösztönzött, hogy számot vessek ezzel a kihívással.

Magyar Narancs: Milyen kiállítási gyakorlattal fogott hozzá a szervezéshez?

GJ: Már régóta inkább építészettörténettel és építészetelmélettel foglalkozom, mint gyakorlati építészettel. Részt vettem néhány jelentős kiállítás megszervezésében és lebonyolításában, amelyek koncepcióját nekem kellett kialakítanom. Ilyen volt például 1981-ben az előző tizenöt-húsz év legfontosabb építészeti törekvéseit összefoglaló *Építészeti tendenciák Magyarországon*; ezt Szegő Györggyel közösen csináltuk, aki most a helyettesemként dolgozik Velencében. 1985-ben Kovács Attilával közösen terveztük meg a *Lélek és forma* című kiállítást a Nemzeti Galériában, ami a századforduló magyar művészetét foglalta össze. 1991-ben a Budapesti Történeti Múzeumban rendeztem az Ybl Miklós-életműkiállítást. Tíz éve vagyok főszerkesztője az Országépítő című folyóiratnak, amiből szintén sok szervezési tapasztalatot meríthettem.

MN: Mi jutott elsőként eszébe a város témájához kötődő, *Több etikát, kevesebb esztétikát!* jelszó hallatán?

GJ: Hogy úgy mondjam, szabad időmben régóta foglalkozom a századforduló építészetével, publikáltam is ezzel kapcsolatban. A magyar pavilont a századfordulón építette Maróti Géza, ez az egyetlen, amely a korszak jelentős és sikeres magyar kiállítási épületei közül megmaradt. Felújításával most lezárult egy jelentős szakasz. Engem sok szál köt a pavilonhoz és Marótihoz, akiről írtam is. Első gondolatom az volt, hogy Maróti Géza, aki élete utolsó évtizedeit kényszerű visszavonultságában építészettörténeti tanulmányoknak szentelte, különösen sokat foglalkozott Atlantisz kultúrájával és fővárosának építészetével. Írt róla egy jelenleg kéziratban lévő, rendkívül érdekes, 700 gépelt oldalas könyvet, és rekonstrukciós rajzokat is csinált Atlantiszról. Azt gondoltam,

TARTALOM

INTERJÚ

Magyar Atlantisz Velencében
(Gerle János, az építészeti biennálé nemzeti biztosa) 6–7.

EGY HÉT

Politikai, kulturális és cyberhírek 8–10.

NAGYÍTÁS

A magyar légierő mélyrepülése:
Légvári vitézek 11–13.

POLITIKA

MAGYAR GLÓBUSZ

Fővárosi kábelügy: Csőbe húzva 14–15.

Szabálytalan munkaszerződések:
Ismerős helyzetek 15–16.

Államfőválasztás: Vigaszágon a célba 17–18.

VILÁGFALU

Turbulencia Lengyelországban:
Na, most menjek vagy maradjak? 19.

ÉLET + MÓD

NÖVÉNY + MÓD

Narancsba borulnak a pálmafák
(Füvészkert – Budapest) 20.

VILÁGUIDE

San Francisco: Köd mögöttem 22–23.

AUTÓ + TEST

Nyúl, madártej, manók (BMW 316i) 24.

TÖRŐCSIK + EBEDLI

Királyok közt, a partvonalon
(Olasz Focisuli) 26–27.

A magyar légierő mélyrepülése: Légvári vitézek A 2000. évi magyar költségvetésből ugyanis kiderül: a Honvédelmi Minisztérium büdzséjéből (189,4 milliárd forint) a repülő és légvédelmi csapatok csak 16,9 milliárdot kapnak (8,9 százalék), szinte ugyanannyit, mint amennyit a minisztérium igazgatása visz el. **11–13. oldal**

Nyúl, madártej, manók (BMW 316i) Bár azt is szívesen elhinném, hogy minden autóhoz tartozékként jár húsz manó: egy jobb kanyarban tíz az autó elejét tolja jobbra, tíz a hátulját balra, minél nagyobb a gázadás, annál határozottabban. **24. oldal**

Fotóhónap 2000: Az elveszített bizonyosság Nem csak a dokumentált létező (kvázi a valóság) s ezáltal a fotográfia által ábrázolható tárgy hitelessége kérdőjeleződött meg, nem csak a tradicionális fotóműfajok határai lazultak fel: kérdésessé vált a rögzítő eszköznek mint médiumnak az egyetlensége is. **34–35. oldal**

KULTÚRA

INTERJÚ

„Az ördög lakik itt"
(Tim Roth színész, elsőfilmes rendező) 28–29.

KISLÁTÓSZÖG

A 71.: Könyvheti hetes 30–31.

KISLÁTÓSZÖG

Film + gyár: Itt lesz Amerika 32.

Budapesti Fesztiválzenekar:
Nem vész el, csak átalakul 32.

NAGYLÁTÓSZÖG

Fotóhónap 2000:
Az elveszített bizonyosság 34–35.

KRITIKA

Bennük van (Eagle-Eye Cherry,
The The, Neil Young) 36.

World Music: ha 37.

VISSZHANG

Nyolc kis kritika 38–39.

PUBLICISZTIKA

EGOTRIP

Hammer Ferenc: Paszták népe
(50 szigorú)

Várhegyi Éva: Ekotrip (L. I. listája) 40–41.

PUBLICISZTIKA

Dr. Czeizel Endre: Családi értékek
(Érvek a nyílt örökbefogadás mellett) 42–43.

A SZERK.

Magyar, ahol akar
Furcsa barátok 3.

Vig Monika 1966–1992 ■ Főszerkesztő: **Bojtár B. Endre** Főszerkesztő-helyettes: **Turcsányi Sándor** Olvasószerkesztők: **Kovácsy Tibor, Novák Zsófia** Képszerkesztő: **Déri Miklós** Rovatvezetők: **Bundula István (politika), Legát Tibor (élet + mód)** Szerkesztők: **Marton László Távolodó (zene), Szilágyi Szilvia (Snoblesse Oblige), Bodoky Tamás, Szőnyei Tamás és Vultur Csaba (egy hét)** Munkatársak: **Barotányi Zoltán, Kovács Kristóf, Kovács Róbert, Orosz Ágnes, Para-Kovács Imre, Szerbhorváth György, Varró Szilvia, Vas Gábor, Winkler Róbert** Külső munkatársak: **Babarczy Eszter, Dobrovits Mihály, Keresztury Tibor, Nagy Elisabeth** Logó: **Tooth Gábor Andor** Fotó: **Sióréti Gábor** Szedő: **Molnár Marianna** ■ **Kiadja a Magyarnarancs.hu Lapkiadó Kft.** Felelős kiadó: **A kiadó vezetője mint lapigazgató** Hirdetésszervezés és marketing: **Gergácz József, Koller Gitta** Szerkesztőségi titkár: **Kempf Zita** Gazdasági ügyintéző: **Balogh Zsuzsanna** ■ **A Magyar Narancs megjelenését a Soros Alapítvány támogatja** ■ Szerkesztőség és kiadóhivatal: **1106 Budapest X., Fehér út 10. 8. épület** Cím: **1399 Budapest, Pf. 701/415 Telefon: 262-3178 Fax: 262-0093 e-mail: narancs@hungary.com** Hirdetésfelvétel: **262-3178** Apróhirdetés: **262-0093** ■ Ára: 158 Ft ■ Előfizetési díj egy évre 7200 Ft ■ ISSN 1419-2292 ■ Címlapfotó: **FEB** ■ Nyomás: Semic Interprint Nyomda ■ Nyomdavezető: **Csényiné Iszli Magdolna** ■ Terjeszti a Magyar Posta Rt., a HÍRKER Rt., az NH Rt., a regionális részvénytársaságok, valamint alternatív terjesztők. Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a hírlapkézbesítőknél és a Hírlapelőfizetési Irodánál (HELIR): 1089 BP. VIII., Orczy tér 1. – valamint 7200 Ft-ért meghatározatlan időre, de legfeljebb egy évre átutalással vagy belföldi postautalványon a következő számlaszámra: Budapest Bank 10102093-30691700-00000008. A befizetést igazoló szelvényt kérjük a szerkesztőség címére eljuttatni. **VillanyMaNcs http://www.mancs.hu** Szerkesztő: **Bodoky Tamás** (bodoky@mancs.hu) Elektronikus terjesztés: Hungary Network Kft. (http://www.net.hu) Webhosting és design: telnet Magyarország Kft. (http://www.telnet.hu) Feliratkozás az ékezet nélküli hírlevélre: subs.mancs@hungary.com Feliratkozás az ékezetes hírlevélre: subs.mancs2@hungary.com Olvasóink levelezőlistája: narancs-l@caesar.elte.hu

MORZE

ELMARAD A PEARL JAM június 16-ra a Petőfi Csarnokba hirdetett koncertje. Hegedűs László (Universal; Multimedia) elmondása szerint a turné során derült ki: technikailag nem tudnák megoldani, hogy a 15-i, katowiczei buli után másnapra itt is minden tökéletes legyen, ezért inkább ott még egy napot vállaltak (de ígérik, jövőre ideérnek). Aki nem bírja ki Pearl Jam nélkül, a következő napokban az alábbi városok közül választhat: június 9.: Köln, 11.: Nürnberg, 12.: Landgraaf (Hollandia), 14.: Prága, 15–16.: Katowicze, 18.: Salzburg, 19.: Ljubljana.

SZÁSZ JÁNOS rendezi Steven Spielberg felkérésére a kelet-európai holokausztot bemutató ötrészes tévésorozat magyar darabját, melynek készítését a túlélők tanúvallomásait világszerte videóra rögzítő Shoah Túlélői Vizuális Történelmi Alapítvány fedezi. Ide kapcsolódik, hogy *A francia filmművészet és a shoah* címmel június 23-ig vetítéseket és előadásokat tartanak a Budapesti Francia Intézetben.

TONY-DÍJAK: ötöt kapott Cole Porter *Csókolj meg, Katám!* című musicalje a Broadway idei szezonjának végét jelző gálaesten. Az öt egyikét az Angliában élő ausztrál Michael Blakemore vehette át, akit a legjobb prózai darab (Michael Frayn: *Copenhagen*) rendezéséért is díjaztak. Négyet nyert a *Contact* című előadás, közte a legjobb új musicalnek járó, igen nagy presztízsű elismerést, jóllehet zenéje nem eredeti, ráadásul az ének is felvételről szól – ezzel kapcsolatban vita kerekedett, hogy vajon mitől musical egy zenés darab.

WEBBER A SCALÁBAN: minden valószínűség szerint 2003-ban a milánói Scalában színre viszik Andrew Lloyd Webber musicaljét, *Az operaház fantomját*. Az előadásra a *Megérteni a 20. századot, átélni a 21.-et* mottóval rendezendő sorozat keretében, Henze, Berio és Michael Nyman egy-egy műve társaságában kerül sor. 2001 Verdi éve lesz a Scalában, utána két éven át modernizálják az épületet.

SALZBURG BOJKOTTJA: Patrice Chéreau francia rendező, aki július 26-án a Salzburgi Ünnepi Játékok keretében az Orchestre de Paris Berlioz-hangversenyén szerepelne (prózai szöveget mondana), az FPÖ kormányzati részvétele miatt lemondta fellépését.

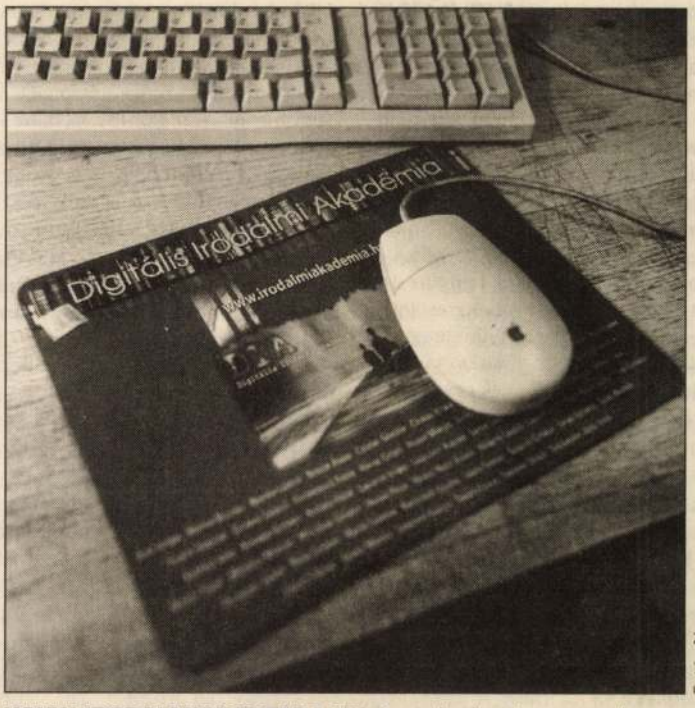

Fotó: Narancs

WWW.IRODALMIAKADEMIA.HU A gyakorlott internetező, egyszersmind korelnök Határ Győző író entert kattintott, s ezzel képletesen átvágta a Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) szalagját: ötvenegy szerző (ötvenkettedikként Nagy László következik majd) 243 kötetét digitalizálták, tették hozzáférhetővé és különböző szempontok szerint kereshetővé az interneten, a fenti címen a Petőfi Irodalmi Múzeum és Kortárs Irodalmi Központ, a Neumann János Digitális Könyvtár, illetve a honlaptervet készítő Webstar Csoport, a digitalizálást végző FreeSoft Kft. és az egységes adatstruktúrát és megjelenítő programot kidolgozó Step Kft. munkatársai. Az 1988-ban kezdeményezett program pénzügyi fedezete csak az év végéig biztos, a folytatásról mostanában tárgyalnak a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával. Magos György, a DIA titkára a Narancsnak elmondta: a tárgyalás eredményétől függ, hogy a DIA tagságát mikor tudják összehívni egy új élő és öt posztumusz akadémikus megválasztása végett. Az ismertebb internetes portálokon keresztül egyelőre nem érhető el a DIA, de kezdeményezni fogják linkek létesítését.

MEGNYÍLT A HANNOVERI EXPÓ Június 1-jétől 153 napon át tart nyitva a hannoveri világkiállítás, ahol több mint 150 ország, összesen mintegy 190 kiállító van jelen: Magyarország igen (az új Nemzeti Színház pályázatát is megnyert Vadász György és társai tervezte, hajóra emlékeztető, nyitott faépülettel), az USA nem (merthogy állami pénzt nem áldoztak, magántőkét nem szerveztek rá). Az Expó 2000 *Világok találkoznak* címet viselő kulturális rendezvényeinek művészi költségvetése 107 millió márka, ezenkívül csaknem 100 millió jut még a programok megvalósítására (technikára, személyzetre). Töméntelen program várható (ezeknek alig öt százaléka belépti díjas), csak ifjúsági zenekarból lesz vagy hetven, szinte minden napra jut tűzijáték. A legnagyobb attrakciók egyike a teljes *Faust*. A Peter Stein rendezte előadás időtartama több mint tíz óra (www.expo2000.de).

ÉPÍTÉSZETI OSCAR: REM KOOLHAAS Múlt hétfőn Jeruzsálemben vehette át az építészeti Nobel-díjnak tartott, százezer dollárral járó elismerést, a Pritzker-díjat Rem Koolhaas 56 éves holland építész. Az indoklás szerint Koolhaas legalább annyira nevezetes könyveiről (legutóbbi műve az *S,M,L,XL*), terveiről, egyetemi kísérleti munkásságáról, mint megépült épületeiről. Egyik legújabb épülete, egy bordeaux-i ház (egy házaspárnak tervezte az autóbaleset következtében tolószékbe kényszerült férj számára a legélhetőbb tereket kialakítva) 1998-ban elnyerte a Time magazin Legjobb Design Díját, ismertebb munkái közé tartozik az utrechti egyetem multifunkcionális épülete, a lille-i Grand Palais, a rotterdami Kunsthal, építés alatt áll egy lakóépület-együttese a japán Fukoakában, a berlini holland nagykövetség és több amerikai megbízása is van. (Koolhaasról bővebben a www.epiteszforum címen.)

MEGHALT TITO PUENTE New Yorkban 77 éves korában meghalt Tito Puente: a latin muzsika egyik legnagyobb egyéniségét az 50-es évek óta a cha-cha-cha és a mambó királyaként tisztelték. Puerto Ricó-i emigráns családban született, 13 évesen már zenekarban játszott (ütőhangszereken és vibrafonon, később zongorán és szaxofonon is), második világháborús haditengerészeti szolgálata után a Juilliard zeneiskolában tanult. Több mint száz lemezen szerepelt (50-es évekbeli munkáit reprezentálják a *Birdland After Dark*, a *Top Percussion*, a *Mucho Puente* és a *Dance Mania* albumok), ötször kapott Grammy-díjat (legutóbb idén a *Mambo Birdland* albumért), egyik legsikeresebb szerzeménye az *Oye Como Va* (eredetije Puente 1962-es *El Rey Bravo* című albumán hallható, világslágerré Carlos Santana 1970-es feldolgozása tette). A 70-es években a salsa felé fordult, több lemezt készített Celia Cruzzal.

KÖNYVHÉT UTÁNI NARANCS-PLUSZ Legutóbb a lapzártánkkal egy időben zárult 71. Ünnepi Könyvhét hivatalos listáján szereplő egykori és jelenlegi Narancs-szerzők köteteire hívtuk fel a figyelmet, ezúttal sorakozzanak itt azok, amelyek nem fértek rá a hivatalos listára, noha semmivel sem érdekelenebbek: Bozóki András (és szerkesztőtársai, Elbert Márta, Kalmár Melinda, Révész Béla, Ripp Erzsébet és Ripp Zoltán) már a VI. és VII. dokumentumkötetét rakták össze az 1989-es kerekasztal-tárgyalásoknak, azaz *A rendszerváltás forgatókönyvének* (Új Mandátum), Seres László *A szabadság fantomja* címmel fűzte egybe publicisztikáit (Osiris), Tillmann J. A. és Monori M. András a korábbinál teljesebb kötetbe gyűjtötte a tévé és az örökkévalóság számára készített *Ezredvégi beszélgetések*et, és újra megjelent Winkler Róbert *Kutyaszorítója*, azaz *A világ legvidámabb kutyahatározója* (Tercium).

hogy ha városról van szó, akkor Atlantisz az az őskép, amivel foglalkozni kell. Úgy érzem, ezzel sikerült egy jól aktualizálható és a kiállítás látogatói számára is megfogható témát találni.

MN: Kutatáson vagy saját fantáziáján alapult Maróti Atlantisz-rekonstrukciója?

GJ: Sok képzőművészhez és építészhez hasonlóan, ő is hadifestőként vett részt az első világháborúban, rajzolgatva utazta végig a frontokat. Annak idején kiállításokat is rendeztek ezekből a tudósításokból, a legismertebb hadifestő Mednyánszky volt. Maróti nem annyira a katonaélet ábrázolásával, inkább az épített környezettel foglalkozott. Beutazta a Közel-Keletet, különösen fontos volt számára, amit a Szentföldön látott. Foglalkozni kezdett a jeruzsálemi Salamon-templom rekonstrukciójával, s ennek a tudományos alapossággal végzett munkának a során, régi forrásanyagokat keresve jött rá arra, hogy kellett lennie valami olyan régebbi és fejlett kultúrának, amely alapvetően kihatott a Salamon-templom építésére. Így terelődött a figyelme Atlantiszra. Platóntól kiindulva végigolvasta az Atlantisszal foglalkozó 19. századi német és angol nyelvű műveket. Számára az Atlantisszal való foglalkozás alapvető politikai magatartássá változott a második világháború küszöbén. 1937-ben fejezte be ezt a munkát. Megdöbbentően világosan látta, hogy mi folyik és mi készül Európában. Atlantiszt ő annak a kultúrharcnak a jegyében ábrázolta, ami a kulturált és a barbár népek között folyik évtízezredek óta a Földön. Elmélete szerint – ez talán már kevésbé támaszkodik a régi szerzőkre, viszont a mai szakirodalom is így tárgyalja; érdekes módon töménten Atlantisz-könyv jelent meg mostanában – létezik a Földön egy Atlantisz hagyományához kötődő kultúrfolyamat, és ezzel szemben áll egy jóval kevesebb hagyományos műveltséggel bíró barbár kultúráramlat, amely erőszak útján újra és újra le tudja győzni a gondolatilag, művészetileg fejlettebb, gazdagabb, de gyengébb kultúrát. A második világháború előtt Maróti úgy érzékelte, hogy megint egy ilyen küzdelem következik. Kikeresztelkedett zsidóként számára nagyon fontos volt a kereszténység és a magyar nemzethez tartozás kérdése. Úgy érezte, a német erőszak fenyegetése miatt a keresztény és a nemzeti értékek a zsidók üldöztetésével együtt kerültek végveszélybe. 1941-ben halt meg, amitől félt, azzal nem kellett igazán szembenéznie. Mivel nyíltan írt a német barbarizmusról, úgy érezte, a családja érdekében is rejtegetnie kellí kéziratos könyvét. Egy példányt eljuttatott Angliába: úgy gondolta, hogy az angolszász hatalmak lesznek majd olyan helyzetben, hogy átmentik a kultúra általa fontosnak tartott elemeit. Ez a példány elveszett. Itthon azonban megmaradt egy német nyelvű példány. Eredetileg németül írta, aztán ő maga készített egy angol változatot is. Szeretnénk kiadni magyarul, jövőre talán sikerülhet is.

MN: Mi az oka, hogy Maróti épületei közül sok megsemmisült?

GJ: Nem tudok specifikus magyarázatot adni. Sok jelentős századfordulós építész munkái jártak ugyanígy, Magyarországon éppúgy, mint máshol Európában, Amerikában vagy Japánban. Hosszú időn át tudatosan vagy mondjuk inkább úgy, érzéketlenül romboltak a századfordulós épületeket. Brüsszel akkor jött rá, hogy Victor Horta mit jelent, amikor 1965-ben lerombolták a fő művét, és egy ostoba felhőkarcolót építettek a helyére. Az akkori tiltakozás váltotta ki a századforduló építészete iránti komolyabb érdeklődést. Japánban lerombolták Frank Lloyd Wright Imperial Hoteljét és így tovább.

MN: Mennyire Maróti a Velencében megépített Atlantisz-makett?

GJ: Abszolút az övé: az ő távlati rajza alapján készítette el, ötméteres méretben, sziszifuszi munkával egy zseniális pécsi mozaikrestaurátor, Varga Péter. Homokszínű, vékony műanyag lapokból vannak az épületek. Ez áll a magyar pavilon előtt, és remélem, izgalmas csemegeként vonzza majd a látogatókat.

MN: A magyar kiállítás címe: *Új Atlantisz felé*. Ez mire utal?

GJ: Első hallásra Atlantisz mindenki számára a pusztulást jelenti, az elsüllyedt világot. De főleg az utóbbi évek atlantiszi hagyománnyal foglalkozó könyvei irányították rá a figyelmet arra, hogy létezik Atlantisznak egy másik vonatkozása is: az elsüllyedés mögött ott a „visszaélés" is egyfajta képességgel. Ez a képesség évezredeken át belső harmóniát teremtett az emberek között, az ember és környezet között. Ez Atlantisz másik üzenete. Mihelyt ez a harmónia megbomlott, mihelyt az emberek önös érdekeiket követve, visszaéltek azokkal a magasrendű képességekkel, amelyekkel Atlantiszban rendelkeztek, éppen a képességeik következtében tragédiák következtek be. Egyes okkult legendák szerint ez a természettel való visszaélés nem illett bele az isteni tervbe, és emiatt kellett Atlantisznak elsüllyednie.

MN: Hogyan kapcsolódik az új Atlantisz gondolata a biennálé mottójához?

GJ: Bár szabadon lehetett hozzá kapcsolódni, én eléggé szó szerint vettem. Az új Atlantisz utópista elképzeléseinek az alapja mindig egy társadalmi harmónia megteremtésének az igénye volt. Az elsüllyedés, az eltorzulások, visszaélések előtti atlantiszi kultúra létrehozásának igénye. Én is ilyen értelemben használom az új Atlantisz kifejezést, erről szól a magyar kiállítás is. Azt nevezem etikus vagy felelősségteljes magatartásnak, ha az építész létre tud hozni olyan műveket, amelyek úgy hatnak az emberekre, hogy harmóniában éljenek önmagukkal, egymással, környezetükkel, a Földdel. Az építész nem közkatona, aki parancsra lő, hanem úgy kell hogy viselkedjen, mint egy tábornok: föl kell tudnia mérni a tettei következményeit. Tudnia kell, mit jelentenek a kapcsolatok a társadalmon belül és az ember és környezete között. 2000-ben ezen a téren a felelőtlenség nem negligálható, mert elsüllyedés fenyeget. Én ezt élem át. Környezetünk számos eleme, a városi civilizáció elsüllyedőben van. Elemi kötelességünk ezzel szembenézni, keresni az utakat, ha még vannak ilyenek, amelyekkel ez a katasztrófa elkerülhető. Ez az az etikus magatartás, amiről a kiállításnak szólnia kell, erre akarja felhívni a figyelmet a magyar pavilon.

MN: Sok építész bármit felépít, amit a megrendelő megfizet, legyen az harminc négyzetméteres lakótelepi lyuk vagy rózsadombi palota.

GJ: Pontosan erről szól a *Több etikát, kevesebb esztétikát!* jelszó. Teljesen általános az a magatartás, hogy a megrendelőnek ki vagyok szolgáltatva, ha én nem csinálom, megcsinálja más, én még mindig szebben csinálom. A másik, hogy az építésznek az a dolga, hogy esztétikai élményeket nyújtson, hozzon létre gyönyörködtető műalkotásokat. De ha az építész nem tudja áttekinteni, hogy a színek és a formák a fizikai élmény szintjénél sokkal mélyebben hatnak az emberre, akkor nem helyes, ha ezzel foglalkozik. Sajnos még az építészeti oktatásban sem foglalkoznak ezekkel a kérdésekkel.

MN: A meghívott magyar építészek tevékenységében a mottó által megkívánt etikus magatartás a közös?

GJ: Olyan építészeket, építészcsoportokat kerestünk, akik az utolsó húsz évre visszatekintve szociális érzékenységükkel, környezet iránti érzékenységükkel tűntek ki. Mindenkit arra kértünk, hogy erre az alkalomra csináljanak valami újat, ami régi munkáikból következik, bár van köztük néhány megvalósult vagy megvalósulóban lévő épület is. A biennálén azt várják el, hogy ne megépített épületek képeskönyve legyen a kiállítás, hanem új gondolatokat vessen föl a jövőre nézve. Nem az volt a cél, hogy egységes képet mutasson a kiállítás, inkább sokszínűségre törekedtünk a hagyományhoz való kötődéstől a fantáziavilágba való elrugaszkodásig. A kommunikáció legteljesebb köre szükséges annak a harmóniának a létrejöttéhez, amit új Atlantisznak nevezünk. Különös élmény volt, hogy megrendelői, sőt mecénási helyzetbe kerültem, mint egy reneszánsz uralkodó, aki művészeknek felkérést ad. Azt kértem tőlük, szabadon keressék meg azokat a feladatokat, amelyeket ilyen felelős gondolkodással időszerűnek tartanak. A legszemléletesebb példa erre Szabadka, amely egy lecsapolt mocsár közepén épült. Az emberek lelkében mélyen élő probléma a víz, a víz iránti igény, ami nincs, csak áztatja a házakat, hogy összedőlnek tőle. Az ottani építészek ideája az volt, hogy medret kéne ásni a város főutcáján, hadd legyen ott folyó, ami fölé meg lehetne építeni a Zene hídját és a Szerelem hídját. Az ottani lelkiállapotot ismerve vagy inkább elképzelve, a kilátástalanság és értelmetlenség közepette hihetetlenül felemelő, erkölcsi erőt adó tevékenység volt ez a részükről.

Szőnyei Tamás

2000. V. 17

Magyar Atlantisz Velencében

Magyarország 1909 óta vesz részt önálló pavilonnal a biennálén

MARÓTI GÉZA ÉPÍTÉSZ

Az etikus építészet a központi témája a velencei biennále június közepén nyíló VII. nemzetközi építészeti kiállításának, amelyen a helyreállított magyar pavilonban a hazai organikus építészet törekvéseit mutatják be – hangzott el a kulturális tárca tegnapi sajtótájékoztatóján. Megtudtuk: más iskola tagjai is kaptak felkérést, de nem tudtak azonosulni a magyar kiállítás alapgondolatával.

Magyarország a világon harmadikként, 1909 óta vesz részt önálló pavilonnal a velencei biennálén, a *Maróti Géza* által tervezett épületet azonban az ötvenes évek végén átalakították és megcsonkították. A szecessziós pavilon 1992-ben elkezdett teljes rekonstrukciója jövőre fejeződik be, az ez év június 15-én nyíló kiállítás már a nagyrészt felújított falak között látható – jelentette be *Kőrösi Orsolya* és *Ács Tamás,* a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának két helyettes államtitkára. Az idén a tárca csaknem 120 millió forintot költ a helyreállításra, amely *Csete György* és *Dulánszky Jenő* irányításával folyik. Az idei kiállítás 45 millióba kerül.

Gerle János, a biennále idei magyar tárlatának nemzeti kurátora elmondta, a rendezvény idei mottójához – „Kevesebb esztétikumot, több etikát!" – közel áll Maróti Géza egykori törekvése, amellyel fölidézte az elsüllyedt „ősvárost", a környezetével és belső világával harmóniában élő Atlantiszt. Ezért „Új Atlantisz, új harmónia felé" – ebben foglalható össze a magyar kiállítás üzenete. A tárlaton 24 témacsoportban 125-130 építész biennáléra készült munkáját mutatják be, a bejáratnál helyezik el az Atlantisz-rekonstrukció nagy makettjét. A kiállítók között munkacsoportok és egyéni alkotók lesznek, az utóbbiak között *Perczel Anna, Makovecz Imre, Kerényi József, Nagy Tamás* is szerepel. Egy részüket a kurátor kérte fel, másoknak zártkörű pályázatot írt ki. Az utóbbiak között voltak a Kós Károly Egyesülés tagjai és vándoriskolásai, továbbá az építőművész szövetség mesteriskolásai, akik azonban nem fogadták el a meghívást, mert „nem értek rá" – hangzott el.

Érdeklődésünkre *Cságoly Ferenc,* az immár a Mester Egylet által működtetett mesteriskola tanára elmondta: a hozzájuk tartozó, posztgraduális képzésben részt vevő fiatal építészek valóban elfoglaltak, de döntésükben közrejátszott, hogy a „kicsit költői, kicsit misztikus Atlantisz-mottó nem volt megfogható a számukra".

V. Gy.

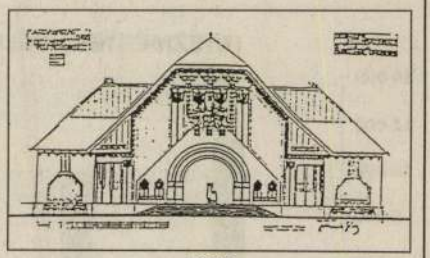

1908

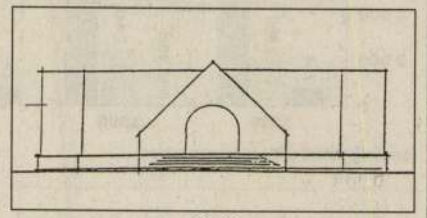

1958

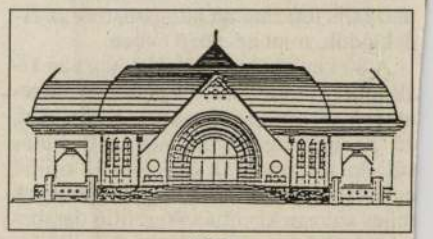

1999

bbra is védi elsőségét

iónál kevesebben voltak múzeumban

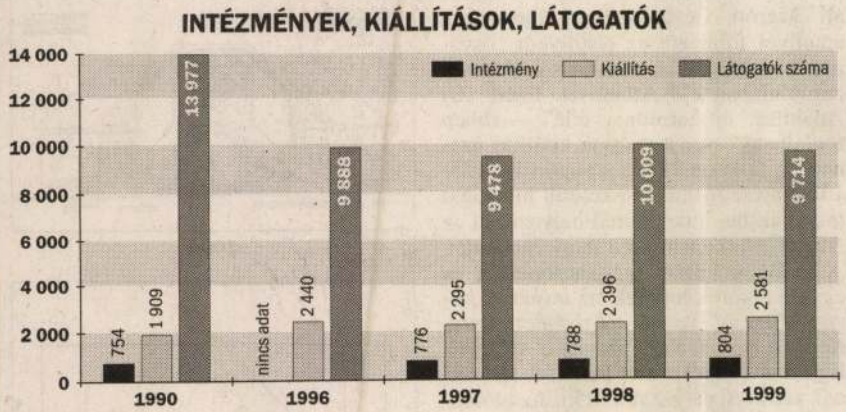

Forrás: Kulturális Örökség Igazgatósága

NÉPSZABADSÁG-grafika

intézményekben csaknem kétszázzal több, 2581 kiállítást, sőt tizenhattal több muzeális intézményt látogathattak az érdeklődők, mint az előző évben.

A 804 múzeum közül 359-nek van kiállítóhely besorolása; 15 országos múzeumnak, 30 szakmúzeumnak, 29 egyházi, 15 pedig magángyűjteménynek minősül. Az intézmények csaknem 13 millió egyedi tárgyat őriznek, a gyűjtemények teljes anyaga kis híján 46 millió darabra tehető. Ehhez még például 5,2 millió fotónegatív, 714 ezer diapozitív is társul. A múzeumok – bár e témában az igazgatóság nagyon kevés adatot kapott – mintegy 13 milliárd forintos bevétellel gazdálkodhattak tavaly; ennek több mint fele fenntartói támogatás volt, a saját bevételek 2,5 milliárd forintot tettek ki. A 12,2 milliárdra rúgó kiadások zömét, 8,3 milliárdot, az intézmények fenntartására fordították, a szakmai munkára kevesebb mint kétmilliárd jutott.

N. K. J.

Bíróság elé kerül a vízmű sikerdíja?

MTI-JELENTÉS

Atkári János főpolgármester-helyettes tárgyalásai eredménytelenül zárultak a Fővárosi Vízművek Rt. külföldi tulajdonosaival, ezért a szindikátusi és a menedzsmenszerződés módosításáról – és ennek részeként a sikerdíjról is – ezután a befektetők és a főváros képviselőinek egyeztető bizottsága tárgyal.

A két hónapi szünet után kedd délután teljes létszámban összeült főpolgármesteri kabinet döntéséről a tanácskozás résztvevői elmondták: az rt. 1999-re tervezett veszteségének nagysága jelentősen meghaladta a privatizációs üzleti tervben rögzített mértéket, ezért már az 1998-as mérlegbeszámolót is csak feltételesen fogadta el a tulajdonosi bizottság. A társaságnak emellett nincs üzleti terve a tavalyi évre. Az rt. május 29-i közgyűlésére a városvezetés olyan javaslatot szeretne előterjeszteni, amelynek alapján a befektetők sikerdíja lényegesen kevesebb lenne a külföldiek által számított 2,3 milliárd forintnál. Az egyeztető bizottság sikertelensége esetén a kereskedelmi kamara mellett szervezett választott bíróság elé kerül a jogvita.

A kabinet tudomásul vette a hivatalvezetésnek azt a tájékoztatását, hogy az 1000-es Ügyvédi Iroda felmondta a fővárossal hat éve kötött szerződést. Atkári János előterjesztése szerint az

ITÁS
USBAN!

meglepő újdonságként
a kortárs amerikai
Donald Sultan nevével
ern művészeti kiállítást
A mai kor kényelmét a
eredeti alkotása teszi
as élménnyé.
dollár értékű kollekció
gel kerül kiállításra a
sségi tereiben, illetve
vendégszobájában.

szálloda kiemelkedő
sok, modern belső terek
nlék épületek egységbe
mt Budapesten új stílust.

ek... egyedi szálloda...

MŰVÉSZET A VENDÉGLÁTÁSBAN

budapest
artotel

d. sultan

bem rakpart 16-19.
h-1011 budapest
fon +36-1-201 62 08
fax +36-1-201 83 25
budapest@artotel.hu

ion +49 0130 17 15 77
surf www.parkhtls.com

a member of Park Plaza

berlin
dresden
budapest

coming soon:
london (2000)
paris (2000)
rome (2000)
miami (2000)
chicago (2000)
los angeles (2000)

planned for:
new york
tokyo
sydney
singapore
san francisco
dublin
bilbao
barcelona

Új Atlantisz felé

A magyar pavilon Velencében

A magyar kiállítás nemzeti biztosa, Gerle János építész május 16-án tartotta sajtóértekezletét a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumában, amelyen helyettese, Szegő György építész, Kőrösi Orsolya, a tárca művészeti és nemzetközi helyettes államtitkára, valamint Ács Tamás gazdasági helyettes államtitkár társaságában tájékoztatta a sajtó feltűnően gyér számban megjelent (szervezési gondok?, érdektelenség?) képviselőit. Kőrösi Orsolya elmondta: a tavalyi harmincmilliós költségvetéssel szemben az idén negyvenötmillió forintból gazdálkodhat a nemzeti biztos. Ács Tamás röviden vázolta a különleges építészeti és műemléki értéket képviselő, az ötvenes években barbár módon „modernizált" magyar pavilon (tervező: Maróti Géza, mozaikok: Körösfői Kriesch Aladár, üvegablakok: Nagy Sándor) rekonstrukciójának menetét, amelyre csak az idén százhúszmillió forintot költött az NKÖM (tervező: Csete György és Dulánszky Jenő).

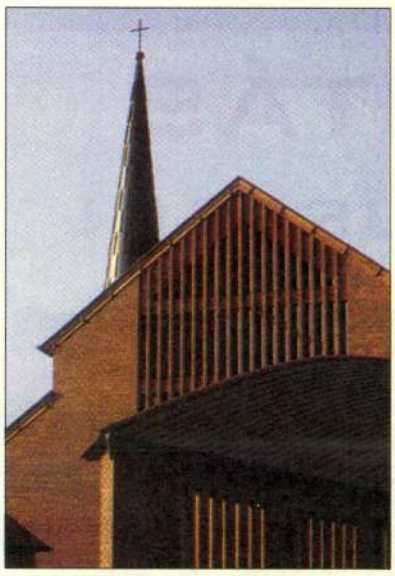

Nagy Tamás: Evangélikus templom
Dunaújváros, 1996

Az idei Építészeti Biennále főcíme: A város, főkurátora Massimiliano Fuksas milánói építész, jelszava: „Több etikát, kevesebb esztétikumot!" A hívószóra a magyar kurátor az „Új Atlantisz felé" jelmondattal válaszolt. A magyar pavilon nem egyszerűen egyes alkotók vagy csoportok munkáit sorakoztatja fel, hanem üzenetet kell közvetítenie, s a városi civilizáció válságát középpontba állító biennálén Atlantisz mítosza különösen alkalmas a magyar üzenet megfogalmazására. Atlantisz a mitikus ősi harmónia, a más népekkel, a Földdel és önmagunkkal való béke szimbóluma, s bukását éppen ezeknek a harmóniáknak a megbomlása okozta. Ma éppen ezt a veszélyt, városi civilizációnk pusztulásának előszelét érezzük, ezért mindannyiunk, s különösen az építészek felelőssége, hogy ezt megelőzzük és hozzálássunk az elveszett harmónia újrateremtéséhez – mutatott rá Gerle János. Atlantisz ennek az újrakezdésnek, az említett harmónia lassú újrafelépítésének metaforáját jelenti. A magyar pavilon kiállító építészei és művészei, akiket meghívásos pályázaton választottak ki, azok közül kerülnek ki, akik az újraalkotandó harmónia morzsáit teremtik meg munkáikkal. Közülük az újságírók kérésére, elnézést kérve a nem említettektől, a nemzeti biztos kiemelte Török Ferenc, Balázs Mihály, a Pécs-csoport, Perczel Anna, Nagy Tamás, Kerényi József és Makovecz Imre, valamint Csete György nevét. A képzőművészek közül Gellér B. István, Kőnig Frigyes, Romvári János, Németh Ágnes, Orosz István neve hangzott el. Egy-egy várost „képviselő" építészcsoportok is megjelennek a kiállításon, így Budapest, Kassa, Kecskemét, Kolozsvár, Pécs, Szabadka és Velence kerül terítékre. De szerepel még a Kör Építész Stúdió, a Pagony Táj és Kertépítész Iroda, a Kós Károly Egyesülés, a Független Ökológiai Központ és a Magyar Kávéház Alapítvány is.

A pavilon tervezőjét, Maróti Gézát, élete utolsó évtizedeiben éppen Atlantisz gondolatköre foglalkoztatta a legintenzívebben. Hétszáz oldalas könyvet írt a témáról, s egy nagyszabású rajzsorozatban mintegy megtervezte Atlantisz fővárosát. A magyar pavilon előtt, szabad téren, ennek a tervnek építészeti maketté formált, öt méter átmérőjű, plasztikus változatát láthatják majd a látogatók, ami igazi építészeti világszenzációt ígér – mondta Gerle János. Külön szekció foglalkozik Maróti Géza életművével, s a két katalógus közül az egyiket is neki szentelték a kurátorok.

Azonos térbeli tengelyre fűződik fel Maróti Atlantisz-makettje, Makovecz Imrének a pavilon átriumában elhelyezésre kerülő, öt méter magas növény formájú toronyterv-makettje és a kiállítótér apszisában a római Santo Stefano Rotondo-templom, egykor a magyarok nemzeti temploma – szó szerint földbe gyökerező, földből kinövő – ember nagyságú, bejárható, kicsinyített mása. A tárlat huszonnégy témacsoportban, közel százharminc alkotó műveit mutatja be. A kiállítás zenéjét Bródy János szerezte. S. M.

Archilab, Orléans

A jövő városa

A tavalyi váratlan közönségsikeren felbuzdulva (több mint 15 ezer látogató) az idén is megrendezik Orléans-ban a Második Archilab Nemzetközi Építészeti Találkozót. Osztrák, chilei, amerikai, portugál, angol, olasz, japán, norvég, holland, szlovén, svájci, ausztrál, horvát, spanyol, norvég és francia építészeti tervezőirodák vesznek részt a május 5-től június 25-ig tartó rendezvénysorozaton, amelynek központi témája A jövő városa. Természetes tehát, hogy az érdeklődés homlokterébe az idén olyan újító építészek, illetve tervezőirodák kerültek, mint Wes Jones (San Francisco), Périphériques (Párizs), Kolatan&MacDonald (New York), Michael Sorkin (New York), FAT (London), NL architects (Amszterdam), Frédéric Borel (Párizs), Actar Architecture (Barcelona). Kerekasztal-beszélgetések és vitafórumok kísérik a központi kiállítást, ahol a szakemberek és az érdeklődők a következő témakörök kapcsán egyeztethetik véleményüket vagy szembesíthetik elképzeléseiket: Identitások és a globalizáció, „Offshore" építészet, Lakásviszonyok és túlnépesedés, A nyilvános tér mutációinak formái, Az építészet és a hálózatok, A helyi kontextusok tétjei, Építészeti intervenciók, Helyi döntések/globális összefüggések. Figyelmet érdemelnek az Archilab peremkiállításai is, mint például a Befejezett jövő, amely „az építészet biomorfikus térfelfogásán" alapuló munkákat mutat be vagy az Otthoni építészet című, „építészek elképzelései szerint készített" háztartási mintatárgyak bemutatója. Film- és videovetítések, elektronikus-zenei hangversenyek gazdagítják – a szervezők nyíltan megfogalmazott szándéka szerint – az „építészet és városrendezés állandó laboratóriumává" fejleszthető találkozót. A belépés minden rendezvényre ingyenes. K. Cs.

http://www.frac.centre.asso.fr/archilab/index.html

Nyársapát, Kiss László – Sárrétudvari, Kiss László – Vámosmikola, Kiss Lászlóné – Dunavecse, Kis
László – Budapest, Kohelka Lászlóné – Siófok, Kolep Gáborné – Dunaszekcső, Kollár József – Nyírbéltek, Koller Mihály – Kolontár, Koltai Imr
– Budapest, Kósa Zsigmondné – Felsőzsolca, Koszogovits Mihály József – Szombathely, Koszorú Csaba – Kaposvár, Kovács András – Sarkad,
Kovács Imre – Budapest, Kovács István – Lovászpatona, Kovács József – Andornaktálya, Kovács József – Budapest, Kovács József – Kaposvár, Ko
Gábor – Szarvas, Kovácsné Györgyi Erzsébet – Üröm, Kovácsné Vörös Anna – Siófok, Kő István – Sopron, Kőhalmi János – Budapest, Köhler
Péter – Budapest, Krasznai Zsolt – Budapest, Krémer Ferenc dr. – Budapest, Kriványszki Lajosné – Gyál, Krupa Tóth Mihály – Petőfiszállás,
Dunaföldvár, Lajos Dávid – Szatymaz, Lajtos Sándorné – Budapest, Lakatos István – Nyíregyháza, Lakatos Józsefné – Nyíregyháza, Lakatos F
– Kaposvár, Lehman István – Dombóvár, Lengyel Lászlóné – Nagykáta, Lenkei Csaba – Gesztely, Lenkovits Jánosné – Nagykanizsa, Lernyei
Szécsény, Liscsinszky Lászlóné – Gödöllő, Lovas József – Kiskőrös, Lőke József – Sopron, Lőrinc Bernát – Kerepes, Lőrincz Péter – Budapest, Luk
Magyar Zsófia – Telki, Magyarvári Istvánné – Kecskemét, Máhli István – Vértesboglár, Makranczi László – Szikszó, Maksa Imre – Dunaharas
– Budapest, Marosközi Nikoletta – Kőszeg, Marosvölgyi László – Gyula, Maróti Mihály – Szeged, Martin Imre – Budapest, Márton Bálint –
Berzence, Mavizer Gyula – Pápateszér, Medve Sándor – Nyíregyháza, Megyes Tibor – Szolnok, Meggyesi Balázs – Budapest, Méhes Ernő –
Dunakeszi, Mészáros Csaba – Pécs, Mészáros Ferenc – Kiskőrös, Mészáros Gábor – Budapest, Mészáros Imre – Bársonyos, Meszáros István –
Mezei Bertalan – Varsánygyüre, Mézes László – Budapest, Mező János – Magyargencs, Mikes István – Szeged, Miklós Györgyné – Budapes
Mány, Moka Gábor Ferenc – Budapest, Molnár György – Felpéc, Molnár István – Budapest, Molnár János – Tápiószecső, Molnár Károly – Tisz
Vilmos – Csorna, Molnár Zoltán – Budapest, Molnár Zsolt – Zalaapáti, Móricz János – Balkány, Murányi Imre – Budapest, Müller György – I
– Miskolc, Nagy András – Budapest, Nagy András István – Szentgotthárd, Nagy Attila – Pölöskefő, Nagy Attila – Szeged, Nagy Ferenc – Gyö
Nagy Károly – Ősi, Nagy László – Fegyvernek, Nagy Pál Attila – Hánta, Nagy Péter – Celldömölk, Nagy Péter – Dömsöd, Nagy Sándor
Balassagyarmat, Nagy Zsolt – Hajdúszoboszló, Namoto Team S.E. – Budapest, Négele Helga – Mór, Német Károly – Budapest, Német Món
Zalaháshágy, Németh Lászlóné – Hort, Németh Pál – Gyál, Németh Sándor – Zalaegerszeg, Németh Vince – Bakonykoppány, Németh Zoltán
Nikolényi Ferencné – Tiszalök, Novák Béla Géza – Újkenéz, Nováki Mihály – Szeged, Nyéki Lajos dr. – Abda, Nyida József – Kunszentmárto
Orbán István – Szombathely, Orsós József – Pincehely, Őze Ferencné – Hódmezővásárhely, Pakai Mihály – Mórahalom, Palatin Imre – Tarján,
Péter Bence – Csopak, Páncél Frigyes – Bőny, Pánczél Ferenc – Tokodaltáró, Pandur Attila – Veszkény, Pap Antal – Somogytarnóca, Pap Geo
– Miskolc, Papp János dr. – Újkígyós, Papp József – Sárospatak, Papp Marianna Dr. – Dunakeszi, Papp Miklós – Balatonfüzfő, Papp Zoltán
Tápiószecső, Pataki Imréné – Szeged, Pataki Zsolt – Szegvár, Patkás József – Kőrösszakál, Patkós Ferencné – Budaörs, Paulik István Károly – Bu
Balatonbozsok, Perlaki Gabriella – Szombathely, Perlakiné Szentesi Gyöngyi – Erdőkertes, Pethő Zoltán – Jánoshalma, Pető Ernő – Rábasebes,
Kiskunfélegyháza, Pintér István – Sárvár, Pintér Károly – Hajdúszoboszló, Pintér László – Alsózsolca, Pintér Zoltán – Budapest, Pintye János –
Sárdbogárd, Plótár Ferenc – Héviz, Polgár József – Győr, Polgár József – Veszprém, Pólyik Ferenc – Vámospércs, Pópa László – Budapest, Popov
Tibor – Nyíregyháza, Pritz Péter – Budapest, Puhl Ferenc – Tiszanagyfalu, Puskás Lajos – Nyíregyháza, Pusztai Antal – Kazincbarcika, Putno
Rácz Lajos – Egercsehi, Radicsné Látos Julianna – Hódmezővásárhely, Radványi Melinda – Budapest, Rafael István – Enying, Rákász Józsefné –
Rohrmann Katalin – Budapest, Rojtos Pál – Mende, Roósz Tamás Attila – Berzék, Rozsnyai Lajos – Keszthely, Rozsos Ferenc – Békéscsaba, Ru
– Érd, Salacz András – Kiskőrös, Salamon Gyula – Tihany, Sándor Géza – Öskü, Sándor Tibor György – Bökény, Sarkadi Zsolt – Kamond,
– Kecskemét, Schmidt László – Budapest, Schmolcz Róbert – Süttő, Schwarcz Zoltánné – Püspökladány, Sebestyén András – Eger, Sebestyén
István – Törökbálint, Sepovics Zsuzsanna – Budapest, Seres Ferenc – Gyula, Seréti Gyula – Budaörs, Sesztákné Bihari Marianna – Kazincbar
Simon Miklós – Uraiújfalu, Simon Péter – Hernádkak, Simon Péter dr. – Budapest, Simonné Pelyhe Mária – Nagykáta, Simorjai Tamás – E
Balatonfüred, Solymosi Tamás – Felsőzsolca, Sombor Zoltán dr. – Pásztó, Somodi Imréné – Tiszaroff, Somogyi Csaba – Pápa, Somogyi József –
Stefán Ferenc – Gárdony, Steigerwald László – Budapest, Steindl Béla Ferencné – Székesfehérvár, Stibál Róbert – Nagymágocs, Straub Lászl
Gábor – Debrecen, Szabó Géza – Celldömölk, Szabó István – Rákóczifalva, Szabó István – Tiszacsege, Szabó István József – Balmazújváros, Sz
Miklós – Berettyóújfalu, Szabó Olga dr. – Budapest, Szabó Sándor – Nagyvenyim, Szabó Sándor – Neszmély, Szabó Szilveszter – Mórahalom,
– Sopron, Szalai János – Székesfehérvár, Szalay József – Sopron, Szalóki István – Debrecen, Szalontai László dr. – Baja, Szamosi Károlyné – Bu
dr. – Budapest, Szécsényi József – Tázlár, Szécsi Miklós – Öttömös, Szegő Sándor – Debrecen, Székely Imre – Várpalota, Szekeres József – Algyő
József Csaba – Keszthely, Szentesi Antal – Kőröstarcsa, Szentmiklósi László – Polgár, Szentpéteri Tibor – Budapest, Szép Ernő – Nagyberki, Sz
Szili Mária – Várpalota, Szimeonov Hriszto – Dunaharaszti, Szirakovné Bíró Anette – Budapest, Szociális Foglalkoztató Intézet – Tiszabura, Sz
Szigethalom, Szőnyegi György – Sárbogárd, Sztankó István – Budapest, Szuh István – Kemenesmagasi, Szücs János – Agárd, Szűcs János – Lá
József dr. – Pécs, Takács Józsefné – Sopron, Takács László – Bonyhád, Takács Tibor László – Eger, Tálas Mihály – Dunakeszi, Tamicza József – F
Tárnoki Richárd – Veszprém, Tarsoly Sándor – Harkány, Tégi Béla – Budapest, Tenczlinger György – Komló, Tímár József – Eperjeske, Tisch
Majosháza, Tóth Csabáné – Táplánszentkereszt, Tóth Ferenc – Nyírtass, Tóth Ildikó – Budapest, Tóth István – Budapest, Tóth Istvánné – Buda
Mihály – Debrecen, Tóth Miklós – Pécs, Tóth Miklós – Solymár, Tóth Péter – Budapest, Tóth Sándor – Kaposvár, Tóth Sándor – Kiskunlacha
Ágnes – Bénye, Turáni József Zoltánné – Székesfehérvár, Turi Tamásné – Romhány, Túróczi Béla – Alsónémedi, Turopoli Nándor – Mesztegny
Törökszentmiklós, Urbán Zsilák Klára dr. – Békéscsaba, Üveges Péter – Budapest, Vad Szabolcs – Karcag, Vágner László – Nyíregyháza, Vaj
Ványai Imre – Kalocsa, Ványi Lajos – Debrecen, Vanyó István – Budapest, Váradi Judit – Budakeszi, Varga Attila – Budapest, Varga Béla – U
Varga Mihály – Nyíregyháza, Varga Miklós – Rábaszentandrás, Varga Zoltánné – Nagyatád, Várhelyi Sándor – Eger, Vári Sándorné – Bud
– Tordas, Véber András – Csorna, Vecsera Jánosné – Pécs, Vécsey Kázmérné – Peremarton, Végh József – Budapest, Vékony István – Tápióbics
András – Budapest, Vigvaryné Kanovszky Anna – Dorog, Virág László – Kiskunfélegyháza, Virágné Farkas Katalin – Baja, Vitányi Tibor dr. –
Windisch Gyula – Budapest, Zádori Vilmosné – Forráskút, Zagyva Ottó – Tiszavasvári, Zalezák Ferenc – Budapest, Zámoly Vizmű – Zámoly,
Zsigmond Ágnes dr. – Szeged, Zsoldosi Veronika – Budapest.

MARÓTI BÉLA

A nyerteseket legkésőbb 200

Ráadásul a Hungária Extra 2000 tovább f

Az akciósorozat őszi, harmadik fordulójában 100 db 10 00

A Hungária Extra 2000 továbbra is olyan egyedülálló pluszt
az Ön biztonságos közlekedését, han
is szolgálja, mint ahogy ezt Ön el is várhat

További információ a Hungária Biztosító fiókjaiban, a Biztof

Nápraab. 2000 június 16 a ol.

...magyta a baráthoje
...igott, és fáj a feje.
...t próbáltam visszaa blazírtságot és az
...ban megbújó keser...innak elegen, akik
...ektuális oldalát, mi
...szeretnénk lenni.
...gy elvont dolgokról
...l, amit itt látok ma...z emberek mennek
...csmában röfögnek,
...ivöltöznek a televí...zony pénzt akar, a

J. B. Sz.

...történelmi materializmus nagyon jó dolog a szociológia számára, de nem helyettesítheti a matematika vagy az asztronómia ismeretét, és csak a történelmi materializmus segítségével lehetetlen hidat tervezni vagy a bolygók mozgásának törvényszerűségeit meghatározni. Hasonlóképpen a történelmi materializmus alapján lehetetlen bármely műalkotást vagy művészeti iskolát megmagyarázni, elvetni vagy elfogadni." Hogyne írt volna így, amikor a művészet célját ekként határozta meg: „A képművészetnek nem létező tárgyak ábrázolása a célja. A képzőművészet célja műformák és műtárgyak alkotása volt és lesz." Talán ha tíz ezred embereinek neveznek majd."

Nos, az új évezred küszöbén Prágába újra ellátogatott Vlagyimir Majakovszkij, futurista társaival együtt. Ez a kiállítás is bizonyítja, hogy senki nem tartja, de nem is tarthatja őket a múlt évezred embereinek. Ez a kiállítás nemcsak emlékeztet a történelemre, hanem élő művészet is. Éppen, mert sokunk számára az első találkozás történhet most meg – még akár azt is érezhetnénk, hogy egy friss tárlaton vagyunk. Hát persze, ha nem ismernénk az orosz avantgárd oly fényes és oly tragikus históriáját...

E. Fehér Pál

...üzleteibe
...KAT
...ra.
...Ft.
...ket,
...ók Rita
...s telefonszámon.
mt

...TJÜK!

FIAT FINANSZÍROZÁS TOP GARANCIA
...AT
...ob a
...BÓL származó
...HALÁL!
...it a DAZZER
...sztó készülékkel!
...védelmet biztosít
... és megvédi a
...t kutyáját is.

Az új Atlantisz ismét harmónia felé tör

Velencében megnyílt az építészeti biennále

„Kevesebb esztétikumot, több etikát!" – hangoztatja a VII. nemzetközi építészeti kiállítás mottója, amelynek hivatalos megnyitását csütörtökön tartották Velencében. A biennále ízlésesen helyreállított magyar pavilonjában a hazai organikus építészet törekvéseit mutatták be, amelyek közel állnak a rendezvény központi témájához, az etikus építészeti felfogáshoz. Az 1908-ban épített s nyolc év óta folyamatosan megújuló magyar pavilon kiállítását Rockenbauer Zoltán kulturális miniszter nyitotta meg.

Az Atlantisz hatalmas modellje fogadja a látogatót a tegnap megnyílt velencei építészeti biennále magyar pavilonja előtt. Maróti Géza, a szecessziós stílusban épült pavilon tervezője idézte fel ezt az elsüllyedt ősvárost, amely ritka harmóniában élt környezetével és belső világával. Csaknem száz esztendő múltán az új Atlantisz újra harmónia felé tör, s erre a megújulásra bizony szüksége is van mai világunknak – mondta a Népszabadságnak Gerle János, az idei magyar tárlat nemzetközi kurátora. Véleménye szerint a kultúra, a városi civilizáció végveszélyben van, és csak határozott, erőteljes lépésekkel tudunk kilábalni ebből a helyzetből. S ebben a megújhodásért folytatott csatában az építészeknek nem közkatonai, hanem tábornoki feladatai vannak.

– Itt állunk Maróti Géza szecessziós Aranykapuja előtt, amelyen keresztül immár 91 éve üzen Magyarország a velencei biennálénak – mondta megnyitójában Rockenbauer Zoltán. – Noha a kiállítási csarnokot többször átépítették, a főbejárat megmaradt. Mintegy szimbólumaként, hogy az Aranykapu az egyetlen igaz út a művészethez – hangsúlyozta a miniszter.

A biennále etikus építészetre felhívó jelszava – amely egyben az esztétizáló stílus burkolt kritikája is – nem kapott különösebb visszhangot a kiállító országok körében. Annál inkább a magyar tárlat anyagában, amely meglehetősen markáns, már-már szélsőséges módon nyúl a témához. Egyelőre nehéz megítélni, hogyan fogadja majd a közönség a hazai építészek anyagát. A magyar Atlantiszt mindenesetre már a hivatalos megnyitás előtt is érdeklődve nézegették, fényképezték, s tegnaptól – egyelőre csak a sajtó számára – a kapuk is megnyíltak. A magyar pavilon tárlatán 24 témacsoportban mintegy 130 építész mutatja be a biennáléra egyénileg vagy csoportosan készített munkáját. Az egyéni alkotók között ott találjuk egyebek mellett Perczel Annát, Makovecz Imrét, Kerényi Józsefet és Nagy Tamást.

A megnyitót követően a magyar pavilonban neves olasz és hazai építészek részvételével kerekasztal-megbeszélést tartottak, amelyen a honi építészeti felfogások képviselői fejtették ki a szakmával kapcsolatos véleményeket.

Velence, 2000. június 15.

Seres Attila

Maróthi Géza

A KIRÁLYI OLASZ SZÉPMŰVÉSZETI AKADÉMIA, mely a milanói Brera-múzeummal kapcsolatos intézmény, Camillo Boito és Virgilio Colombo ajánlatára Fittler Kamillt, az iparművészeti iskola igazgatóját, a művészi szakoktatás milanói sikereiért, Maróthi Géza műegyetemi tanár szobrász-művészt, a kiállításon szereplő műalkotásaiért és Czakó Elemér dr.-t, az iparművészeti múzeum őrét, szakirodalmi munkásságáért tiszteleti tagokúl választotta. Ugyanezen megtiszteltetésben részesült Fischer József műépítész is Locati és Colombo ajánlatára, az akadémia december 21-én tartott ülésén. Az ezekről szóló diplomákat a vallás- és közoktatásügyi minisztérium útján juttatták az érdekeltek kezeihez. Kétségkívűl e kitüntetéseket úgy tekinthetjük, mint a magyar iparművészet sikereinek személyekhez fűzött újabb jelét.

mücs. ced

Magyar Iparművészet

1907. 49. l.

Maróti Géza

A MEXIKÓI NEMZETI SZINHÁZ belső művészi kiképzését és diszítését tudvalevően a mexikói kormány *Maróti Gézára bízta*, ki elvállalt munkájának egy részét még a háború előtt el is végezte. Közbe jöttek a mexikói politikai bonyodalmak, majd a világháború, úgy, hogy az épitést nem fejezhették be. Most újból folytatják a munkát és Maróti félévi finnországi tartózkodását arra használta fel, hogy elkészítse a még szükséges terveket. Maróti azon van, hogy a szállítható munkákat Magyarországon készíttessék s már eddig is elérte, hogy a nézőtér mennyezetének óriási üvegfestményét és a kupola oromzatának nagyszabású fémből domborított szoborművét magyar iparművészek készítsék. Az előbbi kiválóan sikerült alkotás Roth Miksa műintézetéből került ki, utóbbit pedig Steiner Ármin és Ferenc rézárúgyára készítette Maróti mintája nyomán.

Magyar Iparművészet

1921. 67. l.

Maróti Géza †

építész

— **Meghalt Maróti Géza.** Váratlanul szakadt el egy izig-vérig művészember élete fonala, amely szinte elszakadhatatlannak látszott. Mert sportokban és szakadatlan munkában megedzett atléta-testben lakott és dolgozott Maróti Géza művészlelke. Csodálnivalóan sokoldalu tehetség volt. Mint iparművész kezdte pályáját és mint szobrász, mint épitész, mint festő és grafikus, mint lakásberendező nagyobbnál-nagyobb sikereket aratott. A nagy háboru előtt valósággal európai hire volt, sőt megbizásokat kapott a tengerentulról is, és például ő készitette a mexikói nemzeti szinház belsőépitészeti terveit, Róth Miksával ugyanannak a szinháznak szines üvegből készitett mennyezetét, a Cranbrook művészeti iskola szobrait, a detroiti Fisher-Building gránitszobrait, bronzait, mozaikjait és falfestményeit, a detroiti Livingstone-emlék fehér márvány világitótornyát és egyebeket. Müvészi érdemeit a Michigan Society of Arts azzal ismerte el, hogy tiszteleti tagjának választotta. Ilyenféle megbecsülésben az európai államok részéről sem volt hiánya, s halála hire bizonyára sokfelé okoz majd megdöbbenést. Azok közé a szerencsések és ritkák közé tartozott, akiket — legalább is működésük egy bizonyos korszakában — hazájukban is elismertek prófétának. A Müegyetemen és az Iparművészeti Iskolában a szobrászat tanára volt és rajta mult, hogy az utóbbi intézet igazgatójává nem nevezték ki. A tanitói lekötöttségnél többre becsülte az alkotói szabadságot és fáradhatatlanul dolgozott ugyszólva lélekzete fogytáig. Ő mintázta a Gresham-palota, a Pesti Hazai Ta-

1941 május 8.

karékpénztár központi palotájának és a Hitelbank nagy házának szobrászati díszét. A kerepesi temetőben az ő műve Ráth György nagyszabású síremléke. Velencében a biennálék magyar pavillonja. Az Iparművészeti Társulat régebbi kiállításait ő rendezte és ötletes installációival nagy sikereket szerzett a Társulatnak. Az elmult világháboruban a Közel-Kelet csatatereit járta és igen érdekes rajzokat hozott haza a Szentföldről. Utóbb nagyszabású látomásban kísérelte meg Salamon király jeruzsálemi templomának rekonstruálását. Érdeklődése az idő multával egyre a mind nagyobbszabású épitészeti feladatok felé irányult. A Lágymányos épitészeti megoldására és benne a Stádium elhelyezésére grandiózus terveket dolgozott ki. Utolsó nagy munkája az uj Központi Városházához készült pályaterve volt. Önálló és eredeti épitészeti megoldását a zsüri nem méltányolta. Két hónappal hatvanhatodik születésenapja után teritette le a halál és mélv gyászba borította véle kis családját amelynek bálványa volt. Özvegye, leánya, dr. Bródy Lászlóné Maróti Dorottya, a finom tehetségü grafikus, veje és unokái gyászolják. Temetése e hó 8-án, délután 1/3 órakor lesz a kerepesúti temető ravatalos házából.

tzendes Mäd-

ett mit Vase,

ral. Meissen,

en, um 1775.

— Lesender

uenfigur, far-

— Gärtnerin,

f. — Kleine

. — Flaschen-

rokokódiszü talapzaton áttört falu kosár, szines
Drei Jardinièren, Porzellan, auf blumengeziertem
mendekor. Herend, 1873.

Maróti Géza †

— **Meghalt Maróti Géza.** Váratlanul szakadt el egy izig-vérig művészember élete fonala, amely szinte elszakadhatatlannak látszott. Mert sportokban és szakadatlan munkában megedzett atléta-testben lakott és dolgozott Maróti Géza művészlelke. Csodálnivalóan sokoldalu tehetség volt. Mint iparművész kezdte pályáját és mint szobrász, mint épitész, mint festő és grafikus, mint lakásberendező nagyobbnál-nagyobb sikereket aratott. A nagy háboru előtt valósággal európai hire volt, sőt megbizásokat kapott a tengerentulról is, és például ő készitette a mexikói nemzeti szinház belsőépitészeti terveit, Róth Miksával ugyanannak a szinháznak szines üvegből készitett mennyezetét, a Cranbrook művészeti iskola szobrait, a detroiti Fisher-Building gránitszobrait, bronzait, mozaikjait és falfestményeit, a detroiti Livingstone-emlék fehér márvány világitótornyát és egyebeket. Művészi érdemeit a Michigan Society of Arts azzal ismerte el, hogy tiszteleti tagjának választotta. Ilyenféle megbecsülésben az európai államok részéről sem volt hiánya, s halála hire bizonyára sokfelé okoz majd megdöbbenést. Azok közé a szerencsések és ritkák közé tartozott, akiket — legalább is müködésük egy bizonyos korszakában — hazájukban is elismertek prófétának. A Müegyetemen és az Iparmüvészeti Iskolában a szobrászat tanára volt és rajta mult, hogy az utóbbi intézet igazgatójává nem nevezték ki. A tanitói lekötöttségnél többre becsülte az alkotói szabadságot és fáradhatatlanul dolgozott ugyszólva lélekzete fogytáig. Ő mintázta a Gresham-palota, a Pesti Hazai Ta-

Ujság, 1941. aug. 8

a Hitelbank nagy házának szobrászati díszét. A kerepesi temetőben az ő műve Ráth György nagyszabású síremléke. Velencében a biennálék magyar pavillonja. Az Iparművészeti Társulat régebbi kiállításait ő rendezte és ötletes installációival nagy sikereket szerzett a Társulatnak. Az elmult világháboruban a Közel-Kelet csatatereit járta és igen érdekes rajzokat hozott haza a Szentföldről. Utóbb nagyszabásu látomásban kisérelte meg Salamon király jeruzsálemi templomának rekonstruálását. Érdeklődése az idő multával egyre a mind nagyobbszabásu épitészeti feladatok felé irányult. A Lágymányosi épitészeti megoldására és benne a Stádium elhelyezésére grandiózus terveket dolgozott ki. Utolsó nagy munkája az uj Központi Városházához készült pályaterve volt. Önálló és eredeti épitészeti megoldását a zsüri nem méltányolta. Két hónappal hatvanhatodik születésenapja után leritette le a halál és mély gyászba borította vele kis családját, amelynek bálványa volt. Özvegye, leánya, dr. Bródy Lászlóné Maróti Dorottya, a finom tehetségü grafikus, veje és unokái gyászolják. Temetése e hó 8-án, délután 1/3 órakor lesz a kerepesiuti temető ravatalos házából.

(Maróti Géza)

Könyve

[ ] Szabadságharc-
szabor pályázat.
8-r 12 kép 6. l.
Bp. 1907

Gent (1504)

M á s o

Kereskedelemügyi m.kir.miniszte
ter Ur ! Folyó évi szeptember h
becsü átiratára van szerencsém
származtatása mellett tisztelet
gusztus hó 25-én R.33452.szám a
sének vörösréz anyagára vonatko
határozatomat Nagyméltóságod ki
pest,1917.szeptember hó 28-án.A
aláirás s.k. miniszteri tanácso
b.t.t. m.kir.vallás- és közokta

A hivatalos másolat

az e

Maróti Géza

Művészet 1908. 64. l.

A pécsi országos kiállításon állami aranyérmet kaptak: Maróti Géza szobrászművész és Nádler Róbert festőművész. Díszoklevelet (grand prix) nyert Beck Ö. Fülöp éremszobrász. Kiállítási aranyérmet kapott Berán Lajos szobrászművész, Sovánka István üvegműves, Wisinger Mór ötvös. Állami ezüstéremmel kitüntették a következőket: Apáti Abt Sándor szobrászművészt, Ács Lipót tanárt, Pálinkás Béla festőművészt. Kiállítási ezüstérmet kapott Herpka Károly tanár.

I. Ferencz József:

(lovas ~~[illegible]~~ sági tábo

Térdig,
pőjére támaszt, keztyüje
könyököl, hol a koron
pagját tartja. Feje el
sza s szakálla ősz. Ren
rendet a szalaggal viseli
ti. Vállra vetett préme
rekát öv szoritja, ~~[illegible]~~ olv
sorban:

„ELSŐ F
austriai Csász
Koronás
szent Koroná
1892.

a mente sarkánál: „

Maróti Géza és Telcs Ede

Művészet 1910. 350. l.

MŰVÉSZI SÍREMLÉKEK. Horti Pálnak, az Indiában elhunyt kiváló művésznek síremlékét, amelyet barátai és tisztelői állítottak a kerepesi temetőben, június 3-án leplezték le ünnepiesen. A leleplezésen a Magyar Képzőművészek Egyesületének koszorúját Róna József, a Képzőművészeti Társulatét Jendrassik Jenő, a Fővárosi Iparrajziskoláét pedig Ágotai Lajos igazgató tette le a sírra. Az emlékmű szobrászati része Telcs Ede, az építészeti része Maróti Géza műve.

mindig a megfelelő ismertetővel abrázolva. lehetett. A familia első tisztviselője a pr
delleket készíti (e
nzverőkbe); a pén
élén az officinat
um az anyagot viz
tor chemiai vizsg
ntik, az aequatore
emlapnak, a mallea
ostor a kivert tüze
s kivette, a signatore
gálják át. A famili
városnegyedét lakj
pponti nagy pénz
k odahaza is dol
erteti az előadó a

Maróti Géza.
21.1747

Vas. Ujs.
1911. 1012. 1.

alia a bronz hazája.

A valuták ismertetésével kapcsolatban ki-
r a pénzek értékviszonyának jellemzésére
gyes országokban. Rómában az arany, ezüst,
ronz viszonya 1 : 15 : 1800 volt a császárság
égén.

Itália területén a cserekereskedés divott az
skorban, ennek eszköze az ökör volt, majd
bronz lesz az értékmérő, innen van neve
pecunia). A XII. táblán törvény szerint a
uh értéke 12 as, az ököré 100 as. Ekkor
nég nem volt pénz. Az első érmek Kr. e.
35-ben jelennek meg, ezek formátlan, jellel
llátott bronzdarabok (aes rude, signatum és
grave).

pulumot (6·82 gr.) és a 3 scripulumot (3·41
gr.), ez a victoriatus, amit valószinűleg Rómá-
ban is vertek.

Az as második redukcziója 217-ben áll be,
mikor a régi uncia súlyára sülyed (27·29 gr.)
uncial as. Ekkor jelenik meg Campaniában az
első aranyérem. A denarius 1/84 font =
3·90 gr., a quinarius 1·95 gr.; ezüstérmek, a
sestercius 0·97 gr., de ezt nem verik; a dé-
nárok jele XVI vagy *.

Az as harmadik redukcziója a semiuncial
ashoz vezetett, mely Kr. e. 89-ben követke-
zik be. Ekkor az as sulya 13·64 gr., a semisé
6·82 gr., ezeket az érmeket ki is verik, a
kisebb nominansokat (triens — uncia) nem. Az

Maróti Géza

róa

Alfa: Az Erzsébet királyné emlékmű.
Budapesti Hirlap
1913. máj. 28.

749 sz.

1136. Ismeret

A XVIII

II. Lajos és grófj Sch

Közűlök a sima karim
delem mellig, jobbrafordu
lappal, prémes palástja fel
vényével és olyképen van
és szakálla hosszú, ingénel
mes. Hátlapján pedig a b
ható, a mely őt arczélben é
az emelkedett reczés peren
WIC. V. GO. GN. KOENIG IN
lapon : »HERR. STEFFAN. S
ZV. WEISSKIRCHEN. ELBO.

Réz, átmérői 5·9 : 5·9 c
60 K. — Havas (Hirsch) Emil
907). — Átvétetett az 1909 n
az 1910 február 25-iki 656 (35
iratok, illetőleg az 1910 janu
márczius 23-iki (519–910) sz.
tett 1908 január 31-én (41–9

Maróti Géza

Wód III. díj az
3 alábbi pályá-
~~[illegible]~~ zaton.
2

Magyar Hirlap
1913. máj. 28.
(A királyné szobrai.)

748. sz.

1134. *Mária királyn*

Sima karimájú és rec
mellig, balrafordultan, ar
ruhában és egy fülkében v
»E. V.« betűk, oldalt pedig
nak. A hátlapon a mohác
Lajos király lovon ülve láth
»MARIE. HVNGAR : BOHEM. F
SARAE. CAROL. V° IN. FLANI
»LVDO : HVNG : BOEM : ZC
TVRCAS APVD MOHAZ. CVM.
GNAS. HONESTE OBYT. M.

Ezüst, átmérői 4·4 cm. —
— Havas (Hirsch) Emil ajánd
— Átvétetett az 1909 novembe
február 25-iki 656 (351–910) és
tőleg az 1910 január 10-iki (209
(519–910) sz. jegyzékek alapjá
31-én (41–908).

Maróti Géza

Irod

Pesti Napló

1913. máj. 25.

(Erzsébet Királyné

emlékl)

U. 308.

1317. *Zichy János gr*

Vállig, jobbrafordultan
májú, de egyoldalú plaquett
lonban van ábrázolva. Hullá
rövid, arcza pedig leberetv
lehajtott gallérral. Felirata
GRÓF« és alól balra : »MURÁ

Bronz, méretei 7 : 3·5 cm
1911 április 14-én a művésztől
tett 1911 augusztus 31-én (108
szeptember 26-án (1622–911). -
9144–912 szvsz. előadmányt.

Maróti Géza

Falfestmény-
vázlat

Ernyey Gyula: Tiffanytól Moholy-Nagyig.
Művészet, 1978. október - / 38.oldal.

Maróti Géza

Mozaikterv

Ernyey Gyula: Tiffanytól Moholy-Nagyig.
Művészet, 1978. október - / 38.oldal.

Maróti Géza, ejtőén

MA

35 ÉVE halt meg *Maróti*

negy perc, murva rensenu-
rink (11-esből), majd a be-
fejezés előtt két perccel
Van der Elst gólja véglege-
sen eldöntötte a mérkőzés
sorsát (4:2).

A jelenlevő szakemberek
egységes véleménye volt: ez
a KEK-döntő az eddigi ti-
zenhét között a legizgalma-
sabb, a legjobb játékot ho-
zó volt.

E nagyszerű mérkőzés-
nek azonban akadt egy sö-
tét pontja is. A tévénézők-

Ma

– 35 éve . . . .

8.

ESTI HIRLAP, Bp. 1976. máj. 6.

Maróti Géza, építész

Krétarajzok címmel *Maróti Géza építész* kamarakiállítása nyílt meg az Iparművészeti Múzeumban (IX., Üllői út 33/37.). Az építész munkáit október 7-ig lehet megnézni, hétfő kivételével, naponta 10—18 óráig.

mm: Szocialista brigádok figyelmébe!
Építőmunkás, 1949. aug. 2.

MAROTI Géza építész
Magyar Lapok
1999. január 22., péntek

A tudós tanár

Györffy Dezső eredetkutatásai

Ma délelőtt Budapesten a Néprajzi Múzeumban a magyar kultúra napja alkalmából *Pokorni* Zoltán oktatási miniszter kitüntetéseket ad át az alap-, közép- és felsőfokú oktatásban, valamint az óvodapedagógiában kimagasló eredményeket elérő tanároknak, tanítóknak. A mindössze pár esztendőre visszatekintő hagyomány azt a sok évtizedes mulasztást igyekszik pótolni, amelyet a kádári „szokásrend" keltett, hogy főleg „ideológiai érdemei" és nem oktató-nevelő munkája, tudománya és erkölcsi hatása szerint ítélték meg a pedagógust. Vannak azonban olyan mulasztások, amelyeket ma már a legnagyobb jóindulattal sem lehet helyrehozni. Ha eltávozott már az élők sorából az, akinek tanári munkájáért, tudományos tevékenységéért érdemrendek sorát kellett volna a mellére tűzni, legfeljebb az emlékezet korrigálhatja, mit vétettek az elmúlt évtizedek. Ilyen személyiség volt *Györffy* Dezső is.

A Káli-medence mediterrán világáról, bazalttakarókkal, gejzírlerakódásokkal, vulkanikus kőzetekkel szabdalt felszínéről, bővizű szénsavas és meleg forrásairól a „maguk módján" vallanak évszázados hely- és településneveink. Kővágóörs, Köveskál pusztán nevével megeleveníti a vidék sajátos építészetét, zömök házait, elmozdíthatatlan köveit és kőtengereit. Itt született és ezen a tájon végezte kutatásait Györffy Dezső geológus, aki tudományos ismereteivel járult hozzá, hogy a közelmúltban nemzeti parkká nyilvánították a Balaton-felvidéken fekvő Káli-medencét. A tudós tanárról lányával, *Sulyovszky* Imréné *Györffy* Saroltával beszélgettünk.

– Györffy Dezső a Pápai Református Kollégium elvégzése után képzőművészeti tanulmányait megszakítva a Pázmány Péter Tudományegyetem természetrajz–földrajz szakán szerzett diplomát 1929-ben. A pestszenterzsébeti, majd a salgótarjáni gimnázium oktatója kutatási témául szülőföldje természetrajzát választotta. Újszerű elméletet alkotott a Balaton kialakulásáról, barangolásai során azon a tájon soha nem látott növények és ásványok nyomaira bukkant, de tudományos eredményeit egyre kevésbé tudta elismertetni.

– Geomorfológiai tanulmányok a Káli-medencében című főművét egy ilyen, megkapó összehasonlítással indítja, midőn a kővágóörsi Kőhát fekvését, azokat a jellegzetes széthasadt és kibillent sziklatömböket pihenő juhnyájhoz hasonlítja. És mi mindent megad a képzelet! A Káli-medence kőtengereinek eredetét valóban a különös természeti jelenség fekvése magyarázza. Az északkeleti–délnyugati csapásirányban felvő dombok bizonyítják, hogy valaha a vulkanikus mozgások hosszú törésvonalakat hoztak itt létre…

– A nyelv felépítése szintén foglalkoztatta Györffy Dezsőt. Tokaj nevének eredete címmel nyelvészeti írása látott napvilágot. Amikor egy kőzetet tartott a kezében, éppúgy az eredet kérdését kutatta, mint amikor egy szó tövét, jelentésrétegét vizsgálta vagy a magyarság rokon nyelvi kapcsolatait térképezte fel. Dolgozatainak egy része elkallódott, más része kiadatlanul hever. Györffy Dezső az utókor számára is maradt, ami életében volt: tudós tanár.

N. Tóth Ida

Miniszteri biztos vigyázza az előkészületeket

Megújul a velencei pavilonunk

A jelenlegi kormányzati periódus legelején merült föl, hogy az 1909-ben megépült itáliai épület több évvel ezelőtt megkezdett és elakadt rekonstrukcióját szükséges lenne mihamarabb befejezni.

Két lényeges szempont vetődött föl: minél optimálisabb kiállítási (bemutatkozási) lehetőséget kell biztosítani a biennálékon a kortárs magyar képzőművészetnek, és elérni, hogy az eredeti megépítésekor elsőrangú szecessziós épület minél több részletét visszafogadhassuk – különös tekintettel a kiemelkedő jelentőségű 2000. évi programjainkra.

Az épület a szecessziónak is egy sajátos ágához tartozik, ahhoz, amelyik nemzeti törekvéseket vallott. Tervezője *Márti* Géza építész, a társtervezők pedig a gödöllői művésztelep kiemelkedő mesterei: *Körösfői Kriesch* Aladár és *Nagy* Sándor. A kivitelezési munkákban – elsősorban a mozaikok és üvegablakok tekintetében – a budapesti Róth-műhely működött közre. Kiállítási funkcióját elsőrendűen látta el – egészen az első világháború végéig. Akkor egyrészt betegápolásra használták, másrészt pedig egy erős szélvihar megrongálta a statikailag problematikus magastetőt. *Gerevich* Tibor már a harmincas években tervezte az épület magastető nélküli, átriumos, nyitott udvaros fölújítását. Erre azonban csak 1958-ban került sor, akkor viszont eltüntettek minden szecessziós művészeti részletet.

Az 1990-ben elhatározott épületrekonstrukció első elemeként a pince szerkezetét erősítették meg (1992), majd az elfalazások megszüntetése után a főhomlokzat teljes felújítása és restaurálása (a két nagyméretű Körösfői-mozaiké) befejeződött, *Csete* György és *Dulánszky* Jenő tervei szerint. Többévi halogatás után a kormány most elhatározta ennek a sajátos történeti és művészettörténeti szerepű és jelentékenységű épületnek a teljes felújítását.

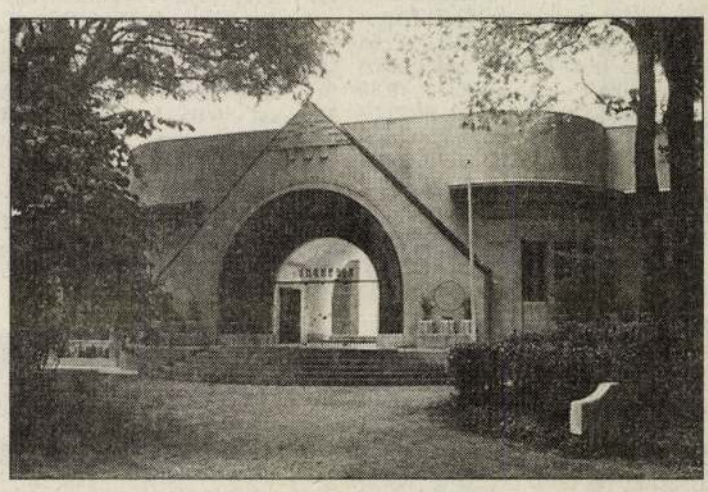

A főhomlokzat az 1990-ben elhatározott felújítás után

A minisztériumban január első napjaiban miniszteri értekezlet tárgyalta a velencei pavilon ügyét, és elhatározta: az építkezés harmadik ütemének megtervezésére is a Csete–Dulánszky szerzőpárost kérik föl. A minisztérium tervei szerint megújult, korszerű, igényesen helyreállított épület várhatja majd az 1999. és 2000. év nagy nemzetközi seregszemléin a velencei magyar kiállítások látogatóit. *Hámori* József kulturális miniszter *Sturcz* János művészettörténészt, a Magyar Képzőművészeti Főiskola adjunktusát bízta meg az idei velencei biennálé magyar nemzeti biztosi teendőinek az ellátásával.

ött? (1.)

árkájából

akoztathassák és hasznosít-nt annak, hogy a gazdasági yek rendben legyenek".
a helyzet nálunk? Gazdasági nutatóink árulkodnak arról, *on messze vagyunk még a tu-dástársadalomra jellemző gazdasági szerkezet és ér-tékrend kialakulásától.* Ex-portunkban kevés a magas hozzáadott értéket képvise-lő termék, ezért állandó ár-harcra kényszerülünk. Az árharc megnyeréséhez a cé-gek nem a folyamatos inno-váció, hanem a bérek leszo-rítása módszerét alkalmaz-zák. Vagyis továbbra is leg-erősebb versenyfegyverünk az olcsó munkaerő.

Ezt igazolják azok a nö-vekvő számú vállalati krízi-sek és elbocsátási hullámok is, amelyek hátterében ugyanazt az okot találhat-uk: az új tulajdonos, mi-után nevetséges összegekért hozzájutott a céghez, sem erméket, sem piacot nem váltott. Csupán a meglévő helyzet minél jobb kihasz-nálására, a profit gyors – a munkatermelékenység nö-épest jelentősen elmaradó l történő – növelésére for-en energiáját. Majd a rossz tti válság valamennyi hatá-csátásokból, az ezekből kö-beri tragédiákból, a költség-övekedett kiadásaiból faka-ák megoldásáig – a társada-lte. Az ilyen vállalati visel-közelebb visz, hanem éppen lít a tudástársadalomba való tőségétől.

a helyzet az egyének szint-ishoz, információhoz való esség továbbfejlesztése, egyre kevesebb ember szá-lehetőség. A tudás ugyanis könyvek ára a keresetek-ánytalanul magas. Külföl-lomhoz jutni, külföldi fo-fizetni, nemzetközi konfe-len. Az egyetemeken, ahol versenyké-pes tudású szakembereket kellene ter-mészetesen versenyképes tudású taná-roknak képezni, szintén szegényes és elavult a szakkönyvtárak állománya, nincs pénz konferenciákon való részvé-telre, kutatásra, sőt telefonra és telente esetenként fűtésre sem. Ha egy külföldi egyetemről szakkönyvajándék érkezik egy tanárnak, azt megvámolják, és csak egy hosszú, bürokratikus folyamattal lehet a vámmentességet elérni. Nagyon szerény tehát a tudás megőrzésének és állandó növelésének lehetősége a hazai körülmények között, még ott is, ahol ez a legfontosabb lenne, mint például az egyetemeken.

Nem jobb a helyzet a cégeknél sem. Egy nemzetközi felmérés szerint ha-zánk a cégek által felkínált továbbkép-zési lehetőségek tekintetében rossz he-lyezést ért el, mivel a cégen belüli kép-zés általában csak az adott munka gyor-sabb, hatékonyabb elvégzését segíti, de nem növeli a dolgozók általános tudás-szintjét. Ezért, elbocsátás esetén, más területen való elhelyezkedési esélyük csekély. A tudáshasznosítás területén sem dicsekedhetünk jó eredményekkel. A magas munkanélküliség eleve tudás-vesztéssel jár, hiszen a munka nélkül maradtak tudásszintje gyorsuló mérték-ben kopik. Korosztályi gond is van a tudáshasznosítással. Nálunk ugyanis a rendszerváltás özönvizében a negyven éven felüli szakemberek sokasága ma-radt ki Noé bárkájából; korai nyugdí-jaztatásra, alkalmi, tudását nem haszno-sító munkavállalásra vagy munkanél-küliségre kárhoztatva. Versenyképes tudású mérnökök, tanárok, gyógyszeré-szek, orvosok munkalehetősége szűnt meg, vagy kínált olyan alacsony élet-színvonalat, hogy csak pályaelhagyás-sal, a kereskedelem, a biztosítás, a bankvilág területén való munkavállá-lással tudták életüket elfogadható szin-ten továbbvinni. Ez a folyamat is *felbe-csülhetetlen tudásvesztéssel* járt együtt. Igaz, új tudást is teremtett. A korai nyugdíjazások, illetve általában a nyug-díjasok tapasztalatait, ismereteit hasz-nosító kezdeményezések hiánya miatt is folyamatosan csökken a társadalom által felhasználható tudástömeg.

Csath Magdolna

(Az írás befejező részét holnapi szá-munkban közöljük.)

RÁDIÓ

21.55 Szóló 22.00 Késő esti krónika 22.30 Szellemtörténetek 23.05 Hang-versenymúzeum 24.00 Hírek, időjárás,

MR PETŐFI

6.03 Reggeli csúcs 8.00 Petőfi délelőtt 12.00 Jó ebédhez szól a nóta 13.00 Napra-kész 14.00 Péntektől péntekig 17.05 Dobogó 18.01 Délutáni csúcs 19.03 Nemzetközi slágerlista 19.30 Kölyökrádi 20.00 Húszas stúdió 21.03 A magyar rock egyéniségei 22.00 Sze-gedi Jazz Napok '98 23.00 Hírpercek 23.15 Ennyi... 24.00 Éjfél után...

MR BARTÓK

6.00 Muzsikál reggel 8.05 Pódium 9.35 Rézfúvós kamarazene 10.05 Köztér 11.00 Népszerű operarészletek 11.41 Muzsikások 12.05 Hangver-seny délidőben kb. 13.10 Magyar táncok 13.42 A XVIII. Debreceni Bartók Béla Nemzetközi kórusver-seny, 1998 14.05 Tabán, a három-száz éves kártyavár 15.00 Operafi-nálék 15.55 Poggyász 16.05 Muzsi-káló délután 18.05 Mi újság a régi-és a kortárszene világában? 18.55 Ez van! 19.05 Verdi operáiból 20.05 Kamarazene 21.00 Porció fogytán 21.15 A XX. század leg-szebb hangfelvételei az EMI gondo-zásában 22.05 Új magyar zene a rá-dióban 22.52 Sámson és Delila, részletek az oerából 24.00 Hírek, időjárás, Szózat

SZÍNHÁZ

– ***Budapesti Kamara-ió:*** Csak mint otthon ello, Dolly! (du. 2) – ***ózsef Attila Színház:*** ***tona József Színház:*** – ***Kolibri Színház:*** A A boldog herceg (de. csirkeff Mária emlék-) – ***Madách Kamara:*** k (7) – ***Merlin Szín-*** Junion (fél 8) – ***Mik-roszkóp Színpad:*** Nyerünk vagy nyelünk! (fél 8) – ***Nemzeti Színház:*** Balkáni gerle (7) – ***Várszínház:*** Az Úr katonái (7) – ***Pinceszínház:*** Az elveszett cirkáló (7) – ***Radnóti Színház:*** Rettegés és ínség (7) – ***R. S. 9. Stúdiószínház:*** Szomorú va-sárnap (7) – ***Színpad-szín:*** A kurvapecér 1-2. (este 8 és fél 10) – ***Stúdió „K":*** Keserű bolondok (fél 8) – ***Thália Színház – Stúdió:*** De mi lett a nővel? (fél 8) – ***Új Színház:*** Jubileum (7) – ***Vidám Színpad:*** Kóser kabaré (7) – ***Vígszínház:*** A salemi boszorkányok (7) – ***Pesti Színház:*** A dzsungel köny-ve (7) – ***Budapest Bábszínház:*** Óz, a nagy varázsló (de. 10) – ***Budapest Bábszínház:*** Nem ér a nevem (7)

Ma nyílik a Podmaniczky-palota

Az egykoron Podmaniczky Frigyes építtette fővárosi VI. kerületi, Eötvös utca 14. szám alatti palota mai megnyitójával újabb reprezentatív rendezvényhely-színnel gazdagodik Budapest – írja az MTI.

A kétszintes palotában kiállítá-sokat, zenei esteket, kamara-színházi előadásokat, konferen-ciákat és társasági eseményeket rendeznek majd. Az Operaház-hoz hasonló stílusban felépült palotát a századforduló táján a Széchenyi család lakta. A nem is olyan távoli múltban pedig falai között működött a Soros-alapít-vány bibliotékája.

Magyar Hirdető
SAJTÓFIGYELŐ
Budapest, V., Petőfi Sándor u. 17
Telefon: 188-296, 188-307
Irodalmi Szemle
MAGYAR
1965 JAN 15.
1021

MŰVÉSZET

CÍMŰ KÉPZŐMŰVÉSZETI FOLYÓIRATUNK 1964. ÉVI UTOLSÓ SZÁMÁBAN NÉHÁNY ÉRDEKES CIKKET KÖZÖLT A VILÁG KÜLÖNBÖZŐ TÁJAIRA SZAKADT MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ KÉPZŐMŰVÉSZEK MUNKÁSSÁGÁRÓL, ILLETVE HAZAI MŰVÉSZEK KÜLFÖLDI KIÁLLÍTÁSAIRÓL. E MŰVÉSZEK ALKOTÁSAIBÓL MUTATUNK BE NÉHÁNYAT.

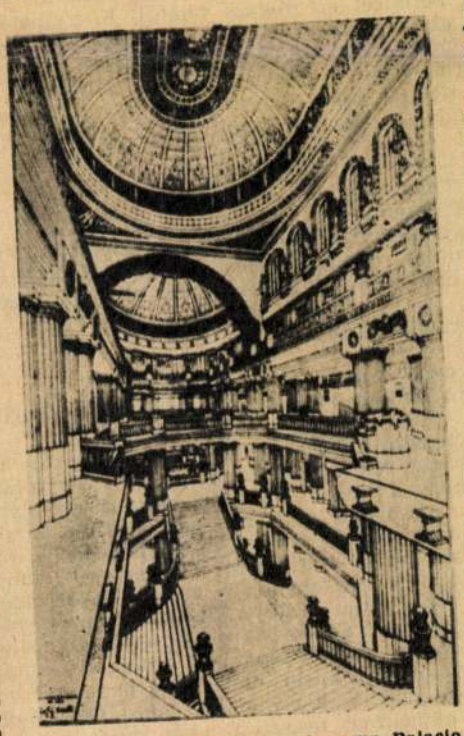

Az egykori Teatro Nacional — ma Palacio de Bellas Artes — belső kiképzésének tervrajza

MARÓTI GÉZA, aki szobrász, építész, iparművész volt egyszemélyben, a század elején Mexikó kormányától megbízást kapott a fővárosukban akkor épülő Nagyopera, a Teatro Nacional külső és belső díszítésére. E nagyszabású alkotás mellett Maróti nevéhez fűződik idehaza és Amerikában egy sereg középület díszítése. A Marótira való emlékezést az tette különösen időszerűvé, hogy nemrég hazánkban járt a nagy mexikói festőművész, Diego Rivera leánya, Ruth Rivera Marin építész, aki felhasználta az alkalmat, hogy a mexikói Teatro Nacional magyar díszítőművészének eredeti tervrajzait Budapesten tanulmányozhassa.

*

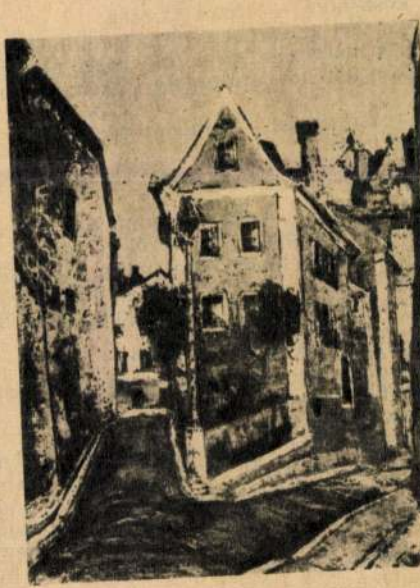

Orbán Dezső: Utcarészlet

Orbán Dezső: Csendélet

Huszonöt esztendei távollét után látogatott Budapestre a nyolcvanéves Orbán Dezső festőművész. Orbán Dezső a modern magyar képzőművészet fontos alakjaival — Berény Róberttel, Czigány Dezsővel, Czóbel Bélával, Kernstok Károllyal, Márffy Ödönnel, Pór Bertalannal és Tihanyi Lajossal egyszerre lépett a nyilvánosság elé. 1909-től kezdve számtalan külföldi és hazai kiállításon váltak ismertté a képei. 1939-ben Sidneybe költözött, fiatal művészjelöltek számára iskolát szervezett, amely ma is fennáll, s 200 növendék látogatja. A sidney-i galéria 11 festményt vásárolt tőle eddig. 1957-ben jelent meg jelentős könyve: Bevezető az alkotó-művészetbe.

Nyolcvanadik életévében érkezett hozzánk, teljes alkotói frisseségében.

*

A tavalyi londoni magyar hetek keretében a Selfridges Áruházban rendezett kiállításon, az élő magyar képzőművészet néhány jellegzetes alkotását ismerhette meg a londoni közönség. A fiatalabb nemzedék munkái mellett Ferenczy Béni, Mikus Sándor, Pátzay Pál és Kerényi Jenő alkotásait.

Kerényi Jenő: Fésülködő

TAMÁSI ÁRON:

Fölébredtek egészen a bugyuta mulatságban; s mivel látt az öreg Tima, hogy most egeret is lehetne fogatni velük, eg ágas-bogas fa alá irányította őket, hogy ott a hóban mosako janak meg. S amíg a fiúk porozták magukat a hóval és dara bosan óbégattak, addig ő egy mogyoróbokornak két hatalm ágát pálcának levágta.

— Mehetünk — mondta.

A két fiút nagyjából helyremosta a hó, s a törött pá cákról, menetközben, a művirágokat és a szalagokat átruhá ták az újakra. Így aztán, észben és jelvényben egyaránt, me frissülve értek a faluba, mely az erdei tanyától, töretlen m netben, fél óra járásra volt, vagyis kilométerben három még valamicske.

Egyenesen a tanácsházára tartottak; s bár szombati na volt, az ifjú küldöttek semmi kételyt nem mutattak abba hogy Kolokán Ferencet ott fogják találni. Közrefogták h az öreg Timát, aki úgy lépett be a kapun s haladt az ajtó fe gondjának igájában, mint egy öreg téli szarvas, kit a pár likás pálcákkal az erdőn fogott ez a két fiú. Láthatólag vár is Kolokán az ifjú lakodalmi szervezőket, de amikor megpi lantotta közöttük az öreget, egy pillanatra minden egyeb elfelejtett.

— Hü-há! — emelte fel a két kezét.

De az öreg Tima csak ennyit mondott:

— Jó napot, öcsém.

Ha már megmozdult a kerék, kezet is fogtak mindjár de a kézfogás után, még melegiben, Kolokán visszalépett maga ügyének hajlékába, s megkérdezte a hivogató legény ket:

— Minden rendben van?

— Eddig.

Kacsintott egyet az öreg felé, s így folytatta:

— Hát Bajkó Timotheust és a családját meghívtátok?

— Ah-jaj!

Ezzel el is engedte mindjárt a derék és magasztos leg nyeket, s mosolyogva tekintett az öreg Timára. Nem lehete azonban tudni, hogy a ritka perc finom vásznán gyöngyhá gomb volt-e ez a mosolygás, vagy pedig csak afféle minde napi kellék. Könnyen lehetett hétköznapi járulék is, me Kolokánnak olyan szeme volt, mint egy nagyerős kamas kutyának, amelyik ha iromba módon is, de mindig játszadozn akar. A nyírott bodor haja is dús állati gyapjúbozót volt, nagy hosszú lábai nyilván árkon-bokron szerettek volna mi dig járni. Két tenyere egy-egy lapátnak is beillett volna; két arccsontja kiállott egy kicsit, de az álla nem volt erő Úgy, ahogy volt: tagbaszakadt erejével és mosolygós lomha ságával, inkább nyugalmat árasztott, akár maga a term szet; csakhogy a természet nyugalma sem mindig sátoros ür nep.

— Üljön le, Tima bácsi! — mondta.

— Egy kicsit, köszönöm — s leült az öreg.

Kolokánnak Tézi járt az eszében, mint a földnek a virá mely ugyan kábító és mérges is, de a föld rögei nem tudjá feledni; s Timotheus a tehenet látta, mely a szeme előtt szik kad ki a világból.

— Rég nem láttuk egymást — tűnődött Kolokán.

— Egy éve, s egy hete.

— Fut az idő!

— S nem fárad el.

Gondolta Kolokán Ferenc, hogy el tudnának így sokái beszélgetni, akár ősszel két diófa, amelyről lepottyan néh egy szem dió. Dehát a diónál jobb volna tudni, hogy miké pen, virít a kábító virágszál.

— Aztán a lakodalomba elvárom magukat, Tima bács

— Mikor lesz?

— Hát nem mondták azok a mihasznák?

— Rossz már a rosta, hamar kiesik belőle a búzaszem

— Szombaton, mához egy hét.

— Addig még van idő.

Látta Kolokán, hogy az öreg számára borongós felhő mos ez a dolog. Nyilván a bozótban ott ül valami fekete madár s talán oda is költött; vagy az is lehet, ki tudja, hogy valak fonja a kerítést a lány körül. Fájna neki, a szíve megszorult De a másik percben már a szívére pirított, hogy elég legyer a haszontalanságból, mert egy hét múlva, a tisztesség mód ján, meg kell házasodni.

— Vagy talán csillag van a ház fölött? — annyit mégis kérdezett.

Értette az öreg Tima, hogy nem a szent lelket nyomozza Kolokán Firkó, hanem valaki széptevő legényre gondol. A öreg azonban, az adott szó szerint, egészen úgy tett, mintha Tézi nem is léteznék.

— Vízkereszt van — mondta.

Jucika

Jucika is idősebb lett egy évvel.

Hogy ki a Jucika?

Hát a Jucika!

Szép, fekete haja van, nagy szemei, pisze kis orra s a szája csókolnivalóan édes: egyszer lefelé görbül, ilyenkor Jucika duzzog, másszor meg elégedetten fölfelé ível, különösen akkor, ha valakit jól megtréfált.

De hogy még a családi dolgoknál maradjunk, meg kell állapítani; Jucika rendkívüli nő. Csak papája van, mamája nincsen. A papa neve Pusztai Pál grafikus, Jucika csínytevései az ő lelkén száradnak, ő sugallja a csinos leányzónak, hogy miképpen törjön borsot az emberek orra alá.

Mert Jucika ezt teszi. Minden héten elkövet valamit (a Ludas Matyi hasábjain). Az emberek csóválják a fejüket, hümmögnek, hogy ez a Jucika ilyen meg olyan, de azért jól megadta azoknak a gaz férfiaknak...

Emlékezzünk csak vissza, amikor a monokini divatba jött. Jucika is hozott egyet Párizsból — a divattal haladni kell jelszóval — fel is próbálta, azonban a strandon a férfiak hiába meresztgették a szemüket, nem láttak semmit. Nem is láthattak, mivel Jucika jól felfújt úsz dencébe...

Más alka ember köve a formás le cika erkölc a fiatalem Jucika egy menedéket, vet, s belem mesen vára cika egy jól teszi a megi szerint. Ugy árusnál.

Jucika egy Egy alkalom be az egyik hás. Az orr legszívesebb ágyban. És a geti emeletr Jucika? Átöl puszit ad ne kell, hogy a bekötött nya lett...

Jucika a re vában motor zik. Tudja jó bukósisak né

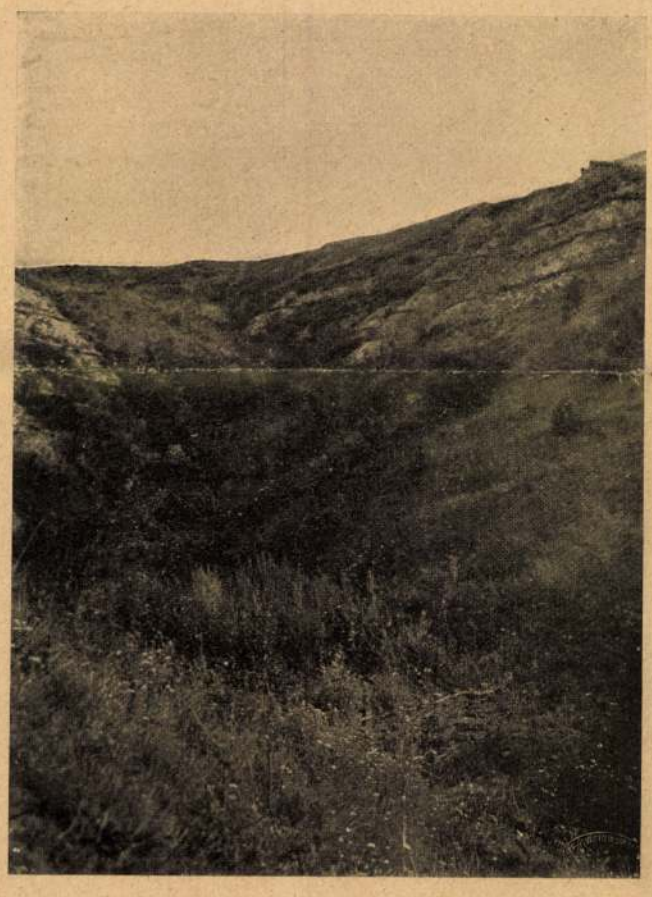

A haraszti patak forrásvidékének vízmosásai. A felső kép a vízmosás megkötésének munkáját mutatja, az alsó a már „kialudt" vízmosást

kertészek bámulatos sikert érnek el, a magyar parasztot csak nehezen lehet e kertészkedő munkára rászoktatni. A Felvidéken azonban van egynéhány régi öntözőtelep, melyet a kulturmérnökök szakszerűen megujítottak. Ilyen öntözés a Debrőd községi, hol kisgazdák kezén levő 65 kat. holdnyi rétre vezetik reá a Bodva vizét duzzasztó gát segítségével, a földuzzasztott víz zsilipen át jut az öntöző-csatornába, ahonnan a rétre bocsátható. Az öntözés sikerére elég megjegyeznünk, hogy egy kat. holdról évenkint átlag 112 métermázsa szénát és sarjut kapnak.

Végül megemlékezünk a községi vízvezetékekről. Községeink egészségi állapota legtöbb helyen borzasztó. A tifusz és mindenféle járványos betegségek pusztítják a lakosságot s ennek a bajnak a legfőbb oka a rossz ivóvíz. A legtöbb községben a vizet házi kutakból nyerik, melyek nem ritkán a trágyagödrök mellett épülnek. Ezért a vizük megfertőzött. Pedig a hegyvidéken majdnem minden község mellett van egynéhány jó, tiszta, egészséges forrás, melynek vizét könnyen lehet a községbe vezetni. Ahol csak a körülmények megengedik, a kulturmérnökök szívesen vállalkoznak ilyen vízvezetékek elkészítésére, mely aránylag nem kerül sokba. Egy-egy községben egy-két csorgókút már megteszi a szolgálatot. *Bogdánfy Ödön.*

A jégsivatagban

— *Mutató Mikkelsen kapitány „A sarkvidék Robinsonja" cimü most megjelent könyvéből.*

Tizennyolc napja, hogy utoljára volt csöndes időnk és ma reggel, amint sátrunkból kiléptünk, különös érzés fogott el bennünket. Hóförgeteget sem láttunk, szelet sem éreztünk. Halálos csöndesség. Egyetlen felleg sem látható az égbolton, aminek folytán a hőmérséklet sokkal alacsonyabb, mint rendesen. Zéró alatt 25 fok. De azért olyan meleget érzünk, hogy ökölkeztyü nélkül dolgozunk és a rendes időnek fele alatt készen vagyunk az útra való előkészületekkel. A szép időben kutyáink is ujjáéledtek és mert az út jó, gyorsan jutunk előre s arra a dombra kezdünk fölkaptatni, amelynek tetejét tegnap láttuk és amely olyan szakgatottnak és szögletesnek tünt föl előttünk. Ma, a napfényben, sokkal kedvezőbbnek látszik és tényleg, a fölkaptatásnál nem is vár ránk semmiféle nagyobb akadály.

De alig kezdtünk el reménykedni, amikor én hirtelen úgy érzem, hogy a talaj besüpped alattam, olyan hirtelen, hogy alig maradt időm kutyáimra kiáltani és és belefogódznom a szánba. Mögöttem nagy darabon a mélységbe zuhan a hó. Én még átjutottam rajta, de Iversen még a másik oldalon áll és aggódva néz maga elé, mert legalább is ötméteres szakadék tátong közöttünk.

Uj átjárót kell találnunk és ez nehéz dolog most, mert most, tudva azt, hogy veszedelem leskelődik ránk, olyan óvatosak vagyunk, hogy semmi sem elég szilárd számunkra. A jég-szigonnyal tapogatódzom a szegély mentén, amig csak nem találok olyan helyet, ahol a hó elég kemény arra, hogy a szánt elbirja. Iversen elindul és nem csoda, hogy ordít a kutyákra, mert a szánnak nem szabad megállnia, még menetét sem szabad lassítania, máskülönben leszakad alatta a vékony hó-híd és kutyáival együtt lezuhan a biztos halálba.

Iversen rákiált a kutyákra; bömböl, ordít, suhogtatja az ostort és a szán átsiklik a félméteres hó-hidon hozzám, aki ugrásra készen állok, hogy baj esetén tüstént segítségére lehessek.

Ez volt a kezdet! És ezután szakadék szakadékot ér. Nem jutunk messzebbre száz méternél, amikor újra bajba kerülünk. Az új szakadék azonban olyan széles és a hó-híd olyan vékony, hogy még idejekorán észrevesszük. Most aztán nyugatnak fordulok és a keskeny jégháton haladunk a két rejtett szakadék között. Valahányszor olyan hó-hídhoz jutunk, amely elég erősnek igérkezik, átsiklunk rajta, de gyakran csalóka hóréteg bukkanunk és megrekedünk a hóban, vagy a szán elakad a jégdarabokban. Nem egyszer csak akkor veszszük észre a szakadékot, amikor már „Girly" bizonytalanul kezd tipegni. De ilyenkor rendszerint már késő megfordulni a kutyákkal, anélkül, hogy egyik vagy

Amit a kulturmérnökök csinálnak

Arról a zajtalan, de az ország gazdasági fejlődésére kiválóan fontos munkálkodásról, melyet a kulturmérnökök végeznek a felvidéken, néhány képet mutatunk be az Uj Idők olvasóinak.

Sajnos, hogy egyik, éppen talán legértékesebb munkásságukat nem lehet lefotografálni, mert a föld eltakarja s róla képek helyett csak szóval emlékezhetünk meg.

Ez a lefotografálhatatlan munka a talajcsövezés, mely a nedves, hideg, kötött talajok vizének a föld alatt cserépcsöveken való elvezetése. A talajcsövezés nemcsak lecsapolja a túlságosan nedves talajt, hanem föl is porhanyítja. Olyan a hatása, mint a mély szántásnak. A fölporhanyult talaj jobban szellőzik, mint a kötött talaj, belé a növények könnyebben ereszthetik a gyökerüket, s több tápláló anyagot vehetnek föl. S míg a talajcsövezés a földből a fölös vizet elvezeti, a növényzetre szükséges vizet magában raktározza. Az alácsövezett talaj ezenkívül melegebbé is válik, rajta a növényzet előbb fejlődik, előbb érik, mint más talajon. Éppen ezért néha teljesen terméketlen talajokat tehetünk alácsövezéssel termővé, néha pedig a termést alácsövezéssel megtízszerezhetjük.

Rohringer Sándor, akinek egyik, a „Vízügyi Közlemények" című műszaki folyóiratban megjelent közleményéből vesszük e cikkely adatait és képeit, körülbelül 20.000 kat. holdra becsüli a Felvidéken 1884-től 1910-ig végzett talajcsövezéseket. Ezen a téren elől jár a mintaszerűen kezelt Schoeller-féle uradalom, hol a talajcsövezett terület 4000 kat. hold.

Eleinte a kisbirtokosok talajcsöveztek. Ujabban inkább a nagybirtokosok. A kisbirtok ugyanis kezd gazdát cserélni. Az Amerikából visszavándorolt, földéhes honfitársaink veszik meg ami eladó föld a kezök ügyébe esik s előbb még berendezkednek az új birtokon, mielőtt a nagy, kat. holdankint mintegy 200 korona befektetést kivánó talajcsövezésbe belefoghatnának.

A kulturmérnököknek egy másik munkálata a vízmosások megkötése. A vízmosta csupasz hegyoldalakat apró vízszintes sorokban elhelyezett ágfonásokkal kötik meg, hogy a viz a földet le ne szaggassa róluk, aztán élő favesszőkkel, csemetékkel dugványozzák a megkötött talajt; ahol lehet, gyeptakarót létesítenek. A vízmosás árkába pedig lépcsősen egymás fölé bukógátakat építenek, melyek a lerohanó víz eleven erejét megtörik. Ha egyszer a facsemeték megfogantak s a csupasz hegyoldal kizöldül, akkor a vízmosás kialszik. Az egyik képünk a Haraszti-patak forrásvidékének vízmosását láttatja a csupasz hegyoldalakkal, melyeken vízszintes soru. fonások, középen az árokban lépcsősen egymás fölé helyezkedő bukógátak vannak. A másik képünk a már kizöldült Haraszti vizmosást mutatja be.

Amily sok kárt okoz a hegyek között a vízmosás, éppen olyan sok bajt csinál a völgyekben a vadpatak, mely medrét folyton szélesíti, partjait szaggatja s a termőföldet beforgatja a medrébe. E patakok szakadó partját a kulturmérnökök megkötik; a szerteágazó medreket összefogják egységes mederré s ily módon a faúsztatásnak és tutajozásnak is hasznára vannak. Érdekes, hogy a partok biztosítását legtöbbször a meder kavicsából készítik. Kiválogatják a nagyobb kavicsokat s dróthálóba helyezik. Az ilyen drótfonatba fogott kavicsot aztán a víz nem viszi el. 3-ik képünkön a Bialka-patak ilyen szabályozását mutatjuk be. A kép jobboldalán a kővel burkolt parkot látjuk; a kövek felszínén jól kivehető a finom drótháló, mely az egész művet lefogja. Néha a drótfonatos kavicsburkolatot

A harmadik dijat nyert Erzsébet királyné emlékműterv főalakja. A királyné mintázta Maróti Géza

betonréteggel vonják be s akkor hosszú időre maradandó szabályozó műveket kapnak. Ily módon szabályozták a Vág, Poprád, Hernád és Bialka egyes szakaszait.

Nem kevésbbé fontos az öntözés. Sajnos, hogy a mi [illegible]épünk a sok babrával járó öntözést, mely a reá fo[illegible]ított munkát mindazáltal nagyon meghálálja, nem ig[illegible] szereti. S míg az öntöző földmíveléssel a bolgár

csit is, hogy Annus kezdett föllélegzeni. Félve, de erős akarattal pislantott át Krisztiánra: „itt vagyok, énrám nézz!" A gróf végre meglepetten ismert rá, köszönt is lopva, de aztán megint csak Déruskát nézte, sőt a fölvonás végén Theodorral és agarastól együtt újra a színfalak mögé tünt el. A bácsit megnyugtatta ez az ismétlődő abszencia, a leányt azonban annál kevésbbé. Nagyon búsult, de azért nem adta föl a játszmát. Istennek hála, „Kunigundá"-nak kilenc fölvonása van, ráér még, ő bizony tovább küzd! És küzdött is, ébredő kacérságának minden hősiességével. Folyt a szemjáték hosszú órákon át s Annus úgy éjfél felé, vagyis a nyolcadik fölvonás után végre csakugyan célt ért. (Mégis csak jók ezek a régi darabok!) A gróf nevetve hagyta Theodort a színfalak mögé menni, még küldte is, — maga pedig maradt és lebernyegének gallérja mögül most már ő kezdte a kis leányt szemmel ostromolni. Annus boldogan csitította pillantásával, de hiába. Krisztián már hátat fordított a színpadnak s az egész kilencedik fölvonás alatt őt leste. Hát ebből baj lett, nagy baj, akkora bolond eset, hogy még évtizedek múlva is emlegették a nemes városban. De mondjuk ki mindjárt: nem Samu bácsi játszott itt közre, világért se, — az agár csinálta.

A Junker kutya ugyanis, látva, hogy a gazdája nem ügyel rá, kezdte újra fölvetni a fejét a lózsében; nemcsak, de tovább merészkedvén, a gazdája háta mögött szépen ismét fölült a székre. Ott ült és kutyamódra nagyokat ásított a színpad szereplőire. Csak az utolsó jelenetnél kezdett jobban figyelni, érdeklődni, akkor t. i., mikor a félrevezetett apa a barlang csontjai közt a fia koponyáját keresi; e jelenet nyilván nagy hatással volt Junkerre, a fülét hegyezte, aztán csak egyet mordult és igazi agárugrással szökkent át a lózse könyöklőjén, le a színpadra a csontok közé. No lett ott fölfordulás! A gróf az Annus bámulásából borzasztó skandalumra ébredt; hiába ordított rá a garázda agárra, német szava csak annál jobban kihívta a sértődött magyar publikum dühét. Szidták a burkus istenét: „sok a vére, eret kell vágni rajta!" S az emelkedő öklök közül hárman, egy Meskó-, egy Fáy- meg egy Bornemissza-fiú keztyűt dobtak föl a páholyába. Krisztián elfogta őket és most már kihívó daccal bólintott ő is...

Annus ennyit látott. Csak a kocsiban tért magához. „Azt a magyarfaló izgága lelkét!...." — mennydörgött Samu bácsi, de a leány hallgatott hozzá, nem felelt neki. Jaj, mi lesz most? Az álmatlan éj szörnyű aggodalmai után reggelre végre megtudta a hajnali hármas párbaj eredményét. Semmi veszedelem! A grófnak átlőtték a cilinderét, lebernyegét, de áll a talpán, vagyis ül már és iszik a „Koronában" az ellenfelekkel. Vivát! — estére bál lesz, Csáky Theodor adja, ő rendezi, jön is már a jockeya az aranyszélű invitációval... Samu bácsi prüszkölt, mérgesen fújta a longa pipa füstjét, de végre is engednie kellett.

És estére Annus megint a Langaust járta Krisztiánjával. Hogy dobogott a szíve, milyen félve, mily várakozóan nézett föl a harmadik gomb alól az ő keményképű, szűkszavú Adoniszára! Mert nem szólt a gróf egy szót se a tánc alatt, csak a végén, mikor már letette a leányt, fordult vissza úgy véletlenül:

— Hab' was vergessen...

A kis leány ránézett: nini, a dacos arc egyszerre milyen zavarodottra szelidül, hogy melegednek a rideg kék szemek, mennyi őszinte igaz hév árad belőlük! Pici professzor előtt egy ügyefogyott, ménkű-nagy iskolás gyerek — és hozzá még nem is tudja a leckét... Annus segített neki:

— Mi az, gróf, mit akar mondani?

— Csak azt, — erőlködött Krisztián, — no, heraus damit!... Szeretem magát... Sohse mondtam még így, hát nehezen megy. De már kimondtam. És megkérem a kezét.

A második díjat nyert Erzsébet királyné emlékműterv főalakja. A királyné. Mintázta Szentgyörgyi István

A leány arca tűzbe borult. Csak annyi ereje volt (épp elég!), hogy a kezét nyújtsa:

— Itt van...

A vasaskapitány boldog-komolyan csókolta meg a kicsi kezecskét:

— Bey Gott und auf Ehre!

Látta az egész bál a kézcsókot, látta a Samu bácsi is, és amennyire pocakja engedte, mazúrosan billegett a suttogva menekülők után. Észre se akarta venni a grófot:

— Elég volt. Le a batárba, gyerek!

Annus fuvolahangon, de némi eréllyel szólt:

— Késő már, Samu bácsi.

— Szót se! Életed, vagyonod rám bízva, s te kiskorú vagy.

— Igen, Samu bácsi, de mindjárt nagykorúvá leszek, mihelyt férjhez megyek...

— Per amorem, velem jössz! Ereszd a karját — uram!... Ki ez az úr?

— A vőlegényem, édes bácsi. Bemutatom: Johann Jörg Christian, Graf von und zu Drachenstein...

Pityke szakadt a Samu bácsi dülleszkedő, haragos gyomrán:

— Köszönöm, nem kérek a szerencséből...

— Értem, Samu bácsi: nem itt, majd otthon, a vőlegényem vizitel nálunk holnap...

Lett a batárban patália, ám otthon a bácsi utóbb mégis kénytelen volt belátni, hogy ő elvégre is csak gyámapa. Másnap délben tragikus arccal hallgatta vé-

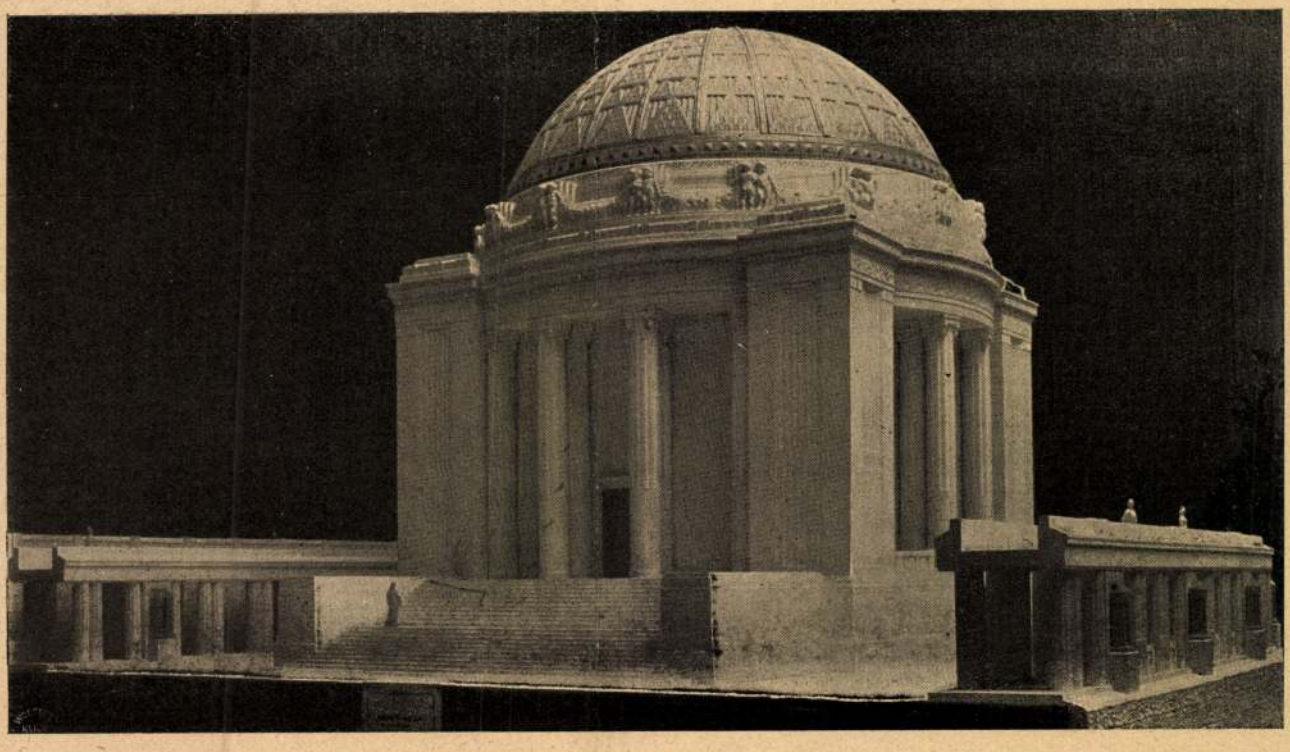

Balogh Rudolf fényképe

Az Erzsébet-emlékmű pályázata. A harmadik díj nyertese. Maróti Géza műve

gig a jelentkező gróf leánykérő szavait. Nagyot sóhajtott:

— Hát jól van, öcsém, legyen, ha már úgy kell lenni. De én részemről csak egy föltétel alatt adom áldásomat. Magyar leány férje magyar legyen, de ha már nem az, legalább azzá legyen. Ezt kívánom . . .

Még hozzátette:

— Pláne tőled, az ilyen . . . agaras gróftól!

Az öles kapitány olyan daccal vetette föl a fejét, hogy menten bele is ütötte a csillárba:

— Kruzitürken! . . . Hagyjon már békén azzal az agárral, lieber Onkel, ne bosszantsanak vele, mikor nem vagyok hibás benne. Egész legenda lesz már belőle. Micsoda föltételek ezek? Én a sárkányok kora óta Drachenstein vagyok, ein Germane!... német vagyok és most már csak azért is az maradok! És az asszony az urát kövesse, én megyek innen a feleségemmel, — viszem haza Németországba!

— Annus, — jajdult a bácsi, — gyere már be, hallod-e? Visznek Sörországba Germániának? Hát magyar leány vagy te? Követed ezt az agaras grófot?

A leány belépett. Lesütötte a szemét és szólt jámboran németül:

— Szeretem és követem.

— Mindenhová? Még abba a sörös németségbe is?

— Oda is . . .

De aztán magyarul tette hozzá súgva:

— Azért csak bízza rám, édes bácsi. Mondok valamit, hanem el ne árúljon . . .

— Mondjad. Én nem szólok. Bennem rothad meg.

— Na hát: én majd magyart csinálok belőle!

— Annus! — reménykedett az öreg, — fogadod? Parolát rá!

— Mindszenthy-parolát, édes bácsi!

— No, egye fene . . . De aztán — úgy legyen.

Vége köv.

Szeretném tudni

Szeretném tudni, hol van, merre járhat?
Hideg, szemérmes, gyöngyszín éjszakán
Jutok eszébe? Küld-e néha rám
Áldást, átkot, vagy vádat?

Százvétkü száját megszentelte szájam,
Hazug szemébe könnyet loptam én,
Mohó keze csak reszketett felém —
Ölelt, de félve, lágyan . . .

Az én szivemből szívott életvágyat —
Itattam véle kínok lángborát,
Könnyek aranyló, mézes záporát,
Kedves, bolond csodákat . . .

Az életéből egyszer csak kiestem —
Nézett utánam? Visszavárt vajon?
Hívott a fátylas, párás hajnalon?
Fehér holdfényes esten? . . .

Kopott lelkére bibort sugaraztam.
Sajnálja még e drága meleget?
Vagy keresett kis olcsó tüzeket.
Itt-ott . . . útszéli gazban?

Szeretném tudni, hol van, merre járhat . . .
Hideg, szemérmes, gyöngyszín éjszakán,
Remegő szájjal, sírva is talán,
Mormolok érte forró, bús imákat . . .

Nil.

Uj Idők 1913, I.

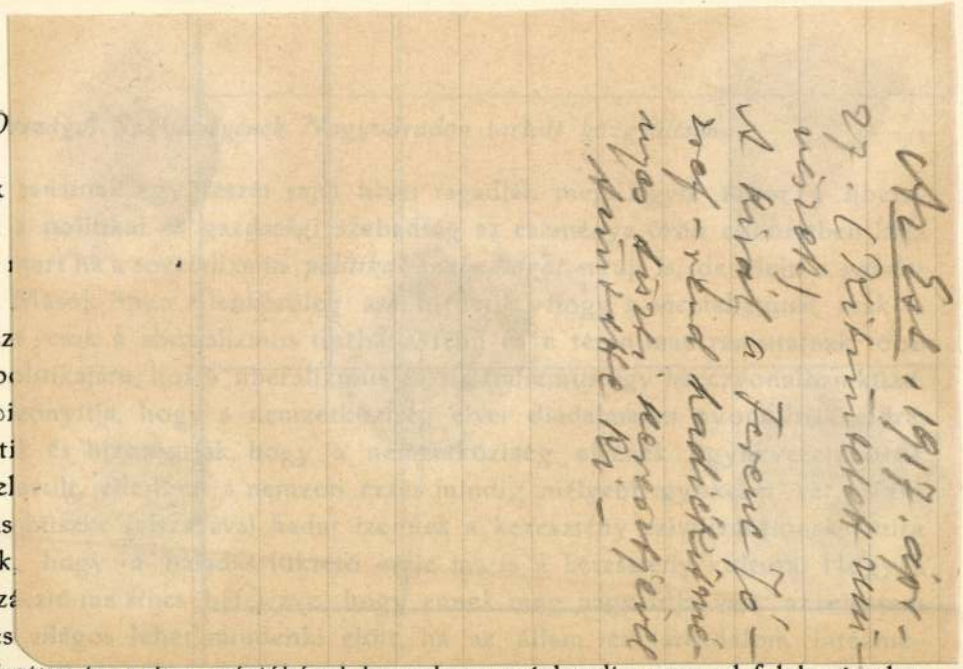

felfogással. Marx
lizmust, melynek
a szocializmussal,
sági szabadságot.
liberalizmus és ez
állam gyakorlati p
Egyik bölcselő bi
Mások azt hirdeti
igazsága már is el
nak, kik a haladás
mások azt felelik
keresztény cziviliz
teljesen világos és
nyeit annak a krisztusi tannak a mértékével komolyan mérlegeli «szeresd felebarátodat

kell. El kell érnünk, hogy tiszta látással, zavartalan itélettel megtaláljuk azokat a helyes elemeket, melyeken a magyar társadalom világnézlete a haladás jegyébe elhelyezkedhetik. Ez az az ideál, mit azoknak szem előtt kell tartani, kik kezükben tartják az állam politikai hatalmát, de főleg akiknek feladata a huszadik században a kultura eszközeinek terjesztése.

Ne feledje el senki sem, hogy a tudáshoz mindenkinek joga van. A tudás terjedésénél nagyobb emberi és nemzeti érdek nincs. Ehhez füződik a legmagasabb erkölcsi, vallási, tudományos, művészeti, sőt a gazdasági és egészségügyi szempontok egész sorozata. Ezért annak, aki tudni kíván, az eszközöket is rendelkezésére kell bocsátani. Ez az igazi demokráczia joga és kötelessége. Ennek az igaz demokrácziának a szolgálatában áll elsősorban a mindenki számára nyitva álló iskola de mellette, sőt bizonyos tekintetben fölötte halad a könyv, mert az iskola csak az alap, melyen az olvasás, megfigyelés és tapasztalat építi fel a műveltséget.

Az igazi műveltség általánosításához füződik az a nagy szempont, hogy mindenk

AZ IPARMŰVÉSZET A MILÁNÓI KIÁLLÍTÁSON.

IRTA: GYÖRGYI KÁLMÁN.

Milánó, július havában.

A MILÁNÓI KIÁLLÍTÁS iparművészeti csoportjai közül a magyaron kívül csak a belga és a hollandus csoportok valósitották meg minden izében azt a programmot, amelyet a kiállítás rendezői annak idején közzé bocsátottak. E programm szerint a kiállításra „csak teljesen e r e d e t i alkotásokat fogadnak el, tekintet nélkül arra, vajjon művészek, vagy iparosok azoknak készitői. A régi stilusok szolgai utánzásait feltétlenül visszautasitják, valamint azokat a munkákat is, amelyeknek művészi becsük nincs". Legkevésbé vették komolyan a kiállitási programmnak e rendelkezéseit maguk az olaszok, szintúgy a franciák, akik pêle-mêle kiállitottak modern jellegü munkák mellett renaissance-, barokk-, empire- stb. stilü tárgyakat; ezért egységes művészi hatásról e csoportokban szó sem lehet.

A magyar iparművészetnek a milánói kiállításon harmadszor nyilik alkalma, hogy nemzetközi versenyben részt vegyen: 1900-ban Párisban a világkiállításon szerepelt először önállóan, 1902-ben a torinói iparművészeti kiállitáson s most Milánóban mutatkozik be a magyar iparművészet, hogy számot adjon haladásáról s fejlettségéről. Noha az előbb emlitett két kiállitástól aránylag csak rövid időköz választ el bennünket, mégis kétségtelen a nagy haladás, melyet iparművészetünk a legutóbbi nehány év alatt felmutat.

A haladást nemcsak a kiállitott tárgyakon szemmel láthatóan nyilvánuló finomabb izlésben, a fokozottabb művészi és tehnikai tudásban látjuk, hanem magában a kiállitás elrendezésének módjában, a magyar csoportnak jeles művészi érzékkel kiszámitott egységes, harmónikus összhatásában is. Mig a többi iparművészeti csoportok javarészének látogatása az elrendezés rendszertelen volta miatt igen fárasztó, a magyar csoportot élvezettel tekintheti meg bárki, mert nagy arányai mellett is az elrendezés könnyen áttekinthető.

Most, amidön a milánói kiállitás magyar csoportjáról szóló száz meg száz, kivétel nélkül elismerő, sőt magasztaló szakszerü ismertetés látott napvilágot, joggal állithatjuk, hogy a magyar iparművészeti csoportnak magas szinvonala szerencsésen megoldott alaprajzi elrendezése, imponáló térhatása és eredeti, nemzeti jellege van. De hallhatjuk napról napra a magyar iparművészeti csoport jeles kvalitásainak dicséretét a helyszinén, a kiállitáson megforduló szakférfiak és egyéb látogatók ajkáról; az egyik asztalon levő vendégkönyvben pedig hosszú sorát látjuk a kiállitás közvetlen hatása alatt iródott leghizelgőbb nyilatkozatoknak. Annyi bizonyos, hogy a magyar iparművészet e kiállitáson minden tekintetben fényesen állja meg a helyét és nagyon megszilárditotta az előző kiállitásokon már megállapitott jó hirnevét. De eltekintve az erkölcsi s a már szintén biztosra vehető anyagi sikertől, tisztán politikai szempontból is igen szerencsés gondolat volt, hogy Magyarország nagyobbszabásu csoportokkal vegyen részt a kiállitáson. Nemzeti önállóságunknak a külföld előtt való szemmellátható dokumentálását alig érhettük volna el hatásosabban, mint igy, amidön a kulturnemzetek világversenyében Ausztriától teljesen függetlenül és elszigetelve jelentünk meg. Ausztriának megvan a maga pavillonja a Piazza d'Armi-n; 2—3 kilométernyire ettől, a Parcoban levő nagy iparművészeti csarnoknak egyik előkelő helyén, külön főbejárattal látunk egy csodás szépségü csoportot „Ungheria" felirással. Itt van a mi iparművészetünk.

A Parcoban levő nagy iparművészeti csarnok északi részében elhelyezett magyar iparművészeti osztálynak alaprajzi elrendezését az itt látható rajz mutatja. Tulajdonképpen három csoportot fűztek egybe a rendezők egy összhangzó egésszé: az iparművészet, háziipar és az iparművészeti oktatás csoportjait. Maróthi Géza tervezte és rendezte az iparművészeti csoportot magában foglaló nagy előcsarnokot és üveg-

fedelű udvart, Faragó Ödön két iparművészeti termet, a háziipari, és a kereskedelemügyi miniszter főhatósága alatt álló ipari szakiskolák termét. Az utóbbival kapcsolatos iparművészeti oktatási csoportok elrendezését Nádler Róbert (orsz. rajztanárképző), Mátrai Lajos Gy. (iparművészeti iskola) és Menyhért Miklós (főv. iparrajziskola) tervezték.

E helyen jegyezzük meg, hogy a magyar csoport beosztása Fischer József budapesti fiatal építésznek tervei szerint készült. Ugyancsak ő teljesítette a kivitelt is Fittler Kamill, udvari tanácsos, műszaki igazgató vezetése alatt.

Tágas, nyitott oszlopcsarnokból jutunk Maróthi Géza sajátságos, vájt boltüregszerű, a maga nemében igen eredeti hatású előcsarnokába. A szürke, érdes habarccsal bevont falak alját mély, kékestónusú, aranyfényű eozinlemezek s szürke siklósi márványlábazat borítják. Az előcsarnok két, kalászfüzérekből alakított, áttört à jour díszítményekkel borított íves ajtónyílása közt levő pillér-fal előtt, márvánnyal szegélyezett nagy vízmedence van, ennek közepén ugyancsak márvány talapzaton kékes, irizáló eozinból készült, ötletesen csoportosított récék között vízsugár fakad, mely — különösen a tikkasztó nyári napokon — kellemesen hűsíti a csarnok atmoszféráját. Az oldalfalak egyikén oltárszerű csoportosításban Róth Miksának gyönyörű mozaikmunkái: egy Madonna a gyermek Jézussal, egy bájos fürtös gyermekfej s több dekoratív munka ügyes elrendezésben láthatók. Szemben ezzel eozinkandalló van, Forreider és Schillernek Maróthi terve szerint rézből mesterien domborított ellenzőjével s vasból kovácsolt tűzibakjával. A kandallón Zala Györgynek ő Felségét ábrázoló mellszobrát látjuk.

Az eozin-burkolat felett levő polcon Betlen, Damkó, Holló, Ligeti, Radnai, Telcs szobormüvei, vázák, üvegtárgyak s virágcsoportok vannak. A fal mentén áll Ligeti Anonymusának kisebbített példánya s ugyancsak Ligeti mintája nyomán készült eozin-kútkagyló. A teremben van Thék Endrének elegáns szalonzongorája, két nagy olvasó-asztalon pedig a látogatók a Magyar Iparművészet és a Mintalapok füzeteit lapozhatják.

Ennek az előcsarnoknak három nyílásán át juthatunk a magyar osztály többi termeihez; a baloldali az iparművészeti oktatási csoporthoz, a jobboldali a négy szobaberendezést és több üvegvitrínát magában foglaló teremhez, a középső pedig a nagy üvegfedelű udvarhoz vezet. Itt az átjáróban Stróbl Alajosnak a Kossúth-mauzoleum számára készült, márványból faragott, remekművű párducát látjuk. A „galambos"-udvarban (így nevezik Milánóban a magyar csoport e részét, a mennyezeten alkalmazott galamb-frizéről) aranyozott, fémből készült üvegszekrényekben plakettek, üvegek, vázákból, bőrtárgyakból, ékszerekből egy elitkollekciót állítottak össze. A félköralakú, bolthajtású nyílásokon át betekintést nyerünk az udvarba nyíló hat intérieurbe. A pillérek alapzatát a szentmiklósi aranylelet motívumaiból művésziesen kiképzett, domborított rézlemezburkolat födi, mely felső részében virágkagylóvá alakul. A pillérek mellett levő szabadon álló, vörösrézből domborított virágtartókból borostyán folyondárok fakadnak és hellyel-közzel ellepik az udvar falát. Az összes említett rézdomborító munkák, valamint Markup Bélának az udvarban elhelyezett életnagyságú szarvasa Steiner Ármin és Ferenc gyárában készült. Balfelől az intérieurok elseje Maróthinak zeneszobája, amelyben Telcs Edének Beethovenbüsztjét látjuk; a szoba falát ugyancsak Telcs Edének a zenepalota számára készített amorettfrizei díszítik. Az iparoktatási csoportba vezető átjárón túl Körösfői (Kriesch) Aladár terve nyomán Mócsay József asztalosmester műhelyében készült kultuszminiszteri dolgozó-szoba van.

Egységes, nyugodt harmónia jellemzi e szobaberendezést, melynek nemcsak hatalmas arányú bútorai, hanem minden tartozéka, ú. m. szőnyegek, falikárpit, kandalló, óra, írókészlet, csillár tervezőjének eredeti, minden ízében magyaros művészetéről adnak tanuságot. Különösen figyelemre méltó a hatalmas csillár (készítője Imregh Pál).

E szoba mellett levő bolthajtású nyíláson át a magyar csoportnak kétségkívül egyik legötletesb s művésziesb két intérieurjéhez jutunk: az egyik Nagy Sándor és Medgyaszay István közös terve nyomán készült művész-otthon,

a másik Körösfői (Kriesch) Aladárnak nyaraló-ebédlője. Nagy Sándor és Medgyaszay István szobájukat gerendavázos csarnokba helyezik, amelynek egyik oldalán lépcső vezet az emeleti helyiségekhez.

A „művész-otthon" sajátlag három részből áll: a széles hármas ablaktól balra eső rész az asszony munkahelyét mutatja, a jobbra eső a férfié, a tágas előcsarnok egyik fülkéjében pedig a gyermek játszóhelye van. A berendezés minden részlete egészen egyéni, önálló felfogást mutat; a tervező teljesen szakított a sablonos formákkal, varró- és íróasztala, a zsámolyos szék, pamlaga, szekrénye mind a maga nemükben új meg új szerkezetű megoldást mutatnak. Az eredetiség azonban nincsen a használhatóságnak rovására: a művészek finom érzékkel össze tudták egyeztetni a művészi hatást a célszerűség követelményeivel.

A művész-otthon most leírt nappalijának mintegy kiegészítő részének tekinthető Körösfői Aladárnak szürkére pácolt tölgyfából készült s oxidált vasalásokkal díszített ebédlője. Figyelemre méltók ebben Belmonte Leónak bőrmunkái. A nagy udvar másik oldalán Vigand Edének magyaros kerti ebédlőjét és kissé Biedermayer-ízű, kiválóan elegáns hatású leányszobáját (készítette Mócsay) látjuk; mindkét szobát a jeles tervező a nála megszokott finomsággal részletezte.

Vigand két szobája között van az épülő új kultuszminiszteri palota számára készült nagyarányú miniszteri fogadó-terem, melyet Horti Pál tervezett. Horti teljesen mellőzi a faragványos díszt, a bútorok sima felületét gazdag intarzia dísszel élénkíti, a bútorok mahagoni fájának tüzes, telített vörös tónusa jól illik a huzatuk és a függönyük tengerzöld szövetéhez. Lilás színű mozaikból készült kandallójához (Róth Miksa műve) Forreider készített pompás ellenzőt. A kandallón levő eredeti alakú órát és gyertyatartókat, valamint az ezüstözött nagy üveg csillárt Kiessling Rudolf készítette. A bútorokat a Thék-gyár, az intarziás falíburkolatot Vukovics és Kaufmann asztalosmesterek készítették.

Visszatérve a magyar csoport előcsarnokába, a jobbra levő teremben szimmetrikus elrendezésben négy szobaberendezés van és pedig Faragó Ödön terve nyomán Steinbach Gábortól készült úri szoba, Barta Sándor szalonja, a békéscsabai bútorgyár r.-t.-nak Menyhért Miklós által tervezett ebédlője s végül a Thék-gyár úri dolgozószobája.

Emellett a terem mellett levő helyiségben a középen impozáns csoportját látjuk a Zsolnay-gyár gyönyörű díszedényeinek, úgyszintén a tóvárosi Fischer Emil angyalföldi gyárában készült, a magyar népéletből vett képekkel díszített majolikáknak és porcellánoknak. Innen a grafikus csoportot magába foglaló tágas, világos folyosóra jutunk, ahol az országos képtár, a fővárosi házinyomda, az Athenaeum, a Pesti könyvnyomda rt. stb. kollekcióit látjuk, valamint egyes kiváló művészeinknek grafikus munkáit. Ezek között különösen Rauscher Lajos műegyetemi tanárnak finom hangulatú, új eljárással készült aquatintái és Morelli Gusztáv igazgatónak fametszetei tűnnek ki. Folytatva sétánkat az előbb említett teremből, Simay Lajosnak elegáns ebédlője és Kántor Tamásnak úri szobaberendezése mellett elhaladva, a háziipar és gyermekjátékok színgazdag csoportjához jutunk, melyet Faragó, rendeltetésének megfelelően, bazárszerűen képezett ki. Rendkívül üde, kedves benyomást kelt ez a terem, a benne igen ügyesen csoportosított színes hímzések, varrottasok, parasztmajolikák, szőnyegek, gyermekjátékok stb. változatos csoportjaival.

Nagyon emeli e teremnek hatását a székely kapu motívumai felhasználásával megoldott kapuzat, amelyet Nagy Sándor színgazdag frize díszít. Ezen a kapun át öblös bolthajtásozaton — melyben Rippl Rónai Józsefnek rendkívül érdekes fali szőnyege és hímzett ellenzői nyertek elhelyezést — visszaérkezünk Maróthinak nagy (előbb már részletesen ismertetett) „galambos-udvarába". E mögött levő széles folyosón Kiessling R. és fia cég nagyarányú csillárkollekciója, Lakos Lajos és Révai Oszkár tűzhelyei és fűtőkészülékei láthatók; a falakat itt is különböző háziiparcikkek borítják. Ezután következik a magyar osztály harmadik nagy csoportja: az iparművészeti oktatási csoport, mely a maga nemében egyedüli az egész kiállításon.

Az olaszok csak utólag, az 1905. év végén kiadott módosított programmban vették föl az iparművészeti oktatást is. Lehet, hogy ez a körülmény volt okozója annak, hogy a többi csoportokban az iparművészeti oktatást feltüntető rajzokat, munkákat hiába keresünk. Maguknak az olaszoknak óriási terjedelmű iparművészeti csoportjában csak egy jelentéktelen, 3—4 négyzetméterre terjedő rajzsorozata mutatja egyik vidéki iparművészeti iskolájának a Scuola Applicata „Cantu"-nak nem éppen kifogástalan munkásságát; úgyszintén a belgáknál is csak két ipariskolának kicsiny, de érdekes csoportját találjuk. A franciák, hollandusok, osztrákok iparművészeti iskolái ezúttal egészen elmaradtak. Ezért a magyar iparművészeti oktatási csoport valóságos Mekkája a kiállítást látogató iparművészeti tanférfiaknak, kik gyakran napokat töltenek ott, s jegyzeteket, vázlatokat készítenek.

Az első termet, ahova az előcsarnokból jutunk, a székesfővárosi iparrajziskola kiállítása foglalja el, amely a falon és az üveges szekrényekben az iparművészeti szakmákban elért eredményeket, a nagy albumokba kötött rajzsorozatokban pedig magát a tanítás menetét mutatja be. Üvegfestészeti, díszítő festészeti, bútor- és vasipari munkák, valamint a grafikai művészet körébe vágó rajzok, tervezetek, szoborművek, az intézet agyagipari műhelyében készült edények, tálak, bársonyégetési és bőrmunkák mutatják az egészséges, gyakorlati irányt, melyet ez a jelesen vezetett iskola követ.

A második teremben az orsz. m. kir. iparművészeti iskolának és az orsz. rajztanárképző intézetnek csoportjai vannak. Az iparművészeti iskola kiállított munkáinak javarészét az iskolának ősszel rendezett jubileumi kiállításán láttuk s megfelelően méltattuk is. Kevésbé ismert olvasóink előtt az országos rajztanárképzőnek működése, mely ha teljességben nem is érvényesülhetett e kiállításon, mégis imponáló képet adott az intézeti tanítás helyes irányáról és magas színvonaláról.

Az intézet vezetősége ugyanis szemmel tartotta a kiállítás programmját és ezért főleg a díszítményi rajz és az iparművészeti oktatás bemutatására törekedett, s a tanítás többi ágaiból (figurális, távlati, építészeti rajz, mintázás) csak egyes szemelvényeket mutatott be. Fenntartjuk magunknak, hogy e kiváló intézetünket éppen az iparművészeti tervezés tanításának szempontjából közelebb már behatóan ismertessük, ezért e cikk keretében csak ismételten kiemelhetjük a fényes sikert, melyet rendkívül gonddal rendezett, könnyen áttekinthető csoportjával e kiállításon elért. Ebben a főérdem

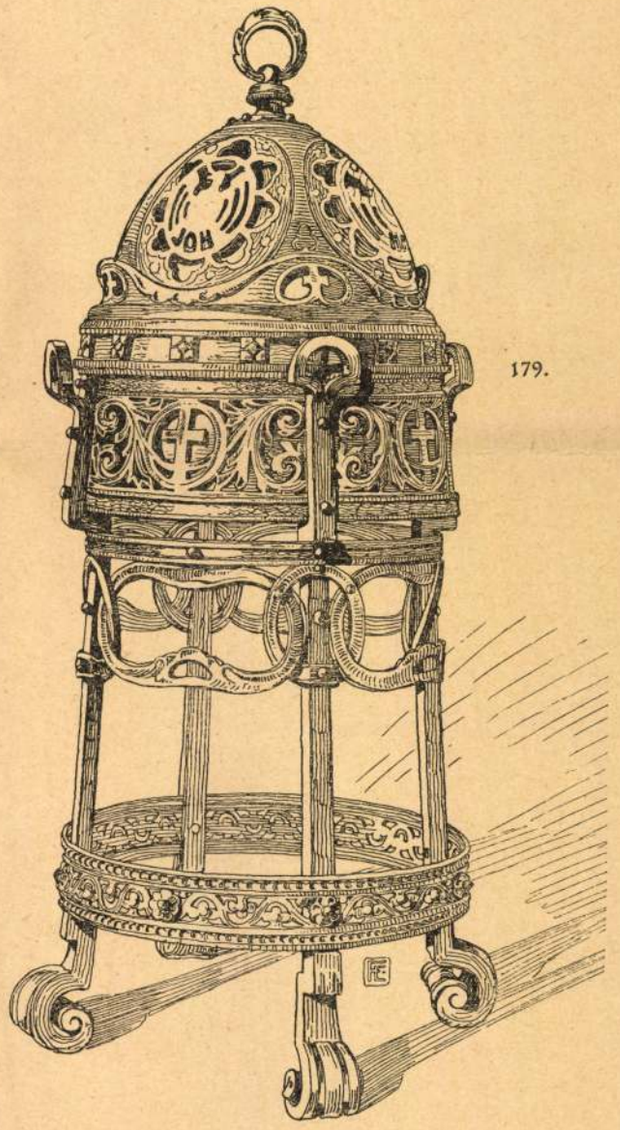

179.

179. KERESZTELŐ MEDENCE KOVÁCSOLT VASBÓL. FÖRK ERNŐ TERVE SZERINT KÉSZÜLT A SZEGEDI ÁLL. IPARI SZAKISKOLÁBAN.

Várdai Szilárd igazgatón kívül Nádler Róbert, Havranek és Dörre tanárokat illeti meg.

A következő terem, melynek egész berendezése — egy-két tárgy kivételével — Faragó Ödön tanár tervei nyomán készült, a kereskedelemügyi miniszternek főhatósága alatt álló áll. ipari szakiskolák kollektív csoportját foglalja magában. Egy nagyarányú kőkandalló foglalja el a hosszfal közepét, az üvegszekrényeket csipkék, hímzések, fém- és bőrmunkák töltik meg. Négy szobaberendezés egészíti ki ezt a csoportot, melyet az áll. szakiskolák készítettek Jankó János (Arad, úriszoba), Molnár Jenő (Győr, ebédlő), Raffay László (Szeged, fogadószoba) és Veszely Vilmos (Kolozsvár, gyermekszoba) tervei nyomán. Különösen utóbbi, szürkére pácolt jávorfa bútorzatával általános tetszést arat. A bútorzat egy részét máris megvásárolta a berni múzeum.

Ezzel vázlatos képét adtuk a magyar iparművészeti csoportnak. Elfogulatlan és a legkülönbözőbb nézőpontokból kiinduló bírálatát megtalálja az olvasó azokban a külföldi lapnyilatkozatokban, melyeket e füzetben közlünk. De e helyen ki kell emelnünk azt a tényt, hogy a sikerben nagy része van a Magyar Iparművészeti Társulat mellett, mely az anyaggyűjtés és válogatás s általában a művészi előkészítésnek munkáját végezte, az alaprajz tervezőjének: Fischer Józsefnek a gyönyörű perspektivikus hatásokért és a könnyű áttekinthetőségért és az installáció művészi tervezőinek: Faragó Ödönnek és Maróthi Gézának.

A két jeles tervező művész hitvallásában egymástól lényegesen eltér. Maróthi úgyszólván szín nélkül dolgozik, inkább a térnek és a sík felületeknek arányaival s a díszkréten alkalmazott plasztikus díszítéseivel hat, Faragó ellenben szereti az élénk színeket s bőkezűen alkalmazza a síkdíszítményeket. Modern mindakettő, de kegyelettel tanulmányozzák a nemzeti formakincset, amelyből mindegyik a maga egyéniségéhez képest merít motívumokat. Maróthit az ősi iparművészet alkotásai inspirálják, ezeknek formáit tanulmányozza, boncolgatja s finom érzékkel alkalmazza a maga céljaira; Faragó inkább a népművészet felé vonzódik, annak díszítményeit a természetből vett újabb elemekkel kombinálja s így alkotja meg a maga, egészen egyéni ornamentikáját.

Mindenesetre emelte a magyar csoportnak változatosságát és érdekességét, hogy benne e két eltérő egyéniségű és eltérő eszközökkel dolgozó művész együttesen fejthette ki művészetét. Dicséretükre válik, hogy közös akarattal és megértéssel, harmonikus s emellett minden ízében eredeti művészi alkotást hoztak létre.

A külföldi csoportok közül, mint már említettem, a legérdekesebb és legértékesebb anyagot találjuk a belga pavillonnak „L'Art décoratif moderne" csoportjában, melyet M. Fierens-Gevaert vezetése alatt álló művészi bizottság rendezett. E bizottságban oly általánosan elismert, jeles művészek, mint Sneyers, Hobé, Crespin, Horta, Khnopf, Wolfers, Lambeaux, Van der Stappen, Ciamberlani stb. működtek közre a csoport sikerén. Ha még hozzávesszük, hogy Constantin Meunier egész sorozatát (41 darabot) küldte be újabb műveinek, fogalmat alkothatunk magunknak e csoportnak magas színvonaláról.

Magát a csoportot és alkotóinak intencióit leghivebben ismerteti az a rövid, de tartalmas előszó, melyet maga a bizottság elnöke, M. Fierens-Gevaert írt a katalogushoz. Közöljük belőle a modern iparművészeti törekvéseket is jellemző következő szép részt:

„A világos csarnokban, melyet Horta tervezett, a látogatót száz kiállítónak alkotásai fogadják, melyek tanúságot tesznek arról, hogy Belgium hazája az iparművészet leghivatottabb reformátorainak. Csoportunk meggyőzhet bárkit is arról, hogy Belgium iparművészete nem merült ki az első, úttörő küzdelmek után, hanem ellenkezőleg biztos öntudattal halad.

Itt látjuk eredményeit építészeink, iparművészeink és iparosaink vállvetett munkájának, kiket az a komoly, közös törekvés hat át, hogy egyéniségüket szabadon fejtsék ki, a maguk útján haladjanak s teljesen szakítsanak az elavult formákkal.

Ezzel egyébként lelkiismeretesen megfeleltek a milánói kiállítás programmjának, mely

szerint a kiállításra nem fogadhatók be a letünt korszakok művészi alkotásainak egyszerű másolatai. És a keret, mely e sokféle modern munkát magába foglalja, mindenben megfelel a benne felhalmozott művészi munkák jellegének.

A jelen alkalommal másodszor jelennek meg Olaszországban, hogy bemutassák újabb alkotásaikat. Az 1902. évi torinói kiállításon már nagy sikert arattak és ennek köszönhetik azt a szoros egyetértést és közösség érzetét, mely a belga iparművészeket testvéri láncba fonja s biztositja diadalukat. Milánóba, szivükben Olaszország iránt érzett mély hálaérzettel jöttek a belga művészek, mert tudják, menynyit tanultak öseik e földön s mennyit köszön az egész világ művészete Olaszországnak. De jöttek abban a reményben is, hogy mostani szereplésükkel megszilárditják a belga iparművészet eddigi jó hirnevét és meggyőzik törekvéseik helyes voltáról azokat a köröket is, melyek eddig nem vették komolyan őket, vagy egyszerüen tagadták létezésüket.

A résztvevők karöltve azon munkálkodtak, hogy bebizonyitsák, hogy az iparművészek feladata nem merül ki kisebb használati tárgyak kifogástalan elkészitésében, hanem igenis felöleli mindazokat a művészi és ipari alkotásokat, melyek az épitészet szerves részei, sőt a grand Art, a festészet és szobrászat is szoros egységben lehet egy nagyarányú dekoratív feladattal, ha ahhoz alkalmazkodik. Ez az oka annak, hogy nemcsak alkalmazott művészetet, art appliqué-t állitottak ki, úgymint bútorokat, ékszereket, különféle szöveteket, csipkéket és kerámiát stb.-t, hanem nagyarányú műveket is, festményeket, szobrokat, melyeken a legnagyobb mesterek dolgoztak. A belga modern iparművészeti kiállitás nagy, centrális belépőjével és intérieurjeivel, melyekkel Bruxelles, Anvers, Gand, Liège, Courtrai vetélkednek egymással, ötvös-, elefántcsont-, könyvkötési stb. munkáival, szövetjeivel, iskoláival s azokkal a nagy, hatalmas művekkel, melyek a belga festőművészet ébredését hirdetik, önkénytelenül is a harmónikus egység hatását keltik a nézőben s meggyőzik arról az igazságról, hogy a művészet nem keres menhelyet az ilyenamolyan múló, divatos formáknál, hanem a legegyszerűbb, legigénytelenebb anyagra is reá tudja lehelni a Szépség elenyészhetetlen nyomát.

Sokan vannak még, kik nem tudják eléggé mérlegelni ennek a művészeti bontakozásnak, újjászületésnek nagy fontosságát, mellyel Belgium megőrzi és megerősiti a művészet terén vezető szerepét. Durva nézetekkel találkozunk mindenütt és a művészet csemetéjének fejlődését is sokan erőszakosan meg akarják akasztani. A modern törekvések ellenesei pedig megszivlelhetnék a dicső Lionardo tanácsát, ki már évszázadokkal ezelőtt azt irta, hogy „Soha se utánozzátok senki munkáját e világon, mert igy csak unokái, nem pedig fiai lesztek a természetnek.

Ezeket nem azoknak mondom, kik a művészet révén meg akarnak gazdagodni, hanem azoknak szólok, kik küzdenek magáért a művészetért, a dicsőségért és a becsületért."

Ily ideális törekvésektől eltelve, az új nemzedék máris sokkal magasabb régiókat ért el, anélkül hogy lelkesedése vagy sikerei megrészegitették volna. E sikerek máris azzal a biztos reménnyel kecsegtetnek, hogy egy közel jövőben bekövetkezendő dicsőséges művészeti korszaknak vetettük meg alapját. Ha majd törekvéseink mind megvalósulnak, akkor nem csupán a múzeumokban, a gazdagok palotáiban találunk majd művészi dolgokat, hanem — mint Ruskin óhajtja — mindenütt és mindenkinél. És amidőn majd elűztük körünkből a hivatástalan plagizátorokat, a tehetetlen epigonokat és az összes „complices de la laideur"-öket, akkor az egész tömeg az új stilus felé fog majd fordulni. Ennek a jóslatnak megvalósitását azonban nem néhány soros előszóval vagy előadásokkal érhetjük el, hanem tettekkel. Ezek beszélnek a legékesebben."

És beszélnek is. A milánói belga iparművészeti csoport mindenesetre „komoly tett", mely határkövet jelent a modern művészet fejlődésében. Magának az elrendezésnek művészi volta, a legjelentéktelenebbnek látszó részletig gondosan megoldott intérieurök, a hatalmas arányú falifestmények, a bronz- és márványszobroknak impozáns csoportja, az

ötvösműveknek, ékszereknek, könyvkötéseknek, hímzéseknek, csipkéknek kicsiny, de nagy gonddal összeválogatott kollekciója oly ritka művészi élvezetet nyujt a nézőnek, hogy csak nehezen válik meg e szép kiállítástól.

E csoport két fülkéjében szemelvényeket látunk a belga iparművészeti oktatásból: a brüsszeli Bischoffsheim-nőiparískola és az ixelles-i iparískola rajzait, tervezeteit és az e tervek nyomán készült kézimunkákat, csipkéket, bőrmunkákat stb. Egészséges, gyakorlati szellem jellemzi a tanítást.

A hollandus csoportot részben az antwerpeni iparművészeti társulat (Vereeniging voor Ambachts en Nigverheidskunst) rendezte, részben pedig a hágai „Oost en West" nevű egyesület, amely a németalföldi kolóniák művészi iparának fejlesztésével foglalkozik. A csoport két tágas teremből áll, amelyben polcokon és vitrinákban a hollandus agyag-, üveg- és a különösen magas fejlettségű könyvkötő-ipar termékeit látjuk, néhány fülkében pedig a polgári viszonyokhoz mért egyszerű, ízléses szobaberendezéseket.

A francia iparművészetnek kellene a felírás szerint (Arte decorativa francese) betöltenie a Piazza d'Armi-n levő kiállítás egyik legnagyobb épületét, a valóságban azonban e nagy csarnoknak csak elenyészően csekély részét foglalja el. Női- és férfiruhák, fehérneműek, cipők, kalapok és egyéb divatcikkek, fényképek, nyers bőrök, művirágok, nyomtatványok, órák, kések stb.-k töltik be az óriási csarnokot, ahol csak hosszas keresés után találjuk meg azt a néhány üvegszekrényből álló csoportot, melyet a francia szépművészeti miniszterium állittatott össze a párisi Salonban szerepelt iparművészeti remekekből. Itt aztán a legkiválóbb francia éremművészek, keramikusok, zománcoló művészek, kisplasztikusok, ötvösök (Charpentier, Chaplin, Carabin, Roche, Delaherche, Lachenal, Bigot, Déjean, Massier, Dufrène, Vernier, Lavasseur stb.) műveiből látunk szemelvényeket, melyekből a néző fogalmat alkothat magának a francia iparművészet magas fejlettségéről. Néhány kirakatszerű szekrényben szorul a világhírű francia ékszerészet; fájdalmasan nélkülözzük itt a modern ékszerészet atyamesterét, Lalique-ot, csak utánzóit látjuk, élükön Fouquet-val. Az előkelő bronz-éditeurök közül csak Barbedienne csoportjában találunk igazán művészi alkotásokat Antokolski-tól, Rodintől. A bútorművészet jó részben még most is beéri a Lajosok és az Empire-korabeli bútorok hű utánzásával; igaz, ebben aztán tökéleteset produkálnak a franciák, különösen bámulatra méltók a gyönyörűen megmintázott, gondosan cizellált aranyozott veretek. Sajnáljuk a nagy tehnikai tudást, mely utánzatokban merül ki. Modern értelemben vett intérieur alig van egy-kettő, legjobb ezek között Dufrène hálószobája és L. Bigaux Cabinet d'amateur-je. Az üvegművészetet csak a nancy-i Daum testvérek képviselik, többrétegű maratott és csiszolt csodás hatású üvegdisztárgyakkal. Az a kevés, amit a francia art décoratif-ből Milánóban láttunk, sem érvényesülhet kellően, mert elvész a sok közönséges kereskedelmi árúcikk között. Mindenesetre megérdemelte volna ez a válogatott kis csoport, hogy megfelelő milieu-ben kerüljön bemutatásra. E tekintetben példát vehetnek a franciák a belgáktól és — a magyaroktól.

Angolország ezúttal is, épp úgy mint az 1902. évi torinói kiállításon, csak kicsiny, de választékos csoportot küldött. Ebben legtöbb helyet a világhírű Waring & Gillow bútorcégnek kitünően elkészített, egyszerű, igen ízléses szobaberendezései foglalják el, melyek a tipikus, ámpirizáló angol bútorformákat mutatják. Ugyanez a cég egy tengeri hajónak elegánsan s igen célszerűen berendezett két fülkéjét is állitotta ki.

Az angol agyagipart a manchesteri Pilkingtons Gile & Pottery C. és a smethwicki Ruskin-Pottery cégek képviselik, kitünő kemény anyagú, magas tűzű mázzal borított edényekkel. Különösen szépek a Sang de boeuf név alatt ismeretes mély vörös színű, vagy a vörös és a fehér máznak egymásba való olvasztása által létrejött véletlen színfoltokat feltüntető edények.

Egy londoni tapetagyár Walter Crane-nak a gyár részére készitett újabb tervezeteinek hosszú sorozatát állitotta ki.

Dániát csupán a kopenhágai királyi porcellán képviseli, ismert, tompa kékes színű,

festett állatképekkel díszített és állatokat ábrázoló porcellánjaival.

Ausztriának tulajdonképpen nincs iparművészeti csoportja. Az osztrák pavillonban, mely a vasuti és mezőgazdasági csoportokat is magába foglalja, csak egy elegáns vasúti váróterem s hajlított fából készült néhány jelentéktelen szobaberendezés van. Egy csomó kosárbútor és egy bécsi üveggyárosnak kollekciója az egész, amit Ausztria iparművészete e kiállításra küldött. Az osztrák iparművészet ezúttal jóval szerényebb körben mozog, mint Turinban 1902-ben, amikor ez, teljesen berendezett 9—10 helyiségből álló villán kivül olcsóbb, kurrens iparművészeti cikkeinek külön bazárt épitett. Utóbbiakat most az olasz csoportban élelmes olasz kereskedők árusitják, persze olasz cégér alatt. Ezzel, úgy látszik, itt senki sem törődik.

Említést alig érdemelnek a svájci, japáni, kinai, persa és indus csoportok. Kevés kivétellel közönséges bazár-árú az, amit e csoportokban látunk. A csoportok külső rendezése is — tartalmuknak megfelelően — inkább vásárnak tünteti fel az iparművészeti csarnok e részét, mint iparművészeti kiállításnak.

Érdekesnek igérkezik az orosz csoport; július havában azonban még nem készült el teljesen külön csarnoka. Erről jövő füzetünkben számolunk majd be.

Végére hagytam az óriási iparművészeti csarnok javarészét elfoglaló olasz csoportot, mely a szerencsétlen alaprajzi elrendezés miatt valóságos labirintussá lett a sok zegzúgos folyosó, terem, fülke stb.-től; eligazodni itt alig lehet.

Noha a párisi és torinói kiállításokhoz képest itt is némi haladást láthatunk, általában véve a kiforratlanság, kapkodás, a bizarr hatásokra való törekvés jellemzi ezt a csoportot. A kiállított tárgyak jó részénél még mindig a régi stílusoknak nagy tehnikai rutinnal, de annál kevesebb értelemmel és izléssel való variálását látjuk. Mig a belgák, hollandusok, magyarok s mindenekfelett az angoloknál bizonyos higgadt egyszerűség, a szertelenségtől való tartózkodás konstatálható, az olaszok még mindig, a nálunk oly rövid életünek bizonyult Jugend-stílusnak észszerűtlen formáival és díszítményeivel akarják modern voltukat kimutatni. Nagyon meglátszik az olasz iparművészeten a helyes irányitásnak teljes hiánya. Iparművészeti iskolái fejletlenek, megfelelő tanerőik — úgy látszik — nincsenek. Annyi bizonyos, hogy az olasz iparművészeti csoport anyagának nagy részét alígha fogadná el a M. Iparművészeti Társulat juryje a karácsonyi kiállításba, annyira nem üti meg az izlés dolgában a mértéket.

Találunk e csoportban kosárbútor utánzatokat vasból és bádogból, fayence-vázákat óriási élethü virágcsokrokkal s az elmaradhatlan tálcákat tartó faragott szerecseneket stb. stb. A kevés igazán jó munka, mint pl. Monti milánói épitész úri szobája, a firenzei Cutler és Girard ebédlője s még néhány sikerültebb alkotás, úgyszólván elvész a sok banalitás között.

Valóságos oázisa a nemesebb művészetnek e csoportban a Rómában élő norvég szobrászművésznek, Lerche-nek kollekciója, amely nemcsak nagy művészi tudásáról, eredetiségéről, hanem bámulatos sokoldalúságáról is ad bizonyitékot. Gyönyörű formájú és színezésű fayence-edények, tálak, fayence- és bronzszobrok, ékszerek, zománcmunkáknak igen gazdag sorozatát mutatja be a jeles művész, melyeknek minden darabja egy-egy unikum. A kiállitást látogató múzeumigazgatók sietnek is a kiválóbb példányokat lefoglalni.

Az olasz iparművészetnél előnyösebben mutatkozik be az olasz képzőművészet e kiállitáson, bár itt is kivánatos lett volna a beküldött munkák szigorúbb rostálása; egyharmada a kiállított képeknek s szobroknak, ha elmarad, mindenesetre emelte volna a kiállitás színvonalát.

Külön pavillont épitettek a korán elhunyt, kitünő olasz művész, Segantini, hátrahagyott munkáinak, melyeket egyik rokona, Grubici árúba bocsát. Ugyanitt látható Bistolfinak remek Segantini-síremléke: egy kőtömbbe olvadó gyászoló géniusz, a kőtömb alján három remek, lehelletszerű relief, melyek a ravatalon fekvő művészt és kedves tájait és staffage-zsait ábrázolják.

Az olasz képzőművészeti csarnok* tekintélyes részét az építészet foglalja el. E csoport modern részéről valóban kevés megjegyezni valónk van, egyedül a II. Viktor Emánuel hatalmas emlékművét említhetjük meg és a Rómában felállítandó igazságügyi palotának tervét. Mindkét műnek gipszmodellje mellett még egész serege van kiállítva a különböző épületterveknek, de ezek között egyetlenegy kiváló dolgot sem találtunk. Sokkal érdekesebb ennek a kiállításnak az a része, amelyben Itália különféle műemlékeinek felvételei és restaurációi vannak elhelyezve, melyeket nagyrészt az Uffici Regionali per la conservazione dei monumenti állíttatott ki. Ezek közül kitünnek a páviai Certosa és kastély, a monzai dóm, a genuai Palazzo di S. Giorgio, a toskánai Palazzo Pretorio és a florenci Chiesa della Trinità restaurálási tervei. A velencei műemlékek restaurálási tervei külön termet kaptak a kiállítás e csoportjában. Könnyű áttekintést nyujt egy fali térkép azokról a nagy munkákról, melyeket az olasz kormány — végrevalahára — végeztetett Velencében, azóta, hogy a Szt Márk-templom harangtornya bedült. 1902 óta valóban gigászi munkát végeztek az olasz építőművészek és mérnökök Velence műemlékeinek megmentésénél. A sok tervek egyik legérdekesebbike az, amely a Campanile újjáépítését mutatja be és annak igen komplikált alapozási munkálatait. Érdekesek továbbá azok a támasztóművek, melyeket a Szt Márk-templom boltozatainak javításánál használtak, Sansovino Bibliotheca restaurációjának tervei stb. Itt látható Giacomo Matazellinek gyönyörű famodellje, mely a milánói dóm jelenlegi állapotát tünteti fel a legapróbb részletéig. Ugyanitt vannak kiállítva a dóm restaurálására vonatkozó pályatervek.

Az előzőkben hű, bár csak vázlatos képét igyekeztem adni a milánói kiállításon látható iparművészetnek. Sajnos, hogy a ma már vezető szerephez jutott német iparművészet az egyidőben rendezett drezdai, nürnbergi és kölni kiállítások miatt e kiállításról egészen elmaradt; hiányzanak még Amerika, a svédek és norvégek, és finnek eredeti, jellegzetes iparművészetükkel; nagyon csonka képet adnak művészi iparukról ez alkalommal az osztrákok, angolok. A kultúrnemzetek összességének iparművészetét eszerint e kiállításon nem tanulmányozhatjuk úgy, mint azt 1900-ban Párisban s jórészben Torinóban is 1902-ben megtehettük. De a hézagok ellenére is, sok megszivlelni való tanulságot vonhatunk le e kiállításról. Nevezetesen azt, hogy ha nemzetközi kiállításon részt veszünk, csakis kellő előkészítéssel és hozzáértők vezetésével vonuljunk a nemzetközi küzdőtérre. Vagy maradjunk otthon. Az előkészítésre és megfelelő keretnek megalkotására fordított idő- és pénzáldozat busásan meghozza a maga kamatját. Erkölcsi sikerben és anyagiakban egyaránt. Örvendjünk, hogy Magyarország mostani szereplése minden tekintetben mintaszerű. Jó, kellően megválogatott, elegendő mennyiségű anyagot küldtünk a kiállításra s azt oly művészi keretben mutatjuk ott be, mely méltó egy nagy nemzetközi kiállításhoz. Szóval, ma már bizonyos, hogy a milánói kiállítás egy friss, üde levéllel szaporitja a magyar iparművészet babérkoszorúját.

* A milánói kiállításon a képzőművészeti csoport csakis nemzeti. Ebben tehát az idegen nemzetek nem szerepelnek.

KÜLFÖLDI LAPOK VÉLEMÉNYEI A MILÁNÓI VILÁGKIÁLLÍTÁS MAGYAR IPARMŰVÉSZETI OSZTÁLYÁRÓL.

A MAGYAR IPARMŰVÉSZETI CSOPORT részletes ismertetését e füzet elején közöljük, nehogy azonban elfogultsággal vádoljanak, helyénvalónak láttuk, egyes külföldi lapvéleményeket is közreadni. Amit egy-egy ilyen órási világvásárról a sajtó az egész világon összeir, azt fölgyűjteni és ösmertetni emberfölötti feladat lenne. Mi e sorozatban csakis a legközvetlenebb, a helyszinén irott, olasz tudósitások egy csekély részét közöljük, továbbá egy pár francia, egy spanyol, két svájci és egy német lap véleményét. Azokat is többnyire töredékesen és csupán annak bizonyitására, hogy mennyire méltányolják külföldön a nemzeti jelleg érvényesitésére irányuló komoly művészeti törekvéseket s mekkora az ilyen művészet hatása még a teljesen idegenekre is. Sapienti satis.

IL SECOLO. (Milánó, 1906. május 4.) A magyar iparművészet. Az iparművészeti rész magyar kiállitása kétségkivül a legerősebbek közül való, mint nemzeti megnyilvánulás és a legvonzóbbak közé tartozik eredetiségénél fogva. Helyesen és erővel teljesen van előállitva, e kiállitás nagy siker és nagyszerű bizonyitvány.

A magyar nemzet ezeresztendősnél régibb európai életében a diszitő-művészetnek érdekes és dicsőséges története van. Eleinte bizánci befolyás alatt állott, később legnagyobb uralkodói: Nagy Lajos alatt a XIV. és Hunyadi Mátyás (a nagy Corvinus) alatt a XV. században az olasz renaissance hatott reá és ihlette meg; virágozva fejlett ki, de mindenben megőrzé, mindenre rányomta saját nemzeti bélyegét; megőrizte hagyományait a törökök elleni évszázados önvédelmi harcok viharában éppúgy, mint függetlenségéért vivott küzdelmeiben. Most megerősödött a mély és átható népies befolyás, a nagyszabású intézmények, múzeumok, iskolák, versenyek, egyesületek által, melyek élesztik és erősitik a nemzeti hagyományokat; a kormány gazdagon segiti, egyes polgárok is önként, az enemű mozgalmakat.

Hatásuk élénkségében és tehnikájuk eredetiségében a magyar művészetben a himzések, a vésések, a zománcművek, a keramikai és üveges munkák és a fafaragás járnak elől. A művészi érzék oly általános a magyar népben, hogy az maga is művészkedik: a csikós maga faragcsálja ki ostornyele diszeit, a pásztor a maga botját stb. stb. A háziiparnak és művészetnek Magyarországon számtalan és nagyon látogatott tanitó és terjesztő intézménye van. Ezért van aztán, hogy a műipar behatolt az életbe, a hagyományokba, a nemzeti közhasználatba.

A magyar iparművészetnek különleges nemzeti bélyege van. Rendszerint egy-egy szögletben, egy szegélyen, egy ékitményben rejti el egész gazdagságát, üresen hagyván a többi teret; motívumait a növényvilágból szedi nagy előszeretettel: kalász, levél, ág, virág a kedvencei; szereti a merész szineket, a keleti élénkségü árnyalatokat, tónusokat.

Ebből a művészetből e kiállitás, melyet egész Milánó olyannyira csodál, nagyon gazdag és geniális mintagyüjteményt ád. Mesterileg helyezte és rendezte el a nemzeti művészet két gondos, érdemes férfia, Maróthi Géza és Faragó Ödön.

GAZZETTA DI TORINO. (1906. május 31—június 1.) Milánói levél. Aki a Magyar Iparművészeti kiállitást 1902-ben Turinban látta, e népnek a művészetben való folytonos haladását jegyezhette meg magának. Az ittenitől a nemzeti művészet hatalmát ismeri meg, mely hol egyenes, hol rejtett utakon gyakorol jótékony befolyást az iparművészet fejlődésére.

A magyar ifjúság számos művészeti és ipariskolában és múzeumban képezi magát, különösen a budapestiben, ahol népszerű és buzdító előadásokat tartanak számukra és külön kiállitásokra szervezkednek. A társadalom érdeklődését a Magyar Iparművészeti Társulat tartja ébren, melynek kétezren felül van tagja.

De aki mindezt nem tudja s a magyar művészet előbbi tárgyait sem látta Turinban, bizonnyal végtelen álmélkodásba eshetik, mert ez a büszke kiállitás, melyet Maróthi Géza és Faragó Ödön rendeztek, oly váratlan fejlődést mutat izléses és jellemző látnivalókban, hogy ez egymagában elegendő lenne a milánói kiállitás megitélésére.

Tegnap nyilt meg és tegnaptól máig megsokasodott azok száma, akik mintegy álomban járnak-kelnek itten, vagy elállják, be nem juthatván, a közeli utakat. És ha a tömegek esetleg egymás tyúkszemét letapossák, azért a magyar nemzetet tesszük majd felelőssé, amely itt mindeneket meghódított.

Három alacsony, főszből ügyesen utánzott ezüst filigrános bizánci ív alatt léphetni be, amelyek között koronás nő őrködik. És ott van azonnal a tágas háromszinű diszcsarnok; fémfényű diszein három óriási kerek ablak világossága ömlik el. Ott van a pompás réces szökőkút, melyet bemutatok. (A cikket több tollrajz világositja.) Jobbra van az uralkodó mellszobra, balra, szemben vele, egy Madonna. Elhihetik, hogy ez a vis-à-vis nem lehet kellemetlen — az uralkodónak.

Másik három ív alatt, melyek az előbbiekkel összefüggenek, három galléria van, amelyek közül nem tudnám megmondani, melyik gazdagabb szépségekben. A baloldali az iparískolák pompás műveinek van szentelve: rajzok, festmények és szobrok vannak itt, méltók bármely múzeumba. Itt hamarosan lerajzoltam egy kitünő mellszobrot, mely pompás öreg magyart ábrázol és lekaptam az őrt is, aki nagyon bizalmatlanul nézegetett rám . . .

A középponti galléria csodaszép fehér terem, melybe apró csarnokok és ritka bájosságú átjárások nyílnak. Egy ilyet, egy kis körszalont, melynek falait könnyed domborművek ékesítik, szintén lerajzoltam. Közepén bizarr bizánci oszlop áll, tetejére áfonya füzérek tapadnak, melyek a mennyezet ablaknyílásairól függnek le. Mily szép, mily vonzó és uj ensemble az! És itt és ott elragadó termek és termecskék nyílnak, melyeket a legjobb magyar művészek rajzoltak. Egy delikát, ízléses szalonra emlékszem különösen. Kirakott mahagónifa a lambériája, butorai halványzöldre bevonva, ablakának mélyedése a függönytől kezdve sárga és arany — mily elegáns, kitünő, összehangzó mindez együtt! Oh, ez a Magyarország elcsavarta a fejemet! Ime végre egy eredeti, érdekes kiállítás! méltó a legaprólékosabb figyelemre és a tartózkodás nélküli dicséretre. Már ma fáj a gondolat, hogy hat hónap múlva mindez nem lesz itt. Kár, valóban kár! Abban a kis kék szalónban vagy abban a szomszédos, gazdagon megrakott, békességes szalónban, vagy abban a kis szük dolgozó szobában, mely sötét földszinüre van kárpitozva, azok közt a hamúszínü bőrbútorok között be szívesen tölteném hátralevő életemet . . .

LA DONNA. (Turin, június 5.) A házi ipar, mely Magyarországon a legvirágzóbb, sok csipkét és hímzést nyújt; parasztok művei, tartósak, eredetiek, rajzuk primitiv és rokonszenves. A „Magyar Iparművészet", a magyar díszítőművészetek szemléje, érdekes sorozatot közöl belőlük. Értékes halasi csipkéket valamint kalotaszegi hímzéseket, melyek a háziipar előmozdítására alakult Izabella-Egyesület tulajdonai. Három pompás, a modern ízlést utánzó gallér, német csipkék hatása alatt készült; egyik német császári sassal van ékítve, a második tulipános, a harmadik mintáiban szabadon csapong a képzelet.

Magyarország legtöbb helyén még mai napság is maga művészkedik a nép és készit eféle termékeket. Parasztasszonyok maguk készítik kötényük csipkéit, a gazda maga faragja háza, kapuja ékítményeit. Kalotaszeg vidéke, a székelység, Somogy mindmegannyi központjai a házi művészetnek. És ez a velök született, mindig virágzó, soha ki nem fáradó művészet képezi alapját háziiparuknak, melyet széles körben gyakorolnak. Alkalmasint ez az oka, hogy a magyar csipke, tartós vagy finom, elegáns vagy célszerű, bizonyos különleges faji jelleget mutat, ugyanúgy, mint a magyar iparművészet minden alkotása általában.

LA DONNA ALL' ESPOSIZIONE DI MILANO. Olaszország legnagyobb divatlapja, a „La Donna" kiállítási külön számában egy nagy cikket is közölt a magyar hímzések-, csipkék- és szőttesekről. Közöljük néhány szép sorát, mely a cikk egész felfogásának tengelye és amelyből az is megítélhető, hogy annak irónője Giuseppina Gaudina mily mélyenjáró történelmi szellemben beszél tárgyáról és rólunk.

. . . „A magyar hímzések szépségét az a közvetlen sugallat adja, melyet ez a nép szívében született művészet nyujthat csupán; a szenvedélyes szeretet hangjai ezek, sokat vérzett hazájuk iránti ragaszkodásuk vallomásai. Polgárháborúk is gyakran dúlták őket, amelyek művészetük minden virágát összetörték s a népet és köznemességet, mely ezt kedvelte, vissza-vissztaszitották a barbárságba. Magyar művészek erénye hozta létre e művészet hagyományait, szemben a nyugati művészettel, melyet a fejedelmek kedveltek és istápoltak, stb.

LA LEGA LOMBARDA. (Milánó, 1906. június 7.) Leticia hercegnő, aki napok óta itt időzik, meglátogatta a kiállítást s különösen soká tartózkodott a magyar pavillonban, amelyet lelkesülten megcsodált, stb.

JOURNAL DES DÉBATS. (Páris, 1906. június 10.) Emlékezzünk meg ama nemzetek között, melyeket Olaszország a milánói kiállításra meghivott, ez alkalommal azokról, akik legtöbb figyelmet ébresztettek s legtöbb figyelemre méltók: Svájcról a vasúti és földmivelési csarnokban; Magyarországról, mely iparművészeti kiállításában a legérdekesebb gyüjteményt nyujtotta s annak rendkívül vonzó eredetiségével a legáltalánosabb érdeklődést keltette, stb. stb.

LA EPOCA. (Madrid, 1906. június 15.) Újabban elkezdtek iparművészeti kiállítások a japáni és Magyarországé. Ez utóbbi különféle nemzeti cikkeiről nevezetes, a rendkívül eredeti magyar iparművekről, továbbá díszítő és épitészeti ízléséről, mely úgy a hely beosztásában és az elrendezésben, mint a különféle iparágak elmés osztályozásában is érvényesült.

VERONA FEDELE. (Verona, 1906. június 15.) A magyar iparművészet kiállítási osztályának szépségeit nem részletezem; akinek csak egy kevés ösmerete van ilyesekben, tudja, mi jellemzi a magyart: eredetiség, a nagyszerűnek, a pompának szeretete a ruhában, az asztal, a termek, a szobák díszítésében. Úgy távozol innen, mint valami álomvilágból, egyre ismételgetvén magadban, hogy Szent István országa férfias ország, erős és munkás, hogy jó gyümölcsöket adjon ma és jó reményeket támasszon jövőre.

Záradékul megmondom őszintén, hogy az olasz iparművészet elvész a túlságos aprólékoskodásban, vissza kell térnie munkáiban az egyneműebbségre; hogy a franciák osztálya dicséretet érdemel, de nem kellene annyira takarékoskodniok a napfénnyel; hogy a magyar osztály díszes, komoly és művészi (A. G.).

JOURNAL DE GENÉVE. (1906. jún. 20.) A magyar kiállítás különösen csodásan van berendezve, megragad és ott tartóztat eredetiségével és iparískolai növendékeinek bámulatra méltó rajzaival. Japán szintén ragyog, de olyan a kiállítása, mint valami óriás bazár, ahová mindent összenyalábóltak s ahol minden eladó stb.

L'ESPOSIZIONE ILLUSTRATA DI MILANO DEL 1906. (1906. június 20.) A milánói nagy világversenyre jött nemzetek között a legnagyobb lelkesedést, föltett szándékának kivitelében a legtöbb erélyt, az előkészületekben a legnagyobb komolyságot tanusító nemzetek közé tartozik a magyar; fiatal és merész nemzet, melynek pályája most van emelkedőben a gazdasági és művészeti újjászületés felé; nemzet, melyet Olaszországhoz a történelmi rokonérzésnek s az örök rokonszenvnek annyi köteléke fűz!

Magyarország több téren részt vesz világversenyünkben, komoly eredményekkel, nem pusztán „revelációkkal", több iparban és művészetben: de ahol különösképpen emelkedett és kitűnt, — a megcsodáltatásnak legnagyobb sikereit érvén el, — az a művészi ipar mezeje.

Most, hogy teljesen elkészült ama nagy gonddal és minden ízében magyar erővel és ízléssel teljes magyar kiállítás az Iparművészetek épületében, most tűnik csak az fel teljes fényében s méltán csodálják, mert valódi példakép úgy összhang, mint a díszítésnek észszerűsége tekintetében.

Későbbre tartván fenn magunknak a szerencsét, hogy e kiállítás szépségeit, amennyire csak lehetséges lesz, képekben bemutassuk, ma csupán egy kis vázlatot nyujtunk e bámulatos mű főintézőiről, akik úgy munkálkodtak itt, annyi hazafias tűzzel, mely méltó, hogy példa gyanánt idéztessék, stb. stb.

LA PERSEVERANZA. (Milánó, 1906. június 23.) Az anyakirálynő megjelenvén az olasz iparművészeti pavillon megnyitásán, meg akarta tisztelni látogatásával a magyar iparművészeti kiállítást is, mely [illegible] olasszal együtt van.

Az anyakirálynő rövid látogatása alatt több ízben talált alkalmat, hogy élénk tetszését kifejezze a kiállítás ragyogó sikere fölött, mely tiszteletet szerez Magyarországnak, mert bizonyítéka annak a rohamos haladásnak, melyet e nép alig néhány év alatt az iparban is elért.

Ő Felsége nagyon értékesnek találta és magasztalta a kiállított keramikát, az ékszereket, csipkéket és hímzéseket s azzal a kedves igérettel vett búcsút a magyar uraktól, hogy mielőbb meglátogatja újra és akkor részletesen megtekinti kiállításukat.

LA PERSEVERANZA ALL ESPOSIZIONE DEL 1906. (Milánó, 1906. június 24.) Magyarország. Nem tudom, mennyi az őszinte abból a csodálatból, melyet a közönség a magyar iparművészeti kiállítás iránt tanusít s mennyi benne a pose, a snobizmus és más efféle. Mert a közönségnek, még inkább mint az egyeseknek, megvan a maga óriási, mert összetett pose-a; ha a snobizmus elöveszi, lépésről-lépésre kolosszális tévedésekbe hajtja s annál könnyebben, mert tud és szeret kétszínüsködni. Óh leírhatatlan közönség, hányszor elcseréled az újat a széppel, a különöst a geniálissal, a kísérletet a műremekkel s a köznapi munkát, óriási esztétikai tévedésedben, a műalkotással!

Oh te szórakozni vágyó közönség, aki évek óta elbűvölő látványt nyujtasz rajongásoddal a modern művészet s lenézéseddel az antik iránt! Ízlésed eltévelyedéseiben elemezhetetlen publikum, ki még akkor is fájdalmat okozol nekünk, ha a mi csodálatunk találkozik a tiéddel! Jogos gyanakvás száll meg bennünket olyankor, a legmélyebb benső vizsgálat után is habozunk határozni s gondosan kutatjuk, te tévedel-e avagy mi tévedünk? Mindez jogos, mert hogyne lehetne kételkedni oly szemlélő ítéletében, aki egyaránt csodálja például a hangversenyek termét, a belga pavillont vagy mit tudom én mit s egyszersmind azt a termet, amelyet Maróthi Géza tervezett a magyar kiállítás bejáratául? Én azt hiszem, hogy ami itten a mi kedves közönségünket kiformálta, nem a szép volt, hanem az új. Tényleg egyáltalán nem szokhatta meg azokat az arányokat, amelyek e teremben kifejlenek, nem szokhatott hozzá sem e szimmétriátlan növények mesterkéltségéhez, se az egyszerű díszítés hatásához. Mindez merőben újnak látszott, magához vont, föllelkesített, legyőzött mindenkit. A magyar architektúra a kiállítás egyik győztese.

De csakugyan, valóban új architektúra-e?

Európában megtelepedésének első mozgalmas idejében, Ázsia végtelen pusztáiról, a magyarság valóságos hadi zsákmányt hozott magával díszítő formákban, melyek a seregek megállapodása s a népnek államban tömörülése után lassanként fejlődésnek indulhattak. Bizánc közel volt, a győzelmes Bizánc, a keleti világ első fővárosa akkoriban. És Bizánc lassanként hatott a félig barbár népre és civilizálta. Az ő művészetét fogadta el az, azt a megjelenésében durva, összetételében mély és finomult művészetet.

És nem csupán Magyarországra hatott Bizánc művészete, hanem Itáliára is; a román stílt és befolyásának nyomait szembetűnően feltalálhatjuk ma is. Némely ékítmények, melyek a magyar kiállítást díszítik, különösen bizonyos motivumok és virágos fejű oszlopkötegek mintha valamely XII. századbeli ravennai vagy lombard bazilikánkról volnának leöntve.

A renaissance ugyancsak termett gyümölcsöket Magyarországban, mely évekre elrabolta tőlünk a kitűnő iniciáléfestőt, Masolino da Panicalet s ahová Hunyadi Mátyás, a nagy Corvin, Itáliából hivott mestereket, aranyműveseket, festőket, építészeket, olyannyira, hogy az újjászületett latinság szelleme már-már elnyomni látszott a hagyományos mongol szellemet.

Következésképp a magyar építés újításaiban sok nyomát fellelhetjük az antik művészetnek, oly elemeket, amelyek nem ott születtek, hanem Itália édes földjén.

Amit újnak találunk, az egész egyszerűen olyan, amit elfelejtettünk.

De az egyik hagyomány fölé — nevezzük azt arisztokratikusnak, mely a nagy alkotásokból vonta le törvényeit — egy másik kerekedett Magyarországon és pedig sokkalta erősebben mint Itáliában, a népies művészet! Ez a hagyomány tiszta hangja, mely mindent őszintén a nemzeti szépérzék szerint szólaltat meg, mely kifejeződik mindenben, a legegyszerűbb házi iparcikkek díszítésén ugyanúgy, mint az úri hajlékokban vagy az Isten házában.

E művészeten a hagyományokból, a faj eredetéből, a keleti népekkel való mindennapi kereskedelmi érintkezés folytán, melyet oláhokkal vagy törökökkel folytattak, talán a kétszeri százados ozmán uralom következtében is, mind-untalan megérzik a keleti befolyás. A legragyogóbb színek iránti előszeretet lehet ez, kedvelése a vörösnek és az égszínkéknek, a díszítő formák egyszerűsége, szinte mindig mértani volta vagy ügyes stilizáltsága, a szenvedélyes vonzódás az arabeszkhez és az élénk zománcozású alapokhoz.

Újra felszabadulván az 1867-iki kiegyezés által, Magyarország a szépérzék feltámasztásának két tényezőjét fejlesztette ki: az állam által támogatott művészeti intézményeket s a népi művészet ügyes felhasználását. Ezt az elsőt jó lesz eltanulni tőlök, különösen nekünk olaszoknak, kik oly mélyre estünk, az ipariskolák szervezését. A múzeumok és iskolák nem a tanuló ifjúság megnyomorítására valók; enyhe üvegházak legyenek azok, ahol a termékeny magvak jól fejlődhessenek.

Tekintettel vannak a népi művészetre. És ez a célja, a kútfeje, a forrása minden megújhodásnak. Ott a díszítők nem szégyelnek a hegyi lakók s az alföld parasztjai között megfordulni, hogy szűz motívumokat keressenek, melyeket ők jobban kifejlesztenek és felhasználnak; de talán azért is van ez, mert Magyarországban a hegyi lakóknak s a parasztoknak hagyományaik, használati tárgyaik és tulajdon köntöseik vannak és nem estek szürke és kellemetlen egyformaságba.

Ezek a forrásai ennek a rendkívül érdekes díszítő művészetnek, amelyet jó lesz alaposan tanulmányoznunk, nem hogy a kész eredményeket utánozzuk, hanem az eljárást . . .

. . . Bútoraik mérete általában egyszerű és rendes; soha nincs díszítményekkel túlterhelve; szépen kikeresik a formákat és az arányokat, melyben kiváló, biztos ízlés vezérli őket. Az egyszerűség győzelme ez mindenek előtt.

Ilyenek a Faragó Ödön bútorai és a különféle termekbe általa rajzolt díszítmények, ilyen az egész kiállítás elrendezése is. Nagyon érdekes Nagy Sándor tornáca, egy komoly tolstoji gondolkodású szellem műve, akinek művészetét a néplélek legtisztább forrásai ihletik. Érdekesek a Vigand Ödön szobái és Horti Pál miniszteri terme. A magyar műipar ez ága a legnagyobb egyszerűség szeretete mellett minden technikai tudás teljes ösmeretét mutatja.

Amint a berendezés körül s a bútorok rajzában Faragó Ödön nevével találkozunk legtöbbször, ugyanúgy a nagy díszítő szobrászatnak Maróthi Géza a főembere. Ez a szobrász, aki a köralakú tornácot és a hajtott elipszisformájú nagy hall-t tervezte, a legnagyobb magasztalásokra méltó művész. Oly monumentális építészeti érzéke kevésnek van, mint neki, mértékletesen alkalmazott díszítményei hatásosak, raffinált elegáncia van eszközeiben. Áttört kalászfonadékos ívdíszei befejezett művek, hasonlók a legszebb antik példányokhoz. A nagy hall szökőkútmedencéje kacsagruppjával egyszerű, de nagyon szép kitalálás . . . A legnagyobb hatásokat egyszerűséggel tudja elérni . . .

De még a nagy díszítő szobrászművek között is kiváló Strobl Alajos szobrász párduca sienai márványból, melyet a művész a Kossuth - mauzoleum számára készített.

A keramikában Zsolnai pécsi gyára diadalmaskodik. Az ő fémzománcos vázái, ha nem teljesen csodálatosak is formában, színöltöztetésük oly érdekes, mely ezeket a modern keramika legfontosabb műdarabjai közé sorozza...

Ács tanár rajzai nyomán sok szép népies magyar stílű, élénk színezésű, egyszerű stilizált díszítményű vázát állított ki a Staig gyár. Érdekesek még Bozsik, Filep és Molnár munkái. Ugyanazokat az egyszerű ősi motívumelemeket látjuk itt is fölhasználva, melyeket az Izabella-egylet kiállítási tárgyain, szőnyegeken, szőtteseken, hímzéseken találunk.

Minden tárgy a kiállításon egyszerű és őszinte. Őszinte mindenekfölött. A modernizmusnak vagy az avvenirizmusnak semmi pose-a, sehol semmi hasztalan és nevetséges fintor, semmi mulatságos erőlködés. Ehelyett a legnagyobb egyensúly, a lélek őszinte egyszerűsége a természettel szemben, mély és megindult megfigyelés, melyben a művész művével a lehető legteljesebben egyesül, hogy az minden részletében a legteljesebb közvetlenség nyomait viseli magán . . .

Pillanatig se gondolnak arra, hogy modern művészetet akarván teremteni, a múlttal szakítsanak, a nemzeti hagyományokat félrevessék és művészetüknek a formákkal játszó akrobatáivá legyenek és a művészetek legkülönfélébb ismeretlen mezőire elkalandozzanak. Korántsem! Ők tudják, hogy a nemzeti lélek századok hosszú során át a díszítő formák gazdag örökségét alkotta meg és hagy[illegible] amelyeket nem szabad elhagyniok, ha csak magát a rajnak ezt a szellemét is le nem akarják rontani. És e minden idegen befolyástól féltékenyen megőrzött örökséghez, melyet napról-napra táplál a népi ihlet romlatlan tiszta forrása, ehhez kapcsolják ők is a maguk ihletét. És a hagyományos formákat jól tudják a mai szükséglethez alkalmazni és nem esnek bizonyos bálványimádásba a régi iránt, mert az régi, hanem fölhasználják azt, mint értékes törzset, melynek új ágakat kell majd hajtania, új leveleket, új virágokat. Így szép példáját adják a köteles és tiszteletteljes meghajlásnak a régi formák előtt s egyensúlyozzák azt szabad alkalmazkodásukkal a mi szükségleteinkhez. Valóban ez az egyetlen törvény, amelyet minden iparművészetnek követnie kell, ha meg akar újulni. (Ugo Monneret de Villart.)

Il Caffaro. (Genova, 1906. június 28.) Ha a Piazza d'armi-n a Flamand templom, vagyis igazi nevén a belga pavillon (másik nevét a munkások adták, komoly, szinte vallásos tekintete miatt) a fő vonzóerő: a Parco-ban akkor a magyar templom, egy bizánciás ízlésű pavillon ugyanaz, mely vonalainak és színeinek eredetiségével, a kiállított tárgyak szépségével és gazdagságával maga mögött hagyja úgyszólván az összes eddig megnyílt pavillonokat. Honnan e siker? A velök született jó ízlés? vagy Budapest vagy Magyarország más városainak ipariskolái győzedelmeskednek itt? Ezt a sikert bizonyára valamennyien együtt aratták. Nekem, krónikásnak, nincs más kötelességem, mint megállapítanom sikerét e kiállításnak, mely a Parco gyöngye.

Két alacsony ív alatt, melyek óriási ezüst filigránt utánoznak szerencsésen, lép az ember a fogadó-díszcsarnokba. Itt van a récék kútja és a legtarkább rendetlenségben vázák, keramika, bronz-tárgyak stb. vannak szanaszét rakva. Friss, meleg, rendkívül rokonszenves környezet ez, mely jól hangolja a látogatót és szinte hívja, hogy nézzen meg mindent apróra és csodálkozzék.

Másik három ív nyílik szemben és három galléria vezet, amelyek közül nem tudnám megmondani, melyik díszesebb és nagyszerűbb. Balra van a „székesfőváros iparrajziskolájának" kiállítása, egész sorozata a valódi művészi munkáknak: festők, díszítők, műasztalosok, szobrászok, kárpitosok stb. stb. alkotásai. Van ott egy pompás magyar ember, csupa élet és biztos modellozás . . .

A bal hajóból, kedves élénk körjáraton át a központi hajóba jutunk. Fehér terem ez, melybe termek, termecskék és fülkék nyílnak és a kis zeneszalón meg a bizarr, bizánci oszlopos kis udvarok . . . stb.

. . . Mit mondjak a kiállított tárgyakról? melyek oly igazán magyarok és oly különbözők mindattól a megszokottól, amit rendszerint látunk! E kiállítást megtekinteni nemcsak gyönyörködtető, hanem tanúlságos is. Bizonyos, hogy a látogató itt valami többet és jobbat talál, mint a francia műipar százféle kézelőjében, Worth ruháiban, melyek csodálatosak elkészítésükben, borzalmasok a test elalaktalanításában. Mikor szabadulunk mi meg ettől? . . .

BASLER NACHRICHTEN. (1906. július 3.) Volt Ön már a magyar iparművészeti kiállításban? — kérdezik az emberek egymástól itt is, amott is. — „Ne[illegible] pótolja mulasztását mielőbb, mert az igazán a legszebb az egész kiállításon." Ennek az ítéletnek nagyon örvendek, már csak azért is, mert bizonyos tekintetben magamnak is ez a véleményem. Magyar? — hallja az ember tudakolni, többnyire olyan hangon, mely azt látszik kérdezni: ugyan mi jó kerülhetne ki Magyarországról? Tényleg, általában nem igen tudják, hogy abban a kissé félreeső országban ilyen kultúra lenne otthonos s e kiállítás magamat is emlékeztetett, hogy ezen, amint látszik, rendkívül eredeti és életrevaló népet mielőbb meglátogassam. Amit a magyarok keramikában kiállítottak, az énelőttem, a formák szeretetében és a színek kedvelésében, eddig ismeretlen volt. Rendkívül érdekes és változatos népéleti jelenetek vannak a vázákon, tálakon s egyéb edényeken. Nemzeti jellegük van a rendkívül sokféle és gazdag szőtteseknek is. Hasonlót mutat a gyermekjátékosztály a legegyszerűbb formákra visszavitt ember- és állatalakjaival, melyek a gyermeki képzeletet sokkal jobban fel tudják izgatni, mint a valóságot sablónosan utánzó játékszerek.

Hogy írjam le azt az érzést, amit a csodálatos, virító kiállítási helyiségek és a sok hangulatos szoba keltett bennem? Teljes lehetetlenség egyes szobákat leírni, ahol mindenik, a maga célja szerint, külön hangulatot és gyönyörűséget árasztva bilincseli le a lelket. Nagy varázsuk talán az újban, a teljesen sajátságosban, egészen nemzetiesben rejlik; de az előkelőség és a finom ízlés is megragad bennök s annyival inkább meglep, mennél kevesebbet érőnek képzeltük megszokott elfogultságunkban a magyar kultúrát. Mindenesetre olyan népnek kell a magyarnak lennie, mely érti a módját, hogyan kell nagyon szépen és nagyon kényelmesen lakni és e tekintetben a nemzetközi csiszoltság még nem rontotta el. Mint az egyes kiállított szobák, melyek bárkinek, úgy egy gyermek-játszószoba is olyan, mely bármely gyermeknek gyönyörűsége volna és valamennyi egységes, ritka összhangzatú kompozíció, valamint az egész kiállítás is együtt . . . stb.

LA TRIBUNA. (Róma, 1906. július 8.) . . . Sok, a legtöbb iparművészeti kiállítás a Parco-ban inkább egy-egy bazár, mintsem a nemzeti művészet igaz és tiszta megnyilatkozása. A magyar kiállítás fensőbbsége éppen abban áll, hogy összhangzatos egybeállításban a nemzeti erőnek és munkának legjobb kifejezéseit állítja közszemlére, már ahol s amennyiben a népies a műiparral vonatkozásban van.

A TORINOI „STAMPA" egyik legutóbbi számában így emlékszik meg a kiállítás magyar osztályáról:

„El kell ismernünk, hogy kevés nemzet tett rövid idő alatt akkora haladást a szépművészetek terén, mint a magyar, amelyik már most bármely kulturnéppel fölveheti a versenyt és biztos lehet abban, hogy ő nyeri el az elismerés pálmáját. A kiállítás magyar osztályai fölött nem szabad csak úgy röviden átsiklanunk, mint ezt egyes más népeknél tettük, hanem alaposan meg kell ismertetnünk annak minden részletét, hogy azt kellőképp megértve élvezhessük annak színpompás gazdagságát."

LUZERNER TAGBLATT. (Luzern, 1906. június 3. és 7.) . . . A műiparban ma azok a népek jutnak előtérbe, amelyek régi kulturális fejlődésre tekinthetnek vissza, amelyek ízlést és készséget örököltek s azt újra meg újra gyümölcsöztethetik.

E szempontból tekintve a magyar iparművészeti osztály gyűjteményei az egész kiállítás legértékesebb látnivalói közé tartoznak . . .

Biztos érzékkel tudnak a magyarok intim hatásokat és félreösmerhetlenül nemzeti színezetet adni a maguk osztályának . . .

. . . Mikor az ember a magyar körcsarnokba belép . . . úgy érzi, hogy egy kelet és nyugat választó mesgyéjén előállott régi kultúrába jutott: ez itt magyar föld . . . !

CORRIERE DELLA SERA. (Milano, 1906. július 9.) . . . Ha az ember meglátogatja a magyar iparművészeti kiállítást a Parco-ban, melyet Faragó és Maróthi rendeztek, vagy a nagy belga palotában, a Piazza d' armi-n, a belgák Art moderne-jét: mindakét helyen azzal az állhatatos törekvéssel találkozik, hogy nemzetivé tegyenek minden kitalálást, hogy az anyagokkal, a világítás és a tér beosztásával, minden bútordarabnak és minden szobának céljával és formájával annak az országnak jellemét domborítsák ki, ahonnan az a művészet származik. S mennél határozottabb náluk a szakítás a régi stílusokkal, melyeket az akadémiákon tanúltak, annál hevesebbé válik az a vágyuk, hogy művészetüknek hazájukkal más kapcsolatokat keressenek.

Maróti Géza

Budapesten.

Maróti Géza építészmérnök. f. hó 6-án elhunyt és temetése ma délután fél 5 órakor lesz a kerepesi-uti köztemető halottasházából.

Pesti Napló 1941. május 8.

Maróti Gézáné szül. **Fritz Leopoldina**, ugy a maga, mint leánya dr. **Bródy Lászlóné** szül. **Maróti Dorottya** nevében mély fájdalommal jelenti, hogy szeretett férje, illetőleg jó édesapja,

Maróti Géza

építészmérnök,

a M. kir. József Nádor Műegyetem és az Országos M. kir. Iparművészeti Főiskola v. tanára, a Ferenc József-rend hadiékitményes tisztikeresztjének, az Olasz Koronarend lovagkeresztjének, a bolgár polgári érdemrend parancsnoki keresztjének stb. tulajdonosa, az Olasz Művészeti Akadémia és a Michigan Society of Arts tiszteletbeli tagja stb.

f. hó 6-án délben munkás életének 66-ik, boldog házasságának 43-ik évében csendesen elhunyt.

Temetése f. hó 8-án délután ½5 órakor lesz a kerepesiuti köztemető halottasházából.

Az engesztelő szentmiseáldozat e hó 9-én délelőtt ½9 órakor fog bemutattatni a Szent István Bazilika plébánia-templomban.

Emlékét mély szeretettel őrzik:

Dr. Bródy László veje,
Bródy Péter, Bródy András és
Bródy Ferenc unokái.
Gyászolják rokonai és barátai!

Maróti Géza

KIALLÍTÁSOK

MAGYAR IPARMŰVÉSZETI KIÁLLÍTÁS SZÓFIÁBAN. Június hó folyamán a szófiai tiszti kaszinó dísztermében osztrák és magyar iparművészeti kiállítás nyílik meg azzal a célzattal, hogy megerősítse a monarchiának Bulgáriával való gazdasági kapcsolatát. A rendelkezésre álló terem két teljesen különválasztott részében lesz az osztrák, illetve magyar csoport, közös előcsarnokból nyíló külön bejárókkal. A magyar csoport anyagát a kormány megbízásából az O. M. Iparművészeti Társulat gyűjti egybe, a helyszínén való elrendezést Maróti Géza tanár, a cs. és kir. sajtóhadiszállás művészeti csoportjának tagja végzi. A kiállítás minden látogatója bolgár-, magyar- és németnyelvű tájékoztató füzetet kap, melyben Györgyi Kálmán, a Társulat igazgatója összefoglaló képét adja a magyar iparművészetnek és iparművészeti oktatásnak. Ismert iparművészeinken kívül az O. M. Iparművészeti Múzeum, a M. kir. Iparművészeti Iskola, a Székesfővárosi iparrajziskola és a M. kir. áll. nőipariskola vesznek részt a kiállításban.

95

Magyar Iparművészet 1918 - 95.

stők

, le-

zenek

ók

őre

a

,iró-

ó

ve

du-

dott

Decker,

onat-

ázo-

kkal

két

*19. l.

Villinger felvételei.

MAGYAR ESKÜVŐ BERLINBEN: GRÓF CHORINSKY KÁROLY ÉS MENYASSZONYA, GRÓF SZÖGYÉNY-MARICH LILLY, BERLINI NAGYKÖVETÜNK LEÁNYA.

GYÁSZ A SECOND STREETEN.

Elbeszélés. — Irta Szebenyei József.

Mikor Tom egy este végig üvöltött az utczán, a hóna alatt egy csomó Evening World extra edition, és rekedten, megdöbbent arczczal, zavaros szemekkel ordította, hogy:

— President Mac Kinley killed by an anarchist! Extra edition, Evening World (Mac Kinleyt megölte egy anarchista, az Evening World külön kiadása!)

A banda ott lézengett a templom lépcsőjén és szinte elállt a lélekzetünk egy pillanatra. Tudtuk, hogy Tom az egyetlen rikkancs, a ki nem hazudik, különösen a mi utczánkban nem hazudik, tehát valóban valami rettenetes csapás érhette Amerikát. Mac Kinleyt, a meggyilkolt elnököt azért szerettük különösen, mert Hawey Longot egy levélre betette a neworleansi tengerészeti akadémiába és mert tudtuk róla, hogy gyerekkorában ott harczolt a polgárháborúban General Grant táborában. Mac Kinley mindenképen a mi emberünk volt. Ő is szerette a fiúkat, a pajkos, rakonczátlan, de lelkes amerikai legényeket és minden, a mit tudtunk róla, csak erősbítette a természetes vonzalmat, szeretetet és rajongást, a mivel hódoltunk neki.

Tom Peak lihegve, szinte fuldokolva rohant közénk, odadobott nehány újságot és rohant tovább. Egymás vállán keresztül olvastuk a rémségeket a gázlámpa alatt, aztán mikor a gyilkos egész képe belevésődött az agyunkba és a szárnyaló képzeletünk kiszinezte a részleteit, megdöbbenve, zavart tekintettel, értelmetlenül néztünk egymásra. Aztán mintha mindenki tudta volna a kötelességét, a hányan voltunk, szó nélkül indult mindegyik hazafelé és néhány percz mulva már minden háztetőn, félárboczra eresztve, szomorúan lengett a csillagos, sávos lobogó. Reggelre az egész óriási város egy zászlóerdővolt.

Valami megdöbbentőbb és felemelőbb szépséget soha sem láttam, mint mikor Mac Kinleyt temették és az egész sürgő-forgó, rohanó, robotoló Amerika, mint egy hirtelen megállt óra szerkezete némán, kalaplevéve állt meg pontban délután három órakor. Az emberek az utczán, a vonatok a nyilt pályán, a kocsik, a villámosok, az emelődaruk, a hajók a folyókon, tengeren, mintha valami természetfölötti erő hirtelen elvette volna a mozgató energiájukat. Állt minden, néma döbbenettel a gyász, a fájdalom, a tisztelet gigászi megnyilatkozásaképen és ennél szebb, ennél maradandóbb és költőibb kifejezést még soha emberi elme ki nem fundált, a legkérgesebb sziv is olvadozott ebben a némaságban és a tömegek, a milliók néma áhitata, a mikor százmillió ember egy irtózatos óriási területen lélekzetfojtva áll, kalaplevéve, néma főhajlással, az emberi elme megfagy ennek a nagyszerűségnek a láttára. Mintha felülről valami hatalmas parancsoló hang «állj-t» parancsolt volna a zúgó-búgó, siető, lármás milliókra.

Mi ott álltunk a Második-utcza és az Első-avenue keresztezésénél, az Elevated vasút alatt. A zörgő, csörömpölő vonat ott állt meg fejünk fölött, az üzletekben előttünk egy pár perczre megakadt a beszéd, a kereskedő, a vevő levették a kalapjukat, lenéztek a földre és ki-ki a maga miatyánkját mormogta.

Mikor aztán a vonat megindult, a hatás alól a szivek felszabadultak, a dübörgő élet újra megkezdődött, valami féktelen gyülölet ömlött a szivünkből az anarchisták ellen, a kik a legnagyobbakat, a legjobb sziveket és a legnemesebb lelkeket gyilkolják.

Visszamentünk a templom elé és itt Bill Hardy adott elsőnek kifejezést ennek az olthatatlan gyülöletnek.

— Fiuk! A második-utczai banda meg fogja boszulni Mac Kinley halálát. A második-utczai banda mindig tudta, hogy mi a kötelessége és ha épen revolver kell, az van nekünk is, nemcsak az anarchistáknak.

A szó nagyon szépen hangzott és mivel revolverről, boszúról és anarchistákról volt szó, mindnyájan felfigyeltünk.

— A Ridge Streeten, a Grand Street sarkán szoktak találkozni a newyorki anarchisták. Majd rendezünk köztük egy kis vérontást mi is. Meglátjuk, hogy tetszik nekik, ha ő beléjük röpködnek az ólmok. Ezeket a vadállatokat ki kell pusztítani. Ez a második-utczai banda lesz az első, a ki a kipusztítást megkezdi.

Általános helyeslés, minden oldalról.

— Este mindenki hozza el fegyverét. Két ember előre megy kémszemlére. A mikor a Harlington korcsmában együtt lesz a társaság majd elbánunk velük amúgy anarchistamódra. Ezekben a napokban a newyorki rendőrség tűzzel vassal kutatott az anarchisták után, a ki valamire való anarchista volt, már mind ott ült a fogházakban vizsgálat alatt, mert a gyilkos bűntársait akarták leleplezni közöttük. Ezt mi is tudtuk, de azért jól esett boszút vágyó szivünknek a gondolat, hogy mi is végzünk néhány anarchistával. Így esett aztán, hogy a Karlington saloont este nyolcz óra felé vagy harminczan megszálltuk és bár a tulajdonos kézzel lábbal tiltakozott a betörés ellen, feltódultunk a félemeletre, a hol egy füstös, homályos teremben mintegy tizenöt, húsz idegen külsejű ember ült egy hosszú asztal körül.

A már előre megbeszélt terv szerint egy pillanat alatt körül fogtuk őket és egyszerre két tuczat revolver szegeződött a megszeppent emberek mellének.

— Meg ne mozduljon senki, mert a halál fia! — kiáltott Bill Hardy, a legtrainirozottabb vasútrabló hidegvérével.

Az emberek nem is mozdultak, hacsak a mellényzsebbe nem nyult egyik-másik és szedte ki a hatosokat és fertály dollárokat és tette le az asztalra, abban a hiszemben, hogy egy kis rablóbandával kerültek össze.

— A második-utczai banda most megboszulja Mac Kinley halálát, — folytatta Bill Hardy — és a hány anarchista van Amerikában, az mind a halálok halálával fog elpusztulni.

Itt végre egy szürke szakálú ember szóhoz kapott. Úgy látszik ő volt az elnökük.

— Mi nem vagyunk anarchisták, — mondta. — Egyszerűen ideális anarchista egyesület vagyunk és épen most tartunk tiltakozó gyülést Mac Kinley meggyilkoltatása ellen. Mélyen elitéljük mi is azt a hallatlan gaztettet és nagyon örvendenénk, ha önök is résztvennének a gyűlésünkön.

A revolverek lassan a zsebekbe csúsztak, néhány engesztelő szó hangzott még el, aztán a banda indult lefelé a lépcsőkön.

— Szerencséjük, hogy nem anarchisták, — mondta Bill Hardy, — mert akkor lett volna holnap temetés tuczatszámra.

— Mivelünk nem lehet tréfázni, — mondta Davie Bang, komoly meggyőződés hangján.

És mentünk haza, mint a ki a dolgát jól elvégezte.

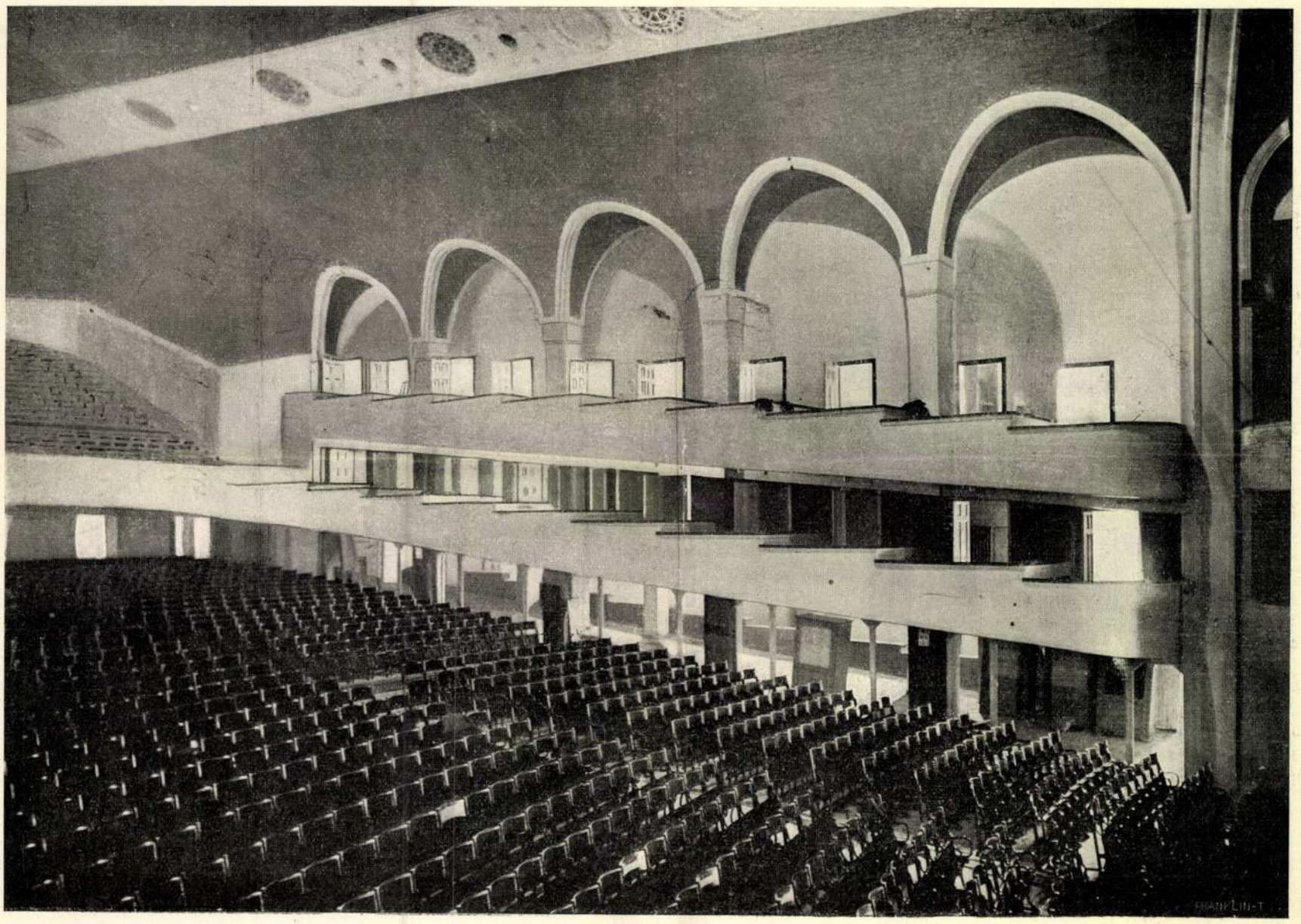

A NÉZŐTÉR.

AZ OLDAL HOMLOKZAT RÉSZLETE.

KÉPEK A MOST MEGNYILÓ BUDAPESTI NÉPOPERÁRÓL. — Balogh Rudolf felvételei.

SZÍNEK ÉS ÉVEK.

REGÉNY. IRTA KAFFKA MARGIT.

(Folytatás.)

A Czifrasor kiskertes, formás udvarai csakugyan védettek voltak és sötétek; és szemben a grófi park fekete lombsűrüje sötét tömegben rajzolta ki a fák kemény árnyékát a rózsaszinellő ég hátterébe. A rács mögül éles és különös, szinte emberi kiáltozások hallatszottak; a felébresztett pávák rikoltoztak rémülten ott és valami el nem felejthetően vérfagyasztó volt e hangokban.

— Hol kezdődött, jó emberek? Mit tudnak? Mi égett le?

— Jaj Istenem! Hát most jöttek? Minden — majd szinte, — hát látja! A Papszertől a Hétsastoll-utczáig, a kis hajduváros, az Árokpart, és azon túl már minden! A szegények városa, a nádfedeles házak! Ott legelébb végigszaladt. Ott már minden üszök!

— A gazdák fertálya is, a Mesterrész is! A Kisviz-utczáig, a Czigányvégig minden! Még ebéd után!

— Emberhalál? Jaj, ki tudhatja azt most? A népek kisereglettek a mezőkre, a faluk felé. Meglelte-e minden asszony a gyerekit?

— A Megye-utcza csak feléig égett! Jaj, csuda, nem hiszi, hogy csuda! A Könyök-utczán a régi kis összezsúfolt zsidóházak közt felszaladt; de a Megyeház tűzfalát hajduk meg zsandárok első percztől kezdve fecskendőzték. Csak a porkoláblakások égtek a kertben. És ott balra szaladt.

— A Zimán-ház is?

— Igen bizony. Az eleje! De a templomtól tíz háznyira megállt... Csuda ez! Eltérült a promenád mellett és a boltok során ment végig. Jaj, az, ott borzasztó! Arra, nézze, még most is lángol. A kastélybeli tóból mind kihordták a vizet! A Templom-utcza is villódzik még. Ha! Mi az?

— A tűzoltók! A debreczeniek!

Egy lélekzésre szakadt fel a megkönnyebbülés és nyüzsgő morajlás szaladt végig a téren.

— Menjünk! — mondta Horváth és erősen fogta a kezem. A Megye-utcza templom felőli oldala ép. Ott lakom én is. Elnézünk arra?

Lassan és reszketve haladtunk a Várkert aljáig. Eszembejutott hirtelen, hogy ott, a templom közelségében van a Zimán Ilka háza is.

— Nem birok tovább most. Pihenjünk! — mondtam a kis «Promenád» akáczfái alatt és hirtelen egy padra ültem. Ez a kis tér csudálatosan néptelen volt most; innét mindenki a piacz felé huzódott. A templom gyönyörű kupolája nyugodtan, érintetlenül domborult szemben és a merev kőszentek kisértetiesen álltak sorban a czifra ormokon. A picziny tér fáin túl még tolongtak az embercsapatok, aztán zenés tülköléssel jött vágtatva a tűzoltók kocsisora. A boltok irányába tért el.

Csudálatosan egyedül, magunkra hagyva ültünk ott. Lestünk étlen-szomjan az éjszakában, láttuk a rémes szinjáték egész folyását, lezajlását; és nem mozdultunk fel, hogy mi is résztvegyünk benne... Miért? Mintha az ő fatalizmusa átragadt volna rám. Menni és tolongni tovább és hajszolódni, hogy hamarabb tudjam meg pár órával, hány darab széket vagy szekrényt rángattak ki az égő házból az enyimek közül. Ejh! Úgyis csak terhemre volt az a sok lom, bár mind ottveszett volna már! Csudálatos nagy szabadságot, könnyűséget éreztem ennél a gondolatnál!... Mindegy! Koldusok vagyunk mi ketten, nincs nekünk mit félteni! Így, itt együtt vagyunk legalább!... Elszunnyadtam egy-egy rövid időre a vállára hajtott fejjel, majd fázva riadtam fel a szürkület hidegében; de ő takargatott a köpenyével és vigyázva melengetett. Hideg harmat volt mindenen; de a nyirkos fapadok feketére festették a tenyerünket a rájuk szállt sűrű korommal. Dermedezve álltunk fel és kimerülten, átázva, idegenes és végtelenül levert, züllött érzésekkel indultunk meg a hajnali, elüszkösödött, fekete utczákon át.

Ezek az emlékeim abból az országraszólón szörnyűséges éjszakából. Nem is tudom, miért véső dött mindez olyan élesen belém, hol függött össze oly erősen az életemmel. Hisz nem volt nekem Szinyéren házam, sem fekvő vagyonom... semmim! A butoraimból is kihúzgált egyet-mást a kocsisával Telekdy mostohám; megmentettek vagy két szobára való limlomot, hogy velem maradjanak és átkisérjenek az életen. Körültem van ma is még a néhány viharvert darab. A mi bennégett, a ripszselyem, amorettes garnitura, a láda szőnyeg, a szép zongora; mindennek fejében busásan osztatott nekem a Széchy alispán tüntető jóakarata az egész országból küldözött segélypénzekből; szinte hasznom volt még a káron... És épülni kezdett az én elpusztult, régi városom szinte hetek mulva már; új házak, cseréptetővel és vasrolós ablakokkal; új, üvegkirakatos boltok; új, czifra vasrácsok és fedett kapuk; egy év alatt megfrissült, kiszépült, nekilendült minden itt! De az emberek élete mintha elvágódott volna az emlékeiktől, a gyerekkoruktól, különös szines hagyományoktól, a melyek jelölik és megkülönböztetik a maguktól lett, eleven dolgokat. Mesterséges és mondvacsinált város készült itt nemsokára, szép, egyenes utczákkal és egyforma, takaros házakkal; végül a jóllét, meg forgalom, meg minden csak nyert e csapással; de annyi sok régi, meg sem nevezhető szépség és különösség nincsen itt azóta. És ma is legjobban szeretek azokon a girbegörbe, régi utczákon végigjárni, melyek a tűz előtt épültek még és megmaradtak a régiben.

Hogy is volt aztán?...

Anyámék közelében, a Czifrasoron vettem ki egy kis kétszobás, udvari lakást és odaköltöztem a megmaradt butorommal. Pórteleky bátyámhoz bizony nem volt kedvem visszamenni, de nem is lehetett volna már. Az öreg elhiresztelte itt Melanie meg néhány más ismerős által, hogy én a tűz előtti nap titkon, búcsúzás nélkül megszöktem tőle Horváthtal. Hogy előre kitervezett dolog volt ez. «Szökés!» ... igen, így kell csak nevezni az eltávozást és különösen érdekes, veszedelmes, foglalkoztató és romantikás szint kap az emberek itéletében a dolog. A megindult szóbeszéd e zavaros hetekben is ráért lezuhogni szegény fejemre.

— Mit szóljak? — éleskedett anyám. — Ide, én hozzám hajnalban jöttél... ki tudja, hol jártatok reggelig; ki tudja, hány ismerős látott éjszaka barangolni. Nem is szólhatok a beszédek ellen. Oltalmazzon meg ő már most, ha olyan nagy lovagod!...

Megint éreztem, hogy szorosabbra fogódnak rajtam a sors hálószemei. Megint rabja voltam; én szegény asszonyéletem!... megint kiszolgáltatva egy férfinak, mert tőle kell várnom védelmet, helytállást, helyrehozást, becsületet. Mit tehettem volna mást, minthogy teljes, aszszonyi szivóssággal, ravasz, palástolt akarattal, egész erőmből ezt akarjam tőle.

Igen, itt laktam már és semmi egyéb tervem, czélom vagy lehetőségem nem volt. Itt laktam, hogy ő naponta járhasson hozzám szabadon és csak annak éltem, hogy éleszszem és ébrentartsam a vágyait és szerelmét. Láttam és tudtam, hogy ő is belébonyolódik lassan és egyéb ki-út nem marad számára. Mert a közvélemény kegyesen már ellene is fordult. Az emberek látták ki-bejárni nálam; észrevettem, hogy rendszeresen lesnek az ablakomra idegen, alig ismerős sétálók is és közbeszéd tárgya vagyunk megint. Az utczán tisztelettel, kiváncsisággal és ijedten néztek rám, mint valami bélyegesre.

Nem is volt okuk pedig!... Bizonyára... nem történt meg közöttünk minden, a mi aszszony és férfi között megtörténhet; bár én ma már sejtem, hogy a határok nem annyira élesek itt, mint általában hiszik. Sokszor, ha védekeztem a vágya ellen, feltámadt bennem valami szilaj, keserű elszántság hazárd szenvedélye és azt gondoltam: «Ejh! Ki kellene fizetni, elébedobni mindent egy daczos és büszke mozdulattal, és elbocsátni, hadd menjen! Kegyes lenni és ajándékosztó! Menjen békén, ne érezze megalázottnak magát és ne higyje, hogy kis szatócs módjára őrizgetem magam tőle és fontossá teszem magam és becsessé így, hogy belecsaljam valamibe, a mihez bizonynyal nincs szándéka vagy hajlandósága... Sohase tanított senki erre a gondolatra, de éreztem, hogy ez úgy szebb, büszkébb, emberebb és úribb volna... De én nem tehettem úgy! Az életem zsákutczába került. Minden, a mit a magam emberi erejével próbáltam, összedőlt, sikertelen volt. Lehet, hogy az én hibámból jószerint; úgy látszik, nem voltam küzdésre és függetlenségre alkalmas! De más révén, egy *férfi révén* tudtam akarni erősen, mindig. Igen, a feleségévé kell lennem; újra férjes asszonynyá, úrnővé; eltartott, védett élethez jutni, magam háztartását vezetni, és *itt*, itthon, Szinyéren megint. Szinte a régi életem visszatérését vártam ebben. Hogy Horváth másféle ember... hogy az anyagiak... ejh, majd csak lesz valahogy! Az különben sem az én dolgom!... Most csak védekezni, megállni tisztán, szivósan és számítva; és önzően és éberen vigyázni, nehogy valami szörnyű kényszerhelyzetbe kerüljek; a szegény, leigázott és megalázott asszony, a vigyázatlan, könnyelmű póstamesternééhez hasonlóba. Nem, nem akartam.

A másikat akartam! És láttam és vártam, mint habozott, küzdött; néha elodázta a könnyelmű és lágy emberek gesztusával, néha váratlanul csaknem a végső elhatározásig hajszolta magát, hogy másnap újra késlekedve élvezze a felelőtlen jelent. Végre is úgy lett, a hogy elképzeltem. Valami kívülről jött dologra (a vén Vodicska irt nekem megint dorgáló levelet, a fiamat emlegetve, a kire a rosz hirem hárul), az én felháborodott sirásomra hirtelen, gyöngéd felindulással mondta: «Hát most már lesz, a hogy lesz! Ennek így kell történni!

Az egész városnak izgalmas, nagy szenzáczió volt a váratlan egybekelésünk!»

És az emberek egyszerre nyájasak, melegek, jók és megbocsátók voltak velem szemben! Mintha csakugyan helyrehoztam volna valami hibát, kiengeszteltem volna őket valamiért és ők jóleső-kegyesen visszafogadtak volna engem. Minden elsimult egy időre.

Furcsa egy czirkusz ez a világ!

(Folytatása következik.)

APA ÉS FIÚ.

A férfi erős vala, küzdeni termett,
Ős-erdei tölgynek könnyen hihetéd,
— Izmos vala, bátor a szöghajú gyermek,
Fiatal, de erős hajtás a fa mellett,
Mit a tölgy koronás törzsöke véd.

S mégis mi hamar elmentek örökre,
Oda, honnan vissza még senki se' jött.
— Villám szakadott-e az ágra, a tölgyre,
Vagy szörnyű vihar, mi derékba' letörte?!
— Megölé beteg és gyönge szivök.

Előbb a fiú ment. Tél száll le a tájra,
S a vak éjnek ezer gonosz árnya kisért.
S föllobban az éjben fegyver-csöve lángja,
Fölretten az alvó, döbbenve, zajára...
— Ki tudja miért tette, miért??

Követte az apja, — nem szűnve sohajjal
Megnézni naponta a síri-lakot,
Mit már a tavasz betakart üde galylyal.
— Benéz a szobába mosolyogva a hajnal,
S ott fekszik az ágyon a néma halott.

Elmentek örökre, — nem birva a harczot,
Mit nékik, eléjök az élet ada.
— De hajh! hova mentek, kinokba' viharzott
Szívének az ifjú talált-e vigaszt ott,
Talált-e nyugalmat az édes apa?!

— — Künn a temetőben, a melybe' pihennek,
Szép őszi virágdíszt öltött a halom,
Egy hang se' zavarja az ünnepi csendet.
Ott alszik a férfi s a szög-hajú gyermek.
— Ott, ott a vigasz s az örök nyugalom...

ifj. Szász Béla.

VASÁRNAPI UJSÁG

49. SZ. 1911. (58. ÉVFOLYAM.) | SZERKESZTŐ HOITSY PÁL. | BUDAPEST, DECZEMBER 3.

Szerkesztőségi iroda: IV. Reáltanoda-utcza 5.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utcza 4.

Egyes szám ára 40 fillér.

Előfizetési feltételek: Egész évre 20 korona. Félévre 10 korona. Negyedévre 5 korona. A «*Világkrónikával*» negyedévenként 1 koronával több.

Külföldi előfizetésekhez a postailag meghatározott viteldij is csatolandó.

A NÉPOPERA, BUDAPEST MOST MEGNYILÓ ÚJ SZINHÁZA. — Balogh Rudolf fölvétele.

N.D.K.

Maróti Géza, építésznek

a Tanácskormány idején tanusított „hazafiatlan és hiányos erkölcsű" magatartását az Egyleti Tanács nov. 4-i határozatával „helytelenítette."

Építőipar - Építőművészet, Bp.1919 évf. 18. sz.

141. old.

Maróti Géza, szobrász-épitéz M.D.K.

állitólag körvetlen megbirást kapott, Fiszer Ferenccel körösen, az Iparművészeti Társulat számára épitendő pelota terveire, – amin a lap [K.M] cikkirója udvariasan háborog.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

szept. 11, sz. 5-6. old.

Maróti Géza
nolván

M.D.f

Az ő munkája a Pesti Harai Első Takarékpénztár ok díszítőnolvá-szi munkája az 1910-es évek e-lejéről. A mostani csepeli Kultur olthon 14 méteres falfestménye.

Istvánfyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mexikóban
Művészet, 1964. december – 24 lap

Maróti Géza

Részt vett a vörös május
városdiszítő munkálatai-
ban.

Építő Ipar – Építő Mű-
vészet 1929. ~~XXI~~ 67. l.
(H. T. A kommunista
május elsejének tizéves
évfordulójain.)

unkált szürkésfehér kváderkövek
cm, melyhez azonban a templom
5 cm-es kőpadka járul. E padkák
ordozták. Az apszis alapfalában
n felhasznált provinciális, római
hogy Szent István korában a bazi-
ben vették igénybe a római ere-

szeti tagozat, vagy díszítő jellegű
enül Szent István-kori. Legfőkép
ívül nagy sugara, mely inkább az
ajátja, mintsem a román stílusé,
döntően befolyásolta a bazilika

atról csatlakozó falmaradványok
redeti rendeltetésük megállapítá-
őanyag kibányászása itt oly mér-
ő falmag maradt csak meg. Emlí-
a falmaradványokban a keleti
Ma már csak az északi oldalon
en szabályos formát, eredetileg
tett. A délkeleti falmaradványok-
itani. Kétségtelen azonban, hogy
lására készültek. Alapozásuk sok-
a székesfehérvári mocsaras talajt
ék. Alapozásuk, de a fal gyenge

Maróti Géza

ivod

Müvészi Ipar 1906. II. 1. z.

Gériusz, fenti szobornúvel
a zenepalota orsmzatára.
Repr.

Morelly Equilibrist

Maróti Géza

Szód
2

Elek Artur:
Milyen lesz az
új városháza?
Újság. 1940. jul. 4.

Zomaúcz, Jestett VII. 131, 132

Maróti Géza

építész

Amerikában vagyont szerezvén, nehány év előtt hazajött s Budapesten telepedett le. Lányát itt adta férj-hez, s végének megvette a Hungaria nyomdát. Ez a nyomda szép eredmenyel működik, s bibliofil kiadásokat készít.

Genthon István közlése

1940. január 8-án

Péter Kornélia

Marastoni Jakab

III/4 pole
elot.

Maróthi Géza

Mintermeben készültek a Pesti Hazai Első Takarékpénztár bpesti palotájának dekorativ szobrai

Magyar Épitő-
müvészet

1915. 5–6. sz

Szamos repr.

Marótí Gezának

ajánlva jelent meg
a műegyetem építés-
hallgatóinak tréfás
albumán, a Megfagyott
Muzsikus 1905. ben.
Settől kezdve évenig
fenti anyagi támo-
gatása tette lehető-
vé az album megjele-
nését.

Megfagyott Muzsikus

1908. 16–21, 37 l.
(Karikaturákkal.)

U.o. 1909. 8, 9. l. (M.
torzképével). 20. l.

ÁLOM.
DOMBORMŰ.
MARÓTHI RINTEL GÉZÁTÓL.

BRONZBA ÖNTÖTTE
AZ ELSŐ HAZAI
MŰÉRCÖNTŐ.

Maróti Géza

cród

Alpár Ignác: A Magy. Ált. Hitelbank épületének plasztikus díszeiről. Magyar Iparmuvészet. 1914.

210. l. Szamos. Egyjel (194 – 202, 205 – 208, 224. l.)

Fenti műtermében kétültek az épület összes díszítő mintái. Az épület négy erkélyéből kettőnek stobrazati munkáit, nevezetesen az azokat kísérő két-két F

F alakot s a fölötte lévő domborművi medvédeket Maróti Géza mintázta. Fordítás

Maróti kere alól ke-
rült ki a Józsefféri
közép kiszögellés ne-
szedik emeletén el-
helyezett három jel-
lépés szoboralak is.

A Stephanie Gyula

Maróti Géza

a Magyar Ált. Hitel-
bank külső és belső
vobrazati diszét kiszi-
tette

Építőipar 1913
dec. 14. 545 cl.

Marathi R-Gaia

wod

M. Sparinwest

1904-96 l.

Maróti Géza

Alpár Ignác: A Magy. Ált. Hitelbank épületének plasztikus díszeiről. Magyar Iparművészet 1914. 201, 205, 206, 207, 208. l. 210. l. 211. l. 224. l.

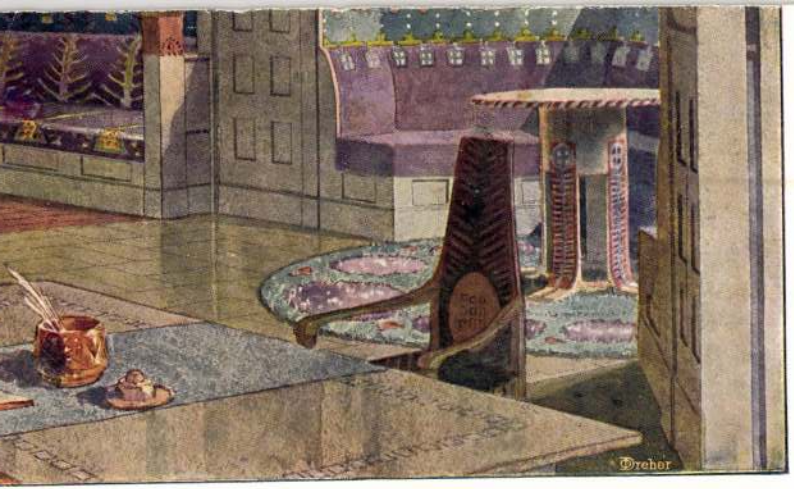

SALLE DE TRAVAIL
DE LA VILLA „MERIJOKI“.

um r.-t. nyomása.

Maróti Géza

mustarta az alabbi palota? dekoratív nobrait.

? külső és belsőrád

Alpár Ignác:

A Pesti Hazalai Első Takarékpénztár Egyesült palotája.

Magyar Építőművészet.

1915. 5-6.4. Képekkel 40. l.

pénzben is jutnánk, és [illegible]
módunkban a kért segélyt utalványozni,
mert sokoldalú kötelezettségeink miatt
deficitben vagyunk. Tavaly is csak nagy-
nehezen bírtuk a 200 koronát előtérem-
teni, azért kit nemtessék sokon ven-
ni, ha jó hír helyett azt a kellemet-
lenséget írom. Minél előbbi felszólgulá-
sát remélve s hivánva vagyok, őszinte

tisztelője

Mihalik József.

M.D.K.

Maróti Géza
épitész-szobrász

Marótitól szarmázik a detroiti
Fisher Building, Kresge Office,
Times Building, Hudson Motor
Co gránit faragványai, bronz
szobordíszei, festett mennyezetei.

Istvánfyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mexikóban
Művészet, 1964. dec. – 24 kep.

Maróti R. Géza

irod.
e

Éber László dr.

A karácsonyi kiállítás. Magyar Iparmüvészet. 1905. 2. l.

Maróthy Géza

4 rod
2

Lechner Jenő:
A milanói kiállításról. Vállalkozók Közlönye
1906. okt. 10.

3

Kat. Mind. sz. p.
Prot. Kornél

CSÜTÖRTÖK

4

Kat. Ulrik pk.
Prot. Ulrik

PÉNTEK

5

Kat. Z. Antal
Prot. Enese

SZOMBAT

6

Kat. Izaiás pr.
Prot. Ezajás

Maróti Rintel
Géza

l.

Mův. Krónika
1905. 2. n. 7. l.

TÉSZETI-MŰINTÉZET

Korein

ÓCZI-ÚT-34.
: 108-37.

t 1917 május 5.

ek. Igazgatóságának

Budapest

Marótí Géza

alábbi kiállitáson
arany érem

Magyar Iparmüvészet
1905. 283. l. (A
liègei kiállitás.)

Dr. Stubeau. W. Sc

Maróti Géza

cród

Müvészi Ipar

1905. 1. v. 12. l.

(A milanói mü-
kiállítás.)

Elindult a kilenc vonat
És haza siet.
Mind a kilenc mozis boldog:
Mester Filmet vett!

Mind a kilenc vácos öcül,
Vigan ünnepel,
Tolnay és Jávor csókja
Mindegyiknek kell.

DEBRECEN—EGER—KAPOSVÁR—KASSA—NYIRE

ÜNNEPI

EGY CSÓK ÉS

Az év legvidámabb

MESTER FILM kft. Filmkölcsönző irodája, B

MESTER FILMET GY

Lapzártakor sikerült megszereznünk

Moróti Géza
szobrász

M.D.

Munkái Szeverinek legnagyobb-
részt hanya ajándékozása
folytán az Iparművészeti Mú-
zeum Adattárának tulajdo-
nát képezik.

Szkáraffyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Moróti
Művészet, 1964. december. 24 kep

Maróti (Rintel) Géza

(Lechner Jenő nevint:)

szobrász és iparművész tanár a Műegyetemen. Támogatja a „Fiatalok" mozgalmát. Saarinnenhel való kapcsolata révén finn hatásokat közvetít feléjük. Elkéri a milánói kiállítás magyar pavilonját.

Bekk László – Varga Zsuzsa: Kozma Lajos (1884-1948)
Kézirat, 6. l.

Maróti Géza

Róth Miksa keresemíti kiállítása

Nepszava 1985. XI. 15.

Major Géza szobrászművész

emlékére

lsd → Roth Miksa üvegművész.

Művészet 1965/3/17.l.

Maróthi Géza, építész M.D.K.

Faragó Ödönnel körösen tervezte a milánoi magyar kiállítás belső berendezését, mely, a számtalan pótolhatatlan kiállított művészi tárggyal együtt, a türvész áldozata lett.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1906. XXVII. évf.

aug. 29. sz. 10. old.

Maróthy Géza, szobrászm. MDK

a Steindl-Cé művészeti egyesület egyik szakosztályi előadója volt.

Krónika:

A Steindl Cé.
Magyar Epitömüvészet. 1907. 9.sz. 22.l.

MDK

Maróthi Géza

Geniusz

Magyar Iparművészet 1906. 1. sz. 5.1.

Maróthi Géza

Az 1906-os Világkiállitás müvészi kiképzését Faragó Ödönnel végezte.

8.o.

ä készitette a három első termet, két ékszerfülkét és egy zenefülkét.

u.o.

Csak: Milunei. 1907.

Maróthi Géza

Repr.:

"A nagy kutterem" /1906-os Világkiállitá
son./

9.o. 2. kép.

Csak: Milanoi. 1907.

Maróti Géza
építész - Nolva

M.D.Y

Bocsi 1906-ban megbízta
Marótit a mexikói opera-
ház teljes belső kiképzésével
és külső díszítésével.

Iván Fyné Balogh Sára: Magyar művész munkája
Mexikóban

Művészet, 1964. dec. - 24 lap

MDK

Maróti Géza

Kandalló a hallban. Repr. Tervezte fenti

Milánói kiállitás. Magyar Iparmüvészet 1906. 180.l.

Magyar Gőzs

Kandalló a halban. Kapr. Tervezte

Tanti

Nálunk kalliten. Kapyar Iparművészet 1906.

180.1.

MDK

Maróti Géza

Az Ipm.Társ. választmányi ülése. Magyar Iparmüvészet 1906. 46 l.

Maróthi Géza

MDK.

a galambos udvarból még hét szobaberende-
zést installált

az 1906-os Világkiállításon.

22.o.

Czakó : Milanoi. 1907.

MDK

Maróthi R. Géza

Bronzhermák márványtalapzattal, repr.

Magyar Iparművészet 1906. 1.sz.

Major Géza

volt Gádor István egyik mestere az Iparművészeti Főiskolán.

Major Máté: Gádor István eddigi életműve. /kiállitási megnyitó, Művcsarnok, 1971.V.29./ - Magyar Építőművészet, 1971.5.sz. 62-63.l.

Illustrations

Maróti szobrász XX. sz.

(Géza ?)

Revue de Hongrie

1910. III. ann. V. f. 240-241. l.

Pettenkofen Ágoston emlékkiállítás a Nemzeti Szalonban.

Maróti Géza

A zeneakadémia belsejét – amely 1907. májusára készült el, – szobrai díszítették.

Gábor István: Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola, Magyar Nemzet, 1973. ápr. 20.

Maróti Géza

aláírása szerepel az 1906-os Megfagyott Muzsikus belső címlapján levő 22 szigné között (Tanszig Béla, Tátrány Lajos, Lechner Lóránd)

Koós Judith: Kozma Lajos munkássága Bp. 1975. Akadémiai

17. old.

Maróti Géza
szobrász

v 1906-ban a Iparművészeti Főiskolán Gádor István tanársa volt.

Horváth György: Gádor István 6.
Képzőművész. ~~Kiadó~~ Kiadó. 1971.

Maróti Géza

Szobrászművész, építész, az iparművészeti főiskola tanára épitette 1906-ban a milanói kiállitás és 1909-ben a velencei Biennale magyar pavilonját.

Merényi Ferenc: A magyar építészet 1867-1967. Budapest 1970.

541

M.D.

Maróti Géza
szobrász

A Livingstone memorial vilá-
gítósorony szobrászi munkái a
detroiti Belle Isle-on, továbbá
a chicagoi Foreman Bank Bull.
ding festett mennyezete.

Istvánfyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mexikóban
Művészet, 1964. december - 24 lap.

Marók Géza, építész

L: Lajta Béla

Vadas József: „Egzotikus és mai"

13

Élet és Irodalom, Bp. 1985. dec. 13 XXIX/50

VII. FÉM ÉS VEGYES.

1931—2260.

1931. HÁROM BRONZFRÍZ, ősmagyar harcosokkal. Maróti Géza műve. 90.—

1932. KÉT NAGY OSTYASÜTŐ, kovácsoltvas. Magyar, XIX. század eleje. 12.—

1933. KETTŐS KANDALLÓRÁCS, KERETTEL, kovácsoltvas, zöldre festve. XIX. század. 100.—

1934. KANDALLÓRÁCS, hasonló az előbbihez. 100.—

1935. KANDALLÓRÁCS, hasonló az előbbihez. 100.—

1936. OVÁLIS CUKORTARTÓ, ón, két füllel. XIX. század eleje. 10.—

1937. TÁL, ón, síma. Magyar, 1800 körül. 60.—

1949. KIS BUDDHA SZOBOR, bronz. Kína. 30.—

1950. ÜLŐ ANGYAL, festett fa (szúrágott). Magyar, XVIII. sz. 30.—

1951. APOSTOL SZOBOR, fehérre festett fa. Magyar, XVIII. század második fele. 110.—

1952. PIETA, faragott fa, festés nyomaival. Osztrák, XVIII. sz. 800.—

1953. LEGYEZŐ, békateknő küllőkkel, kis zománc medailonnal. XIX. század. 25.—

1954. LEGYEZŐ, vésett rajzú gyöngyházküllőkkel, brüsszeli csipkelappal, arany kengyellel és gyémántos gombbal. XIX. század. 450.—

1955. SELYEMSZÖVÉSŰ KÉP, V. Ferdinándot ábrázolja. Felirata: „mély hódolással ajánlva Valeró selyemgyárából, Pesten, Juliusban, 1846". 15.—

1956. KEREK SZELENCE, fekete lakk, födelén színes leánymellkép. Osztrák, XIX. század. 18.—

1957. KEREK SZELENCE, barna lakk, aranyozott bronz foglalatban. XIX. század eleje. 30.—

1958. KEREK SZELENCE, hasonló az előbbihez. 30.—

1959. KIS DÍSZKOCSI, aranyozott réz, festett zománc képekkel. Svájc, XIX. század. 45.—

Mariotti Rintel

ivod

É 1903 289 l

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
al

8. sorsz. Műhelyi minta.

Maróthi Rintel Géza

Második csoport:

Maróthi Rintel Géza. Igénytelenséggel föllépő műve részleteiben komoly törekvésre és finom dekorativ érzékre vall.

Művészet 1903. 279. l.
(Az Erzsébet-emlékmű második pályázata.)

nem ismert, éppenhogy valamivel több a semminél.

A Majális eredőit nem is itt kell keresni, hiszen mint említve volt, a francia művészethez semmi köze sincs. Vajjon tényleg oly váratlanul toppant elő teljes fegyverzetben, mint Pallas Athéné Zeus fejéből? Vajjon tényleg nincsenek-e oly alkotások, melyek keletkezésének homályos pillanataiban felderengtek a festő szeme előtt?

Rejtélyes mű, genezisét illetően, de nem megmagyarázhatatlan. A francia festészethez nincs köze, de köze van csodálatosképpen Böcklinhez. Csak Böcklinnel vannak kapcsolatai, ami részben érthető, mert kettejük között szoros barátság szálai szövődtek, de egyben érthetetlennek is látszik, a Majálisnak Böcklin festői elveivel való gyökeres különbsége miatt. Böcklin a köz-

Maróthi Rintel Géza

A második Erzsébet-emlékmű pályázaton a második kategoriába osztott pályamuve repr.

Művészet 1903, 246. l

Maroti Rintel Sein

Ivod

Magyar Pásarátok

1903 '6 z. 24-25

31. l.

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhely

Miután keresményemnek 191 ..... év

tésénél .....

jelenhetek, keresményemnek átvételére .....

nevü munkástársamat szóbelileg megbiztar

Kelt ....., 191..... é

.....

tanu.

.....

tanu.

Maróti Géza

ünd

Magyar Iparművészet

1905. 222. l.

változatosságot mutatnak.Rómában
tozatosabb.Az 1510 körüli időből
tyollal".Lágy lírai tónusok,kel-
sül az alakokban és a tájban egya-
árnyék problémáival,amivel lágy,
ntálisabbak lesznek a "Madonna
/ Ebben az időben nagyon sok mun-
szeti felügyelőjévé nevzte ki.Sok
el;ezen a képen is dolgoztak ta-
foglalkozott.Dolgozott a San Piet-
Popolo és a Villa Pandolfini épi-
Giulio Romano kezére ismerhetünk.
na del pesca" /Madrid,Prado,1513/
lem kicsinyes,mindig monumentalis
ad a "Madonna di Foligno"-ban,
ókön lebeg.Mária feje mögött világ-
ssá teszi a Madonna felsőrészét,
ndolas.A felhőt lépcsőszerüen fo-
öldön szentek állanak,s meghatot-
egjelenő víziót.-- A piacenzai
Madonna Sistinát /Dresda,1515-19.
került Dresdaba,addig Picenzaban
elképzelés.A Madonna festői,bő
Jézussal a felhőkön lebeg.Tőle
s pápa,míg jobbra Szent Borbála
gyalka könyökől.Mária és a kis
ermészetfölötti ihletettség van,
megszokott közvetlenség.A szen-
egyensulyba hozza a kompoziciót.
ozíciójával előre mutat a barokra.
ngelonál,aki világnézetével még

Maróti Géza

Lvód
z

Müvészi Ipar
1906. II. 1. sz.
(A milanói Kiállitás.)

oktatásügyi minisztertől.

ottsága t. Elnökségének,

Budapest VI.

Aréna-ut 41.

Maróti Ścia

vol. Magyar Szanuvenet

1906. 282. l 283

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz: .... Korona ..... f-ró

ly összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190.... évi .....

Maróti Géza

Írod
2

Vállalkozók Közlönye
1906. aug. 8.
(A bétről.)

A milanói kiáll.
leiget magyar
osztályáról

Maroti Geza

źród

GyK. 163. l. 164. l.

źród

Magyar Iparmuvesz

1906. 220. l.

Morócki Géza

Készítette a Mexikó City-i Teatro Nationalt és annak üvegfestményeit is, melyeket Róth Miksa kivitelezett.

Koós Judith: Magyar Art Nouveau üvegek. Művtört.Ért. 1971.1.sz. 31-37. l.

36. l.

Maróthi Géza

Nobrain

erőd

Milano 1906

71. l.

82. l.

TÖRVÉNYJAVASLAT
MÜEMLÉKEK VÉDELMÉRŐL ÉS AZ ORSZÁGOS MÜEMLÉKI HIVATAL SZERVEZÉSÉRŐL.

I. Fejezet,
a müemlékekről és azok gondozásáról

Maróti Rütel Géza

Ezüst irókészlet.

Fittler Kamillnak,
volt titkár ának adta,
a M. Mérnök és Épiszterj-
Egylet.
Repr.-

Magyar Iparmüvészet

1903. 38. l.

Maróti Rintel Géza

A Vörösmarty-Hobor
pályázat
Második kategóriába
osztott pályamu
repr.
Müvészet 1902. 333. l.

Tisza folyam IV. 109

Maróti Géza

Művészeti lexikon

479 l.

Farnos Perso" dr. III. 238.

Marotti Lecá

Grod

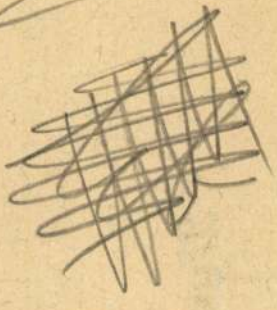

Eb

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz : ..... Korona ..... f-ró

ly összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

bérnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. posta- és távirda

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi ..... hó 1-én.

Maróti Géza szobrász,

~~és~~ épitész és iparmüvész szül 1875 III. ~~[illegible]~~ 1.

Vörösvárott. Tanulmányait Budapesten és Bécsben végezte. Elemte a dekorativ plasztikával foglalkozott (Operti Gresham-palota, Hitelbank), utóbb legjuhább interieur-tervezéssel. Müvei: a velencei képzőmüv. kiállítás ~~[illegible]~~ és a milanói iparmüvészeti kiáll. magyar pavillonjai, a mexikói operaház belső kiképzése, Ráth György szerinlike a kerepesi temetőben stb.

Egy ideig Operti iparmüv. iskolában tanitott.

Felső magyarország III. 41

Maróti Géza

1875. márc. 1

Lásd

Medvey 124. l.

Visegrádi János VI. 12.

Maroti Rintel Géza

vrd

Magyar Iparmüvenet 1903

ajt. Egyekkel

Maróti ,szobrászm. MDK

a négy pályamü közé tartozik, melyeket a bizottság a fővárosnak ajánl vásárlásra 8oo koronájával.

A Szabadságharc-szobor-pályázat.
Művészet.1905. 2o2. l.

MDK

Maróthi Géza, szobrászm.

A kép hátterében látható Maróthi Géza szobrász
rézből domborított géniusza.
Készitette Steiner Ferenc és Armin.

Az 1905. évi karácsonyi kiállitás. -Iparm. Muz.
Magyar Iparmüv. 1906. 1. sz.

Maróti Géza, szobrász M.D.K.

művei az Alpár Ignác tervei szerint felépült Pesti Harai Takarékpénztár palotáján lévő szobrászati művek.

Építőipar - Építőművészet, Bp.1918.39.évf.

26.a.153.o.

Maróti Géza

Kérjetette a Bp. V. Aulich u. 3. sz. ház gazdag szobrászati díszeit.

Gerle János:Elszámolás a sz̨áz̨adfordulós épületekről
Budapest 1981/11 17-21.o.

mDK

Maróti Rintel Géza, szobrász

tervezte a Hauszmann emlékéremnek azt az oldalát mely a kir.palotát örökiti meg.

L.-r. : (je)
A királyi vár épitésének befejezése.-Ep.Ip. 17.sz.153.l.

MDK

Maróti Géza szobrásztanár

Az V.ker.Népháza homlokzatán szimbolikus friz az épületben elhelyezett intézményekről.E művészi munkát Maróti Géza szobrásztanár mintázta és öntötte.

Cikk: Az V.ker.Népháza.

Guthi J. Főv.almanach 1913-15. 165.o.

M.D.K.

Maróti Géza szobrasz

Részlet a társulat lakberendezési kiállitásaról(1903) A kutat Maróti Géza tervezte.Kép 12. o.
Részlet a társulat karácsonyi kiáll.-ról.
Maróti G.terve (1904) Kép a 14.oldalon.

Magyar Iparművészet 1935.

MDK

Maróti Géza

Jakab Dezső: Die Gefolgschaft Edmund Lechners.
A Mügyüjtő, 1930. 245-47 l.

8-9.m.

M.D.K.

Maróti Géza

Rintel müépitésszel együtt második dijat nyert az Erzsébet-szoborpályázatra beküldött pályamüvel. Repr.-ját hozza a lap.
"Hónapról-hónapra" c. rovat.

Magyar Salon, Bp. 1903. juli. 39. kötet
1080-1085. lap

Maroti Rustel Gerá

Brod

Vas Lyp 905. 263.

Kétyrel.

Marothi Rintel Gera

Lood

M. Tparmwérel. 1905.

179.

—

Maroti R. Jeza

Ind

Minimat. Köpl

1905. 80 l.

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedé

.....

a műhelyfőnök
alá

8. sorsz. Műhelyi minta

Maróti Géza

zobrazí, épitész, zsarnuvezj

zul. 1875 Vörösvár

bő életrajz

Krück II. 217-l.

Váczi Múzeumegyesület III. 239

MDK

Maróti Géza

építész

A Zsolnay-gyárban készülnek a pécsi Postaigazgatóság domborművei, szobrai és mintás tetőfedése /B a l á z s E r n ő 1903-4/ ; Kecskemét városi bérházának majolikadiszei /Márkus Géza 1904/; a romániai Gore Florida "al fresco" képei /J . B e n a r d 1904/; a budapesti Örökimádástemplom pyrogranit homlokzatdiszei /Aigner Sándor 1905-6/; A milánói kiállitás magyar pavilonjának belső kerámiái és eozin kacsás kutja /M a r ó t i G é z a 1906 /.

39.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay-gyár művészete.
Pécs. 1959

MDK

Maróti Géza, szobrász

a külső és belső szobrászati dísz
mestere.

Alpár Ignác: A Magy. Á.t. Hitelbank palotája.
Az Ujság. 1913. dec.6.

MDK

Maróthi Géza

Tintatartó ezüstből, repr.

Magyar Iparművészet 1904. 75.l.

Maróti MDK

A szabadságharc-szobor
Vállalkozók Közlönye, 19o7, jun. 19.

M.D.K.

Maróthi Rintel Géza, szobrász

nyert megbízást a kecskeméti r.k. egyháztanácstól egy Kecskeméten felállítandó Szentháromság – és egy Máriaszobor elhészítésére. A két szobor 44.000 koronába fog kerülni.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1904. XXV. évf.

máj. 25. sz. 8. old.

MDK

Marothi R. Géza

Pax c. bronzrelief fénykép repr. 29.o.

Magyar Iparművészet 1904.

Maróti Géza
iparművész

Az 1904-es St. Louis-i világkiállítás megszervezésére alakult kormánybiztosság egyik tagja volt.

Ernyei Gyula: Tiffanytól Moholy-Nagyig.
Művészet, 1978. október - 38. lap.

MDK

Maróti

Magyar Iparművészet 1923. 7o.o.

Marótí Géza

Költő

Magyar Iparművészet

1905. 37. l.

~~Képekkel~~

(Fragmentek az Ontrak – Magyar Bank halda-
jának második robbanási
dísziratából.)

Képekkel.

összefoglalása
~~egymásbafonódása~~, melle
láss összeolvadásával alkal
massá teszi a legfino
mabb festői tónusokra
s a tónusoknak és szí
neknek megfelelő fény
nyomóelemek kiértése
esetén a szín- és tón
értékek visszaadásá
ra, amit a fa-vapprèt
metszéssel eddig nehe
zen volt lehetett elérni.

Kredetét szintén az
ötvösségben kell Keres
nünk. Első nagyjelentő
ségű művelője a francia
Jacques Callot, míg talá
legnagyobb hatású, ~~mester~~
legvirtuózabb mestere

Maróti Géza
építész

vód

Méhes Emil dr és
Misley Sándor: A
Magyar Nemzeti Sta-
dion elhelyezésének
kérdése.
Bpest, 1936.

CKSACHE!

mlékek]
szagos Bizottsaga,
deskommission zur
ltg.d.Kunstdenkmäler/
VI Arena-ut.41
rn/ B u d a p e s t
Bajos utca 10

Maróti Géza

a diszítő szobrászati tanszékre kinevertetett.

Értimisk 1906/7.

8-l.

MDK

Rintel és Oppenheimer

Valkó-ház, Bp.Aulich u., szobrászmunka

Kömüves: Modern épitészet. Magyar Iparmüvészet
1902, 1.sz. 11-17.o.

MARÓTI Géza épitész

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 136 - 138.p. ill.

Mároti MDK

A Zeneakadémi uj palotájának szobrászati és diszitő művészeti munkálatainak kivitelezője.

Csudáky Bertalan: Az Országos Magyar kir. Zeneakadémia uj épülete.

Vas.Ujs. 1907. máj.12. 54.évf.19.sz. 369-370. l.

M.D.K.

Maróthy Géza

"A zene muzsája" c. alkotását hozza a lap.
Repr.

Magyar Salon, Bp. 1906. szept. hó. 44. kötet
827. lap

MARÓTI Géza szobrász

Pesti Barnabás u. 6. Staffenberg ház

Bartók Béla ut. 33.

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 48.p. és képe
49.p. és képe

Maróti Géza szobrász

Bp., V. Belgrád rkpt. 17. munkái az épületen

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 24.p.

MDK

Maróti Géza; szobrász

Pesti Hazai Takar.p. épületén diszszobrok.
Két repr.

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp.1942. Pázm.PóTud.Egy.Dolgozatai.

MARÓTI GÉZA

SEGŐ GYÖRGY: MÁSHOL MEG-
ÉPÜLT BUDAPEST.

BUDAPESTI NEGYED 1997 TÉL -
1998 TAVASZ 94-110

sára

10-én, hétfőn

kezdettel

s familiales entre
ations

K, II.em. 40.

nácsolást biztosítunk.

Maróti Géza, szobrasz

Az Orsz.M.Kir.Iparmüvészeti Iskola tanárai,tanársegédei/segédtanárok/,-Maróti Géza,-1907-1910.-Diszitőszobraszat. 52.old

Mezei Ottó: Az Orsz.M.Kir.Iparmüv.Iskola /1880-1944/oktatási rendszere és forrásai 37.old

Müv.Tört.Ért. 1975. XXIV. 1.sz. Bp

MDK

Maróty Géza

A Gresham-palota. Magyar Épitőművészet 1907. 12. sz. 16.l.

Maroty Geza

Irod

Magyar Epitoiemvesek

1907. 7 sz. (Arene-
parola)

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Engedély

.....

a műhelyfőnök vag
aláírá

Marothy Géza

Grod

Magyar Építőművészet

1907. 12. szám (A Gresham palota).

Jelentem, hogy .....

távolmaradását.

Tudomásul vette:

.....

az osztályfőnök aláírása.

Enged

.....

a műhelyfőnök
a

8. sorsz. Műhelyi minta

Maroti Rintel

dekorativ szobrászati munka az alábbi épületen

Csudáky Bertalan: Az Országos Magyar Kir. Zeneakadémia új épülete. Vasárnapi Újság. 1907. 19. sz.

U. 1625

VI. L a u f f e r Tivadar

.-. . . .

phia - N a t u r w i s s e n s c h a f t e n

.-.

D WELTALL. Mit 68 Abb.im Text.Leinen	/P.18.-/	P 7.8o
NG DES MENSCHEN. Revolution um Charles Darwin Erbe. 1929. Mit Abb.	/P.12.-/	P 4.4o
NEN UND SONNENSTAEUBCHEN. Kosmische Wanderun- 4 Seiten. Leinen	/P.18.-/	P 4.6o
CHEN und Zauberküsten. Abenteuer aus d.Kampf ekannten in der Natur.Ill.Leinen	/P. 9.75/	P 4.3o
. Eingeleitet von Klages. "Zur Psychologie d. ssten". Leinenband d.Diederichs Verlags.	/P.18.-/	P 7.6o
ALS ERZIEHER. GEGENSAETZE im Leben der Völker,- ätze im Leben der Kunst,- Gegensätze im Leben ichtes. Gebunden	/P. 9.75/	P 2.2o

Maróti géza

diszitő szobrászat tanára

1907 – 10.

Éimisk 1930. 77. l.

Mercredi 4 juin

Matinée ordinaire

Travail

1903 - 10.

Samedi 1910. ff. (

Márta Géza

A budapesti Greshampalota, melyet Lechner Zsigmond tervezett, figurális és dekorativ szobrászati munkáit fenti mintarta.

Magyar Építőművészet

1907. 12. sz.

16—19. l.

MDK

Maróti Géza

19o7-1o diszitő szobrászat

Az Ipm.Isk. ...tanárai...szakoktatói...188o-1936.
Az Iparmüv.Főisk.Évk. Bp. 1934-36. Bp. 1936.
46 l.

Csókakő
Fejér m.

grol.

írosság
pedig vizsgálták
ki, ki okos
az nagyon bajos

MARÓTI Géza szobrász

GERLE János - KOVÁCS Attila - MAKOVECZ Imre: A századforduló magyar építészete. Bp. : Szépirodalmi, 1990 77.p. 105.p.

Karvaly Gyula tervezte (1911) Bp., XIV. Dózsa György ut 17.sz. épület épületszobrászati müveit készitette

Bp. V. Aulich u. 3. - tew. Körösy Albert Kálmán

MDK

Ma róti Géza, szobrász

Fehérvári uti 31 sz. bérház Repr.

a figurális részt mintázta.

Magyar Épitömüvészet 19c7. 9.sz. 17.l.

//

Maróti Géza

A budapesti Parisiana
mulató óromdísze
mintázta fenti
Repr.

A Hét 1909. II. 4-5 sz.
93 l.

céljaira le nem köthetik. A banktól nyerhető elsőtételű jelzálog-
cell venniök további előnyös kölcsönt, melyet természetesen
az építkezés nem róván rájuk nagyobb terhet, mint amilyent
ek. A készpénzbefektetés a fentebbi számításoknál 6 százalékos
fel, mely szerint a mai pénzviszonyok szerint második tételű
szerezhető, de a nemrég multban még lehetett. Az ismertetett
be nem volt veendő, mert azon feltételből indultunk ki, hogy
eg, mint készpénzbefektetés szerepel. Nem okoz ugyan lényeges
ncia, melyet rendes pénzviszonyok között ez okoz, annál is
ű kölcsön a számítások szerinti módnál olcsóbban nyerhető.
y a bankok révén sem az első, sem a második tételű kölcsönnel
pítkezés és telekérték teljes összege nyujtassék az építkezőnek.

Marótí Géza

építészmérnök Budapest.
VI. Lendvay u. 8.
szül. 1875.
1932. febr. 9-től
a Budapesti Mérnöki Kamara
tagja

MMÉE Kojl
1932. 87. l.

KIR. MAGY. EGYETEMI NYOMDA

Szállítottunk

a mai napon:

H/5704. p. k.
pernicti

Budapest, 193 8 7/4 ho

Visszaküldendő lap

25570. K. M. E. Ny.

Maroti Géza

Irod

M. Épitőmüvesek

1907. 9 sz. (Két
beszar)

Magyar királyi államvasutak.

T. Műhel

Miután keresményemnek 191....

tésénél.....

jelenhetek, keresményemnek átvételére

nevü munkástársamat szóbelileg megbiz

Kelt ....., 191....

.....

tanu.

.....

tanu.

Maróti Rintel Géza

Hauszmann Alajos,
emlékérmének hátsó
oldala fentitől
repr. Vas. Ujs

1905. 263. l.

Arckepes oldala
Strobl Alajostól

Maróti Géza

A Zeneakadémia szobordiszét Strobl Alajos, Telcs Ede és Maróti Géza, festményeit Körösfői Kriesch Aladár, Gróh István és Zichy István készitették.

Gábor István: A Liszt Ferenc zenemüvészeti Főiskola. Budapest, 1969. 12. sz. 17-20. l.

MARÓTI Géza

P.SZABÓ Ernő: Egy épület ujjászületése : Beszélgetés a Velencei Biennálé magyar pavilonjáró Csete Györggyel. = Uj Magyarordzág,1993. március 29. 8. ill.

Csete György

Maróti Géza
Nagy Sándor
Körösfői Kriesch Aladár

MDK

Maróti Géza

György D.: Két nemzedék közt. MI. 1935. 1-2 sz.

21. l.

Maróti Géza

Krisztus képe igen nagyhatásu és mélyen átérzett müvészetet képvisel,-mondja kritikájában Major Dezső: "Egyházmüvészeti kiállitás a Nemzeti Szalonban" cimmel.

A HÉT, Bp. 1919. dec. 18.
XXX. évf. 19. sz. 3oo. lap.

MDK

Maróti

Bauer Henrik: Az Erzsébet szobor. EI és ÉM, 1916. aug. 6. 189. l.

Marótti Géza

résztvett a Gresham-palota szobrászati diszének készitésében.

Gábor István: Egy régi épület új arca - a Gresham-palota.

Budapest, 1970. 11. sz. 30-32. l.

Maróti (Rintel) Géza 41, 76, 92 - 93, 123 építész
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991.

in the 17th century, the reasons and circumstances of the appearance of the genre of catafalque painting in Hungary, and the cultural, political and religious factors which brought into being these works of Hungarian art supported by diverse cultural influences.[3]

The representation of the dead in 17th century Hungarian portrait painting appeared in two genres, viz. on epitaphs and on catafalque paintings. A common feature to both of these is that they fulfil their role independently of the grave of the deceased person. Furthermore, the place of their original erection is frequently not identical with the place of burial. Thus, in contrast to the carved representations of the dead on sepulchral monuments — where, as ornaments of tomb lids or slabs closing the crypts, they directly cover the grave or as parts of larger monuments mark the burial place itself — none of these genres have a practical role.

Epitaphs are decoratively carved panels fixed on the walls of churches or frequently painted panels enclosed in architectonical wooden frames similarly to altar structures. They are often divided into two or three levels. The central picture

MARÓTI Géza szobrai

Kós Károly: Életrajz. Bp. 1991.
82-83, 84, 90

, hanem, mert a püspökhöz érke-
sége szerint különböző iratokkal
vatae et Romanae" fasciculus nem
püspök 1760-1776-ig évi levele-
bitott levelek másolatait őrző
arum-ból valók és főleg a püspök-
lo Bernardo Giordani római kano-
écsi egyetem domonkosrendi tanára

n és VI.Pius uralkodása idején a
ügyeinek referense volt s igy
os szálakon keresztül indul meg
dani levelei tulnyomó részben az
foglalkoznak és különösen a ké-
kanonok csak aláirta az elküldés-
k a részek, amelyek az ő kezétől
ekre vonatkoznak, csupán mint utó-

MARÓTI Géza építész

nemzetközi Tanácsjéről

Horavánszky 1988 202. p.

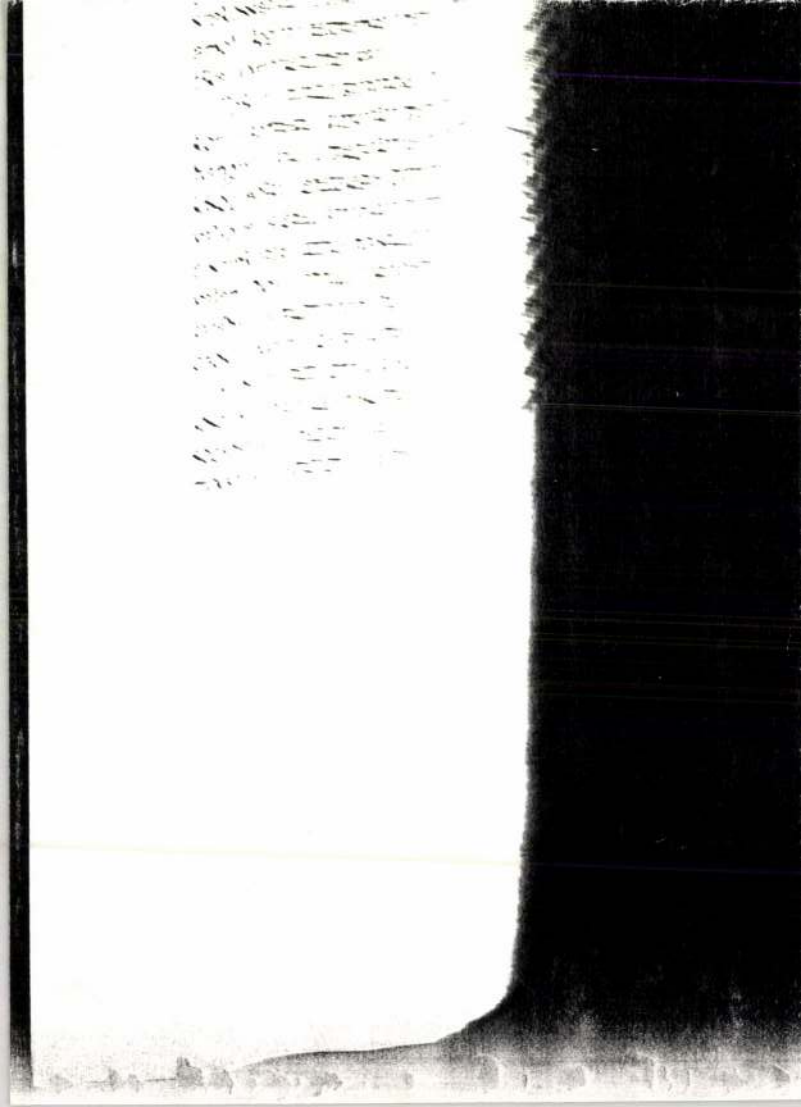

Maróthi Géza

"Bronzgéniusza" /eredetileg a zeneakadémia épületére mintázta.
"Kacsák kutja" és a Kutterem
10.o. -17.o.
Repr.: Kacsák kutja
11.o. 3. kép.

Czakó: Milanoi. 1907.

MARÓTI Géza

STURCZ János: „Vederemo - de ezt meg kell nyerni" : Maróti Géza pályaműve a Rockefeller Centerhez=„Vederemo - it's just has be won!" : Géza Maróti's competition design for the Rockefeller Center. = Ars Decorativa 11. 1991 37 - 86.p.ill.

Chicago, Rockefeller Center, 1932 pályázat

munkássága 185o-186o
rik D.: Épitészképzé
zadban. Pesti mester
379-418./; B.Nagy M.
tika épitőmesterei K
mesterek /Bukarest,
vészek és mesterek K
/Bukarest, 1977. 177
B.F. és a pesti Brei
- Szkalnitczky A.-ra
/ÉI 1978. 323-324./;
15o. évfordulója alk
Vecsey I.-re: Ézsiás

Maróti Géza, szobrász és építész, stb.

marad, l. 479. old.

MDK

Maróti Géza

/Rintel Géza/

szobrász iparmüvész

A Müegyetemen a mintázás tanára.

Világsikert arat az 1906 évi milánói majd a velencében rendezett nemzetközi kiállitás magyar pavilonjával. Itt ismerkedik meg Saarinnen finn épitésszel akit Budapestre hiv.

D[H].Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön.Bp. 1961. 134.l.

MDK

Rintel /Maróti/ Géza

5oo koronás I.pályadij

A párisi kiáll. katalog. ... pályázat. Műcsarnok. 1899. 25.sz. 397 l.

Maróti Rintel Géza, Bp. VI.Lendvay-u.8.

Adressenverzeichniss der ungarischen Medailleure

Maróti G. MDK

építész

A Zsolnay-gyár főbb épületkerámiai munkái 1908-tól: A budapesti Hungária uszoda belső díszei/ Á g o s t o n B. 1908/; Magyarország Állandó Műcsarnoka /Velence/ épületének kapuja és tetőzete/ M a r ó t i G. 1908/; a bp-i Liget szanatorium vestibulumának eozines díszei és csipkés agyagkeretei /J a k a b D. 1909-és 1911/; az állatkerti Vastagbőrűek házának burkolatdíszei, a főbejárat süveges kiképzése medvékkel./Neuschloss Knüsli K. 1909-12/; A Várbazár-árkádok díszei, Frizek és a Than-féle képek kerámiai változatai./1909/

40.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay gyár művészete. Pécs. 1959.

Rintel Géza

MDK

lásd

Maróti /Rintel/ Géza

Dr. Kismarty-Lechner Jenő:Lechner Ödön. Bp. 1961.

Maróthi Géza

MDK

Kandalló a kutteremben.

14.o.

Repr. 15.o. 6. kép.

Czakó: Milanoi. 1907.

Maróti Géza

A figurális elemeket mintarta a Parisiana mulató épületén (1908–1909) 3 sepró/

Vámos Ferenc: Lajta Béla
Bp. 1970

156–158 old.

MDK

Maróti Géza

Virágtartó, vörösrézbádogból, repr.

Magyar Iparművészet, 1909. 147 l.

i

M.D.K.

Marót Géza

Javasolva a Nemzeti Szalon ügyeinek vezetésére alakitandó szerv tagjául

Gerelyes Ede: A magyae muzeumügy a két forradalom időszakában 1918-1919. Bp. 1967. 224.l.

Maróti Géza

alkotta a Lajta Béla tervezte budapesti Parisiana mulatóhely hamlakzati bronz dipitményeit.

Vámos F.: Béla Lajta. Acta Historiae Artium, Budapest, 1969. 1-2 m.

1861

Maróti Géza

a mexicói Nemzeti Kinhár belső épi-
tészeti tervét dolgozta ki.

Genthon I.: Monumenti Artistici Un-
gheresi All'Estero. Acta Historiae Ar-
tium, Budapest, 1970. 1-2 sz.

111.

Maróti Géza

Az Iparművészeti Iskolán Gádor István mestere.

Gádor István. — Műgyűjtő, 1969. 1. sz. 59. l.

MDK

Maróti Géza, szobrász.

Keresztelő Szent János. Bronz.

Bp.Mücs.-OMKT Nemz.Képzömüv.kiáll. /Rend.M.Kir. Vall.- és Közokt.Min. / 1933 ápr. 19.-máj.25. Kép.tm. 33.l.

Makóti (Pintér) Géza

(1875–1941) építész, szobrász és festő. Épületdíszítő plasztikákat készített kezdetben, majd a Velencei Magyar Pavillonnal szerzett elismerést magának.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l

3401.

Maróti Géza

E pavillont György Dénessel együtt tervezte 1909-ben. Nagy szerepe volt a premodern finn építészet propagálásában. Számos terve valósult meg Amerikában.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet körül, Budapest, 1970. 363 l

340 l.

Maróti Géza, építész

□ KRÉTARAJZOK címmel Maróti Géza építész munkásságát mutatja be az Iparművészeti Múzeum július 21-én, szombaton délelőtt 11 órakor nyíló tárlata. Megnyitja: Nagy Elemér építészmérnök.

-□ krétarajzok

2.

Esti Hírlap, Bp. 1979 júl. 18

Maróti (Rintel) Géza M.D.

építész, szobrász,

Művészi pályájának irdulása a századfordulói évekre ések. Az 1906 os évben a milánói ribágkiállitáson a magyar papavilon tervezője.

Ivánfyné Balogh Sara: Magyar művész munkája Művészet, 1964. dec. — 24. lap Mesihában

Maróti Rátkel Géza

neve említve az Art Nouveau,1904.Miskolc
-egy érdekes iparművészeti kiállitás a század-
előn /D.I.-V.L./ c.cikkben
/A cikket lásd Körösfői Kriesch Aladárnál/

Napjaink 1979.december 35-37.o.

Maróti Géza

plasztikái díszítik a Zeneakadémia ablakainak kereteit: a tetőzet előtt két vert rézből alakított geniusszobra.

Tóth Endréné: Budapest Enciklopédia, Budapest, 1970.

4081

MDK

Maróti G.,épitész

11 csoport közül a második. M. diszitette a Városligetet.

Mokoldy József: Epest diszitése május 1.-én.

[illegible]. 1919 máj. 4. 110.1. [illegible] diszitése máj.1.

Moróti Géza

Finnországba utazott, hogy otta
népi stílust tanulmányozhassa.

Lyka Károly: Vándorlásaim a művészet
körül, Budapest, 1970. 363 l.

272 l.

Maróti Géza

az Iparművészeti Iskolában Bokros-Birmann Dersö volt a növendéke

-Napló-

Magyar Nemzet 1969 november 20
4. old

Maróti-Rintel Géza

Rauscher Lajosnál grafikát, Maróti-Rintel Gézánál szobrászatot tanult Sipos Béla épitész.

Major Máté: Sipos Béla épitészről. - Magyar Épitőművészet, 1969.3.sz. 60.l.

Maráty Géza ipasművén

MDK

~~[illegible]~~ Diszkutat tervez.

~~[illegible]~~ Debreceni Ipasműv. Kiállítás vezetője. - D. 1909. - 2 s.l.

MDK

Rintel Géza

Magyar kiállitó művészek névsora. Műcsarnok, 1899. 22.sz. 346-348 l.

Rintel Géza szobrán

Magyar Sparművészet, 1901

6. sz. 245-248 és 257-259. o.

Meller Simon: Az Sparművészeti Társulat karácsonyi kiállítása.

Rintel Géza

Magyar Iparművészet, 1901

5. sz. 232-234. o. III. mell.

Szemelvények a Rózai-féle könyvtáb la pályázat pályaműveiből. (repr.)

Rintel Géza

Magyar Sparművészet, 1901

1/2. Sz. 33.0.
különfélék.

Rintel Géza

Magyar Iparművészet, 1900

6. sz. 357. o.
Hivatalos tudósítások.

Rintel (Géza) szobrász

lásd Maróti-Rintel
Géza alatt!

Magyar Sparmüvészet, 1902

1. sz. 11-17.o.

kőmüves. Modern épitészet.

Marótzi Géza, szobrász, építész festő

lásd Rintel Géza alatt is

Budapesti Napló, 1913

(CLU) 154-156 l. D: kiállítások.

MDK

Maróth R.Géza, szobrászm.

a kiállitás legbecsesebb tárgyait Kriesch és Belmonte mellett ö szolgáltatja.
Két hermája szilént és bacchánsnöt ábrázol.
A zonkivül négy m. magas, az uj zenepalota részére készült, rézből domboritott géniusz szobra, mely a milánói kiállitáson is bemutatásra kerül. /Steiner Ármin és Ferenc ércmügyárosok kifogástalanul domboritották e hatalmas szobrot./

A karácsonyi iparmüvészeti kiállitás. 1905.
MIP.1906. 14.1.

MDK

?aróthy /Rintel/ Géza

Diner-Dénes: Lakberendezési tav. kiáll. M.I. 1903. május. 3.sz. 121 l.

Maróti Géza
nobrán

Az Iparmüvészeti Iskolában Bokros
Birman Dezső tanára volt.

Gádor István: Bokros Birman Dezső
Művészet, 1970. cíjulis – 38 lap.

MDK

Maróti-Rintel Géza

Uj diszben ragyog a barátok tpla /belv.tpl/
Nemzeti Ujság 1926. ápr.18. 2o.l.

Maróti Géza
rokona

Az Iparművészeti Iskolában Somló
Sára mestere volt.

Czinner Mihály: Somló Sára
MŰVÉSZET, 1970.október - 19.lap

MDK

Maróti Géza épitész tanár

Magyarok a monzai kiáll.on. Magyarság, 1925. máj.31. 7.l.

MDK

Maróthi R.Géza, szobrászm.

kéz hermája szilént és bacchanalnöt ábrázol, szé-
les, erőteljes plasztikával.
Mintegy 4 m. magas, az uj zenepalota részére ké-
szitett geniusz szobrán/megrendelés/ az egységes
hatást tartotta szem előtt. A milánói kiállí-
táson is bemutatásra került.

A karácsonyi iparmüvészeti kiállitás. Játékszerek.
Magyar Iparmüvészet. ~~1908~~ 1906. 14.1. /is/

MDK

Maróti-Rintel Géza

Divald K: A szegedi kiáll. Magyar Iparművészet 1901. 207-13 l.

M. D. K.

Maróti Géza nobrán

Bronztárgyakat készít, enteriöröket, épületterveket tervez. Eredetileg épületnobrán.

Az 1906. milanói kiállítás rendezője.

Beck Ö. Fülöp Emlékezései. Bp. 1957 249. 250, 349,

MDK

Maróti Géza

Nagy S: Emlékbeszéd Györgyi Kálmánról.
Magy. Iparműv. 1930. 95.sz. 95 l.

Maróti Géza
szobrász

M.D.K.

Beck nagy tiszteljője.

Soós Gyula: Részletek Beck Ö. Fülöp emlékirataiból
M.M.M. Évkönyve 1952, 223 l.

Maróti Géza

Maróti Géza

.Szabadságharc – szobor pályázat.
— tervek.
Fl. és e. n. Kis folio, 4 sztlan l.

H. 3. p. e. —. 20

Maróti Géza

Erzsébet Szt.

1924. 77 l.

Brancsik K. dr. X. 56.

Maróti Kintel Géza

ivód

Fieber Henrik

Üvegfestészet

Bp. én. 29. l

38. l.

(képekkel)

Rep. A Teatro Nacional,

Mexico-City 1500 □

láb nagyságú mennyezet

üvegfestménye -

A kititel

Róth Miksától

Holmstedt F., XIX. sz. (Jh.)

220. ALKONYAT A FJORDI
F. Holmstedt.
Vászon (Leinwand). 75×

Honthorst, Gerrit, (1590—1656).

221. ZENÉLŐ TÁRSASÁG (
Expertise von).
Vászon (Leinwand). 134×

Hoppner, John, 1758—1810 utá

222. MRS. BENWELL ARCK
Mezzotinto (Schabkunst).

Horváth G., XIX—XX. sz. (Jh.)

223. ŐSZ (Herbst). Jelezve (B
Vászon (Leinwand). 81×9

Horváth G., XX. sz. (Jh).

224. JUHOK AZ ISTÁLLÓBA
Vászon (Leinwand). 58×7

Hoye, Nikolas van, (1626—1700)

225. A TÉL, J. Bassano után
aus Teniers Th. Pict).
Rézmetszet (Kupferstich).

(Bezeichnet): C. Herrer, 1900.

zve (Bezeichnet): G. Herrmann.

Illusztr. XIV. tábl.

lényi-gyüjteményből (Aus der Slg. Kilényi.)

de XVII. Jh.)
BEN (Selbstbildnis, m. Tizians Danae in der

Maróti Géza

Cród.

M. Iparmüvészet

1908. 44. l. 70. l.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz: ..... Korona .....

mely összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190..... évi .....

lakbérnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. posta-

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190..... évi .....

Maróti Géza

az 1923 évi monzsai Ki-
állítás installációjának
terve.

Magyar Iparművészet
1924. 37. l.

Maróti Géza

fametszetei az alábbi
műben:

Karinthy Frigyes:

Barabbás. Hungarica Könyvek - 1. sz.
Bp. 1935.

teri tanácsos.

ttságának,

B U D A P E S T .

Maróti Géza

Az 1923. évi moszkvai kiállítás magyar csoportjának főbejárója, tervezte fenti, rajz.

Magyar Iparművészet

1924. 10. l.

Maróti Rintel

Géza

I. Liber Baptizatorum

410. l. - 411. l. 412. l.

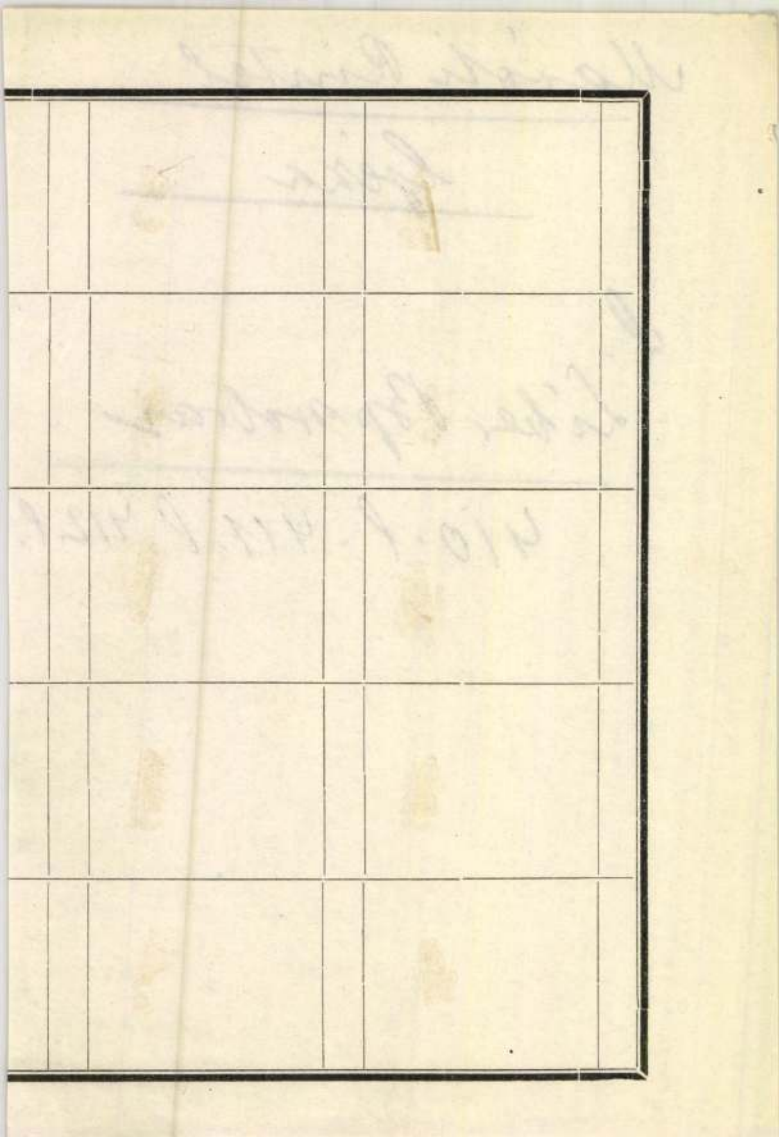

Maróti Rintel Géza

Geboren zu Vörösvár (Com. Pest-Pilis), am 1. März 1878, erhielt M. seine künstlerische Ausbildung in Budapest und Wien. Hauptsächlich decorativer und Monumentalplastiker, verfertigte M. in Budapest viele Bildwerke und wirkte auch als Professor der Bildhauerei, um sich später nach den Vereinigten Staaten zu wenden, wo er in Detroit eine erfolgreiche Tätigkeit ausübt. Plaketten verfertigt M. nur ausnahmsweise.

Több nincs fels.

-297/

Hu Prmagyérem 296/l.

8564.

rnok jobbkezével a vállára tett ré-
jával pedig lovának kantárszárát tart-
ilötte ostromló csapatokkal és ezek-
elhos. Felirata:

chen Generals der Tar-
n bey der Türckischen Armee zufinden.

iit.
cm.

705
-5

Maróti Géza

festőművész

l.

Reg. Tan. Evk

II. 1923–26. 157. l.

Maróti Rintel Géza

l.

Forst Erzsébet

10, 13. l. 15. l. 18. l. 20,
21. l. 22. l.

XII. Tabla

XXIV. s

T.

EUROPA

film-, könyv-, lapterjesztő és könyvkiadó rt.

Budapest, V.,

Rothermere-utca 12. III. 2.

Maroti

Ivod

z

Hu Pr magyarem

L I table

indulok uj alkotmányos küzdelembe, ezekl
gitimizmus lánglelkü apostola: Griger Mik
királyság megváltó eszméjének. És fegyv
nyugalmat, békét, becsületes demokráciát
Ezért fordulok barátaimhoz, hiveiml
lakozzanak hatalmas, lelkes táborunkhoz.
igaz ügyet, harcoltam a főváros autonomiáj
sok ezer embertársamon, joggal kérheter
harcolni az elnyomatás veszedelme ellen.
És kérek mindenkit, akit közös eszm
nek semmit, amig igazolt embereim
Griger Miklós és az én nevem sze
Budapest, 1935 március havában, a

Márkus-nyomda, Budapest, V., Bank-utca 5. (Felelős vezető: Márkus Géza
Felelős kiadó: Berecz Vilmos.

Maróti Rintel Géza

l.

Grör Páris I

79. l.

80. l. Expedkel

Maróti Géza

Alexmagyszobr910-5

181 P

AZONNALI SZÁLLITÁSRA:

Porosz szén 10 kg.-os csomagban **P. 0·96**
Tatai szén 10 kg.-os csomagban **P. 0·60**
Tatai brikett 10 kg.-os csomagban **P. 0·60**

Pontos mérés!
Figyelmes kiszolgálás!
A legkisebb mennyiséget is házhoz szállítjuk!

Telefon: 593—63

WÜRCZINGER I.
tüzelőanyag kereskedő
I., HORTHY MIKLÓS-ÚT 9

Mérnökök Nyomdája. I., Bertalan-u. 9. Tel: 59-5-73.

Maróti Géza

szobrász, festő, újságíró.

l.

Révai XX. 640. l.

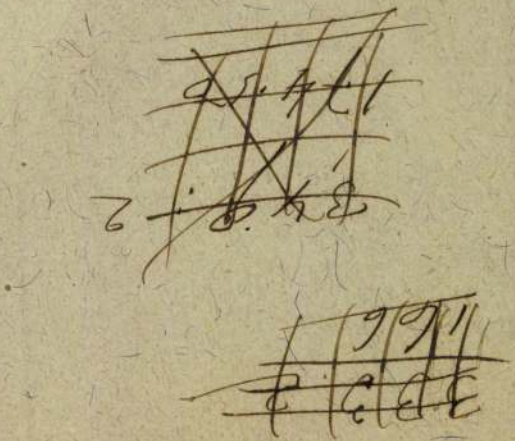

BUDAPEST

M a r ó t i G é z a

Kertész K. Róbert: A magyar művészet közelgő eseményei. Pesti Napló. 1926.jan.12. /Képpel./

Maróti Rintel

Géza

rod

Petr. Samtida

43. C.

Maróti Rintel Géza

Zsolnay-féle cozinos
kacsás kutmeden-
céje a Pécsi Nemze-
di Casino udvarán,
mára ~~el~~ évekig Buda-
pesten a Nemzeti Museum
Kertjében állott

Szó Pécs 81. l.

Marótí Géza

szobrász, építén, festő

lásd

Ki-Kicsoda?

53 q. l.

BUDAPEST
935 DEC 21
4

A RÁDIÓ JÓ BARÁT

T. C.

Müemlékek Országos
Bizottsága
H.
Aréna út 41.

Rákos u 10

Maróti Géza

szobrai

Fáy András

márvány

dúcllszobra a

Pesti Hazai Első

Takarékpenztár

díszes csarnokában

Thirring Bpest

47. l.

Tk

Európa lopterjesztő Részlet

Budapest

V Rothermere u 12 III.

Maróti Géza

építész

mű

Lakásmúzeuma

53. l.
54. l.

426/1944

A Nm.Minisztérium 5
Dr.Lux Kálmán kezeihez kiutal

Maróti Géza

wód

Lechniczin. 520. l.

alakul át Donatello stiusából Querci
nioja,amelynez való hasonlóságát nyil
nem rajzosan,hanem fénnyel és árnyék
itt még rajzosabb.Michelangelo alakja
hosszabb a szakálla.Érdekes Michelang
Az arc nagy nyugtalanságot fejez ki,M
re és a vonásokban is Michelangelo fe
figura egy fiatal szent,San Procolo,a
rajta a drapéria,szétesőbb.Tul nagy a
natello két kisebb Dávidjával.A bolog
maznak.Valamivel későbbi az ijját fes
van.Jellemzőek a mozdulatok és a test
az első reliefben,a Madonna della Sc
A legkülönbözőbb irányban mozgatja az
forditott nyakra profilban helyezi a
kontrasztjait már első müvén láttuk.
Teljesen lecsiszolja a márvány felül
nál,de mindig csak ilyen fiatal test
Nagyjában,ikonografiailag az antik m

Maróthy Géza

Ívod

Csáiparm, 562.l.
564.l.

Caesarion, l. *Julius Caesar* és *Kleopatra.*

Caesarizmus. Az az uralom, mely fegyveres erejét támaszkodva a maga önkényét demokratikus színezetű intézkedések által igyekszik az alsóbb társadalmi osztályok szemében népszerűvé tenni.

Caesar non supra grammaticos (lat.). A császár nem parancsol a nyelvtudósoknak. Zsigmond császár és király egy alkalommal tévedésből a *schisma* szót nőneműnek vette s megparancsolta, hogy ezentúl nőnemű legyen. Mindazáltal a szó nem változtatta meg nemét, mert C.

Caesura: az időmértékes versekben az a nyugpont, amely a sort az egyik taktus közepén osztja ketté.

Café chantant (fr. kafé santan), azelőtt Café concerts, zenés kávéház, ahol zenedarabokat adnak elő. Az első C.-ok a nagy forradalom alatt keletkeztek Párisban.

Cafiggiolo (kafiddzsoló), Toscana város Bologna mellett, ahol a XVI. sz.-ban művészi értékű majolikaedényeket készítettek.

Caffieri (kafiéri), *Jacques* (1678—1755) és ennek fia, *Philippe* (1714—74), neves párisi bronzöntők és díszítő-szobrászok.

Cagliari (kályári). Szardínia fővárosa, 61000 l.

Cagliostro (kályosztró), *Alexandre gr.* (1743—95). Valódi neve Balsamo József, szemfényvesztő, nagy sikerrel szerepelt több európai udvarban. Párisban a nyaklánc-botrányban való részessége miatt, Rómában pedig mint szabadkőművest zárták el.

Angliába Doverrel szemben. Századokig az angolok birtokában volt, 1558-ban szabadult fel. 73000 l.

Calamus (C. rotang.) Kúszó pálmafaj Keletindiában; szárai spanyolnád néven kerülnek kereskedésbe.

Calasanzi (-zanci) *szent József* (1556—1648). Előkelő spanyol család sarja. A hazájában fényes egyházi pályáról lemondva Rómába megy, hol az ifjúság vallásos nevelésének szenteli életét. A piaristarend alapítója. Ünnepe aug. 27.

Calcit, l. *Mészpát.*

Calcium, l. *Kalcium.*

Calderon de la Barca, *Pedro* (Madrid 1600—1681). Lope de Vega és Tirso de Molina mellett a spanyol aranykor egyik legnagyobb drámaköltője. Jezsuita kollégiumban neveltetett s Salamancában végezte egyetemi tanulmányait. Első színművét tizenhárom éves korában írta s tizenkilenc esztendős fővel már a korabeli legkiválóbb költők közé számították. 1625 és 1635 között részben a megszállt olasz területen, részben Flandriában katonáskodott. Ebből az időből való gyönyörű

Calderon.

Maróti Géza

wód

Jánformtörcke

44. l.

L'SCHE
ndlung

Völkerbundes, des
itutes für Landwirt-
ternationalen Insti-
Zusammenarbeit

GRILL'S
Bookshop

Commissioner of the League of Nations,
the International Institute for Agriculture
and the International Institute of Intel-
lectual Cooperation

TÉLÉPHONE 813–45.

Telegr.: GRILL BUDAPEST DOROTTYAUTCA

BUDAPEST, V., DOROTTYA UTCA 2.

1935. 11. 9.

elentés

Maróti Rintel Géza

lárd
a Lech Maszt 40
4. l.

ált képért mikor menjek fel.

Kiváló tisztelettel:

Szerdahelyi László

kjző.

Maróti Géza

ivód

Csáiparm. 566. l.

rokne-ltys cso-
úzeum.)
yi iroda, később
ia, mint hivatal
848-ig, illetőleg
rdélynek külön-
ellárral és A.-ral.
ositófű (Alkanna
tó festékanyag.
nint a lakmusz-
re változtatják.
színeznek vele.
os thesszáliai ki-
halhatatlanságot
lotta fel helyette
zta az alvilágból

fia, Sokrates t
és hadvezér. Kr.
imok kicsúfolása
ténynyerszülvén, a
elte. 411-ben az
élükön legyőzte
ni birodalom bu-
megöletett.
naiakok királya,
Odysseust ven-
nviteti.
ese; Keletindia
íme.
héni nemzetség,
követett bűnnel
a törvényhozó
Perikles és Alki-

Arábiai akácia.

Akantusz.

Akadémia (gör.). Eredetileg Platon bölcseleti iskolája, ma v. főiskola, v. tudományos társaság. Tudós társaság a párizsi Académie Française 40 taggal (a halhatatlanok); nálunk a Magy. Tud. Akadémia, (l. o.), melyet 1825ben Széchenyi István gr. alapított és az újabb eredetű Szent István Akad. (1916). (l. o.) Ez utóbbi a keresztény világnézetű tudósokat gyűjti maga köré.

Akadémianak v. *muzsikális A.*-nak hívták nálunk a XIX. sz. közepe tájáig a hangversenyeket.

Akantusz. Magas, kórószerű növények, többnyire öblös v, szárnyasan hasábos levelekkel (stilizálva a korinthusi oszlopfőkön), gyönyörű füzérvirágzattal, a Földközi-tenger környékén. Az Aldunánál található a *Acanthus hungaricus.*

Akarnania. Közép-Görögország Ny.-i partvidéke az Ambrakiai-öböltől délre az Acheloosig (Aspros).

Akasztás. Nálunk a halálbüntetés végrehajtása. Az A. [illegible] gekkel, mint kisebbekkel. Az A. [illegible] alakítja többé-kevésbbé az illető állat vényfajt.

Akkomodáció, l. *Alkalmazkodás.*

Akkord. Zenei műszó, a m. összhang vagy több zenei hangnak egyszerre zása. Ezeknek az összhangzásoknak rezesével az összhangzattan (l. o.) f

Akkordbér, (szakmánybér). Oly lyet bizonyos egységeknek egy mun által elkészítéséért általányban a c fizetnek. A szociáldemokrácia az A. üzent, mert a munkásoknak túlságo tésre csábítását látja benne. Az o munisták ki is küszöbölték, de a tel hihetetlen alászállása folytán ké voltak ismét bevezetni. A vállalk szorgalmas munkás számára is előn mert ha többet teljesít, többet is k lette.

Akkordmunka (szakmunka). A á által csoportosan bizonyos átalány vállalt munka.

Akkreditál (fr. accréditer), vkin hitelt, tekintélyt szerezni. A nemze terminologia szerint a diplomáciai i ket a küldő állam (államfő) megl (lettre de créance, akkreditiva) útjá *lálja* az elfogadó államnál (államfőn

Akkreditiv (lat.), hitellevél.

Akkumulátor. Olyan eszköz, mely gia tárolására szolgál (pl. meleg-akku

Maróti Rintel

Wód

z

Hu Prmagyérem

XXXV. tábla

e a kormánnyal, hogy megállítsam azon az uton,
yzethez és az áldatlan belpolitikai zavarokhoz
iselőház feloszlatása előtt kiléptem a kormány

ggodalom és választóim ezreivel való személyes
djek a kormány politikája ellen, mely a nemzet
ısági megélhetést veszélyezteti.
a eszme szolgálatában, mely egyedül vezetheti
és

ıs zászlaját a fővárosban!

ályért, Hazáért"

Maróti Gézér

irod

Jakab, Desider =
Die Gefolgschaft Edmund Lechners.
A Müggyitó 1930.
8-9. sz. 247 l.

JÁK

EMPLOM. ÉPÜLT 1256 ELŐTT

Maróthi Géza

Erőd

Ger Erd 165. l.

Ujhécske, r. k.

154

Maróti Géza

vobrúza és építész

lárt

Lex Magy Társ

369. b. l.

Maróti Géza

cród

Nádai 78. l.
79. l.

eresleg lárd

Marótí G. R.

grafikus

Részt vett a leipzigi

Nemzetközi Goethe

kiállításon

Rosner Károly

Goethe a világ

képzőművészetében.

Magyar Grafika

1932. 58. l.

Bíró és Schmarcz
Könyvnyomdai
műintézeteBuda-
pest, Ráday-u. 26

nka: Az erdő hangja

Maróti Géza

lásd okv.

Medvey 84. l

Maróti Géza

l.

Dénes Jenő

Körösfői Kriesch Aladár. Bp. 1939 – 96 l. – 113, 114.

Magy. Képt. 379.

Mk 379. TK

dul, áll. Jobb kezét leeresztette, bal
akasztott, sárga keztyüket tart. Az a-
czon viseli. Bársony baretteje sötétkék,
, bajusza és szakálla ősz. Ingének le-
eszegésű, köntöse fekete, palástja her-
:» FERDINANDVS VON GOTTES GENADEN RÖM.
B KÖNIG ZC.

Lelt. sz. 9.

m. — Magy. Képt. 379. — ~~Testője ismeretlen~~
ka 1880.

a Tört. Képsarnokban.

adatok (1884: I. 10. — 1894: II. 71.

Reváy Ünnet az 1880

Maróti Géza

l.

Liber Apertszobrai

314 l.

~~[illegible]~~ Pásztorbot, ezüstözött réz, részben aranyozva (empire stílű) Mag. 192 cm. Kécsi munka 1820 körülről.

Gepold: Adatol, 36 l

Rudnay ajándik

Maróti Géza

l. Lykaszobr 96-14.

39.1.

Datum .....

Von Karl W. Hiersemann, Leipzig

erbitte regelmäßige kostenlose Zusendung von Katalogen über folgende Gebiete:

1. .....

2. .....

3. .....

4. .....

5. .....

Ich suche besonders: — Mes desiderata: — Special wants:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Name: .....

Ort: .....

Straße: .....

Postkarte

Firma

KARL W. HIERSEMANN

Buchhändler und Antiquar

LEIPZIG C1

Königstraße 29 • Postschließfach 163

Maróthy Géza

Thieme Becker
XXIV: 131-l.
(Lyka)

Maróti Géza

†

1941.

l.

Magy. Nemz.

1941. 64. l

Dr LUX KÁLMÁN
OKL. ÉPITÉSZ
BUDAPEST, X. SZABÓKY U. 40.
TELEFON JÓZSEF 40-93.

Nagytekintetü Bizottság!

Csatoltan van szerencsém Tót
kimutatását tisztelettel fel
hogy nevezettnek a csetneki
szerüen teljesitett helyreál
összeget II. részlet gyanánt
latokat folyó hó 13-án volt
zödhettem róla, hogy azok ki
kisebb szabálytalanságoktól
Tóth Bélát felszólitottam, a

Maróti Géza

nebraszt és ajtén

kitért

Ujv. MZsL

578. l.

Maróti Géza

szobrász

l. életr.

Karczagmagyállam

716. h.

1204. *Angyal.*

Felhőkön áll, kissé jobbr
Barna haja vállaira omlik,
zöldek, szűk ujjú ruhája kiv
újjai bővek, a nyaknál pa
akkép tartja, mintha haladna.

Fa, méretei 68 : 29 cm.
1895 július 4-én E. Costantini
számoltatott 1895 augusztus 3
lásra nézve lásd az 54347–95
61301 sz. min. előadmányi íve
1900 november 28-iki 4561 (6
26-iki 373 eln. sz. leirat (464-

Jegyzet. L. az 1896-iki
Nº 151. — Preisliste Nº 151.

Vét 1895

Maróti Rintel Géza

szobrász és építész

által

Kai Ernő

9. l. 10. l.

12. l.

„Europa"

Lapterjesztő

Tekintetes

Kiadóhvatalának

Bpest

V. Rothermere-u. 12

Maróti Géza

Erdő

Kertész 1940

210-e

NÉHAI

NAGYMÉLTÓ

ERDŐDI GRÓF P

VALÓSÁGOS BELSŐ TITKOS TANÁC
POZSONY VÁRMEGYE ÖRÖKÖS FŐISP
ÉS A FŐRENDIHÁZ ÖRÖ

KIRÁLYFAI KA

TALÁLHA

FESTMÉ
MINIATURFÖK ÉS

Maróti Géza

Gyfárisikiáll

233. 1.

ATHEN
·18

BUDA

AZ ATHENAEUM

KIAD

Maróti Géza

l.

Magyarország

72. l.

évben szállitottam Kőfaragómunk
értékben. Ezen járandóságomra K
és:
még a mai napig sem lett kifiz

alázattal felkérem tehát Véltós
randóságomat a törvényes időkö
, a nevezett ref. egyház terhér
Kegyeskedjék.
amat Véltóságod mindenkori Keg
inlva vagyok
legalázatosabb Szolgájá
Beck Sámuel

Marothy Géza

magyar kiállítási
pavillon Velencében

Gerevich, Tiberio:

L'arte ungherese
della Transilvania.
Corvina 1940. 581. l.

Marothy Géza

U. 4151

Liptó vármegye Kir. tanfelügyelője

III. 55.

Maróti Géza

úrod

Váljubal

114. l.

BUDAPEST
9 AUG 6 S.
LKb

GYŐR
9 AUG. 6. 10.
20
MAGYARORSZÁG

Marótí Šera

U. 302, 304, 307, 308. 403

Marótí

U. 1625

199/907.

l és Kölber.

—

nit-impregnáló

"-munka.

Maróti Rintel Géza

Munsarnok Budapest.

1899. tav. kiáll.

1899 – 1900. téli kiáll.

1902 – 3. téli kiáll. 557

Kugler Alajos VI. 175.

Maróthi Ferenc

Művészet 1903. 246, 279
– 1905. 126, 202
– 1907. 70
– 1908. 64, 144, 423
– 1910. 262, 350
– 1912. 38
– 1913. 206, 209, 210

Magyar Művészet
1925. II. 49, II. 53, 128
1926. 303

Maróti Géza

Ivód

S Kso 63 l.

67 l.

..... *műhely.*

őnökség!

.....hó.....n történő kifize-

.....indokából személyesen meg nem

.....számu .....

..... hó.....

.....

sajátkezü aláirás és munkásszám.

Marótí Géza

Inód

Cro 151. l

Nyugta

azaz: ..... Korona ..... f-ról

ly összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190.. évi .....

bérnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. posta- és távirda

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt ....., -n, 190.. évi ..... hó 1-én.

Marotiseia

ind

IOMTT. VIII. l.

Maroti Gerá

irod

VU

Maróti Géza

2. plakettje

Cs.-vém 77. l.

Longhi Pietro: Ferfi Kepe 301 (626), 3790 (509). — π. Joisef 301 (626), 1347 (92). — π. Joisef neje 301 (626), 1348 (93).

Maróthi Géza

U. 873
874

ísolás

09 -

Maróti Géza

U. 993

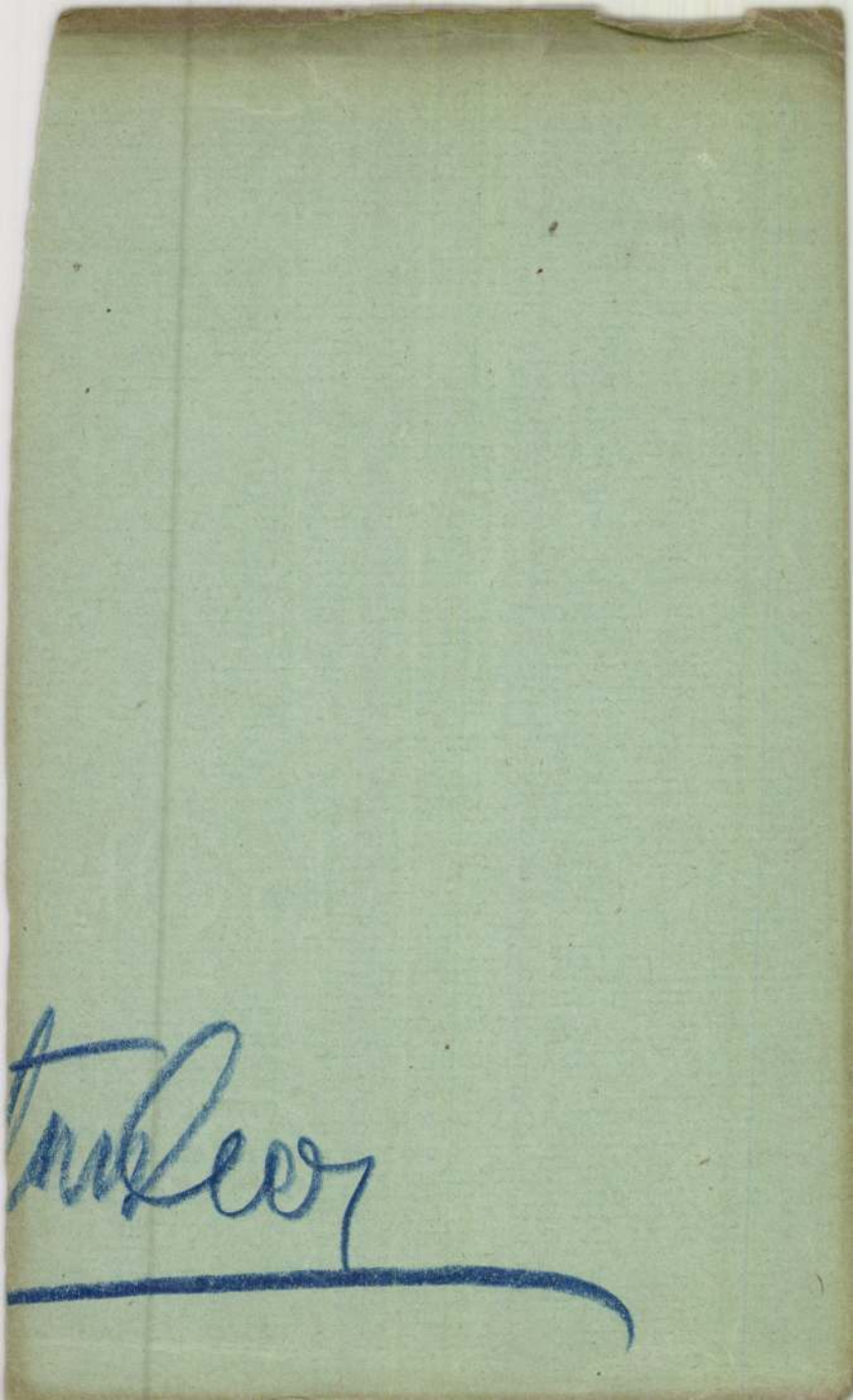

Maróti Géza

u. 1747

Marótí Géza

U. 748

749

750

751

752

800

ya és	A műtárgy található jelenleg a			az 1900		1903	
	Nm.	ÖK.	TK.	évi katalogusban			
	száma alatt			ker.	sz.	ker.	sz.
....	517	2820	.	II	67	II	67
.....	516	2821	.	II	68	II	68
ta ...	609	2822	.	II	69	II	69
.....	499	2869	.	III	63	III	63
....	518	2870	.	III	64	III	64

Maroti Rintel

lásd

Gohl Brigitt 91 l

.....nevü munkás igazolta

.....

a müvezető aláírása.

ezem:

.....

y helyettesének
sa.

Endrényi Imre, Szeged.

Marôti Rintelfein

vrod

Ko

Maróti

Rintel Géza

irod

(a párizsi kiállítás katalogusára hirdetett pályázatnál kötés szerveztével az első díjat nyerte)

Ozakó 66 l

Maróti Géza

Maróti Géza. Irta Czakó Elemér. A ház. I. 5. sz.

(Művészet 1908. 423. l.)

Wesselényi Miklós:

mellig, kétnyolcadnyi
lonban. Rövid haja göndö
Kendőjének rojtos végei lelő
prémes. Felirata a kép alatt

BÁRÓ WESSELÉN

Famessres, méretei a keret

7296.

Magyar írók arcképei o. él
pag. 13. N:o III.

Marótí Géza

l

Czakbyörny

216 l

i m.kir.minister 1911.september 14-én
ovai adóhivatalhoz intézett rende-
k másа:

kápolna f.évi fentartására Hétszáz
utasitom az adóhivatalt, hogy ez
m.kir.fővámszedőnek, az orsovai
nek hivatalos nyugtájára elszámo-
fizesse ki s tárcám fent megjelölt
nolja el.
eptember 14. A minister rendeletéből:
ícsos.

Maróti Géza

nem díjazott tero

l.

Halászvároshazakibův

67 cl.

...t. Plébánia Hivataltól.

... Bizottságának

... elnök Urnak

Budapest.

...461. sz. a. kelt nb. levelére
...ettel jelentem, hogy a
...lom fedésére a palafedő
...vetést kapni nem tudtam-
...s horganyzott vaslemezt
...e előtt befedjük az élet-
...Besarnokot, hatóságilag is
...jtó hasmálatát.

...y mellékelem Szász János
...smester Költségvetését
...érve a 2520 P. segély

Maróti Géza

l. A Lakás

VII. 8. 47. 133 l
134 l.

volt.

Besztercze 1917 janu

Maróti Rintel Géza

Lvód

A Nap 1908. jan. 23.
(Magyar művészet Mexikóban.)

(Művészet 1908. 143. l.)

T. 120.

külön keretben ESPLICAZIONE
AMENTI DE BAVARESI e De Ni-
felirattal A-től Z-ig és
adva, mely fölött térdelő
n a vezér szobrát szemlélhet-

a vk. 29.2: 37 cm.

Maroti Géza

Szabadságharc-
stobor pályázat.

Fenti tervel.
Leírás.

Lásd

Gutenberg-tok.

Maróti Géza

szobrász

Műcs. kiáll. 1933 tól
Pipics 117 l -

1362. *I. Ferencz Jó*

Egy sima peremű és
mellig, balrafordultan és
ábrázolva, hogy a svéd ki
nyert elhelyezést. A hátla
szemlélhető. Mindketten
rendjeleket viselnek. Felir
II– –FRANC–IOS. I–«, alól
hátlapon : »WIEN–ABBAZI

Bronz, méretei 5 : 4·9 cn
— A művész ajándéka 1911 c
tetett az 1911 november 26-ik
tus 5-iki 147546–911 közokt. 1
tember 18-án (1803–912). —
(465–913).

Maróti Géza

Kobrász Műcsarnok

1933, nemz. képzm. kiáll.

411.

Maróti Géza

wod

Magyar Nyomdászat

1908. 115. l.

Marótí Géza

zobrazení

lásd

Művészet 1908.

641

Maróti Rintel Géza

ród

Megfagyott Muzsikus (1907.
Bp.)

~~Alsófarkadini római Régiségek~~

~~IV. 120.~~

Maróti Géza

Vrád
z
Dívald 1927
161. l.

régi maradvány 16 P
csirke nov. 6-án 12 "

4

Pesten kaptam 100 P. 100

ebből zsír 3 kg à 25 P = 104 P.

75

29 P.

nov. 13-án csirke 15 "

14 P

nov. 20-án 1 kg disznóhús 15 P.

1 P. javamra

100 tojás à 1 P = 100 P.
liba 7·6 x 13 P = 98·80
csirke 2 párr 2 x 30 = 60·–

259·80 P

30 tojás és
1 csirke elére
kifizetve

Maróti Géza

irod

Maróti Géza szabadság-
harc szobor pályatérve-
Bpest 1907. 8 r. 6 l.
Képmellék lettel

Maróti Géza

Csód

Zambra Alajos dr. A

veneziai magyar kiállítás és az olasz sajtó. M. Iparmüvészet 1909. 153 l.

(–155.)

Csód

Magyar Iparmüvészet

1909. 241. l.

_____-i m. kir. posta- és távirda-pénztár

Nyugta

azaz: _____ Korona

mely összeget, mint évi _____ K lakpénzemből az 190____ évi _____

< Maróti Géza >

Könyve

<) Szabadságharc-
nobor pályatervé.
(Hanics Rezgel -
Bp, 1907.

(Magyar és francia
Hövegyel,

Staremberg E. R.

Egész alak~~ban~~ (ban, jobbra, vágtat
tort jobb kezében kard ~~van~~ tart
lapos hord tollal, hosszú g
beretvált. Vértbe ~~van~~ ölto
derekát kendőöv szorítja,
rú. A nyeregkápájába p
mer látható. Felirata

Ernest Rüdiger, G
Keÿserlÿke Velt Ma
s legalól jobbra: „J. Pe

Rézmetszet, m

G

Peeters J. Briefve Description

Mariotti Gius

Środ

M. Szarmuvesnek

1910. 241

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

.....azaz: .... Korona ..... f-ra

ly összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190.... évi .....

Maróti Géza

ü. 1837

Vas. Ujs.

1907. 497. l.

20 ll.

Vindobona
J. T. Trattner
1758

Maróti Géza

Pályamüve a szabadsáj-
harc-emlékszobor pályázá-
sán, III. díj.

Repr.

Magyar Iparmüvészet

1907. 4. sz. 186.
187. l.

Maróthi Géza

Mexikó fővárosában épülő operaház belső díszítésére kiírt pályázaton megbízás.

Építőmunka 1907/8. 11. l.

X.

emplom.

Martói Géza és

Teles Ede

Horti Pál sirem-
like. Repr.

Magyar Sparmüvé-
net 1910. 245. l.

Del-Ka

Maróti Géza

ivad

Szabadságharcz - Szober
szerepőjázata. Bpest 1907.

Műleiras, költségszámítás 8-9. l.

Bírálat 32. l.

Maroti

Úvod

Vas. Ujs 1907

370 l

Mariti Sera

Wod
z

Mag. Tyrannowski
1907. 166.

.....-i m. kir. posta- és távirda-pénztár.

Nyugta

azaz: ..... Korona ..... f-ró

y összeget, mint évi ..... K lakpénzemből az 190.... évi .....

bérnegyedre eső részletet, a .....-i m. kir. posta- és távirda

..... pénztárból minden hiány nélkül felvettem.

Kelt .....-n, 190.... évi ..... hó 1-én.

Maróti Géza

vód
z

Pesti Napló.

1913. máj. 28.

(L. G.: Az Erzsébet-emlék. A pályatervek kiállítása.)

750. M

48. Ereklyemuzeum.

~~53/4-ben.~~ — levő foglyok közül balról

~~[illegible]~~ a kutból ~~az egyik fo-~~
~~[illegible]~~ Frievisz Ferencz (1)
ülő és füstölő Parcsetics Rákóczi Zsigmond
társat, ~~[illegible]~~ a Kutyulus és
József (4) fához támaszkodik; ~~[illegible]~~
da Alfonz (6) ~~[illegible]~~ távoznak, mig Zeunig Lajos (7)
a fürdőháznál, Parcsetics Rákóczi Hugó
, Wunder-Csodafi Mihály (9) és Ghyczy Imre
ik Ferencz (19) ~~[illegible]~~ képeznek darsaságot; ~~[illegible]~~
án (12), Zsámbokréthy János (13), Szabó
ai János (17) L részint pipázva, részint

L pedig

m.
czi emlékek muzeumából (107/95.No.61)
iki 14895 sz. leirat alapján (159/96).

8)

354

Maróti Géza

wod

Magyar Hirlap

1913. maj. 25.

(Döntés az Erzsébet-
nőbor pályázatán)

U. 304.

etlen festő.

ízadból.

ltan, szembe nézve és tojás-
olva. Kinyujtott jobb kezé-
t, keztyűs balját pedig csi-
s göndör parókája vállaira
barna, bajusza és szakálla
és az aranygyapjas-rend,
rmelin bélésű piros palástja.
ezi. Balról a háttérben kék
korona tűnik szemünkbe.

m. — Lelt. sz. 1321. — Értéke
ajándéka 1911 márczius 15-én.
911 április 19-én (699–911). —
én (624–912).

Maróti Géza
[illegible]obrász

Erod
z

Ybl Ervin dr: Erzsébet királyné emlékműverek pályázata - Magyar Nemzet.
1913 máj. 28.

752. n.

Maróti Géza

Budapesti Hirlap

1913. máj. 25.

(Döntés az Erzsébet királyné emlékpályázatról.)

U. 307

Gyarapodás.

lva, a mely
(harom tagból áll. Az egyik, a kinek
s szük nadrágja piros és magasszárú
), karjait összefonta, jobblábát ki-
ik. (Melléje agár heveredett a földre,
oritja.) A másik jobbkezét keblébe dugta
s kucsmája és dolmánya kék, szük nad-
lvállára párduczbőrt vetett.) A harmadik, aki
éz. (Öltözete: zöld kucsma prémmel, meggy-
átul a padkán füles bögre tünik sze-

f Berchtold Artúrtól 200 koronán (87/99.

-én (673/99).
te 1900: IV. 25-én a 7101 szvsz. /// lei-

816.

Marótí Géza

Gyulai István

Az Erzsébet királyné
emlékpályázat.
Egyetértés. 1913. máj. 27

U. 403

Visegrad:

A hegyek körött kanyarg
ján, a meredek hegy tetején,
nyokkal s annak tövében a
előtérből vezető út menten jo
A balparton a „Borghi necch
ben jobbra a „Monti verso Va
szalagon: „Vicegrad" s alól
kezdettel s „F. Torre antico, diru
Modona Nella Stampª del Deg

Réskarcz, méretei a vonal
20.3 cm.

L'Vngheria Compendi
dona 1686. pag. 75.

Ltsa T. 4193.

Maróti Géza

pályaterve, melyet a III. díjjal tüntettek ki, repr.

Vas. Ujl. 1913

429. C. (Az Erzsébet királyné-emlékmű pályázat.)

Vasárnap
31
t. Fehé vas.

Ó-görög Márc. 18G. Nb. 3. vas.

Hétfő
1
Kat. Gyüm. B. A.

Kedd
2
Kat. Pauli Ferenc

Gróf Károlyiák

Szerda
3
at. Rikárd pk.

Csütörtök
4
at. Izidor pk.

Péntek
5
at. Ferr.Sz. Vin.

Szombat
6
at. Cölesztin

Izr. 27. S. Thaszria

1940 **Március-Április** 30 nap

Maróti Géza

Irod

Magyar Nemzet

1913. máj. 25.

(Az Erzsébet Királyné emlékpályázat.)

I. Lipót:

Fiatal korában.

Derékig s csaknem ege
támasztotta s az ékkö
viseli. Fekete prém kalp
omló hosszú haja s sz
nincs. Fehér prémmel
újjú dolmánya piros.
gomb van. Derekát ke

Vászon, méretei
Vétetett: 1898. o
~~344/98~~. IV. 21-
az 1899. IV. 28-diki 5
A szerzemény

1 Bamberger Bélától (344/98)

Marsalkó

zobrán

l.

Weisz Anna:

Izsó Miklós élete és
művészete. Bpest, 1939.
9. l. 45. l.

Maróti Géza festő

Magyar Müvészet 1925. 128-129.o.
Lyka Károly: Az Iparmüvészeti Társulat negyven éve.

A. D: Bpest. Székesfőváros Anyagvizsgáló Intézete.

Té és Forma. IV. é. f. 1931. 355-357 l. 3 külső + 3 alapraj.

Maráti Géza.

Rintel

Müvénet.

VI. évf., 1907.

70.

Plasztika (1900-1918) – Körplasztika (?)

Emlékmű.

Maróti (Géza?) és Telcs Ede: Pettenkofen Ágoston emlékműve.

Revue de Hongrie

1910. III. ann. V. f. 240-241. l.

Pettenkofen Ágoston emlékművének a terve

Maróti Géza iparművén

Magyar Művészet, 1926

303.0.
Elismerés a Monzai Iparművészeti kiállítás magyar kiállítóinak.

Mariti Knitel Géza

szobrász

Kaszab Géza. A Kossuth szobor pályázata. Arady Korlány 1907. évf. 62. szám.

Maróti Géza, nobrász

Saarinen egyik legbensőbb barátja.
Saarinen Hvitträsk menti otthonában ő kénitette
a műterem falához simuló fehér dombormüvet.

Aki ma végigmegy a nagyteremben, amely egykor az építészek műterme volt, szeme megakad egy hatalmas, a műterem falához simuló fehér domborművön. Alkotója Saarinenék egyik legbensőbb barátja, *Maróti* Géza szobrász, építész, festő s iparművész volt. Ennek a sokoldalú művészünknek köszönhetjük a Kerepesi temető gyönyörű Ráth Györgysíremlékét, az egykori csepeli Munkásklub freskóit, a bankpalotákat és a velencei Biennale magyar pavilonját. Szemtanúként gyönyörködhettem a mexikói Palacio de Bellas Artes nagyszerű színháztermében levő egyedülálló s ugyancsak általa tervezett üvegfüggönyben, amely hidraulikus erővel nyílik szét, s a művelődési palotának szobrászati kiképzésében és csodás üvegkupolájában. Maróti Géza feladata volt a Városliget feldíszítése 1919. május 1-én.

De nem Maróti Géza volt az egyetlen neves művész vendége Hvitträsknek.

Passuth László ... 317 - 1322

Élet és T... XXXI/28.

MDK

Rintel Géza

tintatartó

Meller S: Az Ipm. Társ. karácsonyi kiáll.
Magyar Iparművészet. 19o1..6.sz. dec.

MDK

Maróti Géza

bronzhermák

Ősfels. és a korm. ipm. vásárlásai. Magyar Iparművészet 1906. 46. l.

M.D.K.

Maróti Géza épitész, szobrasz, festőművész
Született 1875-ben, meghalt 1941-ben.
Művei: 1906 milanói kiáll. magy. pavilonja.
Mexiko fővárosában operaház.
Az amerikai Cambrook-ban a művészakadémia szobormüvei.
A detróiti Ficher-Building freskóit festette, bronzdiszitményeit és gránitszobrait alkotta.
Velencében a magyar képző- és iparművészeti kiállitások épülete.
Erdeme, hogy a székely népi motivumokat propagálta a magyar művészekben.

Cikk: Maróti Géza Halácsy Dezsőtől
Magyar Hirek 1958. jun. 1.

Maróti Géza, szobrász, festő, építész

Velencei-Biennale 1980. a sorrendben a 39.-ik. Visszahallva, valamint beszélgetve a látogatókkal és a teremőrökkel a művész-résztvevői megállapíthatták, hogy sikere van a magyar pavilonnak a Maróti Géza tervezte pavilon bejáratánál a legszebb magyar szecessziót bemutató Zsolnay-csempék jó hangulatot teremtenek a belépéshez.

Molnár Zsolt: Sebzett oroszlánok.
Magyar Ifjúság, 1980. okt. 31.

Maróti Géza

Antoni Rozália bábkiállitása a balatonfüredi Iparmüvészeti bemutató teremben

Kisfalusi Márta "Tálak" c. kiállitása a szentendrei Müvelődési Központban augusztus 12.-ig,

Gaál Éva grafikai kiállitása a Kulturális Kapcsolatok Intézetének Kiállitótermében augusztus 12.-ig,

Maróti Géza: "Krétarajzok" c. kiállitása az Iparmüvészeti Muzeumban október 7.-ig megtekinthető, -mint a lap közli a kulturális eseményeket ismertető rovatában.

Élet és Irodalom, Bp. 1979. juli. 28.
XXIII. évf. 30. sz. 8. lap.

Maróti Géza, szobrász
építész
festő

L: Gádor István

dr Láncz S: Gádor István 90 éves 1487-1490

Élet és Tudomány, Bp. 1981. nov. 20 XXXVI/47

MDK

Maróthi Géza

Almási Balogh L: A karácsonyi kiáll. Magyar Iparművészet 1903. jan. 1. 1-28. l. képekkel.

Maróti Géza

A szárad forduló művészei közül Maróti Géza is készített nagyméretű lemez szobrokat.

Nagy Ildikó: Monumentális kisplasztikák.
Müvészet, 1975.szeptember - 5.oldal

MDK

Maróti Géza

A Mübarát, 1922.II.1.sz. 2o.o.

Maróthi Géza.

A monzai nemzetközi iparművészeti kiállítás bezárása után küldték el részére kitüntetését, arangérmét. Sikerében Vass Ferenc és Ligeti Miklós is osztozik.

Pesti Hirlap, 1925. dec. 20

Cimlapra

várnak

MDK

Maróti Géza

. . . . . .

elismerő oklevelet nyert

Elismerés a monzai iparmüv.kiáll. magyar kiállitóinak. Magyar Müvészet 1926. 5. sz. 303.l.

. .

1. Pécs, Széchenyi tér 1
2. Miskolc, Hunyadi u. 8
3. Miskolc, Hunyádi u. 1
4. Baja /Bács-Kiskun meg

5. " "
6. " "
7. " "
8. " "
9. Abony /Pest megye/:

Budapest, 1963. október

MDK

Maróti Géza

Monzában az iparművészeti kiállitáson, a magyar osztály installációs munkáit végezte.

Cikk: Kiállitások.

Magyar Iparművészet, 1924. 37.l.

MDK

Maróti Géza

Tervezte az 1923. évi monzai kiállitás magyar csoportjának főbejáróját, repr.

Magyar Iparmüvészet 1924. 10.l.

MDK

Maróti Géza szobrász és épitő

Megbizást kapott New-Yorkból egy árúház részéről, amely portáléja fölé egy hatalmas szoborcsoportozatot akar készittetni.

Magyar Iparmüvészet, 1923. 55.l.

MŐK

Maróthy Géza

Török Gy.: A turini világkiáll. Épitő Ipar 1912. 1pr. 21. 156.1.

MARÓTI Géza

HADIK András: A „Pénteki társaságról". + MARÓTI Géza: Pénteki társaság /visszaemlékezések - részlet/. = Pavilon, 5. 1991 53 - 61. p. ill.E

járójukká választották.
ismét Csorsztin várába
a várat ostromló tatár
totta meg. Az őszandeci
korában, nővérei támog
nek. 1291. őszétől bet
24-én szomorkodó nővér
hent az Úrban. A körny
közbenjárójának ismert
vel 1690-ben VIII. Sán
zó iktatta, 1695-ben X
ország egyik védnökévé

Maróti Géza

Képitette az V. Roosevelt tér 4-6. p. a.

Gresham palota szobrászmunkáit.

Berza László, Bernát György, Erdei

Ferenc stb.: Budapest Lexikon, Budapest

1973. 1335 l

392 l

Maróti Géza

M.D.K

Üvegkupola modellje.

Haits: Üvegmüvészet
Nöl Lapja, 1961. okt. 21.

MDK

Marothy Géza

A Szépmüvészeti Muzeumban kiállitás nyilik.
Fenti müvész munkái is részt vesznek.

Esti Hirlap 25 sz. 1959. jan. 30 2 old.

Mavró Ti Rintel Géza
szobrász

Gádor István első mestre volt.

Brestyánszky Ilona: Gádor István köszöntése.
Müvészet, 1972.január - 27.oldal

MARÓTI RINTEL GÉZA, szobrász

Szolcsányi Gyula szobrászmüvész, aki 1889-ben Szegeden született és az Iparmüvészeti Főiskolát 1905-1910 között végezte Mátray Lajosnak és Maróti Rintel Gézának a tanitványa volt. 18/330/.old.

SZIGETI ISTVAN: Szolcsányi Gyula szobrászmüvész érmei és plaket jei 18/330/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyüjtés köréből.
------ XVII. 1961. 18.sz. Bp.

M.D.K.

Maróti Géza, épitész, iparmüvész

Kiallitasi csarnok, mozaik. Velence. Nagy tábla.
~~xxxxx~~ Szecesszió, szazadforduló sorban a hetedik rajz, fekete repr.

M. Kiss Pál9 Müvészetről mindenkinek, Corvina ?budapest, 1966

MMK

Maróti Géza

szobrász

MUNKÁINAK kerámiai kiviteleséséve1 /ill. kikisérleteséséve1/ kapcsolatban dolgozott a Zsolnay-gyárban.

48.o.

NIKELSZKY GÉZA: A Zsolnay gyár művészete.

Pécs. 1959.

MARÓTI RINTEL GÉZA, szobrász

Varga Oszkár szobrászművésznek volt a tanára. 19/211/old

SZIGETI ISTVÁN: Varga Oszkár szobrászművész érmei és plakettjei 19/211/.old.

AZ ÉREM, Közlemények az éremgyűjtés köréből.
XV. 1959. 13.sz. Bp.

MDK

Maróti Géza

Gádor I.kiáll. N.Szal.

M.D.K.

Maróti Géza,szobrász

A század elején a pirogránit szobrászat volt népszerű a Zsolnay gyárban,mázzal,v.anélkül,szobor v.dombormünek. ő is részt vett ezek alkotásában. 272.o.

Komváry Ferenc: Binkó András művészetéről 269.o.

A Janus Pannonius Múz.Évkönyve. 1966.Pécs. 1967
Somogymegyei Nyomdaipari Váll. Kaposvár

Maróti Géza
építész

M.D.K.

A muzikói operaház üvegfüggönyét tervezte és a New-Yorki Tiffany cég műhelyiben kivitelezték.

Istvánfyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mexikóban.
Művészet, 1964. dec. – 24 lap

A. D. V.

MARÓTI Géza

Üveghupola-modella Mexiko City-i Nemzeti Szintház számára

Dutka Mária. Az üveg művészete kiállítás az Iparművészeti Múzeumban Magyar Nemzet 1961. szept. 28. 4. l.

Maróthy Géza

Zebegényi szobrász tervei alapján készült a zebegényi országzászló talapzata.

Csehe László: Dunakanyar, Budapest, 1973. 139 l

115 l

Meráki Géza
építész

M.D.Y.

A mexikói operatív központi díszcsarnoka kartonjait maga rajzolta. A kompozíció témája a kilenc múzsa körepen Apolló alakjával.

Szeváufyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mexikóban.

Művészet, 1964. dec - 24 lap

Maróti Géza
Kolozsvár

M.D.K.

Gádor Istvánnak volt a tanára
az Iparművészeti iskolában.

Oelmacher Anna: Gádor István,
Művészet, 1968. november - 22 lap.

Maróti Géza
ýpamüvész

M.D.V.

Maróti Szeverte az un. Velencei
Magyar Stárát 1908-ban, Tőle
való ta budapesti Magyar Álta-
lános Hitelbank, Kereshedelmi
Bank sok díszítőszobrászi mun-
kája

Sztvánfyné Balogh Sára: Magyar művész munkája Mészkő
ban.
Művészet, 1964. dec. – 24 lap

Maróti Géza
ép. művész

M.D.V.

A mexikói Teatro Nacional
épületének külső szobor csoport-
ját mintázta. Az épitherés
1925 ig húzodott el.

Istóanfyné Balogh Sára: Magyar művészmunkája Mexikóban
Művészet, 1964. dec. 2 – 24 lap

Maróti Rintel Géza, szobrász

M.D.K.

Szerverle a pécsi Művelődési Ház udvarán levő kacsás kút-medencét, mely pontos másolata az agyancsak tőle szarmazó budapesti Nemzeti Muzeum kertjében levő alkotásnak

Huba László: Budapest - Pécs - Mecsek

Bp. 12 /é.n./, Panoráma, /Magyarország irásban és képben 10.köt./

67. old.

M.D.K.

Maráti Géna
szobrász

Gádor István tanára volt.

Kiállítások. P. Brestyánszky Ilona: Gádor István művészetéről
Művészet, 1962. március — 35 l

MDK

Maróti Géza, szobrászm.

A Fehérvári -ut 31. sz. bérház figurális részét mintázta. /Fischer és Detoma ép.-k./

Maróti Géza MDK

épitész

Bajó Gyula: Budapest ujabbkori épületszobrászata.
Bp. 1942. 25-36.o.

MDK

Maróti R. Géza

Erzsébet királyné szobra, gipsz minta

Szépmüv. Muz. háborus veszteségeinek jegyzéke
1952 Bp.

Maróti Géza

282. kép Ráth György síremlete a Kerepesi temetőben
1905-1909

Szabadi Judit:A magyar szecesszió müvészete,Corvina
Bp.1979.

MDK

Maróti Géza

Dénes J.: Körösszéki Kriesch A. Bp. 1939.

113. l.

Maróti Géza

A pavilon Maróti Géza tervei alapján, 1909-ben épült.
(repr.)

Balog János: B 76. Szentendre és Salgótarján-Velencében.
Tükör, Budapest, 1976. okt. 17.

Maróthy Géza

szolvárzmúvész, Zebegényben

Tóbiás Áron: Szőnyi István és Zebegény.

Magyar Nemzet, 1967, VIII.16.4.o.

MDK

Maróti Géza.

Telcsnek dedikált plakettje. Bronz.

XI.asztaltároló. 3.sz.

Városi Muzeum.Baja.
Sz ülővárosának ajándékozott müvei. /Telcs./
1948 aug.20. Kat.

Marótegéza

Az iskola elvégzése után Gádor István Marótéhoz ment és 5 évig dolgozott nála.

Gádor István: Pályám emlékeiből
Művészet, 1975. november - 6 oldal.

Maróti Géza

Maróti otthagyta az Iparmű-
vészeti Iskolat és helyébe Sinai
Imre vette át a szobrászati
szakosztályt.

Gádor István: Pályám emlékeiből
Művészet, 1975. november – 6 oldal.

Maróti Géza

Az Iparművészeti Iskola szobrász szakára került tanárnak. Tanítása friss és életszerű volt, szövendékei hamar megszerettek fiatal tanárukat.

Gádor István: Pályám emlékeiből
Művészet, 1975. november – 6 oldal

Maróti Géza

A szófiai kiállítás rendezője Maróti Géza volt, aki egy úti jelentésben arról számolt be, hogy Magyarország nem tud iparművészeti anyaggal szerepelni egy kiállításon.

Gádor István: Pályám emlékeiből. Művészet, 1975. november – 6 oldal.

Maróti Géza

Maróti Géza növendékeinek
egy szerenlék feladatot adott.
Azt mondta, hogy a legjobb 8
az öfröltsé gén Bécsbe mehet,
az ottani hallítást megnézni.

Gádor István: Pályám emlékeiből
"vészet, 1975. november - 6 oldal

Marótí Géza

Marótí Géza műtermében Szakcsits Árpád összejött az iparművekkel 1919-ben, hogy megtanulják az iparművészek szervezkedésével kapcsolatos tennivalókat.

Gádor Ystván: Pályám emlékeiből
Művészet, 1975. november-6. oldal.

Maróti Géza

Gorka felkereste Marótit, aki felajánlotta, hogy legyen a segítője a Monzában rendezendő kiállításnak.

Gádor István: Pályám emlékeiből
Művészet, 1975. november - 1 oldal.

MARÓTI GÉZA, iparmüvész, szobrász

Az Iparmüvészeti Iskola tanára volt. Ő épitette a Milanói Kiallitas/1906/, s a Velencei Biennálé állandó magyar pavillonjat/1909/. Ő tervezte a mexikói Nemzeti Szinház belső terét, mintazta a Gresham-palota, Hitelbank, Kereskedelmi Bank szobrait. 16.old

KOCZOGH ÁKOS: GÁDOR ISTVÁN, 16.old

Múzsák, Múzeumi Magazin, 1971. 3.sz. Bp.

Maróti Géza

Maróti Gézának Milanóban
volt kiállítása és a mexikói
szinháznál végzett munká-
hat.

Jádosz István: Pályám emlékeiből
Művészet, 1975. november - 6 oldal.

MARÓTI GÉZA, szobrasz,iparmüvész

1910-ben siremlékpalyazatot hirdetett tanitvanyai számára Maróti Géza-mondta Gádor Istvan.Jutalmul nyol can mehettünk Bácsbe.Ott figyelt fel Gádor a keramiara. Akkor halt meg az iparmüvészeti iskola első igazgatója Fittler Kamill,helyébe jött Czakó Elemér. 16.old

Koczogh Akos: Gádor Istvan 16.old

Müzsak, Müzeumi Magazin, 1971. 3.sz. pp.

Maróti Géza

A velencei Biennalen a magyar pavilon Maróti Géza terve alapján épült.

Balogh János: B. 76.
Tükör, 1976. okt. 17–38. oldal.

MDK

Maróti Géza

Negyvennyolc pályázó...a Közp.Városháza ujjáépitésére.
Magyarország 1940. márc. 13. 10.l.

Maróti Géza, építész
kohász,
festő

L.: Czóbel

Vayer L.: Szentendre ..... 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1976. máj. 15.

Maróti Géza 2.) Folytatás

az Iparművészeti Iskola elvégzése után, 1911-ben Gádor István Marótihoz ment dolgozni, a József u. 57 sz. alá, öt évig dolgozott nála. Maróti mindenben segített Gádor Istvánnak.

Gádor István: Pályám emlékei.
Kritika, Budapest, 1976. aug. 7. old.

1)

Maróti Géza, szobrász, építész, festő

Született 1875-ben Bársvárosváron, elhunyt 1941-ben Bpesten. Pályája kezdetén bpesti paloták homlokzatára készített díszítőszobrászi műveket. Az ő munkája volt a Velencei Biennálé állandó magyar pavilonja. Hosszabb időt töltött Amerikában. Ő készítette a mexikói Nemzeti Színház belsőépítészeti terveit és külső díszítését, s a detroiti Livingstone-emlékmű világítótornyának szobrait. (emlitve). Megkapta a várostól Telcs műtermét a Lendvay-utcában.

Herczeg Ibolya: Jegyzetek.
Kritika, Budapest, 1976. aug. 12. old.

Maróti Géza

Maróti felajánlott Gádornak egy
egyhónapos utat Olaszországba.

Gádor István: Pályám emlékeiről
Művészet, 1975. november - 6 oldal.

Maróti Géza

Marótinak az Ipamű vészeti Iskolában is volt műterme. Itt is mintázott, a Ráth sír-emlék is itt született.

Gádor István: Palyám emlékeiből.

Művészet, 1975. november - 6 oldal.

Maróti Géza

MDK

Keresztelő Szt.János, bronz

Műcsarnok 1933 Nemzeti Képzőművészeti Kiáll.

Maróti Géza.

Az új magyar kerámia születése nevéhez fűződik. Az Iparművészeti Iskola tanára volt. 1906-ban építette a milánói kiállítás és 1909-ben a velencei biennale állandó magyar pavilonját. Ő tervezte a mexikói Nemzeti Színház belső terét. Mintázta a Gresham-palota, Hitelbank, Kereskedelmi Bank szobrait.

Koczogh Ákos: Gádor István.

Mestermunka, Budapest, 1941. nov. 17.

Maróti Géza 1875-1941

szobrász, épitész, festő. Főleg budapesti és amerikai paloták belső és külső diszitését tervezte. Az ő müve a velencei biennálé magyar pavilonja.

[illegible]

Corvina 1978

187.o.

Maróti Géza (szobrász)

1875. márc. 1-én született.

Néprova, 1975. márc. 1. 103. evf. 51 sz. 10 p.

Maróti Géza

által mintázott eozin kacsás kut a Nemezeti Casinóban van,melynek első példánya a torinoi kiállitásra készült.

Zsolnay Teréziа,N. Zsolnay Margit:Zsolnay

Cervina 1970

187.o.

Marbli Géza

Szerepelt az I. nemzeti találaton.

NM 1933 IV. 20.

Maróti Géza

épitőmüvész olyan egyéni elgondolás alapján

állitott fel pavilont,mely elnyerte az olasz király

2oooo lirás első nagydiját.

Zsolnay Terézia,M. Zsolnay Margit:Zsolnay

Corvina 1974 19o.o.

Maróti Géza

Szerepett a Műcsarnok
vezeti tárlatán

DH, 1933. IV. 19.

Maróti Géza

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

MH 1933. IV. 19.

MARÒTI GÈZA

TKM 481. 12.o.

Bp. XI. ker.

fotósaként dolgozik. 1985-ben felvették az I
főiskola elvégzése után vállalkozó, főleg rep
tervezésével, kivitelezésével foglalkozik. 19
A Fiatalok Fotóművészeti Stúdiójának tagja
képzőművészet határterületén mozogtak, sz
fényképeket készített, performancokat szerv
képzőművészeti áthallások, erős irónia, az a
ugyanakkor egy kegyetlen attitüd is jellemz
ábrázolása foglalkoztatja. Performer zenész
történeti technikák mai alkalmazhatósága is
Kiállításai: 1981 óta 15 csoportos és egyéni
közösen) Bercsényi Klub, Budapest, 1982. *
kiállítása MNG Budapest, Dortmund 1982.,
Fotógaléria, Esztergom, Budapest, Varsó 19
Klubja, Budapest, 1984. *Hal-mosoly.* Liget
Budapest, 1988.Fotogalerie Wien, Bécs, Sa
Irodalom:*Fiatal fotó 1980 után.* Miskolci Fo
Bp. 1982 katalógus, *Antológia.* Fiatalok Fot
Bilder 38. (életrajz + 3 képe) Wien, 1988., *
Bp., Enciklopédia Kiadó, 1999., *Irodalmi m*
Budapest., Petőfi Irodalmi Múzeum és Kort

FARAGÓ GÉZA (1870.k -?) százados, m
azonos a festő, plakáttervező FG-vel!)

MARÓTI GÉZA

TKM kül. 27.o.

Bp. XI. ker.

Kőszeghy: Me.ötvj. 230.l.
---

yed /Egidius/, ágyuöntő 1603. Kassán.
--- -------

Marothy Géza

Szerepelt az I. nemzeti tárlaton.

Pórai Újság 1933. IV. 20.

Maróti Géza, grafikus MDK

Két jametszete díszíti Kaziuthy Friggs: Barabás c. bibliofil-kötetét.

–: Miről nól 3

A Könyv, dec. 1935. júl.-aug. II/7-8.

MDK

Maróthi Géza

A veneziai magyar ház. A főhomlokzat hármas ablaka, repr.

Magyar Iparművészet 1909. 162.1.

MDK

Maróti Géza

Keresztelő Szent János, bronz

Nemz. Képzőműv. kiáll. Műcs. 1933. ápr.

33 l.

MDK

Maróti Géza, éremvésö

Detroitban müködik.

Dr.Procopius Béla: A Magyar Emlékérem- és Plakettművészet. MI.1934 126-127.l.

Maróti Géza, grafikus

0104

Két fametszete díszíti Karinthy Frigyes: Barabbas c. könyvét.

—: Miről szól

3

A Könyv, bp. 1935. júl.-aug. [π/7-8

MDK

Maróti Géza, ip.müv.

1910 tavaszára tervezett kiállitásom bemutatja a Társulat M.G. -mak a mexikói nemzeti szinház részére tervezett és készitett nagy, szines üveg-ablakát

Orsz.Magy. Ip.Müvé Társ.
Épitöipar. 43.sz. 1909 X.24. 394.l.

MDK

Maróti Géza

Magyar Iparművészet 1909. 8.sz.

Maróti Géza MDK

épitész

tervei szerint
készült a VIII. velencei Biennálén /1909/
a különálló reprezentativ magyar pavilon.

15.o.

Vayer Lajos: Magyar müvészet a Biennálén.
Müterem 1958 I. évf. 9. sz. 14-19,o.

Maróthi Géza

MDK

szobrász

A királyi olasz Szépmüvészeti Akadémia

Magyar Iparmüvészet 1907. 49.o.

MDK

Maróti Rintel Géza iparmüv.isk.tanár épitő- és szobrászmüvész

Rákóczi-siremlék pályázat... Vállalkozók Közl. 1909. okt. 20, 4 l.

Marati Géza iparművén

MDK

1909. Brouz díszkutakat tervez

Debreceni Iparmű v. Kiállítás vezetője. D. 1909 14. l.

MDK.

Maróti Géza:
szobrászm. tanár. Pécsi Kiállitás II. aranyérem.

Magyar Iparmüvészet 19o7. 3oo.l.

MDK

Maróty Géza szobr. előadó

Rákóczi siremlék bíráló biz. Vállalk. Közl. 1909. okt. 13. 5.l.

MDK

Maróti Géza, 1906 évi milánói nemzetk. kiáll.
nagy dij

Kitüntetések. Művészet. 1907. 70 l.

Maróti Géza, építész M.D.K.

Faragó Ödönnel körösen végezték a milánói kiállítás magyar osztályának művészi elrendezését, amivel öszinte sirert arattak. A kiállított anyag a tűzvész áldozata lett.

Vállalkozók Lapja, Bp. 1907. XXVIII. évf.

máj. 8. sz. 9. old.

Maróthi Géza MDK

Az 1906-os Világkiállitáson kiállitott "Géniusz"-a az 1906 aug 3. én kitört tüzvészben összeroppant....

42.o.
Repr.: " A vonagló Géniusz" 41.o. 23. kép.

Czakó : Milanoi. 1907.

MDK

Maróthy Géza szobrászművész

Szakosztály-előadó volt a Steindl-Céh társaság utolsó munkaévében.

Cikk/ Steindl-Céh

Magyar Épitőművészet, 1907. 9.sz. 22.l.

Maróthi Géza

MK

Repr.: "Géniusz"

7.o. 1. kép.

Csak: Milanoi. 1907.

Maróthi Géza

A Galambos udvar bejárója , két hermával.
14.o.
repr. 13.o. 4. kép.

Czakó: Milanoi. 1907.

Maróthi Géza MDK

Az 1906 aug. 3-án leégett kiállitás helyén szeptemberben már egy második kiállitás nyilt meg, melyet szintén Faragó Ödön és Maróthi Géza rendeztek.

44.o.

Czakó: Milanoi. 1907.

Maróthi Géza

Repr:
"Zenefülde Maróthitól , Beethoven-szobor
és reliefek Telcs től.
23.o. 11.kép.

Czakó: Milanoi.1907.

MDK

Maróti /Géza?/ - Telcs Ede

Pettenkofen Ágoston emlékműve

Revue de Hóngrie 191o. III. V.I. 24o-41 l.

Maróti Géza

MDK

A Szabadságharc-emlékszobor pályamüve. repr.

Magyar Iparmüvészet 1907. 4.sz. 187-188.o.

Maróthi Géza

Repr: Részlet a kutteremből Maróthitól.

17.o. 18/ 7. kép.
Részlet a galambos udvarból.

18.o. 8. kép.

Ékszerterem Maróthi Gézától.

19.o. 9. kép.

Cseh: Milanoi. 1907.

MDK

Maróti Géza

Szinpad-részlet; tervezte Lajta Béla, mintázta fenti. Repr.

A Ház modern müvészeti folyóirat. 1910. III. 1-2. sz. 33.l.

MDK

Maróti Géza

Szinpadi részlet, tervezte Lajta Béla, mintázta fenti, repr.

A Ház modern müvészeti folyóirat. 191o. III. 1-2. sz. 32.1.

MDK

Maróti Géza

A turini világkiáll.magyar házában Bpestet, Maróti Géza tervezése szerint készült, három terem képviselte.

Cikk: A turini világkiállitás magyar háza.

Magyar Iparművészet,1911.évf.253-257.l.

MDK

MARÓTI Géra

Ács Piroska: Maróti Géra művei Csepelen.
A munkásotthon nagyterméneket díszítofestményei.

Drucker Tibor: A Csepeli Munkásotthon
története. Bp. 2000. melléklet.

12 p., ill

MDK

Maróti Géza

Revue de Hongrie. 1910.III.ann.V.t. 240-241 l.
Pettenkoffen Ágoston emlékkiáll. a N.S-al-ban

MDK

Maróti Géza

Maróti Géza és Telcs Ede: Horti Pál siremléke a Kerepesi-uti temetőben. Kép 308-as sz. a 245.-ik old.

Magyar Iparművészet 1910. 245.l.

MARÓTI GÉZA

Magyar Szemle.

2003/1.

31. old.

ncionálására már 1937. X.5-én határozat

n; a pénzt a kiadás költségeire kapta

r megjelent. - Az alisp án: Fischer

rmester, korábban városi tanácsnokként

ja.

óricz még ugyanaznap, 7-én délutánra

MDK

Maróti Géza tanár

A turini világkiállitáson, a Bpest három kiállitási nagy termének szobrászmunkája Maróti Géza tanár műterméből kerültek ki.

Cikk: A turini világkiállitás magyar haza.

Magyar Iparművészet,1911.évf.253-257.l.

Maróti Géza szobrászmüvész

"Ráth György emlékezete" cimmel Jean Preux igen nagy elismeréssel ir a müvész által készitett siremlékről: "nagyon szép, nagyon artisztikus" komoly müvészi alkotás, mely dicsőségére válik a magyar szobrászmüvészetnek.
Müvészet c. rovat.

A HÉT, Bp. 1911. dec. 10.
XXII. évf. 50. sz. 813-814. lap.

Maróti Géza

Marsli első kapcsolata az amerikai iparművészettel: a mexikói színház belső építészeti és szobászati megtervezése volt.

Egry Gyula: Tiffanytól Moholy Naggig.
Művészet, 1978. október - 38. lap.

Moholy Gyula

Méltatás.

Bonyai Gyula: Tiffanyból Moholy Nagyig.
Művészet, 1978. október - 38. lap.

Maróti Géza
Megváltó Jeruzsálemben, szén
A sinai sivatagból, szines kréta
A jaffai kapunál Jeruzsálemben, szines kréta
Sardanapal sirja Tarsusban, ceruza
Jeruzsálem: Salamon falai, szén
Az aleppói vár, kréta

Magyar Studió avató kiállitás. 192e. 6, 12 l.

a horizon és abc rendje
rolást 5 oldalon át

olyntha Balázs jobbágy háza
ából ismeretes. /Békefi, I.
áza az apátság telkén feküdt.
6 frt-ért eladja az apátság-
/ - Valus György háza több
klastromhoz közeleső Valás
1765-ben emlitik. /Békefi,
-lakása ujonnan épült.a
dében. /Békefi, II.264./ -
-ban és az ezt követő eszten-
lt ujjá. A kocsmához szüksé-
,sőt bolt is található benne
részére. Ez utóbbi kettő bér-
Az istálló és a kocsiszin, a-
még betetőzésre várnak,a ko-
,most épitik ujjá. 1803-ban
o frt volt. Az 1798-as érték-
ljes érték 702 r.frt 27 és
zbirtokosság tulajdona volt.

lások.
---
g Romjai 1699-ben. -Primitiv,
etynsky Wencel és Nezorin Flo-
zerzetesek készitettek. -
: A pásztói apátság történe-
8.60.I.után.

... KÉPE 1699-BEN -

Maróti Géza

Maróti 1926-ban költözött az Egyesült Államokba, Detroitba, ahol 1932-ig, haláláig dolgozott.

Ernyei Gyula: Tiffanyból Molnár Vagy. Művészet, 1978. október - 38. lap.

MDK

Maróti Geza.

Déry B.:Kulturpropagandánk a külföldön.
Bp.1921. 7.l.

Maróti Géza

38

- Bokros Birman Dezső tanára volt

Említve: Maróti Géza, Mátray Lajos Lehel Maria, Bernáth Aurél, Szőnyi István

Szuchy M. Emil: Szobrok és Ady portrék Bokros Birman Dezső művészetében

Irodalmi Szemle 1977/9 8 20. old.

Maróti Géza, szobrász- és festőművész

Az új iparművészeti irányzatok képviselői között Európa-szerte éppen úgy, mint hazánkban is nemcsak iparművészetet találunk, hanem festőket, szobrászokat is. A szobrászok közül jelentős Ötvös Fülöp és Maróti Géza.

Néhány szó zene közben.

1949. VII. 4. Petőfi 10.15 |N|

MDK

Maróti Géza, szobrászm.

a helsingforsi tanügyi kongresszusra megjivták a rokon magyar nemzet képviselöit is. Ez alkalommal magy. iparmüv. háziipari és népmüvészeti tárgyakat gyüjtött össze az Ip.müv.Társulat segitségével a MANSZ.

M.G. már hónapok óta Finnországban idözik. A kiállitási bizottságnak M.G. tagja volt.

Magyar Iparmüvészet. 1921. 7o? 1.

MDK

Marótky Gerő

magyar kiállítási
pavillon Velencében
című

Bereny Róbert:

A velencei magyar
kiáll. Nyugat

1912. 73. l.

Maróti Géza

Cród

Magyar Iparmuvészet. 1911.
254. 255. (A turini kiállítás magyar háza)

Izraelita
26

Protestáns
Bonifác

Görög-orosz
1 Május Jer.

Izraelita
27

sjegy. 1910—1948. Huzás: május 15. Főnyeremény: 30.000 korona.
yeremény-kölcsön sorsjegyek. 1910—1919. Huzás: május 15. 1920.
ájus 15. Főnyeremény: 300.000 korona. — 4 százalékos magyar jel-
ibank sorsjegyek. 1910—1933. Huzás: május 15. Főny.: 70.000 kor.
lékos osztrák földhitel-sorsjegyek. 1910—1930. Huzás: május 15.

Protestáns
Mózes

Görög-orosz
2 N. Al. halála

Izraelita
28

Protestáns
Áldozó csüt.

Görög-orosz
3 Az Ur J. m.

Izraelita
29

Protestáns
Paskál

Görög-orosz
4 Pelágia

Izraelita
1 Szivan

Protestáns
Venánc

Görög-orosz
5 Irene

Izraelita
2 S. B. 6. P.

20

Május **31 nap**

M a r o t i G é z a

Pesti Napló. 1916. jun. 18. (Az Erzsébet emlékmü-pályázat.)

Maróti Géza

1911.

SZOBORLELEPLEZÉS. Ráth Györgynek, az Iparművészeti Társulat néhai nagynevű elnökének síremlékét december 3-án avatták fel Budapesten a Kerepesi-temetőben. A márványmű Maróti Géza alkotása.

Művészet 1912. 38. l.

ILE TÁRSASÁG

ök

TVÁN GRÓF

a már értesült róla, a Magyar Szem-
ıla és Kerényi Károly szerkesztésé-
tet ad ki, Hóman Bálintot, aki a
és vele együtt egész Társaságunkat
gyar nemzetnek a mai bonyolult vi-
tájékoztatásra van szüksége.

k az, hogy a müvelt magyar társada-
ga iránti kötelessége, hogy a vi-
ikának alapja, biztos tárgyi isme-

le Társaság e nagyjelentőségü mü
orlátolt példányszámu diszes Em-
kizárólag a Magyar Szemle Társaság
lékkönyvet ingyen és teljesen költ-
Önhöz, ha annak megküldését a

Maróti Géza

Építő Ipar
1913. 283. l.
(Az Erzsébet királyné emlékmű terv-pályázata, Ré-pekkel.)

ORSZÁGOS TERMÉSZETVÉDELMI
TANÁCS.
BUDAPEST, II. HERMAN OTTÓ-ÚT 15.
TELEFON: 156-491
Budapest, I. Krisztina krt. 26.
Telefon: 152-359

1144/1943.

A Müemlékek Országos Bizottsága
tekintetes Elnökségének,

H.

IX. Hőgyes Endre u. 10.

Maróti Géza

Magyar Iparmüvészet

1911. 385. l. (Ráth György emlékе.)

A hosszabb cikket lásd Faragó Ödön csomagjában.

rula 112
pur és chomuv vogmuc. Mintázta: Göntsér Lajos 112
onmegyei gazdasági egylet jutalomérme. intázta: Bánszky Sándor 112
olo Picinnino. Mintázta: Pisanello.... 141
git hercegnő. Mintázta: Peter Flötner.. 141
-Louis de la Valette. Mintázta: G. Dupre 142
Keresztély. Mintázta: Paulus van Vianen 142
erdinand. ,, Leone Leoni .. 142
eresztély. ,, Tobiás Wolf 142
Moura marquis. ,, Denix de Waterloos 142
eresztély és neje ,, Tobias Wolf 142
lrich Gienger házassági érme. Körmöcnya 1592. 142
Holzschuher. Mintázta: Joh. B. Braun 143
Hardesheim. Nürnbergi mester, 1580—90. 143
rcole herceg. Mintázta: Sperandio 143
liksa. Antonio Abondio 143
rich herceg. Mintázta: Jacques Jonghe-ck 143
ett-tervezet. Mintázta: Szirmai Antal.. 232
sics Jenő plakettje. Mintázta: Berán jos 233
llás- és közoktatásügyi miniszter pécsi llítási érme. Mintázta: Telcs Ede.... 233
b magyar plaketták. Mintázták: Moiret ön és Reményi József 364

Marótiféle

Ráth György síremléke. Irta Radisics Jenő. Vasárnapi Ujság, dec. 10.

1911.

T. 11.

ntető térrajz felirata a fö-
on öt sorban:

Gelegenheit und Grund-Riss
urch die Christliche Waffen be-
Besiegte Türkischen Grantz-Vestung
hisch Weissenburg
onaw und Saw gelegen.

a magyarázó szöveg kezdete:
ése G. Circumvallations Linien.

.7:42.8 cm.

Maroti Géza

Rath György szremlére a a kerepesi uti köztemetőben 1911.

Thirring Bjert

127 l.

Maróti Géza

cród
y

Sztrakoniczky Károly,
Az Erzsébet-emlék.
Alkotmány
1913. máj. 28.

751. r

621. *A várbeli fürdőh*

A háttérben látható, í
míg az udvaron lévő fog
Ferencz (1) pipázva sétál
ülő és füstölő Parcsetics
gatja a vele szemben álló
Potyakos kutyák játszana
támaszkodik ; jobbról gróf
zada Alfonz (6) távoznak, m
Czézárral (8) beszélget ; vég
Rákóczi Hugó (14) áll ; köz
der-Csodafi Mihály (9) és G
lénszky László (18) és Kol
társaságot ; Herkalovics An
Zsámbokréthy János (13),
János (16) és Korponai Jánc
részint zsebredugott kézzel

Vászon, méretei 54·8 : 68
40 K. — Vétetett a gr. Kre
A megszerzésére vonatkozó ad
lelt. sznál. — Átvétetett 1895 áp
jegyzék 61. — Az átvételt tudo
14895 sz. leirat (159–96).

Maróti Géza

Nod

Magyar Sparnüvészet
1911. 385. l. – (Rath Görz
emlékei)

Maróti Géza

Művészet

1916.80. l

Sarcophag, római VI. 262.

Maróti Géza:

cród

Épitő Ipar, 1913. 264. l.

(Dór: A magyar mű-
vészeti pályázatok és
az Erzsébet-emlékmű.)

Maróti Géza

vrád

Radisics Jenő. Ráth György sírvemlékre. Vas. Ujs 1911. 1012. 1. (Képpel)

fentisöt.

M a r ó t h y G é z a
épitész

Világ. 1916.aug.19. (Döntés az Erzsébet-szoborban.)

Maróti Géza

Orosz állások Tarnovnál

c. rajza repr.

Vas. Ujs. 1916. 37. l.

La S. V. è invitata a partecipare

all'ASSEMBLEA GENERALE

della

SOCIETÀ ITALO-UNGHERESE

MATTIA CORVINO

che avrà luogo il 24 giugno p. v. alle ore 18
nella sala d'onore del Museo di Arte Decorativa
(IX., Üllői-út 33—35)

Il presidente
Tiberio Gerevich

Maróti Géza

1916. jan. sajtóhadiszállás
kiáll. N. Szalon.
koll. kiállítás 51 műve.
csupa grafika.

Vallás és közokt. minüszter

X. 147.

Márósi Géza

Mücsarnok
1918. sajtóhadiszállás kiáll.
Tirol (1917) olaj
Jeruzsálem, rajz
„A békés besszarábiai front,
Ames karton.
Jeruzsálem láskópe, Silodh
faluról, rajz
Az Aranyszarv Konstanti-
nápolyban, rajz.
Gaza a katonai temetőből
nézve, rajz
Jeruzsálemi királyi sír, rajz
A gazai jobbszárny tűz alatt,
rajz
Konstantinápolyi régi serail,
rajz
A nagy mecset lövetése Gazában,
rajz
A Djebel-mountár teteje Gaza
mellett, rajz

Sághi prépostság [illegible] V. 162.

Mároti Géza

Műcsarnok folytatás.

1918. sajtó hadiszállás hát.

Konstantinápoly, Jedicule, rajz

Gazai utca szétlőtt fákkal, rajz

Angol tank az első lövészárokban (egyiptomi front), rajz

Gaza angol tűz alatt, rajz

Konstantinápoly régi városi falai, rajz

Katonai temetőnk Gazában, rajz

Bozanti, táborozásunk a Taurus tövében, rajz

Az Aranyszarvu Konstantinápolyban, rajz

Angol tűzhatás Gazában, rajz

Angol tank az egyiptomi fronton, rajz

Sér, Rökon V. 171.

Maróti Géza

DETROIT. A Livingstone Memorial fehérmárvány világító tornyát *Maróti* Géza csinálta.

Tábori Kornél:

Magyar vonatkozású szobrászművek a világ városaiban.

Pesti Napló

1938. dec. 25.

Ezenkívül van négy darab, mértani mustrás, gobelin módra szövött karamár függönyszárny (Kaukázus, XIX. század második fele), mely jelentéktelenebb.

Radisics—Ipolyi 1—23. l. — Radisics Jenő: Az Ipolyi gyüjtemény falkárpitjai és keleti szőnyegei. Művészi Ipar, II., 1887., 171—175. l. (Képek V. és VI. lap.) — Szendrei János: Néhai Ipolyi Arnold gyüjteménye. AÉ., VII., 1887., 345—346. l. — Czobor: Ipolyi Arnold emlékezete. Bp. 1889., 14. l. — Gerevich PA, 258. l. (A többihez is.) — Gerevich IPGY, 99. l. — Őszi kiállítás 1930., Ipolyi, 111—119., 121—122., 124. sz.

TEXTILIA

II., 1887., 225. l. (Képe kettőnek 224. és 227. l.) — Gerevich PA, 258. l.

MÁTYÁS KIRÁLY SZÖVETCÍMERE

XV. század vége.

Újabban a főszékesegyházi kincstárban.

Radisich: A Simor-Múzeum. Művészi Ipar, II., 1887., 222. l. — Gerevich PA, 258. l. — Lepold Katalógus, 217. sz.

Maróti Géza

MEXICO. A Nemzeti Színház kupolája fölött a nagyméretű szoborcsoportot és a színpadnyílás fölött a hatalmas mozaikokat, valamint a színház egész belső építészeti tervét *Maróti* Géza csinálta.

Táborí Kornél:
Magyar vonatkozású
szobrászok a világ
városaiban.
Pesti Napló, 1938. dec. 25.

208. kép. *Dávid-sorozat: Zenélő nők kivonulá*
Német, XVI. század.

KORONÁZÁS.

Flamand műhelyből, XVII. század.

Bibliai jelenet, bordürje hiányzik. A következ
nek párja.

Gyapjú, 252×160 cm.

Az Ipolyi-gyüjteményből.
Ipolyi Biharvármegye, 251. szám. — Dut
75. l. — Lepold—Lippay 56. l.

AJÁNDÉKOZÁS.

Flamand műhelyből, XVII. század.

Bibliai jelenet, bordürje kiegészítve. Az előbbin
párja.

Gyapjú, 331×240 cm.

Az Ipolyi-gyüjteményből.
Dutka 75. l. (képe 74. l.) — Lepold—Lipp
56. l.

MÓZES ELSÜLLYESZTI A FÁRAO S
REGÉT

Flamand, XVII. század.

Maróti Géza

Virágtartó domborított bronzból, a szófiai iparművészeti kiállításon, tervezte fenti, készítette Ludwig Ede

Repr.

Magyar Iparművészet

1918. 129. l.

Canzi továbbra is nagy szerepett
müvészeti életünkben,de közepes k
tásu biedermeier stilusa nem ~~KÁK~~
müvészeinkre,s művészetünk fejlőd
re.

Kriehuber mellett Bécs
jobbnevü,s kétségtelenül legtehet
sebb portrélitográfusa Franz E y
Már 1820-től kezdve kisérletezett
nefelder uj grafikai eljárásával,
rajzolva a bécsi társadalmi és po
élet több kiválóságát,valamint a
polgárság számtalan tagját.Fejlőd
nek tetőpontját a 40-es években é
el,amikor Wagner pesti és Streibi
pozsonyi mükereskedő hivására Poz
ba és Pestre jött,s számtalan arc
litográfiát készitett,amelyek Béc

Maróti Géza

1919. egyházmův. kiáll. N. Halon

Jeruzsálemi és bethlehemi tájképek – stb. és

A tiroli fronton c. képe.

Éles Lajos, Kassai városi tanácsnok

V. 306

Marótí Géza

MAGYAR MÜVESZET

1925. II. 49, II. 53, 128
1926. 303

Alexandriai filozófia. A görög bölcseletnek és a keleti misztikának keveréke. Virágzik a Krisztus születése körüli századokban Alexandriában. Főképviselője a zsidó Philon.

Alexandriai iskola. Mintegy 8 évszázadra terjedő tudományos törekvések foglalata (Kr. e. 3—Kr. u. 5.), melyeknek otthona a Ptolemaeusok alapította alexandriai múzeum volt. Többek között ide tartozott a mathematikus Euklides, a csillagász Eratosthenes és Hipparchos is.

Alexandriai könyvtár. Megalapítása a Ptolemaeusok nevéhez fűződik. J. Caesar idejében 700.000 tekercsből állott. Leégése után Antonius pótolta a veszteséget a pergamoni könyvtár 200.000 kötetének odaajándékozásával. Első könyvtárosa: a homerosi költemények gyüjtője és rendezője, Zenodotos.

Alexandriai zsinatok. A kereszténység első századaiban; nevezetesebbek a 230—31-ben Origenes és 361-ben az arianizmus ellen tartottak.

Alexandrin. Eredetileg 12 szótagos francia verssor; nevét egy ófrancia Nagy Sándor-eposzról nyerte. A magyar A. tizenkét szótagos ütemes vers, amelyet a sor közepén egy kis szünet két hatszótagos félre oszt; a felsorok két üteműek. L. *Zrínyi-vers.*

Alexej, *Nikolajevics* (1909—1918). Orosz trónörökös, II. Miklós cár fia. A cári család kivégzésekor (1918 júl. 19.) Jekaterinoszlávban ő is áldozatul esett az orosz kommunista terrorcsapat dühének.

Alexejev, *Mihály* (1857—1918). Orosz tábornok. A világháborúban előbb II. Miklós orosz cár vezérk. főnöke, később, 1917 márc.—ápr. havában, az orosz hadser. főparancsnoka volt.

Alexics *György* (* 1864). Egyet. m. tanár, a keleti keresk. akad. tanára Bpesten. Főként oláh tárgyú nyelvészeti, néprajzi és irod. történeti műveket írt.

bornok, Nagy Emanuel király szolgálatában India alkirálya lett (1508) és elfoglalta 1510—1515 között Ceylont, Goát, Malakkát.

Álea. A lárva rossz magyar neve, (L. o.)

Aleantara Péter, *szent* († 1562). Ferenciskánus, a szegénység és imádság nagy kedvelője, egy ideig sz. Terézia lelki vezetője. Ünnepe okt. 19.

Aleantara-rend. A spanyol Alcantara városban 1179-ben a templomosok mintájára keletkezett lovagrend.

Alcazar. A Spanyolországban levő régi arab fellegvárak (Segovia, Sevilla, Toledo) elnevezése. Eredeti alakjukat nagyrészben elvesztették.

Alchimia. A régente üzött kezdetleges kémiai mesterkedések gyüjtőneve; eredeti célja a silányabb fémek átváltoztatása arannyá, később pedig az ehhez szükséges, de egyébként is csodás erejű, örök ifjúságot biztosító anyagoknak, így a *bölcsek kövének* és egyéb varázsszereknek készítése volt. Leghíresebb mesterei: Geber (IV. sz.), Albertus Magnus (XIII. sz.), Raymundus Lullus (XIII. sz.), Basilius Valentinus (XV. sz.) és Theophrastus Paracelsus (XVI. sz). Az A.-ról rendszerint lekicsinyléssel beszélnek, pedig a modern kémia alapismereteit az A. mestereinek köszönhetjük.

Alcinous, l. *Alkinoos.*

Alconiére, (-iér), *Tivadar* (Kohn Herman; 1797—1865). Festő. Bécsben végezte tanulmányait, azután Rómában, Bécsben, Székesfehérvárott, Pápán és Pesten működött. Főleg arcképfestéssel foglalkozott, melyek közül kettő a budapesti Szépmüv. Múzeumban van.

Alesut. Nk., Fe. m., L. 1858 M. József főh. kastélya és mintagazdasága.

Áldás. 1. A szentelmények egyik faja. (L. o.) 2. Az a délutáni kath. istentisztelet, melynek

III. sz.-i kiv
másolata, l
Azelőtt Aldo
a vatikáni
Áldomás.
vezérek a
áldamás-t
áldozták fel
volt, később
tette, majd
ülése után,
vel kapcsol
mát értettő
kás. Belőle
Áldozás
A IV. late
értelmében
véti időber
hogy a leike
communio
Áldozóesü
Urunk men
után a negy
A név onn
kellett a hú
Áldozópa
öregebb).
fokozata;
talma van
lás és egyh
kiszolgáltat
egyházközs
Püspök sze
kenésével.
Áldoztat
szekrált o
kehely, re
Aldridge,
1867. Lond

Maroti Géza

Bp.

l Milano 1906

80. l.

81. l.

8901 Centrum Budapest

Maróti Géza

Műcsarnok fogfatás
1918. sajtóhadi szállas kiáll.
Rádió állomás 3200 méter
magasban, rajz.
A jobbszárny Gazában, rajz
Baalbek romjai, rajz
A nagymecset romjai
Gazában, rajz
Jerusalem, Mária sírja, rajz
Részlet a Cevedale hágó-
ról, rajz.

Sebestyén: Az Árpádok története

V. 79.

Maróti Géza

l.

Déry 1927

10. l.

OLVASD EL ÉS ADD TOVÁBB!

Loholsz, futsz új javak után...

Loholsz, futsz új javak után, kifúj a szél, megázol,
És a meglévő holmidra vajjon, miért nem vigyázol?
Még törekvő emberek is sokszor sárba ragadnak,
Hogy ha ezer dolgod is van, szakíts időt magadnak!
Biztosításod van már rég (jobbat nem is tehetnél),
De manapság **e kis pénzért** mondd, hogy mit is vehetnél?
Ezt az ügyet nem is lehet más oldalról szemelni.
Az értéket nagy sietve jó lesz ma felemelni!!

"Pátria" r.-t. Budapest — 435418

Marotti Sera

Ind

Il Secolo (Milano)
1906. maj 4.

Gazetta di Torino.
1906. maj 31 - jun. 1.

La Perseveranza all
Esposizione del 1906
(Milano) 1906. jun 24

Corriera della Sera (Milano)
1906. jul. 9 -

MARÓTI Géza

1990 2. 18
91 10. 49
11. 50

Új Művészet

Maróti Géza MDK

Tirol, 1917

Mücsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

MARÓTI Géza epitet

- 1934. - Ridlhtári terület és Nemzeti Stadion terve
- 1937. Lágymanyos - stadion terv

TBM 26. 1997 40. szr. + ill
44. szr
50. szr. + ill

ntyolt
kzatán enyhe
gytengelyes
t teljes
támaszkodó
i homlokzatán
zatos erősen
gonális
korabeli
zárok, ablak- és

építtette
ost (Fellner
bszonyai
monogram az

..... 2002

meletes,
ajzú épület.
fölött erkéllyel.

MARÓTI Géza épitén

1926 – terve a Nemzeti Stadionra a Vérmezőn

TBM 26. 1997 19. és 20

MANNÓ Leonidas

2026

1913

emeletes,
ngelyében
kzata árkádos,

19. században
s években
ták. Felújított.

~~MJ 1914~~ 1915

Maróti Géza, építész-szobrász életműve (1875-1941). 2.) Folytatás.
Varga Vera: Róth Miksa munkásságáról.

Róth Miksa munkásságáról

1910. a mexico-city-beli Teatro Nacional üvegkupolájá Maróti Géza tervei alapján. Az „Apollo" és a Kilenc „Múzsa" Tiffany-féle opalizáló üvegből készítésére. (említve).

Művészet, 1979, január, 18-old.

Maróti Géza építész-szobrász-festőművész (1875–1941). 1.) Fabytatás.

Varga Vera: A Roth Miksa Üvegmúzeumról.

Róth Miksa üvegfestő iparművész és családjának baráti körébez tartozott Körösfői Kriesch Aladár, Maróti Géza, Nagy Sándor.

Művészet, 1989., január, 16-old.

Maróti Géza MDK

Gaza a katonai temetőből nézve, rajz

Jeruzsálemi királyi sir, rajz

A gazai jobbszárny tüz alatt, rajz

Mücsarnok 1918.Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza MDK

Jeruzsálem, rajz

Micsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza MDK

Részlet a Cevedale hábóról, rajz

Műcsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza

MDK

Konstantinápoly, Jedicula,rajz

Gazai utca szétlőtt fákkal, rajz

Angol tank az első lövészárkon, rajz

Műcsarnok 1918.Sajtóhadiszállás katalógusa

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
209.

Péczely

M a r ó t i G é z a :

Az Erzsébet-emlékmü./Pályaterv/
/:Az emlékmü főépületének képe és
a szobrokkal diszitett feljáró
lépcső:/

A harmadik dij nyertese.

Gipszmodell fényképe.

M Ű V É S Z E T
XII.évf.1913.
210.

Péczely

M a r ó t i G é z a :

Az Erzsébet-emlékmü pályatervének főalakja.

A harmadik dij nyertese

Gipszmodell fényképe.

Péczely
Béla

MŰVÉSZET:
II.évf. 1903.
246.l.

Maróthi Rintel Géza:

A második Erzsébet-emlékmü pályázaton masodik kategóriába osztott pályamü teljes gipszmodelljének fényképe.

Maróti Géza

MDK

"A békés beszarábiai front", szineskarton

Jeruzsálem látképe, Silodh faluról, rajz

Micsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza
"A békés besszarábiai front", szin.karton
Jeruzsálem látképe, Silodh faluról, rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. B.M.K.T.
22 1.

Maróti Géza MDK

Gaza angol tüz alatt, rajz

Műcsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza MDK

Az aranszarv Konstantinápolyban, rajz

Mücsarnok 1918.Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza
Jeruzsálem, rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. Ø.M.K.T.
21 l.

Maróti Géza

MDK

Angol tüzhatás Gazában, rajz

Angol tank az egyiptomi fronton, rajz

Rádióállomás 3200 méter magasban, rajz

Miccarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza MDK

Konstantinápolyi régi seraif, rajz

A nagy mecset lövetése, Gazában, rajz

A Djebel-monutär teteje Gza mellett, rajz

Műcsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza
Konstantinápolyi régi serail, rajz
A nagy mecset lövetése Gazában, "
A Djebel-mountär teteje Gaza mellett, rajz
Konstantináoly, Jedicule, rajz
Gazai utca szétlőtt fákkal, "
Angol tank az első lövészárkon /egyiptomi front/
rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máju. O.M.K.T.

28 1.

MDK

Maróti Géza tanár

A Sajtóhadiszállás 34.-ik kiállitását a Szépmüv.Muz.helyiségében rendezte.A Szépm. Muz. nagy csarnokát ez alkalomra Maróti Géza tanár tervei szerint új három interie eur-re osztották fel.

Cikk: A Sajtóhadiszállás kiállitása.

Művészet, 1918. 96.1.

Maróti Géza

Rádióállomás 3200 méter magasban, rajz

A jobbszárny Gazában, rajz

Baalbek romjai, rajz

A nagymecset romjai Gazában, rajz

Jeruzsálem, Mária sirja, rajz

Részlet a Cevedale hágóról, rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. O.M.K.T.

29-30 l.

Maróti Géza MDK

A jobbszárny Gazában,rajz

Baalbek romjai, rajz

A nagymecset romjai Gazában, rajz

Jeruzsálem, Mária sirja, rajz

Mücsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza
Gaza a katonai temetőből nézve, rajz
Jeruzsálem királyi sir, "
A gaza jobbszárny tüz alatt, "

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918.máj. O.H.K.T.
28 1.

Maróti Géza

MDK

Konstantinápoly régi városi falai, rajz

Katonai temetőnk Gazában, rajz

Bozanti táborozásunk a Taurus tövében, rajz

Az aranykapu Konstantinápolyban, rajz

Műcsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

Maróti Géza

Gaza angol tüz alattm rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. O.H.K.T.

28 l.

Maróti Géza
Tirol /1917/, olaj

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. O.M.K.T.
14 l.

Maróti Géza

Az aranyszarv Konstantinápolyban, rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. O.M.K.T.

23 1.

Maróti Géza
Konstantinápoly régi város falai, rajz
Katonai temetőnk Gazában, rajz
Bozanti, táborozásunk a Taurus tövében, rajz
Az aranykapu Konstantinápolyban, rajz
Angol tüzhatás Gazában, rajz
Angol tank az egyiptomi fronton, rajz

Cs.Kir. sajtóhadiszállás kiáll. 1918. máj. O.M.K.T.
~~28~~-29 l.

MDK

Maróthy Géza

A második monzai iparművészeti kiállitáson a magyar csoport anyagát Maróthy Géza rendezte. A magyar anyag 13 helyiséget töltött meg.

Cikk: A monzai iparművészeti kiáll.magyar anyagát hazahozták Bpestre.

Ujság, 1925.dec.13. 9.l.

MDK

Maróti Géza szobrász

Épitő Ipar 1913. XII.14. 545.1.

Maróti Géza, építész

M.D.K.

akarcsar Lajta Béla, vagy Róna József, szintén köztemplom-tervvel jelentkezett a hetedik Erzsébet-emlékmű pályázaton.

Vállalkozók Lapja. Bp. 1916. XXXVII. évf.

jul. 19. sz. 3-4. old.

MDK

Maróti Rintel Géza, ipm.

Szegedi ipm. kiáll. Vas. Ujs. 1901. 38.sz. 614 l.

Maróti Géza

Az Erzsébet királyné emlékszobor pályázaton az 5000 koronával díjazott művek második csoportjában 2500 K-t nyert.

Művészet, 1926, 80 l.

MNK

Maróti Géza, szobrászm.

Erzsébet királynét egy pantheonba helyezi, állva a mellette áll a gyermek Rudolf alakja. III. dijat nyert.

b.j.: Az Erzsébet-szoborpályázat. Ország-Világ. 1913.jun.1. 538.l.

XXXIV. évf.23.sz.

Maróti Géza MDK

résztvett az Erzsébet szobor 1913.évi pályázatán

Kézdi Kovács László:Az Erzsébet emlékmü
Pesti Hirlap 1913. máj. 28.

M.D.K.

Maróti Géza, szobrásztanár

pályaterve, mely a királyne szobrát egy pantheonba helyezi cl. 6000 K-ás harmadik díjat nyert a megszüntetett Erzsébet-emlékmű-pályázaton

Vállalkozók Lapja, Bp. 1913. XXXIV. évf.

máj. 28 sz. 13. old.

MDK

Maróti Géza, szobrászm.

Fáklyatartó ifju.- Mikor gyakorlati célt szo
szolgál, többé nem a müvészetet szolgálja/.
/ mert a fáklya világit a megvásárló akaratából!/
Németország, szakitván az 1907-ben hozott törvény-
nyel- ezt a rendszert követte a mi szerzöi jogi
törvényünk- magadta az iparmüv. alkotásoknak u.a.
korlátlan védelmet, mint a képzömüv. alkotásoknak.

A Magyar Iparmüvészet jogvédelme.
Magyar Iparmüvészet. 1916. 74,75.l.

Maróti Géza MDK

Elek Artur: Erzsébet királyné emlékének pályázata.
Az Ujság 1916. jul. 5.

Maróthy Géza épitőművész

"Az Erzsébet-szobor" cimmel Tövis méltatja Maróthy Géza épitőművész és Körmendy Frimm Jenő pályamüvét, mint olyan alkotást, ami megérdemli, hogy megemlékezzenek róla.

A HÉT, Bp. 1916. juli. 9.
XXVII. évf. 28. sz. 371. lap.

MDK

Maróti Géza

Éber L.: Erzsébet királyné emlékszobra. MI 1916.
218.l.

MDK

Maróti,ép.

39.sz. építészeti rész: 2000 k.

Tömegében és arányaiban nemes, de méretei tulzók.

Hermann-Ohmann: A pályázat eldöntése.Erzsébet-emlékmü. - Magyar Iparmüvészet. 1916. 258-262.l.

Maróti Dintel Géza

Fedéllap.
Két terv a mexicói hipotékhoz, 1913.

Die Kunst der Jahrhundertwende;
Ausstellung: István király múzeum közleményei, Sejie D; Nr. 41. Székesfehérvár, 1965.

381

MDK

Maróti Géza, szobrászm.
tanár

müve a VII.sz. teremben felállitva.

Mücsarnok.-Kiállitás.
Az Erzsébet-emlékmü.

Müvészet.1913. 205-6.1.

Maróti

A Sajtóhadiszálláson résztvevő művészek kiállitását és munkáikra vonatkozó kritikát közli a lap "Kultura" c. e rovatában:

Zádor István rajzai a legszebbek a tárlaton.
Vadász Miklós "a legnagyobb szeretettel parádés arcképvázlatokat készit."

Bató, Pogány és Maróti nevü művészekről csak annyit mond, hogy "nem jobbak, nem rosszabbak, mint korábban."

Fenti rovatban felsorolt művésznévsort lásd: Vaszary János nevénél.

Élet, Bp. 1917. febr. 11. IX. évf. 6. sz. 148. lap.

Maróti Géza festőművész
Orosz holttestek, rajz
Standschützök a Cevedale sz orosban, SZ. T.
" " " " "
" " " " "
" " " " "
" " " " "
Rádio állomás 3200 m magasságban " "
Fényszóró állomás 3300 m " " "
Drótakadályok előtt, 3300 m " " "
b = Az olasz Cedehütte d
A Hallehütte " "
A sodronypálya végállomása " "
Sajtóhadiszállás második kiállitása
Nemzeti Szalon, 1917 február

Maróti Géza

MDK

Tirol, 1917. repr.

Műcsarnok 1918. Sajtóhadiszállás katalógusa

MDK

Maróti Géza, festöm.

nagy kollekcióval szerepelt. /Tizmél több mü./

Hadiképkiállitás.
Müvészet.1917. 29.1. ?

396 Legelső állásaink a Dolomitákban szines rajz
397 A Dolomiták „ „
398 Orosz hadifogoly, szénrajz
399 Lövészárok a Dolomitákban, szines rajz
400 A rádióállomásról „ „
401 Oroszok „ „
402 Szerb hadifogoly, szénrajz
403 Standschütze,
„
„
404 Oroszok reggelije, szines rajz
405 Orosz fogoly Simbirskijből „ „
„ „ „ „ „
406 Ágyuállásépités 3300 méteren „ „
407 Frawört „ „
408 Col di Lana „ „
409 „ „ „ lövetése „ „
410 Pordoi szoros „ „
411 Katonatemető a Dolomitákban „ „
412 Skicsapat a „ „ „
413 A Col di Lana és Stilfsnyereg lövetése 1915. decz. elején, olajf.
414 Őrszem a Dolomitákban, olajf.
415 Przemysl I. erőd, rajz
416 Egy 42 cm. gránát hatása, Przemysl, rajz
417 Przemysl, három felrobbantott hid „
„ általunk „ ágyuk az előtérben egy
418 30·5 cm. mozsár, rajz
419 „ a XIII. erőd „

204 „ saját robbantásunk hatása „
421 „ a IX. erőd „
422 „ az I. „ „
423 „ a IX. „ „
424 „ felrobbantott hidak „
425 „ általunk szétrobbantott 30·5 cm. mozsár
426 „ a XII. erőd rajz
427 „ Golgota VII. erőd „
428 „ XI. erőd „
429 „ felrobbantotl ágyuk „
430 Orosz tetemek, tömegsir, Mahalla „
431 Gorlice „
432 Kapubejárat Gorlicében „
433 Orosz állások Tarnownál a 402. pont „
434 Állások a Tonale szorosban „
435 Kilencz vázlat „
436 „ „ „
437 Kilencz „ „
438 Hóolvadás a Nida mentén. Kárpátok „
439 30·5 cm. mozsár a Nida mentén. Ugyanazon mozsár lövéseinek légnyomása által benyomott háztető, rajz.
440 Dankl táborszernagy, arcképvázlat Oroszországból.

Márton Ferencz

441 Fogolytábor, kréta rajz — — — — 500.—
442 Komitácsi vezér „ — — — — 300.—
443 Ebéd a fogolytáborban, szin. rajz — — 350.—
444 Német trén, cer. rajz — — — — 150.—

MDK

Rinter Géza
grafikus

nyerte el a párisi kiállítás magyar osztálya katalogusának címlapjára hirdetett első pályadíját. (Ábra a Gr. Sz. 125 lapján)

—: Könyvcím vitézkötésből
Grafikai Szemle 1899 évf. 10 z 127 l.

Árkay Aladár

vód

Éber László dr: A karácsonyi kiállítás: Magyar Iparművészet

1905. 2. C.

Maróti /Rintel/ Géza, szobr. MDK

a Hauszmann emlékérem másik oldalán/az egyiken Stróbl müve:H.A.arcképe/ a kir.palota dunai részeépitészeti szépségében az ő müve. Felirat: A budai királyi vár épitőjének, a magyar épitőmüvészet mesterének, a hazai müvészek és iparosok". Az érem 8o mm.-ű-.

Emlék-érem a budai királyi palota épitőjének.- Vas.Ujs. 12.sz. 52.évf. 19o5. 263.l. Képekkel.

Maróti-Rintel Géza, szobrászm. MDK

aki ideiglenes minőségben tanitotta a müegyetemen a mintázást,- állásában véglegesitették.

L.-r.: Müegyetemünk mult évi tevékenysége.- Váll. és MKP.lapja.- 1905.szept. 27.

MDK

Maróthi R.Géza

bronzhermák

Magyar Iparmüvészet, 1906. 1.sz. 12.1.

MARÓTI Géza

Gábor E

Művtört Ért. 1990 1-2 29, 30, 57,

M.D.K.

Maróthi R. Géza szobrász

Pax. Bronzrelief.
Kép: Magyar Iparművészet.

Magyar Iparművészet, 1904. 29.l.

Maróthi Rintel Géza MDK

Puci, bronzplakett

Mücsarnok 1902/3. téli kiáll.

Maróti Géza, szobrász

A Budapesti Iparmüvészeti Iskola Tanára volt. Növendéke volt 1909 körül a szegedi származású Bánszky Sándor szobrász, ki tehetségével feltünt és több kitüntetést, állami segélyt is kapott. 145.old.30.jegyz

Szelesi Zoltán: Párizsba induló szegedi müvészek a század elején 151.old

A Móra Ferenc Múz. Évkönyve, 1969-1. Szeged, 1969
Szegedi Nyomda

Maróti Géza

Ő képviselte a Velencei Biennálé állandó magyar pavilonját.

Major Máté: Az építészet új világa, Magvető, 1969, 507. l.

MDK

Maróthi R. Géza

A karácsonyi iparművészeti kiáll. Magyar Iparművészet 1906. 14.l.

MDK

Maróti Rintel Géza

Beck Ö. Fülöp: Emlékezései. Bp. 1957.

~~234~~, 243, 249, 349. l.

MARÓTI Géza

Életrajzi adatok, családi emlékek
Bródy Andrással történő beszélgetésben

= 2000, 1994. 9. n. 3->7.

zoan. Ennek során II. BLAS
apja akaratának értelmében
birtokot; testvére, Anna,
Máriássy Béláné a fehére
és miskolci szőlőket kap
hajadonként - Erk 1/1ó r
örökölt. Mivel az ő gazda
tézte, jussát nem különít
évre kötött haszonbéri sze
la saját kezelésbe vette E
II. Blaskovich Gyula hű m
ségéhez. A 48-as törvény
galmazó baloldali párt t
1871-ben a fügedi kerület
ta. Apjával ellentétben vá

MARÓTI JÁNOS

1916. december 27-én Debrecenben született. Művészeti tanulmányait — megszakításokkal 1941—1952. között végezte. Mesterei Gallé Tibor, Csorba Géza és Megyeri Barna voltak. 1959-től szerepel kiálllításokon.

Lakcíme: Budapest III., Árpád fejedelem útja 53.

Kompozíció X., 1974, krómacél, 240 cm

Magyar vonatkozás kiállítás Bp. Műcsarnok 1978. V. 5-28.

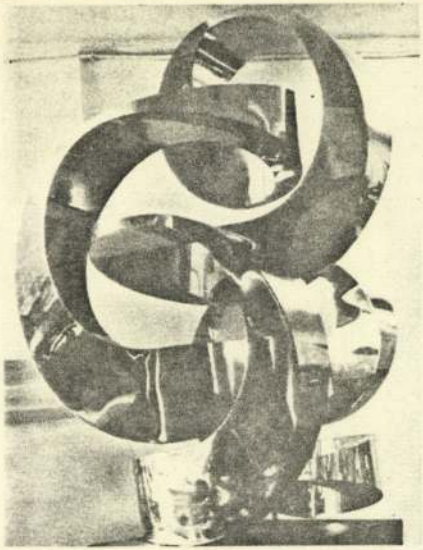

Jelenkor 1980/7-8

NÉMETH LAJOS

MARÓTI JÁNOS SZOBRAIRÓL

Többször elhangzott már: baj van a magyar képzőművészeti közélettel, hiányzik annak a szabad szellemi vetélkedésnek az öntisztító ereje, amely segítene az értékek elrendeződésében, a szakmai igazságszolgáltatásban. Túl sok a késői felismerés, elkésett szakmai elégtételadás. Életművek szerveződnek, alakulnak nagy szellemi erőfeszítések árán, művészi propozíciók születnek, megvalósulnak művekben, ám nem igen jutnak el a közönséghez, nem kapják meg a szakmai visszhangot, már pedig a „visszacsatolás" nélkül elsorvadhat egy művészi útkeresés. Hány tehetséges művész dolgozik úgyszólván észrevétlenül, mert a jelenlegi szakmai fórumokon nem figyeltek fel rá, mert valamiképp nem felelt meg az éppen aktuálisnak vélt stílusnak vagy távol maradt a művészeti élet érdekcsoportoktól szabdalt világától. A művészetkritika a mai publikációs lehetőségei mellett nem pótolhatja a pezsgő, szabadszellemű művészeti életet, fókuszba inkább csak a kiállítások kerülhetnek, márpedig a kiállítások véletlenszerűek, kevés az összefoglaló jellegű tárlat vagy a rokonszellemű művészek együttes bemutatkozása. A festők és a grafikusok még könnyebben jutnak el a tárlatok nyilvánosságához, a szobrászok helyzete már nehezebb, ha ki is állítanak, jószerével csak kisplasztikáikat vagy plakettjeiket mutathatják be. Ezért a kritika még kevésbé tudja szem előtt tartani munkásságukat. A szobrászoknak ott vannak a közterek – mondhatná valaki –, ám felesleges statisztikákat közölni, nyilvánvaló, hogy az csupán néhány kiemelten támogatott művésznek adatik meg vagy gyakran csoportérdekek és szociális szempontok döntik el, hogy ki kap köztéri megbízást. A szabad szellemi vetélkedés hiánya talán épp itt a legfájóbb. Még jobban nehezíti a helyzetet, hogy a szobrászatban tartották magukat legtovább és legmakacsabban a túlélt stíluskonvenciók; a köztéri szobrászatban az akademikus-naturalista, expresszív és álmonumentális stílus úgyszólván diktatórikus előjogokat kapott. Ha valaki más úton járt – nehezen kapott nyilvánosságot. Ezért hiába voltak tehetséges kezdeményezések a nonfiguratív plasztikában, próbálkoztak néhányan tiszta térkonstrukciók megformálásával – a kezdeményezések elszigetelődtek, kevés újat kereső szobrász kapott tehetségéhez méltó megbízást. Pedig az építészet gyakran igényelte volna egy-egy tiszta plasztikai jelrendszerű szobor teretformáló segítségét, kevés ilyen mű került felállításra. Az utóbbi néhány évben ugyan sokat változott a helyzet, mégis a műtermekben gyakran ott sorakoznak a kiállításra és közterekre méltó művek, de nem adatik meg nekik a nyilvánosság.

A műtermében már házimúzeumként életművet tároló szobrászok közé tartozik Maróti János is. Méltatlanul kevésszer esett szó műveiről és méltatlanul kevés alkalom volt művei bemutatására. Pedig ha nagyníha kiállításra került egy-egy szobra, a kritikák mindig dicsérően emlékeztek róla. 1964-ben például a Balatoni Nyári Tárlaton szereplő ólomból mintázott női fejét Kovács Gyula „a lényeget kimondó formálásában is mintaszerű alkotás"-nak minősítette, 1971-ben pedig Passuth Krisztina dicsérte Maróti „szépen megmunkált absztrakt kompozícióját". A következő évben rendezett szegedi nyári tárlaton bemutatott művével kapcsolatban Fekete Judit megjegyezte: „Gyengébb volt az idén a kisplasztikai anyag is. Maróti János vörösréz és krómacél plasztikája viszont megragadó alkotás." Az 1976-os szegedi nyári tárlaton kiállított művét Rózsa Gyula dicsérte: „Három szépen megtervezett nonfiguratív krómacél kompozíciójával szerepel Maróti János, bizonyára jobban mutatnának építészeti környezetben, mint a szegedi képtár tőszomszédságában a

tervező vállalat székháza előtt az ezüst színűre befestett bádogplasztika." Jó volt a visszhangja az 1978-ban, a műcsarnoki szobrász seregszemlén kiállított 240 cm méretű, önmagába visszatérő, csavarodó szalagrendszerből formált térplasztikájának is, amely sikerrel szerepelt a kortárs magyar plasztikát bemutató berlini szabadtéri tárlaton is. Mindez azonban jószerével csupán néhány jelzés, hogy felfigyeltek rá, „jegyezték" – ám az egyre szaporodó, szellemében és formamegoldásában gazdagodó életmű vetületében mindez kevés, nem sejteti, hogy Maróti a saját útját következetesen járó szobrász, kinek erénye – és ez elég ritka a magyar plasztikában – a szabatos és tiszta fogalmazás.

Az idézett néhány kritikai megjegyzésből is kiviláglik, hogy Maróti János a hatvanas évek elején figuratív művekkel jelentkezett. Művei sommázó formanyelve tanúsága szerint Medgyessy nyomán indult és szellemi rokona volt Megyeri Barna munkássága. A hatvanas évek közepétől azonban a figuratív motívumokat mindinkább stilizálta, majd egyre jobban kirajzolódott, hogy a plasztikai elvonatkoztatás lehetőségei foglalkoztatják. Kezdetben ugyan még megmaradt a figuratív motívumoknál, csak stilizált és tömörített. Plasztikái erőteljes formák tömeghatását hangsúlyozták, foglalkoztatta a tömeges formák kontrasztlehetősége, a kompozíciós ritmus problémája. A tömbszerűen mintázott korai fejkompozíciók anyaga az ólom volt, organikus szemléleti nonfiguratív plasztikái anyagaként az ónt használta fel, majd rátalált a céljainak leginkább megfelelő anyagra, a krómacélra, erre a nehezen munkálható, de nemes anyagra, amelynek felületei tükrözően fénytvisszaverők, ugyanakkor szilárdak és bravúrosan bonyolult térkonstrukciók létrehozására is alkalmasak. Nagy műgondot igénylő anyag, keménysége miatt nem lehet javítgatni, szigorú szerkesztésre, a részelemek mérnökien pontos illesztésére nevel, a géppel kivágott lemezek kompozíciós kapcsolódásait szigorú tervezés előzi meg. Kezdetben Maróti még váltogatta a krómacélt más anyaggal, és vannak sárga-, illetve vörösréz kompozíciói is, művei túlnyomó része azonban vékony lemezű krómacél konstrukció.

A mintegy másfél évtized alatt készült közel száz krómacél kompozíció, jóllehet szemléletileg egységes sorozat, formaproblémáit, stílusát illetően sokrétű. Némelyik konstrukció – különösen a korábbiak – még emlékeztet bizonyos természeti formára, állatfigurára vagy organikus alakzatra. Néhány kompozíciója pedig a klasszikus stílusok struktúrájának áthangolása a nonfiguratív plasztika tiszta viszonylatrendjébe. Gótikus vagy barokk térszervezési formák plasztikai képletté absztrahált kompozíciói e művek. Több kompozíciója pedig plasztikai metaforának minősíthető – a dinamizmus, tér és formaritmus, statikai problémák plasztikai szimbolizációja. A hetvenes évek közepétől készített konstrukciók a térmértani formák és térösszefüggések törvényét transzponálják az esztétikai szférába. A kontrapunktokból kialakuló egyensúly, a szélesebb és elvékonyodó felületek, a pozitív és negatív formák egymást áthatása lényegében térmértani formák kivetítései, hol a játékos esztétikai alakítást, hol a dinamikus struktúrát hangsúlyozván. Térgörbéi, a térbeli alakzatok ritmusa általában önmagára visszautaló, tehát belső mozgástól irányított kompozíciók. Újabb térkonstrukciói pedig mintha a mőbiusz-szalag plasztikai metaforái lennének.

E belső mozgástól dinamikussá fokozott, de önmagára utalásában és ellentétes mozgásokból alakult egyensúlyában lezárt, ismétlődő ritmusában motorikus jellegű kompozíciókban fontos szerepet játszik a krómacél lapok tükröző képessége. Tükröződésük lényegében kettős minőségű: önmagát, azaz a térritmus-szobor elemeit verik vissza és ezzel optikai ritmus-interferálás keletkezik, másrészt visszaverik a környezet fényeit, visszatükrözik a környezet képeit, a fényeffektusokat, a szemlélő alak sziluettjét, mégpedig többszörös tükrözésben, megfelelően a térben forduló vékony acéllapok helyzetének, tehát tördelve, részletelemeiben. Ebből következően a szigorú mértani konstrukció megtelik az élet kaleidoszkópszerű véletlenjeivel, fénytörésekkel, a világos és sötét foltok szabálytalan, villogó változataival, csillogással.

Maróti szobrai túlnyomó része kiállítási méretű, azaz nem haladja meg az egy méteres magasságot. Általában a választott méret meg is felel a szobor belső dimenziójának, néhányszor azonban a konstrukció monumentális térplasztika modelljének tekinthető. Feladatuk ugyanis több, mint kiállítási tárgyaké: szabad térben vagy építészeti térrel egybehangolva kellene megfogalmazniok konstruktív-plasztikai jelentéseket. Ehhez azonban át kell lépni a műteremmúzeum zárt körén, ki kell őket állítani és helyet biztosítani számukra. E lépés megtétele azonban már túlmegy a művész kompetenciáján.

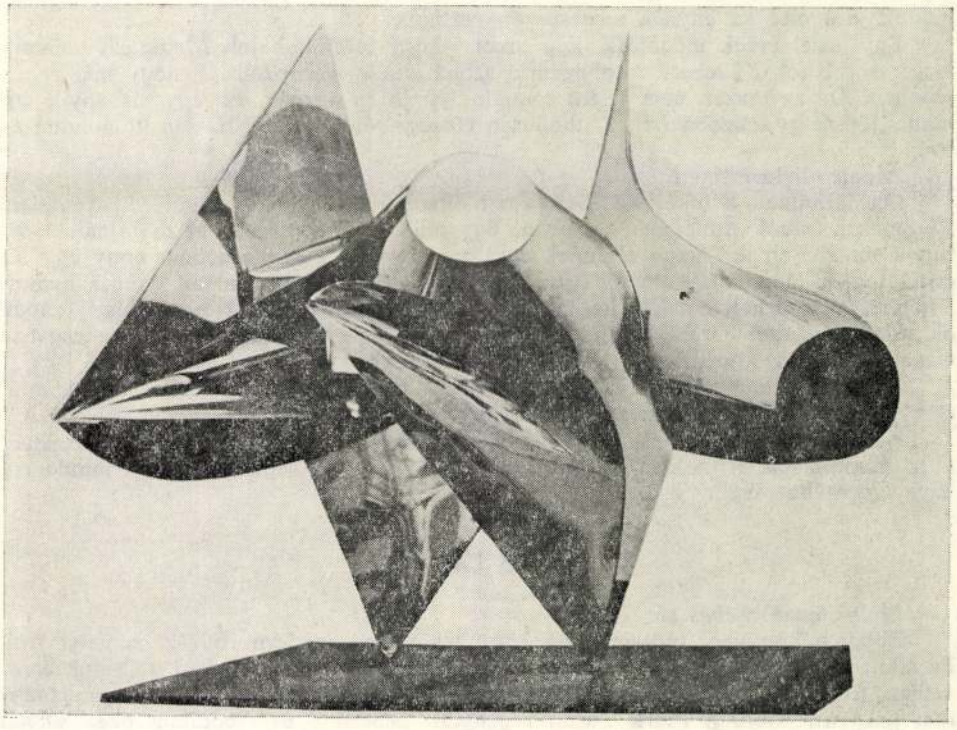

MÁNDY IVÁN

KÉT ARCKÉP

CORĂ ERZSÉBET

Egy pillantás a meghívóra.

Coră Erzsébet rövid vallomása. Ebből megtudjuk, hogy 1948-ban Pécs vendége volt. Mint főiskolás.

Első kiállítása 1980-ban.

Hát ezt nem siették el. Nem lehet mondani. Szerencse, hogy meglehetősen hosszú életű vagyok. Így aztán mégis megértem ezt az első kiállítást.

Aztán ami mégiscsak vigasztaló. Az első kiállítás is itt Pécsett. Abban a városban, ahol az igazi tehetség mindig helyet kapott. Mondhatnám, olykor menedéket. De azt is mondhatnám, hogy rangot. Akár festő, akár író, vagy bármi más. A tehetség a lényeg. Erről igazán lennének személyes élményeim.

Coră Erzsébet.

Miért olyan ismerős nekem az ő világa? Ezek az egymásra borult kissé tébolyodott virágok? Az enyhén megcsúszott asztalok?

Egy kezet érzek mögöttük. Egy arcot, ahogy föléjük hajol. Megigazít valamit, kissé arrébb tol. Ki lehet? Alighanem a szoba lakója. Elképzelhető, hogy már régen meghalt. De az igazán nem jelent semmit. Nyitja az ajtókat. Az egymásbanyíló ajtókat. Jön-megy a szobákban. Otthonosan mozog. Miért is ne? Hiszen itt minden az övé.

A nappali kísértetek.

Ők járkálnak a lakásban. Észreveszi őket valaki az élők közül? Lényegtelen. Kilépnek a falból. Átmennek a szobán. Egy pillanatra megállnak az asztalnál. A virágok fölé hajolnak. Aztán eltűnnek a falban. Esetleg a szekrényben, hogy egy kicsit kilógják magukat. Nem feltétlenül szelídek. Van bennük valami gonosz humor. Sötét tréfákat űznek a háziakkal. Akik a maguk pökhendiségében azt hiszik, hogy ők a lakás gazdái. Kirántják alóluk a széket, kezükre csapják az ajtót. A virágváza vizét egy hanyag mozdulattal kiöntik az asztalra. Meglehetősen ötletesek.

A házikísértetek otthonos mozgását sehol máshol nem éreztem annyira, mint Coră Erzsébetnél. Talán azért is szeretem annyira ezt a világot.

Nehéz évei voltak Coră Erzsébetnek. Csakhogy ő nem a sértődöttségbe menekült. A munkába. A makacs munkába. A képei közé. Ez segítette át sok mindenen. Ez a megszállottság.

HÁRS LÁSZLÓ

Miénk az Erzsébet tér.

Ebből a könyvből tudtam meg, hogy lehet mai, modern ifjúsági regényt írni. Ez adott bátorságot, hogy évtizedekkel később hozzá mertem kezdeni a Csutak sorozathoz. (Akkor természetesen ezt még csak nem is sejtettem.) Egyébként már ismertem Dickens, Kipling, Mark Twain regényeit. Ismertem és csodáltam őket. Olyan távoli csillagok.

Molnár és Móricz jóval közelebb.

Molnárnál álljunk meg egy pillanatra. A Pál utcai fiúkból éreztem meg, hogy mi a hazaszeretet. Az iskola üres szólamaival kiölte belőlem ezt az érzést. Többek között.

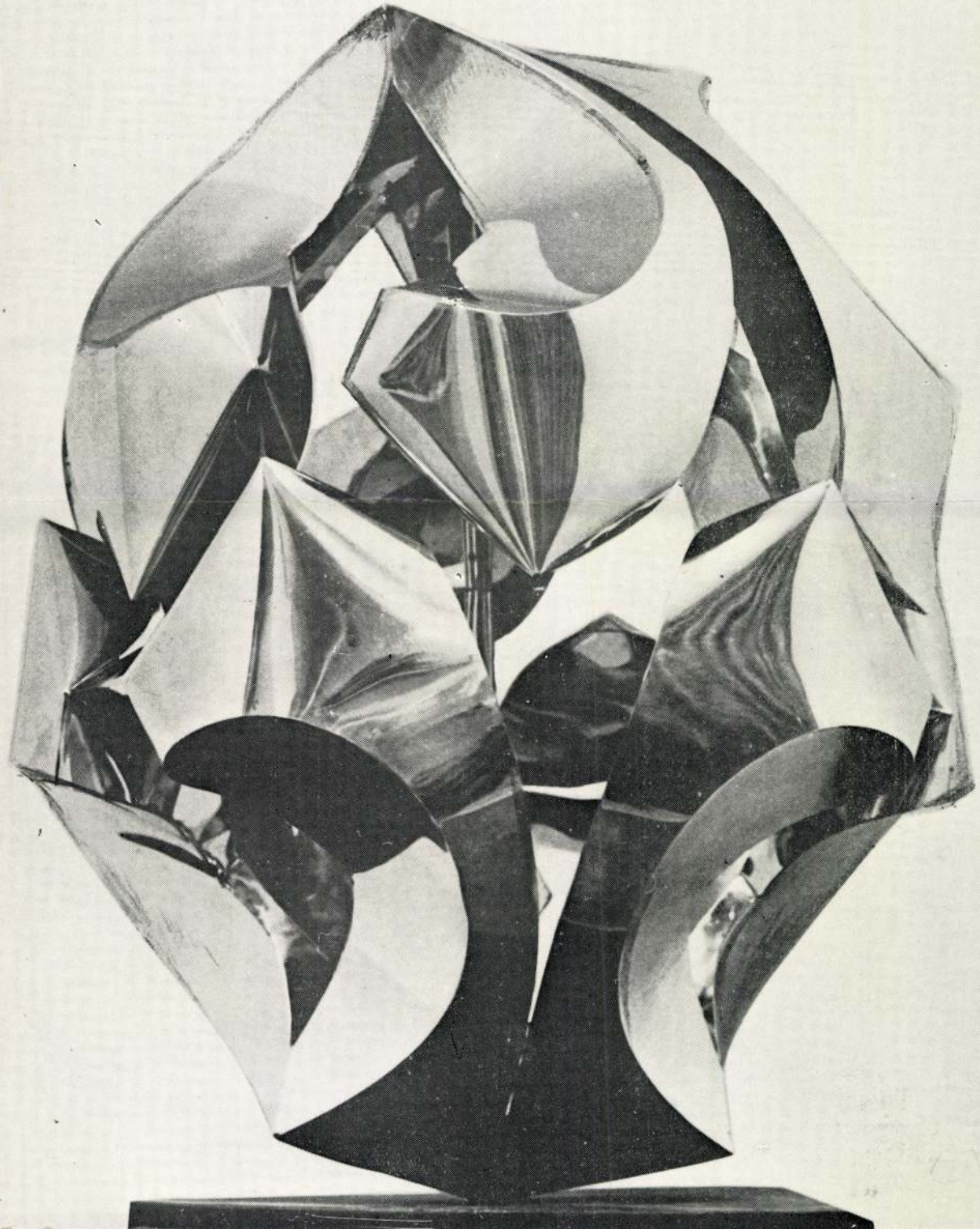

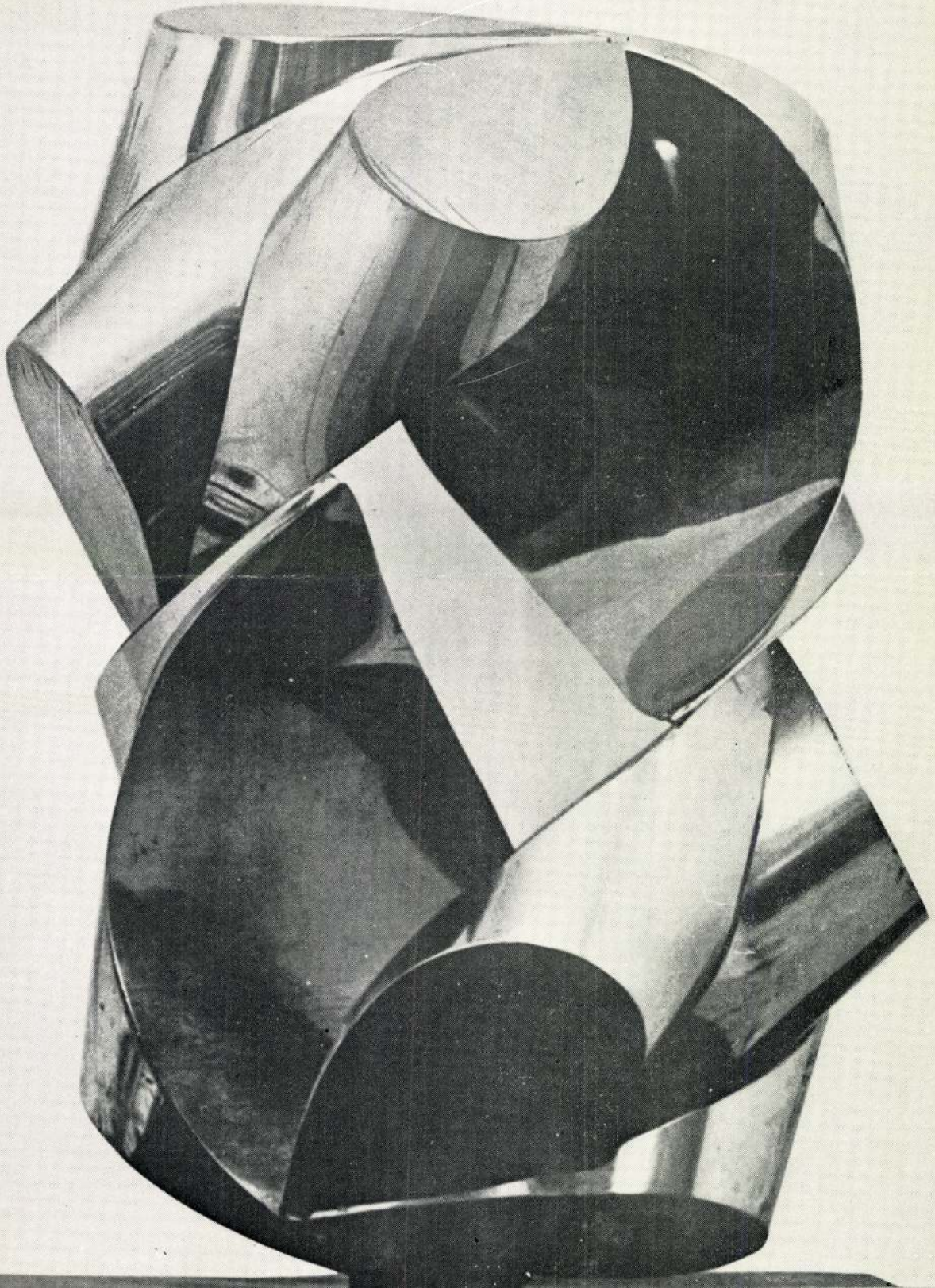

Maróti Győző épitész MDK

Salgótarján, városközpont modell-foto repr.

Perényi Imre:Kompozicios törekvések városterveszési gyakorlatunkban Magyar Epitőművészet 1955.IV.évf. 3-5.sz. 91.1.

Maróti József
szentendrei utcarészlete szuivanalas konstrüktivista alkotás.

Dr. Maksay László: Pesterzsébeti raptanárok kiállitása.

Raptanitás 1974/1 30 old.

Maróti József

Ladányi János kontstruktiv tollrajzzal,
Kovács Gábor, Maróti ~~Mi~~ József, Földi János
Novák Béla /aszódi táj/, Bányai Alfolnz,
/ Major Tamás és István szoborportré/ Bacsó
Márta szerepeltek többek között a Pesterzsébeti
Muzeumban a pesterzsébeti rajztanárok kiálli
tásán

Rajztanitás 1974/1/3o

Dr Maksay: Pesterzsébeti rajzt. kiállitása

Maróti János, szobrász

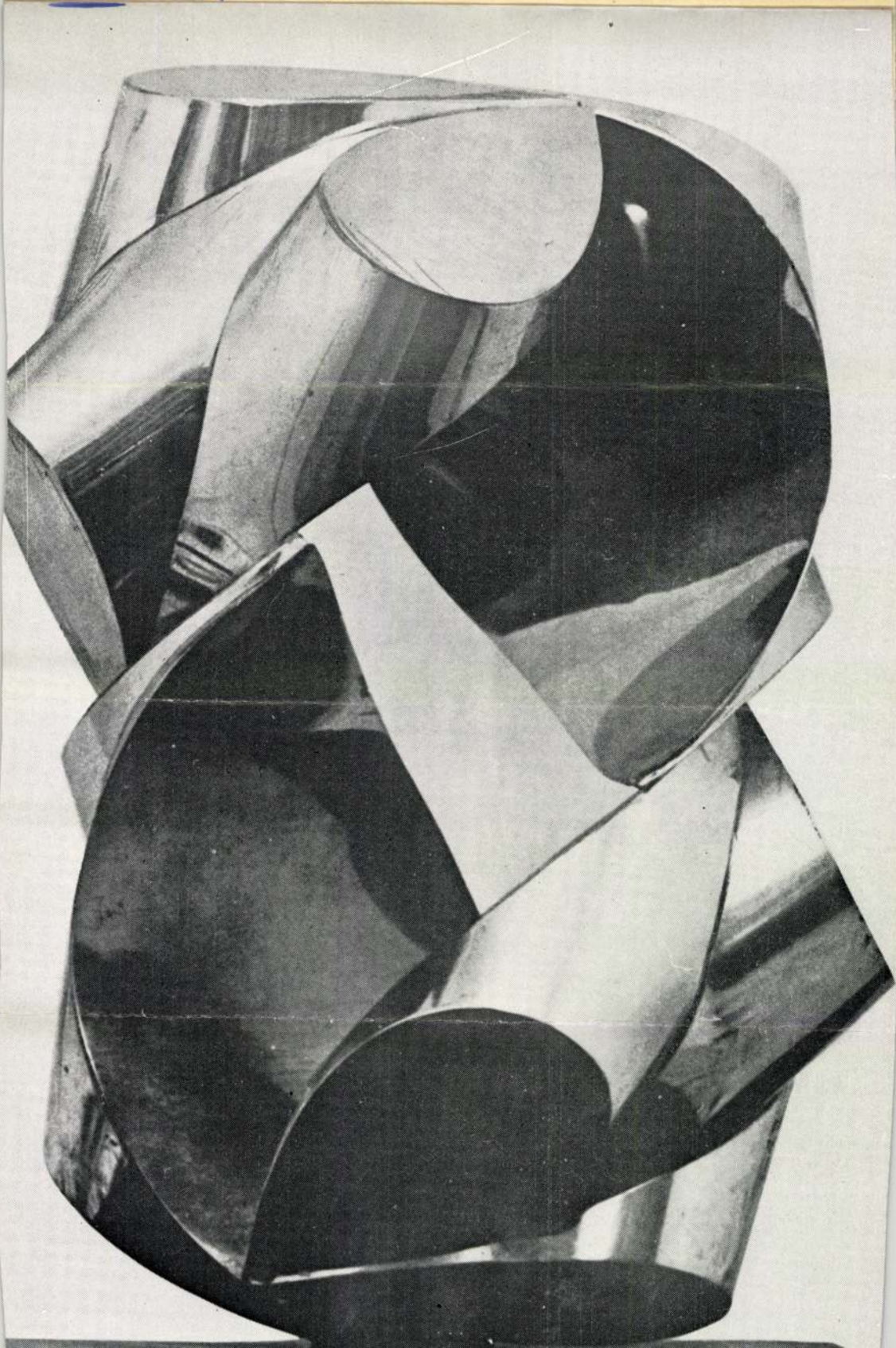

1877–1882 között itthon dolgozott Mészöly, Surdon és Szentivánon töltötte ideje jó részét Zichy Jenő és Ödön vendégeként. Itt születtek olyan fontos művei, mint az *Itatás, Balatoni alkony, Vadkacsavadászat, Hazatérő tehenek.*

Szép és sikeres évek voltak ezek: 1882-ben Párizsba ment, 1883-ban Velencében járt nászúton, 1883-ban a párizsi Salonban ért el szép sikert, a müncheni nemzetközi tárlaton II. osztályú aranyérmet nyert, ősszel Bécsben, a Künstler-hausban mutatta be kétszáz művét. 1885-ben a kultuszkormány szép feladattal bízza meg: az *Osztrák–Magyar Monarchia írásban és képekben* című kötetnek készíttet rajzokat. Több hónapját Debrecenben töltötte, ahol az őt megkereső újságíróknak szeretettel nyilatkozott Hajdúszoboszlón és Debrecenben töltött éveiről, az őt ért hatásokról, az Alföld, a Nagyerdő természeti szépségeiről. Elkészítette *Debrecen* [illegible] tudutáját amelyben – a régi céhleveleken lát-

figyelő

Alföld, 1986. 5. szám

Maróti János szobrairól

Jól érezték maguk Maróti János szobrai Debrecen egyik legszebb kis épületében, a Medgyessy-múzeumban – a tornácon, a gyepen, a nagy mester művei társaságában. Nagy tradíció szelleme sugárzik e kis épületben, térré-formává vált jelrendszerben. Cívisváros történelmi levegőjét árasztja e tiszta építészet, bizonyítván, hogy volt önálló magyar vizuális-plasztikai kultúra, térformálás. Nem véletlen, hogy e városban épült fel a Nagytemplom, a magyar építészetnek e remeke, a sajátos magyar klasszicizmus egyik nyitánya, az egyik legmonumentálisabb magyar templom, monumentális belső terével. Szigorú, tőmondatszerűen szilárd életformát sugároz a Medgyessy-múzeum épülete, Móricz novellái veretes stílusának építészeti hasonmása. Muzeológiai telitalálat, hogy ebben az épületben került elhelyezésre a város nagy szülöttének, Medgyessy Ferencnek hagyatéki anyaga, hiszen kinek művészete példázná oly tiszta képletként e táj, az itt élő etnikum, történelmi múlt szellemét, mint épp Medgyessy Ferencé.

A puritán és patinás környezetben, a magyar klasszikum világát idéző terek között, a Paraszt Vénusz tőszomszédságában kerültek bemutatásra egy látszólag ugyancsak ellentétes szellemű művész, Maróti János térplasztikái. Micsoda kontraszt! – frivol ötletnek hat, hogy a huszadik század végének szellemét idéző térformák megjelennek itt, e más világot sugalló környezetben. Csak az indokolja, hogy a művek alkotója, Maróti János ugyancsak Debrecenben született?

Talán mégsem oly bizarr a találkozás, főként ha tudjuk, hogy Maróti fiatal szobrászként Medgyessy igézete alatt állt, őt vallotta szellemi mesterének. Néhány korai, szépen mintázott, sommás formanyelvű portréja tényekkel is igazolja e találkozást, egyértelmű Medgyessy ihlető hatása. De Maróti nem állt be a Medgyessy-követők és gyakran -epigonok táborába. Azokban az években, mikor ez még nem volt divat, Maróti a nonfiguratív, konstruktivista plasztika útját választotta, vállalva azt, ami akkor ezzel még együtt járt, a kiállításokról való távolmaradást.

Szakmai közhely, hogy a figuratív és a nonfiguratív plasztika tulajdonképpen nem is áll oly messze egymástól, hiszen mindegyik lényege a térformálás, a kompozíció. A görög szobrászat kontraposztja ugyanúgy a kontraszt és egyensúly dialektikáján alapul, mint a konstruktív szobrok térdinamikája. A végtelen térből kiszakítani és formává alakítani egy szegmentumot – ez minden valódi szobrászat feladata, lett légyen haraszti mészkő, mint Medgyessy kedves anyaga, vagy villámló, fénylő, pengevékony krómacél – mint Maróti művei esetében.

Maróti János is a szobrászat alapkérdéseivel foglalkozik. A tömeggel vagy a tiszta szerkezeti vázzal alakított térritmika, a kontrapunktokból kialakuló egyensúly, a pozitív-negatív formák és térátvágások egymásba játszása és taszítása, a térmértani formák plasztikai szimbólummá modellálása – ezek szobrászatának fő kérdései. A krómacél lapok tükröző játéka pedig szüntelen vibrálással, lüktető élettel tölti meg e struktúrákat, az elvont matematikai-geometriai tökély ezáltal az organizmus ritmusával gazdagodik.

Maróti szobrai is teret szakítanak ki a végtelen térből, és szigorú művészi logikával

l'art" ellen, vagy a túlzott „politizálás" ellen, vagy más egyéb jelenség ellen. Ilyen kisszerű, s az irodalomban úgy látszik elkerülhetetlen, pedig hozzá méltatlan vetélkedés szülte volna tehát azt a vitát, melynek vívmányaira máig hivatkozunk?

Ennek meg az mond ellene, hogy a közvélekedés, az irodalomtörténet a vitát az elindítók, a társadalmi, világnézeti szerepvállalásért lándzsát törők (Berde Mária, Tamási, a *Korunk,* az Erdélyi Fiatalok köre) mellett döntött. Akiknek pedig fenti okfejtésünk szerint legfeljebb részigazságuk lehet. S ez az, ami az akkori erdélyi irodalom *erejéről* tanúskodik. Mert az irodalmi vitákban nem az esztétikai törvényszerűségek leghidegebb fejű ismerői osztják az igazságot. Talán az ő érveik a maradandóbbak, a cáfolhatatlanabbak, ám egy markáns elfogultságú elképzelés néha többet segíthet az irodalmon, mert egy értékes nézetet (éppen egyoldalúsága, szenvedélyessége révén) nagy nyomatékkal képvisel, s így az a törekvés megkapja az esélyt a teljes, a sokoldalú s az irodalom egésze számára létfontosságú kibontakozásra. A valamikori féligazság hangoztatóinak tévedései eltörpülnek ahhoz képest, hogy a „vallani és vállalni" lendülete fél évszázad múltán is olyan szintű műalkotások létrehozásához adhat ihletet, melyekhez az esztétikai törvények tárgyszerű mérlegelése soha nem segíthetett volna hozzá.

S hogy a nevezetes vita ilyesfajta kétarcú megközelítése nem utólagos spekuláció, hanem a történelmi helyzet s az eleven irodalmi mozgás hozta magával, azt Kuncz Aladár akkori, „következetes következetlenség"-et tükröző magatartása is igazolja, aki 23–25-ben történelmi novella írására tűz ki pályázatot, majd 29-ben ő kéri fel Berde Máriát a vitaindító cikk megírására. Mert tudja, hogy történelmi novellát írni talán vonzóbb és könnyebb is, mint jelent ábrázoló hiteles társadalomrajzot adni, arról nem is beszélve, hogy az olvasó is szívesebben fogadhatja. De tudja azt is, hogy a történelmi regények túlsúlya korlátozhatja a jelenre irányuló figyelmet. (Ezzel kapcsolatban Kántor Lajos Ritoók János *Korunk*ban megjelent tanulmányát idézi: „Fél évtizednyi különbséggel – két irodalomtörténeti pillanat. Kuncz mindkettőben felismerte a kor kihívását, a konkrét helyzet igényelte megoldást.") Mindennek, persze, nem valaminő relativizáló „egyrészt-másrészt", „ennek is, annak is van részigazsága" megítéléshez kellene elvinni, hanem annak belátásához, hogy egymás tisztességét kétségbe nem vonó, végső soron egyaránt a tisztázódást szolgáló irodalmi, kritikai, esztétikai nézetek olykor nem egymás kizárásával, hanem feltételezésével mozdíthatják elő az irodalmi fejlődést. Hogy az egyoldalúság képviselői ne tarthassák magukat megfellebbezhetetlen igazság vallóinak, a többszólamúság bajnokai pedig ne hihessék azt, hogy csak az ő szemléletükre van szükség. *(Kriterion)*

IMRE LÁSZLÓ

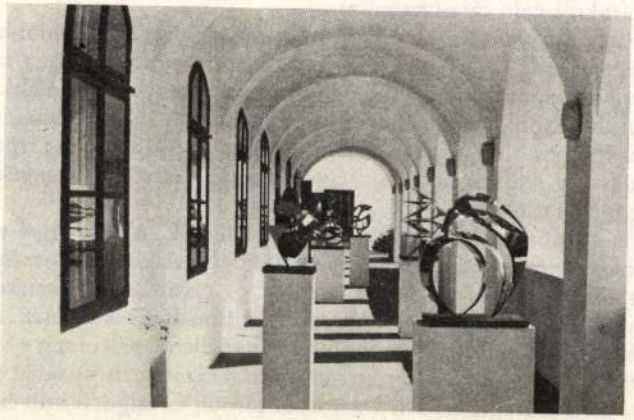

szerkeszti meg e téren. Tiszta szerkezet, konstruktivizmus, ugyanakkor organizmus – nem is oly távoli világ ez Medgyessytől, még ha más is a megoldás, a stílus. Maróti, mint igazi tanítvány, azzal tisztelég a mester és a hely szellemének, hogy szenvedélyes szellemi teremtéssel adja meg a tiszteletet, egy gazdag, szerves világ megteremtésével. Ideje volt e kis kiállításnak, hiszen hovatovább Maróti neve is jobban ismerik külföldön, mint itthon.

SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRDETŐ
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 337-743, 340-726

1978 DEC 1

DÉLI HÍRLAP

Maróti János

1021

Hét végi ka

* Maróti János Kompozíció című kisplasztikája.

za. (Solymos László felvétele)

zorúzások

kolc ulásának rdulóján

sírjaira. A vasgyári temetőben nyugvó hősök sírjánál a két diósgyőri nagyvállalat képviselői róják le kegyeletüket. A központi koszorúzási ünnepséget ma 14 órakor rendezik a Hősök terén, a felszabadulási emlékműnél.

Miskolc felszabadulásának 34. évfordulója alkalmából az Észak-magyarországi Áramszolgáltató Vállalat székházának nagytermében, ma délután 3 órakor rendezik a központi ünnepséget, amelyen a megye és a város párt-, állami és társadalmi szervezeteinek vezetői, képviselői vesznek részt.

A felszabadulás évfordulójáról városszerte megemlékeznek az oktatási intézmé-

lágrendszer.

Aligha szorul bizonyításra, hogy a békeakaratban valóban egységes a mai, szocialista Magyarország egész társadalma, foglalkozásra, korra, nemre, nemzetiségre vagy világnézetre való tekintet nélkül. A magyar békemozgalom a nemzetközi mozgalom részeként, a Magyar Szocialista Munkáspárt politikájának megvalósulását segítve, kormányunk aktív nemzetközi erőfeszítéseivel összhangban, az utóbbi öt esztendőben is eredményes akciók sokaságával járult hozzá közös ügyünkhöz. Ezt folytatni, a tudatos, jól szervezett, eleven és eredményes mozgalomnak új lendületet adni a következő évekre — erre hivatott a IX. magyar békekongresszus.

Bomba-merénylet

Nagy erejű robbanás történt tegnap az IBM ameri-

Maróti János.

Maróti János: Kompozíció (1974), a háttérben
Veszprémi Imre: Férfi és nő (1976)

Népnüvelés, 1978. jul.

MUNKAJ

ÁTHELYEZÉS MÁS INTÉZMÉNYHEZ

Egy művelődési ház ügyintézője írja: „Két hónappal ezelőtt áthelyezést kértem igazgatómtól egy másik közművelődési intézményhez, ahonnan kikérő levelet is küldtek. Ebben csak az áthelyezés javasolt időpontját, 1978. április 1-ét jelölték meg. Igazgatóm hozzájárult az áthelyezéshez, és március 31-én átadta nekem munkakönyvemet. A munkaviszony megszűnésének napját 1978. március 31-ében jelölte meg, a megszűnés módja: »áthelyezve«. Új igazgatóm közölte velem, hogy az ígért havi 4000 Ft személyi alapbér helyett csak 3600 Ft-ot tud fizetni. Ezt hiába kifogásoltam. Hogyan érvényesíthetem igényemet? Ha ez nem lehetséges, kérhetem-e visszavételemet korábbi munkahelyemre?"

Válasz

A másik munkáltató
ményhez, vállalathoz st
zés feltételeit a Munka
(Mt.) 25. §-ának (2)–(
végrehajtási rendeleténe
tartalmazza. Ez utóbbi
tézményhez történő áthe
ményen belüli áthely
vagyis az Mt. V. 23. §-á
kezdésében foglaltakat

Az említett igazgató a
bálytalanul intézte el. A
hez való áthelyezést ug
munkáltatójának az elő
hármas megegyezés ala
foglalnia. Az *áthelyez*

Népm

„Konzultat

Maróti János, szobrai

A TATAI KUNY DOMOKOS MÚZEUM ad otthont Maróti János szobrászművész tárlatának. Nonfiguratív plasztikáit, absztrakt alkotásait kizárólag krómacélból és sárgarézből készíti. A bemutató egy hónapig lesz nyitva.

– : hír

8.

Népszabadság, Bp. 1981. máj. 12.

Nagy Ildikó

Hatvanas évek

Kiállítás a Magyar Nemzeti Galériában, március 14.- június 30.

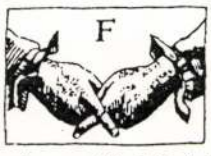

ennen ragyog a „hatvanas évek" csillaga. Nosztalgiakoncertek és nosztalgiakiállítások, maxi-kabát és hippi-ing, még mindig hódítanak az egykori sztárok és hervadhatatlan a rockzene. A videoklipek a hatvanas évek filmjeinek jellegzetes beállításait utánozzák, és számos képzőművész pályája mintha visszakanyarodnék a negyedszázados kezdetekhez.

De hát mi is történt a hatavanas években? A válasz zavaros és ellentmondó, a személyes történelem kevésbé csillogó, az emlékezés inkább szorongó, mint nosztalgikus. Nagyon más történt Nyugaton mint Keleten, és nagyon más történt a felszínen, mint a mélyben. A valóság elfedte az igazságot, jobban, mint bármikor. Ez volt az alapélménye mindenkinek, aki a korszakot gondolkodó fejjel élte át. Az ún. „kádári konszolidáció" felszíne alatt a szándék és tettek sokasága élt, amelyek egyáltalán nem akarták a rendszert „konszolidálni", azaz megerősíteni. Igaz, hogy megdönteni sem, hiszen erre semmi esélyük sem volt, egyszerűen csak szabadok, a rendszertől függetlenek akartak lenni. Esélyük erre sem volt sok, de az is igaz, hogy már nem lehetett teljesen a föld alá szorítani őket.

Ennek a szabaság-kísérletnek a művészet volt az egyik terepe. A Nemzeti Galéria kiállítása ezt a „szabad művészet"-et mutatja be (kénytelen vagyok idéző jelbe tenni a szavakat, hiszen Szabad Művészet éppen a Rákosi-korszak folyóirata volt!) vagyis az évtized művészetének azt a vonulatát, mely akkor főleg a peremkerületekben, kis klubokban, magánlakásokon kapott helyet, de amely - mint a kiállítás mutatja - ma a múzeumok büszkesége. A bemutatott anyag nyolcvan százaléka a Nemzeti Galéria tulajdona, bár hozzátartozik az igazsághoz, hogy az utóbbi években vásárolta meg. Jelen van az „idősebb" generáció - Kassák Lajostól (1887-1967) Vajda Júliáig (1913-1982) -, amely az ötvenes évekbeli teljes letagadtatás után a hatvanas években juthatott egyáltalán szóhoz és kiállításhoz, zömmel a fent jelzett helyeken. Művészetük a szürrealizmus és a lírai absztrakció hagyományát jelenti a késői Kassák poszt-konstruktivista képeivel kiegészítve. A „fiatalok" - vegyük most egy kalap alá mindazokat, akik 1932 (Deim Pál) és 1944 (Szentjóby Tamás) között születtek, és akik a kiállítás nagy részét adják - elsősorban etikai példát kaptak az elődöktől. Ők rendezték a hatvanas évek végének legendás kiállításait - IPARTERV, SZÜRENON, Balatonboglári Kápolnatárlat, Műegyetem R-kiállítás - ahol az évtized aktuális áramlatai: az absztrakt expresszionizmus, az op-art, a pop-art, a hard edge és colourfield festészet, a kezdődő koncept-art és szeriális művészet jelentkezett. A meglehetősen heterogén törekvéseket a közös fellépés fogta egybe, és ha ez a közösség a hetvenes évek elején felbomlott is, kiállításaik az új magyar művészet áttörését bizonyították.

És van egy közbülső nemzedék is, melyet megtizedelt a háború és az emigráció, elbizonytalanított és megnyomorított az ötvenes évek terrorja, amely sem közösen fellépni, sem művészeti irányzatot, bármilyen önálló arculatot létrehozni nem tudott. Mint nemzedék, elveszett, még akkor is, ha nagy és teljes éltművek vannak benne (pl. Ország Lili). Köztük vannak a korszak nagy botránykövei (Csernus Tibor, Kondor Béla), individuális lázadói (Frey Krisztián, Erdély Miklós), a tökéletesen viszahúzódók (pl. Maróti János) és a hivatalos követelések és belső szándékok között őrlődők (Megyeri Barna, Vigh Tamás). A nagy hatású Csernus az évtized közepén emigrált, Frey az IPARTERVesekhez csatlakozott, és 1970-ben ő is emigrált, Erdély Miklós viszont itthon maradt, és a következő évtizedek művészetének egyik legfőbb szellemi mozgatója lett.

Sok minden történt hát ebben az évtizedben, melyet a kiállítás épphogy jelezni tud. Vannak mindenki által ismert, sokszor reprodukált főművek (Vilt, Schaár, Jovánovics), vannak régen látott és boldogan üdvözölt egykori nagy élmények (Lakner, Molnár), vannak meglepetések (a korai Hencze, Attalai, Tót kiforrott expresszionizmusa) és vannak igazi felfedezések - elsősorban Hortobágyi Endre -, de a kiállítást látogató közönségnek nyilván még mások is.

Heterogén évtized volt a „hatvanas évek", melynek az elején Bernáth Aurél tanítványai, a végén pedig Frank Stella követői csináltak művészi forradalmat Magyarországon. A kiállítás katalógusa a képzőművészeten túli területekre is kitekint, megpróbálja felvázolni azt a szellemi körképet, amelybe a művészet illeszkedik. Teljességet ne várjunk, sem a kiállítástól, sem a katalógustól. Jó műveket, okos tanulmányokat, érdekes interjúkat viszont várhatunk, és kapunk is.

□ ***Számunk képanyagát a kiállításon szereplő művekből válogattuk.***

MARÓTI János

MARÓTI JÁNOS

a szellemi hátteret, és látod-e a helyi hátteret ahhoz, hogy itt négy év múlva, ennek a Quadriennálénak tanulságain túllépve, egy újabb kiállítás létrejöjjön?

– Első feltétel az, hogy a szakmának, de lehet, hogy a kiállításnak kell nagyobb hírverést csinálni Pesten is meg mindenütt. Tehát a szakmának kell komolyan vennie. A másik, ami Miskolcra vonatkozik és nem a szakmai területre, az az, hogy oda kellene figyelni erre a kiállításra. Reménykedjünk benne, hogy az LKM négy év múlva jobban fog állni és lesz ideje ilyen dolgokra figyelni. A galéria pedig szerintem ezzel a kiállítással egyértelműen hosszú időre megszerezte azokat a tapasztalatokat, amelyek egy-egy ilyen kiállítás teljes lebonyolításához, rendezéséhez elengedhetetlenül szükségesek. *Fejér Ernő*

Díjazottak

Miskolc megyei Város Tanácsa díját (12 000,– Ft) **Laczák Géza,** az Iparművészeti Vállalat díját (10 000,– Ft) **Flamm György,** a Magyar Népköztársaság Művészeti Alapjának díját (10 000,– Ft) **Pap Zoltán,** Borsod-Abaúj-Zemplén megye Tanács díját (8 000,– Ft) **Máté János,** a Szakszervezetek Borsod megyei Tanácsa díját (5 000,– Ft) **Bánfalvi András** kapta.

Maróti János kompozíciói Tatán

A tatai Kuny Domokos múzeumban egy az i. sz. II. századból származó római katonai díszálarc mozog. Vörös drapéria takarja körbe és hátul, ahonnan fényforrás is világít a maszk üregébe. A díszálarc lassú haladással egy-egy negyed körív mozdulatot téve jobb s bal profilját mutatja, finom metszésű szemrésében pedig a megvilágított drapéria vöröse fénylik. Hatásos ez a műtárgybemutatás, mert érzékletessé teszi a díszálarc funkcióját, szerepét: a győztes háborúk után a bronzarcú katonák vonulását az ünneplő nép előtt. A lenyűgöző, tiszteletet parancsoló bronzarcból Róma hatalma s ereje sugárzik. S ez a sugárzás egy régen volt kor életének szellemi-anyagi összefüggésébe világít.

S ha sugárzásnak nevezem azt, ami egy-egy tárgy, műtárgy szemlélésekor maradandóan, tehát a vizuális ingereken túl élményszerűen érint, hat ránk, akkor Maróti János Tatán kiállított 25 krómacél kompozíciójának is a sugárzásairól kellene szólnom, mert hatásuk maradandó. De az ő művének sugárzása nem a belső és külső fény harmóniájából adódik, hiszen a külső fény, amelynek érzékletes formára vezetése s a formának a fénnyel szövetkező együttélése, ami minden ismert hagyományos szobrászatnak a legfőbb célja volt, devalválódik Maróti műveiben. A polírozott krómacél anyagú kompozíciónak a térben többszörösen a színéről a visszájára forduló Möbius-szalagfelületei fénylenek, csillognak, tükröznek a környezetükre, s

Maróti János: Kompozíció XXVIII., krómacél, 60 cm, 1981 (fotó Tahin)

környezetüknek tükrei is egyben, erős fényükkel elégetik a természeti és szellemi fény együtthatását kereső hajdani szobrászi illúziókat.

A rozsdamentes krómacél lemez önmagában is ragyogó fényű, s a szobor alakítója még fokozza ennek a ragyogásnak az intenzitását. Voltaképpen tisztes szobrászi tevékenységnek nevezhetnénk azt a cselekvést, ahogyan Maróti ezeket a geometrikus absztrakt kompozíciókat készíti. S e kompozíciók bonyolultnak tetsző térfordulásait rokoníthatnánk a magyar népvándorláskori tarsolylemezek indáinak bonyolultságával is, mert mintha azoknak lapos kétdimenziós fonadékossága lépett volna Maróti munkája által a térbe, a harmadik dimenzióba. Kompozíciói elsősorban az ipari precizitás megnyilvánulásai, a mérnöki kiszámítottság teljes mellőzésével. Ám elképzelhetetlennek tartom, hogy azoknak a különböző síkgeometriai formátumú lemezdaraboknak, palástoknak a felületeit, szögeinek állásait és találkozásaikat – amikből szobrai épülnek – Maróti pontosan kiszámítja. Bár úgy hatnak. Hihetetlen sok munkájába kerülne az ilyen invenciót szikkasztó számítgatás. Hiszen dolgainak eleven értelme éppen zabolátlanul nyers variációs érzékének érvényesülése, amely nem támaszkodik a tudomány mankójára. Kitalálja a kompozíciót, egymáshoz érzi a formákat, síkot a síkhoz, vagy csak magát a síklemezt hajlítja úgy, hogy a kész mű három dimenzió érzetét adja. Láthatóan így születik műveiben az a varázs, ami logika, de nem tudomány. Geometrikus absztrakciók munkái, de mert nem fáradt spekulációk eredményei, derűt sugároznak. S ez a derű az eszközök ismeretét túllépő, az önmaga képzeteit szabadon megvalósító autonóm ember derűje. Ide illik személyes

Művészet 1981/10

emlékem. Ahogyan kaszálás közben nagybátyám hetykén hátraszólt a mögötte jövőnek „te úgy dolgozol, ahogy tudsz, én meg ahogy akarok". Ez az „ahogy akarok" Maróti fölényes eszközismeretével olykor finom zeneiséget teremt műveiben, máskor műve, médiuma a tér végtelenségének érzetéről közvetít sejtelmeket és bizonyságokat. Ám találkoztam kiállított munkái között olyannal is, amely a szemlélőben levő ismereteket direkt aktivizálja. Ilyen az a kompozíciója, amelynek a sebesség nevet adnám, amely már ismert aerodinamikus formák alkalmazásával kelt hatást. Maróti János művészetére a kifejezés, a megformálás nehézkes küzdelmein való felülemelkedés, függetlenedés jellemző. Ezért autonóm. S mert a nem tudás lehúzó terhes koloncaitól megszabadította magát, tudja, amit akar, s akarja, amit tud. A maga kedve szerint boldogul az anyag alakításával. Ettől a boldogulástól is fénylik művének sugárzása. De mégsem egyedüli sajátja, nem személyes glóriája ez a sugárzás, osztozik benne kortársaink közül mindazokkal, akik köteles emberi dolgaikat mint a dolgok urai teljesítik.

Kovács Gyula

Emlékműbazár
Körösényi Tamás szobrász kiállítása

Egy mai fiatalember számára is adott az útja-módja, ha hivatalos művészi babérokra aspirál. Csak a régi, jól bevált fogást kell alkalmaznia: meg kell adnia a császárnak, ami a császáré, és meg kell adnia az istennek is, ami az istené.

Ezúttal nem jártam utána, hogy honnan származik a Vigadó márványtermében, a televízió hírharsonájának hangjaira fellépő *Körösényi Tamás* plasztikáinak feltűnő eklekticizmusa. Így nem tudom, hogy a hol veretes, heroizáló, hol modernizáló, ironikus és deheroizáló plakettek, kút- és emlékműtervek vajon már tényleges állami megrendelésre születtek-e? Már a megrendelők konkrét esztétikai elvárásait (és a művész kompromisszumait) tükrözik, vagy Körösényi egyelőre még csak raktárra termel? A vásárlók előre látható, változatos ízlésigénye miatt az üzleti forgalomnak csak ártana, ha kialakult volna a fiatal művész egységes, önmaga iránt elkötelezett stílusa. Ezért a munkák művészi felfogásban is annyifélék, ahány darab.

A készlet mindenesetre máris bőséges: népvezérben Rákóczitól Dózsáig, Táncsicstól Leninig terjed a választék, költőben Petőfi, Ady, Radnóti kapható, és a patinás névsorhoz a korszerű európaiak közül Bartók, Van Gogh és Giacometti csatlakozik. A közösségi kulturális emlékek e bazárjából mindenki szükséglete szerint vehet: urbánusok a városi élet epizódjaiból válogathatnak, a népiesek-

Körösényi Tamás: MŰ-TEREM tér, 10 db, terrakotta, gipsz, fa, 50–64,5 cm, 1975–79 (fotó Gál A.)

nek pedig gondolom a *Kalotaszegi kislányok* készülhettek, barátoknak ott a *Baráti társaság,* a poprajongóknak a *Popfesztivál,* az egykori vöröskatonáknak a *Vöröskatonák,* végül a karikatúra és a giccs kedvelőinek *A kinövéseket le kell nyirbálni* vagy a *Három képregény mindenkinek* című éremsorozatokat merném ajánlani. (Bár meglehet, hogy ezúttal én vagyok értetlen a művészi formabontás e gesztusaival szemben, mely tiszteletlen módon nincs tekintettel a régi dobozokra. Vagy nem vettem volna észre, hogy az új generáció – sajátom – szellemi kohójában végre valóban összeforrott múlt, jelen s jövő, összeforrottak az összes ősi ellentétek?) Legjobban a bemutatott éremszériából mégis az „Emlékére, alkalmából, évfordulójára" (1976) című sorozat tetszett. Vörös bársonytokban „előre gyártott, biankó" bronzplakettek. Az érem elvek és ízlés szerint bármire felhasználható, kedvencét – a mellékelt minta szerint, amelyen Körösényi már behelyettesítette Ady Endre nevét – a mesterrel bárki rávésetheti.

Körösényi nemcsak a jelen üres lapjaira írja fel a régi nagyok tollával a nevét, de a jövő homlokzatára is szeretné felvésni legalább a névjegyét. Ezt bizonyítja a holnap számára szimbolikusan elküldött frigyláda tartalma: csupa K. T. jelzésű éremlelet (*XX. századi éremkincs,* 132 db, 1978–79.); valamint a plaketteknek az a nagy csoportja, amely mint a *Black and Deckerrel fúrni öröm* (1981) című folyamatábra-elvű éremsorozat a mai modernista közhelyeket mondja fel. E szellemi többbarcúságból fakadó következetlenségek azután következetesen kerülnek át az éremből a többi műfajba, rajzba, kisplasztikába, monumentális igényű figurális szobrászatba.

A *Black and Deckerrel fúrni öröm* fúrója, ez a modern civilizációs tárgyötlet ugyanis hol a lopott örömszerzés tiltott eszköze (gondoljunk *Tót Endre* közismert *„Örülök, ha...":* individuálmitológiájára), hol közönségpukkasztó fenegyerekeskedés, hol az építő társadalomkritika művészi fegy-

NÉMETH LAJOS

MARÓTI JÁNOS SZOBRAIRÓL

Többször elhangzott már: baj van a magyar képzőművészeti közélettel, hiányzik annak a szabad szellemi vetélkedésnek az öntisztító ereje, amely segítene az értékek elrendeződésében, a szakmai igazságszolgáltatásban. Túl sok a késői felismerés, elkésett szakmai elégtételadás. Életművek szerveződnek, alakulnak nagy szellemi erőfeszítések árán, művészi propozíciók születnek, megvalósulnak művekben, ám nem igen jutnak el a közönséghez, nem kapják meg a szakmai visszhangot, már pedig a „visszacsatolás" nélkül elsorvadhat egy művészi útkeresés. Hány tehetséges művész dolgozik úgyszólván észrevétlenül, mert a jelenlegi szakmai fórumokon nem figyeltek fel rá, mert valamiképp nem felelt meg az éppen aktuálisnak vélt stílusnak vagy távol maradt a művészeti élet érdekcsoportoktól szabdalt világától. A művészetkritika a mai publikációs lehetőségei mellett nem pótolhatja a pezsgő, szabadszellemű művészeti életet, fókuszba inkább csak a kiállítások kerülhetnek, márpedig a kiállítások véletlenszerűek, kevés az összefoglaló jellegű tárlat vagy a rokonszellemű művészek együttes bemutatkozása. A festők és a grafikusok még könnyebben jutnak el a tárlatok nyilvánosságához, a szobrászok helyzete már nehezebb, ha ki is állítanak, jószerével csak kisplasztikáikat vagy plakettjeiket mutathatják be. Ezért a kritika még kevésbé tudja szem előtt tartani munkásságukat. A szobrászoknak ott vannak a közterek – mondhatná valaki –, ám felesleges statisztikákat közölni, nyilvánvaló, hogy az csupán néhány kiemelten támogatott művésznek adatik meg vagy gyakran csoportérdekek és szociális szempontok döntik el, hogy ki kap köztéri megbízást. A szabad szellemi vetélkedés hiánya talán épp itt a legfájóbb. Még jobban nehezíti a helyzetet, hogy a szobrászatban tartották magukat legtovább és legmakacsabban a túlélt stíluskonvenciók; a köztéri szobrászatban az akademikus-naturalista, expresszív és álmonumentális stílus úgyszólván diktatórikus előjogokat kapott. Ha valaki más úton járt – nehezen kapott nyilvánosságot. Ezért hiába voltak tehetséges kezdeményezések a nonfiguratív plasztikában, próbálkoztak néhányan tiszta térkonstrukciók megformálásával – a kezdeményezések elszigetelődtek, kevés újat kereső szobrász kapott tehetségéhez méltó megbízást. Pedig az építészet gyakran igényelte volna egy-egy tiszta plasztikai jelrendszerű szobor teretformáló segítségét, kevés ilyen mű került felállításra. Az utóbbi néhány évben ugyan sokat változott a helyzet, mégis a műtermekben gyakran ott sorakoznak a kiállításra és közterekre méltó művek, de nem adatik meg nekik a nyilvánosság.

A műtermében már házimúzeumként életművet tároló szobrászok közé tartozik Maróti János is. Méltatlanul kevésszer esett szó műveiről és méltatlanul kevés alkalom volt művei bemutatására. Pedig ha nagyníha kiállításra került egy-egy szobra, a kritikák mindig dicsérően emlékeztek róla. 1964-ben például a Balatoni Nyári Tárlaton szereplő ólomból mintázott női fejét Kovács Gyula „a lényeget kimondó formálásában is mintaszerű alkotás"-nak minősítette, 1971-ben pedig Passuth Krisztina dicsérte Maróti „szépen megmunkált absztrakt kompozícióját". A következő évben rendezett szegedi nyári tárlaton bemutatott művével kapcsolatban Fekete Judit megjegyezte: „Gyengébb volt az idén a kisplasztikai anyag is. Maróti János vörösréz és krómacél plasztikája viszont megragadó alkotás." Az 1976-os szegedi nyári tárlaton kiállított művét Rózsa Gyula dicsérte: „Három szépen megtervezett nonfiguratív krómacél kompozíciójával szerepel Maróti János, bizonyára jobban mutatnának építészeti környezetben, mint a szegedi képtár tőszomszédságában a

tervező vállalat székháza előtt az ezüst színűre befestett bádogplasztika." Jó volt a visszhangja az 1978-ban, a műcsarnoki szobrász seregszemlén kiállított 240 cm méretű, önmagába visszatérő, csavarodó szalagrendszerből formált térplasztikájának is, amely sikerrel szerepelt a kortárs magyar plasztikát bemutató berlini szabadtéri tárlaton is. Mindez azonban jószerével csupán néhány jelzés, hogy felfigyeltek rá, „jegyezték" – ám az egyre szaporodó, szellemében és formamegoldásában gazdagodó életmű vetületében mindez kevés, nem sejteti, hogy Maróti a saját útját következetesen járó szobrász, kinek erénye – és ez elég ritka a magyar plasztikában – a szabatos és tiszta fogalmazás.

Az idézett néhány kritikai megjegyzésből is kiviláglik, hogy Maróti János a hatvanas évek elején figuratív művekkel jelentkezett. Művei sommázó formanyelve tanúsága szerint Medgyessy nyomán indult és szellemi rokona volt Megyeri Barna munkássága. A hatvanas évek közepétől azonban a figuratív motívumokat mindinkább stilizálta, majd egyre jobban kirajzolódott, hogy a plasztikai elvonatkoztatás lehetőségei foglalkoztatják. Kezdetben ugyan még megmaradt a figuratív motívumoknál, csak stilizált és tömörített. Plasztikái erőteljes formák tömeghatását hangsúlyozták, foglalkoztatta a tömeges formák kontrasztlehetősége, a kompozíciós ritmus problémája. A tömbszerűen mintázott korai fejkompozíciók anyaga az ólom volt, organikus szemléleti nonfiguratív plasztikái anyagaként az ónt használta fel, majd rátalált a céljainak leginkább megfelelő anyagra, a krómacélra, erre a nehezen munkálható, de nemes anyagra, amelynek felületei tükrözően fénytvisszaverők, ugyanakkor szilárdak és bravúrosan bonyolult térkonstrukciók létrehozására is alkalmasak. Nagy műgondot igénylő anyag, keménysége miatt nem lehet javítgatni, szigorú szerkesztésre, a részelemek mérnökien pontos illesztésére nevel, a géppel kivágott lemezek kompozíciós kapcsolódásait szigorú tervezés előzi meg. Kezdetben Maróti még váltogatta a krómacélt más anyaggal, és vannak sárga-, illetve vörösréz kompozíciói is, művei túlnyomó része azonban vékony lemezű krómacél konstrukció.

A mintegy másfél évtized alatt készült közel száz krómacél kompozíció, jóllehet szemléletileg egységes sorozat, formaproblémáit, stílusát illetően sokrétű. Némelyik konstrukció – különösen a korábbiak – még emlékeztet bizonyos természeti formára, állatfigurára vagy organikus alakzatra. Néhány kompozíciója pedig a klaszszikus stílusok struktúrájának áthangolása a nonfiguratív plasztika tiszta viszonylatrendjébe. Gótikus vagy barokk térszervezési formák plasztikai képletté absztrahált kompozíciói e művek. Több kompozíciója pedig plasztikai metaforának minősíthető – a dinamizmus, tér és formaritmus, statikai problémák plasztikai szimbolizációja. A hetvenes évek közepétől készített konstrukciók a térmértani formák és térösszefüggések törvényét transzponálják az esztétikai szférába. A kontrapunktokból kialakuló egyensúly, a szélesebb és elvékonyodó felületek, a pozitív és negatív formák egymást áthatása lényegében térmértani formák kivetítései, hol a játékos esztétikai alakítást, hol a dinamikus struktúrát hangsúlyozván. Térgörbéi, a térbeli alakzatok ritmusa általában önmagára visszautaló, tehát belső mozgástól irányított kompozíciók. Újabb térkonstrukciói pedig mintha a mőbiusz-szalag plasztikai metaforái lennének.

E belső mozgástól dinamikussá fokozott, de önmagára utalásában és ellentétes mozgásokból alakult egyensúlyában lezárt, ismétlődő ritmusában motorikus jellegű kompozíciókban fontos szerepet játszik a krómacél lapok tükröző képessége. Tükröződésük lényegében kettős minőségű: önmagát, azaz a térritmus-szobor elemeit verik vissza és ezzel optikai ritmus-interferálás keletkezik, másrészt visszaverik a környezet fényeit, visszatükrözik a környezet képeit, a fényeffektusokat, a szemlélő alak sziluettjét, mégpedig többszörös tükrözésben, megfelelően a térben forduló vékony acéllapok helyzetének, tehát tördelve, részletelemeiben. Ebből következően a szigorú mértani konstrukció megtelik az élet kaleidoszkópszerű véletlenjeivel, fénytörésekkel, a világos és sötét foltok szabálytalan, villogó változataival, csillogással.

MTI SAJTÓFIGYELŐ
MAGYAR HÍRLAP
BUDAPEST, IX., ÜLLŐI ÚT 51
Telefon: 138-068, 337-748, 340-726

1980 AUG
JELENKOR

Maróti János,
szobrai

Maróti szobrai túlnyomó része kiállítási méretű, azaz nem haladja meg az egy méteres magasságot. Általában a választott méret meg is felel a szobor belső dimenziójának, néhányszor azonban a konstrukció monumentális térplasztika modelljének tekinthető. Feladatuk ugyanis több, mint kiállítási tárgyaké: szabad térben vagy építészeti térrel egybehangolva kellene megfogalmazniok konstruktív-plasztikai jelentéseket. Ehhez azonban át kell lépni a műteremmúzeum zárt körén, ki kell őket állítani és helyet biztosítani számukra. E lépés megtétele azonban már túlmegy a művész kompetenciáján.

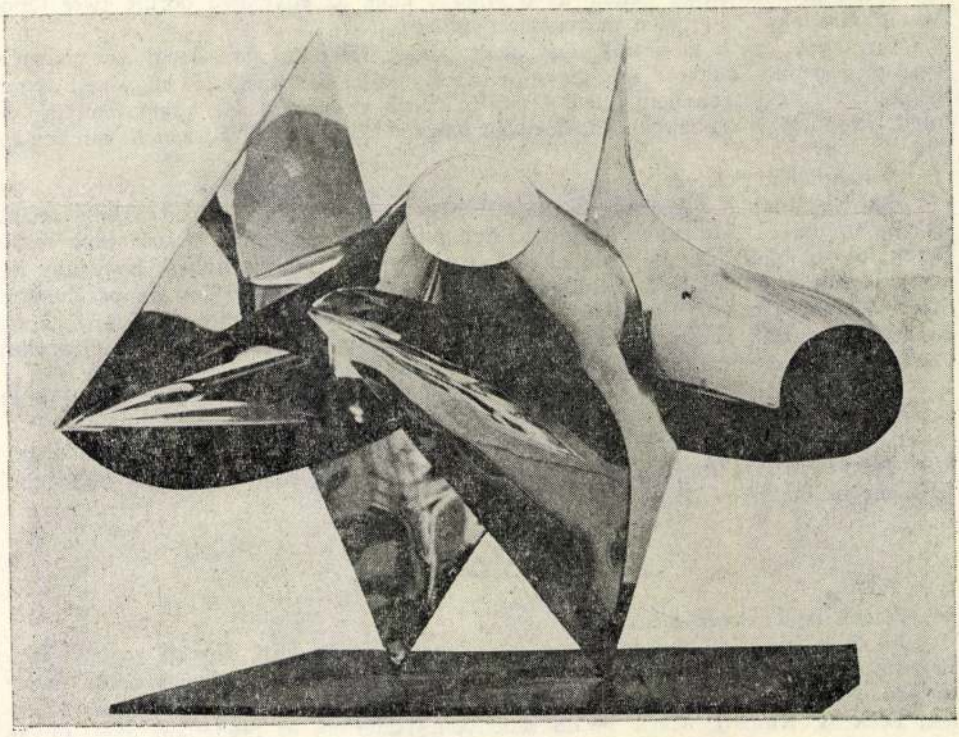

MÁ

KÉT ARCKÉP

CORĂ ERZSÉBET

Egy pillantás a meghívóra.

Coră Erzsébet rövid vallomása. Ebből megtudjuk, hogy 1948-ban Pécs vendége volt. Mint főiskolás.

Első kiállítása 1980-ban.

Hát ezt nem siették el. Nem lehet mondani. Szerencse, hogy meglehetősen hosszú életű vagyok. Így aztán mégis megértem ezt az első kiállítást.

Aztán ami mégiscsak vigasztaló. Az első kiállítás is itt Pécsett. Abban a városban, ahol az igazi tehetség mindig helyet kapott. Mondhatnám, olykor menedéket. De azt is mondhatnám, hogy rangot. Akár festő, akár író, vagy bármi más. A tehetség a lényeg. Erről igazán lennének személyes élményeim.

Coră Erzsébet.

Miért olyan ismerős nekem az ő világa? Ezek az egymásra borult kissé tébolyodott virágok? Az enyhén megcsúszott asztalok?

Egy kezet érzek mögöttük. Egy arcot, ahogy föléjük hajol. Megigazít valamit, kissé arrébb tol. Ki lehet? Alighanem a szoba lakója. Elképzelhető, hogy már régen meghalt. De az igazán nem jelent semmit. Nyitja az ajtókat. Az egymásbanyíló ajtókat. Jön-megy a szobákban. Otthonosan mozog. Miért is ne? Hiszen itt minden az övé.

A nappali kísértetek.

Ők járkálnak a lakásban. Észreveszi őket valaki az élők közül? Lényegtelen. Kilépnek a falból. Átmennek a szobán. Egy pillanatra megállnak az asztalnál. A virágok fölé hajolnak. Aztán eltűnnek a falban. Esetleg a szekrényben, hogy egy kicsit kilógják magukat. Nem feltétlenül szelídek. Van bennük valami gonosz humor. Sötét tréfákat űznek a háziakkal. Akik a maguk pökhendiségében azt hiszik, hogy ők a lakás gazdái. Kirántják alóluk a széket, kezükre csapják az ajtót. A virágváza vizét egy hanyag mozdulattal kiöntik az asztalra. Meglehetősen ötletesek.

A házikísértetek otthonos mozgását sehol máshol nem éreztem annyira, mint Coră Erzsébetnél. Talán azért is szeretem annyira ezt a világot.

Nehéz évei voltak Coră Erzsébetnek. Csakhogy ő nem a sértődöttségbe menekült. A munkába. A makacs munkába. A képei közé. Ez segítette át sok mindenen. Ez a megszállottság.

HÁRS LÁSZLÓ

Miénk az Erzsébet tér.

Ebből a könyvből tudtam meg, hogy lehet mai, modern ifjúsági regényt írni. Ez adott bátorságot, hogy évtizedekkel később hozzá mertem kezdeni a Csutak sorozathoz. (Akkor természetesen ezt még csak nem is sejtettem.) Egyébként már ismertem Dickens, Kipling, Mark Twain regényeit. Ismertem és csodáltam őket. Olyan távoli csillagok.

Molnár és Móricz jóval közelebb.

Molnárnál álljunk meg egy pillanatra. A Pál utcai fiúkból éreztem meg, hogy mi a hazaszeretet. Az iskola üres szólamaival kiölte belőlem ezt az érzést. Többek között.

Maróti Gábor, szobrai 2

Maróti szobrai túlnyomó része kiállítási méretű, azaz nem haladja meg az egy méteres magasságot. Általában a választott méret meg is felel a szobor belső dimenziójának, néhányszor azonban a konstrukció monumentális térplasztika modelljének tekinthető. Feladatuk ugyanis több, mint kiállítási tárgyaké: szabad térben vagy építészeti térrel egybehangolva kellene megfogalmazniok konstruktív-plasztikai jelentéseket. Ehhez azonban át kell lépni a műteremmúzeum zárt körén, ki kell őket állítani és helyet biztosítani számukra. E lépés megtétele azonban már túlmegy a művész kompetenciáján.

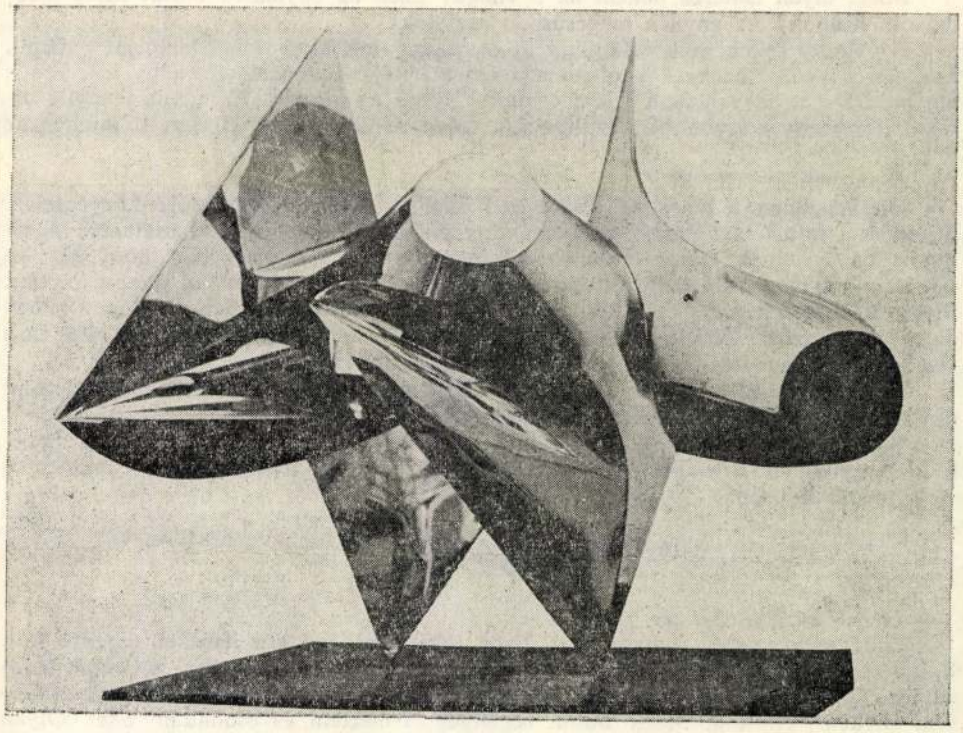

Egy kezet érzek mögöttük. Egy arcot, ahogy föléjük hajol. Megigazít valamit, kissé arrébb tol. Ki lehet? Alighanem a szoba lakója. Elképzelhető, hogy már régen meghalt. De az igazán nem jelent semmit. Nyitja az ajtókat. Az egymásbanyíló ajtókat. Jön-megy a szobákban. Otthonosan mozog. Miért is ne? Hiszen itt minden az övé.

A nappali kísértetek.

Ők járkálnak a lakásban. Észreveszi őket valaki az élők közül? Lényegtelen. Kilépnek a falból. Átmennek a szobán. Egy pillanatra megállnak az asztalnál. A virágok fölé hajolnak. Aztán eltűnnek a falban. Esetleg a szekrényben, hogy egy kicsit kilógják magukat. Nem feltétlenül szelídek. Van bennük valami gonosz humor. Sötét tréfákat űznek a háziakkal. Akik a maguk pökhendiségében azt hiszik, hogy ők a lakás gazdái. Kirántják alóluk a széket, kezükre csapják az ajtót. A virágváza vizét egy hanyag mozdulattal kiöntik az asztalra. Meglehetősen ötletesek.

A házikísértetek otthonos mozgását sehol máshol nem éreztem annyira, mint Coră Erzsébetnél. Talán azért is szeretem annyira ezt a világot.

Nehéz évei voltak Coră Erzsébetnek. Csakhogy ő nem a sértődöttségbe menekült. A munkába. A makacs munkába. A képei közé. Ez segítette át sok mindenen. Ez a megszállottság.

HÁRS LÁSZLÓ

Miénk az Erzsébet tér.

Ebből a könyvből tudtam meg, hogy lehet mai, modern ifjúsági regényt írni. Ez adott bátorságot, hogy évtizedekkel később hozzá mertem kezdeni a Csutak sorozathoz. (Akkor természetesen ezt még csak nem is sejtettem.) Egyébként már ismertem Dickens, Kipling, Mark Twain regényeit. Ismertem és csodáltam őket. Olyan távoli csillagok.

Molnár és Móricz jóval közelebb.

Molnárnál álljunk meg egy pillanatra. A Pál utcai fiúkból éreztem meg, hogy mi a hazaszeretet. Az iskola üres szólamaival kiölte belőlem ezt az érzést. Többek között.

Maróti János, szobrai

1

NÉMETH LAJOS

MARÓTI JÁNOS SZOBRAIRÓL

Többször elhangzott már: baj van a magyar képzőművészeti közélettel, hiányzik annak a szabad szellemi vetélkedésnek az öntisztító ereje, amely segítene az értékek elrendeződésében, a szakmai igazságszolgáltatásban. Túl sok a késői felismerés, elkésett szakmai elégtételadás. Életművek szerveződnek, alakulnak nagy szellemi erőfeszítések árán, művészi propozíciók születnek, megvalósulnak művekben, ám nem igen jutnak el a közönséghez, nem kapják meg a szakmai visszhangot, már pedig a „visszacsatolás" nélkül elsorvadhat egy művészi útkeresés. Hány tehetséges művész dolgozik úgyszólván észrevétlenül, mert a jelenlegi szakmai fórumokon nem figyeltek fel rá, mert valamiképp nem felelt meg az éppen aktuálisnak vélt stílusnak vagy távol maradt a művészeti élet érdekcsoportoktól szabdalt világától. A művészetkritika a mai publikációs lehetőségei mellett nem pótolhatja a pezsgő, szabadszellemű művészeti életet, fókuszba inkább csak a kiállítások kerülhetnek, márpedig a kiállítások véletlenszerűek, kevés az összefoglaló jellegű tárlat vagy a rokonszellemű művészek együttes bemutatkozása. A festők és a grafikusok még könnyebben jutnak el a tárlatok nyilvánosságához, a szobrászok helyzete már nehezebb, ha ki is állítanak, jószerével csak kisplasztikáikat vagy plakettjeiket mutathatják be. Ezért a kritika még kevésbé tudja szem előtt tartani munkásságukat. A szobrászoknak ott vannak a közterek – mondhatná valaki –, ám felesleges statisztikákat közölni, nyilvánvaló, hogy az csupán néhány kiemelten támogatott művésznek adatik meg vagy gyakran csoportérdekek és szociális szempontok döntik el, hogy ki kap köztéri megbízást. A szabad szellemi vetélkedés hiánya talán épp itt a legfájóbb. Még jobban nehezíti a helyzetet, hogy a szobrászatban tartották magukat legtovább és legmakacsabban a túlélt stíluskonvenciók; a köztéri szobrászatban az akademikus-naturalista, expresszív és álmonumentális stílus úgyszólván diktatórikus előjogokat kapott. Ha valaki más úton járt – nehezen kapott nyilvánosságot. Ezért hiába voltak tehetséges kezdeményezések a nonfiguratív plasztikában, próbálkoztak néhányan tiszta térkonstrukciók megformálásával – a kezdeményezések elszigetelődtek, kevés újat kereső szobrász kapott tehetségéhez méltó megbízást. Pedig az építészet gyakran igényelte volna egy-egy tiszta plasztikai jelrendszerű szobor teretformáló segítségét, kevés ilyen mű került felállításra. Az utóbbi néhány évben ugyan sokat változott a helyzet, mégis a műtermekben gyakran ott sorakoznak a kiállításra és közterekre méltó művek, de nem adatik meg nekik a nyilvánosság.

A műtermében már házimúzeumként életművet tároló szobrászok közé tartozik Maróti János is. Méltatlanul kevésszer esett szó műveiről és méltatlanul kevés alkalom volt művei bemutatására. Pedig ha nagyobb kiállításra került egy-egy szobra, a kritikák mindig dicsérően emlékeztek róla. 1964-ben például a Balatoni Nyári Tárlaton szereplő ólomból mintázott női fejét Kovács Gyula „a lényeget kimondó formálásában is mintaszerű alkotás"-nak minősítette, 1971-ben pedig Passuth Krisztina dicsérte Maróti „szépen megmunkált absztrakt kompozícióját". A következő évben rendezett szegedi nyári tárlaton bemutatott művével kapcsolatban Fekete Judit megjegyezte: „Gyengébb volt az idén a kisplasztikai anyag is. Maróti János vörösréz és krómacél plasztikája viszont megragadó alkotás." Az 1976-os szegedi nyári tárlaton kiállított művét Rózsa Gyula dicsérte: „Három szépen megtervezett nonfiguratív krómacél kompozíciójával szerepel Maróti János, bizonyára jobban mutatnának építészeti környezetben, mint a szegedi képtár tőszomszédságában a

szigorú szerkesztésre, a
kivágott lemezek kompozíciós kapcsolódásait szigorú
Maróti még váltogatta a krómacélt más anyaggal, és vannak sárga-, illetve vörösrez
kompozíciói is, művei túlnyomó része azonban vékony lemezű krómacél konstrukció.

A mintegy másfél évtized alatt készült közel száz krómacél kompozíció, jóllehet szemléletileg egységes sorozat, formaproblémáit, stílusát illetően sokrétű. Némelyik konstrukció – különösen a korábbiak – még emlékeztet bizonyos természeti formára, állatfigurára vagy organikus alakzatra. Néhány kompozíciója pedig a klaszszikus stílusok struktúrájának áthangolása a nonfiguratív plasztika tiszta viszonylatrendjébe. Gótikus vagy barokk térszervezési formák plasztikai képletté absztrahált kompozíciói e művek. Több kompozíciója pedig plasztikai metaforának minősíthető – a dinamizmus, tér és formaritmus, statikai problémák plasztikai szimbolizációja. A hetvenes évek közepétől készített konstrukciók a térmértani formák és térösszefüggések törvényét transzponálják az esztétikai szférába. A kontrapunktokból kialakuló egyensúly, a szélesebb és elvékonyodó felületek, a pozitív és negatív formák egymást áthatása lényegében térmértani formák kivetítései, hol a játékos esztétikai alakítást, hol a dinamikus struktúrát hangsúlyozván. Térgörbéi, a térbeli alakzatok ritmusa általában önmagára visszautaló, tehát belső mozgástól irányított kompozíciók. Újabb térkonstrukciói pedig mintha a mőbiusz-szalag plasztikai metaforái lennének.

E belső mozgástól dinamikussá fokozott, de önmagára utalásában és ellentétes mozgásokból alakult egyensúlyában lezárt, ismétlődő ritmusában motorikus jellegű kompozíciókban fontos szerepet játszik a krómacél lapok tükröző képessége. Tükröződésük lényegében kettős minőségű: önmagát, azaz a térritmus-szobor elemeit verik vissza és ezzel optikai ritmus-interferálás keletkezik, másrészt visszaverik a környezet fényeit, visszatükrözik a környezet képeit, a fényeffektusokat, a szemlélő alak sziluettjét, mégpedig többszörös tükrözésben, megfelelően a térben forduló vékony acéllapok helyzetének, tehát tördelve, részletelemeiben. Ebből következően a szigorú mértani konstrukció megtelik az élet kaleidoszkópszerű véletlenjeivel, fénytörésekkel, a világos és sötét foltok szabálytalan, villogó változataival, csillogással.

szerű, szocialista emberi létezési formát. Mindezt pedig nem frissen szerzett ismeretek, irányzat felismerések inspirációira cselekszi, mert ő nem alkotóművészként, hanem kivitelezőként tanulta, ismerte meg és a gyakorlatban alkalmazta, felhasználta a formák hatékonyságát, törvényszerűségét. Vagyis, ismeri a kottát, lapról játszik, de a maga dallamait – bár a dallamok születésénél én ott érzem a szép emlékezetű Megyeri Barna bábáskodását. Szakmai tudása megóvja őt a felelőtlen, végzetes, intellektuális kalandoktól. Az anyag nem fejezhet ki többet és mást, mint amire képessé teszi őt a formai lehetőségeit értő, ismerő emberi tudás, hiszen az anyag – minden ilyen értés nélküli alakításnak visszavetíti értelmetlenségét. Egyetlen anyag sem forma önmagában, formáját a természet vagy az ember ráhatásaiból nyeri. Korunk általános anyagalakítási gyakorlatába beleillenek Maróti János fémkompozíciói, de különösségükkel abból kicsendülnek, nem követik a monotóniát. Maróti János az ember pozíciójából teremt formákat. Romantikusan látja az ember helyzetét, éppen ezért nem spekulatív absztrakciók fémkompozíciói, hanem az anyagra ható ember anyagalakító esztétikumát ismerhetjük fel bennük.

50. Maróti János: Fémplasztika (fotó Roboz)
51. Maróti János: Fémplasztika (fotó Roboz)

Nézzük meg együtt

A SZÉKKUTASI FESTETT AVAR EDÉNYEKET

Nagy Katalin

A régészet, a történelem iránt érdeklődők az utóbbi években többször találkozhattak a kettős honfoglalás elméletével. Az elmélet lényege az, hogy a magyarság nagyobbrészt nem 896-ban telepedett le először a Kárpát-medencében, henem már a VII. század végén. Az Árpád-féle magyarság előtt itt élt népek egyike, az avarok (késői avarok), eszerint magyarok lettek volna, és a 670-es években foglalták volna el hazánk területét. A kettős honfoglalás elméletének meggyőző érveit dr. László Gyula sorakoztatja elénk legutóbbi könyvében. (A honfoglalókról, Budapest, 1973. Tankönyvkliadó.)

A bemutatásra kerülő két edény az i. u. VIII—IX. századból való. Rangját az adja meg, hogy a különböző színű porfestékkel felrajzolt minta is megmaradt rajta. Az edények idekerülését nem lehet kereskedelmi kapcsolattal (az óriási távolság és az edények törékenysége kizárja ezt), nem lehet helyi előzményekkel, és nem lehet kisebb kézműves csoport megjelenésével magyarázni. Dr. Garam Éva régész dolgozta fel a Közép-Dunamedence területén eddig talált 274 darab edényből álló késői avar korú úgynevezett „sárga kerámia" csoportját. (Arch. Ért. 1969. 207–241. old.). Véleménye szerint: „A VII. század végén megjelenő és eddig összefoglaló néven avarnak nevezett nép egyik összetevője lehetett az a közép-ázsiai eredetű népcsoport, mely magával hozta a közép-ázsiai indadíszes bronzöntvények és a vékony falú sárga kerámia formai és készítési módjának ismeretét." Tehát Közép-Ázsia területéről hoztuk volna magunkkal ennek az edénykészítési formának tudását. A mesterek jó minőségű anyagot használnak, lábbal hajtott korongon dolgoznak és magas hőfokot biztosító kemencében égetik ki termékeiket. Igen elüt ez a maga korában a többi edénytől, amelyek általában feketésbarna színűek, a durván kivitelezett formát alig égették ki.

A két festett edény a Hódmezővásárhely és Orosháza között fekvő Székkutasról származik. Évek óta folyik itt a késői avar temető feltárása. Eddig 226 sír került elő, becslések szerint ez a teljes temető egyharmada. Az edények másfél méter mélyen levő női sírokból kerültek elő 1967 őszén. Elhelyezésük azonos: a háton fekvő csontváz koponyája mellett. Az egyik sírban gyöngyök, a másikban a fonásnál használt orsógomb volt még. A vöröses-sárgára kiégett füles agyagbögréken fekete, fehér és vörös színekkel felvitt minta látható, a feketét koromból vagy szénből, a fehér [illegible] Ism[illegible] cm magas edény pereme alá és alja közelében vízszintesen futó fekete szalagokat festettek, erre fehér pöttyök kerültek. Az így kialakult sávban helyezkedik el a többi minta. Körző segítségével háromszor kettős koncentrikus köröket véstek az edény falába (∅ = 7 cm), ebbe kerültek a korongokat keretező fekete szalagok, szintén fehér pöttyökkel díszítve. A korongok és a vízszintes sávok közötti részt fekete vonaldíszes levélminta (?) tölti ki. Az edényeken a díszítés rendszere jól látható, a korongokban és a korongok közötti részeken a dekoráció alig ismerhető fel, így értelmezése is nehéz. Párhuzamait az iráni művészetben találtuk meg, a Szasszanida uralkodó család (i. sz. 226–651) idejére eső textilek motívumaiban. Ebben az időben kedvelt motívum a korongokba foglalt madár, ló, oroszlán, vaddisznó. Edényünkön vaddisznófej van.

A második edény magassága szintén 11,5 cm. A vízszintesen futó fekete szalagokkal lezárt sávot négy függőleges fekete szalaggal három mezőre osztották. A mezőkben egy-egy sematikusan ábrázolt emberalak körvonala, ill. sziluettje vehető ki. A figura fehér, a háttér vörös színére vékony fekete vonalminta került.

Az edényeken a díszítés rendszerében több azonosságot fedezhetünk fel. A díszítésre kijelölt sávban az azonos motívum háromszor is-

lis térformákhoz, s e közös viszonylatba állításukkal az űrvilág formai döbbeneteit és mágikus valóságát sejdítik elénk. Nem lehet passzívan megülni e különös szobrok társaságában. Amikor szobrászunkat felkeresem kiállító műtermében, a szokásos üdvözlések után hirtelen magamra hagyott a szobrokkal. Kissé hetyke, magabiztos számítása bevált. Szobrai meditációkra inspirálnak, filozófiai meggondolásra késztetnek. Elég, ha csak valamelyik kompozíciójának egyetlen formájára helyezzük tekintetünket, rögvest figyelemmé fokozza a következő forma, amely most már szemléletünket vezeti tovább, egyre tovább, az átbillenésig. Hirtelen felsejlik bennünk, hogy netán a végtelenített felület csapdájába kerültünk. De mégsem, mert mindig kapunk lélegzetvételt, ahogyan e kompozíciók is kinyílnak, hogy eddig nem is sejdített téri viszonylatra utaljanak. Szemléletünk idejét már nem érzékeljük, szemléletünk ideje ugyanis a szemlélt téri formák történéseivel azonos. Nincsen idő, csak tér van, – támad fel bennünk a nem egészen újkeletű felismerés, amiben csak az az újkeletű, hogy Maróti János kompozícióit szemlélve valóságosan és élményszerűen megélheti a szemlélő az idő és tér metamorfózisait, ahogyan a térbe hatoló formák mozgásai, történései érzékelésével az anyag létének titkaiba tekinthet. Ezért érthető a fényképezőgép objektívjeinek zavara, mert az objektív csak állapotot rögzít, a tér mozdulásait, az időt csak ember érzékelheti.

Maróti János fémkompozíciói

Korunk ipari anyagalakítása a technikai fejlődés felvetette funkciók teljesítéséhez a kényelmes szemlélet előtt fantasztikusnak tűnő formákat teremt. Az atomreaktorok, csillagvizsgálók, különböző vegyiüzemek formáit nem a képzelet, hanem a jól felismert szükséglet hozza létre. A korunkban felszabadított energiák funkcióba állításának módja: hogy milyen felesleges, vagy szükséges rátartásokkal oldjuk meg az energiák hasznos működtetését – ad hírt az elkövetkező századoknak korunk szellemi állapotáról. Mindezekről a törvény és szükséglet teremtette anyagalakítási produktumoktól nem függetlenek Maróti János fémkompozíciói, de nem is azonosak velük. Kompozíciói keletkezésének oka a szellem arisztokratizmusát lebíró lelki igény, nem az ipari anyagalakítás – feladat és megoldás törvényei diktálnak számára, bár érti és tudja is. Közösségére is gondoló önmegvalósítása munkál abban, ahogyan kizárja kompozícióiból az állapotszerű, a passzív teret, ahogyan a maga számára is megéli és mások számára is érzékelhetővé teszi a tér metamorfózisait, a folytonos jelenlétet, a mozgást. Képzőművészeti formák segítségével fejezi ki a mindent fejlődésében, mozgásában, változásában értékelő korunk emberi eszményét. Emberi magatartásra vetítve pedig a folytonos önmegvalósítást s magunkat megvalósító tettek érvényességét, jogosságát hirdeti, mint kor-

Maróti János szobrászművész

Művei részt vesznek a Miskolci Téli Tárlaton

Említve: Zlárom krónikacél térkompozíciója

cikk: „Szántó Piroska grafikus művész" címszó alatt

Papp Lajos „Anteusz, ideje földhöz érni!" c. cikke

Észak-Magyarország, 1978. XII. 10.

Maróti János

Kompozíció (repr.)

Nyári tárlat

Tükör, Budapest, 1976. aug. 10.

Maróti János

„Kompozíció"
(repro)

Tandi Lajos: Szeged miasch fesztiválja
Tükör, 1976. aug. 10 - 31 oldal.

Maróti János

Szobra szeropel a Miskolci Téli Tárlaton - Miskolci Galéria ,1978.

- Katalógus a könyvtárban -

MDK

Maróti János

Női fej, ólom

Balatoni nyári tárlat 1964

Keszthely, Tihany, Veszprém

MDK

Maróti János

Női fej, ólom

Balatoni nyári tárlat 1964

Keszthely, Tihany, Veszprém

Maróti János
szobrászművész

MDK

Szerepelt a tárlaton.

Olomból mintázott női feje.

Kovács Gyula: Balatoni nyári tárlat.

NÉPSZAVA 1964 jun 28.

MDK

Maróti János

Női fej, ólom

IX. Magyar Képzőm. Kiáll. Műcs. 1962. 28.1.

MDK

Maróti János

szerepelt a tárlaton.

Cserhát József: A legszinvonalasabb kiállitás Veszprom megyében. - Balatoni Nyári Tárlat.

Napló 1964 jun. 18.

Maróti János
rajzai

M.D.K.

Női fejével vett részt a
kiállításon.

Csap Erzsébet: A IV. kiállítás grafikai anyagáról
Művészet, 1962. május. — 14 l.

Kakóti fámos nobrász

Nőt fej c. ólomszobra
nekepel a balatoni nyár
táklatok

Négnava. 1964, jun. 28. Fold.

Maróti János

Kompozíció 1969 kerámia/k .45 cm

II. Országos Képlastikai Biennálé
Pécs, 1969

Maróti János

MARÓTI JÁNOS szobrászművész tárlatát vasárnap nyitották meg Tatán, a Kuny Domokos Múzeum kiállítási termében.

Magyar Hirlap 1981/5/12/9

Maróti János
Ónos

A háború előtti években Maróti Gallé Tibor iskolájába járt, de tanulmányait a világháború megszakította.

Horváth Gyula: Maróti János festőművészete.
Művészet, 1974. június - 26 lap.

Maróti János
ötrös

Maróti megtanulta az ötrösséget, a rézművességet, a díszítő-szobrá-szatot, vagyis az ornamentalis és figuralis domborművek készítését és tervezését.

Lovász Gyula: Maróti János fémkompozíciá.
Művészet, 1974. junius - 26 lap.

Maróti János
ötvös

A felcsiszolt csillogó felületek statikusak Maróti munkáin; a fényt visszatükrözik és folyton mozgatják.

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói.
Művészet, 1974. junius - 26 lap.

Maróti János
ötvös

Krómacélból, alpakkából,
vörös és sárgarézből, készül-
nek Maróti János fémkom-
pozíciói.

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói.
Művészet, 1974. junius - 26 lap.

Maróti János

ötvös

Maróti az ember pozíciójával
teremt formákat. A művész
fénkompozíciói különösségük-
kel abból csendülnek ki, hogy nem
követik a monotonitát.

Kovács Gyula: Maróti János fénkompozíciói
Művészet, 1974. junius – 26 lap.

Maróti János

Ötnös

Maróti szobrai meditációkra inspirálnak, filozófiai meggondolásra hesítetnek.

Rozás Gyula: Maróti János fénkompozíciói.
Művészet, 1974. junius – 26 lap.

Maróti János

ötvös

Az önmagukon átforduló végtelen ítélt felületek, amik rendre kapcsolódnak fantasztikusan reális térformákhoz, közös viszonylatban állításukkal az ürvilágot sejtetik Maróti művein.

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói. Művészet, 1974. junius – 26 lap.

Maróti János
Ohrós

Maróti kompozíciát szemlélve valóságosan és élményszerűen megélheti a szemlélő az idő és a tér metamorfózisát.

Kovács Ipolá: Maróti János fenkompozíciói
Művészet, 1974. junius – 26 lap.

Maróti János
Tóbrós

Az atomvezektorok, csillagvizsgálok hulónhoró vegyirünek formát nem a képzelet, hanem a jól felismert szükséglet hozza létre.

Kovács Gyula: Maróti János fénykompozíciói
Művészet, 1974. junius – 26 lap.

Maróti János

ötvös

Maróti képzőművészeti formák segítségével fejez ki mindent fejlődésben, mozgásban, változásban.

Kovács Gyula: Maróti János fémhorpezinói.
Művészet; 1974. június – 26 lap.

Maróti János
ohós

Maróti romantikusan látja az
ember helyzetét, ciert fenkomponiciói
az anyagra ható ember anyag-
alakító esztéti kumát is merteli!

Kovács Gyula Maróti János fenkomponiciói
Művészet, 1974. junius - 26 lap.

Maróti János
ötvös

A felszabadulásig tam i dökben is-
merhedett meg Maróti János Megyeri
Barna és Marosán László szobrászokkal
akiktől mind szakmai, mind művészi
tévén sokat tanult.

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói
Művészet, 1979. június – 26 lap.

Maróti János
ötvös

„Fémplasztika"
(negyv)

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói.
Művészet, 1974. junius – 26 oldal.

Maróti János
Ōhrās

Maróti János 1916-ban szüle-
tett Debrecenben. 10 éves korában
egy terrakotta portréval az Orszá-
gos Gyermekkiállításon díjat nyert

Kovács Gyula: Maróti János finkompozíciói.
Művészet, 1974. jennes - 26 lap

Maróti János
ötvös

Debrecenben a Fa és Fémipari
Technológiára járt Maróti János.
Majd Budapestre jott, ahol Steiner
Arvinn és Ferenc Kepző és Ipanmüvé-
szeti Vállalatnál helyezkedett el.

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói.
Művészet, 1974 junius - 26 lap

Maróti János
ötvös

Maróti munkával szerepel a Pécsi Kisplasztikai Biennálékon, a Balatoni Nyári tárlatokon és a Szegedi Nyári Tárlatokon.

Kovács Gyula: Maróti János fémkompozíciói.
Művészet, 1974 junius - 26 lap.

Maróti János
ötvös

Maróti munkáival rendszeresen szerepel karai kiállításokon, úgy-mint a Múcsarnokban rendezetteken.

Kovács Gyula Maróti János fémkompozíciói.
Művészet, 1974 junius - 26 lap.

Maróti János

Kompozíció I. vörösacél 67 cm

— " — II. krómacél 67 cm

XIII. Szegedi Nyári Tárlat
1972. jul. – szept.

Aldvári János szobrász

A művész művei szerepelnek a Pécsett rendezett V. Országos Kisplasztikai Biennálén.

Illyés Mária: V. Országos Kisplasztikai Biennálé, Pécs
Kritika, Budapest, 1977. jan. 27. old.

Maróti János, szobrász

L.: M.ö
[M.m.: 3. old.]

Maróti János: Szobra 1978. Műmelléklet 4

Jelenkor, Pécs, 1980. júl.-aug., XXIII/7-8

Morvái János

Debrecenben született 1916. december 27-én.
Részt vett a városi kiállításokon, szerepelt
a II. kisplasztikai biennálén. Műve: „Luna",
1970., krómacél, 51 cm (reprodukció)

Romvári Ferenc: III. városi kisplasztikai
biennálé, Pécs, 1971

Maróti János, szobrász

Szerepel a pécsi biennalén.

Megemlítve: Luna c. krómacél-konstrukciója.

Rózsa, Gyula: Munkamegosztás előtt M. 7.

Népszabadság, Bp. 1971. szept. 19.

Marótis János

Vörösréz és krómacél plasztikája

szerepel a Szegedi Nyári Tárlaton

Magyar Nemzet 1971 augusztus 23

4. old.

Maróti János

1916 december 27-én született Debrecenben. Részt-

vesz az országos kiállitásokon . Bemutatott müve:

Kompozició 1969 krómacél 45 cm.

Romváry Ferenc: II. Országos Kisplasztikai Bien-

nálé, Pécs, 1969.

Maróti János

Kompozíció III. · Krómacél, 65 cm

7. Balatoni Nyári Tárlat
Balatoni Múzeum, Keszthely, 1974.

Maróti János

Kompozíció XII., 1974.
Mónacél, 42 cm

IV. Országos Kisplasztikai Biennálé
Pécs, 1974.

Maróti János szobrász

A Keszthelyen rendezett 7. Balatoni Nyári Tárlaton szerepeltek művei. Absztrakt krómacél kompozíciája. /említve/

Heitler László: Jegyzetek a balatoni kiállításokról.
Életünk, 1974. 5. 451. old.

Maróti János

„Sirályok" (repr.)

Molnár Ksalt: Jubileumi tárlat a Mücsarnokban.
Magyar Ifjúság, 1975. máj. 16.

Kassák János

1. Kompozíció I. ólom 40 cm
2. — " — II. kovácsol 50 cm

XIV. Szegedi Nyári Tárlat
1973. júl. 22 — szept. 16.

Maróti János
homorú és domború vörösacél és krom-
acél lapokból fogalmazott, kiterjesz-
tett szárnyú madárra emlékeztető
térkompaziciójával vett részt a tár-
laton.

Lanis Sándor: A szegedi nyári tárlat.

Magyar Ihrlap 1972/219 bold

Maróti János, nobván

Kerepel.

Rózsa Gyula: Pécsi jelentés 7.

NÉPSZABADSÁG, Bp. 1974. okt. 15.

Maróti János

Kompozíció III. Bracél

XV. Szegedi Nyári Tárlat

Maróti János

Kompozíció V. réz 65 cm
Sebesség krómacél 75 cm

IV. Debreceni Országos Nyári
Tárlat 1974.

Maróti János

a XIII. szegedi nyári tárlaton
műve szerepel.

Ács J.: A XIII. Szegedi Nyári Tárlat.
Magyar Szó, 1972. aug. 20.

Maróti János

A szegedi nyári tárlaton homorú és domború vörösacél és krómacél lapokból álló térkompozíciója szerepel. (említve).

Láncz Sándor: A szegedi nyári tárlat. Magyar Hírlap, 1972. aug. 9.

Maróti János, szobrász

— KÉPZŐMŰVÉSZETI VILÁGHÉT hazai eseményeihez kapcsolódó kiállítás nyílt hétfőn Leninvárosban. A tárlaton öt művész — Buczkó György üvegtervező, Engelsz József ötvös, Laborcz Monika kerámikus, Litkei József festőművész és Maróti János szobrász — mutatja be alkotásait.

— : H.I.

8.

Népszabadság. Bp. 1976. szept. 7.

Maróti János MDK

Leányfej, vörösréz-domboritás

Műcsarnok 1959 VII. Magy. Képzőm. Kiáll.

Marótky János
szobrász

M.D.K

„Női fej"-ét mutatta be a
Balatoni tárlaton.

Kovács Gyula: Balatoni tárlat
Művészet, 1965. január – 43 lap

Maróti János, szobrász

L.: Banga J.

Rózsa Gy.: fiatal grafikusok ---- 7.

Népszabadság, Bp. 1976. aug. 6.

Maróti Farkas

Nagy Zoltán: Nemzeti tárlatok – a közelmultban és ma

Művészet, 1982. augusztus

Maróti János

Kovács Gyula: Igény és igényesség

Művészet, 1983. április

Maróti János
román

Részt vett a tárlaton.

Kovács Gyula: Az Országos Kisplasztikai Biennale
Művészet, 1970. február – 36 kép.

MDK

Maróti János, [ ]

Új művek c. kiállítás, Műcsarnok.
Megemlítve: November 7. c. műve.

Rózsa Gyula: Stabil mobil 7

Népszabadság, Bp. 1971. márc. 11.

Maróti János

Résztvesz a II. Risplasztikai biennálé

Rozvány Ferenc: A II. Risplasztikai biennál
Dunántúli Napló, Pécs 1964. okt. 16.

Maróti János MDK

Női fej, álom

Műcsarnok 1962. IX. Magy. Képzőm. Kiáll.

Maróthy János, szobrász T. 1954

Ismertetésével restauráljak
Vastagh György szobrász Csikós
c. művét.

– : Hír 18.

NÉPSZABADSÁG, Dr. 1964. jún. 14.

Maróti János, szobrán

L. : u. ő

[Németh Lajos ismertetése utáni]

Maróti János: szobra 707

Jelenkor, Pécs, 1980 - júl.-aug. XXIII/7-8.

MARÓTI János

Németh Lajos

Maróti János szobrai ról

Jelenkor. 1980. 7-8. n. 705-707.

mozzanatot. Legfeljebb ann
közepe jobban látható mint
hetünk azon, vajon az előt
vonalkigyó sekély patakot
lölni. A gázlószerüen kiál
Piero della Francesca fres
tájával való párhuzam, az
ni.

A buruldaji cs
rendezésének második fázis
szemben egy változtatást es